

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1 R. 37.

Sam. W. Benson

6000845010

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI QUI SUPERSUNT OMNES.

TOM. IV.

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA

LIBRI QUI SUPERSUNT OMNES,

EX RECENSIONE

ARN. DRAKENBORCHII.

ACCEDUNT

NOTÆ INTEGRÆ

EX EDITIONIBUS

J. B. L. CREVIERII.

CUM

INDICE RERUM LOCUPLETISSIMO.

TOM. IV.

OXONII,

**E PRELO BARTLETT ET NEWMAN;
(NUPERRIME COLLINGWOOD ET SOCIORUM;)**

**Veneunt apud J. PARKER, et ROBERTUM BLISS; et W. H. LUNN,
et R. PRIESTLEY, LONDINI.**

MDCCCXIV.

294. e III.

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
AB URBE CONDITA
LIBRI.

EPITOME LIBRI XLI.

IGNIS in *ade Vestæ* extinctus est. *Ti. Sempronius Gracchus* proconsul *Celtiberos* victos in *deditionem* accepit, monumentumque operum suorum, *Gracchurim* oppidum in *Hispania* constituit. Et a *Postumio Albino* proconsule *Vaccæi* ac *Lusitani* subacti sunt. ¹ *uterque triumphavit. Antiochus, Antiochi filius*, obses *Romanis* a patre datus, mortuo fratre *Seleuco*, qui patri defuncto successerat, in regnum *Syriæ* ab urbe dimissus. *Lustrum* a censoribus conditum est. censa sunt civium capita ducenta sexaginta tria millia ducenta nonaginta quatuor. ² *Q. Voconius Saxa* tribunus plebis legem tulit, ne quis hæredem mulierem institueret. suasit legem *M. Cato*. exstat oratio ejus. Præterea res contra *Ligures*, *Istros*, *Sardos*, et *Celtiberos*, a compluribus ducibus prospere gestas, et initia belli *Macedonici* continet, quod *Perseus, Philippi filius*, moliebatur. miserat enim ad *Karthaginienses* legationem, et ab iis nocte audita erat: sed et alias *Græciæ* civitates sollicitabat. qui ³ præter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit, *Athenis Jovis Olympii*, ⁴ et *Antiochiæ Capitolini*, vilissimum regem egit.

1 *Uterque triumphavit*] Antea legebatur de utrisque triumphavit: quo admissio, sileretur de triumpho *Gracchi*. Emendavit *Sigonius* ex vet. lib. et *Livio* infra, c. 7. Consentit *Campanus*.

2 *Q. Voconius*] Suum quoque huius tribuno restituit nomen *Sigonius*. Olim, *Q. Volumnius*.

3 *Præter religionem, qua multa templa . . . vilissimum regem egit*] Sic sequimur, post *Clericum*, *Gronovii* mentem. Antea enim hæc omnia ad totius epitomes finem attexebantur in hunc modum: sed et alias *Græciæ* civitates sollicitabat: qui, præter religio-

nem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit, *Athenis, Jovis Olympii, et Antiochiæ, Capitolini, vilissimum regem egit*. Itaque hæc ad *Persæ* referebantur, quæ tamen constat ex *Polybio* et *Diodoro* ad *Antiochum* pertinere. Quum igitur manifestum vitium esset, *Gronovio* obsecutus sumus, qui reponendo in ordinem suum male trajectas voces cum levissimis mutationibus locum sanavit, aut certe ad historię veritatem revocavit.

4 *Et Antiochiæ, Capitolini*] Vocem ultimam adjecit *Sigonius* ex *Livio*, infra, c. 20.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLI.

* * * * *

U. C. 574. ¹ a patre in pace habitam armasse, eoque juventuti prædandi
A. C. 178. cupidæ pergratus esse dicebatur.

Istricum
bellum.

I. Consilium de Istrico bello quum haberet consul, alii gerendum extemplo, antequam contrahere copias hostes possent, alii consulendum prius senatum censebant. Vicit sententia, quæ diem non proferebat. Profectus ab Aquileia consul castra ad lacum Timavi posuit; (inminet mari is lacus) eodem decem navibus C. Furius duumvir navalis venit. Adversus Illyriorum classem creati duumviri navales erant, ² qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam, velut ³ cardinem haberent: inde L. Cornelius dextra litora usque ad Tarentum, C. Furius læva usque ad Aquileiam tueretur. Eæ naves ad proximum portum in Istriæ fines cum onerariis et magno commeatu missæ: secutusque cum legionibus consul quinque ferme millia a mari posuit castra. In portu emporium brevi perfrequens factum, omniaque hinc in castra subportabantur. et, quo id tutius fieret, stationes ab omnibus castrorum partibus circumdatæ sunt: ³ in Istriamque suum præsidium stativum, repentina

³ veluti Gron. Crev. .

¹ *A patre in pace habitam*] Quinque horum librorum fragmenta quæ habemus, publici juris fecit Simon Grynaeus in Helvetiis anno 1531. reperta apud monasterium Laurissenum, vulgo Lorrssense, e regione Borbetomagi: nec alius postea erui potuit codex, quocum illa conferrentur. Ex unici igitur illius exemplaris fide descripti sunt hi libri.

² *Qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam*] Hunc locum feliciter emendavit sive Florebellus, sive Muretus, hoc modo: *qui tuendæ vi-*

ginti navibus maris Superi oræ Anconam velut cardinem haberent. Sic XL. c. 18. *Inter duumviros ita divi tuenda denis navibus maritima ora, promontorium iis Minervæ velut car in medio esset.*

³ *In Istriamque suum*] Rescri Gronovius: *in Istriam versum stivum præsidium.* *Repentina cohors* detur exponi debere cohors ex eo r tum genere, qui subitarii passim: vio nominantur. Sic infra c. 1C *pentinus et tumultuarius exercitus*

cohors Placentina obposita inter mare et castra[†] et, ut idem U. C. 574. A. C. 178. aquatoribus ad fluvium esset præsidium, M. Æbutius tribunus militum secundæ legionis duos manipulos militum, adicere jussus est. T. et C. Ælii tribuni militum legionem tertiam, quæ pabulatores et lignatores tueretur, via, quæ Aquileiam fert, duxerant. Ab eadem regione mille ferme passuum castra erant Gallorum: 'Carmelus' pro regulo erat tribus haud^c amplius millibus armatorum.

II. Istri, ut primum ad lacum Timavi castra sunt Romana mota, ipsi post collem occulto loco consederunt; et inde obliquis itineribus agmen sequebantur, in omnem occasionem intenti: nec quidquam eos, quæ terra marique agerentur, fallebat. Postquam stationes invalidas esse pro castris, ⁵ eorum turba inermis frequens inter castra et mare mercantium, sine ullo terrestri aut maritimo munimento, viderunt; duo simul præsidia, Placentinæ cohortis, et manipulorum secundæ legionis, adgrediuntur. Nebula matutina texerat inceptum: qua dilabente ad primum teporem solis, ⁶ perlucens jam aliquid, incerta tamen, ut solet, lux, speciem omnium multiplicem intuenti reddens, tum quoque frustrata Romanos, multo majorem iis, quam erat, hostium aciem ostendit. qua territi utriusque stationis milites ingenti tumultu quum in castra confugissent, haud paullo ibi plus, quam quod secum ipsi adtulerant, terroris fecerunt. Nam neque dicere, quid fugissent, nec percunctantibus reddere responsum poterant: et clamor in portis (ut ubi nulla esset statio, quæ sustineret inpetum) audiebatur: et concursatio in obscuro incidentium aliorum in alios incertum fecerat, an hostis intra vallum esset. Una vox audiebatur ad mare vocantium. Id forte temere ab uno exclamatum totis passim personabat castris. Itaque primo, velut jussu id facere, pauci armati, major pars inermes, ad mare decurrunt: dein plures, postremo prope omnes, et ipse consul; quum, frustra revocare fugientes conatus, nec imperio, nec auctoritate, nec precibus ad extremum, valuisset. Unus remansit M. Licinius Strabo, tribunus militum tertiæ legionis, ⁷ cum tribus signis ab legione sua relictus. Hunc, in

Istri tumultum creant in castris Romanis.

Fugiant ad mare Romanum.

^b Carmelus Gron. Crev. ^c aut Gron.

⁴ Carmelus pro regulo erat] Hæc nobis suspecta sunt. Possis tamen utcumque explicare: Carmelus quidam loco reguli, qui ipse non aderat, in iis castris erat cum tribus haud amplius millibus armatorum. Haud amplius legi jusserunt Florellus et Gronovius pro aut amplius.

⁵ Eorum turba inermis frequens] Egregie Jos. Scaliger forum pro eorum. Totam periodum sic format

Gronovius: forum turba incerti frequentis inter castra et mare mercantium. Forum intellige emporium illud, quod brevi perfrequens factum fuisse dixit. supra Livius.

⁶ Perlucens jam aliquid, incerta tamen, ut solet, lux] Lux jam aliqua ex parte perumpens obstantia, incerta tamen, ut solet esse, quum nebulis dilabentibus oriri incipit.

⁷ Cum tribus signis] Cum tribus

U. C. 574. vacua castra inpetu facto, Istri, quum alius armatus iis
 A. C. 178. nemo obviam isset, in prætorio instruentem atque adhortantem suos obpresserunt. Prælium atrocius, quam pro paucitate resistentium, fuit: nec ante finitum est, quam tribunus militum, quique circa eum constiterant, interfecti sunt. Prætorio dejecto, direptis, quæ ibi fuerunt, ⁸ ad quæstorium forum quintanamque hostes pervenerunt. Ibi, quum omnium rerum paratam expositamque copiam, et stratos lectos in quæstorio invenissent, regulus adcubans epulari cœpit. mox idem ceteri omnes, armorum hostiumque obliti, faciunt: et, ut quibus insuetus liberalior victus esset, avidius vino ciboque corpora onerant.

Istri epulantur in castris Rom.

Trepidatio Romanorum.

III. Nequaquam eadem est tum rei forma apud Romanos: terra, mari trepidatur: nautici tabernacula detendunt, commeatumque in litore expositum in naves rapiunt: milites in scaphas et mare territi ruunt: nautæ, metu ne compleantur navigia, alii turbæ obsistunt, alii ab litore naves in altum expellunt. inde certamen, mox etiam pugna cum vulneribus et cæde in vicem militum nautarumque oritur, donec jussu consulis procul a terra classis submota est. Secernere inde inermes ab armatis cœpit. vix mille ducenti ex tanta multitudo, qui arma haberent, perpauci equites, qui equos secum eduxissent, inventi sunt. cetera deformis turba, velut lixarum calorumque, præda vere futura, si belli hostes meminissent. ⁹ Tunc ⁴ demum nuncius ad tertiam legionem revocandam, et Gallorum præsidium: et simul ex omnibus locis ad castra recipienda demendamque ignominiam rediri cœptum est. Tribuni militum tertiæ legionis pabulum lignaque projicere jubent: centurionibus

Redeunt ad castra recipienda.

⁴ Tum Crev.

manipulis. Vid. not. 2. ad l. XXXIII. c. 1.

⁸ *Ad quæstorium forum Quintanamque* Duo fuere in castris Romanis forarum venalium: alterum ad prætorium, sive tabernaculum ducis, de quo diserte Polybius, libro sexto: alterum ad quæstorium, sive tabernaculum quæstoris. Ceterum et quæstorium, et hoc proinde forum quæstoris olim versus portam Decumanam fuisse jam annotavimus ad l. XXXIV. c. 47. Situm erat nempe in media Quintana, quæ via transversa erat, secans longitudinem castrorum, parallela Principiis. Atque hinc forum ipsum quæstoris sæpissime Quintana dicebatur. Quintana dicta a quintis cohortibus juxta eam tendentibus. Apparet ex hoc Livii loco jam nunc mutatum fuisse situm quæstorii, ita ut illud tum esset, quo loco Polybius statuit, in

fronte castrorum ad prætorii latus. Ideo hostes prætorio dejecto ad quæstorium perveniunt. Quæstorio igitur translato in partem superam castrorum, simul et forum quæstoris eodem translatum est. Quin et via proxima quæstorio Quintana quoque vocitata est a similitudine veræ Quintanæ, in qua olim quæstorium positum fuerat. Et hæc in loco quem explicamus intelligenda est Quintana, non illa altera vetus, quæ nimium longe abest a prætorio. Hæc ita explicare conamur, ut brevitati simul et claritati consulamus. Sed qui totam rem apertius perspicere volet, adeat Lips. l. V. de Mil. Rom. Dial. 3.

⁹ *Tum demum nuncius* Supple *missus est*: et intellige Gallorum præsidium de quo hic agitur, cujusque mentio facta est supra c. 1. stetisse a parte Romanorum.

imperant, ut graviore ætate milites binos in ea jumenta, U. C. 574. ex quibus onera dejecta erant, inponant: equites ut singulos A. C. 178. e juvenibus pedites secum in equos tollant. *Egregiam gloriam legionis fore, si castra, metu secundanorum amissa, sua virtute recipiant: et recipi facile esse, si in præda occupati barbari subito obprimantur: sicut ceperint, posse capi.* Summa militum alacritate adhortatio audita est. Ferunt citati signa, nec signiferos armati morantur: priores tamen consul copiarque, quæ a mari reducebantur, ad vallum accesserunt. L. Atius, tribunus primus secundæ legionis, non hortabatur modo milites, sed docebat etiam, *Si victores Istri, quibus armis cepissent castra, iisdem capta retinere in animo haberent, primum exutum castris hostem ad mare persecuturos fuisse, deinde stationes certe pro vallo habituros. vino somnoque verisimile esse mersos jacere.*

IV. Sub hæc A. Bæculonium signiferum suum, notæ fortitudinis virum, inferre signum jussit. ¹⁰ Ille, si unum se sequerentur, quo celerius fieret, facturum* dixit: connisusque, quum trans vallum signum trajecisset, primus omnium portam intravit. Et parte alia T. et C. Ælii, tribuni militum tertiæ legionis, cum equitatu adveniunt. confestim, et quos binos oneraria in jumenta inposuerant, secuti, et consul cum toto agmine. At Istrorum pauci, qui modice vinosi erant, memores fuerunt fugæ; aliis somno mors continuata est: integraque sua omnia Romani, præterquam quod vini cibique absumtum erat, receperunt. Ægri quoque milites, qui in castris relictis fuerant, postquam intra vallum suos senserunt, armis arreptis, cædem ingentem fecerunt. Ante omnes insignis opera fuit C. Popillii equitis. Sabello cognomen erat. is, pede saucio relictus, longe plurimos^f hostium occidit. Ad octo millia Istrorum sunt cæsa, captus nemo, quia ira et indignatio inmemores prædæ fecit. Rex tamen Istrorum, temulentus ex convivio, raptim a suis in equum inpositus, fugit. Ex victoribus ducenti triginta septem milites perierunt, plures in matutina fuga, quam in recipiendis castris.

V. Forte ita evenit, ut Cn. et L. Gavillii, ¹¹ novelli Aquileienses, cum comiteatu venientes, ignari prope in capta castra ab Istris inciderent. Ii, quum Aquileiam, relictis^{Terror Ro-} impedimentis, refugissent, omnia terrore ac tumultu, non mæ.

* jacturum Crev.

^f plurimum Gron. Crev.

¹⁰ Ille, si unum se sequerentur... jacturum dixit] Nihil apertius est, quam legi debere, non facturum, quomodo scriptus habuit, sed jacturum, quæ Gronovii emendatio est. Dicit igitur signifer, si ceteri unum se sequi vellent, non modo illaturum se, quod

jubebatur, sed jacturum signum in castra, quo celerius res perageretur, accensis periculo ignominie, si signum amitteretur, militibus.

¹¹ Novelli Aquileienses] Qui erant e colonis ante triennium Aquileiam deductis. Supra l. XL. c. 34.

U. C. 574. Aquileiæ modo, ¹² sed Romæ quoque post paucos dies, impleverunt: quo, non capta tantum castra ab hostibus, nec fuga, quæ vera ¹³ erant, sed perditas res deletumque exercitum omnem, adlatum est. Itaque, ¹⁴ quod in tumultu fieri solet, delectus extra ordinem, non in urbe tantum, sed tota Italia, indicti. Duæ legiones civium Romanorum conscriptæ, et decem millia peditum cum equitibus quingentis sociis nominis Latini imperata. M. Junius consul transire in Galliam et ab civitatibus provinciæ ejus, quantum quæque posset, militum exigere jussus. Simul decretum, ut ¹⁵ Ti. Claudius prætor militibus legionis quartæ, et sociûm Latini nominis quinque millibus, equitibus ducentis quinquaginta, Pisas ut convenirent, ediceret; eamque provinciam, dum consul inde abesset, tutaretur: M. Titinius prætor legionem primam, parem numerum sociorum peditum equitumque, Ariminum convenire juberet. Nero paludatus Pisas in provinciam est profectus. Titinius, C. Cassio tribuno militum Ariminum, qui præesset legioni, misso, delectum Romæ habuit. M. Junius consul, ex Liguribus in provinciam Galliam transgressus, auxiliis protinus per civitates Galliæ ¹⁶ militibusque colonis imperatis, Aquileiam pervenit. Ibi certior factus, exercitum incolumem esse, scriptis literis Romam, ne tumultuarentur, ipse, remissis auxiliis, quæ Gallis imperaverat, ad collegam est profectus. Romæ magna ex necopinato lætitia fuit: delectus omissus est: exactorati, qui sacramento dixerant: et exercitus, qui Arimini pestilentia adfectus erat, domum dimissus. Istri, magnis copiis quum castra haud procul consulis castris haberent, postquam alterum consulem cum exercitu novo advenisse audierunt, passim in civitates dilapsi sunt: consules Aquileiam in hiberna legiones reduxerunt.

VI. Sedato tandem Istrico tumultu, senatusconsultum factum est, ut consules inter se compararent, uter eorum ad comitia habenda Romam rediret. Quum absentem Manlium tribuni plebis, ¹⁷ A. Licinius Nerva et C. Papirius

¹² *Sed Romæ quoque . . . impleverunt*] Non quod Romam profecti sint hi Gavillii, sed quod rumor ab illis sparsus Aquileja Romam brevi perlatus fuerit. DUJATIUS.

¹³ *Erant*] Sic recte Gronovii edidere. Alii erat, teste Hearnio.

¹⁴ *Quod in tumultu fieri solet*] Vid. not. 52. ad l. VII. c. 9. supra.

¹⁵ *Ti. Claudius prætor*] Ex hoc loco recte colligit Pighius hunc et M. Titinium, qui infra nominatur, juri in urbe dicundo præfuisse. Ceteri enim prætores tunc in provincias profecti

esse debebant. Quum autem c. seq. M. Titinius dicatur senatum dedisse Sempronio et Postumio, quod munus est prætoris urbani. absentibus consulibus, judicavit idem Pighius urbanam jurisdictionem Titinio obtigisse, Claudio Neroni inter cives et peregrinos.

¹⁶ *Militibusque colonis imperatis*] Non sine causa optaret Dujatius colonis. Quum milites coloniis imperasset. Magis adhuc placeret, *per colonias*.

¹⁷ *A. Licinius Nerva*] Adjecit huic tribuno prænomen Sigonius.

Turdus, in concionibus lacerarent, rogationemque promul- U. C. 574.
garent, ne Manlius post Idus Martias (prorogatae namque A. C. 178.
consulibus jam in annum provinciæ erant) imperium retine-
ret, uti caussam extemplo dicere, quum abisset magistratu,
posset; huic rogationi Q. Ælius collega intercessit, mag-
nisque contentionibus obtinuit, ne perferretur. Per eos
dies Ti. Sempronius Gracchus et L. Postumius Albinus ex
Hispania Romam quum revertissent, senatus iis a M. Titi-
nio prætore datus in æde Bellonæ ¹⁸ ad disserendas res,
quas gessissent, postulandosque honores meritos, ¹⁹ ut Diis
immortalibus haberetur honos. Eodem tempore et ²⁰ in
Sardinia magnum tumultum esse, literis T. Æbutii prætoris Sardiniae
cognitum est, quas filius ejus ad senatum adtulerat. Ilien- tumultus.
ses, adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam in-
vaserant: nec eis invalido exercitu, et magna parte pestilen-
tia absumto, resisti poterat. Eadem et Sardorum legati
nunciabant; orantes, ut urbibus saltem (jam enim agros
deploratos esse) opem senatus ferret. Hæc legatio, totum-
que quod ad Sardiniam pertinebat, ad novos magistratus
rejectum est. Æque miserabilis legatio Lyciorum, qui Lyciorum
crudelitatem Rhodiorum, quibus ab L. Cornelio Scipione querelæ.
adtributi erant, querebantur: *Fuisse sub ditione Antiochi:
eam regiam servitutem, conlatam cum præsentī statu, præcla-
ram libertatem visam. non publico tantum se premi imperio,
sed singulos ²¹ justum pati servitium. ²² juxta se conjuges libe-
rosque vexari: in corpus, in tergum sæviri: famam, quod
indignum sit, maculari dehonestarique: et palam res odiosas
fieri, ²³ juris etiam usurpandi caussa; ne pro dubio habeant,
nihil inter se et argento parata mancipia interesse. ²⁴ Motus
his senatus, literas Lyciis ad Rhodios dedit: ²⁵ nec Lycios*

¹⁸ *adisserendas* Crev. ¹⁹ *et ut* Ead.

¹⁸ *Ad edisserendas*] Vulgo *disseren-*
das. Correxerit Gronovius. Supra l.
XXXIV. c. 52. *Senatus extra urbem*
Quintio ad res gestas edisserendas da-
tus est.

¹⁹ *Et ut Diis immortalibus*] Adje-
cimur voculam *et*, auctore itidem Gro-
novio. Et sic solet Livius. Supra l.
XXVIII. c. 9. *In senatu quum more*
omnium imperatorum, expositis rebus
ab se gestis, postulassent . . . ut et Diis
immortalibus haberetur honos, et ipsis
triumphantibus urbem inire liceret. Et
alibi passim.

²⁰ *In Sardinia magnum tumultum*
esse, literis T. Æbutii prætoris] Hic
habemus et nomen et provinciam unius
et prætoribus hujus anni, ejus mentio
interciderat cum iis quæ ex initio hu-
jus libri perditæ sunt.

²¹ *Justum . . . servitium*] Veram ac
plenam servitutem. Sic alibi apud
nostrum, *ab justo exercitu*, et *duæ le-*
giones cum suo justo equitatu.

²² *Juxta se conjuges*] Sese pariter
conjugesque ac liberos vexari. Ante
Sigonium legebatur, procul dubio men-
dose, *justos conjuges.*

²³ *Juris etiam usurpandi causa*] Non
fructus alicujus aut emolumenti
spe, sed plane ut dominos sese proba-
rent.

²⁴ *Motus his senatus*] Sic rectè Si-
gonius, quum legeretur *motus is.*

²⁵ *Nec Lycios Rhodius*] Polybius
Excerpt. Legat. 60. tradit hoc decre-
tum multis nequaquam placuisse:
propterea quod Romani viderentur id
agere, ut committerent inter se Rho-
dios Lyciosque, ad exhauriendos ap-

U. C. 374. *Rhodiis, nec ullos alicuiquam, qui nati liberi sint, in servitutum dari placere. Lycios ita sub Rhodiorum simul imperio et tutela esse, ut in ditione populi Romani civitates sociæ sint.*

Triumphus de Hispanis. VII. Triumphus deinde ex Hispania duo continui acti. Prior Sempronius Gracchus de Celtiberis sociisque eorum; postero die L. Postumius de Lusitanis aliisque ejusdem regionis Hispanis triumphavit. ²⁶quadraginta millia pondo argenti Ti. Gracchus transtulit, viginti millia Albinus. Militibus ²⁷denarios quinos vicienos, duplex centurioni, triplex equiti ambo diviserunt: sociis tantumdem, quantum Romanis. Per eosdem forte dies M. Junius consul ex Istria comitiorum causa Romam venit. Eum quum in senatu fatigassent interrogationibus tribuni plebis Papirius et Licinius de his, quæ in Istria essent acta, in concionem quoque produxerunt. Ad quæ quum consul, *se dies non plus undecim in ea provincia fuisse, responderet; quæ se absente acta essent, se quoque, ut illos, fama comperta habere; exsequebantur deinde quærentes, Quid ita non potius A. Manlius Romam venisset, ut rationem redderet populo Romano, cur ex Gallia provincia, quam sortitus esset, in Istriam transisset? ²⁸quando id bellum senatus decrevisset, quando id bellum populus Romanus jussisset? At, Hercule, privato quidem consilio bellum susceptum esse, sed gestum prudenter fortiterque. Immo, utrum susceptum sit nequius, an inconsultius gestum, dici non posse. Stationes duas necopinantes ab Istris oppressas, castra Romana capta, ²⁹quod peditum, quod equitum in castris fuerit. ceteros inermes ³⁰fusosque, ante omnes consulem ipsum, ad mare ac naves fugisse. Privatum rationem redditurum earum rerum esse, quoniam consul noluisset.*

Comitia. VIII. Comitia deinde habita. consules creati, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus: et postero die prætores facti, P. Ælius Tubero iterum, C. Quinctius Flamininus, C. Numisius, ³¹C. ^bMummius, Cn. Cornelius

^a C. L. L. Crev.

paratus et thesauros Rhodiorum, quorum cum Perseo amicitia suspecta jam iis erat. Et re quidem vera idem auctor est, Legat. 81. Lycios, qui jam victi acquieverant Rhodiorum imperiis, audito Romanorum responso rursus tumultuari cepisse.

²⁶Quadraginta millia pondo argenti] Marcus nostrates 62500. Viginti millia. Marcus 31250.

²⁷Denarios quinos vicienos] Amplius ternas uncias argenti nostrates.

²⁸Quando id bellum senatus decrevisset, quando id bellum populus] Male profecto iteratur id bellum. Tolle ingratam repetitionem, auctore Gronovio.

²⁹Quod peditum, quod equitum in castris fuerit] Videtur adjici debere, casum. Nemo enim captus in castris esse dicitur supra c. 2. Sed M. Licinius Strabo cum trium signorum militibus casus. Nisi forte hic intelligendi sunt ægri relict in castris, quorum mentio fit c. 4.

³⁰Fusosque] Sparsos, nullo ordine dilabentes. Sic l. II. c. 54. Sicut acies funditur duce occiso. Et Cicero pro Sextio, n. 91. fusi per agros ac dispersi.

³¹L. Mummius] Prænomen aberat in prima editione. Vulgo nunc legitur C. Mummius. Sed vocatur L. infra c. 9. et supra l. XXXVIII. c. 54. mentio

Scipio, C. Valerius Lævinus. Tuberoni urbana jurisdictio, U. C. 574. Quinctio peregrina evenit, Numisio Sicilia, Mummio Sardinia: sedea propter belli magnitudinem provincia consularis facta. Gracchus eam sortitur, Istriam Claudius; Scipio et Lævinus Galliam, in duas divisam provincias, sortiti sunt. Idibus Martiis, quo die Sempronius Claudiusque consulatum inierunt, mentio tantum de provinciis Sardinia Istriaque³² et utriusque hostibus fuit, qui in his provinciis bellum concivissent. Postero die³³ legati Sardorum, qui ad novos magistratos dilati erant, L. Minucius Thermus, qui legatus Manlii consulis in Istria fuerat, in senatum venit. Ab his edoctus est senatus, quantum belli ex provinciis haberent. Moverunt senatum et legationes socium nominis Latini, quæ et censores et priores consules³⁴ fatigaverunt¹, tandem in senatum introductæ. Summa querelarum erat, *Cives suos Romæ censos plerosque Romam commigrasse. Quod si permittatur, perpaucis lustris futurum, ut deserta oppida, deserti agri, nullum militem dare possent.* Fregellas quoque millia quatuor familiarum transisse ab se, Samnites Pelignique querebantur: neque eo minus³⁵ aut hos aut illos³⁶ in delectum militum dare. Genera autem fraudis duo mutandæ viritum civitatis inducta erant. Lex³⁷ sociis ac nominis Latini, qui stirpem ex sese domi relinquerent, dabat, ut cives Romani fierent. ea lege male utendo, alii socii, alii populo Romano injuriam faciebant. Nam et, ne stirpem domi relinquerent, liberos suos quibusquibus Romanis in eam conditionem, ut manumitterentur, mancipio dabant, libertinique cives essent: ³⁷ et quibus stirpes³⁸ deesset, quam

¹ C. I. P. Gron. Crev. ² et L. Crev. ³ fatigaverant Ead. ⁴ illos plus Gron. ⁵ stirps Ead.

fit L. Mummii tribuni plebis, qui idem videtur esse cum hoc prætor.

³² *Et utriusque hostibus . . . qui in his provinciis bellum concivissent*] Hoc totum, qui in his provinciis bellum concivissent, non videtur esse Livii: cui suffecerat utriusque hostibus, id est, hostibus qui in utraque provincia erant.

³³ *Legati Sardorum . . . et L. Minucius Thermus . . . in senatum venit*] Gronovius inallet venterunt. Sed nihil videtur esse mutatione opus. Verbum refertur ad eum qui ultimo nominatus est, et intelligendum relinquatur in primo membro. Sic Horatius, *Quem juvat clamor, galeæque leves: et rursus: Sic te Diva potens Cypri, sic fratres Helena, lucida sidera, ventorumque regat pater.* Complura similia ex Horatio exempla collegit Bentleius in not. ad Hor. Od. I. 24.

³⁴ *Fatigaverant*] Sic legendum

censuit Gronovius. Vulgo *fatigaverunt.*

³⁵ *Aut hos, aut illos*] Aut Samnites, aut Pelignos.

³⁶ *Socii ac nominis Latini*] Sic infra c. 9. *Qui socii ac nominis Latini.* Nimirum supplendum est *populis vel populi*, prout ratio structuræ postulat.

³⁷ *Et quibus stirpes deesset . . . ut cives Romani fierent*] Primo reposuimus *stirpes*, quomodo fuisse in membranis testatur Gronovius: et sic quoque primos editos habuisse monet Hearnius. Sane non video, inquit Gronovius, cur non æque antiquitus *stirpes* dici potuerit, cur non usurpata a Livio, quam *plebes*. Recentiores edidi habent *stirps*. Deinde Sigonius legi jubet *ii cives*. Sed majus hic videtur esse vulnus, quam ut tam leniter curari possit. Itaque quamvis aliquot edidi emendationem Sigonii receperint,

U. C. 575. relinquerent, ut * cives Romani fiebant. Postea, his quoque
 A. C. 177. imaginibus juris spretis, promiscue sine lege, sine stirpe, in civitatem Romanam per migrationem et censum transibant. *Hæc ne postea fierent*, petebant legati, *et ut redire in civitates juberent socios*; deinde *ut lege caverent*,³⁸ *ne quis quem civitatis mutandæ causa suum faceret, neve alienaret*: et, si quis *itu civis Romanus factus esset*³⁹ **. Hæc impetrata ab senatu.

IX. Provinciæ deinde, quæ in bello erant, Sardinia atque Istria decretæ. In Sardiniam duæ legiones scribi jus-
 Exercitus. sæ; quina millia in singulas et duceni pedites, trecceni equites; et duodecim millia peditum sociorum ac Latini nominis, et sexcenti equites, et decem quinqueremes naves,⁴⁰ si deducere ex navalibus vellet. Tantundem peditum equitumque in Istriam, quantum in Sardiniam, decretum. Et legionem unam cum equitibus trecentis, et quinque millia peditum sociorum, et ducentos quinquaginta⁴¹ mittere equites in Hispaniam consules ad M. Titinium jussi. Priusquam consules provincias sortirentur, prodigia nuntiata sunt. Lapidem in agro Crustumino in lacum Martis de cælo cecidisse.⁴² Puerum trunci corporis in agro Romano natum, et quadrupedem anguem visum; et Capuæ multa in foro ædificia de cælo tacta: et Puteolis duas naves fulminis ictu concre-

* ut l. ii Gron.

veterem scripturam revocavimus, ne hic locus specie sanitatis imponeret. Perspicuum est deesse aliquid. Duo enim genera fraudis supra explicanda proponuntur, alterum quo sociis, alterum quo populo Romano fieret injuria. In prioris hujus periodi membro prius fraudis genus et injuriam sociis factam intelligimus. Hic igitur exposuerat procul dubio Livius et alterum quoddam genus fraudis ab iis inductum quod si stirps deesset, et injuriam factam populo Romano. Suspiciamus fraudem in eo positam fuisse, quod, quibus stirps deesset, ii adoptarent quosdam cives suos, quos fortasse postea emancipatos domi relinquerent, ut ipsi, quasi stirpem relinquentes in patria sua, cives Romani fierent. Hac re fiebat populo quoque Romano injuria, in quem inquilini nullo jure et adversus legis mentem sese immiscebant. Itaque crediderimus nullum vitium inesse in vocula *ut*, Liviumque scripsisse *ut cives Romani fierent* . . . Reliqua explere sine libris non possumus.

38 *Ne quis quem . . . suum faceret, neve alienaret*] Prior pars est, ut recte observat Gronovius, contra accipientem mancipio, posterior contra dan-

tem. Ille enim recte dicitur *suum facere* eum quem mancipio accipit; hic *alienare* eum quem tradit. Ceterum, si ea conjectura quam superiore nota exposuimus vana non est, videtur et hic excidisse aliquod hujus legis caput, nimirum contra fraudulentas illas adoptiones.

39 *Civis ne esset*] Hoc adjectum est ex mente Sigonii, ut expleretur sensus: nisi quod, quum ille scribi voluerit, *civis non esset*, maluimus sequi Dujatium, qui observat formulam in sanctionibus hujusmodi receptam exigere potius *ne*, quam *non*.

40 *Si deducere ex navalibus vellet*] Quenam illa dubitatio est? aut cur nollet consuli naves e navalibus deducere? Gronovius legit, *quas deduceret ex quibus navalibus vellet*.

41 *Mittere . . . in Hispaniam . . . ad M. Titinium*] Ex hoc loco collegit Pighius fuisse superiore anno, præter M. Titinium prætorem urbis, etiam alterum M. Titinium prætorem, cui Hispaniam citiorem obtigisse apparet ex c. 26. infra.

42 *Puerum trunci corporis*] Brachisne carentem, an capite? Vox enim *trunci* ambigua est.

matas esse. Inter hæc, quæ nunciabantur, lupus etiam U. C. 575. Romæ interdiu agitatus, quum Collina porta intrasset, per A. C. 177. Esquilinam magno consecretantium tumultu evasit. Eorum prodigiorum causa consules majores hostias immolarunt, et diem unum circa omnia pulvinaria supplicatio fuit. Sacrificiis rite perfectis, provincias sortiti sunt: Claudio Is- tria, Sempronio Sardinia obvenit. ⁴³ Legem dein⁹ de sociis Lex de La- C. Claudius tulit senatusconsulto, et edixit: *qui socii ac no- tinis.* minis Latini, ipsi majoresve eorum, M. Claudio, T. Quinctio censoribus, postque ea, apud socios nominis Latini censi essent, ut omnes in suam quisque civitatem ante Kalendas Novembres⁹ redirent. Quæstio, qui ita non redissent, L. Mummio prætori deoreta est. ad legem et edictum consulis senatuscon- sultum adjectum est: ⁴⁴ *ut, dictator, consul, interrex, censor, prætor, qui nunc⁹ esset, apud eorum⁹ quem⁹ manumitteretur, in libertatem vindicaretur, ut jusjurandum daret, qui eum manumitteret, civitatis mutandæ causa manu non mittere:* qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt. ⁴⁵ Hæc in posterum causa jurisque dictio C. Claudio con- suli decreta est.

⁹ deinde conjunctim Gron. ⁹ Novembris Crev. ⁹ tunc Ead. ⁹ forum
⁹ Gron. ⁹ post quem additum [qui] Crev.

⁴³ *Legem dein de sociis C. Claudius tulit senatusconsulto*] *Dein* de divisioni edi jussimus, quomodo habet prima editio, teste Hearnio. Sed et lege cum Gronovio *ex senatusconsulto*. Sic enim solet Livius.

⁴⁴ *Ut dictator, consul*] Vulgo hic legitur, *Ut dictator . . prætor qui nunc esset apud forum, quem manumitteretur*. Nos representamus veterem hujus loci lectionem, qualem Lambecius, citante Hearnio, exhibet *Comm. de Biblioth. Vindob. I. II. c. 8. p. 495.* depromptam ex unico codice, qui hodie in Bibliotheca Cæsarea asservatur. Id solum mutavimus, quod pro *qui nunc esset* edidimus *qui tunc esset* ex mente Gronovii, et inseruimus voculam *qui* ante *manumitteretur*. Nam ceteræ mutationes et leviusculæ sunt, et evidenti de causa jam olim factæ a Simone Grynzæo, ab omnibusque deinceps editoribus approbatæ: *manumitteret* pro *manumittere*, *mutandæ* pro *mutanda*, *juraret* pro *jurare*, etc. Hujus igitur senatusconsulti hunc esse sensum credimus, ut qui manumitteretur, vel in libertatem vindicaretur apud aliquem magistratum, puta dictatorem, vel consulem, vel censorem, vel interregem, vel prætorem, qui tunc esset, id est, qui munere dictato-

rio, vel consulari, etc. fungeretur eo tempore quo perageretur manumissio, ut is, inquam, qui manumitteretur, jusjurandum daret, non eam esse mentem manumittentis, ut ipse, id est, is qui manumittebatur, civitatem mutaret. *Apud eorum quem* idem est atque *apud eorum aliquem*, nempe apud aliquem eorum magistratum qui initio nominati sunt. *Qui tunc esset* omnino legendum putamus. Hujus enim S. C. vis non in præsentem modo annum, sed et in futuros pertinebat. Præterea nullus erat Romæ, tunc quum S. C. illud daretur, nec dictator, nec interrex, neque etiam, ut videtur, censor. Denique id moram facere non debet, quod ab eo qui manumittitur, jusjurandum exigitur de mente et consilio manumittentis. Nam primo ita se rem habuisse invicte probant ea quæ proxime sequuntur verba: *qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt*. Jam vero, quum illa fraus, quæ hoc S. C. cavetur, in manumissi præcipue commodum cederet, ille habebatur totius rei caput: atque ideo ab eo jusjurandum exigitur.

⁴⁵ *Hæc . . causa jurisque dictio*] Testatur Lambecius, *Commentar. de Biblioth. Vindob. I. II. c. 8.* unicuique exemplar habere: *hæc . . causa jussi-*

U. C. 575.
A. C. 177.
Res in Istria
gestæ a Ro-
manis.

X. Dum hæc Romæ geruntur, M. Junius et A. Manlius, qui priore anno consules fuerant, quum Aquileiæ hibernassent, principio veris in fines Istrorum exercitum introduxerunt: ubi quum effuse popularentur, dolor magis et indignatio diripi res suas cernentes Istros, quam certa spes, satis sibi virium adversus duos exercitus, excivit. concursu ex omnibus populis juventutis facto, repentinus et tumultuarius exercitus acrius primo impetu, quam perseverantius, pugnavit. Ad quatuor millia eorum in acie cæsa: ceteri, omisso bello, in civitates passim diffugerunt. inde legatos primum ad pacem petendam in castra Romana, deinde obsides imperatos, miserunt. Hæc quum Romæ cognita literis proconsulum essent, C. Claudius consul, veritus, ne forte ea res provinciam exercitumque sibi adimeret, non votis nuncupatis, ⁴⁶ non paludatus, sine lictoribus, quum omnium certiore facto collega, nocte profectus, præceps in provinciam abiit: ubi inconsultius, quam venerat, se gessit. nam, quum concione advocata fugam e castris A. Manlii adversis auribus militum (quippe qui primi ipsi fugissent) jactasset, ingessissetque probra M. Junio, quod se dedecoris socium collegæ fecisset, ad extremum utrumque decedere provincia jussit. ⁴⁷ Quod quum milites consulis imperio dicto audientes futuros esse¹ dicerent, quum is more majorum, secundum vota in Capitolio nuncupata, cum lictoribus, paludatus profectus ab urbe esset; furens ira, ⁴⁸ vocatum, qui pro quæstore Manlii erat, catenas poposcit, vinctos se Junium Manliumque minitans Romam missurum. Ab eo quoque spretum consulis imperium est: et circumfusus exercitus, favens imperatorum caussæ, et consuli infestus, animos ad non parendum addebat. Postremo fatigatus consul et contumeliis singulorum, et multitudinis (nam insuper inride-

¹ sese Gron. Crev.

que edicto C. Claudii cons. Claudio decreta est. Emendavit Grynæus quomodo nunc legimus.

46 Non paludatus, sine lictoribus] Vetus lectio erat, non paludatis lictoribus. Sed paludamentum chlamys imperatoria est, quam proficiscentes ad bellum duces ipsi, non utique lictores, gerebant. Supra, II. 49. Consul paludatus egrediens. et I. XXI. c. 63. de Flaminio, Ne paludatus . . cum lictoribus ad provinciam iret. et I. XXXI. c. 14. Tum P. Sulpicius . . paludatus cum lictoribus profectus ab urbe, Brundisium venit. Ex his, et multis aliis veterum locis recte colligit Gronovius hic mendosum esse unicum exemplar: atque adeo sic legi jussit quomodo edidimus, et idem mendum infra bis hoc

eodem capite correxit.

47 Quod quum milites] Recte videtur observare idem Gronovius nihil hic negotii fuisse militibus, nec fuisse causam cur illi pro Junio et Manlio, qui decedere provincia jubebantur, responderent. Displicet etiam *si quod*. Itaque legi jubet: *quumque illi, nempe Junius et Manlius, se consulis imperio dicto audientes futuros esse dicerent*. Vetus enim exemplar habuit *esse*, non *sese*.

48 Vocatum qui pro quæstore Manlii erat, catenas poposcit] Vocavit eum qui pro quæstore Manlii erat, et illum catenas poposcit. Qui Manlii consulis quæstor fuerat, ejusdem proconsulis pro quæstore erat.

bant) ludibriis, nave eadem, qua venerat, Aquileiam rediit. U. C. 573. Inde collegæ scripsit, ut militum novorum ei parti, quæ A. C. 177. scripta in Istriam provinciam esset, ediceret, Aquileiam ut conveniret; ne quid se Romæ teneret, quo minus, votis nuncupatis, paludatus ab urbe exiret. Hæc collegæ obsequenter facta, brevisque dies ad conveniendum edicta est. Claudius prope consecutus est literas suas. Concione adveniens de Manlio et Junio habita, non ultra triduum moratus Romæ, paludatus, cum lictoribus, votisque in Capitolio nuncupatis, in provinciam, ⁴⁹ æque ac prius, præcipiti celeritate abit.

XI. Paucis ante diebus Junius Manliusque oppidum ^{Nesattium} ⁴⁰ Nesattium, quo se principes Istrorum et regulus ipse ^{Claudius} ^{Cos. obsidet.} Epulo receperat, summa vi obpugnarunt. Eo Claudius duabus legionibus novis adductis, veteri exercitu cum suis ducibus dimisso, ipse oppidum circumscedit, et vineis obpugnare intendit: amnemque præterfluentem incœnia, qui et inpedimento obpugnantibus erat, et aquationem Istris præbebat, multorum dierum opere exceptum novo alveo avertit. Ea res barbaros miraculo terruit abscisæ ^{Furor oppidanorum.} aquæ: et ne tum quidem memores pacis, in cædem conjugum ac liberorum versi; etiam, ut spectaculo hostibus tam fœdum facinus esset, palam in muris trucidatos præcipitabant. Inter simul complorationem feminarum puerorumque, simul nefandam cædem, milites, transgressi murum, oppidum intrarunt. cujus capti tumultum ut ex pavido clamore fugientium accepit rex, trajecit ferro pectus, ne vivus caperetur: ceteri capti, aut occisi. Duo deinde oppida, Mutila et Faveria, vi capta et deleta. Præda, ut in gente inopi, spe major fuit, et omnis militibus concessa est. Quinque millia capitum sexcenta triginta duo sub corona venierunt. auctores belli virgis cæsi, et securi percussi. Istria tota ^{Istria pacata.} trium oppidorum excidio et morte regis pacata est: omnesque undique populi, obsidibus datis, in ditionem venerunt. Sub Istrici finem belli apud Ligures concilia de bello haberi cœpta.

XII. Ti. Claudius proconsul, qui prætor priore anno fuerat, cum præsidio legionis unius Pisis præerat. cujus literis senatus certior factus, eas ipsas literas ad C. Claudium (nam alter consul jam in Sardiniam trajecerat) deferendas censet: et adjicit decretum; *quoniam Istria provincia confecta esset,*

^a *abscesæ* Gron. Crev.

⁴⁹ *Æque ac prius*] Hoc substitutum est, auctore Florebello, pro mendosa vet. codicis scriptura *æque amplius*.

⁵⁰ *Nesartium*] Plerique editi ha-

bent *Nesattium*. Cellar. l. II. Geogr. Ant. c. 9. contendit ex Plinio et Ptolemæo nomen hujus urbis fuisse *Nesactium*.

et si videretur, exercitum traduceret in Ligures. Simul ex li-
 teris consulis, quas de rebus in Istria gestis scripserat, in bi-
 duum supplicatio decreta. Et ab altero consule Ti. Sem-
 pronio in Sardinia prospere res gestæ. Exercitum in agrum
 Sardorum Iliensium induxit. Balarorum magna auxilia
 Iliensibus venerant. Cum utraque gente signis conlatis
 conflixit. fusi fugatique hostes, castrisque exuti: duodecim
 millia armatorum cæsa. Postero die arma lecta conjici in
 acervum jussit consul, sacrumque id Vulcano cremavit.
 Victorem exercitum in hiberna sociarum urbium reduxit.
 Et C. Claudius, literis Ti. Claudii et senatusconsulto accep-
 to, ex Istria legiones in Ligures transduxit. Ad Sculten-
 nam flumen in campos progressi castra habebant hostes.
 Ibi cum his acie dimicatum. quindecim millia cæsa; ⁵¹ plus
 septingenti aut* in prælio, aut in castris (nam ea quoque
 expugnata sunt) capti: et signa militaria unum et quinqu-
 aginta capta. Ligures, reliquæ cædis, in montes refugerunt
 passim: populantique campestris agros consuli nulla us-
 quam adparuerunt arma. Claudius, duarum gentium uno
 anno victor, duabus, quod raro alius, in consulatu pacatis
 provinciis Romam revertit.

Ligures vic-
 ti a Claudio
 Cæ.

Prodigia.

XIII. Prodigia eo anno nunciata. in Crustumino ⁵² avem
 sangualem (quam vocant) ⁵³ sacrum lapidem rostro cecidis-
 se. ⁵⁴ Bovem in Campania locutum. Vaccam æneam Sy-
 racusis ab agresti tauro, qui pecore aberrasset, initam, ac
 semine adpersam. In Crustumino diem unum in ipso lo-
 co supplicatio fuit: et in Campania bos alenda publice da-
 ta: Syracusanumque prodigium expiatum, editis ab aruspi-
 cibus Diis, quibus supplicaretur. Pontifex eo anno mor-
 tuus est M. Claudius Marcellus, qui consul censorque fue-
 rat. in ejus locum subfectus est pontifex filius ejus M. Mar-
 cellus. et ⁵⁵ Lunam colonia* eodem anno duo millia civium
 Romanorum sunt deducta. Triumviri deduxerunt, P. Æ-
 lius, L. Egilius, Cn. Sicinius. quinquagena et singula jüge-
 ra et semisses agri in singulos dati sunt. de Ligure captus
 is ager erat. Etruscorum ante, quam Ligurum, fuerat. C.
 Claudius consul ad urbem venit: cui, quum in senatu de re-

Luna colo-
 nia.

Claudii tri-
 umphus.

* aut del. Gron. Crev. † locutam Crev. * Lucam coloniam Gron. Crev.

51 Plus septingenti] Sic legi jussit
 Gronovius ex Livii more, non septin-
 gentis.

52 Avem sangualem] Scribitur quo-
 que *sangualis*. De ea Plinius mentio-
 nem facit l. X. c. 7. Vid. et Festum.
 Nomine tantum nobis nota est.

53 Sacrum lapidem] Aliquem ex iis
 lapidibus, quos terminandis agris fixos
 consecrabant, ornabant floribus, olivo
 ungebant, etc. De religione et cultu

dei Termini, sive hujusmodi lapidum,
 vid. Plut. in Numa.

54 Bovem in Campania locutam]
 Vulgo locutum. Sed Jac. Gronovius
 maluit locutam, propterea quod mos
 sequitur Bos alenda publice data.

55 Lucam] Hic Gronovianæ editio-
 nes habent Lunam: mendose. Ve-
 tustiores præferunt Lucam, et con-
 sentit Velleius, l. l. c. 15.

bus in Istria Liguribusque prospere gestis disseruisset, postquam triumphus est decretus. triumphavit in magistratu de duabus simul gentibus. Tulit in eo triumpho ⁵⁶denarium trecenta septem millia, et ⁵⁷victoriatum octoginta quinque millia septingentos duos*. militibus in singulos ⁵⁸quini deni denarii dati: duplex centurioni, triplex equiti. Sociis dimidio minus, quam civibus, datum. itaque taciti, ut iratos esse sentires, secuti sunt currum.

XIV. Dum is triumphus de Liguribus agebatur, Ligures, Ligures postquam senserunt, non consularem tantum exercitum Romanum ⁵⁹abductum, sed legionem ab Ti. Claudio Pisis dimissam, soluti metu, clam exercitu indicto, per transversos limites superatis montibus, in campos degressi, agrum Mutinensem populati, repentino impetu coloniam ipsam ceperunt. Id ubi Romam adlatum est, senatus C. Claudium consulem comitia primo quoque tempore habere iussit, creatisque in annum magistratibus in provinciam redire, et coloniam ex hostibus eripere. Ita, uti censuit senatus, comitia habita. Consules creati, Cn. Cornelius Scipio Hispanus, Q. Petillius Spurius. Prætores inde facti, M. Popillius Lænas, P. Licinius Crassus, M. Cornelius Scipio, L. Papirius Maso, M. Aburius, L. Aquillius Gallus. C. Claudio consuli prorogatum in annum imperium, et Gallia provincia: et, ne Istri quoque idem, quod et Ligures, facerent, socios nominis Latini in Istriam mitteret, quos triumphum causa de provincia deduxisset. Cn. Cornelio et Q. Petillio consulibus, quo die magistratum inierunt, in molantibus Jovi singulis bubus, uti solet, in ea hostia, qua Q. Petillius sacrificavit, in jocinore caput non inventum. id quum ad senatum retulisset, bove perlitare iussus. De provinciis deinde consultus senatus Pisas et Ligures provincias consulibus decrevit. Cui Pisæ provincia obvenisset, quum magistratum creandorum tempus esset, ad comitia reverti iussit. additum decreto, ut ⁶⁰binas legiones novae

U. C. 573.
A. C. 177.

Comitia.

U. C. 576.
A. C. 176.
Cn. Cornelio, Q. Petillio
Cons.

* duo Crev.

⁵⁶ Denarium trecenta septem millia] Marcos argenti nostrates 4796. uncias 7.

⁵⁷ Victoriatum octoginta quinque millia septingentos duo] Qui nunc Victoriatus appellatur, inquit Plinius, l. XXXIII. c. 3. lege Clodia percussus est. Antea enim hic nummus ex Illyrico advectus, mercis loco habebatur. Est autem signatus victoria, et inde nomen. Eum Volusius Mæcianus docet tantum valuisse, quantum prius quinarium. Si igitur ad hanc rationem Victoriati 85702. æstimentur, efficiuntur denarii 42851. marcæ nostrates

paulo plus 669. unciae 4.

⁵⁸ Quinideni denarii] Minus unciae argenti nostrates binæ.

⁵⁹ Abductum] Olim legebatur adductum. Correxerit Gronovius.

⁶⁰ Binas legiones novas. et trecentos equites] Vix dubitari potest, quin hic exciderit aliquid. Expresserat nempe Livius* pro more suo, quantum peditum, quantum equitum legiones novæ quæ scribebantur habere deberent. Peditum numerus intercedit. Si id sequamur quod plerumque his temporibus factitatum est, videmur legere debere: Binas legiones novas

U. C. 576. scriberent, et trecentos* equites; et dena millia peditum sociis nominique Latino, et sexcentos* imperarent equites. Ti. Claudio prorogatum est imperium in id tempus, quo in provinciam consul venisset.

XV. Dum de his rebus in senatu agitur, Cn. Cornelius, evocatus a viatore, quum templo egressus esset, paullo post rediit confuso vultu, et exposuit Patribus conscriptis, ⁶¹ bovis sescenaris, quem inmolavisset, ⁶² jecur defluxisse. id se victimario nuncianti parum credentem, ipsum aquam effundi ex olla, ubi exta coquerentur, jussisse: et vidisse ceteram integram partem extorum, jecur omne inenarrabiliter absumtum. Territis eo prodigio Patribus, et alter consul curam adjecit: qui se, quod caput jocinori defuisset, tribus bubus perlitasse negavit. Senatus majoribus hostiis usque ad litationem sacrificari jussit. Ceteris Diis perlitatum ferunt; Saluti Petillium perlitasse negant. Inde consules prætoresque provincias sortiti. ⁶³ Pisæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio obvenerunt. Prætores, L. Papius Maso urbanam, M. Aburius inter peregrinos, sortiti sunt. M. Cornelius Scipio Maluginensis Hispaniam ulteriorem, L. Aquillius Gallus Siciliam habuit. Duo deprecati sunt, ne in provincias irent: M. Popillius in Sardiniam. *Gracchum eam provinciam pacare, ⁶⁴ et T. Æbutium prætorem adiutorem ab senatu datum esse. Interrumpi tenorem rerum, in quibus peragendis continuatio ipsa efficacissima esset, minime convenire. Inter traditionem imperii novitatemque successoris, que noscendis prius, quam agendis, rebus imbuenda sit, sæpe bene gerenda rei occasiones intercideret.* Probata Popillii excusatio est. P. Licinius Crassus sacrificiis se inpediri sollemnibus excusabat, ne in provinciam iret. Citerior Hispania obvenerat. Ceterum aut ire jussus, aut jurare pro concione, sollemni sacrificio se prohiberi. id ubi in P. Licinio ita statutum est, et ab se uti jusjurandum acciperent, M. Cornelius postulavit, ne in Hispaniam ulteriorem iret. Prætores ambo in eadem verba ⁶⁵ jurejurarunt. ⁶⁶ M. Titinius et

* trecentos Gron. Crev.

* sexcentos Ead.

scriberent; quina millia in singulas et ducentos pedites, trecentos equites. Vid. supra, c. 9. et l. XL. c. 18.

⁶¹ Bovis sescenaris] Hujus vocis omnino ignoratur sensus. Suspicitur Gutherius vel eam derivari a scena, quam Festus docet esse aut securim, aut dolabram pontificalem, ita ut sescenaris bos dictus sit, bos eo cultri genere immolatus: vel legendum esse sagenaris, id est, saginati.

⁶² Jecur defluxisse] Perizonius legi jubet *diffuxisse*. *Defluere* enim est

delabi. At hic jecur colloquefactum erat, et, ut mox dicitur, *inenarrabiliter absumptum*.

⁶³ Pisæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio] Vel utrique addendum prænotamen videtur, vel utrique detrahendum.

⁶⁴ Et T. Æbutium] Recte suspicatur Gronovius pro *et* legendum esse *et*.

⁶⁵ Jurejurarunt] Verbum rarum admodum, et cujus haud aliud fortasse exemplum exstet. Ac dubitari

T. Fonteius proconsules manere cum eodem imperii jure in U. C. 576. Hispania jussi: et ut in supplementum his tria millia ci- A. C. 176.
vium Romanorum cum equitibus dacentis, quinque mil-
lia socium Latini nominis et trecenti equites mitterentur.

XVI. Latinæ feriæ fuere ante diem tertium Nonas Maii, in quibus, quia in una hostia magistratus Lanuvinus precatus non erat, *populo Romano Quiritium*, religioni fuit. Id quum ad senatum relatum esset, senatusque ad pontificum collegium rejecisset; pontificibus, quia non recte factæ Latinæ essent, instauratis Latinis, placuit Lanuvinos, quorum opera instauratæ essent, hostias præbere. Accesserat ad religionem, quod Cn. Cornelius consul, ex monte Albano rediens, con-
cidit: et, parte membrorum captus, ad Aquas Cumanas profectus ingravescente morbo, Cumis decessit. Sed inde mortuus Romam adlatus, et funere magnifico elatus sepultusque est. Pontifex idem fuerat. Consul Q. Petillius, quum primum per auspicia posset, collegæ subrogando comitia habere jussus, et Latinæ edicere. comitia ^{in ante} diem tertium Nonas Sextiles, Latinas in ante diem tertium Idus Sextiles edixit. Plenis religionum animis, prodigia in-
super nuntiata: Tusculi facem in cælo visam, Gabiis ^{idem} Apollinis et privata ædificia complura, Graviscis murum portamque de cælo tacta. Ea patres procurari, uti pontifices censuissent, jusserunt. Dum consules primum religiones, deinde alterum alterius mors, et comitia, et Latinarum instauraciones impediunt, interim C. Claudius exercitum ad Mutinam, quam Ligures priore anno ceperant, admovit. ^{Ante triduum, quam obpugnare cœperat, receptam ex hostibus colonis restituit. Octo millia ibi Ligurum intra muros cæsa; literæque Romam extemplo scriptæ, quibus non modo rem exponeret, sed etiam gloriaretur, sua virtute ac felicitate neminem jam cis Alpes hostem populi Romani: ^{agrique aliquantum captum, qui multis millibus hominum dividi viritim posset.}}

Cornelii
Cos. mors.

Prodigia.

sane potest, an ex hoc uno loco deformati miserum in modum libri hoc verbum alias incognitum in linguam Latinam facile admittendum sit.

66 *M. Titinius et T. Fonteius . . manere . . in Hispania jussi*] Hinc apparet T. Fonteio, qui tertio ante anno prætor fuit, Hispaniam jam tunc obtigisse, et quidem ulteriorem, quum collega ejus M. Titinius citeriorem obtinuerit, ut constat ex c. 36. infra.

67 *In ante diem tertium Nonas . . in ante diem tertium Idus*] Porierat utrobique vocula ante. Eam restituit Sigonius ex solenni Livii et ceterorum

loquendi more.

68 *Ante triduum, quam oppugnare cœperat, receptam*] Si hæc sana sunt, sensus est: Quum recepisset eam, antequam triduum elapsum esset, ex quo oppugnare cœperat. Sed plerumque longe aliam vim habet hæc formula loquendi, et, si solito more exponeretur, sensus esset coloniam triduo ante receptam, quam oppugnari cœpta esset. Quod quum absurdum sit, non immerito Perizonius emendat: *intra triduum*.

69 *Agrique aliquantum*] Hic perspicuum est *aliquantum* idem esse

U. C. 576.
A. C. 176.
Sardinia pa-
cata.

Cos. subro-
gatus.

Res in Li-
guria gestæ.

XVII. Et Ti. Sempronius eodem tempore in Sardinia multis secundis præliis Sardos perdomuit. quindecim millia hostium sunt cæsa. Omnes Sardorum populi, qui defecerant, in ditionem redacti. stipendiariis veteribus duplex vectigal imperatum, exactumque: ceteri frumentum contulerunt. Pacata provincia, obsidibusque ex tota insula ducentis triginta acceptis, legati Romam, qui ea nunciarent, missi; quique ab senatu peterent, ut ob eas res, ductu auspicioque Ti. Sempronii prospere gestas, Diis immortalibus honos haberetur, ipsique decedenti de provincia exercitum secum deportare liceret. Senatus, in æde Apolliniis legatorum verbis auditis, supplicationem in biduum decrevit, et quadraginta majoribus hostiis consules sacrificare jussit: Ti. Sempronium proconsulem exercitumque eo anno in provincia manere. Comititia deinde consulis unius subrogandi,⁷⁰ quæ in ante diem tertium Nonas Sextiles edicta erant, eo ipso die sunt confecta. Q. Petillius consul collegam, qui extemplo magistratum occiperet, creavit C. Valerium Lævinum.⁷¹ Is, jam diu cupidus provinciæ, quum opportunæ cupiditati ejus literæ adlatæ essent, Ligures rebellasse, Nonis Sextilibus⁷² paludatus, litteris auditis, tumultus ejus caussa legionem tertiam ad C. Claudium proconsulem in Galliam proficisci jussit; et duumviros navales cum classe Pisas ire, qui Ligurum oram, maritimum quoque terrorem admoventes, circumvectarentur. Eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat. Et C. Claudius proconsul, audita rebellione Ligurum, præter eas copias, quas secum Parmæ habebat, subitariis conlectis militibus, exercitum ad fines Ligurum admovit.

XVIII. Hostes sub adventum C. Claudii, a quo duce se meminerant nuper ad Scultennam flumen victos fugatosque,

quod *multum*, quum ager ille bello captus multis millibus hominum dividi viritum posse dicatur.

⁷⁰ *Quæ in ante diem*] Vocula in abest a vetustioribus editis. Eam quisquis reposuit, non sine causa fecit.

⁷¹ *Is jamdiu cupidus provinciæ*] Ordo et structura verborum declarat hæc intelligi de Valerio consule: quod itidem probant ea quæ sequuntur: *eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat*. At quomodo novellus ille consul, ante biduum creatus, potest dici jamdiu cupidus provinciæ? Nisi si forte, quum eo loco natus esset, eos honores gessisset, ut sibi posset prope certa spe consulatum despondere, significaverat jam antequam consul fieret, se cupidum

esse provinciæ.

⁷² *Paludatus, litteris auditis*] Hæc videntur narrari, tanquam argumenta illius cupiditatis, quam in consule notavit Livius. Ex tota enim superiorum temporum historia colligi potest consules non ante paludamenta in urbe sumpsisse, quam ad bellum proficiscerentur. At hic aliquanto antequam exeat in provinciam, paludatum sese ostentat, paludatus audit litteras, quas nimirum vel in concione, vel in senatu recitari jusserat. Hæc omnia eo spectabant, ut rem in majus augeret, ac, quemadmodum in tumultu civitatem saga sumere mos erat, sic ipse consul quum paludatus in urbe versaretur, impendentis alicujus periculi speciem ingereret animis.

locorum magis præsidio adversus infelicitè expertam vim, U. C. 576. quam armis, se defensuri, duos montes Letum et Balistam A. C. 176. ceperunt, ⁷³ muroque insuper amplexi. Tardius ex agris demigrantes oppressi ad mille et quingentos perierunt. Ceteri montibus se tenebant, et, ne in metu quidem feritatis ingenuitæ obliti, sæviunt in prædam, quæ Mutinæ parta erat. captivos cum fœda laceratione interficiunt: pecora in fanis trucidant verius passim, quam rite sacrificant. Satiati cæde animantium, quæ inanima erant, ⁷⁴ parietibus affligunt*, ⁷⁵ vasa omnis generis usui magis, quam ornamento in speciem, facta. Q. Petillius consul, ne absente se debellaretur, literas ad C. Claudium misit, ut cum exercitu ad se in Galliam veniret: campis Macris se eum expectaturum. Literis acceptis, Claudius ex Liguribus castra movit, exercitumque ad campos Macros consuli tradidit. Eodem paucis post diebus C. Valerius consul alter venit. Ibi, divisis copiis, priusquam digrederentur, communiter ambo exercitus lustraverunt. tum sortiti, quia non ab eadem utrumque parte adgredi hostem placebat, regiones quas peterent. Valerium auspiciato sortitum constat^b, quod in templo fuisset: in Petillio id vitio factum, postea augures responderunt; ⁷⁶ quod extra templum sortem in sitellam in templum latam foris ipse posuerit. Profecti inde in diversas regiones. Petillius adversus Balistæ et Leti jugum, quod eos montes perpetuo dorso inter se jungit, castra habuit. Ibi adhortantem eum pro concione milites, inmemorem ambiguitatis verbi, ominatum ferunt, *se eo die Letum capturum* Petillius esse. Duabus simul partibus subire in adversos montes cœ-⁷⁷ Cos. occi- pit. Ea pars, in qua ipse erat, impigre subcebat. Alteram hostes quum propulissent, ut restitueret rem inclinatham, consul equo advectus, suos quidem a fuga revocavit: ipse,

* affligunt Gron.

. ^b constabat Gron. Crev.

⁷³ *Muroque insuper amplexi. Tardius ex agris demigrantes*] Apposui-
mus post verbum *amplexi* eam distinc-
tionem, qua sensus finiretur. Itaque
hoc modo interpretamur; Montes
Letum et Balistam ceperunt, ac muro
insuper amplexi sunt. Qui eorum tar-
dus demigrare, oppressi sunt a Clau-
dio. Ceteri montes tenebant.

⁷⁴ *Parietibus affligunt*] In parietes
impingunt. Gronovianæ editiones ha-
bent *affligunt*: mendose.

⁷⁵ *Vasa . . usui magis quam orna-
mento in speciem facta*] Tolle vocem
ornamento, quæ videtur e margine, ubi
addita erat interpretandis sequentibus
verbis *in speciem*, in textum irrepsis-
se. *Vasa in speciem facta* sunt vasa

quæ ad speciem et dignitatem, ad de-
corem aspectus comparantur.

⁷⁶ *Quod extra templum sortem*] Hæc admodum intricata sunt, et ha-
bent aliquid procul dubio aut vitiatum,
aut certe luxatum. Attamen, donec
melius quid afferatur, videmur utcum-
que explicare posse in hunc modum;
quod ipse extra templum posuerit sor-
tem in sitellam, quæ quidem sitella
postea foris, id est, ex loco qui extra
templum esset, in templum lata est.
Foris aliquando denotat terminum unde
aliquid proficiscitur aut sumitur.
Sic *foris sumere, foris petere*. Ceterum
templum hic intelligendum est
locus augurii consecratus.

U. C. 576. *dum incautius ante signa obversatur, missili trajectus cecidit.*
 A. C. 176. *dit. Nec hostes ducem occisum senserunt; et suorum pauci, qui viderant, haud neglegenter, ut qui in eo victoriam verti scirent, corpus occultavere. Alia multitudo peditum equitumque, deturbatis hostibus, montes sine duce cepere, Ad quinque millia Ligurum occisa: ex Romano exercitu duo et quinquaginta ceciderunt. Super tam evidentem tristis ominis eventum, etiam ex pullario auditum est, vitium in auspicio fuisse; nec id consulem ignorasse. C. Valerius, audita*

* * *

⁷⁷ *periti religionum jurisque publici, quando duo ⁷⁸ordinarii consules ejus anni, alter morbo, alter ferro periisset, subsecutum consulem negabant; recte^c comitia habere posse.*

* * *

deduxit.

XIX. Cis Apenninum Garuli, et Lopicini, et Hercates; trans Apenninum Brinates fuerant. ⁷⁹ *Inter Audenam amnem P. Mucius cum iis, qui Lunam Pisasque depopulati erant, bellum gessit: omnibusque in ditionem redactis arma ademit. Ob eas res, in Gallia Liguribusque gestas duorum consulum ductu auspicioque, senatus in triduum supplicationes decrevit, et quadraginta hostiis sacrificari jussit. Et tumultus quidem Gallicus et Ligustinus, qui principio ejus anni exortus fuerat, haud magno conatu brevi obpressus erat. Belli Macedonici subibat jam cura, miscente Perseo inter Dardanos Bastarnasque certamina: et legati, qui missi ad res visendas in Macedoniam erant, jam reverterant Romam, renunciaverantque, bellum in Dardania esse. Simul venerant et ab rege Perseo oratores, ⁸⁰ qui purgarent, nec aditos ab eo Bastarnas, nec auctore eo quidquam facere. Senatus nec liberavit ejus culpæ regem, neque arguit: moneri eum tantummodo jussit, ut etiam atque etiam curaret, ⁸¹ ut sanctum haberet foedus, quod ei cum*

Bellum inter Dardanos et Bastarnas.

^c *recte del. Gron. Crev.*

⁷⁷ *Periti religionum]* Hanc periodum apud Priscianum l. XVIII. repertam suo loco Sigonius inseruit.

⁷⁸ *Ordinarii consules]* *Ordinarii* consules sunt ii qui primis comitiis electi sunt. Iis opponuntur consules *suffecti*.

⁷⁹ *Inter Audenam amnem]* Nullus est horum verborum sensus. Lege omnino *intra*, ut dicatur Mucius non ultra Audenam amnem, ac proinde Apenninum, bellum gessisse. At vero

Æmilius Gallicum tumultum compresserat, et in Liguria ipsa ad utramque Apennini latus arma circumtulcrat.

⁸⁰ *Qui purgarent, nec accitos]* Qui ad purgandum et liberandum eum a suspitione belli, dicerent et probare intenderent, nec accitos.

⁸¹ *Ut sanctum haberet foedus]* Hunc locum feliciter emendat Jac. Gronovius: *ut sanctum habere foedus, quod ei cum Romanis esset, vidari possent....*

Romanis esse videri posset. Dardani, quum Bastarnas non modo non excedere finibus suis, quod speraverant, sed graviore fieri in dies cernerent, subnisis Thracum adcolarum et Scordiscorum auxiliis, audendum aliquid vel temere rati, omnes undique armati ad oppidum, quod proximum castris Bastarnarum erat, conveniunt^a. Hiems erat, et id anni tempus elegerant, ut Thraces Scordisque in fines suos abirent. quod ubi ita factum, et solos jam esse Bastarnas audierunt, bifariam dividunt copias: pars, ut recto itinere ad lacessendum ex aperto iret; pars, devio saltu circumducta, ab tergo adgrederetur. Ceterum, priusquam circumire castra hostium possent, pugnatum est; victique Dardani compelluntur in urbem, quæ fere duodecim millia ab castris Bastarnarum aberat. Victores confestim circumsidunt urbem, haud dubie postero die aut metu dediturum se hostibus, aut vi expugnaturi. Interim Dardanorum altera manus, quæ circumducta erat, ignara cladis suorum, castra Bastarnarum sine præsidio relicta

U. C. 577.
A. C. 175.

Dardano-
rum urbs
obsessa.

* * *

XX. *** more, sella eburnea posita, jus dicebat, disceptabatque controversias minimarum rerum. ⁸²adeoque nulli fortunæ adhærebat animus, per omnia genera vitæ errans, uti nec sibi, nec aliis, quinam homo esset, satis constaret. Non adloqui amicos, ⁸³vix notis familiariter adridere; munificentia inæquali sese aliosque ludificari: quibusdam honoratis magnoque æstimantibus se puerilia, ⁸⁴ut eacæ aut lusus, munera dare; alios nihil expectantes ditare. Itaque nescire, quid sibi vellet, quibusdam videri. quidam ⁸⁵ludere eum simpliciter, quidam haud dubie insanire aiebant. In duabus tamen magnis honestisque rebus vere regius erat animus, in urbium donis, et Deorum cultu. Megalopolitanis in Arcadia murum se circumdaturum urbi est pollicitus, majoremque partem pecuniæ dedit. Tegæ theatrum magnificentum e marmore facere instituit. ⁸⁶Cyzici

Antiochi
munificen-
tia.

^a convenerunt Gron. Crev.

⁸² Adeoque nulli fortunæ] Lege cum Rubenio, nulli formæ. Sic apud Tac. l. I. Ann. c. 74. Qui formam vite inquit, quam etc.

⁸³ Vix notis] Conjunge rî vir cum notis. Vix notis opponuntur amicis.

⁸⁴ Ut eacæ aut lusus] Polybius nominat talos et dactylos palmarum.

⁸⁵ Ludere . . simpliciter] Ludere per jocosam et nugæcem simplicitatem.

⁸⁶ Cyzici in Prytaneum] Prytanæ Syracusani meminit Cie. in Verr. l.

IV. n. 119. Nempe, ut notat ad hunc Ciceronis locum Grævius, nulla urbs Græca fuit, quæ non suum Prytaneum haberet. Prytanea autem erant Vestæ sacra: cujus in honorem perpetuus ibi ignis fovebatur. Vid. Casaub. Animadv. in Athen. l. XV. c. 19. et Ezech. Spanhemii Dissert. de Vesta et Prytanibus. Quia igitur Prytanea Vestæ sacra erant, cujus ædes penetrabile erat urbis Romæ, ideo Livius Prytaneum Latine interpretatur *penetrabile urbis*. Quod adjicit, publice ibi vœdi,

c. 3

U. C. 577. in Prytaneum, (id est penetrale urbis, ubi publice, quibus
A. C. 175. is honos datus est, vescuntur) vasa aurea mensæ unius posuit. Rhodiis, ⁸⁷ ut nihil unum insigne, ita omnis generis, ut quæque usus eorum postulaverunt, dona dedit. Magnificentiae vero in Deos vel Jovis Olympii templum Athenis, unum in terris inchoatum pro magnitudine Dei, potest testis esse. ⁸⁸ Sed et Delon aris insignibus statuarumque copia exornavit: et Antiochiæ Jovis Capitolini magnificum templum, non laqueatum auro tantum, sed parietibus totis lamina inauratum, et alia multa in aliis locis pollicitus, quia perbreve tempus regni ejus fuit, non perfecit. Spectaculo-
Ludi. rum quoque omnis generis magnificentia superiores reges vicit; ⁸⁹ reliquorum sui moris, et copia Græcorum artificum. Gladiatorum munus Romanæ consuetudinis primo majore cum terrore hominum, insuetorum ad tale spectaculum, quam voluptate, dedit: deinde sæpius dando, et ⁹⁰ modo vulneribus tenuis, modo sine missione etiam, et familiare oculis gratumque id spectaculum fecit, et armorum studium plerisque juvenum accendit. Itaque, qui primo ab Roma magnis præmiis paratos gladiatores arcessere solitus erat, jam suo

* * *

XXI. *** pio inter peregrinos. M. Atilio prætori provincia Sardinia obvenerat: sed cum legione nova, quam consules conscripserant, quinque millibus peditum trecentis equitibus, in Corsicam jussus est transire. dum is ibi bellum gereret, ⁹¹ Cornelio prorogatum imperium, uti obtineret Sardiniam. Cn. Servilio Cæpioni in Hispaniam ulteriorem, et

sive publico sumptu ali solitos, quibus is honos datus est, id de Athenis notissimum est omnibus. Sed et in aliis quoque Græcis urbibus eundem morem servatum esse, hic locus testimonio est.

87 *Uti* Particula *ut* adjecta est ex Freinshemii et Gronovii sententia.

88 *Sed et Delon aris insignibus*] Hic olim legebatur *Delon maris*. Correxere Vossius et Gronovius. Quæ emendatio si vera est, hic Livius paulum discessit a Polybio, qui loquitur tantummodo de statu circa Deli aram ab Antiocho positis.

89 *Reliquorum sui moris*] Vox *reli- quorum* pendet a præcedenti nomine *spectaculorum*. Dicit Livius ab Antiocho superatos esse superiores reges magnificentia spectaculorum omnis generis, ex quibus cetera moris Græci erant, et cum copia Græcorum artificum; undem Romanæ consuetudinis,

nempe gladiatorum munus: quod quidem primo majore cum terrore. . . Artifices hic intelligendi sunt, ut l. V. supra, c. l. ii quorum opera ludi peraguntur, puta histriones, saltatores, tibicines, &c.

90 *Modo vulneribus tenuis, modo sine missione etiam*] Modo ita ut vulnerarentur tantum gladiatores, non interficerentur; modo ad necem usque. *Missio* erat gratia deserendi pugnam, quæ dabatur aliquando victis gladiatoribus. Quum autem placeret, ut eoque pugnaretur donec alteruter occumberet, dicebatur pugna *sine missione*. Sic Flor. l. III. c. 20. de Spartaci militibus: *dignam viris obire mortem: et, quod sub gladiatore duce oportuit, sine missione pugnatum est*. Vide plura apud Lips. Saturn. II. 21.

91 *Cornelio prorogatum imperium*] Hinc apparet Cornelium superiore anno prætorem fuisse.

P. Furio Philo in citeriorem tria millia peditum Romano- U. C. 578.
rum, equites centum quinquaginta, et sociûm Latini nomi- A. C. 174.
nis quinque millia peditum, trecenti equites: Sicilia L.
Claudio sine supplemento decreta. Duas prætere legiones
consules scribere jussi, cum justo numero peditum equitum-
que, et decem millia peditum sociis imperare, et sexcentos
equites. Delectus consulibus eo difficilior erat, quod pesti- Pestilentia.
lencia, quæ priore anno in boves ingruerat, ⁹² eo verte-
ret^a in hominum morbos. qui inciderant, haud facile sep-
timum diem superabant: qui superaverant^f, longinquo,
maxime quartanæ, implicabantur morbo. Servitia maxi-
me moriebantur. eorum strages per omnes vias insepul-
torum erat. Ne liberorum quidem funeribus ⁹³ Libitina
subficiebat. Cadavera, intacta a canibus ac vulturibus, ta-
bes absolvebat: satisque constabat, nec illo, nec priore an-
no, in tanta strage boum hominumque vulturium usquam
visum. Sacerdotes publici ea pestilentia mortui sunt, Cn.
Servilius Cæpio pontifex, pater prætoris, et ⁹⁴ Ti. Sempronius
Ti. F. ⁹⁵ Longus decemvir sacrorum, et P. Ælius Pætus aug-
gur, et Ti. Sempronius Gracchus, et C. Mamilius Vitulus
curio maximus, et M. Sempronius Tuditanus pontifex,
⁹⁶ pontifices subfecti sunt, C. Sulpicius Galba ⁹⁷ in lo-
cum Tuditani. Augures subfecti sunt, in Gracchi locum
T. Veturius Gracchus Sempronianus, in P. Ælii Q. Æ-
lius Pætus. Decemvir sacrorum C. Sempronius Longus,
curio maximus C. Scribonius Curio subficitur. Quum
pestilentia finis non fieret, senatus decrevit, uti decem-
viri libros Sibyllinos adirent. Ex decreto eorum diem
unum supplicatio fuit. et, ⁹⁸ Q. Martio Philippo verba præ-
eunte, populus in foro votum concepit: *Si morbus pestilen-
tiaque ex agro Romano emota esset, biduum ferias ac suppli-
cationem se habiturum.* In Veienti agro biceps natus puer, Prodigia.
et Sinuessæ unimanus, et Auximi¹ puella cum dentibus; et
arcus interdiu sereno cœlo super ædem Saturni in foro Ro-
mano intentus, et tres simul soles effulserunt: et ⁹⁹ facies ea-
dem nocte plures per cœlum lapsæ sunt in Lanuvino: Cæ-

^a verterat Gron. Crev.^f superabant Eæd.⁹⁴ Ti. F. l. C. F. Gron.^b abest signum lacunæ Gron. Crev.¹ Osimi Eæd.⁹² Eo] Anno.⁹³ Libitina] Vid. not. 67. ad l. XL.
c. 19.⁹⁴ Ti. Sempronius Ti. F. Longus]
Hæc est vetus scriptura, quam male
mutaverat Sigonius, legique jusserat
Ti. Sempronius C. F. Vid. supra l.
XXVII. c. 6.⁹⁵ Pontifices subfecti sunt C. Sulpi-
cius Galba in locum Tuditani] Hic
excidit nomen ejus qui in locum Cæ-

plonis pontifex suffectus est.

⁹⁶ Q. Marcio Philippo] Decemviro
sacrorum. Vid. supra l. XL. c. 42.⁹⁷ Fuces. . lapsæ sunt in Lanuvi-
no. Caritesque] Priscianus l. IV. citat
hunc locum sic: *Lanuvini Caritesque
anguem jubatum.* Itaque legendum
est hoc modo: *lapsæ sunt. Lanuvini
Caritesque.* SIGONIUS. *Faces* sunt stel-
læ facem ducentes.

U. C. 578. ritesque anguem in oppido suo jubatum, aureis maculis
A. C. 174. sparsum, adparuisse affirmabant. et, in agro Campano bovem locutum esse, satis constabat.

XXII. Legati ⁹⁸ Nonis Juniis ¹ ex Africa redierunt, qui, convento prius Masinissa rege, Karthaginem ierant: ceterum certius aliquanto, quæ Karthagine acta essent, ab rege rescierant, quam ab ipsis Karthaginiensibus. compertum tamen affirmaverunt, legatos ab rege Perseo venisse, iisque noctu senatum in æde Æsculapii datum esse. ab Karthagine legatos in Macedoniam missos, et rex affirmaverat, et ipsi parum constanter negaverant. In Macedoniam quoque mittendos legatos senatus censuit. tres missi sunt, C. Lælius, M. Valerius Messalla, Sex. Digitius. Perseus per id tempus, quia quidam Dolopum non parebant, et, de quibus ambigebatur rebus, disceptationem ab rege ad Romanos revocabant, cum exercitu profectus, sub jus iudiciumque suum totam coëgit gentem. Inde, per Cætæos montes transgressus, religionibus quibusdam animo objectis, oraculum aditurus Delphos adscendit. Quum in media repente Græcia adparuisset, magnum non finitimis modo urbibus terrorem præbuit, sed in Asiam quoque ad regem Eumenem nuncius tumultus ejus venit. Triduum, non plus, Delphis moratus, per ⁹⁹ Phthiotidem Achaïam, Thessaliamque, sine damno injuriaque agrorum, per quos iter fecit, in regnum rediit. Nec earum tantum civitatum, per quas iturus erat, satis habuit animos sibi conciliare: ¹ aut legatos, aut literas dimisit, petens, *ne diutius simultatum, quæ cum patre suo fuissent, meminissent. nec enim tam atroces fuisse eas, ut non cum ipso potuerint, ac debuerint, finire. Secum quidem omnia illis integra esse ad instituendam fideliter amicitiam.* Cum Achæorum maxime gente reconciliandæ gratiæ viam quærebat.

Persei iter
Delphos.

Achæorum
animos sibi
reconciliare
tentat.

XXIII. Hæc una ex omni Græcia gens, et Atheniensium civitas, eo processerat irarum, ut finibus interdiceret Macedonibus. Itaque servitiis ex Achaïa fugientibus receptaculum Macedonia erat: quia, quum finibus suis interdixissent, intrare regni terminos ipsi non audebant. Id quum Perseus animadvertisset, comprehensis omnibus, literas ***. ceterum, ne similis fuga servorum postea fieret, cogitandum et illis esse. Recitatis his literis per Xenarchum prætorem, qui privatæ gratiæ aditum apud regem

* Juniis Gron. Crev. 1 sed aut Gron.

⁹⁸ Nonis Junii] Sic reposuit Sigonius, quum prius legeretur *Julii*. Nimirum *Julii* mensis nomen nondum in usu erat.

⁹⁹ Phthiotidem Achaïam] Vid. not. 63. ad l. XXXIII. c. 32.

1 Aut legatos, aut literas] Adjece- rat Sigonius de suo sed ante prius illud aut. Videntur pluscula decem. Dederat fortasse Livius: sed circos omnes Græciæ civitates, aut legatos...

quærebat, et plerisque moderate et benigne scriptas esse U. C. 578.
 consentibus literas, atque his maxime, qui præter spein A. C. 174.
 recepturi essent amissa mancipia; ² Callicrates ex iis, qui Callicratis
 in eo verti salutem gentis crederent, si cum Romanis adversus re-
 inviolatum fœdus servaretur, Parva, inquit, aut medio- gem oratio.
 cris res, Achæi, quibusdam videtur agi; ego ³ maxime gra-
 vissimam omnium non agique tantum arbitror, sed quodam
 modo actam esse. Nam qui regibus Macedonum, Macedoni-
 busque ipsis, finibus interdixissemus, ⁴ manereque id decretum,
 scilicet, ne legatos, ne nuncios admitteremus regum, per quos
 aliquorum ex nobis animi sollicitarentur; ii concionantem
 quodam modo absentem audimus regem, et, si Diis placet,
 orationem ejus probamus. Et, quum feræ bestię cibum ad
 fraudem suam positum plerumque adsperserentur et refugiant,
 nos cæci, specie parvi beneficii, inescamur: et, servulorum mi-
 nimi pretii recipiendorum spe, nostram ipsorum libertatem sub-
 rui et tentari patimur. Quis enim non videt, ⁵ viam regiæ so-
 cietatis quæri, qua Romanum fœdus, quo nostra omnia conti-
 nentur, violetur? Nisi hoc dubium alicui est, bellandum Ro-
 manis cum Perseo esse, et, quod vivo Philippo expectatum,
 morte ejus interpellatum est, id post mortem Philippi futurum.
 Duos, ut scitis, habuit filios Philippus, Demetrium et Persea.
 Genere materno, virtute, ingenio, favore Macedonum, longe
 præstitit Demetrius. Sed quia in Romanos odii regnum posu-
 erat præmium, Demetrium nullo alio crimine, quam Romanæ
 amicitie inite, occidit: ⁷ Persea, quem populus Romanus prius
 pænæ, quam regni, hæredem futurum sciebat, regem fecit. Ita-
 que quid hic post mortem patris egit aliud, quam bellum para-
 vit? ⁸ Bastarnas primum ad terrorem omnium ⁹ in Dardaniam
 inmisit: qui si sedem eam tenuissent, graviores eos adcolas

² Callicrates, ex iis qui in eo verti] Hic Callicrates non tam honorifice tractatur a Polybio, qui eum traducit tanquam proditorem publicæ Achæorum libertatis, et insignem ejus perfidiam notat, Legat. 58.

³ Maxime gravissimam omnium, non agique tantum] Emendat Gronovius: maximam et gravissimam omnium, neque agi tantum. Quod concinnius est et magis ex solito loquendi more.

⁴ Manereque id decretum] Hoc vel vitiatum, vel mancum, vel superfluum est. * Resecto hoc membro, sua orationi integritas constat, sua sententia perspicuitas. † Corrigit Gronovius: Nam quum regibus Macedonum Macedonibusque ipsis, finibus interdixissemus, maneretque id decretum . . . hic concionantem. Sed vix dubitari potest, quin totius hujus periodi structura, qualis vulgo exhibetur, et duo illa

membra sibi mutuo respondentia, qui regibus Macedonum . . . ii concionantem, a Livii manu sint.

⁵ Scilicet, ne legatos] Hic non referuntur ipsa decreti verba, sed mens explicatur. Regibus Macedonum, inquit, Macedonibusque ipsis, finibus nostris interdixeramus, id scilicet præcaventes, ne legatos, ne nuncios . . .

⁶ Viam regiæ societatis quæri] Magis placeret societati.

⁷ Persea, quem populus Romanus prius pænæ] Lege vel cum Gronovio, quem in populum Romanum prius odii, quam regni hæredem futurum sciebat: vel cum Rubenio, quem belli in populum Romanum prius pene, quam regni.

⁸ In Dardaniam inmisit] Hic admissimus, auctore Gronovio, particulam in, quam orationis Latine ratio postulabat.

U. C. 579. *Græcia habuisset, quam Asia Gallos habent. Ea spe depub-*
 A. C. 174. *sus, non tamen belli consilia omisit: immo, si vera volumus*
dicere, jam inchoavit bellum. Dolopiam arnis subegit, nec
provinciis de controversis ad disceptationem populum Roma-
num^m adivitⁿ. inde, transgressus Etam, ut repente in medio
umbilico Græciæ conspiceretur, Delphos adscendit. Hæc usur-
patio itineris insoliti quo vobis spectare videtur? Thessaliæ
deinde peragravit. quod sine ullius eorum, quos oderat, noxia,
hoc magis tentationem metuo. Inde literas ad nos cum mune-
ris specie misit, et cogitare jubet, quo modo in reliquum hoc
munere non egeamus; hoc est, ut decretum, quo arcentur Pe-
loponneso Macedones, tollamus; rursus legatos regios, et hospi-
tia cum principibus, et mox Macedonum exercitus, ipsum quo-
que a Delphis (quantum enim interluit fretum?) trajicientem
in Peloponnesum videamus, inmiscamur Macedonibus ar-
mantibus se adversus Romanos. Ego nihil novi censeo decer-
nendum, servandaque omnia integra, donec ad certum diriga-
tur^o, vanusne hic timor noster, an verus fuerit. Si pax invio-
lata inter Macedonas Romanosque manebit, nobis quoque ami-
citia et commercium sit: nunc de eo cogitare periculosum et
inmaturum videtur.

Arco Calli-
crati re-
spondet.

XXIV. Post hunc Arco, frater Xenarchi prætoris, ita
 disseruit: Difficilem orationem Callicrates, et mihi, et omni-
 bus, qui ab eo dissentimus, fecit: agendo enim Romanæ socie-
 tatis causam ipse, tentarique et obpugnari dicendo, quam nemo
 neque tentat, neque obpugnat, effecit, ut, qui ab se dissentiret,
 adversus Romanos dicere videretur. Ac primum omnium,
 tamquam non hic nobiscum fuisset, sed aut ex curia populi
 Romani veniret, aut regum arcanis interesset, omnia scit et
 nunciat, quæ occulte facta sunt. ¹² Divinat etiam, quæ futura
 fuerant, si Philippus vixisset: quid ita Perseus regni hæres
 sit, quid parent Macedones, quid cogitent Romani. Nos au-
 tem, qui, nec ob quam causam, nec quemadmodum perierit
 Demetrius, scimus; nec quid Philippus, si vixisset, facturum
 fuerat, ad hæc, quæ palam geruntur, consilia nostra adcom-
 modare oportet. ¹³ Ac scimus, Persea, regno accepto, ad lega-

^m populi Romani Gron. ⁿ nec provocantes de controversiis ad disceptationem
 populi Romani audivit. Crev. ^o redigatur Ead. ^p fuerit Gron. Crev.

⁹ Nec provocantes] Supple, Dolop-
 pas. Vulgo hic habetur nec provinciis.
 Probabilem Gronovii conjecturam in
 textum recepit Clericus, nec nos ex-
 turbare sustinimus.

¹⁰ Inmiscamur] Sic dedit Sigo-
 nius pro immiscemur.

¹¹ Donec ad certum redigatur] Do-
 nec certum fiat, donec certo sciatur.
 Sic l. XLIV. c. 15. Et, si id ante du-
 bium fuisset, legatorum . . . verba ad
 certum redegeisse. Ceterum legebatur

hic ad certum dirigatur. Correxit
 Gronovius.

¹² Divinat etiam quæ futura fue-
 rant] Hoc mutat Gronovius, tanquam
 grammaticæ legibus absonum, jubet
 que reponi fuerint. Sed sexcentis in
 locis quum Livii, tum probatissimo-
 rum scriptorum, reperire facile est si-
 milium locutionum exempla. Vid.
 Novam Methodum linguæ Latinæ.

¹³ Ac scimus Persea . . . ad legatos
 Romanos venisse, ac regem Persen]

tos Romanos venisse, ac regem Persea a populo Romano ad-
pellatum: audimus, legatos Romanos venisse ad regem, et eos
benigne exceptos¹. Hæc omnia pacis equidem signa esse judi-
co, non belli: nec Romanos offendi posse, si, ut bellum gerentes
eos secuti sumus, nunc quoque pacis auctores sequamur. cur
quidem nos inexpiabile omnium soli bellum adversus regnum
Macedonum geramus, non video. Opportuni propinquitate ipsa
Macedoniæ sumus; an infirmissimi omnium, tamquam, quos
nuper subjecit, Dolopes? ¹⁴ immo contra ea, vel viribus nostris,
Deum benignitate, vel regionis intervallo tuti. ¹⁵ Sed sumus
æque subjecti ac Thessali Etolique; nihilo plus fidei auctori-
tatisque habemus adversus Romanos, qui semper socii atque
amici fuimus, quam Etoli, qui paullo ante hostes fuerunt.
Quod Etolis, quod Thessalis, quod Epirotis, omni denique
Græciæ cum Macedonibus juris est, idem et nobis sit. cur exe-
crabilis ista nobis solis velut desertio juris humani est? Fecerit
aliquid Philippus, cur adversus eum armatum et bellum geren-
tem hoc decerneremus: quid Perseus, novus rex, omnis injuriæ
insons, suo beneficio paternas simultates obliterans, meruit?
cur soli omnium hostes ei sumus? Quamquam et illud dicere
poteram, tanta priorum Macedoniæ regum merita erga nos
fuisse, ut Philippi unius injurius, si quæ forte fuerunt, * uti-
que post mortem. Quum classis Romana Cenchreis staret,
consul cum exercitu Elatiæ esset, triduum in concilio fuimus,
consultantes, utrum Romanos, an Philippum, sequeremur.
¹⁶ Nonnihil metus præsens ab Romanis sententias nostras incli-
narit: fuit certe tamen aliquid, quod tam longam deliberatio-

¹ acceptos Gron. Crev.

Nemo est quin videat tollendum esse
secundum illud *Persea*, tam inutiliter
et odiose repetitum. Admodum etiam
verisimile est, ea quæ præcedunt vitiata
esse. Nusquam enim memoratum est,
ut observat Gronovius, Persea statim
regno accepto ad legatos Romanos ve-
nisse, sed legatos Romam misisse. Et
causam errori præbere fortasse potue-
rint hæc verba membri sequentis: *au-
dimus legatos Romanos venisse*. Ita-
que recte videtur hunc locum emen-
dare Gronovius hoc modo: *Ac scimus
Persea, regno accepto, legatos Romam
misisse, ac regem a populo Romano
appellatum*.

¹⁴ Imo contra ea] Voculam *ea* efficit
Gronovius. Sed si illa non exprima-
tur, debet intelligi. Quid igitur neces-
se est eam deleri, si quando exprimi-
tur? Nec videmus, cur non tam dica-
mus contra ea, quam præterea, aut
postea. Et alibi usurpavit Livius, ut
l. III. 60. et l. XXI. c. 20. * Fortasse
legendum est contra eam, nempe con-

tra Macedoniam, quæ paulo ante no-
minata est, vel intelligendum contra
ea pericula.

¹⁵ Sed sumus æque subjecti ac Thes-
sali Etolique] Patet ex iis quæ se-
quuntur, legi debere *Epirotique*. Ce-
terum hæc ita intelligenda sunt, ut ea
Arco sibi ipse objiciat, ac dum objicit
refellat. Subjecti idem est ac supra
opportuni. Nisi forte legendum est
potius suspecti.

¹⁶ Nonnihil metus præsens ab Ro-
manis] Imo nihil, ut recte monet Pe-
rizonius. Arco vult intelligi Romano-
rum metum, quorum classis Cen-
chreis, exercitus terrestris Elatiæ erat,
dum deliberarent Achaï, in tamen fu-
isse, cur ad illos inclinarant consulan-
tium animi. Sed demus, inquit, nihil
tunc valuisse metum illum. Certe ali-
quid tamen fuit, quod tam longam de-
liberationem faceret. De beneficiis
Macedonum regum in Achaïos vid.
Polyb. l. II. et Plut. in Arato.

T. C. 578. *nem fecerat* : id quod erat vetusta conjunctio cum Macedonibus, vetera et magna in nos regum merita. Valeant et nunc eadem illa, non ut præcipue amici, sed ne præcipue inimici simus. Ne id, quod non agitur, Callicrates, simulaverimus. nemo novæ societatis aut novi fœderis, quo nos temere intelligimus, conscribendi est auctor : sed commercium tantum juris præbendi repetendique sit, ne interdictione finium nostrorum et nos quoque regno arceamus, ne serois nostris aliquo fugere liceat. Quid hoc adversus Romana fœdera est? Quid rem parvam et apertam, magnam et suspectam facimus? Quid vanos tumultus ciemus? Quid ut ipsi locum adsentandi Romanis habeamus, suspectos alios ¹⁷ ac invisos efficiamus? Si bellum erit, ne Perseus quidem dubitat, quin Romanos secuturi simus. in pace etiam, si non odia finiuntur, intermittantur. Quum iidem huic orationi, ¹⁸ qui literis regis adsentierant, adsentirentur, indignatione principum, quod, quam rem ne legatione quidem dignam judicasset Perseus, literis paucorum versuum ¹⁹ impetraret, decretum differtur. Legati ²⁰ deinde postea missi ab rege, quum Megalopoli concilium esset; dataque opera est ab iis, qui offensionem apud Romanos timebant, ne admitterentur.

Nihil novi statuunt Achaici.

Ætolorum discordiæ.

XXV. Per hæc tempora Ætolorum in semet ipsos versus furor mutuis cædibus ad internecionem adducturus videbatur gentem. Fessi deinde et Romam utraque pars miserunt legatos, et inter se ipsi de reconcilianda concordia agebant : ²¹ quæ novo facinore discussa res veteres etiam iras excitavit. Exsulis Hypatæis, qui factionis Proxeni erant, quum reditus in patriam promissus esset, fidesque data per principem civitatis Eupolemum, octoginta inlustres homines, quibus redeuntibus inter ceteram multitudinem Eupolemus etiam ²² obvius exierat, quum salutatione benigne excepti essent, dextræque datæ, ingredientiæ portam, fidem datam Deosque testes nequidquam invocantes, interfecti sunt. Inde gravius de integro bellum exarsit. C. Valerius Lævinus, et Ap. Claudius Pulcher, et C. Memmius, et M. Popillius, et L. Canuleius missi ab senatu venerant. Apud eos quum Delphis utriusque partis legati magno certamine agerent, Proxenus maxime, quum causa, tum eloquentia, præstare visus est; qui paucos post dies ab Ortho-

¹⁷ *faceret* Gron. Crev. ¹⁸ *adsentierant* del. Crev. ¹⁹ *etiam* del. Gron. Crev.

¹⁷ *Ac invisos*] *Lege et invisos.*

¹⁸ *Qui litteris regis, adsentirentur*] Vetus scriptura : *qui litteris regis adsentierant, adsentirentur.* Gronovius tolli jussit verbum *adsentierant*, quod sane a Livio esse non videtur.

¹⁹ *Impetraret*] Et hic Gronovius reposuit *impetraret* pro *imperaret.*

²⁰ *Deinde postea*] *Alterutrum vacat.*

²¹ *Quæ . . . discussa res*] *Delimus postremam vocem. Etenim ex præcedentibus facile intelligitur concordia.*

²² *Quum salutatione benigne excepti essent*] *Malleimus benigne.*

bula uxore veneno est sublatus: ²³ damnataque eo crimine, U. C. 578. in exilium abiit. Idem furor et Cretenses lacerabat. ad- A. C. 174. ventu deinde Q. Minucii legati, qui cum decem navibus missus ad sedanda eorum certamina erat, in spem pacis venerant. ²⁴ ceterum induciæ et antea sex mensium fuerunt: inde multo gravius bellum exarsit. Lycii quoque per idem tempus ab Rhodiis bello vexabantur. Sed externorum inter se bella, quo quæque modo gesta sunt, persequi non operæ est ²⁵ satis superque oneris sustinenti res a populo Romano gestas scribere.

XXVI. Celtiberi in Hispania, qui bello domiti se Ti. Graccho dediderant, pacati manserant M. Titinio prætorum rebello. obtinente provinciam. rebellavit ²⁶ sub adventum Ap. Claudii, orsiue bellum sunt ab repentina obpugnatione castrorum Romanorum. Prima lux ferme erat, quum vigilas in vallo, quique in portarum stationibus erant, quum viderent procul venientem hostem, ad arma conclamaverunt. Ap. Claudius, signo proposito pugnae, ac paucis adhortatus milites, tribus simul portis eduxit. Obsistentibus ad exitum Celtiberis, primo par utrumque²⁷ proelium fuit, quia propter angustias non omnes in faucibus pugnare poterant Romani: ²⁸ urgentes deinde alii alios secuti evaserunt extra vallum, ut pandere aciem, ²⁹ et exæquari cornibus hostibus, quibus circumibantur, possent. ita repente eruperunt, ut sustinere inpetum eorum Celtiberi nequirent. Ante horam secundam pulsi sunt: ad quindecim millia cæsa aut capta: signa ademta duo et triginta. Castra etiam eo die expugnata, debellatumque. nam, qui superfuere proelio, in oppida sua dilapsi sunt. quieti deinde paruerunt imperio.

XXVII. Censores eo anno creati Q. Fulvius Flaccus et A. Postumius Albinus legerunt senatum: princeps lectus M. Æmilius Lepidus pontifex maximus. De senatu novem ejecerunt. insignes notæ fuerunt M. Cornelii Maluginensis, ³⁰ qui biennio ante prætor in Hispania fuerat; et ³¹ L. Cor-

²⁶ utrinque Gron. Crev.

²³ *Damnataque eo crimine*] Lege cum Perizonio, *damnata quæ*. Vid. not. 89. ad l. IV. c. 17. supra.

²⁴ *Ceterum induciæ et antea sex mensium fuerunt*] Lege cum Gronovio: *ceterum inducias tantum sex mensium fecerunt*.

²⁵ *Satis superque oneris sustinenti res a populo Romano gestas scribere*] Delendum videtur verbum *scribere*, quod et otiosum est, et deformat orationem. Dicit Livius se satis superque oneris ferre, nempe, res a populo Romano gestas.

²⁶ *Sub adventum Ap. Claudii*] Hinc

discimus Ap. Claudium fuisse prætorum superiore anno, et ceteriorem Hispaniam obtinuisse.

²⁷ *Urgentes deinde alii alios secuti*] Nemini non apparebit vocem *secuti* hic ita positam esse, ut impediatur potius sensum, quam adjuvet. Non dubitamus, quin rescribendum sit: *urgentis deinde alii alios secuti*.

²⁸ *Et exæquari cornibus hostibus, quibus*] Reponit Gronovius: *et exæquari cornibus hostium, a quibus*.

²⁹ *Qui biennio ante prætor in Hispania fuerat*] Hic prætor in Hispaniam ire noluerat, ut constat ex c.

Cretensium
dissidia.

Celtibero-
rum rebel-
lio.

Censores.

Insignes
notæ.

U. C. 578. nelli Scipionis prætoris, cujus tum inter cives et peregrinos
 A. C. 174. jurisdictio erat; et ³¹ Cn. Fulvii, qui frater germanus, ³² et,
 ut Valerius Antias tradit, consors etiam censoris erat.
³³ Consules, votis etiam in Capitolio nuncupatis, in provin-
 cias profecti sunt. ³⁴ Ex iis M. Æmilio senatus negotium
 dedit, ut Patavinorum in Venetia seditionem comprimeret,
 quos certamine factionum ad intestinum bellum exarsisse,
³⁵ et ipsorum legati adtulerant. Legati, qui in Ætoliā ad
 similes motus comprimendos ierant, renunciarunt, coërceri
 rabiem gentis non posse. Patavinis saluti fuit adventus
 consulis: neque aliud, quod ageret in provincia, quum ha-
 buisset, Romam rediit. Censores vias sternendas silice in
 urbe, ³⁶ glarea extra urbem substruendas * marginandasque
 primi omnium locaverunt, pontesque multis locis faciendos:
 et ³⁷ scenam ædilibus prætoribusque præbendam: et carce-

Censorum
 opera.

* *substernendas* Gron. Crev.

15. supra. Ergo aut delendæ sunt vo-
 ces in *Hispania*, aut lapsus est memo-
 ria Livius.

30 *L. Cornelii Scipionis prætoris*] Testatur Valer. Max. l. III. c. 5. ejus propinquos dedisse operam, ne aut sel- lam ponere, aut jus dicere auderet. Id fortasse ut perficere possent, notan- dum eum a censoribus curaverant. Quamvis enim hujus notæ vi præturam non amitteret, alienum tamen erat a dignitate populi Romani, hominem a censoribus notatum jus dicere, et statuere de fortunis civium.

31 *Cn. Fulvii, qui frater germanus . . censoris*] Hic Fulvio prænomen assignabatur in veteri codice *Lucius*. At Velleius l. I. c. 10. eum vocat *Cnaum*: eique potius assentiendum Sigonius existimat. Ceterum is, sive L. sive Cn. Fulvius, idem est, qui supra l. XL. c. 41. vocatur M. Fulvius Nobilior, et dicitur legionem in qua tribunus militum erat, dimisisse. Quod autem in priore illo libri XL. loco vocatur M. Fulvius Nobilior, hic autem Cn. Fulvius, id ex eo oriri Sigonius existimat, quod a M. Fulvio Nobiliore adoptatus esset. Itaque *Cn. Fulvius Fluccus* primum est ejus nomen: *M. Fulvius Nobilior* nomen est illud quod a patre adoptivo sibi adseverat.

32 *Et . . consors*] Eodem vocabulo utitur Velleius hac ipsa de re agens. Cicero quoque, l. III. in Verr. n. 57. *Sostratum et Numenium, et Nymphodorum, tres fratres consortes* appellat. Ad eum Ciceronis locum in editione Grævii apposita est hæc Salmasii ex Plinianis Exercitationibus nota. *Con-*

sortes dicebantur cohæredes quamdiu hæreditas divisa non erat. Glossæ: *consortes, nunciū, εὐνύλαγοι*. Inde et *consortium* societas et communio cohæredum. Contra *disortes*, postquam diviserant. Glossæ: *disortes διασπασίς*.

33 *Consules votis etiam*] Tollenda videtur particula *etiam*, quæ hic nul- lum habet sensum, et facile immigrire potuit ex iis quæ præcedunt, *censore etiam censoris*.

34 *Ex iis M. Æmilio*] Mendum est in nomine consulis. Non enim hoc anno, sed superiore, M. Æmilias con- sul fuit.

35 *Et ipsorum legati*] Vel delenda est particula *et*, vel excidit prius ora- tionis membrum.

36 *Glarea . . substernendas, marginandasque*] Vocis *substernendas* hæc profecto vis est, ut lapidibus, quibus sternebantur viæ, solum e terra lapidosa subterneretur, cui solidius ac firmitus lapides inhaerent. Ac rem ita se habere asserit oculatus testis, Cl. auctor Antiquitatis Schematibus illus- tratæ, qui Appiæ viæ partem aliquam etiamnum integram inspexit diligen- tius et exploravit. Eum vid. Tom. V. parte II. *Marginandas* recte Dufajatus exponit marginibus lapideis munien- das. Margines illi, inquit Raph. Fa- brettus in Apolog. ad Grunnovium, *firmissima ad viarum latera crasso- rum lapidum serie, duplici etiam, triplici alicubi, ut observavimus, vias ipsas continebant*.

37 * *Scenam*] Vid. not. 88. ad XL. 51.

res in circo, et ³⁸ ova ad notas curriculis numerandis, ³⁹ et * U. C. 578.
dam, et metas trans * et caveas ferreas pe * intromitteren- A. C. 174.
tur * ferreis ⁴⁰ in monte Albano consulibus, et clivum Capi-
tolinum silice sternendum curaverunt, et ⁴¹ porticum ab æde
Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam.
Et extra portam Trigeminam emporium lapide straverunt,
stipitibusque sepserunt: et porticum Æmiliam reficiendam
curarunt: gradibusque adscensum ab Tiberi in emporium fer-
cerunt. et extra eandem portam in Aventinum porticum
silice straverunt, ⁴² et eo publico ab æde Veneris fecerunt.
Idem Calatiæ et Auximi muros faciendos locaverunt: ven-
ditisque ibi publicis locis, pecuniam, quæ redacta erat, ta-
bernæ utrique foro circumdandis consumserunt. et alter ex
iis Fulvius Flaccus (nam Postumius nihil, nisi senatus Ro-
mani populivæ jussu, se locaturum ⁴³ ipsorum pecunia *)
Jovis ædem Pisauri, et Fundis, ⁴⁴ et Pollentiæ etiam aquam
adducendam, et Pisauri viam silice sternendam, ⁴⁵ et Sinu-
essam a ga * aviariæ. In his et clo * um circumducend *
et forum porticibus tabernisque claudendum, et ⁴⁶ Janos

38 *Ova ad notas curriculis nume-
randis*] Prius legebatur *numerandas*:
male. Mendosam quoque esse vocem
notas judicat Fulv. Ursinus, ac reponit
probabili conjectura *metas*. Ova enim
illa, e ligno fabricata, imponebantur
columnis, aliquando binis, aliquando
quaternis, ad metas Circi statutis. Tot
illa erant numero, quot curricula erant
peragenda: septena proinde, ut pluri-
mum, pro septeno curriculum num-
mero, qui solennis maxime erat. Pri-
mo curriculo peracto, unum ovum e
medio tollebatur, secundo curriculo
alterum, et sic de reliquis. Hæc fere
Salmasius.

39 *Et * dam, et metas trans **] Hæc
explet utcumque Marcellus Donatus,
legitque *et rhedam, et metas transitus*.
Nobis consultius videtur locum intac-
tum relinquere, quam male curatum
exhibere. Idem et in iis quæ sequun-
tur judicat legendum esse, *et caveas
ferreas, per quas intromitterentur fe-
re*. Sat feliciter. In Circensibus enim
ludis non solum cursu certabatur, sed
et ferarum inter se, aut cum bestiariis
pugnæ edebantur.

40 *In monte Albano consulibus*] Hic
perspicuum est aliquid deesse.

41 *Porticum ab æde Saturni in Ca-
pitolum ad senaculum, ac super id
curiam*] Fortasse legendum in *Capito-
lio*. Fuit enim Saturni ædes in clivo
Capitolino. Itaque porticus illa intel-
ligetur porrecta ab æde Saturni in

clivo Capitolino ad senaculum, atque
ad curiam quæ est super id senaculum.
Possis et cum Justo Rycquio, libro de
Capit. c. 34. legere *et senaculum*: ut
sensus sit porticum ab æde Saturni in
Capitolium, id est, in templum Jovis
Capitolini, porrectam, et senaculum,
et curiam, locata esse a censoribus la-
pide silice sternenda. Porro *senacu-
lum*, sive *senatulum*, hoc enim quoque
modo scribitur, est, teste Festo, locus
in quo *senatus haberi solet*, sive po-
tius, *in quo solebant magistratus dun-
taxat cum senioribus deliberare*. Cu-
riam de qua hic agitur, idem Rycquius
existimat fuisse curiam Kalabram, de
qua vid. Macrob. Saturn. l. l. c. 15.

42 *Et eo publico ab æde Veneris*] Suspicatur Gronovius *et basilicam ad
ædem Veneris*.

43 *Ipsorum pecunia dicebat*] Ver-
bum adjectum est ex mente Sigonii.

44 *Et Pollentiæ, etiam aquam ad-
ducendam*] Vel lege *et Pollentiam
aquam adducendam*: vel in voce *etiam*
latebit nomen alicujus alterius urbis,
in quam Fulvius aquam ducendam lo-
caverit.

45 *Et Sinuessam*] Emendat Marcel-
lus Donatus, *et Sinuessæ glareæ*: sup-
ple, viam sternendam. In iis quæ se-
quuntur legendum putat Sigonius, *et
cloacam in fluvium circumducendam*.

46 *Janos tres*] Hi Jani erant trans-
itiones perviæ. Vid. not. 78. ad l.
II. c. 49.

U. C. 576. tres faciendos. Hæc ab uno censore opera locata, cum magna gratia colonorum. Moribus quoque regendis diligens et severa censura fuit. multis equi ademti.

XXVIII. Exitu prope anni diem unum supplicatio fuit ob res prospere gestas in Hispania ductu auspicioque Ap. Claudii proconsulis: et majoribus hostiis viginti sacrificatum. et alterum diem supplicatio ⁴⁷ ad Cereris, Liberi, Liberæque fuit, quod ex Sabinis terræ motus ingens cum multis ædificiorum ruinis nunciatus erat. Quum Ap. Claudius ex Hispania Romam redisset, decrevit senatus, ut ovans urbem iniret. Jam consularia comitia adpetebant; quibus, magna contentione habitis propter multitudinem petentium, creati L. Postumius Albinus et M. Popillius Lænas. Prætores inde facti, ⁴⁸ N. Fabius Buteo, M. Matienus, C. Cicereius, M. Furius Crassipes iterum, A. Atilius Serranus iterum, C. Cluvius Saxula iterum. Comitiiis perfectis, Ap. Claudius Centho, ex Celtiberis ovans quum in urbem iniret, ⁴⁹ decem millia pondo argenti, quinque millia auri in ærarium tulit. Flamen Dialis inauguratus est Cn. Cornelius. Eodem anno tabula in ædem ⁷ Matris Matutæ cum indice hoc posita est: *Ti. Sempronii Gracchi consulis imperio auspicioque legio exercitusque populi Romani Sardiniam subegit. in ea provincia hostium cæsa aut capta supra octoginta millia. Republica felicissime gesta, ⁵⁰ atque liberatis vectigalibus ^{*} restitutis, exercitum salvum atque incolumem plenissimum præda domum reportavit. iterum triumphans in urbem Romam rediit. Cujus rei ergo hanc tabulam donum Jovi dedit. Sardinia insulae forma erat, atque in ea simulacra pugnarum picta. Munera gladiatorum eo anno aliquot parva alia data; unum ante cetera insigne fuit T. Flaminini, quod mortis causa patris sui, ⁵¹ cum visceratione epuloque et ludis scenicis, quatrduum dedit. ⁵² magni tamen muneris ea summa fuit, ut per triduum ⁵³ quatuor et septuaginta homines pugnarint.*

Comitia.

Tabula in æde Matris Matutæ a Graccho posita.

* * *

⁷ æde Gron. Crev.

⁴⁷ *Ad Cereris, Liberi, Liberæque]* Vid. not. 37. Ædem. Vid. not. 46. ad l. III. c. 55.

⁴⁸ *Numerius Fabius]* Vulgo Cn. Fabius. Mutavit Sigonius.

⁴⁹ *Decem millia pondo argenti]* Marcas nostrates 15625. *Quinque millia auri.* Marcas 7812. uncias 4.

⁵⁰ *Atque liberatis vectigalibus, et reipublicæ restitutis]* Liberata vectigalia interpretatur Gronovius salva reddita populo Romano, quæ defectores averterant. Hæ voces, *et reipublicæ*, debentur Sigonio. Gronovius conjicit: *sociisque restitutis.*

⁵¹ *Cum visceratione]* Vid. not. 37. ad l. VIII. c. 22.

⁵² *Magni tamen muneris]* In illo munere, quod magnum illis temporibus judicatum est, tantummodo quatuor et septuaginta homines per triduum pugnarunt. Intelligit Livius hoc munus magnum illo ævo visum esse, sed nihil ad sui temporis profusam magnificentiam, sive potius vesaniam.

⁵³ *Quatuor et septuaginta homines pugnarint]* Hic mutilum esse librum credimus. Namque ex epitome hujus libri apparet Livium in eo legis Voco-

hie mentionem fecisse. At Cicero, l. I. in Verrem, n. 107. docet Voconium sanxisse de iis qui post A. Postumium, Q. Fulvium censores censi essent, ita ut hi censores in lege discrete nominati fuisse videantur. Jam vero iidem hi censores creati memorantur hujus libri c. 27. a quo nulla jam occurrit lacuna. Sequitur ergo, ut in fine libri de lege Voconia egerit Livius. At enim Cic. l. de Senect. n. 14. dicit legem Voconiam latam esse Cæpione et Philippo II. consulibus, qui quinto post hunc anno consules futuri sunt. Sed primo non admodum mirandum est duos scriptores aliquot annis inter se de eadem re discrepare. Deinde etiam videmur suspicari posse, ideo dissentire Livium et Ciceronem circa annum legis Voconiam, quia circa

ætatem Catonis dissenserint, et Livius U. C. 578. eum quinque annis seniores faciat, A. C. 174. quam Cicero, ut observavimus supra ad l. XXXIX. c. 40. Cicero enim loco modo memorato scribit Catonem annos natum quinque et sexaginta legem Voconiam suasisse, qui Catonis vitæ annus, eo modo quo numerat Cicero, incidit revera in consulatum Cæpionis et Philippi. At vero ex Livii sententia sexagesimus quintus vitæ Catonis annus retrahi debet in quinque ante annos, ac proinde incidisse in consulatum Sp. Postumii, et Q. Mucii, qui est hic ipse annus in quo desinit hic liber. Itaque credimus nihil jam superesse, cur quisquam dubitet inserendum hoc loco fuisse supplementum de lege Voconia : quod fecimus.

EPITOME LIBRI XLII.

Q. FULVIUS Flaccus censor templum Junonis Lacinia tegulis marmoreis spoliavit, ut adem, quam dedicabat, tegeret. tegulae ex senatusconsulto reportatae. Eumenes, Asiae rex, in senatu de Perseo, Macedoniae rege, questus est: cujus injuria in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Crassus consul, ¹ cui id mandatum erat, in Macedonia transiit, levibusque expeditionibus, equestribus praeliis, in Thessalia cum Perseo parum felici eventu pugnavit. Inter Masinissam et Karthaginienses de agro ² fuit arbiter ad disceptandum a senatu datus. Legati missi ad civitates socias et reges ³ rogandos, ut in fide permanerent, dubitantibus Rhodiis. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita ⁴ ducenta quinquaginta septem millia ducenta triginta unum. Res praeterea adversus Corsos et Ligures prospere gestas continet.

¹ Cui id mandatum erat] Sic habere tres membranas testatur Gronovius, nisi quod addidit ipse voculam *id*. Admisit emendationem Gronovii Clericus. Vulgo: cui Macedonia decreta erat.

² Fuit dies ad disceptandum a senatu datus] Gronovius ex uno MS. affert: fuit arbiter . . datus. Sed nulla apud Livium fit arbitri mentio. Infra c. 24. jubetur Masinissa legatos quamprimum ad senatum mittere, et denunciare Carthaginensibus, ut ad disceptandum veniant. Hoc voluit auctor epitomes, etsi minus accurate locutus

esse videtur. Non enim fuit dies certus a senatu datus, quo sisterent se legati Carthaginensium et Masinissae: sed quamprimum, nulla definita die, Masinissa jussus est legatos mittere.

³ Rogandos, ut in fide permanerent] Vulgo, an in fide: quod procul dubio vitiosum erat. Ut reperit in uno MS. Gronovius. Adstipulantur Andreas, Campanus, Sigonius, et unus ex MSS. Hearnii.

⁴ CCLVII. millia, CCXXXI] Livius aliter infra c. 10. nempe CCLXIX. millia, et XP.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLII.

U. C. 579. **L. POSTUMIUS** Albinus, M. Popillius Lænas quum omnium primum de provinciis exercitibusque ad senatum rettulissent, Ligures utrique decreti sunt: ut novas ambo, quibus eam provinciam obtinerent, legiones, (binæ singulis decretæ) et socium Latini nominis dena millia peditum et sexcenos^a equites, et supplementum Hispaniæ tria millia peditum Romanorum scriberent, et ducentos equites. Ad hoc mille et quingenti pedites Romani cum centum equitibus scribi jussi; cum quibus prætor, cui Sardinia obtigisset, in Corsicam transgressus bellum gereret; interim M. Atilius, vetus prætor, provinciam obtineret Sardiniam. Prætores deinde provincias sortiti sunt, A. Atilius Serranus urbanam, C. Cluvius Saxula inter cives et peregrinos, N. Fabius Buteo Hispaniam citeriorem, M. Matienus ulteriorem, M. Furius Crassipes Siciliam, C. Cicereius Sardiniam. Priusquam magistratus proficiscerentur, senatui placuit, L. Postumium consulem ad agrum publicum a privato terminandum in Campaniam ire; cujus ingentem modum possidere privatos, paullatim proferendo fines, constabat. Hic, iratus Prænestinis, quod, cum eo privatus sacrificii in templo Fortunæ faciundi causa profectus esset, nihil in se honorifice, neque publice, neque privatim, factum a Prænestinis esset, priusquam ab Roma proficisceretur, literas Prænesti misit, ut sibi magistratus obviam exiret, locum publice pararet, ubi diverteretur, jumenta^bque, quum exiret inde, præsto essent. Ante hunc consulem, nemo umquam sociis in ulla re oneri aut sumtui fuit. ideo magistratus mulis tabernaculisque et omni alio instrumento militari ornabantur, ne quid tale imperarent sociis. privata hospitia habebant; ea benigne comiterque colebant: domusque eorum Romæ hospitibus patebant, apud quos ipsis diverti mos esset. Legati, qui repente aliquo mitterentur, singula jumenta per oppida, iter qua faciundum^b erat, imperabant: aliam inpensam socii in magistratus Romanos non faciebant. ¹ Injuria consulis, etiamsi justa, non tamen in magistratu exercenda,

Magistratum Rom. in prisca modestia.

^a sexcentos Gron. Crev.

^b faciendum Crev.

¹ Injuria consulis, etiamsi justa] *Injuria justa?* Emendant ira: bono nifestum mendum. Quid est enim sensu.

et silentium, nimis aut modestum, aut timidum, Prænestino- U. C. 379.
rum jus, velut probato exemplo, magistratibus fecit gravio- A. C. 173.
rum in dies talis generis imperiorum.

II. Principio hujus anni legati, qui in Ætoliā et Mace- Legati ex
doniam missi erant, renunciarunt, sibi conveniendi regis Persei, Macedonia
quum alii abesse eum, alii agrum esse, falso utrumque, fingerent, et Ætoliā
potestatem non factam. Facile tamen adparuisse sibi, bellum reducere.
parari, nec ultra ad arma ire dilaturum. Item in Ætoliā
seditionem gliscere in dies, neque discordiarum principes aucto-
ritate sua coërceri potuisse. Quum bellum Macedonicum in
expectatione esset, priusquam id susciperetur, prodigia Prodigia.
expiari, ² pacemque Deūm peti precationibus, quæ editæ expiata.
ex fatalibus libris essent, placuit. Lanuvii classis magnæ
species in cœlo visæ dicebantur; et Priverni lana pulla terra
enata: et in Veienti ³ apud Rementem lapidatum; Pom-
pinum omne velut nubibus locustarum coopertum esse; in
Gallico agro, qua induceretur aratrum, sub existentibus
glebis pisces emersisse. Ob hæc prodigia libri fatales in-
specti, editumque ab decemviris est, et quibus Diis, quibus-
que hostiis sacrificaretur, et ut supplicatio prodigiis expian-
dis fieret: altera, quæ priore anno valetudinis populi causa
vota esset, ea uti feriæque essent. itaque sacrificatum est,
ut decemviri scriptum ediderunt.

III. Eodem anno ædis* Junonis Laciniae detecta. Q.
Fulvius Flaccus censor ædem Fortunæ Equestris, quam in Ædes For-
Hispania prætor bello Celtiberico voverat, faciebat eniso- tunc E-
studio, ne ullum Romæ amplius aut magnificentius tem- questris.
plum esset. Magnum ornamentum se templo ratus adjec-
turum, si tegulæ marmoreæ essent, profectus in Bruttios, Tegulæ
ædem Junonis Laciniae ad partem digressus, ² egit. id satis marmoreæ
fore ratus ad tegendum, quod ædificaretur. Naves paratæ ex æde Ju-
fuerunt, quæ tollerent atque asportarent, auctoritate censo- nonis Laci-
ria sociis deterritis id sacrilegium prohibere. Postquam niæ detrac-
censuræ rediit, tegulæ, expositæ de navibus, ad templum por- tm.
tabantur. quamquam, unde essent, silebatur, non tamen ce-
lari potuit. Fremitus igitur in curia ortus est: ex omnibus
partibus postulabatur, ut consules eam rem ad senatum re-
ferrent. Ut vero accessitus in curiam censor venit, multo
infestius singuli universique præsentem lacerare: Templum
augustissimum regionis ejus, quod non Pyrrhus, non Hannibal
violassent, violare parum habuisse, nisi detexisset faxe, ac

* ædes Gron. Crev.

² Pacemque deūm peti precationibus,
que editæ] Hæc lectio sana est, nec
debet sollicitari a Gronovio. Non
modo enim edebant ex libris decem-
viri, quibus diis supplicandum esset,
sed et quo ritu, qua forma precatio-

num utendum. Ita sacrificatum est,
inquit Livius infra, ut decemviri scrip-
tum ediderunt.

³ Apud Rementem] Nomen loci in-
cognitum: pro quo suspicatur Cluve-
rius legi posse Cremeram.

U. C. 579. *prope diruisset. Detractum culmen templo, nudatum tectum*
 A. C. 173. *patere imbribus putrefaciendum. censorem, moribus regendis creatum, cui ⁴ sarta tecta exigere sacris publicis, et loca tuenda, more majorum traditum esset; eum per sociorum urbes diruentem templa, nudantemque tecta ædium sacrarum, vagari: et, quod, si in privatis sociorum ædificiis faceret, indignum videri posset, ⁵ id Deum immortalium templa demolientem facere: et ⁶ obstringere religione populum Romanum, ruinis templorum templa ædificantem: tamquam non iidem ubique Dii immortales sint, sed spoliis aliorum alii colendi exornandique.* Quum, priusquam referretur, adpareret, quid sentirent Patres, relatione facta, in unam omnes sententiam ierunt, ut hæc tegulæ reportandæ in templum locarentur, piaculariaque Junoni fierent. Quæ ad religionem pertinent, cum cura facta: tegulas relictas in area templi, quia reponendarum nemo artifex inire rationem potuerit, ⁷ redemptores nunciarunt.

Relatæ jus-
 su senatus.

IV. Ex prætoribus, qui in provincias ierant, N. Fabius Massiliæ moritur, quum in citeriorem Hispaniam iret. Itaque, quum id nunciatum a Massiliensibus legatis esset, senatus decrevit, ut P. Furius et Cn. Servilius, quibus succedebatur, inter se sortirentur, uter citeriorem Hispaniam prorogato imperio obtineret. ⁸ Sors opportuna fuit; P. Furius idem, cujus ea provincia fuerat, remaneret. Eodem anno, quum agri Ligustini et Gallici, quod bello captum erat, aliquantum vacaret, senatusconsultum factum, ut is ager viritim divideretur. Decemviros in eam rem ex senatusconsulto creavit A. Atilius prætor urbanus, M. Æmilius Lepidum, C. Cassium, T. Æbutium Carum, C. Tremellium, P. Cornelium Cethegum, Q. et L. Appuleios, M. Cæcilium, C. Salonium, C. Munatium. ⁹ Diviserunt dena jugera in singulos, sociis nominis Latini terna. Per idem tempus, quo hæc agebantur, legati ex Ætolia Romam venerunt de discordiis seditionibusque suis, et Thessali legati, nuntiantes, quæ in Macedonia gererentur.

Perseus ani-
 mos Græco-
 rum sibi
 conciliat.

V. Perseus, jam bellum vivo patre cogitatum in animo

⁴ *Sarta tecta*] Vid. not. ad XXIX. 37.

⁵ *Id deum immortalium templa demolientem facere*] Vox demolientem non exstat in prima editione, teste Hearnio. Sane magis placeret: *id in deum immortalium templis facere.*

⁶ *Obstringere religione populum Romanum*] Subjicere populum Romanum pœnæ violatarum religionum.

⁷ *Redemptores*] siqui tegulas reportandas conduxerant.

⁸ *Sors opportuna fuit: P. Furius*

Videtur legendum . . *fuit, ut P. Furius*: quod Pithæus apud Hearnium monet. *Sors opportuna fuit*, dum ita remi trapsegit, ut P. Furius idem, cujus ea provincia fuerat, remaneret.

⁹ *Diviserunt dena jugera in singulos*] Qui eives Romani essent. Ceterum vix est, ut non hic exciderit aliquid. Debuisset enim profecto Livius docere, quantus numerus civium Latinorumque in eorum agrorum possessionem missus sit. Nec facile nobis persuademus id ab eo prætermissum.

volvens, omnes, non gentes modo Græciæ, sed civitates etiam, legationibus mittendis, pollicendo plura, quam præstando, sibi conciliabat. Erant tamen magna ex parte hominum ad favorem ejus inclinati animi, et aliquanto quam in Eumenem propensiores: quum Eumenis beneficiis muneribusque omnes Græciæ civitates et plerique principum obligati essent: et ita se in regno suo gereret, ut, quæ sub ditione ejus, urbes^c nullius liberæ civitatis fortunam secum mutatam vellent. contra Persea fama erat post patris mortem uxorem manu sua occidisse: Apellem, ministrum quondam fraudis in fratre tollendo, atque ob id requisitum a Philippo ad supplicium, exsulantem, arcessitum post patris mortem ingentibus promissis ad præmia tantæ perpetratæ rei clam interfecisse. intestinis¹⁰ externisque præterea multis cædibus infamem, nec ullo commendabilem merito, præferebant vulgo civitates tam pio erga propinquos, tam justo in cives, tam munifico erga omnes homines regi, seu fama et majestate Macedonum regum præoccupati ad spernendam originem novi regni; seu mutationis rerum cupidi; seu quia eum objectum esse Romanis volebant. Erant autem non Ætoli modo in seditionibus, propter ingentem vim æris alieni, sed Thessali etiam: ¹¹ ea contagione, velut tabes, in Perrhæbiam quoque id pervaserat malum. ¹² Quum Thessalos in armis esse nunciatum est, Ap. Claudium legatum ad eas res adspiciendas componendasque senatus misit. Qui, utriusque partis principibus castigatis, quum injusto fœnore gravatum æs alienum, ipsis magna ex parte concedentibus, qui onerant, levasset, justî crediti solutionem ¹³ in ¹⁴ annorum pensiones distribuit. Per eundem Ap. eodemque modo compositæ in Perrhæbia res. Ætolorum caussas Marcellus Delphis per idem tempus hostilibus actas animis, ¹⁴ quas intestino gesserant bello, cognovit. Quum certatum utrimque temeritate atque audacia cerne- ret, decreto quidem suo neutram partem aut levare, aut

^c add. *essent* Gron. Crev. ^d asteriscus abest a Gron. et Crev.

10 * *Externisque præterea*] Harum externarum cædium enumerationem habes infra in oratione Eumenis, n. 13.

11 *Ea contagione*] Lege cum Gronovio: *et contagione*.

12 *Quum Thessalos in armis esse nunciatum est*] Idem recte monet reponi debere: *Quum . . . nunciatum esset*.

13 *In annorum pensiones*] Videtur intercidisse numerus annorum,

14 *Quas intestino gesserant bello*] Suspiciari licet *ei* gesserant addidisse aliquem supplendæ sententiæ, quum

jam corrupte legeretur *quas*; scrip- sisse autem Livium *quasi intestino bello*. Non enim bellum fuit, sed fac- tionum rabies. GRONOVIVS. * Inelegans et obscurum additamentum, quod sus- picamur assutum ab imperito librario, ad interpretandum membrum præce- dens *hostilibus actas animis*. Sensus est: causas eo ardore odiorum actas, quo si non cives, sed hostes inter se decertarent. Nihil ultra adjici opus est: et sublato illo quod nobis parum placet additamento, integra et clara est oratio.

U. C. 579. onerare voluit : communiter ab utrisque petiit, abstinerent
 A. C. 173. bello, et oblivione præteritorum discordias finirent. Hujus
 reconciliationis inter ipsos fides obsidibus ultro citroque
 datis firmata est. Corinthum, ut ibi deponerentur obsides,
 convenitur.

Legati in
 Macedoni-
 am et
 Ægyptum.

Legati ab
 Antiocho
 Romam ve-
 niunt.

VI. A Delphis et Ætolico concilio ¹⁵ Marcellus in Pelo-
 ponnesum trajecit, quo Achæis edixerat conventum. Ubi,
 conlaudata gente, quod constanter vetus decretum de arcen-
 dis aditu finium regibus Macedonum tenuissent, insigne
 adversus Persea odium Romanorum fecit : quod ut maturius
 erumperet, Eumenes rex, commentarium ferens secum,
 quod de adparatibus belli omnia inquirens fecerat, Romam
 venit. Per idem tempus quinque legati ad regem missi,
 qui res in Macedonia adspicerent. Alexandriam iidem ad
 Ptolemæum renovandæ amicitiae causa proficisci jussi.
 Legati erant hi, C. Valerius, Cn. Lutatius Cerco, Q. Bæ-
 bius Sulca, M. Cornelius Mammula, M. Cæcilius Denter.
 Et ab Antiocho rege sub idem tempus legati venerunt :
 quorum princeps Apollonius, in senatum introductus, mul-
 tis justisque causis regem excusavit, *Quod stipendium serius*
quoad diem præstaret. id se omne advenisse, ne cujus, nisi
temporis, gratia regi fieret. Donum præterea adferre, ¹⁶ vasa
aurea quingentum pondo. Petere regem, ut, quæ cum patre
suo societas atque amicitia fuisset, ea secum renovaretur ; im-
peraretque sibi populus Romanus, quæ bono fidelique socio
regi essent imperanda. se nullo usquam cessaturum officio. Ea
merita in se senatus fuisse, quum Romæ esset, eam comitatem
juventutis, ut pro rege, non pro obside, omnibus ordinibus fue-
rit. Legatis benigne responsum, et societatem renovare
cum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Atilius præ-
tor urbanus jussus. Quæstores urbani stipendium, vasa
aurea censores acceperunt : eisque negotium datum est, ut
ponerent ea, in quibus templis videretur : ¹⁷ legatoque ¹⁸ cen-
tum millium æris munus missum, et ¹⁹ ædes liberæ hospitio
datæ, sumtusque decretus, donec in Italia esset. ²⁰ Legati,
qui in Syria fuerant, renunciaverunt, in maximo eum honore
apud regem esse, amicissimumque populo Romano.

VII. In provinciis eo anno hæc. C. Cicereius prætor in

¹⁵ *Marcellus in Peloponnesum tra-*
jecit, quo] Videtur excidisse nomen
 ejus urbis, ubi illud concilium Achæo-
 rum habitum est.

¹⁶ *Vasa aurea quingentum pondo]*
 Livius procul dubio numerum vasorum
 apposuerat, quem librarium incuria
 perire passa est. Ceterum quingenta
 pondo auri sunt marcæ auri nostrates
 781. uncie 2.

¹⁷ *Legatoque]* Principi legationis

Apollonio.

¹⁸ *Centum millium æris]* Quæ red-
 eunt ad marcas argenti nostrates 156.
 uncias 2.

¹⁹ *Ædes liberæ]* Vid. not. ad XXX.
 17.

²⁰ *Legati qui in Syria fuerant, re-*
nunciaverunt] Magis placeret *renun-*
ciaverant. * Hic enim redditur ratio,
 cur tam honorifice tractatus sit ille
 Antiochi legatus.

res in circo, et ³⁹ ova ad notas curriculis numerandis, ³⁹ et * U. C. 578. dam, et metas trans * et caveas ferreas pe * intromitterentur * ferreis ⁴⁰ in monte Albano consulibus, et clivum Capitolinum silice sternendum curaverunt, et ⁴¹ porticum ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam. Et extra portam Trigeminam emporium lapide straverunt, stipitibusque sepserunt: et porticum Æmiliam reficiendam curarunt: gradibusque adscensum ab Tiberi in emporium fecerunt. et extra eandem portam in Aventinum porticum silice straverunt, ⁴² et eo publico ab æde Veneris fecerunt. Idem Calatiæ et Auximi muros faciendos locaverunt: venditisque ibi publicis locis, pecuniam, quæ redacta erat, tabernis utrique foro circumdandis consumserunt. et alter ex iis Fulvius Flaccus (nam Postumius nihil, nisi senatus Romani populive jussu, se locaturum ⁴³ ipsorum pecunia *) Jovis ædem Pisauri, et Fundis, ⁴⁴ et Pollentiæ etiam aquam adducendam, et Pisauri viam silice sternendam, ⁴⁵ et Sinuessam a ga*aviariæ. In his et clo*um circumducend* et forum porticibus tabernisque claudendum, et ⁴⁶ Janos

³⁹ *Ova ad notas curriculis numerandis*] Prius legebatur *numerandas*: male. Mendosam quoque esse vocem *notas* judicat Fulv. Ursinus, ac reponit probabili conjectura *metas*. Ova enim illa, e ligno fabricata, imponebantur columnis, aliquando binis, aliquando quaternis, ad metas Circi statutis. Tot illa erant numero, quot curricula erant peragenda: septena proinde, ut plurimum, pro septeno curriculorum numero, qui solennis maxime erat. Primo curriculo peracto, unum ovum e medio tollebatur, secundo curriculo alterum, et sic de reliquis. Hæc fere Salmasius.

³⁹ *Et * dam, et metas trans **] Hæc explet utrunque Marcellus Donatus, legitque *et rhedam, et metas transitus*. Nobis consultius videtur locum intactum relinquere, quam male curatum exhibere. Idem et in iis quæ sequuntur judicat legendum esse, *et cavens ferreas, per quas intromitterentur ferre*. Sat feliciter. In Circensibus enim ludis non solum cursu certabatur, sed et ferarum inter se, aut cum bestiariis pugnae edebantur.

⁴⁰ *In monte Albano consulibus*] Hic perspicuum est aliquid deesse.

⁴¹ *Porticum ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam*] Fortasse legendum in *Capitolio*. Fuit enim Saturni ædes in clivo Capitolino. Itaque porticus illa intellegitur porrecta ab æde Saturni in

clivo Capitolino ad senaculum, atque ad curiam quæ est super id senaculum. Possis et cum Justo Ryequio, libro de Capit. c. 34. legere *et senaculum*: ut sensus sit porticum ab æde Saturni in Capitolium, id est, in templum Jovis Capitolini, porrectam, et senaculum, et curiam, locata esse a censoribus lapide silice sternenda. Porro *senaculum*, sive *senatulum*, hoc enim quoque modo scribitur, est, teste Festo, locus in quo *senatus haberi solet*, sive potius, *in quo solebant magistratus duntaxat cum senioribus deliberare*. Curiam de qua hic agitur, idem Ryequius existimat fuisse curiam Kalabram, de qua vid. Macrob. Saturn. l. l. c. 15.

⁴² *Et eo publico ab æde Veneris*] Suspiciatur Gronovius *et basilicam ad ædem Veneris*.

⁴³ *Ipsorum pecunia dicebat*] Verbum adjectum est ex mente Sigonii.

⁴⁴ *Et Pollentiæ, etiam aquam adducendam*] Vel lege *et Pollentiam aquam adducendam*: vel in voce *etiam* latebit nomen alicujus alterius urbis, in quam Fulvius aquam ducendam locaverit.

⁴⁵ *Et Sinuessam*] Emendat Marcellus Donatus, *et Sinuessæ glareæ*: supple, viam sternendam. In iis quæ sequuntur legendum putat Sigonius, *et cloacam in fluvium circumducendam*.

⁴⁶ *Janos tres*] Hi Jani erant transitiones perviarum. Vid. not. 78. ad l. II. c. 49.

U. C. 579. *rantia populi Romani, ne quis umquam se postea dedere aude-*
 A. C. 173. *ret, pessimo exemplo venisse: et distractos passim* ²⁴ *justis*
 Redimi ju- *quondam hostibus populi Romani pacatis servire. Quas ob res*
 bentur. *placere senatui, M. Popillium consulem Ligures, pretio emto-*
ribus reddito, ipsos restituere in libertatem; bonaque ut iis,
quidquid ejus recuperari possit, reddantur curare. ²⁵ *Arma*
primo quoque tempore fieri in ea gente. consulem de provincia
decedere, quum deditos in sedem suam Ligures restituisset.
Claram victoriam ²⁶ *vincendo oppugnantes, non sciviendo in*
adfectos, fieri.

Consulis *IX. Consul, qua ferocia animi usus erat in Liguribus,*
 contumacia. *eandem ad non parendum senatui habuit. Legionibus ex-*
templo Pisas in hibernacula missis, iratus Patribus, infestus
²⁷ *prætori, Romam rediit: senatuque extemplo ad ædem*
Bellonæ vocato, multis verbis invecus est in prætorem:
qui, quum ob rem bello bene gestam, uti Diis immortalibus
honor haberetur, referre ad senatum debuisset, adversus se pro
hostibus senatusconsultum fecisset, quo victoriam suam ad Li-
gures transferret, dedique iis prope consulem prætor juberet.
Itaque multum ei se dicere: a Patribus postulare, ut senatus-
consultum in se factum tolli juberent: supplicationemque,
²⁸ *quam absentes ex literis, de bene gesta republica missis, de-*
cernere debuerint, præsentis honoris Deorum primum caussa,
deinde et sui aliquo tandem respectu, decernerent. Nihilo le-
nioribus, quam absens, senatorum aliquot orationibus incre-
pitus, neutra impetrata re, in provinciam rediit. Alter consul
 Comitia, Postumius, consumpta æstate in recognoscendis agris, ne
 visa quidem provincia sua, comitorum caussa Romam rediit.
²⁹ consules C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem
 creavit. Prætores exinde ³⁰ facti C. Licinius Crassus, M.

* bello rem bene Gron. Crev.

† rediit Ead.

‡ deinde Ead.

²⁴ *Justis . . . hostibus*] Qui vere et plane hostes fuerant: vel, quibuscum justum piumque bellum gestum esset.

²⁵ *Arma primo quoque tempore fieri*] Addidit Sigonius vocem *primo*. Ceterum ideo jubet senatus arma fieri in ea gente, ut rescindat id quod fecerat consul, qui arma Statiellatibus ademerat, ac nova fabricari procul dubio vetuerat.

²⁶ *Vincendo oppugnantes*] Recte Cle-ricus: *vincendo pugnantes*.

²⁷ *Prætori*] Legebatur *prætoribus*. Emendavit Sigonius.

²⁸ *Quam absentes*] Gronovius mutat: *quam absenti sibi*. Sed debuerat ergo corrigere et *et præsentis*, quod sequitur. Sane tam aberat senatus a Popillio, quam Popillius ab senatu. Et

sic loquuntur Latini. Cic. in Bruto, n. 11. *Vos vero et præsentem me cura levatis, et absenti magna solatia distis*.

²⁹ *Consules C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem creavit*] Hi ambo primi de plebe consules fuisse in Fastis Capitolinis notantur: atque id miratur a Livio prætermissum esse Pighius. Sed hi quidem ambo primi de plebe consules magistratum gesserunt, at non primi creati sunt. Anno enim quarto secundi Punici belli Marcellus Sempronio Graccho collega datus fuerat: sed vitio creatus magistratum abdicavit. Atque illo loco diligenter annotatum a Livio est, tum primum duos consules plebeios factos esse. Vid. supra l. XXIII. c. 31.

Junius Pennus, Sp. Lucretius, Sp. Cluvius, Cn. Sicinius, U. C. 579.
C. Memmius iterum. A. C. 173.

X. Eo anno lustrum conditum est. Censores erant Q. Fulvius Flaccus, ³⁰ A. Postumius Albinus. Postumius condidit. Censa sunt civium Romanorum capita ducenta sexaginta novem millia et quindecim. Minor aliquanto numerus, quia L. Postumius consul pro concione edixerat, qui socium Latini nominis ex edicto C. Claudii consulis redire in civitates suas debuissent, ne quis eorum Romæ, sed omnes in suis civitatibus censerentur. Concors et e republica censura fuit, omnes, quos senatu moverunt, quibusque equos ademerunt, ærarios fecerunt, et tribu moverunt: ³¹ neque ab altero notatum alter probavit. Fulvius ædem Fortunæ Equestris, quam proconsul in Hispania, dimicans cum Celtiberorum legionibus, voverat, annos sex post, quam voverat, dedicavit: et scenicos ludos per quadriduum, unum diem in circo fecit. L. Cornelius Lentulus, decemvir sacrorum, eo anno mortuus est. in locum ejus subfectus A. Postumius Albinus. Locustarum tantæ nubes a mari ven- ^{Locustæ la}
to repente in Apuliam inlatæ sunt, ut examinibus suis ^{Apulia.}
agros late operirent. ad quam pestem frugum tollendam ^{U. C. 580.}
³² Cn. Sicinius prætor designatus, cum imperio in Apuliam ^{A. C. 173.}
missus, ingenti agmine hominum ad colligendas eas coac- ^{C. Popillio,}
to, aliquantum temporis absumsit. Principium insequentis ^{P. Ælio}
anni, quo C. Popillius et P. Ælius fuerunt consules, resi- ^{Coss.}
duas contentiones ex prior anno habuit. Patres referri de ^{Contentio-}
Liguribus, renovarique senatusconsultum volebant, et consul ^{nes de Li-}
Ælius referebat. Popillius et collegam et senatum pro ^{guribus.}
fratre deprecabatur; præ se ferens, si qui decernerent, in-
tercessurum, collegam deterruit. Patres, eo magis utrique
pariter consulum infensi, in cœpto perstabant. Itaque,
quum de provinciis ageretur, et Macedonia, jam imminente
Persei bello, peteretur, Ligures ambobus consulibus decernuntur.
Macedoniam decreturos negant, ni de M. Popillio referretur.
Postulantibus deinde, ut novos exercitus scribere, aut supplementum
veteribus liceret, utrumque negatum est. Prætoribus quoque in Hispaniam supplementum
petentibus negatum: M. Junio in citeriorem, Sp. Lucretio in
ulteriorem. C. Licinius Crassus urbanam jurisdictionem,

³⁰ A. l. L. Gron.

³¹ quid Gron. Crev.

³⁰ A. Postumius] Hactenus L. Postumius. Debuerant editores parere Sigonio prænomen hujus censoris corrigenti ex Livio, l. XLl. c. 27. et Fastis Capitolinis.

³¹ Neque ab altero notatum alter

probavit] Sigonius inseruit vocem alter, quæ necessaria erat.

³² Cn. Sicinius] Editi habent C. Sicinius. Sed quum et supra et infra vocetur Cn. prænomen ei suum hoc quoque loco restituiamus.

U. C. 580. Cn. Sicinius inter peregrinos erat sortitus, C. Memmius Siciliam, Sp. Cluvius Sardiniam. Consules, ob ea irati senatui, Latinis feriis in primam quamque diem indictis, in provinciam abituros esse^k denunciarunt; nec quidquam reipublicæ acturos, præterquam quod ad provinciarum administrationem adtineret.

Eumenes
Romam ven-
nit.

Perseum
suspectum
facit Roma-
nis.

XI. Attalum, regis Eumenis fratrem, legatum venisse Romam, Valerius Antias his consulibus scribit, ad deferenda de Perseo crimina, indicandosque adparatus belli. Plurimum annales, et quibus credidisse malis, ipsum Eumenem venisse tradunt. Eumenes igitur, ut Romam venit, exceptus cum tanto honore, quantum non meritis tantum ejus, sed beneficiis etiam suis, ingentia quæ in eum congesta erant, existimaret deberi populus Romanus, in senatum est introductus. *Caussam veniendi sibi Romam fuisse, dixit, præter cupiditatem visendi Deos hominesque, quorum beneficio in ea fortuna esset, supra quam³³ ne optare quidem auderet, etiam ut coram moneret senatum, ut Persei conatis obviam iret.* Orsus inde a Philippi consiliis, necem Demetrii filii retulit, adversantis Romano bello; Bastarnarum gentem excitam sedibus suis, quorum auxiliis fretus in Italiam transiret. Hæc eum volutantem in animo, obpressum futo, regnum ei reliquisse, quem infestissimum esse sensisset Romanis. itaque Persea, hæreditarium a patre relictum bellum, et simul cum imperio traditum,³⁴ jamjam primum alere ac fovere omnibus consiliis. Florere præterea juventute, quam stirpem longa pax ediderit, florere opibus regni, florere etiam ætate. Quæ quum corporis robore ac viribus vigeat, animum esse inveteratum diutina arte atque usu belli. Jam inde a puero, patris contubernio, Romanis quoque bellis, non finitimis tantum, adsuetum, missum a patre in expeditiones multas variasque. Jam ex quo ipse accepisset regnum, multa, quæ non vi, non dolo, Philippus, omnia expertus, potuisset moliri, admirando rerum successu tenuisse. Accessisse ad vires eam, quæ longo tempore, multis magnisque meritis pureretur^l, auctoritatem.

XII. Nam apud Græciæ atque Asiæ civitates vereri majestatem ejus omnes. nec, pro quibus meritis, pro qua munificentia tantum ei tribuatur, cernere: nec dicere pro certo posse, utrum felicitate id quadam ejus accadat, an, quod ipse vereatur dicere, invidia adversus Romanos favorem illi conciliet. Inter

^k esse l. ac Gron. Crev.

^l pararetur Ead.

³³ Ne optare quidem] Adde quicquam.

³⁴ Jamjam primum] Hoc corruptum est. Corrigit Gronovius tanquam primum: id est, tanquam aliquod pri-

mum ac præcipuum, quod potissimum spectaret. Sed durius videtur hoc loquendi genus, quam pro Liviana elegantia.

ipsos quoque reges ingentem auctoritate; ³⁵ Seleuci filiam U. C. 580. duxisse eum, non petentem, sed petitum ultro; sororem de-A. C. 179. disse Prusiæ ³⁶ precanti ac oranti: celebratus esse utrasque nuptias gratulatione donisque innumerabilium legationum, et ³⁷ velut auspiciis nobilissimis populis deductas esse. Bæoto- rum gentem, captatam Philippo, numquam ad scribendum ami- citiæ fœdus adduci potuisse: tribus nunc locis cum Perseo fœ- dus incisum literis esse: uno Thebis, altero ³⁸ ad Delum, au- gustissimo et celeberrimo in templo, tertio Delphis. in Achæico concilio vero, nisi discussa res per paucos Romanum imperium intentautes esset, eo rem prope adductam, ut aditus et in Achai- am daretur. ³⁹ At, Hercule, suos honores, cujus merita in eam gentem privatim, an publice, sint majora, vix dici posset, partim desertos per incultum ac negligentiam, partim hostiliter sublato esse. Jam, Ætolos, quem ignorare, in seditionibus suis non ab Romanis, sed a Perseo præsidium petiisse? His eum fultum societatibus atque amicitiiis eos domesticos adpara- tus belli habere, ut externis non egeat; triginta millia peditum, quinque millia equitum: in decem annos ⁴⁰ frumentum præpa- rare, ut abstinere et suo et hostium agro frumentandi causa possit. Jam pecuniam tantam habere, ut ⁴¹ decem millibus mercenariorum militum, præter Macedonum copias, stipendium in totidem annos præparatum habeat: præter annuum, quod ex metallis regiis capiat, vectigal. Arma ⁴² vel tribus tantis exercitibus in armamentaria conguessisse. ⁴³ Juventutem, ut jam Macedonia deficiat, velut ex perenni fonte unde hauriat, Thraciam subjectam esse.

XIII. Reliquum orationis adhortatio fuit. Non ego hæc, Hortatur

ad bellum
contra Per-
seam.

35 *Seleuci filiam*] Laodicea, quæ deducta ad eum fuerat a Rhodiis, ut testatur Polyb. Legat. 60. Unde in- fra dicit Eumenes nuptias illas auspi- cibus nobilissimis populis celebratas et deductas esse.

36 *Precanti ac oranti*] Lege et oranti. Neque enim apud optimos il- los Latinitatis auctores vocula ac po- nitur ante vocalem.

37 *Velut auspiciis*] Vox propria in negotio nuptiali. Etenim auspices nuptiis apud Romanos interponeban- tur, qui auguriis exquirent utrum volentibus propitiisque diis nuptiæ fle- rent. + Vid. Valer. Max. l. II. c. 1.

38 *Ad Delum*] Olim ad Sidenum. Correxerit Sigonius,

39 *At Hercule suos honores . . . par- tim desertos . . . partim . . . sublato es-* se] Sed ii haud ita multo post restituti sunt, nisi qui aliquid habebant, quod aut parum decorum esset Achæorum communi, aut legibus repugnaret.

Rem narrat Polybius, qui etiam, ut id fieret, multum adjuvit. Eum vide Legat. 74.

40 *Frumentum præparare*] An non potius, *preparatum*? Supple ex præ- cedentibus *habere*: quemadmodum paulo infra, *stipendium præparatum habeat*: et c. 52. Perseus ipse dicit se et pecuniam, et frumentum . . . in decem annos seposuisse.

41 *Decem millibus*] Sic dedimus, auctore Gronovio. Prius *decem mil- lia*.

42 *Vel tribus tantis*] Tribus etiam exercitibus tam numerosis, quam ille est quem iam collectum habet Per- seus. Ceterum *et tantis* debetur Sigo- nio, quum prius legeretur *tantum*.

43 *Juventutem, ut jam Macedonia*] Etiamsi Macedonia milites jam suppe- ditare non posset, Thraciam vicinam ei et ad manum esse, unde, tanquam ex perenni fonte, hauriat militarem juventutem.

U. C. 580. inquit, incertis factata rumoribus, et cupidius credita, quia ve-
 A. C. 172. ra esse de inimico crimina volebam, adfero ad vos, Patres con-
 scripti; sed comperta et explorata, haud secus quam si specu-
 lator missus a vobis subjecta oculis referrem. Neque, relicto
 regno meo, quod amplum et egregium vos fecistis, mare tantum
 trajecissem, ut vana ad vos adferendo fidem abrogarem mihi.
 Cernebam nobilissimas Asiæ et Græciæ civitates, in dies magis
 denudantes judicia sua, mox, si permitteretur, eo processuras,
 unde receptum ad pœnitendum non haberent. Cernebam Per-
 sea, non continentem se Macedoniæ regno, alia armis occupa-
 tem, alia, quæ vi subigi non possunt, favore ac benevolentia
 complectentem. Videbam, quam impar esset sors, ⁴⁴ quum ille
 vobis bellum^m, vos ei securam pacem præstaretis; quamquam
 mihi quidem non parare, sed gerere pene bellum videbatur.
⁴⁵ Abrupolim, socium atque amicum vestrum, regno expulit. Ar-
 tetarum Illyrium, quia scripta ab eo quædam vobis comperit,
 socium item atque amicum vestrum, interfecit. ⁴⁶ Eversam^m
 et Callicritum Thebanos, principes civitatis, quia liberius ad-
 versus eum in concilio Bæotorum locuti fuerant, delaturosque
 ad vos, quæ agerentur, professi erant, tollendos curavit. Au-
 xilium Byzantiis adversus fœdus tulit, ⁴⁷ Dolopie bella intulit,
 Thessaliam et Doridem cum exercitu pervasit, ut in bello inte-
 stino deterioris partis auxilio meliorem adfligeret. Confudit et
 miscuit omnia in Thessalia Perrhæbiæque spe novarum tabula-
 rum, ut manu debitorum obnoxia sibi optimates opprimeret.
 Hæc quum vobis quiescentibus et patientibus fecerit, et conces-
 sum sibi Græciam esse a vobis videat; pro certo habet, ne-
 minem sibi, antequam in Italiam trajecerit, armatum ob-
 cursurum. Hoc quam vobis tutum aut honestum sit, vos
 videritis: ego certe mihi turpe esse duxi, prius Persea ad bel-
 lum inferendum, quam me socium ad prædicendum, ut caveretis,
 venire in Italiam. Functus necessario mihi officio, et quodam
 modo liberata atque exonerata fide mea, quid ultra facere pos-
 sum, quam uti Deos Deasque precer, ut vos et vestræ reipubli-
 cæ, et nobis sociis atque amicis, qui ex vobis pendemus, consu-
 latis?

^m add. [pararet] Crev.

^m Evercam Ead.

⁴⁴ Quum ille vobis bellum pararet] Verbum pararet adjecit Gronovio auctore Clericus. Nec dubitabit, quin Livius ita scripserit, qui ea legerit quæ sequuntur: *quamquam mihi quidem non parare, sed gerere pene bellum videbatur*. Est enim correctio, tanquam minus quam res est dixisset. Oportuit igitur etiam eum dixisse quod corrigi-
⁴⁵ Abrupolim socium] Quæ hic et infra c. 40. indicantur de Abrupoli, de Artetaro, de Everca, et Callicrito, fusius memoraverat procul dubio Livius

in iis quæ exciderunt de libro XLI. Illo enim libro initia continebantur belli Macedonici, ut constat ex epitome. Abrupolim Sapensium regem (Sapaica Thraciæ regio est) fuisse, e Pausaniæ corrupto licet textu eruitur, in Achaicis, sive libro VII.

⁴⁶ Evercam] Ita legendum censet Henr. Valesius, non Eversam: quia illud Græcum nomen est, hoc non item.

⁴⁷ Dolopie bella intulit] Lege cum Gronovio bellum.

XIV. *Hæc oratio movit Patres conscriptos. ceterum in U. C. 580. præsentia nihil, præterquam fuisse in curia regem, scire A. C. 172. quisquam potuit: eo silentio clausa curia erat. bellò deni-* Miro silen-
tio clausa
curia.
que perfecto, quæque dicta ab rege, quæque responsa es-
sent, emanavere. Persei deinde regis legatis post paucos Legati Per-
sei. dies senatus datus est. Ceterum, præoccupatis non auribus
magis, quam animis, ab Eumene rege, omnis et defensio et
deprecatio legatorum respuebatur: et exasperavit animos
“ferocia animi Harpali, qui princeps legationis erat. Is, *velle quidem et laborare, dixit, regem, ut purganti, se nihil ho-
stile duxisse aut fecisse, fides habeatur: ceterum, si pervicacius
causam belli quæri videat, forti animo defensurum se. Mar-
tem communem esse, et eventum incertum belli.* Omnibus ci-
vitatibus Græciæ atque Asiæ curæ erat, quid Persei legati,
quid Eumenes in senatu egisset: et propter adventum ejus,
quem moturum aliquid rebantur, miserant pleræque civita-
tes, alia in speciem præferentes, legatos. “et legatio Rho-
diorum erat, ac Satyrus princeps, haud dubius, quin Eume-
nes civitatem quoque suam Persei criminibus junxisset. Ita-
que omni modo per patronos hospitesque disceptandi cum
rege locum in senatu quærebat. Quod quum contigisset, Rhodii frus-
tra Eume-
nem adcu-
sant. libertate intemperantius invectus in regem, quod Lyciorum
gentem adversus Rhodios concitasset, graviorque Asiæ es-
set, quam Antiochus fuisset; popularem quidem ac gratam
populis Asiæ (nam eo quoque jam favor Persei venerat) ora-
tionem habuit: ceterum invisam senatui, inutilemque sibi et
civitati suæ. Eumeni vero conspiratio adversus eum, favo-
rem apud Romanos fecit. ita omnes ei honores habiti, dona-
que quam amplissima data, cum sella curuli atque eburneo
scipione.

XV. Legationibus dimissis, quum Harpalus, ⁵⁰ quanta ex-
imia celeritate poterat, regressus in Macedoniam, nuncias-
set regi, nondum quidem parantes bellum reliquisse se Ro-
manos, sed ita infestos, ut facile adpareret, non dilatu-
ros; et ipse, præterquam quod et ita credebatur futurum, jam et-
iam volebat, ⁵¹ in flore virium se credens esse. Eumeni an-
te omnes infestus erat: a cujus sanguine ordiens bellum,
Evandrum Cretensem, ducem auxiliorum, et Macedonas tres,
adsuetos ministeriis talium facinorum, ad cædem regis sub-
ornat: literasque eis dat ad Praxo hospitam, principem auc-

In Eume-
nem percus-
sorem mittit
Perseus.

48 *Ferocia animi Harpali*] Bene videtur inversis litteris emendare Gronovius: *ferocia nimia Harpali*.

49 *Et legatio Rhodiorum erat*] Gronovius putat excidisse aliquid, quale foret: *Inter ceteras et legatio*.

50 *Quanta animia*] Legit idem Gronovius, *quanta maxima*.

51 *In flore virium se credens esse*] Credens sibi vires, id est, copias, apparatus, opes, omnia denique ad bellum fortiter feliciterque gerendum adju-
menta, esse in ipso flore, in ipso integri roboris vigore: ac proinde lis jam uti tempus esse.

U. C. 580. toritate et opibus Delphorum. Satis constabat, Eumenem, A. C. 172. ut sacrificaret Apollini, Delphos adscensurum. Progressi cum Evandro insidiatores, nihil aliud ad peragendum inceptum, quam loci opportunitatem, omnia circumeuntes, quærebant. Adscendentibus ad templum a Cirrha, priusquam perveniretur ad frequentia ædificiis loca, maceria erat ab læva semitæ paullum exstans a fundamento, qua singuli transirent; dextra pars labe terræ in aliquantum altitudinis diruta erat. post maceriam se abdiderunt, gradibus adstructis, ut ex ea, velut e muro, tela in prætereuntem conjicerent. ⁵³ Primo a mari circumfusa turba amicorum ac satellitum procedebat: deinde extenuabant paullatim angustię agmen. Ubi ad eum locum ventum est, qua singulis eundum erat, primus semitam ingressus Pantaleon Ætoliæ princeps, cum quo institutus regi sermo erat. Tum insidiatores exorti saxa duo ingentia devolvunt: quorum altero caput ictum est regi, altero ⁵⁴ humerus sopitus. ⁵⁵ ex semita proclivi in declive multis super prolapsam jam saxis congestis, et ceteri quidem etiam amicorum et satellitum, postquam cadentem videre, diffugiunt, Pantaleon constanter inpavidus mansit ad protegendum regem.

Adscendentem Delphos lapidibus ob-
ruunt.

Sopitus vulnere tollitur.

XVI. Latrones, quum brevi circumitu maceriæ decurrere ad conficiendum saucium possent, velut perfecta re, in jugum Parnasi⁵ refugerunt eo cursu, ut, quum unus non facile sequendo per invia atque ardua moraretur fugam eorum, ne comprehenso indicium emanaret, occiderint comitem. Ad corpus regis primo amici, deinde satellites ac servi concurrerunt, tollentes sopitum vulnere ac nihil sentientem. Vivere tamen ex calore et spiritu remanente in præcordiis senserunt; victurum exigua ac prope nulla spes erat. Quidam ex satellitibus, secuti latronum vestigia, quum usque ad jugum Parnasi, nequidquam fatigati, pervenissent, re infecta redierunt. Adgressi facinus Macedones, ut inconsulte, ita audacter cœptum, nec consulte et timide reliquerunt. Compotem jam sui regem amici postero die deferunt ad navem: inde Corinthum: a Corintho, per Isthmi jugum navibus traductis, Æginam trajiciunt. Ibi adeo secreta ejus cu-

• *Progressi Crev.*

• *Parnassi Gron. Crev.*

⁵² *Progressi*] Sequimur emendationem Gronovii. Vulgo *progressi*.

⁵³ *Primo a mari*] Primo dum procedebant a mari, quod Cirrham alluit, ascensuri Delphos. Cirrha portus Delphorum est. Itidem Plutarchus hanc ipsam rem narrans in libro de Fraterno Amore, scribit insidias Eumeni positas quum iret *απὸ τοῦ θαλάσσης*. Frustra ergo Gronovius hunc Livii locum suspectum habet,

censetque legendum *primo agmine*. Nihil mutandum.

⁵⁴ * *Humerus sopitus*] Humerus ita elisus, ut motum sensumque amitteret.

⁵⁵ *Ex semita proclivi in declive*] Possumus quidem explicare: multis super Eumenem prolapsam jam congestis in declive saxis ex semita proclivi. Tamen hęc redundare crediderimus vel *proclivi*, vel *in declive*.

ratio fuit, admittentibus neminem, ut fama mortuum in U. C. 580.
Asiam perferret. Attalus quoque celerius, quam dignum A. C. 172.
concordia fraterna erat, credidit: nam et cum uxore fratris, *Convalescit.*
et præfecto arcis, tamquam jam haud dubius regni hæres,
est locutus: Quæ postea non sefellere Eumenem: et,
quamquam dissimulare et tacite habere id patique statuerat,
tamen in primo congressu non temperavit, quin uxoris pe-
tendæ præmaturam festinationem fratri objiceret. Romam
quoque fama de morte Eumenis perlata est.

XVII. Sub idem tempus C. Valerius ex Græcia, qui le-
gatus ad visendum statum regionis ejus speculandaque con-
silia Persei regis missus erat, rediit; congruentiaque omnia *Index sce-*
criminibus ab Eumene adlatis referebat. simul et adduxerat *leris Ro-*
secum Praxo a Delphis, cujus domus receptaculum latronum *mam addu-*
fuerat, et L. Rammium Brundisium, qui talis indicii dela- *citur.*
tor erat. Princeps Brundisii Rammius fuit; hospitio quo- *Perseus per*
que et duces Romanos omnes, et legatos exterarum quoque *veneficia*
gentium insignes, præcipue regios, accipiebat. ex eo notitia *grassari co-*
ei cum absente Perseo fuerat: literisque spem amicitiae in- *natur in*
terioris magnæque inde fortunæ facientibus, ad regem pro- *Rom.*
fectus, brevi per familiaris haberi, trahique, magis quam vel-
let, in arcanos sermones est coëptus. Promissis enim in-
gentibus præmiis petere institit ab eo rex, *Quoniam duces*
omnes legatique Romani hospitio ejus uti adsuissent, quibus eo-
rum ipse scripsisset, ut venenum dandum curaret. *cujus scire se*
comparationem plurimum difficultatis et periculi habere, pluri-
bus consciis comparari. eventu præterea incerto esse, *ut aut*
satis efficacia ad rem peragendam, aut tuta ad rem celandam *satis*
dentur. *Se daturum, quod nec in dando, nec datum, ullo signo*
deprendi posset. Rammius, veritus ne, si abnuisset, primus
ipse veneni experimentum esset, facturum pollicitus profi-
ciscitur. nec Brundisium ante redire, quam convento C.
Valerio legato, qui circa Chalcidem esse dicebatur, voluit.
Ad eum primum indicio delato, jussu ejus Romam simul ve-
nit. Introductus in curiam, quæ acta erant, exposuit.

XVIII. Hæc ad ea, quæ ab Eumene delata erant, acces- *Paratur bel-*
sere, quo maturius hostis Perseus judicaretur: quippe quem *lum in Per-*
non justum modo adparare bellum regio animo, sed per *sea.*
omnia clandestina grassari scelera latrociniorum ac venefi-
ciorum cernebant. Belli administratio ad novos consules
rejecta est: in præsentia tamen Cn. Sicinium prætorem,
cujus inter cives et peregrinos jurisdictio erat, scribere mi-
lites placuit; qui, Brundisium ducti, primo quoque tem-

56 *Ut aut satis efficacia ad rem celandam dentur* Ingrata est repetitio vo-
cis rem. Eam delet Gronovius in pos-
teriore membro. Idem mallet quoque,
nec sine causa, *efficax, tutum, detur.*

U. C. 580.
A. C. 172.

Eumenes
redit Per-
gamum.

pore Apolloniam in Epirum trajicerentur ad occupandas maritimas urbes, ubi consul, cui provincia Macedonia obvenisset, classem adpellere tuto, et copias per commodum exponere posset. Eumenes, aliquamdiu Æginæ retentus periculosa et difficili curatione, quum primum tuto potuit, præfectus Pergamum, præter pristinum odium recenti etiam scelere Persei stimulante, summa vi parabat bellum. Legati eo ab Roma, gratulantes quod e tanto periculo evasisset, venerunt. Quum Macedonicum bellum in annum dilatum esset, ceteris prætoribus jam in provinciis profectis, M. Junius et Sp. Lucretius, quibus Hispaniæ provinciæ obvenerant, fatigato sæpe idem petendo senatu, tandem pervicerunt, ut supplementum sibi ad exercitum daretur tria millia peditum, ⁵⁷centum et quinquaginta equites in Romanas legiones: in socialem exercitum quinque millia peditum, ⁵⁸et trecentos equites, imperare sociis jussi. Hoc copiarum in Hispanias cum prætoribus novis portatum est.

XIX. Eodem anno, quia per recognitionem Postumii consulis magna pars agri Campani, quem privati sine discrimine passim possederant, recuperata in publicum erat, M. Lucretius tribunus plebis promulgavit, ut agrum Campanum censores fruendum locarent: quod factum tot annis post captam Capuam non fuerat, ⁵⁹ut in vacuo vagaretur cupiditas privatorum. Quum in expectatione senatus esset, bello etsi non indicto, tamen jam decreto, qui regum suam, Persei qui secuturi amicitiam essent, ⁶⁰legati Ariarathis, puerum filium regis secum adducentes, Romam venerunt, quorum oratio fuit, *regem educandum filium Romam misisse, ut jam inde a puero adsuiceret moribus Romanis hominibusque. Petere, ut eum non sub hospitum modo privatorum custodia, sed publicæ etiam curæ ac velut tutelæ vellent esse.* Ea regis legatio grata senatui fuit. Decreverunt, ut Cn. Sicinius prætor ædes instructas locaret, ⁶¹ubi filius regis comitesque ejus habitare possent. Et Thracum legatis, apud se disceptantibus, et societatem amicitiamque petentibus, et, quod petebant, datum est, et munera ⁶²binum millium æris sum-

Ariarathis
filius Ro-
mæ.

⁵⁷ Centum et quinquaginta equites] Vel supple, vel adde scribere.

⁵⁸ Et trecentos equites imperare sociis jussi] Hinc sustulimus manifestum solæcismum, qui plerasque nuperarum editionum insederat, trecenti.

⁵⁹ Ut in vacuo] Ita ut cupiditas privatorum, nullo retardata freno, invaderet agros vacuos et nulli colono attributos.

⁶⁰ Legati Ariarathis, puerum filium regis secum adducentes] Hic puer non erat genuinus regis filius, sed illi subditus ab Antiochide uxore,

din sterili: quæ postea quum filium peperisset, rem totam viro aperuit: atque ille, ne hic subditum legitimo hæredi negotium olim faceretur, eum procul ab Cappadocia amandabat. Hæc infra narrata fusius reperientur l. XLVII. c. 14. ex Diodori l. XXXI. deprompta.

⁶¹ Ubi] Hic quoque peccant recentiores editi, habentque ut pro ubi, quod exstat in antiquioribus.

⁶² Binum millium æris] Marcenrum argenti Paris. 3. uncias 1.

mæ in singulos missa. Hos utique populos, quod ab tergo u. c. 580. Macedonia Thracia esset, adsumptos in societatem gaude- A. C. 172. bant. Sed ut in Asia quoque et insulis explorata omnia essent, Ti. Claudium Neronem, M. Decimium legatos miserunt. adire eos Cretam et Rhodum jusserunt, simul renovare amicitiam, simul speculari, num sollicitati animi sociorum ab rege Perseo essent.

XX. In suspensa civitate ad expectationem novi belli, ^{Prodigia.} nocturna tempestate ⁶³ columna rostrata in Capitolio ⁶⁴ bello Panico ⁶⁵ consulis, cui collega Ser. Fulvius fuit, tota ad inum fulmine discussa est. Ea res, prodigii loco habita, ad senatum relata est. Patres ad aruspices referre, et decemviros adire liberos jusserunt. Decemviri, ⁶⁶ lustrandum oppidum, ⁶⁷ supplicationem obsecrationemque habendam, victimis majoribus sacrificandum et in Capitolio Romæ, et in Campania ad Minervæ promontorium, renunciarunt: ludos per decem dies Jovi optimo maximo primo quoque die faciendos. Ea omnia cum cura facta. Aruspices, in bonum versum id prodigium, prolationemque finium et interitum perduellium portendi, responderunt; quod ex hostibus spolia fuissent ea rostra, quæ tempestas disjecisset. Accesserunt, ⁶⁸ quæ cumularent religiones animis. Saturniæ, nunciatum erat, sanguine per triduum in oppido pluisse; Calatiæ asi-

⁶³ nota lacunæ abest: Gron. Crev. ⁶⁴ — Punico priore posita a M. Emilio consule, cui etc. Gron. Uncinis inclusa priore — Emilio refert Crev.

⁶³ Columna rostrata in Capitolio, bello Panico [priore posita a M. Emilio] Quinque ultimas voces adjectæ sunt a Sigonlo. Ceterum hujus columnæ rostratæ nulla alia exstat memoria. Triumphasse illos consules de Pænis et Cossurensibus Fasti Capitolini testes sunt. Vid. supra l. XVIII. c. 41. Rostrata est rostris navium exornata.

⁶⁴ Lustrandum oppidum] Sacrificium peragendum esse, in quo oppidum circuiret et ambiret victima. Lustratio, vel lustrum commune erat nomen omnium sacrificiorum, in quibus hostia circumducebatur. Si circum urbem, dicebatur peculiari nomine *amburbium*; si circum agros, *amburvalia*; si circum exercitum, *lustrum* appellationem retinebat. *Amburbium* describitur a Lucano, l. I. v. 592. et seq. *Amburvalia* a Virgilio, l. I. Georg. v. 345. et seq. Vid. et Festum in voce *Amburbiales*, et Servium ad Eclog. III. v. 77. Ceterum hic illud notandum occurrit, quod quum sermo de Roma sit, *oppidi* nomen usurpatur. Id mirum primo adpectu videri debet illi qui norant hanc esse pervul-

gatam scriptorum Romanorum consuetudinem, ut Romam urbem *urbs* *urbs* nomine insigniant, *oppida* soleant dicere minores urbes. Sed nimirum hoc loco et aliis similibus non tota Roma *oppidi* nomine intelligenda est, sed certa quedam ejus regio: ut Parisiis duas urbis partes, alteram nominamus *la Cité*, alteram *la Ville*. Jos. Scaliger in conjectaneis ulterius rem exsequitur, et oppidi nomine designatam esse putat Romam illam quadratam, a Romulo primum conditam.

⁶⁵ Supplicationem obsecrationemque] *Supplicatio* erat, ut facile quivis annotare potuit ex sexcentis Livii locis, quum populus templa circumibat, et, cæsis victimis, vel gratulabatur de prosperis, vel mala deprecabatur. *Obsecratio* fiebat in foro, nec videtur aliud fuisse, nisi precatio quedam, quam e Rostris sacerdos publicus perageret. Vid. supra nostrum, l. IV. c. 21. et Sueton. in Claudio, c. 22.

⁶⁶ Quæ cumularent religiones animis] Quæ magis ac magis animos implerent religionibus, novisque iræ divinarum timoribus.

U. C. 580. num tripedem natum, et taurum cum quinque vaccis uno
 A. C. 172. ictu fulminis exanimatos. Auximi terra pluisse. Horum
 quoque prodigiorum caussa res divinæ factæ, et supplicatio
 unum diem feriæque habitæ.

XXI. Consules ad id tempus in provincias non exierant,
 quia neque, uti de M. Popillio referrent, senatui obseque-
 bantur, et, nihil aliud decernere prius, statutum Patribus
 erat. Aucta etiam invidia est Popillii literis ejus, quibus
 iterum cum Statiellatibus Liguribus proconsul ⁶⁷ pugnasse
 se scripsit, ac se decem millia eorum occidisse. propter
 cujus injuriam belli ceteri quoque Ligurum populi ad arma
 ierunt. Tum vero non absens modo Popillius, qui deditis
 contra jus ac fas bellum intulisset, et pacatos ad rebellium
 incitasset, sed consules, quod non exirent in provinciam, in
 senatu increpiti. hoc consensu Patrum accensi M. Marcius
 Sermo et Q. Marcius Scylla, tribuni plebis, et consulibus
 multam se dicturos, nisi in provinciam exirent, denuncia-
 runt; et rogationem, quam de Liguribus deditis promulgare
 in animo haberent, in senatu recitarunt. Sanciebatur, ⁶⁸ *ut
 qui ex Statiellis deditis in libertatem restitutus* ⁶⁹ *ante Kalen-
 das Sextiles primas non esset, cujus dolo malo is in servitutem
 venisset, ut juratus senatus decerneret, qui eam rem quæreret
 animadverteretque.* Ex auctoritate deinde senatus eam ro-
 gationem promulgarunt. Priusquam proficiscerentur con-
 sules, C. Cicereio prætori prioris anni ad ædem Bellonæ
 senatus datus est. Is, expositis, quas in Corsica res gessis-
 set, postulatoque frustra triumpho, in monte Albano, quod
 jam in morem venerat, ut sine publica auctoritate fieret,
 triumphavit. Rogationem Marciam de Liguribus magno
 consensu plebes scivit jussitque. ex eo plebiscito C. Lici-
 nius prætor consuluit senatum, quem quærere ea^a rogatione
 vellet. Patres ipsum eum quærere jusserunt.

Rogatio de
 Statiellati-
 bus.

Cicereius
 de Corsis
 triumphat
 in monte
 Albano.

XXII. Tum demum consules in provinciam profecti
 sunt, ⁷⁰ exercitumque a M. Popillio ceperunt. Neque ta-
 men M. Popillius reverti Romam audebat, ne causam di-
 cèret, adverso senatu, infestiore populo, apud prætorem,

* ea l. ex Gron. Crev.

67. *Pugnasse se scripsit, ac se decem
 millia* Forte *sedecim millia*. Iugrata
 enim auribus accidit repetitio voculæ
 se tam propinquis in locis. PERIZO-
 NIUS.

68. *Ut qui ex Statiellis . . . ut jura-
 tus senatus* Geminatorem particulæ
 ut in ejusmodi formulis jam aliquoties
 annotavimus, et observabit infra dili-
 gens lector, capp. 22. 28. et 30. * Sen-
 sus hujus rogationis, qui paulo impe-
 dior videri potest, perspicuus fiet re-
 vocanti in ordinem, trajecta, ex more

his in formulis usitato, orationis mem-
 bra. Ut juratus senatus decerneret,
 qui inquireret animadverteretque in
 eum, cujus dolo malo in servitutem ven-
 undatus esset, quicumque ex Statiellis
 non restitutus foret in libertatem ante
 Kalendas Sextiles.

69. *Ante Kalendas Sextiles primas*
 Ante Kalendas Sextiles proxime secu-
 turas. Vid. not. 59. ad l. XXIII. c. 32.

70. *Exercitumque a M. Popillio ce-
 perunt* Lege cum Gronovio accepta-
 runt. Sic enim solet loqui Livius.

qui de quæstione in se posita senatum consulisset. Huic U. C. 590. detrectationi ejus tribuni plebis, alterius rogationis denun- A. C. 179. ciatione, occurrerunt: ut, si non ante Idus Novembres in urbem Romam introisset, de absente eo C. Licinius statueret ac judicaret. Hoc tractus vinculo quum redisset, ⁷¹ ingenti cum invidia in senatum venit. Ibi quum laceratus jurgiis multorum esset, senatusconsultum factum est, ut, qui Ligurum post Q. Fulvium, L. Manlium consules hostes non fuissent, ut eos C. Licinius, Cn. Sicinius prætores in libertatem restituendos curarent, agrumque iis trans Padum consul C. Popillius daret. Multa millia hominum hoc senatusconsulto restituta in libertatem, transductisque Padum ager est adsignatus. M. Popillius rogatione Marcia bis apud C. Licinium caussam dixit: tertio prætor, gratia consulis absentis et Popillii familiæ precibus victus, Idibus Martiis adesse reum jussit, quo die novi magistratus inituri erant honorem; ne diceret jus, qui privatus futurus esset. Ita rogatio de Liguribus arte fallaci elusa est.

XXIII. Legati Karthaginienses eo tempore Romæ erant, et Gulussa filius Masinissæ: inter eos magnæ contentiones in senatu fuere. Karthaginienses querebantur, præter agrum, De Masinissæ Karthaginiensium querelam in senatu. de quo ante legati ab Roma, ⁷² qui in re præsentī cognoscere, missi essent, amplius septuaginta oppida castellaque agri Karthaginiensis biennio proximo Masinissam vi atque armis possedissee. Id illi, ⁷³ cui nihil pensi sit, facile esse. Karthaginienses fœdere inligatos silere. Prohiberi enim extra fines efferre arma. Quamquam sciant, in suis finibus, si inde Numidas pellerent, se gesturos bellum; illo haud ambiguo capite fœderis deterri, quo diserte vetentur cum sociis populi Romani bellum gerere. Sed jam ultra superbiam crudelitatemque et avaritiam ejus non pati posse Karthaginienses. missos esse, qui orarent senatum, ut trium harum rerum unam ab se impetrari sinerent: ut vel ex æquo apud socium populum, quid cujusque esset, disceptarent: vel permitterent Karthaginiensibus, ut adversus injusta arma pio justoque se tutarentur bello: vel ad extremum, si gratia plus, quam veritas, apud eos valeret, semel statuerent, quid donatum ex alieno Masinissæ vellent. Modestius certe daturus eos, et scituros, quid dedissent: ipsum nullum, præterquam suæ libidinis arbitrio, finem facturum. Ho-

¹ transductisque Crev.

⁷¹ * *Ingenti cum invidia*] Magna invidia oneratus, in irum in modum omnibus invisus.

⁷² *Qui in re præsentī*] Adjecit Sigonius particulam in, quæ necessaria erat. Hæc est enim quasi solennis quædam loquendi forma, qua usus quoque est Livius bis, de his ipsis inter Masinissam et Carthaginienses controver-

siis agens, supra l. XL. c. 17. et l. XXXIV. c. 62.

⁷³ * *Cui nihil pensi sit*] Qui pro arbitrio ac libidine omnia agat, nihil expendens, nullius aut legis aut juris rationem habens. Supra XXXVI. 15. *Quis neque quid facerent, neque quid dicerent, quidquam unquam pensi fuisset.*

U. C. 580. *rum si nihil impetrarent, et aliquod suum post datam a P. Scipione pacem delictum esset, ipsi potius animadverterent in se. Tutam servitutem se sub dominis Romanis, quam libertatem expositam ad injurias Masinissæ, malle. Perire namque semel ipsis satius esse, quam sub acerbissimi carnificis arbitrio spiritum ducere.* Sub hæc dicta lacrimantes procubuerunt; stratique humi, non sibi magis misericordiam, ⁷⁴ quam regi *.

Gulussa defendit patrem.

XXIV. Interrogari Gulussam placuit, quid ad ea responderet, aut, si prius mallet, expromeret, super qua re Romam venisset. Gulussa, *Neque sibi facile esse, dixit, de iis rebus agere, de quibus nihil mandati a patre haberet: neque patri facile fuisse mandare, quum Karthaginienses, nec de qua re acturi essent, nec omnino ituros se Romam, indicaverint. In ade Æsculapii claudestinum eos per aliquot noctes consilium principum habuisse, ⁷⁵ unde præterea legatos occultis cum mandatis Romam mitti. Eam causam fuisse patri mittendi se Romam, ⁷⁶ qui deprecaretur senatum, ne quid communibus inimicis criminantibus se crederent, quem ob nullam aliam causam, nisi propter constantem fidem erga populum Romanum, odissent.* His utrinque auditis, senatus, de postulatis Karthaginiensium consultus, ⁷⁷ respondere ita jussit: *Gulussam placere extemplo in Numidiam proficisci, et nunciare patri, ut de iis, de quibus Karthaginienses querantur, legatos quamprimum ad senatum mittat; denunciaretque Karthaginiensibus, ut ad disceptandum veniant. Si aliquid possent Masinissæ honoris causa, et fecisse et facturos esse. ⁷⁸ jus gratiæ non dare. Agrum, qua cujusque sit, possideri velle: nec nova statuere fines, sed veteres observari, in animo habere. Karthaginiensibus victis se et urbes, et agros concessisse; non ut in pace eriperent per injuriam, quæ jure belli non ademissent. Ita regulus Karthaginiensesque dimissi. Munera ex instituto data utrisque, aliaque hospitalia comiter conservata.*

Legati ad res repetendas in Macedoniam missi redeunt.

XXV. Sub idem tempus Cn. Servilius Cæpio, Ap. Claudius Cætho, T. Annius Luscus legati, ad res repetendas in Macedoniam renunciandamque amicitiam ⁷⁹ regi missi, redierunt: qui jam sua sponte infestum Persi senatum insuper accenderunt, relatis ordine, quæ vidissent, quæque audis-

* [invidiam concitarunt. Deinde] ins. Crev.

⁷⁴ *Quid regi [invidiam concitarunt. Deinde] Tres ultimas voces adjecit ex Sigonii mente Clericus.*

⁷⁵ *Unde præterea] Locus manens, a solo tamen Clerico observatus. Ea videtur mens fuisse Livii, ut Gulussam faceret dicentem, nihil patrem suum ex iis quæ acta fuerint in illo consilio scisse, præterquam legatos Romam mitti. Verba assequi non possumus sine libris.*

⁷⁶ *Qui deprecaretur senatum] Sic jussit legi Sigonius pro deprecarentur.*

⁷⁷ *Respondere] Vel lege responderi, vel adde præterea.*

⁷⁸ *Jus gratiæ non dare] Se jus non violare in gratiam personarum; se ex jure, non ex gratia, statuere ad judicare.*

⁷⁹ *Regi] Olim regis. Emendavit Sigonius.*

sent. *Fidisse se per omnes urbes Macedonum summa vi parari* U. C. 380. bellum. *Quum ad regem pervenissent, per multos dies conveni-* A. C. 172. *endi ejus potestatem non factam: postremo, quum desperato jam conloquio profecti essent, tum deinum se ex itinere revocatos, et ad eum introductos esse. Sæcæ orationis summam fuisse; fœdus, cum Philippo ictum, cum ipso eo post mortem patris renovatum: in quo diserte prohiberi eum, extra fines arma ef-* *ferre; prohiberi, socios populi Romani lacessere bello. Expositu deinde ab se ordine, quæ ipsi nuper in senatu Eumenem vera omnia et comperta referentem audissent. Samothracæ^{*} præterea per multos dies occultum consilium cum legationibus civitatum Asiæ regem habuisse. Pro his injuriis satisfieri, suatum æquum censere, reddique sibi res sociisque suis, quas contra jus fœderis habuit. Regem ad ea primo accensam ira inclementer locutum, avaritiam superbiamque Romanis objicientem frequenter: quod alii super alios legati venirent speculati dicta factaque sua, quod se ad nutum imperiumque eorum omnia dicere ac facere æquum censerent. Postremo, multum ac diu vociferatum, reverti postero die jussisse. scriptum se responsum dare velle. Tum ita sibi scriptum traditum esse: Fœdus, cum patre ictum, ad se nihil pertinere. Id se renovari, non quia probaret, sed quia in nova possessione regni patienda omnia essent, passum. Si novum fœdus secum facere vellent, convenire prius de conditionibus debere: et, si in animum inducerent, ut ex æqua fœdus fieret, et se visurum, quid sibi faciendum esset, et illos credere reipublicæ consulturos. Atque ita se proripuisse, et submo-⁹⁰verì e regia omnes cæptos. Tum se amicitiam et societatem renunciassse. qua voce eum accensum restitisse, atque voce clara denunciassse sibi, ut triduo regni sui decederent finibus. Ita se profectos: nec sibi, aut venientibus, aut manentibus, quidquam hospitaliter aut benigne factum. Thessali deinde Ætolique legati auditi. Senatui, ut scirent quam primum, quibus ducibus usura respublica esset, literas mitti consulibus placuit, ut, uter eorum⁹¹ posset, Romam ad magistratus creandos veniret.*

XXVI. Nihil magnopere, quod memorari adtineat, rei publicæ eo anno consules gesserant. magis e republica visum erat, comprimi ac sedari exasperatos Ligures. Quum Macedonicum bellum expectaretur, Gentium quoque Illyriorum regem suspectum Issenses legati fecerunt: simul questi, finès suos secundo populatum, simul nunciantes, uno animo vivere Macedonum atque Illyriorum regem: communi consilio parare Romanis bellum: et specie legatorum Illyrios

Gentius ab
Issensibus
Romæ insi-
mulatur.

* Samothraciæ Gron. Crev.

⁹⁰ Aut venientibus, aut manentibus]
Hanc lectionem induxit Sigonius Flo-
rebello obsecutus. Vetus codex habuit,

aut venientibus, aut moventibus.

⁹¹ Posset] Hoc a Gronovio est.
Prius esset.

U. C. 580. *speculatores Romæ esse, Perse* " *auctore missos, ut, quid agere-*
 A. C. 172. *tur, scirent.* Illyrii vocati in senatum. qui quum legatos
 se esse missos ab rege dicerent ad purganda crimina, si qua
 de rege Issenses deferrent; quæsitum, ecquid ita non adis-
 sent magistratum, ut ex instituto loca, lautia, acciperent?
 sciretur denique venisse eos, et super qua re venissent?
 Hæsitantibus in responso, ut curia excederent, dictum.
 Responsum tamquam legatis, ⁸² ut qui adire senatum non
 postulassent, dari non placuit: mittendosque ad regem le-
 gatos censuerunt, qui nunciarent, ⁸³ *qui socii quererentur*
apud senatum, exustum a rege agrum. non æquum eum facere,
qui ab sociis suis non abstineret injuriam. In hanc legatio-
 nem, missi, A. Terentius Varro, C. Plætorius, C. Cicereius.
 Ex Asia, qui circa socios reges missi erant, legati redierunt,
 qui renunciarunt, ⁸⁴ *Eumenem in ea, Antiochum in Syria,*
Ptolemæum in Alexandria sese convenisse. Omnes sollicitatos
legationibus Persei, sed egregie in fide permanere, pollicitosque
omnia, quæ populus Romanus imperasset, præstatu-ros. et civi-
tates socias adisse: ceteras satis fidas; solos Rhodios fluctuan-
tes et imbutos Persei consiliis invenisse. Venerant Rhodii le-
 gati ad purganda ea, quæ vulgo jactari de civitate sciebant:
 ceterum senatum iis dari, quum novi consules magistratum
 inissent, placuit.

Legati ex
Asia re-
duces.

Adparatus
in Persea.

XXVII. Belli adparatum non differendum censuerunt.
 C. Licinjo prætori negotium datur, ut ex veteribus quin-
 queremibus, in navalibus Romæ subductis, quæ possent
 usui esse, reficeret, pararetque naves quinquaginta. Si quid
 ad eum numerum explendum deesset, C. Memmio collegæ
 in Siciliam scriberet, ut eas, quæ in Sicilia naves essent,
 reficeret atque expediret, ut Brundisium primo quoque tem-
 pore mitti possent. Socios navales libertini ordinis in vi-
 ginti et quinque naves ex civibus Romanis C. Licinius
 prætor scribere jussus: in quinque et viginti parem numerum
 Cn. Sicinius sociis imperaret: idem prætor peditum octo
 millia, quadringentos equites a sociis Latini nominis exige-
 ret. Hunc militem qui Brundisii acciperet, atque in Mace-
 doniam mitteret, A. Atilius Serranus, qui priore anno præ-
 tor fuerat, deligitur: ⁸⁵ Cn. Sicinius prætor qui exercitum
 paratum ad trajiciendum haberet, C. Popillio consuli ex

" Perseo Crev. * quod Ead. y quo Ead.

⁸² *Ut qui adire senatum]* Malle-
mis iis qui.

⁸³ *Quod socii quererentur]* Hic bene
correxerit Gronovius veterem lectionem,
qui socii. Quod intelligi debet, quan-
tum attineret ad id quod: ut apud
Cicer. ep. 5. l. III. ad Quintum, Quod
quæris, quid de illis libris egerim,

quos, quum essem in Cumano, scribere
institui, non cessavi neque cesso.

⁸⁴ *Eumenem in ea]* In Asia.

⁸⁵ *Cn. Sicinius prætor quo exerci-*
tum.] Ut Cn. Sicinius prætor paratum
exercitum haberet, etc. Male antea
legebatur, qui exercitum. Gronovius
mutavit.

auctoritate senatus C. Licinius prætor scribit, ut et legio- U. C. 580.
nem secundam, quæ maxime veterana in Liguribus erat, A. C. 179.
"et socios" Latini nominis quatuor millia peditum, ducen-
tos equites Idibus Februarii Brundisii adesse juberet. Hac
classe et hoc exercitu Cn. Sicinius provinciam Macedoniam
obtinere, donec successor veniret, jussus, prorogato in an-
num imperio. Ea omnia, quæ senatus censuit, impigre facta
sunt. Duodequadrageinta quinquereemes ex navalibus de-
ductæ: qui deduceret eas Brundisium, L. Porcius Licinus
præpositus: duodecim ex Sicilia missæ. Ad frumentum
classi exercituique cœmendum in Apuliam Calabriamque
tres legati missi, Sex. Digitius, T. Juventius, M. Cæcilius.
Ad omnia præparata Cn. Sicinius prætor, paludatus ex urbe
profectus, Brundisium venit.

XXVIII. Exitu prope anni C. Popillius consul Romam
rediit aliquanto serius, quam senatus censuerat: "cui pri-
mo quoque tempore magistratus creari", quum tantum bel-
lum immineret, jussum erat. Itaque non secundis auribus
Patrum auditus est consul, quum in æde Bellonæ de rebus
in Liguribus gestis dissereret. subclamationes frequentes e-
rant interrogationesque, cur scelere fratris obpressos Ligures
in libertatem non restituisset? Comititia consularia, in quam Comititia.
edicta erant diem, ante diem duodecimum Kalendas Martias
sunt habita. Creati consules, P. Licinius Crassus, C. Cassius
Longinus. Postero die prætores facti, C. Sulpicius Galba, L.
Furius Philus, L. Canuleius Dives, C. Lucretius Gallus, C.
Caninius Rebilus, L. Villius Annalis. His prætoribus provin-
ciæ decretæ: duæ jure Romæ dicendo, Hispania, et Sicilia,
et Sardinia; ut uni sors integra esset, quo senatus censuisset.
Consulibus designatis imperavit senatus, ut, qua die magis-
tratum inissent, hostiis majoribus rite mactatis, precarentur, Vota a Pop.
ut, quod bellum populus Romanus in animo haberet gerere, suscepta.
ut id prosperum eveniret. Eodem die "decrevit senatus",
C. Popillius consul ludos per dies decem Jovi optimo maximo
voveret, donaque circa omnia pulvinaria dari, si respublica

* socium Gron.

* creare Gron. Crev.

b ius. ut Crev.

86 *Et socios Latini nominis quatuor millia peditum*] Hæc est vetus lectio. Gronovius legi jussit *socium*. Sed nihil videtur mutatione opus esse. Hoc membrum, *quatuor millia peditum*, intelligi debet per appositionem junctum primo illi, *socios Latini nominis*. Similia exempla superius jam observata sunt.

87 *Cui . . . jussum erat*] Vix nobis persuademus sic locutos esse aurei illius ævi scriptores. *Legi quem . . . jussum erat*, vel *qui jussus erat*. Vide

tamen Sanctii Minervam, l. II. c. 4. et ibi Perizonium, qui ambo probare nituntur Latine dici *jubeo tibi*. Ceterum, quia pronomen *cui* longius abest a nomine *consul*, interjecta etiam mentione *senatus*, magis placeret illud pronomen referri ad senatum, et legi: *cui primo quoque tempore magistratus creari . . . vinum erat*.

88 *Decrevit senatus, ut C. Popillius*] Adjecimus voculam *ut* ex vetustis editionibus.

U. C. 580. decem annos in eodem statu fuisset. Ita ut censuerant, in
 A. C. 172. Capitolio vovit consul ludos fieri, donariaque dari, quanta
 ex pecunia decresset senatus, quum centum et quinquaginta
 non minus adessent. praesente verba Lepido pontifice ma-
 ximo, id votum susceptum est. Eo anno sacerdotes publici
 mortui, L. Æmilius Papus decemvir sacrorum, et Q. Ful-
 vius Flaccus pontifex, qui priore anno fuerat censor. Hic
 fœda morte periiit. Ex duobus filiis ejus, qui tum in Illy-
 rico militabant, nunciatum alterum decessisse, alterum gravi
 et periculoso morbo agrum esse. Obruit animum sunul
 luctus metusque: inane ingressi cubiculum servi laqueo de-
 pendentem invenere. Erat opinio, post censuram minus
 competentem fuisse sui: vulgo Junonis Laciniae iram ob spo-
 liatum templum alienasse mentem ferebant. Subfectus in
 Æmilii locum decemvir M. Valerius Messalla: in Fulvii
 89 pontifex Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido adolescens
 sacerdos lectus.

Fulvius la-
 queo gulam
 sibi frangit.

U. C. 581. XXIX. P. Licinio, C. Cassio consulibus, non urbs tan-
 A. C. 171. tum Roma, nec terra Italia, sed omnes reges civitatesque,
 P. Licinio, quæ in Europa, quæque in Asia erant, converterant animos
 C. Cassio in curam Macedonici ac Romani belli. Eumenem quum
 Coss. vetus odium stimulabat, tum recens ira, quod scelere ejus
 Expositum quis esset regum ani-
 mus erga Romanos et Persea. prope ut victima mactatus Delphis esset. Prusias, Bithy-
 niae rex, statuerat abstinere armis, eventumque exspectare.
 nam neque pro Romanis se æquum censere adversus fratrem
 uxoris arma ferre; et apud Persea victorem veniam per so-
 rorem impetrabilem fore. Ariarathes, Cappadocum rex,
 præterquam quod Romanis suo nomine auxilia pollicitus
 erat, 90 ex quo est junctus Eumeni adfinitate, in omnia belli
 pacisque se consociaverat consilia. Antiochus imminabat
 quidem Ægypti regno, et 91 pueritiam regis, et inertiam tu-
 torum spernens; et ambigendo de Cœle Syria* causam
 belli se habiturum existimabat, gesturumque sine ullo inpe-
 dimento, occupatis Romanis in Macedonico bello, id bel-
 lum: tamen omnia et per suos legatos senatui, et ipse lega-
 tis eorum exinie pollicitus erat. Ptolemæus propter æta-
 tem alieni etiam tum arbitrii erat. tutores et bellum adver-
 sus Antiochum parabant, quo vindicare 92 Cœlen Syriam,

* Cœlesyria Gron. Crev.

89. Pontifex . . . oppido adolescens
 sacerdos] Manifestum est vacare
 sacerdos, ac proinde delendum esse.

90. Ex quo est junctus Eumeni affi-
 nitate] Eumenes uxorem duxerat A-
 riarathis filiam, ut colligitur ex l.
 XXXVIII. c. 39. supra. Ei nomen
 fuisse Stratonice docet Plutarchus in
 lib. de Frat. Amore. Ceterum malle-

mus ex quo erat junctus.

91. Pueritiam regis] Is erat Ptole-
 mæus Philometor, filius Ptolemæi Epi-
 phanis, de quo mentio facta est l. XXXL
 c. 2. et alibi sæpius.

92. Cœlesyriam] Sic edendum cen-
 suit Gronovius, quum in scripto lega-
 tur Cœlesyriam. Græce οὐλὴν Συ-
 ρίαν. Vulgati Cœlesyriam.

et Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum, U. C. 581. Masinissa et frumento juvabat Romanos, et auxilia cum A. C. 171. elephantis Misagenemque filium mittere ad bellum parabat. consilia autem in omnem fortunam ita disposita habebat: si penes Romanos victoria esset, suam quoque in eodem statu mansuras res, neque ultra quidquam movendum: non enim passuros Romanos, vim Karthaginensibus adferri. Si fractæ essent opes Romanorum, quæ tum protegerent Karthaginenses, suam omnem Africam fore. Gentius, rex Illyriorum, fecerat potius, cur suspectus esset Romanis, quam satis statuerat, utram foveret partem; impetuque magis, quam consilio, his aut illis se adjuncturus videbatur. Cotys Thrax, Odrysarum rex, evidenter Macedonum partis erat.

XXX. Hæc sententia regibus quum esset de bello, in liberis gentibus populisque ⁹³ plebs ubique ⁴ omnis ferme, ⁹⁴ ut solet, ⁹⁵ deterioribus erat ob regem Macedonasque inclinata; principum diversa cerneret studia. pars ita in Romanos affusi erant, ut auctoritatem inmodico favore conrumperent: pauci ex iis iustitia imperii Romani capti; plures ita, si præcipuam operam navassent, potentes sese in civitatibus suis futuros rati. pars altera regis adulationis erat, quos æ alienum et desperatio rerum suarum, eodem manente statu, præcipientes ad novanda omnia agebat; quosdam ventosum ingenium, quia ⁹⁶ Perseus magis auræ popularis erat. tertia pars, optima eadem et prudentissima, si utique optio domini potioris daretur, sub Romanis, quam sub rege, malebat esse. ⁹⁷ si liberum inde arbitrium fortunæ esset, neutram partem volebant potentiorē altera obpressa fieri; sed, inhibitis potius viribus utriusque partis, ⁹⁸ pacem ex eo ma-

Quis liberarum civitatum.

⁴ utique Gron. Crev.

⁹³ *Plebs utique omnis*] Quædam editiones habent *ubique*. Sed melius videtur *ut utique*. *Plebs utique omnis*, id est, plebs quidem certe omnis: ut opponatur principibus, de quibus mox agitur.

⁹⁴ *Deterioribus erat ob regem . . inclinata*] Minime dubium esse potest, quin mendum sit in vocula *ob*, atque ejus loco legendum sit *ad*. Superest major difficultas, de voce *deterioribus* quid statuendum sit. Gronovius putat intelligi *studius*, quæ vox reperitur in sequente membro: *principum diversa cerneret studia*. Sed, ut nihil dicamus de asperitate trajectionis, aliquid certe pingue et redundans redoleret, hæc oratio, *deterioribus studiis erat ad regem inclinata*. Nobis verisimilius videtur excidisse hic verbum aliquod,

quale esset *favens*: *plebs . . ut solet, deterioribus favens, erat ad regem . . inclinata*. Id suadet locus plane geminus, c. 63, infra: *pravo studio, quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur, deteriori atque infirmiori favendi*.

⁹⁵ *Perseus magis auræ popularis erat*] Horum verborum duplex potest esse sensus: nempe, Perseus se magis dabat auræ populari, magis captabat favorem multitudinis: vel, Perseus gratior erat in vulgus. Quemadmodum utraque res natura conjuncta est, ita et utramque hic interpretationem jungas licet.

⁹⁶ *Si liberum inde*] Dispicet *ut inde*. Malleus sibi.

⁹⁷ *Pacem ex eo manere*] Placet Gronovii conjectura: *ex æquo*.

U. C. 581. nere. ita inter utrosque optimam conditionem civitatum
 A. C. 171. fore; protegente altero semper inopem ab alterius injuria.
 Hæc sentientes, certamina fautorum utriusque partis taciti
 ex tuto spectabant. ⁹⁸ Consules, quo die magistratum inie-
 runt, ex senatusconsulto quum circa omnia fana, in quibus
 lectisternium majorem partem anni esse solet, majoribus
 hostiis inmolassent, inde preces suas acceptas ab Diis im-
 mortalibus ominati, senatui, rite sacrificatum, precationem-
 que de bello factam, renunciarunt. Aruspices ita responde-
 runt, *si quid rei novæ inciperetur, id maturandum esse. victo-
 riam, triumphum,* ⁹⁹ *prorogationem imperii portendi.* Patres,
*quod faustum felixque populo Romano esset, centuriatis comi-
 tiis primo quoque die ferre ad populum consules,* jusserunt, *ut,
 quod Perseus, Philippi filius, Macedonum rex, adversus fœdus
 cum patre Philippo ictum, et secum post mortem ejus renova-
 tum, sociis populi Romani arma intulisset, agros vastasset, ur-
 besque occupasset; quodque belli parandi adversus populum
 Romanum consilia inisset; arma, milites, classem ejus rei
 caussa comparasset; ut, nisi de iis rebus satisfacisset, bellum
 cum eo iniretur.* Hæc rogatio ad populum lata est.

S. C. de
 bello in
 Persea.

XXXI. Senatusconsultum inde factum est, *Ut consules
 inter se provincias Italiam et Macedoniam compararent, sorti-
 renturque. Cui Macedonia obvenisset, ut is regem Perseu, qui-
 que ejus sectam secuti essent, nisi populo Romano satisfacissent,
 bello persequeretur.* Legiones quatuor novas scribi placuit, bi-
 nas singulis consulibus. ¹ Id præcipue provinciæ Macedo-
 niæ datum, quod, quum alterius consulibus legionis ² quina
 millia et ducenti equites ex vetere instituto darentur in singu-
 las legiones, in Macedoniam sena millia peditum scribi jussa;

Exercitus.

Legiones
 Macedoni-
 cæ auctio-
 res.

* inisset Gron. Crev.

⁹⁸ Consules . . . quum . . . immolas-
 sent, inde . . . ominati] Viderentur
 hæc omnia structa elegantius, et ap-
 tius inter se cohærentia, si hunc in
 modum ordinarentur: Consules . . .
 quum circa omnia fana . . . majoribus
 hostiis inmolassent, aruspices ita re-
 sponderunt, si quid rei novæ incipere-
 tur, id maturandum esse: victoriam,
 triumphum, prorogationem (seu po-
 tius, propagationem) imperii porten-
 di. Inde preces suas acceptas ab diis
 immortalibus ominati (consules) sena-
 tui rite sacrificatum, precationemque
 de bello factam renunciarunt. Patres,
 quod faustum, etc.

⁹⁹ Prorogationem imperii] Proro-
 gatio imperii non dicitur, ut recte ob-
 servat Perizonius, Animadv. Histor. c.
 6. nisi quum iis qui cum imperio in
 provinciam missi sunt, finito imperii
 dati anno, jus imperii in longius tem-

pus extenditur. Itaque ille existimat
 hic legendum, *propagationem imperii.*

¹ Id præcipue . . . datum] Malle-
 mus id præcipui. Sic infra: *Illud quo-
 que præcipuum datum sorti Macedo-
 niæ.*

² Quina millia et ducenti equites]
 Lege sine ulla dubitatione cum Peri-
 zonio: *quina millia et ducenti pedites.*
 Hoc enim erat vetus institutum: hic
 velut solennis illis temporibus peditum
 numerus in legione. Vid. not. 60. ad
 l. XLI. c. 14. Invicte probant hanc
 emendationem ea quæ sequuntur de
 equitibus: *equites treceni æqualiter in
 singulas legiones scribi jussi:* id est,
 de equitum numero nullum fuit dis-
 crimen inter legiones Macedonicas et
 eas quæ in Italia manere debebant:
 æqualiter in omnes treceni equites
 scripti.

equites treceni æqualiter in singulas legiones. et in sociali exercitu consuli alteri auctus numerus: sexdecim millia peditum, octingentos equites (præter eos, quos Cn. Sicinius duxisset, sexcentos equites) in Macedoniam trajiceret. Italiæ satis visa duodecim millia sociorum peditum, sexcenti equites. Illud quoque præcipuum datum sorti Macedoniæ, ut centuriones militesque veteres scriberet, quos vellet, consul usque ad quinquaginta annos. In tribunis militum novatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod consules ex senatusconsulto ad populum tulerunt, ne tribuni militum eò anno suffragiis crearentur, sed consulum prætorumque in iis faciendis iudicium arbitriumque esset. Inter prætores in ita partita imperia. prætorem, cujus sors fuisset, ut iret, quo senatus censuisset, Brundisium ad classem ire placuit; utque ibi recognosceret socios navales, dimissisque, si qui parum idonei essent, supplementum legeret ex libertinis, et daret operam, ut duæ partes civium Romanorum, tertia sociorum esset. Commeatus classi legionibusque ut ex Sicilia Sardiniaque subveherentur, prætoribus, qui eas provincias sortiti essent, mandari placuit, ut alteras decumas Siculis Sardisque imperarent, utque id frumentum ad exercitum in Macedoniam portaretur. Siciliam C. Caninius Rebilus est sortitus, L. Furius Philus Sardiniam, L. Canuleius Hispaniam, C. Sulpicius Galba urbanam jurisdictionem, L. Villius Annalis inter peregrinos. C. Lucretio Gallo, quo senatus censuisset, sors evenit.

XXXII. Inter consules magis cavillatio, quam magna contentio, de provincia fuit. Cassius, ³ *sine sorte se Macedoniam obpugnaturum*¹, dicebat, *nec posse collegam, salvo iurando, secum sortiri*. ⁴ *Prætorem eum, ne in provinciam iret, in concione jurasse, se stato loco statisque diebus sacrificia habere, quæ, absente se, recte fieri non possent: quæ non magis consule, quam prætore, absente recte fieri possent*. ⁵ *Si senatus, non quid vellet in consulatu potius, quam quid in prætura juraverit P. Licinius, animadvertendum esse censeat, se tamen futurum in senatus potestate*. Consulti Patres, cui consulatum populus Romanus non negasset, ab se provinciam negari, superbum rati, sortiri consules jusserunt. P.

¹ *optaturum* Crev.

³ *Sine sorte se Macedoniam optaturum*] Mendosa erat vetus scriptura, *oppugnaturum*. Rubenius substituit *optaturum*, probabili conjectura. Itaque id in contextum admisimus, ut et Clericus fecerat.

⁴ *Prætorem eum, ne in provinciam iret*] Hoc memoravit Livius supra, XLII. 15.

⁵ *Si senatus, non quid vellet*] Dele

cum Gronovio particulam negantem, quæ sensum perturbat. Hæc enim mens est Cassii, ut dicat, si senatus jubeat secum sortiri Licinium, et ei gratificans, attendat potius quid velit in consulatu, quam quid juraverit in prætura, se, quamvis parum id æquum sibi videatur, tamen senatui obtemperaturum.

Tribuni
Mil. a Coss.
lecti.

Prætorum
provinciæ.

P. Sortiantur
Coss.

U. C. 581. Licinio Macedonia, C. Cassio Italia obvenit. Legiones inde sortiti sunt. prima et tertia in Macedoniam trajicerentur, secunda et quarta ut in Italia remanerent. Delectus consules multo intentiorem, quam alias, curam habebant. Licinius veteres quoque scribebat milites centurionesque: et multi voluntate nomina dabant, quia locupletes videbant, qui priore Macedonico bello, aut adversus Antiochum in Asia, stipendia fecerant. Quum tribuni militum ⁶ centuriones, sed primum quemque, citarent, tres et viginti centuriones, qui primos pilos duxerant, citati tribunos plebis adpellarunt. Duo ex collegio, M. Fulvius Nobilior et M. Claudius Marcellus, ad consules rejiciebant: ⁷ *Eorum cognitionem esse debere, quibus delectus, quibusque bellum mandatum esset. ceteri, cognituros se, de quo adpellati essent, aiebant; et, si injuria fieret, auxilium civibus laturos.*

23. centuriones citati a tribunis mil. adpellant tribunos pl.

XXXIII. Ad subsellia tribunorum res agebatur. eo M. Popillius consularis, advocatus, centuriones, et consul venerunt. Consule ⁸ inde postulanti, ut in concione ea res ageretur, populus in concionem advocatus. Pro centurionibus M. Popillius, qui biennio ante consul fuerat, ita verba fecit: *Militares homines et ⁹ stipendia justa, et corpora, et ætate, et assiduis laboribus, confecta habere: nihil recusare tamen, quo minus operam ¹⁰ reipublicæ dent. id tantum deprecari, ne inferiores iis ordines, quam quos, quum militassent, habuissent, adtribuerentur.* P. Licinius consul ¹⁰ senatusconsulta ¹¹ recitari jussit: primum, quod bellum senatus Perseo jussisset: deinde, quod ¹¹ veteres centuriones quam plurimum ad id bellum scribi censuisset, nec ulli, qui non major annis quinquaginta esset, vacationem militiæ esse. Deprecatus est deinde, ne novo bello, tam propinquo Italiæ, adversus regem potentissimum, aut tribunos militum, delectam ha-

¹ Consuli Gron. Crev.

² senatusconsultum Eæd.

⁶ Centuriones, sed primum quemque] Vocula sed omnino hic supervacua est; ac videtur nobis proderet aliud hoc loco mendum. Libenter legeremus: Centuriones, vetustissimum quemque.

⁷ Eorum cognitionem esse debere] De postulatis centurionum cognoscere et statuere debere: eos quibus...

⁸ Stipendia justa] Justam ac legitimum stipendiorum numerum.

⁹ Reipublicæ] Hoc debetur Sigonio, quum prius legeretur populo Romano. Nempe ille putat trajectione litterarum peccatum esse a librariis, qui scripserint P. R. pro R. P.

¹⁰ Senatusconsultum recitari jussit: primum, quod bellum senatus... deinde, quod] Hæc si integra sunt, sic

videntur exponenda: senatusconsultum recitari jussit, cujus hoc erat primum caput, quod bellum senatus Perseo jussisset: alterum deinde illud, quod, etc. Sed magis placeret: Senatusconsulta recitari jussit: primum, quo senatus bellum Perseo jussisset: deinde, quo... censuisset. Deinde etiam mallemus bellum cum Perseo: quia ita locutus est Livius, l. XXXI. c. 8. et l. XXXVI. c. 2. Denique nobis suspectum est verbum jussisset: quia jubere populi est, senatus decernere, censere. Infra, c. 36. quum jam bellum regi eorum... et senatus decresset, et populus jussisset.

¹¹ Veteres centuriones quam plurimum] Lege cum Gronovio quam plurimos.

bentes, impedirent; aut prohiberent consulem, quem cuique or- U. C. 581.
dinem adsignari e republica esset, eum adsignare. Si quid in A. C. 174.
ea re dubium esset, ad senatum rejicerent.

XXXIV. Postquam consul, quæ voluerat, dixit, Sp. Ligustinus ex eo numero, qui tribunos plebis adpellaverant, a consule et ab tribunis petiit, ut sibi paucis ad populum agere liceret. Permissu omnium ita locutus fertur. *Sp. Ligustinus* Sp. Ligustini oratio ad populum. *tribus Crustumina ex Sabinis sum oriundus, Quirites. Pater mihi jugerum agri reliquit et parvum tugurium, in quo nutus educatusque sum: hodieque ibi habito.* ¹² *Quam primum in ætatem veni, pater mihi uxorem fratris sui filiam dedit: quæ stecum nihil adtulit, præter libertatem pudicitiamque, et cum his fecunditatem, quanta vel in diviti domo satis esset. Sex filii nobis, duæ filiæ sunt: utraque jam nuptæ. Filii quatuor togas viriles habent, duo prætextati sunt. Miles sum factus, P. Sulpicio, C. Aurelio consulibus. In eo exercitu, qui in Macedoniam est transportatus, biennium miles gregarius fui adversus Philippum regem: tertio anno virtutis causa* ¹³ *mihi T. Quinctius Flaminius decimum ordinem hastatum adsignavit. Devicto Philippo Macedonibusque, quam in Italiam* ¹⁴ *portati ac dimissi essemus, continuo miles voluntarius cum M. Porcio consule in Hispaniam sum profectus. Neminem omnium imperatorum, qui vivant, acriorem virtutis spectatorem ac judicem fuisse sciunt, qui et illum et alios duces longa militia experti sunt. hic me imperator dignum judicavit, cui* ¹⁵ *primum hastatum prioris centuriæ adsignaret. Tertio iterum voluntarius miles factus sum in eum exercitum, qui adversus Ætolos et Antiochum regem est missus.* ¹⁶ *a M. Acilio* ¹⁷ *mihi primus princeps prioris centuriæ est adsignatus. Expulso rege Antiocho, subactis Ætolis, reportati sumus in Italiam:* ¹⁸ *et dein-*

¹² *Quam primum in ætatem veni]* De eo dicitur qui adolevit juvenisque est: quod adolescentia et pubertas prima ætas videatur esse, perinde quasi in ætatibus pueritia non sit habenda. Hinc ab ineunte ætate est a principio adolescentiæ. TURNEBUS.

¹³ *Mihi ... decimum ordinem Hastatum assignavit]* Me jussit esse centurionem decimi ordinis Hastatorum.

¹⁴ *Portati]* Lege *reportati*, ut infra in hac ipsa oratione.

¹⁵ *Primum Hastatum prioris centuriæ]* Hastatorum, Principum, et Triariorum corpora in decem singula manipulos distributa erant: unusquisque manipulus in duos ordines, vel duas centurias. Dicit igitur Ligustinus se factum esse centurionem prioris centuriæ in primo Hastatorum manipulo.

¹⁶ *A M. Acilio]* Sic recte Siginus. Ante a *M. Cælio*.

¹⁷ *Mihi primus Princeps prioris centuriæ est assignatus]* Factus sum centurio prioris centuriæ in primo manipulo Principum. De his gradibus Romanæ militiæ vide fusiis disserentem Lipsium l. II. de Mil. Rom. Dial. 8.

¹⁸ *Et deinceps bis, quæ annua]* Nul- lus nobis sensus videtur ex his verbis erui posse, de quibus tamen interpretes plerique siluerunt. Solus, quem viderimus, Dujatius interpretationem afferre conatus est, sed parum feliciter. Existimat enim Ligustinum dicere, se pro sedecim annis militiæ, quos leges expleri juberent, duos ac triginta implevisse. At primo non sedecim, sed viginti annua stipendia merere debebant Romani pedites: qua de re vid. Lips. l. I. de Mil. Rom. Dial. 8. De-

TITI LIVII

... accedebant legiones, stipendia feci. Bis de-
... navi, semel Q. Fulvio Flacco, iterum Ti-
... tore. A Flacco inter ceteros, quos vir-
... : provincia ad triumphum deducebat, de-
... Græcho rogatus, in provinciam ii. Quater
... s primum pilum duxi: quater et tricies vir-
... is ab imperatoribus sum: sex civicas coro-
... : duo stipendia annua in exercitu emerita
... annis sum quinquaginta. Quod si mihi nec
... emerita essent, necdum ætas vacationem daret,
... quatuor milites pro me uno vobis dare, P. Li-
... equum erat me dimitti. Sed hæc pro causa mea
... velim: ipse me, quoad quisquam, qui exercitus
... en militem judicabit, nunquam sum excusaturus.
... me dignum judicent tribuni militum, ipsorum est
... ne quis me virtute in exercitu præstet, dabo operam;
... na fecisse me et imperatores mei, et qui una stipen-
... et, testes sunt. Vos quoque æquum est, commilitones,
... vacationis vobis usurpatis jus, quum adolescentes nihil
... magistratum senatusque auctoritatem usquam feceri-
... proque in potestate senatus ac consulum esse, et om-
... sta loca ducere, quibus rempublicam defensuri sitis.

XXXV. Hæc ubi dixit, conlaudatum multis verbis con-
... concione in senatum duxit. Ibi quque ei ex aucto-
... senatus gratiæ actæ, tribunique militares in legione
... primum virtutis causa ei adsignarunt. ceteri
... cationes, ommissa adpellatione, ad delectum obedienter
... ponderunt. Quo maturius in provincias magistratus pro-
... cecentur, Latinæ Kalendis Juniis fuere: eoque sollemni
... cæto, C. Lucretius prætor, omnibus, quæ ad classem
... erant, præmissis, Brundisium est profectus. Præter
... exercitus, quos consules comparabant, C. Sulpicio
... prætor negotium datum, ut quatuor legiones scri-
... et urbanas justo numero peditum equitumque; ²¹ iisque
... quatuor tribunos militum ex senatu legeret, qui præessent:
... acus Latini nominis imperaret quindecim millia peditum,
... mille et ducentos equites. Is exercitus uti paratus esset,
... quo senatus censuisset. P. Licinio consuli ad exercitum

in h. Livianus ipse infra dicit se duo
centum et viginti stipendia annua eme-
rita habere, non duo et triginta. Nos
nihil habemus plane, quod de hoc loco
dicere possimus.

By Ordinem quo me dignum judi-
cant . . . ipsorum est potestatis] Supple,
judicare, statuere. Legit Gronovius

no.
semper ita fecisse me] Redun-
+vocula ita.

21 Iisque quatuor tribunos militum
ex senatu legeret, qui præessent] Hoc
notandum. Nam ex more solito tri-
buni alternis imperitabant, ut obser-
vatum est ad l. XL. c. 41. Sed his, qui
ex senatu leguntur, datur nimirum ob
ampliorem dignitatis gradum extraor-
dinaria potestas. Nisi forte mendum
est in numero, legendumque quatuor
et viginti tribunos. * Sex enim tribuni
creabantur in singulas legiones.

civilem socialemque petenti addita auxilia, Ligurum ²² duo U. C. 581. millia, Cretenses sagittarii, (incertus numerus, ²³ quantum A. C. 171. rogati auxilia¹ Cretenses misissent) Numidæ item equites elephantique. In eam rem legati ad Masinissam Karthaginensesque missi, L. Postumius Albinus, Q. Terentius Culleo, C. Aburius. In Cretam item legatos tres ire placuit, A. Postumium Albinum, ²⁴ C. Decimium, A. Licinium Nervam.

XXXVI. Per idem tempus legati ab rege Perseo venerunt. eos ²⁵ in oppidum intromitti non placuit, quum jam bellum regi eorum et Macedonibus et senatus decresset, et populus jussisset. ²⁶ In ædem Bellonæ in senatum introducti ita verba fecerunt: *Mirari Persea regem, quid in Macedonia exercitus transportati essent. Si impetrari a senatu posset, ut ii revocentur, regem de injuriis, si quas sociis factas quererentur, arbitrato senatus satisfacturum esse.* Sp. Carvilius, ad eam ipsam rem ex Græcia remissus ab Cn. Sicinio, in senatu erat. is Perrhæbiam expugnatam armis, Thessaliæ aliquot urbes captas, cetera, quæ aut ageret, aut pararet rex, quum argueret, respondere ad ea legati jussi. Postquam hæsitabant, negantes sibi ultra quidquam mandatum esse, jussi renunciare regi, *Consulem P. Licinium brevi cum exercitu futurum in Macedonia esse. ad eum, si satisfacere in animo esset, mitteret legatos. Romam quod præterea mitteret, non esse:* ²⁷ *neminem eorum per Italiam ire liciturum.* Ita dimissis, P. Licinio consuli mandatum, intra undecimum diem juberet eos Italia excedere, et Sp. Carvilius mitteret, qui, donec navem conscendissent, custodiret. Hæc Romæ acta, nondum profectis in provinciam consulibus. Jam Cn. Sicinius, qui, priusquam magistratu abiret, Brundisium ad classem et ad exercitum præmissus erat, trajectis in Epirum quinque millibus peditum, trecentis equitibus, ad Nymphæum in agro Apolloniati castra habebat. Inde tribunos cum duobus millibus militum ad occupanda Dassaretiorum

Legati a Perseo.

¹ auxilia del. Crev.

²² *Duo millia*] Olim legebatur insulæ *mille milia*. Correxerit Sigonius. Error nempe natus erat ex numero notis *MM*.

²³ *Quantum rogati Cretenses misissent*] Vulgo *rogati auxilia*. Expunxit superfluum vocem Gronovio auctore Clericus.

²⁴ *C. Decimium*] C. Decimius infra XLIII. 11. fit prætor. Inde sumpsit hoc nomen Sigonius, quam prius hic legeretur *C. Decium*.

²⁵ *In oppidum*] Vid. not. 64. ad e. 26. supra.

²⁶ *In ædem Bellonæ*] Scribit Gronovius in *æde*: et sane sic solet Livius.

²⁷ *Neminem eorum per Italiam ire liciturum*] Fore ut neminem eorum liceat ire per Italiam. Hoc sine causa suspectum fuit Gronovio. *Liciturum* est vox proba, qua usus est Livius supra l. XXXII. c. 21. ut observat Jac. Gronovius: usus est et Cicero l. II. ad Att. Ep. 1. Nec necesse est mutare *neminem in nemini*. Tam enim dicitur *licet me hoc facere*, quam *licet mihi*. Vid. Novam Method. linguæ Latinæ.

U. C. 581. et Illyriorum castella, ipsis arcessentibus præsidia, ut tutiores a finitimorum inpetu Macedonum essent, misit.
A. C. 171.

Legati in
Græciam,
et in Illyri-
cum.

Achaëorum
querelæ.

XXXVII. Paucis post diebus Q. Marcius, A. Atilius, et P. et Ser. Cornelii Lentuli, et L. Decimius, legati in Græciam missi, Corcyram peditum mille secum advexerunt: ibi inter se et regiones, quas obirent, et milites dividerunt. Decimius missus est ad Gentium, regem Illyriorum, quem, si aliquem respectum amicitiae eum habere cerneret, tentare, aut etiam ad belli societatem perlicere^k jussus. Lentuli in Cephalleniam missi, ut in Peloponnesum trajicerent, oramque maris, in occidentem versi, ante hiemem circumirent. Marcio et Atilio Epirus, Ætolia, et Thessalia circumeundæ adsignantur. Inde Bœotiam atque Eubœam adspicere jussi; tum in Peloponnesum trajicere. ibi congressuros se cum Lentulis constituunt. Priusquam digrederentur a Corcyra, literæ a Perseo adlatæ sunt, quibus quærebat, quæ caussa Romanis aut in Græciam trajiciendi copias, aut urbes occupandi, esset? Cui rescribi nihil placuit; nuncio ipsius, qui literas adtulerat, dici, *præsidii caussa ipsarum urbium Romanos facere*. Lentuli, circum-euntes Peloponnesi oppida, quum sine discrimine omnes civitates adhortarentur, ut, quo animo, qua fide adjuvissent Romanos, Philippi primum, deinde Antiochi bello, eodem adversus Persea juvarent, fremitum iu concionibus audiebant: Achæis indignantibus, eodem se loco esse, (qui omnia a principiis Macedonici belli præstitissent Romanis, et Macedonum Philippi bello hostes fuissent) quo Messenii atque Elii, qui pro Antiocho hoste arma adversus populum Romanum tulissent; ac, nuper in Achaicum contributi concilium, velut præmium belli se victoribus Achæis tradiquererentur.

XXXVIII. Marcius et Atilius²⁸ ad Gitanas, Epiri oppidum decem millia ab mari, quum adscenderent, concilio Epirotarum habito, cum magno omnium adsensu auditi sunt: et quadringentos juventutis eorum in Orestas, ut præsidio essent²⁹ liberatis ab se Macedonibus, miserunt. Inde in Ætoliâ progressi, ac paucos ibi morati dies, dum in prætoris mortui locum alius subficeretur, et³⁰ Lycisco præ-

^k pellicere Crev.

28 *Ad Gitanas*] Nomen incognitum. Pro his duobus vocibus legendum censet Jac. Gronovius *Ægilipa*, oppidum memoratum Straboni et Stephano ex Homero. Sed de mendo constare non potest, nisi constet nos omnia scire debere.

29 *Liberatis ab se Macedonibus*] Videtur *ab se* referri debere ad Epirotas, quamvis nulla hujus rei prius facta

fuêrit mentio. Sed Marcius qui tantummodo a Corcyra in Epirum venerat, nullos potuerat liberare Macedonas, quum ne Macedoniam quidem attigisset. Forsan aliquod mendum latet.

30 *Lycisco prætor*] MS. exemplar habuit *Pr.* unde quidam fecere *præfecto*, ut in nonnullis editionibus legitur. Sed patet ex iis verbis quæ præ-

tore facto, quem Romanorum favere rebus satis compertum erat, transierunt in Thessaliam. Eo legati Acarnanum, et Bæotorum exsules venerunt. Acarnanes nunciare jussi, *Quæ Philippi primum, Antiochi deinde bello, decepti*³¹ *pollicitationibus regis, adversus populum Romanum commisissent, ea corrigendi occasionem illis oblatam. Si male meriti clementiam populi Romani experti essent, bene merendo liberalitatem experirentur.* Bæotis exprobratum, societatem eos cum Perseo junxisse. iis, quum culpam in Ismeniam, principem alterius partis, conferrent,³² et quasdam civitates dissentientes in causam deductas, *adpariturum id esse, Marcius respondit: singulis enim civitatibus de se ipsis consulendi potestatem facturos.* Thessalorum Larissæ fuit concilium. ibi et Thessalis benigna materia gratias agendi Romanis pro libertatis munere fuit; et legatis, quod, et Philippi prius et post Antiochi bello, enise adjuti a gente Thessalorum essent. hac mutua commemoratione meritorum accensi animi multitudinis ad omnia decernenda, quæ Romani vellent. Secundum hoc concilium legati a Perseo rege venerunt, privati maxime hospitii fiducia, quod ei paternum cum Marcio erat. Ab hujus necessitudinis commemoratione orsi, petierunt legati, in colloquium veniendi regi potestatem faceret. Marcius, *Et se ita a patre suo accepisse, dixit, amicitiam hospitiumque cum Philippo fuisse. minime inmemorem necessitudinis ejus legationem eam suscepisse. Conloquium, si satis commode valeret, non fuisse dilaturum: nunc, ubi primum posset, ad Peneum flumen, qua transitus ab Homolio¹ Dium esset, præmissis, qui nunciarent regi, venturos.*

Legati a
Perseo ad
Marcium.

XXXIX. Et tum quidem ab Dio Perseus in interiora regni recipit se, levi aura spei objecta, quod Marcius ipsius causa suscepisse se legationem dixisset. Post dies paucos ad constitutum locum venerunt. Magnus comitatus fuit regius, quum amicorum, tum satellitum turba stipante. Non minore agmine legati venerunt, et ab Larissa multis prosequentibus, et legationibus civitatum, quæ conveniant Larissam, et renunciare domum certa, quæ audissent, volebant. Inerat cura insita mortalibus videndi congregantes nobilem regem; et populi principis terrarum omnium legatos. Postquam in conspectu steterunt, dirimente amne, paullisper internunciando cunctatio fuit, utri transgredierentur. aliquid illi regiæ majestati, aliquid hi populi Romani

Conloqui-
um inter re-
gem et le-
gatos Rom.

¹ Omolio Gron. Crev. = recepit Eæd.

cedunt, legendum esse prætoris, quod Sigonius voluerat.

³¹ Pollicitationibus regis] At duo reges nominati sunt, Philippus et Antiochus. Lege ergo regis.

³² Et quasdam civitates] Et dicantur quasdam civitates, quæ dissentirent, ab Ismenia et Persei fautoribus deductas esse in illam causam, coactas esse illam partem sequi.

U. C. 381. nomini, quum præsertim Perseus petisset conloquium, existimabant deberi. Joco etiam Marcius cunctantes movit.

A. C. 171. *Minor, inquit, ad majorem, et* (³³ quod Philippo ipsi cognomen erat) *filius ad patrem transeat.* Facile persuasum id regi est. Aliud deinde ambigebatur, cum quam multis transiret. Rex, cum omni comitatu transire, æquum censebat: legati vel cum tribus venire jubebant, vel, si tantum agmen traduceret, obsides daret, nihil fraudis fore in conloquio. Hippiam et Pantauchum, quos et legatos miserat, principes amicorum, obsides dedit. Nec tam in pignus fidei obsides desiderati erant, quam ut adpareret sociis, nequaquam ex dignitate pari congregi regem cum legatis. Salutatio non tamquam hostium, sed hospitalis ac benigna fuit; positisque sedibus consederunt.

Marcii oratio.

XL. Quum paullisper silentium fuisset: *Expectari, nos, inquit Marcius, arbitror, ut respondeamus literis tuis, quas Corcyram misisti; in quibus quæris, quid ita legati cum militibus venerimus, et præsidia in singulas urbes dimittamus? Ad hanc interrogationem tuam et non respondere vereor, ne superbum sit, et vera respondere, ne nimis acerbum audienti tibi videatur. Sed quum aut verbis castigandus, aut armis sit, qui fœdus rumpit; sicut bellum adversus te alii, quam mihi, mandatum malim, ita orationis acerbitem adversus hospitem,* ³⁴ *utcumque est, subibo: sicut medici, quum salutis causa tristiora remedia adhibent. Ex quo regnum adeptus es, unam rem te, quæ facienda fuerit, senatus fecisse censet; quod legatos Romam ad renovandum *** judicat potius, quam, quum renovatum esset, violandum. Abrupolim, socium atque amicum populi Romani, regno expulisti. Artetari interfectores, ut cæde (ne quid ultra dicam) latatum adpareret, recepisti, qui omnium Illyriorum fidissimum Romano nomini regulum occiderant. Per Thessaliam et Maliensem agrum cum exercitu contra fœdus Delphos isti: Byzantiis item contra fœdus misisti auxilia. Cum Bæotis, sociis nostris, ³⁵ secretam tibi ipsi societatem, quam non licebat, jurejurando pepigisti. Thebanos legatos, Eversam et Cullicritum, venientes a nobis, quærere malo, quis interfecerit, quam arguere. In Ætolia bellum intestinum et cædes principum per quos, nisi per tuos, factæ videri possunt? Dolopes a te ipso evastati sunt. Eumenes rex, ab Roma quum in regnum rediret, prope ut victima Delphis*

* Eversam Crev.

³³ * Quod Philippo ipsi cognomen erat] Quia Marcio cognomen erat Philippus, quod patri Persei nomen fuerat.

³⁴ Utcumque est] Supple, res. Quantaravis grave sit acerbitem orationis adversus hospitem expromere. Magis

placeret tamen, quacumque est.

³⁵ Sicut medici, quum] Potest abesse vocula quum sine sensus dispendio.

³⁶ * Secretam tibi ipsi] Preuliarem et propriam tibi ipsi, separatim a nobis.

in sacrato loco ante aras mactatus, quem insimulet, piget re-
 ferre. Quæ hospes Brundisinus occulta facinora indicet, cer-
 tum habeo, et scripta tibi omnia ab Roma esse, et legatos tuos
 renuuciasse. Hæc ne dicerentur a me, uno modo vitare potu-
 isti, non quærendo, quam ob causam exercitus in Macedoniam
 traficerentur, aut præsidia in sociorum urbes mitteremus.
 Quærenti tibi superbius tacuissemus, quam vera respondimus.
 Equidem pro paterno nostro hospitio faveo orationi tuæ, et opto,
 ut aliquam mihi materiam præbeas agendæ tuæ apud senatum
 causæ.

XLI. Ad ea rex : Bonam causam, si apud iudices æquos ^{Petrus 10}
 ageretur, apud eosdem et accusatores et iudices agam. Eorum ^{purgat.}
 autem, quæ objecta sunt mihi, partim ea sunt, quibus nescio an
 gloriari debeam ; partim, quæ fateri non erubescam ; partim,
 quæ verbo objecta verbo negare sit. Quid enim, si legibus ves-
 tris hodie reus sim, aut index Brundisinus, aut Eumenes mihi
 objiciat, ut accusare potius vere, quam conviciari, videantur ?
 Scilicet, nec Eumenes, quum tam multis gravis publice ac pri-
 vatim sit, alium, quam me, inimicum habuit : neque ego potio-
 rem quemquam ad ministeria facinorum, quam Rammium,
 (quem neque umquam ante videram, nec eram postea visurus)
 invenire potui. Et Thebanorum, quos naufragio perisse con-
 stat, et Artetari cædis mihi reddenda ratio est. in qua tamen
 nihil ultra objicitur, quam interfectores ejus in regno exsulas-
 se meo. Cujus conditionis iniquitatem ita non sum recusaturus,
 si vos quoque accipitis, ut, quicumque exsules in Italiam aut
 Romam se contulerunt, his facinorum, propter quæ damnati
 sunt, auctores vos fuisse fateamini. Si hoc et vos recusabitis,
 et omnes aliæ gentes, ego quoque inter ceteros ero. Et, Her-
 cule, quid adinet cuiquam exsilium patere, si nusquam exsuli
 futurus locus est ? Ego tamen istos, ut primum in Macedonia
 esse, admonitus a vobis, comperi, requisitos abire ex regno
 jussi, et in perpetuum interdixi finibus meis. Et hæc quidem
 mihi, tamquam causam dicenti reo, objecta sunt : illa, tam-
 quam regi, et quæ de fædere, quod mihi est vobiscum, discepta-
 tionem habeant. Nam, si est in fædere ita scriptum, ut ne, si
 bellum quidem quis inferat, tueri me regnumque meum liceat,
 mihi fatendum est, quod me armis adversus Abrupolim, socium
 populi Romani, defenderim, fædus violatum esse. Sin autem
 hoc et ex fædere licuit, et jure gentium ita comparatum est, ut
 arma armis propulsentur, quid tandem me facere decuit, quum
 Abrupolis fines mei regni usque ad Amphipolim pervastasset,
 multa libera capita, magnam vim mancipiorum, multa millia
 pecorum abegisset ? Quiescerem et paterer, donec Pellam et in
 regiam meam armatus pervenisset ? At enim bello quidem
 justo sum persecutus ; sed vinci non oportuit eum, neque ea,
 quæ victis accidunt, pati : quorum casum quum ego subierim,

U. C. 581. *qui sum armis lacessitus, quid* potest queri sibi accidis, qui*
 A. C. 171. *caussa belli fuit? Non sum eodem modo defensurus, Romani,*
quod Dolopas armis coercuerim: quia, ³⁷ etsi non merito eo-
rum, jure feci meo; quum mei regni, mea ditionis essent, ves-
tro decreto patri adtributi meo. Nec, si caussa reddenda sit,
non vobis, nec fœderatis, sed iis, qui ne in servos quidem sēva
atque injusta imperia probant, plus æquo et bono sēvisse in eos
videri possum. quippe Euphranorem, præfectum a me inposi-
tum, ita occiderunt, ut mors pœnarum ejus levissima fuerit,

XLII. *At, quum processissem inde ad visendas Larissam,*
et Antrona, et ³⁸ Pylleon, quo in propinquo multo ante debita
vota persolverem, Delphos sacrificandi caussa adscendi. Et
hic, criminis augendi caussa, cum exercitu me fuisse adjicitur.
Scilicet, ut, quod nunc vos facere queror, urbes occuparem, ar-
cibus inponerem præsidia. Vocate in concilium Græciæ civi-
tates, per quas iter feci; queratur unusquibet militis mei in-
jurium; non recusabo, quin, simulato sacrificio, aliud petisse
videar. Etolis et Byzantiis præsidia misimus, et cum Bæotis
amicitiam fecimus. Hæc, qualiacumque sunt, per legatos meos
non solum indicata, sed etiam excusata sunt sæpe in senatu ves-
tro: ubi aliquos ego disceptatores, non tam æquos, quam te, Q.
Marci, paternum amicum et hospitem, habebam. Sed nondum
Romam accusator Eumenes venerat; qui calumniando omnia
detorquendoque suspecta et invisa efficeret, et persuadere vobis
conaretur, non posse Græciam in libertate esse, et vestro mu-
nere frui, quoad regnum Macedonia incolume esset. Circuma-
getur hic orbis: erit mox, qui arguat, ne quidquam Antiochum
³⁹ ultra juga Tauri remotum: graviolem multo Asia, quam
Antiochus fuerit, Eumenem esse: nec conquiescere socios ves-
tros posse, quoad regia Pergami sit. eam arcem supra capita
finitimarum civitatum inpositam. Ego hæc, Q. Marci et A.
Atili, quæ aut a vobis objecta, aut purgata a me sunt, talia
esse scio, ut aures, ut animi audientium sint: nec tam referre,
quid ego, aut qua mente fecerim, quam quomodo id vos factum
accipiatis. Conscius mihi sum, nihil me scientem deliquisse:
et, si quid fecerim imprudentia lapsus, corrigi me et emendari
castigatione hac posse. Nihil certe insanabile, nec quod bello
et armis persequendum esse censeatis, commisi: at ^p frustra
clementiæ gravitatisque vestræ fama vulgata per gentes est, si

* qui Gron. Croy. P aut Eæd.

37. * *Etsi non merito eorum*] Etiam si concederem illos non meruisse ea quæ passi sunt.

38 *Pylleon*] Legit Turnebus *Pteleon* ex Homeri Catalogo, Ἀρχιτέλον τ' Ἀντρωνά, διὰ Πυλίων Λιχναίων. Infra quoque, c. 67. hujus libri, Antron et Pteleon ut vicinæ urbes conjunguntur.

Itaque certa constat huic emendationi auctoritas.

39 *Ultra juga Tauri remotum*] Magis Livianum foret *emotum*, quod annotavit Gronovius ad c. 50. hujus libri. Vid. supra l. XXXVII. c. 53. et l. XXXVIII. c. 53. et aliquot aliis in locis.

talibus de causis, quæ vix querela et expostulatione dignæ sunt, U. C. 581.
arma capitis, et regibus sociis bella infertis. A. C. 171.

XLIII. Hæc dicenti tum adsensus Marcius auctor fuit mittendi Romam legati, quum experienda omnia ad ultimum, nec prætermittendum^a spem ullam censuisset. Reliqua consultatio erat, quonam modo tutum iter legatis esset. ad id quum necessaria petitio induciarum videretur, cuperetque Marcius, neque aliud conloquio petisset, gravate et⁴⁰ in magnam gratiam petentis concessit. nihil enim satis *Inducias.* paratum ad bellum in præsentia habebant Romani, non exercitum, non ducem: quum Perseus (ni spes vana pacis obsecrasset consilia) omnia præparata atque instructa haberet, et suo maxime tempore atque alieno hostibus incipere bellum posset. Ab hoc conloquio, fide induciarum interposita, ⁴¹ legati Romani in Bœotiam comparati sunt. Ibi jam *Bœotia mota.* motus cœperat esse, discedentibus a societate communis concilii Bœotorum quibusdam populis, ex quo renunciatum erat, respondisse legatos, adpariturum, quibus populis proprie societatem cum rege jungi displicuisset. Primi a Chæronea legati, deinde a Thebis, in ipso itinere occurrerunt, adfirmantes non interfuisse se, quo societas ea decreta esset, concilio: quîs, legati, nullo in præsentia responso dato, Chalcidem se sequi jusserunt. Thebis magna contentio orta erat ex alio certamine. Comitibus prætoribus Bœotorum victa pars, injuriam persequens, coacta multitudine decretum fecit Thebis, ne Bœotarchæ urbibus reciperentur. Exsules Thespias universi concesserunt: inde (recepti enim sine cunctatione erant) Thebas, jam mutatis animis, revocati decretum faciunt, ut duodecim, qui privati cœtum et concilium habuissent, exsilio multarentur. Novus deinde prætor (Ismenias is erat, vir nobilis ac potens) capitalis pœnæ absentes eos decreto damnat. Chalcidem fugerant: inde ad Romanos Larissam profecti, ⁴² causam cum Perseo societatis in Ismeniam contulerant. ⁴³ Ex contentione ortum certamen. utriusque tamen partis legati ad Romanos venerunt, et exsules accusatoresque Ismenias, et Ismenias ipse.

XLIV. Chalcidem ut ventum est, aliarum civitatum

^a prætermittendam Gron. Crev.

40 * *In magnam gratiam petentis]* Ita ut rex, qui petebat inducias, magnam gratiam pro illis concessis debere videretur.

41 *Legati Romani in Bœotiam comparati sunt]* Vitium esse videtur in verbo comparati. Legit Gronovius *conversi*.

42 *Causam cum Perseo societatis]* Videtur hic excidisse aliquod verbum, quale esset *inile*. Sic enim rotundior

foret oratio: *causam inile cum Perseo societatis*.

43 *Ex contentione ortum certamen]* Hæc alio caractere edenda curavimus, tanquam dicta ab exsulis Bœotis. Ii nempe significant ex contentione quæ fuerat inter ipsos et Ismeniam de societate cum Perseo, ortum certamen, quod eo eruperat, ut ipsi in exilium abire necesse foret.

U. C. 581. principes, id quod maxime gratum erat Romanis, suo qui-
 A. C. 171: que proprio decreto Persei societatem adspernati, Romanis
 se adjugebant: Ismenias gentem Bœotorum in fidem Ro-
 manorum permitti æquum censebat. inde certamine orto,
 nisi in tribunal legatorum perfugisset, haud multum abfuit,
 quin ab exsulibus fautoribusque eorum interficeretur. The-
 bæ quoque ipsæ, quod Bœotiæ caput est, in magno tumultu
 erant, aliis ad regem trahentibus civitatem, aliis ad Roma-
 nos. et turba Coronæorum^{*} Haliartiorumque convenerat
 ad defendendum decretum regiæ societatis. sed constantiâ
 principum, docentium cladibus Philippi Antiochique, quan-
 ta esset vis et fortuna imperii Romani, victa eadem multi-
 tudo et, ut tolleretur regia societas, decrevit, et eos, qui
 auctores paciscendæ amicitiae fuerant, ad satisfaciendum
 legatis Chalcidem misit, fideique legatorum commendari
 civitatem jussit. Thebanos Marcius et Atilius læti audie-
 rant, ⁴⁴ auctoresque et his separatim singulis fuerunt ad re-
 novandam amicitiam mittendi Romam legatos. Ante om-
 nia exsules restitui jusserunt, et ⁴⁵ auctores regiæ societatis
 decreto suo damnarunt. Ita, quod maxime volebant, dia-
 cussu Bœotico concilio, Peloponnesum profiscuntur, Ser-
 Cornelio Chalcidem arcessito. Argis præbitum est iis con-
 ciliium: ubi nihil aliud a gente Achæorum petierunt, quam
 ut mille milites darent. id præsidium ad Chalcidem tuen-
 dam, dum Romanus exercitus in Græciam trajiceretur, mis-
 sum est. Marcius et Atilius, peractis, quæ agenda in Græ-
 cia erant, principio hiemis Romam redierunt.

Bœoticum
 concilium
 discussum.

Legati
 Rom. in A-
 siæ insulas.

XLV. Inde legatio sub idem tempus in Asiam circum
 insulas missa. tres erant legati, Ti. Claudius, P. Postumius,
 M. Junius. ii circumeuntes hortabantur socios ad suscipi-
 endum adversus Persea pro Romanis bellum: et, quo quæ-
 que opulentior civitas erat, eo adcuratius agebant, quia mi-
 nores secururæ majorum auctoritatem erant. Rhodii maxi-
 mi ad quonia momenti habebantur, quia non favere tantum,
 sed adjuvare etiam viribus suis bellum poterant, quadra-
 ginta navibus auctore ⁴⁶ Hegesilocho comparatis. qui, quum
 in summo magistratu esset, (Prytanin ipsi vocant) multis
 rationibus pervicerat Rhodios, ut, omissa, quam sæpe vanam

^{*} Coronæorum Crev.

⁴⁴ Auctoresque et his separatim sin-
 gulis] Recte Gronovius, auctoresque et
 his, nempe Thebanis, et separatim sin-
 gulis Bœotiæ civitatibus. Id et postu-
 lat sensus, et firmat Polybii auctoritas,
 Legat. 73.

⁴⁵ Auctores regiæ societatis decreto
 suo damnarunt] Ismenias cum Niceta
 quodam in carcerem conjecti, non

multo post mortem sibi consciverunt.
 Testis est Polybius ibidem.

⁴⁶ Hegesilocho] Hic olim legebatur
 Hegesilo. Apud Polyb. vero Legat. 64,
 vocabatur hic idem Rhodiorum magis-
 tratus Ἡγείλοχος. Fulvius Ursinus alte-
 rum ex altero correxit, ut hic habere-
 tur Hegesilocho, apud Polybium Ἡγεί-
 λος.

experti essent, regum fovendorum spe, Romanam societa- U. C. 581.
tam (unam tum in terris vel viribus, vel fide stabilem) reti- A. C. 171.
nerent. *Bellum imminere cum Perseo: desideraturos Roma-
nos eundem navalem adparatum, quem nuper Antiochi, quem
Philippi ante bello vidissent. trepidaturos tum repente paranda
classe, quum mittenda esset; nisi reficere naves, nisi instruere
navalibus sociis capissent. Id eo magis enise faciendum esse,
ut crimina delata ab Eumene fide rerum refellerent.* His inci-
tati, quadraginta navium classem instructam ornatamque
legatis Romanis advenientibus, ut non exspectatam adhor-
tationem esse adpareret, ostenderunt. Et hæc legatio mag-
num ad conciliandos animos civitatum Asiæ momentum
fuit. Decimus unus sine ullo effectu, captarum etiam pec-
uniarum ab regibus Illyriorum suspitione infamis, Romam
rediit.

XLVI. Persens, quum a conloquio Romanorum in Ma- Persens le-
cedoniam recepiisset sese, legatos Romam de inchoatis cum gatos By-
Marcio conditionibus pacis misit: "et Byzantium et Rho- zantium et
dum literas legatis ferendas dedit. In literis eadem senten- Rhodum
tia ad omnes erat: *conlocutum se cum Romanorum legatis.* quæ mittit.
quæ audisset, quæque dixisset, ita disposita, ut superior
fuisse in disceptatione videri posset. Apud Rhodios legati
addiderunt, *Confidere pacem futuram. auctoribus enim Mar-
cio atque Atilio, missos Romam legatos. Si pergerent Ro-
mani contra fœdus movere bellum, tum omni gratia, omni ops
eritendum fore Rhodiis, ut reconcilient pacem. Si nihil de-
precando proficiant, id agendum, ne omnium rerum jus ac po-
testas ad unum populum perveniat. Quum ceterorum id inter-
esse, tum præcipue Rhodiorum,* " *qui plus inter alias civitates
dignitate atque opibus excellant: quæ serva atque obnoxia
fore, si nullus alio sit, quam ad Romanos, respectus.* Magis
et literæ et verba legatorum benigne sunt audita, quam
momentum ad mutandos animos habuerunt: potentior
esse partis melioris auctoritas cœperat. Responsum ex
decreto est: *Optare pacem Rhodios. si bellum esset, ne quid
ab Rhodiis speraret aut peteret rex, quod veterem amicitiam,*

47 *Et Byzantium, et Rhodum*] Hic aliquid videtur vel corruptum esse, vel excidisse. Hoc probant primo ea quæ sequuntur. *In litteris eadem sententia ad omnes erat.* Vox enim omnes latius aliquid sonat, quam ut de duabus tantum civitatibus, Byzantio et Rhodo, dici poterit. Deinde vero Polybius, ex quo hæc omnia descripta sunt, significat Legat. 65. plures fuisse populos, ad quos hæc litteræ missæ fuerint. Postquam enim exposuit, quid illæ litteræ continerent, subiungit: Circa

alias quidem civitates per tabellarios duntaxat litteras illas misit: Rhodum vero etiam legatos cum litteris. Itaque hic Livii locus culpa librariarum deformatus profecto est, et ejus sententia ex Polybio refingendæ.

48 *Qui plus . . . excellant*] Si hoc modo legatur, vacat ei plus. Lego quo plus. Polybius, *ὅς πλεον ἐξήκοντος τοῦ ἰσχυροῦς καὶ πᾶσις, καὶ παντὶ ἀποκαταστῆναι ἐ μόνῳ τοῦ ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν ἁλλῶν Ἑλλήνων ἰσχυροῦς.*

U. C. 581. *multis magnisque meritis pace belloque partam, disjungeret*
 A. C. 171. *sibi ab Romanis.* ⁴⁹ Ab Rhodo redeuntes, Bœotiae quoque civitates, et Thebas, et Coronæam, et Haliartum, adierunt: quibus expressum invitis existimabatur, ut, relicta regia societate, Romanis adjungerentur. Thebani nihil moti sunt: quamquam nonnihil, et damnatis principibus, et restitutis exsulis, succensebant Romanis. Coronæi et Haliartii, favore quodam insito in reges, legatos in Macedoniam miserunt, præsidium petentes, quo se adversus inpotentem superbiam Thebanorum tueri possint. Cui legationi responsum ab rege est, *præsidium se propter inducias cum Romanis factas mittere non posse: tamen suadere, ita a Thebanorum injuriis, qua possent, ut se vindicarent, ne Romanis præberent causam in se sæviendi.*

Marcus le-
gationem
renunciat.

Senibus in-
probatas.

XLVII. Marcus et Atilius Romam quum venissent, legationem in Capitolio ita renunciarunt, ut nulla re magis gloriarentur, quam decepto per inducias et spem pacis rege. Adeo enim adparatibus belli fuisse instructum, ipsis nulla parata re, ut omnia opportuna loca præoccupari ante ab eo potuerint, quam exercitus in Græciam trajiceretur. Spatio autem induciarum sumto, venturum illum nihilo paratiorem; Romanos omnibus instructiores rebus capturos bellum. Bæotorum quoque se concilium arte distraxisse, ne conjungi amplius ullo consensu Macedonibus possent. Hæc, ut summa ratione acta, magna pars senatus adprobabat: veteres et moris antiqui memores negabant, se in ea legatione Romanas agnoscere artes. Non per insidias et nocturna prælia, nec simulatam fugam inprovisosque ad incautum hostem reditus, nec ut astu magis, quam vera virtute, gloriarentur, bella majores gessisse. ⁵⁰ indicere prius, quam gerere, solitos bella, denunciare etiam; interdum locum finire, in quo dimicaturi essent. Eadem fide indicatum Pyrrho regi medicum, vitæ ejus insidiantem: eadem ⁵¹ Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis. Hæc Romana esse, non versutiarum Punicarum, neque calliditatis Græcæ: apud quos fallere hostem, quam vi superare, gloriosius fuerit. Interdum in præsens tempus plus profici dolo, quam virtute: sed ejus demum animum in perpetuum

⁴⁹ est del. Crev.

⁴⁹ Ab Rhodo redeuntes, Bæotia quoque civitates] Polybius diversos legatos Rhodum et in Bæotiam missos esse clare docet Legat. 65. et 66. Quod ideo observamus, quia ceteroquin eum in hac omni narratione sequitur et describit noster.

⁵⁰ Indicere . . solitos bella, denunciare etiam] Bellum indicebatur senatus decreto ac populi jussu: tum denunciabatur vel ipsi utique regi aut populo,

cui indictum fuerat, vel saltem ad proximum in finibus præsidium. Vid. supra, l. XXXI. c. 8.

⁵¹ Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis] Sigonius existimat alios hic auctores secutum esse Livium, quam quos secutus est in ipsa re narranda, supra l. V. c. 27. Gronovius legi posse putat *proditorem liberorum magistrum.*

vinci, cui confessio expressa sit, se neque arte, neque casu, sed U. C. 581.
conlatis cominus viribus, justo ac pio bello esse superatum. A. C. 171.

Hæc seniores, quibus nova hæc minus placebat sapientia. vicit tamen ea pars senatus, cui potior utilis, quam honesti, cura erat, ut comprobaretur prior legatio Marcii, ⁵² et eodem rursus in Græciam cum quinquere mismitteretur, ^{In Græciam remittitur.} jubereque cetera, uti e republica maxime visum esset, agere. A. quoque Atilium miserunt ad occupandam Larissam in Thessalia, timentes, ne, si induciarum dies exisset, Perseus, præsidio eo ¹ misso, caput Thessaliæ in potestate haberet. Duo millia peditum Atilius ab Cn. Sicinio accipere ad eam rem agendam jussus. et P. Lentulo, qui ex Achaia redierat, trecenti ² milites Italici generis dati, ut ³ Thebis daret operam, ut in potestate Bœotia esset.

XLVIII. His præparatis, quamquam ad bellum consilia ^{Legati Persei auditi.} erant destinata, senatum tamen præberi legatis placuit. Eadem tere, quæ in conloquio ab rege dicta erant, ⁵⁴ relata ab legatis. Insidiarum Eumeni factarum crimen, et maxima cura, et minime tamen probabiliter, (manifesta enim res erat) defensum. Cetera deprecatio erat: sed non eis animis audiebantur, qui aut doceri, aut flecti possent. Denunciatum, extemplo mœnibus urbis Romæ, Italia intra ^{Excedere trigesimum diem excederent.} P. Licinio deinde consuli, ^{Italia jussi,} cui Macedonia provincia obvenerat, denunciatum, ut exercitui diem primam quamque diceret ad conveniendum. C. ^{Lucretius Pr. in Græciam navigat.} Lucretius prætor, cui classis provincia erat, cum quadraginta quinquere mismitteretur ab urbe profectus: nam ex relictis navibus alias in alium usum retineri ad urbem placuit. Præmissus a prætore est ⁵⁵ frater Lucretius ⁵ cum quinque reme una: jussusque, ab sociis ex fœdere acceptis navibus, ad Cephalleniam classi obcurrere. ab Rheginis triremi una, ab Locris duabus, ab Uritibus quatuor, præter oram Italiæ supervectus Calabriæ extremum promontorium in Ionio mari, Dyrrhachium trajicit. Ibi decem ipsorum Dyrrhachinorum, duodecim Issæorum, quinquaginta quatuor Gentii regis lembos nactus, simulans se credere, eos in usum Romanorum comparatos esse, omnibus abductis, die tertio Corcyram, inde protinus in Cephalleniam trajicit. C. Lu-

¹ eo del. Gron. Crev.

² trecenti Ead.

³ M. Lucretius Crev.

⁵² Et eodem rursus in Græciam] Tolle duas postremas voces, manifestum glossema, interpretando τῇ eodem inepte additum. Idem plane vitium inoperat supra l. XXXVII. c. 19. eodem Adramyttium, ubi itidem nomen urbis tollendum esse monuimus. Hic videtur præterea excoisasse numerus quinquere mismitteretur.

⁵³ * Thebis] Thebis manens, Thebas tenens.

⁵⁴ * Relata] Iterata.

⁵⁵ Frater M. Lucretius] In vulgatis hic prætoris frater caret prænominem. Restitutum ei est hoc loco ex auctoritate Gronovii, qui observavit eum appellari M. Lucretium, infra c. 56.

U. C. 581. cretius prætor ab Neapoli profectus, superato freto, die
 A. C. 171. quinto in Cephalleniam transmisit. Ibi stetit classis, simul
 opperiens, ut terrestres copię trajicerentur, simul, ut onerarię,
 ex agmine suo per altum dissipatę, consequerentur.

Licinius
 Cos. profici-
 scitur in
 Macedo-
 niam.

XLIX. Per hos forte dies P. Licinius consul, votis in Capitolio nuncupatis, paludatus ab urbe profectus est. Semper quidem ea res cum magna dignitate ac majestate geritur: præcipue tamen convertit oculos animosque, quum ad magnum nobilemque, aut virtute aut fortuna, hostem, euntem consulem prosequuntur. Contrahit enim non ⁵⁶ officii modo cura, sed etiam studium spectaculi, ut videant ducem suum, cujus imperio consilioque ⁵⁷ summam rempublicam tuendam permiserunt. Subit deinde cogitatio animum, qui belli casus, quam incertus fortunę eventus, communisque Mars belli sit: adversa, secunda, quęque incititia et temeritate ducum clades sæpe acciderint; quę contra bona prudentia et virtus adtulerit. Quem scire mortalium, utrius mentis, utrius fortunę consulem ad bellum mittant? triumphantem mox cum exercitu victore scandentem Capitolium ad eosdem Deos, a quibus proficiscatur, visuri; an hostibus eam præbituri lætitiā sint? Persi autem regi, adversus quem ibatur, famam et bello clara Macedonum gens, et Philippus pater, inter multa prospere gesta Romano etiam nobilitatus bello, præbebat; tum ipsius Persei numquam, ex quo regnum accepisset, desitum belli expectatione celebrari nomen. cum his cogitationibus omnium ordinum homines proficiscentem consulem prosecuti sunt. Duo consulares tribuni militum cum eo missi, C. Claudius, Q. Mucius; et tres illustres juvenes, P. Lentulus, et duo Manlii Acidini. alter ⁵⁸ M. Manlii, alter L. Manlii filius erat. Cum iis consul Brundisium ad exercitum, atque inde, cum omnibus copiis transvectus, ad Nymphæum in Apolloniati agro posuit castra.

Perseus
 consilium
 habet.

L. Paucos ante dies Persens, postquam legati, ab Roma regressi, præciderant spem pacis, consilium habuit. Ibi ⁵⁹ aliquamdiu diversis sententiis certatum est. Erant, quibus vel stipendium pendendum, si injungeretur, vel agri parte cedendum, si multarent; quidquid denique aliud pacis causa patiendum esset, non recusandum videretur, nec committendum, ut in aleam tanti casus se regnumque da-

⁵⁶ Officii] Privati: * ut cuique cum eo qui proficiatur privatim aut amicitia, aut cognatio, aut alia aliqua necessitudo est.

⁵⁷ Summam rempublicam] Et hic, quemadmodum supra, c. 33. inuicem erant literę P. R. pro R. P.

⁵⁸ M. Manlii] Atqui supra, l. VI. c. 20. memoravit Livius gentis Manliæ decreto cautum esse, ne quis deinde M. Manlius vocaretur. Itaque hic titium est in prænominis.

⁵⁹ Aliquamdiu diversis] Sic recte Sigonius pro aliquam diversis.

ret. Si possessio haud ambigua regni maneret, multa diem U. C. 581. tempusque adferre posse, quibus non amissa modo recuperare, A. C. 171. sed timendus ultro iis esse, quos nunc timeret, posset. Ceterum multo major pars ferocioris sententiæ erat: Quidquid cessisset, cum eo simul regno protinus cedendum esse, adfirmabant. Neque enim Romanos pecunia aut agro egere: sed hoc scire, quum omnia humana, tum maxima quæque et regna et imperia sub casibus multis esse. ⁶⁰ Karthaginensium opes fregisse sese, et cervicibus eorum prapotentem finitimum regem inposuisse: Antiochum progeniemque ejus ⁶¹ ultra jura Teuri remotum. Unum esse Macedoniae regnum, et regione propinquum, et quod, ⁶² sicubi populo Romano sua fortuna labet, antiquos animos regibus suis videatur posse facere. Dum integræ res ⁶³ apud animum suum Persea debere, utrum, singula concedendo, nudatus ad extremum opibus extorrisque regno, Samothraciam aliamve quam insulam petere ab Romanis, ubi privatus superest regno suo in contentu atque inopia convescat, malit: an, armatus vindex fortunæ dignitatisque suæ, ita ut viro forti dignum sit, patiat, quodcumque casus belli tulerit; aut victor liberet orbem terrarum ab imperio Romano. Non esse admirabilius Romanos Græcia pelli, quam Hannibalem Italia pulsum esse. neque, Hercule, videre, qui conveniat, fratri, adfectanti per injuriam regnum, summa vi restituisse; alienigenis bene parto eo cedere. ⁶⁴ Postremo ita bello et pace quæri, ut inter omnes conveniat, nec turpius quidquam esse, quam sine certamine cessasse regno: nec præclarius quidquam, quam pro dignitate ac majestate omnem fortunam expertum esse.

LI. Pellæ, in vetere regia Macedonum, hoc consilium erat. Geramus ergo, inquit, Diis bene juvantibus, quando ita videtur, bellum: literisque circa præfectos dimissis, Cition (Macedoniæ oppidum est) copias omnes contrahit. ipse centum hostiis sacrificio regaliter ⁶⁵ Minervæ, quam

¹ populus Romanus Gron. Crev.

⁶⁰ Carthaginensium opes fregisse sese] Vox sese redundat, et videtur nata esse ex vitiosa repetitione ultimarum litterarum verbi præcedentis.

⁶¹ Ultra jura Teuri remotum] Hic quoque, ut c. 42. supra, magis placeret remotum.

⁶² Sicubi populus Romanus sua fortuna labet] Recte videtur emendare Clericus, Sicubi populo Romano sua fortuna labet. Atque id quidem eo facilius admitti debet, quod P. R. aut additis pauculis litteris Pop. Rom. scribere vulgo solebant.

⁶³ Sini cogitare] Has duas voces adjicit Nigonius explenda senari.

⁶⁴ Postremo ita bello et pace quæri] Locus corruptus: cujus sensum ægre, verba nullo modo assequi nos possumus. Ceterum ex particulis ita . . ut videtur inferri posse, aliquid priore membro dictum fuisse, quod aliquatenus adversaretur iis quæ in secundo membro dicuntur: prorsus quasi priori membro præfixum esset *et quamvis*, alteri tamen. Itaque suspicamur hanc fuisse Livii mentem, ut significare voluerit, ita potiore esse bello pacem, ut tamen inter omnes conveniat, etc.

⁶⁵ Minervæ, quam vocant Alcideum] Probabilis videtur Turnebi conjectura, qui legit Alcideum, id est, populi re-

U. C. 581. vocant Alcidem, confecto, cum purpuratorum et satellitum
 A. C. 171. manu profectus Citium est. eo jam omnes Macedonum ex-
 Coptis Per-
 sei. ternorumque auxiliorum conveniant copiae. Castra ante
 urbem ponit, omnesque armatos ⁶⁶ in campo struxit. ⁶⁷ Sum-
 ma omnium quadraginta millia armata fuere: quorum pars
 ferme dimidia phalangitæ erant. ⁶⁸ Hippias Berœæus præ-
 erat. Delecta deinde et viribus et robore ætatis, ex omni
 cæstratorum numero, duo erant ægemata: hanc ipsi legio-
 nem vocabant. Præfectos habebant Leonatum et Thrasipa-
 pum ⁶⁹ Eulyestas. Ceterorum cæstratorum trium ferme mil-
 lium hominum, dux erat Antiphilus Edessæus. Pæones, et
 ex ⁷⁰ Parorea et Parstrymonia (sunt autem ea loca subjecta
 Thraciæ) et Agrianes, admixtis etiam ⁷¹ Thracibus incolis,
 trium millium ferme et ipsi expleverunt numerum. Arma-
 verat contraxeratque eos Didas Pæon, qui adolescentem
 Demetrium occiderat. Et armatorum duo millia Gallorum
 erant, præfecto Asclepiodoto. Ab Heraclea ex Sintii tria
 millia Thracum liberorum suum ducem habebant. Creten-
 sium par pene numerus suos duces sequebatur: Susum Pha-
 lasarneum et Syllum Gnossium. Et Leonides Lacedæmo-
 nius quingentis ex Græcia, mixto generi hominum, præ-
 erat. Regii is generis ferebatur; exsul, damnatus fre-
 quenti concilio Achæorum, literis ad Persea deprensus. Æ-
 tolorum et Bæotorum, qui non explebant plus quam quin-
 gentorum omnes numerum, Lyco Achæus præfectus erat.
 Ex his mixtis tot populorum, tot gentium auxiliis, duodecim
 millia armatorum ferme efficiebantur. Equitum ex tota Ma-
 cedonia contraxerat tria millia. Venerat eodem Cotys, Seu-
 thæ filius, rex gentis Odrysarum, cum mille delectis equiti-
 bus, pari ferme peditum numero. Summa totius exercitus
 triginta novem millia peditum erant, quatuor equitum. Satis
 constabat, ⁷² secundum eum exercitum, quem Magnus Alex-

bur. In hanc mentem eum deduxe-
 runt alia quædam Minervæ cognomina
 huic affinia, ut *Λαίας*, populi salus,
Ἀλκίμαχη, fortiter pugnans.

⁶⁶ *In campo struxit*] Melius vide-
 retur Gronovio *instruxit*.

⁶⁷ *Summa omnium*] Vel hic intel-
 ligendi sunt soli pedites, vel numerus
 male conceptus est, legendumque *qua-*
draginta tria millia. Vid. hoc ipso ca-
 pite versus finem.

⁶⁸ *Hippias Beræus*] Olim *Beræ-*
us: ut et infra legebatur *Antiphilus*
Edissæus pro *Edessæus*. Utrumque
 nomen correxit idem Sigonius.

⁶⁹ *Eulyestas*] Turnebus, *Elymiotas*.
 Forte *Lyncestas*. GRONOVIVS.

⁷⁰ *Parorea*] Hoc nomen ex vi vo-
 cabuli exprimit regionem montibus

propinquam. *Parstrymonia* regio est
 ad Strymonem.

⁷¹ **Thracibus incolis*] Thracibus qui
 in Agrianum regionem transierant, ibi-
 que habitabant.

⁷² *Secundum eum exercitum quem*
Magnus Alexander] Ita loquitur Li-
 vivius, quasi Alexandri exercitus Persei
 copias vel superasset numero, vel certe
 æquasset. Constat tamen ex scripto-
 rum omnium consensu, ipsum illum
 exercitum Orbis domitorem minus mil-
 litum habuisse, quam quot secum Per-
 seus ducebat. Plutarcho auctore in
 Alexandro, copiarum ejus numerum
 qui maximum edidere, tradunt fuisse
 quatuor et triginta millium peditum,
 equitum quatuor. Justinus, l. XI. c.
 6. triginta duo ei peditum millia tri-

aoder in Asiam trajecit, numquam ullius Macedonum regis U. C. 591.
copias tantas fuisse. A. C. 171.

LII. Sextus et vicesimus annus agebatur, ex quo petenti Philippo data pax erat: per id omne tempus quæta Macedonia et progeniem ediderat, cujus magna pars matura militiæ esset, et levibus bellis Thracum adcolarum, quæ exercerent magis, quam fatigarent, sub assidua tamen militia fuerat: et diu meditatam Philippo primo, deinde et Persi, Romanum bellum, omnia ut instructa parataque essent, effecerat. Mota parumper acies, (⁷⁵ non justo decursu tamen) ne stetisse tantum in armis viderentur: armatosque, sicut erant, ad concionem vocavit. Ipse constitit in tribunali, circa se habens filios duos: quorum major Philippus, natura frater, adoptione filius; minor, quem Alexandrum vocabant, naturalis erat. Cohortatus est milites ad bellum: ⁷⁴ injuriam populi Romani in patrem seque commemoravit: *Illum, omnibus indignitatibus compulsum ad rebellandum, inter adparatum belli futo obpressum: ad se simul legatos, simul milites ad occupandas Græciæ urbes missos. Pallaci deinde conloquio per speciem reconciliandæ pacis extractam hiemem, ut tempus ad comparandum haberent. Consulem nunc venire cum duabus legionibus Romanis, quæ ⁷⁵ ** trecentos equites habeant, et pari ferme numero sociorum peditum equitumque. Eo ut accedant regum auxilium Eumenis et Masinissæ, non plus septem millia peditum, duo equitum futura. Auditis hostium copiis, respicerent suum ipsi exercitum; quantum numero, quantum genere militum præstarent tironibus, raptim ad id bellum conscriptis, ipsi, a pueris eruditi artibus militiæ, tot subacti atque durati bellis. Auxilia Romanis Lydos, et Phrygas, et Numidas esse: sibi Thrakas, Gallosque, ferocissimas gentium. Arma illos habere ea, quæ sibi quisque paraverit pauper miles: Macedonas prompta ex regio adparatu, per tot annos patris sui cura et impensa facta. Commeatum illis quum procul, tum omnibus sub casibus maritimis fore: se et pecuniam et frumentum, præter redditus metallorum, in decem annos seposuisse. Omnia, quæ Deorum indulgentia, quæ regia*

Oratio Per-
sei ad mi-
lites.

buit, quatuor millia et quingentos equites: quam sententiam videtur ipse secutus esse Livius, l. IX. c. 19. Vid. et Freinsheim. qui ex priscis monumentis rem diligenter exsequitur, Suppl. in Curtium, l. II. c. 3.

⁷³ Non justo decursu tamen, ne steti-
tisse tantum] Transponit Muretus:
non justo decursu tamen; tantum, ne
desiisse in armis viderentur. GRONOVIVS. * Non decurrerunt plane: id
tantum edidere motus, quod necesse
erat ut non steti-
tissent in armis omnino

quieti viderentur.

⁷⁴ Injuriam populi Romani] Magis
placere injurias. Libro II. c. 38.
Veteres populi Romani injurias, cla-
desque gentis Volcorum.

⁷⁵ Singulæ sena millia peditum et
trecentos equites] Quinque primas vo-
ces inseruit Clericus ex mente Grono-
vii. Manifestum erat aliquid hoc loco
desse. Cur enim Perseus de solis
equitibus mentionem faceret. Trece-
nos reposuit Sigonius pro tricenos.

U. C. 581. *cursu præparanda fuerant, plena cumulatque habere Macedonas. animum habendum esse, quem habuerint majores eorum; qui, Europa omni domita, transgressi in Asiam, incognitum fama aperuerint armis orbem terrarum: nec ante vincere desierint, quam* ⁷⁶ *Rubro mari inclusis, quod vincerent, defuerit. At, Hercule, nunc non de ultimis Indiæ oris, sed de ipsius Macedonia possessione certamen fortunam indixisse. Cum patre suo gerentes bellum Romanos* ⁷⁷ *speciosum Græciæ liberanda tulisse titulum. nunc propalam Macedoniam in servitutum petere, ne rex vicinus imperio sit Romano, ne gens bello nobilis arma habeat. Hæc enim tradenda superbis dominis esse cum rege regnoque, si absistere bello, et facere imperata velint.*

Macedoniæ
civitates
pecuniam
obferunt.

It in Thes-
saliam.

LIII. Quum per omnem orationem satis frequenti adsensu subclamatum esset; tum vero ea vociferatio, simul indignantium minitantiumque, partim jubentium bonum animum habere regem, exorta est, ut finem dicendi faceret. ⁷⁸ tantum jussis ad iter parare^a, (jam enim dici, movere castra ab Nymphæo Romanos) concione dimissa, ad audiendas legationes civitatum Macedoniae se contulit: venerant autem ad pecunias, pro facultatibus quæque suis, et frumentum pollicendum ad bellum. Omnibus gratiæ actæ, remissum omnibus; satis regio adparatus ad ea dictum subficere: vehicula tantum imperata, ut tormenta, telorumque missilium ingentem vim præparatam, bellicumque aliud instrumentum veherent. Profectus inde toto exercitu, Eordeam^a petens, ad Begorritem, quem vocant, lacum positis castris, postero die in Elimeam ad Haliacmona fluvium processit. Deinde saltu angusto superatis montibus, quos Cambunios vocant, descendit ⁷⁹ ad (Tripolim vocant) Azorum, ⁸⁰ Pythium, et Dolichen incolentes. Hæc tria oppida paullisper cunctata, quia obsides Lariæis dederant, victa tamen præsentī metu, in deditionem concesserunt. Benigne his adpellatis, haud dubius Perrhæbos quoque idem facturos, ⁸¹ urbem, nihil cunctatis, qui incolebant, primo adventu recipit. ⁸² Cyretias obpugnare coactus^b, primo etiam die

^a parari Crev. ^a Eordeam Gron. Crev. ^b conatus Gron.

⁷⁶ Rubro mari] Id est, Indico. Vetteres Rubri maris nomine non intelligebant solummodo Arabicum sinum, cui nunc soli hæc appellatio remansit, sed et Persicum sinum, teste Plinio, l. VI. c. 24. atque etiam Indicum mare: ut patet ex hoc loco, et ex Curtio l. VIII. c. 9. in descriptione Indiæ.

⁷⁷ Speciosum . . . tulisse titulum] Gronovius legit prætulisse.

⁷⁸ Tantum jussis ad iter parari] Sigonius emendavit; quum prius legeretur parare.

⁷⁹ Ad (Tripolim vocant) Azorum. . . incolentes] Ad incolentes Azorum, Pythium, et Dolichen, quam quidem regionem Tripolim vocant. *Tripolis* vox Græca est, indicans regiunculam tribus oppidis habitatam.

⁸⁰ Pythium] Vulgo *Pythoum*. Mutavit Sigonius ex Plutarcho in Paulo, et Stephano.

⁸¹ Urbem, nihil cunctatis] Patet excidisse nomen urbis.

⁸² Cyretias obpugnare coactus] Sic habuit votus exemplar. Sigonius jussit

acri concursu ad portas armatorum est repulsus: postero U. C. 581.
die omnibus copiis adortus, ⁸³ in deditionem omnes ante A. C. 171.
noctem accepit.

LIV. Mylæ, proximum oppidum, ita munitum, ut inexsuperabilis munimenti spes incolas ferociores faceret, non portas claudere regi satis habuerunt, sed ⁸⁴ probris quoque in ipsam Macedonasque procacibus jaculati sunt. quæ rea, quum infestiorum hostem ad obpugnandum fecisset, ipsos desperatione veniæ ad tuendos sese acrius accendit. Itaque per triduum ingentibus utriusque animis et obpugnati sunt, et defensæ. Multitudo Macedonum ad subeundum in vicem prælium haud difficulter succedebat: oppidanos, diem, noctem eosdem tuentes incœnia, non vulnera modo, sed etiam vigiliæ et continens labor conficiebat. quarto die quum et scalæ undique ad muros erigerentur, et porta vi maiore obpugnaretur; oppidani depulsi muris ad portam tuendam concurrunt, eruptionemque repentinam in hostes faciunt. quæ quum iræ magis inconsultæ, quam veræ fiduciæ virium esset, pauci et fessi ab integris pulsi terga dederunt; fugientesque per patentem portam hostes acceperant. Ita capta urbs ac direpta est. libera quoque corpora, quæ cædibus superfuissent, venundata. Diruto magna ex parte et incenso oppido profectus, ad Phalannam castra movit: inde postero die Gyrtonem pervenit. Quo quum T. Minucium Rufum et Hippium, Thessalorum prætorem, cum præsidio intrasse accepisset, ne tentata quidem obpugnatione, prætergressus, ⁸⁵ Elatiam et Gonnum, percussis inopinato adventu oppidanis, recepit. Utraque oppida in faucibus sunt, quæ tutum adeunt; magis Gonnum. Itaque et firmiore id præsidio tutum equitum peditumque, ad hoc fossa triplici ac vallo munitum, reliquit. Ipse, ad Sycurium progressus, opperiri ibi hostium adventum statuit: simul et frumentari passim exercitum jubet in subjecto hostium agro, namque Sycurium est sub radicibus Ossæ montis. qua in meridiem vergit, subjectos habet Thessaliæ campos: ab

sit legi *conatus*, quum infelix emendatio plerosque editos occupavit. Perspicuum tamen est primo nihil minus convenire huic loco, quam verbum *conatus*. Non enim Cyretias Perseus oppugnare conatus est, sed et oppugnavit revera, et cepit. Deinde non minus clarum est, verbum *coactus* hic apprimè quadrare. Urbem in Perrhæbiæ Perseus primo adventu receperat. At non eadem facilitate Cyretis potuit. Eas oppugnare est coactus, atque etiam primo die repulsus est.

⁸³ *In deditionem omnes ante noctem accepit*] Vox omnes nullum hic locum

habet: ac facile crediderimus eam male natam esse ex propinqua voce *omnibus*, quæ reperitur in præcedenti membro.

⁸⁴ *Probris . . . jaculati sunt*] Gronovius observat usitatus dici *jaculari aliquid*, vel pro scopo, ut *Dextera saceras jaculatus arcus*; vel pro telo, ut *jaculatus puppibus ignes*. Itaque legit vel *probra . . . jaculati sunt*, vel, si utique *probris* retineatur, *jaculati*.

⁸⁵ *Elatiam et Gonnum*] Sua his urbibus restituit nomina Sigonius. Prius legebatur *Velatias et Connum*.

U. C. 581. tergo Macedoniam atque Magnesiam. Ad has opportuni-
 A. C. 171. tates accedit summa salubritas et copia, pluribus circum-
 jectis fontibus, perennium aquarum.

Cos. ad re-
 gem vadit.

LV. Consul Romanus, per eosdem dies Thessaliam cum exercitu petens, iter expeditum primo per Epirum habuit: deinde, postquam in Athamaniam est transgressus, asperi ac prope invii soli, cum ingenti difficultate parvis itineribus ægre Gomphos pervenit: cui si, vexatis hominibus equisque, tironem exercitum ducenti acie instructa et loco suo et tempore obstitisset rex, ne Romani quidem abnuunt, magna sua cum clade fuisse pugnatos. Postquam Gomphos sine certamine ventum est, præter gaudium periculosi saltus superati, contemptus quoque hostium, adeo ignorantium opportunitates suas, accessit. Sacrificio rite perfecto, consul, et frumento dato militibus, paucos ad requiem jumentorum hominumque moratus dies, quum audiret vagari Macedonas effusos per Thessaliam, vastarique sociorum agros, satis jam refectum militem ad Larissam ducit. Inde, quum tria milia ferme abesset a Tripoli, (Sceam vocant) super Peneum animum posuit castra. Per idem tempus Eumenes ad Chalcidem navibus accessit cum Attalo atque Athenæo fratribus, Philetæro fratre relicto Pergami ad tutelam regni. inde cum Attalo et quatuor millibus peditum, mille equitum, ad consulem venit. Chalcide relicta duo millia peditum, quibus Athenæus præpositus. Et alia eodem auxilia Romanis ex omnibus undique Græciæ populis convenerunt, quorum pleraque (adeo parva erant) in oblivionem adducta. Apolloniata trecentos equites, centum pedites miserunt. Etolorum ⁸⁶ alæ unius instar, quantum in tota gente equitum erat, venerant: et ⁸⁷ Thessalorum omnis equitatus separatus erat. non plus quam trecenti erant equites in castris Romanis. Achæi juventutis suæ, Cretico maxime armatu, ad mille dederunt.

Eumeneis
 adventus.

Alia auxi-
 lia.

Lucretius
 Pr. in Bœo-
 tia.

LVI. Sub idem tempus et C. Lucretius prætor, qui navibus præerat ad Cephalleniam, M. Lucretio fratre cum classe ⁸⁸ super Maleam Chalcidem jusso petere, ipse triremem conscendit, sinum Corinthium petens ad præoccupandas in Bœotia res. tardior ei navigatio propter infirmitatem corporis fuit. M. Lucretius, Chalcidem adveniens, quum a P. Lentulo Haliartum obpugnari audisset, nuncium, prætoris verbis, qui abscedere eum inde juberet, misit. Bœoto-

⁸⁶ * *Alæ unius instar*] Ex vi verborum, imaginis ac speciei unius alæ: id est, una propemodum ala. *Alæ* apud Romanos trecentorum ferme equitum erat.

⁸⁷ * *Thessalorum omnia equitatus separatus erat*] Huc illuc sparsus: quia

neope, quum in Thessalia bellum gereretur, per omnem regionem distribuerant sese, ut varias ejus partes adversus præsentem hostem tenerent.

⁸⁸ * *Super Maleam*] Superando Maleam promontorium.

rum juventute, quæ pars cum Romanis stabat, eam rem ad-
gressus legatus, a mœnibus abscessit. Hæc soluta obsidio
locum alteri novæ obsidioni dedit. namque extemplo M.
Lucretius cum exercitu navali, decem millibus armatorum,
ad hoc duobus millibus regionum, qui sub Athenæo erant,
Haliartum circumscdit: parantibusque jam obpugnare, su-
pervenit a Creûsa prætor. Ad idem fere tempus et ab so-
ciis naves Chalcidem convenerunt: duæ Punicæ quinque-
remes, duæ ab Heraclea ex Ponto triremes, quatuor Chal-
cedone, totidem Samio, tum quinque Rhodiæ quadriremes.
Prætor, quia nusquam erat maritimum bellum, remisit so-
ciis. et Q. Marcius Chalcidem navibus venit, Alope capta,
Larissa, quæ Creinaste dicitur, obpugnata. Quum hic sta-
tus in Bœotia esset, Perseus, quum ad Sycurium (sicut ante
dictum est) stativa haberet, frumento undique circa ex agris
convecto, ad vasiandum agrum Pheræorum misit: ratus ad
juvandas sociorum urbes longius ab castris abstractos de-
prehendi Romanos posse. Quos quum eo tumultu nihil
motos animadvertisset, ⁸⁹ prædam quidem, præterquam homi-
num, (pecora autem maxime omnis generis fuere) divisit
ad epulandum militibus.

LVII. Sub idem deinde tempus consilium et consul et ^{Persens in}
rex habuerunt, unde bellum ordirentur. ⁹⁰ Regis creverunt ^{Romanos}
animi vastatione concessa sibi ab hoste Pheræi agri. itaque ^{ducit.}
eundem inde ad castra, nec dandum ultra spatium cunctan-
di, censebat. Et Romani censebant, cunctationem suam
infamem apud socios esse, maximopere indigne ferentes,
non latam Pheræis opem. Consultantibus, quid agerent,
(aderant autem Enmenes et Attalus in consilio) trepidus
nuncius adfert, hostem magno agmine adesse. Consilio di-
misso, signum extemplo datur, ut arma capiant. Interim
placet, ex regiis auxiliis centum equites et parem numerum
jaculatorum peditum exire. ⁹¹ Persens hora ferme diei quar-
ta, quum paullo plus mille passus abesset a castris Romanis,
consistere signa peditum jussit. ⁹² prægressus ipse cum equi-
tibus ac levi armatura, et Cotys cum eo ducesque aliorum
auxiliorum præcesserunt. Minus quingentos passus ab cas-
tris aberant, quum in conspectu fuere hostium equites: duæ
alæ erant magna ex parte Gallorum, (Cassignatus præerat)
et levis armaturæ centum fere et quinquaginta Mysi aut
Cretenses. Constitit rex, incertus quantum esset hostium.

⁸⁹ *Prædam quidem*] Vacat particula
quidem. Gronovius suspicatur legen-
dam, *præde quod erat*.

⁹⁰ *Regis creverunt animi*] Magis
placere: *Regi creverant animi*.

⁹¹ *Persens hora ferme diei quarta*]

Adjecit Sigonius vocem *hora*, quæ
commode abesse non poterat.

⁹² *Prægressus ipse . . . et Cotys cum
eo ducesque . . . præcesserunt*] Mani-
festum est vacare ultimam vocem.

U. C. 581.
A. C. 171.
Equestre
prælium.

Duas inde ex agmine turmas Thracum, duas Macedonum, cum binis Cretensium cohortibus et Thracum, misit. Prælium, quum pares numero essent, neque ab hac aut illa parte nova auxilia subvenirent, incerta victoria finitum est. Eumenis ferme triginta interfecti; inter quos Cassignatus dux Gallorum cecidit. et tunc quidem Perseus ad Sycurium copias reduxit. postero die circa eandem horam in eundem locum rex copias admovit, plaustris cum aqua sequentibus. nam duodecim millium passuum via omnis sine aqua, et plurimi pulveris erat: adfectosque siti, si ⁹³ primo in conspectu dimicassent, pugnatosque fuisse adparebat. Quum Romani quiescent, stationibus etiam intra vallum reductis, regii quoque in castra redeunt. Hoc per aliquot dies fecerunt, sperantes fore, ut Romani equites abeuntium novissimum agmen adgrederentur. inde certamine orto, quum longius a castris eos elicuissent, facile, ubiubi essent, se, qui equitatu et levi armatura plus possent, conversuros aciem.

Perseus
equitatum
omnem ad
castra hos-
tium ducit.

LVIII. Postquam inceptum non succedebat, castra propius hostem movit rex, et a quinque millibus passuum communiit. inde, luce prima in eodem, quo solebat, loco peditum acie instructa, equitatum omnem levemque armaturam ad castra hostium ducit. Visus et plurium et propior solito pulvis trepidationem in castris Romanis fecit. Et primo vix creditum nuncianti est, quia prioribus continuis diebus numquam ante horam quartam hostis adparuerat. tum solis ortus erat. Deinde ut plurium clamore et cursu a portis dubitatio exenta est, tumultus ingens oboritur. tribuni, præfectique, et centuriones in prætorium; miles ad sua quisque tentoria discurrit. Minus quingentos passus a vallo instruxerat Perseus suos circa tumulum, quem Callicinum vocant, Lævo cornu Cotys rex præerat cum omnibus suæ gentis: equitum ordines levis armatura interposita distinguebat. In dextro cornu Macedones erant equites: intermixti turmis eorum Cretenses. ⁹⁴ Huic armaturæ Milo Berœæus, equitibus et summæ partis ejus Meno Antigonensis præerat. ⁹⁵ Proximi cornibus constiterant regii equites, et mixtum genus, delecta plurium gentium auxilia: ⁹⁶ Patrocles Antigonensis hic et Pæoniæ præfectus Didas erant præpositi. Medius campum

^c hic Crev.

⁹³ * *Primo in conspectu*] Statim atque hostis conspectus erat. Ad pugnam die proxime præcedenti affecti siti venissent, si statim atque conspexerant hostem dimicassent. Ceterum non explicat Livius, cur aut unde sitim, intervallo facto, levarint.

⁹⁴ *Huic armaturæ*] Milo, sive Midon, sic enim olim hic legébatur, præ-

erat levi armaturæ Cretensium. Equitibus præerat Meno Antigonensis, et insuper summam imperii in hac parte, id est, in dextro cornu, habebat.

⁹⁵ * *Proximi cornibus*] Intellige hos locatos fuisse inter cornua et mediam aciem, in qua rex erat.

⁹⁶ *Patrocles Antigonensis hic*] Sic jussit legi Gronovius. Vulgo hic.

rex erat. circa eum ⁹⁷ agema, quod vocant, equitumque ⁹⁸ sa- U. C. 581.
cræ alæ. Ante se statuit funditores jaculatoresque: quadrin- A. C. 171.
gentorum manus utraque numerum expleverat. Ionem Thes-
salonicensem et Timanora Dolopem iis præfecit. sic regii con-
stiterant. ⁹⁹ Consul, intra vallum peditum acie instructa, et ^{Consulis}
ipse equitatum omnem cum levi armatura misit ^{acies.}. pro vallo
instructi sunt. Dextro cornu præpositus C. Licinius Cras-
sus, consulis frater, cum omni Italico equitatu, velitibus in-
termixtis: sinistro M. Valerius Lævinus sociorum ex Græ-
cis populis equites habebat, ejusdem gentis levem armatu-
ram. Mediam autem aciem ¹ cum delectis equitibus extra-
ordinariis tenebat Q. Mucius. ducenti equites Galli ante
signa horum instructi, et de auxiliis Eumenis Cyrtiorum
gentis trecenti. Thessali quadringenti equites parvo inter-
vallo ² super lævum cornu locati. Eumenes rex Attalusque
cum omni manu sua ab tergo inter postremam aciem ac
vallum steterunt.

LIX. In hunc modum maxime instructæ acies, par fer-
me utrinque numerus equitum ac levis armaturæ, concur-
runt, a funditoribus jaculatoribusque, qui præcesserunt,
prælio orto. Primi omnium Thraces, haud secus quam diu ^{Prælium.}
claustris retentæ feræ, concitati cum ingenti clamore in
dextrum cornu, Italicos equites, incurrerunt; ut usu belli
et ingenio inpavida gens turbaretur. gladii hastas petere
pedites, nunc succidere crura equis, nunc ilia subfodere.
³ Perseus, in mediam invectus aciem, Græcos primo inpetu

⁴ emisit Gron. Crev.

⁹⁷ Agema] Sic vocavit Livius, lib. XXXVII. c. 40. alam mille equitum: supra c. 51. pedestrem manum, cetratorum nempe legionem. Suidæ agema est agmen antecedens regem, e selectis equitibus et peditibus. * Hic potius equites intelligendi videntur. Pugna enim de qua agitur, plane equestris fuit; nec pedites habuit, nisi leviter armatos.

⁹⁸ Sacræ alæ] Vid. not. 28. ad c. 66. infra.

⁹⁹ Consul intra vallum] Olim pro-consul. Correxerit Sigonius.

¹ Cum delectis equitibus extraordinariis] Qui sunt equites extraordinarii, explicavimus ad l. XXVII. c. 12. Ceterum vox delectis hic suspecta nobis est. Neque enim extraordinarii equites tam multi erant, ut pars eorum sufficeret ad tuendam mediam aciem. Itaque vox delectis videtur eradenda esse, tanquam apposita ab aliquo, qui exponere voluerit sensum vocis extra-

ordinariis. Nisi forte legendum est, cum delectis equitibus et extraordinariis. Docet enim Polybius, l. VI. morem fuisse, ut ex equitibus extraordinariis rursum aliqui deligerentur, quos vocat ipse *ἐκλεκτοὶ ἁνολιῶντες*, ex extraordinariis delectos, qui semper in castris, in agmine, consulibus præsto essent. Hos igitur poterimus hic intelligere, si adjiciamus particulam *et*: sicque et mitior, et fortasse verior erit emendatio.

² Super lævum cornu] Ultra lævum cornu, in subsidiis: quod disertis verbis exprimitur in ipsius pugnæ narratione.

³ Perseus in mediam invectus aciem, Græcos... avertit] Græci non tenebant mediam consulis aciem, sed lævum cornu. Itaque, si nihil hic peccavit librariorum incuria, necesse est ut Perseus intelligatur, post tentatam mediam hostium aciem, invectus esse in lævum cornu,

U. C. 581. avertit: quibus quum ⁴gravis ab tergo instaret hostis;
A. C. 171. Thessalorum equitatus, qui a lævo cornu brevi spatio dis-

junctus in subsidiis fuerat extra concursum, primo spectat-
tor certaminis, deinde, inclinata re, maximo usui fuit. Ce-
dente senim sensim integris ordinibus, postquam se Eume-
nis auxiliis adjunxerunt, et cum eo tutum inter ordines suos
receptum sociis fuga dissipatis dabant, et, quum minus con-
ferti hostes instarent, progredi etiam ausi, multos fugien-
tium obvios exceperunt. Nec ⁵regii, sparsi jam ipsi pas-
sim sequendo, cum ordinatis et certo ⁶incedentibus gradu
manus conserere audebant. ⁷Quum, victor equestri præ-
lio rex parvo momento si adjuvisset, debellatum esset, op-
portune ⁸adhortanti supervenit phalanx, quam sua sponte,
ne audaci cœpto ⁹deessent, Hippias et Leonatus raptim
adduxerant, postquam prospere pugnasse equitem accepe-
runt. Fluctuante rege inter spem metumque tantæ rei co-
mandæ, Cretensis Evander, quo ministro Delphis ad insidias
Eumenis regis usus erat, postquam ¹⁰agmen impeditum ve-
nientium sub signis vidit, ad regem adcurrit, et monere in-
stitit, *ne elatus felicitate summam rerum temere in non necessa-
riam aleum daret. Si contentus bene re gesta quiesset eo die,
vel pacis honestæ conditionem habiturum, vel plurimos belli so-
cios, qui fortunam sequerentur, si bellare mallet.* In hoc
consilium pronior erat animus regis. Itaque, conlaudato
Evandro, signa referri, peditumque agmen redire in castra
jubet; equitibus receptui canere.

Rex eque-
stri prælio
victor.

Receptui
canit.

LX. Cecidere eo die ab Romanis ducenti equites, duo
millia, haud minus, peditum; capti ferme ducenti equites,
ex regiis autem viginti equites, quadraginta pedites inter-
fecti. Postquam redire in castra victores, omnes quidem

4 *Gravis*] Sic edidit Gronovii.
Quædam alia: editiones *gravius*: mi-
nus concinne. Idem mendum irrepse-
rat supra l. XXVII. c. 4. atque inde
sublatum est, auctoribus scriptis.

5 *Regii, sparsi jam ipsi*] Macedo-
nes, qui et ipsi, dum sequuntur fugien-
tes, ordines solverant. Nihil in hunc
locum, utpote clari admodum sensus,
annotassemus, nisi Dujatius *regios* in-
tellexisset Eumenis milites.

6 *Incedentibus*] Primum exemplar
habuit *incedentibus*. Emendavit Sigo-
nius.

7 *Quum, victor equestri prælio rex
... si adjuvisset, debellatum esset*] Pot-
est quidem exponi: Quum debellatum
esset, si rex, qui victor jam equestri
prælio erat, parvo momento adjuvis-
set. Malletus tamen cum Sigonio et

Gronovio legere: *debellaturus esset*.

8 *Adhortanti*] Si adhortabatur suos
Persæus ad peragendam victoriam, cur
igitur tam bona occasione segnitè
usus est? An legemus, *adhuc stanti*,
necdum receptui canere jubenti? quod
paulo post fecit.

9 *Deessent*] Sic maluit Sigonius.
Vetus exemplar *deesset*. Sed parum
interest.

10 *Agmen impeditum*] Observat
Perizonius phalangem nullo modo *im-
peditam* dici potuisse, quæ supra c. 58.
dicitur stetiisse instructa eo loco quo
solebat, parata ad pugnam, ut ex tota
narratione patuit. Itaque legit *ag-
men peditum*. Paulo post de eadem
phalange: *peditumque agmen redire
in castra jubet*.

atque, ante alios Thracum insolens lætitia eminebat: cum U. C. 581. cantu enim ¹¹superfixa capita hostium portantes redierunt. A. C. 171. Apud Romanos non inestitia tantum ex male gesta re, sed pavor etiam erat, ne extemplo castra hostis adgrederetur. Eumenes suadere, ut trans Peneum transferret castra; ut Cos. trans pro munimento amnem haberet, dum perculsi milites ani- Peneum mos colligerent. Consul moveri flagitio timoris fatendi: castra transfert. victus tamen ratione, silentio noctis transductis copiis, castra in ulteriore ripa communit. Rex, postero die ad laces- sendos proelio hostes progressus, postquam trans amnem in tuto posita castra animadvertit, fatebatur quidem peccatum, quod pridie non institisset victis; sed aliquanto maiorem culpam esse, quod nocte foret cessatum. num, ut neminem alium suorum moveret, levi armatura inmissa, trepidantium in transitu fluminis hostium deleri magna ex parte copias potuisse. Romanis quidem præsens pavor demtus erat, in tuto castra habentibus: damnum inter cetera præcipue famæ movebat. et in consilio apud consulem pro se quisque in Ætolos conferebant caussam; *ab iis fugæ terrorisque principium ortum. secutos pavorem Ætolorum et ceteros socios Græcorum populorum.* Quinque principes Ætolorum primi terga vertentes conspecti dicebantur. Thessali pro concione laudati, ducesque eorum etiam virtutis caussa donati.

LXI. Ad regem spolia cæsorū hostium referebantur. Persens dona ex his, aliis arma insignia, aliis equos, quibusdam cap- suos donat. tivos dono dabat. scuta erant supra mille quingenta¹²; lorice thoracesque ¹²mille amplius summam explebant; galearum gladiatorumque et missilium omnis generis major aliquanto numerus. Hæc, per se ampla, pleraque multiplicata verbis regis, quæ ad concionem vocato exercitu habuit. *Præjudicatum eventum belli habetis. Meliorem partem hostium, equitatum Romanum, quo invictos se esse gloriabantur, fuditis. Equites enim illis principes juventutis, equites seminarium armatus: inde lectos in Patrum numerum consules, inde imperatores creant. horum spolia paullo ante divisimus inter vos. Nec minorem de legionibus peditum victoriam habetis. quæ, nocturna fuga vobis subtracta, naufragorum trepidatione passim natantium flumen compleverunt. Sed facilius nobis sequentibus victos Peneum superare erit, quam illis trepidantibus fuit; transgressisque extemplo castra obpugnabimus, quæ hodie cepissemus, ni fugissent. Aut, si acie decernere volent, eundem*

¹² quingena Gron.

¹¹ *Superfixa capita*] Videtur excidisse *hastis*, aut aliud teli nomen. GRONOVIVS.

¹² *Mille amplius summam*] Non intelligimus, cur Gronovius voluerit

reponi *millentum*. Optime enim procedere videtur hæc oratio: Lorice thoracesque explebant summam *mille* thoracum loricarumque, et amplius.

U. C. 581. *pugnæ pedestris eventum expectate, qui equitum in certamine fuerit.* Et qui vicerant alacres, spolia cæsorum hostium humeris gerentes, ¹³ ante ora sua audivere, ex eo, quod acciderat, spem futuri præcipientes: et pedites, aliena gloria accensi, præcipue qui Macedonum phalangis erant, sibi quoque et navandæ regi operæ, et similem gloriam ex hoste pariendi, occasionem optabant. Concione dimissa, postero die profectus inde ¹⁴ ad Mopsium posuit castra. tumulus hic inter Tempe et Larissam medius est.

LXII. Romani, non abscedentes ab ripa Penei, transtulerunt in locum tutiorem castra. Eo Misagenes Numida venit cum mille equitibus, pari peditum numero, ad hoc elephantis duobus et viginti. Per eos dies consilium habenti regi ¹⁵ de summa, quum jam consedisset ferocia ab re bene gesta, ausi sunt quidam amicorum consilium dare, ut secunda fortuna ¹⁶ in conditione honestæ pacis uteretur potius, quam, spe vana evector, in casum inrevocabilem se daret. *Modum inponere secundis rebus, nec nimis credere serenitati præsentis fortunæ, prudentis hominis et merito felicitis esse. Mitteret ad consulem, qui fædus in easdem leges renovarent, quibus Philippus pater ejus pacem a T. Quinctio victore accepisset.* ¹⁷ *Neque finire bellum magnificentius, quam a tam memorabili pugna; neque spem firmiorem pacis perpetuæ dari, quam quæ perculos adverso prælio Romanos molliores factura sit ad paciscendum. Quod si Romani tum quoque insita pertinacia æqua adspernarentur, Deos hominesque et moderationis Persei, et illorum pervicacis superbiæ, futuros testes.* Numquam ab talibus consiliis abhorrebat regis animus. itaque plurimum adsensu comprobata est sententia. Legati, ad consulem missi, adhibito frequenti consilio, auditi sunt. *Pacem petere, vectigal, quantum Philippus pactus esset,* ¹⁸ *daturum Persea Romanis pollicentes. urbibus, agris, locisque, quibus Philippus cessisset,* ¹⁹ *cessurum primum.* hæc legati. Submotis his, quum consultarent, Romana constantia vicit in consilio. Ita tum mos erat, in adversis vultum secundæ fortunæ gerere, moderari animos in secundis. Responderi placuit, *Ita*

Perseus pacem petit.

13 *Ante ora sua*] Lege cum Gronovio . . gerentes, fâcinora, vel decora sua audivere.

14 *Ad Mopsium*] Correctio Sigonii, Stephano auctore nixa. Prius *ad Mopselum*.

15 * *De summa*] De universo bello. Videtur excidisse vel *re*, vel *rerum*.

16 *In conditione*] Recte hic quoque Gronovius: *in conditionem honestæ pacis*: * ut honestæ pacis conditio impetraretur.

17 *Neque finire bellum magnificen-*

tius] Omnino hic desideramus *posse*.

18 *Daturum Persea Romanis pollicentes*] Ultimum verbum videtur esse a mala manu, quæ Livio succurrere voluerit, ne nimirum hiaret oratio. Innumerabilia in loca, talia adminicula infulserat correctorum ignorantia. Vid. supra l. XXX. c. 7. et l. XXXVI. c. 7. Hoc quoque eliminemus licet.

19 *Cessurum primum*] Bene Gronovius: *cessurum et ipsum*.

pacem dari, si de summa rerum liberum senatui permittat rex U. C. 581.
de se deque universa Macedonia statuendi jus. Hæc quum A. C. 171.
 renunciassent legati, miraculo ignavis moris pertinacia Ro- Frustra.
 manorum esse; et plerique vetare, amplius mentionem pacis
 facere. ultro mox quæsitu-
 ros, quod oblatum fastidiant. Per-
 seus hanc ipsam superbiam, quippe ex fiducia virium esse,
 timere: et, summam pecuniæ augens, si pretio pacem eme-
 re posset, non destitit animum consulis tentare. Postquam
 nihil ex eo, quod primo responderat, mutabat, desperata
 pace, ad Sycurium, unde profectus erat, rediit, belli casum
 de integro tentaturus.

LXIII. Fama equestris pugnæ, vulgata per Græciam,
 nudavit voluntates hominum. non enim solum, qui partis
 Macedonum erant, sed plerique, ingentibus Romanorum Græci fa-
 obligati beneficiis, ²⁰ quidam vim superbiamque experti, læ- vent Per-
 ti eam famam acceperunt: non ob aliam causam, quam pra- seo.
 vo studio, quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur
²¹ deteriori atque infirmiori favendo. Eodem tempore in
 Bœotia summa vi Halartum Lucretius prætor obpugnat: Hallarti ob-
 et, quamquam nec habebant externa auxilia obsessi, præter pugnatia.
 Coronæorum juniores, qui prima obsidione mœnia intrave-
 rant, neque sperabant, tamen ipsi animis magis, quam viri-
 bus, resistebant. nam et eruptiones in opera crebro facie-
 bant: et arietem admotum, libramento plumbi gravatum, ad
 terram urgebant: ²² et, si qua declinarent, qui agebant, ic-
 tum, pro diruto muro novum tumultuario opere, raptim
²³ ex ipsa ruinæ strage congestis saxis, exstruebant. Quum
 operibus obpugnatio lentior esset, scalas per manipulos divi-
 di prætor jussit, ut corona undique mœnia adgressurus; eo
 magis subfecturam ad id multitudinem ratus, quod, qua par-
 te palus urbem cingit, nec adtinebat obpugnari, nec poterat.
 Ipse ab ea parte, qua duæ turres, quodque inter eas muri
 prorutum fuerat, duo millia militum delectorum admovit;
 ut eodem tempore, quo ipse transcendere ruinas cona-
 retur, concursu adversus se oppidanorum facto, scalis va-
 cua defensoribus mœnia capi parte aliqua possent. Haud
 segniter oppidani vim ejus arcere parant. nam super

¹ ruina del. Gron.

²⁰ Quidam vim superbiamque ex-
 perti] Recte Gronovius existimat exci-
 disse, Macedonum: vel, si malueris,
 Persæ, aut regis. Hic enim Livius
 loquitur de iis quos Perseo favisse mi-
 rum videri debeat. Nec vero ille in
 Romanos tam asperis verbis uteretur.

²¹ Deteriori atque infirmiori faven-
 do] Scribe favendi. Adhæret enim
 hoc verbum ejus studio. GRONOVIVS.

²² Et, si qua declinarent, qui age-
 bant, ictum] Et, si qua declinarent ictum
 molis illius plumbæ, qui agebant
 arietem, ac proinde aliquam muri par-
 tem proruerent . . .

²³ Ex ipsa ruina strage] Grono-
 vianæ editiones omittunt vocem ru-
 nae, quæ exstat in prima omnium edi-
 tione, et apud Sigonium, teste Hear-
 nio.

U. C. 581. stratum ruinis locum, fascibus aridis sarmentorum inje-
 A. C. 171. tis, stantes cum ardentibus fascibus accensuros ea se sæpe
 minabantur, ut, incendio ²⁴intersepti ab hoste, spatium ad
 obijciendum interiorem murum haberent. Quod inceptum
 eorum fors impediit. nam tantus repente effusus est imber,
 ut nec accendi facile pateretur, et exstingueret accensa.
 Itaque et transitus per distracta fumantia virgulta patuit;
 et, in unius loci præsidium omnibus versis, incœnia quoque
 pluribus simul partibus scalis capiuntur. In primo tumultu
 captæ urbis seniores impubesque^a, quos casus obvios obtul-
 lit, passim cæsi: armati in arcem confugerunt: et postero
 die, quum spei nihil superesset, deditione facta, sub corona
 venierunt. Fuerunt autem duo millia ferme et quingenti:
 ornamenta urbis statuæ et tabulæ pictæ, et quidquid pretio-
 sæ prædæ fuit, ad naves delatum: urbs diruta a fundamen-
 tis. ²⁵Inde Thebas ductus exercitus: quibus sine certami-
 ne receptis, urbem tradidit exsulis, et qui Romanorum
 partis erant: adversæ factionis hominum, fautorumque re-
 gis ac Macedonum ²⁶familias sub corona vendidit. his ges-
 tis in Bœotia, ad mare ac naves rediit.

Perseus

frustra cas-
 tra Roma-
 na incende-
 re vult.

LXIV. Quum hæc in Bœotia gererentur, Perseus ad Sy-
 eurium stativa dierum aliquot habuit. Ubi quum audisset,
 raptim Romanos circa ex agris demessum frumentum con-
 vehere, deinde ante sua quemque tentoria spicas fascibus^b
 desecantem, quo purius frumentum tereret, ingentes acervos
 per tota castra stramentorum fecisse: ratus incendio oppor-
 tuna esse, faeces, tædamque, et malleolos stuppæ inlitos pice
 parari jubet: atque ita media nocte profectus, ut prima lu-
 ce adgressus falleret. Nequidquam. primas stationes ob-
 pressæ tumultu ac terrore suo ceteros exciverunt: sig-
 numque datum est arma extemplo capiendi; simulque
 in vallo, ad portas, miles instructus erat, et intentus pro-
 pugnationi castrorum. Perseus et extemplo circumegit
 aciem, et prima impedimenta ire, deinde peditum signa ferri
 jussit. ipse cum equitatu et levi armatura substitit ad ag-
 men cogendum; ratus, id quod accidit, insecuturos ad ex-
 trema ab tergo carpenda hostes. Breve certamen levis ar-
 maturæ maxime cum procuratoribus fuit. equites pedites-
 que sine tumultu in castra redierunt. Demessis circa sege-

^a impuberesque Gron. Crev.

^b falciibus Ead.

²⁴ *Intercepti*] Conjectura Florebelli
 «Sigonio adoptata. Prius *intercepti*.

²⁵ *Inde Thebas ductus exercitus*]
 atque supra c. 44. Thebani memoran-
 tur decrevisse ut tolleretur regia socie-
 tas, et fidei legatorum Romanorum ci-
 vitatem commendavisse: et c. 46. ten-
 tati a Perseo, nihil moti sunt. Vel igitur

hic alicujus alterius civitatis no-
 men posuerat Livius, vel aliquid omi-
 sit de Thebanis, unde nomen possemus,
 cur adversus eos Romanus exercitus
 ducatur.

²⁶ *Familias*] Servos et bona. Vid.
 not. 45. ad l. III. c. 55. supra.

tibus, Romani ad Cranonium¹ intactum agrum castra mo- U. C. 581.
vent. Ibi quum securi, et propter castrorum longinquitatem, et viæ inopis aquarum difficultatem, quæ inter Sycu- A. C. 171.
rium et Cranona est, stativa haberent; repente prima luce in imminentibus tumulis equitatus regius cum levi armatura visus ingentem tumultum fecit. Pridie per meridiem profecti ab Sycurio erant: peditum agmen sub lucem reliquerant in proxima planitie. Stetit paullisper in tumulis, elici posse ratus ad equestre certamen Romanos: qui postquam nihil movebant, equitem mittit, qui pedites referre ad Sycurium signa juberet; ipse mox insecutus. Romani equites, modico intervallo sequentes, sicubi sparsos ac dissipatos invadere possent, postquam confertos abire, signa atque ordines servantes, viderunt, et ipsi in castra redeunt.

LXV. Inde, obfensus longinquitate itineris, rex ad Mopsium castra movit; et Romani, demessis Cranonis segetibus, in Phalanneum agrum transeunt. Ibi quum ex transfuga cognosset rex, sine ullo armato præsidio passim vagantes per agros Romanos metere, cum mille equitibus, duobus millibus Thracum et Cretensium profectus, quum, quantum adcelerare poterat, effuso agmine issent, inproviso adgressus est Romanos. juncta vehicula, pleraque onusta, mille admodum capiuntur, sexcenti ferme homines. Prædam custodiendam ducendamque in castra trecentis Cretensium dedit. ipse, revocato ab effusa cæde equite et reliquis peditum, ducit ad proximum præsidium, ratus haud magno certamine obprimi posse. L. Pompeius tribunus militum præerat, qui perculos milites repentino hostium adventu in propinquum tumulum recepit, loci se præsidio, quia numero et viribus inpar erat, defensurus. Ibi quum in orbem milites coëgisset, ut densatis scutis ab jactu sagittarum et jaculorum sese tuerentur, Perseus, circumdato armatis tumulo, alios adscensum undique tentare jubet, et cominus prælium conserere, alios eminus tela ingerere. Anceps Romanos terror circumstabat: nam neque conferti pugnare propter eos, qui adscendere in tumulum conabantur, poterant: et, ubi ordines procurando solvissent, patebant jaculis sagittisve. Maxime ²⁷cestrosphendonis vulnerabantur. hoc illo bello novum genus teli

Cestrosphendonis
descriptio.

¹ Cranonium Gron. Crev.

²⁷ Cestrosphendonis] Hujus teli descriptio quæ sequitur, aliquid habet obscuri: sed multam ei lucem affert Græca Polybii verba, ex quibus Livius eam expressit. Illa leguntur apud Suidam, et referuntur a Lipsio, l. IV. Poliorcet. dial. 3. qui ea vertit hoc modo: Cestrus. Novum hoc inventum bello Persico. Ipsum spiculum

bipalmis fuit, tubulum habens æqualem mucroni. Huic hastile ligneum insertum erat, longitudine spithame mensuram æquans, crassitie, digiti. In hujus modium tres pinnule e ligno infigebantur, plane breves. Hæc in funda, quæ duo funalia imparia habebat, in medio utrorumque, amento leviter, et ita ut facile solvi posset, ligatum,

U. C. 581. inventum est. Bipalme spiculum hastili semicubitali infixum erat, crassitudine digiti: huic ad libramen pinnae tres, velut sagittis solent, circumdabantur: funda media duo funalia imparia habebat. cum majori sinu libratum funditor habena rotaret, excussum, velut glans, emicabat. Quum et hoc, et alio omni genere telorum, pars vulnerata militum esset, nec facile jam arma fessi sustinerent, instare rex, ut dederent se, fidem dare, præmia interdum polliceri: nec cujusquam ad deditionem flectebatur animus; quum ex insperato jam obstinatis mori spes adfulsit. Nam quum ex frumentatoribus refugientes quidam in castra nunciassent consuli, circumnsideri præsidium; motus periculo tot civium (nam octingenti ferme, et omnes Romani erant) cum equitatu ac levi armatura (accesserant nova auxilia, Numidæ pedites equitesque et elephantum) castris egreditur: et tribunis militum imperat, ut legionum signa sequantur. Ipse, velut ad firmanda levium armorum auxilia adjectis, ad tumultum præcedit. consulis latera tegunt Eumenes, Attalus, et Misagenes, regulus Numidarum.

LXVI. Quum in conspectu prima signa suorum circumsessis fuerunt, Romanis quidem ab ultima desperatione recreatus est animus: Perseus, cui primum omnium fuerat, ut, contentus fortuito successu, captis aliquot frumentatoribus occisisque, non tereret tempus in obsidione præsidii; secundum, ea quoque tentata utcumque, quum sciret nihil roboris secum esse, dum liceret intacto, abire; et ipse hostium adventum, elatus successu, mansit, et, qui phalangem arcesserent, propere misit. qua et serius, quam res postulabat, et rapitum acta, turbati cursu adversus instructos et præparatos

*imponeretur. Tum igitur in circumactione fundæ intentus funalibus munebat. Quum vero alterum solveretur in emissione, excidens amento suo, velut glans e funda, ferebatur, et cum impetu incidens, quidquid incurrisset valde lædebat. Ad rei totius plenioris expositionem, multa addit Lipsius: ex quibus pauca mutuabimur, plurimis omissis. Ait Livius cestrosphendonem hoc telum dictum: recte. Etai in Suida pars una vocis modo est, cestrus. Atqui solitaria ea duntaxat veruculum et breve telum notat. Compositio Liviana mixtum hoc complectitur, et telum e funda missum. Bipalme spiculum, id est, semipedale. Sed in Græco hoc distinctius additur, ipsam mucronem palmi fuisse: aulicem, sive tubulam, item palmi. Hastile semicubitale: Polybio *σεμικυβιαινον*. Spithama enim est diuidia pars cubiti, dodrans pedis. Adduntur pinnae tres, quas Græcus monet e ligno fuisse.*

Funda media est ipsum fundæ medium; latius illud, cui telum sedet. Funalia duo imparia videntur ex Polybio intelligenda, non duo ex utraque parte; sed utrinque unum, alterum brevius. In hanc mentem nos ducunt hæc Polybii verba: *quum alterum e funalibus solveretur in emissione*: quæ videntur indicare, duo omnino fuisse funalia, quorum alterum solveretur, altero retento. Cur autem unum brevius fuerit altero, non satis perspicuum nobis est: nisi forte illud quod remanere debebat in manu funditoris, ideo longius erat, ut certius teneri posset. *Majore sinu* interpretatur Lipsius, majore quam vulgaris fundæ habere solent. Postremo notandum est id quod a Polybio diserte expressum Livius omisit, de amento, quo telum utiliter illigabatur, ne eaderet in rotatu, tum ut vehementius emitteretur.

erant adventuri. Consul anteveniens extemplo praelium U. C. 581. conseruit. Primo resistere Macedones; deinde, ut nulla re A. C. 171. pares erant, amissis trecentis^k peditibus, viginti quatuor primoribus equitum²⁸ ex ala, quam Sacram vocant, inter quos Antimachus etiam praefectus alae cecidit, abire conantur. Ceterum iter prope ipso praelio tumultuosius fuit. Phalanx, abs trepido nuncio adcita, quum raptim duceretur, primo in angustiis captivorum agmini oblata vehiculisque frumento onustis; ²⁹iis caesis, ³⁰ingens ibi vexatio partis utriusque fuit, nullo exspectante, utcumque¹ explicaretur agmen, sed armatis detrudentibus per praecipua impedimenta, (neque enim aliter via aperiri poterat) iumentis, quum stimulantur, in turba saevientibus. Vix ab incondito agmine captivorum expedierant sese, quum regio agmini perculsisque equitibus obcurrunt. Ibi vero clamor iumentum referre signa ruinæ quoque prope similem trepidationem fecit: ut, si hostes, introire angustias ausi, longius insecuti essent, magna clades accipi potuerit. Consul, recepto ex tumultu praesidio, contentus modico successu, in castra copias reduxit. Sunt, qui eo die magno praelio pugnatum auctores sint. octo millia hostium caesa, in his Sopatrum et Antipatrum regios duces: vivos captos circiter duo millia octingentos, signa militaria capta viginti septem. Nec incruentam victoriam fuisse: supra quatuor millia et trecentos de exercitu consulis cecidisse: signa ³¹sinistræ alae quinque amissa.

LXVII. Hic dies et Romanis refecit animos, et Perseus^{Perseus in Macedonia rediit.} perculit, ut, dies paucos ad Mopsium moratus, sepulturæ maxime militum amissorum cura, praesidio satis valido ad Gonaum relicto, in Macedoniam reciperet copias. Timotheum quendam ex regiis praefectis cum modica manu relinquit ad Philam, iussum Magnetes et propinquos tentare. Quum Pellam venisset, exercitu in hiberna dimisso, ipse cum Cotye Thessalonicam est profectus. Eo fama adfertur, Atlesbim regulum Thracum, et Corragum Eumenis praefectum, in Cotyis fines inpetum fecisse: et regionem, Marenen³² quam vocant, cepisse. Itaque, dimittendum Cotyn ad sua tuenda ratus, magnis proficiscentem donis prosequitur.

^k *trecentis* Gron.

¹ [*dum*] *utcumque* Crev.

²⁸ *Ex ala quam Sacram vocant*] Jam mentio facta est Sacrarum alarum supra c. 58. rursusque fiet infra l. XLIV. c. 42. Suspiciamus illas equitum alas circa ipsum regem solitas esse pugnare, ei tuendo speciatim adiectas, unde et ipsis fortasse *Sacrarum* nomen inditum. Nec aliam esse ducimus *regiam alam*, memoratam Livio l. XXXVII. c. 40.

²⁹ *In caesis*] Si hoc referas ad vehi-

cula, ineptum est; si ad captivos, parum verisimile. Aliquid mendi latere videtur.

³⁰ *Ingens ibi vexatio partis utriusque*] Tum phalangis, tum Creten-sium, qui deducebant captivos et praedam. In iis quae sequuntur particula *dum* ex Gronovii mente adiecta est.

³¹ *Sinistræ alae*] Sinistri sociorum peditum corporis.

U. C. 581. ³² ducenta talenta, semestre stipendium, equitatu numerat,
 A. C. 171. ³³ quum primo annum dare constitueret. Consul, post-
 Cos. in hi- quam profectum Persea audivit, ad Gonnum castra mo-
 berna se vet, si potiri oppido posset. Ante ipsa Tempe in fauci-
 confert. bus situm, Macedoniae claustra tutissima praebet, et in
 Thessaliam opportunum Macedonibus decursum. Quum
 et loco et praesidio valido ³⁴ inexpugnabilis res esset, absti-
 tit incepto. In Perrhaebiam flexis itineribus, Mallœa pri-
 mo inpetu capta ac direpta, Tripoli aliaque Perrhaebia re-
 cepta, Larissam rediit. inde Euuene atque Attalo domum
 remissis, Misagenem Numidasque in hiberna in proximis
 Thessalis ³⁵ urbibus distribuit. et partem exercitus ita per
 totam Thessaliam divisit, ut et hiberna commoda omnes ha-
 berent, et praesidio urbibus essent. Q. Mucium legatum
 cum duobus millibus ad obtinendam Ambraciam misit.
 Graecarum civitatum socios omnes praeter Achaeos dimisit.
 cum exercitus parte profectus in Achaïam Phthiotim, Pte-
 leum desertum fuga oppidanorum diruit a fundamentis,
 Antrona voluntate colentium recepit. Ad Larissam deinde
 exercitum admovit. urbs deserta erat; in arcem omnis mul-
 tudo concesserat: eam obpugnare adgreditur. Primi om-
 nium Macedones, regium praesidium, metu excesserant. a
 quibus relictis oppidani in deditionem extemplo veniunt.
 Dubitari inde, utrum Demetrias prius adgredienda foret, an
 in Bœotia ³⁵ adspiciendae res. Thebani, vexantibus eos
 Coronæis, in Bœotiam arcessebant. ad horum preces, quia
 hibernis aptior regio, quam Magnesia erat, in Bœotiam
 duxit.

³² Thessalia Gron. Crev.

³⁵ adipiscenda Ead.

³² Ducenta talenta] Marcus argenti
 nostrates 18750.

³³ Quum primo annum dare con-
 stitueret] Semestre tantum stipendium
 numeravit, quamvis primo pollicitus
 esset solidum iis totius anni stipendium
 persolutum iri. Hac re notatur Persei

avaritia.

³⁴ Inexpugnabilis res] Lege cum
 Gronovio urbs.

³⁵ Adipiscenda res] Displicet ³⁵
 adipiscenda. An adspicienda? quem-
 admodum supra c. 37. Inde Bœotiam
 atque Eubœam adspicere jussi.

EPITOME LIBBI XLIII.

PRÆTORES aliquot, eo quod avaro et crudeliter provincias administrassent, damnati sunt. *P. Licinius Crassus* proconsul complures in Græcia urbes expugnavit, et crudeliter diripuit. ob id captivi, qui ab eo sub corona venierant, ex senatusconsulto postea restituti sunt. Item a præfectis ¹ classium Romanarum multa inopenter in socios facta. Res præterea a *Perseo* rege in Thracia prospere gestas continet, ² victis Dardanis et Illyrico, cujus rex erat *Gentius*. Motus, qui in Hispania ab *Olonico* factus erat, ipso interemto consedit. *M. Æmilius Lepidus* a censoribus princeps in senatu lectus.

¹ *Classium Romanarum*] Sic *Andreas*, *Sigonius*, alique: melius quam quomodo *Gronovianæ* editiones habent, *Romanorum*.

² *Victis Dardanis, et Illyrico, cujus rex erat Gentius*] Hæc parum accurata sunt, sive in librariis culpa, sive in

ipso epitomarum auctore resideat. Aliquot Illyriorum oppida cepit *Perseus*, ut memoratur infra capp. 18. 19. et 20. At non vicit Illyricum; multo minus eam Illyrici partem cujus rex erat *Gentius*, quem in societatem belli perlicere summo opere studebat.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLIII.

U. C. 581. **E**ADEM æstate, qua in Thessalia ¹ equestri pugna vicere
 A. C. 171. Romani, ² legatus, in Illyricum a consule missus, opulenta
 Gesta in Il- duo oppida vi atque armis coëgit in deditionem: omniaque
 lyrico. iis sua concessit, ut opinione clementiæ eos, qui Carnun-
 tem munitam urbem incolebant, adliceret. postquam nec,
 ut dederent se, compellere, neque capere obsidendo pot-
 erat; ne duabus obpugnationibus nequidquam fatigatus mi-
 les esset, ³ quas prius intactas urbes reliquerat, diripuit. Al-
 ter consul C. Cassius nec in Gallia, quam sortitus erat,
 memorabile quidquam gessit: et per Illyricum ducere le-
 giones in Macedoniam vano incepto est conatus. Ingres-
 sum hoc iter consulem senatus ex Aquileiensium legatis
 cognovit: qui, querentes coloniam suam novam et infir-
 mam, necdum satis munitam, inter infestas nationes Istrorum
 et Illyriorum esse, quum peterent, ut senatus curæ haberet,
 quomodo ea colonia muniretur, interrogati, vellentne eam
 rem C. Cassio consuli mandari? responderunt, Cassium,
 Aquileiam indicto exercitu, profectum per Illyricum in
 Macedoniam esse. Ea res primo incredibilis visa: et pro
 se quisque credere, Carnis forsitan aut Istris bellum inla-
 tum. Tum Aquileienses, nihil se ultra scire, nec audere
 adfirmare, quam triginta dierum frumentum militi datum;
 et duces, qui ex Italia itinera in Macedoniam nossent, con-
 quisitos abductosque. Enimvero senatus indignari, tan-
 tum consulem ausum, ut suam provinciam relinqueret, in
 alienam transiret; exercitum novo periculoso itinere inter
 exteras gentes duceret, viam tot nationibus in Italiam ape-
 riret. Decernunt frequentes, ut C. Sulpicius prætor tres
 ex senatu nominet legatos, qui eo die proficiscantur ex

Cassii Cos.
res gesta.

¹ *Equestri pugna vicere Romani*
 Victi fuerant Romani eo prælio quod
 describitur c. 59. libri præcedentis: su-
 periores fuere eo quod refertur c. 66.
 Itaque legit Gronovius: *equestri pug-
 na primum victi, deinde vicere Romani*.
 Sed quum prior pugna major multo
 clariorque fuerit, quam posterior, cre-
 didimus Livium potius scripsisse: *eques-
 tri pugna victi, fuere Romani*.

² *Legatus in Illyricum . . missus*
 Excidit nomen legati. Non absurde
 suspicatur Sigonius Q. Mucium fuisse,
 de quo paulo ante mentio facta est
 extremo libro XLII.

³ *Quas prius intactas urbes* Olim,
quam prius intactam urbem. Sigonius
 mutavit, quia duo oppida capta fue-
 rant.

urbe; et quantum adcelerare possent, Cassium consulem, U. C. 581. ubicumque sit, persequantur; nuncient, ne bellum cum ulla gente moveat, nisi cum qua senatus gerendum censuerat. A. C. 171.
 4 Legati hi profecti, M. Cornelius Cethegus, M. Fulvius, P. Marcius Rex. Metus de consule atque exercitu distulit eo tempore muniendae Aquileiæ curam.

II. Hispaniæ deinde utriusque legati aliquot populorum in senatum introducti. Ii, de magistratuum Romanorum avaritia superbiæque conquesti, nisi genibus ab senatu peterunt, ne se socios fœdus spoliari vexarique, quam hostes, patiantur. Quum et alia indigna quererentur, manifestum autem esset, pecunias captas; L. Canuleio prætori, qui Hispaniam sortitus erat, negotium datum est, ut in singulos, a quibus Hispani pecunias peterent, quinos recuperatores ex ordine senatorio daret, patronosque, quos vellent, sumendi potestatem faceret. Vocatis in curiam legatis recitatum est senatusconsultum, jussique nominare patronos: quatuor nominaverunt, M. Porcium Catonem, P. Corneliū Cn. F. Scipionem, 6 L. Æmiliū L. F. Paullum, C. Sulpiciū Gallum. 7 Cū M. Titinio primum, qui prætor A. Manlio, M. Junio consulibus in citeriore Hispania fuerat, recuperatores sumserunt. Bis ampliatus, tertio absolutus est reus. Dissensio inter duarum provinciarum legatos est orta: citerioris Hispaniæ populi M. Catonem et Scipionem; ulterioris L. Paullum et Gallum Sulpiciū patronos sumserunt. Ad recuperatores adducti a citerioribus populis P. Furius Philus, ab ulterioribus M. Matienus. Ille Sp. Postumio, Q. Mucio consulibus triennio ante, hic biennio prius, L. Postumio, M. Popillio consulibus, prætor fuerat. Gravissimis criminibus accusati ambo ampliati que: quum dicenda de integro causa esset, excusati exsillii causa solum vertisse. Furius Præneste, Matienus Tibur exsulatum abierunt. Fama erat, prohiberi a patronis nobiles ac potentes compellare; auxitque eam suspicionem Canuleius prætor, quod, ommissa ea re, delectum habere instituit. dein repente in provinciam abiit, ne plures ab Hispanis vexarentur. Ita, præteritis silentio oblitteratis, in futurum consultum ab senatu Hispanis, quod impetrarunt, 8 ne frumenti

4 Legati hi profecti] Sic edidere Gronovii. Prius legati ii; unde Sigonius efficiebat legati III. id est tres.

5 Recuperatores] Vid. not. 52. ad l. XXVI. c. 48.

6 L. Æmiliū, L. F.] Vetustiores editiones, et indices ex iis confecti, præferunt M. F.

7 Cum M. Titinio . . recuperatores sumserunt] Recuperatores sibi dari

postularunt, qui inter se et M. Titinium disceptarent; M. Titinio litem intenderunt apud recuperatores.

8 Ne frumenti estimationem] Duo videntur hic distingui frumenti genera, æstimatum et emptum, de quibus fuse disserit Cic. in Verr. I. III. Primo quidem magistratibus Romanis frumentum in cellam, id est, in domesticum usum, a provinciis sumere

U. C. 581. æstimationem magistratus Romanus haberet; neve cogéret
A. C. 171. vicesimas vendere Hispanos, quanti ipse vellet; et ne præfecti in oppida sua ad pecunias cogendas inponerentur.

III. Et alia novi generis hominum ex Hispania legatio venit. ex militibus Romanis et ex Hispanis mulieribus, cum quibus connubium non esset, natos se memorantes, supra quatuor millia hominum, orabant, ut sibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatus decrevit, *uti nomina sua apud L. Canuleium profiterentur*: ⁹ *eorumque si quos manumisisset, eos Carteiam ad oceanum deduci placere*. ¹⁰ *Qui Carteiensium domi manere vellent, potestatem fore, uti numero colonorum essent, agro adsignato*. ¹¹ *Latinam eam coloniam fuisse, libertinorumque adpellari*. Eodem tempore ex Africa et Gulussa, Masinissæ regis filius, legatus patris, et Karthaginienses venerunt. Gulussa prior in senatum introductus, et, quæ missa erant ad bellum Macedonicum a patre suo, exposuit; et, si qua præterea vellent imperare, præstaturum ¹² merito populi Romani est pollicitus: et monuit Patres conscriptos, ut a fraude Karthaginiensium caverent. *classis eos magnæ parandæ consilium cepisse; specie pro Romanis, et adversus Macedonas: ubi ea parata instructaque esset, ipsorum fore potestatis, quem hostem aut socium habeant*.

* * *

U. C. 582. IV. *** tantum pavorem ingressi castra, ostentantes capita, fecerunt, ut, si admotus extemplo exercitus foret, capi castra potuerint. Tum quoque fuga ingens facta est: et

licebat. Hi igitur pro frumento pecuniam sibi numerari jubebant, prædabanturque in eo quod frumentum grandi pretio æstimarent. Unde videntur hic Hispani impetravisse, ut magistratus Romani frumentum ipsum accipere cogerentur, non frumenti æstimationem, id est, pro frumento pecuniam: vel, si quis malit, ne liceret magistratibus Romanis pretium imponere frumento illi quod in cellam sumere poterant, sed, si vellent sibi pro frumento dari pecuniam, æstimatione communi et publica uterentur. Alterum frumenti genus est, emptum. Jubebantur nimirum provinciales certam quamdam frumenti sui partem vendere Romanis. In eam rem magistratus pecuniam a publico accipiebant. Sed ut ea ea aliquid in suum questum averterent, vilissimo pretio taxabant frumentum illud quod emere debebant. Hispani igitur, qui vicesimas frumenti sui vendere debebant Romanis, hoc impetrant, ne illas vendere cogerentur, quanti vellet magistratus Roma-

nus.

⁹ *Eorumque si quos manumisisset*] Ex his verbis, et appellatione coloniam infra, cui nomen imponitur, *Libertinorum colonia*, inferri debet hos servos fuisse, ac proinde natos ex ancillis. Qui enim non ex legitimo matrimonio nascitur, matrem sequitur ex communi gentium jure. Vid. l. I. Institut. Justiniani, tit. 4. Ac proinde hi hybridae si nati essent ex liberis mulieribus, liberi et ipsi fuissent, nec proinde manumissione opus habuissent.

¹⁰ *Qui Carteiensium domi manere vellent*] Simile decretum memoravit Livius de Antiatribus, l. VIII. c. 14.

¹¹ *Latinam eam coloniam fuisse*] Lege cum Gronovio esse. Hoc enim ipso tempore illa colonia deducitur.

¹² *Merito populi Romani*] Ut postularent merita populi Romani in Masinissam. Eodem modo locutus est Livius supra XXVIII. 9. *Se vero ea quæ postularent decernere*, Patres, merito deorum primum, dein secundum deos, consultum, responderunt.

erant, qui legatos mittendos ad pacem precibus petendam U. C. 582. censerent: civitatesque complures, eo nuncio audito, in de- A. C. 170. ditionem venerunt. quibus purgantibus sese, culpamque in duorum amentiam conferentibus, qui se ultro ad pœnam ipsi obtulissent, quum veniam dedisset prætor; profectus extemplo ad alias civitates, omnibus imperata facientibus, quieto exercitu pacatum agrum, qui paullo ante ingenti tumultu arserat, peragravit. Hæc lenitas prætoris, qua sine sanguine ferocissimam gentem domuerat, eo gravior plebi Patribusque fuit, quo crudelius avariusque in Græcia bellatum, et ab consule Licinio et ab Lucretio prætore, erat. Lucretium tribuni plebis absentem concionibus assidu- In Lucre- tium inve- bantur Tr. Pl. dais lacerabant, quum reipublicæ causa abesse excusaretur: sed tum adeo vicina etiam inexplorata erant, ut is eo tempore in agro suo Antiati esset, aquamque ex manubiis Antium ex flumine Loracinæ duceret. Id opus ¹³ centum triginta millibus æris locasse dicitur. tabulis quoque pictis ex præda fanum Æsculapii exornavit. Invidiam infamiamque ab Lucretio averterunt ¹⁴ in Hortensium successorem ejus Abderitæ legati, flentes ante curiam, querentesque, *oppidum suum ab Hortensio expugnatum ac direptum esse. Caussam excidii fuisse urbi, quod, quum ¹⁵ centum millia denarium et ¹⁶ tritici quinquaginta millia modium imperaret, ¹⁷ spatium petierunt, quo de ea re et ad Hostilium consulem, et Romam mitterent legatos. Vixdum ad consulem se pervenisse, et audisse oppidum expugnatum, principes securi percussos, sub corona ceteros venisse.* ¹⁸ Indigna senatui visa: decreveruntque eadem de Abderitis, quæ de Coronæis decreverant priore anno; eademque pro concione edicere ¹⁹ Q. Mænum prætorem jusserunt. Et legati duo, C. Sempronius Blæsus, Sex. Julius Cæsar, ad restituendos in libertatem Abderitas missi. Iisdem mandatum, ut et Hostilio consuli et Hortensio prætori nunciarent, senatum Abderitis injustum bellum inlatum, conquirique omnes, qui in servitute sint, et restitui in libertatem, æquum censere.

V. Eodem tempore de C. Cassio, qui consul priore anno fuerat, tum tribunus militum in Macedonia cum A. Hosti-

¹³ *Centum triginta millibus æris]* Assibus 130000. id est, marcis argenti nostratibus circiter 127.

¹⁴ *In Hortensium successorem]* Hinc apparet Hortensium hoc anno prætoram fuisse, et classem cum ora Græciæ maritima sortitum esse.

¹⁵ *Centum millia denarium]* Marcas argenti 1562. uncias 4.

¹⁶ *Tritici quinquaginta millia modium]* Modios Parisienses fere 38542.

¹⁷ *Spatium petierunt]* Mallet Gro-

novius petierint.

¹⁸ *Indigna senatui visa]* Lege cum eodem vel *Indigna res senatui visa;* vel, *Indigna ea senatui visa.*

¹⁹ *Q. Mænum prætorem]* Hic habemus alterius adhuc prætoris nomen: cui jurisdictionem obtigisse patet ex eo quod nunc quoque in urbe sit; peregrinam, ex eo quod collega ejus M. Retius, infra c. 11. ea agat quæ ad prætoris urbani officium pertinebant.

U. C. 582.
A. C. 170.
Querelæ de
Cassio.

lio erat, querelæ ad senatum delatæ sunt, et legati regis Gallorum Cincibili venerunt. Frater ejus verba in senatu fecit, questus, Alpinorum populorum agros sociorum suorum depopulatum C. Cassium esse, et inde multa millia hominum in servitutem abripuisse. Sub id tempus Carnorum Istrorumque et Iapydum legati venerunt: *Duces sibi ab consule Cassio primum imperatos, qui in Macedoniam ducenti exercitum iter monstrarent: pacatum ab se, tamquam ad aliud bellum gerendum, abisse: inde ex medio regressum itinere hostiliter peragrasse fines suos: passim rapinasque et incendia facta: nec se ad id locorum scire, propter quam causam consuli pro hostibus fuerint.* Et regulo Gallorum absenti, et his populis responsum est, *Senatum ea, quæ facta querantur, neque scisse futura, neque si sint facta, probare. Sed indicta causa damnari absentem consularem virum, injurium esse, quum is reipublicæ causa absit. Ubi ex Macedonia redisset C. Cassius, tum, si coram eum arguere vellent, cognita re senatum daturum operam, uti satisfiat.* Nec responderi tantum iis gentibus, sed legatos mitti, duos ad regulum trans Alpes, tres circa eos populos placuit, qui indicarent, quæ Patrum sententia esset. Munera mitti legatis ex ²⁰ binis millibus æris censuerunt. duobus fratribus regulis hæc præcipua, torques duo ²¹ ex quinque pondo auri facti, et ²² vasa argentea quinque ex viginti pondo, et duo equi phalerati cum agasonibus, et equestria arma ac sagula; et comitibus eorum vestimenta liberis servisque. Hæc missa: illa petentibus data, ut denorum equorum iis commercium esset, educendique ex Italia potestas fieret. legati cum Gallis missi trans Alpes, C. Lælius, M. Æmilius Lepidus: ad ceteros populos C. Sicinius, P. Cornelius Blasio, T. Memmius.

VI. Multarum simul Græciæ Asiæque civitatum legati Romam convenerunt. Primi Athenienses introducti: ii, *se, quod navium habuerint militumque, P. Licinio consuli et C. Lucretio prætori misisse exposuerunt, quibus eos non usos frumenti sibi centum millia imperasse: quod, quamquam sterilem terram arent, ipsosque etiam agrestes peregrino frumento alerent, tamen, ne deessent officio, confecisse; et alia, quæ imperarentur, præstare paratos esse.* Milesii, nihil præstitisse memorantes, si quid imperare ad bellum senatus vellet, præstare se paratos esse, polliciti sunt. Alabandenses

²⁰ *Binis millibus æris*] Marcis argenti nostratibus 3. uncia 1.

²¹ *Ex quinque pondo auri*] Septem marcis nostratibus, uncia 6. semuncia 1.

²² *Vasa argentea quinque ex vigin-*

ti pondo] Ex marcis nostratibus 31. uncia 2.

²³ *Frumenti . . centum millia*] Sople, modium. Modios Pasicinenses 77084.

templum Urbis Romæ se fecisse commemoraverunt, ludos-
que anniversarios ei Divæ instituisse: et ²⁴ coronam auream
quingenta pondo, quam in Capitolio ponerent, donum
Jovi optimo maximo, adtulisse, et scuta equestria trecenta;
ea, cui jussissent, tradituros. Donum ut in Capitolio po-
nere, et sacrificare, liceret, petebant. ²⁵ Hoc Lampsaceni,
²⁶ octoginta pondo coronam adferentes, petebant, commemo-
rantes, *Discessisse se a Perseo, postquam Romanus exercitus
in Macedoniam venisset, quum sub ditione Persi, et ante
Philippi fuissent. Pro eo, et quod imperatoribus Romanis
omnia prætistissent, id se tantum orare, ut in amicitiam populi
Romani reciperentur: et, si pax cum Perseo fieret, exciperen-
tur,* ²⁷ ne in regiam potestatem reciperentur. Ceteris legatis
comiter responsum; Lampsacenos in sociorum formulam
referre Q. Mænius prætor jussus. munera omnibus in sin-
gulos binum millium æris data. Alabandenses scuta repor-
tare ad A. Hostilium consulem in Macedoniam jussi. Et
ex Africa legati ²⁸ simul Karthaginiensium, ²⁹ tritici decies
centum millia et ³⁰ hordei quingenta indicantes se ad mare
devecta habere, ut, quo senatus censuisset, deportarent. *Id
munus officiumque suum scire minus esse, quam pro meritis
populi Romani et voluntate sua:* ³¹ *sed sæpe alias, bonis in re-
bus utriusque populi, se gratorum fideliumque socium muneribus
functos esse.* Item Masinissæ legati, tritici eamdem summam
polliciti, et mille et ducentos equites, duodecim elephantos:
et, si quid aliud opus esset, uti^a imperaret senatus: æque
propenso animo, ac quæ ipse ultro pollicitus sit, præstatu-
rum esse. Gratiae et Karthaginiensibus et regi actæ; ro-
gatique, ut ea, quæ pollicerentur, ad Hostilium consulem in
Macedoniam deportarent. Legatis in singulos binum millium
æris munera missa.

VII. Cretensium legatis, commemorantibus, se, quantum
sibi imperatum a P. Licinio consule esset sagittariorum, in

^a ut Gron. Crev.

²⁴ *Coronam auream quingenta pondo]* Marcarum nostratium 78. un-
cie 1.

²⁵ *Hoc Lampsaceni]* Recte Grono-
vius: *Hoc et Lampsaceni.*

²⁶ *Octoginta pondo]* Marcarum Pa-
risiensium 135.

²⁷ *Ne in regiam potestatem reci-
perentur]* Lege cum Gronovio recide-
rent.

²⁸ *Simul]* Superflua vocula, vel quæ
potius indicet pluscula excidisse. For-
tassis: *legati simul Karthaginiensium
et Masinissæ venerunt: Carthaginien-
sium, tritici etc.*

²⁹ *Tritici decies centum millia]*
Nempe modicum. Modios nostrates

paulo plus 770833. *Hordei quingenta*
millia modium. Modios nostrates plus
385416.

³⁰ *Hordei quingenta]* Conjectura
Sigonii. Vetus exemplar habuit *quin-
quaginta.*

³¹ *Sed sæpe alias]* Hæc sane parum
coherent cum illis quæ præcedunt. Ta-
men possumus ita accipere, ut Cartha-
ginienses mediocritati munerum suo-
rum ideo nunc ignoscendum censeant,
quod sæpe alias, quum bonæ essent res
utriusque populi, fidelium sociorum
officium alacrius impleverint: nunc
quum solliciti agerent ob hærentem
lateri Masinissam, nihil amplius se
posse præstare.

U. C. 582. Macedoniam misisse, quum interrogati non inficiarentur, apud Persea majorem numerum sagittariorum, quam apud Romanos, militare, responsum est: Si Cretenses bene ac gnauiter destinarent potiorem populi Romani, quam regis Persei, amicitiam habere, senatum quoque Romanum iis, tamquam certis sociis, responsum daturum esse. Interea nunciarent suis, placere senatui, dare operam Cretenses, ut, quos milites ³² intra ^b præsidia regis Persei haberent, eos primo quoque tempore domum revocarent. Cretensibus cum hoc responso dimissis, Chalcidenses vocati; ³³ quorum legatio ipso introitu, ob id quod Mictio ^c princeps eorum pedibus captus lectica est introlatus, ultimæ necessitatis extemplo visa res: ³⁴ in qua ita adfecto excusatio valetudinis, aut ne ipsi quidem petenda visa foret, aut data petenti non esset. Quum sibi nihil vivi reliquum, præterquam linguam ad deplorandas patriæ suæ calamitates, præfatus esset, exposuit civitatis primum suæ benefacta, et vetera, et ea, quæ Persei bello præstitissent ducibus exercitibusque Romanis: tum quæ primo C. Lucretius in populares suos prætor Romanus superbe, avaro, crudeliter fecisset: deinde quæ tum cum maxime L. Hortensius faceret. Quemadmodum omnia sibi, etiam iis, quæ patiantur, tristiora, patienda esse ducant potius, quam se dedant Persi. Quod ad Lucretium Hortensiumque attineret, scire, tutius fuisse claudere portas, quam in urbem eos accipere. ³⁵ Qui ^d exclusissent eos, Emathiam, Amphipolim, Maroneam, Ænum, incolumes esse: apud se templa omnibus ornamentis compilata; ³⁶ spoliataque sacrilegiis ^e C. Lucretium navibus Antium decessisse, libera corpora in servitutem abrepta, fortunas sociorum populi Romani direptas esse, et quotidie diripi. Nam, ex instituto C. Lucretii, Hortensium quoque in tectis hieme pariter atque æstate navales socios habere, et domos suas plenas turba nautica esse; versari inter se, conjuges, liberosque suos, ³⁷ quibus nihil neque dicere pensi, neque facere.

Chalcidenses legati.

Querelæ de Mag. Rom.

^b inter Gron. ^c Miction Gron. Crev. ^d Quæ Gron. ^e spoliataque sacrilegiis Crev.

32 *Intra præsidia regis*] Sic prima editio, teste Hearnio, melius quam, ut recentiores, *inter præsidia*. Vid. not. 40. ad l. XXXVIII. c. 11.

33 *Quorum legatio ipso introitu . . . ultima necessitatis extemplo visa res*] Hæc nobis pingue quiddam et inelegans redolept. Libenter legeremus, deleta voce *legatio*: *Quorum ipso introitu . . . ultima necessitatis extemplo visa res*: ita ut *res* quorum penderet ab his verbis ipso introitu.

34 *In qua*] Quoniam ita affectus tamque male se habens, aut ipse petendam non existimasset a civibus suis,

aut petens non impetrasset, excusatione valetudinis, veniam hujus tam longi tamque laboriosi Chalcide Romanam itineris.

35 *Qui exclusissent eos*] Hæc est vetus lectio. Sigonius legi jussit *quæ*, propterea quod nomina urbium sequantur. Sed novum non est urbes poni pro civibus.

36 *Spoliataque sacrilegiis*] Hanc Gronovii emendationem admisit in textum Clericus. Vulgo *spoliataque sacrilegiis*.

37 *Quibus nihil neque dicere pensi, neque facere*] Lege cum Sigonio: *qui-*

VIII. Arcessere in senatum Lucretium placuit, ut discep- U. C. 593.
taret coram, purgaretque sese. Ceterum multo plura præ- A. C. 170.
sens audivit, quam in absentem jacta erant; et graviores
potentioresque accessere accusatores duo tribuni plebis,
M. Juventius Thalna et Cn. Aufidius. Ii non in senatu
modo eum lacerarunt, sed in concionem etiam pertracto,
multis objectis probris, diem dixerunt. Senatus jussu Chal- ^{Senatus}
cidensibus Q. Mænius prætor respondit: *Quæ bene meritos* ^{responsum.}
sese, et ante, et in eo bello, quod geratur, de populo Romano
dicant, ea et scire vera eos referre senatum, et, perinde ac de-
beant, grata esse. Quæ facta a C. Lucretio, fierique ab L.
Hortensio prætoribus Romanis querantur; ea neque facta,
neque fieri voluntate senatus, quem non posse existimare? qui
sciat, bellum Persi, et ante Philippo patri ejus, intulisse popu-
lum Romanum pro libertate Græciæ: 38 non ut ea a magistra-
tibus sociis atque amicis paterentur. Literas se ad L. Horten-
sium prætorem duros esse; quæ Chalcidenses querantur acta,
ea senatui non placere: si qui in servitutem liberi venissent,
ut eos conquirendos primo quoque tempore, restituendosque in
libertatem curaret: sociorum navalium neminem, 39 præter ma-
gistros, in hospitia deduci æquum censere. Hæc Hortensio
jussu senatus scripta. Munera binum millium æris legatis
missa, et vehicula Mictioni 40 publice locata, quæ eum
Brundisium commode perveherent. C. Lucretium, ubi dies, ^{Lucretius}
quæ dicta erat, venit, tribuni ad populum accusarunt, mul- ^{damnatur.}
tamque 41 decies centum millium æris dixerunt. Comitibus
habitis, omnes quinque et triginta tribus eum condemnarunt.

IX. In Liguribus eo anno nihil memorabile gestum. nam ^{In Liguria}
nec hostes moverunt arma, neque consul in agrum eorum ^{nihil ges-}
legiones induxit: et, satis explorata pace ejus anni, 42 mili- ^{tum.}
tes duarum legionum Romanarum intra dies sexaginta,
quam in provinciam venit, dimisit. sociorum nominis La-
tini exercitu mature in hiberna Lunam et Pisas deducto,
ipse cum equitibus Galliæ provinciæ pleraque oppida adiit.
Nusquam alibi, quam in Macedonia, bellum erat: suspec-

† M. I. M. Crev.

bus nihil neque dicere pensi sit, neque
facere: quemadmodum supra l. XLII.
c. 23. Id illi, cui nihil pensi sit, facile
est.

38 *Non ut ea*] Non ut Græci talia
paterentur a magistratibus sociis atque
amicis, qualia Chalcidenses ab Lucre-
tio et Hortensio passi fuerant. Gro-
novius vult legi *socii atque amici*,
quod fortasse elegantius videri possit.

39 *Præter magistros*] Videntur hi
magistri sociorum navalium iidem es-
se, qui interdum, ut supra l. XXIX.

c. 25. *navium magistri* dicuntur: et
dignitate gubernatoribus superiores e-
rant, ut colligitur ex l. XLV. c. 42. in-
fra.

40 * *Publice locata*] Publica populi
Romani impensa præbita, certo pretio
redemptoribus condito.

41 *Decies centum millium æris*] ^{Marcarum argenti Parisiensium 1562.}
unciarum 4.

42 *Milites . . . dimisit*] Hoc debetur
Sigonio. Prius divisit.

U. C. 582. tum tamen et Gentium Illyriorum regem habebant. itaque
 A. C. 170. et octo naves ornatas a Brundisio senatus censuit mittendas
 Res in Illy- ad C. Furium legatum Issam, qui cum præsidio duarum
 rano gentem. Issensium navium insulæ præerat. duo millia militum in eas
 naves sunt imposita, quæ Q. Mænius prætor ex senatuscon-
 sulto in ea parte Italiæ, quæ objecta Illyrico est, conscrip-
 sit: et consul Hostilius Ap. Claudium in Illyricum cum
 quatuor millibus peditum misit, ut adcolas Illyrici ⁴³ tuta-
 rentur. qui, non contentus iis, quas adduxerat, copiis, auxi-
 lia ab sociis conrogando, ad octo millia hominum vario ge-
 nere armavit: peragrataque omni ea regione, ad Lychni-
 dum Dassaretiorum consedit.

Ap. Clau-
 dius ab
 Uscanenai-
 bus caesus.

X. Haud procul inde Uscana oppidum finium ⁴⁴ plerumque
 Persei erat. decem millia civium habebat, et modicum,
 custodiæ causa, Cretensium præsidium. Inde nuncii ad
 Claudium occulti veniebant: *Si propius copias admovisset,*
paratos fore, qui proderent urbem. Et operæ pretium esse,
non se amicosque tantum, sed etiam milites præda expleturum.
 Spes cupiditati admota ita obcæcavit animum, ut nec ex
 iis, qui venerunt⁴⁵, quemquam retineret; nec obsides, pig-
 nus futuros furto et fraude agendæ rei, posceret; nec mit-
 teret exploratum; nec fidem acciperet. die tantum statuta
 profectus a Lychnido, duodecim millia ab urbe, ad quam
 tendebat, posuit castra. Quarta inde vigilia signa movit,
 mille ferme ad præsidium castrorum relictis: incompotiti,
 longo agnine effusi, infrequentes, quum nocturnus error
 dissiparet, ad urbem pervenerunt. Crevit negligentia, post-
 quam neminem armatum in muris viderunt. Ceterum, ubi
 primum sub jactu teli fuerunt, duabus simul portis erumpi-
 tur; et ad clamorem erumpentium ingens strepitus e muris
 ortus ululantium mulierum cum crepitu undique æris: et
 incondita multitudo, turba inmixta servili, variis vocibus
 personabat. Hic tam multiplex undique objectus terror
 effecit, ne sustinere primam procellam eruptionis Romani
 possent. Itaque fugientes plures, quam pugnantes, inter-
 emti sunt: vix duo millia hominum cum ipso legato in
 castra perfugerunt. Quo longius iter in castra erat, eo plu-
 res fessos consectandi hostibus copia fuit. Ne moratus
 quidem in castris Appius, ut suos dissipatos fuga colligeret,
 (quæ res palatis per agros saluti fuisset) ad Lychnidum
 protinus reliquias cladis reduxit.

XI. Hæc et alia, haud prospere in Macedonia gesta, ex
 Sex. Digitio tribuno militum, qui sacrificii causa Romanos

et venerant Gron. Crev.

⁴⁴ *Pularantur*] Magis placeret tu-
 mulari; nempe Ap. Claudius.
⁴⁵ *Plurimumque*] Hoc oppidum in

finibus Macedoniae et Illyrici positum,
 modo hujus, modo illius ditionis fue-
 rat; sed, ut plurimum, Macedoniae.

venerat, sunt audita. Propter quæ veriti Patres, ne quæ U. C. 582. major ignominia acciperetur, legatos in Macedoniam, M. A. C. 170. Fulvium Flaccum, et M. Caninium Rebilum, miserunt, qui comperta, quæ agerentur, referrent: et ⁴⁵ ut A. Hostilius consul comitia consulibus subrogandis ita ediceret, uti mense Januario comitia haberi possent, et ut primo quoque tempore in urbem rediret. Interim ⁴⁶ M. Ræcio ^b prætori mandatum, ut edicto senatores omnes ex tota Italia (nisi qui reipublicæ causa abessent) Romam revocaret. Qui Romæ essent, ne quis ultra mille passuum ab Roma abesset ^c. Ea, uti senatus censuit, sunt facta. Comitia consu- Comitio. lita ⁴⁷ ante diem quintum Kalendas Septembres fuere. Creati consules sunt Q. Marcius Philippus iterum et Cn. Servilius Cæpio. post diem tertium prætores sunt facti C. Decimius, M. Claudius Marcellus, C. Sulpicius Gallus, C. Marcius Figulus, Ser. Cornelius Lentulus, P. Fonteius Capito. Designatis prætoribus præter duas urbanas, quatuor provinciæ sunt decretæ; Hispania, et Sardinia, et Sicilia, et classis. Legati ex Macedonia, exacto admodum mense Status re- Febuario, redierunt. Hi, quas res ea æstate prospere ges- rum in Ma- nisset rex Perseus, referebant, quantusque timor socios po- cedonia. puli Romani cepisset, tot urbibus in potestatem regis redactis. *Exercitum consulis infrequentem commeatibus vulgo datis ⁴⁸ per ambitionem esse: culpam ejus rei consulem in tribunos militum, contra illos in consulem conferre. Ignominiam, Claudii temeritate acceptam, ⁴⁹ elevare eos Patres acceperunt, qui perpauca Italici generis, et magna ex parte tumultuario delectu conscriptos ibi milites amissos referebant.* Consules designati, ubi primum magistratum inissent, de Macedonia referre ad senatum jussi: destinatæque provinciæ iis sunt Italia et Macedonia. Hoc anno intercalatum est: ⁵⁰ tertio

^b Retio Gron. Crev.

^c abessent Gron.

⁴⁵ Ut A. Hostilius . . . comitia . . . ita ediceret, uti mense Januario comitia haberi possent] Vacat posterius illud comitia, ut observat roete Gronovius.

⁴⁶ M. Retio prætori mandatum] Ergo M. Retius prætor urbanus hoc anno fuit. Editi hactenus habent Retio. Pighius per diphthongum effert hoc nomen, Ræcius. Nobis consultius visum est eam sequi scripturam, quam reperimus l. XXVII. Livii, c. 36. ubi M. Retius, fortasse hujus prætoris pater, sic nominatur et scribitur.

⁴⁷ Ante diem quintum Kalendas Septembres] Lege omnino cum Pighio Kalendas Februarias. Supra enim dicitur A. Hostilio imperatum, ita comitia consulibus subrogandis ediceret,

uti mense Januario haberi possent: et infra, post consulum prætorumque comitia, legati ex Macedonia exacto admodum mense Febuario rediisse memorantur.

⁴⁸ Per ambitionem] Per pravam indulgentiam, captandæ militum gratiæ causa.

⁴⁹ Elevare eos Patres acceperunt] Duo postrema verba dele cum Freinshemio et Gronovio. Sed nihil aliud novandum. Dicunt legati magnam esse cladem eam quæ Ap. Claudii temeritate accepta fuerat: eosque qui referebant perpauca Italici generis in ea amissos, elevare ac minuere contra rei veritatem illius cladis ignominiam.

⁵⁰ Tertio die post Terminalem Ka-

U. C. 563. die post Terminalia Kalendæ intercalares fuere. Sacerdotes
A. C. 169. intra eum annum mortui, ⁵¹ L. Flamininus ** pontifices duo
decesserunt, L. Furius Philus et C. Livius Salinator. in lo-
cum Furii T. Manlium Torquatum, in Livii M. Servilium
pontifices legerunt.

Q. Marcio
II. Cn. Ser-
vilio Coss.
Exercitup.

XII. Principio insequentis anni quum consules novi Q.
Marcius et Cn. Servilius de provinciis retulissent, primo
quoque tempore aut comparare eos inter se Italiam et Ma-
cedoniam, aut sortiri placuit: priusquam id sors cerneret,
in incertum, ne quid gratia momenti faceret, in utramque
provinciam, quod res desideraret supplementi, decerni. In
Macedoniam peditum Romanorum sex millia, sociorum
minis Latini sex millia: equites Romanos ducentos quin-
quaginta, socios trecentos. Veteres milites dimitti, ita ut
in singulas Romanas legiones ne plus sena millia peditum,
trecenti^k equites essent. Alteri consuli nullus certus finitus
numerus civium Romanorum, quem in supplementum lege-
ret. id modo finitum, ut duas legiones scriberet, quæ quina
millia peditum et ducentos haberent, equites trecentos. ⁵² La-
tinorum^l major, quam collegæ, decretus numerus: peditum
decem millia et sexcenti equites. quatuor præterea legiones
scribi jussæ, quæ, si quo opus esset, educerentur. ⁵³ Tribu-
nos his^m, non permissum, ut consules facerent: populus
creavit. Sociis nominis Latini sexdecim millia peditum, et
vix equites imperati. Hunc exercitum parari tantum
placuit, ut exiret, si quo res posceret. Macedonia maxime

^k trecenti Gron. ^l Peditum Latinorum Ead. ^m tis Crev.

[*lenda Intercalares fuere*] Terminalia, festus dies dei Termini, de quo vid. not. 12. ad l. I. c. 55. celebrabantur septimo Kal. Martias. *Kalendæ Intercalares* sunt Kalendæ mensis Intercalaris, de quo egimus ad l. I. c. 19. Ceterum hic aliqua est difficultas. Etenim intercalatum esse semper postridie Terminalia colligi videtur ex Varone, l. V. de Lingua Lat. et ex Macrobio, l. I. Sat. c. 13. Itaque Puteaneus existimat, libro de Bissextis, c. 2. legendum hic esse *postridie Terminalia*. Sed si hic status et solennis fuit dies Kalendis Intercalaribus, ita ut nulla unquam ea in re varietas fuerit, quid attinebat id a Livio notari? Dodwellus Dissert. X. de Cyclis Rom. Sect. 19. et seq. suspicatur, præeunte aliquatenus Macrobio, diem unum a Pontificibus per hunc annum exemptum fuisse, qui dies nunc redditur, ut plenum sit annui orbis spatium, et interponitur inter Terminalia, et Kalendas Intercalares. Quia autem id non semper accidebat, imo hic præter solitum in-

tercalandi morem fiebat, ideo notatur a Livio.

⁵¹ *L. Flamininus augur*] Adjecit Sigonius nomen sacerdotii, quo præditum fuisse Flamininum existimat. Nempe l. XXV. c. 2. L. Flamininus fit augur in locum P. Furii Philii. Sed deest etiam nunc hoc loco nomen ejus qui in Flaminini locum successit est.

⁵² *Latinorum major*] Olim *peditum Latinorum*. Gronovius deleri jussit vocem *peditum*, quæ male huc ex subsequente versu immigrat.

⁵³ *Tribunos his*] Malletus *his*. Sensus est: in has quatuor legiones non a consulibus tribuni, sed a populo dati sunt. Nempe initio belli Macedonici, tertio ante hunc anno, permissum fuerat consulibus prætoribusque, ut eo anno tribunos militum facerent. Vid. l. XLII. c. 31. Id et duobus annis qui secuti sunt, videtur esse servatum, nisi quod in hisce quatuor legionibus, de quibus modo actum est, jus suum populus usurpare voluit, et tribunos militum suffragiis creare.

curam præbebat. in classem mille socii navales cives Ro- u. c. 583.
mani libertini ordinis, ex Italia * scribi jussi; totidem ut A. C. 169.
ex Sicilia scriberentur: et, cui ea provincia evenisset, man-
datum, ut eos in Macedoniam, ubicumque classis esset, de-
portandos curaret. In Hispaniam tria millia peditum Ro-
manorum in supplementum, trecenti equites decreti. Finitus
ibi quoque in legiones militum numerus, peditum quina
millia, trecenti et triceni equites. Et sociis imperare præ-
tor, cui Hispania obvenisset, jussus quatuor millia peditum,
et trecentos equites.

XIII. Non sum nescius, ab eadem negligentia, qua nihil
Deos portendere vulgo nunc credant, ⁵⁴ neque nunciari
⁵⁵ admodum nulla^p prodigia in publicum, neque in annales
referri. ceterum et mihi, vetustas res scribenti, nescio quo
pacto, ⁵⁶ antiquus fit animus; ⁵⁷ et quædam religio tenet,
quæ illi prudentissimi viri publice suscipienda censuerint,
ea pro dignis habere, quæ in meos annales referam. Anag-
nia duo prodigia eo anno sunt nunciata; faciem in cælo ^{Prodigia.}
consectam, et bovem feminam locutam publice ali. Min-
turnis quoque per eos dies ⁵⁸ cæli ardentis species adfulse-
rat. Reate imbrī lapidavit. Cumis in arce Apollo triduum
ac tres noctes lacrimavit. in urbe Romana duo æditi nun-
ciarunt, alter, in æde Fortunæ anguem jubatum a compluri-
bus visum esse: alter, in æde ⁵⁹ Primigeniæ Fortunæ, quæ
in colle est, duo diversa prodigia; palmam in area enatam,
et sanguine interdium pluisse. Duo non suscepta prodigia
sunt, alterum quod in privato loco factum esset, palmam
enatam in pluvio suo T. Marcius Figulus nunciabat: alte-
rum, quod in loco peregrino, Fregellis in domo L. Atrei
hasta, quam filio militi emerat, interdium plus duas horas ar-
sisse, ita ut nihil ejus ambureret ignis, dicebatur. Publico-
rum prodigiorum caussa ⁶⁰ libri a decemviris aditi; quadra-

* nota lacunæ abest Gron. Crev. • trecenti et triginta Emd. • ulla Crev.

54 *Neque nunciari admodum ulla prodigia*] Sic edidit obsecutus Gronovio Clericus, Vulgati habent manifestum mendum, nulla.

55 * *Admodum*] Fere.

56 *Antiquus fit animus*] Quædam editiones sit. Sed vetustiores, et ea quoque quæ ab Hearnulo adornata est, id habent quod edidimus.

57 *Et quædam religio tenet* . . . *pro dignis habere*] Videtur legendum esse potius *indignis*. Religioni enim ea habere dicimur, quæ aversamur, quæ facere aut fieri nolumus, non ea quæ præceptamus. Sic l. V. c. 23. *Jovis solioque equis æquiparari dictatorem in religionem etiam trahabant.* Et Ter,

Heaut. II. l. 16. *religio est dicere.*

* Si quis tamen vulgatam lectionem tueri velit, habet quo nitatur exemplum e l. X. Liviano, c. 37. Vid. ibi not. 55.

58 *Cæli ardentis species affulserat*] Gronovius mallet *effulserat*, ut l. XLl. c. 21. *Tres simul soles effulserunt.*

59 *Primigeniæ*] Olim *Primigenæ*. Correxlt Gronovius.

60 *Libri a decemviris aditi* . . . *et addiderunt*] Locus fractus, quem hoc modo restituit Gronovius: *Libris decemviri aditis, quadraginta majoribus hostiis quibus diis consules sacrificarent, ediderunt, et uti.* Verbum *ediderunt* hæc in re solenne est, nec potest dubi-

U. C. 383. ginta majoribus hostiis quibus Diis consules sacrificarent, et addiderant, uti supplicatio fieret, cunctique magistratus circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificarent, populusque coronatus esset. Omnia, uti decemviri ⁶¹ praeierunt, facta.

Censores. XIV. Censoribus deinde creandis comitia edicta sunt. petierunt censuram principes civitatis, C. Valerius Laevinus, L. Postumius Albinus, P. Mucius Scaevola, M. Junius Brutus, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus. Hos duos censores creavit populus Romanus. Quom delectus habendi major, quam alias, propter Macedonicum bellum cura esset, consules plebem apud senatum accusabant, ⁶² quod et juniores non responderent. Adversus quos ⁶³ C. Sulpicius et M. Claudius tribuni plebis causam egerunt. *Non consulibus, sed ambitiosis consulibus, delectum difficilem esse.* ⁶⁴ *neminem invitum militem ab iis fieri.* ⁶⁵ *Id ita ut esse scirent et Patres conscripti, praetores,* ⁶⁶ *quibus et vis imperii minor et auctoritas esset, delectum, si ita senatui videretur, perfecturos esse.* Id praetoribus ⁶⁷ magna Patrum * non sine sugillatione consulum, mandatum est. Censores, ut eam rem adjuvarent, ita in concione edixerunt, *Legem censui censendo dicturos esse, ut,* ⁶⁸ *praeter commune omnium civium iusjurandum, haec adjurarent: Tu minor annis sex et quadraginta es, tuque ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii censorum ad delectum prodito: et, quotiescumque delectus erit,* ⁶⁹ *quem hic censores magistratum habebunt¹, si miles factus non eris, in delectu prodidibis.* Item, quia fama erat, multos ex Mace-

Delectus a
praetoribus
habitus.

† his censoribus magistratus habebunt Crev.

tari quin ita Livius scripserit. Cetera utai haud dubie mentem Livii expriment, nec possunt longe abire ab ejus scriptura, habent tamen aliquid densius quodammodo et quasi confertius, quam voluit Livius.

61 * Praetoribus] Vid. not. 8. ad IV. 21.

62 Quod et juniores] Superest et, aut plura desunt.

63 C. Sulpicius et M. Claudius tribuni] Imo praetores. Ii et supra, c. 11. memorantur inter praetores hujus anni; et hic, ideo quia praetores sunt, postulant ut delectus cura mandetur praetoribus; et, perfecto a praetoribus delectu, jubentur c. 15. ex his quas scripserint legionibus, quas videretur, consuli dare. Scripta haud dubie fuit vox praetores per duas litteras PR. unde librarii pro solita oscitantia, maxime quia sequebatur continuo vox plebis, fecerunt TR. id est, tribuni. Haec fere Perizonius.

64 Neminem invitum militem ab iis fieri] Sic probant Sulpicius et Marcellus ambitiosos esse consules, qui metu offensionum neminem militare invitum cogere.

65 Id ita ut esse] Ut patres Conscripti quoque scirent id ita esse.

66 Quibus et vis imperii minor et auctoritas esset] Quorum et minor potestas, et minor dignatio esset. In imperio est vis cogendi: auctoritas venerationem conciliat. Supra l. I. c. 7. Evander tum ea . . . auctoritate magis quam imperio regebat loca.

67 Magna Patrum consensione] Ultimam vocem adiecit Sigonius, ut mancum locum expleret.

68 Praeter commune . . . iusjurandum] Vid. not. 14. ad l. I. c. 42.

69 Quem hic censoribus magistratus habebunt] Sic emendavit Gronovius. Vetus lectio omnino corrupta erat, quem hic censores magistratum habebunt.

donicis legionibus, incertis commeatibus per ambitionem U. C. 581. imperatorum ab exercitu abesse, edixerunt de militibus, P. A. C. 169. *Ello, C. Popillio* consulibus, postve eos consules in Macedoniam scriptis, *Ut, qui eorum in Italia essent, intra dies triginta, censi prius apud sese, in provinciam redirent. qui in patris aut avi potestate essent, eorum nomina ad se ederentur. Missorum quoque causas sese cognituros esse: et, quorum ante emerita stipendia* ⁷⁰ *gratiosa missio sibi visa esset, eos milites fieri jussuros.* Hoc edicto literisque censorum per fora et conciliabula dimissis, tanta multitudo juniorum Romam convenit, ut gravis urbi turba insolita esset.

XV. Præter delectum eorum, quos in supplementum mitti oportebat, quatuor a C. Sulpicio prætore scriptæ legiones sunt, intraque undecim dies delectus est perfectus. Consules deinde sortiti provincias sunt. nam prætores pro-
 ter jurisdictionem maturius sortiti erant. Urbana C. Sul-
 picio, peregrina C. Decimio obtigerat, Hispaniam M. Clau-
 dius Marcellus, Siciliam Ser. Cornelius Lentulus, Sardiniam
 P. Fonteius Capito, classem C. Marcius Figulus erat sorti-
 tus. Consulum Cn. Servilio Italia, Q. Marcio Macedonia
 obvenit. Latinisque actis, Marcius extemplo est profectus.
 Cæpione deinde referente ad senatum, quas ex novis legio-
 nibus duas legiones secum in Galliam duceret, decrevere
 Patres, ut C. Sulpicius, M. Claudius prætores ex his, quas
 scripsissent, legionibus, quas videretur, consuli darent.
⁷¹ Indigne patiente prætorum arbitrio consulem subjectum,
 dimisso senatu, ad tribunal prætorum stans postulavit, ex
 senatusconsulto destinarent sibi duas legiones. ⁷² prætores
 consuli in eligendo arbitrium fecerunt. Senatum deinde
 censores legerunt: M. Æmilius Lepidus princeps ab tertiis
 jam censoribus lectus. Septem e senatu ejecti sunt. In
 censu accipiendo populi milites ex Macedonico exercitu,
 qui quam multi abessent ab signis, census docuit, in pro-
 vinciam cogebant: ⁷³ causas stipendiis missorum cognos-
 cebant: et, cujus nondum justa missio visa esset, ita iusju-
 randum adigebant: ⁷⁴ *Ex tui animi sententia, tu ex edicto C.
 Claudii, Ti. Sempronii censorum in provinciam Macedoniam
 redibis, quod sine dolo malo facere poteris?*

⁷⁰ *patiens* Crev.

⁷¹ *add. [nondum emeritis]* Rad.

⁷⁰ *Gratiosa*] Gratim data non
 juri.

tus populi potestatem fecit.

⁷¹ *Indigne patiente*] Et hoc a Gronovio est. Vulgo *patiente*, quæ vox
 obsecram efficiebat orationem.

⁷³ *Causas stipendiis* [nondum emeritis] *missorum*] Sic videtur legi debere. Supra, c. 14. *et quorum ante emerita stipendia gratiosa missio sibi visa esset.*

⁷² *Prætores consuli . . . arbitrium fuerunt*] Læge omnino, ut Gronovius jubet, *consuetis*. Sic enim amat loqui Livius. Supra l. XXVII. c. 8. *Senatus*

⁷⁴ *Ex tui animi sententia*] Vere et ex animo promittis te etc. Vid. not. 68. ad l. XXII. c. 68.

U. C. 583.
A. C. 169.
Cens. ob-
fendunt
ordinem
equestrem.

XVI. In equitibus recensendis tristis admodum eorum atque aspera censura fuit : multis equos ademerunt. ⁷⁵ in ea re quum equestrem ordinem obfendissent, ⁷⁶ flammam invidiæ adjecere edicto, quo edixerunt, *Ne quis eorum, qui Q. Fulvio, A. Postumio censoribus publica vectigalia aut ⁷⁷ ultro tributa condurissent, ⁷⁸ ad hastam suam accederet, sociusve aut adfinis ejus conductionis esset.* Sæpe id querendo veteres publicani quum impetrare nequissent ab senatu, ut modum potestati censoriæ inponerent, tandem tribunum plebis P. Rutilium, ex rei privatiæ contentione iratum censoribus, patronum caussæ nacti sunt. ⁷⁹ Clientem libertinum parietem in Sacra via adversus ⁸⁰ ædes publicas ⁸¹ demoliri jusserant, quod publico inædificatus esset. adpellati a privato tribuni. quum præter Rutilium nemo intercederet, censores ⁸² ad pignora capienda miserunt, multamque pro concione privato dixerunt. ⁸³ Hinc contentione orta, quum veteres publicani se ad tribunalum contulissent, rogatio repente sub unius tribuni nomine promulgatur: *Quæ publica vectigalia, ultro tributa C. Claudius et Ti. Sempronius locassent, ea rata locatio ne esset. de integro locarentur, et ut omnibus redimendi et conducendi promiscue jus esset.* Diem ⁸⁴ ad ejus rogationem concilio tribunus plebis dixit. qui postquam venit, ut censores ad dissuadendum processerunt, Graccho dicente, silentium fuit. quum Claudio obstreperetur, audientiam facere præconem jussit. ⁸⁵ Eo facto, advocatam a se concionem tribunus questus, et in ordinem se coactum, ex Capitolio, ubi erat concilium, abiit. Postero die ingentes tu-

Tr. Pl.
diem iis
dicit.

* re del. Gron. † jusserunt Ead. ‡ Hic Ead.

⁷⁵ *In ea re*] Adjecimus vocem *re*, qua carent Gronovianæ editiones, ex auctoritate primæ editionis, quam secutus est quoque Sigonius.

⁷⁶ *Flammam invidiæ adjecere edicto*] Odium in se equestris ordinis magis inflammavere. Videlicet publicani ex equestri ordine erant.

⁷⁷ *Ultro tributa*] Vid. not. 70. ad l. XXXIX. c. 44.

⁷⁸ * *Ad hastam suam*] Ad locationem suam. Vid. not. 86. ad XXIV. 18.

⁷⁹ *Clientem libertinum*] Merito judicat Gronovius legendum esse *Hujus*, nempe Rutilii, *clientem*; vel *Clientem ejus*.

⁸⁰ *Ædes publicas*] Haud satis liquet, quid fuerint ædes illæ publicæ. An quales sunt apud nos *Maisons*, ou *Hotels de Ville*?

⁸¹ *Demoliri jusserant*] Sic prima editio, teste Hearnio. Recentiores *jusserunt*, minus commode.

⁸² *Ad pignora capienda*] Vid. not. 70. ad l. III. c. 38. supra.

⁸³ *Hinc contentione orta*] *Mendocæ* in recentioribus editis legitur *hic*.

⁸⁴ *Ad ejus rogationem*] Sic dixit Livius *ad ejus rogationis rogationem*, quomodo dixisset *ad eam rogationem rogandam*. *Rogatio* est quidquid ad populum fertur. *Promulgabatur* rogatio, quum in publico scripta proponeretur per trinundinum inspicienda et versanda ab iis quibuscunque collibuisse. *Rogabatur* tum, quum de ea populus in suffragium mittebatur.

⁸⁵ *Eo facto advocatam a se concionem*] Nimirum tribunus habebat illam concionem et concilio præerat, non censores. Quum igitur pro potestate jussisset Claudius præconem audientiam facere, videbatur avocasse concionem a tribuno, id est, concionis moderamen abstulisse a tribuno et sibi vindicasse.

multus ciere. ⁸⁶ Ti. Gracchi primum bona consecravit, U. C. 583.
 quod in multa pignoribusque ejus, qui tribunum adpellasset, A. C. 169.
 intercessioni non parendo, ⁸⁷ se in ordinem coëgisset. C.
 Claudio diem dixit, quod concionem ab se advocasset, et
⁸⁸ utrique censori perduellionem se judicare pronunciavit,
 diemque comitiis a C. Sulpicio præstore urbano petiit. Non
 recusantibus censoribus, qui minus ⁸⁹ primo quoque tempore
 judicium de se populus faceret, in ante diem octavum et
 septimum Kalendas Octobres comitiis perduellionis dicta
 dies. Censores extemplo in atrium Libertatis adscende-
 runt: et, ibi signatis tabellis publicis, clausoque tabulario,
 et dimissis ⁹⁰ servis publicis, negarunt, se prius quidquam
 publici negotii gesturos, quam judicium populi de se factum
 esset. Prior Claudius caussam dixit: et, quum ⁹¹ ex duo-
 decim centuriis equitum octo censorem condemnassent,
 multæque aliæ primæ classis, extemplo principes civitatis
 in conspectu populi, annulis aureis positis, vestem muta-
 runt, ut supplices plebem circumirent. Maxime tamen Absolutan-
 sententiam vertisse dicitur Ti. Gracchus, quod, quum cla-
 tur.
 mor undique plebis esset, periculum Graccho non esse, con-
 ceptis verbis juravit, si collega damnatus esset, non expec-
 tato de se judicio, comitem exsilii ejus futurum. Adeo ta-
 men ad extremum spei venit reus, ut octo centuriæ ad
 damnationem defuerint. Absoluto Claudio, tribunus plebis
 negavit se Gracchum morari.

XVII. Eo anno, postulantibus Aquileiensium legatis,
⁹² ut numerum colonorum augeret, mille et quingentæ fami-
 liæ ex senatusconsulto scriptæ, triumvirique, qui eas dedu-

⁹³ quo minus Gron. Crev.

⁸⁶ Ti. Gracchi . . . bona consecravit] Bonorum Q. Metelli, Cn. Lentuli, etc. hoc modo a tribunis plebis consecratorum mentionem facit Cic. pro Domo, n. 123. et seqq. Ea consecratio fiebat in concione, certo quodam verborum carmine, foculo posito, et adhibito tibicine. Ejus hanc vim esse volebat is qui bona alicujus consecraverat, ut bona illa alicui deo, puta Cæleri, jam sacra essent, ac proinde nullum ad profanum usum vetri possent, inque ea jus omne amitteret is qui illa antea possederat. Sed ad irritum cadebant illæ minæ, et scenicæ illæ theatralesque bonorum consecrationes fraudi non erant possessoribus. Hæc omnia docet Cicero loco memorato.

⁸⁷ * Se in ordinem coëgisset] Jus magistratus sui infregisset, ac secum velut cum privato egisset. Vid. not. 32. ad III. 35.

⁸⁸ Utrique censori perduellionem se

judicare] Se judicare utrumque censorem perduellionis crimine teneri. Sed hoc judicium ratum esse non poterat, nisi populus suffragiis suis illud firmasset. Eodem fere modo multa dicebatur a magistratu, sed jubebatur a populo. Recens exemplum habes in Lucretio, supra c. 8. De perduellione vid. not. 85. ad I. I. c. 26.

⁸⁹ Servis publicis] Servi publici sunt ii qui, etsi nullius privati, at populi servi sunt. Tales servi ad tabularii ministeria præsto erant censoribus.

⁹⁰ Ex duodecim centuriis equitum] Imo octodecim. Tot enim instituit Ser. Tullius. Vid. supra I. I. c. 43.

⁹¹ Ut numerum colonorum augeret] Lege, ut numerus colonorum augeretur: vel in iis quæ præcedunt, postulantibus a senatu Aquileiensium legatis.

U. C. 583. cerent, missi sunt, T. Annius Luscus, P. Decius Subulo, M. A. C. 169. Cornelius Cethegus. Eodem anno C. Popillius et Cn. Octavius legati, qui in Græciam missi erant, senatusconsultum, Thebis primum recitatum, per omnes Peloponnesi urbes circumtulērunt, *Ne quis ullam rem in bellum magistratibus Romanis conferret, præterquam quod senatus censuisset.* Hoc fiduciam in posterum quoque præbuerat, levatos se oneribusque inpensisque, quibus, alia aliis imperantibus, exhauriebantur. ⁹² Achaïco concilio Argis agitato, ⁹³ benigne locuti auditique, ⁹⁴ egregia spe futuri status fidissima gente relicta, in Ætoliā trajecerunt. Ibi nondum quidem seditio erat, sed ⁹⁵ omnia suspecta, criminumque inter ipsos plena. ob quæ obsidibus postulatis, neque exitu rei inposito, in Acarnaniā inde profecti legati sunt. ⁹⁶ Thyrii concilium legatis Acarnanes dederunt. Ibi quoque inter factiones erat certamen: quidam principum postulare, ut præsidia in urbes suas inducerentur adversus amentiam eorum, ⁹⁷ qui ad Macedonas gentem trahebant: pars recusare, ne, ⁹⁸ quod bello captis et hostibus mos esset, id pacatæ et sociæ civitates ignominia acciperent. Justa deprecatio hæc visa. Larissam ad Hostilium proconsulem (ab eo enim missi erant) legati redierunt. Octavium retinuit secum. Popillium cum mille ferme militibus in hiberna Ambraciam misit.

Persei expeditione in Illyricum.

XVIII. Perseus, principio hiemis egredi Macedoniæ finibus non ausus, ne qua in regnum vacuum inrumperent Romani, sub tempus brumæ, quum inexcuperabiles ab Thessalia montes nivis altitudo facit, occasionem esse ratus frangendi finitimorum spes animosque, ne quid, averso se in Romanum bellum, periculi subesset, quum a Thracia pacem Cotys, ab Epiro Cephalus repentina defectione a Romanis præstarent, Dardanos recens domnisset bello, solum

* oneribus Gron. Crev.

92 *Achaïco concilio Argis*] Reponendum est *Ægii*, ex Polyb. Legat. 74.

93 *Benigne locuti*] Sed magis ut servirent temporibus, quam ex animo. Etenim dicebantur, inquit Polybius, accusaturi Lycortam, et Archonem, et Polybium, tanquam alienos a populi Romani rebus. Id tamen facere non sunt ausi, quod nullam causam satis probabilem haberent, cur eos reos agerent.

94 *Egregia spe*] Id est, in egregia spe futuri status. Ceterum, si hoc durius videtur, lege cum Mureto: *Egregia spe . . . fidissima genti relicta.*

95 *Omnia suspecta criminumque inter ipsos plena*] Rem fusius exponit

Polybius, docetque criminationes illas inde ortas esse, quod hi ceteros contenderent haud sincera fide cum Romanis sentire; illi accusatores suos calumniis in se grassari dicerent, quo potentioribus adlarentur.

96 *Thyrii*] Nomen hujus urbis varie scribitur, *Tyrrheum*, *Thyreum*, *Thurium*, *Thyrium*. Vide Cellar. Geogr. Ant. II. 13.

97 *Qui ad Macedonas gentem trahebant*] Emendatio Gronovii. Olim ad *Macedonicam*.

98 *Quod bello captis et hostibus mos esset*] Potius, *quod bello captos et hostes mos esset*, ut intelligatur accipere ignominia. GRONOVIVS.

[*Præstarent*] Sic vetustiores edditi:

infestum esse Macedoniæ latus, quod ab Illyrico pateret, U. C. 583. cernens, neque ipsis quietis Illyriis, et ² aditum præbentibus A. C. 169. Romanis, si domuisset proximos Illyriorum, Gentium quoque regem jam diu dubium in societatem perlici posse, cum decem millibus peditum, quorum pars phalangitæ erant, et duobus millibus levium armatorum, et quingentis equitibus profectus, Stuberam venit. Inde frumento complurium dierum sumpto, jussuque adparatu obpugnandarum urbium sequi, tertio die ³ ad Uscanam (⁴ Penestianæ terræ ea maxima urbs est) posuit castra: prius tamen, quam vim admove-
 veret, missis, qui tentarent nunc præfectorum præsidii, nunc oppidanorum animos. erat autem ibi cum juventute Illyriorum Romanum præsidium. Postquam nihil pacati referebant, obpugnare est adortus, et corona eam capere conatus est. quum sine intermissione interdium noctuque alii aliis succedentes, ⁵ pars scalas muris, iguem portis inferrent, sustinebant tamen eam tempestatem propugnatores urbis; quia spes erat, neque hiemis vim diutius pati Macedonas in aperto posse, nec ab Romano bello tantum regi laxamenti fore, ut posset morari. Ceterum, postquam vineas agi, turresque excitari viderunt, victa pertinacia est. nam. præterquam quod adversus vim pares non erant, ne frumenti quidem aut ullius alterius rei copia intus erat, ut in necopinata obsidione. Itaque quum spei nihil ad resistendum esset, C. Carvilius Spoletinus et C. Afranius a præsidio Romano missi, qui a Perseo peterent, primo, ut armatos suaque secum ferentes abire sineret; dein, si id minus impetrarent, vitæ tantum libertatisque fidem acciperent. Promissum id benignius est ab rege, quam præstitum. exire enim sua secum effarentibus jussis ⁶ primum arma ademitt. his urbe egressis, et Illyriorum cohors, (quingenti erant) et Uscanenses se urbemque dediderunt.

XIX. Perseus, præsidio Uscanæ inposito, multitudinem

et recte quidem. Pertinet enim hoc verbum ad Cotyn simul et Cephalum. Gronovianæ editiones mendose habent prætare.

² *Aditum præbentibus Romanis*] Quum Illyrii præberent aditum Romanis. Magis placeret quod Gronovius subjicit, *Romano*.

³ *Ad Uscanam . . . posuit castra*] Urbs illa, c. 10. supra, frustra tentatur ab Ap. Claudio, et in potestate Persei remanet. Quum hic igitur a Perseo oppugnetur, intelligendum est illam hoc temporis spatio in potestatem Romanorum venisse.

⁴ *Penestianæ terræ ea maxima urbs est*] Sic edidit Sigonius, et post eam

Hearnius, ut et placuit Gronovio. Alii *maxime*.

⁵ *Pars scalas muris, ignem portis*] Magis placeret cum eodem Gronovio legere: *scalas muris, pars ignem portis inferrent*. In priore enim potius, quam in posteriore membro omittere solet Livius vocem qua partitio significatur. *Virgis cædi, alii securi subijci*. l. III. c. 37.

⁶ *Primum arma ademitt*] Perspicuum est hic alterum orationis membrum excidisse, quod respondeat *et primum*. Ex iis quæ sequuntur apparet retentos esse a rege Romanos. Id hoc loco significarat Livius.

U. C. 583. omnem deditorum, quæ prope numero exercitum æquabat, A. C. 169. Stuberam abducit. Ibi ⁷ Romanis, (quatuor millia autem hominum erant) præter principes, in custodiam civitatum divisas, Uscanensibus Illyriisque venditis, in Penestiam exercitum reducit ad Oæneum oppidum in potestatem redigendum. et alioqui opportune situm, et transitus ea est in Labæates, ubi Gentius regnabat. Prætereunti frequens castellum, Draudacum nomine, peritorum quidam regionis ejus, nihil Oæneo capto opus esse, ait, nisi in potestate et Draudacum sit. ⁸ opportunitus etiam ad omnia positum esse. Admoto exercitu, omnes extemplo dederunt sese. Qua spe celeriore deditione erectus, postquam animadvertit, quantus agminis sui terror esset, undecim alia castella eodem metu in potestatem redigit. ad perpauca vi opus fuit, cetera voluntate dedita: et in his recepti mille et quingenti dispositi per præsidia milites Romani. Magno usui Carvilius Spoletinus erat in colloquiis, dicendo, nihil in ipsos sævitum. Ad Oæneum perventum est, quod sine justa obpugnatione capi non poterat; et majore allquanto, quam cetera, juventute, et validum oppidum mœnibus erat. et hinc amnis Artatus nomine, hinc mons præaltus et aditu difficilis cingebat. hæc spem ad resistendum oppidanis dabant. Perseus, circumvallato oppido, aggerem a parte superiore ducere instituit, cujus altitudine muros superaret. quod opus dum perficitur, crebris interim præliis, quibus per excursiones et mœnia sua oppidani tutabantur, et opera hostium inpediebant, magna eorum multitudo variis caibus absumpta est: et, qui supererant, labore diurno nocturnoque et vulneribus inutiles erant. Ubi primum agger injunctus muro est, et cohors régia, quos Nicatoras adpellant, transscendit, et scalis multis simul partibus inpetus in urbem est factus. puberes omnes interfecti sunt: conjuges liberosque eorum in custodiam dedit: prædæ alia militum cessere. Stuberam inde victor revertens ad Gentium legatos, Pleuratum Illyrium, exsulantem apud se, et ⁹ Aputeum Macedonem a Berceæ, mittit. Iis mandat, ut exponerent sæstatis ejus hiemisque acta sua adversus Romanos Dardanosque. adjicerent recentia in Illyrico hibernæ expeditionis opera. ¹⁰ hortarentur Gentium in amicitiam secum et cum Macedonibus jungendam.

Legatos ad
Gentium
Perseus
mittit.

⁷ Romanis . . . præter principes, in custodiam civitatum divisas] Principes nempe secum habuit, ut colligitur ex iis quæ dicuntur infra de Carvilio. Ceteros custodiendos per civitates divisit.

⁸ Opportunitus etiam] Reposuimus veterem primæ editionis et Sigonii lec-

tionem, ab Hearnio testatam. Gronovianæ editiones, opportunitus enim.

⁹ Aputeum] Is Adeus a Polybio vocatur, Legat. 76.

¹⁰ Hortarentur Gentium in amicitiam . . . jungendam] Magis placeret ad amicitiam.

XX. Hi, transgressi jugum Scordi montis, per Illyrici solitudines, quas de industria populando Macedones fecerant, ne transitus faciles Dardanis in Illyricum aut Macedoniam essent, Scodram labore ingenti tandem pervenerunt. Lissi rex Gentius erat. eo aditi legati, mandata exponentes, benigne auditi sunt: qui responsum sine effectu tulerunt: *Voluntatem sibi non deesse ad bellandum cum Romanis: ceterum ad conandum id, quod velit, pecuniam maxime deesse.* Hæc Stuberam retulere regi, tum maxime captivos ex Illyrico vendenti. Extemplo iidem legati, addito Glaucia ex numero custodum corporis, remittuntur sine mentione pecuniæ, qua una barbarus inops impelli ad bellum poterat. Ancyram inde populatus Perseus, in Penestas rursum exercitum reducit: firmatisque Uscanæ, et circa eam per omnia castella, quæ receperat, præsiidiis, in Macedoniam sese recipit.

XXI. L. Coelius, legatus Romanus, præerat Illyrico: qui, moveri non ausus, quum in iis locis rex esset, post profectionem demum ejus conatus in Penestis Uscanam recipere, a præsidio, quod ibi Macedonum erat, cum multis vulneribus repulsus, Lychnidum copias reduxit. Inde post dies paucos M. Trebellium Fregellanum cum satis valida manu in Penestas misit ad obsides ab his urbibus, quæ in amicitia cum fide permanserant, accipiendos. Procedere etiam in Parthinos (ii quoque obsides dare pepigerant) jussit: ab utraque gente ¹¹ sine tumultu exigi. Penestarum obsides Apolloniam, Parthinorum ¹² Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen Græcis erat) missi. Ap. Claudius, acceptam in Illyrico ignominiam corrigere cupiens, Phanotem Epiri castellum adortus obpugnare, et auxilium Athamanum Thesprotorumque, præter Romanum exercitum, ad sex milia hominum secum adduxit: neque operæ pretium fecit, Clea, qui relictus a Perseo erat, cum valido præsidio defendente. Et Perseus, ¹³ in Elimeam profectus, et circa eam exercitu lustrato, ¹⁴ ad Stratum, vocantibus Epirotis, ducit. Stratus validissima tum urbs Ætoliae erat. sita est

¹¹ *Sine tumultu exigi*] Placet conjectura Gronovii, *exacti*.

¹² *Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen)* Duplici nomine urbs illa *Dyrrachium* et *Epidamnus* vocabatur. Magis celebre tum erat apud Græcos *Epidamni* nomen.

¹³ *In Elimeam profectus, et circa eam exercitu lustrato*] Quod hic dicitur de exercitu circa *Elymæam* lustrato melius conveniret urbi, quam regioni. Et revera in *Elymiotide* re-

gione urbs est *Elyma*, sive *Elymæa*. Itaque legendum est sine prepositione *Elymæam profectus*, vel *ad Elymæam profectus*.

¹⁴ *Ad Stratum vocantibus Epirotis*] Ex iis quæ sequuntur, videtur legendum esse potius *Ætolis*. Namque Stratus urbs *Ætoliae* est: traditur per Archidamum principem *Ætolorum*: denique rex ubi ad Stratum accessit, expectat effusos omnibus portis *Ætolos* in fidem suam venturos.

U. C. 583. super Ambracium sinum, prope amnem Acheloum. Cum
 A. C. 169. decem millibus peditum eo profectus est et equitibus trecentis: quos pauciores propter angustias viarum et asperitatem duxit. Tercio die quum pervenisset ad Citium montem, vix transgressus propter altitudinem nivis, locum quoque castris ægre invenit. Profectus inde, magis quia manere non poterat, quam quod tolerabilis aut via aut tempestas esset, cum ingenti vexatione, præcipue jumentorum, altero die ad templum Jovis, quem Nicæum vocant, posuit castra. Ad Arachthum inde flumen, itinere ingenti emenso, retentus altitudine amnis, ¹⁵ mansit. Quo spatio temporis ponte perfecto, traductis copiis diei progressus iter, ¹⁶ obvium Archidamum principem Ætolorum, per quem ei Stratus tradebatur, habuit.

XXII. Eo die ad finem agri Ætoli castra posita. Inde altero die ad Stratum perventum: ubi, prope Acheloum amnem castris positus, quum exspectaret, effusus omnibus portis Ætolos in fidem suam venturos, clausas portas, atque ipsa ea nocte, qua venerat, receptum Romanum præsidium cum C. Popillio legato invenit. Principes, qui præsentis Archidami auctoritate compulsi regem arcessierant, obviam egresso Archidamo signiores facti, locum adversæ factioni dederant ad Popillium cum mille peditibus ab Ambracia arcessendum. In tempore et Dinarchus, præfectus equitum gentis Ætolorum, cum sexcentis peditibus et equitibus centum venit. Satis constabat, eum, tamquam ad Persea tendentem, Stratum venisse: mutato deinde cum fortuna animo, Romanis se, adversus quos venerat, junxisse. Nec Popillius securior, quam debebat esse, inter tam mobilia ingenia erat. claves portarum custodiamque murorum suæ extemplo potestatis fecit: Dinarchum Ætolosque cum juventute Stratorum in arcem per præsidii speciem amovit. Perseus, ab imminentibus superiori parti urbis tumultibus conloquiis, quum obstinatos atque etiam telis procul arcentes videret, quinque millia passuum ab urbe trans Petitarum amnem posuit castra. Ibi consilio ² advocato, quum Archidamus ¹⁷ Epirotarumque transfugæ retinerent, Mace-

Stratum intrant Romani.

Regreditur Perseus.

¹⁵ obviam Gron.

² concilio Crev.

¹⁵ Mansit. Quo spatio temporis] Profecto hic aliquid deest. Ut enim hæc structa sunt, necesse est omnino ut Livius indicaverit, quodnam fuerit illud spatium temporis, quo mansit rex ad Arachthum.

¹⁶ Obvium Archidamum . . . habuit] Sic habet, Hearnio teste, prima editio; melius quam, ut vulgatæ nunc,

obviam.

¹⁷ Epirotarumque transfugæ] li procul dubio erant ex factione Cephæli, de quo supra c. 18. et ideo dicantur transfugæ, quia quum primo ab Romanis stetissent, ab iis postea defece- rant. Nisi forte hic quoque legendum est Ætolorum.

donum principes non pugnandum cum infesto tempore anni U. C. 583.
 censerent, nullis præparatis commentibus; quum inopiam A. C. 169.
 prius obsidentes, quam obsessi, sensuri essent, ¹⁸ maxime
 quod hostium haud procul inde hiberna erant; territus in
 Aferantiam castra movit. Aferantii cum, propter Archi-
 dami magnam in ea gente gratiam auctoritatemque, con-
 sensu omnium acceperunt: is ipse cum octingentorum mi-
 litum præsidio his est præpositus.

XXIII. ¹⁹ Rex cum ^a minore vexatione jumentorum ho-
 minumque, quam venerat, in Macedoniam rediit. Appium
 tamen ²⁰ ab obsidione Phanotis fama ducentis ad Stratum
 Persei submovit. Clevas, cum præsidio inipigrorum juve-
 num insecutus, sub radicibus prope inviis montium ad mille
 hominum ex agmine inpedito occidit, ad ducentos cepit.
 Appius, superatis angustiis, in campo, quem Elæona ^b vo-
 cant, stativa dierum paucorum habuit. Interim Clevas,
 adsumto ²¹ Philostrato, qui Epirotarum gentem habebat, in
 agrum Antigonensem transscendit. Macedones ad depopu-
 lationem profecti; Philostratus cum cohorte sua in insidiis
 loco obscuro consedit. in palatos populatores quum erupis-
 sent ab Antigonea armati, fugientes eos persequentes effu-
 sius in vallem insessam ab hostibus præcipitant. ibi ad
 mille occisis, centum ferme captis, ubique prospere gesta re,
 prope stativa Appii castra movent, ne qua vis sociis suis ab
 Romano exercitu inferri possit. Appius, nequidquam in
 his locis terens tempus, dimissis Chaonumque, et si qui
 alii Epirotæ erant, præsidii, cum Italicis militibus in Illy-
 ricum regressus, per Parthinorum socias urbes in hiberna
 militibus dimissis, ipse Romanæ sacrificii causa rediit. Per-
 seus ex Penestiarum gente mille pedites, ducentos equites
 revocatos, Cassandriam, præsidio ut essent, misit. Ab
 Gentio eadem adferentes redierunt. nec deinde alios atque
 alios mittendo tentare eum destitit, quum adpareret, quan-
 tum in eo præsidii esset; nec tamen impetrare ab animo
 posset, ²² ut inpensam in rem maximi ad omnia momenti
 faceret *****.

^a cum l. non Gron. Crev.

^b Elæona Eæd.

18 * *Maxime quod*] Eo maxime ter-
 ritus, quod hostium haud procul inde
 hiberna erant.

19 *Rex non minore vexatione*] Olim
 cum minore. Emendavit Gronovius
 et Freinsheimii sententia.

20 *Ab obsidione Phanotis*] Scribe
 Phanotes. Est enim Φανότα. GRONO-
 VIUS.

21 *Philostrato, qui Epirotarum gen-
 tem habebat*] Hoc obscurum est; et

auget mendii suspicionem id quod se-
 quitur: *Philostratus cum cohorte sua*.
 An enim Epirotarum gens contribui
 poterat in unam cohortem? Legere
 possumus hic *Epirotarum transfugas*,
 si recte illi nominati sunt e. præce-
 denti.

22 *Ut inpensam in rem maximi ad
 omnia momenti faceret*] Hic asteris-
 cum apposuerat Sigonius, quod ea quæ
 de Olonico Hispano in epitome hujus

translatur, ad Clondicum Bostar-
 tium Ducem a Livio nominatum l.
 XLII. c. 58. retulerit: quem in Pæonia
 secisse aliquem motum existimavit, et
 ab interemptum esse. Ea igitur quæ
 ad illum Clondicum spectarent, hic
 excidisse putavit. Sed quum multo
 probabilior sit, ut supra annotavimus,
 de Olonne conjectura Gronovii, qui
 illum eundem esse cum Flori Salondi-
 co arbitratus est, nulla satis idonea ra-

tione videtur motus esse Sigonia:
 mutilum hic esse librum arbitrari
 Dujatius Sigonii auctoritate in-
 credidit et ipse hic aliquid intercidisse
 inseruitque hoc loco rogationem a
 conio promulgatam et perlatam
 coercendis mulierum hereditatibus.
 Sed de lege Voconia agerat Livius
 XLI. ut apparet ex epitome illius l.
 Credimus igitur nihil ex fine huius
 libri XLIII. periisse.

EPITOME LIBRI XLIV.

ARCIUS Philippus per invios saltus penetravit in
miam, compluresque urbes occupavit. Rhodii misere
Romam, ¹ minantes, se Perseo auxilio futuros, nisi
Romanus cum eo pacem atque amicitiam jungeret.
id latum. Quum id bellum L. Emilio Paulo, se-
anni consuli iterum, mandatum esset, ² Paullus, in
re precatus, ut, quidquid diri populo Romano inmineret,
rum suam converteretur, et in Macedoniam profectus,
Persen, totamque Macedoniam in potestatem redegit.
uam confligeret, ³ C. Sulpicius Gallus tribunus militum
it exercitui, ne miraretur, quod luna nocte proxima de-
esset. Gentius quoque rex Illyriorum, quum rebellas-
Anicio pratore victus, venit in deditionem, ⁴ et cum
et liberis, et propinquis, Romam missus est. Alexan-
gati a Cleopatra et Ptolemæo regibus venerunt, queren-
Antiocho rege Syriæ, quod his bellum inferret. Perses,
atis in auxilium Eumene rege Pergami, et Gentio rege
rum, quia his pecuniam, quam promiserat, non dabat, ⁵ ab
ctus est.

santes se Perseo auxilio futu-
pop. Rom. cum eo pacem at-
citiam jungeret] Hæc est unius
Gronovio inspecti scriptura;
um expeditissima sit, Clericus
editione sua representavit,
is exemplo nos itidem hic faci-
in vulgata lectione aliquid erat
dinantes, ut Perseo essent auxi-
populus Romanus . . conjunge-

nullus in concione precatus, ut]
recationem fecit Paullus, non
um proficisceretur ad bellum,
lecto Perseo, quum jam secundo
Italiam tenuisset. Vid. infra
c. 41. et Val. Max. l. V. c. 10.
hic fallitur auctor epitomes.
in hac periodo formanda se-
imus auctoritatem trium mem-
um a Gronovio laudatarum,

quibus assentitur Campanus, nisi quod
supra domum suam, quemadmodum
vulgati, præfert. Vulgo precatus est,
et supra domum suam, et vicit Per-
seum.

³ C. Sulpicius Gallus tribunus mi-
litum] Nihil horum comparebat in
libris: sed ea inseruit ex historiæ fide
Sigonius. Non enim Paullus, sed Sul-
picius ille Gallus hunc Lunæ defectum
prædixisse memoratur tum Livio ipsi
infra, c. 37. tum Val. Max. l. VIII. c.
11.

⁴ Et cum urore] Deest copulativa
in Gronovianis editionibus, operarum,
ut videtur, incuria.

⁵ Ab eis relictus est] Ab Eumene
scilicet, et Gentio. De Eumene nulla
est difficultas. De Gentio vid. not.
38. ad c. 26. hujus libri.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLIV.

U. C. 583.
A. C. 169.

Marcus
Cos. et
Marcus
prætor tra-
ficiunt in
Græciam.

PRINCIPIO veris, quod hiemem eam, quæ hæc gesta sunt, insecutum est, ab Roma profectus Q. Marcius Philippus consul ¹ cum quinque millibus (² quod in supplementum legionum secum trajecturus erat) Brundisium pervenit. M. Popillius consularis ³ et alii pari nobilitate adolescentes tribuni militum in Macedonicas legiones consulem secuti sunt. Per eos dies et C. Marcius Figulus prætor, cui classis provincia evenerat, Brundisium venit: et simul ex Italia profecti, Corcyram altero die, tertio Actium Acarnaniæ portum tenuerunt. Inde consul, ad Ambraciam egressus, itinere terrestri petit Thessaliam. Prætor, superato Leucata, Corinthium sinum invectus, et Creusæ relictis navibus, terra et ipse per mediam Bœotiam diei unius expedito itinere Chalcidem ad classem contendit. Castra eo tempore A. Hostilius in Thessalia circa Palæpharsalum habebat; sicut nulla re bellica memorabili gesta, ita ⁴ ad cunctam militarem disciplinam abeffusa licentia formato milite, et sociis cum fide cultis, et ab omni genere injuriæ defensis. Audito successoris adventu, quum arma, viros, equos cum cura ⁵ inspexisset, ornato exercitu obviam venienti consuli processit. Et primus eorum congressus ex dignitate ipsorum ac Romani nominis, ⁶ et in rebus deinde gerendis*. Proconsul enim

¹ Cum quinque millibus] Deest profecto hic aliquid. Numerus enim absolute et per se, non adjecta re quæ numeretur, stare in oratione non potest. Sed et numerus ipse hoc loco videtur vitiatum esse, quum supra l. XLIII. c. 12. decreverit senatus in supplementum Macedonici exercitus peditum Romanorum sex millia, sociorum nominis Latini sex milia: equites Romanos ducentos quinquaginta, socios trecentos.

² Quod in supplementum] Dele cum Gronovio vocalam in, et lege. quod supplementum.

³ Et alii pari nobilitate adolescentes] Et alii pari nobilitate, sed non pari ætate, quippe adolescentes, quum M. Popillius consularis esset, ac proinde maturæ jam ætatis.

⁴ Ad cunctam militarem disciplinam] Ad cunctas militaris disciplinæ

partes.

⁵ Inspexisset] Conjectura Manutii. Codex habuit inersisset.

⁶ Et in rebus deinde gerendis] Hunc locum sic explet Sigonius: et in rebus deinde gerendis summe utilis Philippo consuli fuit. Proconsul enim ad exercitum conversus, cum ad rem fortiter gerendam hortatus est, eoque consuli tradito Romam reversus est. Sed quis dixerit eum summe utilem duci fuisse in rebus gerendis, qui tantummodo hortatus milites ad rem fortiter gerendam statim abierit? Omittimus inelegantiam dictionis, et geminatas odiose voces. Nobis non libet hario-lari in re omnino obscura. Mens Livii ex reliquiis ejus non satis apparet, ut eam expiscari posse videamur; nec alii auctores adjuvant. Locum ergo mutilum relinquimus.

ad exercitum **. Paucis post diebus consul concionem U. C. 583. apud milites habuit. orsus a ⁷ parricidio Persei perpetrato A. C. 169. in fratrem, cogitato in parentem, ⁸ adjecit, *post scelere partum regnum, veneficia, cædes, latrocinio nefundo petitum Eumenem, injurias in populum Romanum, direptiones sociarum urbium contra fœdus, ea omnia quam Diis quoque invisa essent, sensurum in exitu rerum suarum. Facere enim pietati fideique Deos, per quæ populus Romanus ad tantum fastigii venerit.* Vires deinde populi Romani, jam terrarum orbem complectentis, cum viribus Macedoniæ, exercitus cum exercitibus comparavit. *Quanto majores Philippi Antiochique opes non majoribus copiis fractas esse?*

II. Hujus generis adhortatione accensis militum animis, consultare de summa gerendi belli cœpit. Eo et C. Marcus prætor a Chalcide, classe accepta, venit. Placuit, non ultra morando in Thessalia tempus terere, sed movere ex templo ⁹ castra, atque pergere inde in Macedoniam: et præ- Cos. in Ma- cedoniam contendit. torem dare operam, ut eodem tempore classis quoque invehatur hostium litoribus. Prætoris dimisso, consul, ⁹ menstruum jussu milite secum ferre, profectus decimo post die, quam exercitum acceperat, castra movit: et, unius diei progressus iter, convocatis itinerum ducibus, ¹⁰ quum, exponerent in consilio, jussisset, qua quisque ducturus esset; submotis iis, ¹¹ quam potissimum peteret, retulit ad consilium. Aliis per Pythium placebat via: aliis per Cambunios montes, qua priore anno duxerat Hostilius consul: aliis præter Ascuridem paludem. Restabat ¹² aliquantum viæ communis: itaque in id tempus, quo prope divortium itinerum castra posituri erant, deliberatio ejus rei differtur. in Perrhæbiam inde ducit, et inter Azorum et Dolichen stativa habuit ad consulendum rursus, quam potissimum capesseret viam. Per eosdem dies Perseus, quum adpropinquare hostem sciret, quod iter petiturus esset ignarus, omnes saltus insidere præsidiis statuit. In jugum Cambu-

Perseus aditus occupat.

⁹ ex templo del. Crev.

⁷ Parricidio . . . cogitato in parentem] Nihil ea de re antea memoravit Livius.

⁸ Adjecit, post scelere partum regnum, veneficia] Adjecit consul veneficia, cædes, aliaque facinora consecuta scelere partum a Perseo regnum. Vulgo aliter distinguitur hic locus: *adjecit post, scelere partum regnum, veneficia.* Nostra interpunctio elegantiore efficit sensum.

⁹ Menstruum] Cibariorum quantum in mensem satis esset.

¹⁰ Quum exponerent in consilio jussisset] Merito Gronovius legi jubet

exponere. Intellige eos, id est, duces itinerum.

¹¹ Quam potissimum peteret] Sigonius suspicatur excidisse viam. Gronovius existimat Livium voluisse illam vocem huc intelligendo referri ex sequentibus, *aliis per Pythium placebat via.* Malumus illam repetere ex præcedentibus, qua, nempe via, quisque ducturus esset.

¹² Aliquantum viæ communis] Aliquantum viæ, quæ pariter ad Pythium, ad Cambunios montes, ad Ascuridem paludem duceret.

U. C. 583. niorum montium (Volustana ipsi vocant) ¹³ decem millia
A. C. 169. levis armaturæ juvenum cum duce Asclepiodoto mittit: ad
castellum, quod super Ascuridem paludem erat, (Lapathus
vocatur locus) Hippas tenere saltum cum duodecim millium
Macedonum præsidio jussus. Ipse cum reliquis copiis
primo circa Dium stativa habuit. deinde, adeo ut obtorpu-
isse inops consilii videretur, cum equitibus expeditis ¹⁴ litore
nunc Heracleum, nunc Philan percurrerat, eodem inde
cursu Dium repetens.

Macedo-
niam ingre-
ditur Mar-
cius.

III. Interim consuli sententia stetit eo saltu ducere,
¹⁵ ubi propter Octolophum diximus regis castra*. Præ-
mitti tamen quatuor millia armatorum ad loca opportuna
præoccupanda placuit: quibus præpositi sunt M. Claudius,
Q. Marcius consulis filius. confestim et universæ copię
sequebantur. Ceterum adeo ardua et aspera et confragosa
via fuit, ut præmissi expediti biduo quindecim millium pas-
suum ægre itinere confecto castra posuerint: ¹⁶ turrim Eu-
dieru, quem cepere, locum adpellant. Inde postero die
septem millia progressi, tumulo ¹⁷ haud procul hostium
castris capto, nuncium ad consulem remittunt: *perventum
ad hostem esse, loco se tuto et ad omnia opportuno consedis-
se; ut, quantum extendere iter posset, consequeretur.* Sollicito
consuli, et propter itineris difficultatem, quod ingressus
erat, et eorum vicem, quos paucos inter media præsidia
hostium præmiserat, nuncius ad Ascuridem paludem obcur-
rit. Addita igitur et ipsi fiducia est, conjunctisque copiis,
castra tumulo, qui tenebatur, qua aptissimum ad loci natu-
ram erat, sunt adclinata. Non hostium modo castra, quæ
paullo plus mille passuum aberant, sed omnis regio ad

¹³ *Decem millia levis armaturæ ju-
venum*] Dile otiosam vocem *juvenum*.
Nisi forte illius loco fuit nomen gen-
tis, quæcunque tandem illa sit: ut in
altero præsidio, quoque mox Hippas
dicitur jussus tenere saltum ad Lapa-
thunta, diserte exprimitur illud fuisse
duodecim millium Macedonum.

¹⁴ *Littore*] Magis placeret *per litto-
ra*, ut infra c. 4. *Sed quum ad Dium
per littora cum equitibus vagaretur rex.*
Libenter quoque pro *percurrerat* lege-
remus *currebat*.

¹⁵ *Ubi propter Octolophum diximus
regis castra*] Subjicit Sigonius *Phi-
lippi fuisse*, et lectorem remittit ad l.
XXXI. ubi revera reperitur pugna
equestris ad Octolophum inter Philip-
pum regem, et Sulpicium consulem
Romanum. Sed si quis totam narra-
tionem rerum a Sulpicio adversus Phi-
lippum gestarum sedulo expendit,
facile animadvertet Octolophum libro

XXXI. memoratum ad occidentum Ma-
cedoniæ latus situm fuisse, ac longe
abfuisse ab Heracleo, et Phila, et Dio,
quæ prima Macedoniæ oppida hic
Marcio e jugis degresso occurrunt.
Vel igitur duplex locus fuit qui Octo-
lophi nomen haberet, alter in Dassare-
tiis, alter in finibus Perrhæbiæ; vel
hic mendum agnoscendum est. Quæ
desunt, explere non tentamus. Tamen
regem cujus hic mentio fit, potius Per-
sæ fuisse credimus, quam Philippum.

¹⁶ *Turrim Eudieru*] Si nihil est in
hoc nomine vitii, intellige Græcum
esse vocabulum in patrio casu, *ἰδυραῖον*.
Ἰδυραῖον humidus. Itaque turris *ἰδυραῖον*
dicta fuerit ab amœnitate et bonitate
aquarum.

¹⁷ *Haud procul hostium castris*] Castra illa hostium intellige præsidium
Macedonum cui præerat Hippas, ut
patet ex c. seq.

Diam et Philan, oraque maris, late patente ex tam alto U. C. 583. jugo prospectu, oculis subjicitur. Quæ res accendit militi A. C. 169. animos, postquam summam belli, ac regias omnes copias, terramque hostilem tam e propinquo conspexerunt. Itaque quum alacres, protinus duceret ad castra hostium, consulem hortarentur; dies unus fessis labore viæ ad quietem datus est. tertio die, parte copiarum ad præsidium castrorum relicta, consul ad hostem ducit.

IV. Hippias nuper ad tuendum saltum ab rege missus Levis prælia cum Macedonibus. erat: qui, ex quo castra Romana in tumulo conspexit, præparatis ad certamen animis suorum, venienti agmini consulis obuius fuit: et Romani expediti ad pugnam exierant, et hostes. levis armatura erat, promptissimum genus ad lacesendum certamen. Congressi igitur extemplo, tela coniecerunt. multa utrimque vulnera temerario incursu et accepta, et inlata: pauci utriusque partis ceciderunt. Irritatis in posterum diem animis, maioribus copiis atque infestius concursus ab illis, si loci satis ad explicandam aciem fuisset: jugum montis, in angustum dorsum cuneatum, vix ¹⁸ ternis ordinibus armatorum in fronte patuit. Itaque, paucis pugnantibus, cetera multitudo, præcipue qui gravium armorum erant, spectatores pugnae stabant. levis armatura etiam per amfractus jugi procurrere, et ab lateribus cum levi armatura ¹⁹ conserere, per iniqua atque æqua loca pugnam petere. ac, pluribus ea die vulneratis, quam interfectis, prælium nocte diremtum est. Tertio die egere consilio Romanus imperator: nam neque manere in jugo inopi, neque regredi sine flagitio, atque etiam periculo; ²⁰ sed cedenti ex superioribus locis instare hostis poterat: nec aliud restabat, quam audacter commissum pertinaci audacia, quæ prudens interdum in exitu est, corrigere. Ventum quidem erat eo, ut, si hostem similem antiquis Macedonum regibus habuisset consul, magna clades accipi potuerit. sed, quum ad Dium per litora cum equitibus vagaretur rex, et ab duodecim millibus prope clamorem et strepitum pugnantium audiret, nec auxit copias integros fessis submittendo, neque ipse, quod plurimum intererat, certamini adfuit: quum Romanus imperator, major sexaginta annis, et prægravis corpore, omnia militaria munera ipse impigre obiret. Egregie ad ultimum in audacter commisso perseveravit: et,

¹⁸ *Ternis ordinibus . . in fronte*] Ordines hic intelligendi videntur introrsum porrecti, ita ut terni homines in fronte essent, quos sequebatur a tergo longus ordo suorum. Hinc paucitas pugnantium, mox a Livio notata.

¹⁹ *Conserere*] Manum, vel pugnam.

Alterutra vox profecto excidit.

²⁰ *Sed cedenti . . . instare hostis poterat*] Emendat Gronovius: *Nam neque manere in jugo inopi, neque regredi sine flagitio, atque etiam periculo, si cedenti ex superioribus locis instaret hostis, poterat.*

U. C. 583. Popillio relicto in custodia jugi, per invia transgressus, præmissis, qui repurgarent iter, Attalum et Misagenem, cum suæ gentis utrumque auxiliaribus, præsidio esse saltum aperientibus jubet. ipse, equites impedimentaue præ se habens, cum legionibus agmen cogit.

Difficultas
itinerum.

V. Inenarrabilis labor descendantibus cum ruina iumentorum sarcinarumque. Progressis vixdum quatuor millia passuum nihil optabilius esse, quam redire, qua venerant, si possent. Hostilem prope tumultum agmini elephanti præbebant: qui, ubi ad invia venerant, dejectis rectoribus, cum horrendo stridore pavorem ingentem, equis maxime, incutiebant, donec traducendi eos ratio inita est. Per proclive, ²¹ sumto fastigio, longi duo validi asseres ex inferiore parte in terra defigebantur, distantes inter se paullo plus, quam quanta belluæ latitudo est. in eos transversi incumbentes tigni, ad tricenos longi pedes, ut pons esset, injungebantur: humusque insuper injiciebatur. modico deinde infra intervallo similis alter pons: dein ^b tertius, et plures ex ordine, quarupes ²² abscisæ erant, fiebant. Solido procedebat elephas in pontem: ejus priusquam in extremum procederet, ²³ subcisis asseribus conlapsus pons, usque alterius initium pontis, prolabi eum leniter cogebat. alii elephanti pedibus insistentes, alii clunibus subsidentes, prolabebantur. ubi planicies altera pontis excepisset eos, rursus simili ruina inferioris pontis deferebantur, donec ad æquiore vallem perventum est. ²⁴ Paulo plus septem millia die Romani processerunt; minimum pedibus itineris confectum. plerumque provolventes se simul cum arinis aliisque oneribus, cum omni genere vexationis, processerunt: adeo ut ne dux quidem et auctor itineris inficiaretur, parva manu deleri omnem exercitum potuisse. Nocte ad modicam planiciem pervenerunt: neque, an infestus is locus esset, septus undique, cir-

^b dein l. inde Gron. Crev.

²¹ *Sumpto fastigio*] Longi duo asseres inter se adversi modica inclinatione demissi secundum superiorem partem, in terra ex inferiore parte defigebantur. Hic *fastigium* intelligitur *clivus*, propterea quod si quid in clivum devexum est, idem et in fastigium contrario sensu assurgit: eadem fere ratione, qua *altum* et *profundum* promiscue usurpantur. Itaque illi asseres intelligendi sunt triquetra fere forma fuisse, ita ut e tribus lateribus unum per proclive porrigeretur et inclinaretur secundum montem; alterum, nempe superius, modice inclinatum esset et leni fastigio devexum; tertium denique e terra, in qua ex inferiore parte defigebatur, assurgeret in

rectum.

²² *Abscisæ*] Ex *abs* et *cædo* fit verbum *abscido*, *abscondi*, *abscisum*. Martialis, l. III. epigr. 66. *Abscidit vultus ensis uterque sacros*. *Abscindo* diversum est verbum, licet ejusdem fere sensus. Atque hujus quidem participium *abscessus* frequentius nunc occurrit in editis. At observat Gronovius fere ubique in optimis et antiquissimis codicibus legi *abscisus*.

²³ * *Succisis asseribus*] Sive asserum fulcris.

²⁴ *Paulo plus septem millia die*] Per diem, et opponitur *nocte*, quod sequitur paulo post. Itaque nihil opus est hic inserere *eo* ante vocem *die*, quod voluerat Gronovius.

cūspiciendi spatium fuit. vix tandem ex insperato stabi- U. C. 583.
 lem ad insiſtendum nactis locum postēro quoque die in tam A. C. 169.
 cava valle opperiri Popillium, ac relictas cum eo copias,
 necesse fuit: quos et ipsos, quum ab nulla parte hostis ter-
 ruisset, locorum asperitas hostiliter vexavit. Tercio die
 conjunctis copiis eunt per saltum, quem incolæ Callipeucen
 adpellant. ²⁵ quarto inde die per æque invia, sed adsuētudine
 peritius, et meliore cum spe, quod nec hostis ²⁶ umquam
 adparebat, et mari adpropinquabant, ²⁷ degressi ⁴ in campos,
 inter ²⁸ Heracleum et Libethrum posuerunt castra peditum:
 quorum pars major tumulos tenebat. ii vallem, ²⁹ campi
 quoque partem, ubi eques tenderet, amplectebantur.

VI. Lavanti regi dicitur nunciatum, hostes adesse. quo Persei pa-
 nuncio quum pavidus exsiluisset ³⁰ e solio, ³¹ victum se sine ^{vor}
 prœlio clamitans proripuit; et, subinde per alia atque alia
 pavida consilia et imperia trepidans, ³² duobus ex amicis
 Pellam, alterum Asclepiodotum, ubi pecunia deposita erat,
 ex præsidiis revocat; omnesque aditus aperit bello. Ipse,
 ab Dio ³³ auratis statuīs omnibus raptim, ne praeda hosti
 essent, in classem congestis, ocius demigrare Pydnam cu- et incredi-
 git: et, quæ temeritas consulis videri potuisset, quod eo bilis stupor.
 processisset, unde invito hoste regredi nequiret, eam ³⁴ non
 inconsultam audaciam fecit. Duos enim saltus, per quos
 inde evadere possent, habebant Romani: unum per Tempe
 in Thessaliam, alterum in Macedoniam præter Dium; quæ
 utraque regiis tenebantur præsidiis. Itaque si dux intrep-
 idus decem dies primam speciem adpropinquantis terroris
 sustinuisset, ³⁵ neque receptus Romanis per Tempe in Thes-
 saliam, neque commeatibus pervehendis eo patuisset iter.

^c usquam Crev. ⁴ degressi Gron. Crev.

²⁵ Quarto inde die] Olim legebatur
 tertio, manifesto errore, quem sustulit
 Sigonius.

²⁶ Usquam] Olim unquam. Mu-
 tavit Sigonius.

²⁷ Degressi] Lege cum Sigonio, de-
 gressi.

²⁸ Heracleum] Sic dedit Grono-
 vius. Antea Heracetum: corrupte.

²⁹ Campi quoque] Gronovius legi
 jubet campique.

³⁰ E solio] Solium est pars balnei,
 in qua quis sedens lavatur.

³¹ Victum se . . . clamitans, prori-
 puit] Bis intelligendum: ei se, quamvis
 semel exprimitur. Clamitans se vic-
 tum esse, se proripuit.

³² Duobus ex amicis Pellam] Hic
 aliqua desunt, quæ ex c. 10. infra, et
 ex Diodoro in Excerpt. Vales. suppleri
 possunt in hunc fere modum. Duobus
 ex amicis, Niciam proficisci jussit Pel-

lam, ubi pecunia deposita erat, et,
 quidquid ejus ibi nancisceretur, in
 mare dejicere: alterum, Andronicum
 misit Thessalonicam, ut navalia incen-
 deret. Simul Hipplam et Asclepiodo-
 tum ex præsidiis revocat. In eo tamen
 discrepat Diodorus a Livio, quod pro
 urbe Pella nominat Phacum.

³³ Auratis statuīs] Intellige insig-
 nem illam turram, Lysippi opus: id
 est, statuas equestres viginti quinque,
 quas Alexander fieri jusserat totidem
 fortissimorum virorum in pugna ad
 Granicum occisorum.

³⁴ Non inconsultam audaciam] Hoc
 debetur Sigonio. Antea, non consul-
 tam.

³⁵ Neque receptus Romanis per
 Tempe in Thessaliam] Quatuor pos-
 tramæ voces videntur huc immigrasse
 ex quarto ante versu. Certe iis nihil
 hic est opus.

U. C. 583. Sunt enim Tempe salus, etiamsi non bello fiat infestus, transitu difficilis. nam ³⁶ præter angustias per quinque milia, qua exiguum jumento onusto iter est, rupes utrimque ita abscissæ sunt, ut despici vix sine vertigine quadam simul oculorum animique possit. terret et sonitus et altitudo per mediam vallem fluentia Penei amnis. Hic locus, tam suapte natura infestus, per quatuor distantia loca ³⁷ præsidii regis fuit insessus. unum in primo aditu ad Gonnum erat: ³⁸ alterum Condylon castello inexpugnabili: tertium circa Lathunta, quem Characa adpellant: quartum viæ ipsi, qua et media et angustissima vallis est, inpositum, quam vel decem armatis tueri facile est. Intercluso per Tempe simul aditu comœatibus, simul reditu, ipsi montes, per quos descenderant, repetendi erant. ³⁹ quod ut furto fefellerant, ita propalam, tenentibus superiora cacumina hostibus, non poterant: et experta difficultas spem omnem incidisset. Supererat nihil aliud in temere commisso, quam in Macedoniam ad Dium per medios evadere hostes: quod, nisi Dii mentem regi ademissent, ipsum ingentis difficultatis erat. Nam quum Olympi radices montis paullo plus quam mille passuum ad mare relinquant spatium, cujus dimidium loci occupat ostium late restagnans Baphyri amnis, ⁴⁰ partem planitiæ aut Jovis templum, aut oppidum tenet; reliquum perexiguum fossa modica valloque claudi poterat, et saxorum ad manum silvestrisque materiæ tantum erat, ut vel murus objici, turresque excitari potuerint. Quorum nihil quum dispexisset cæcata mens subito terrore, ⁴¹ nudatis omnibus præsidii, patefactisque bello, ad Pydnam refugit.

VII. Consul, plurimum et præsidii et spei cernens in stultitia et segnitie hostis, remisso nuncio ad Sp. Lucretium Larissam, ut castella, relicta ab hoste, circa Tempe occuparet, præmisso Popillio ad explorandos transitus circa Dium, postquam patere omnia in omnes partes animadvertit, se-

36 *Præter angustias*] Præterquam quod angusta via est per quinque milia, adeo ut exiguum onusto jumento iter sit, utrimque . . . Parum videntur convenire huic descriptioni ea quæ Plinius l. IV. c. 8. de eodem loco habet. *Tempe*, inquit, *quinque milium passuum longitudine, et ferme sesquijugeri latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextra levæque leniter convexis jugis.*

37 *Præsidii regis*] Malleus cum Gronovio *regis*. Sic enim solet Livius.

38 *Alterum Condylon*] Idem Gronovius legendum existimat *alterum*,

nempe præsidium, ad *Condylon*. *Castello* intellige *cum castello*, vel *in castello*.

39 *Quod ut furto fefellerant*] Quod ut fecerant fallentes furto Persea Macedonasque, ita propalam facere non poterant, si tenuissent cacumen hostes. Transscenderant quidem illos saltus, quia fefellerant hostem: at idem facere non poterant palam et aperta vi, si hostis obstitisset.

40 *Partem planitiæ*] Revocavit primæ editionis scripturam Gronovius. Vulgatæ habent *planities*.

41 *Nudatis omnibus præsidii*] Nudatis præsidio omnibus locis.

cundis castris pervenit ad Dium: metarique ⁴² sub ipso U. C. 583.
 templo, ne quid sacro in loco violaretur, jussit. Ipse, A. C. 169.
 urbem ingressus, sicut non magnam, ita exornatam ⁴³ pub- Cos. Dium
 liciis locis et ⁴⁴ multitudine statuarum, munitamque egregie, pervenit.
 vix satis credere, in tantis rebus sine causa relictis non ali-
 quem subesse dolum. Unum diem ad exploranda circa
 omnia moratus, castra movet: satisque credens, paratam
 frumenti copiam fore, eo die ad amnem nomine Mityn pro-
 cessit. Postero die progressus, Agassam urbem, tradentibus
 sese ipsis, recepit: et, ut reliquorum Macedonum animos
 sibi conciliaret, obsidibus contentus, sine praesidio relinquere
 se eis urbem, immunesque ac suis legibus victuros, est polli-
 citus. Progressus inde diei iter, ad Ascordum flumen po-
 suit castra: et, ⁴⁵ quantum procederet longius a Thessalia,
 eo majorem rerum omnium inopiam sentiens, regressus ad Inopia la-
 Dium est; dubitatione omnibus exempta, quid intercluso ab borat.
 Thessalia patiendam fuisset, cui procul inde abscedere tu-
 tum non esset. Perseus, contractis in unum omnibus copiis
 ducibusque, increpare praefectos praesidiorum, ante omnes
 Asclepiodotum atque Hippiam: ab his dicere claustra Ma-
 cedoniae tradita Romanis esse: cujus culpae reus nemo jus-
 tius, quam ipse, fuisset. Consuli postquam ex alto con-
 specta classis spem fecit, cum commeatu naves venire, (in-
 gens enim caritas annonae ac prope inopia erat) ab invectis
 jam portum audit, onerarias naves Magnesiae relictas esse.
 Incerto inde, quidnam agendum foret, (adeo sine ulla ope
 hostis quae adgravaret, cum ipsa difficultate rerum pugnan-
 dum erat) peropportune literae a Sp. Lucretio adlatæ sunt:
 castella se, quæ super Tempe essent et circa Philan, tenere
 omnia, frumentique in iis et aliarum in usum rerum copiam
 invenisse.

VIII. His magnopere lætus consul ab Dio ad Philan Dium relin-
 ducit, simul ut praesidium ejus firmaret, simul ut militi fru- quit.
 mentum, cujus tarda subvectio erat, divideret. Ea profectio
 famam haudquaquam secundam habuit. nam alii, metu re-
 cessisse eum ab hoste, ferebant, quia ⁴⁶ manenti imperatori
 proelio dimicandum foret: alii ⁴⁷ ignarum, belli quæ in dies

⁴² Sub ipso templo] Templum Jo-
 vis intellige, cujus sub finem c. præ-
 cedentis mentio facta est.

⁴³ * Publicis locis] Qualia sunt fora,
 porticus, basilicæ.

⁴⁴ Multitudine statuarum] Vid. not.
 33. ad c. proximè præcedens: * et in-
 tellige, præter illam amicorum tur-
 mam, quam Perseus in classem con-
 gesserat, allarum quoque statuarum
 non mediocre numerum in urbe Dio
 fuisse.

⁴⁵ Quantum procederet longius]
 Muretus et Gronovius reponunt quan-
 to. Sed quid vetat dici quantum lon-
 gius, quemadmodum apud Plautum
 quam magis intendas vincula? Nimi-
 rum quantum regitur a præpositione
 secundum intellecta.

⁴⁶ Manenti imperatori] Vox impe-
 ratori omnino otiosa est.

⁴⁷ Ignarum belli quæ] Magis pla-
 ceret, mutato duarum vocum ordine,
 ignarum, quæ belli in dies fortuna no-

U. C. 583. fortuna novaret; ut qui, obferentibus sese rebus, omisisset
A. C. 169. e manibus ea, quæ mox repeti non possent. Simul enim
cessit possessione Dii, excitavit hostem, ut nunc^d tandem
sentiret, recuperanda esse, quæ prius culpa amissa forent.

Perseus
Dium redit. Audita enim profectio consulis, regressus Diium, quæ
disiecta ac vastata ab Romanis erant, reficit: pinnas mœ-
nium decussas reponit, ab omni parte muros firmat: deinde
quinque millia passuum ab urbe citra ripam Enipei amnis
castra ponit. **Lamnem** ipsum, transitu perdifficilem, pro mu-
nimento habiturus. Fluit ex valle Olympi montis, æstate
exiguus, hibernis idem incitatus pluviis: ⁴⁸ et supra rupes
ingentes gurgitibus facit, et intra prorupta, in mare evol-
vendo terram, præaltas voragine, cavatoque medio alveo
ripas utrimque præcipientes. Hoc flumine Perseus ⁴⁹ septum
iter hostis credens, extrahere reliquum tempus ejus æstatis
in animo habebat. Inter hæc consul a Phila Popillium
cum duobus millibus armatorum Heracleum mittit. abest a
Diium Tempeque, in rupe amni imminente positum.

Heracleum
obpugna-
tum.

IX. Popillius, priusquam armatos muris admoveret, mi-
sit, qui magistratibus principibusque suaderent, fidem cle-
mentiamque Romanorum, quam vim, experiri mallent. ni-
hil ea consilia moverunt, quia ignes ad Enipeum ex regis
castris adparebant. Tum terra marique (et classis adpulsa
ab litore stabat) simul armis, simul operibus machinisque,
obpugnari cœpti. Juvenes etiam quidam Romani, ludicro
circensi ad usum belli verso, partem humillimam muri ce-
perunt. Mos erat tum, nondum hac effusione inducta
⁵⁰ bestiis omnium gentium circum complendi, varia specta-
culorum conquirere genera: ⁵¹ nec, semel quadrigis, semel

^d tunc Gron. Crev.

varet. Aut certe sic exponendus locus,
quasi hoc ordine collocatæ voces es-
sent: qua de forma loquendi vid. not.
89. ad l. IV. c. 17. supra.

48 *Et supra rupes ingentes gurgiti-*
bis] Emenda ex Gronovii mente: *Et*
supra rupes, ingentes gurgites facit, et
infra, proruptam in mare evolvendo ter-
ram, præaltas voragine. Nempe in-
telligendum est rupibus in ipso alveo
enatis cursum amnis impediri. Supra
eas rupes tardatæ earum objectu aquæ
ingentes gurgites faciunt. Infra eas-
dem rupes vis aquarum per se ipsa pro-
ruit terram, et alveum magis ac magis
cavat.

49 *Septum iter hostis]* Melius *hosti.*

50 *Bestiis omnium gentium]* Vult
Fulvius Ursinus *omnium generum.*
Potest tamen vulgata lectio retineri,

ut recte monet Dujatius. Sensus est:
bestiis ex toto terrarum Orbe conquisi-
tis. Nota est hæc Romanorum inæ-
nia, tum ex multis aliis testimoniis,
tum ex litteris Cœlii ad Ciceronem, l.
VIII. Ep. Cic. ad Fam. * Fortasse erunt
quibus placeat magis legere *bestiis om-*
nium generum.

51 *Nec semel quadrigis]* Gronovius
scribendum existimat, *et semel quadri-*
gis: ut voluerit Livius, non ita mul-
tiplicatos esse olim, ut ævo suo,
quadrigarum et desultorum missus;
atque adeo, ut muneris tempus produ-
ceretur, conquisita esse varia specta-
culorum genera. Gronovianæ emenda-
tioni prævivere Onufrius Panvinus,
et Jul. Cæsar Bullingerus: quorum
alter, l. I. de Ludis Circensibus, c. 9.
alter libro de Circo ludisque Circensi-

desultore misso, vix unius horum tempus utrumque curriculum complebat. Inter cetera sexageni ferme juvenes, interdum plures, ⁵² adparitoribus ludi armati inducebantur. horum inductio ⁵³ in parte simulacrum decurrentis exercitus erat; ex parte ⁵⁴ elegantioris exercitii, quam militaris artis, propiorque gladiatorum armorum usu. ⁵⁵ Quum alios decursus edidissent motus, quadrato agmine facto, scutis super capita densatis, stantibus primis, secundis submissioribus, tertiis magis et quartis, postrenis etiam genu nisis, fastigatam, sicut tecta ædificiorum sunt, testudinem faciebant. Hinc quinquaginta ferme pedum spatio distantes duo armati procurrebant, comminatique inter se, ab ima in summam testudinem per densata scuta quum evasissent, nunc velut propugnantes per oras extremæ testudinis, nunc in media inter se concurrentes, haud secus quam stabili solo persultabant. Huic testudini simillima parti muri admota, quum armati superstantes subissent, propugnatoribus muri fastigio altitudinis æquabantur: depulsisque iis, in urbem ⁵⁶ duorum signorum milites transcenderunt. Id tantum dissimile fuit, quod, et in fronte extrema, et ex lateribus, soli non habebant super capita elata scuta ne nudarent corpora; ⁵⁷ sed prætectæ pugnantium more. ita nec ipsos tela ex muro missa subeuntes læserunt, et testudini injecta imbris in modum lubrico fastigio innoxia ad inumlabebantur. Et consul, capto jam Heracleo, castra eo promovit; tamquam Diem, atque, inde submoto rege, in Pieriam etiam progressurus. Sed, hiberna jam præparans, vias commentibus subvehendis ex Thessalia muniri jubet, et eligi horreis opportuna loca tectaque ædificari, ubi diversari portantes commentus possent.

X. Perseus, tandem ⁵⁸ a pavore eo, quo adtonitus fuerat, Padet Per-

^a ab apparitoribus Gron.

seca pavoris sui.

bus, c. 50. hunc Livii locum allegantes, habent, Nam semel quadrigis: sive ex conjectura corrigerent locum, sive in suis Livii exemplaribus sic legissent. Qui sint desultores, docet ipse aliud agendo Livius, l. XXIII. c. 29. Numida . . quibus dantur equos in modum timas trahentibus equos inter acerrimam cape pugnam in recentem equum ac fove armatis transultare mos erat. Denique hoc eodem loco Gronovius reposuit ex antiquis editis utrumque curriculum, quum recentiores mendose habuissent utrumque curriculum. Curriculum hic idem valet ac cursus.

⁵² Apparitoribus ludi] Sic legebatur in veteribus editis, teste Gronovio. Nuperi adjecerunt ab ante apparitoribus. Multum blanditur Mureti con-

jectura: interdum plures apparitoribus ludis.

⁵³ In parte . . ex parte] Hæc sic dicta sunt, quomodo si iteraretur partem.

⁵⁴ Elegantioris exercitii, quam militaris artis] Expunge cum Gronovio vocem artis.

⁵⁵ Quum alios decursus edidissent motus] Malit Dujatius decursu: et merito quidem.

⁵⁶ Duorum signorum] Duorum manipulorum. Vid. not. 2. ad l. XXXIII. c. 1.

⁵⁷ Sed prætectæ] Reponit Lipsius prætentæ. Refertur enim ad scuta.

⁵⁸ A pavore . . recepto animo, malle] Adjecit Sigonius voculam a, et legi jussit malle pro mallot.

U. C. 583.
A. C. 169.

Variae urbes
a Rom.
frustra tenta-
tae.

recepto animo, malle, imperiis suis non obtemperatum esse, quum trepidans gazam in mare dejici Pellæ, Thessalonicae navalia jusserat incendi. Andronicus, Thessalonicam missus, traxerat tempus, ⁵⁹ id ipsum quod accidit, poenitentiae relinquens locum. incautior Nicias Pellæ projiciendo ⁶⁰ pecuniae partem, quod fuerat nactus: sed ⁶¹ in rem emendabilem visus lapsus esse, quod per urinatores omne ferme extractum est. tantusque pudor regi pavoris ejus fuit, ut urinatores clam interfici jusserit; deinde Andronicum quoque et Nician, ne quis tam dementis imperii conscius exsisteret. Inter hac C. Marcius, cum classe ab Heracleo Thessalonicae profectus, et agrum pluribus locis, expositis per litora armatis, late vastavit, et procurrentes ab urbe, secundis aliquot proeliis, trepidos intra moenia compulit. jamque ipsi urbi terribilis erat, ⁶² quum, dispositis omnis generis tormentis, non vagi modo circa muros, temere adpropinquantes, sed etiam qui in navibus erant, saxis tormento emicantibus ⁶³ percutiebantur. Revocatis igitur in naves militibus, omissaque Thessalonicae obpugnatione, Æniam inde petunt. quindecim millia passuum ea urbs abest, adversus Pydnam posita, fertili agro. Pervastatis finibus ejus, legentes oram, Antigoneam perveniunt. ibi, egressi in terram, primo et vastarunt agros passim, et aliquantum prædæ contulerunt ad naves. dein palatos eos adorti Macedones, mixti pedites equitesque, fugientes effuse ad mare persecuti, quingentos ferme occiderunt, et non minus ceperunt. Nec aliud, quam ultima necessitas, quum recipere se tuto ad naves prohiberentur, animos militum Romanorum, simul desperatione alia salutis, simul indignitate, irritavit. Redintegrata in litore pugna est. adjuvare et, qui in navibus erant. Ibi Macedonum ducenti ferme cæsi; par numerus captus. Ab Antigonea classis profecta, ad agrum Pallenensem exscensionem ad populandum fecit. Finium is ager Cassandrensiū erat, longe fertilissimus omnis oræ,

⁵⁹ *Id ipsum quod accidit, poenitentiae relinquens locum*] Scabra Gronovio videtur hæc oratio, non nobis. * Nulla hic erit difficultas, si in interpretando membrorum ordinem inverteris. † *Poenitentiae relinquens locum, id ipsum quod accidit*, id est, quod quidem ipsum accidit, nempe ut regem poeniteret.

⁶⁰ *Pecuniae partem, quod fuerat nactus*] Et hunc locum Gronovius post Freinshemium conjecturis sollicitat. Nobis nihil videtur esse vitii. *Pecuniae partem*, scilicet *id quod fuerat nactus*.

⁶¹ *In rem emendabilem . . . lapsus esse*] Potest tolerari vulgatum. Magis

tamen placeret, quod subjicit Gronovius, in errorem . . . *emendabilem*.

⁶² *Quum dispositis omnis generis tormentis*] Ab iis qui in urbe erant.

* Tota periodus habere videtur aliquid obscuri propter nimiam brevitatem. Sensus est: jamque ipsi urbi terribilis erat, quum subito conversa est rerum facies, dispositis super urbis muros tormentis, quibus Romani, et in agris, et in ipsis quoque navibus percutiebantur. Itaque absistere incepto coacti sunt.

⁶³ *Percutiebantur*] *Leges percutiebantur*.

quam prætervecti fuerant. Ibi Eumenes rex, viginti tectis U. C. 583. navibus ab Elea profectus, obvius fuit; et quinque missæ a A. C. 169. Prusia rege tectæ naves.

XI. Hac virium accessione animus crevit prætori, ut Cassandream obpugnaret. ⁶⁴ Condita est a Cassandro rege in ipsis faucibus, quæ Pallenensem agrum ceteræ Macedoniæ jungunt, hinc Toronaïco, hinc Macedonico septa mari. Eminent namque in altum lingua, in qua sita est: ⁶⁵ nec minus, quam in altum magnitudine Atho mons, excurrit, obversa in regionem Magnesie duobus imparibus promontoriis; quorum majori Posideum est nomen, minori Canastræum. Divisis partibus obpugnare adorti: Romanus ad Clitas, quas vocant, munimenta, ⁶⁶ cervis etiam objectis, ut viam intercluderet, a Macedonico ad Toronaïcum mare perducit. ab altera parte ⁶⁷ euripus est: inde Eumenes obpugnabat. Romanis in fossa complenda, quam nuper objecerat Perseus, plurimum erat laboris. Ibi quærenti prætori, quia nusquam cumuli adparebant, quo regesta e fossa terra foret, ⁶⁸ monstrati sunt fornices: *non ad eandem crassitudinem, qua veterem murum, sed simplici laterum ordine, structos esse.* Consilium igitur cepit, transosso pariete iter in ur-

⁶⁴ *Condita est a Cassandro rege*] Olim Potidæa, teste Plinio, l. IV. c. 10. Illam deinde vel auxerat, vel instauraverat Castander, et de suo nomine *Cassandream* dixerat.

⁶⁵ *Nec minus quam in altum magnitudine Atho mons excurrit*] Prolixa et verborum oratio, et quæ sapientiarum inani. * Reseca vocem *magnitudinem*, et, levi traiectione verborum, emenda: *nec minus in altum quam Atho mons excurrit.*

⁶⁶ *Cervis etiam objectis*] Cervi erant ramis trunci arborum, quos in terram ante fossam vallumque depangere et varie cerere solebant, ad obstruendum aut impediendum iter. Nomen habuerunt a similitudine cornuum cervi. Plura de his vide apud Lips. l. II. Pothæet. Dial. 2.

⁶⁷ *Euripus*] Intelligenda videtur fossa aliqua manu facta, quæ maris aquas acciperet. Nam tales fossæ *Euripi* apud antiquos nominabantur.

⁶⁸ *Monstrati sunt fornices*] Gronovius reponit *monstratum est*, atque etiam hanc emendationem Clericus in contextum admiserat. Sed videtur antiqua lectio stare posse. Nimirum in iis quæ sequuntur, *râ structos esse* pendet a verbo *dicebant, dictum est*, intellecto, ex solenni more Livii. Ceterum totius loci, qui ob nimiam brevi-

tatem sane perspicuus non est, hic fortasse sensus esse possit. Quærebat prætor, quo regesta e fossa terra esset. Monstrati sunt fornices, dictumque illos structos esse e terra quam e fossa egresserant, in lateres cocta. Quod ut probarent ii qui prætores tota de re communefaciebant, observabant illos fornices aliter structos esse ac veterem murum urbis, nec proinde eodem tempore. Fossa autem, ut supra annotatum est, nuper objecta fuerat a Perseo. Quum igitur fossa esset recens facta, fornices item recens structi, hoc argumento aliquatenus dicta firmabant. Prætori e re natum est consilium, ut fornicum parietes simplici laterum ordine structos, quod facile factu erat, transfoderet, atque id sibi iter in urbem patefaceret. Restaret explicandum, ubi et quem ad usum structi illi fornices, et qui eorum pariete perfosso in urbem pateret via. Hæc non facile expeditur. Tantum observabimus fossam tunc completam non fuisse a Romanis. Itaque locus ubi perfossi sunt fornices, debuit esse citra fossam, si Romanos respicias. In ejusmodi locis non possumus non multum desiderare Polybium, qui ut militaris vir, et locorum peritus, et accuratissimus scriptor, omnia, ni fallit animus, diligentius exposuerat.

U. C. 583. bem patefacere. fallere autem ita se posse, si, muros a parte
A. C. 169. alia scalis adortus, tumultu injecto,⁶⁹ in custodiam ejus loci
propugnatores urbis avertisset. Erant in praesidio Cassan-
dreae, praeter non contemneudam juventutem oppidanorum,
octingenti Agrianes,⁷⁰ et duo millia Penestarum Illyriorum,
⁷¹ a Pleurato inde missi, bellicosum utrumque genus. His
juventibus muros, quum subire Romani summa vi niterentur,
momento temporis parietes fornicum perfossi urbem patefe-
cerunt.⁷² quod si, qui irrupere, armati fuissent, extemplo
cepissent. Hoc ubi perfectum esse opus militibus nuacia-
tum est, clamorem alacres gaudio repente tollunt, aliis parte
alia in urbem inrupturis.

XII. Hostes primum admiratio cepit, quidnam sibi re-
pentinus clamor vellet. postquam patere urbem acceperet
praefecti praesidii Pytho et Philippus,⁷³ pro eo, qui occu-
passet adgredi, opus factum esse rati, cum valida manu
Agrianum Illyriorumque erumpunt: Romanosque, qui alii
aliunde coibant convocabanturque, ut signa in urbem infer-
rent, incompósitos atque inordinatos fugant, persequuntur-
que ad fossam: in quam compulso ruina cumulant, sex-
centi ferme ibi interfecti, omnesque prope, qui inter murum
fossamque deprehensi erant, vulnerantur. Ita suo ipse
conatu percussus praetor, signior ad alia factus consilia
erat: et ne Eumeni quidem, simul a mari, simul a terra
adgredienti, quidquam satis procedebat. Placuit igitur
utrique, custodiis firmatis, ne quod praesidium ex Macedo-
nia intromitti posset, quoniam vis aperta non procemis-
set, operibus moenia obpugnare. Haec parantibus his, de-
cem regii lembi, ab Thessalonica cum delectis Gallorum
auxiliaribus missi, quum in salo stantes hostium naves con-
spexissent; ipsi, obscura nocte, simplici ordine, quam pot-
erant proxime litus tenentes, intrarunt urbem. Hujus novi
praesidii fama absistere obpugnatione simul Romanos re-
gemque coegit. circumvecti promontorium, ad Toronen
classem adpulerunt. Eam quoque obpugnare adorti, ubi

⁶⁹ *In custodiam ejus loci*] Quem
scalis adoriretur.

⁷⁰ *Et duo millia Penestarum*] Sic
dedit Sigonius, quum inveniret *M mil-
lia*: unde ille effecit *MM.* sive *duo
millia*. Tamen l. XLIII. c. 23. dicitur
*Perseus ex Penestarum gente mille
pedites, ducentos equites . . . Cassan-
driam, praesidio ut essent, misisse.*

⁷¹ *A Pleurato inde missi*] Pro inde,
quod procul dubio vitiosum est, lege
vel deinde, vel cum Gronovio eodem.

⁷² *Quod si, qui irrupere*] Nulli ir-
rupere, ut constat ex c. seq. Neque

inermes id facere fuissent aui, tanto
vitae periculo. Legit ergo *Perseus,
quod si, qui irrumperent, armati fui-
sent*: hoc sensu, si praesto fuissent ar-
mati, qui irrumperent in urbem. *Nihil*
probabilius videtur quod *Dujetius* sug-
gerit, *qui perfodere*, vel *qui perruperit*,
nempe parietem.

⁷³ *Pro eo*] Antea *Proco*. Emenda-
vit Freinshemius, adstipulante Groo-
vio. Rati opus factum a Romanis si
utile futurum, qui primus aggre-
turasset.

valida defendi manu animadverterant, irrito incepto Demetriadem petunt. Ibi quin adpropinquantibus repleta mœnia armatis vidissent, prætervecti ad Iökon classem adpulerunt; inde, agro vastato, Demetriadem quoque adgressuri.

U. C. 583.
A. C. 169.

XIII. Inter hæc et consul, ne segnis sederet tantum in agro hostico, M. Popillium cum quinque millibus militum ad Melibœam urbem obpugnandam mittit. Sita est in radicibus Ossæ montis, qua parte in Thessaliam vergit, opportune imminens super Demetriadem. Primus adventus hostium perculit incolas loci: conlectis deinde ex necopinato pavore animis, discurrunt armati ad portas ac mœnia, qua suspecti aditus erant: spemque extemplo inciderunt, capi primo inpetu posse. Obsidio igitur parabatur, et opera obpugnationum fieri cœpta. Perseus, quum audisset, simul Melibœam a consulis exercitu obpugnari, simul classem Iökei stare, ut inde Demetriadem adgrederetur, Euphranorem quemdam ex ducibus cum delectis duobus millibus Melibœam mittit. eidem imperatum, ut, si a Melibœa submovisset Romanos, Demetriadem prius occulto itinere intraret, quam ab Iölco ad urbem castra moverent Romani. Et ab obpugnatoribus Melibœæ, quum in superioribus locis repente adparuisset, cum trepidatione multa relicta opera sunt, ignisque injectus. ita a Melibœa abcessum est. Euphranor, soluta unius urbis obsidione, Demetriadem extemplo ducit. nec tum mœnia modo, sed agros etiam ⁷⁴ considerunt se a populationibus tueri posse: et eruptiones in vagos populatores non sine vulneribus hostium factæ sunt. Circumvecti tamen mœnia sunt prætor et rex, situm urbis contemplantes, si qua parte tentare aut opere aut vi possent. Fama fuit, per ⁷⁵ Cydantem Cretensem et Antimachum, qui Demetriadi præerat, tractatas inter Eumeneum et Persea conditiones amicitiae. ab Demetriade certe abcessum est. Eumenes ad consulem navigat: gratulatus, quod prospere Macedoniam intrasset, Pergamum in regnum abit ⁷⁶. Marcius Figulus prætor, parte classis in hiberna Sciathum missa, cum reliquis navibus Oreum Boeotiae petit, eam urbem aptissimam ratus, unde exercitibus, qui in Macedonia, quique in Thessalia erant, mitti commentus possent. De Eumene rege longe diversa tradunt. Si Valerio Antiati credas, nec classe adjutum ab eo prætorem esse, quum sæpe

⁷⁴ * *Cydantem* Crev. ⁷⁶ *abii* Gron. Crev.

⁷⁴ * *Considerunt*] Observa parum omnino usitatum verbum, pro *conficiunt*.

⁷⁵ *Cydantem*] Sic Sigonius. Antea *Cydantem*.

⁷⁶ *Oreum Boeotiae*] Oreum urbs est.

Eubœæ insulæ, non Boeotiae. *Legi* ergo *Oreum Eubœæ*. Neque enim vitium est in nomine urbis, quum infra c. 30. Octavius prætor, qui Marcio successit, dicatur isse *Oreum ad elus-*

U. C. 583. eum literis arcessisset, tradit, ⁷⁷ nec cum gratia ab consule
A. C. 169. profectum in Asiam, indignatum, quod, ut iisdem castris
tenderet, permissum non fuerit. ne ut equites quidem Gal-
los, quos secum adduxerat, relinqueret, impetrari ab eo po-
tuisse. Attalum fratrem ejus et remansisse apud consulem,
et sinceram ejus fidem æquali tenore egregiamque operam
in eo bello fuisse.

XIV. Dum bellum in Macedonia geritur, legati Trans-
alpini ab regulo Gallorum (Balanos ipsius traditur nomen;
gentis, ex qua fuerit, non traditur) Romam venerunt, polli-
centes ad Macedonicum bellum auxilia. Gratiae ab senatu
actæ, muneraque missa, torquis aureus ⁷⁸ duo pondo, et pa-
teræ aureæ quatuor pondo, equus phaleratus, armaque eques-
tria. Secundum Gallos Pamphyli legati coronam auream,
⁷⁹ ex viginti millibus Philippeorum factam, in curiam intul-
erunt: petentibusque iis, ut id donum in cella Jovis optimi
maximi ponere, et sacrificare in Capitolio liceret, permis-
sum. benigneque amicitiam renovare volentibus legatis res-
ponsum, et ⁸⁰ binum millium æris singulis missum munus.

Prusiæ et
Rhodiorum
legati.

Tum ab rege Prusia, et paulo post ab Rhodiis, de eadem re
longe aliter disserentes legati auditi sunt. utraque legatio
de pace reconcilianda cum rege Perseo egit. Prusiæ preces
magis, quam postulatio, fuere, profitentis, *et ad id tempus se
cum Romanis stetisse, et, quoad bellum foret, staturum. Cete-
rum quum ad se a Perseo legati venissent de finiundo cum
Romanis bello, et iis pollicitum deprecatores apud senatum
futurum; ⁸¹ petere, si possent inducere in animum, ut finiant
iram, se quoque in gratia reconciliatæ pacis posse uti.* hæc
regii legati. Rhodii, superbe commemoratis erga populum
Romanum beneficiis, et pene victoriæ, utique de Antiocho
rege, majore parte ⁸² ad se vindicata, adjecerunt: *Quum per*

Rhodiorum
superba
oratio.

⁷⁷ * *Nec cum gratia ab consule pro-
fectum*] Neque ita profectum ab con-
sule, ut integra esset inter illos gratia
et amicitia, sed cum mutua offensione.

⁷⁸ *Duo pondo*] Qui tres marcas
nostrates, unciam unam pondo habe-
ret. *Quatuor pondo.* Sex marcas, un-
cias duas.

⁷⁹ *Ex viginti millibus Philippeo-
rum*] Aureorum: qui quum singuli
pares essent didrachmo, sequitur vi-
ginti millia nummorum Philippeorum
redire ad 400. libras Romanas pondo,
marcas nostrates 625. Immane pro-
fecto pondus, etiamsi detrahatur ma-
nus pretium. Sed corona illa dicanda
erat Jovi, et stabili sede in Capitolio
collocanda.

⁸⁰ *Binum millium æris*] Marcarum

argenti 3. unciae 1.

⁸¹ *Petere, si possent*] *Lege cum
Gronovio et petere, quod respondent illi
que præcedunt, et pollicitum.* Ultima
huius periodi sic ab eo formantur: *se
quoque in gratia reconciliatæ pacis uti
poverunt*: id est, darent sibi locum in-
eundæ gratiæ apud Perseum, tanquam
pacis reconciliatori. Hujus locutionis,
*ponere in gratiam, vel in gratia, ex-
empla ex epistolis Ciceronis hic allegat
Gronovius. Unum afferemus e lib. V.
ad Att. ep. 11. Apud Patronem te in
maxima gratia poni.* Feci, ut mag-
nam tibi gratiam haberet Patro, os-
tendendo ei, te, quod desiderat, id mihi
vehementer commendasse.

⁸² *Ad se vindicata*] Olim a M.
Emendavit Sigonius.

inter Macedonas Romanosque esset, sibi amicitiam cum rege U. C. 583.
 Perseo captam. eam se invito, nullo ejus in se merito, quoniam A. C. 169.
 ita Romanis visum sit in societatem se belli trahere, interrupuisse.
 Tertium se annum multa ejus incommoda belli sentire. mari
 intercluso, inopia insulam premi, amissis⁸³ maritimis vectigali-
 bus atque commeatibus. Quum id ultra pati non possent, lega-
 tos alios ad Persea in Macedoniam misisse, qui ei denuncia-
 rent, Rhodiis placere, pacem eum componere cum Romanis: se
 Romam eadem nunciatum missos. Per quos stetisset, quo-
 minus belli finis fieret, adversus eos quid sibi faciendum esset,
 Rhodios consideraturos esse. Ne nunc quidem hæc sine inde-
 gnatione legi audiri posse, certum habeo. inde existi-
 mari potest, qui habitus animorum audientibus ea Patribus
 fuerit.

XV. Claudius, nihil responsum, auctor est: tantum se-
 natusconsultum recitatum, quo Caras et Lycios liberos esse
 juberet populus Romanus, literasque extemplo ad utramque
 gentem⁸⁴ scirent indicatum mitti. Qua audita re, princi-
 pem legationis, cujus magniloquentiam vix curia paulo
 ante ceperat, contrujisse. Alii responsum esse tradunt, Po-
 pulum Romanum et principio hujus belli haud vanis auctoribus
 compertum habuisse, Rhodios cum Perseo rege adversus rem-
 publicam suam occulta consilia inisse: et, si id ante dubium
 fuisset, legatorum paulo ante verba ad certum rede-
 gisse: et plerumque ipsam se fraudem, etiamsi initio cautior fuerit, de-
 tegere. Rhodios⁸⁵ nuncio in orbe terrarum arbitrio belli pa-
 cisque agere: ⁸⁶ Deorum nutu arma sumturos positurosque Ro-
 manos esse. jam non Deos fiederum testes, sed Rhodios habitu-
 ros. ⁸⁷ Itane tandem iis pareatur, exercitusque de Macedonia

⁸³ * Maritimis vectigalibus æque
 commeatibus] Maritima vectigalia sunt
 portoria, et aliæ mercedes quæ in pub-
 licum redigebantur ex mercibus im-
 portatis in insulam. Maritimi com-
 meatas, quæcumque mari invehuntur
 ad usum commoditatemque vitæ.

⁸⁴ Scirent indicatum] Hæc cor-
 rupta esse cuius apparet. Sigonius
 legendum putat ut scirent: id est, ut
 Rhodii scirent rem indicatam esse Ly-
 dia et Caribus. Sed hoc nobis frigi-
 dum et obscurum videtur. Magis in-
 clinat sententia ut credamus ea scirent
 indicatum ab aliquo emendatore esse,
 qui depravatam aliquatenus veterem
 scripturam nactus magis fœdaverit;
 Liviumque scripsisse: *Litterasque ex-
 templa ad utramque gentem et senatus-
 consultum mitti.* Nempe mos est sæpe
 testatus Livius, ut litteræ alicujus ma-
 gistratus cum senatusconsulto mittan-
 tur. Sic l. XXVI. c. 15. *litteras a Cul-*

*purnio prætoris Fulvio et senatuscon-
 sultum tradidit.*

⁸⁵ Nuncio] Uno nuncio per Orbem
 terrarum misso. Sic Cic. pro Lege
 Manil. n. 11. *tot civium Romanorum
 millibus uno nuncio atque uno tempore
 necatis.*

⁸⁶ Deorum nutu] Magis placeret
 eorum, nempe Rhodiorum: siquidem
 in duobus orationis membris, præce-
 denti et sequenti, amara punguntur
 ironia Rhodii, quæ perit, si legitimas
 deorum; retinetur, si reponimus eo-
 rum. Nisi melius est legere Rhodio-
 rum. In ipsa enim repetitione inest
 aliquid irrisionis.

⁸⁷ Itane tandem] Hunc locum sic
 legere et interpungere placeret: *Itane
 tandem? Ni pareatur, exercitusque
 de Macedonia deportentur, visuros esse
 quid sibi faciendum sit.* Hæc ultima
 verba ex oratione Rhodiorum desump-
 ta, hic per irrisionem repetuntur.

U. C. 583. *deportentur? Visuros esse, quid sibi faciendum sit. Quid*
 A. C. 169. *Rhodii visuri sint, ipsos scire. Populum certe Romanum,*
devicto Perseo, quod prope diem sperent fore, visurum, ut pro
meritis cujusque in eo bello civitatis gratiam dignam referat.
 Munus tamen legatis in singulos binum millium æris mis-
 sum est: quod ii non acceperunt.

Marcii lit-
 teræ.

XVI. Literæ deinde recitatæ Q. Marcii consulis sunt,
Quemadmodum, saltu superato, in Macedoniam transisset:
ibi et ex aliis locis commeatus a prætore prospectos in
hiemem habere, et ab Epirotis viginti millia modium tritici,
decem hordei sumsisse: ut pro eo frumento pecunia Ro-
mæ legatis eorum curaretur. Vestimenta militibus ab Roma
mittenda esse: equis ducentis ferme opus esse, maxime Numi-
dis: nec sibi in his locis ullam copiam esse. Senatusconsul-
 tum, ut ea omnia ex literis consulis fierent, factum est. C.
 Sulpicius prætor sex millia togarum, triginta tunicarum, et
 equos deportanda in Macedoniam, præbendaque arbitrato
 consulis locavit, et legatis Epirotarum pecuniam pro fru-
 mento solvit; et Onesimum, Pythonis filium, nobilem Mac-
 edonem, in senatum introduxit. Is pacis semper auctor
 regi fuerat, monueratque, sicut pater ejus Philippus institu-
 tum usque ad ultimum vitæ diem servabat, quotidie bis in
 die fœderis icti cum Romanis perlegendi; ut eum morem,
 si non semper, crebro tamen usurparet. Postquam deter-
 rere eum a bello nequii, primo subtrahere sese per alias
 atque alias causas, ne interesset iis, quæ non probabat,
 cepit: postremo, quum suspectum se esse cerneret, et pro-
 ditionis interdum crimine insimulari, ad Romanos transfu-
 git: magno usui consuli fuit. Ea introductus in curiam
 quum memorasset, senatus in formulam sociorum eum re-
 ferri jussit: locum, lautia præberi: agri Tarentini, qui pub-
 licus populi Romani esset, ducenta jugera dari, et ædes
 Tarenti emi: uti ea curaret, C. Decimio prætori manda-
 tum. Censores censum Idibus Decembribus, severius quam
 ante, habuerunt: multis equi ademti, inter quos P. Rutilio-

Onesimi
 Macedonis
 præmia,

Census.

^s et ibi et Gron.

^b eo del. Ead.

⁸⁸ *Ibi et ex aliis locis]* Vulgo et ibi
 et ex aliis, contra primæ editionis fi-
 dem, teste Hearnio.

⁸⁹ *Commeatus a prætore prospectos]*
 Hoc debetur Sigonio. Prius *commea-*
tus rempublicam prospectos. Nimi-
 rum, ut idem observat, sæpe et facile
 librarii decepti sunt in his vocibus, *P.*
R. et R. P. et P. R. Populus Roma-
nus, Res Publica, Prætor.

⁹⁰ *Viginti milia modium]* Modios
 Parisienses plus 15416. *Decem millia,*
 7708.

⁹¹ *Pro eo frumento]* Addidimus ex

vetustioribus editis vocem *eo*, quæ re-
 spicit triticum et hordeum memorat-
 in iis quæ proxima præcedunt.

⁹² *Pecunia ... curaretur]* Solve-
 retur. *Curare pecuniam, curare mun-*
das, sæpe occurrit in epistolis Cicer-
onis: puta l. II. ad Q. Fratr. ep. 4.
 VII. ad Att. ep. 3. et alibi sæpius.

⁹³ *Pacis semper auctor regi]* Ma-
 gonius. olim legebatur *regis.* Emendavit

⁹⁴ *Quotidie bis in die]* Vel quoti-
 vacat, vel in die.

qui tribunus plebis eos violenter ⁹⁵ accusarat; tribu quoque U. C. 583. is motus, ⁹⁶ et ærarius factus. Ad opera publica facienda A. C. 149. quum eis dimidium ex vectigalibus ejus anni adtributum ex senatusconsulto a quæstoribus esset; Ti. Sempronius ex ea pecunia, quæ ipsi adtributa erat, ædes P. Africani ⁹⁷ pone Veteres ad Vortumni signum, ⁹⁸ lanicinasque et tabernæ conjunctas in publicum emit, ⁹⁹ basilicanique faciendam curavit, quæ postea Sempronia adpellata est.

XVII. Jam in exitu annus erat, et propter Macedonici maxime belli curam in sermonibus homines habebant, quos in annum consules ad finiendum tandem id bellum crearent, itaque senatusconsultum factum est, ut Cn. Servilius primo quoque tempore ad comitia habenda veniret. Senatusconsultum ¹ Sulpicius prætor ad consulem * post paucos dies recitavit, quibus ante diem ** in urbem venturum. Et consul maturavit, et comitia eo die, qui dictus erat, sunt perfecta. *Comitia.* Consules creati L. Æmilius Paullus iterum, ² septimo decimo anno postquam primo consul fuerat, et C. Licinius Crassus. Prætores postero die facti Cn. Bæbius Tamphilas, L. Anicius Gallus, Cn. Octavius, P. Fonteius Balbus, M. Æbutius Elva, C. Papirius Carbo. Omnia ut maturius agerentur, belli Macedonici stimulabat cura. itaque designatos extemplo sortiri placuit provincias; ut, utri Macedonia consuli, ³ cuique prætori classis venisset, sciretur: ut jam inde cogitarent pararentque, quæ bello usui forent, senatunque consulerent, si qua re consulto opus esset. *Latinus, ubi magistratum inissent, quod per religiones posset, primo quoque tempore fieri placere; neque consulem, cui eundem in Macedoniam esset, teneri.* His decretis, consulibus Italia et Macedonia, prætoribus, præter duas jurisdictiones in urbe, classis, et Hispania, et Sicilia, et Sardinia provinciæ nominatæ sunt. Consulum, Æmilio Macedonia, Licinio Italia evenit. Prætores, Cn. Bæbius urbanam, L. Anicius peregrinam, et si quo senatus censuisset, Cn. Octavius classem, P. Fonteius Hispaniam, M. Æbutius Siciliam, C. Papirius Sardiniam est sortitus.

. 95 *Accusarat*] Libri ante Sigonium habebant *accusaret*: mendose.

. 96 *Et ærarius*] Hoc a Fulvie Ursino est. Prius *ut operarius*.

. 97 *Pena veteres*] Vel excidit nomen, quod jungatur *et veteres*, vel ut in illis locorum appellationibus fieri solet, brevitate causa ex usu communi supprimebatur. Illud supplere non notum est.

. 98 *Lanicinas*] Sic Turnebus jussit legi. Antea *lanas*.

. 99 *Basilicam*] Vid. not. 44. ad l.

XXVI. c. 27.

1 *Sulpicius prætor ad consulem missus*] Hic locus suppletus est ex Gronovii mente: tantum, dies quo se in urbem venturum scribebat consul, certo definiri non potuit.

. 2 *Septimodecimo anno*] Imo *decimo quarto*, vel, si ambo extremi anni numerentur, *decimo quinto*.

. 3 *Cuique prætori classis venisset*] *Legis evenisset*, vel *obvenisset*. Sic enim ubique Livius.

U. C. 583.
A. C. 149.
Bellum Macedo-
nicum ad-
paratus.

XVIII. Extemplo adparuit omnibus, non segniter id bellum L. Æmilium gesturum; præterquam quod alius vir erat, etiam quod dies noctesque intentus ea sola, quæ ad id bellum pertinerent, animo agitabat. Jam omnium primum a senatu petit, ut legatos in Macedoniam mitterent ad exercitus viendos classemque, et comperta referenda, quid aut terrestribus aut navalibus copiis ⁴opus esset: præterea ut explorarent copias regias, quantum possent, quaque provincia nostra, qua hostium foret: utrum intra saltus castra Romani haberent, an jam omnes angustiae exsuperatae, et in æqua loca pervenissent: qui fideles nobis socii, qui dubii suspensique ex fortuna fidei, qui certi hostes viderentur: quanti præparati commeatus, et unde terrestri itinere, unde navibus subportarentur: ⁵quid ea æstate terra marique rerum gestarum esset: ex his bene cognitis certa in futurum consilia capi posse ratus. Senatus Cn. Servilio consuli negotium dedit, ut is in Macedoniam, quos L. Æmilio videretur, legaret. Legati biduo post profecti, Cn. Domitius Ahenobarbus, A. Licinius Nerva, L. Bæbius. Bis in exitu anni ejus lapidatum esse nunciatum est; in Romano agro, ⁶simul in Veientibus. novemdiale sacrum factum est. Sacerdotes eo anno mortui sunt, P. Quinctilius Varus, flamen Martialis; et M. Claudius Marcellus decemvir: in ejus locum Cn. Octavius subfectus. Et jam magnificentia crescente notatum est, ludis circensibus P. Cornelii Scipionis Nasicae et P. Lentuli ædilium curulium sexaginta tres ⁷Africanas, et quadraginta ursos et elephantos ⁸luisse.

Ludorum circensium magnificentia.

U. C. 584.
A. C. 148.
L. Æmilio
M. C. Licinio Coss.

XIX. L. Æmilio Paulo, C. Licinio consulibus, Idibus Martiis principio insequentis anni, quum in expectatione Patres fuissent, maxime quidam consul de Macedonia, cujus ea provincia esset, referret; *nihil se habere*, Paullus, *quod referret, quum nondum legati redissent*, dixit. *Ceterum Brundisii legatus jam esse, bis ex cursu ⁹Dyrrachium ejectos. Cognitis mor, quæ nunci prius in rem esset, relaturum: id fore intra perpaucos dies. Et, ne quid projectionem suam teneret,* ¹⁰*pridie Idus Aprilis Latinis esse constitutam diem. Sacri-*

⁴ *Opus esset*] Olim opus est. Mutavit iure Sigonius.

⁵ *Quid . . . rerum gestarum esset*] Emendat Gronovius *genitus*.

⁶ *Simul in Veientibus*] Felicitate consequat Juc. Gronovius: *simul in Veienti*. Bis novemdiale sacrum. Totum enim novemdiale sacrum fuit, quoties lapidibus phœneo visum erat. Vid. l. XXVIII. c. 37.

⁷ *Africanas*] Paulucas, ut patet ex Plinio, l. VIII. c. 17.

⁸ *Assicæ*] In lucra exhibitæ esse.

Intelligenti videtur venatio facta in Circo, vel pugna bestiarum inter se.

⁹ *Dyrrachium ejectos*] Ejici verbum est naufragorum. *Ejectum littore*, egerum. Vid. not. 79. ad l. XXIII. c. 34. Magis placet cum Gronovio legere *ejacatos*.

¹⁰ *Prædie Idus Aprilis*] Lega ex c. 28. infra, et ea finguntur tabularum diurnarum, seu, ut censent alii, librorum litterarum, quod Fighius vulgavit, *prædie Kalendas Aprilis, vix Aprilis*.

ficio rite perfecto, se et Cn. Octavium, simul senatus censuisset, U. C. 581. exituros esse. C. Licinio collega suo fore curæ, se absente, ut, A. C. 168. si qua parari mittive ad id bellum opus sit, parentur mittunturque. Interea legationes exterarum nationum audiri posse.

¹¹ Sacrificio rite perfecto, primi Alexandrini, legati ¹² ab Pto- Alexandrini
lemæo et Cleopatra regibus, vocati sunt. Sordidati, barba legati.
et capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi curiam, procu-
buerunt: et oratio, quam habitus, fuit miserabilior. Antio-
chus Syriæ rex, qui obses Romæ fuerat, per honestam spe-
ciem majoris Ptolemæi reducendi in regnum, bellum cum
minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, et
ad Pelusium navali prælio victor fuerat, et, tumultuario
opere ponte per Nilum facto, transgressus cum exercitu,
obsidione ipsam Alexandriam terrebat: nec procul abesse,
quin potiretur regno opulentissimo, videbatur. Ea legati
querentes orabant senatum, ut opem regno regibusque ami-
cis imperio ferrent. *Ea merita populi Romani in Antiochum,*
eam apud omnes reges gentesque auctoritatem esse, ut, si legatos
misissent, qui denunciarent, non placere senatui, sociis regibus
bellum fieri, extemplo abscessurus a manibus Alexandriæ,
abducturusque exercitum in Syriam esset. Quod si cunctentur
facere, brevi extorres regno Ptolemæum et Cleopatram Romam
venturos, cum pudore quodam populi Romani, quod nullam
opem in ultimo discrimine fortunarum tulissent. Moti Patres
precibus Alexandrinorum, extemplo ¹³ C. Popillium Lænna- Ad Antio-
tem, et ¹⁴ C. Decimium, et C. Hostilium legatos, ad finiendum chum et
inter reges bellum, miserunt. Prius Antiochum, dein Ptole- Ptolemæum
mæum adire jussi, et nunciare, ni abstinat bello, per utrum mittuntur
statisset, eum non pro amico, nec pro socio habituros esse. legati.

XX. His intra triduum simul cum legatis Alexandrinis
profectis, legati ex Macedonia ¹⁴ Quinquatribus ultimis adeo Legatorum
expectati venerunt, uti, nisi vesper esset, extemplo sena- ex Macedo-
tum vocaturi consules fuerint. Postero die senatus fuit; nia redu-
legatique auditi sunt. *Ii nunciant, Majore periculo, quam cium oratio.*
emolumento, exercitum per invios saltus in Macedoniam indu-
ctum. Pieriam, ¹⁵ *quo processisset, regem tenere: castra cas-*

¹ et del. Crev.

¹¹ *Sacrificio rite perfecto, primi]* Vix dubium videtur esse, tres primas voces ex quinto ante veru hęc im- migravisse. Nihil iis hoc loco opus est.

¹² *Ab Ptolemæo]* Ptolemæo Epi- phani duo filii fuisse, Ptolemæus Philometor, qui sororem Cleopatram in matrimonio habuerat, et Ptolemæus Evergetes, sive-Physcon, qui tum pulso fratre Alexandriam tenebat cum Cleo- patra, quam Philometori ademerat. Ab his, nempe Ptolemæo minore et

Cleopatra, venerat legatio de qua hic agit Livius.

¹³ *C. Popillium Lænatem, C. Deci- mium, et C. Hostilium]* Sic voluit Si- gonius. Olim editi habebant, et C. *Decimium, C. Hostilium.* Vulgati nunc geminant et.

¹⁴ *Quinquatribus ultimis]* Ultimo die Quinquatruum. Vid. not. 49. ad l. XXX. c. 36. De Quinquatribus egimus ad l. XXVI. c. 27.

¹⁵ *Quo processisset]* Romanus exer- citus. Ceterum hic habes emendatio-

U. C. 584. *tris prope ita conlata esse, ut flumine Enipeo interjecto ar-*
 A. C. 169. *ceantur. neque regem pugnandi potestatem facere, nec nostris*
vim ad cogendum esse. Hiemem etiam asperam rebus gerendis
intervenisse, in otio militem ali, nec plus quam sex ^{**} frum-
mentum habere. Macedonum dici triginta millia armatorum
esse. Si Ap. Claudio circa Lychnidum satis validus exer-
citus foret, potuisse ancipiti bello ¹⁶ distingere¹ regem: nunc
et Appium, et quod cum eo præsidi sit, in summo periculo esse,
nisi propere aut justus exercitus eo mittatur, aut illi inde dedu-
cuntur. Ad classem se ex castris profectos, sociorum navatium
partem morbo audisse absumentam; partem, maxime qui ex Si-
cilia fuerint, domos suas abisse, et homines navibus deesse. qui
sint, neque stipendium accepisse, neque vestimenta habere. Eu-
menem classemque ejus, tamquam vento adlatis naves, sine
caussa et venisse, et abisse: nec animum ejus regis constare
satis visum. Sicut omnia de Eumene dubia, ¹⁷ Attali egre-
gie constantem fidem nunciabant.

S. C. de
belli adpa-
ratu.

XXI. Legatis auditis, tunc de bello referre sese L. Æ-
 milius dixit. Senatus decrevit, ut in ¹⁸ octo legiones parem
 numerum tribunorum consules et populus crearent: creati
 autem neminem eo anno placere, nisi qui honorem gessisset.
 Tum ex omnibus tribunis militum uti L. Æmilius in duas
 legiones in Macedoniam, quos eorum velit, eligat, et ut, sol-
 lemni Latinarum perfecto, L. Æmilius consul, Cn. Octavius
 prætor, cui classis obtigisset, in provinciam profisciscantur.
 Additus est his tertius L. Anicius prætor, cujus inter pere-
 grinos jurisdictio erat. eum in provinciam Illyricum circa
 Lychnidum Ap. Claudio succedere placuit. Delectus cura
 C. Licinio consuli inposita. is septem millia civium Roma-
 norum et equites ducentos scribere jussus; et sociis nomi-
 nis Latini septem millia peditum imperare, quadringentos
 equites; et ¹⁹ Cn. Servilio Galliam obtinenti provinciam
 literas mittere, ut sexcentos equites conscriberet. Hunc
 exercitum ad collegam primo quoque tempore mittere in
 Macedoniam jussus. neque in ea provincia plus quam duas
 legiones esse; eas repleri, ut sena millia peditum, trecentos
 haberent equites. ceteros equites peditesque in præsidiis dis-
 poni. qui eorum idonei ad militandum non essent, dimitti.

¹⁶ pro asteriscis *dicrum* exhibent Gron. Crev. et prior quidem *unicinis* non in-
 clusum. ¹ *distineri* Crev.

nom Gronovianam. Prisci editi *pro-*
cessit.

¹⁶ *Distineri*] Vulgo *distinere*. Mu-
 tavit Gronovius.

¹⁷ *Attali*] Scribe cum eodem Gro-
 novio, ita *Attali*.

¹⁸ *Octo legiones*] In ea que sequi-
 tur legionum descriptione sex tantum

enumerantur. Sed præterea dum credi
 possunt urbani fuisse. Vid. not. 20.
 ad XXXIII. 25.

¹⁹ *Cn. Servilio*] Prioris anni con-
 suli, qui, ut ex hoc loco discimus, pro-
 rogato ex consulatu imperio Galliam
 obtinebat.

Decem præterea millia peditum imperata sociis, et octingenti v. c. 164. equites. Id præsidii additum Anicio, præter duas legiones, A. C. 168. ²⁰ quas portare in Macedoniam est jussus, quina millia peditum et ducentos habentes, trecentos equites: et in classem quinque millia navalium socium sunt scripta. Licinius consul duabus legionibus obtinere provinciam jussus: eo addere sociorum decem millia peditum, et sexcentos equites.

XXII. Senatusconsultis perfectis, L. Æmilius consul e L. Æmilia curia in concionem processit, orationemque talem habuit. Cos. oratio.
Animadvertisse videor, Quirites, majorem mihi, sortito Macedoniam provinciam, gratulationem factam, quam quum aut consul essem consulatus, aut quo die magistratum inissem: neque id ob aliam causam, quam quia bello in Macedonia, quod diu trahitur, existimastis dignum majestate populi Romani exitum per me inponi posse. Deos quoque huic favisse sorti spero, eodemque in rebus gerendis adfuturos esse. Hæc partim ²¹ opinari, partim sperare possum. Illud adfirmare pro certo habeo audeoque, me omni ope adrisurum esse, ne frustra vos hanc spem de me conceperitis. Quæ ad bellum opus sunt, et senatus decrevit, et (quoniam extemplo proficisci placet, neque ego in mora sum) C. Licinius collega, vir egregius, æque eniæ parabit, ac si ipse id bellum gesturus esset. Vos, quæ scripsero senatui, aut vobis, credite. rumores credulitate vestra ne alatis, quorum auctor nemo exstabit. Nam nunc quidem, quod vulgo fieri, hoc præcipue bello, animadverti, nemo tam famæ contemtor est, cujus non debilitari animus possit. In omnibus circumstantiis, atque etiam (si Diis placet) in convitiis sunt, qui exercitus in Macedoniam ducant; ubi castra locanda sint, sciant; quæ loca præsidiis occupanda; quando, aut quo saltu intranda Macedonia; ubi horrea ponenda; qua terra, mari subvehantur comeatus; quando cum hoste manus conserenda; quando quiescendum sit. Nec, quid melius faciendum sit, modo statuunt, sed, quidquid aliter, quam ipsi censuere, factum est, conculem veluti dicta die accusant. Hæc magna impedimenta res gerentibus sunt. nec enim omnes tam firmi et constantis animi contra adversum rumorem esse possunt, quam Fabius fuit: qui suum imperium minui ²² per vanitatem populi maluit, quam secunda fama male rem gerere. Non sum is, qui non existimem admonendos duces esse: immo eum, qui de sua unius sententia omnia gerat, superbum judico magis, quam sapientem. Quid ergo est? Primum a prudentibus, et proprie rei

²⁰ Quas portare in Macedoniam est jussus] Imo in Illyricum. Hæc enim Anicio provincia obtigerat.

²¹ Opinari] Parum proprium hoc loco verbum. Legimus opinari. Sentus est. Hæc ita futura spondere mihi

possum, partim ex omnibus, quibus propitia nobis deorum voluntas declaratur; partim ex spe, quam subiecta ratio haud fallax.

²² Per vanitatem populi] Per inconsultam populi levitatem,

U. C. 584. *militaris peritis, et usu doctis, monendi imperatores sunt: de-*
 A. C. 168. *inde ab his, qui intersunt gerendis * loco*²³, *qui hostem, qui*
temporum opportunitatem vident, qui in eodem velut navi-
gio participes sunt periculi. Itaque si quis est, qui, quod e
republica sit, suadere se mihi in eo bello, quod gesturus sum,
confidat; ne deneget operam reipublicæ, et in Macedoniam
mecum veniat. nave, equo, tabernaculo, viatico etiam a me
jurabitur. Si quem id facere piget, et otium urbanum militiæ
laboribus præopiat, e terra ne gubernaverit. Sermonum satis
ipsa præbet urbs. loquacitatem suam contineat: nos castrensi-
buss consiliis contentos futuros esse sciat. Ab hac concione,
 Latinis, quæ pridie Kalendas Apriles fuerunt, ²³ in monte
 sacrificio rite perpetrato, protinus inde et consul et prætor
 Cn. Octavius in Macedoniam profecti sunt. Traditum est
 memoriæ, majore, quam solita, frequentia prosequentium
 consulem celebratum; ac prope certa spe ominatos esse
 homines, ²⁴ finem esse Macedonico bello, maturumque redi-
 tum cum egregio triumpho consulis fore.

Persei ad-
paratus.

XXIII. Dum hæc in Italia geruntur, Perseus, quod jam
 inchoatum perficere, quia impensa pecuniæ facienda erat,
 non inducebat in animum, ut Gentium Illyriorum regem
 sibi adjungeret; hoc, postquam intrasse saltum Romanos,
 et adesse discrimen ultimum belli animadvertit, non ultra
 differendum ratus; quum per Hippiam legatum ²⁵ trecenta
 argenti talenta pactus esset, ita ut obsides ultro citroque
 darentur, Pantauchum misit, ex fidissimis amicis, ad ea
 perficienda. Medeone Labeatidis terræ Pantauchus regi
 Illyrio occurrit: ibi et jusjurandum ab rege et obsides ac-
 cepit. missus et a Gentio est legatus, nomine Olympio, qui
 jusjurandum a Perseo obsidesque exigeret. ²⁶ Cum eodem

Fœdas facit
eum Gen-
tio.

* loca Gron. Crev.

23 *In monte*] Albano. Ibi enim
 Latinorum feriarum sacrum peragi
 mos erat.

24 *Finem esse Macedonico bello*
Legi finem adesse. Sic l. II. c. 9. *Ad-*
esse finem regnis.

25 *Trecenta argenti talenta*] Mat-
 cas argenti nostratos 28125.

26 *Cum eodem ad pecuniam*] Hæc
 sic intellige ex Polyb. Legat. 85. Cum
 eodem missi sunt alii, qui pecuniam a
 Perseo acceperent, alii, suadente Pan-
 taucho, qui Rhodum legati cum Ma-
 cedonibus irent. Quæ sequuntur sic
 struimus, mutato tantum ordine, in-
 tactis ipsis vocibus . . . *cum Macedoni-*
buss irent: duorum simul regum no-
mine incitari Rhodios ad bellum Ro-
manum posse. Adjunctam civitatem,
pence quam unam tum rei navalis glo-

ria esset, nec terra nec mari spem re-
licturam Romanis. Parmenio et Mor-
cus destinantur: quibus ita mandatum,
ut iurejurando, obsequiisque, et pecu-
nia accepta, tum demum Rhodum pro-
fiscerentur. Venientibus Illyriis, etc.
 Hunc ordinem ut vulgato antepona-
 mus duo suadent: primum, quod in
 his duorum simul regum, etc. videmur
 agnoscere verba Pantauchi impellentis
 Gentium ad mittendos Rhodum lega-
 tos, jaetantisque commoda ex societate
 cum Rhodiis ventura. Alterum, quod,
 ut hæc vulgo collocata sunt, verbum
destinantur redundat; in ordine quem
 struimus, idem omnino necessarium
 est. Sed dubitationem omnem eximit
 Polybius, qui loco jam allato eum plane
 ordinem repræsentat, quem hic resi-
 tutum volumus. Et hinc auctoritas

ad pecuniam accipiendam missi sunt, et, auctore Pantau- U. C. 384.
cho, qui Rhodum legati cum Macedonibus irent, Parmenio A. C. 168.
et Morcus destinantur. quibus ita mandatum, uti, jureju-
rando, obsidibusque, et pecunia accepta, tum demum Rho-
dum proficiscerentur: *duorum simul regum nomine incitari*
Rhodos ad bellum Romanum posse. adjunctam civitatem,
penes quam unam tum rei navalis gloria esset, nec terra nec
mari spem relicturam Romanis. Venientibus Illyriis Per-
seus, ab Enipeo amni ex castris cum omni equitatu profec-
tus, ad Diu obcurrit. Ibi ea, quæ convenerunt^a circum-
fuso agmine equitum facta; quos adesse fœderi sancitæ
cum Gentio societatis volebat rex, aliquantum eam rem
ratus animorum iis adjecturam. et obsides in conspectu
omnium dati acceperunt: et, Pellam ad thesauros regio-
missis, qui pecuniam acciperent, qui Rhodum irent cum Il-
lyriis legatis, Thessalonicae conscendere jussi. Ibi Metro-
dorus erat, qui nuper ab Rhodo venerat: auctoribusque
Dinone et Polyarato, principibus civitatis ejus, adfirmabat,
Rhodos paratos ad bellum esse. ²⁷ is princeps junctæ cum
Illyriis legationis datus est.

Legati Per-
sei et Gentii
ad Rhodios.

XXIV. Eodem tempore ad Eumenem et ad Antiochum Perseus
communis mandata, quæ subicere conditio rerum poterat. Eumenem
Natura inimica inter se esse liberam civitatem et regem. Sin- et Antio-
gulos populum Romanum adgredi, et, quod indignius sit, chum solli-
regum viribus reges obpugnare. Attalo adjutore, patrem suum citat.
obpressum. Eumene adjuvante, et quadam ex parte etiam
Philippo putre suo, Antiochum obpugnatum. in se nunc et
Eumenem et Prusiam armatos esse. Si Macedonia regnum
sublatum foret, proximum Asiam esse; quam jam ex parte,
sub specie liberandarum civitatum, suam fecerint: deinde
Syriam. Jam Prusiam Eumeni honore præferri, jam Antio-
chum victorem ²⁸ præmio belli ab Ægypto arceri. ²⁹ Hæc
cogitantem providere jubebat, ut aut ad pacem secum facien-
dam compelleret Romanos, aut perseverantes in bello injusto
communes duceret omnium regum hostes. Ad Antiochum
aperta mandata erant, ad Eumenem per speciem captivorum
redimendorum missus legatus erat: verum occultiora quæ-
dam agebantur, quæ in præsentia invisum quidem et sus-
pectum Romanis Eumenem falsis gravioribus^{**}. Proditor

^a convenerunt Gron. Crev.

accedit similibus mutationibus, quas
in quibusdam aliis locis tentavimus,
puta l. XXVII. c. 2. ubi vid. not. 6.
quæ et alia similia indicat exempla.

²⁷ Is princeps . . . legationis datus]
Mallemus legationi.

²⁸ Præmio belli ab Ægypto arceri]
Tolle cum Gronovio præpositionem:

præmio belli, id est, Ægypto.

²⁹ Hæc cogitantem] Sive Eume-
nem, sive Antiochum. Etenim ubi
supra dicuntur communis mandata,
intelligi debent eadem, sed seorsum ad
Eumenem, seorsum ad Antiochum,
mandata.

U. C. 584. enim ac prope hostis habitus, dum inter se duo reges captantes fraude et avaritia certant. Cydas erat Cretensis, ex intimis Eumenis: hic prius ad Amphipolim cum Chimarō quodam populari suo, militante apud Persea, inde postea ad Demetriadem, semel cum Menecrate quodam, iterum ³⁰ cum Antimacho, regiis ducibus, sub ipsis mœnibus urbis conlocutus fuerat. Eropon^o quoque, qui tum missus est, duabus ad eundem Eumenem jam ante legationibus functus erat. Quæ conloquia occulta et legationes ³¹ infames quidem erant: sed, quid actum esset, quidve inter reges convenisset, ignorabatur. Res autem ita sese^r habuit.

Quid actum fuerit inter Persea et Eumenem.

XXXV. Eumenes neque favit victoriæ Persei, ³² neque bello eum invadere animo habuit: ³³ non tam quia paternæ inter eos inimicitiae erant, quam ipsorum odiis inter se accensæ. Non ea regum æmulatio, ut æquo animo Persea tantas adipisci opes, tantamque gloriam, quanta Romanis victis eum manebat, Eumenes visurus fuerit. Cernebat et Persea, jam inde ab initio belli, omni modo spem pacis tentasse, et in dies magis, quo propior admoventur terror, nihil neque agere aliud, neque cogitare. Romanos quoque, quia traheretur diutius spe ipsorum bellum, et ipsos duces, et senatum, non abhorre a finiendo tam incommodo ac difficili bello. Hac utriusque partis voluntate explorata, quod fieri etiam sua sponte tædio validioris, metu infirmioris credebat posse, in eo suam operam venditare concilianda gratia magis cupiit. Nam, modo ne juvaret bello Romanos terra marique, modo pacis patrandæ cum Romanis paciscabatur mercedem: ³⁴ ne bello interesset, mille et quingenta^r

• Cryphon Crev. P se Ead. † quingena Gron.

30 Cum Antimacho] Olim Antiocho. Emendavit Gronovius ex c. 13. supra. Idem infra legi jussit. Cryphon ex Polyb. Legat. 85. Vulgo Eropon.

31 Infames . . . erant] Infamie Eumeni apud Romanos erant; suspectum proditoris Eumenem faciebant.

32 Neque bello eum invadere animo habuit] Sigonius repositione opus. Sed nihil est præpositione opus, ut observat Gronovius. Sic Auctor de Bello Hisp. in litteris Pompeii: cohortes animo habeo ad vos mittere. Vid. et not. 81. ad XXXI. 18.

33 Non tam quia] Hic aliquid impediti est et obscuri. Ea fuisse videtur mens Livii ut diceret, Eumenem magis æmulatione quam odio inimicitarum adductum esse, ut minime faveret victoriæ Persei. In hanc sententiam sic formare Livianæ orationis contex-

tum possumus: non tam quia paternæ inter eos inimicitiae erant, et ipsorum odiis inter se accensæ, quam quod non ea regum æmulatio, ut . . .

34 Ne bello interesset, mille et quingenta talenta. In utroque] Hic aliquid deesse ipsa res clamat. Quid exciderit, discimus ex Appiano in excerptis de Bello Macedonico. Sic enim habet Græcus scriptor. Τάλαντα δ' ἑκατὸν (Εὐμενὲς) τῆς μὲν διαλύσεως, χίλια καὶ πεντακκῖον, τῆς δὲ προσχίας χίλια. Hunc sensum procul dubio expresserat Livius: verba sic formamus. Ne bello interesset, mille; ut pacem conciliaret, mille et quingenta talenta. Mille talenta sunt marcæ argenti nostratæ 93750. Mille et quingenta, marcæ 140625. In iis quoque quæ sequuntur, lege: In utrumque. Hæc omnia debentur Gronovio.

talenta. in utroque non fidem modo se, sed obsides quoque, U. C. 584. dare paratum esse, ostendebat. Perscus ad rem inchoan- A. C. 169. dam promptissimus erat, cogente metu, et de obsidibus accipiendis sine dilatione agebat, conveneratque, ut accepti Cretam mitterentur. Ubi ad pecuniæ mentionem ventum erat, ibi hæsitabat: ³⁵ et utique alteram in tanti nominis regibus turpem ac sordidam, et danti, et magis accipienti, mercedem esse. Malebat in spem Romanæ pacis non recusare inpensam, sed eam pecuniam perfecta re daturum; interea Samothracæ in templo depositurum. Ea insula quum ipsius ditionis esset, videre Eumenes nihil interesse, ³⁶ an Pellæ pecunia esset: id agere, ut partem aliquam præsentem ferret. Ita, nequidquam inter se captati, nihil præter infamiam movere.

XXVI. Nec hæc tantum Persco per avaritiam est di- Persei avaritia. missa res, ³⁷ quum pecuniam tutam et pacem habere per Eumenem, quæ vel parte regni redimenda esset, ac receptus protrahere inimicum mercede onustum, et hostes merito ci Romanos posset facere: sed etiam ³⁸ Gentii regis parata societas, et tum Gallorum, effusorum per Illyricum, ³⁹ ingens agmen ⁴⁰ oblatum avaritia dimissum est. Veniebant decem Gallorum auxilia recusant. millia equitum, par numerus ⁴⁰ peditum, et ipsorum jungentium cursum equis, et in vicem prolapsorum equitum vacuos capientium ad pugnam equos. Hi pacti erant, eques ⁴¹ denos præsentem aureos, pedes quinos, mille dux eorum. Venientibus his Perseus ab Enipeo ex castris profectus obviam

³⁹ agmen uncinis includit Crev.

³⁵ *Et utique alteram*] Et ex duabus illis rebus, unius quidem certe, sempe ne bello interesset Eumenes, mercedem turpem ac sordidam esse.

³⁶ *An Pelle*] Nonne melius videatur? ibi *an Pelle*.

³⁷ *Quum pecuniam tutam*] Emen-dat Gronovius: quum pecunia tantula aut pacem habere per Eumenem, quæ vel parte regni redimenda esset, aut deceptus protrahere inimicum . . . posset. *Protrahere* intellige indicare. Sic infra, l. XLV. c. 5. *Suberat et ille motus, ne damnatus auctorem se nefandi facinoris protraheret.*

³⁸ *Gentii regis parata societas*] Hic intelligendum est hæc rû nûm avaritia dimissa est. Rursus c. seq. Perseus dicitur Gentium regem sibi alienavisse. Quod quidem non caret difficultate. Bellavit enim, et quidem magno suo malo, Gentius adversus Romanos. Sed nimirum bellum illud gessit, non in gratiam Persei, non tanquam Persei socius atque amicus, sed quia aliter

facere non potuit, postquam legatos Romanorum in vincula coniecerat.

³⁹ *Ingens agmen oblatum*] Vox agmen inserta est, postulante sensu.

⁴⁰ *Peditum . . . jungentium cursum equis*] Cæsar l. I. de Bello Gallico rem fusius explicat. De Germanis loquitur: *Equitum milia erant sex: totidem numero pedites velocissimi et fortissimi, quos ex omni copia singuli singulos suæ salutis causa delegerant. Cum his in præliis versantur: ad hos se equites recipiunt: hi, si quid erat durius, concurrebant; si qui, graviore vulnere accepto, equo deciderant, circumstabant. Si quo erat longius prodeundum, aut celerius recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, ut iubis eorum sublevati cursum adæquarent.*

⁴¹ *Denos . . . aureos*] Binas uncias nostrates cum dimidia. *Quinos.* Singulas uncias cum quarta uncia parte. *Mille.* Marcas nostrates 31. uncias 2.

U. C. 584. cum dimidia copiarum parte denunciare per vicos urbesque, quæ viæ propinquæ sunt, cœpit, ut commeatus expedirent, frumenti, vini, pecorum ut copia esset. ipse equos, phalerasque, et sagula, donum principibus ferre, et parum auri, quod inter paucos divideret, multitudinem credens trahi spe posse. Ad ⁴² Almanam urbem pervenit, et in ripa fluminis Axii posuit castra. circa ⁴³ Desudabam in Mædica exercitus Gallorum consederat, mercedem pactam opperiens. Eo mittit Antigonum, ex purpuratis unum, qui juberet, multitudinem Gallorum ad Bylazora (Pæoniæ is locus est) castra movere, principes ad se venire frequentes. ⁴⁴ septuaginta quinque millia ab Axio flumine et castris regis aberant. Hæc mandata ad eos quum pertulisset Antigonus, adjecissetque, per viam quanta omnium præparata cura regis copia multitudini foret, quibusque muneribus principes advenientes, vestis, argenti, equorumque excepturus rex esset, de his quidem se coram cognituros respondent. illud, quod præsens pepigissent, interrogant, ⁴⁵ ecquid aurum, quod in singulos pedites equitesque dividendum esset, secum adduxisset? Quum ad id nihil responderetur, Clondicus regulus eorum, *Abi, renuncia ergo, inquit, regi, ⁴⁶ nisi aurum obsidesque accepissent, nusquam inde Gallos longius vestigium moturos.* Hæc relata regi quum essent, advocato consilio, quum, quid omnes suasuri essent, adpareret, ipse, pecuniæ, quam regni, melior custos, institit de perfidia et feritate Gallorum disserere. *Multorum jam ante cladibus expertum, periculosum esse, tantam multitudinem in Macedoniam accipere, ne graviore eos socios habeant, quam hostes Romanos. Quinque millia equitum sat esse, quibus et uti ad bellum possent, et quorum multitudinem ipsi non timeant.*

XXVII. ⁴⁷ Apparebat in omnibus, mercedem multitudinis timere, nec quidquam aliud: sed, quum suadere consulenti nemo auderet, remittitur Antigonus, qui nunciaret,

⁴² *Almanam*] Jubeat legi Turnebus *Albanam*, et intelligi eam urbem quæ a Ptolemæo vocatur *Albanopolis* in finibus Macedoniæ. Ortelius non præbat hanc Turnebi conjecturam, rescribitque *Almonem*, oppidum Thessaliæ Plinio memoratum l. IV. c. 8. Utrique huic emendationi parum videtur convenire cum locorum situ et Axio flumine.

⁴³ *Desudabam*] Hoc nomen non immerito suspectum est Jac. Gronovio, qui mutat illud in *Æsimam*; quæ urbs etsi Edonis vulgo attribuitur, nihil tamen vetat eam aliquando habitam fuisse finium Mædicæ, quæ Edonis vicina est.

⁴⁴ *Septuaginta quinque millia*] Leucas nostrates 25.

⁴⁵ *Ecquid aurum . . . adduxisset*] Magis placeret, quod Gronovius subjicit: *adverisset*.

⁴⁶ *Nisi aurum . . . accepissent*] Lege cum eodem Gronovio *acceperint*.

⁴⁷ *Apparebat in omnibus*] Dele sine ulla dubitatione præpositionem. Apparebat omnibus iis qui in consilio erant, simulatum esse illum timorem quem jactitabat Perseus: nec quidquam aliud eum a multitudine timere, quam magnitudinem pecuniæ quæ in ejus multitudinis stipendium eroganda esset.

quinque millium equitum opera tantum uti regem: con-
 temnere multitudinem aliam. Quod ubi audivere barbari,
 ceterorum quidem fremitus fuit, indignantium se frustra
 excitos sedibus suis: Clondicus rursus interrogat, ecquid
 ipsis quinque millibus, quod convenisset, numeraret? Quum
 adversus id quoque misceri ambages cerneret, inviolato fal-
 laci nuncio, (quod vix speraverat ipse posse contingere)
 retro ad Istrum, perpopulati Thraciam, qua vicina erat via,
 redierunt. Quæ manus, quieto sedente rege ad Enipeum,
 adversus Romanos ⁴⁸ Perrhæbiæ saltum in Thessaliam tra-
 ducta, non agros tantum nudare populando potuit, ne quos
 inde Romani commectus expectarent, sed ipsas excindere
 urbes, tenente ad Enipeum Perseo Romanos, ne urbibus
 sociis opitulari possent. Ipsis quoque Romanis de se cogi-
 tandum fuisset: quando neque manere, amissa Thessalia,
 unde exercitus alebatur, potuissent, neque progredi, quum
 ex adverso castra Macedonum ***. qui ea pependerant
 spe, haud mediocriter debilitavit. Eadem avaritia Gentium
 regem sibi alienavit. nam, quum ⁴⁹ trecenta talenta Pellæ
 missis a Gentio numerasset, signare eos pecuniam passus'.
 Inde decem talenta ⁵⁰ ad Pantauchum missa, eaque præsen-
 tia dari regi jussit: reliquam pecuniam, signatam Illyrio-
 rum signo, portantibus suis præcipit, parvis itineribus vehe-
 rent. dein, quum ad finem Macedoniæ ventum esset, sub-
 sisterent ibi, ac nuncios ab se opperirentur. Gentius, exi-
 gua parte pecuniæ accepta, quum assidue Pantaucho ad
 lacesse hos hostili facto Romanos stimularetur, M. Perper-
 nam et L. Petillium legatos, qui tum forte ad eum venerant,
 in custodiam conjecit. Hoc audito, Perseus, contraxisse
 eum necessitates ratus ad bellum utique cum Romanis, ad
 revocandum, ⁵¹ qui pecuniam portabat, misit: velut nihil
 aliud agens, quam ut, quanta maxima posset, præda ex
 victo Romanis reservaretur. Et ab Eumene Eropon, igno-
 tis, quæ occulte acta erant, redit. De captivis actum esse
 et ipsi evulgaverant, et Eumenes consulem, vitandæ ' suspi-
 cionis caussa, certiore fecit.

XXVIII. Perseus, post reditum ab Eumene Eroponis

⁴⁸ add. est Gron.

⁴⁹ ins. a Gron. Crev.

⁵⁰ vitandæ Gron.

Classis Per-
 sei.

⁴⁸ *Perrhæbiæ saltum . . . traduc-
 ta*] Gruterus legendum existimat *per
 Perrhæbiæ*. Sed nihil mutandum. Sic
 dixit Livius *tractata Perrhæbiæ sal-
 tum*, ut l. XXI. c. 23. *Iberum copias
 trajecit*. Regitur nempe nomen a
 prepositione quæ verbo adjuncta est.

⁴⁹ *Trecenta talenta*] *Marcas* ar-
 genti nostrates 28125. *Decem*. Mar-
 cas 937. uncias 4.

⁵⁰ *Ad Pantauchum missa*] *Lege*

cum Gronovio, *misit*. In iis quæ præ-
 cedunt, vulgati nunc habent *passus est*,
 sed invitis veteribus editionibus, quæ
 habent tantummodo *passus*, teste eo-
 dem Gronovio.

⁵¹ *Qui pecuniam portabat*] Corri-
 gunt Dujatius et Jac. Gronovius *porta-
 bant*, propterea quod præcedit *portan-
 tibus suis*. Sed hic potest intelligi
 dux eorum qui pecuniam portabant.

U. C. 584. spe dejectus, Antenorem et Callippum præfectos classis cum
 A. C. 168. quadraginta lembis (adjectæ ad hunc numerum quinque
 pristæ erant) Tenedum mittit; ⁵² ut inde sparsæ per Cy-
 cladas insulas naves, Macedoniam cum frumento petentes,
 tutarentur. Cassandreæ deductæ naves in portus primum,
 qui sub Atho monte sunt, inde Tenedum placido mari quum
 trajecissent, stantes in portu Rhodias apertas naves Euda-
 mumque præfectum earum, ⁵³ inviolatas, atque etiam be-
 nigne adpellatos dimiserunt. Cognito deinde, ⁵⁴ in latere
 altero quinquaginta onerarias suarum, stantibus in ostio
 portus Eumenis rostratis, quibus Damius præerat, inclusas
 esse; ⁵⁵ circumvecti ⁵⁶ propere, ac submotis terrore hostium
 navibus, onerarias, datis, qui prosequerentur, decem lembis,
 in Macedoniam mittunt: ita ut ⁵⁶ in tutum persecuti redi-
 rent Tenedum. Nono post die ad classem, jam ad Sigeum
 stantem, redierunt. Inde Subota (insula est interjecta Elææ
 et Atho) trajiciunt. Forte postero die, quam Subota classis
 tenuit, quinque et triginta naves, quas hippagogos vocant,
 ab Elæa profectæ cum equitibus Gallis equisque, Phanas
 promontorium Chiorum petebant, unde transmittere in
 Macedoniam possent. Attalo ab Eumene mittebantur.
 Has naves per altum ferri quum ex specula signum datum
 Antenori esset, profectus a Subotis, inter Erythrarum pro-
 montorium Chiumque, qua artissimum fretum est, iis ob-
 currit. Nihil minus credere præfecti Eumenis, quam Ma-
 cedonum classem in illo vagari mari: nunc Romanos esse,
 nunc Attalum, aut remissos aliquos ab Attulo ex castris
 Romanis Pergamum petere. Sed quum jam adpropin-
 quantum forma lemborum haud dubia esset, et concitatio
 remorum, directæque in se proræ, ⁵⁷ hostes adpropinquare
 aperuissent; tunc injecta trepidatio est, quum resistendi
 spes nulla esset, inhabilique navium genere, et Gallis vix
 quietem ferentibus in mari. Pars eorum, qui propiores
⁵⁸ continenti litori erant, in Erythræam ⁵⁸ enarunt: pars, velis
 datis, ad Chium naves ejecere, relictisque equis, effusa fuga

⁵² *circumvectis* Crev.

⁵³ *Elææ* Gron.

⁵⁴ *Erythream* Gron. Crev.

⁵² *Ut inde sparsæ*] Videtur melius futurum *sparsi*, ut referatur ad præfectos classemque potius quam ad pristæ.

⁵³ *Inviolatas, atque etiam benigne appellatos*] Lege *inviolatos*, nempe Eudamum ceterosque Rhodios qui erant in navibus.

⁵⁴ *In latere altero*] Insulæ Tenedi.

⁵⁵ *Circumvectis*] Aliæ editiones habent *circumvectus*, aliæ *circumvectos*. Sed cuius patet legendum esse: *circumvecti* præfecti classis Macedonicæ,

ac summotis terrore ipso, quem advenientes injecerunt, hostium navibus.

⁵⁶ *In tutum*] Olim *totum*. Emen- davit Sigonius.

⁵⁷ *Hostes adpropinquare aperuissent*] Conjectura Turnebi. Prius *legebatur apparuisset*. Quod si quis retinere velit, legat *et concitatione remorum, directisque in se proræ hostes adpropinquare apparuisset*.

⁵⁸ *Continenti littori*] Sic Horatius: *Parum locuples continente ripa.*

urbem petebant. Sed, propius urbem lembi accessuque commodiore quum exposuissent armatos, partim in via fugientes Gallos adepti Macedones ceciderunt, partim ante portam exclusos. clausurant enim Chii portam, ignari, qui fugerent, aut sequerentur. Octingenti ferme Gallorum occisi, ducenti vivi capti: equi, pars in mari, fractis navibus, absumti; partim ⁵⁹ nervos subciderunt in litore Macedones. viginti eximiae equos formæ cum captivis eosdem decem lembos, quos ante miserat, Antenor devehere Thessalonicam jussit, et primo quoque tempore ad classem reverti: Phanis se eos exspectaturum. Triduum ferme classis ad urbem stetit. Phanas inde progressi sunt, et, spe celerius reversis decem lembis, evecti Ægeο mari Delum trajece-
rant.

XXIX. Dum hæc geruntur, legati Romani, C. Popilius, et C. Decimius, et C. Hostilius, a Chalcide profecti, tribus quinquereuibz Delum quum venissent, lembos ibi Macedonum quadraginta, et quinque regis Eumenis quinquereimes invenerunt. Sanctitas templi insulæque inviolatos præstabat omnes. Itaque permixti Romanique et Macedones et Eumenis navales socii in templo, inducias religionis loci præbente, versabantur. Antenor, Persei præfectus, quum aliquas ⁶⁰ alto præferri onerarias naves ex speculis significatum foret, parte lemborum ipse insequens, parte per Cycladas disposita, præterquam si quæ Macedonia peterent, omnes aut subprimebat, aut spoliabat naves. ⁶¹ quibus poterat, Popillius aut Eumenis naves subcurrebat: ⁶² sed vecti nocte binis aut ternis plerumque lembis Macedones fallebant. Per id fere tempus legati Macedones Illyriique simul Rhodum venerunt, quibus auctoritatem addidit non lemborum modo adventus, passim per Cycladas atque Ægæum vagantium mare, sed etiam conjunctio ipsa regum Persei Gentiique, et fama cum magno numero peditum equitumque venientium Gallorum. Et jam quum accessissent animi Dinoni ac Polyarato, qui Persei partium erant, non benigne modo responsum regibus est, sed palam pronunciatum, bello finem se auctoritate sua inposituros esse. itaque ipsi quoque reges æquos adhiberent animos ad pacem accipiendam.

XXX. ⁶³ Jam veris principium erat, novique duces in

^a et del. Crev.

59 Nervos succiderunt] Intelligimus nervos poplitum, ut supra jam exposuimus l. XXXVII. c. 42.

60 Alto præferri] Prætervehi. Sic l. XXVIII. c. 30. Unius prælata impetu lateris alterius remos detersit.

61 Quibus poterat, Popillius, aut Eumenis naves, succurrebat] Lege

cum Gronovio poterant et succurrebant.

62 Sed vecti nocte] Sed Macedones nocte paucis lembis vecti, sive fortasse erecti, fallebant Popillium et Eumenis naves, sicque nullo obstante onerarias hostiles impugnabant.

63 Jam veris principium erat] Ini-

U. C. 564.
A. C. 168.

Gentii ge-
nus et
facta.

provinciam venerant; consul *Æmilius* in *Macedoniam*, *Octavius Oreum* ad classem, *Anicius* in *Illyricum*, cui bellandum adversus *Gentium*. Patre *Pleurato* rege *Illyriorum* et matre *Eurydica* genitus fratres duos, *Platorem* utroque parente, *Caravantium* matre eadem natum, habuit. Hoc propter ignobilitatem paternam minus suspecto, *Platorem* occidit et duos amicos ejus, *Ettritum* et *Epicadam*, in pigros viros, quo tutius regnaret. Fama fuit, *Honuni Dardanorum* principis filiam *Etutam* pacto fratri eum invidisse, tamquam his nuptiis adjungenti sibi *Dardanorum* gentem. et similis id vero fecit ducta ea virgo, *Platore* interfecto. Gravis deinde, demto fratris metu, popularibus esse cœpit: et violentiam insitam ingenio intemperantia vini accendebat. Ceterum, sicut ante dictum est, ad Romanum incitatus bellum, *Lissum* omnes copias contraxit. quindecim millia armatorum fuerunt. Inde, fratre in ⁶⁴ *Cavium* gentem, vi aut terrore subigendam, cum mille peditibus et quinquaginta equitibus misso, ipse ad *Bassaniam* urbem quinque millia ab *Lisso* ducit. Socii erant Romanorum. itaque per missos nuncios prius tentati, obsidionem pati, quam dedere sese, maluerunt. *Caravantium* in *Caviis* ⁶⁵ *Durnium* oppidum advenientem benigne accepit: *Caravantis* altera urbs exclusit. et, quum agros eorum effuse vastaret, aliquot palati milites agrestium concursu interfecti sunt. Jam et *Ap. Claudius*, adsumtis ad eum exercitum, quem habebat, ⁶⁶ *Bullinorum*, et *Apolloniatis*, et *Dyrachinorum* auxiliis, profectus ex hibernis, ⁶⁷ circa *Genusum*

tio mensis Aprilis profectus erat *Æmilius*: supra c. 22. Quomodo igitur veris principio in provinciam venit? inquit *Gronovius*. Veris enim initium sumebant veteres a die 7. vel 8. vel 9. Februarii. Nimirum hic annus et præcedentes aliquot valde luxati fuerant a Romanis pontificibus, ut constat ex solis defectu, de quo mentio fit infra c. 37. Ille enim refertur a *Livio* in a. d. III. *Nonas Septembres*, quum revera contigerit die 21. Junii anni Juliani, ut asserit peritissimus *Astronomus Ismael Bullialdus* in epistola ad *Gronovium* ipsum, quæ ad calcem tertii tomi *Liviani* in editione *Gronoviana* habetur. Itaque quum numerabant hoc anno Romani initium mensis Aprilis, mensem *Januarii* numerare debuissent. *Dodwellus*, *Dissert. X. de Cyclis Rom. Sect. 12.* non tantum fuisse errorem existimat, eumque diem quem hoc anno Romani primum Aprilis numerabant, fuisse revera 21. Februarii Juliani. Itaque c. 37. hujus libri mendum in *Livii* contextum ir-

repsisse putat, et pro *Nonas Septembres* legendum esse *Nonas Sextiles*. Ut ut sit, intelligitur quomodo *Æmilius* *Kalendis Aprilibus* profectus, principio tamen veris in provinciam venerit. Ex *Bullialdi* sententia, ipso ineunte vere, ut tum numerabant, in provinciam venerit; ex *Dodwelli*, initio secundi mensis verni.

⁶⁴ *Cavium*] Hoc nomen corruptum esse censet *Turnebus*, ac legi jubet *Cerauniorum*, vel *Caulicorum*. Sed non ideo fortasse mendum statim agnoscendum est, si quid occurrit quod ignoretur.

⁶⁵ *Durnium*] Hoc quoque nomen incognitum est *Geographis*. *Signonius* perlevi mutatione legit *Burnium*, *Ptolemæo* et *Plinio* ducibus, qui oppidum *Burni* et *Burnistarum* populorum mentionem faciunt.

⁶⁶ *Bullinorum*] Sic dedit idem *Signonius* pro *Bullianorum*.

⁶⁷ *Circa Genusum amnem*] *Cæsar* l. III. de *Bello Civili*, et *Lucanus*, l. V. v. 462. *Genusum* vocant.

amnem castra habebat; audito fœdere inter Persea et Gen- U. C. 584.
tium, et legatorum violatorum injuria accensus, bellum A. C. 168.
haud dubie adversus eum gesturus. Anicius prætor, eo Anicii Pr.
tempore Apolloniæ auditis, quæ in Illyrico gererentur, præ- res gesta.
missisque ad Appium literis, ut se ad Genusuum opperire-
tur, triduo et ipse in castra venit: et ⁶⁸ ad ea, quæ habebat,
auxilia adsumtis⁷ Parthinorum juventutis duobus millibus
peditum et equitibus ducentis, (peditibus Epicadus, equitibus
Algalsus⁷ præerat) parabat ducere in Illyricum, maxime ut
Bassanitas solveret obsidione. tenuit inpetum ejus fama lem-
borum vastantium maritimam oram. Octoginta erant lem-
bi, auctore Pantaucho missi a Gentio ad Dyrrachinorum et
Apolloniatium agros populandos. Tum classis ad

* * *

to eo, tradiderunt se.

XXXI. Deinceps et urbes regionis ejus idem faciebant,
adjuvante inclinationem animorum clementia in omnes et
justitia prætoris Romani. Ad Scodram inde ventum est, id
quod belli caput fuerat; non eo solum, quod Gentius eam
sibi ceperat velut regni totius arcem, sed etiam quod La-
beatium gentis munitissima longe est et difficilis aditu.
Duo cingunt eam flumina, Clausala latere urbis, quod in
orientem patet, præfluens, Barbana ab regione occidentis,
ex Labeatide palude oriens. hi duo amnes confluentes inci-
dunt Oriundi flumini; quod, ortum ⁶⁹ ex monte Scodro,
multis et aliis auctum aquis, mari Hadriatico infertur.
Mons Scodrus, longe altissimus regionis ejus, ab oriente
Dardaniam subjectam habet, a meridie Macedoniam, ab
occasu Illyricum. Quamquam munitum situ naturali op-
pidum erat, gensque id tota Illyriorum et rex ipse tuebatur,
tamen prætor Romanus, quia prima successerant prospere,
fortunam totius rei principia secuturam esse ratus, et repen-
tinum valiturum terrorem, instructo exercitu ad mœnia suc-
cedit. Quod si clausis portis muros portarumque turres,
dispositis armatis, defendissent, vano cum incepto mœnibus
pepulissent Romanos. nunc, porta egressi, prælium loco
æquo majore animo commiserunt, quam sustinuerunt. Pulsi
enim et fuga conglobati, quum ducenti amplius in ipsis
faucibus portæ cecidissent, tantum intulerunt terrorem, ut
oratores extemplo ad prætorem mitteret Gentius Teuticum

⁷ *adsumtis* quænis includit Crev. ⁷ *Algalsus* Gron. Crev.

⁶⁸ *Ad ea quæ habebat auxilia as-*
sumptis Parthinorum juventutis] Vox
assumptis adjecta est a Sigonio. Gro-
novius potius existimat legendum: *ad*
ea quæ habebat auxilia, Parthinorum

junctis duobus millibus peditum.
⁶⁹ *Ex monte Scodro]* Hic mons
supra l. XLIII. c. 20. *Scordus* voca-
tur.

U. C. 584.
A. C. 168.

Gentius se
dedit.

Capiuntur
cognati re-
gis.

Perseus in
magno ter-
rore est.

et Bellum, principes gentis, per quos inducias peteret, ut deliberare de statu rerum suarum posset. Triduo in hoc dato, quum castra Romana quingentos ferme passus ab urbe abessent, navem conscendit, et flumine Barbana navigat in lacum Labeatum, velut secretum locum petens ad consultandum; sed, ut adparuit, falsa spe excitus, Caravantium fratrem, ⁷⁰ multis millibus armatorum actis ⁷¹ ex ea regione, in quam missus erat, adventare. qui postquam evanuit rumor, tertio post die navem eandem secundo amni Scodram demisit: præmissisque nunciis, ut sibi adpellandi prætoris potestas fieret, copia facta, in castra venit. Et principium orationis ab accusatione stultitiæ orsus suæ, postremo ad preces lacrimasque effusus, genibus prætoris accedens, in potestatem sese dedit. Primo, bonum animum habere jussus, ad cœnam etiam invitatus, in urbem ad suos rediit, et cum prætore eo die honorificè est epulatus: deinde in custodiam C. Cassio tribuno militum traditus, ⁷² vix gladiatorio accepto decem talentis ab rege rex, ut in eam fortunam recideret.

XXXII. Anicius, Scodra recepta, nihil prius, quam requisitos Petillum Perpernamque legatos ad se duci, jussit. quibus splendore suo restituto, Perpernam extemplo mittit ad comprehendendos amicos cognatosque regis: qui, Medeonem, Labcatium gentis urbem, profectus, ⁷³ Etlevam uxorem cum filiis duobus, ⁷⁴ Scerdilædo Pleuratoque, et Caravantium fratrem Scodram in castra adduxit. Anicius, bello Illyrio ⁷⁵ intra triginta dies perfecto, nuncium victoriæ Perpernam Romam misit: et post dies paucos Gentium regem ipsum cum parente, conjuge, ac liberis, ac fratre, aliisque principibus Illyriorum. Hoc unum bellum prius perpetratum, quam cœptum, Romæ auditum est. Quibus diebus hæc agebantur, Perseus quoque in magno terrore

⁷⁰ Scerdileto Gron. Crev. ⁷⁵ ac del. Ead.

⁷⁰ Multis millibus armatorum actis] Magis placeret cum Gronovio legere coactis.

⁷¹ Ex ea regione in quam missus erat] Hæc non videntur intelligenda esse de expeditione Caravantii in Caviis, de qua c. præc. egit Livius. Designatur potius amica aliqua Gentii regio, in quam Caravantius, a Caviis vel reversus, vel revocatus, missus esset a fratre ut copias contraheret. Id fortasse clarius memoraverat Livius in iis quæ interciderunt.

⁷² Vix gladiatorio accepto] Acceptis decem talentis, quæ pecuniæ summa vix tanta est, quanta dari solet iis qui operam suam arenæ locant. De-

cem talenta sunt marcæ argenti nostrates 937. unciz 4.

⁷³ Etlevam uxorem] Supra c. 30. dicitur Gentius uxorem duxisse Etutam Honuni Dardanorum principis filiam. Sed fortasse idem est nomen Etuta et Etleva: fortasse alterutro in loco vitium est. Nihil quoque vetat credere Etutam aut mortuam, aut repudiatam fuisse.

⁷⁴ Scerdileto] Liber habuit Scerdilio. Sigonius mutavit, quia Scerdileto nomen est Illyrii regis familiaris, ut apparet ex superioribus libris.

⁷⁵ Intra triginta dies] Appianus in Illyricis habet solummodo viginti.

erat, propter adventum simul Æmilii novi consulis, quem U. C. 584. cum ingentibus minis adventare audiebat, simul Octavii A. C. 168, prætoris. ⁷⁶ Nec minus terroris a classe Romana et periculo maritimæ oræ habebat. Thessaloniciæ Eumenes et Athenagoras præerant cum parvo præsidio duorum millium cætratorum. Eo et Androcleum præfectum mittit, iussum sub ipsis navalibus castra habere. Æniam mille equites cum Antigono misit ad tutandam maritimam oram: ut, quocumque litore adplicuisse naves hostium audissent, exemplo ferrent agrestibus opem. quinque millia Macedonum missa ad præsidium ⁷⁷ Pythii et Petræ, quibus præpositi erant Histæus, et Theogenes, et Milo. His profectis, ripam munire Enipei fluminis adgressus est, quia sicco alveo transiri poterat. ⁷⁸ Huic ut omnis multitudo vacaret, feminæ, ex propinquis urbibus coactæ, cibaria in castra adferebant: miles jussus ex propinquis silvis

Ripam Enipei munit.

* * *

XXXIII. *** postremo sequi se ⁷⁹ utrarios ad mare, quod minus trecentos passus aberat, jussit, et in litore alios alibi modicis intervallis fodere. montes ingentis altitudinis spem faciebant, eo magis quia nullos apertos evergerent rivos, occultos continere latices, quorum venæ in mare permanentes ⁸⁰ undæ miscerentur. Vix deducta summa arena erat, quum scaturigines turbidæ primo et tenues emicare, dein liquidam multamque fundere aquam, velut Deum dono, cœperunt. Aliquantum ea quoque res duci famæ et auctoritatis apud milites adjecit. Jussis deinde militibus expedire arma, ipse cum tribunis ⁸¹ primisque ordinibus vadit ad contemplandos transitus; qua descensus facilis arnatis, qua in ulteriorem ripam minime iniquus adscensus esset. His satis exploratis, illa quoque primum, ut ordine ac sine tumultu omnia in agmine ad nutum imperiumque ducis fierent, providit. Ubi omnibus simul pronunciaretur, ⁸² quod fieret, neque omnes exaudirent; incerto imperio accepto, alios, ⁸³ ab se adjicientes, plus eo, quod imperatum sit, alios

inventi aqua.

⁷⁶ *Nec minus terroris*] Non hæc ita accipienda sunt, quasi tertius quidam terror, præter Æmilii Octaviique adventum, Perseum sollicitare diceretur. Comparat Livius maritimum terrestremque terrores inter se.

⁷⁷ *Pythii*] Olim *Pythoi*. Correxerit Sigonius, ut supra l. XLII. c. 53.

⁷⁸ *Huic ut omnis multitudo*] Manifestum est aliquid deesse. Lege cum Mureto: *huic operi ut omnis multitudo*.

⁷⁹ *Utrarios*] Vox rarissima. Intel-

ligendi procul dubio sunt illi qui utriusque aquam in castra deferre solebant.

⁸⁰ * *Undæ miscerentur*] Si sana hæc sunt, vox *undæ*, sic nude posita, accipienda est pro *undis marinis*.

⁸¹ *Primis . . . ordinibus*] Primum ordinum centurionibus. Vid. supra l. XXX. c. 4.

⁸² * *Quod fieret*] Sensus videtur exigere, quid fieri deberet.

⁸³ * *Ab se adjicientes*] Adjicientes aliquid ex suo ad ea quæ audierunt.

U. C. 184. minus facere. clamores deinde dissonos oriri omnibus locis,
 A. C. 168. et prius hostes, quam ipsos, quid paretur, scire. Placere igitur, tribunum militum ⁸⁴ primo pilo legionis ⁸⁵ secretum edere imperium: illum, et dein singulos, proximo cuique in ordine centurioni dicere, quid opus facto sit; sive a primis signis ad novissimum agmen, sive ab extremis ad primos perferendum imperium sit. Vigiles etiam novo more scutum in vigiliam ferre vetuit: non enim in pugnam vigilem ire, ut armis utatur, sed ad vigilandum, ut, quum senserit hostium adventum, recipiat se, excitetque ad arma alios. ⁸⁶ Scuto præ se erecto stare galeatos: deinde ^b ubi fessi sint, innisos pilo, capite super marginem scuti posito, sopitos stare: ut fulgentibus armis procul ⁸⁷ conspici ab hoste possint, ipsi nihil provideant. Stationum quoque morem mutavit. armati omnes, et frenatis equis equites, diem totum perstabant. id quum æstivis diebus, urente assiduo sole, fieret, tot horarum æstu et languore ipsos equosque fessos integri sæpe adorti hostes, vel pauci plures vexabant. itaque ex matutina statione ad meridiem decedi, et in postmeridianam succedere alios jussit; ita nunquam fatigatos recens hostis adgredi poterat.

XXXIV. Hæc quum ita fieri placere, concione advocata, pronunciasset, adjecit urbanæ concioni convenientem orationem. *Unum imperatorem in exercitu providere et consulere, quid agendum sit, debere, nunc per se, nunc cum iis, quos advocaverit in consilium. qui non sint advocati, eos nec palam, nec secreto jactare consilia sua. Militem hæc tria curare debere, corpus ut quam validissimum et perniciosissimum habeat, arma apta, ⁸⁸ cibum paratum ad subita imperia: cetera scire de se Diis immortalibus et imperatori suo curæ esse. in quo exercitu ⁸⁹ milites, consul, et imperator rumoribus vulgi circumagatur, ibi nihil salutare esse. Se quod sit officium imperatoris, provisurum, ut bene gerendæ rei occasionem eis præbeat. illos nihil, quod futurum sit, querere: ubi datum signum sit, tum militarem operam navare.* Ab his præceptis concionem

Oratio M.
 militi ad milites.

^b deia Gron. Crev.

⁸⁴ *Primopilo*] Vid. not. 45. ad l. II. c. 27.

⁸⁵ * *Secretum*] Soli primopilo, secretum a ceteris.

⁸⁶ *Scuto præ se erecto*] Hæc sunt incommoda quæ sequuntur ex illo more quem hactenus tenuerant, ut scutum et cetera arma in vigiliam ferrent.

⁸⁷ *Conspici . . . possint, ipsi nihil provideant*] Secuti sumus emendationem Gronovii, quum prius legeretur *possit et provident*.

⁸⁸ *Cibum paratum*] Nihil hic mutandum est. Observari potuit in superioribus libris aliquoties militibus Romanis imperatum, ut cibaria cocta in certum dierum numerum haberent: ut l. III. c. 27. et alibi sæpius.

⁸⁹ *Milites consul et imperator*] Hunc locum egregie emendat doctissimus idem et ingeniosissimus Perizonius. *In quo exercitu milites consulant, vel miles consulat, imperator rumoribus vulgi circumagatur, ibi nihil salutare esse.*

dimisit; vulgo etiam veteranis fatentibus, se illo primum U. C. 584. die, tamquam tirones, quid agendum esset in re militari, A. C. 168. didicisse. Non sermonibus tantum his, cum quanto adsensu audissent verba consulis, ostenderunt; sed rerum præsens effectus erat. Neminem totis mox castris quietum videres: *Fervet in castris* ^{opps.} acuerē alii gladios: alii galeas ⁹⁰ bucculasque, scuta alii loricasque tergere: alii aptare corpori arma, experiri que sub his membrorum agilitatem: quaterē alii pila, alii micare gladiis, ⁹¹ mucronemque intueri: ut facile quis cerneret, ubi primum conserendi manum cum hoste data occasio esset, aut victoria egregia, aut morte memorabili ⁹² inituros bellum. Perseus quoque quum, adventu consulis simul et veris principio, strepere omnia moverique apud hostes, velut novo bello, cerneret, mota a Phila castra in adversa ripa posita, nunc ad contemplanda opera sua circumire ducem, haud dubie transitus speculantem,

* * *

horum esse.

XXXV. Quæ res Romanis auxit animos, Macedonibus regique eorum haud mediocrem adtulit terrorem. Et primo subprimere in occulto famam ejus rei est conatus, missis, qui Pantauchum inde venientem adpropinquare castris varent. ⁹³ sed jam et pueri quidam visi ab suis erant inter obsides Illyrios ducti; et, ⁹⁴ quo quæque accuratius curantur, eo facilius loquacitate regionum ministrorum emanant, Sub idem tempus Rhodii legati in castra venerunt cum iisdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitavere. Multo iniquioribus animis a castrensi consilio auditi sunt, Itaque quum alii ⁹⁵ præcipientes sine responso * agendos castris, pronunciavit, post diem quintumdecimum se responsum daturum. Interim, ut adpareret, quantum pacificantium Rhodiorum auctoritas valuisset, consultare

90 *Bucculas*] Laminas flexiles, quæ pendentes e casside, buccas tegebant. Neque enim, ut observat Lips. l. III. de Milit. Rom. Dial. 5. clausæ erant, et vultui appressæ antiquorum galeæ. His tantum bucculis genæ tegebantur.

91 *Mucronemque intueri*] Videtur aliquod latere vitium in verbo *intueri*.

92 *Inituros bellum*] Muretus legendum existimat *finituros*. Neutrum verbum hic satis congruit.

93 *Sed jam et pueri quidam*] Nihil intricatum est in verbis: sed res ipsa parum clara. Si *obsides Illyrios* intelligas obsides a Perseo regi Gentio datos, et a Pantaucho subductos ne in Romanorum manus inciderent, pote-

ris sic exponere: Pueri quidam Macedones traditi inter ceteros obsides Gentio, et reducti in Macedoniam a Pantaucho, visi a suis erant, eosque edocuerant, quid in Illyrico gestum esset.

94 *Quo quæque accuratius curantur*] Admodum probabilis est Gronovii conjectura, *celantur*.

95 *Præcipientes sine responso censerent agendos castris*] Vox *censerent* adjecta est a Gronovio, qui nihil præterea aliud excidisse putat. Dubitamus tamen, an hoc modo locus persanatus sit. Non immerito videtur Sigonius suspicari deesse membrum orationis, quod respondeat *et alii*.

U. C. 584.
A. C. 168.
Consilia de
bello.

de ratione belli gerendi cœpit. Placebat quibusdam, ⁹⁶ et maxime majoribus natu, per Enipei ripam munitionesque vim facere, confertis et vim facientibus resistere Macedonas non posse: ex tot castellis aliquanto altioribus ac munitioribus, quæ validis præsidiis insedissent, priore anno dejectos. aliis placebat, Octavium cum classe Thessalonicam petere, et populatione maritimæ oræ distringere copias regias: ut, altero ab tergo se ostendente bello, circumactus ad interiorrem partem regni tuendam, nudare aliqua parte transitus Enipei cogeretur. ⁹⁷ Ipsi natura et operibus inexcuperabilis ripa videbatur: et, præterquam quod tormenta ubique disposita essent, missilibus etiam melius et certiore icta hostes uti audierat. Alio spectabat mens tota ducis: dimissoque consilio Perrhæbos mercatores, Schœnum et Menophilum, notæ et fidei jam sibi et prudentiæ homines, arcessitos secreto percunctatur, quales ad Perrhæbiam transitus sint. Quum loca non iniqua esse dicerent, ⁹⁸ præsidiis autem regis obsideri, spem cepit, si nocte inproviso valida manu adgressus necopinantes esset, dejici præsidia posse. *Jacula enim et sagittas et cetera missilia in tenebris, ubi, quid petatur, procul^c provideri nequeat, inutilia esse. gladio cominus geri rem in permixta turba, quo miles Romanus vincat.* His ducibus usus, prætorem Octavium arcessitum, exposito, quid pararet, Heracleum cum classe petere jubet, et mille hominibus decem dierum cocta cibaria habere. Ipse P. Scipionem Nasicam, ⁹⁹ Q. Fabium Maximum filium suum cum quinque delectis millibus Heracleum mittit, velut classem consensuros ad maritimam oram interioris Macedoniæ, quod in consilio agitatum erat, vastandam. Secreto indicatum, cibaria his præparata ad classem esse, ne quid eos moraretur. Inde jussi duces itineris ita dividere viam, ut quarta vigilia tertio die ¹ Pythium adoriri possent. Ipse postero die, ut distineret regem ab circumspectu rerum aliarum, prima luce medio in alveo cum stationibus hostium prælium commisit. pugnatumque utrimque est levi armatura: nec gravioribus armis in tam inæquali alveo pugnari poterat. Descensus ripæ utriusque in alveum trecentorum ferme passuum erat: medium spatium torrentis, alibi aliter

Nasica cum
5000. mili-
tibus mitti-
tur ad Py-
thium.

Prælia in
alveo Eni-
pei.

^c procul del. Crœv.

⁹⁶ *Et maxime majoribus natu*] Estimamus Livium potius scripsisse *minoribus natu*. Fervidum enim illud consilium faciendæ sibi viæ per ripam Enipei munitionesque magis sapit juvenilem ardorem, quam senilem prudentiam.

⁹⁷ *Ipsi*] Æmilio.

⁹⁸ *Præsidiis autem regis*] Malle-

mus regis: ut jam alibi annotavimus. ⁹⁹ *Q. Fabium Maximum filium suum*] Nempe is adoptatus fuerat a Q. Fabio Maximo, atque adeo nomina patris sui adoptivi gerebat.

¹ *Pythium*] Templum Apollinis Pythii, et castellum in summo Olympi jugo positum. Vid. Plut. in Æmilio.

cavati, paullo plus quam mille passus patebat. Ibi in me- U. C. 584.
dio, spectantibus utrimque ex vallo castrorum hinc rege, A. C. 168.
hinc consule cum suis legionibus, pugnatum est. Missilibus procul regia auxilia inclius pugnabant; cominus stabilior et tutior, ² aut parma, aut scuto Ligustino, Romanus erat. Meridie fere receptui cuni suis consul jussit. ita eo die diremtum praelium est, haud paucis utrimque interfectis. Sole orto postero die, irritatis certamine animis, etiam acrius concursum est: sed Romani, non ab his tantum, cum quibus contractum certamen erat, sed multo magis ab ea multitudine, quæ disposita in turribus stabat, omni genere missilium telorum ac saxis maxime vulnerabantur. Ubi propius ripam hostium subissent, tormentis missa etiam ad ultimos perveniebant. Multo pluribus eo die amissis, consul paullo serius recepit suos. Tertio die praelio abstinuit, degressus ad imam partem castrorum, veluti ³ per devexum in mare brachium transitum tentaturus. Perseus, quod in oculis erat,

* * *

XXXVI. *** anni post circumactum solstitium erat: ^{Æmilia} hora diei jam ad meridiem vergebat: iter multo pulvere et ^{cunctatio.} incalcescente sole factum erat. lassitudo et sitis jam sentiebatur, et, meridie instante, magis ⁴ accessurum utrumque adparebat. Statuit sic adfectos recenti atque integro hosti non objicere. Sed tantus ardor in animis ad dimicandum utrimque erat, ut consuli non minore arte ad suos eludendos, quam ad hostes, opus esset. Nondum oninibus instructis, instabat tribunis militum, ut maturarent instruere: circumibat ipse ordines, animos militum hortando in pugnam accendebat. Ibi primo alacres signum poscebant. deinde, quantum incresceret æstus, et vultus minus vigentes et voces segniores erant, et quidam incumbentes scutis, nisi que pilis stabant. Tum jam aperte ⁵ primis ordinibus imperat, metarentur frontem castrorum, et impedimenta constitue-

² *Aut parma, aut scuto Ligustino*] Hic nempe pugnabant velites Romani, qui parmam habebant; et Ligures, qui scutum, sed leve et ex more suæ gentis. Testis est Plutarchus in exercitu Æmiliï fuisse aliquem numerum Ligurum.

³ *Per devexum in mare brachium*] An fossam vallumque a Perseo ducta versus mare, ac proinde a ceteris munimentis longius remota? an brachium fluminis Enipei in mare devexo alveo fluens? Si hoc posteriore sensu capias, indicaverit Livius hic scindere s: flu-

men, atque adeo, ut fere sit, minus altum et transitu facilius esse.

⁴ *Accessurum utrumque*] Lassitudinem et sitim. Hic generis mutatio offendit Gronovium. Sed eodem plane modo noster supra l. XXX. c. 30. *Tuam et adolescentiam, et perpetuam felicitatem, ferociora utraque, quam quietis opus est consiliis, metuo.*

⁵ *Primis ordinibus*] Primorum ordinum centurionibus. Testatur Polybius l. VI. lectos centuriones cum tribuno militum castrorum metationis apud Romanos curam habuisse.

U. C. 584. rent. Quod ubi fieri milites sensere, alii gaudere palam, A. C. 168. quod fessos viæ labore flagrantissimo æstu non coëgisset pugnare. legati circa imperatorem ducesque externi erant, inter quos et Attalus,⁶ omnes adprobantes, quum pugnaturum consulem credebant: ⁷ neque enim ne his cunctationem aperuerat suam. tunc mutatione consilii subita quum alii silerent, Nasica unus ex omnibus ausus est monere consulem, Nasicae con-⁸ *Ne hostem quidem ludificatos priores imperatores, fugiendo loquium certamen, manibus emittere. Vereri, ne nocte abeat, sequendus maximo labore ac periculo in intima Macedonia; exercitusque, sicut prioribus ducibus, per calles saltusque Macedonicorum montium vagando circumagatur. Se magnopere suadere, dum in campo patenti hostem habeat, adgrediatur, nec oblatam occasionem vincendi amittat.* Consul, nihil offensus libera admonitione tam clari adolescentis, *Et ego, inquit, animum istum habui, Nasica, quem tu nunc habes: et, quem ego nunc habeo, tu habebis. Multis belli casibus didici, quando pugnandum, quando abstinendum pugna sit.* ⁹ *Non opera sit stanti nunc in acie docere, quibus de caussis hodie quiesse melius sit. rationes alias reposcito: nunc auctoritate veteris imperatoris contentus eris.* Conticuit adolescens; haud dubie videre aliqua impedimenta pugnae consulem, quæ sibi non adparerent.

Nasicae con-
loquium
cum Paulo.

XXXVII. Paullus, postquam metata castra inpedimenta-
taque conlocata animadvertit, ex postrema acie triarios pri-
mos subducit: deinde principes, stantibus in prima acie
hastatis, si quid hostis moveret: postremo hastatos, ab dextro
primum cornu singulorum paullatim signorum milites
subtrahens. Ita pedites, equitibus cum levi armatura ante
aciem hosti obpositis, sine tumultu abducti: nec ante, quam
prima frons valli ac fossa perducta est, ex statione equites
revocati sunt. Rex quoque, quum sine detrectatione paratus
pugnare eo die fuisset, contentus, quod per hostem moram
fuisse pugnae scirent, et ipse in castra copias reduxit. Cas-
tris permunitis, C. Sulpicius Gallus tribunus militum secundæ
legionis, qui prætor superiore anno fuerat, consulis per-
missu ad concionem militibus vocatis pronunciavit, *nocte
proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda*

Eclipsis
Lunæ præ-
dicta a Sul-
picio.

6 Omnes approbantes] Omnes pugnare cupientes, ac proinde, quum pugnaturum consulem credebant, approbantes hoc ejus consilium.

7 Neque enim ne his] Videtur revocanda huc particula *quidem*, quæ infra alieno loco habetur, *ne hostem quidem*. Legimus ergo: *neque enim ne his quidem cunctationem aperuerat suam*. Duplicata hoc loco negatio nihil molestum habet, si struas hoc modo: ne-

que enim cunctationem aperuerat suam ulli, ne his quidem.

8 Ne hostem quidem]. Particulam *quidem* rejicimus in superiora, ut in præcedente nota diximus. Cetera Gronovio auctore sic reſtingimus: *Ne hostem ludificatum priores imperatores fugiendo certamen, manibus emitteret.*

9 Non opera sit] Vid. not. 70. ad l. I. c. 24.

usque ad quartam horam noctis lunam defecturum esse. *Id*, U. C. 584. quia naturali ordine statis temporibus fiat, et sciri ante et præ- A. C. 168: dici posse. Itaque quemadmodum, ¹⁰ quia certi solis lunæque et ortus et occasus sint, nunc pleno orbe, ¹¹ nunc senescente exiguo cornu fulgere lunam non mirarentur; ita ne obscurari quidem, quum condatur umbra terræ, trahere in prodigium debere. ¹² Nocte, quam pridie Nonas Septembres insecuta est dies, edita hora luna quum defecisset, Romanis militibus Galli sapientia prope divina videri: Macedonas, ut triste prodigium, occasum regni perniciemque gentis portendens, movit: nec aliter vates. clamor ululatusque in castris Macedonum fuit, donec luna in suam lucem emerit: ¹³ Postero die tantus utrique ardor exercitui ad concurrendum fuerat, ut et ¹⁴ regem et consulem suorum quidam, quod sine prælio discessum esset, accusarent. Regi promita defensio erat, non eo solum, quod hostis prior, aperte pugnam detrectans, in castra copias reduxisset; sed etiam, quod eo loco signa constituisset, quo phalanx, quam inutilem vel mediocris iniquitas loci efficeret, promoveri non posset. Consul ¹⁴ ad id, quod pridie prætermisisset pugnandi occasionem videbatur, et locum dedisse hosti, si nocte abire vellet, tunc quoque per speciem inmolandi terere videbatur tempus, quum luce prima signum propositum pugnae ad exeundum in aciem fuisset. Tertia demum hora, sacrificio rite perpetrato, ad consilium vocavit; atque ibi, quod rei gerendæ tempus esset, loquendo et intempestive consultando videbatur quibusdam extrahere. post sermones tamen consul orationem habuit.

XXXVIII. P. Nasica, egregius adolescens, ex omnibus unus, quibus hesterno die pugnari placuit, denudavit mihi ^{Emilii oratio de pugna dilata.} suum consilium: idem postea, ita ut transisse in sententiam meam videri posset, tacuit. Quibusdam aliis absentem carpere imperatorem, quam præsentem monere, melius visum est. Et

⁴ et del. Gron.

¹⁰ * *Quia certi Solis Lunæque et ortus et occasus sint*] Hæc nobis male coherere videntur cum iis quæ sequuntur. Non enim ideo variant Lunæ phases, quia ejus et Solis certi sunt ortus et occasus. Melius hæc rejicerentur in anteriora, ut sic procederet Galli argumentatio. Quemadmodum Lunæ Solisque ortus et occasus, quia sunt certi, et sciri ante et prædici possunt, ita et defectus Lunæ, qui itidem naturali ordine statis temporibus fiunt. Si conjectura nostra bona est, totus locus sic formari poterit: *Id quia naturali ordine statis temporibus fiat, ut certi Solis Lunæque et ortus et occasus*

sunt, et sciri ante et prædici posse. Itaque quemadmodum nunc pleno orbe...

¹¹ * *Nunc senescente*] Lege cum Florebello et Gronovio *senescentem*.

¹² * *Nocte quam pridie Nonas Septembres*] Hic Lunæ defectus, ex Astronomorum rationibus, incidit in diem 21. Junii Juliani. Atque id perbene congruit cum Solstitiali tempore, testato supra a Livio. † Vid. not. 63. ad c. 30. supra.

¹³ * *Postero die*] Refer hæc verba ad verbum *accusarent*.

¹⁴ * *Ad id quod*] Præterquam quod, Sic locutus est Livius et l. III. c. 62.

U. C. 584. tibi, P. Nasica, et quicumque idem, quod tu, occultius sense-
 A. C. 168. runt, non gravabor reddere dilata pugna rationem. Nam
 tantum abest, ut me hesternæ quietis pœniteat, ut servatum a
 me exercitum eo consilio credam. in qua me opinione esse ne
 quis sine caussa vestrum credat, recognoscat, agedum, mecum,
 si videtur, quam multa pro hoste et adversus nos fuerint. Jam
 omnium primum, ¹⁵ quantum numero nos præsent, neminem
 vestrum nec ante ignorasse, et hesterno die ¹⁶ implicatam intuen-
 tes aciem animadvertisse, certum habeo. Ex hac nostra pauci-
 tate quarta pars militum præsidio impeditis relicta erat :
 nec ignavissimum quemque relinqui ad custodiam sarcinarum
 scitis. Sed fuerimus omnes. parvum hoc tandem esse credimus,
 quod ex his castris, in quibus hac nocte mansimus, exituri in
 aciem hodierno aut summum crastino die, si ita videbitur, Diis
 bene juvantibus, sumus? Nihilne interest, utrum militem, quem
 neque viæ labor hodie, neque operis fatigaverit, requietum, inte-
 grum in tentorio suo arma capere jubeas, atque ¹⁷ in aciem ple-
 num virium, vigentem et corpore et animo educas? an longo
 itinere fatigatum, et onere fessum, madentem sudore, ¹⁸ ardentibus
 siti faucibus, ore atque oculis repletis pulvere, ¹⁹ torrentem
 meridiano sole, hosti objicias recenti, ²⁰ quieto, qui nulla
 re ante consumtas vires ad prælium adferat? Quis, pro Deum
 fidem! ita comparatus, vel iners atque inbellis, fortissimum
 virum non vicerit? Quid? quod hostes per summum otium in-
 struxerant aciem, reparaverant animos, stabant compositi suis
 quisque ordinibus? nobis tunc repente trepidandum in acie
 instruenda erat, et in compositis concurrendum?

XXXIX. ²¹ At, Hercule, aciem quidem inconditam inordi-
 natamque habuissemus: castra munita, provisam aquationem,
 tutum ad eam iter præsidii inpositis, explorata circa omnia;
 an nihil nostri habentes præter nudum campum, in quo pugnare-
 mus? Majores vestri castra munita portum ad omnes casus

¹⁵ Quantum numero nos præsent] Perseus supra l. XLII. c. 51. dicitur habuisse undequadringenta peditum millia, quatuor equitum. Consuli ex legionibus Romanis et exercitu sociali erant duodecingenta millia peditum, equitum duo, ut colligitur ex c. 31. l. XLII. et c. 21. hujus libri. Huc adde non magna sane Attali et Misagenis auxilia.

¹⁶ Implicatam intuentes aciem] Recte emendat Gronovius explicatam.

¹⁷ In aciem . . . educas] Correctio Sigonii. Antea in acie.

¹⁸ Ardentibus siti faucibus] Vide an malis ardentibus.

¹⁹ Torrentem meridiano sole] Legi jubet Perizonius torrente. Potest tamen defendi vulgata lectio Virgiliano hoc versu, Per pice torrentes atraque

toragine ripas. Nam ibi Servius, Æn. l. IX. v. 105. torrentes interpretatur ardentes.

²⁰ Quiet] Gronovius existimat hic quoque scripsisse Livium requieto. Est enim, inquit, aliud quietus, aliud requietus. Ad illud sufficit præsens quies: hoc competit illis qui aliquamdiu quiete usi sunt.

²¹ At hercule aciem] Objicit sibi Æmilius: At hercule aciem quidem inordinatam atque incompositam habuissemus, sed cetera egregie parata, id est, castra munita, provisam aquationem . . . Tum respondet: itane parati concurrissemus, an potius nihil nostri habentes, præter nudum campum, in quo pugnaremus.

exercitus ducebant esse: unde ad pugnam exirent, quo jactati U. C. 584.
 tempestate pugna receptum haberent. ideo, quum munimentis ea A. C. 168.
²² sepiissent, prasidio quoque valido firmabant; quod, qui cas-
 tris exutus erat, etiamsi pugnando acie vicisset, pro victo habe-
 retur. castra sunt victori receptaculum, victo perfugium. Quam
 multi exercitus, quibus minus prospera pugna fortuna fuit,
 intra vallum compulsi, tempore suo, interdum momento post,
 eruptione facta, victorem hostem pepulerunt? patria altera est
 militaris hæc sedes, vallumque pro manibus, et tentorium suum
 cuique militi domus ac penates sunt. Sine ulla sede vagi di-
 micassemus, ²³ ut quo victores nos reciperemus? His difficulta-
 tibus et impeditis pugna illud obponitur: Quid si hostis hac
 interposita nocte abisset, quantum rursus sequendo eo penitus in
 ultimam Macedoniam exhausti laboris erat? Ego autem,
 neque mansurum eum, neque in aciem copias educturum fuisse,
 certum habeo, si cedere hinc statuisset. quanto enim facilius
 abire fuit, quum procul abessemus, quam nunc, quum in cervi-
 cibus sumus? Nec falleret nos, nec interdiu nec nocte abeundo.
 Quid autem est nobis optatius, quam ut, quorum castra, præ-
 alta fluminis ripa tuta, vallo insuper septa ac crebris turribus,
 obpugnare adorti sumus, eos, relictis munimentis, agmine effuso
 abeuntes, in patentibus campis ab tergo adoriamur? Hæ
 dilata pugna ex hesterno die in hodiernum causæ fuerunt.
 Pugnare enim et ipsi mihi placet; et ideo, quia per Enipeum
 amnem septa ad hostem via erat, alio saltu, dejectis hostium
 præditiis, novum iter aperui; neque prius, quam debellavero,
 absistam.

XL. Post hanc orationem silentium fuit, partim traduc-
 tis in sententiam ejus, partim verentibus nequidquam offen-
 dere in eo, quod, utcumque prætermissum, revocari non
 posset. ²⁴ Ac ne illo ipso quidem die, aut consule, aut rege,
 (rege*, quod nec fessos, ut pridie, ex via, neque trepidantes
 in acie instruenda et vixdum compositos adgressurus erat;
 consule, quod in novis castris non ligna, non pabulum cou-
 vectum erat, ad quæ petenda ex propinquis agris magna
 pars militum e castris exierat) neutro imperatorum volente,
 Fortuna, quæ plus consiliis humanis pollet, contraxit certamen.

* unam vocem rege uncius includit Crev.

Certamen
 casu con-
 trahitur.

²² *Sepiissent*] Legit Gronovius *sepiis-
 sent*. Sed Grammatici a *sepio* dedu-
 cunt *sepii* et *sepi*.

²³ *Ut quo victores nos*] Sic supra l.
 XL. c. 13. ut quibus aliis deinde sacris
 contaminatam omni scelere mentem
 eripiam?

²⁴ *Ac ne illo ipso quidem die aut
 consule, aut rege, (rege)*] Posterius illud
 regedijcit Gronovius. Sensus clarus
 est: *Ac ne illo ipso quidem die aut*

*consule, aut rege . . . volente, Fortuna
 contraxit certamen*. Media parenthesis
 exponit, cur neuter imperatorum vel-
 let pugnari. Tantum observabit lec-
 tor, ob longiorem parenthesin, quæ
 dividebat nimium et consule aut rege
 ab *volente*, coactum esse Livium in-
 sere neutro imperatorum. Exemplum
 similia habes l. V. c. 24. XXXVIII. 55.
 etc.

U. C. 584. men. Flumen erat haud magnum propius hostium castris, ex quo et Macedones et Romani aquabantur, præsidiis ex utraque ripa positis, ut id facere tuto possent. Duæ cohortes a parte Romanorum erant, Marrucina et Peligna; duæ turmæ Samnitium equitum, quibus præerat M. Sergius Silus legatus: et aliud pro castris stativum erat præsidium sub C. Cluvio legato, tres cohortes, Firmana, Vestina, Cremonensis; duæ turmæ equitum, Placentina et Æsernina. Quum otium ad flumen esset, neutris lacerantibus, ²⁵ hora circiter quarta jumentum, e manibus curantium elapsum, in ulteriorem ripam effugit. quod quum per aquam, ferme genu tenus altam, tres milites sequerentur, Thraces duo id jumentum ex medio alveo in suam ripam trahentes; altero eorum occiso, receptoque eo jumento, ad stationem suorum se recipiebant. Octingentorum Thracum præsidium in hostium ripa erat, ex his pauci primo, ægre passi popularem in suo conspectu cæsum, ad persequendos interfectores fluvium transgressi sunt: dein plures, postremo omnes, et cum præsidio;

* * *

prælium ducit.

XLI. Movebat imperii majestas, gloria viri, ante omnia ætas, quod major sexaginta annis juvenum munia in parte præcipua laboris periculique capescebat. Intervallum, quod ²⁶ inter cætratos et phalanges erat, inplevit legio, atque aciem hostium interruptit. A tergo cætratis erat, frontem adversus clipeatos habebat; aglaspides adpellabantur. Secundam legionem L. Albinus consularis ducere adversus leucaspidem phalangem jussus: ea media acies hostium fuit. ²⁷ In dextrum cornu, unde circa fluvium commissum prælium erat, elephantes inducti, ²⁸ et ala sociorum: et hinc

²⁵ Hora circiter quarta] Hunc locum sic et emendat, et explicat Gronovius: *Hora circiter nona jumentum e manibus curantium* hominum de parte Romana elapsum in ulteriorem ripam effugit, id est, fugere inceperat. Quod quum per aquam ferme genu tenus altam tres milites Romani sequerentur, Thraces duo Macedonicorum auxiliorum ex medio alveo in suam ripam traherent; altero eorum, id est, Thracum, occiso, receptoque eo jumento, ad stationem suorum tres illi Romani milites se recipiebant. Legendum putat hora nona, propterea quod supra dictum est diem extraxisse in consilio consulem, et Plutarchus diserte scribit pugnam ceptam esse *ἄρα; ἑννέῃς*. Confusus scilicet notas fuisse IV. et IX. Voces id jumentum ablegat, tanquam

scholium inutile. Denique corrigit *traherent*, quia, si legatur *trahentes*, sua non potest orationi constare integritas.

²⁶ Inter cætratos et phalanges] Hæc est primæ editionis et Sigonianarum lectio: proba illa quidem, quum duæ * erant, ut supra memoravimus, in exercitu Persei phalanges; quæ et mox a Livio appellantur, Aglaspides nimirum et Leucaspides. † Gronovii edidit *phalangem*.

²⁷ In dextrum cornu . . . *elephantes inducti*] Elephantes inducti in eam partem qua dextrum erat cornu Romanorum.

²⁸ Et ala sociorum] Utra? Duæ enim fuere, ut jam aliquoties monuimus, dextra et sinistra. Alterutra vox videtur hic excidisse.

primum fuga Macedonum est orta. ²⁹ Nam sicut pleraque U. C. 584.
nova commenta mortalium in verbis vim habent, ³⁰ expe- A. C. 168.
riendo, quum agi, non, quemadmodum agantur, edisseri,
oportet, sine ullo effectu evanescent; ita tum elephantum in
acie ³¹ nomen tantum sine usu fuerunt. Elephantorum in-
petum subsecuti sunt socii nominis Latini, pepuleruntque
levum cornu. In medio secunda legio inmissa dissipavit
phalangem. neque ulla evidentior causa victoriae fuit, <sup>Fugantur
Macedones.</sup>
quam quod multa passim praelia erant, quae fluctuantem
turbarunt primo, deinde disjecerunt phalangem: cujus con-
fertae et intentis horrentis hastis intolerabiles vires sunt. Si
carptim adgrediendo circumagere ³² immobilem longitudine
et gravitate hastam cogas, confusa strue implicantur: si
vero aut ab latere, aut ab tergo aliquid tumultus increpuit,
ruinae modo turbantur. sicut tum adversus catervatim incur-
rentes Romanos, et interrupta multifariam acie, obviam ire
cogebantur: et Romani, quacumque data intervalla essent,
insinuabant ordines suos. Qui, si universa acie in frontem
adversus instructam phalangem concurrissent, quod Pelignis,
principio pugnae incaute congressis adversus castratos, even-
nit, induissent se hastis, nec confertam aciem sustinuissent.

XLII. Ceterum sicut peditum passim caedes fiebant, nisi
qui abjectis armis fugerunt; sic equitatus prope integer <sup>Equitatus
integer fu-
git.</sup>
pugna excessit. Princeps fugae rex ipse erat. jam a
Pydna ³³ cum sacris aliis equitum Pellam petebat: ³⁴ con-
festim Costocus sequebatur Odrysarumque equitatus. ceterae
quoque Macedonum alae integris abibant ordinibus; quia
interjecta peditum acies, cujus caedes victores tenebant,

³ aut del. Gron. Crev. ⁴ tenebat Crev.

²⁹ Nam sicut pleraque] Ut pleraque
nova inventa mortalium vim habere
videntur, quamdiu verbis tantummodo
jactantur; sed ubi ad rem ventum,
quum oportet agi, non edisseri solum
quomodo illis inventis utamur, sine ullo
effectu evanescent. . . . Ceterum tota
haec periodus quid sibi velit hoc loco,
parum videmus. Nam neque elephan-
torum usus in praeliis novum tunc
commentum mortalium haberi pot-
erat: nec videntur nomen sine usu
fuisse in hac pugna. Imo contrarium
satius indicatur proxime sequentibus
verbis: *Elephantorum impetum subse-*
cuti sunt socii nominis Latini. Non
egre nobis persuaderi pateretur illam
periodum ex alio aliquo loco huc te-
mere immigrasse. Certe si eam tollas,
nihil desiderabis.

³⁰ Experiendo] Unicus codex ha-
buit *explendo*. Emendavit Turnebus.

³¹ Nomen tantum sine usu fuerunt]

Legebatur in exemplari fuerant. Mu-
tavit Sigonius: utrum recte, an per-
peram, non decernimus, quum totus
hic locus, ut diximus in not. 29. nobis
videatur alienus ab ea in quam inser-
tus est narratione.

³² Immobilem . . . hastam] Has-
tam, quae ob longitudinem et gravita-
tem facile moveri nequit. Hoc ideo
notamus, quia Gronovius legendum
esse censet *hastas*, ut *res immobilem*
referatur ad phalangem. Nos nihil
mutamus.

³³ Cum Sacris aliis] Vid. not. 28. ad
l. XLII. c. 66. supra.

³⁴ Confestim Costocus sequebatur]
Emendat Jac. Gronovius, *confestim eos*
Cotys sequebatur. Firmant hanc con-
jecturam quae sequuntur, *Odrysarum-*
que equitatus. Nam Cotys rex Odry-
sarum fuit, ut constat ex a. 51. l.
XLII. supra.

U. C. 584. inmemores fecerat sequendi equites. Diu phalanx a fronte, a lateribus, ab tergo cæsa est : postremo, qui ex hostium manibus elapsi erant, inermes ad mare fugientes, quidam aquam etiam ingressi, manus ad eos, qui in classe erant, tendentes, suppliciter vitam orabant : et quum scaphas concurrere undique ab navibus cernerent, ad excipiendos sese venire rati, ut caperent potius, quam occiderent, longius in aquam, quidam etiam natantes, progressi sunt. Sed quum hostiliter e scaphis cæderentur, retro, qui poterant, nando repetentes terram, in aliam fœdiorem pestem incidebant. elephantum enim, ab rectoribus ad litus acti, exeuntes obtuebant elidebantque. Facile conveniebat, Romanis numquam una acie tantum Macedonum interfectum. Cæsa enim ad viginti millia hominum sunt : ad sex millia, qui Pydnam ex acie perfugerant, vivi in potestatem pervenerunt : et vagi e fuga quinque millia hominum capta. Ex victoribus ceciderunt non plus centum, et eorum multo major pars Peligni. vulnerati aliquanto plures sunt. Quod si maturius pugnari cœptum esset, ut satis diei victoribus ad persequendum superesset, deletæ omnes copię forent : nunc imminens nox et fugientes texit, et Romanis pigritiem ad sequendum locis ignotis fecit.

20000. cæsi : 11000. capti.

Regis fuga.

XLIII. Perseus ad Piëriam silvam via militari, frequenti agmine equitum et regio comitatu, fugit. Simul in silvam ventum est, ubi plures diversæ semitæ erant, et nox adpropinquabat : cum perpauca maxime fidis via divertit³⁵. Equites, sine duce relictī, alii alia in civitates suas dilapsi sunt : perpauci inde Pellam celerius, quam ipse Perseus, quia³⁶ recta expedita via ierant, pervenerunt. Rex ad mediam ferme noctem terrore et variis difficultatibus viæ vexatus est. In regia Perseo, qui Pellæ præerat, Euctus regii-que pueri præsto erant. contra ea amicorum, qui, alii alio casu servati, ex prælio Pellam venerant, quum sæpe arcessiti essent, nemo ad eum venit. tres erant tantum cum eo fugæ comites, Evander Cretensis, ³⁶ Neo^b Bœotius, et Archidamus Ætolus, cum iis, jam metuens, ne, qui venire ad se abnuerent, majus aliquid mox auderent, quarta vigilia profugit. Secuti eum sunt admodum quingenti Cretenses. petebat Amphipolim : sed nocte a Pella exierat, properans ante lucem Axium amnem trajicere, eum finem sequendi, propter difficultatem transitus, fore ratus Romanis.

XLIV. Consulem, quum se in castra victor recepisset, ne sincero gaudio frueretur, cura de minore filio stimulabat.

³⁵ divertit Gron. Crev. ^b Neon Crev.

³⁵ Recta expedita via] Lege potius cum Gronovio, recta et expedita via : et expeditum viam intellige non arbo-

ribus et fruticetis impeditam.

³⁶ Neon Bœotius] Sic edidit Sigonius ex Plutarcho, pro Bœotius.

P. Scipio is erat, Africanus et ipse postea, deleta Karthagine, adpellatus, naturalis consulis Paulli, adoptione Africani nepos. Is, septimumdecimum tunc annum agens, quod ipsum curam augebat, dum effuse sequitur hostes, in partem aliam turba ablati erat: et, serius quum redisset, tunc demum, recepto sospite filio, victoriæ tantæ gaudium consul sensit. Amphipolim quum jam fama pugnae pervenisset, concursusque matronarum in templum ³⁷ Dianæ, quam Tauropolon vocant, ad opem exposcendam fieret; Diodorus, qui præerat urbi, metuens, ne Thraces, quorum duo millia in præsidio erant, urbem in tumultu diriperent, ab subornato ab se per fallaciam in tabellarii speciem literas in foro medio accepit. Scriptum in iis erat, *ad Emathiam classem Romanam adpulsam esse, agrosque circa vexari. orare præfectos Emathiæ, ut præsidium adversus populatores mittat. His lectis, hortatur Thraces, ut ad tuendam Emathiæ orum proficiantur. magnam eos cadem prædamque, palatis passim per agros Romanis, facturos. Simul elevat famam adversæ pugnae: quæ si vera foret, alium super alium recentes ex fuga venturos fuisse.* Per hanc causam Thracibus ablegatis, simul transgressos eos Strymonem vidit, portas clausit.

XLV. Tertiæ die Perseus, quam pugnatum erat, Amphipolim venit. inde oratores cum caduceo ad Paullum misit. Interim Hippas, et Milo, et Pantauchus, principes amicorum regis, Berceam, quo ex acie confugerant, ipsi ad consulem profecti, Romanis dedunt: ³⁸ hoc idem et aliæ deinceps metu percussæ parabant facere. Consul, nunciis victoriæ Q. Fabio filio et L. Lentulo et Q. Metello cum literis Romanam missis, spolia jacentis hostium exercitus peditibus concessit; equitibus prædam circumjecti agri, dum ne amplius duabus noctibus a castris abessent. Ipse propius mare ad Pydnæ castra movit. Bercea primum, deinde Thessalonica, et Pella, et deinceps omnis ferme Macedonia intra Pydnæi, qui proximi erant, nondum miserant legatos: multitudo incondita plurium simul gentium, turbaque, quæ ex acie fuga in unum compulsa erat, consilium et consensum civitatis impediabat: nec clausæ modo portæ, sed etiam inædificatæ erant. Missi Milo et Pantauchus sub muros ad conloquium Solonis, ³⁹ qui præsidio erat: per eum emittitur militaris turba. oppidum deditum

U. C. 584.
A. C. 164.
Anxietas
Cos. de filio
suo Scipione.

Perseus ca-
duceos
duces
mittit ad
Cos.

Tota Ma-
cedonia de-
dita.

³⁷ *Dianæ quam Tauropolon vocant*] Dianæ hoc cognomen additum volunt, vel quod apud Tauros Scythiæ populum colatur, vel quod gregibus præsit, vel quod eadem sit cum luna, quam tauris vehi fingunt poëtæ.

³⁸ *Hoc idem et aliæ deinceps metu*

percussæ] Vel intercidit vox *civitates*; vel legendum est *alii deinceps metu percussæ*. GRONOVIVS.

³⁹ *Qui præsidio erat*] Magis placet præerat, quod monet GRONOVIVS.

U. C. 584.
A. C. 165.
Persei mi-
seranda
sors.

Amphipoli
abit.

Samothra-
cam per-
venit.

Consul Pel-
lam venit,

militibus datur diripiendum. Perseus, ⁴⁰ una tantum spe Bisaltarum auxilii tentata[†], ad quos nequidquam miserat legatos, in concionem processit, Philippum secum filium habens: ut et ipsos Amphipolitanos, et equitum peditumque, qui aut semper secuti, aut fuga eodem delati erant, adhortando ⁴¹ animos confirmaret. Sed aliquoties dicere incipientem quum lacrimæ præpedissent; quia ipse dicere nequii, Evandro Cretensi editis, quæ agi cum multitudine vellet, ⁴² de templo descendit. Multitudo, sicut ad conspectum regis fletumque tam miserabilem et ipsa ingemuerat lacrimaveratque, ita Evandri orationem adspernabatur: et quidam ausi sunt media ex concione subclamaré, *Abite hinc, ne, qui pauci supersumus, propter vos pereamus.* Horum ferocia vocem Evandri clausit. ⁴³ Rex in domum se recepit, pecuniaque et auro argentoque in lembos, qui in Strymone stabant, delatis, et ipse ad flumen descendit. Thraces, navibus se committere non ausi, domos dilapsi, et aliæ militaris generis turbæ: Cretenses spem pecuniæ secuti. et, quoniam in dividendo plus obfensionum, quam gratiæ, erat, ⁴⁴ quinquaginta talenta iis posita sunt in ripa diripienda. Ab hac direptione quum per tumultum naves conscenderent, lembum unum in ostio amnis multitudine gravatum merse-
runt. Galepsum eo die, postero Samothracam, quam petebant, perveniunt; ad ⁴⁵ duo millia talentum pervecta eo dicuntur.

XLVI. Paullus, per omnes deditas civitates dimissis qui præessent, ne qua injuria in nova pace victis fieret, retentisque apud se caduceatoribus regis, P. Nasicam, ignarus fugæ regis, Amphipolim misit cum modica peditum equitumque manu: simul ut Sinticen evastaret, et ⁴⁶ ad omnes conatus regis[‡] impedimento esset. Inter hæc Melibœa a Cn. Octavio capitur diripiturque: ad Æginium, ad quod obpugnandum Cn. Anicius legatus missus erat, ducenti, eruptione ex oppido facta, amissi sunt, ignaris Æginensibus debellatum esse. Consul, a Pydna profectus, cum

[†] tentati Crev.

[‡] regi Gronq. Crev.

⁴⁰ *Una tantum spe Bisaltarum auxilii tentati*] Lege cum eodem Gronovio tentata.

⁴¹ *Animos confirmaret*] Gronovianæ editiones, confirmarent. Correximus ex vetustioribus.

⁴² *De templo descendit*] De loco unde populum alloqui mos erat. Loquitur more Romano Livius. Notum est Rostra templum fuisse, id est, locum augurii consecratum. Vid. supra l. VIII. c. 14.

⁴³ *Rex in domum*] Gaudet Livius

præfigere præpositiones iis nominibus quæ ex vulgatiore usu eas repudiant, Exempla passim occurrunt.

⁴⁴ *Quinquaginta talenta*] Marcæ argenti nostrates 4687. uncie 4.

⁴⁵ *Duo millia talentum*] Marcæ sunt argenti 187500.

⁴⁶ *Ad omnes conatus regi impedimento esset*] In vetustioribus quibusdam editionibus legitur *regis*. Sed ea lectio quam Gronovianæ expressere, nobis elegantior videtur.

toto exercitu die altero Pellam pervenit: et, quum castra mille passus inde posuisset, per aliquot dies ibi stativa habuit, situm urbis undique adspiciens; quam non sine caussa delectam esse regiam advertit. Sita est in tumulo, vergente in occidentem hibernum. cingunt paludes inexpressibilis altitudinis æstate et hieme, quas restagnantes faciunt lacus. In ipsa palude, qua proxima urbi est, ⁴⁷ velut insula eminet, aggeri operis ingentis inposita: ⁴⁸ qui et murum sustineat, et humore circumfusæ paludis nihil lædatur. Muro urbis conjuncta procul videtur. divisa est ⁴⁹ intermurali amni, et eadem ponte juncta: ut nec, obpugnante externo, ⁵⁰ aditum ab ulla parte habeat; nec, si quem ibi rex includat, ullum nisi per facillimæ custodiæ pontem effugium. Et gaza regia in eo loco erat: sed tum nihil præter ⁵¹ trecenta talenta, quæ missa Gentio regi, deinde retenta fuerant, inventum est. Per quos dies ad Pellam stativa fuerunt, legationes frequentes, quæ ad gratulandum convenerant, maxime ex Thessalia, auditæ sunt. Nuncio deinde accepto, Persea Samothracam trajecisse, profectus a Pella consul quartis castris Amphipolim pervenit. Effusa omnis obviam turba cuivis indicio erat, ⁵² non bono ac justo rege orba

^k Deinde
Amphipolim.

*

*

*

^k obviam Crev.

^l ob ra Gron.

⁴⁷ *Velut insula eminet*] Inserit Gronovius vocem *arx* hoc modo: *velut insula eminet (arx) aggeri operis ingentis inposita*. Atque hoc quidem clarior est. dubitamus tamen, an ita dederit Livius. *Insula* intelligitur interdum corpus quoddam ædificiorum inter se coherentium, a reliquis ædificiis divisum per vicus quibus undique cingitur. Quidni igitur hoc fere sensu noster hic *insulam* sumpserit, quum præsertim doceat se de ædificio loqui, non de nudo solo, dum adjicit *insulam* aggeri impositam esse? Judicet lector.

⁴⁸ *Qui et murum sustineat*] *Qui agger et murum arcis, sive insulæ eo modo sumptæ quo exposuimus, sustineat, et humore circumfusæ paludis nihil lædatur*. Ceterum non facile in-

telligimus, qui minus agger læderetur ab aqua, quam saxea murorum moles. Videretur potius dicendum aggere illo et sustineri murum, et defendi ne humore circumfusæ paludis lædatur. Ad eum sensum optaremus ut facile fingi possent Livii verba.

⁴⁹ *Intermurali*] Vox rarissima: cuius sensus esse videtur, inter duplicem murum fluente, murum urbis et murum arcis.

⁵⁰ *Aditum . . . habeat*] Ullum habeat locum per quem adiri possit.

⁵¹ *Trecenta talenta*] *Marcas argenti* 28125.

⁵² *Non bono ac justo rege orbatos*] *Laceræ hujus loci reliquias offerunt obviam*. Inde per trajectionem duarum litterarum effecimus *orba-tos*.

EPITOME LIBRI XLV.

PERSEUS ab Æmilio Paulo in Samothrace captus est. Quum Antiochus, Syriæ rex, Ptolemæum et Cleopatram, Egypti reges, obsideret, et missis ad eum a senatu legatis, qui juberent, ab obsidione socii regis absisteret, editisque mandatis consideraturum se ille, quid faciendum esset, respondisset; unus ex legatis Popillius virga regem circumscripsit: ¹jussitque, antequam circulo excederet, responsum daret. qua asperitate effecit, ut Antiochus bellum omitteret. Legationes gratulantium populorum ac regum in senatum admissæ. Rhodiorum, quia eo bello contra populum Romanum faverant, exclusa. postero die, quum de eo quæreretur, ut iis bellum indiceretur, causam in senatu patriæ suæ legati egerunt. nec tamquam hostes, nec tamquam socii dimissi. ²Macedonia in provinciæ formam redacta est. Æmilius Paullus, repugnantibus militibus ejus propter minorem prædam, et contradicente Ser. Sulpicio Galba, triumphavit: et Persem cum tribus filiis ante currum duxit. cujus triumphi lætitia ne solida ei contingeret, duorum filiorum funeribus insignita est: quorum alterius mors patris triumphum præcessit, alterius secuta est. Lustrum conditum est a censoribus. Censa sunt civium capita trecenta duodecim milia, octingenta quinque. Prusias, Bithyniæ rex, Romam, ut senatui gratularetur ob victoriam ex Macedonia partam, venit; et Nicomedem filium senatui commendavit. Rex, plenus adulationis, libertum se populi Romani dicebat.

¹ Jussitque . . . responsum daret] Mallemus cum Gronovio dare.

² Macedonia in provinciæ formam redacta] Non tunc, sed post devictum Pseudophilippum. GRONOVIVS. Quæ in provinciæ formæ redactæ erant regiones, in eas magistratus Romanus

quotannis cum imperio mittebatur, qui eas regeret. At nihil tale a Paulo de Macedonia decretum est. Infra c. 29. liberi jubentur esse Macedones, utentes legibus suis, creantes annuos magistratus.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLV.

U. C. 584.
A. C. 168.
Fama de
victoria
Macedo-
nica.

VICTORIÆ nuncii, Q. Fabius et L. Lentulus et Q. Metellus, quanta potuit adhiberi festinatio, celeriter Romam quum venissent, præcerptam tamen ejus rei lætitiā inveni-
nerunt. Quarto post die, quam cum rege est pugnatum, quum in circo ludi fierent, murmur repente populi tota spectacula pervasit; *pugnatum in Macedonia, et devictum regem esse*. Dein fremitus increbruit: postremo clamor plaususque, velut certo nuncio victoriæ adlato, est exortus. Mirari magistratus, et quærere auctorem repentinæ lætitiæ: qui postquam nullus erat, ¹ evanuit quidem tamquam incertæ rei gaudium; omen tamen lætum insidebat animis. Quod postquam veris nunciis Fabii Lentulique et Metelli adventu firmatum est, quum victoria ipsa, tum augurio animorum suorum, lætabantur. Et aliter traditur circensis turbæ non minus similis veri lætitiā. ² Ante diem decimum Kalendas Octobres, ludorum Romanorum secundo die, C. Licinio consuli, ad quadrigas mittendas ³ escendenti, tabellarius, qui se ex Macedonia venire diceret, ⁴ laureatas literas dicitur: quadrigis missis, consul currum conscendit: et, quum per circum reveheretur ⁴ ad foros publicos, laureatas tabellas populo ostendit. Quibus conspectis, repente inmemor spectaculi populus in medium decurrit, eo senatum consul vocavit, recitatisque tabellis, ex auctoritate Patrum pro foris publicis denunciavit populo: *L. Æmiliū collegam signis conlatis cum rege Perseo pugnasse. Macedonum exercitum cæsum fusumque. Regem cum paucis fugisse. civitates omnes Macedonia in ditionem populi Romani venisse*. His auditis, clamor cum ingenti plausu ortus:

¹ *Evanuit . . . tamquam incertæ rei gaudium*] Sic recte Sigonius. Vetus codex habuit *tamquam certæ*.

² *Ante diem decimum Kal. Octobres*] Imo *decimum quintum*. Is enim tertius decimus dies erat ab eo quo in Macedonia pugnatum est, ut infra observatur. At pridie Nonas Septembres pugnatum fuerat: (supra, l. XLIV. c. 37.) Tertius decimus autem dies a pridie Nonas Septembres erat tunc a. d. XV. Kal. Octobres. Mensis enim

September viginti et novem dierum * erat ex ordinatione Numæ, quam tunc sequebantur Romani.

³ *Escendenti*] In currum, ut nempe e foris publicis, ubi sedebat, ad carceres iret, atque inde signum quadrigis daret. Ceterum unicum exemplar præferebat *exscendenti*, unde pronum est efficere *escendenti*, quod placuit Turnebo et Gronovio.

⁴ *Ad foros publicos*] Vid. not. 91. ad l. XXIX. c. 37.

ludis relictis, domus* magna pars hominum ad conjuges U. C. 584. liberosque lætum nuncium portabant. Tertius decimus dies A. C. 168. erat, ab eo, quo in Macedonia pugnatum est.

II. Postero die senatus in curia habitus, supplicationesque decretæ, et senatusconsultum factum est, ut consul, quos, præter milites sociosque navales, conjuratos haberet, dimitteret. de militibus sociisque navalibus dimittendis referretur, quum legati ab L. Æmilio consule, a quibus præmissus tabellarius esset, *. Ante diem sextum Kalendas Octobres, hora fere secunda, legati ⁶ urbem ingressi sunt, ^{Legati Æ-} ingentem secum obcurrentium, quacumque ibant, prose-^{mili.} quentiumque trahentes turbam, in forum ad tribunal perrexerunt. Senatus forte in curia erat: eo legatos consul introduxit. Ibi tantum temporis ⁷ retenti, dum exponerent, *quantæ regiæ copiæ peditum equitumque fuissent, quot millia ex his cæsa, quot capta forent; quam paucorum militum jactura tanta hostium strages facta; quam cum paucis rex fugisset: existimari Samothraciam petiturum, paratum classem ad persequendum esse: neque terra, neque mari elabi posse: eadem hæc paullo post in concionem traducti exposuerunt: renovataque lætitia, quum consul edixisset, ut omnes ^{Supplica-} ~~ades~~ ^{tiones.} sacræ aperirentur, pro se quisque ex concione ad gratias agendas ire Diis; ingentique turba, non virorum modo, sed etiam feminarum, ⁸ conferta tota urbe Deorum immortalium templa. Senatus, revocatus in curiam, supplicationes, ob rem egregie gestam ab L. Æmilio consule, in quinque dies circa omnia pulvinaria decrevit, hostiisque majoribus sacrificari jussit. Naves, quæ in Tiberi paratæ instructæque stabant, ut, si rex posset resistere, in Macedoniam mitterentur, subduci, et in navalibus conlocari: socios navales, dato annuo stipendio, dimitti, et cum his omnes, qui in*

* domos Crev.

⁵ Quos, præter milites . . conjuratos haberet] Conjuratos videmur intelligere debere eos qui illud tantum jusjurandum dederant, de quo Livius mentionem fecit l. XXII. c. 38. his verbis: ipsi inter se equites . . . pedites conjurabant sese fugæ atque formidinis ergo non abituros, neque ex ordine recessuros, etc. Illi, quum hic distinguantur a militibus, existimandi sunt nondum adacti fuisse solenni illo militum sacramento, jussu consulum concenturos, neque injussu abituros: quo qui obligati erant, ii demum justii milites cenabantur. Itaque infra hoc ipso capite dimissi dicuntur post adventum legatorum, quotquot in consulis verba juraverant, id est, ii a quibus solenne sacramentum militum exactum fuerat, sive milites. Apparet quidem ex me-

morato supra Livii loco militum, quum illud alterum jusjurandum ~~ita~~ voluntate jurarent, id tantum fecisse postquam essent in decurias aut centurias distributi, ac proinde post solenne sacramentum, ut colligi potest ex Polybii libro VI. Sed suspicari possumus, imo debemus ex hoc loco, ordinem mutatum esse postquam illo jurejurando a tribunis adigi cepti sunt, et eos qui lecti a tribunis in legionem erant, statim illud jusjurandum dedisse, unde dicerentur conjurati.

⁶ Urbem ingressi sunt . . ad tribunal perrexerunt] Dele verbum sunt.

⁷ Retenti . . . exposuerunt] In hoc demum verbo, post interposita legatorum dicta in senatu, quiescit oratio.

⁸ Conferta . . deorum immortalium templa] Supple erant.

U. C. 584. consulis verba juraverant: et quod militum Corcyrae, Brundisii, ad mare superum, aut in agro Larinati esset, (omnibus his locis dispositus exercitus fuerat, cum quo, si res posceret, C. Licinius collegae ferret opem) hos omnes milites dimitti placuit. ⁹ Supplicatio pro concione populi indicta est, ¹⁰ ex ante diem quintum Idus Octobres cum eo die in quinque dies.

Legati Rhodii ludibrio habiti.

III. Ex Illyrico duo legati, C. Licinius Nerva et P. Decius, nunciarunt, *exercitum Illyriorum caesum: Gentium regem captum, in ditione populi Romani et Illyricum esse.* Ob eas res, gestas ductu auspicioque L. Anicii praetoris, senatus in triduum supplicationes decrevit, ¹¹ ut Latinae edictae a consule sunt in ante quartum et tertium et pridie Idus Novembres. ¹² Tradidere quidam, legatos Rhodios, ¹³ nondum missos, post victoriam nunciatam, velut ad ludibrium stolidae superbiae, in senatum vocatos esse. Ibi Agesipolim principem eorum ita locutum: *Missos esse legatos ab Rhodiis ad pacem inter Romanos et Persea faciendam; quod id bellum grave atque incommodum Graeciae omni, sumtuosum ac damnosum ipsis Romanis esset. Fortunam perbene fecisse, quando, finito aliter bello, gratulandi sibi de victoria egregia Romanis opportunitatem dedisset.* Haec ab Rhodio dicta. Responsum ab senatu esse, ¹⁴ Rhodios nec utilitatum Graeciae, neque cura impensarum populi Romani, sed pro Perseo legationem eam misisse. Nam, si ea fuisset cura, quae simularetur, tum mittendos legatos fuisse, quum Perseus, ¹⁵ in Thessaliam exercitu inducto, per biennium Graecas urbes, alias obsideret, alias denunciatione armorum terreret. Tum nullam pacis ab Rhodiis mentionem factam. ¹⁶ Postquam superatos saltus transgressosque in Macedoniam Romanos audirent, et inclusum teneri Persea, tunc Rhodios legationem misisse, non ad ullam aliam rem, quam ad Persea ex imminente periculo eripiendum. cum ¹⁷ responso legatos dimissos.

IV. Per eosdem dies et M. Marcellus, ex provincia His-

* Thessalia Gron.

⁹ Supplicatio pro concione populi] Scribe populo: ut is casus regatur a verbo indicta est, non a nomine concio. Ita enim dicebant simpliciter pro concione. Sicl. VII. c. 10. Dictator . . . miris pro concione eam pugnam laudibus tulit.

¹⁰ Ex ante diem quintum] Vetus lectio fuit ex ante ad quintum. Corresit Sigonius.

¹¹ Ut Latinae edictae . . . sunt] Vel dele duas priores voces, vel earum loco lege cum Jac. Gronovio et statim.

¹² Tradidere quidam] Polybium

intelligit: quem vid. legat. 88.

¹³ Nondum missos] Lege cum Gronovio nondum admissos.

¹⁴ Rhodios nec utilitatum Graeciae, neque cura impensarum] Praepostera collocatio verborum. Magis placeret nec utilitatum Graeciae, neque impensarum populi Romani cura.

¹⁵ In Thessaliam] In Gronovianis editionibus mendose legitur in Thessalia.

¹⁶ Postquam . . . audirent] Recte monet Gronovius legendum audiorint.

pania decedens, Marcolica nobili urbe capta, ¹⁷ decem pondo U. C. 584. auri, et argenti ¹⁸ ad summam sestertii decies in ærarium A. C. 169. retulit. Paulus Æmilius consul, quum castra, ut supra dictum est, ad Siras terræ Odomanticæ haberet, ¹⁹ quum literas ab rege Perseo per ignobiles tres legatos cerneret, et ipse inlacrimasse dicitur sorti humanæ: quod, qui paullo ante, non contentus regno Macedoniæ, Dardanos Illyriosque obpugnasset, ²⁰ Bastarnarum excivisset auxilia, is tum, amisso exercitu, extorris regno, in parvam insulam compulsus, supplex, fani religione, non viribus suis, tutus esset. Sed postquam, ²¹ *Regem Persea consuli Paulo salutem*, legit; miserationem omnem stultitia ignorantis fortunam suam exemit. Itaque quamquam in reliqua parte literarum minime regiæ preces erant, tamen sine responso ac sine literis ea legatio dimissa est. Sensit Perseus, cujus nominis obliviscendum victo esset: itaque alteræ literæ cum privati nominis titulo missæ, et petiere, et impetravere, ut aliqui ad eum mitterentur, cum quibus loqui de statu et conditione suæ fortunæ posset. Missi sunt tres legati, P. Lentulus, A. Postumius Albinus, A. Antonius. Nihil ea legatione perfectum est, Perseo regium nomen omni vi amplectente, Paulo, ut se suaque omnia in fidem et clementiam populi Romani permitteret, contendente.

V. Dum hæc aguntur, classis Cn. Octavii Samothracam ^{Classis Romana ad Samothracen adpulsa.} est adpulsa. Is quoque, præsentī admoto terrore, modo minis, modo spe perlicere, ut se traderet, quum conaretur; adiuvit in hoc eum res, seu casu contracta, seu consilio. L. Attilius inlostris adolescens, quum in concione esse populum Samothracum animum advertisset, a magistratibus petiit, ut sibi paucis adloquendi populi potestatem facerent. Permisso, *Utrum nos, hospites Samothraces, vere accepimus, an falso,* ²² *sacram hanc insulam, et augusti totam atque inviolati soli esse?* Quum creditæ sanctitati adsentirentur omnes, *Cur igitur, inquit, ²³ pollutam homicida sanguine regis Eumenis*

17 *Decem pondo auri*] Marcos nostrates 15. uncias 5.

18 *Ad summam sestertii decies*] Ad mille sestertia, seu, quod idem est, sestertios decies centies millenos: id est, marcas nostrates argenti 3906. uncias 2. Ceterum hic prima editio habet *utertium*. Mutavit Gronovius.

19 *Quum litteras ab rege Perseo*] Subjicit Muretus *missas*: quæ vox necessaria videtur, vel *allatas*.

20 *Bastarnarum excivisset auxilia*] Prima editio *civisset*: vulgate *scripsisset*. Gronovius edidit *excivisset*: quod perplacet.

21 *Regem Persea consuli Paulo salutem*] Supple *dicere*. Ceterum melius videretur ipsa saluatoria epistolæ verba referri: *Rex Perseus consuli Paulo salutem*.

22 *Sacram hanc insulam*] De diis Samothracum et eorum religionibus egerunt multi, sed vix quidquam clari aut certi attulerunt. * Hoc constat, illas religiones pro sanctissimis toto Orbe habitas esse. † Vid. Diodor. l. V. Strab. l. X. Dion. Halic. l. I.

23 *Pollutam homicida sanguine regis Eumenis violavit*] Lege cum Gronovio sine ulla cunctatione *pollutus*.

U. C. 584. *violavit ? et, ²⁴ quum omnis præfatio sacrorum eos, quibus non*
 A. C. 168. *sint puræ manus, sacris arceat, vos penetralia vestra contami-*

Evander
Cretensis
evocatur ad
causam di-
cendam a
Samothra-
cibus.

omnes Græciæ civitates, Eumenis regis per Evandrum Delphis prope perpetrata cædes. Itaque, præterquam quod in potestate Romanorum sese insulamque totam et templum cernebant esse, ne inmerito quidem ea sibi exprobrari rati, Theondam, qui summus magistratus apud eos erat, (regem ipsi adpellant) ad Persea mittunt, qui nunciaret, *Argui cædis Evandrum Cretensem. esse autem judicia apud sese more majorum comparata de iis, qui incestas manus intulisse intra terminos sacros templi dicantur. Si confideret Evander, innoxium se rei capitalis argui, veniret ad causam dicendam: si committere se iudicio non auderet, liberaret religione templum, ac sibi ipse consulere.* Perseus, evocato Evandro, *iudicium subeundi nullo pacto auctor esse: nec causa, nec gratia parem fore.* Suberat et ille metus, ne damnatus auctorem se nefandi facinoris ²⁵ protraheret. ²⁶ *reliqui quid esset, nisi ut fortiter moriatur ?* Nihil palam abnuere Evander: sed quum, veneno se malle mori, quam ferro, dixisset; occulte fugam parabat. quod quum renunciatum regi esset, metuens, ne, tamquam a se subtracto pœnæ reo, iram Samothracum in se converteret, interfici Evandrum iussit. Qua perpetrata temere cæde, subiit extemplo animum, in se nimirum receptam labem, quæ Evandri fuisset: ab illo Delphis vulneratum Eumenem, ab se Samothracæ Evandrum occisum. ita duo sanctissima in terris templa, se uno auctore, sanguine humano violata. Hujus rei crimen, corrupto pecunia Theonda, avertitur, ut renunciaret populo, Evandrum sibi ipsum mortem conscisse ^b.

Occiditur a
Perseo.

Persæ ami-
ci trans-
fugiunt.

VI. Ceterum tanto facinore in unicum relictum amicam, ab ipso per tot casus expertum, proditumque, quia non prodiderat, omnium ab se abalienavit animos. Pro se quisque transire ad Romanos: fugæque consilium capere solum prope relictum cœgerunt: Oroandemque Cretensem, cui nota Thraciæ ora erat, quia mercaturas in ea regione fecerat, adpellat, ut se sublatum in lembum ad Cotym devehret. Demetrium est portus in promontorio quodam Samo-

Rex fugam
molitur.

^b *consciuisse* Gron. Crev.

Dure enim admodum diceretur homicida violare ejus quem interfecit sanguine, locum in quem confugit.

²⁴ *Quum omnis præfatio sacrorum*] Quum verba solennia quibus utuntur sacerdotes antequam sacra peragantur, arceant sacris eos quibus puræ non sunt manus. Intelligit illud solenne carmen, et notum omnibus, quo sacris

arcebantur non ii tantum qui aliquo scelere manus polluisent, sed profani omnes, id est, ii qui sacris initiati non erant.

²⁵ *Protraheret*] Indicaret. Vid. supra l. XLIV. c. 26.

²⁶ *Reliqui quid esset*] Imo esse, ut monet Gronovius.

thracæ: ibi lembus stabat. Sub occasum solis deferuntur, U. C. 584.
 quæ ad usum necessaria erant: deferretur et pecunia, quanta A. C. 169.
 clam deferri poterat. Rex ipse nocte media, cum tribus
 consciis fugæ, per posticum ædium in propinquum cubiculo
 hortum, atque inde, inaceriam ægre transgressus, ad mare
 pervenit. Oroandes jam tum, ²⁷ dum pecunia deferretur,
 primis tenebris solverat navem, ac per altum Cretam pete-
 bat. Postquam in portu navis non inventa est, vagatus
 Perseus aliquamdiu in litore, postremo timens lucem jam
 adpropinquantem, in hospitium redire non ausus, in latere
 templi prope angulum obscurum delituit. Pueri regii apud
 Macedonas vocabantur principum liberi, ad ministerium
 electi regis: ea cohors, persecuta^a regem fugientem, ne
 tum quidem abscedebat, donec jussu Cn. Octavii pronun-
 ciatum est per præconem, *Regios pueros Macedonasque alios, Regii pueri*
qui Samothracæ essent, si transirent ad Romanos, incolumita- transirent
tem, libertatemque et sua omnia servaturos, quæ aut secum ha- ad Roma-
berent, aut in Macedonia reliquissent. Ad hanc vocem transi- nos.
 tio omnium facta est, nominaque dabant ad C. Postumium
 tribunum militum. Liberos quoque parvos regios Ion The-
 salonicensis Octavio tradidit: nec quisquam, præter Phi-
 lippum, maximum natum e filiis, cum rege relictus. Tum ^{Tradit se}
 sese filiumque Octavio tradidit; fortunam Deosque, ^{rex.} ²⁸ quo-
 rum in templo erant, nulla ope supplicem juvantes, accu-
 sans. In prætoriam navem inponi jussus: eodem et pecu-
 nia, quæ superfuit, delata est: extemploque classis Amphi-
 polim repetit. Inde Octavius regem in castra ad consulem
 misit, præmissis literis, ut in potestate eum esse et adduci
 sciret.

Adducitur
ad Æmi-
lium.

VII. Secundam eam Paullus, sicut erat, victoriam ratus,
 victimas cecidit eo nuncio; et, consilio advocato, literas
 prætoris quum recitasset, Q. Ælium Tuberonem obviam
 regi misit: ceteros manere in prætorio frequentes jussit.
 Non alias ad ullum spectaculum tanta multitudo occurrit.
 Patrum ætate Syphax rex captus in castra Romana adduc-
 tus erat: præterquam quod nec sua, nec gentis fama com-
 parandus, ²⁹ tunc quoque accessio Punici belli fuerat, sic-
 ut Gentius Macedonici. Perseus caput belli erat: nec
 ipsius tantum, ³⁰ patris avique, quos sanguine ac genere

^a persecuta Gron. Crev.

²⁷ Dum pecunia deferretur] Imo, fuerat] Recte delet Gronovius verbum
 postquam pecunia delata est. * Ipso fuerat, tanquam otiosum indocti inter-
 temporis puncto, quo delatam ad se pretis additamentum.

²⁸ Quorum in templo erant] Vetus
 codex caruit præpositione. Unde le-
 gendum putat Gronovius, quorum tem-
 plum erat.

²⁹ Tunc quoque accessio Punici belli

³⁰ Patris avique, quos sanguine ac
 genere contingebat] Mirum vero, si
 cognatione attingeret patrem et avum.
 Videtur aliquid intercidisse. Legi pos-
 sit, Patris avique, et ceterorum regum
 quos sanguine ac genere contingebat.

U. C. 584. contingebat, fama conspectum eum efficiebat, sed effulgebant Philippus ac Magnus Alexander, qui summum imperium in orbe terrarum Macedonum fecerant. ³¹ Pullo amictus illo Perseus ingressus est castra, ³² nullo suorum alio comite, qui socius calamitatis miserabiliorum eum faceret. progredi præ turba obcurrentium ad spectaculum non poterat, ³³ donec consul lictores misisset, qui submovendo iter ad prætorium facerent. Consurrexit consul, et, jussis sedere aliis, progressusque paulum, introeunti regi dextram porrexit. submittentemque se ad pedes sustulit: nec adtingere genua passus, introductum in tabernaculum adversus advocatos in consilium considerare jussit.

VIII. Prima percontatio fuit, qua subactus injuria contra populum Romanum bellum tam infesto animo suscepisset; quo se regnumque suum ad ultimum discrimen adduceret? Quum, *Cos. eum adloquitur.* responsum exspectantibus cunctis, terram intuens, diu tacitus fleret, rursum consul: Si juvenis regnum accepisses, minus equidem mirarer, ignorasse te, quam gravis aut amicus, aut inimicus esset populus Romanus. nunc vero, quum et bello patris tui, quod nobiscum gessit, interfuisses, et pacis postea, quam cum summa fide adversus eum coluimus, meminisses, quod consilium, quorum et vim bello, et fidem in pace expertus esses, cum iis tibi bellum esse, quam pacem, malle? Nec interrogatus, nec accusatus quum responderet; Ut cumque tamen hæc, sive errore humano, seu casu, seu necessitate inciderunt, bonum animum habe: multorum regum, populorum casibus cognita populi Romani clementia non modo spem tibi, sed ³⁴ prope certam fiduciam salutis, præbet. Hæc Græco sermone Perseo: Latine deinde suis, Exemplum insigne cernitis, inquit, mutationis rerum humanarum. Vobis hoc præcipue dico, juvenes. ideo in secundis rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet, nec præsentem credere fortunæ; quum, quid vesper ferat, incertum sit. Is

31 Pullo amictus illo Perseus] Depravatum hunc locum varii variis conjecturis tentarunt. Nihil probabilius, quam quod suggerit Gronovius, qui vocem illo corruptam esse putat ex filio, et præterea male tractam fuisse in veteri exemplari. Legit ergo: Pullo amictus Perseus ingressus est castra; filio, nullo suorum alio comite.

32 Nullo suorum alio comite, qui socius calamitatis] Nimirum solus cum filio minorem misericordiam fletumque movebat videntibus, quam si grex circa eum plangeret amicorum, luctumque incenderet: quod ipsi contigit postea, quum in triumpho Æmilii daceretur. Hoc ideo notavimus, quia Dujatius

hunc locum sanum non esse suspicatus est.

33 Donec consul lictores misisset] Gronovio magis placet misit.

34 Prope certam fiduciam salutis] Hæc jactat consul verbo tenus, ne non misero aliquid tamen vel vani solatii præbeat. Qualem enim salutem Romani præstiterunt Perseo? quo ultra eorum superbia et crudelitas excedere poterat, quam ut traducerent eum per civium ora, ac deinde in custodiam conjicerent? Si hanc Paulli orationem Livius finxit, sane desiderare videmur scriptoris judicium: si Paullus vere habuit, consulis fidem.

denum cir erit, cujus animus nec prospera flatu suo efferet, U. C. 584. nec adversa infringet. Consilio dimisso, tuendi cura regis A. C. 168. Q. Ælio mandatur. Eo die et invitatus ad consulem Perseus, et alius omnis ei honos habitus est, qui haberi in tali fortuna poterat.

IX. Exercitus deinde in hiberna dimissus est. maximam partem copiarum Amphipolis, reliquas propinquæ urbes acceperunt. Hic finis belli, quum quadriennium continuum bellatum esset, inter Romanos ac Persea fuit: idemque finis incliti ³⁵ per Europæ plerumque atque Asiam omnem regni. ³⁶ Vicesimum ab Carano, qui primus regnavit, Persea numerabant. Perseus, Q. Fulvio, L. Manlio consulibus, regnum accepit: a senatu rex est adpellatus, M. Junio, A. Manlio consulibus: regnavit undecim annos. Macedonum obscura admodum fama usque ad Philippum Amyntæ filium fuit: inde ac per eum crescere quum cœpisset, Europæ se tamen finibus continuit, Græciam omnem et ⁴ partem Thraciæ atque Illyrici amplexa. Superfudit deinde se in Asiam: et tredecim annis, quibus Alexander regnavit, primum omnia, qua Persarum prope immenso spatio imperium fuerat, suæ ditionis fecit. Arabas hinc Indiamque, ³⁷ qua terrarum ultimus finis Rubrum mare amplectitur, peragravit. tum maximum in terris Macedonum regnum nomenque; inde morte Alexandri distractum in multa regna, dum ad se quisque opes rapiunt, ³⁸ lacerantes viribus: a summo culmine fortunæ ad ultimum finem centum quinquaginta annos stetit.

X. Victoriæ Romanæ fama quum pervasisset in Asiam, Antenor, qui cum classe lemborum ad Phanas stabat, Cassandriam inde trajecit. C. Popillius, qui ad Delum præsidio navibus Macedoniam petentibus erat, postquam debellatum in Macedonia, et statione submotos hostium lembos audivit, dimissis et ipse Atticis navibus, ad susceptam legationem peragendam navigare Ægyptum pergit: ut prius obcurrere Antiocho posset, quam ad Alexandræ mœnia accederet. Quum præterveherentur Asiam legati, et Loryma venissent, qui portus viginti paullo amplius millia ab Rhodo abest, ex adverso urbi ipsi positus; principes Rhodum invitatur legati Romanorum ad Antiochum.

⁴ et l. ac Gron. Crev.

³⁵ *Per Europæ plerumque]* Per majorem Europæ partem. *Plerumque Europæ* dixit Livius, ut Sallustius in Jugurtha *plerumque noctis*. SIGONIUS.

³⁶ *Vicesimum ab Carano]* Numerus haud dubie mendosus. Justinus, l. XXXIII. c. 2. triginta Macedoniarum reges numerat: Eusebius in Chronico, novem et triginta.

³⁷ *Qua terrarum ultimus finis]* Imo, ut recte vidit Gronovius, *qua terrarum ultimos fines Rubrum mare amplectitur*. Rubri maris nomine intelligi a Livio mare Indicum jam monuimus ad l. XLII. c. 52.

³⁸ *Lacerantes viribus]* Lege cum Gronovio, *laceratis viribus*.

U. C. 584. diorum obcurrunt (jam enim eò quoque victoriæ fama
 A. C. 108. perlata erat) orantes, *ut Rhodum deveherentur. pertinere id ad
 famam salutemque civitatis, noscere ipsos omnia, quæ acta
 essent, agerenturque Rhodi, et comperta per se, non vulgata
 fama, Romam referre.* Diu negantes perpulerunt, ut moram
 navigationis brevem pro salute sociæ urbis paterentur.
 Postquam Rhodum ventum est, in concionem quoque eos
 iidem precibus pertraxerunt. Adventus legatorum auxilium
 potius timorem civitati, quam minuit: omnia enim Popil-
 lius, quæ singuli universique eo bello hostiliter dixerant,
 fecerantque, retulit. et, vir asper ingenio, augebat atrocita-
 tem eorum, quæ dicerentur, vultu truci et accusatoria voce:
 ut, quum propriæ simultatis nulla causa cum civitate esset,
 ex unius senatoris Romani acerbitate, qualis in se universi
 senatus animus esset, conjectarent. C. Decimii moderatio-
 oratio fuit, qui, *in plerisque eorum, quæ commemorata a
 Popillio essent, culpam non penes populum, sed penes paucos
 concitatores vulgi esse, dixit. eos, venalem linguam habentes,
 decreta plena regiæ adsentationis fecisse: et eas legationes
 misisse, quarum Rhodios semper non minus pueret, quam
 paniteret. Quæ omnia, ³⁹ si tamen populo foret, in capita
 noxiorum versura.* Cum magno adsensu auditus est, non
 magis eo, quod multitudinis noxam elevabat, quam quod
 culpam in auctores verterat. Itaque quum principes eorum
 Romanis responderent, nequaquam tamen tam grata oratio
 eorum fuit, qui, quæ Popillius objecerat, diluere utcumque
 conati sunt; quam eorum, qui Decimio in auctoribus ad
 piaculum noxæ objiciendis adsensi sunt. Decretum igitur
 extemplo, ut, qui pro Perseo adversus Romanos dixisse
 quid, aut fecisse, convincerentur, capitis condemnarentur.
 Excesserunt urbe ⁴⁰ sub adventu Romanorum quidam, alii
 mortem sibi consciverunt. Legati, non ultra quam quin-
 que dies Rhodi morati, Alexandream proficiscuntur. Nec
 eo segnius judicia ex decreto coram his facto Rhodi exer-
 cebantur: quam perseverantiam in exsequenda re Decimii
 lenitas *.

Popillii as-
peritas.

Decimii
moderatio.

Damnati
qui Perseo
faverant.

Res Ægyp-
ti.

XI. Quum hæc gererentur, Antiochus frustra tentatis
 mœnibus Alexandræ abscesserat: ceteraque Ægypto potius,
 relicto Mœmphi majore Ptolemæo, cui regnum quæri
 suis viribus simulabat, ut victorem mox adgrederetur, in
 Syriam exercitum abduxit. Nec hujus voluntatis ejus igna-
 rus Ptolemæus, dum contreritum obsidionis metu minorem
 fratrem haberet, posse se recipi Alexandræ, et sorore ad-

39 Si tamen populo foret] Probabilis

est conjectura Jac. Gronovii: si eu-
 mens populo (Rhodio) foret. Qualem
 nempe descriperat Decimius, dum ip-

sos excusat.

40 Sub adventu] Sic et Florus, l.
 III. c. 6. sub ipso hostis recessu.

juvante, et non repugnantibus fratris amicis, ratus; primum U. C. 584. ad sororem, deinde ad fratrem amicosque ejus, non prius A. C. 164. destitit mittere, quam pacem cum iis confirmaret. Suspectum Antiochum effecerat, quod, cetera Ægypto sibi tradita, Pelusii validum ⁴¹ relictum erat præsidium. adparebat, claustra Ægypti teneri, ⁴² ut, quum vellet, rursus exercitum induceret: bello intestino cum fratre eum exitum fore, ut victor, fessus certamine, nequaquam par Antiocho futurus esset. Hæc, prudenter animadversa a majore, cum adsensu minor frater, quique cum eo erant, acceperunt: soror plurimum adjuvit, non consilio modo, sed etiam precibus. Itaque, consentientibus cunctis pace facta, Alexandream recipitur, ne multitudine quidem adversante: quæ in bello, non per obsidionem modo, sed etiam postquam a mœnibus abscessum est, quia nihil ex Ægypto subvehebatur, omnium rerum attenuata inopia erat. His quum lætari Antiochum conveniens esset, si reducendi ejus causa exercitum Ægyptum induxisset, quo specioso titulo ad omnes Asiæ et Græciæ civitates, legationibus recipiendis literisque dimittendis, usus erat, adeo est obfensus, ut multo acrius infestiusque adversus duos, quam ante adversus unum, pararet bellum. Cyprum extemplo classem misit: ipso, primo vere eum exercitu Ægyptum petens, in Cœlen Syriam processit. Circa Rhinocolura Ptolemæi legatis agentibus gratias, quod per eum regnum patrium recepisset, petentibusque, ut suum munus tueretur, et diceret potius, quid fieri vellet, quam, hostis ex socio factus, vi atque armis ageret, respondit; *Non aliter neque classem revocaturum, neque exercitum reducturum, nisi sibi et tota Cypro, et Pelusio, agroque, qui circa Pelusiacum ostium Nili esset, cederet:* diemque præstituit, intra quam ⁴³ de conditionibus peractis responsum acciperet.

XII. Postquam dies data induciis præterit, * ⁴⁴ navigantibus ostio Nili ad Pelusium; per deserta Arabiæ * ad Memphim incolebant, et ab ceteris Ægyptiis, partim voluntate, partim metu, ad Alexandream modicis itineribus descendit. ⁴⁵ Ad Leusinem transgresso flumen, qui locus

* [ipse] per Crev.

41 *Relictum erat præsidium*] Com-
modius reliquerat. GRONOVIVS.

42 *Ut, quum velit, rursus exercitum induceret*] Legit Gronovius, quum vellet.

43 *De conditionibus peractis*] Vox peractis videtur esse mendosa. Fortasse scripserat Livius delatis.

44 *Navigantibus ostio Nili*] Præter classem Syriacam, quæ Cyprum supra missa dicitur, et infra a legatis

Romanis dimissa e Cypro memoratur, suspicamur Antiochum apud se retinuisse aliquas maritimas copias, ut simul terra, simul mari Ægyptum aggrediretur. Eæ hic navigasse intelliguntur per ostium Nili ad Pelusium, dum ipse Antiochus terrestri exercitu per deserta Arabiæ Ægyptum petit.

45 *Ad Leusinem*] Emenda cum Turnebo et Valesio ad Eleusinem. Eleusis vicus fuit ad fossam Canopi-

U. C. 584.
A. C. 168.
Obcurrunt
Antiocho
legati Rom.

Popillius
virga cir-
cumscribit
regem.

Licinii Cos.
res gestæ.

quatuor millia ab Alexandria abest, legati Romani obcurrunt. quos quum advenientes salutasset, dextramque Popillio porrigeret; tabellas ei Popillius scriptum habentes tradit, atque omnium primum id legere jubet: ⁴⁶ quibus perlectis, quum se consideraturum, adhibitis amicis, quid faciendum sibi esset, dixisset; Popillius, pro cetera asperitate animi, virga, quam in manu gerebat, circumscripsit regem: *ac, Priusquam hoc circulo excedas, inquit, redde responsum, senatui quod referam.* Obstupefactus tam violento imperio parumper quum hæsitasset, *Faciam, inquit, quod censet senatus.* Tum demum Popillius dextram regi, tamquam socio atque amico, porrexit. Die deinde finita quum excessisset Ægypto Antiochus, legati, concordia etiam auctoritate sua inter fratres firmata, ⁴⁷ inter quos vixdum convenerat, pars Cyprum navigant: et inde, quæ jam vicerat proelio Ægyptias naves, classem Antiochi dimittunt. Clara ea per gentes legatio fuit, quod haud dubie ademta Antiocho Ægyptus habenti jam, redditumque patrium regnum stirpi Ptolemæi fuerat. Consulum ejus anni, sicut alterius clarus consulatus insigni victoria, ita alterius obscura fama, quia materiam res gerendi non habuit. Jam primum quum legionibus ad conveniendum diem dixit, non auspicato ⁴⁸ templum intravit. vitio diem dictam esse augures, quum ad eos relatum est, decreverunt. Profectus in Galliam circa Macros campos ad montes Siciminam et Papinum stativa habuit: deinde circa eadem loca cum sociis nominis Latini hibernabat: legiones Romanæ, quod vitio dies exercitui ad conveniendum dicta erat, Romæ manserant. Et prætores, præter C. Papirium Carbonem, cui Sardinia evenerat, in provincias iere. eum jus dicere Romæ (⁴⁹ nam eam quoque sortem habebat) inter cives et peregrinos Patres censuerant.

XIII. ⁵⁰ Et Popillius et ea legatio, quæ missa ad Antio-

^f Et l. Ut Gron.

eam, cujus mentionem faciunt Suidas in voce *Καλλίμαχος*, et Strabo, l. XVII. et Athenæus, l. XIII.

⁴⁶ *Quibus perlectis*] Hoc debetur Sigonio. Antea *perfectis*.

⁴⁷ *Inter quos vixdum convenerat, pars Cyprum navigant*] Feliciter corrigit hunc locum Perizonius in hunc modum: *inter quos vixdum convenerat pax, Cyprum navigant.* Hujus emendationis necessitas probatur tum ex eo quod non memoret Livius, quid effecerit pars altera legationis, quæ tamen universa trium hominum erat, tum ex eo quod Polybius, legat. 92. iisdem hominibus, nempe *τοῖς τριῖσι Πωπίλλιον*, adscribat ea omnia quæ sive in Ægypto, sive in Cypro gesta sunt. Jam vero ut

ostendat quam facilis lapsus fuerit libris, idem Perizonius observat sæpe in antiquis monumentis scriptum reperiri *pax*.

⁴⁸ *Templum intravit*] Templum hic intelligimus locum auguriis consecratum, unde diem dici ad conveniendum exercitui mos esset, ut scilicet initia rei gerendæ sub deorum numine sumerentur.

⁴⁹ *Nam eam quoque sortem habebat*] Nimirum intelligendum est, misso adversus Gentium Anicio, cujus ea sors fuerat, ad Carbonem sortem ejus translata fuisse.

⁵⁰ *Et Popillius, et ea legatio*] Legit Gronovius, ut *Popillius*. Nobis magis placeret delere in iis quæ se-

chum erat, Romam rediit; retulit, controversias inter reges U. C. 581.
 sublatas esse, exercitumque ex Ægypto in Syriam reduc- A. C. 168.
 tum. Post ipsorum regum legati venerunt: Antiochi le-
 gati, referentes, *Omni victoria potiore pacem regi, quæ sena-* Legati An-
tui placuisset, visam: eumque haud secus, quam Deorum tiochi.
imperio, legatorum Romanorum ⁵¹ *jussis* ⁵² *paruisse*. Gratulati
 deinde victoriam sunt, ⁵³ *ad quam summa ope, si quid impera-*
tum foret, adfuturum regem fuisse. ⁵⁴ Ptolemæi legati, com- Ptolemæi.
 muni nomine regis et Cleopatæ, gratias egerunt, *Plus eos*
senatui populoque Romano, quam parentibus suis, plus, quam
Diis immortalibus, debere: per quos obsidione miserrima libe-
rati essent, regnum patrium prope amissum recepissent. Res-
 ponsum ab senatu est: *Antiochum recte atque ordine fecisse,*
quod legatis paruisset, gratumque id esse senatui populoque
Romano. Regibus Ægypti Ptolemæo Cleopatæque: *si*
quid per se boni commodique evenisset, id magnopere senatum
letari: daturumque operam, ut regni sui maximum semper
præsidium positum esse in fide populi Romani ducant. Munera
 legatis ut ex instituto mittenda curaret, C. Papirio prætori
 mandatum. ⁵⁴ *Literæ deinde Macedonia adlatæ, quæ vic-*
toris lætitiâ geminarent: Persea regem in potestatem con-
sulis venisse. Dimissis legatis, disceptatum inter Pisanos
 Lunensesque legatos: Pisanis querentibus, agro se a colonis
 Romanis pelli; Lunensibus adfirmantibus, eum, de quo
 agatur, a triumviris agrum sibi adsignatum esse. Senatus,
 qui de finibus cognoscerent statuerentque, quinqueviros mi-
 sit, Q. Fabium Buteonem, P. Cornelium Blasionem, T.
 Sempronium Muscam, L. Nævium Balbum, C. Appulcium
 Saturninum. Et ab Eumene et ab Attalo et ab Athenæo
 fratribus, communis legatio de victoria gratulatum venit.
 Et Masgabæ, regis Masinissæ filio, Puteolis navem egresso,

Masgaba
Masinissæ
F.

⁵¹ *jussu* Gron.

⁵² *Ti. Crev.*

quantur verbum *rediit*, quod plane superfluum est. Quid enim desideres in hac oratione? *Et Popillius, et ea legatio quæ missa ad Antiochum erat, Romam retulit, controversias inter reges sublatas esse.* Primum illud *Et* non respondet sequenti, sed connectit hanc periodum cum præcedente. *Popillius et ea legatio sunt ei qui Persea-*
rum, ipso annotante Gronovio: quem-
admodum l. III. c. 25. Virginius et
tribuni; et l. XXX. c. 12. misso Sy-
phace et captivis.

⁵¹ *Jussis paruisse*] Sic prima editio et Sigonius. Gronovianæ editiones, *jussu*: mendose.

⁵² *Ad quam summa ope*] Bene ad-
 jecit Sigonius *summa*.

⁵³ *Ptolemæi legati*] Ptolemæi mi-

noris. Is enim solus auxilium implo-
 raverat Romanorum, et propter eum
 missa legatio a Romanis fuerat. Vid.
 supra l. XLIV. c. 19. Ideo in iis quæ
 sequuntur scribit Livius *communi no-*
mine regis et Cleopatæ, non regum:
et rursus infra, Regibus Ægypti Pto-
lemæo Cleopatæque, non Ptolemæis.
 Itaque nihil hic mutandum.

⁵⁴ *Litteræ deinde Macedonia allatæ*] Videtur excidisse vocula *e*, ut scripserit Livius, *Litteræ deinde e Macedo-*
nia. Gronovius firmare nititur vulga-
 tam scripturam exemplo consimili e
 Justin. l. XII. c. 1. Sed in illo Justin
 loco variant et scripti et editi: nec
 ullum proinde ex eo argumentum peti
 potest.

V. C. 581. præsto fuit, obviam missus cum pecunia, L. Manlius quæstor, qui Romam eum publico suntu perduceret. Advenienti extemplo senatus datus est. Is adolescens ita locutus est, ut, quæ rebus grata erant, gratiora verbis faceret. Commemoravit, quot pedites equitesque, quot elephantes, quantum frumenti eo quadriennio ⁵⁵ pater suus in Macedoniam misisset ⁵⁶. Sed duas res ei rubori fuisse: unam, quod rogasset eum per legatos senatus, quæ ad bellum opus essent, et non imperasset: alteram, quod pecuniam ei pro frumento misisset. Masinissam meminisse, regnum a populo Romano partum auctumque et multiplicatum habere: usu regni contentum scire, dominium et jus eorum, qui dederint, esse. Sumere itaque eosdem, non se rogare, æquum esse, ⁵⁷ neque emere ea, ex fructibus agri ab se dati quæ ibi proveniant. Id Masinissa satis esse, et fore, quod populo Romano superesset. Cum iis mandatis a patre profectum postea consecutos equites, qui devictam Macedoniam nuntiarent, ⁵⁸ gratulatamque senatui juberent indicare, tantæ eam rem lætitiæ patri suo esse, ut Romam venire velit, Jovique optimo maximo in Capitolio sacrificare, et grates agere: id, nisi molestum sit, ut ei permittatur, ab senatu petere.

XIV. Responsum regulo est: *Facere patrem ejus Masinissam, quod virum gratum bonumque facere deceat, ut pretium honoremque* ⁵⁹ *debito beneficio addat. Et populum Romanum ab eo, bello Punico, fortî fidelique opera adjutam; et illum, favente populo Romano, regnum adeptum; ⁶⁰ equitate*

⁵⁵ misit Crev.

55 *Pater suus . . . misit*] Lege cum Gronovio misisset.

56 *Neque emere ea ex fructibus agri ab se dati, quæ ibi proveniant*] Inficeta verborum. *Ea quæ ibi proveniunt* nihil aliud sonant, quam *fructus agri*. Deleamus ergo illas voces, tanquam rogatorium interpretamentum ab oscitante librario temere additum. Fortasse dederat Livius: *nec quicquam emere ex fructibus agri ab se dati. Id Masinissa satis esse et fore . . .*

57 *Gratulatumque senatui juberent indicare*] Et juberent se, postquam gratulatus esset senatui, indicare.

58 *Debito beneficio*] Beneficio in se Romanorum, quod ipsi debebatur ob constantem in rempublicam fidem. Elevat comiter suum beneficium senatus, fatendo debitum fuisse Masinissæ, quidquid illi præstitum a populo Romano fuerat. Gronovius suspectum habuit hunc locum, legique posse censuit, *ut pretium honoremque verborum beneficio addat*. Quæ conjectura primo

blanditor. Sed tamen is dicitur honorem verborum beneficio addere, qui beneficio a se collato verba addit honorifica. At hic non agitur de beneficio Masinissæ in Romanos, sed Romanorum in Masinissam. Neque enim credimus fastum Romanæ magnitudinis sive eos agnoscere beneficium in se a rege quamvis potentissimo collatum: et præterea in iis quæ præcedunt dicitur Masinissa id facere quod virum gratum deceat. Viri autem grati est extollere beneficium acceptum, non a se datum.

59 *Equitate sua*] Hæc nobis non sapiunt Livii manum. *Equitati* non est hic locus. Inclinat animus, ut credamus scripsisse nostrum: *et illum favente populo Romano regnum adeptum, ac virtute sua. Postea trium regum bellis, etc.* Sic fere in oratione Rhodiorum infra c. 28. *Si quæ vestra nunc est fortuna deum benignitate, ac virtute vestra.* Et sæpe alias. Præterea hæc nobis consentanea videntur reliquæ orationi, quæ tota in eo est, ut

suâ postea trium regum bellis deinceps omnibus functum officiis. Victoria vero populi Romani lætari eum regem mirum non esse, qui sortem omnem fortunæ regnique sui cum rebus Romanis inmiscuisset. Grates Diis pro populi Romani victoria apud suos penates ageret; Romæ filium pro eo acturum. Gratulatum quoque satis suo ac patris nomine esse. Ipsum relinquere regnum, et Africa excedere, præterquam quod illi inutile esset, non esse e republica populi Romani, senatum censere. Petenti Masgabæ, ut ⁶⁰ Hanno Hamilcaris filius obses^k in locum ^{*1} exigeret. Munera ex senatusconsulto emere regulo quæstor jussus ex ⁶¹ centum pondo argenti, et prosequi eum Puteolos, omnemque sumtum, quoad in Italia esset, præbere, et duas naves conducere, quibus ⁶² ipse comitesque regis in Africam devehrentur: et comitibus omnibus, liberis servisque, vestimenta data. Haud ita multo post de altero Masinissæ filio Misagene literæ adlatæ sunt, ^{Misagenes alter filius Masinissæ.} missum eum ab L. Paulo post devictum Perseu in Africam cum equitibus suis; navigantem, dispersa classe in Hadriatico mari, Brundisium tribus navibus ægrum delatum. Ad eum cum iisdem muneribus, quæ data Romæ fratri ejus erant, L. Stertinius quæstor Brundisium missus: jussusque curare, ut ædes hospi-

* * *

XV. *** in quatuor urbanas tribus descripti erant libertini, præter eos, ⁶³ quibus filius quinquenni major ex senatusconsulto esset. Eos, ubi proximo lustro censi essent, ⁶⁴ censeri jusserunt: et eos, qui prædium prædiave rustica

ⁱ rebus del. Gron. Crev.

^k hospes Crev.

^l signum lacunæ deest Ead.

cum Masinissæ gratulatione et modestia certet comitate et laudibus.

⁶⁰ *Hanno Amilcaris filius hospes in locum exigeret* Nemo non videt mutuum esse hunc locum. Sigonius pro *hospes* legit *obses*. Cetera hoc modo supplat: *Potenti Masgabæ, ut Hanno Amilcaris filius obses* [alterius cujusdam] *in locum* [Romanis a Pœnis mitteretur, respondit senatus haud æquum videri, ut obsides a Carthaginensibus arbitrio Masinissæ] *exigeret*. Sed quæ nihil omnino afferat Sigonius, quæ hæc conjectura nitatur, nec ullo modo probabilius sit hæc voluisse Livium, quam quidlibet aliud, quod cuius in mentem venire posset, religioni dæmonis incertum prorsus additamentum in contextum admittere: locumque manuum relinquere maluimus.

⁶¹ *Centum pondo argenti* [Marcis nostratibus 156. uncis 2.

⁶² *Ipsæ comitesque regis* [Lege cum Gronovio *comitesque* ejus. Etiamsi

enim Masgaba, ut Masinissæ regis filius, rex et ipse dici potuisset, at vox ipse postulat ejus.

⁶³ *Quibus filius quinquenni major ex S. C. esset* Inepte hic inseruntur hæc voces ex *senatusconsulto*. Vel rejice eas in anteriora, ex *senatusconsulto descripti erant libertini*; vel iis quæ sequuntur adjuuge, *censeri ex senatusconsulto jusserunt*.

⁶⁴ *Censeri jusserunt* Hæc et ea quæ sequuntur intelligimus de censoribus C. Flaminio, et L. Emilio, non de censoribus, qui hoc anno in magistratu erant: duabus maxime adducti rationibus: una, quod omnes omnino libertini in tribum Esquilinam a Græcho conjecti videntur. Perpende verba Liviana, in *quam omnes qui servitutem servissent, conjicerent*: et rursus: in ea *Ti. Gracchus pronunciavit libertinos omnes censeri placere*. Deinde hæc locutiones *jus factum est, et hoc quum ita servatum esset*, non videntur accipi

U. C. 584. pluris ⁶⁵ sestertiūm triginta millium haberent, ⁶⁶ censendi jus factum est. Hoc quum ita servatum esset, negabat Claudius, *suffragii lutionem injussu populi censorem cuiquam homini, nedum ordini universo, adimere posse. Neque enim, si tribu movere posset, quod sit nihil aliud, quam mutare jubere tribum, ideo omnibus quinque et triginta tribubus emovere posse; id est, civitatem libertatemque eripere; non, ubi censeatur, finire, sed censu excludere.* Hæc inter ipsos disceptata: postremo eo descensum est, ut ex quatuor urbanis tribubus unam palam in atrio Libertatis sortirentur, in quam omnes, qui servitutem servissent, conjicerent. Esquilinæ sors exiit: in ea Ti. Gracchus pronunciavit, libertinos omnes censeri placere. Magno ea res honori censoribus apud senatum fuit. gratiæ actæ et Sempronio, qui in bene cœpto perseverasset; et Claudio, qui non inpedisset. Plures, quam a superioribus, et ⁶⁷ senatu emoti sunt, et equos vendere jussi. omnes iidem ab utroque et ⁶⁸ tribu remoti, et ærarii facti: neque ullius, quem alter notaret, ab altero levata ignominia. Petentibus, ut ex instituto ad sarta tecta exigenda, et ad opera, quæ locassent, probanda, ⁶⁹ anni et bimensis tempus prorogaretur, Cn. Tremellius tribunus, quia lectus non erat in senatum, intercessit. Eodem anno C. Cicereius ædem in

In Esquilinam tribum conjuncti libertini.

Censura servere gesta.

posse de decreto quod modo latum esset, sed de more jam per aliquantum temporis servato.

⁶⁵ *Sestertiūm triginta millium*] Marcarum argenti nostratum 117. senunciarum 3.

⁶⁶ *Censendi jus factum est*] Credimus hic aliquid excidisse, et sensum vix aliter constare posse, quam si legamus, in *tribubus rusticis censendi jus factum est*. Nam L. Emilio, C. Flaminio censoribus, non agebatur utrum censerentur libertini, sed ubi censerentur. Bene autem il in tribus rusticas admittuntur, qui prædia rustica haberent. Potest venire in mentem, non contemnendas fuisse divitias illis temporibus sestertiūm triginta millia in prædiis rusticis, quum aliquot annis post Cn. Scipionis filiæ dos e publico constituta sit, teste Valer. Max. l. IV. c. 4. quadraginta millium æris gravis, id est, sedecim millium sestertiūm. Sed facile respondebimus hanc ipsam fuisse censorum mentem, ut in tribus rusticas non admitterentur, nisi ditissimi quique ex libertinis. Porro quidquid hic afferimus, id non pro certo affirmare in animo est, sed, in rebus perobscuris, tanquam non omnino improbabile lectori expendendum permittere.

⁶⁷ *Senatu emoti sunt*] Magis placeat *senatu moti sunt*. Sic enim solet loqui Livius. Ceterum hæc jam memoraverat Livius, l. XLIII. capp. 15. et 16. Sed hic supplet ea quæ illic omiserat.

⁶⁸ *Tribu remoti*] Solennis et propria locutio est, *tribu moti*.

⁶⁹ *Anni et bimensis*] Hoc nobis valde suspectum est. Primo enim dubitamus an *bimensis* vox proba sit, cuius nullum aliud exemplum reperimus. Deinde illud spatium anni et duorum mensium nec cum legitimo censuræ spatio congruit, nec videmus ad quid referri possit. Credimus Livium dedisse *anni et VI. mensium*: quod quum hoc modo scriptum esset, primo littera *V* in *B* ob affinitatem soni mutata est: unde aliquis librarius quum reperiret *bimensium*, existimavit se facturum esse operæ pretium, si corrigeret *bimensis*. Igitur quum censores intra anni et sex mensium spatium, quo censura finiebatur, non potuissent et sarta tecta exigere, et opera quæ locassent probare, postulabant, ut exacto magistratu prorogaretur sibi tempus, non quo totam censuræ vim tenerent, sed cum potestate essent ad hæc quæ superant perficienda.

monte Albano dedicavit quinquennio post, quam vovit. Flamen Martialis inauguratus est eo anno L. Postumius Albinus.

XVI. Q. Ælio, M. Junio consulibus de provinciis refe-
rentibus, censuere Patres, duas provincias Hispaniam rursus
fieri, quæ una per bellum Macedonicum fuerat: et Macedo-
niam Illyricumque eosdem, L. Paullum et L. Anicium, ob-
tineret, donec de sententia legatorum et res bello turbatas,
70 et statum alium ejus regni formando composuissent. Consulibus Pisæ et Gallia decretæ 71 cum binis legionibus
peditum, et equitum quadringentis. Prætorum sortes
fuere, Q. Cassii urbana, M. 72 Juventii Thalna inter pere-
grinos, Ti. Claudii Neronis Sicilia, Cn. Fulvii Hispania
citerior, C. Licinii Nervæ ulterior. A. Manlio Torquato
Sardinia obvenerat, nequirit ire in provinciam, ad res capi-
tales quærendas ex senatusconsulto retentus. De prodigiis
deinde nunciatis senatus est consultus. Ædes Deorum
Penatum in Velia de cælo tacta erat: et in oppido Miner-
vio duæ portæ et muri aliquantum. Anagninæ terra pluerat;
et Lanuvii fax in cælo visa erat; et 73 Calatiae in publico
agro M. Valerius civis Romanus nuntiabat e foco suo san-
guinem per triduum et duas noctes manasse. Ob id maxime
decemviri libros adire jussi, supplicationem in diem unum
populo edixerunt, et quinquaginta capris in foro sacrificave-
runt. et aliorum prodigiorum causa diem alterum suppli-
catio circa omnia pulvinaria fuit, et hostiis majoribus sacri-
ficatum est, et 73 urbs lustrata. Inde, quod ad honorem
Deum immortalium pertineret, decrevit senatus, *Ut, quoniam
perduelles superati, Perseus et Gentius reges cum Macedonia
atque Illyrico in potestate populi Romani essent, ut, quanta
dona, Ap. Claudio, M. Sempronio consulibus, ob devictum An-*

70 M. I. Manii Gron. Crev.

70 Et statum alium ejus regni] Lege cum Sigonio utriusque regni.

71 Cum binis legionibus peditum et equitum quadringentis] Hæc mutila esse cuius attendenti patet. Desideratur enim numerus peditum. Præterea multo usitatius est dicere quadringenos quam quadringentos. Equitum quadringenis quoque pro equitibus quadringenis non placet. Denique numerus ipse quadringenorum equitum in singulas legiones nimio major videtur, quam Macedonicæ legiones, quæ sena millia peditum habebant, trecentos tantummodo haberent equites, ut constat ex l. XLIV. c. 21. supra. Totus igitur hic locus sic fortasse emendandus est: cum binis legionibus quina millia peditum et duce-
nos habentibus, equites trecentos. Eo-

dem plane modo, quo ibidem l. XLIV. c. 21. Duas legiones . . . quina millia peditum et duceños habentes, trecentos equites. Idem numerus notatur tanquam veteri instituto assignatus legionibus, supra l. XLII. c. 31.

72 Calatiae in publico agro M. Valerius civis Romanus nuntiabat e foco suo] Calatia erat urbs Campaniæ, cujus ager, quemadmodum et Capuæ, publicus factus fuerat populi Romani. Is igitur ager fruendus locabatur colonis a censoribus. M. Valerius de quo hic agitur, unus videlicet erat ex iis qui aliquam partem hujus publici agri conduxerant.

73 Urbs lustrata] Amburbiali sacro, de quo supra l. XXI. c. 62. et l. XLII. c. 20. Vid. ibi nott.

U. C. 585. *tiochum regem data ad omnia pulvinaria essent, tanta Q. Cas-*
 A. C. 167. *sius et M'. Juventius prætores curarent danda.*

Legati in
Macedoni-
am et Illy-
ricum.

XVII. Legatos deinde, quorum de sententia imperatores L. Paullus, L. Anicius componerent res, decreverunt ⁷⁴ decem in Macedoniam, quinque in Illyricum. In Macedoniam sunt hi nominati, A. Postumius Luscus, C. Claudius, ambo censorii, C. Licius Crassus, collega in consulatu Paulli; tum prorogato imperio provinciam Galliam habebat. His consularibus addidere Cn. Domitium Ahenobarbum, Ser. Cornelium Sullam, L. Junium, C. Antistium Labeonem, T. Numisium Tarquiniensem, A. Terentium Varronem. In Illyricum autem hi nominati, P. Ælius Ligus consularis, C. Cicereius, et C. Bæbius Tamphilus, (hic priore anno, Cicereius multis ante annis prætor fuerat) P. Terentius Tusceicanus, P. Manilius. Moniti deinde consules a Patribus, ut, quoniam alterum ex his succedere C. Licinio, qui legatus nominatus erat, in Galliam oporteret, primo quoque tempore provincias aut compararent inter se, aut sortirentur, sortiti sunt. M. Junio Pisæ obvenerunt, (quem prius, quam in provinciam iret, legationes, quæ undique Romam gratulatum convenerunt, introducere in senatum placuit) Q. Ælio Gallia. Ceterum quamquam tales viri mitterentur, quorum de consilio sperari posset, imperatores nihil indignum nec clementia nec gravitate populi Romani decreturos esse, tamen in senatu quoque agitata est summa consiliorum, ut inchoata omnia legati ab domo ferre ad imperatores possent.

S. C. de
Macedonia.

XVIII. *Omniū primum liberos esse placebat Macedonas atque Illyrios, ut omnibus gentibus adpareret, arma populi Romani non liberis servitutem, sed contra servientibus libertatem adferre; ut et in libertate gentes quæ essent, tutam eam sibi perpetuamque ⁷⁵ sub tutela populi Romani^a esse, et, quæ sub regibus viverent, et in præsens tempus mitiores eos justioresque respectu populi Romani habere se, et, si quando bellum cum populo Romano regibus fuisset suis, exitum ejus victoriam Romanis, sibi libertatem adlaturum crederent. ⁷⁶ Metalli quoque Macedonici, quod ingens vectigal erat, locationesque prædiorum rusticorum tolli placebat. nam neque sine publicano*

^a [populi Romani] Crev.

⁷⁴ Decem in Macedoniam] At novem tantum nominantur. Intercidit unum nomen, quod Jac. Gronovius suspicatur esse Q. Marci Philippi.

⁷⁵ Sub tutela (populi Romani) esse] Adiecit merito Sigonius has voces populi Romani.

⁷⁶ Metalli quoque Macedonici] Dubium esse potest, utrum hæc verba referenda sint ad vectigal, an ad locatio-

nes. Posterius magis placet. Quid sint hoc loco locationes prædiorum rusticorum, haud facile definire possumus. Fortasse hoc intelligendum est de prædiis, quæ proprium essent regum Macedonicorum patrimonium, quod vocamus apud nos le domaine: quæ quum locarentur a regibus, a Romanis vel venduntur, vel donantur.

exerceri posse; et, ubi publicanus est, ⁷⁷ *ibi aut jus publicum* U. C. 585. *vanum, aut libertatem sociis nullam esse. Ne ipsos quidem* A. C. 167. *Macedonas* ⁷⁸ *idem exercere posse. ubi in medio præda administrantibus esset, ibi nunquam causas seditionum et certaminis defore.* ⁷⁹ *Commune concilium* ⁸⁰ *gentis esset, ne inprobum vulgus a senatu aliquando libertatem salubri moderatione datam ad licentiam pestilentem traheret. In quatuor regiones describi Macedoniam, ut suum quæque concilium haberet, placuit; et* ⁸¹ *dimidium tributi, quam quod regibus ferre soliti erant, populo Romano pendere.* Similia his et in Illyricum mandata. cetera ipsis imperatoribus legatisque relicta, in quibus præsens tractatio rerum certiora subjectura erat consilia.

XIX. Inter multas regum gentiumque et populorum ^{Attalus} legationes Attalus, frater regis Eumenis, maxime convertit ^{Romæ.} in se omnium oculos animosque. exceptus enim est ab his, qui simul eo bello militaverunt, haud paullo benignius, quam si ipse rex Eumenes venisset. Adduxerant eum duæ in speciem honestæ res: una, gratulatio, conveniens in ea victoria, quam ipse adjavisset: altera, querimonia Gallicum tumultus, ⁸² *Advertæque gladiis regnum in dubium adductum esse.* Suberat et secreta spes honorum præmiorumque ab senatu, quæ vix salva pietate ⁸³ *ejus contingere poterant.* erant enim quidam Romanorum quoque non boni auctores, qui spe cupiditatem ejus elicerent: *Eam opinionem de Attalo et Eumene Romæ esse, tamquam de altero Romanis certo amico, altero nec Romanis, nec Persi fido socio. Itaque vix statui posse, utrum, quæ pro se, an, quæ contra fratrem petiturus esset, ab senatu magis impetrabilia forent: adeo universos omnia et huic tribuere,* ⁸⁴ *et illi vero negare.* Eorum hominum (ut res docuit) Attalus erat, qui, quantum spes spondisset, ^{Attali spes} cuperent, ni unius amici prudens monitio velut frenos animo ^{præva.} ejus, gestienti secundis rebus, inposuisset. Stratus cum eo fuit medicus, ad id ipsum a non securo Eumene Romam missus, speculator rerum, quæ a fratre agerentur, monitorque fidus, si decedi fide vixisset. Is, ad occupatas jam au-

• *consilium Crev.*

⁷⁷ *Ibi aut jus publicum vanum*] Ubi publicanus est, alterutrum accidere necesse est. Aut remissius agere publicani fubebuntur: tunc jus publicum vanum erit, id est, ex jure illo publico, vel metalli, vel portorii, nihil aut per paululum pecuniæ recipietur. Aut publicanus rigide et districte aget: tunc libertas sociis nulla erit.

⁷⁸ *Idem exercere*] Malleus id exercere.

⁷⁹ *Commune consilium gentis esset*] Imo, ut recte observat Sigonius, et res

ipsa clamat, *commune consilium gentis nullum esse.*

⁸⁰ *Dimidium tributi quam quod*] Ocius dele cum Gronovio *et quam.* Exempla similia reperies infra capp. 26. et 29.

⁸¹ *Advertæque gladiis*] Hæc pro desperatis habemus.

⁸² *Ejus*] Magis placeret ei *contingere.*

⁸³ *Et illi vero negare*] Emphasim agnoscimus in particula *vero.* Itaque nihil mutandum censemus.

U. C. 585. res sollicitatumque jam animum quum venisset, adgressus A. C. 167. ⁶⁴ tempestivis temporibus rem prope prolapsam restituit, *Castigantur aliis alia regna crevisse rebus*, dicendo: *regnum eorum novum, nullis vetustis fundatum opibus, fraterna stare concordia: quod unus nomen regium et præcipuum capitis insigne gerat, omnes fratres regnent. Attalum vero, quia ætate proximus, quis non pro rege habeat? neque eo solum, quia tantas præsentis ejus opes cernat, sed quod haud ambiguum prope diem regnaturum eum infirmitate ætateque Eumenis esset, nullam stirpem liberum habentis: (necdum enim agnoverat ⁶⁵ eum, qui postea regnavit). ⁶⁶ Quid attineret vim adferre rei, sua sponte mox ad eum adventuræ? Accessisse etiam novam tempestatem regno tumultus Gallici, cui vir consensu et concordia regum resisteret. Si vero ad externum bellum domestica seditio adjiciatur, sisti non posse; ⁶⁷ nec aliud eum, quam, ne frater in regno moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum. Si utraque gloriosa res esset, et servasse fratri regnum, et eripuisse; servati tamen regni, quæ juncta pietati sit, potiolem laudem fuisse. Sed enimvero quum detestabilis altera res et proxima parricidio sit, quid ad deliberationem dubii superesse? Utrum enim partem regni petiturum esse, an totum erepturum? si partem; ambo infirmos, distractis viribus, et omnibus injuriis obnoxios fore: si totum; privatumne ergo majorem fratrem, an exulem illa ætate, illa corporis infirmitate, ⁶⁸ an ultimum mori jussurum? Egregium enim (ut fabulis traditus inpiorum frutum eventus taceatur) Persei exitum videri, qui ex fraterna cæde raptum diadema in templo Samothracum, velut præsentibus Diis exigentibus penas, ad pedes victoris hostis prostratus posuerit. Eos ipsos, qui, non illi amici, sed Eumeni infesti, stimulent eum, pietatem constantiamque laudaturos, si fidem ad ultimum fratri præstitisset.*

XX. Hæc plus valere in Attali animo. Itaque introductus in senatum, gratulatus victoriam, et sua merita eo bello fratrisque, si qua erant, et Gallorum defectionem, quæ nuper ingenti motu facta erat, exposuit. Petiit, ut legatos

Stratio ob-
temperat
Attalus.

⁶⁴ *Tempestivis temporibus*] Lege cum Gronovio, *tempestivis sermonibus*.

⁶⁵ *Eum qui postea regnavit*] Attalum Philometora, qui regnavit post hunc Attalum patrum suum, et hærede populo Romano decessit.

⁶⁶ *Quid attineret vim adferre*] Admittimus emendationem Gronovii: *quid attinere vim adferri*.

⁶⁷ *Nec aliud eum quam*] Recte censet Dujatius hic nulla mutatione opus esse. Sufficit ex more Livii supplere *effecturum*. *Nec aliud eum effecturum, quam sibi ipsi spem propinquam regni erepturum, ne frater in*

regno moriatur, id est, dum vetat ne frater in regno moriatur. Ne frater in regno moriatur, hoc assequetur ipse, ut sibi spem propinquam regni eripiat. Ceterum ingeniosa tamen est Gronovii emendatio: *Nec aliud eum fratri, quam ne in regno moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum*.

⁶⁸ *An ultimum*] *Ultimum* hic interpretatur *ad ultimum*, *denique*. Particulam *an*, quam mutat Gronovius in *ad*, retinendam esse existimamus, ut tertium hoc sit divisionis membrum.

mitteret ad eos, quorum auctoritate ab armis avocarentur. U. C. 585. His pro regni utilitate editis mandatis, Ænum sibi et Maroneam petiit. Ita destituta eorum spe, qui, fratre accusato, partitionem regni petiturum crediderant, ⁸⁹curiam^p excessit. ⁹⁰Ut raro alias quisquam, rex aut privatus, tanto favore tantoque omnium adsensu est auditus; omnibus honoribus muneribusque, et præsens est cultus, et proficiscentem prosecuti sunt. Inter multas Asiæ Græciæque legationes Rhodiorum maxime legati civitatem converterunt. nam quum primo in veste candida visi essent, quod gratulantes decebat, et, si sordidam vestem habuissent, lugentium Persei casum præbere speciem poterant; postquam consulti ab M. Junio consule Patres, stantibus in comitio legatis, an locum, lautia, senatumque darent, nullum hospitale jus in iis servandum consuerunt; egressus e curia consul, quum Rhodii, gratulatum se de victoria purgatumque civitatis crimina dicentes venisse, petissent, ut senatus sibi daretur, pronunciat: *Sociis et amicis et alia comiter atque hospitaliter præstare Romanos, et senatum dare consuesse: Rhodios non ita meritos eo bello, ut* ⁹¹*amicorum sociorum numero habendi sint.* His auditis, prostraverunt se omnes humi, consulemque et cunctos, qui aderant, orantes, ne nova falsaue crimina plus obesse Rhodiis æquum censerent, quam antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Extemplo, veste sordida sumta, domos principum cum precibus ac lacrimis circumibant, orantes, ut prius cognoscerent causam, quam ⁹²condemnerentur.

XXI. M'. Juventius Thalna prætor, cujus inter cives et peregrinos jurisdictio erat, populum adversus Rhodios incitabat: rogationemque promulgaverat, *Ut Rhodii bellum indiceretur: et ex magistratibus ejus anni deligerent, qui ad id bellum cum classe mitteretur, se eum sperans futurum esse.* Thalna: rogatio contra Rhodios.

^p curia Gron.

⁸⁹ Curiam excessit] Vulgo curia. At prima editio habet quomodo edidimus, teste Gronovio. Et sic sæpe Livius.

⁹⁰ Ut raro alias] Recte idem Gronovius delet voculam ut. Ceterum hic operæ pretium est supplere ea ex Polybio quæ Livius, quum cetera ex eo exciperet, omisit, seu quia falsa putabat, seu quia Romanis parum decora, nimium indulgens cæco in patriam amori, noluit historiæ suæ inserere. Tradit ergo Polybius, legat. 93. Ænum et Maroneam primo concessas esse Attalo, et decretam legationem ad Gallos, et omnibus honoribus muneribusque eum magnifice cultum esse, quia sperabant Patres iterum illum aditurum ad eos, postulaturumque ut

regnum Eumenis secum divideretur. Quæ ubi spes eos frustrata est, tum vero eos, quum etiamnum esset in Italia Attalus, liberas esse jussisse Ænum et Maroneam urbes, promissionis factæ Attalo oblitos. Præterea misisse quidem legationem ad Gallos. Sed quomodo de ea loquitur Græcus scriptor, quamvis rem clare non explicet, satis indicat ea mandata legatis data, ex quibus potius confirmarentur Gallorum animi ad bellum, quam Eumeni et Attalo conciliarentur. Idem suspicari possumus ex ipso Livio infra c. 34.

⁹¹ Amicorum sociorum] Lege cum Gronovio sociorumve.

⁹² Condemnarentur] Melius condemnarent.

U. C. 585. Huic actioni M. Antonius et M. Pomponius tribuni plebis A. C. 167. adversabantur. Sed et prætor novo maloque exemplo rem ingressus erat, quod, ante non consulto senatu, non consiliis certioribus factis, de sua unius sententia rogationem ferret, *Vellent, juberentne, Rhodiis bellum indici?* quum antea semper prius senatus de bello consultus esset, deinde ad populum latum; ⁹³ et tribuni plebis, quum ita traditum esset, ne quis prius intercederet legi, quam privatis suadendi dissuadendique legem potestas facta esset; eoque persæpe evenisset, ut, qui non professi essent se intercessuros, animadversis vitiis legis ⁹⁴ ex ratione dissuadentium, intercederent; et, qui ad intercedendum venissent, desisterent, victi auctoritatibus suadentium legem. Tum inter prætorem tribunosque omnia intempestive agendi certamen erat. Tribuni festinationem prætoris ante tempus intercedendo,

* * *

in adventum im-⁹⁵

* * *

Oratio Rhodiorum in senatu.

XXII. *** *peccaverimusne, adhuc dubium est: poenas, ignominias omnes jam patimur. Antea, Karthaginensibus victis, Philippo, Antiocho superatis, quum Romam venissemus, ex publico hospitio in curiam gratulatum vobis, Patres conscripti, ex curia in Capitolium ad Deos vestros* ⁹⁵ *dona ferentes*; nunc ex sordido deversorio, vix mercede recepti, ac prope hostium more extra urbem manere jussi, in hoc squalore venimus in curiam Romanam Rhodii, quos provinciis nuper Lycia atque Caria, quos præmiis atque honoribus amplissimis donastis. Et Macedonas Illyriosque liberos esse (ut audimus) jubetis, quum servierint, antequam vobiscum bellarent: (nec cujusquam fortunæ invidemus, immo agnoscimus clementiam populi Romani) Rhodios, qui nihil aliud quam quieverunt hoc bello, hostes ex sociis facturi estis? Certe quidem vos estis Romani, qui ideo felicia bella vestra esse, quia justa sint, præ vobis fertis, nec tam exitu eorum, ⁹⁶ quod vincatis, quam principiis, quod non sine causa suscipiatis, gloriâmini. Messana in Sicilia obpugnata Karthaginenses, Athenæ obpugnatae et Græcia in servitutem petita, et adjectus Hannibal pecunia, auxiliis, Philippum hostem fecerunt. Antiochus

⁹⁵ intercedendo in adventum imperatoris sine lacunæ significatione Gron. * add. *veniebamus* Gron. [*deducebamur*] Crev.

⁹³ *Et tribuni plebis*] Supple, *novo maloque exemplo adversabantur huic actioni.*

⁹⁴ *Ex ratione dissuadentium*] Gronovius emendat *ex oratione.*

⁹⁵ *Dona ferentes deducebamur*] Ul-

tima vox a nobis adjecta est. Sigonius voluerat *veniebamus*: minus aut proprie, aut eleganter.

⁹⁶ *Quod vincatis*] Hoc debetur Gronovio. Antea *quod vindicatis.*

ipse, ultro ab *Ætolis* hostibus vestris arcessitus, ex *Asia* classe in *U. C.* 585. *Græciam* trajecit; *Demetriade*, et *Chalcide*, et saltu *Thermopy-* A. C. 167. *larum* occupato, de possessione imperii vos dejicere conatus. Cum *Perseo* socii vestri obpugnati, alii interfecti reguli principesque gentium aut populorum, causa belli vobis fuere. Quem tandem titulum nostra calamitas habitura est, si perituri sumus? Nondum segrego civitatis causam a *Polyarato* et *Dinone*, civibus nostris, et iis, quos, ut traderemus vobis, adduximus. Si omnes *Rhodia* æque noxii essemus, quod nostrum in hoc bello crimen esset? *Persei* partibus favimus; et, quemadmodum *Antiochi* *Philippique* bello pro vobis adversus reges, sic nunc pro rege adversus vos stetimus. Quemadmodum soleamus socios juvare, et quam inipigre capessere bella, C. *Livium*, L. *Æmilium* *Regillum* interrogate, qui classibus vestris in *Asia* præfuerunt. Numquam vestrae naves pugnare sine nobis. nostra classe pugnâvimus semel ad *Samum*, iterum in *Pamphylia* adversus *Hannibalem* imperatorem. quæ victoria nobis eo gloriosior est, quod, quam ad *Samum* magnam partem navium adversa pugna et egregiam juventutem amisissimus, ne tanta quidem clade territi, iterum ausi sumus regiae classi ex *Syria* venienti obviam ire. Hæc non gloriandi causa retuli, (neque enim ea nunc nostra est fortuna) sed ut admonerem, quemadmodum adjuvare socios solerent *Rhodia*.

XXIII. Præmia, *Philippo* et *Antiocho* devictis, amplissima accepimus a vobis. Si, quæ vestra nunc est fortuna Deum beniginitate et virtute vestra, ea *Persei* fuisset, et præmia petitemus? *Pecuniane* a nobis adjutum, an frumento? auxiliis terrestribus, an navalibus? quod præsidium tenuisse nos? ubi pugnasse aut sub illius ducibus, aut per nos ipsos? Si quæreret, ubi miles noster, ubi navis intra præsidia sua fuisset; quid responderemus? Causam fortasse diceremus apud victorem, quemadmodum apud vos dicimus. Hoc enim legatos utroque de pace mittendo consecuti sumus, ⁹⁷ ut ne ab utraque parte gratiani iniremus; ab altera etiam crimen et periculum esset. Quamquam *Perseus* vere obijceret, id quod vos non potestis, Patres conscripti, nos principio belli misisse ad vos legatos, qui pollicerentur vobis, quæ ad bellum opus essent; ⁹⁸ navalibus, armis, juventute nostra, sicut prioribus bellis, ad omnia paratos fore. Ne præstaremus, per vos stetit, qui de quacumque causa tum adspersati nostra auxilia estis. Neque fecimus igitur quidquam tamquam hostes, neque bonorum sociorum desuimus officio; sed a vobis prohibiti præstare fuimus. Quid igitur? nihilne factum neque dictum est in civitate vestra, *Rhodia*, quod nolletis, quo merito offenderetur

97 Ut ne ab utraque parte] Lege cum Gronovio ut ab neutra parte.

98 Navalibus armis] Hic rursus emendat Gronovius, navibus, armis.

U. C. 585. *populus Romanus? Hinc jam non, quod factum est, defensurus*
 A. C. 167. *sum, (non adeo insano) sed publicam causam a privatorum*
culpa segregaturus. Nulla enim est civitas, quæ non et impro-
bos cives aliquando, et inperitam multitudinem semper habeat.
Etiam apud vos fuisse audiui, qui adsentando multitudini gras-
sarentur: et secessisse aliquando a vobis plebem, nec in potestate
vestra rempublicam fuisse. Si hoc in hac tam bene morata civitate
accidere potuit, mirari quisquam potest, aliquos fuisse apud nos,
qui, regis amicitiam petentes, plebem nostram consiliis deprava-
rent? qui tamen nihil ultra valuerunt, quam ut in officio ces-
saremus. Non præteribo id, quod gravissimum est in hoc bello
crimen civitatis nostræ. Legatos eodem tempore et ad vos, et
ad Persea de pace misimus: quod infelix consilium furiosus (ut
postea audivimus) orator stultissimum fecit: quem sic locutum
constat, tamquam C. Popillius legatus Romanus, quem ad sub-
movendos a bello Antiochum et Ptolemæum reges misistis, loque-
retur. Sed tamen ea, sive superbia sive stultitia adpellanda est,
eadem, quæ apud vos, et apud Persea fuit. Tam civitatum,
quam singulorum hominum mores sunt: gentes quoque aliæ ira-
cundæ, aliæ audaces, quædam timidæ: in vinum, in Venerem
proniores, aliæ sunt. Atheniensium populum fama est celerem et
supra vires audacem esse ad conandum: Lacedæmoniorum cun-
tatorem, et vix in ea, quibus fudit, ingredientem. Non negave-
rim, et totam Asiæ regionem inaniora parere ingenia, et nostro-
rum tumidiorem sermonem esse, quod excellere inter finitimas
civitates videamur; et id ipsum non tam viribus nostris, quam
vestris honoribus ac judiciis. Satis quidem et tunc in præsentia
castigata illa legatio erat, cum tam tristi responso vestro dimissa.
si tum parum ignominie pensum est, hæc certe tam miserabilis
ac supplex legatio etiam insolentioris, quam illa fuit, legationis
satis magnum piaculum esset. Superbiam, verborum præsertim,
iracundi oderunt, prudentes inrident; utique si inferioris ad-
versus superiorem est: capitali poena nemo umquam dignam judi-
cavit. Id enimvero periculum erat, ne Romanos Rhodii con-
temnerent. Etiam Deos aliqui verbis ferocioribus increpant,
nec ob id quemquam fulmine ictum audimus.

XXIV. *Quid igitur superat, quod purgemus, si nec factum*
hostile ullum nostrum est, et verba tumidiora legati offensionem
aurium, non perniciem civitatis, meruerunt? ⁹⁹ *Voluntatis nos-*
træ tacitæ velut litem æstimari vestris inter vos sermonibus audio,

⁹⁹ *Voluntatis nostræ tacite]* Amplec-
 timur sine ulla dubitatione emenda-
 tionem Perizonii: *voluntatis nostræ*
tacitæ. Rhodii modo probaverunt nul-
 lum suum factum hostile esse; dicta
 superba, sed contemnenda. Superest
 expendenda tacita voluntas. Nec causa

erat, ut recte observat Perizonius,
 senatoribus Romanis, cur tacita conti-
 nerent ea quæ de Rhodiis sentiebant.
Voluntatis æstimare litem est expen-
 dere quam multam poenamve volun-
 tas mala mereatur.

Patres conscripti: fuisse nos regi, et illum vincere maluisse; U. C. 585. ideo bello persequendus esse credunt. Alii vestrum, voluisse A. C. 167. quidem nos hoc, non tamen ob id bello persequendos esse: neque moribus, neque legibus ullius civitatis ita comparatum esse, ut, si quis vellet inimicum perire, ¹ si nihil fecerit, quo id fiat, capitis damnetur. His, qui nos pœna, non crimine, liberant, gratiam quidem habemus: ipsi vobis hanc dicimus legem; si omnes volumus, quod arguimur, non distinguimus voluntatem a facto: omnes plectamur. Si alii principum nostrorum vobis, alii regi faverint; non postulo, ut propter nos, qui partium vestrarum fuimus, regis fautores salvi sint: illud deprecor, ne nos propter illos pereamus. Non estis vos illis infestiores, quam civilis ipsa; ² et hoc qui sciebant, plerique eorum aut profugerunt, aut mortem sibi consciverunt. alii, damnati a nobis, in potestate vestra erunt, Patres conscripti. Ceteri Rhodii, sicut gratiam nullam meriti hoc bello, ita ne pœnam quidem sumus. Priorum nostrorum benefactorum cumulus hoc, quod nunc cessatum in officio est, expleat. Cum tribus regibus gessistis bella per hos annos. ne plus obsit nobis, quod uno bello cessavimus, ³ quam quod duobus bellis pro vobis pugnavimus. Philippum, Antiochum, Persea, tamquam tres sententias, ponite. ducē nos absolunt: ⁴ una dubia est, ut gravior sit. ⁵ Illi de nobis si judicarent, damnati essemus. vos judicate, Patres conscripti, sit Rhodus in terris, an funditus deleatur. Non enim de bello deliberatis, Patres conscripti, quod inferre potestis, gerere non potestis; quam nemo Rhodiorum arma adversus vos laturus sit. Si perseverabitis in ira, tempus a vobis petemus, quo hanc funestam legationem domum referamus: omnia libera capita, quidquid Rhodiorum virorum, feminarum est, cum omni pecunia nostra naves conscendamus; ac, relictis penatibus publicis privatisque, Romam veniemus: est, omni auro et argento, quidquid publici, quidquid privati est, in comitio, in vestibulo curiæ vestræ, cumulado, corpora nostra conjugumque ac liberorum vestræ potestati permittemus, hic passuri, quodcumque patiendum erit. procul ab oculis nostris urbs

¹ *Si nihil fecerit*] Vetus exemplar habuit, teste Gronovio, ut si nihil fecerit. Deleverunt ei ut editores, tanquam supervacuum. At Gronovius etiam scripsisse Livium credit, ut si si nihil fecerit. Vid. supra l. XXII. c. 11. et l. XXXVI. c. 3.

² *Et hoc qui sciebant*] Legit Perizonius, et hoc quia sciebant.

³ *Quam quod*] Lege quam prosit quod.

⁴ *Una dubia est, ut gravior sit*] Hanc locum mendi arguit Gronovius: sed immerito. Una sententia, inquit Rhodii, ut gravior sit, id est, et-

iamsi severior, durior sit, dubia est. Si quis, inquit, benigne de nobis judicare vellet, etiam in bello adversus Persea nos aliqua in parte socialibus officiis non defuisse existimaret, quum nostram Romanis operam initio huius belli polliciti fuerimus. Sed si severius ac gravius rem aestimare velit; nihil amplius facere poterit, quam ut de nostra erga Romanos fide dubitet. Dubia erit ejus sententia: non absolvet nos quidem, sed nec damnabit.

⁵ *Illi*] Philippus, Antiochus, atque etiam Perseus.

U. C. 345. *nostra diripiatur, incendatur. Hostes Rhodios esse, Romani*
 A. C. 167. *judicare possunt: est tamen et nostrum aliquod de nobis iudicium,*
** quo nunquam judicabimus nos vestros hostes: nec quidquam*
hostile, etiam si omnia patiemur, faciemus.

X XV. ⁷ Secundum talem orationem universi rursus pro-
 ciderunt, ramosque oleæ supplices jactantes, tandem exci-
 tati, curia excesserunt. Tunc sententiæ interrogari cœptæ.
 Infestissimi Rhodiis erant, qui consules prætoresve aut le-
 gati gesserant in Macedonia bellum. Plurimum causam
 eorum adjuvit M. Porcius Cato; qui, asper ingenio, tum
 lenem mitemque senatorem egit. ⁸ Non inseram simulacrum
 viri copiosi, quæ dixerit, referendo: ⁹ ipsius oratio scripta
 Rhodiis an- exstat, Originum quinto libro inclusa. Rhodiis responsum
 ceptis re- ita redditum est, ut nec hostes fierent, nec socii permane-
 sponsum rent. ¹⁰ Philocrates et Astymedes principes legationis erant.
 datum. Partem cum Philocrate renunciare Rhodum legationem
 placuit, partem cum Astymede Romæ subsistere, ¹¹ quæ
 agerentur, sciret, certioresque suos faceret. In præsentia
 deducere ante certam diem ex Lycia Cariaque ¹² jusserunt
 præfectos. Hæc Rhodum nunciata, quæ per se tristia
 fuissent, quia majoris mali levatus erat timor, quum bellum
 tenuissent, in gaudium renunciata verterunt. Itaque ex-
 templo coronam ¹³ viginti millium aureorum decreverunt:
 Rhodii so- ¹⁴ Theodotum, præfectum classis, in eam legationem mise-
 cietatem a runt. Societatem ab Romanis ita volebant peti, ut nullum
 Rom. po- de ea re scitum ¹⁵ populi fieret, aut literis mandaretur:
 tunt. ¹⁶ quod, nisi impetrarent, major repulsis ignominia esset.

* ins. [ut] Crév.

6 *Quo nunquam judicabimus* Ne-
 schinus unde invecum fuerit illud *quo*.
 Veteres editi habent *quod*, quomodo
 legit et ipse Gronovius, ut ex ejus nota
 apparet. Repouit ille qui: atque id
 melius videtur.

7 *Secundum talem orationem* Longe
 diversam habuit orationem Astyme-
 des, quam edidisse eum in vulgus tra-
 dit Polybius, legat. 93. qui et hoc gra-
 vissimum reprehendit, quod Rhodius
 orator ita suos liberare culpa conare-
 tur, ut Græcos ceteros accusaret.

8 *Non inseram* Non inseram hoc
 loco imaginem adumbratam eloquen-
 tiae Catonis, scribendo orationem tan-
 quam ab illo habitam.

9 *Ipsius oratio scripta exstat* Ejus
 orationis multa capita refert, et defendit
 adversum Tironem A. Gellius l.
 VII c. 1.

10 *Philocrates et Astymedes princi-
 pes legationis* Duplicem legationem a
 Rhodiis missam esse docet Polybius

ibid. quarum alterius Philocrates, alte-
 rius Astymedes princeps erat.

11 *Ut quæ agerentur sciret* Particula
ut addidit Clericus. Gronovius
 legit: *qui quæ agerentur scirent, cer-
 tioresque suos facerent.* Elige utrum
 malis.

12 *Jusserunt* Patres Romani.

13 *Viginti millium aureorum* Poly-
 bius habet tantummodo decem. Vi-
 ginti millia aureorum æquiparantur
 pondere marcis nostratibus 625. Eja-
 dem pretii et ponderis coronam obtu-
 lisse legati Pamphylii memorantur,
 supra l. XLIV. c. 14.

14 *Theodotum* Thestetum vocat
 Polybius.

15 *Populi* Rhodii.

16 *Quod, nisi impetrarent* Quia, si
 non impetrarent, postquam populus et
 universa civitas id postulandum decre-
 set, major ignominia futura erat re-
 pulsus, quam si præfectus classis id
 quasi suo nomine petere videretur.

Præfecti classis id unius erat jus, ut agere de ea re sine ro-^{U. C. 585.}
gatione ulla perlata posset. nam ita per tot annos in amici-^{A. C. 167.}
tia fuerant, ut sociali fœdere se cum Romanis non inliga-
rent ob nullum aliam causam, quam ne spem regibus ab-
scinderent auxilii sui, si cui opus esset, neu sibi ipsis fructus
ex benignitate et fortuna eorum percipiendi. Tunc utique
petenda societas videbatur; non quæ tutiores eos ab aliis
faceret, (nec enim timebant quemquam, præter Romanos)
sed quæ ipsis Romanis minus suspectos. Sub idem fere
tempus et Caunii descivere ab his, et Mylasenses Euromen-
sium oppida occuparunt. Non ita fracti animi civitatis
erant, ut non sentirent, si Lycia et Caria ademta ab Roma-
nis forent, cetera aut se ipsa per defectionem liberarent,
aut a finitimis occuparentur, includi se insulæ parvæ et
sterilis agri litoribus, quæ nequaquam alere tantæ urbis po-
pulum posset. missa igitur juventute, propere et Caunios,
quamquam Cibratarum adsciverant auxilia, coëgerunt im-
perio parere; et Mylasenses Alabandenosque, qui, Euro-
mensium provincia ademta, ad ipsos conjuncto exercitu
venerunt, circa Orthosiam acie vicerunt.

XXVI. Dum hæc ibi, alia in Macedonia, alia Romæ
geruntur; interim in Illyrico L. Anicius, rege Gentio, sicut
ante dictum est, in potestatem redacto, Scodra, quæ regia ^{Anicil res}
fuerat, præsidio inposito Gabinium præfecit, Rhizoni et ^{gestæ in}
"Olcinio urbibus opportunis C. Licinium. Præpositis his ^{Epiro.}
Illyrico, cum reliquo exercitu in Epirum est profectus. ubi
prima Phanota ei dedita, tota multitudine cum infulis ob-
viam effusa. hic præsidio inposito, in Molossidem trans-
gressus: cujus omnibus oppidis, præter Passaronem, et
Tecomonem, et Phylacen, et Horreum, receptis, primum ad
Passaronem ducit. Antinous et Theodotus principes ejus
civitatis erant, insignes et favore Persei, et odio adversus
Romanos: iidem universæ genti auctores desciscendi ab Ro-
manis. Hi conscientia privatæ noxæ, quia ipsis nulla spes
veniæ erat, ut communi ruina patriæ obrimerentur, clause-
runt portas, multitudinem, ut mortem servituti præponerent,
hortantes. Nemo adversus præpotentes viros hiscere audebat.
Tandem Theodotus quidam, nobilis et ipse adolescens, quum
major a Romanis metus timorem a principibus suis vicisset,
Quæ vos rabies, inquit, agitat, qui duorum hominum noxæ ¹⁸ ci-

17 *Olcinio*] Hæc est vera hujus no-
minis scriptura, quam exhibet prima
editio, et retinuit quoque Sigonius.
Unde editi *Olcinio*. Sed bis infra incolæ
hujus oppidi nominantur *Olciniatæ*; et
eodem modo a Ptolemæo ipsam urbem
nominari observat Cellarius, *Ὀλκίνιον*.

18 *Civitatis accessionem facitis*] Longe elegantius est, quod suggerit
Gronovius, *civitatem*: nec dubitamus
sic dedisse Livium. Sensus est: qui
vultis civitatem sequi fortunam duo-
rum maxiorum capitum.

U. C. 585. *vitatis accessionem facitis? Equidem pro patria qui letum ob-*
 A. C. 167. *petissent, sæpe fando audiri: qui patriam pro se perire æquum*
censerent, hi primi inventi sunt. Quin aperimus portas, et im-
perium accipimus, quod orbis terrarum accepit? Hæc dicentem
 quum multitudo sequeretur, Antinous et Theodotus in pri-
 mam stationem hostium inruperunt, atque ibi, obferentes se
 ipsi vulneribus, interfecti. urbs dedita est Romanis. Simili
 pertinacia ¹⁹ Cephali principis clausum Tecmonem, ipso in-
 terfecto, per deditionem recepit. Nec Philace, nec Horreum,
 obpugnationem tulerunt. Pacata Epiro, divisisque in hiberna
 copiis per opportunas urbes, regressus ipse in Illyricum, Sco-
 dræ, quo quinque legati ab Roma venerant, evocatis ex tota
 provincia principibus, conventum habuit. Ibi pro tribunali
 pronunciavit de sententia consilii: *Senatum populumque*
Romanum Illyrios esse liberos jubere. præsidia ex omnibus
oppidis, arcibus, et castellis sese deducturum. Non solum liberos,
sed etiam immunes fore Issenses, et Taulantios, Dassaretiorum
²⁰ *Pirustas, Rhizonitas, Olciniatas, quædam, incolumi Gentio, ad*
Romanos defecissent. Daorseis quoque immunitatem dare; quod,
relicto Caravantio, cum armis ad Romanos transissent. Sco-
drensibus, et Dassarensibus, et ²¹ *Selepitanis, ceterisque Illyriis,*
rectigal dimidium ejus, quod regi ²² *pendissent. Inde in tres*
partes Illyricum divisit. ²³ unam eam fecit, quæ supra dicta
est; alteram Labeatas omnes; tertiam ²⁴ *Agravonitas, et*
Rhizonitas, et Olciniatas, adcolasque eorum. hac formula
dicta in Illyrico, ipse in Epiri Passaronem in hiberna re-
diit.

Decretum
de Illyriis.

Macedonia
tres urbes
direpte a
Rom.

XXVII. Dum hæc in Illyrico geruntur, Paullus ante
 adventum decem legatorum Q. Maximum filium, jam ab
 Roma regressum, ad Æginium et Agassas diripiendas mittit:
 Agassas, quod, quum Marcio consuli tradidissent urbem,
 petita ultro societate Romana, defecerant rursus ad Persea:
 Æginiensium novum crimen erat. famæ de victoria Roma-
 norum fidem non habentes, in quosdam militum, urbem

¹⁹ *Cephali principis*] Sic nomen
 hujus insignis viri edunt et Polybius in
 Excerpt. de Virt. et Vit. l. XXVII. et
 ipse Livius supra l. XLIII. c. 18. Vul-
 gati hic habent *Cephalonis*.

²⁰ *Pirustas*] Sic legi jussit Sigonius
 ex Ptolemæo et Strabone. Antea *Ti-*
rustas.

²¹ *Selepitanis*] Dujatius suspicatur
 hoc nomen corruptum esse ex *Seperis*,
Ephritinus, qui apud Plinium appellan-
 tur, l. III. c. 22. Sed fortasse non est
 quod miramur igitur nobis populi
 nomen occurrere; nec quicquid igno-
 ramus, statim pro suspecto habendum
 est.

²² *Pendissent*] Usitatius foret *pe-*
pendissent. Vid. tamen de hoc verbo
 Nov. Method. Ling. Lat.

²³ *Unam eam fecit, quæ supra dicta*
est] Ubinam? Vel hic aliquis interci-
 derunt, vel rem non parum sano fasti-
 diosam indigentius transcurrit Li-
 vius. Ut ut sit, certe haud facile defi-
 niri potest ex antecedentibus, quos po-
 pulos habuerit prima hæc Illyrici par.

²⁴ *Agravonitas*] Fortasse *Ascrivio-*
nitas. Ascrivium urbs est Dalmatin-
 memorata Plinio et Ptolemæo. DUJA-
 TIUS. Sed ab *Ascrivio* urbe non hæc
 formaretur nomen gentilitium *Ascri-*
vonite. Liceat aliqua ignorare.

ingressos, hostiliter sævierant. Ad Æniorum quoque hos- U. C. 585.
tiliter urbem diripiendam L. Postumium misit, quod perti- A. C. 167.
naciis, quam finitimæ civitates, in armis fuerant. Autumni
fere tempus erat; cujus temporis initio circummeundam **Paulus**
Græciam, visendaque, ²⁵ quæ nobilitata fama magis auribus **Græciam**
accepta sunt, quam oculis noscuntur, ut statuit, præposito **peragrat.**
castris C. Sulpicio Gallo, profectus cum laud magno comi-
tatu, tegentibus latera Scipione filio et Athenæo Eumenis
regis fratre, per Thessaliam Delphos petit, inclitum oracu-
lum: ubi, sacrificio Apollini facto, inchoatas in vestibulo
columnas, quibus inposituri statuas regis Persei fuerant,
suis statuis victor destinavit. Lebadia quoque templum
²⁶ Jovis Trophonii adiit. ibi quum vidisset os specus, per
quod oraculo utentes sciscitatum Deos descendunt, sacrificio
Jovi Hercynnæque facto, quorum ibi templum est, Chalci-
dem ad spectaculum ²⁷ Euripi * ævoque ante insulæ, ponte
continenti junctæ, descendit. A Chalcide Aulidem trajicit,
triam millium spatio distantem, portum inclitum statione
quondam mille navium Agamemnoniæ classis, Dianæque
templum, ubi navibus cursum ad Trojam, filia victima aris
admota, rex ille regum petiit. Inde Oropum Atticæ ven-
tum est; ²⁸ ubi pro Deo vates Amphilochnus colitur, tem-
plumque vetustum est, fontibus rivisque circa amœnum.
Athenas inde, ²⁹ plenas quidem et ipsas vetustate famæ,
multa tamen visenda habentes: arcem, ³⁰ portus, muros
Piræum urbi jungentes, ³¹ navalia magnorum imperatorum,
simulacra Deorum hominumque, omni genere et materiæ et
artium insignia.

XXVIII. Sacrificio Minervæ præsi di arcis in urbe facto

* abest nota lacunæ Crev.

²⁵ *Quæ . . . magis auribus accepta sunt, quam oculis noscuntur*] Quæ vulgo plerique auribus accipere satis habent, nec curant etiam noscere oculis.

²⁶ *Jovis Trophonii*] De Trophonii oraculo, et Hercynna, quæ infra nominatur, vid. Pausaniam in Beoticis. Ibi fuscè descriptum reperies et locum ipsum, et ritum consulendi oraculi. Ostorum male hic olium legebatur Trophonie. Correxerit Sigonius.

²⁷ *Euripi ævoque ante insulæ*] Lege *Euripi Eubæque insulæ*: quod dum monuerunt Sigonius et Gronovius.

²⁸ *Ubi pro deo vates Amphilochnus colitur*] Non sine causa existimat Dujatius Livium hoc loco Amphilochnum dixisse pro Amphiarao. Vid. Pausaniam in Attica.

²⁹ *Plenas quidem et ipsas vetustate*

sumæ, multa tamen] Plenas quidem monumentis vetustatis, quæ nihil aliud insigne habeant, quam quod repræsentant heroicorum temporum memoriam; multa tamen habentes, quæ per se ipsa, et ob structuræ magnificentiam, aut excellentiam artificii, visenda sint.

³⁰ *Portus*] In Piræo solo tres erant portus. Præterea et duos alios ad Mynychiam et ad Phalerum portus habebant Athenienses. Vid. Pausan. Att. initio.

³¹ *Navalia magnorum imperatorum*] Navalia non sunt imperatorum, sed populi. Videtur excidisse aliqua vox, puta *monumenta*, aut alia non ab similibus sensus. Sic igitur legendum et distinguendum erit: *navalia, magnorum imperatorum monumenta, simulacra deorum hominumque.*

U. C. 525. profectus, Corinthum altero die pervenit. urbs erat tunc
 A. C. 167. præclara ³² ante excidium. arx quoque et Isthmus præbuere
 spectaculum: ³³ arx inter omnia in inmanem altitudinem
 edita, scatens fontibus: Isthmus duo maria, ab occasu et
 ortu solis finitima, artis faucibus dirimens. Sicyonem inde
 et Argos nobiles urbes adit: inde haud parem opibus Epi-
 daurum, sed inclitam Æsculapii nobili templo; quod, quin-
 que millibus passuum ab urbe distans, nunc vestigiis revul-
 sorum donorum, tum donis dives erat, quæ remediorum sa-
 lutarium ægri mercedem sacraverant Deo. Inde Lacedæ-
 monem adit, non operum magnificentia, sed disciplina in-
 stitutisque memorabilem: unde per Megalopolim Olympiam
 adscendit. Ubi et alia quidem spectanda visa, et, Jovem
 velut præsentem intuens, ³⁴ motus animo est. Itaque, haud
 secus quam si in Capitolio inmolaturus esset, sacrificium
 amplius solito adparari jussit. Ita peragrata Græcia, ut
 nihil eorum, quæ quisque Persei bello ³⁵ privatim aut pub-
 lica sensisset, inquireret, ne cuius metu sollicitaret animos
 sociorum, ³⁶ Demetriadem quum revertit, in itinere sordidata
 turba Ætolorum occurrit; mirantique et percunctanti, quid
 esset, defertur, quingentos quinquaginta principes ab Ly-
 cisco et Tisippo, circumsesto senatu per milites Romanos,
 missos a Bæbio præside, interfectos; alios in exsilium actos
 esse: bonaque eorum, qui interfecti essent, et exsulum
³⁷ possidere, qui arguebant. Jussis Amphipolim adesse,
 ipse, convento Cn. Octavio Demetriade, postquam fama
 accidit, trajecisse jam mare decem legatos, omnibus aliis
 Redit Paul-
 lus in Ma-
 cedoniam.
 omissis, ³⁸ Apolloniam ad eos pergit. quo quum Perseus
 obviam Amphipoli nimis soluta custodia processisset, (id
 diei iter est) ipsum quidem benigne adlocutus est: ceterum,
 postquam in castra ad Amphipolim venit, graviter increpu-
 isse traditur C. Sulpicium: primum, quod Persea tam pro-
 cul a se vagari per provinciam ³⁹ passus esset: deinde,
 quod adeo indulgisset militibus, ut nudare tegulis muro-
 urbis ad tegenda hibernacula sua pateretur. referrique tegula-
 et resarciri tecta, sicut fuerant, jussit. Et Persea quidem

³² est Crev.

³² Ante excidium] Corinthus ex-
 cisa a Mummio est, altero et vicesimo
 post hunc anno.

³³ Arx inter omnia] Felicissime
 Gronovius: arx intra mœnia. Docet
 enim Strabo l. VIII. p. 379. Acroco-
 rinthum communi cum urbe muro
 cinctam fuisse.

³⁴ Motus animo est] Plutarchus re-
 fert memorabile Æmilii dictum: Phi-
 dias solus, inquit, effinxisse videtur
 eum Jovem quem cecinit Homerus.

³⁵ Privatim ac publice] Magis plæ-
 ceret aut publice, quomodo legitur in
 prima editione, teste Hearnio.

³⁶ Demetriadem quum revertit] M. a.
 lit Gronovius revertisset.

³⁷ Possidere, qui arguebant] Eos qui
 arguebant, sive accusatores.

³⁸ Apolloniam] Intellige Apolloni-
 am Chalcidicam, sitam inter Chabrium
 et Strymona fluvios.

³⁹ Passus est] Lege cum Gronovio
 esset.

cum majore filio Philippo, traditos A. Postumio, in custodi- U. C. 585.
am misit: filiam cum minore filio, a Samothrace aditos A. C. 167.
Amphipolim, omni liberali cultu habuit.

XXIX. Ipse, ubi dies venit, quo ⁴⁰ adesse Amphipoli Amphipoli res Macedoniam componit.
denos principes civitatum jusserat, literasque omnes, quæ
ubique depositæ essent, et pecuniam regiam conferri, cum
decem legatis, circumfusa omni multitudine Macedonum, in
tribunali consedit. Adsueta regio imperio tamen novum for-
mam terribilem præbuit tribunal, ⁴¹ submotor aditus, præco,
adscensus, insueta omnia oculis auribusque; ⁴² quæ vel so-
cios, nedum hostes victos, terrere possent. Silentio per
præconem facto, Paullus Latine, quæ senatui, quæ sibi ex
consilii sententiâ visa essent, pronunciavit: ea Cn. Octavius
prætor (nam et ipse aderat) interpretata sermone Græco
referebat. *Omnium primum liberos esse jubere Macedonas, Decretum de Macedo-
habentes urbes easdem agrosque, utentes legibus suis, annuos
creantes magistratus: tributum dimidium ejus, quod pependis-
sent regibus, pendere populo Romano. Deinde in quatuor re-
giones dividi Macedoniam. unam fore et primam partem, quod
agri inter Strymonem et Nessum amnem sit: ⁴³ accessurum
huic parti trans Nessum, ad orientem versum, qua Perseus
tenuisset vicos, castella, oppida, præter Enum, et Maroneam,
et Abdera; trans Strymonem autem vergentia ad occasum,
Bisalticam omnem cum Heraclea, quam Sinticen adpellant.
Secundam fore regionem, quam ab ortu Strymo amplecteretur
amnis, præter Sinticen Heracleam et Bisaltis: ab occasu qua
Axius terminaret fluviis, additis ⁴⁴ Pæonibus, qui prope Axium
flumen ad regionem orientis colerent. Tertia pars facta, quam
Axius ab oriente, Peneus amnis ab occasu, cingunt: ad septen-
trionem Bora mons objicitur. adjecta huic parti regio Pæoniæ,
qua ab occasu præter Axium amnem porrigitur: Edessa quo-
que et Beræa eodem concesserunt. Quarta regio trans Boram
montem, una parte confinis Illyrico, altera Epiro. Capita*

40 *Adesse Amphipoli . . . jusserat]* Imo Amphipolim: ut supra jussis Amphipolim adesse.

41 *Submotor aditus]* Lictor qui summo veret obvios, nec adire ad pro-
consulem sineret.

42 *Quæ vel socios, nedum hostes victos, terrere possent]* Si hæc sana sunt, habes exemplum particulæ nedum sumptæ pro non solum: quod vulgo negant rectum esse Grammatici. Sed et ipse Cicero eodem sensu illam usurpavit, l. X. ad Att. ep. 16. *Tu quoniam quartana cares, et nedum morbum removisti, sed etiam gravedinem.* Sic enim plurimos scriptos habere testantur omnes fere interpretes. Et rursus

Balbus et Oppius in ep. ad Cic. lib. IX. ad Att. *Nedum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu, non ex voluntate, a plerisque probari solent.* Itaque non plane fortasse assentiendum est hac in re communi Grammaticorum opinioni.

43 *Accessurum huic parti trans Nessum, ad Orientem versum]* Supple ex præcedentibus agrum, sive quod agri sit. * Sed melius omnino legeretur versus.

44 *Pæonibus]* Hic mendum vulgatissimum insederat antiquum codicem, Legebatur nimirum *Pæonis*. Correxerit Gronovius.

U. C. 585. *regionum, ubi concilia fierent, primæ regionis Amphipolim, secundæ Thessalonicen, tertiæ Pellum, quartæ Pelagoniam fecit. Eo concilia* ⁴⁵ *sua cujusque regionis indici, pecuniam conferri, ibi magistratus creari jussit. Pronunciavit deinde,* ⁴⁶ *neque connubium, neque commercium agrorum ædificiorumque inter se placere cuiquam extra fines regionis suæ esse. Metalla quoque auri atque argenti non exerceri: ferri et æris permitti. vectigal exercentibus dimidium ejus inpositum, quod pependissent regi. Et sale invento uti vetuit. Dardanis repentibus Pæoniam, quod et sua fuisset, et continens esset finibus suis, omnibus dare libertatem pronunciavit, qui sub regno Persei fuissent. Post non impetratam Pæoniam,* ⁴⁷ *salis commercium dedit: tertiæ regioni imperavit, ut Stobos Pæoniæ deveherent, pretiumque statuit. Navalem materiam et ipsos cædere, et alios pati vetuit. Regionibus, quæ ad fines barbaris essent, (excepta autem tertia, omnes erant) permisit, ut præsidia armata in finibus extremis haberent.*

XXX. Hæc, pronunciata primo die conventus, variè adfecerunt animos. Libertas præter spem data adrexit, et levatum annum vectigal. Regionatim commerciis interruptis ⁴⁸ ita videri lacerata, tamquam animalia in artus, alterum alterius indigentes, distracta: adeo, quanta Macedonia esset, quam ⁴⁹ divisui facilis, ⁵⁰ et a se ipsa quæque contempta pars esset, Macedones quoque ignorabant. Pars prima Bisaltas habet, fortissimos viros, (⁵¹ trans Nessum amnem incolunt et circa Strymoneum) et multas frugum proprietates, et metalla, et opportunitatem Amphipolis: quæ objecta claudit omnes ab oriente sole in Macedoniam aditus. Secunda pars celeberrimas urbes, Thessalonicen et Cassandriam, habet; ad hoc Pallenem, fertilem ac frugiferam terram: maritimas quoque opportunitates ei præbent

Partes Macedoniae
quatuor.

† et del. Gron.

45 *Sua cujusque regionis]* Potius sua, inquit Gronovius. Vid. supra l. III. c. 23. et l. XXV. c. 17.

46 *Neque connubium, neque commercium]* Jam olim similis lex a Romanis dicta Latinis et Hernicis, VIII. 14. IX. 43.

47 *Salis commercium dedit]* Permisit Dardanis salem ex Macedonia mercari: quem ut facilius Dardani habere possent, imperavit tertiæ regioni, ubi nimirum maxima salis copia erat, ut Stobos deveherent, quod oppidum hand procul aberat a Dardanorum finibus.

48 *Ita videri lacerata]* Nihil est ad quod referri possit *et lacerata*. Lege

omnino lacerati, nempe ipsi Macedones.

49 *Divisui facilis]* Fortasse scripsit Livius *divisu*. Sed tamen tam videtur dici posse regio *divisui facilis*, quam *cibus facillimus ad concoquendum*, quomodo locutus est Cicero, l. II. de Fin. c. 20.

50 *Et a se ipsa quæque contempta pars]* Dabitari non potest, quin Livius scripserit, *et se ipsa quæque contempta pars esset*: id est, quam sibi ipsa quæque pars sufficeret.

51 *Trans Nessum amnem incolunt]* Imo *citra Nessum*, si reliquam Macedoniam respicias, et Romam quoque, ubi Livius scribebat.

tus ad Toronen ac montem Atho, (³²Ænere vocant hunc) U. C. 385. ad insulam Eubœam, alii ad Hellespontum opportune A. C. 167.

i. Tertia regio nobiles urbes, Edessam et Beroeam et hanc, habet, et Vettiorum bellicosam gentem: incolaeque permultos Gallos et Illyrios, inpigros cultores. artam regionem Eordæi et Lyncestæ et Pelagones incolunt: juncta his Atintania, et ³³Stymphalis, et Elimiotis. Ista hæc omnis, duraque cultu, et aspera plaga est: cultum quoque ingenia terræ similia habet. ferociores eos et olæ barbari faciunt; nunc bello exercentes, nunc in pace centes ritus suos. Divisæ itaque Macedoniæ partiumque separatæ, ³⁴quanta universos teneat Macedonas, formula dicta, ³⁵quum leges quoque se daturum ostendisset.

XXXI. Ætoli deinde citati: in qua cognitione magis, Judicium de Ætolis.

et pars Romanis, utra regi favisset, quæsitum est, quam fecissent injuriam, aut accepissent. Noxa liberati in electores: exsilium pulsæ æque ratum fuit, ac mors interdicta. A. Bæbius unus est damnatus, quod milites Romanæ præbuisset ad ministerium cædis. Hic eventus Ætoli-

um causæ in omnibus Græciæ gentibus populisque eorum, qui partis Romanorum fuerant, inflavit ad intolerabilem superbiam animos; et obnoxios pedibus eorum subiecit, quos aliqua parte suspicio favoris in regem contigerat. Assentatorum Romanæ potentie superbia.

et genera principum in civitatibus erant: duo, quæ adulo aut Romanorum imperium, aut amicitiam regum, privatim opes oppressis faciebant civitatibus: medium

im, utrique generi adversum, libertatem et leges tuebantur. His ut major apud suos caritas, ita minor apud externos gratia erat. Secundis rebus elati Romanorum partis fautores, soli tum in magistratibus, soli in legationibus erant. Hi quum frequentes et ex Peloponneso, et ex Bœotia et ex aliis Græciæ conciliis adessent, inplevere aures eorum legatorum: *Non eos tantum, qui se propalam ⁵⁶per civitatem jactassent, tanquam hospites et amicos Persei, sed et alios plures alios ex occulto fuisse. reliquos per speciem tuæ libertatis in conciliis adversus Romanos omnia instruxisse. aliter eis mansuras in fide gentes, nisi, fractis animis par-*

³²Ænere vocant hunc] Hunc, id est, portum ad montem Atho, vocant Eubœam.

³³Stymphalis] Probat Cellar. Geograph. Ant. l. II. c. 13. legendum esse Stymphæi, vel Stymphæa; cujus incolæ Stymphæi, qui iidem a Strabone Stymphæi appellantur.

³⁴Quanta universos teneat Macedonas] Hoc corruptum est. Emendat Cellar. quæ universos teneat Macedonas.

formula dicta: * id est, forma quedam regiminis præscripta fuit, quam non hæc aut illa pars Macedoniæ, sed universi Macedones sequi juberentur.

⁵⁵* Quum leges quoque] Atque etiam se leges iis daturum promisit Æmilius: quod et revera executus esse memoratur, infra c. 32.

⁵⁶* Per civitatem] Per inconsultam levitatem.

U. C. 585. *tium, aleretur confirmareturque auctoritas eorum,*⁵⁷ *qui nihil*
 A. C. 167. *præter imperium Romanorum spectarent.* Ab his editis nomi-
 Inquisitiones in eos nibus, evocati⁵⁸ literis imperatoris ex Ætolia, Acarnaniaque,
 qui faverant Perseo. et Epiro, et Bœotia, qui Romam ad causam dicendam
 sequerentur: in Achaïam ex decem legatorum numero pro-
 fecti duo, C. Claudius et Cn. Domitius, ut ipsi edicto evo-
 carent. Id duabus de causis factum: una, quod fiducia
 plus animorumque esse Achæis ad non parendum credebant,
 et forsitan etiam in periculo fore Callicratem et ceteros
 criminum auctores delatoresque: altera, cur præsentibus evo-
 carent, causa erat, quod ex aliis gentibus principum literas
 deprehensas in commentariis regiis habebant: in Achæis
 cæcum erat crimen, nullis eorum literis inventis. Ætolis
 dimissis, Acarnanum citata gens: in his nihil novatum,
 nisi quod Leucas exempta est Acarnanum concilio. Quæ-
 rendo deinde latius, qui publice aut privatim partium regis
 fuissent, in Asiam quoque cognitionem extendere: et ad
 Antissan in Lesbo insula diruendam, traducendos Methym-
 nam Antissæos, Labeonem miserunt; quod Antenorem,
 regium præfectum, quo tempore cum lembis circa Lesbum
 est vagatus, portu receptum comæatibus juvissent. Duo
 securi percussi viri insignes; Andronicus Andronici filius
 Ætolus, quod, patrem secutus, arma contra populum Ro-
 manum tulisset: et Neo Thebanus,⁵⁹ quo auctore societa-
 tem cum Perseo junxerant.

Principes
 Macedones
 in Italiam
 ablegati.

XXXII. His rerum externarum cognitionibus interposi-
 tis, Macedonum rursus advocatum concilium: pronuncia-
 tum,⁶⁰ *Quod ad statum Macedoniae pertinebat, senatores, quos*
Synedros vocant, legendos esse, quorum consilio respublica ad-
ministraretur. Nomina deinde sunt recitata principum Ma-
 cedonum, quos cum liberis, majoribus quam quindecim
 annos natis, præcedere in Italiam placeret. Id, prima specie
 sævum, mox adparuit multitudini Macedonum pro libertate
 sua esse factum. nominati sunt enim regis amici purpurati-
 que, duces exercituum, præfecti navium aut præsidiorum;
 servire regi humiliter, aliis superbe imperare adsueta: præ-
 divites alii, alii, quos fortuna non æquarent, his sumptibus
 pares: regius omnibus victus vestitusque: nulli civilis ani-

57 *Qui nihil præter imperium Romanorum expectarent*] Lege cum Gronovio, *spectarent*.

58 *Litteris imperatoris*] Has litteras invitatus dedit Æmilius, ut discimus ex Polybio, Legat. 94. qui testatur ei nullo modo placuisse calumnias illas assentatorum Romanæ potentiae, idque eum rebus ipsis satis significasse affirmat. Vid. et nostrum supra c. 28.

59 *Quo auctore societatem cum Perseo junxerant*] Quinam? Excidit nomen, vel Thebanorum, vel Bæotorum. De Bæotis in universum ut accipiamus, magis inclinat animus, ob ea quæ habet Livius supra l. XLII. capp. 42. et 43. Adde et Polyb. Legat. 63.

60 *Quod ad statum Macedoniae pertinebat*] Lege *pertineat*: siquidem hæc sunt verba legatorum Romanorum.

mus, neque legum neque libertatis æquæ patiens. Omnes U. C. 585. A. C. 167. igitur, qui in aliquibus ministeriis regiis, etiam qui in minimis legationibus fuerant, jussi Macedonia excedere, atque in Italiam ire: qui non paruisset imperio, mors denunciata. Leges Macedoniae dedit cum tanta cura, ut non hostibus Leges datæ. victis, sed sociis bene meritis, dare videretur: et quas ne usus quidem longo tempore (qui unus est legum corrector) experiendo argueret. Ab seriis rebus ludicrum, quod ex multo ante præparato, et in Asiæ civitates, et ad reges missis, qui denunciarent, et quum circumiret ipsæ Græciæ civitates, indixerat principibus, magno adparatu Amphipoli fecit. Nam et ⁶¹ artificum omnium generis, qui ludicram artem faciebant, ex toto orbe terrarum multitudo, et athletarum, et nobilium equorum convenit: et legationes cum victimis, et quidquid aliud Deorum hominumque causa fieri magnis ludis in Græcia solet. Ita factum est, ut non magnificentiam tantum, sed prudentiam in dandis spectaculis, ad quæ rudes tum Romani erant, admirarentur. Epulæ quoque legationibus paratæ et opulentia et cura eadem. Vulgo dictum ipsius ferebant, et convivium instruere, et ludos parare ejusdem esse, qui vincere bello sciret.

XXXIII. Edito ludicro omnis generis, clipeisque æreis in naves inpositis, cetera omnis generis arina, cumulata in ingentem acervum, precatus Martem, Minervam, ⁶² Luamque matrem, et ceteros Deos, quibus spolia hostium dicare jus fasque est, ipse imperator, face subdita, succendit. deinde circumstantes tribuni militum pro se quisque ignes conjecerunt. Notata est in illo conventu Europæ Asiæque, Munificentia Paulli. undique partim ad gratulationem, partim ad spectaculum contracta multitudo, tantis navalibus terrestribusque exercitibus, ea copia rerum, ⁶³ ea vilitas annonæ; ut et privatis, et civitatibus, et gentibus, dona data pleraque ejus generis siint ab imperatore, non in usum modo præsentem, sed etiam quod domos aveherent. Spectaculo fuit ei, quæ venerat, turbæ non scenicum magis ludicrum, non certamina hominum, aut curricula equorum, quam præda Macedoniae omnis, ut viseretur, exposita statuarum, tabularumque, textilium, et vasorum ex auro et argento et ære et ebore ⁶⁴ factorum ingenti cura in ea regia: ut non in præsentem modo speciem, qualibus referta regia Alexandriæ erat, sed in perpetuum usum fierent. Hæc, in classem in-

⁶¹ *Artificum*] Vid. not. 2. ad l. V. c. 1.

⁶² *Luamque matrem*] Sic recte Turnebus, quum prius legeretur *Luam*. Vid. not. 2. ad l. VIII. c. 1.

⁶³ *Ea vilitas annonæ*] Hoc debetur

Sigonio. Prius *ea utilitas*.

⁶⁴ *Factorum ingenti cura in ea regia*] Quæ vasa facta erant ingenti cura in regia Pellæ. * Huic opponitur mox, in iis quæ sequuntur, regia Alexandriæ.

U. C. 585. posita, devehenda Romam Cn. Octavio data. Paullus, benigne legatis dimissis, transgressus Strymonem, mille passuum ab Amphipoli castra posuit: inde profectus, Pellam quinto die pervenit. Prætergressus urbem, ad Spelæum (quod vocant) biduum moratus, P. Nasicaum, et Q. Maximum filium cum parte copiarum ad depopulandos Illyrios, qui Persea juverant bello, misit, iussos ad Oricum sibi obcurrere: ipse, Epirum petens, quintisdecimis castris Passaronem pervenit.

Epiri præda
data exerci-
tuit.

XXXIV. Haud procul inde Anicii castra aberant. ad quem literis missis, ne quid ad ea, quæ fierent, moveretur; *senutum prædam Epiri civitatum, quæ ad Persea defecissent, exercitui dedisse*, submissis centurionibus in singulas urbes, qui se dicerent ad præsidia deducenda venisse, ut liberi Epirotæ, sicut Macedones, essent, denos principes ex singulis evocavit civitatibus: quibus, quum denunciasset, ut aurum atque argentum in publicum proferretur, per omnes civitates cohortes dimisit. ante in ultiores, quam in propiores, profecti, ut uno die in omnes perveniretur. Edita tribunis centurionibusque erant, quæ agerentur: inane omne aurum argentumque conlatum: hora quarta signum ad diripiendas urbes datum est militibus: tantaque præda fuit, ut in equitem ⁶⁵ quadringeni denarii, peditibus duoeni dividerentur, centum quinquaginta millia capitum humanorum abducerentur. Muri deinde direptarum urbium diruti sunt: ea fuere oppida circa septuaginta. Vendita præda omnium, de ea summa militi numeratum est. Paullus ad mare Oricum descendit, nequaquam, ut ratus erat, expletis militum animis: qui, tamquam nullum in Macedonia gessissent bellum, expertes regiæ prædæ esse indignabantur. Orici quum missas cum Scipione Nasica Maximoque filio copias invenisset, exercitu in naves inposito, in Italiam trajecit. Et post paucos dies Anicius, conventu reliquorum Epirotarum Acarnanumque acto, jussisque in Italiam sequi principibus, quorum cognitionem causæ reservarat, et ipse, navibus exspectatis, quibus usus Macedonicus exercitus erat, in Italiam trajecit. Quum hæc in Macedonia Epiroque gesta sunt, legati, qui cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos et regem Eumenem missi erant, in Asiam pervenerunt. Induciis per hiemem factis, et Galli domos ⁶⁶ abierant*, et rex in hiberna concesserat Pergamum, gravique morbo æger fuerat. ⁶⁷ Ver primum ex domo excivit: jamque Synnada

Paullus in
Italiam tra-
jicit, ut et
Anicius.

* abierunt Gron.

⁶⁵ Quadringeni denarii] Mæræ argenti nostrates sex, uncia 2. Duoeni. Mæræ 3. uncia 1.

⁶⁶ Abierant] Sic bene prima editio et Sigonius. In Gronovianis editioni-

bus legitur abierunt.

⁶⁷ Ver primum ex domo excivit] Satis intelligitur hæc dici de Gallis. Res tamen clarior esset, si eorum nomina diserte exprimeretur.

pervenerant, quum Eumenes ad Sardes undique exercitum U. C. 585. contraxerat. Ibi et Romani Solovettium ducein Gallorum A. C. 107. Synnadis adlocuti, et Attalus cum eis profectus; sed castra Gallorum intrare eum non placuit, ne animi ex disceptatione irritarentur. P. Licinius cum regulo Gallorum est locutus, ⁶⁸ retulitque, ferociorem eum deprecando factum. ut mirum videri posset, inter tam opulentos reges, Antiochum Ptolemæumque, tantum legatorum Romanorum verba valuisse, ut extemplo pacem facerent; apud Gallos nullius momenti fuisse.

XXXV. Roman primum reges captivi, Perseus et Gentius, in custodiam cum liberis abducti; dein turba alia captivorum: tum quibus Macedonum denunciatum erat, ut Romam venirent, principumque Græciæ. nam hi quoque non solum præsentibus exciti erant, sed etiam, si qui apud reges esse dicebantur, literis accessiti sunt. Paullus ipse ^{Paullus Roman appellat, dein Anicius, et Octavius.} post dies paucos regia nave ingentis magnitudinis, quam sexdecim versus remorum agebant, ornata Macedonicis spoliis, non insignium tantum armorum, sed etiam regionum textilium, adverso Tiberi ad urbem est subvectus, completis ripis obviam effusa multitudo. Paucos post dies Anicius et Octavius classe sua advecti. Tribus iis omnibus decretus est ab senatu triumphus: mandatumque Q. Cassio prætori, cum tribunis plebis ex auctoritate Patrum ageret, rogationem ad plebem ferrent, ut iis, quo die urbem triumphantes inveharent, imperium esset. Intacta invidia media sunt: ad summa ferme tendit. nec de Anicii, nec de Octavii triumpho dubitatum est: Paullum, cui ipsi quoque ^{Triumphus iis decretus a senatu.} se comparare erubuissent, obtreectatio carpsit. Antiqua ^{Triumphum Paullo milites abrogare volunt.} disciplina milites habuerat; de præda parcius, quam speraverant ex tantis regiis opibus, dederat nihil relicturis; (si aviditati indulgeretur) quod in ærarium deferret. Totus Macedonicus exercitus imperatori erat neglegenter adfuturus comitiis ferendæ legis. Sed eos Ser. Sulpicius Galba, qui tribunus militum secundæ legionis in Macedonia fuerat, privatim imperatori inimicus, prensando ipse, et per suæ legionis milites sollicitando, stimulaverat, ut frequentes ad suffragium adessent: *Imperiosum ducem et* ⁶⁹ *malignum antiquando rogationem, quæ de triumpho ejus ferretur, ulciscerentur. plebem urbanam secururam esse militum judicium. Pecuniam illum dare non potuisse,* ⁷⁰ *militem honorem dare posse? ne speraret ibi fructum gratiæ, ubi non meruisset.*

⁷ tam del. Gron. Crev.

⁸ relicturus Ead.

⁶⁸ Retulitque ferociorem] Vid. quæ notavimus supra ad c. 20.

⁶⁹ Malignum] Nimis parum.

⁷⁰ Militem honorem dare posse] De

hoc loco variant admodum doctissimorum quoque interpretum sententiæ. Nobis nihil melius videtur, quam quod Sigonio placuit: *militem honorem dare*.

U. C. 565.

A. C. 167.

Ser. Galba
dissuadet
legem de
triumpho
Paulli.

XXXVI. His incitatis, quum in Capitolio rogationem eam Ti. Sempronius tribunus plebis ferret, ⁷¹ et privatis lege dicendi locus esset, nec ^a ad suadendum, ut in re minime dubia, quisquam procederet; Ser. Galba repente processit, et a tribuno postulavit, *Ut, quoniam hora jam octava diei esset, nec satis temporis ad demonstrandum haberet, cur L. Emilius non juberent triumphare, in posterum diem differrent, et mane eam rem agerent. Integro sibi die ad causam eam orandum opus esse.* Quum tribunus dicere eo die, si quid vellet, juberet, in noctem rem dicendo extraxit, referendo admonendoque, *Exacta acerbe munia militiæ; plus laboris, plus periculi, quam desiderasset res, injunctum; contra in præmiis, in honoribus, omnia artata. militiamque, ⁷² si talibus succedat ducibus, horridiorem asperiolemque bellantibus; eandem victoribus inopem atque inhonoratam futuram. Macedonas in meliore fortuna, quam milites Romanos, esse. Si frequentes postero die ad legem antiquandam adessent, intellecturos potentes viros, non omnia in ducis, aliquid et in militum manu esse.* His vocibus incitati, postero die militibus tanta frequentia Capitolium compleverunt, ut aditus nulli præterea ad suffragium ferendum esset. Intro vocatæ primæ tribus quum antiquarent, concursus in Capitolium principum civitatis factus est, *Indignum facinus esse, clamitantium, L. Paullum, tanti belli victorem dispoliari ^b triumpho. obnoxios imperatores tradi licentiæ atque avaritiæ militari: ⁷³ in uno nimis se per ambitionem peccare. Quid, si domini milites imperatoribus inponantur?* In Galbam pro se quisque probra ingerere. Tandem, hoc tumultu sedato, M. Servilius, qui consul et magister equitum fuerat, ut de integro eam rem agerent, ab tribunis petere, dicendique sibi ad populum potestatem facerent. Tribuni, quum ad deliberandum secessissent, victi auctoritatibus principum, de integro agere cœperunt, revocatosque se easdem tribus renunciarunt, sicut M. Servilius aliique privati, qui dicere vellent, dixissent.

^a [nec] Crev.^b dispoliari Gron. Crev.

non posse. Intellige autem non posse militem, quia non vult; quemadmodum imperatorem arguit Galba jactasse non posse se pecuniam dare, quum revera nollet.

⁷¹ *Et privatis lege dicendi locus esset, nec ad suadendum*] Particula *nec* merito addita a Sigonio est. Recte quoque Gronovius monet legendum, *et privatis de lege dicendi locus esset*, id est, suadendi dissuadendive legem. Denique quum vetus exemplar habuerit, *ut in re minime dubia si quisquam*, idem Gronovius suspicatur, *ut in re minime dubiosa, quisquam*; et firmat conjecturam suam auctoritate Gellii,

qui voce *dubiosus* usus est non semel. At nos illa auctoritas non frangit, ne facile ex sequiore ævo ductam vocem in Livium admittimus.

⁷² *Si talibus succedat ducibus*] hæc sana sunt, sensus erit; si talibus ducibus res prospere succedant, si tales duces honore et præmiis augeantur.

⁷³ *In uno nimis se per ambitionem peccare*] Amplectimur emendationem Gronovii: *ultra nimis sæpe per ambitionem peccari. Ultra*, id est, etiam quum nihil cogat. *Ambitionem* intellige, ut sæpe alias, pravam et intempestivam gratiæ vulgi captationem.

XXXVII. Tum Servilius: *Quantus imperator L. Æmi-* U. C. 585.
lius fuerit, Quirites, si ex alia re nulla æstimari possit, vel hoc A. C. 167.
satis erat, quod, quum tam seditiosos et leves milites, tam nobi- Servilii ora-
lem, tam temerarium, tam eloquentem ad instigandam multitudi- tio pro tri-
nem inimicum in castris haberet, nullam in exercitu seditionem umpho.
habuit. Eadem severitas imperii, quam nunc oderunt, tunc eos
*continuit. Itaque, antiqua disciplina habiti,*⁷⁴ *neque fecerunt.*
Ser. quidem Galba, si in L. Paulo accusando tirocinium ponere,
et documentum eloquentiæ dare voluit, non triumphum inpedire
debuit, quem, si nihil aliud, senatus justum esse judicaverat :
*sed*⁷⁵ *postero die, quam triumphatum est, privatum eum*^c *visurus*
esset, nomen deferret, et legibus interrogaret ; aut serius paullo,
quam primum magistratus ipse cepisset, diem diceret, inimicum
ad populum accusaret. Ita et pretium recte facti triumphum
haberet L. Paullus pro egregie bello gesto ; et pœnam, si quid
et vetere gloria sua et nova indignum fecisset. Sed videlicet,
⁷⁶ cui crimen nullum, nullum^d *probrum dicere poterat, ejus obtrec-*
tare laudes voluit. Diem integrum hesterno die ad accusandum
L. Paullum petiit : quatuor horas, quantum supererat diei,
dicendo absumsit. Quis umquam tam nocens reus fuit, cujus
vitia vitæ tot horis expromi non possent ? Quid interim objecit,
quod L. Paullus, si causam dicat, negatum velit ? Duas mihi
aliquis conciones parumper faciat : unam militum Macedonico-
*rum ; puram alteram, integrioris judicii,*⁷⁷ *et a favore et odio,*
universo judicante populo Romano. Apud concionem togatam
*et urbanam prius*⁷⁸ *reus agatur. Quid apud Quirites Romanos,*
*Ser. Galba, diceret ?*⁷⁹ *illa enim tibi tota abscisa oratio esset :*
“ in statione severius et intentius institisti ; vigiliæ acerbius et
*“ diligentius severitiæ sunt ;*⁸⁰ *operis plus, quam antea, fecisti,*
“ quam ipse imperator et exactor circumires ; eodem die et iter

^c cum l. cum Gron. Crev.

^d [nullum] Crev.

⁷⁴ *Neque fecerunt*] Rescribit Alb. Rubenius, assentiente Gronovio, *tunc quieverunt* : quæ conjectura eo probabilior est, quod præcedit vox *habiti*, cujus duæ ultimæ litteræ potuerunt absorbere duas a quibus incipit *tunc*.

⁷⁵ *Postero die quam triumphatum est, privatum quum visurus esset*] Reposuit Sigonius *cum pro eum*. Sed et muta *cum* Gronovio est in *et* : *postero die quam triumphatum, et privatum cum visurus esset*.

⁷⁶ *Cui crimen nullum, nullum probum dicere poterat*] Nullum semel tantum in vetusto codice erat. Geminavit Sigonius. Sed et mallems *cujus nullum crimen*.

⁷⁷ *Et a favore et odio*] Legimus et a favore et ab odio.

⁷⁸ *Reus agatur*] Haud videmus, cur

hoc displicuerit Mureto, qui dubitanter quidem, sed tamen subjicit : *res agatur*. Sic agit hoc loco Servilius, quasi Paullus a Galba accusaretur ad populum.

⁷⁹ *Illam enim*] Pronomen *illa* intelligi debet de iis quæ sequuntur. Sensus est : jam nihil omnino diceret ex iis quæ mox memoraturus sum : frustra in eum hæc jaceres : *in statione severius et diligentius institit*, etc.

⁸⁰ *Operis plus, quam antea, fecisti, quum ipse imperator . . . circumires*] Toto hoc in loco aliquid vitiatum est. Quæ enim in secunda persona dicuntur, alia ad imperatorem spectant, alia ad militem. Libentius mutaremus verba ad imperatorem pertinentia, legeremusque : *institit, circumiret, ducit es*.

U. C. 585. "*fecisti, et in aciem ex itinere duxisti. Ne victorem quidem te*
 A. C. 167. "*adquiescere passus est: statim ad persequendos hostes duxit.*
"Quam te praeda partienda locupletem facere posset, pecuniam
"regiam translaturus in triumpho est, et in ararium laturus."
Hæc sicut ad militum animos stimulandos aliquem aculeum ha-
bent, qui parum licentiæ, parum avaritiæ suæ inservitum cen-
sent; ita apud populum Romanum nihil valuissent: qui, ut
vetera atque audita a parentibus suis non repetat, quæ ambitione
imperatorum clades acceptæ sint, quæ severitate imperii victoria
partæ, proximo certe Punico bello, quid inter M. Minucium
magistrum equitum et Q. Fabium Maximum dictatorem inter-
fuerit, meminit. ⁸¹ *Itaque accusatorem id scire potuisse, et*
supervacaneam defensionem Paulli fuisse. Transeat ad alte-
ram concionem: nec Quirites vos, sed milites videor adpellatu-
rus, si nomen hoc saltem ruborem incutere, et verecundiam ali-
quam imperatoris violandi adferre possit.

XXXVIII. *Equidem ipse aliter adfectus animo sum, qui*
apud exercitum mihi loqui videar, quam paullo ante eram, quam
ad plebem urbanam spectabat oratio. ⁸² *Quid etiam dicitis,*
milites? Aliquis est Romæ, præter Persea, qui triumphari de
Macedonibus nolit? et eum non iisdem manibus discerpitis, qui-
bus Macedonas vicistis? Vincere vos prohibuisset, si potuisset,
qui triumphantes urbem inire prohibet. Erratis, milites, si
triumphum imperatoris tantum, et non militum quoque et uni-
versi populi Romani, esse decus censetis. ⁸³ *Non unius hoc*
Paulli. Multi etiam, qui ab senatu non impetrarunt triumphum,
in monte Albano triumpharunt. Nemo L. Paulo magis eripere
decus perfecti belli Macedonici potest, quam C. Lutatius primi
Punici belli, quam P. Cornelio secundi, ⁸⁴ *quam illis, qui post*
eos triumphaverunt. *Nec L. Paullum minorem aut majorem*
imperatorem triumphus faciet. militum magis in hoc universique
populi Romani fama agitur. primum ⁸⁵ *ne invidiæ et ingrati*
animi adversus clarissimum quemque civem opinionem habeat, et
imitari in hoc populum Atheniensem, lacerantem invidia principes
suos, videatur. Satis peccatum in Camillo a maioribus vestris
est, quem tamen ante receptam per eum a Gallis urbem viola-

quam [decora cuique sua] illis qui [ante postea eos] triumphaverunt. Cret.

⁸¹ *Itaque accusatorem]* Hic aliquid est quod offendat. Legit Gronovius: *itaque et accusator id scire potuisset, et supervacanea Paulli defensio fuisset.* Nos aliquid Livio dignius desideramus.

⁸² *Quid etiam dicitis]* Lege cum Mureto, quid enim.

⁸³ *Non unius hoc Paulli. Multi etiam . . in monte Albano triumpharunt]* Hæc manca esse cuivis patet. Credi-

mus aliqua excidisse, et asteriscum ap-
 ponendum esse post nomen Paulli.

⁸⁴ *Quam decora cuique sua illis qui ante postea eos triumphaverunt]* Hunc locum in vetere exemplari mutilum, utcumque expletum habes ex Gronovii fere sententia. Vetus scriptura nihil aliud habuit, nisi *quam illis qui triumphaverunt.*

⁸⁵ *Ne invidiæ et ingrati animi]* Malleamus invidi.

tunt : satis insuper a vobis in *P. Africano*. *Literni domicilium* U. C. 585.
et sedem fuisse domitoris Africæ ! ⁸⁶ *Literni sepulcrum ostendi !* A. C. 167.
Erubescamus, gloria si par illis viris L. Paullus, injuria vestra
exaquetur. Hæc igitur primum infamia deleatur, fœda apud
alias gentes, damnosa apud nostros. Quis enim aut Africani,
aut Paulli, similis esse in ingrata et inimica bonis civitate ve-
lit ? Si infamia nulla esset, et de gloria tantum ageretur, qui
tandem triumphus non communem nominis Romani gloriam ha-
bet ? Tot de Gallis triumphi, tot de Hispanis, tot de Pœnis,
ipsorum tantum imperatorum, an populi Romani, dicuntur ?
Quemadmodum non de Pyrrho modo, nec de Hannibale, sed
de Epirotis Karthaginensibusque triumphi acti sunt ; sic non
M. Curius tantum, nec P. Cornelius, sed Romani triumphar-
unt. Militum quidem propria est caussa ; qui et ipsi laureati,
et quisque donis, quibus donati sunt, insignes, ⁸⁷ *triumphum nomine*
cient, suasque et imperatoris laudes canentes per urbem incedunt.
Si quando non deportati ex provincia milites ad triumphum
sint, fremunt : et tamen tum quoque se absentes, quod suis ma-
nibus parta victoria sit, triumphare credunt. Si quis vos in-
terroget, milites, ad quam rem in Italiam deportati, et non statim,
confecta provincia, dimissi sitis ? quid Romam frequentes sub sig-
nis veneritis, quid moremini hic, et non diversi domos quisque
obeat vestras ? quid aliud respondeatis, quam vos triumphantes
videri velle ? ⁸⁸ *Vos certe victores conspici velle debeatis.*

XXXIX. *Triumphatum nuper de Philippo, patre hujus, et*
de Antiocho est. ambo regnabant, quum de his triumphatum est.
De Perseo capto, in urbem cum liberis abducto, non triumphabi-
tur ? Quod si in curru scandentes Capitolium, auratos purpura-
tosque, ex inferiore loco L. Paullus in turba togatorum unus pri-
vatus interroget : L. Anici, Cn. Octavi, utrum vos digniores
triumpho esse, an me, censetis ? currum ei cessuri, et præ pudore
videntur insignia ipsi sua tradituri. Et vos Gentium, quam Per-

⁸⁶ *Literni sepulcrum ostendi ! Erubescamus, gloria si par]* Hæc parum sana esse monet Gronovius, et in emendando multum audet. Sic enim hæc omnia refingit : *satis insuper nos in P. Africano, Literni domicilium et sedem fuisse domitoris Africæ, Literni sepulcrum ostendi, erubescimus. Gloriam par illis viris L. Paulus, injuria etiam vestra exaquetur ?* Nobis hæc emendatio minime blanditur. Malumus locum intactum relinquere. Tantummodo notam admirationis addidimus, ut hic esse sensus intelligatur : *Quam pudendum nobis est, Literni domicilium et sedem fuisse domitoris Africæ ! Literni sepulcrum ostendi !* Non raro

per vehementem affectum suppressitur integrum orationis membrum. Virgil. *Æn. l. I. Mene Iliacis occumbere campis Non potuisse !*

⁸⁷ *Triumphum nomine cient]* Inclamantes æpius, *Io triumphe*. Horatius, *Od. 2. l. IV. io triumphe, Non semel digemus, io triumphe, Civitas omnis.*

⁸⁸ *Vos certe victores conspici velle debeatis]* Insulsa et ingrata repetitio. Non possumus credere hæc sic a Livio, sine ulla necessitate, sine ullo lepore, inculcata esse. Vel totum hoc deleri oportet, vel alio rejici. Sed quonam apte transferri possit, non satis certo reperimus.

U. C. 585. *sea, duci in triumphum mavultis, Quirites, et de accessione potius belli, quam de bello, triumphari? Et legiones ex Illyrico laureatae urbem inibunt, et navales socii? Macedonicae legiones, suo abrogato, triumphos alienos spectabunt?* ⁸⁹ *Quid deinde tam opimae praedae, tam opulentae victoriae spoliis fiet? Quonam abdentur illa tot millia armorum, detracta corporibus hostium? an in Macedonia remittentur? Quo signa aurea, marmorea, eburnea, tabulae pictae, textilia, tantum argenti caelati, tantum auri, tantum pecunia regia? An noctu, tamquam furtiva, in aeternum deportabuntur? Quid illud spectaculum maximum, nobilissimum opulentissimumque rex captus, ubi victori populo ostendetur? Quos Syphax rex captus, accessio Punici belli, concursus fetet, plerique meminimus. Perseus rex captus, Philippus et Alexander filii regis, tanta nomina, subtrahentur civitatis oculis? Ipsum L. Paullum, bis consulum, domitorem Graeciae, omnium oculi conspiciere urbem curru ingredientem avent. Ad hoc fecimus consulum, ut bellum, ⁹⁰ per quadriennium ingenti etiam pudore nostro tractum, perficeret. cui sortito provinciam, cui proficiscenti praesagientibus animis victoriam triumphumque destinavimus, ei victori triumphum negaturi? et quidem non homines tantum, sed Deos etiam suo honore fraudaturi? Diis quoque enim, non solum ⁹¹ hominibus, debetur. Utrum majores vestri omnium magnarum rerum et principia exorsi ab Diis sunt, ⁹² et finem eum statuerunt? Consul, proficiscens, praetorve, ⁹³ paludatis lictoribus, in provinciam et ad bellum, vota in Capitolio nuncupat: victor, perpetrato eodem, in Capitolio triumphans ad eosdem Deos, quibus vota nuncupavit, merita dona populi Romani traducit. pars non minima triumphi est victimae praecedentes; ut adpareat, Diis grates agentem imperatorem ob rempublicam bene gestam redire. Omnes illas victimas, ⁹⁴ quas traducendas in triumpho vindicavit alias alio cedente, mactate. illas quidem epulas senatus, quae nec privato loco, nec publico profano, sed in Capitolio eduntur ⁹⁵ utrum hominum voluptatis causa, an Deorum hominumque auctore Ser. Galba, turbaturi estis? L. Paulli triumpho portelaudentur? Rex Macedonum Perseus cum liberis et turba ab*

⁸⁹ Quid deinde tam opimae praedae, tam opulentae victoriae spoliis fiet? Merito rescribit Gronovius tam opima praeda: quomodo et dedit Sigonius in editione tertia, teste Hearnio.

⁹⁰ Per quadriennium] Imo per triennium. Vid. not. 7. ad c. 41. infra.

⁹¹ Hominibus debetur. Utrum majores] Scribe cum Gronovio: Diis quoque enim, non solum hominibus debetur triumphus. Majores vestri.

⁹² Et finem eum statuerunt] Nempe deos.

⁹³ Paludatis lictoribus] Emendat

Gronovius, paludatus cum lictoribus. Vid. not. 46. ad l. XLI. c. 10.

⁹⁴ Quas traducendas in triumpho vindicavit] Vitium manifestum. Gronovius legendum putat, quas traducendas in triumpho locavit: satis bene, si modo intelligatur Paullus victimas non modo traducendas in triumpho, sed et praebendas locasse.

⁹⁵ Utrum hominum voluptatis causa, an deorum hominumque] Non haec sincera nobis videntur. Fortasse legere possimus: non hominum voluptatis causa, sed deorum honoris.

captivorum, spolia Macedonum, citra flumen relinquentur? L. U. C. 585.

Paullus privatus, tamquam rure rediens, a porta domum ibit. A. C. 167.

Et tu, centurio, miles, quid de imperatore Paullo senatus decreverit? potius, quam quid Ser. Galba fabuletur, audi: et hoc dicere me potius, quam illum, audi. Ille nihil, præterquam loqui, et ipsum maledice ac maligne, didicit: ego ter et vicies cum hoste per provocationem pugnavi: ex omnibus, cum quibus manum conserui, spolia retuli. insigne corpus honestis cicatricibus, omnibus adverso corpore exceptis, habeo. Nudasse deinde se dicitur, et, quo quæque bello vulnera accepta essent, retulisse. quæ dum ostentat, adaperitis forte, quæ velanda erant, tumor inguinum proximis risum movit. Tum, Hoc quoque, quod ridetis, inquit, in equo dies noctesque persedendo habeo: nec magis me ejus, quam cicatricum harum, pudet pœnitetque; quando numquam mihi impedimento ad rempublicam bene gerendam domi militiæque fuit. Ego hoc ferro sæpe vexatum corpus vetus miles adolescentibus militibus ostendi. Galba nitens et integrum denudet. Revocate, si videtur, tribuni, ad suffragium tribus; ego ad vos, milites,

Servilius
nudat cor-
pus et vul-
nera osten-
tat.

* * *

XL. Summam omnis captivi auri argentique translati
⁹⁶sestertiûm millies ducenties fuisse, Valerius Antias tradit:
⁹⁸quæ haud dubie major aliquanto summa ⁹⁹ex numero
plaustrorum ponderibusque auri, argenti, generatim ab ipso
scriptis, efficitur. Alterum tantum aut in bellum proximum

[†] decrevit Gron. Crev.

⁹⁶ *Et tu, centurio, miles]* Lege cum Gronovio: *At tu, centurio, miles, quid senatus decreverit . . . audi.* In iis quæ sequuntur, *et hoc dicere me potius quam illum audi,* facile pateremur recidi hæc verba, *hoc dicere,* tanquam nec satis clara, et inutilia.

⁹⁷ *Sestertiûm millies ducenties]* Id est, sestertios 120000000. libras argenti pondo Romanas 300000. marcas nostrates 468750.

⁹⁸ *Quæ haud dubie major aliquanto summa]* Lege cum Gronovio *quæ.* Ceterum quod hic observat Livius, summam a Valerio Antiate notatam minorem justo esse, id adstruitur ex ceteris quoque scriptoribus. Ex Plutarcho, ut videre licet in iis quæ ex illo desumpta inseruimus supplementi loco, solum aurum argentumque signatum ab illa summa non multum abit. Velleius l. I. scribit Æmiliûm bis milles centies ærario intulisse. Plinius l. XXXIII. c. 3. bis milles trecenties. Sic enim legendum esse contendit Clar. Harduinus. Et sane maximam fuisse

illam pecuniam necesse est, quæ populo Romano finem attulerit tributorum, ut habet Cic. l. II. de Off. n. 76. cui adstipulantur Plinius loco memorato, et Plutarchus in Paullo. Cave tamen mutes in Livio notam numeri, quod voluit Gronovius. Ideo enim carpit Valerium noster, quia numerum parum accurate notatum iudicavit.

⁹⁹ *Ex numero plaustrorum]* Non est verisimile plaustris aurum argentumque transvectum: nec ita Plutarchus, qui et signatos nummos, et omnia aurea argenteaque vasa ob hominibus gestata esse memorat. Ergo libenter cum Perizonio reponeremus *Philippeorum;* vel, quomodo magis placet Jac. Gronovio, *ph. aureorum,* quæ ex scriptura facile vulgata manare potuit. Certe frequens usus Philippeorum apud Græcos et Asiaticas nationes; frequens item eorum mentio in triumphis quos Romani ex illis gentibus egerunt. Vid. supra XXXIV. 52. XXXVII. 59. XXXIX. 5. etc.

U. C. 385. **absumentum**, aut in fuga, quum Samothracen peteret, dissipatum tradunt: eoque id mirabilius erat, quod tantum pecuniæ intra triginta annos post bellum Philippi cum Romanis, partim ex fructu metallorum, partim ex vectigalibus aliis, coacervatum fuerat. Itaque admodum inops pecuniæ Philippus, Perseus contra prædives, bellare cum Romanis cœpit. ¹ Ipse postremo Paullus in curru magnam, quum dignitate alia corporis, tum senecta ipsa, majestatem præ se ferens: post currum inter alios illustres viros filii duo, Q. Maximus ² et P. Scipio: deinde equites turmatim, et cohortes peditum suis quæque ordinibus. Pediti in singulos ³ dati centeni, duplex centurioni, triplex equiti. tantum pediti daturum fuisse credunt, et pro rata aliis, si aut non refragati honori ejus fuissent, aut benigne, hac ipsa summa nunciata, adclamassent. Sed non Perseus tantum per illos dies documentum humanorum casuum fuit, in catenis ante currum victoris ducis per urbem hostium ductus; sed etiam victor Paullus, auro purpuraque fulgens. Nam duobus e filiis, quos, duobus datis in adoptionem, solos nominis, sacrorum, familiæque hæredes retinuerat domi, minor, ferme duodecim annos natus, quinque diebus ante triumphum, major, quatuordecim annorum, triduo post triumphum decessit: quos prætextatos curru vehi cum patre, sibi ipsos similes prædestinantes triumphos, oportuerat. Paucis post diebus, data a M. Antonio tribuno plebis concione, quum de suis rebus gestis more ceterorum imperatorum disseruisset, memorabilis ejus oratio et digna Romano principe fuit.

Paullus in curru.

Paullus duos filios amittit.

Oratio Æmilii ad populum.

XLI. *Quamquam et quam feliciter rempublicam administraverim, et quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint, non ignorare vos, Quirites, arbitror, quum specta-*

¹ *Ipse postremo Paullus*] Fortasse quis crediderit nos nimia emendandi prurigne laborare. Sed tamen credimus hic ordinem narrationis a librariis corruptum esse. Secundo enim die translatum fuerat aurum et argentum. Tertio Perseus et captivi ante currum victoris ducti sunt. Igitur verisimile non est, Livium post mentionem Persei factam, antequam de Paulo qui proxima sequebatur diceret, reliquisse descriptionem incidentis pompæ, ut de summa auri argentique captivi, quod pridie translatum fuerat, de divitiis Persei dissereret, ac tum denique ad Paullum reverteretur. Si quid hic videmus, tota hæc periodus, *Ipse postremo Paullus*, usque ad hæc verba *et cohortes peditum suis quæque ordinibus*, præcedere debet. Subjungenda postea *ad summam omnis captivi auri*

argenti . . . bellare cum Romanis cepit. Unde transilemus ad hæc verba *Pediti in singulos*.

² *Et P. Scipio*] Prænomen adject Sigonius.

³ *Dati centeni*] Deest vox *denarii*. Centeni denarii sunt uncie nostratæ duodecim cum semuncia. In iis quæ sequuntur, assentimur Gronovio et Mureto reponentibus, *alterum tantum pediti daturum fuisse credunt, et pro rata aliis*: id est, ducentos pediti, quadringenos centurioni, sexcentenos equiti. Cum iisdem quoque legimus *hac ipsa summa pronuntiata*. Cicero pro Cluent. n. 78. *suppressum est ab eo pecuniam, quam pro eo pronuntiasset*.

⁴ *Et quod duo fulmina*] Merito emendat Gronovius: *et quæ duo fulmina*.

culo vobis nunc triumphus meus, nunc funera liberorum meorum fuerint; tamen paucis, quæso, sinatis me cum publica felicitate comparare eo, quo debeo, animo privatam meam fortunam. Profectus ex Italia, classem a Brundisio sole orto solvi; nona diei hora cum omnibus meis navibus Corcyram tenui. Inde quinto die Delphis Apollini pro me, exercitibusque, et classibus⁵ lustra sacrificavi. A Delphis quinto die in castra perveni: ubi exercitu accepto, mutatis quibusdam, quæ magnæ impedimenta victoria erant, progressus, quia inexpugnabilia castra hostium erant, neque cogi pugnare poterat rex, inter præsidia ejus⁶ saltum ad Petram evasi, et, ad pugnam rege coacto, acie vici: Macedoniam in potestatem populi Romani redegei, et, quod bellum⁷ per quadriennium quatuor ante me consules ita gesserunt, ut semper successorum traderent gravius, id ego quindecim diebus perfeci. Aliarum deinde secundarum rerum velut proventus secutus. civitates omnes Macedoniae se dediderunt; gaza regia in potestatem venit; rex ipse, tradentibus prope ipsis Diis, in templo Samothracum cum liberis est captus. Mihi quoque ipsi nimia jam fortuna mea videri, eoque suspecta esse. Maris pericula timere capi, in tanta pecunia regia in Italiam trajicienda, et victore exercitu transportando. Postquam omnia secundo navium cursu in Italiam pervenerunt, neque erat, quod ultra precarer, illud optavi, ut, quum ex summo retro volvi fortuna consuesset, mutationem ejus domus mea potius, quam respublica, sentiret. Itaque⁸ defunctam esse fortunam publicam mea tam insigni calamitate spero; quod triumphus meus, velut ad ludibrium canum humanorum, duobus funeribus liberorum meorum est interpositus. Et, quum ego et Perseus nunc nobilia maxime sortis mortalium exempla spectemur, ille, qui ante se captivos captivus ipse duci liberos vidit, incolumes tamen eos habet: ego, qui de illo triumphavi, ab alterius funere filii⁹ curru in ***

⁵ Lustra sacrificavi] Annotat Sigonius nasquam legi apud scriptores antiquos lustra sacrificare. Præterea non potuisse Æmilium lustrare Delphis exercitum, quem nondum acceperat. Itaque legit: pro me, exercitibusque et classibus vestris sacrificavi.

⁶ Saltum ad Petram] Locus vocatur Pythium, supra l. XLIV. c. 35. Plut. in Æmilio, ubi saltum hunc superatum narrat, utrumque nomen conjungit, τὴν (ἀσφαλὴν) περὶ τὴν Πύθιον καὶ τὴν Πύρρον.

⁷ Per quadriennium quatuor ante me consules] Mirum videri debet, et supra c. 39. et hic rursus perperam numerari annos quibus bellum adversus Persea gestum est. Constat enim, ut

quod maxime, ex præcedentibus libris, tres tantum consules ante Æmilium Paullum per triennium hoc bellum administrasse, nempe P. Licinium Crassum, A. Hostilium Mancinum, Q. Marcium Philippum. Credere vix audemus hunc errorem esse a Livio. Incusemus igitur corruptoris perviciaciam.

⁸ Defunctam esse fortunam publicam] Liberam et immunem factam esse fortunam publicam ab omni malorum metu ac periculo, per meam calamitatem; in meam scilicet domum verso quidquid calamitatis, in compensationem nimis lætarum rerum, impendere Reipublicæ poterat.

⁹ Curru in Capitolium, ex Capitolio

U. C. 585. *ex Capitolio prope⁸ jam expirantem venit: neque ex tanta*
 A. C. 167. *stirpe liberum superest, qui L. Aemilii Paulli nomen ferat. Duos enim, tamquam ex magna progenie liberorum in adoptionem datos, Cornelia et Fabia gens habent; Paulli in domo, prater se, nemo superest. Sed hanc cladem domus mea vestra felicitas et secunda fortuna publica consolatur.*

XLII. Hæc, tanto dicta animo, magis confudere audientium animos, quam si miserabiliter orbitatem suam desiendo locutus esset. Cn. Octavius Kalendis Decembribus de rege Perseo navalem triumphum egit. Is triumphus sine captivis fuit, sine spoliis. Dedit sociis navalibus in singulos

Triumphus
navalis Cn.
Octavii.

Perseus Al-
bam mis-
sus.

¹⁰ denarios septuagenos quinos; gubernatoribus, qui in navibus fuerant, duplex; ¹¹ magistris navium quadruplex. Senatus deinde habitus est. Patres censuerunt, ut Q. Cassius Persea regem cum Alexandro filio Albam in custodiam duceret; comites, pecuniam, argentum, instrumentum quod haberet. Bitis, regis Thracum filius, cum obsidibus in custodiam Carseolos est missus. Ceteros captivos, qui in triumpho ducti erant, in carcerem condi placuit. Paucos post dies, quam hæc acta, legati ab Cotyæ rege Thracum venerunt, pecuniam ad redimendum filium aliosque obsides adportantes. Eis, in senatum introductis, et ¹² id ipsum argumenti prætendentibus orationis, non sua voluntate Cotyn bello juvisse Persea, quod obsides dare coactus esset, orantibusque, ut eos pretio, quantum ipsi statuissent Patres, redimi paterentur, responsum ex auctoritate senatus est: *Populum Romanum meminisse amicitiae, quæ cum Cotyæ, majoribusque ejus, et gente Thracum fuisset. Obsides datos crimen, non criminis defensionem, esse: quum Thracum genti ne quietus quidem Perseus, nedum bello Romano occupatus, timendus fuerit. Ceterum, etsi Cotys Persei gratiam prætulisset amicitiae populi Romani, magis, quid se dignum esset, quam quid merito ejus fieri posset, æstimaturum: filium atque obsides ei remissurum. Beneficia gratuita esse populi Romani: pretium eorum malle relinquere in accipientium animis, quam præsens exigere.* Legati nominati, T. Quinctius Flamininus, C. Licinius Nerva, M. Caninius Rebilus, qui obsides in Thraciam reducerent: et Thracibus munera data in singu-

⁸ *curru ex Capitolio ad alterum prope etc. Gron. curru in [Capitolium] ex Capitolio [ad alterum] prope etc. Crev.*

ad alterum prope jam expirantem] Unicum exemplar habuit *currum ex Capitolio prope jam expirantem.* Correxerit et supplevit Ursinus.

¹⁰ *Denarios septuagenos quinos]* Uncias argenti 9. grossos, ut vocant, 3.

¹¹ *Magistris navium]* Vid. not. 39. ad l. XLIII. c. 8.

¹² *Id ipsum argumenti prætendentibus orationis]* Lege cum Gronovio *orationi.* Quum dicerent Cotyn non sua voluntate juvisse Persea, id ipsum argumenti prætendebant orationi, sive eo ipso argumento fidem facere conabantur orationi suæ, quod obsides dare coactus esset.

los ¹³ binum millium æris. Bitis, cum ceteris obsidibus a Car- U. C. 585.
seolis accessit, ad patrem cum legatis missus. Naves re- A. C. 167.
giæ, captæ de Macedonibus ¹⁴ inusitatæ ante magnitudinis,
in campo Martio subductæ sunt.

XLIII. Hærente adhuc, non in animis modo, sed pene
in oculis, memoria Macedonici triumphi, L. Anicius ¹⁵ Qui- L. Anicii
rinalibus triumphavit de rege Gentio Illyriisque. Similia triumphus.
omnia magis visa hominibus, quam paria. minor ipse impe-
rator, et nobilitate Anicius cum Æmilio, et jure imperii
prætor cum consule conlatus: non Gentius Perseo, non
Illyrii Macedonibus, non spolia spoliis, ¹⁶ non pecunia pec-
uniæ, non dona donis comparari poterant. Itaque sicut
præfulgebat huic triumphus recens; ita adparebat ipsum
per se intuentibus nequaquam esse contemnendum. Per-
domperat intra paucos dies, terra marique ferocem, locisque
munitis fretam, gentem Illyriorum: regem regiæque omnes
stirpis ceperat: ¹⁷ transtulit in triumphum multa militaria
signa, spoliæque alia, et supellectilem regiam: ¹⁸ auri pondo
viginti et septem, argenti decem et novem pondo: ¹⁹ dena-
rium tria millia, et ²⁰ centum viginti millia Illyrii argenti.
Ante currum ducti Gentius rex cum conjuge et liberis,
et Caravantius frater regis, et aliquot nobiles Illyrii. De
præda militibus in singulos ²¹ quadragenos quinos denarios,
duplex centurioni, triplex equiti, sociis nominis Latini quan-
tum civibus, et sociis navalibus dedit quantum militibus.
Lætiior hunc triumphum est secutus miles, multique dux
ipse carminibus celebratus. ²² sestertiū ducenties ex ea
præda redactum esse, auctor est Antias, præter aurum ar-

^b pondo del. Gron. Crev.

13 *Binum millium æris*] Marcæ-
rum argenti nostratum 3. uncias 1.

14 *Inusitata ante magnitudinis*] Si-
ve vulgata lectionem sequare, sive
cum Gronovio emendes *invisitata*, uti-
que intelligendum est, Romanis. Nam
notæ sunt, nec ignorare eas potuit Li-
vius, Hieronis *navis quæ viginti or-
dinibus remorum ageretur; Ptolemæi
Philadelphî duæ, quæ triginta remo-
rum ordinibus; Philopatoris, quæ qua-
draginta: de quibus Athenæus l. V.

15 *Quirinalibus*] Quirinalia celebra-
bantur Februario mense, a. d. XIII.
Kal. Martias, in honorem Quirini,
seu Romuli. Vid. Festum in voce *Qui-
rinalia*, et Ovid. l. II. Fast.

16 *Non pecunia pecuniæ*] Emenda-
tio Sigonii. Vetus lectio fuit: *non pe-
cunia Macedonica*.

17 *Transtulit in triumphum*] Lege
cum Gronovio in *triumpho*: sic enim
semper Livius, et Grammaticus ratio
postulat.

18 *Auri viginti et septem . . pondo*]
Marcas nostrates 42. semuncias 3. *Ar-
genti decem et novem*. Marcas 29. un-
cias 5. semunciam 1. Merito observat
Gronovius hanc summam perexiguam
esse, et aliquid fortasse vitii esse in nu-
meris.

19 *Denarium tria millia*] Marcas
argenti 46. uncias 7.

20 *Centum viginti millia Illyrii ar-
genti*] Non abs re suspicatur Dujatius
hic designari Victoriatos, quos ex Illy-
rico primum advectos esse memorat
Plinius, l. XXXIII. c. 3. Victoriatus
autem erat quinarus, sive dimidia pars
denarii. Itaque centum viginti millia
Victoriorum efficiunt marcas argenti
937. uncias 4.

21 *Quadragenos quinos denarios*]
Uncias argenti 5. grossos, ut vocant, 5.

22 *Sestertiū ducenties*] Libras ar-
genti Romanas 50000. marcas Parisi-
enses 78125.

U. C. 585. gentumque, quod in ærarium sit latum: quod quia unde
A. C. 167. redigi potuerit, non adparebat, auctorem pro re posui. Rex
Gentius cum liberis, et conjuge, et fratre Spoletium in cus-
todiam ex senatusconsulto ductus, ceteri captivi Romæ in
carcerem coniecti: recusantibusque custodiam Spoletinis,
²³ Igiturvium reges traducti. Reliquum ex Illyrico prædæ
ducenti viginti lembi erant; de Gentio rege captos eos
Corcyræis¹, et Apolloniatis, et Dyrrachinis Q. Cassius ex
senatusconsulto tribuit.

XLIV. Consules eo anno, agro tantum Ligurum popu-
lato, ²⁴ quum hostes exercitus numquam eduxissent, nulla
re memorabili gesta, Romam ad magistratus subrogandos
Comitia. redierunt; et primo comitali die consules crearunt M.
Claudium Marcellum, C. Sulpicium Gallum. Deinde præ-
tores postero die L. Julium², L. Appuleium Saturninum, A.
Licinium Nervam, P. Rutilium Calvum, P. Quinctilium
Varum, M. Fonteium. His prætoribus duæ urbanæ pro-
vinciæ sunt decretæ, duæ Hispaniæ, Sicilia ac¹ Sardinia.
Intercalatum eo anno: postridie Terminalia ²⁵ intercalares
fuerunt. Augur eo anno mortuus est C. Claudius: in ejus
locum augures legerunt T. Quinctium Flaminium. et fla-
men Quirinalis mortuus ²⁶ Q. Fabius Pictor. Eo anno rex
Prusias venit Romanum cum filio Nicomede. Is, magni
comitatu urbem ingressus, ad forum a porta tribunalque
Q. Cassii prætoris perrexit: concursuque undique facto
Deos, qui urbem Romam incolerent, senatumque et populum
Romanum salutatum se dixit venisse: et gratulatum, quo-
Persea Gentiumque reges vicissent; Macedonibusque et Illyri-
i in ditionem redactis, auxissent imperium. Quum prætor se-
natum ei, si velit, eo die daturum dixisset; biduum petii
quo templa Deum urbemque et hospites amicosque visere
Datus, qui circumduceret eum, L. Cornelius Scipio quæ-
tor; qui et Capuam ei obviam missus fuerat; et ædes, quæ
ipsum comitesque ejus benigne reciperent, conductæ. Te-
ratio post die senatum adit; gratulatus victoriam est; meri-
ta sua in eo bello commemoravit; petiit, *Ut votum sibi solveret,*
Romæ in Capitolio decem majores hostias, et Præneste unam
Fortunæ, liceret, ea vota pro victoria populi Romani esse. Et
ut societas secum renovaretur; agerque sibi, de rege Antio-
captus, quem nulli datum a populo Romano Galli possidere
nt,

¹ Corcyreis Gron. Crev.² Julium l. Livium Ead.¹ et Ead.

²³ [Igiturvium] Recte Sigonius et
Tarpeus Iguvium. Reges intellige
Gentium cum uxore et omni stirpe.

²⁴ Quum hostes exercitus nunquam
eduxissent] Magis placeret nusquam.

²⁵ Intercalares] Vel excedit, vel in-

telligenda est vox Kalende. Vid. su-
pra l. XLIII. c. 11.

²⁶ Q. Fabius Pictor] Huic præno-
men dabatur in vetere exemplari M.
Mutavit Sigonius ex l. XXXVII. c.
47.

daretur. Filium postremo Nicomedem senatui commenda- U. C. 563.
vit. Omnium, qui in Macedonia imperatores fuerant, fa- A. C. 167.
vore est adjutus. Itaque cetera, quæ petebat, concessa: de
agro responsum est, *Legatos ad rem inspiciendam missuros.*
Si ager populi Romani fuisset, nec cuiquam datus esset, dig-
nissimum eo dono Prusiam habituros esse. Si autem Antiochi
non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum adparere:
aut, si datus Gallis esset, ignoscere Prusiam debere, si ex nul-
lius injuria quidquam ei datum vellet populus Romanus. ²⁷ Ne
quod detur quidem, gratum esse donum posse, quod eum, qui
det, ubi vellet, ablaturum esse sciat. Facile Nicomedis com-
mendationem accipere. Quanta cura regum amicorum liberos
tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Egypti re-
gem esse. Cum hoc responso Prusias est dimissus. ²⁸ Mu-
nere ei ex ²⁹ sestertiis jussa dari, et vasorum argenteorum
³⁰ pondo quinquaginta. et filio regis Nicomedi ex ea summa
munera dari censuerunt, ex qua Masgabæ filio regis Masi-
nissæ data essent: et ut victimæ aliaque, quæ ad sacrificium
pertinerent, seu Romæ, seu Præneste immolare vellet, regi
ex publico, sicut magistratibus Romanis, præberentur: et
ut ex classe, quæ Brundisii esset, naves longæ viginti ad-
signarentur, quibus uteretur, donec ³¹ ad classem, dono da-
tam ei, rex pervenisset. L. Cornelius Scipio ne ab eo abs-
cederet, sumtumque ipsi et comitibus præberet, donec na-
vem ³² conscendisset. ³³ Mire lætum et ea benignitate in
se populi Romani regem fuisse, ferunt: ³⁴ munera sibi ipsum
emisse; filium jussisse donum populi Romani accipere.
Hæc de Prusiâ nostri scriptores. ³⁵ Polybius, eum regem *Prusiam vi-*
indignum majestate nominis tanti, tradit; pileatum, capite *litas.*
raso, ³⁶ obviam ire legatis solitum, libertumque se populi
Romani ferre; et ideo insignia ordinis ejus gerere. Romæ

²⁷ asteriscum ponit post *sestertiis* Gron. Nota lacunæ nulla est in Crev. ²⁸ *con-*
scendissent Gron.

²⁷ *Ne quod detur quidem*] Fortasse, inquit Muretus, quod, id est, cui. Sed obsolete voce usum esse Livium non facile credimus. Reponamus cui.

²⁸ *Munera ei ex sestertiis jussa da-*
ri] Excidit numerus sestertiorum.

²⁹ *Pondo quinquaginta*] Marcæ nos-
trates 78. uncia 1.

³⁰ *Ad classem dono datam ei*] Dis-
cimus ex hoc loco, si modo sanus est,
datam esse a Romanis Prusiæ regi clas-
sem, ex navibus nimirum Perseo erep-
tis.

³¹ *Conscendisset*] Nempe Prusias.
Gronovianæ editiones habent *conscen-*
dissent, contra primæ editionis fidem.

³² *Mire lætum et ea benignitate . . .*
regem] Manutius mutat particulam et

in ex. Nos eam omnino suppressam
maluerimus.

³³ *Munera sibi ipsum emisse*] Lege
cum Gronovio renuisse.

³⁴ *Polybius eum regem*] Eum vid.
Legat. 97.

³⁵ *Obviam ire legatis solitum*] Hæc
intelligenda sunt de legatis olim ad
eum missis, non de eo tempore quo
ipse Romam venit. Ideo dicitur Pru-
sias *solitus* obviam in legatis: quod
verbi quadrare non potest in unum
aliquod factum, sed plura denotat:
Nec vero legati ad Prusiam venientem
Romani missi sunt, sed L. Cornelius
Scipio quæstor, ut supra memoratum
est.

312 TITI LIVII LIB. XLV. CAP. XLIV.

U. C. 585. quoque, quum veniret in curiam, submisisse se, et osc
A. C. 167. lamen curiæ contigisse: et *Deos servatores suos* senatum
pellasse, aliamque orationem, non tam honorificam audi
tibus, quam sibi deformem, habuisse. Moratus circa urbem
triginta haud amplius dies in regnum est ³⁶ profectus.

36 *Profectus*] Lambecius, citante Hearnio, observat in Biblioth. Vindobon. l. II. p. 947. post vocem *profectus* sequi in unico exemplari *actumque*, aliosque etiam duos versus olim fuisse, qui nunc prorsus evanuerunt, nec ulla ratione ex eorum vestigiis certi quidquam posse colligi. Totum denique

illud volumen claudii monet subscriptione hac, quæ ob vetustatem oculis fugit:

TITI LIVI
AB URBE CONDITA
LIB. XLV. EXP.
INC. LIB. XLVI. FELICITE

EPITOMÆ
L I B R O R U M
DEPERDITORUM.

EPITOME LIBRI XLVI.

EUMENES rex Romam venit : qui, quia Macedonico bello medium egerat, ne aut hostis judicatus videretur, si exclusus esset, aut liberatus crimine, si admitteretur ; in commune lex lata est, ne cui regi Romam venire liceret. **Claudius Marcellus** consul Alpinos Gallos, **C. Sulpicius Gallus** consul Ligures subegit. Legati Prusiae regis conquesti sunt de Eumene, quod fines suos popularetur : dixeruntque, eum conspirasse cum **Antiocho** contra populum Romanum. Societas cum Rhodiis deprecantibus juncta est. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta viginti septem millia viginti duo. Princeps senatus lectus **M. Aemilius Lepidus**. ¹ **Ptolemaeus** Aegypti rex, pulsus regno a minore fratre, missis ad eum legatis, restitutus est. **Ariarathe** Cappadociae rege mortuo, filius ejus **Ariarathes** regnum accepit, et amicitiam cum populo Romano per legatos renovavit. Res praeterea adversus Ligures, et Corsos, et Lusitanos, vario eventu gestas, et motus Syriae, mortuo **Antiocho**, qui filium **Antiochum** puerum admodum reliquerat, continet. Hunc **Antiochum** puerum ² cum **Lysia** tutore **Demetrius**, **Seleuci** filius, qui Romae obses fuerat, ³ clam, quia non dimittebatur a Romanis, interemit ; et ipse in regnum receptus. **L. Emilio** **Paullo**, qui Persen vicerat, mortuo, tanta ejus abstinence fuit, ut, quum ex Hispania et ex Macedonia immensus opes retulisset, vix ex auctione ejus redactum sit, unde uxori ejus dos solveretur. **Pomptinae** paludes a **Cornelio Cethego** consule, cui ea provincia evenerat, siccatae, agerque ex iis factus.

XLVII.

Cn. Tremellio tribuno plebis multa dicta est, quod cum **M. Emilio** **Lepido** pontifice maximo injuriose contenderat : ⁴ sacro-

¹ **Ptolemaeus** rex Aegypti, pulsus regno a minore fratre] Sic tres Gronovii MSS. et Campanus. Vulgo **Ptolemaeus** Aegyptiorum rex, a minore fratre regno pulsus. Sed et Aegyptiorum nimis emphatice dictum videtur, nec satis ex more solito loquendi. Vocula plane redundat.

² Cum **Lysia** tutore] Addidit Siginus vocem ejus, quam deinde receperunt editores. Sed illa facile intelligitur : quumque nec apud Andream, nec apud Campanum, nec in libris ab Hearnio inspectis exstet, delenda visa est.

³ Clam, quia non dimittebatur a Romanis] Adde hic elapsus.

⁴ Sacrorumque magistratum jus potentius fuit] Observat Gronovius, nusquam pontificatum dici magistra-

rumque, quam magistratum, jus potentius fuit. Lex de ambitu lata. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta triginta octo millia, trecenta quatuordecim. Princeps senatus lectus Æmilius Lepidus. Inter Ptolemæos fratres, qui dissidebant, fœdus ictum, ut alter in Ægypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes, Cappadociæ rex, consilio Demetrii, regis Syriæ, et viribus pulsus regno, a senatu creatus est. Missi a senatu, qui inter Masinissam et Karthaginienses de agro judicarent. C. Marcius consul aduersus Dalmatas parum prospere primum, postea feliciter pugnavit; cum quibus bello conflegendi causa fuit, quod Illyrios, populi Romani socios, vastaverunt; eandemque gentem Cornelius Nasica consul domuit. Q. Opimius consul Transalpinos Ligures, qui Massiliensium oppida, Antipolim et Nicæam, vastabant, subegit. Præterea res in Hispania a compluribus parum prospere gestas continet. Consules anno quingentesimo nonagesimo octavo ab urbe condita magistratum, peractis comitiis insequentisque anni consulibus creatis, inire ceperunt. Mutandi comitia causa fuit, quod Hispani rebellabant. Legati ad disceptandum inter Masinissam et Karthaginienses missi renunciaverunt, vim navalis materiæ se Karthagine deprehendisse. Aliquot prætores, a provinciis avaritiæ nomine accusati, damnati sunt.

XLVIII.

Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta viginti quatuor millia. Semina tertii belli Punici referuntur. Quum in finibus Karthaginiensium ingens Numidarum exercitus, duce Ariobarzane, Syphacis nepote, diceretur esse, M. Porcius Cato suasit, ut Karthaginiensibus, quum Ariobarzanem, specie contra Masinissam regem, sed re vera contra Romanos, aditum in finibus haberent, bellum indiceretur. Contradicente P. Cornelio Nasica, placuit, legatos mitti Karthaginem, qui specularentur, quid ageretur. Castigato senatu Karthaginiensium, quod contra fœdus et exercitum et navales materias haberent, pacem inter eos et Masinissam

tum sacrum. Itaque quum vett. editiones et aliquot scripti præferant *Sacrorum quoque magistratum*, emendat ille *Sacrorumque quam magistratum* jus potentius fuit: atque ita edendum curavit. Nobis probabilis licet conjectura non ideo tamen in contextum admittenda visa est.

5 Consules anno 598. ab u. c. magistratum, peractis comitiis, insequentis-

que anni consulibus creatis, inire ceperunt] Illum annum numeramus quingentesimum nonagesimum nonum, ab u. c. Cetera quæ hic leguntur partim obscura, partim etiam falsa sunt. Vid. infra c. 36.

6 Ariobarzane duce] Aliquot MSS. a Gronovio inspecti habent *Ariobarzane*.

facere voluerunt, Masinissa agro, de quo lis erat, cedente. sed Gisgo, Hamilcaris filius, homo seditiosus, qui tunc in magistratu erat, quum senatus paritum se iudicio legatis dixisset, ita bellum adversus Romanos suadendo concitavit, ut legatos, quo minus violarentur, fuga explicuerit. Id nuntiantes, infestum jam senatum Karthaginiensibus, infestiores fecerunt. M. Porcius Cato filii, in prætura mortui, funus tenuissimo, ut valuit, (nam pauper erat) sumtu fecit. Andriscus, qui se Persei filium, regis quondam Macedoniae, ingenti adseveratione mentiretur, Romam missus. M. Æmilius Lepidus, qui princeps senatus⁷ ab sextis jam censoribus erat lectus, antequam expiraret, præcepit filiis, lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrent; in reliquum funus⁸ ne plus, quam æris denos, consumerent: imaginum specie, non sumtibus, nobilitari magnorum virorum funera solere. De beneficiis quasitum. Publicia et Licinia, nobiles feminae, quæ¹⁰ viros suos consulares necasse insimulabantur, cognita causa,¹¹ quum pratori pro se vades dedissent, cognatorum decreto necatæ sunt.¹² Gulussa, Masinissæ filius, denunciavit, Karthagine delectus agi, classem comparari, et haud dubium bellum strui. Quum Cato suaderet, ut iis bellum indiceretur, P. Cornelio Nasica dicente, nihil temere faciendum, placuit, decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Postumius Albinus consules, quum delectum severe agerent, nec quemquam gratia dimitterent, ab tribunis plebis, qui pro amicis suis vacationem impetrare non poterant, in carcerem coniecti sunt. Quum Hispaniense bellum, parum prospere aliquoties gestum, ita confudisset civitatem Romanam, ut ne ii quidem invenirentur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent, P. Cornelius Æmilianus

7 Nam pauper erat] Haud ita Plutarchus, qui Catonem colligendæ pecuniæ studiosissimum fuisse affirmat, nec male ei rem cessisse. Eum vide in Cat. Maj.

8 Ab sextis jam censoribus] Addidit Sigonius particulam ab: non sine causa, ut putamus.

9 Ne plus quam æris denos] Summa ridicule exigua. Deni enim æris, etiamsi grave æs intelligatur, æquant denarium unum, sive unum argenti grossum. / Unus MS. teste Gronovio habet æris decus, unde facillimum est id efficere quod Pithæus, memorante Hearnio, coniecerat, æris decies: nisi quod tunc summa non contemnenda exurgit. Decies enim centena assium millia, etiamsi intelligantur vulgares tum asses, qui sententi in denarium contribuebantur, æquant denarios 62500. marcas argenti nostrates 976. uncias 4. semunciam 1. Imitemur cau-

tam Freinsheimii modestiam, qui hoc libro, c. 10. nihil definiens, medicam pecuniam in funus suum consumi jussisse Lepidum dicit.

10 Viros suos consulares] Addidit Gronovius e tribus MSS. vocem consulares. Sane alter ex iis L. Postumius consulatum gesserat. Sed Claudium Asellum fuisse consulem non exstat memoria. Vid. c. 10. hujus libri.

11 Quum pratori prædes vadesque dedissent] Observat Gronovius nihil hic prædibus opus esse. Prædes enim in lite nummaria, vades in re capitali dabantur. Itaque ex variis depravatarum in MSS. lectionum vestigiis varias emendationes tentat: quarum hæc maxime perspicui sensus esse nobis videtur: quum a prætore die dicta vades dedissent. Sed illa longius abijt a MSS.

12 Gulussa . . . denunciavit, Karthagine delectus agi] Melius Pithæus apud Hearnium nuntiavit.

processit, et excepturum se militia genus, quodcumque imperatum esset, professus est, quo exemplo omnes ad studium militandi concitavit. ¹³ L. Lucullus consul, qui M. Claudio Marcello successerat, quum lucessere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos, et Cantabros, et alias adhuc incognitas nationes in Hispania subegit. Ibi P. Cornelius Africanus Scipio Æmilianus, L. Paulli filius, Africani nepos, sed adoptivus, provocatorem barbarum tribunus militum occidit: et ¹⁴ in obpugnatione Intercatiæ urbis, majus etiam periculum adiit. nam murum primus transcendit. Ser. Sulpicius Galba prætor male adversus Lusitanos pugnavit. Quum legati ex Africa cum oratoribus Karthaginensium, et Gulussa Masinissæ filio, redissent, dicerentque, et exercitum se et classem Karthagineprehendisse, ¹⁵ perrogari sententias placuit. Catone et aliis principibus senatui suadentibus, ut in Africam confestim transportaretur exercitus, quod P. Cornelius Nasica dicebat, nondum sibi justam causam belli videri, ¹⁶ placuit, ut bello abstinerent, si Karthaginenses classem exussissent, et exercitum dimisissent: sin minus, proximi consules de Punico bello referrent. Quum locatum a censoribus theatrum exstrueretur; P. Cornelio Nasica auctore, tamquam inutile et nociturum publicis moribus, ex senatusconsulto destructum est, populusque aliquamdiu stans ludos spectavit. Karthaginenses quum adversus fœdus bellum Masinissæ intulissent, victi ab eo, ¹⁷ annos

¹³ L. Lucullus consul, [Claudius Marcellus, cui successerat] Longe aliter hanc periodum formavit Gronovius, partim ex duobus MSS. partim ex conjectura. Sic ille edidit: L. Lucullus consul, cum Claudio Marcello, cui successerat, quum lucessere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos etc. sed hæc parum sane placent: et hoc orationis membrum, quum lucessere omnes Celtiberiæ populi viderentur, impediti, et obacuri, et mutili sensus esse videtur. Nos representamus vet. editorum et plerorumque MSS. lectionem, nisi quod admoniti a Sigonio, et cui male collocatum in suum, ut putamus, ordinem revocavimus. Habent enim antiqui editi, L. Lucullus consul, cui Claudius Marcellus successerat, quod est contra historiæ fidem, quum Marcello Lucullus successerit. Sensus clarus est quomodo legimus: Quum Claudius Marcellus Luculli decessor omnes Celtiberiæ populos pacasse videretur, Lucullus in ignotas adhuc regiones penetravit, et, deficiente in Celtiberis belli materia, Vaccæos, Cantabros subegit.

¹⁴ In obpugnatione Intercatiæ] Vett.

editi et plerique scripti habent in expugnatione. Quis mutaverit, incertum. Ceterum quum Intercatia non expugnata fuerit, sed per deditionem venerit in Romanorum potestatem, (vid. c. 23. hujus libri) et obpugnatione, quod in Gronovianis editionibus reperimus, loco movendum esse non visum est. Intercatiæ est ab felici Sigonii conjectura, quum prius legere-
tur capte; in quibusdam autem scriptis intercepta.

¹⁵ Perrogari sententias placuit] Et hunc quoque locum Sigonius levi emendatione adjuvit. Scripti et vet. editi: prorogari sententiam placuit.

¹⁶ Placuit, ut bello desisteretur] Vulgati, ut bello desisteretur, quod minus proprium est; nondum etenim bellum cœptum erat. Apud Andream et in uno e MSS. Hearnii exstat et abstinere: aliquot scripti habent abstinere.

¹⁷ Annos habente nonaginta duos] Legendum potius videtur duodenonaginta, quomodo Freinsheimius habet c. 32. hujus libri. Etenim Polyb. apud Valesium tradit Masinissam, quum decessit, annos tantum nonaginta natum

habente nonaginta duos, et sine pulpamine mandere et gustare panem tantum solito, insuper ¹⁸ Romanum bellum meruerunt.

XLIX.

Tertii Punici belli initium ¹⁹ altero et sexcentesimo anno ab urbe condita, intra quintum annum, quam erat coeptum, consummati. Inter M. Porcium Catonem et Scipionem Nasicam, quorum alter sapientissimus vir in civitate habebatur, ²⁰ alter etiam vir optimus a senatu judicatus erat, diversis certatum sententiis est; Catone suadente bellum, et ut tolleretur deletereturque Karthago; ²¹ Nasica dissuadente. Placuit tamen, quod contra fructus naves haberent, quod exercitum extra fines duxissent, quod socio populi Romani et amico Masinissæ arma intulissent, quod filium ejus Gulussam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum non recepissent, bellum iis indici. Priusquam ullæ copiae in naves inponerentur, Uticenses legati Romam venerunt, se suaque omnia dedentes. Ea legatio, veluti omen, grata Patribus, acerba Karthaginensibus fuit. Diti patri ludi ²² ad Terentum, ex præcepto librorum Sibyllinorum, facti: ²³ qui anno centesimo,

fuisse: consentitque Epitome libri Liviani L. in qua Masinissa major nonaginta annis decessisse memoratur. Hæc enim loquendi forma satis indicat non multum excessisse eum annos nonaginta. Si autem tunc quum Carthaginenses devicit duos et nonaginta habuisset, mortuus fuisset major annis quatuor et nonaginta. Ceterum sic quoque Masinissa multo nunc provectior annis erit, quam esse debuit si staretur iis quæ de ejus ætate leguntur in Livio, lib. XXIV. c. 49. Ibi enim dicitur septem et decem annos natus, anno u. c. 539. Unde sequeretur cum tunc quum pugnam illam cum Carthaginensibus pugnasset de qua agit hæc epitome, anno nimirum u. c. 602. annum ætatis tantummodo primum et octogesimum egisse. Nisi si quis error irrepsit in notas numerorum apud Livium.

¹⁸ *Romanum bellum meruerunt*] Hic auctor est Pithæi codex, et, memorante Hearnio, addit: *Motus præterea Syria, et bella inter reges gesta referuntur: inter quos motus Demetrius Syria rex occisus erat.*

¹⁹ *Altero et sexcentesimo anno ab a. c.*] Repetit initium tertii Punici belli auctor hujus epitomes ab consulatu T. Quintii, et M'. Acilii, ut patet ex eo quod bellum hoc intra quintum annum

consummatum fuisse dicat. Finitum est autem Cn. Cornelio, L. Mumio Coss. qui quinto abhinc anno magistratum grati sunt. Porro *sexcentesimo alter* intelligi debet, ut probavimus in nota ad Liv. l. III. c. 33. *sexcentesimo primus*. Hunc tamen annum, quo T. Quintius et M'. Acilius consules sunt, numeramus sexcentesimo secundum, ne a Dodwelli rationibus, quem sequimur in chronologia ducem, discrepemus.

²⁰ *Alter etiam vir optimus a senatu judicatus erat*] Imo hic Scipio Nasica, Corculum dictus, bis consul, et pontifex maximus, ejus qui ab senatu vir optimus judicatus erat, filius fuit. Id constat ex omni horum temporum historia. Nec audiendus Auctor de Vir. illust. qui consentiens huic epitomæ ex duobus unum facit.

²¹ *Nasica dissuadente: placuit tandem*] Distingue et scribe, *Nasica dissuadente. Placuit tandem*. GRONOVIVS.

²² *Ad Terentum*] Olim *ad Tarentum*. Correxerit Sigonius ex Festo, et Val. Max. l. II. c. 4.

²³ *Qui anno centesimo, primo bello Punico*] Hic multum variant scripti et editi. Gronovius legit proxime ad MSS. suorum fidem, vel *qui anno centesimo ante*, vel *qui ante annum centesimum, primo Punico bello*.

primo Punico bello, quingentesimo et altero anno ab urbe condita, facti erant. Legati triginta Romam venerunt, per quos se Karthaginienses dedebant. Catonis sententia pervicit, ut in decreto perstaretur, et ut consules quam primum ad bellum proficiscerentur. Qui ubi in Africam transierunt, acceptis, quos imperaverant, trecentis obsidibus, et ²⁴ armis, omnibusque instrumentis bellicis, si qua Karthagine erant; tunc, quam ex auctoritate Patrum juberent, ut in alium locum, dum a mari decem millia passuum, ²⁵ ne minus, remotum, ²⁶ oppidum facerent, indignitate rei ad bellandum Karthaginienses compulerunt. Obsideri obpugnarique cœpta est Karthago ab L. Marcio, M. Manilio consulibus. In qua obpugnatione quam neglectos ab una parte muros duo tribuni temere ²⁷ cum cohortibus suis intrupissent, et ab oppidanis graviter cæderentur, a Scipione Africano expliciti sunt: per quem et castellum Romanorum, ²⁸ quod nocte expugnabant, paucis equitibus juvantibus, liberatum est: castrorumque, quæ Karthaginienses, omnibus copiis ab urbe pariter egressi, obpugnabant, liberatorum is ipse præcipuam gloriam tulit. Præterea, quam ab irrita obpugnatione Karthaginis consul (alter enim Romam ad comitia ierat) exercitum duceret adversus Hasdrubalem, qui ²⁹ cum altera manu iniquum saltum insederat, suasis primo consuli, ne tam iniquo loco confligeret. victus deinde complurium, qui et prudentiæ ejus et virtuti invidebant, sententiis, et ipse saltum ingressus est. quamque, sicut prædixerat, fusus fugatusque esset Romanus exercitus, et duæ cohortes ab hoste obsiderentur, cum exiguis equitum turmis in saltum reversus, liberavit eas, et incolumes reduxit. Quam virtutem ejus et Cato, vir promptioris ad vituperandum linguæ, in senatu sic prosecutus est, ut diceret, ³⁰ reliquos, qui in Africa militarent, umbras militare, Scipionem vigere; ³¹ et populus Romanus eo favore complexus, ut comitiis plurimæ eum tribus ³² consulem scriberent, quam hoc per æta-

24 *Armis, omnibusque instrumentis belli*] Hæc est veterum editorum lectio et aliquot scriptorum. Campanus pro *belli* habet *bellicis*, quod potest admitti. Vulgati: *armis omnibus instrumentisque belli*.

25 *Ne minus*] Sic conjecerat Gronovius, quomodo plane Pithæus annotavit in variantibus lectionibus ad hunc locum, teste Hearnio. Vulgo *nec minus*: quod præ illo altero sordere debet cuivis bono Latinitatis æstimatori.

26 *Oppidum facerent*] Recte videtur emendare Gronovius transferrent.

27 *Cum cohortibus*] Pithæus apud Hearnium et Campanum addunt *suis*.

28 *Quod nocte expugnabant*] Id est, expugnaturi videbantur; parum ab-

rat, quin expugnarent. Exprimimus hic Andreæ, Campani, et MSS. codicum Gronovii lectionem. Vulgo *expugnabant*.

29 *Cum altera manu*] Pithæus apud Hearnium, cum *ampla manu*: quod amplectendum videtur.

30 *Reliquos . . umbras militare*] Versus Homericus, Od. X. v. 495. *ὄψιν ἰσχυροῖς τοῖς δὲ καὶ ἀνδράσιν*. Idem censet Gronovius legendum *umbras militare*: hoc enim est *ἀνδρῶν*.

31 *Et populus Romanus eo favore illum complexus est*] Retinuiamus id est, quod etsi abest a quibusdam scriptis Gronovio inspectis, necessarium tamen videtur ad fulciendam orationem.

32 *Consulem scriberent*] Suspiciatur

tem non liceret. Quam L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgasset, ut Lusitani, ³⁵ qui, in fidem populi Romani dediti, a Ser. Galba ³⁶ in Galliam venissent, in libertatem restituerentur, M. Cato acerrime suavit. exstat oratio in Annalibus ejus inclusa. Q. Fulvius Nobilior, ³⁷ et sæpe ab eo in senatu laceratus, respondit pro Galba. ipse quoque Galba, quum se damnari videret, complexus duos filios prætextatos, ³⁸ et Sulpicii Galli filium, cujus tutor erat, ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. exstant tres orationes ejus: ³⁷ due adversus Libonem tribunum plebis rogationemque ejus, habitæ de Lusitanis: una contra L. Cornelium Cethegum, in qua Lusitanos propter sese castra habentes cæsos fatetur, quod compertum habuerit, equo atque homine suo ritu inmolatis, per speciem pacis adoriri exercitum suum in animo habuisse. Andriscus quidam, ultimæ sortis homo, Persei regis se filium ferens, et mutato nomine Philippus vocatus, quum ab urbe Romana, quo illum Demetrius Syriæ rex ob hoc ipsum mendacium miserat, clam profugisset, multis ad falsam ejus fabulam, velut ad veram, coeuntibus, contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incolementium, aut armis occupavit. Fabulam autem talem finxerat. Ex pellice se et Perseo rege ortum, traditum educandum ³⁹ Cretensi cuidam esse, ut in belli casus, quod ille cum Romanis gereret, aliquod velut semen regis stirpis exstaret. Perseo demortuo, Adramyctei se educationem usque ad duodecimum annum ætatis, patrem cum esse credentem, a quo educaretur, ignarum generis fuisse sui. adfecto deinde eo, quum prope ad vitæ finem ultimum esset, ³⁹ detectam tandem ibi originem suam, falsæque matri libellum datam, signo Persei regis signatum, quem sibi traderet, quum ad puberem ætatem venisset: obtestationesque ultimas abjectas,

Gronovius consulem juberent. Etenim ei scriberent non potest intelligi nisi de suffragiis per tabellam latis. Tunc autem pronuntiabantur suffragia, non scribebantur. Nondum enim lex ulla tabellaris erat.

³⁵ Qui in fidem populi Romani dediti] Sic vet. lib. habere testatur Sigonius: sic habet et Campanus, nisi quod edidit in *fide*. Haud videmus igitur cur omnes editi recentiores dederint *populo Romano*: quæ loquendi forma minus usitata est.

³⁶ In Galliam venissent] Venumdati erant. Sigonius legi jussit in *Gallia*. Olim in *Galliam*.

³⁷ Et sæpe ab eo] Vellemus, et ipse sæpe ab eo in senatu laceratus.

³⁸ Et Sulpicii Galli filium] Sic Campanus: et eodem alludunt duo MSS. Gronovii. Vulgo et filium Cui Sulpicii.

³⁷ Due adversum Libonem . . . rogationemque ejus habitæ de Lusitanis] Gronovius edidit *habitam*. Sed quis unquam dixit *habere rogationem*? Retinimus *habitæ*, quod exstat in vet. editis, et referri debet ad *orationes*.

³⁸ Cretensi] Haud scimus a quo sit orta hæc lectio. Vett. editi *Cithææ*. Sigonius ex vet. lib. et Pitheus apud Hearnium *Cretæ* se.

³⁹ Detectam sibi tandem originem suam] Quidam editi ante Sigonium carebant *et sibi*, ut et unus MS. Gronovii. Et vero ex iis quæ sequuntur patet Andriscum non dixisse tunc *sibi*, sed falsæ matri detectam originem suam, quæ ei, quum ad puberem ætatem venisset, mysterium illud enuntiaret. Itaque libenter legere mus hic cum Gronovio: *detectam tandem originem suam falsæ matri, et libellum datum*.

ut res in occulto ad id tempus servaretur. pubescenti libellum traditum: in quo relictis sibi duo thesauri a patre dicerentur. tum scientem mulierem subditum se esse, veram stirpem ignoranti edidisse genus: atque obtestatam, ut prius, quam manaret ad Eumenem res, Perseo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. eo se exterritum, simul sperantem aliquod a Demetrio auxilium, in Syriam se contulisse: atque ibi primum, quis esset, palam expromere ausum.

L.

Thessalia, quum et illam invadere armis atque occupare Pseudophilippus vellet, per legatos Romanorum auxiliis Acheorum defensa est. Prusias rex Bithyniæ, ⁴⁰ omniumque humillimorum vitiorum, a Nicomede filio, adjuvante Attalo rege Pergami, occisus est. Habebat alium filium, qui, pro superiore ordine dentium, enatum habuisse unum os continens dicitur. Quum legatos ad pacem inter Nicomedem et Prusiam faciendam Romani misissent, et unus ex iis multis cicatricibus sparsum caput haberet, alter pedibus aeger esset, tertius ingenio socori haberetur; dixit Cato, eam legationem nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore ⁴¹ ex stirpe generis Persei, regis Macedonum, inertia socordiaque similem Prusia regem habebat, jacente eo ⁴² in ganea et lustris, Ammonius regnabat; per quem et amici omnes regis, et Laodice regina, et Antigonus, Demetrii filius, occisi. Masinissa, Numidiæ rex, major nonaginta annis decessit, vir insignis. Inter cetera opera juvenilia, quæ ad ultimum edidit, adeo, etiam versus in senectam, viguit, ut post sextum et octogesimum annum filium genuerit. Inter tres liberos ejus, maximum natu Micipsam, Gulussam, Mastanabalem, qui etiam Græcis literis eruditus erat, P. Scipio Æmilianus (quum commune eis pater regnum reliquisset, et dividere eos arbitro Scipione jussisset) parti administrandi regni divisit. Item ⁴³ Phamææ Himilconi, pro-

40 Omniumque humillimorum vitiorum] Et vir omnibus humillimis vitiis deformis.

41 Ex stirpe generis Persei regis Macedonum] Hic agitur de Bala Alexandro, quem nemo ex stirpe Persei fuisse memoravit. Delrius apud Hearnium legit e MS. stirpe generis parem Macedonum regi, inertia socordiaque similem Prusiæ. Quæ lectio amplectenda videtur. Regem Macedonum hic intellige Pseudophilippum, qui tum in Macedonia regnabat, et incerti ob-

xander.

42 In ganea] Unus e MSS. Gronovii habet in granea: unde ille legendum existimat in ganea, quod plane exstat apud Andream. Sed parum interest.

43 Phamææ Himilconis] Sigonius legi jussit ex Appiano Phamææ, quum libri haberent Phaniæ. Sed et ex eodem Appiano reponendum esset Himilconi. Hunc enim præfectum equitatus Carthaginiensium vocat ille scriptor Himilconem, cognomine Phamæam.

fecto equitum Karthaginiensium, viro forti, et cujus præcipua opera Pæni utebantur, persuasit, ut ad Romanos cum equitatu suo transiret. Ex tribus legatis, qui ad Masinissam missi fuerant, ⁴⁴ Claudius Marcellus, coorta tempestate, fluctibus obrutus est. Karthaginienses Hasdrubalem, Masinissæ nepotem, quem prætorem habebant, proditoris suspectum, in curia occiderunt: quæ suspicio inde emanavit, quod propinquus esset Gulussæ, Romanorum auxilia juvantis. P. Scipio Æmilianus, quum ædilitatem peteret, consul a populo dictus, quoniam per annos consulem fieri non licebat, cum magno certamine suffragantis plebis, et repugnantibus aliquamdiu Patribus, legibus solutus, et consul creatus est. ⁴⁵ M'. Manilius aliquot urbes circumpositas Karthagini expugnavit. Pseudophilippus in Macedonia, caso cum exercitu P. Juventio prætore, a Q. Cæcilio victus captusque est, et recepta Macedonia.

LI.

⁴⁶ Karthago, in circuitu millia viginti tria passuum patens, magno labore obsessa, et per partes capta est; primum a Mancino legato, deinde a Scipione consule, cui extra sortem provincia Africa data erat. Karthaginienses, portu novo (quia vetus obstructus a Scipione erat) facto, et contracta clam exiguo tempore ampla classe, infeliciter navali prælio pugnauerunt. Hasdrubalis quoque ducis eorum castra, ad Nephèrim oppidum loco difficili sita, cum exercitu deleta sunt a Scipione; qui tandem urbem expugnavit septingentesimo anno, quam erat condita. spoliis major pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Ultimo urbis excidio, quum se Hasdrubal Scipioni dedidisset, uxor ejus, quæ paucis ante diebus de marito impetrare non potuerat, ut ad victorem transfugerent, in medium se flagrantis urbis incendium, duobus cum liberis, ex arce præcipitavit. Scipio exemplo patris sui naturalis Æmilii Paulli, qui Macedoniam vicerat, ludos fecit, transfugasque ac fugitivos bestiis objecit. Belli Achaici semina referuntur hæc: quod legati populi Romani ab Achaicis pulsati sint Corinthi, missi, ut eas civitates, quæ sub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio secernerent.

⁴⁴ Claudius Marcellus] Pithæus apud Hearnium, M. Claudius.

⁴⁵ M'. Manilius] Hoc debetur Sigonio. Libri omnes mendose, M. Æmilius.

⁴⁶ Carthago in circuitu viginti tria millia passuum patens] Recentiores editi et plerique MSS. habent passus. Sed melius visum est passuum, quod in antiquis editis exstat. Ceterum Frein-

shemius l. XLIX. c. 38. Strabone auctore, scripsit peninsulam in qua sita Carthago erat, quinque et quadraginta millia passuum habuisse, totamque muro circumdatam fuisse. Sed intelligendum est urbem ipsam non tantum patuisse, suaque peculiaria mœnia habuisse, præter hunc murum, qui totam peninsulam ambiebat.

LII.

Cum Achæis, qui in auxilio Bazotos et Chalcidenses habebant, Q. Cæcilius Metellus ⁴⁷ ad Thermopylas bello conflixit: quibus victis, dux eorum Critolaus veneno sibi mortem conscivit. in cujus locum Diæus, Achæici motus primus auctor, ab Achæis dux creatus, ad Isthmon a L. Mummiio consule victus est. qui, omni Achæia in deditionem accepta, Corinthon ex senatusconsulto diruit, quia ibi legati Romani violati erant. Thebæ quoque et Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ. Ipse L. Mummius ⁴⁸ abstinentissimum virum egit. nec quidquam ex iis opibus ornamentisque, quæ prædives Corinthos habuit, in domum ejus pervenit. Q. Cæcilius Metellus de Andrisco triumphavit; P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus de Karthagine et de Hasdrubale. Viriathus in Hispania primum ex pastore venator, ex venatore latro, mox justus quoque exercitus dux factus, totam Lusitaniam occupavit; ⁴⁹ M. Vetilius prætorem, fuso ejus exercitu, cepit: post quem C. Plautius prætor nihilo feliciter rem gessit: tantumque terroris is hostis intulit, ut adversus eum consulari opus esset et duce, et exercitu. Præterea motus Syriæ, et bella inter reges gesta referuntur. Alexander, homo ignotus et incertæ stirpis, occiso (sicut ante dictum est) Demetrio rege, in Syria regnabat. hunc Demetrius, Demetrii filius, qui a patre quondam ob incertos belli casus ablegatus Gnidon fuerat, contempta socordia inertiaque ejus, adjuvante Ptolemæo Ægypti rege, cujus filiam Cleopatram in matrimonium acceperat, bello interemit. Ptolemæus, in caput graviter vulneratus, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, exspiravit: atque in locum ejus frater minor Ptolemæus, qui Cyrenis regnabat, successit. Demetrius ob crudelitatem, quam per tormenta in suos exercebat, ⁵⁰ a Diodoto quodam, uno ex subjectis, qui Alexandri filio, bimulo admodum, regnum adserebat, bello superatus, Seleuciam confugit. L. Mummius de Achæis triumphavit. signa area, marmoreaque, et tabulas pictas in triumpho tulit.

47 Ad Thermopylas bello conflixit] Sic veteres editi et MSS. aliquot a Gronovio inspecti: licet ipse vocem bello in sua editione omiserit.

48 Abstinentissimum virum egit] Campanus, Andreas, et plerique codices tum Gronovii, tum Hearnii, habent abstinentissimum se virum egit.

49 C. Vetilius] Sic nominat hunc

prætorem Appianus in Ibericis, et post eum Freinshemius, infra c. 25. et seqq. Vulgo hic: M. Vetilius.

50 A Diodoto quodam, uno ex subjectis] Hoc nec satis Latine, nec proprie dictum est. Suspiciamur uno ex purpuratis. Frequens occurrit purpuratorum mentio in regum Macedoniarum aulis.

LIII.

Ap. Claudius consul Salussos, gentem Alpinam, domuit. Alter Pseudophilippus in Macedonia a L. Tremellio quaestore cum exercitu cæsus est. Q. Cæcilius Metellus proconsul Celtiberos cecidit. a Q. Fabio proconsule pars magna Lusitaniæ, expugnatis aliquot urbibus, recepta est. C. Julius senator Græce res Romanas scribit.

LIV.

Q. Pompeius consul in Hispania ⁵¹ Termestinos subegit. cum eisdem et Numantinis ⁵² pacem ab infirmitate fecit. Lustrum a censoribus conditum est. Censu civium capita trecenta viginti octo millia, quadringenta quadraginta duo. Quum Macedonum legati conquestum de D. Junio Silano, pratore venissent, quod acceptis pecuniis provinciam spoliasset et senatus de querelis eorum vellet cognoscere; T. Manlius Torquatus, pater Silani, petiit, inpetravitque, ut sibi cognitio mandaretur: et, domi caussa cognita, filium condemnavit, abdicavitque; ac ne funeri quidem ejus (quum suspendio vitam finisset) interfuit; sedensque domi potestatem consultantibus ex instituto fecit. Q. Fabius proconsul rebus in Hispania prospere gestis labem inposuit, pace cum Viriatho æquis conditionibus facta. Viriathus a proditoribus, consilio Servilii Capionis, interfectus est, et ab exercitu suo multum comploratus, ac nobiliter sepultus; vir duxque magnus, et per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum gessit, frequentius superior.

LV.

P. Cornelio Nasica, cui cognomen Serapion fuit ab iniridente Curiatio tribuno plebis inpositum, et D. Junio Bruto consulibus delectum habentibus, in conspectu tironum res saluberrimi exempli facta est: nam C. Matienus accusatus est apud tribunos plebis, quod exercitum in Hispania deseruisset: damnatusque,

⁵¹ Termestinos] Sic scribunt hoc nomen veteres editiones: nuperæ Termestinos. Sed Termisus, Termantia, quæ duo ejusdem urbis nomina videntur apud Appianum in Ibericis, Termes apud Plinium et alios, quæ eadem urbs est ac Termisus Appiani, sine aspiratione scribantur.

⁵² Pacem ab infirmitate fecit] Sive hoc modo legas, sive, ut olim, ob infirmitatem, utrumque nugatorium merito videtur Gronovio: qui suspicatur, pacem a populo Romano infirmatam fecit; vel, pacem, improbante populo Romano, fecit.

sub furca diu virgis cæsus est, et sestertio nummo venit. Tribuni plebis, quia non impetrarent, ut sibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, consules in carcerem duci jusserunt. Junius Brutus consul in Hispania iis, qui sub Viriatho militaverant, agros et oppidum dedit, quod Valentia vocatum est. M. Popillius a Numantinis, ⁵³ cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat, cum exercitu, fusus fugatusque est. C. Hostilio Mancino consule sacrificante, pulli ex cavea evolverunt. conscendenti deinde navim, ut in Hispaniam proficisceretur, accidit vox, Mane, Mansine: quæ auspicia tristitia fuisse, eventu probatum est. Victus enim a Numantinis et castris exutus, quum spes nulla servandi exercitus esset, pacem cum eis fecit ignominiosam, quam ratam esse senatus vetuit. Triginta millia Romanorum a Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Junius Lusitaniam, triginta urbium expugnationibus, usque ⁵⁴ ad occasum et oceanum perdomuit: et, quum ⁵⁵ fluvium Oblivionem transire nollent milites, ereptum signifero signum ipse transtulit, et sic, ut transgrederentur, persuasit. Alexandri filius, rex Syriæ, decem annos admodum habens, a Diodoto, qui Tryphon cognominabatur, tutore suo, per fraudem occisus est; corruptis medicis, qui, eum calculi dolore consumi ad populum mentiti, dum secant, occiderunt.

LVI.

D. Junius Brutus in Hispania ulteriore feliciter adversus Gallæcos pugnavit. dissimili eventu M. Æmilius Lepidus proconsul adversus Vaccæos rem gessit, clademque similem Numantinæ passus est. Ad exsolvendum Numantini fœderis religione populum, Mancinus, quam hujus rei auctor fuisset, deditus Numantinis, non est receptus. Lustrum a censoribus conditum est. ⁵⁶ Censa sunt civium capita trecenta viginti tria millia. Fulvius Flaccus consul Vardeos in Illyrico subegit. M. Cosconius prætor in Thracia cum Scordiscis prospere pugnavit. Quam bellum Numantinum vitio ducum non sine pudore publico duraret, delatus est ultro Scipioni Africano a senatu populoque Romano consulatus: quem quam illi capere ⁵⁷ ob legem, quæ vetabat,

⁵³ Cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat] Sigonius immisit et fieri: quod tamen abesse maluerimus, et revera ignorant Andreas, et Campanus.

⁵⁴ Ad Occasum et Oceanum] Andreas, Campanus, Hearnii codices, Sigonius omittunt et Occasum et.

⁵⁵ Fluvium Oblivionem] Legendum Oblivionis. Nam is fluvius, non Obli-

vio, sed Oblivionis nominabatur. Is. Casaubonus ad Strab. l. III. p. 153.

⁵⁶ Censa sunt] Sic plerique scripti et vet. editi. In vulgatis deest sunt. Sed et in numero civium censorum variant libri. Verum operæ pretium non videtur in his minutis trichis inquiri.

⁵⁷ Ob legem quæ vetabat quemquam iterum consulem fieri] Olim legebatu

quemquam iterum consulem fieri, non liceret, sicuti priori consulatu, legibus solutus est. Bellum servile, in Sicilia ortum, quam obprimi a prætoribus non potuisset, C. Fulvio consuli mandatum est. hujus belli initium fuit Eunus servus, natione Syrus; qui, contracta agrestium servorum manu, et solutis ergastulis, justus exercitus numerum implevit. Cleon quoque, alter servus, ad septuaginta millia servorum contraxit; et, copiis junctis, ⁵⁸ contra populum Romanum exercitumque ejus bellum sæpe gesserunt.

LVII.

Scipio Africanus Numantiam obsedit, et corruptum licentia luxuriaque exercitum ad severissimam militiæ disciplinam revocavit. omnia deliciarum instrumenta recidit; duo millia scotorum a castris ejecit; militem quotidie in opere habuit, et triginta dierum frumentum ⁵⁹ ad septenos vallos ferre cogebat. agre propter onus incedenti dicebat, Quum gladio te vallare acieris, vallum ferre desinito. ⁶⁰ Alii, scutum parvum habiliter ferenti, scutum amplius justo ferre jussit: ⁶¹ neque id se reprehendere, quando melius scuto, quam gladio, uteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, ⁶² fustibus cecidit. Jumenta omnia, ne exonera-

quemquam intra decem annos iterum consulem. Trigam hanc verborum, intra decem annos, omitti jussit Sigonius, auctore vetere libro, cui adstipulatur Pithæus apud Hearnium, et Campanus. Sane decennalis intervalli mentio nihil huc attinet, quum inter utramque Scipionis Æmiliani consulatum toti duodecim anni effluxerint. Legem quæ vetabat quemquam bis consulem fieri, Pighius existimat latam esse primo anno tertii Punici belli. Certe Festus in voce *Pavimenta* refert verba quædam ex oratione M. Catonis, Ne quis consul bis fieret. Eandem orationem laudat quoque Priscianus. Hæc fere Sigonius in nota ad hunc locum. Vid. et Pighium ad annum 603.

⁵⁸ *Contra populum Romanum exercitumque ejus*] Brevius et aptius duo scripti Grutero inspecti, Pithæus apud Hearnium, et Campanus: *adversus exercitum Romanum*.

⁵⁹ *Ad septenos vallos*] Super, vel præter septenos vallos. Sigonius legi jussit ac. Sed veterem lectionem ex antiquis libris Gronovius asseruit.

⁶⁰ *Alii scutum parvum habiliter*

ferenti] Hæc lectio a Grutero prodita est. Nobis satis placeret ea quam monstrat apud Hearnium Pithæus; *alii scutum parvum habiliter ferenti*. Nec nos offendit apud hunc epitomatorem *alii . . jussit*: quam locutionem Sanctius in *Minerva* l. II. c. 4. et ibi Perizonius summa vi tumentur, et Latinam esse contendunt. Quod etiam si iis non concedatur in aurei ævi scriptoribus, apud posteriorem certe ætatem invaluisse negari non potest.

⁶¹ *Neque id se reprehendere*] Suspiciatur non immerito Gronovius aliquid hic excidisse, quod esset affine ei narratiunculæ quam ex Frontino habet Freinshemius infra c. 6. de milite ornatum elegantius scutum habente: quod se non reprehendere Scipio dixerit, quoniam ille melius scuto quam gladio uteretur.

⁶² *Virgis cecidit*] Virgæ enim inhonestius supplicium, et ideo a civium tergo remotum. Gronovius ex quibusdam libris edidit *fustibus cecidit*. Sed *fustuarium*, militare supplicium, usitatum fuit etiam in cives, etiam Ciceronis ævo, ut patet ex Phil. III. c. 6.

rent militem, vendidit. Sæpe adversus eruptiones hostium feliciter pugnavit. Vaccæi obsessi, liberis conjugibusque trucidatis, ipsi se interemerunt. Scipio amplissima munera, missa sibi ab Antiocho rege Syriæ, quam celare aliis imperatoribus regum munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse dixit, omniaque ea referre quæstorem in publicas tabulas jussit: ex iis se viris fortibus dona daturum. Quam undique Numantiam obsidione clausisset, et obsessos fame videret urgueri; hostes, qui pabulatum exierant, vetuit occidi; quod diceret, velocius absumpturos, frumenti quod haberent, si plures fuissent.

LVIII.

Ti. Sempronius Gracchus tribunus plebis, quum legem agrariam ferret adversus voluntatem senatus et equestris ordinis, ne quis ex publico agro plus, quam ⁶³ quingenta jugera, possideret, in eum furorem exarsit, ut M. Octavio collega, causam diversæ partis defendenti, potestatem lege lata abrogaret: ⁶⁴ eque, et Gracchum fratrem, et Ap. Claudium socerum, triumviros ad dividendum agrum crearet. Promulgavit et aliam legem agrariam, ⁶⁵ qua sibi latius agrum patefaceret, ut iidem triumviri judicarent, qua publicus ager, qua privatus esset. deinde, quum minus agri esset, quam quod dividi posset sine offensa etiam plebis, (quoniam eos ad cupiditatem ⁶⁶ amplum modum sperandi incitaverat) legem se promulgaturum ostendit, ut iis, qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia, quæ regis Attali fuisset, divideretur. Hæredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumemis filius. ⁶⁷ Tot indignitatibus commotus graviter senatus, ante omnes ⁶⁸ T. Annius consularis, qui, quum in senatu in Gracchum perorasset, raptus ab eo ad populum, delatusque plebi, rursus in eum pro rostris concionatus est. Quum iterum

⁶³ *Quingenta jugera*] Certa emendatio Sigonii, nixa Plutarcho et Appiano. Nec dubium est quin Gracchus revocare voluerit legem Liciniam de modo agrorum, de qua Liv. agit libro VI. extremo: quæ quidem lex illum ipsum numerum quingentorum jugerum præscribat. Plerique libri, tum scripti, tum editi, habebant *decem jugera*: Campanus *centum*: Pithæus apud Hearnium *mille*.

⁶⁴ *Seque et fratrem Caium*] Sic legi jussit Sigonius ex vet. lib. melius, ut nobis videtur, quam *seque et Gracchum fratrem*, quamvis pleraque librorum manus hoc præferat.

⁶⁵ *Qua sibi latius agrum pateface-*

ret] Hæc nobis paulo suspectiora sunt. Vid. infra c. 31. quem sensum ex iis exsculpere conetur Freinsheimius.

⁶⁶ *Amplum modum*] Amplum agri modum. Hæc vera est lectio, quam exhibent Andreas, Campanus, et scripti Gronovio inspecti. Quidam libri habent *ampla modo*.

⁶⁷ *Tot indignitatibus*] Sic edidit Gronovius ex scriptis et vett. edit. quibus succinit Campanus. Quidam *indignationibus*.

⁶⁸ *P. Mucius consul*] Libri omnes hic sunt mendosi. Plerique habent C. Antonius, alii T. Annius. Verum nomen consulis reposuit Sigonius.

tribunus plebis creari vellet Gracchus, auctore P. Cornelio Nasica, in Capitolio ab optimatibus occisus est, ictus primum fragmentis subuelliorum, et inter alios, qui in eadem seditione occisi erant, insepultus in flumen projectus. Res praterea in Sicilia vario eventu adversus fugitivos gestus continet.

LIX.

Numantini, fame coacti, ipsi se per vicem tradentes trucidaverunt. Captam urbem Scipio Africanus delevit, et de ea triumphavit, quartodecimo anno post Karthaginem deletam. P. Rupilius consul in Sicilia cum fugitivis debellavit. Aristonicus, regis Eumenis filius, Asiam occupavit; quum, testamento Attali regis legata populo Romano, libera esse deberet. Adversus eum P. Licinius Crassus consul, quum idem pontifex maximus esset, (quod numquam antea factum erat) extra Italiam projectus, praelio victus et occisus est. M. Perperna consul victum Aristonicum in deditionem accepit. Q. Pompeius et Q. Metellus, tunc primum uterque ex plebe facti censores, lustrum condiderunt. Censa sunt civium capita trecenta septemdecim millia, octingenta viginti tria, prater pupillos et viduas. Q. Metellus censor censuit, ut omnes cogereantur ducere uxores, liberorum creandorum caussa. exstat oratio ejus, quam Augustus Cæsar, quum de maritandis ordinibus ageret, ⁶⁹ velut in hæc tempora scriptam in senatu recitavit. C. Atinius Labeo tribunus plebis Q. Metellum censorem, a quo in senatu legendo præteritus erat, de saxo dejici jussit: quod ne fieret, ceteri tribuni plebis auxilio fuerunt. Quum Carbo tribunus plebis rogationem tulisset, ⁷⁰ ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creare liceret; rogationem ejus P. Africanus gravissima oratione dissuasit; in qua dixit, Ti. Gracchum jure cæsum videri. ⁷¹ Gracchus contra suasit rogationem: ⁷² sed Scipio tenuit. Bella inter Antiochum Syriæ, et Phraatem Parthorum regem gesta, nec magis quietæ res Egypti referuntur. Ptolemæus, Euergetes cognominatus, ob nimiam crudelitatem suis invisus, incensa a populo regia,

⁶⁹ Velut in hæc tempora scriptam] Ante Sigoniam editi: velut eo tempore. Ille correxit ex vet. lib. cui adstipulatur Campanus. Recte in hæc tempora. Habetur enim ratio personæ Livii, qui Augusto æqualis fuit.

⁷⁰ Ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creari liceret] Emendat Gronovius: ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creari liceret. Sane, ut vulgo legitur, si vellet non potest re-

ferri nisi ad tribunum, quod absurdum est. Creare habet Campanus.

⁷¹ Gracchus contra] Videtur excludisse prænomen: C. Gracchus contra. Gronovius.

⁷² Sed Scipio tenuit] Hoc quis dederit, incertum. Sed Andreas, Campanus, MSS. Hearnii: censuit. Vulgatæ lectionis sensus commodus est: tenuit propositum, vicit.

clam ⁷³ Cypron profugit. et, quum sorori ejus Cleopatæ, quam (filia ejus virgine per vim compressa, atque in matrimonium ducta) repudiaverat, regnum a populo datum esset, infensus filium, quem ex illa habebat, Cypri occidit, caputque ejus et manus, et pedes matri misit. Seditiones a triumviris Fulvio Flacco, et C. Graccho, et C. Papirio Carbone, agro dividendo creatis, excitatæ: quibus quum P. Scipio Africanus adversaretur: fortisque ac validus de die domum se recepisset, mortuus in cubiculo inventus est. Suspecta fuit, tamquam ei venenum dedisset, Sempronia uxor, hinc maxime, quod soror esset Gracchorum; cum quibus similtas Africano fuerat. de morte tamen ejus nulla quæstio acta. Eo defuncto, seditiones triumvirales acris exarserunt. C. Sempronius consul contra Jupydas primo rem male gessit: mox victoria cladem acceptam emendavit virtute D. Junii Bruti, ejus, qui Lusitaniam subegerat.

LX.

L. Aurelius consul ⁷⁴ rebellantes Sardos subegit. ⁷⁵ M. Fulvius Flaccus primus Transalpinos Ligures bello domuit, missus in auxilium Massiliensibus adversus Salluvios Gallos, qui fines Massiliensium populabantur. L. Opimius prætor Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit, Fregellas diruit. Pestilentia in Africa ab ingenti locustarum multitudine, et deinde necatarum strage, fuisse traditur. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta millia septingenta trigenta sex. C. Gracchus, Tiberii frater, tribunus plebis, eloquentior quam frater, perniciosas aliquot leges tulit: inter quas frumentariam, ut ⁷⁶ semisse et triente frumentum plebi daretur: alteram legem agrariam, quam et frater ejus tulerat: tertiam, qua equestrem ordinem, tunc cum senatu consentientem, conrumperet: ⁷⁷ ut sexcenti ex equitibus in curiam sublegerentur: et quia illis temporibus

⁷³ Cypron profugit] Sic edidit Gronovius ex membran. Vulgo in Cyprum. Campanus quoque omittit præpositionem.

⁷⁴ Rebellantes Sardos] Hanc scripturam, quam Gronovius a Fighii conjectura profectam ait, tuetur Pithæus quoque apud Hearnium. Plerique MSS. bellantes.

⁷⁵ M. Fulvius Flaccus primus omnium Transalpinos Ligures bello domuit] At in Epit. XLVII. Q. Opimius consul Transalpinos Ligures . . . subegisse dicitur. Majus autem est subegisse, quam domuisse. Hæc observat Perizonius Animadv. Hist. c. 8. Legamus

igitur hoc loco Transalpinos Gallos.

⁷⁶ Semisse et triente] Id est, sextante, sive decem assis partibus, quales duodecim totum assem æquant.

⁷⁷ Ut sexcenti ex equitibus] Rualdus, Animadv. 26. in Plut. multis probat hoc tulisse C. Gracchum, ut judicia ab senatoribus ad Equites transferrentur: cetera quæ hic narrantur, vana et futilia esse. Non absurda Freinsheimii conjectura est, infra c. 66. hoc tentasse vel certe cogitasse Gracchum, quod narrat auctor epitomes, sed perficere non potuisse, atque adeo ad transferenda ad solos Equites judicia animum adjecisse.

trecenti tantum senatores erant, sexcenti equites trecentis senatoribus admiscerentur: id est, ut equester ordo bis tantum virium in senatu haberet. et, continuato in alterum annum tribunatu, legibus agrariis latis effecit, ut complures coloniae in Italia deducerentur, et una in solo diruta Karthaginis; quo, ipse triumvir creatus, coloniam deduxit. Præterea res a Q. Metello consule adversus Baliares gestas continet: quas Græci Gymnesias adpellant, quia ætatem nudi exigant: ⁷⁸ Baliares a teli missu adpellati, aut a Baleo, Herculis comite, ibi relicto tunc, quum Hercules ad Geryonem navigaret. Motus quoque Syriæ referuntur, in quibus Cleopatra Demetrium virum suum et Seleucum filium, indignata quod, occiso patre ejus a se, injussu suo diadema sumsisset, interemit.

LXI.

C. Sextius proconsul, victa Salluviorum gente, coloniam Aquas Sextias condidit, ⁷⁹ ob aquarum copiam e calidis frigidisque fontibus, atque a nomine suo ita adpellatas. Cn. Domitius proconsul adversus Allobrogas ad oppidum Vindalium feliciter pugnavit. Quibus bellum inferendi causa fuit, quod Teutomalium, Salluviorum regem, fugientem recepissent, et omni ope juvissent; quodque Æduorum agros, sociorum populi Romani, vastassent. C. Gracchus, seditioso tribunatu facto, quum Aventinum quoque armata multitudo occupasset, a L. Opimio consule, ex senatusconsulto vocato ad arma populo, pulsus et occisus est; et cum eo Fulvius Flaccus consularis, socius ejusdem furoris. Q. Fabius Maximus consul, Paulli nepos, adversus Allobrogas et Bituitum, Arvernorum regem, feliciter pugnavit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia hominum centum viginti. Ipse, quum ad satisfaciendum senatui Romam profectus esset, ⁸⁰ Albam custodiendus datus est, quia contra pacem videbatur, ut in Galliam remitteretur. Decretum quoque est, ut Congentiatus, filius ejus, comprehensus Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. L. Opimius, accusatus apud populum a Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos cives in carcerem conjecisset, absolutus est.

LXII.

Q. Marcius consul ⁸¹ Stænos, gentem Alpinam, expugnavit.

⁷⁸ Baleares a teli missu] Nempe a verbo Græco βάλλειν.

⁷⁹ Ob aquarum copiam] Magis placeat cum Gronovio legere: ab aquarum copia. . . atque a nomine suo ita adpellatas.

⁸⁰ Albam custodiendus datus est] Sic duo e MSS. Gronovii et Pithæus

apud Hearnium. Atque id elegantius nobis visum est, quam quod vulgati præferunt, *Albe*.

⁸¹ Stænos] Sic scribitur hoc nomen apud Strabonem, l. IV. p. 204. et apud Plinium, l. III. c. 20. Pighius legi jubet *Stænos* ex marmoribus Capitoli- nis.

Micipsa, Numidarum rex, mortuus regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hiempsali, et Jugurthæ fratris filio, quem adoptaverat. L. Cæcilius Metellus Dalmatas subegit. Jugurtha Hiempsalem fratrem bello petiit, quem victum occidit: Adherbalem regno expulit: ⁸² is a senatu restitutus est. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ahenobarbus, censores, duos et triginta senatu moverunt. Præterea motus Syriæ regum continet.

LXIII.

Cato Porcius consul in Thracia male adversus Scordiscos pugnavit. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta quatuor millia, trecenta triginta sex. Emilia, Licinia, Marcia, virgines Vestales, incesti damnatae sunt: idque incestum quemadmodum et commissum, et deprehensum, et vindicatum sit, refertur. Cimbri, gens vaga, populabundi in Illyricum venerunt: ab iis Papirius Carbo consul cum exercitu fusus est. Livius Drusus consul adversus Scordiscos, gentem a Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnavit.

LXIV.

Adherbal, bello petitus a Jugurtha, et in oppido Cirta obsessus, contra denunciationem senatus ab eo occisus est. Ob hoc ipsi Jugurthæ bellum indictum: idque Calpurnius Bestia consul gerere jussus, pacem cum Jugurtha injussu populi et senatus fecit. Jugurtha, fide publica evocatus ad indicandos auctores consiliorum suorum, quod multos pecunia in senatu corrupisse dicebatur, Romam venit: et, propter eadem, admissam in regulum quemdam, nomine Massivam, ⁸³ qui regnum ejus populo Romano invisi adfectabat, Romæ interfectum, quum periclitaretur, caussam capitis dicere jussus, clam profugit, et, cedens urbe, fertur dixisse: O urbem venalem, et cito perituram, si emptorem invenerit! A. Postumius legatus ⁸⁴ infelicitè prælio adversus Jugurtham gesto pacem quoque adjecit ignominiosam, quam non esse servandam senatus censuit.

⁸² *Is a senatu restitutus est]* Sic edidit Gronovius ex aliquot MSS. quibus assentitur Campanus. Vulgo qui a senatu.

⁸³ *Qui regnum ejus . . . appetebat]* Aliquot MSS. Gronovio inspecti, et Pithæus apud Hearnium pro *appetebat*

substituunt *affectabat*: quod verbum magis proprium videtur.

⁸⁴ *Infelicitè prælio . . . gesto pacem quoque adjecit]* Sic legi jussit Sigonius, cui assentitur Pithæus. Plerique libri inter *et gesto* et *pacem* inserunt verbum *confixit*, quod plane otiosum est.

LXV.

Q. Cæcilius Metellus consul duobus præliis Jugurtham fudit, totamque Numidiam vastavit. M. Junius Silanus consul adversus Cimbros infeliciter pugnavit. legatis Cimbriorum⁸⁵ sedem et agros, in quibus consisterent, postulantibus senatus negavit. M. Minucius proconsul adversus Thracas prospere pugnavit. L. Cassius consul a Tigurinīs Gallis, pago Helvetiorum, qui a civitate secesserant, in finibus Allobrogum cum exercitu cæsus est. milites, qui ex ea clade superaverunt, obsidibus datis, et dimidia rerum omnium parte, ut incolumes dimitterentur, cum hostibus pacti sunt.

LXVI.

Jugurtha, pulsus a C. Mario Numidia, auxilio Bocchi, Maurorum regis, adjutus est: et, cæsis prælio Bocchi quoque copiis, nolente Boccho bellum infeliciter susceptum diutius sustinere, victus ab eo et Mario traditus est: in qua re præcipua opera L. Cornelii Sullæ, quæstoris Marii, fuit.

LXVII.

M. Aurelius Scaurus, legatus consulis, a Cimbris fuso exercitu, captus est: et, quum,⁸⁶ in consilium ab iis evocatus, deterreret eos, ne Alpes transirent Italiam petaturi, eo quod diceret, Romanos vinci non posse,⁸⁷ a Boiorige rege, feroci juvene, occisus est. Ab iisdem hostibus Cn. Manlius consul et Q. Servilius Cæpio proconsul, victi prælio castrisque binis eruti sunt. militum millia octoginta occisa, calorum et lixarum quadraginta.⁸⁸ Secundum populi Romani jussionem, Cæpio-
nis, cujus temeritate clades accepta erat, damnati bona publica sunt, primi post regem Tarquinium; imperiumque ei abrogatum. in triumpho C. Marii ductus ante currum ejus Jugurtha cum duobus filiis, et in carcere necatus est. Marius triumphali veste in senatum venit, quod nemo ante eum fecerat:

⁸⁵ Sedem et agros in quibus considerat] Aliquot MSS. tum Hearnii, tum Gronovii, Andreas, Campanus: in quibus consisterent.

⁸⁶ In consilium ... evocatus] Multo melius Pithæus apud Hearnium, advocatus.

⁸⁷ A Boiorige] Conjectura Freinsheimii a Gronovio probata. Prius legabatur: a Bolo rege. Edidimus feroci, quemadmodum Campanus et Andreas,

et libri Hearnii habent, non feroco, ut nunc vulgo editi.

⁸⁸ Secundum populi Romani jussionem] Hæc non immerito inepta Gronovio visa sunt. Ille ex MSS. vestigiis legit: Octoginta millia militum occisa, calorum ac lixarum quadraginta, secundum Avarionem. Cæpio-
nis, et in illa regione res gesta est: eo favet Pithæus quoque apud Hearnium; secundum Avarionem.

eique propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magistratus est. Secundo et tertio absens consul creatus, quartum consulatum dissimulanter captans consecutus est. Cn. Domitius pontifex maximus populi suffragio creatus est. Cimbri, vastatis omnibus, quæ inter Rhodanum et Pyrenæum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi, ibique multa loca populati, a Celtiberis fugati sunt: reversique in Galliam,⁸⁹ bellicosius se Teutonis conjunxerunt.

LXVIII.

M. Antonius prætor in Ciliciam maritimos prædones persecutus est. C. Marius consul summa vi obpugnata a Teutonis et Ambronibus castra defendit. duobus deinde præliis circa Aquas Sextias eos hostes delevit, in quibus cæsa traduntur hostium ducenta millia, capta nonaginta. Marius absens quintum consul creatus est. triumphum oblatum, donec et Cimbros vinceret, distulit. Cimbri, repulso ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconsule, qui fauces Alpium obsederat, et ad flumen Athesim castellum editum insederat, reliqueratque,⁹⁰ quum, virtute sua expliciti, fugientem proconsulem exercitumque consecuti, in Italiam trajecissent, junctis ejusdem Catuli et C. Marii exercitibus, prælio victi sunt ab eis: in quo cæsa traduntur hostium centum quadraginta millia, capta sexaginta.⁹¹ Marius, totius civitatis consensu exceptus, pro duobus triumphis, qui obferebantur, uno contentus fuit. Primores civitatis, qui aliquamdiu ut novo homini, ad tantos honores evecto, inviderant, conservatam ab eo rempublicam fatebantur. Publicius Malleolus, matre occisa, primus insutus culeo, in mare præcipitatus est. Ancilia cum strepitu mota esse, antequam Cim-

89 *Bellicosius se Teutonis conjunxerunt*] *Bellicosius* hic frigidum est, ut et *belli causa*, quod substituit Schefferus. Libri et vett. edd. fere *imbellicosius*. Gronovius conjicit: *Ambronibus se et Teutonis conjunxerunt*. Certe in Epit. sequenti Ambrones et Teutoni simul castra Marii oppugnasse memorantur.

90 *Quum virtute sua expliciti*] Vett. editiones et plerique MSS. *explicita*. Mutavit Sigonius, et intelligit Cimbros obsidione quasi Catuli liberatos. Verum Cimbri tum victores non explicabantur periculo, sed ultro periculum ac terrorem Romanis inferebant. Membranas quædam Gronovio inspectas longe aliam lectionem exhibent: *Cimbri, repulso ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconsule, qui fauces Al-*

pium obsidebat, flumen Athesim transgressi, castellum editum, quod insederat, ut reliquerat, effecerunt. quem tamen virtute sua explicita fugientem proconsulem exercitumque consecutus est. In Italiam quum deinde trajecissent, junctis ejusdem Catuli copiis, etc. Hæc, inquit Gronovius, videntur meliora vulgatis, modo scribas *relinqueret*, et illa, *quem tamen*, sic corrigas et suppleas: *qui tamen in castello fuerunt, virtute sua expliciti fugientem proconsulem exercitumque consecutus sunt*. Digna memoria virtus, de qua vid. c. 50. hujus libri.

91 *Marius totius civitatis consensu exceptus*] Videtur hic aliquid desiderari, quale esset summo cum honoris vel ingenti gratulatione.

bricum bellum consummaretur, referuntur. Bella præterea inter Syria reges gesta continet.

LXIX.

L. Appuleius Saturninus, adjuvante C. Mario, et per milites occiso A. Nonio competitore, tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, gessit; et, quum legem agrariam per vim tulisset, Metello Numidico, eo quod in eam non juraverat, diem dixit: qui quum a bonis civibus defenderetur, ne caussa certaminum esset, in exilium voluntarium Rhodum profectus est: ibique legendum et audiendis magnis viris vocabatur. Profecto C. Marius, seditionis auctor, qui sextum consulatum per tribus sparsa pecunia emerat, aqua et igni interdixit. Idem Appuleius Saturninus tribunus plebis C. Menmum candidatum consulatus, quem maxime adversarium actionibus suis timebat, occidit. quibus rebus concitatu senatu, (in cujus caussam et C. Marius, homo variis et mutabilis ingenii consiliique semper secundum fortunam, transierat, quum eum tueri minime posset) obpressus armis cum Glaucia prætore, et aliis ejusdem furoris sociis, bello quodam interfectus est. Q. Cæcilius Metellus ab exilio, ingenti totius civitatis favore, reductus est. M'. Aquilius proconsul in Sicilia bellum servile excitatum confecit.

LXX.

Quum M'. Aquilius de pecuniis repetundis caussam diceret, ipse iudices rogare noluit. M. Antonius, qui pro eo perorabat, tunicam a pectore ejus discidit, ut honestas cicatrices ostenderet: quibus conspectis, indubitanter absolutus est. Cicero ejus rei solus auctor. T. Didius proconsul adversus Cæliberos feliciter pugnavit. Ptolemæus, Cyrenarum rex, cui

92 *Eo quod in eam non juraverat*] MSS. Gronovii, qui in eam non juraverat: elegantius.

93 *Ibique legendum et audiendis magnis viris vocabatur*] Plerique MSS. et vet. editi habent vel *advocabatur*, vel *advocatur*. Unde Gronovius edendum credidit *avocabatur*. Verbum proprium, inquit, de his qui aut a senatu rerum adversarum, aut gravantibus alloqui negotiis animum avertunt, eique levando dant operam. Utatur, qui voluerit. Nobis videtur simplicius *vocabatur*, quod vulgati tenent.

94 *Candidatum consulatus*] Ante VOL. IV.

Signonium vulgati adhibebant *petitorum*: quam vocem ille ex vet. libro, cui Campanus assentitur, delevit, sed tamen revocandam esse Gronovius existimavit. Nobis nihil necesse visum est otiosum nomen inculcare.

95 *A Rabirio quodam*] Conjectura Sigonii. Libri, et vet. editi, *bello quodam*. Freinshemius, *telo quodam*. Cicero pro Rabirio, c. 11. *Scæva Servo Q. Cælonis, qui occidit L. Saturninum, libertas data est*. Unde posses legere, a *Scæva quodam*, vel a *Servo quodam*. GRONOVIVS.

cognomentum Apioni fuit, mortuus heredem populum Romanum reliquit, et ejus regni civitates senatus liberas esse jussit. Ariobarzanes in regnum Cappadociæ a L. Cornelio Sulla reductus est. Parthorum legati, a rege Arsace missi, venerunt ad Sullam, ⁹⁶ ut amicitiam populi Romani peterent. P. Rutilius, vir summæ innocentiae, quoniam legatus ⁹⁷ Q. Mucii proconsulis a publicanorum injuriis Asiam defenderat, invisus equestri ordini, penes quem judicia erant, repetundarum damnatus, in exsilium missus est. ⁹⁸ C. Sestius prætor contra Thracas infelicitè pugnavit. Senatus, quum impotentiam equestris ordinis in judiciis exercendis ferre nollet, omni vi niti cæpit, ut ad se judicia transferrentur, sustinente causam ejus M. Livio Druso tribuno plebis: qui, ut vires sibi adquireret, perniciose spe largitionum plebem concitavit. Præterea motus Syria regum continet.

LXXI.

M. Livius Drusus, tribunus plebis, ut majoribus viribus senatus causam susceptam tueretur, socios et Italicos populos ⁹⁹ spe civitatis Romanæ sollicitavit: iisque adjuvantibus, per vim legibus agrariis frumentariisque latis, judiciariam quoque pertulit; ut æqua parte judicia penes senatum et equestrem ordinem essent. Quum deinde promissa sociis civitas præstari non posset, irati Italici defectionem agitare cæperunt. ¹ Eorum coitus, conjurationesque, et orationes in conciliis principum referuntur. propter quæ Livius Drusus, invisus etiam senatui factus, velut socialis belli auctor, incertum a quo, domi occisus est.

LXXII.

Italici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani, initio belli a Picentibus moto. Q. Servilius proconsul in oppido Ascula cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occisus est. saga populus sumsit. Ser. Galba, a Lucanis comprehensus, unius femina opera,

⁹⁶ Ut amicitiam populi Romani peterent] Andreas, Campanus, et Hearnii codex, a populo Romano.

⁹⁷ Q. Mucii proconsulis] Conjectura Sigonii, testimonio Asconii nixa. Vid. et infra capp. 10. et 11. hujus libri. Antea legebatur hoc loco, C. Marii.

⁹⁸ C. Sestius prætor] Sic Andreas et turba editorum ante Sigonium. Ille reposuit C. Sestius: et ei Gronovius assensus est. Sed quum hæc emendatio haud satis cum historia quadrare videretur,

ut probabimus in not. ad e. 17. hujus libri, revocavimus eam lectionem quam Sigonius mutaverat: eo quidem magis, quod Freinshemius illam agnoscit e. 56.

⁹⁹ Spe civitatis Romanæ sollicitavi] Haud fortasse spernendum quod habet Campanus, in spem civitatis.

1 Coitus] Magis placeret coitione: quæ vox in hujusmodi rebus valde propria est.

ad quam devertebatur, captivitate exemptus est. *Æsernia* et *Alba* coloniae ab *Italicis* obsessae sunt. *Auxilia* deinde *Latini* nominis externarumque gentium missa populo Romano, et expeditiones invicem expugnationesque urbium referuntur.

LXXIII.

L. Julius Caesar consul male adversus *Samnites* pugnavit. *Nola* colonia in potestatem *Samnitium* venit cum *L. Postumio* praetore, qui ab iis interfectus est. Complures populi ad hostes defecerunt. Quum *P. Rutilius* consul male adversus hostes *Marsos* pugnasset, et in praelio cecidisset, *C. Marius*, legatus ejus, meliorem eventum cum hostibus conflixit. *Ser. Sulpicius* Pelignos praelio fudit. *Q. Cyprio*, legatus *Rutilii*, quum obsessus prospere in hostes erupisset, et ob eum successum aquatim ei cum *C. Mario* esset imperium, temerarius factus, et circumventus insidiis, fuso exercitu cecidit. *L. Julius Caesar* consul feliciter adversus *Samnites* pugnavit. ob eam victoriam *Romae* saga posita sunt. et, ut varia belli fortuna esset, *Æsernia* colonia cum *M. Marcello* in potestatem *Samnitium* venit. Sed *C. Marius* praelio *Marsos* fudit, ² *Herio Asinio*, praetore *Marrucinorum*, occiso. *C. Caelius* in *Gallia Transalpina* *Salluvios* rebellantes vicit.

LXXIV.

Cn. Pompeius *Picentes* praelio fudit, et obsedit: propter quam victoriam *Romae* praetextae et alia magistratum insignia sumta sunt. *C. Marius* cum *Marsis* dubio eventu pugnavit. *Libertini* tum primum militare ceperunt. *A. Plotius* legatus *Umbros*, ³ *L. Porcius* praetor *Marsos*, quum uterque populus defecisset, praelio vicerunt. *Nicomedes* in *Bithynia*, *Ariobarzanes* in *Cappadocia* regna reducti sunt. *Cn. Pompeius* consul *Marsos* acie vicit. Quam aere alieno oppressa esset civitas, ⁴ *A. Sempronius Asellio* praetor, quoniam secundum debitores jus dicebat, ab iis, qui saenerabantur, in foro occisus est. Praeterea incursiones *Thracum* in *Macedoniam* populationesque continet.

² *Herio Asinio*] Sic edd jussit hoc nomen *Gronovius* ex *Velleio* et *Appiano*. Antea, *Hirno*, vel *Hirnio Asinio*.

³ *L. Porcius* praetor *Marsos*] Ea quae sequuntur, quum uterque populus defecisset, probant in voce *Marsos* hunc esse mendum. Non enim tum primum desistere ceperunt *Marsi*: sed omnium primi rebellionis signum sus-

tulerant. Lege ex *Floro* et *Orosio* *Etruscos*, quos *Appianus* auctor est, non initio belli, sed suscepto et gesto magna ex parte bello, defecisse.

⁴ *A. Sempronius Asellio*] Magna pars librorum, *Asellus*. *Signonius* emendavit ex *Appiano*, *Valerio Maximo*, etc. *Campanus* veram lectionem hic servat, *Asellio*.

LXXV.

A. Postumius Albinus legatus, quum classi præesset, infamis crimine prodicionis, ab exercitu suo interfectus est. L. Cornelius Sulla legatus Samnites prælio vicit, et bina castra eorum expugnavit. Cn. Pompeius Vestinos in deditionem accepit. L. Porcius consul, rebus prospere gestis, fusisque aliquoties Marsis, dum castra eorum expugnat, cecidit. ea res hostibus victoriam ejus prælii dedit. Cosconius et Lucceius Samnites acie vicerunt, Marium Egnatium, nobilissimum hostium ducem, occiderunt, compluraque eorum oppida in deditionem acceperunt. L. Sulla Hirpinos domuit, Samnites multis præliis fudit, aliquot populos recepit: quantisque raro quisquam alius ante consulatum rebus gestis, ad petitionem consulatus Romam est profectus.

LXXVI.

A. Gabinius legatus, rebus adversus Lucanos prospere gestis, et plurimis oppidis expugnatis, in obsidione castrorum hostilium cecidit. Sulpicius legatus Marrucinos cecidit, totamque eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconsul Vestinos et Pelignos in deditionem accepit. Marsi quoque, a L. Murena, et ⁵ Cæcilio Pinna legatis aliquot præliis fracti, pacem petierunt. Asculum a Cn. Pompeio captum est, cæsis et a Mam. Emilio legato Italicis. Silo Pompædus, dux Marsorum, ⁶ auctor hujus rei, in prælio cecidit. Ariobarzanes Cappadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno a Mithridate Ponti rege pulsus sunt. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam populationesque continet.

LXXVII.

Quum P. Sulpicius tribunus plebis, auctore C. Mario, perniciosas leges promulgasset, ut exsules revocarentur, et novi cives libertiniique distribuerentur in tribus, et ut Marius adversus Mithridatem Ponti regem dux crearetur, et adversantibus consulibus Q. Pompeio et L. Sullæ vim intulisset, ⁷ occiso Q. Pompeio consulis filio, genero Sullæ; L. Sullæ consul cum exercitu in urbem venit, et adversus factionem

⁵ Cæcilio Pio] Sic edidit Sigonius: quam lectionem firmat Gronovius ex Velleio, l. II. c. 15. Libri habent Cæcilio Pinna. Vid. infra, c. 2.

⁶ Auctor hujus rei] Imo hujus belli.

⁷ Occiso Q. Pompeio] Sic dedit et conjectura Sigonius, quum prius legere-
retur occisique Pompeio. Assentitur
Sigonio Pithæus apud Hearnium.

Sulpicii et Marii in ipsa urbe pugnavit, eamque expulit. ⁸ ex qua duodecim a senatu hostes, inter quos ⁹ C. Marius pater et filius, judicati sunt. P. Sulpicius, quum in quadam villa lateret, indicio servi sui retractus et occisus est. servus, ¹⁰ ut premium promissum indici haberet, ¹¹ manumissus, et ob scelus proditi domini de saxo dejectus est. C. Marius filius in Africam trajecit. C. Marius pater, quum in paludibus Minturnensium lateret, extractus est ab oppidanis: et, quum missus ad occidendum eum servus, natione Gallus, majestate tanti viri perterritus recessisset, ¹² inpositus publice in navim delatus est in Africam. L. Sulla civitatis statum ordinavit: exinde colonias deduxit. Q. Pompeius consul, ad accipiendum a Cn. Pompeio proconsule exercitum profectus, consilio ejus occisus est. Mithridates, Ponti rex, Bithynia et Cappadocia occupatis, et pulso Aquillio legato, Phrygiam, provinciam populi Romani, cum ingenti exercitu intravit.

LXXVIII.

Mithridates Asiam occupavit: Q. Oppium proconsulem, item Aquillium legatum, in vincula conjecit: jussuque ejus, quidquid civium Romanorum in Asia fuit, uno die trucidatum est. Urbem Rhodum, quæ sola in fide permanserat, obpugnavit, et aliquot præliis navalibus victus recessit. Archelaus, prefectus regis, in Græciam cum exercitu venit; Athenas occupavit. Præterea ¹³ trepidationem urbium insularumque, aliis ad populum Romanum civitates suas trahentibus, continet.

LXXIX.

L. Cornelius Cinna, quum perniciosas leges ¹⁴ per vim atque arma ferret, pulsus urbe a Cn. Octavio collega, ¹⁵ cum sex tribu-

⁸ *Ex qua]* Hoc quoque debetur Sigonio. Firmant Pitheus apud Hearnium, et Campanus. Reliqui, ex quo. ⁹ *C. Marius pater et filius]* Magis placeret Gronovio, Cui Marii pater et filius.

¹⁰ *Ut premium promissum indici]* Ita Gronovius. Sigonius ex vetere libro *premium indicii*. Reliqui, *premiu indicii*.

¹¹ *Manumissus est, et . . . de saxo dejectus est]* Alterutrum ex illis est vacat. Prius ignorant duo e MSS. Gronovii et Pitheus apud Hearnium: posterius, Campanus.

¹² *Inpositus publicæ navis]* Non mi-

nus placeret *publice in navim*, quomodo Pitheus et Sigonius apud Hearnium volunt: a quibus non longe abit Andreas, qui exhibet *publice in navis*.

¹³ *Trepidationem]* Unus e MSS. Gronovii cum Campano, *trepidationes*.

¹⁴ *Per vim atque urna]* Duæ postremæ voces adjectæ sunt a Sigonio, ex vet. ut ipse ait, lib. Sed earum hic nullus est usus: nec eas agnoscunt Campanus, Andreas, et magna pars librorum.

¹⁵ *Cum sex tribus plebis]* Hoc quoque a Sigonio est, cui assentitur apud Hearnium Pitheus. Antea cum *Sextio tribus plebis*. Campanus, cum

nis plebis: imperioque ei abrogato, corruptum Ap. Claudii exercitum in potestatem suam redegit, et bellum urbi intulit, accessit C. Mario ex Africa cum aliis exsulibus: in quo bello duo fratres, alter ex Pompeii exercitu, alter ex Cinnae, ignorantes concurrerunt: et, quum victor spoliaret occisum, agnito fratre, ingenti lamentatione edita, rogo ei exstrueto, ipse supra rogam se transfudit, et eodem igni consumtus est. ¹⁶ *Et quam obprimi inter initia potuissent, Cn. Pompeii fraude, qui, utramque partem fovendo, vires Cinnae dedit, nec nisi profligatis optimatum rebus auxilium tulit, et consulis segnitie confirmati Cinna et Marius quatuor exercitibus,* ¹⁷ *ex quibus duo Q. Sertorio et Carboni dati sunt, urbem circumdederunt. Ostiam coloniam Marius expugnavit, et crudeliter diripuit.*

LXXX.

Italicis populis a senatu civitas data est. Samnites, qui soli arma retinebant, Cinnae et Mario se conjunxerunt. ab iis Plautius cum exercitu cæsus est. Cinna et Marius cum Carbone et Sertorio Janiculum occupaverunt, et fugati ab Octavia consule recesserunt: Marius Antium, et Ariciam, et Lanuvium colonias devastavit. Quum nulla spes esset optimatibus resistendi propter segnitiam et perfidiam et ducum et militum, qui corrupti aut pugnare nolebant, aut ad diversas partes transibant, Cinna et Marius in urbem recepti sunt: qui, velut captam, eam cadibus et rapinis vastarunt, Cn. Octavio consule occiso, et omnibus adversæ partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentissimo viro, ¹⁸ *L. et C. Cesare, quorum capita in rostris posita sunt. Crassus filius ab equitibus Fimbriae occisus, pater Crassus, ne quid indignum virtute sua pateretur, gladio se transfixit. Et citra ulla comitia consules in sequentem annum se ipsos renunciaverunt: eodemque die, quo magistratum inierant, Marius Sex. Licinium senatorem de saxo dejici jussit; editisque multis sceleribus, Idibus Januariis decessit: vir, cujus si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit. adeo, quam rempublicam armatus servavit, eam primo togatus omni genere fraudis, postremo armis hostiliter evertit.*

Sexto Publio tribuno plebis. Non tam constat nobis, quomodo legendum sit, quam Sigoniam lectionem vitiosam esse. Appianus enim libro primo Civil. testis est majorem partem tribunorum plebis cum Octavio sensisse.

¹⁶ *Et quum obprimi inter initia potuissent* Sic dedimus auctore uno ex

MSS. Gronovii, ut referatur verbum ad id quod sequitur, *confirmati Cinna et Marius.* Vulgo *potuissent.*

¹⁷ *Quorum duo*] Complures MSS. et Campanus, *ex quibus duo.*

¹⁸ *L. et C. Cesare*] Lege cum Gronovio, *L. et C. Caesaribus.*

LXXXI.

L. Sulla Athenas, quas Archelaus, praefectus Mithridatis, occuparat, circumsevit, et cum magno labore expugnavit. urbi libertatem, et civibus, quae habuerant, reddidit. Magnesia, quae sola in Asia civitas in fide manserat, summa virtute adversus Mithridatem defensa est. Præterea Thracum in Macedonia continet gesta.

LXXXII.

Sulla copias regis, quæ, Macedonia occupata, in Thessaliam venerant, prælio vicit, cæsis hostium centum millibus, et castris quoque expugnatis. Renovato deinde bello, iterum exercitum regis fudit ac delevit. Archelaus cum classe regia Sulla se tradidit. L. Valerius Flaccus consul, collega Cinnae, missus, ut Sullæ succederet, propter avaritiam invisus exercitui suo, a C. Fimbria legato ipsius, ultimæ audaciæ homine, occisus est, et imperium ad Fimbriam translatum. Præterea expugnata in Asia urbes a Mithridate, et crudeliter direpta provincia, incursionesque Thracum in Macedoniam, referuntur.

LXXXIII.

C. Fimbria in Asia fuis prælio aliquot præfectis Mithridati, urbem Pergamum cepit, obsessumque regem, non multum absuit, quin caperet. Urbem Ilion, quæ se potestati Sullæ reservabat, expugnavit ac delevit, et magnam partem Asiæ recepit. Sulla multis præliis Thraces cecidit. Quum L. Cinna et Cn. Papirius Carbo, ab se ipsis consules per biennium creati, bellum contra Sullam pararent, effectum est per L. Valerium Flaccum principem senatus, qui orationem in senatu habuit, et per eos, qui concordiae studebant, ut legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu suo, quem invitum cogebat naves conscendere, et adversus Sullam proficisci, interceptus est. Consulatum Carbo solus gessit. Sulla, quum in Asiam trajecisset, pacem cum Mithridate fecit; ¹⁹ ita ut is cederet provinciis Asia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria, desertus ab exercitu, qui ad Sullam transierat, ipse se percussit: et inperavitque de servo suo, præbens cervicem, ut se occideret.

¹⁹ Re ut is cederet Asia, Bithynia, Cappadocia] Omnes libri et veteres edidi ante et Asia habent provinciis: quoniam vox aliquod vitii est, quum Bithynia et Cappadocia non essent tunc

provinciae Romanae, sed regna. Legimus cum Sigonio in Commentar. in Fastos ad annum 669. ita ut is cederet provinciis Asia, Bithynia, Cappadocia.

LXXXIV.

Sulla legatis, qui a senatu missi erant, futurum se in potestate senatus respondit, si cives, qui pulsi a Cinna ad se confugerant, restituerentur. quæ conditio quum justa senatui videretur, per Carbonem factionemque ejus, cui bellum videbatur utilius, ne conveniret, effectum est. Idem Carbo, quum ab omnibus oppidis Italia coloniisque obsides exigere vellet, ut fidem eorum contra Sullam obligaret, consensu senatus prohibitus est. ²⁰ Novis civibus senatusconsulto suffragium datum est. Q. Metellus Pius, qui partes optimatum secutus erat, quum in Africa bellum moliretur, a C. Fabio prætore pulsus est: senatusque consultum per factionem Carbonis et Marianorum partium factum est, ut omnes ubique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque et triginta tribus distributi sunt. Præterea belli adparatum, quod contra Sullam excitabatur, continet.

LXXXV.

Sulla in Italiam cum exercitu trajecit, ²¹ missisque legatis, qui de pace agerent, a consule C. Norbano violatis, eundem Norbanum prælio vicit. Et quum L. Scipionis alterius consulis, cum quo per omnia id egerat, ut pacem jungeret, nec potuerat, castra obpugnaturus esset, universus exercitus consulis, sollicitatus per emissos a Sulla milites, signa ad Sullam transtulit. Scipio, quum occidi posset, dimissus est. Cn. Pompeius, Cn. F. ejus, qui Asculum ceperat, conscripto voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Sullam venerat; ad quem se nobilitas omnis conferebat, ita ut deserta urbe ad castra veniretur. Præterea expeditiones per totam Italiam utriusque partis ducum referuntur.

LXXXVI.

Quum C. Marius, C. Marii filius, consul ante annos viginti per vim creatus esset, C. Fabius in Africa propter crudelita-

²⁰ Novis civibus senatusconsulto suffragium datum est] Hic profecto aliquid peccavit vel librariorum manus, vel ipse epitomes auctor. Italis enim cum civitate jus quoque suffragii datum esse constat. Sed fortasse hujus senatusconsulti hæc mens fuerat, ut quod a tribuno plebis Sulpicio institutum, mox a Sulla rescissum fuerat, renovaretur et confirmaretur, nempe, ut novi cives in quinque et triginta tribus distribuerentur.

²¹ Missisque legatis, qui de pace

agerent, a consule C. Norbano violatis] Sustulimus, auctore Campano, particulam et ante a consule. Sensus quippe est: legatis qui a Sylla missi erant, a consule violatis. Aliam hic et majoris momenti emendationem fecit Sigonius. Plerique editi et libri habebant a cons. Cn. Carbone et C. Norbano: quod contra historiarum fidem erat. Neque enim Carbo hoc anno consul fuit. Certissimam Sigonii conjecturam firmanit Pithæus apud Hearnium, et Campanus, qui habet a consule Cn. Norbano.

tem et avaritiam in prætório suo vivus exustus est. L. Philippus legatus Sullæ Sardiniam, Q. Antonio prætore pulso et occiso, occupavit. Sulla cum Italicis populis, ne timeretur ab iis, velut erepturus civitatem ²² et suffragii jus nuper datum, sædus percussit. Idemque, ex fiducia jam certæ victoriæ, litigatores, a quibus adibatur, vadimonia Romam differre jussit, quum a parte diversa urbs adhuc teneretur. L. Damasippus prætor, ex voluntate C. Marii consulis quum senatum contraxisset, omnem, quæ in urbe erat, nobilitatem trucidavit. ex cuius numero Q. Mucius Scævola pontifex maximus fugiens in vestibulo ædis Vestæ occisus est. Præterea bellum a L. Murena adversus Mithridatem in Asia renovatum continet.

LXXXVII.

Sulla C. Marium, exercitu ejus fuso delectoque ad Sacripotum, in oppido Præneste obsedit. urbem Romam ex inimicorum manibus recepit. Marium erumpere tentantem repulit. Præterea res a legatis ejus, eadem ubique fortuna partium, gestas continet.

LXXXVIII.

Sulla Carbonem, ²³ exercitu ejus fuso ad Clusium, ad Faventiam Fidentiamque cæso, Italia expulit: cum Samnitibus, qui soli ex Italicis populis nondum arma posuerant, juxta urbem Romanam ante portam Collinam debellavit: recuperataque republica, pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo hominum fuit, inquinavit. Octo millia ²⁴ deditorum ²⁵ in villa publica trucidavit: tabulam proscriptionis posuit: urbem ac totam Italiam cædibus replevit: inter quas omnes Prænestinos inermes concidi jussit: Marium, senatorii ordinis virum, eruribus brachiisque fractis, auribus præsectis, et effossis oculis, necavit. C. Marius, Preneste obsessus ²⁶ a Lucretio Ofella, Sullanarum partium viro, quum per cuniculum captaret evadere, septus ab exercitu, ²⁷ mortem sibi conscivit. id est, in ipso cuniculo, quum sentiret se evadere non posse, cum Pontio Telesino, fugæ comite, stricto utrinque gladio, concurrir: quem quum occidisset, ipse saucius inpetravir a servo, ut se occideret.

²² Et suffragii jus nuper datum] Vid. not. 20. ad epit. LXXXIV. supra.

²³ Exercitu ejus fuso ad Clusium] Interiit Gronovius ex aliquot MSS. et fuso.

²⁴ Deditorum] Magis placeret cum Pithæo apud Hearnium legere deditorum.

²⁵ In villa publica] Egregia Sigonii correctio, nixa auctoribus Augustino de Civ. Dei, III. 28. et Val. Max. IX.

2. Antea in via.

²⁶ A Lucretio Ofella] Sic plane Campanus, et apud Hearnium Pithæus. Reliqui Asella.

²⁷ Mortem sibi conscivit: id est] Gronovius duas ultimas voces adjecit ex quibusdam scriptis. Nos libenter assentiremur Sigonio hæc omnia delenti, ita ut legatur: septus ab exercitu, in ipso cuniculo.

LXXXIX.

²⁸ *M. Brutus a Cn. Papirio Carbone, qui Cossuram adpulerat, missus nave piscatoria Lilybeum, ut exploraret, an ibi Pompeius esset, et* ²⁹ *circumventus a navibus, quas Pompeius miserat, in se mucrone verso, ad transtrum navis obnixus corporis pondere, incubuit. Cn. Pompeius, in Siciliam cum imperio a senatu missus, Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit.* ³¹ *Sulla, dictator factus, quod nemo unquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit.* ³² *Rebus novis reipublicæ statum confirmavit, tribunorum plebis potestatem minuit, et omne jus legum ferendarum ademittit. Pontificum augurumque collegium ampliavit, ut essent quindecim; senatum ex equestri ordine subplevit: proscriptorum liberis jus petendorum honorum eripuit, et bona eorum vendidit:* ³³ *ex quibus plurima primo rapuit.* ³⁴ *redactum est sestertium ter milles quingenties. Q. Lucretium Ofellam, consulatum adversus voluntatem suam petere ausum, jussit occidi in foro: et, quum hoc indigne ferret populus Romanus, concione advocata, se jussisse dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proscriptum et Hiarbam, regem Numidia, bellum molientes, victos occidit; et, quatuor et viginti annos natus, adhuc eques Romanus, quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit.* ³⁵ *Cn. Norbanus consularis proscriptus, in urbe Rhodo quum comprehenderetur, ipse se occidit. Mutius, unus ex proscriptis, clam capite adoperto* ³⁶ *ad posticas aedes Bastiæ uxoris quum accessisset, admissus non est, quia illum proscriptum diceret, itaque se transfodit, et sanguine suo*

²⁸ *L. Brutus]* Sic olim legebatur. Sigonius dedit *M. Brutus*, eique obsecuti sunt editores. Sed hunc Brutum credimus cum Pighio non alium esse, quam *L. Brutum Damasippum* prætoris hujus anni, qui Carboni conjunctus memoratur libro sup. capp. 3. et 4.

²⁹ *Circumventus a navibus]* Vocula *a* in Gronovianis editionibus male ommissa fuerat: sed in vetustioribus omnibus reperitur.

³⁰ *In se mucrone verso . . incubuit]* Magis placeret cum Gronovio legere *mucroni*.

³¹ *Sulla . . quod nemo unquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit]* Solitum hoc dictatoribus, ut testantur Plut. in Fabio, Polyb. l. III. c. 87. Itaque vel erravit epitomes auctor, vel aliquod hic vitium est.

³² *Rebus novis reipublicæ statum confirmavit]* Sine ulla dubitatione as-

sentimur Gronovio emendanti *legibus navis*.

³³ *Ex quibus plurima primo rapuit]* Offendit *et primo*. Nec opitulatur Gronovius, dum ex aliquot codd. asserti *plurima præmia*, interpretaturque *predas*. Fortasse aliquid intercidit, ut Sulla dictus fuerit plurima primo rapuisse, deinde cetera in publicum rede- gisse.

³⁴ *Redactum est sestertium ter milles quingenties]* Marce argenti 1267187. uncie 4.

³⁵ *C. Norbanus]* Vulgo *Cn.* Sed ex Fastis Capitolinis, reliquisque omnibus veterum monumentis *C.* reponendum esse Sigonius monet, cui assentitur apud Hearnium Pitheus.

³⁶ *Ad posticas aedes]* Ante Sigonium legebatur *ad posticum ædis*. Ille in vet. lib. reperit *ad posticas aedes*. Nec aliter Pitheus. Notum est *ædem* non dici de privata et profana domo.

fores uoris respersit. ³⁷ Sulla Nolam in Samnio recepit. ³⁸ quadraginta septem legiones in agros captos deduxit, et eos iis divisit. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obsessum, in deditionem accepit. Mitylenæ quoque in Asia, quæ sola urbs post victum Mithridatem arma retinebat, expugnata dirutæque sunt.

XC.

Sulla decessit, honosque ei a senatu habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. M. Æmilius Lepidus, quem acta Sullæ tentaret rescindere, bellum excitavit: et a Q. Catulo collega Italia pulsus est: et in Sardinia, frustra bellum molitus, periit. M. Brutus, qui Cisalpinam Galliam obtinebat, a Cn. Pompeio occisus est. ³⁹ Q. Sertorius proscriptus in ulteriore Hispania ingens bellum excitavit. ⁴⁰ L. Manlius proconsul et ⁴¹ M. Domitius legatus ⁴² ab Herculeio quæstore prælio victi sunt. Præterea res a P. Servilio proconsole adversus Cilicas gestas continet.

XCI.

Cn. Pompeius, ⁴³ quum adhuc eques esset, cum imperio consulari adversus Sertorium missus est. Sertorius aliquot urbes expugnavit, plurimasque civitates in potestatem suam redegit. Ap. Claudius proconsul Thracas pluribus præliis vicit. Q. Metellus proconsul L. Herculeium, quæstorem Sertorii, cum exercitu cecidit.

XCII.

Cn. Pompeius dubio eventu cum Sertorio pugnavit, ita ut singula ex utraque parte cornua vicerint. Q. Metellus Sertorium et Perpernam cum duobus exercitibus prælio fudit: cujus victoria partem cupiens ferre Pompeius parum prospere pugnavit. ⁴⁴ Obsessus deinde Cluniæ Sertorius, adsidiis eruptionibus non

³⁷ Sulla Nolam in Samnio] Non tam in Samnio, quam a Samnitibus qui invaserant. Supra Epit. l. LXXIII. GIRONIUS.

³⁸ Quadraginta septem legiones] Imo Ceres et viginti, si Appiano fides: et hoc verisimilius per se videtur.

³⁹ Q. Sertorius] Unus e MSS. Gronovii ante hæc verba inserit: Q. Sertorii viri bellicosissimi gesta referuntur: itidemque alius, nisi quod bellicosissimi habet pro bellicosissimi.

⁴⁰ L. Manlius] Sic scribendum esse hoc nomen monuit Sigonius ex Orolio et Eutropio. Vulgo hic L. Manlius.

⁴¹ M. Domitius] Imo L. Domitius, ex Plut. et Eutropio.

⁴² Ab Herculeio] Alias Hirtulcio.

⁴³ Quum adhuc equester esset] Sic dedit Sigonius ex quibusdam veteribus libris, quum prius editi haberent quæstor esset. Idem optime probat Pompeium tunc temporis quæstorem non fuisse, imo nunquam hunc magistratum gessisse. Sed dubitamus an equester pro equite dici possit: cujus rei nullum nobis suppedit exemplum. Itaque mallems legere: quum adhuc eques Rom. esset.

⁴⁴ Obsessus . . Cluniæ] Ante Grono-

leviora damna obsidentibus intulit. Præterea ab Cusione proconsule in Thracia res gestas adversus Dardanos, et Q. Sertorii multa crudelia in suos facta continet; qui plurimos ex amicis et secum proscriptis, crimine proditoris insimulatos, occidit.

XCIII.

P. Servilius proconsul in Cilicia Isauros domuit, et aliquot urbes piratarum expugnavit. Nicomedes, Bithyniæ rex, moriens populum Romanum fecit hæredem, regnumque ejus in provinciæ formam redactum est. Mithridates, fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Romano intulit. Adparatus deinde regiarum copiarum pedestrium navaliumque: et, occupata Bithynia, M. Aurelius Cotta consul ad Chalcedonem prælio a rege victus est. ⁴⁵ resque a Pompeio et Metello adversus Sertorium gestas continet; qui omnibus belli militiæque artibus par fuit. quos etiam, ab obsidione Calagurris oppidi depulsos, cœgit diversas regiones petere, Metellum ulteriorem Hispaniam, Pompeium Galliam.

XCIV.

⁴⁶ L. Licinius Lucullus consul adversus Mithridatem equestribus præliis feliciter pugnavit, et expeditiones aliquot prosperas fecit, poscentesque pugnam milites a seditione inhibuit. Deiotarus, Gallogræciæ tetrarches, ⁴⁷ præfectos Mithridatis, bellum in Phrygia moventes, cecidit. Præterea res a Cn. Pompeio in Hispania contra Sertorium prospere gestas continet.

XCV.

C. Curio proconsul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor et septuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt: et, ⁴⁸ congregata servitiorum ergastulorumque multitudine, Criso et Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum et ⁴⁹ P. Varenum prætorem prælio vicerunt. L. Lu-

vium editi habebant Calagurii. Mutavit ille, et e vestigiis MSS. eruit nomen Clunie.

⁴⁵ Resque a Pompeio et Metello adversus Sertorium gestas continet] Hic habemus emendationem Sigonii, qui priorum editionum omnino vitiosam lectionem ex vet. lib. correxit, adjiciens ex conjectura duas postremas voces.

⁴⁶ L. Licinius Lucullus] Nomen et prænomen Luculli, et infra prænomen Pompeii ex MSS. suis addenda duxit Gronovius.

⁴⁷ Præfectos Mithridatis] Hoc debetur Sigonio. Antea præfectus, contra historiæ fidem.

⁴⁸ Congregata servitiorum ergastulorumque multitudine] Sic edidit Gronovius ex suis MSS. Vulgo servorum ergastulorumque. Sed non spernendum id fortasse, quod, teste Sigonio, Claudius Puteanus in MSS. legisse se affirmat: servorum ex ergastulis.

⁴⁹ P. Varenum] Sigonius ex Apiano et Frontino legendum putat P. Varinum.

cullus proconsul ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroque delevit; pulsumque Bithynia regem, variis belli ac naufragiorum casibus fractum, coëgit in Pontum profugere.

XCVI.

Q. Arrius prætor Crisum, fugitivorum ducem, cum viginti millibus hominum cecidit. ⁵⁰ *Cn. Lentulus consul male adversus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius consul et Q. Arrius prætor acie victi sunt. Sertorius* ⁵¹ *a M. Antonio, et M. Perperna, et aliis conjuratis in convivio interfectus est, octavo ducatus sui anno: magnus dux, et adversus duos imperatores, Pompeium et Metellum, sæpe par,* ⁵² *vel frequentius victor: ad ultimum desertus et proditus.* ⁵³ *Imperium partium ad Marcum translatum est: quem Cn. Pompeius victum captumque interfecit, ac recepit Hispanias decimo fere anno, quam captum erat bellum. C. Cassius proconsul et Cn. Manlius prætor male adversus Spartacum pugnaverunt: idque bellum M. Crasso prætori mandatum est.*

XCVII.

M. Crassus prætor primum cum parte fugitivorum, quæ ex Gallis Germanisque constabat, feliciter pugnavit, cæsis hostium triginta quinque millibus, ⁵⁴ *duce eorum Granico.* ⁵⁵ *Cum Spartaco deinde bellavit, cæsis cum ipso millibus sexaginta. M. Antonius prætor bellum adversus Cretenses, parum prospere susceptum, morte sua finivit. M. Lucullus proconsul Thracas subegit. L. Lucullus in Ponto adversus Mithridatem feliciter pugnavit, cæsis hostium* ⁵⁶ *amplius quam sexaginta millibus.* ⁵⁷ *M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti (sed Pompeius,*

⁵⁰ *Cn. Lentulus]* Suum huic consuli prænomen restituit Sigonius, ex consensu auctorum omnium. Antea *C. Lentulus.*

⁵¹ *A Manio Antonio]* Vid. not. 53. infra.

⁵² *Vel frequentius superior]* Olim, ut frequentius. Sigonius ex vet. lib. dedit *vel.* Malleus *et.*

⁵³ *Imperium . . ad Marcum translatum est]* Ante Sigonium editi habebant *ad Marium:* quod erat contra historiarum fidem, ex qua constat, Sertorio occiso, Perpernam imperium invasisse. Bene ergo Sigonius ex vetere libro emendavit *ad Marcum.* At inde sequitur vitiose quoque olim cecos habuisse a *M. Antonio.* Si enim Antonio et Perpernae idem prænomen *Mareus*

fuiisset, non constaret hoc loco ad utrum eorum imperium devenisset. Ideo Sigonius edi jussit a *Manio Antonio.*

⁵⁴ *Granico]* In quibusdam Gronovii MSS. legitur *Ganico.* Plutarchus *Canicium* vocat, Frontinus *Gannicum.*

⁵⁵ *Cum Spartaco dein debellavit]* Sic legendum esse ipsa res monstrat, nulla prorsus mutatione, quum vulgo editi habeant *deinde bellavit.*

⁵⁶ *Amplius quam]* Unus e Gronovii MSS. non agnoscit ultimam vocem, quæ nec necessaria est.

⁵⁷ *M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti (Pompeius)]* Vetus lectio erat, *consules facti sunt sicut Pompeius, vel facti sic Pompeius.* Unde Sigonius mancari esse orationem exis-

antequam quaesturam gereret, ex equite Romano) tribuniciam potestatem restituerunt. Iudicia quoque ⁵⁸ per L. Aurelium Cottam prætorem ad equites Romanos translata sunt. Mithridates, desperatione rerum suarum coactus, ad Tigranem Armenia regem confugit.

XCVIII.

Machares, filius Mithridatis, Bospori rex, ab L. Lucullo in amicitiam receptus est. Cn. Lentulus et L. Gellius censores asperam censuram egerunt, quatuor et sexaginta senatus motis: a quibus, lustro condito, censa sunt civium capita quadringenta quinquaginta millia. L. Metellus prætor ⁵⁹ in Sicilia adversus piratas prospere rem gessit. Templum Jovis in Capitolio, quod incendio consumptum ac reffectum erat, a Q. Catulo dedicatum est. L. Lucullus in Armenia Mithridatem et Tigranem, et ingentes utriusque regis copias, pluribus præliis fudit. Q. Metellus proconsul, bello sibi adversus Cretenses mandato, Cydoniam urbem obsedit. C. Triarius, legatus Luculli, adversus Mithridatem parum prospere pugnavit. Lucullum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem, summamque victoriæ inponeret, seditio militum tenuit, quia sequi volebant: id est, quia ⁶⁰ legiones Valerianæ, inpleta a se stipendia dicentes, Lucullum reliquerunt.

XCIX.

Q. Metellus proconsul Gnosson, et Lyctum, et Cydoniam, et alias plurimas urbes expugnavit. L. Roscius tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi adsignarentur. Cn. Pompeius, lege ad populum lata, persequi piratas jussus, qui commercium annonæ intercluserant, intra quadragessimam diem toto mari eos expulit; belloque cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis agros et urbes dedit. Præterea res gestas a Q. Metello adversus Cretenses continet: et epistolas Metelli et Cn. Pom-

tipaverat, legendumque: *consules facti, ut Crassus ex prætura, sic Pompeius. Gronovius delendum potius aliquid, quam infulciendum judicavit, formavitque hanc lectionem quam secuti sumus.*

58 *Per L. Aurelium Cottam*] Prænomen hujus prætoris ex Aseonio mutavit Sigonius, quum olim hic legeretur *per M. Aurelium*. Ceterum lex ab eo lata de julieis minus accurate ab epitomes concinnatore exhibetur.

Ea enim communicabat iudicia inter tres ordines, senatum, equites, et tribunos ærarios. Vid. infra c. 28. hujus libri.

59 *In Sicilia*] Hoc debetur Sigonio, quum prius legeretur *in Cilicia*. Hanc emendationem veram esse facile intelliget lector ex c. 29. hujus libri.

60 *Legiones Valerianæ, quæ*] Sic habuit vetus liber Sigonii, atque hæc lectio expeditissima est. Gronoviana et Dujatiana editiones carent *et quæ*.

peii in vicem missas. Queritur Metellus, ⁶¹ gloriam sibi rerum gestarum a Pompeio præcipi, qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas urbium deditiones. Pompeius rationem reddit, hoc se facere debuisse.

C.

C. Manilius tribunus plebis magna indignatione nobilitatis legem tulit, ut Pompeio Mithridaticum bellum mandaretur. ⁶² Concio ejus bona. Q. Metellus, perdomitis Cretensibus, liberæ in id tempus insulæ leges dedit. Cn. Pompeius, ad gerendum bellum adversus Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renovavit, equestri prælio Mithridatem vicit. Præterea bellum inter Phraatem Parthorum regem, et Tigranem Armeniorum, ac deinde inter Tigranem filium patrumque gestum, continet.

CI.

Cn. Pompeius Mithridatem, nocturno prælio victum, coëgit Bosporon profugere. Tigranem in deditionem accepit, eique, ademptis Syria, Phœnice, Cilicia, regnum Armeniæ restituit. Conjuratio eorum, qui in petitione consulatus ambitus damnati erant, facta de interficiendis consulibus, obpressa est. Cn. Pompeius, quum Mithridatem persequeretur, in ultimas ignotasque gentes penetravit. Iberos Albanosque, qui transitum non dabant, prælio vicit. Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Heniochosque, et res ab eo in Bosporo gestas continet.

CII.

Cn. Pompeius in provinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces, filius Mithridatis, bellum patri intulit. Ab eo Mithridates obsessus in regia, quum veneno sumto parum profecisset ad mortem, a milite Gallo, nomine ⁶³ Bitato, a quo, ut adjuvaret se, petierat, interfectus est. Cn. Pompeius Judæos subegit: fanum eorum in Hierosolyma, inviolatum ad id tempus, cepit.

⁶¹ Gloriam rerum ab se gestarum a Pompeio præcipi. Vulgo hic legitur a Pompeio sublatam præcipi. Sed testatur Gronovius penultimam vocem abesse ab aliquot MSS. Itaque eam ut supervacuam et inelegantem rescuimus. Manifestum est mendum in verbo præcipi. Pro eo idem Gronovius subjicit intercepti. Sed quum duo codices habeant gloriam sibi rerum, totus hic locus videtur potius sic for-

mandus: gloriam sibi rerum gestarum a Pompeio præcipi.

⁶² Concio ejus bona. Hic suspicamur aliquid esse vitii. Sed parvi res est.

⁶³ Bitato. Ante Sigonium hic legebatur Bithoco. Ille edii jussit Bitato, quia apud Applanum vocatur hic Gallus Bithocos. Sed Gallicum nomen est Bituitus, quomodo Freinshemius expressit, infra c. 55.

L. Catilina, bis repulsam in petitione consulatus passus, cum Lentulo prætore, et Cethego, et pluribus aliis, conjuravit de cæde consulum et senatus, incendiis urbis, et obprimenda republica; exercitu quoque in Etruria comparato. Ea conjuratio industria M. Tullii Ciceronis eruta est. Catilina urbe pulso, de reliquis conjuratis supplicium sumtum est.

CIII.

Catilina a C. Antonio proconsule cum exercitu cæsus est. P. Clodius accusatus, ⁶⁴ quod in habitu muliebri in sacrarium, in quod virum intrare nefus est, intrasset, et uxorem ⁶⁵ maximi pontificis stuprasset, absolutus est. ⁶⁶ C. Pontinius prætor Allobrogas, qui rebellaverant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem transiit. C. Cæsar Lusitanos subegit: eoque consulatus candidato, et captante rempublicam invadere, conspiratio inter tres principes civitatis facta est, Cn. Pompeium, M. Crassum, C. Casarem. Leges agrariæ a Cæsare consule cum magna contentione, invito senatu, et altero consule M. Bibulo, latæ sunt. C. Antonius proconsul in Thracia parum prospere rem gessit. M. Cicero, lege a P. Clodio tribuno plebis lata, quod indemnatos cives necavisset, in exilium missus est. Cæsar, in provinciam Galliam profectus, Helvetios, vagam gentem, domuit: quæ, sedem quærens, ⁶⁷ per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere volebat. Præterea situm Galliciarum continet. ⁶⁸ Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane, et Tigranis filio, triumphavit: Magnusque a tota concione consulatus est.

CIV.

Prima pars libri situm Germaniæ moresque continet. C. Cæsar, quum adversus Germanos, qui Ariovisto duce in Gal-

⁶⁴ Quod . . intrasset: quumque uxorem] Hæc verborum structura non immerito displicait Gronovio: qui proinde, quum reperiret in quibusdam MSS. Quod . . . cum intrasset et uxorem, copulativam tollit; ita ut legi debeat: Quod . . . quum intrasset, uxorem maximi pontificis stuprasset.

⁶⁵ Maximi pontificis] Hoc debetur Sigonio. Antea Metelli pontificis. Sed omnis historia testatur ad Cæsaris uxorem Pompeiam totum hoc negotium attinuisse.

⁶⁶ C. Pontinius] Varie hoc nomen scribitur, Pontinus, Pontinius, Pomptinus. At in prænominis nulla dubitatio est. Ubique apud Ciceronem, apud Sallustium C. vocatur, non Cn. quomodo hæcenus hoc loco legebatur.

⁶⁷ Per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere] Gronovius pro Narbonem legi jubet Narbonensem.

⁶⁸ Pompeius de liberis Mithridatis] Sigonius multis disputat, hæc suo loco posita non esse, propterea quod constat Pompeium Pisonem et Messalam triumphasse, antequam cum Cæsare et Crasso societatem iniret, tertio anno ante Pisonis et Gabinii consulatum et exilium Ciceronis, et Cæsaris in Galliam adventum. Jam vero Gronovius in historia quoque vitium esse observat. Cur enim de liberis potius Mithridatis quam de Mithridate ipso triumphasse Pompeius dicitur? Triumphavit Pompeius de Mithridate et Tigrane regibus ductis ante currum liberis Mithridatis et Tigranis filio Tigrane.

liam transcenderant, exercitum duceret, rogatus ab Aeduis et Sequanis, quorum ager possidebatur, trepidationem militum, propter metum novorum hostium ortam, adlocutione exercitus inhibuit, et victos prælio Germanos Gallia expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, et ⁶⁹ T. Annio Milone tribuno plebis agente, ingenti gaudio senatus ac totius Italiae, ab exilio reductus est. Cn. Pompeio per quinquennium amonæ cura mandata est. Cæsar Ambianos, Suessiones, Veromanduos, Atrebatas, Belgarum populos, quorum ingens multitudo erat, prælio victos in deditionem accepit: ac deinde ⁷⁰ contra Nervios unius civitatis cum magno discrimine pugnavit, eamque gentem delevit; quæ bellum gessit, donec ex sexaginta millibus armatorum ⁷¹ trecenti superessent: ex sexcentis senatoribus tres tantum evaderent. Lege lata de redigenda in provinciæ formam Cypro, et publicanda pecunia regia, ⁷² M. Catoni administratio ejus rei mandata est. Ptolemæus, Egypti rex, ob injurias, quas patiebatur a suis, regno pulsus, Romam venit. C. Cæsar Venetos, gentem oceano junctam, navali prælio vicit. Præterea res a legatis ejus eadem fortuna gestas continet.

CV.

⁷³ Quum C. Catonis tribuni plebis intercessionibus comitia tollerentur, senatus vestem mutavit. M. Cato in petitione præturæ, prælato Vatinius, repulsam tulit. idem, quum legem impediret, qua ⁷⁴ provinciæ consulibus in quinquennium, Pompeio Hispaniæ, Crasso Syria et Parthicum bellum, Cæsari Gallia et Germania dabantur, a C. Trebonio tribuno plebis, legis auctore, in vincula ductus est. A. Gabinius proconsul Ptolemæum reduxit in regnum Egypti, ejecto Archelao, quem sibi regem adsciverant. Cæsar, ⁷⁵ victis Germanis in Gallia cæsisque, Rhenum transcendit, et proximam partem Germaniæ domuit: ac deinde oceano in Britanniam, primo parum prospere tempestatibus adversis, trajecit; ⁷⁶ iterum parum feliciter: magnæque multitudine hostium cæsa, aliquam partem insulæ in potestatem redegit.

⁶⁹ T. Annio Milone tribuno plebis agente] Ultimam vocem adjecit ex conjectura Sigonius. Pompeius, qui erat privatus, orabat: Milo tribunus plebis, agere debuit, ut revera fecit, non orare tantum.

⁷⁰ Contra Nervios, unam harum civitatum] Magis arridet, quod subjicit Gronovius: unam horum, nempe Belgarum, civitatem.

⁷¹ Trecenti superessent] Quingentos Cæsar superfluo scribit.

⁷² M. Catoni] Male plerique editi, VOL. IV.

C. Catoni.

⁷³ C. Catonis] Proba Sigonii emendatio. Antea, M. Catonis.

⁷⁴ Provinciæ consulibus] Idem Sigonius recte pro consulares reposuit consulibus.

⁷⁵ Victis Germanis et in Gallia cæsis] Magis placet unius MS. a Gronovio inspecti scriptura: victis Germanis in Gallia cæsisque.

⁷⁶ Iterum parum feliciter] Dele ⁷⁶ parum ex superiore versiculo inculcatum. GRONOVIVS.

CVI.

Julia Caesaris filia, Pompeii uxor, decessit: honosque ei a populo habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. Gallorum aliquot populi, ⁷⁷ Ambiorige duce Eburonum, defecerunt: a quibus Cotta et ⁷⁸ Titurius, legati Caesaris, circumventi insidiis, cum exercitu, cui præerant, cæsi sunt. et quum aliarum quoque legionum castra oppugnata magno labore defensa essent, ⁷⁹ interque eos, qui in Nervio præerat, Q. Cicero, ab ipso Cesare hostes prælio fusi sunt. M. Crassus, bellum Parthis inlaturus, Euphratem fluvium transiit, victusque prælio, in quo et filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepisset, evocatus in colloquium ab hostibus, velut de pace acturus, quorum dux erat Surenas, comprehensus, et, ne quid vicus pateretur, repugnans interfectus est.

CVII.

C. Caesar, Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam transiit: nulloque ibi hoste invento, reversus in Galliam, Eburones et alias civitates, quæ conspiraverant, vicit, et Ambiorigem in fuga persecutus est. P. Clodii, a T. Annio Milone, candidato consulatus, Appia via ad Bovillas occisi, corpus plebs in curia cremavit. Quum seditiones inter candidatos consulatus Hypsaëum, Scipionem, et Milonem essent, qui armis ac vi contendebant; ad comprimendas eas ⁸⁰ Cn. Pompeius legatus a senatu consul tertium factus est, absens et solus, quod nulli alii umquam contigit. Quæstione decreta de morte P. Clodii, Milo judicio damnatus in exsilium actus est. ⁸¹ Lex lata est, ut ratio absentis Caesaris in petitione consulatus haberetur, invito et contradicente M. Catone. Præterea res gestas a C. Cesare adversus Gallos, qui prope universi, Vercingentonige Arverno duce, defecerunt, et laboriosas obsidiones urbium continet: inter quas Avarici Biturigum, et Gergoviæ Arvernorum.

⁷⁷ *Ambiorige duce Eburonum*] Hic aliquid deesse manifestum est. Gronovius reponit, *Ambiorige duce, rege Eburonum.*

⁷⁸ *Titurius*] Hoc debetur Sigonio. Vetustius cusi habebant, *T. Aurunculeius*: Sigonii codices, *T. Veturius*. Verum nomen ille revocavit ex Cæsare.

⁷⁹ *Interque eos, qui in Nervio præerat, Q. Cicero*] Primo, nihil est in iis quæ præcedunt, quo referatur *ei* eos. Itaque lege cum Gronovio vel superius aliorum quoque legatorum pro aliarum quoque legionum, vel hic *interque ea*, quibus... præerat Q. Cicero. Secundo,

quum in plerisque editis legeretur *qui* *in Treviris præerat*, edi jussimus *in Nervio*, obsecuti Jac. Gronovio, qui ita habuisse antiquitus cecos docet: et de ipsa re constat ex Cæsaris ipsius Comment. l. V.

⁸⁰ *Cn. Pompeius legatus a senatu* Vitium esse in voce *legatus*, manifestum est. Suspiciatur Gronovius, *rogatus*.

⁸¹ *Lex lata est*] Hoc debetur Sigonio, qui reposuit verbum in hac *lata*, pro *dicta*, vel *data* quomodo libri sive editi, sive scripti habebant.

CVIII.

C. Caesar Gallos ad Alesiam vicit, omnesque Galliae civitates, quae in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Cassius, quaestor M. Crassi, Parthos, qui in Syriam transcenderant, cecidit. In petitione consulatus M. Cato repulsam tulit, creatis consulibus Ser. Sulpicio, M. Marcello. C. Caesar Bellovacos cum aliis Gallorum populis domuit. Praeterea contentiones inter consules de successore C. Casari mittendo, agente in senatu M. Marcello consule, ut Caesar ad petitionem consulatus veniret, quum is lege lata ⁸² in id tempus consulatus provincias obtinere deberet, resque a M. Bibulo in Syria gestas continet.

CIX.

Causae civilium armorum et initia referuntur, contentiones quae de successore C. Casari mittendo, quum se dimissurum exercitus negaret, ⁸³ nisi a Pompeio dimitterentur. Et C. Curionis tribuni plebis ⁸⁴ primum adversus Caesarem, dein pro Caesare actiones continet. Quum senatusconsultum factum esset, ut successor Casari mitteretur, M. Antonio et Q. Cassio tribunis plebis, quoniam intercessionibus id senatusconsultum impediebant, urbe pulsus, mandatum est a senatu consulibus et Cn. Pompeio, ut viderent, ne quid respublica detrimenti caperet. C. Caesar, bello inimicos persecuturus, cum exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Domitio et ⁸⁵ L. Lentulo cepit, eosque dimisit. Cn. Pompeium ceterosque partium ejus Italia expulit.

CX.

C. Caesar Massiliam, quae portas ipsi clauserat, obsedit: et, relictis in obsidione urbibus ejus legatis, C. Trebonio et D. Bruto, profectus in Hispaniam, L. Afranium et M. Petreium, legatos Cn. Pompeii, cum septem legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit, omnesque incolumes dimisit, Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in potestatem suam redacto. Gaditanis civitatem dedit. Massilienses, duobus navalibus praeliis victi, post longam obsidionem potestati Caesaris se permiserunt. C. Antonius, legatus Caesaris, male contra Pompeianos

⁸² *In id tempus consulatus]* Merito delet et id Gronovius.

⁸³ *Nisi a Pompeio]* Melius: nisi et a Pompeio. GRONOVIVS.

⁸⁴ *Primum adversus Caesarem, dein pro Caesare actiones]* Hanc lectionem Sigonius concinnavit ad historiae fidem.

Ipsae inveniebant in libris: *Primum adversum Caesarem de populo Romano Caesare actiones.*

⁸⁵ *P. Lentulo]* Male vulgate editiones *L. Lentulo*. Is enim est P. Lentulus Spinther, qui consul Ciceronem in patriam restituerat. Vid. infra, c. 65

CVI.

Julia Caesaris filia, Pompeii uxor, decessit: honoreque ei a populo habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. Gallorum aliquot populi, ⁷⁷ Ambiorige duce Eburonum, defecerunt: a quibus Cotta et ⁷⁸ Titurius, legati Caesaris, circumventi insidiis, cum exercitu, cui præerant, cæsi sunt. et quum aliarum quoque legionum castra oppugnata magno labore defensa essent, ⁷⁹ interque eos, qui in Nervis præerat, Q. Cicero, ab ipso Cesare hostes prælio fusi sunt. M. Crassus, bellum Parthis inlaturus, Euphratem fluvium transiit, victusque prælio, in quo et filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepisset, evocatus in colloquium ab hostibus, velut de pace acturus, quorum dux erat Surenas, comprehensus, et, ne quid virus pateretur, repugnans interfectus est.

CVII.

C. Caesar, Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam transiit: nulloque ibi hoste invento, reversus in Galliam, Eburones et alias civitates, quæ conspiraverant, vicit, et Ambiorigem in fuga persecutus est. P. Clodii, a T. Annio Milone, candidato consulatus, Appia via ad Bovillas occisi, corpus plebs in curia cremavit. Quum seditiones inter candidatos consulatus Hypsæum, Scipionem, et Milonem essent, qui armis ac vi contendebant; ad comprimendas eas ⁸⁰ Cn. Pompeius legatus a senatu consul tertium factus est, absens et solus, quod nulli alii umquam contigit. Quæstione decreta de morte P. Clodii, Milo judicio damnatus in exsilium actus est. ⁸¹ Lex lata est, ut ratio absentis Caesaris in petitione consulatus haberetur, invito et contradicente M. Calpurnio. Præterea res gestas a C. Cesare adversus Gallos, qui prope universi, Vercingentorige Arverno duce, defecerunt, et laboriosas obsidiones urbium continet: inter quas Avarici Biturigum, et Gergoviæ Arvernorum.

⁷⁷ Ambiorige duce Eburonum] Hic aliquid deesse manifestum est. Gronovius reponit, Ambiorige duce, rege Eburonum.

⁷⁸ Titurius] Hoc debetur Sigonio. Vetustius eusi habebant, T. Aurunculeius: Sigonii codices, T. Veturius. Verum nomen ille revocavit ex Cesare.

⁷⁹ Interque eos, qui in Nervis præerat, Q. Cicero] Primo, nihil est in iis quæ præcedunt, quo referatur *vi* eos. Itaque lege cum Gronovio vel superius aliorum quoque legatorum pro aliarum quoque legionum, vel hic interque ea, quibus *vi* præerat Q. Cicero. Secundo,

quum in plerique editis legeretur qui in Treviris præerat, edi iustius in Nervis, obsecuti Jac. Gronovio, qui ita habuisse antiquitas eos docet: et de ipsa re constat ex Caesaris ipsius Comment. l. V.

⁸⁰ Cn. Pompeius legatus a senatu] Vitium esse in voce legatus, manifestum est. Suspiciatur Gronovius, repositus.

⁸¹ Lex lata est] Hoc debetur Sigonio, qui repositit verbum in hac *lata*, pro *dicta*, vel *data*, quomodo libri sive editi, sive scripti habebant.

CVIII.

C. Caesar Gallos ad Alesiam vicit, omnesque Galliae civitates, quæ in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Cassius, quaestor M. Crassi, Parthos, qui in Syriam transcenderant, cecidit. In petitione consulatus M. Cato repulsam tulit, creatis consulibus Ser. Sulpicio, M. Marcello. C. Caesar Belloxacos cum aliis Gallorum populis domuit. Præterea contentiones inter consules de successore C. Casari mittendo, agente in senatu M. Marcello consule, ut Caesar ad petitionem consulatus veniret, quum is lege lata ⁸² in id tempus consulatus provincias obtinere deberet, resque a M. Bibulo in Syria gestas continet.

CIX.

Causæ civilium armorum et initia referuntur, contentiones quæ de successore C. Casari mittendo, quum se dimissurum exercitus negaret, ⁸³ nisi a Pompeio dimitterentur. Et C. Curionis tribuni plebis ⁸⁴ primum adversus Casarem, dein pro Casare actiones continet. Quum senatusconsultum factum esset, ut successor Casari mitteretur, M. Antonio et Q. Cassio tribunis plebis, quoniam intercessionibus id senatusconsultum impediebant, urbe pulsus, mandatum est a senatu consulibus et Cn. Pompeio, ut viderent, ne quid respublica detrimenti caperet. C. Caesar, bello inimicos persecuturus, cum exercitu in Italiam venit: Corfinium cum I. Domitio et ⁸⁵ L. Lentulo cepit, eosque dimisit. Cn. Pompeium ceterosque partium ejus Italia expulit.

CX.

C. Caesar Massiliam, quæ portas ipsi clauserat, obsedit: et, relictis in obsidione urbis ejus legatis, C. Trebonio et D. Bruto, profectus in Hispaniam, L. Afranium et M. Petreium, legatos Cn. Pompeii, cum septem legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit, omnesque incolumes dimisit, Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in potestatem suam redacto. Gaditanis civitatem dedit. Massilienses, duobus navalibus præliis victi, post longam obsidionem potestati Caesaris se permiserunt. C. Antonius, legatus Caesaris, male contra Pompeianos

⁸² *In id tempus consulatus*] Merito delet ⁸³ id Gronovius.

⁸³ *Nisi a Pompeio*] Mellus: nisi et a Pompeio. GRONOVIVS.

⁸⁴ *Primum adversus Casarem, dein pro Casare actiones*] Hanc lectionem Sigonius concinnavit ad historiam fidem.

Ipsæ inveniebant in libris: *Primum adversum Casarem de populo Romano Casare actiones.*

⁸⁵ *P. Lentulo*] Male vulgatæ editiones *L. Lentulo*. Is enim est P. Lentulus Spinther, qui consul Ciceronis in patriam restituerat. Vid. infra, c. 65

in Illyrico rebus gestis, captus est. In quo bello Opitergini Transpādani, Cæsaris auxiliares, rate sua ab hostilibus navibus clausa, potius, quam in potestatem hostium venirent, inter se concurrentes obscubuerunt. C. Curio, legatus Cæsaris in Africa, quum prospere ⁸⁶ adversus Varum, Pompeianarum partium ducem, pugnasset, a Juba rege Mauritaniæ cum exercitu cæsus est. C. Cæsar in Græciam trajecit.

CXI.

⁸⁷ M. Cælius Rufus prætor, quum seditiones in urbe concitaret, novarum tabularum spe plebe sollicitata, abrogato magistratu pulsus urbe, Miloni ersuli, qui fugitivorum exercitum contraxerat, se conjunxit. uterque, quum bellum molirentur, interfecti sunt. Cleopatra, Ægypti regina, a Ptolemæo fratre regno pulsa est. Propter ⁸⁸ Q. Cassii prætoris avaritiam crudelitatemque Cordubenses in Hispania ⁸⁹ cum duabus Varianis legionibus a partibus Cæsaris desciverunt. Cn. Pompeius, ad Dyrrachium obsessus a Cæsare, et, præsidiis ejus cum magna clade diversæ partis expugnatis, obsidione liberatus, translato in Thessaliam bello, apud Pharsaliam acie victus est. Cicero in castris remansit, vir nihil minus quam ad bellum natus; omnibusque adversarum partium, qui se potestati victoris permiserunt, Cæsar innotuit.

CXII.

Trepidatio victarum partium in diversas orbis terrarum partes et fuga referuntur. Cn. Pompeius, quum Ægyptum petisset, jussu Ptolemæi regis pupilli, auctore Theodoto præceptore, cujus magna apud regem auctoritas erat, et Pothino, occisus est ab Achilla, cui id facinus erat delegatum, in navicula, antequam in terram exiret. Cornelia uxor et Sex. Pompeius filius Cyprum refugerunt. Cæsar, post tertium diem insecutus, quum ei Theodotus caput Pompeii et annulum obtulisset, ⁹⁰ et infensus est, et inlacrimavit. sine periculo Alexandriam tumultuantem intravit. Cæsar, dictator creatus, Cleo-

⁸⁶ *Adversus Varum*] Olim *Varro-nem*. Correxerit Sigonius.

⁸⁷ *M. Cælius Rufus*] Verum huic prætori nomen restituit Sigonius, quum ante eum corrupte legeretur *M. Cæcilius*. Is est Cælius orator, cujus exstant ad Ciceronem epistolæ, qui ab eodem Cicerone defensus est luculenta oratione; quem omnis horum temporum historia describit acrem, inquietum, novarum rerum cupidum.

⁸⁸ *Q. Cassii*] Et hoc debetur Sigo-

nio. Olim *Q. Catuli*.

⁸⁹ *Cum duabus Varianis legionibus*] Jac. Gronovius recte monet legendum *Varronianis*, id est, legionibus iis quæ sub M. Varrone militaverant. Vid. supra, CX. 36. et Auct. de B. Alexandrino capp. 53. 57. 58.

⁹⁰ *Et infensus est, et illacrymavit sine periculo*] Lege cum Gronovio, *et offensus est, et illacrymavit; nec sine periculo*.

patram in regnum *Ægypti* reduxit, et inferentem bellum iisdem auctoribus *Ptolemæum*, quibus *Pompeium* interfecerat, cum magno suo discrimine vicit. *Ptolemæus* dum fugit, in Nilo navicula subsedit. Præterea laboriosum *M. Catonis* in *Africa* per deserta cum legionibus iter, et bellum a *Cn. Domitio* contra *Pharnacem* ⁹¹ parum prospere gestum continet.

CXIII.

Confirmatis in Africa Pompeianis partibus, imperium earum P. Scipioni delatum est; Catone, cui ex æquo deferebatur imperium, cedente. Et quum de diruenda urbe Utica propter favorem civitatis ejus in Cæsarem deliberaretur, idque ne fieret, M. Cato tenuisset, Juba suadente, ut dirueretur; tutela ejus et custodia mandata est Catoni. ⁹² *Cn. Pompeius Magnus filius in Hispania, contractis viribus, quarum ducatum nec Afranius, nec Petreius excipere volebant, bellum adversus Cæsarem renovavit. Pharnaces, Mithridatis filius, rex Ponti, sine ulla belli mora victus est. Quum seditiones Romæ a P. Dolabella tribuno plebis, legem ferente de novis tabulis, excitatæ essent, et ex ea caussa plebs tumultuaretur, inductis a M. Antonio magistro equitum in urbem militibus, octingenti e plebe cæsi sunt. Cæsar veteranis cum seditione missionem postulanti- bus dedit: et, quum in Africam trajecisset, contra copias Jube regis cum discrimine magno pugnavit.*

CXIV.

Bellum in Syria Cæcilius Bassus, eques Romanus Pompeianarum partium excitavit, relicto a legione Sex. Cæsare, quæ ad Bassum transierat, ⁹³ *occisoque eo. Cæsar* ⁹⁴ *Scipionem prætorem, Afranium, Jubamque vicit ad Thapsum, castris eorum expugnatis. Cato, audita re, quum se percussisset Uticæ, et, interveniente filio, curaretur, inter ipsam curationem rescisso vulnere expiravit, anno ætatis quadragesimo nono. Petreius Jubam seque interfecit. P. Scipio in nave circumventus honestæ morti* ⁹⁵ *vocem quoque adjecit: quærentibus enim impera-*

⁹¹ *Parum prospere*] Vocem *parum* adjecit Sigonius ex historiæ fide. Vid. finem hujus libri.

⁹² *Cn. Pompeius Magnus filius*] Sigonius ex veteribus, ut ait, libris legi jusserrat, *Inde Pompeius*. Sed *et inde* hic supervacuum est. Præterea quum duo filii Pompeii essent, qui prænominibus distinguebantur, verisimile admodum est auctorem epitomes, ei de quo agebat suum prænomen addidisse. Atque illud clare expressum reperitur in uno e codd. a Gronovio inspectis.

Itaque admisimus.

⁹³ *Occisoque eo*] Hic *εὐχρίαν τινὴν* apposuimus, obsecuti Sigonio et Jac. Perizonio. Hic quidem etiam deleri jubet vocem *eo*, nec sine causa. Agitur enim de Sexto Cæsare, qui relictus a legione occisus est.

⁹⁴ *Scipionem prætorem*] Legi cum Gronovio vel *Scipionem proconsulem*, vel *Scipionem, Petreium*.

⁹⁵ *Vocem quoque*] Hic inserit Gronovius *parum*, vel *memorabilem*.

torem hostibus dixit, Imperator bene se habet. *Faustus et Afranius occisi. Catonis filio venia data. Brutus, legatus Caesaris, in Gallia Bellovacos rebellantes prælio vicit.*

CXV.

*Cæsar quatuor triumphos duxit; ex Gallia, ex Ægypto, e Ponto, ex Africa. Epulum et omnis generis spectacula dedit. M. Marcello consulari, senatu rogante, reditum concessi.*⁹⁶ *Qui Marcellus beneficio ejus frui non potuit, a*⁹⁷ *Cn. Magi Cilone cliente suo Athenis occisus. Recensum egit, quo cens sunt civium capita centum quinquaginta millia. Profectusque in Hispaniam adversus Cn. Pompeium, multis utrimque expeditionibus factis, et aliquot urbibus expugnatis, summam victoriam cum magno discrimine ad Mundam urbem consecutus est Pompeius Sextus effugit.*

CXVI.

C. Cæsar ex Hispania quintum triumphum egit. Et, quum plurimi maximique honores ei a senatu decreti essent, in quos ut Pater Patriæ adpellaretur, et sacrosanctus, ac dictatu in perpetuum esset, invidiæ caussam adversus eum præstiter quod senatui deferenti hos honores, quum ante adem Vener Genitricis sederet, non adsurrexit: et quod a M. Antonio consule collega suo, inter Lupercos currente, diadema capiti suo inpositum in sella reposuit: et quod Epidio Marullo et Cæsati Flaro tribunis plebis invidiam ei tamquam regnum adfectant morientibus, potestas abrogata est. Ex iis caussis conspiratio in eum facta, (cujus capita fuerunt M. Brutus, et C. Cassius et ex Cæsaris partibus D. Brutus et C. Trebonius) in Pompe curia occisus est viginti tribus vulneribus, occupatumque ab interfectoribus ejus Capitolium. Oblivione deinde cædis ejus senatu decreta, obsidibus Antonii et Lepidi liberis acceptis, conjurati a Capitolio descenderunt. Testamento Cæsaris hæres et parte dimidia institutus C. Octavius sororis nepos, et in nomine adoptatus est. Cæsaris corpus, quum in campum Martium ferretur, a plebe ante rostra crematum est. Dictaturæ honorem in perpetuum sublatus est. C. Amatius, humillimæ sortis homo, qui se C. Marii filium ferebat, quum apud credulam plebem seditiones moveret, necatus est.

⁹⁶ *Qui Marcellus beneficio ejus* Gronovius quum reperit in uno MS. *Qui beneficio ejus Marcellus*, rescribit, *Quo beneficio ejus Marcellus*: recte.

⁹⁷ *P. Magio* Sigonius jussit legi *Cn. Magio*, causamque addidit, quod

nempe sic ille interfectores Marcelli nominaretur in epistola Servii ad Ciceronem. Sed ex Ciceronis editiones quod vidimus, atque in iis Græviana, habet *P. Magio*, quomodo hic ante Sigonem emendationem legebatur.

CXVII.

C. Octavius Romam ex Epiro venit, (eo enim illum Cæsar præmiserat, bellum in Macedonia gesturus) ominibusque prosperis exceptus etiam nomen Cæsaris sumsit. In confusione rerum ac tumultu ⁹⁸ Lepidus pontificatum maximum interceptit. Sed M. Antonius consul, quum inpotenter dominaretur, legemque de permutatione provinciarum per vim tulisset, et Cæsarem quoque, petentem, ut sibi adversus percussores avunculi adesset, magnis injuriis adfecisset: Cæsar, et sibi, et reipublicæ vires adversus eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. Legiones quoque quarta et Martia ⁹⁹ signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt. ¹ Deinde et complures sævitia M. Antonii, passim in castris suis trucidati, quia et suspecti erant, ad Cæsarem desciverunt. D. Brutus, ut petenti Cisalpinam Galliam Antonio obsisteret, Mutinam cum exercitu occupavit. Præterea discursus utriusque partis virorum ad accipiendas provincias, adparatusque belli continet.

CXVIII.

M. Brutus in Græcia, sub prætextu reipublicæ et suscepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat, cum provincia in potestatem suam redegit. C. Cæsari, ² qui primus reipublicæ arma sumserat, ³ propratoris imperium a senatu datum est cum consularibus ornamentis; adjectumque, ut senator esset. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obsedit, missique ad eum a senatu legati de pace parum ad eam componendam valuerunt. Populus Romanus saga sumsit. M. Brutus in Epiro C. Antonium prætorem cum exercitu potestati suæ subjecit.

CXIX.

C. Trebonius in Asia fraude P. Dolabellæ occisus est. Ob id facinus Dolabella hostis a senatu judicatus est. Quum Pansa

⁹⁸ Lepidus pontificatum maximum interceptit] Hoc loco habemus conjecturam Sigonii, qui ex historiarum veritate veterem lectionem vitiosissimam emendavit. Legebatur nempe: Lepidum pontificem maximum interemit.

⁹⁹ Signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt] Legendum existimamus transulerunt.

¹ Deinde et complures] Totam hanc periodum refingit Gronovius in hunc modum: Deinde et complures sævitia, sive ob sævitiam M. Antonii, passim in castris suis trucidantur qui suspecti erant, ad Cæsarem desciverunt.

² Qui primus reipublicæ arma sumserat] Lege cum Gronovio qui privatus pro republica arma sumserat. Passim a Cicerone, Velleio, Tacito, et ceteris scriptoribus, hoc sedulo notatur, Octavium privato consilio arma cepisse, privatæ armis defendisse reipublicam.

³ Propratoris imperium] Hæc certissima est Sigonii conjectura. Vid. infra, c. 10. Antea, pro populo Romano imperium. Nimirum, ut sæpe factum est, litteræ PR. scribarum ignorantia vel incuria abierunt in has voces populo Romano.

consul male adversus Antonium pugnasset, A. Hirtius consul cum exercitu superveniens, fuis M. Antonii copiis, fortunam utriusque partis æquavit. Victus deinde ab Hirtio et Cæsare Antonius in Galliam confugit, et M. Lepidum cum legionibus, quæ sub ipso erant, sibi junxit: hostisque a senatu cum omnibus, qui intra præsidia ejus essent, judicatus est. A. Hirtius, qui post victoriam in ipsis hostium castris ceciderat, et C. Pansa, e vulnere, quod in adverso prælio exceperat, defunctus, in campo Martio sepulti sunt. Adversus C. Cæsarem, qui solus e tribus ducibus supererat, parum gratus senatus fuit: qui, D. Bruto, obsidione Mutinensi a Cæsare liberato, honore triumphi decreto, Cæsaris militumque ejus mentionem non satis gratam habuit: ob quæ C. Cæsar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gratia, Romam cum exercitu venit, et, percussis aduentu ejus iis, qui in eum iniqui erant, ⁴ quum annos novemdecim haberet, consul creatus est.

CXX.

Cæsar consul legem tulit de quæstione habenda in eos, quorum opera pater occisus esset: postulatique ea lege M. Brutus, C. Cassius, D. Brutus, absentes damnati sunt. Quum M. Antonio vires Asinius quoque Pollio et Munatius Plancus, cum exercitibus suis adjuncti, ampliassent, et D. Brutus, cui senatus, ut persequeretur Antonium, mandaverat, relictus a legionibus suis, profugisset; jussu Antonii, in cujus potestatem venerat, a Capeno Sequano interfectus est. C. Cæsar pacem cum Antonio et Lepido fecit: ita ut tresviri reipublicæ constituendæ per quinquennium essent ipse, et Lepidus, et Antonius; et ut suos quisque inimicos proscriberent. in qua proscriptione plurimi equites Romani, centum triginta senatorum nomina fuerunt, et inter eos L. Paulli fratris M. Lepidi, et L. Cæsaris Antonii avunculi, et M. Ciceronis. hujus, occisi a Popillio legionario milite, quum haberet annos sexaginta tres, caput quoque cum dextra manu in rostris positum est. Præterea res a M. Bruto in Græcia gestas continet,

CXXI.

C. Cassius, cui mandatum a senatu erat, ut Dolabellam hostem judicatum bello persequeretur, auctoritate reipublicæ adjutus, Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem provincia erant, in potestatem suam redegit. Dolabellam, in urbe Laodicea obsessum, mori coëgit. M. quoque Bruti jussu C. Antonius captus, occisus est.

⁴ Quum annos novemdecim haberet] Vid. infra, cap. ult. hujus libri,

CXXII.

M. Brutus adversus Thracas parum prospere rem gessit; omnibusque transmarinis provinciis exercitibusque in potestatem ejus et C. Cassii redactis, coierunt Smyrnæ uterque ad ordinanda belli futuri consilia. M. Messallæ Poplicolam fratrem victum communi consilio condonaverunt.

CXXIII.

Ser. Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro proscriptis ac fugitivis, cum exercitu diu, sine ulla loci cujusquam possessione, prædatus in mari, Messanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam provinciam occupavit: occisoque A. Pompeo Bithynico prætore, Q. Salvidienum legatum Cæsaris navali prælio vicit. Cæsar et Antonius cum exercitibus in Græciam trajecerunt, bellum contra Brutum et Cassium gesturi. Q. Cornificius in Africa T. Sextium, Cassianarum partium ducem, prælio vicit.

CXXIV.

C. Cæsar et Antonius apud Philippos vario eventu adversus Brutum et Cassium pugnaverunt, ita ut dextra utriusque cornua vincerent, et castra quoque utrimque ab iis, qui vicerant, expugnarentur. Sed inæqualem fortunam partium mors Cassii fecit: qui, quum in eo cornu fuisset, quod pulsum erat, totum exercitum fustum ratus, mortem sibi conscivit. Altero deinde prælio victus M. Brutus et ipse vitam finivit, exorato Stratone fugæ comite, ut sibi gladium adigeret, annorum circiter quadraginta, inter quos Q. Hortensius occisus est.

5 *Victum*] Sic dedit Sigonius, quum prius editi haberent *junctum*. Neutrum placet Gronovio, qui legi jubet *insidiarum convictum*. Vid. c. 1. et 7. hujus libri.

6 *T. Sextium, Cassianarum partium ducem*] Lege cum Henr. Valesio, *Cassianarum partium*. Ratio patebit ex ipsa historia, infra, c. ult.

7 *Ita ut dextra utriusque cornua*] Vel *utriusque aciei*, vel *utrorumque*, vel *utrimque*. GRONOVIVS.

8 *Annorum circiter quadraginta. Inter quas*] Locum hunc mutilum esse perspicue patet. Sigonius eum supplere conatus est, jussitque legi: *Romanorum principum circiter quadraginta idem fecerunt. Inter quos*. Atque hanc emendationem Dujatius et Clericus receperunt. Sed primo nimia licen-

tia est tot voces ex mera conjectura in contextum immittere. Tum numerus quadraginta principum Romanorum, qui tum interierint, apud nullum vetustum scriptorem reperitur; multo minus, qui idem fecerint quod Brutus, id est qui sese a suis confodi voluerint: quod quidem etiam falsum putamus. Denique, quum Hortensius jussu Antonii occisus sit, non potest in eorum numerum referri, qui idem feecerint quod Brutus. Representamus ergo hic eam lectionem, quam in vet. lib. Sigonius se invenisse testatur, et expressit in sua editione Gronovius: satiusque nobis visum est maneam et huiusmodi orationem exhibere, quam eam quæ specie falsæ sanitatis imponeret. Vetustiores editiones habent: *annorum erat ætatis circiter quadraginta*.

CXXV.

9 C. Cæsar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit: reversus in Italiam veteranis agros divisit. Seditiones exercitus sui, quas corrupti a Fulvia, M. Antonii uxore, milites adversus imperatorem suum concitaverant, cum gravi periculo inhibuit. L. Antonius consul, M. Antonii frater, eadem Fulvia consiliante, bellum Cæsari intulit; receptis in partes suas populis, quorum agri veteranis assignati erant, et M. Lepido, qui custodiæ urbis cum exercitu præerat, fuso, hostiliter in urbem inrupit.

CXXVI.

C. Cæsar, quum esset annorum viginti trium, obsessum in oppido Perusia L. Antonium conatumque aliquoties erumpere, et repulsum, fame cœgit in deditionem venire; ipsique et omnibus militibus ejus ignovit. Perusiam diruit. redactisque in potestatem suam omnibus diversæ partis exercitibus, bellum citra ullum sanguinem confecit.

CXXVII.

Parthi, Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, duce, in Syriam intruperunt: victoque Decidio Saxa, M. Antonii legato, totam eam provinciam occupaverunt. M. Antonius, quum ad bellum contra Cæsarem gerendum incitaretur, uxore Fulvia dimissa, ne concordie ducum obstaret, pace facta cum Cæsare, sororem ejus Octaviam in matrimonium duxit. Q. Salvidienum, consilia nefaria contra Cæsarem molitum, indicio suo protraxit, isque damnatus mortem sibi conscivit. P. Ventidius, Antonii legatus, Parthos, prælio victos, Syria expulit, Labieno eorum duce occiso. Quum vicinus Italiæ hostis Sex. Pompeius Siciliam teneret, et commercium annonæ impediret, cum eo postulatam pacem Cæsar et Antonius fecerunt, ita ut Siciliam provinciam haberet. Præterea motus Africa¹⁰ et bella ibi gesta continet.

9 C. Cæsar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit] Hæc mendosa esse perspicuum est. Grogiovius ex variis membranis inter se collatis, conjectura quoque nonnihil adjuvante, emendat: C. Cæsar, relicto trans mare Antonio,

(quæ provinciæ ex parte, malletus et partitione imperii, in potestatem ejus cesserant) reversus in Italiam.

10 Et bella ibi gesta] Addidimus voculam ibi, quam in vet. cod. eustare Sigonius testatur.

CXXVIII.

Quam Sex. Pompeius rursus latrociniiis mare infectum redderet, nec pacem, quam acceperat, præstaret, Cæsar, necessario adversus eum bello suscepto, duobus navalibus præliis dubio eventu pugnavit. P. Ventidius, legatus M. Antonii, Parthos in Syria prælio vicit, regemque eorum occidit. Judæi quoque a legatis Antonii subacti sunt. Præterea belli Siculi adparatum continet.

CXXIX.

Adversus Sex. Pompeium vario eventu navalibus præliis pugnatum est: ita ut ex duabus Cæsaris classibus altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæsar duxerat, deleta, expositi in terram milites in magno periculo essent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Lepidus, qui ex Africa velut ad societatem belli, contra Sex. Pompeium a Cæsare gerendi, trajecerat, quam bellum Cæsari quoque inferret, relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam inpetravit. M. Agrippa navali corona a Cæsare donatus est; qui honos nulli ante eum habitus erat.

CXXX.

M. Antonius, ¹¹ dum cum Cleopatra luxuriatur, tarde Mediam ingressus, bellum cum legionibus octodecim et sexdecim millibus equitum Parthis intulit: et quum, duabus legionibus amissis, nulla re prospere cedente, retro rediret, insecutus subinde Parthis, et ingenti trepidatione, et magno totius exercitus periculo, in Armeniam reversus est, viginti et uno diebus ¹² trecenta millia fuga emensus. circa octo millia hominum tempestatibus amisit. tempestates quoque infestas, super tam infeliciter susceptum Parthicum bellum culpa sua passus est; quia hiemare in Armenia nolebat, dum ad Cleopatram festinat.

CXXXI.

Sex. Pompeius, quum in fidem M. Antonii veniret, bellum adversus eum in Asia moliens, obpressus a legatis ejus, occisus est. Cæsar seditionem veteranorum, cum magna perniciæ motam, inhibuit: Japydas, et Dalmatas, et Pannonios subegit. Antonius Artavasdem, Armeniæ regem, fide data perductum, in

¹¹ Dum cum Cleopatra luxuriatur] Seribit Gronovius luxuriatur, ex duobus MSS.

¹² Trecenta millia] Centum leucas nostrates.

vincula conjici jussit, regnumque Armeniæ filio suo, ex Cleopatra nato, dedit; quam uxoris loco, jam pridem captus amore ejus, habere cœperat.

CXXXII.

Cæsar in Illyrico Dalmatas domuit. Quum M. Antonius ob amorem Cleopatræ, ex qua duos filios habebat, Philadelphum et Alexandrum, neque in urbem venire vellet, neque, finito triumviratus tempore, imperium deponere, bellumque moliretur, quod urbi et Italiæ inferret, ingentibus tam navalibus quam terrestribus copiis ob hoc contractis, remissoque Octaviæ sorori Cæsaris repudio, Cæsar in Epirum cum exercitu trajecit. Pugnae deinde navales et prælia equestria secunda Cæsaris referuntur.

CXXXIII.

M. Antonius ad Actium classe victus, Alexandriam profugit; obsessusque a Cæsare, in ultima rerum desperatione, præcipue occisæ Cleopatræ falso rumore impulsus, se ipse interfecit. Cæsar, Alexandria in potestatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte defuncta, in urbem reversus, tres triumphos egit: unum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria, ¹³ tertium de Cleopatra, inposito fine civilibus bellis ¹⁴ altero et vigesimo anno. M. Lepidus, Lepidi, quæ triumphum fuerat, filius, conjuratione contra Cæsarem facta, bellum moliens, obpressus et occisus est.

CXXXIV.

Cæsar, rebus compositis, et omnibus provinciis in certam formam redactis, Augustus quoque cognominatus est: ¹⁵ et mensis Sextilis in honorem ejus adpellatus est. Quum ille conventum Narbone ageret, census a tribus Galliis, quas Cæsar pater vicerat, actus. Bellum adversus Bastarnas, et Mæsos, et alias gentes, a M. Crassó gestum, refertur.

¹³ *Tertium de Cleopatra*] Sic legi jussit Sigonius, non *ex Cleopatra*, quoniam cum nominibus hominum propriis verbum *triumphare* postulat præpositionem *de*, non *ex*.

¹⁴ *Altero et vigesimo anno*] Hic quoque habemus emendationem Sigonii, nixam quum auctoritate veterum librorum, tum subducta temporum

ratione. A Lentulo quippe et Marcello Coss. quibus primum civilia mota sunt arma, alter et vicesimus annus est in quo Actiacum triumphum egit Cæsar Octavianus, se V. et Sex. Apulei, Coss. Ante Sigonium legebatur *altero et trigesimo*.

¹⁵ *Et mensis Sextilis*] Lege cum Gronovio, ut et mensis *Sextilis*.

CXXXV.

Bellum a M. Crasso adversus Thracas, et a Cæsare adversus Hispanos gestum refertur : et Salassi, gens Alpina, perdomiti.

CXXXVI.

¹⁶ *Rætia a Ti. Nerone et Druso, Cæsaris privignis, domita. Agrippa, Cæsaris gener, mortuus ; et a Druso census actus est.*

CXXXVII.

Civitates Germaniæ, cis Rhenum et trans Rhenum positæ, obpugnantur a Druso ; et tumultus, qui ob censum exortus in Gallia erat, compositus ; ara Cæsari ad confluentem Araris et Rhodani dedicata, sacerdote creato C. Julio ¹⁷ Vercundari Dubio Æduo.

CXXXVIII.

Thraces domiti ¹⁸ a L. Pisone ; item Cherusci, Tencteri, Chatti, aliæque Germanorum trans Rhenum gentes subactæ a Druso referuntur. Octavia, soror Augusti, defuncta, antea amisso filio Marcello : cujus monumenta sunt theatrum et porticus, nomine ejus dedicata.

CXXXIX.

Bellum adversus Transrhenanas gentes a Druso gestum refertur. in quo inter primores pugnaverunt ¹⁹ Senectius et Anectius tribuni, ex civitate Nerviorum. Dalmatas et Pannonios Nero, frater Drusi, subegit. ²⁰ Pax cum Parthis facta est,

¹⁶ *Rhætia*] Variis, nec spernendis, argumentis probare nititur Sigonius in nota ad hanc epitomen, desiderari duos libros ante hunc, qui expleant numerum 142. librorum, quot a Livio Petrarcha scriptos esse ait. Nimirum aliquot eventa horum annorum sane nobilia et memorabilia, ludi seculares, Janus clausus, tribunitia potestas ab Augusto accepta, quæ scriptor harum epitomarum minime prætermissa voluisse existimandus est, quum hic nusquam indicentur, inde oritur non vana suspicio intercidisse epitomas quæ illorum mentionem facerent. Et a Salassii perdomitis, quæ postrema sunt epitomes 135. verba, ad Rhætiam a Tiberio subactam, quod intervallum est undecim annorum, transiluisse

hunc epitomarum scriptorem, parum verisimile est.

¹⁷ *Vercundaridubio*] Nomen hoc aliter aliis in codicibus habetur. Quænam vera sit lectio, nec facile est discernere, nec inquirere operæ pretium est.

¹⁸ *A L. Pisone*] Ante Sigonium legebatur a *L. Scipione*. Correxerit ille ex Dione, Vellejo, Tacito.

¹⁹ *Senectius et Anectius*] In his nominibus variare codices suos observat Gronovius : sed res est parvi momenti.

²⁰ *Pax cum Parthis facta est*] Sero hæc memorantur, totis decem annis prius gesta. Vid. supra, CXXXVI. 22. Itaque videntur retrahenda in epitomen libri CXXXVI. quæ hic alieno loco leguntur.

signis a rege eorum, quæ sub Crasso, et postea sub Antonii capta erant, redditis.

CXL.

Bellum adversus Germanorum trans Rhenum civitates, gestum a Druso, refertur. Ipse ex fractura, equo super crus ejus collapsus, tricesimo die, quam id acciderat, mortuus est. Corpus a Nerone fratre, qui nuncio valetudinis evocatus, raptim adcurrerat, Romam pervectum, et ²¹ in C. Julii tumulo conditum. Laudatus est a Cæsare Augusto vitrico, et supremis ejus plures honores additi.

21 *In C. Julii tumulo*] Vel lege, vel intellige *Augusti*. Vid. infra, c. 7.

I N D E X

IN

TITI LIVII

HISTORIARUM LIBROS.

INDEX

IN

TITI LIVII

HISTORIARUM LIBROS.

A.

rum aliis luxus instrumentis
Romam adrecti, 39, 6.

Africæ, 30, 7.

oppidum, 38, 15.

pidum, 46, 29.

ueruntur apud senatum de
te Hortensii, et in integrum
atur, 43, 6.

m ager, 38, 41.

billis Sagunti Hispanus, obsi-
anorum Sagunto eductos tra-
anis, 22, 22.

junguntur fœdere Trojanis,
stantur bello, ducesque Lati-
ittunt, 2.

regno expulsus a Perseo, 42,

1. legatus ad Masinissam et
inienses, 42, 35.

us, tribunus plebis, moram
l. Fluvio triumphum petenti,
prætor, 41, 18. jurisdictionem
regrinos sortitur, 19.

Jellesponti urbs, 32, 33. 33,
oppugnata a Philippo, 31, 14.

Abydeni in rabiem versi, sese
nes vias leti interficiunt, 17,

bydus oppugnata a Romanis,
t 12. relinquitur obsidio, 12.

, gymnasium Athenis, 31, 24.
urbs vi capitur, ac diripitur,

1. diremti ab Ætolis, 26, 24.

ilis victi Philippum adversus
essunt, 25. conjurant, se nisi

ex acie non redituros, *ibid.*
cum Romanis inito, ab Philip-

ædoniæ rege adscribuntur, 29,

huos juvenes, in Cereis Ini-
Atheniensibus interfectos, At-

ticam depopulantur auxilio Macedo-
num, 31, 14.

eorum concilium Leucadem indici-
tur, 33, 16. respuunt societatem Ro-
manam, *ibid.* in deditionem populi
Romani veniunt, 17.

tentantur ab Antiocho, 36, 11. et
12.

Acarnanum factiones, 43, 19.
eorum concilio Leucas eximitur,
45, 31.

Acarnania inter Ætoliam atque Epirum
posita, 33, 17.

Acarnanum portus, 28, 7.

Accensi, 1, 43. 8, 8.

Accius Navius, agur, cotem novacula
discidit, 1, 36.

Accua oppidum, vi captum, 24, 20.

Vibius Arcusæus, *vid.* Vibius.

Acerræ direptæ et incensæ a Pœnis, 23,
17. restituuntur, 27, 3.

Acerranis civitas sine suffragio data, 8,
17.

Achaia, 25, 15. 31, 26.

Achæi auxilium impetrant a Philippo
contra Machanidam et Ætolos, 27,

29. Philippo ad Dymas occurrunt, 31.

cum Ætolis Eleisque ad Messenem
prosperè pugnant, 32.

Achæorum concilium Ægii, 28, 7. et 8.

et Argis, ubi de bello consultant ad-
versus Nabin, 31, 25.

Achæi pepigerunt, se quotannis juratu-
ros in verba Philippi, 32, 6. iis quæ-

dam urbes redduntur, *ibid.* eos a so-
cietate Philippi abducere conatur T.

Quinctius consul, 19. post longam et
ancipitem deliberationem Romanis se

adjungunt, 20. *et seqq.*

prælio fundunt Androthenem, 33,
14 omnem eorum oram vastant. copias

Philippi, *ibid.* iis sum redduntur urbes,
34.

- et Acrocorinthus traditur, 84, 80.
bellum adversus Nabin decernunt,
35, 25. eos tentat Antiochus, 47.
obsident Messenem in Peloponneso,
36, 31. tradunt Zasyntum Romanis,
32.
depopulantur oram maritimam Æ-
tolorum, 37, 4. mittunt auxilium At-
talo Pergami obsesso, 20. Seleucum
ex agro Pergameno castra movere
cogunt, 21.
decernunt bellum in Lacedæmonios,
38, 32. eosque Achæico concilio con-
tribuunt, 34.
Achæos sibi reconciliare studet Perseus,
41, 28. Macedonibus interdixerant
finibus suis, *ibid.*
Achæi funditores, 38, 29.
Achæi Phthiotæ liberi esse jubentur, 33,
32. *vid.* et 36, 15.
Achæorum portus, 37, 9.
Acharræ, oppidum, 32, 13.
Achelous, amnis, 43, 21. et 22.
Acheron, fluvius, 8, 24.
Acherusia aqua, *ibid.*
Achilles, *Epit.* 112.
Achivi, 1, 1.
Achradina, 24, 21. 25, 24. circumaidetur
a Marcello, 25, 26. deditur Romanis, 31.
Aciei Romanæ descriptio, 8, 8. ejus cum
phalange Macedonica collatio, 9, 19.
Acies quomodo structa apud Romanos
et Latinos, 8, 8.
Acies Romanæ, 21, 55. 22, 45. 27, 14.
30, 8. et 33. 33, 8. 37, 39. 42, 58.
— Annibalis, 21, 55. 22, 4. et 46. 30,
33. et 35.
— Antiochi, 37, 40.
— Asdrubalis, 23, 29. 27, 48.
— Gallorum, 38, 26.
— Hispanorum, 29, 2.
— Macedonum, 33, 18.
— Persei, 42, 58. 44, 40.
— Punica, 23, 14.
— Rhodiorum, 33, 18.
Aciliani libri Græci, 35, 14. in Latinum
versi a Claudio, 25, 39.
C. Acilius, tribunus plebis, 32, 29.
L. Acilius, 40, 31.
M'. Acilius legatus ad Ptolemæum, 27,
4. in sententiam ejus senatuscon-
sultum fit, 25.
M'. Acilius Glabrio, tribunus plebis, 30,
40.
Decemvir sacrorum, 31, 50.
Ædilis plebis, 33, 25.
Prætor, 33, 24. sortitur jurisdic-
tionem inter cives et peregrinos, 26.
servos vincit in Etruria, 36.
ambit consulatum, 35, 10.
Consul creatur, 35, 24. sortitus
Græciam, ludos magnos Jovi vovet, 36,
1. et 2. paludatus urbe egreditur, 3.
in Thessalia capit Limnæum et Pell-
næum urbes, 14. proficiascitur ad
Thermopylas, 16. ejus ad milites
oratio, 17. instruit aciem, 18. cædit
Antiochum, 19. expugnat Heracleam,
22. 23. 24. ab eo pacem petunt Ætoli,
27, 28. obsidet Naupactum, et Herculi
sacrificium facit, 30.
corona cingit Lamiam, 37, 4. eam
capit, 5. triumphat de Antiocho et
Ætolis, 46. petit censuram, sed, ac-
cusatus a duobus tribunis plebis, pe-
titione desistit, 57.
M'. Acilius Glabrio daumvir Pietatis
sædem dedicat, 40, 34. statuum ponit
tam, omnium in Italia primam, ponit
patri Glabroni, *ibid.*
Q. Acilius, triumvir coloniarum deducendarum,
21, 25.
Acilla, *ut.* Acholla, 33, 48.
Acra, 24, 36.
Acraphia, oppidum, 33, 29.
Acraeus Jupiter, 38, 2. Acraea Juno,
32, 23.
Acirillæ urbs, 24, 35.
Acrocorinthus, 33, 31. 34, 49. 50.
Actium prom. 41, 1. *Epit.* 133.
Actor tragicus, 24, 24.
Actores fabellarum Atellanarum, *vid.*
Atellanæ.
M. Acutius, tribunus plebis, 5, 10.
Addicti, *vid.* Æs alienum, et Nexi.
Adherbalis cum Lælio pugna in fretis
Gaditano, 28, 30. *vid.* et *Epit.* 62. 63.
64.
Adoreus, mons, 38, 13.
Adramytteum, urbs, 37, 19. 21. *Epit.* 40.
Adria, 24, 10. Tuscorum colonia, 5, 3.
Adriani, 34, 45. ob servatam fidem a Ro-
manis laudantur, 27, 10.
Adrianus ager, 22, 9.
Adriaticum mare, 3, 33. 10, 6. 40, 2. 41,
44, 31. 45, 14.
Adriaticus sinus, 1, 1. 10, 2.
Adrumetum, 30, 29.
Adverta, 45, 19.
Adulteri pœna pecuniaria, 10, 31.
Æbura, oppidum, 40, 30.
Æbutia, anus honesta ex Aventino, 33,
11.
L. Æbutius consul moritur, 3, 6.
M. Æbutius, tribunus militum secunda
legionis, 41, 5.
M. Æbutius Elva, triumvir creatus ad
coloniam Ardeam deducendam, 4, 11.
creatur prætor, 44, 17. sortitur Si-
ciliam, *ibid.*
Postumus Æbutius Cornicen, consul,
4, 11.
Postumus Æbutius Elva, magister equi-
tum, 4, 21.

- P. Ebutius, 39, 3. cum pupillum Bacchis initiari vult mater, *ibid.* rem aperit consuli, 11. ei prœmia dantur a senata ob detecta Bacchanalia, 19.
- T. Ebutius, consul, 2, 19. magister equitum, *ibid.*
- T. Ebutius Carus, triumvir coloniae deducendæ, 39, 57. prætor, 41, 2. de tumultu Sardinie senatui scribit, 10. decemvir agris dividendis, 42, 4.
- Æca, urbs Appulorum, oppugnata, 24, 30.
- Ædes Æsculapii Carthagine, 41, 27.
- Alba, Capua, 32, 9. 40, 45.
 - Apollinis, 3, 63. 4, 29. 7, 20. 27, 37. 34, 43. 37, 58. 39, 4. 41, 21.
 - Bellone, 26, 21. 28, 9. 30, 22. 31, 47. 33, 24. 41, 10.
 - Castoris, 2, 20. 42, 8, 11.
 - Cereris, 3, 55. 28, 11. 41, 33.
 - Cloacina, 3, 48.
 - Concordiæ, 2, 46. 22, 33. 26, 23.
 - Deorum Penatium, 45, 16.
 - Dianæ, 39, 2.
 - Fauni, 33, 42. 34, 53.
 - Feroniæ, 37, 26.
 - Fortunæ, 23, 19. 25, 7. 27, 11. 23, 33. 27, 43, 15.
 - Fortis Fortunæ, 10, 46. 27, 11.
 - Fortunæ Equestris, 40, 40. 42, 3.
 - Fortunæ Primigeniæ, 29, 36. 34, 53. 43, 15.
 - Herculis, 21, 62. 32, 1. 9. 38, 35.
 - Herculis rotunda, 10, 23.
 - Honoris, 27, 26.
 - Jovis Ariciæ, 24, 44. Cære, 27, 23. Cumis *ibid.* Formis, 32, 1. Lanuvii, 32, 9. Minturnis, 27, 39. 36, 37. Ostiæ, 32, 1. Satrici, 28, 11. Tarracina, 28, 11. 40, 45.
 - Jovis Atræi, 38, 2.
 - Jovis Capitolini, 1, 55. 2, 8. 4, 20. 27, 4. 32, 1. 35, 41. 41, 25. et 32.
 - Jovis Feretrii, 1, 10. 33, 4, 20.
 - Jovis Optimi Maximi, 7, 3. 36, 35.
 - Jovis Statoris, 1, 12. 27, 37.
 - Jovis Vicilini, 24, 44.
 - Junonis, 5, 21. 10, 2. 21, 62.
 - Junonis Lacinie, 28, 46. 42, 2. 3.
 - Junonis Moneta, 7, 28. 42, 7.
 - Junonis Regiæ, 27, 37. 39, 2.
 - Junonis Sospitæ, 8, 14. 32, 30. 34, 53.
 - Juventatis, 36, 36.
 - Larium Permarinum, 40, 52.
 - Liberi et Liberæ, 3, 55. 41, 38.
 - Libertatis, 24, 16. *vid.* Libertas.
 - Luna, 40, 2.
 - Martis, 6, 5. 7, 23. 10, 23. 27, 23. 35, 9. 38, 28.
 - Matris Magnæ, 29, 37. 36, 36.
 - Matris Matutæ, 5, 19. 7, 27. 25, 7.
 - 28, 11. 33, 27. 41, 33.
- Ædes Mentis, 22, 10. 23, 31.
- Mercurii, 2, 21. 27.
 - Minervæ, 25, 36.
 - Moneta, 4, 7. 20. 6, 20. 33, 26.
 - Opis, 39, 22.
 - Quirini, 4, 21. 8, 20. 10, 46. 28, 11.
 - Salutis, 9, 43. 10, 1. 28, 11.
 - Sanci, 32, 1.
 - Saturni, 2, 21. 22, 1. 41, 26. et 32.
 - Spel, 21, 62. 25, 7. 40, 51.
 - Summani, 32, 29.
 - Telluris, 2, 41.
 - Veneris, 10, 31. 29, 37. 41, 32.
 - Veneris Erycinæ, 22, 10. 23, 31. 30, 39. 40, 34.
 - Vestæ, 26, 27. 28, 11.
 - Victoriæ, 10, 33. 29, 14.
 - Virtutis, 27, 25. 29, 11.
 - Vulcani, 32, 29.
- Ædes Cassii publice diruta, 2, 41. item Sp. Mælii, 4, 16. et Vitruvii, 8, 20.
- Ædicula Victoris Virginis, 35, 9.
- Ædiles plebei, 3, 6. Ædilibus qui no- cuisset, ejus caput Jovi sacrum, 55. senatusconsulta in ædem Cereris ad eos deferri jubentur, *ibid.* eos leges Decemvirales in æs incisas in publico proposuisse, sunt qui scribant, 57. iis negotium datum, ut animadvertent, ne qui, nisi Romani, Dii cole- rentur, 4, 30. instaurant ludos plebe- ios, 38, 10. *vid.* Ludi. Ædilis plebei esse non potest, cujus pater, qui cu- ruli sella sederit, vivit, 27, 21. 30, 19.
- Ædiles ex Patribus, sive curules, 6, 42. 7, 1. per quadriiduum ludos scenicos faciunt, 24, 43. instaurant ludos Ro- manos, 27, 6. 28, 10.
- Ædiles unde initium sumserint fori or- nandi, 9, 40.
- dicunt plerisque diem, quia plus, quam lege finitum erat, agri posside- rent, 10, 18. diem dicunt pecuariis, 33, 42. 35, 10.
- Ædiles incensantur ab senatu, quod non prohiberent novos ritus sacrificandi precandique Deos, 25, 1.
- Ædilitii scribæ et viatores, 30, 39.
- Æditui ædes sacras omnes tota urbe aperire jubentur, 30, 17.
- Ædvi, pop. Galliæ, 5, 34. Epit. 61. 104.
- Ægæum mare, 44, 28. 29.
- Ægates, insulæ, 21, 10. 49. 22, 54. 23, 13. 30, 32.
- Ægeleos, urbs, opprimitur ab Attalo, 31, 64.
- Ægimurus, insula, 29, 27. sinum Car- thaginiensem claudit, 30, 24.
- Ægina, insula, 27, 30. 33. 28, 5. 7. 31, 14. 32, 30. 36, 42.
- Ægintenses, 44, 46. 45, 27.

- Aeginium**, oppidum, 82, 15. 36, 18.
44, 46. diripitur a Romanis, 45, 27.
- Aegium**, 38, 29. ibi Achæorum concilium, 28, 7. 35, 48. 36, 35.
- Aegyptus**, 2, 24.
- Aegypto** imminere Philippus Macedoniae, et Antiochus Syriae, reges, 31, 14.
- Aegypti** reges Romanis gratulantur, 37, 8.
- Aegypto** excedere jubent Antiochum Epiphanem Romani, 43, 12.
- C. Aelius**, tribunus militum tertiae legionis, 41, 5. et 8.
- C. Aelius Pætus**, consul, 40, 27.
- L. Aelius Pætus**, ædilis plebeius, ludos facit ex mulctaticia pecunia, 10, 23.
- P. Aelius**, inter primos quæstores de plebe creatos, 4, 54.
- P. Aelius**, legatus ad Antiochum, 34, 59.
- P. Aelius**, triumvir coloniae deducendae, 41, 17.
- P. Aelius Ligus**, prætor, 41, 2. consul, 42, 9. 10. legatus in Illyricum, 45, 17.
- P. Aelius Pætus**, consul, 5, 15.
- P. Aelius Pætus**, magister equitum, vitio creatus, abijt magistratu, 9, 7. augur, 10, 9.
- P. Aelius Pætus**, augur, 27, 36. moritur pestilentia, 41, 26.
- P. Aelius Pætus**, ædilis plebis, creatur prætor, 29, 38. sortitur jurisdictionem urbanam, 30, 1. magister equitum, 39. consul, 40. decemvir agro dividendo, 31, 4. triumvir rebus coloniae Narniensis ordinandis, 32, 2. censor, 7.
- P. Aelius Tubero**, ædilis plebis vitio creatus, abdicat se magistratu, 30, 39. prætor creatus sortitur Siciliam, 40. legatus in Asiam, 37, 55. prætor iterum sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 12.
- Q. Aelius**, tribunus plebis, 41, 10.
- Q. Aelius Pætus**, augur. 22, 35.
- Q. Aelius Pætus**, pontifex, cadit in prælio Cannensi, 23, 21.
- Q. Aelius Pætus**, in locum P. Aelii Pæti, sufficitur augur, 41, 26. prætor, 43, 4. consul, 45, 14. sortitur Galliam provinciam, 17.
- Q. Aelius Tubero**, tribunus plebis, fert ad plebem de duabus coloniis Latinis deducendis, 34, 53. triumvir, 35, 9.
- Q. Aelius Tubero**, obviam mittitur Persæ, 45, 7. cura tuendi regis ei mandatur, 8.
- Q. Aelius Tubero**, annalium scriptor, 4, 23. 10, 9.
- Sex. Aelius Pætus**, ædilis curulis, 31, 50. triumvir rebus coloniae Narniensis ordinandis, 32, 2. consul, 7. in Capitolio senatum habet, 8. profectus in Galliam, 9. nihil memorabile gerit, 26. censor, 34, 44. 36, 9.
- T. Aelius**, tribunus militum tertiae legionis, 41, 5. et 8.
- Æmilia** porticus refecta, 41, 32.
- Æmilia** tribus, 38, 86.
- Æmilia**, uxor P. Scipionis Africi, 38, 57.
- Æmilia**, virgo Vestalis, Epit. 63.
- C. Aemilius**, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. contra Aequos rem gerit, 28. tribunus militum consulari potestate iterum, Volturnenses vincit, 32.
- L. Aemilius**, consul, vincit Aequos et Volscos, 2, 42. iterum consul, Veientes pacem petere supplices cogit, 49. tertium consul, 54.
- L. Aemilius**, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 5. tertium, 21. quartum, 22. quintum, 32. fundit Volscos et Latinos, *ibid.*
- L. Aemilius**, interrex, 7, 17.
- L. Aemilius**, quartus decimus interrex, 8, 23.
- L. Aemilius**, legatus, Carthaginem mittitur, 21, 18.
- L. Aemilius Mamercinus**, consul, 7, 1. secundum consul, 3. magister equitum, 21.
- L. Aemilius Mamercinus**, magister equitum, 7, 39. consul, 8, 1. dictator, 16. consul secundum, 20. dictator iterum, 9, 21.
- L. Aemilius Papus**, consul, 20, 36. triumphat, 25, 21.
- L. Aemilius Papus**, prætor creatus, sortitur Siciliam, 28, 38.
- L. Aemilius Papus**, decemvir sacrorum, moritur, 42, 28.
- L. Aemilius Paulus**, consul, 20, 59. triumphat, 63. accusatur, et ambustus vix evadit, *ibid.* consul iterum, 22, 35. occiditur in pugna Cannensi, 43. fuerat pontifex, 23, 21.
- L. Aemilius Paulus**, triumvir coloniae deducendae, 34, 45.
- Ædilis**, ex pecunia damnatorum pecuniariorum clypea inaurata in fastigio ædis Jovis posuit, 35, 10. prætor, 24. sortitur Hispaniam ulteriorem, 36, 2.
- Proconsul**, ceditur a Lusitanis, 37, 46. Lusitanos fundit, 57.
- vetus candidatus**, et sæpe repulsam passus, 39, 32. consul, 56.
- in Ligures Ingaunos exercitum** ducit, 40, 25. oppugnat ab Ingaunis, *ibid.* erumpit castris, 27. vincit Ingaunos Ligures, 28. deque iis triumphat, 34. nominatur patronus ab Hispanis ulterioribus, 43, 2.

Consul iterum, sortitur Macedoniam, 44, 17. ejus, antequam in Macedoniam iret, ad populum oratio, 22. multa ab eo institutorum militarium in melius mutata, 33. ejus oratio ad milites, 34. per Perrhæbiam it ad hostes, 35. ejus prudens ad Nasicam oratio, 36. instructo exercitu munit castra, 37. ejus de pugna dilata oratio, 38. vincit Macedonas, 41.

acceptis a Perseo literis, illacrimatur sorti humanæ, 45, 4. ad eum adducitur Perseus, 7. benigne excipit Perseum, eumque tacentem alloquitur, 8. peragrat Græciam, 27. Amphipoli componit res Macedoniæ, 29. succendit arma hostium, 33. trajicit in Italiam, 34. triumphus, ei decretus a senatu, impeditur a Ser. Sulpicio Galba, tribuno militum, 35, 36. triumphat de Perseo, 39, 40. amittit duos filios, *ibid.* ejus de sua fortuna oratio, 41. abstinencia, Epit. 46.

L. Æmilius Paullus, legatus in decem ad res Asiæ disceptandas componendasque, 37, 55. resistit Cn. Manlio, triumphum petenti, 38, 44. *et seqq.*

L. Æmilius Regillus, prætor, 36, 45. ei evenit navalis provincia, 37, 2. 4. 14. ad eum caduceatores ab Antiocho missi, qui de pace agerent, 18. habet consilium, 19. invadit agros Teiorum, 28. contendit ad hostem, 29. vincit classem Antiochi, 30. oppugnat Phœcam, 32. ejus triumphus navalis, 58.

L. Æmilius Scaurus Hellespontum mittitur, 37, 31.

Mam. Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. dictator dicitur, 17. Veientes et Fidenates prælio vincit, 18, 19. triumphans urbem ingreditur, 20. iterum dictator, 23. quinquennale censuram redigit ad anni unius et sex mensium spatium, 24. a censoribus tribu movetur, *ibid.* dictator creatur, paulo ante motus tribu, 31. ejus oratio ad populum, 32. ejus ad milites adhortatio, 33. Fidenas capit, et triumphat, 34.

Mam. Æmilius, consul, 4, 58.

M. Æmilius Mamercinus, tribunus consularis, 4, 61. iterum, 5, 1. tertium, 10.

M. Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 32.

M. Æmilius, consul, 10, 1. in fugam vertit Græcos, cum Cleonymo in Italiam classe advectos, 2.

M. Æmilius, prætor Siciliæ, 21, 49.

M. Æmilius, prætor urbanus, 22, 9. 33. 27, 33.

M. Æmilius, frater L. Æmilii Regilli prætoris, decedit, 37, 22.

M. Æmilii Lepidi, bis consulis atque

auguris, tres filii, L. M. et Q. ludos funebres patri, et gladiatorum paria duo et viginti per triduum in foro dant, 23, 30.

M. Æmilius, M. Lepidi filius, tribunus militum, 37, 43.

M. Æmilius Lepidus, ædilis curulis, 24, 43. prætor, 24. sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, *ibid.* decemvir sacrorum, 26, 23.

M. Æmilius Lepidus, legatus ad Ptolemæum, 31, 2. ferociter cum Philippo agit, 18. pontifex, 32, 7. ædilis, 35, 10. prætor, 24. sortitur Siciliam, 36, 2. consul, 38, 42. et quidem post duas repulsas, 39, 56. 40, 46. quum ædem Dianæ vorisset, devincit Ligures, 39, 2. viam ab Placentia Ariminum perducit, *ibid.* triumvir coloniarum deducendarum, 55. pontifex maximus, 40, 42. censor, 45. in gratiam reconciliari se cum collega M. Fulvio patitur, 46. princeps senatus legitur, 51. consul iterum, 41, 22. lectus secundo princeps senatus, 32. lectus tertio, 43, 15. lectus sextum, Epit. 42. ante mortem quæ filiis præceperit, *ibid.*

M. Æmilius Lepidus acta Sullæ tentat rescindere, Epit. 90.

M. Æmilius Numida, decemvir sacrorum, moritur, 26, 23.

M. Æmilius Papus, dictator, 9, 7.

M. Æmilius Papus, maximus curio, moritur, 27, 6.

M. Æmilius Paullus, magister equitum, male rem gerit, 10, 3.

M. Æmilius Regillus consul dicitur a prærogativa centuria, 24, 7. irrito eventus, 8. et 9. flamen Quirinalis, 8. flamen Martialis, moritur, 29, 11.

Q. Æmilius Barbula, consul creatus, 9, 20. 21. secundum consul, 30.

Q. Æmilius Cerretanus, consul, 8, 37. *vid. Q. Aulius Cerretanus.*

Ti. Æmilius, consul, 2, 61. ejus res gestæ in Sabinis, 62. consul iterum, dandi agri plebi auctor, 3, 1.

Ti. Æmilius, quinquevir mensarius, 7, 21. prætor, 8, 2.

Ti. Æmilius Mamercinus, consul, ejusque cum senatu rixæ, 8, 12.

Ænea, mons, 40, 21. ex eo monte creditum vulgo fuit, Ponticum simul et Adriaticum mare, et Istrum amnem, et Alpes conspici posse, *ibid.* eum conscendit Philippus, et degressus nihil vulgatæ opinioni detrabit, 22.

Ænaria, insula, 8, 22.

Ænea, oppidum, 40, 4. eadem Ænia, 44, 10. 32. Æneates, 40, 4. statum Æneæ sacrificium, quod conditori Æneæ quotannis fit, *ibid.*

Ænea in Capitolio limina, *vid.* Capitolium.

Ænea signa Deorum, *vid.* Signum.

Ænei orbes, positi in sacello Sanci, 8, 20.

Æneæ portus ad montem Atho, 45, 30.

Æneas, Anchisæ et Veneris filius, 1, 1. profugus venit in Macedoniam, Siciliam, et Italiam, ubi Lavinium condit, *ibid.* ut animos Aboriginum sibi conciliaret, Latinos utramque gentem appellat, 2. ejus mors, *ibid.*

Æneas Silvius, rex tertius Albæ, 1, 3.

Ænei, *vid.* *Ænus*.

Ænesidemus Dymæus, præfectus præsidii Achæorum Argis, 32, 25.

Ænia, *vid.* *Ænea*.

Ænianum sinus, 28, 5.

Ænos, oppidum Thraciæ, proditione capitur a Philippo, 31, 16. *Æno* præsidium Antiochi deducitur, 37, 60. controversiæ cum Philippo de *Æni* possessione, 39, 24. 27. 28. *Ænum* sibi petit Attalus, 45, 20.

Ænei, 31, 31. *Ænii*, 37, 33. 38, 41. 45, 27.

Æolis, 33, 38. 37, 8. 12. 18. 25. 35. 38, 16.

Æpulo, Istrorum regulus, ne vivus caplatur a Romanis, pectus ferro trajicit, 41, 15.

Æqui, sive *Æquicolæ*, gens antiqua, 1, 32. ab *Æquicolis* jus, quo res repetuntur, Ancus Marcius descripsit, *ibid.* Latinum agrum invadunt, 2, 30. vincuntur, 31. seditio inter *Æquos* et *Volscos*, et atrox prælium, 40. Romanos bello petunt, 43. oppugnant *Ortonam*, *ibid.* vexant Latinos incursionibus, 48, 53. 58. vincuntur, 60.

bello petiti, a Q. Servilio vincuntur, 3, 2. depopulantur agrum Romanum, et cæduntur, 3. obsidentes Furium consulem in castris, a T. Quintio cæduntur, 5. *Æqui* et *Volsci* denuo *Hernicorum* et *Romanorum* agros depopulantur, 6. vincuntur a *Lucretio* consule, 8. rebellant, 10. arcem *Tusculanam* capiunt, et cæduntur, 23. pacem petunt, et impetrant, 24. denuo bellum movent, 25. obsident *Minucium* consulem in castris, 26. adversus eos L. *Quintius Cincinnatus* dictator dicitur, *ibid.* circumvallantur, et sub jugum mittuntur, 28. denuo Romanos bello lacessunt, 30. vincuntur, 31. bellum instaurant, 38. fundunt Romanum exercitum, 42. a *Valerio* consule vincuntur, 60. 61. iterum Romanis bellum inferunt, 66. vincuntur, 70. rursus rebellantes vincuntur, 4, 26. et *segg.* impetrant inducias au-

norum octo, 30. *Æqui* et *Lavicanæ* *Tusculanum* agrum depopulantur, 45. vincuntur, 47. coloniam *Volæ* deducunt, sed cæduntur, 49. parant bellum, 53. capiunt arcem *Carventanam*, 55.

oppugnant *Lavicos*, Romanam coloniam, 5, 16. Romanis bellum inferunt, et vincuntur, 28. capiunt *Vitelliam* coloniam, et rursus vincuntur, 29. 31.

bellum moliantur, 6, 2. pervasuntur, 4. undenam toties victis *Æquis* et *Volcis* suffecerint milites, 12.

iterum petiti bello, deserunt castra, et prope ad internecionem delentur, 9, 45.

redintegrant bellum, et subiguntur a C. Junio dictatore, 10, 1.

Æquicolarum ager, 1, 32. 10, 13.

Æquimælium, 4, 16. 38, 28.

Æquimælius vicus, 24, 47.

Æquinoctium autumnale, 31, 47. *Æquinoctium* vernum, 33, 3. 37, 9.

Ærarium, 4, 22. ex eo signa militaria promuntur, *ibid.* et 7, 23. captiva pecunia in *ærarium* illata, 10, 46. etiam pecunia ex venditis captivis redacta, 7, 27. 10, 46. 24, 18. 26, 36. *Ærarium* sanctius, 27, 10. pecuniam ex *ærario* clam egerunt scribæ viatoresque *ædilitii*, 30, 39.

Ærarii facti a censoribus, 4, 24. 24, 18. 29, 37. 44, 16.

Æropus, prætor *Epirotarum*, 29, 12.

Æropus, mons, 32, 5.

Æs grave, 4, 41. et 60. 22, 33. 32, 26.

Æs alienum Romæ maximum, atque inde turbæ, 2, 23. ac postremo accessio plebis in Sacrum montem, 33. *æris* alieni magna vis ædificando contracta, 6, 27. hinc occasio et materia *Manlio* Capitolino novorum consiliorum, *ibid.* et *segg.* miseriæ plebis *ære* alieno demersæ, 34. de *ære* alieno lex, 6, 35. 36. *æris* alieni causa quinqueviri mensarii creantur, 7, 21. ejus dissolvendi ratio inita, 27.

Æra militibus constituta, 4, 59. 60. equitibus, 5, 7.

Æsculapio supplicatio habita, 10, 47.

Æsculapius ab *Epidauro* Romam accessit, 29, 11. *Carthaginienses* in æde ejus senatum dant legatis *Persæi*, 41, 27. ei dona voventur, 40, 37. ejus faum tabulis pictis ex præda exornatur, 43, 6. templum ejus *Epidaurium*, donis opulentum, 45, 28.

Æsernia, colonia, in fide atque officio erga populum Romanum manet, 27, 10.

Æternus ager, 10, 31.

Æternina turma, 44, 40.

Æsis, fluvius, 5, 35.

Æsquiliæ, *vid.* *Æsquiliæ*.

Æsulana arx, 26, 9.

Æthalia, insula, 37, 13.

Ætna, mons, 26, 29.

Ætolorum concilium et fœdera cum Romanis, 26, 24. *adversus Philippum bellum movent*, *ibid.* *bellum inferunt Acarnaniæ*, 25.

depopulantur Achæos, 27, 29. *vincuntur a Philippo*, 30.

animos tollunt a Romana societate, et post Attali adventum, 28, 5. *saltum Thermopylarum insidentes, a Philippo funduntur*, 7.

pacem faciunt cum eo, 29, 12.

ad eos legatos mittit Philippus, ne adventu Romanorum fidem mutent, 31, 28. *cum Athamanibus bellum inferunt Philippo, et ab eo cœduntur*, 41. *deserunt castra, et in Ætoliam fugiunt*, 42. *Ætolorum juvenes in Ægyptum advecta*, 43. *Ætolorum legatorum cum Attalo et Romanis colloquium*, 46.

Ætolorum concilium Heracleam indictum, 33, 3. *ab eorum equitibus regii fugantur*, 6. *eorum eques in Græcia est longe optimus, pedite inter finitimos vineuntur*, 7. *eorum querelæ, insatiabilis aviditas prædæ, et arrogantia*, 11. *inter eos et Quintium de Thebis Phthioticis disceptatio*, 13. *pacis cum Philippo leges non approbant*, 31, 35. *ingenuo inquieta gens*, 44. *Ætolorum animi cur alienati a societate Romana*, 49.

invehuntur in Athenienses, et Romanos insimulant fraudis, 34, 23.

concitant reges ad bellum Romanum, 35, 12. *decretum faciunt, quo arcessitur Antiochus ad liberandam Græciam*, 33. *occupant Demetriadem urbem*, 34. *Nabin interficiunt*, 35. *cœduntur a Lacedæmonis*, 36. *Chalcidem oppugnare tentant*, 37. *Antiochum appellant imperatorem*, 45. *Ætolorum principum cum Chalcidensibus colloquium*, 46. *tentant socios Romanorum*, 47.

se conjungunt Antiocho, 36, 9. *includunt sese Heracleæ, et juga montis Oræ occupant*, 16. *cœduntur*, 18. *Heracleæ obsidentur*, 22. *permittunt se in fidem Romanorum, et gravibus consulis imperiis*

rursus ad bellum incitantur, 28, 29. *obsessi in urbe Naupacto implorant opem T. Quintii*, 34. *impetrant inducias, et legatos mittunt Romanam*, 35.

Hi infecta pace dimittuntur, 37, 1. *Ætoli occupant montem Coracem*, 4. *impetrant a consule L. Scipione inducias sex mensium*, 7. *pax convenire non potest*, 49. *inferunt bellum Dolopis et Athamanis*, *ibid.* *et* 32, 1.

pacem petunt a M. Fulvio consule, 38, 8. *Legatos mittunt Romanam*, 10. *Leges pacis cum Ætolia*, 11.

de iis triumphat M. Fulvius, 39, 5.

eorum mutuis cædibus in semetipsos versus furor, 41, 30.

eorum discordias sopit Marcellus, 42, 5.

Ætoli occurrunt sordidati L. Emilio Paulo, 45, 28. *eorum querelæ de principibus suis interfectis, aut in exilium actis*, *ibid.* *de eo negotio cognitio et judicium*, 31.

Ætoli, gens inquieta, 31, 28. *vanissima et ingratiissima*, 36, 17.

Ætoli umbilicum Græciæ incolunt, 35, 12.

C. Afranius, 43, 20.

C. Afranius Stellio, prætor, 39, 23. *triumvir colonis deducendis*, 55.

L. Afranius, Epit. 110. 113. 114.

Africam præsidio firmat Annibal, 21, 22. *in Africa res parum prospere gesta a Servilio consule*, 23, 31.

eam populatur M. Valerius Messala, 27, 5. 29. *in Africam trajicit Scipio*, 29, 26. 27.

Afri, gens mobilis atque infida, 29, 3.

Africanæ ludis Circensibus exhibitæ, 44, 18.

P. Africanus, vid. *Cornelius*.

Africus ventus, 26, 42. 30, 24.

Agalsus, equitum præfectus, 44, 30.

Agamemnonia classis mille navium, 45, 27.

Agasones adjuvant victoriam Romanorum, 7, 14. 15.

Agasones cum equis phaleratis dono dati, 43, 7.

Agassa, urbs, sive Agassæ, 44, 7. 45, 27.

Agathocles, rex Syracusanus, conjicit Carthaginienses in magnum discrimen, 28, 43.

Agathyrua, oppidum in Sicilia, colluviei hominum perfugium, 26, 40. 27, 12.

Agema equitum, 37, 40.

- Agema, legio Macedonum, 42, 51.
 Ager. Lex, ne quis plus quingenta jugera agri possideret, a tribunis plebis promulgata, 6, 35. *vid.* Lex.
 Ager captus ex hostibus viritim divisus a Ser. Tullio, 1, 46. *vid.* Agraria lex.
 Ager Tarquiniorum consecratus Marti, fuit deinde Martius campus, 2, 5.
 Agri adsignati privatis pro pecunia, 31, 13. agris donati milites Scipionis, 31, 4, 49.
 Ager sacer Apollinis, 32, 40.
 Agesimbrotus præest classi Rhodiorum, 31, 46, 32, 16, 32.
 Agesipolis, princeps exsulum Lacedæmoniorum, 34, 26.
 Agesipolis, princeps legationis Rhodiæ, 45, 3.
 Aglaspides, milites, 44, 41.
 Agmen quadratum, 7, 29, 31, 37, 39, 30.
 Agnus mactatus ad sanciendam promissorum fidem, 21, 45.
 Agræi, Ætolie populus, 32, 34.
 Agraria lex quando primum lata, 2, 41. tribunis plebis semper materia seditionum fuit, 6, 11. ob leges agrarias discordiæ, 3, 1, 4, 48, *vid.* Lex.
 Agravonitæ, populi Illyrici, 45, 26.
 Agriænes, 28, 5, 33, 18, 42, 51. bellicosum genus, 44, 11.
 Agrigentum, 25, 23. ab Himilcone recipitur, 24, 35. proditur Romanis 26, 40.
 Agrippa, Tiberini filius, rex Albæ, 1, 3. M. Agrippa navali corona donatus, Epit. 129. *vid.* et Epit. 136.
 Ahala, *vid.* Servilius.
 Aharna, oppidum, 10, 25.
 Ahenobarbus, *vid.* Domitius.
 Aio Locutio templum, 5, 60.
 Ala equitum trecentorum, 29, 1.
 Ala Campanorum, quingenti equites, 10, 29.
 Ala mille equitum, 37, 40.
 Ala regia, *ibid.*
 Ala sacra equitum Macedonum, 42, 58, 66, 44, 42.
 in Alas divinus socialis exercitus, 31, 21. dextra et sinistra alæ peditum sociorum, 27, 2. sinistra ala, 25, 21.
 Alabanda, oppidum, 33, 18, 38, 13.
 Alabandenses, 38, 13. apud eos templum urbis Romæ, ludique anniversarii ei Divæ instituti, 43, 8. acie vincuntur a Rhodiis, 45, 25.
 Alander, fluvius, 38, 18. ejus fontes, 15.
 Alæres cohortes, 10, 41.
 Alarii equites, 35, 5, 40, 40.
 Alatrinatibus suæ leges redditæ, 9, 43.
 Alba Silvius, rex Albæ, 1, 3.
 Alba Longa ab Ascanio condita, 1, 3.
 oriunda ab Lavinio, 23. diruta, 29. *vid.* 7, 39, 30, 17, 45. Epit. 61, 72.
 Albani reges, 1, 3. inter Albanos et Romanos ortum bellum, 1, 22, 23. ter geminorum utrimque fratrum virtuti res permittitur, 24. Albani ditionis Romanæ facti, 26. parum fidos se Romanis socios præbent, 27. eorum dux Mettus Fuffetius supplicio afficitur, 28. Albani Romanam migrant, 29. Albanorum principes in Patres lecti, 30. Albani patrio ritu sacra facere jubentur, 31. Caelium montem inhabitant, 33.
 Albanos vincit Pompeius, Epit. 101.
 Albana vallis, 8, 7. arx, 7, 24.
 Albanus mons, 1, 3. in eo triumphatum, 26, 21, 33, 23, 42, 21.
 Albanus ager, 6, 42.
 Alba in Æquis, colonia, 10, 1. negat eas, unde pecuniam militesque Romanis dare possit, 27, 9. multiplicem pecuniæ militumque numerum dare cogitur, 29, 15. Albensis ager, 26, 11.
 Alba ædes Capæ, 32, 9, 40, 45.
 Albingauni Ligures, 29, 5.
 L. Albinus inter primos tribunos plebei, 2, 38.
 L. Albinus virgines Vestales sacraque in plastrum imponit, et Cære perreliit, 5, 40.
 M. Albinus plebeius, tribunus militum, 6, 30.
 C. Albius Calenus, gregarius miles, et princeps seditionis in castris Scipionis, 23, 24. virgis cæsus, securi percussus, 29.
 Albulæ, vetus nomen Tiberis fluvii, 1, 3.
 Album in vestimentum addere vetantur ii, qui honores petunt, 4, 25. albo politæ columnæ, 40, 51.
 Alce, urbs Celtiberiæ, in deditionem venit Romanorum, 40, 48, 49.
 Alcibiades, exsul Lacedæmonius, 39, 35.
 Alcis Minerva, 42, 51.
 Alcon Saguntinus, transfuga ex oratore, 21, 12.
 Alesia, urbs, Epit. 108.
 Alexamenus, princeps Ætolorum, 35, 34. Nabin occidit, 35. obtruncatur a Lacedæmoniis, 36.
 Alexandri Magni rerum gestarum ætas, 8, 3.
 ei parem destinant L. Papirium Cursorem, 9, 16. ejus collatio cum Romanis ducibus, 17. ejus vitia, 18. Fortunæ Alexandri collatio cum populi Romani fortuna, *ibid.* collatio copiarum ejus cum Romanis copiis, 19.
 regnavit tredecim annis, 45, 9.
 Alexander, Epiri rex, in Italianam classes

- appellit, 8, 2. adversus eum, excoen-
sionem facientem, pugnant Samnites
et Lucani, 17. pacem facit cum Ro-
manis, *ibid* ejus fata, res gestæ, et
mors, 24. ejus uxor Cleopatra, soror
Olympias; quarum altera mater Ale-
xandri Magni, soror altera fuit, *ibid*.
Alexander, magister equitum apud Epi-
rotas, 32, 10.
Alexander, princeps Ætolorum, ejusque
oratio in Philippum, 32, 33. Romanos
insimulat fraudis, 34, 23.
Alexander Megalopolitanus, se oriun-
dum a Magno Alexandro fert, 35, 47.
Alexander Acarnan, 35, 18. ejus ora-
tio, *ibid*. moritur, 36, 20.
Alexander Beroëns suffocat Demetrium,
Philippi filium, 40, 24.
Alexander, filius Persei, 42, 52. duci-
tur ante currum Æmilii triumphantis,
45, 39. Alba in custodiam mittitur
cum patre, 42.
Alexander, Ægypti rex, *vid*. Ptolemæus.
Alexandria in Ægypto condita, 8, 24.
frustra tentatur ab Antiocho, 45, 11.
Alexandria Troas, 35, 42, 37, 35.
Alexandrini legati queruntur de Antio-
cho, 44, 19.
Algidum, 3, 2, 21, 62, 26, 9.
Algidus, mons, 3, 23, 25, 27, 29, 30, 4, 26.
Alimne, urbs, 32, 14.
Aliphera, urbs, 23, 8, 32, 5. eam Phi-
lippus restituit Megalopolitis, 28, 8.
Allia, fluvius, 5, 37, 6, 28, 22, 50, 59.
Allensis clades, 5, 38, 22, 50.
Alliensis dies, 6, 1. *vid*. Dies.
L. Allienus, edilis plebis, diem dicit Ve-
turio, 3, 31.
Allife, oppidum, 8, 25, 9, 42, 22, 18.
Allife de Samnitibus a C. Marcio
Rutilo consule vi capte, 9, 38.
Allifanus ager, 22, 13, 17, 26, 9.
Allobroges, gens nulla Gallica opibus
aut fama inferior, 21, 31. *vid*. et Epit.
103.
Allucius, princeps Celtiberorum, 26,
50. sponsam pudice servatam a Sci-
pione recipit, *ibid*.
Almana, urbs, 44, 26.
Alope, oppidum, 42, 56.
Alopeconneum oppidum recipit Philip-
pus, 31, 16.
Alorcius Hispanus, se pacis Annibalem
inter et Saguntinos interpretem fore,
pollicetur, 21, 12. ejus oratio ad Sa-
guntinos, 13.
Alpes, 1, 1. Taurino saltu a Gallis pri-
mum transitæ, 5, 34. ab Annibale
quintodecimo die superatæ, 21, 36.
hieme clausæ, 27, 36. prope inexas-
perabilis finis inter Italiam et Galliam,
39, 34.
Alpine gentes, maxime Rati, e Tuscia
originem ducunt, 5, 33.
recipiunt Asdrubalem, et sequun-
tur ad bellum, 27, 39. *vid*. Epit. 63.
Alsiensis populus sacrosanctam vacatio-
nem habere se frustra jactat, 27, 38.
Altinius, *vid*. Dasius Altinius.
Altum castrum, *vid*. Castrum.
Alyattes, 38, 19.
Amadocus, dux Thracum, capitur a Phi-
lippo, 39, 35.
Amarynthidis Dianæ sacrum anniversa-
rium Eretriæ, 35, 38.
C. Amatius, Epit. 116.
Ambarri, populus Gallicus, 5, 34.
Ambigatus, rex Celtarum, exonerat præ-
gravante turba regnum, 5, 34.
Ambiorix, dux Eburonum, Epit. 106,
107.
Ambitus, deque eo leges latæ, 40, 19.
vid. Lex.
Ambracia, urbs, 38, 3, 42, 67, 43,
22, 44, 1. ejus situs, 4. oppugna-
tur a Romanis, 5. ac dedit, 9.
Ambracienses accusant M. Fulvium con-
sulem, 38, 43. senatusconsultum in
gratiam Ambraciensium, 44.
Ambracius sinus, 32, 14, 38, 4.
Ambrones pop. Epit. 68.
Ambrysus, urbs, 32, 18.
Ambustus, *vid*. Fabius Ambustus.
Ameriola, urbs a Tarquinio Prisco cap-
ta, 1, 38.
Amiculum purpureum dono missum re-
gina Ægypti Cleopatraz, 27, 4.
Amilcarem, agitantem in animo bellum
adversus Romanos, mors opprimit,
21, 1, 2. et 5. ad Castrum Altum in
Hispania, 24, 41.
Amilcar, Gisgonis filius, præfectus præ-
sidii in insula Melita, captus, 21, 51.
Amilcar, Bomilcaris filius, 23, 49.
Amilcar Pænus, dux Gallorum, invadit
Placentiam, 31, 10. exsilio mulctatur
a Carthaginiensibus, et bona ejus pub-
licantur, 19. cadit in prælio ad Cre-
monam, 21. alii captum in prælio ad
Mincium annem tradunt, 32, 30. et
ante currum triumphantis consulis
ductum fuisse, 33, 23.
Amitemini pollicentur Scipioni milites,
28, 45.
Amiteminus ager, 21, 62.
Amitemium, oppidum, 10, 39, 26, 11,
36, 37. capitur de Samnit. us, 10, 39.
Ammonius regnat in Syria, Epit. 50.
Amphilochia, regio, 38, 3. olim Ætolo-
rum fuerat, *ibid*. et 32, 34.
Amphilochi oppugnantur a Perseo, Phi-
lippi filio, 38, 5. a.
Amphilochus vates Oropi colitur pro
Deo, 45, 27.
Amphipolis, urbs, 40, 24, 56, 43, 7, 44,
24, 43, 44. *etc.* 45, 6, 9, 26.

- Amphissa, urbs, 37, 5.
 Ampliati rei, 4, 44. 43, 2.
 Amulius pellit Numitorem fratrem majorem, et, ut spem partus Rheæ Silvæ adimeret, eam Vestalem legit, 1, 3.
 Amulio Remus captus traditur, 5. Amulius obtruncatur, et Numitor restituitur, *ibid.* et 6.
 Amusius, princeps Ausetavorum, ad Asdrubalem profugit, 21, 61.
 Amyclæ, 34, 28.
 Amynder, Athamanum rex, 27, 30. 29, 12.
 venit in castra Romanorum, iisque auxilia promittit, 31, 28.
 Phocam oppidum capit, et Gomphos, atque Thessaliam populatur, 32, 14.
 cum Athamanum peditum ducentis et mille se jungit Quintio consuli, 33, 3. tenet castella, quæ per belli tempus Philippo ademerat, 34. eum tentat Antiochus, 35, 47.
 Antiocho se conjungit, 36, 9. cum Athamanum juventute occupat Pellinæum, 10. cum conjuge ac liberis Ambraciam se confert, 14. eum sibi ab Ætolis dedit petit M'. Acilius Glabrio, consul, 28. Zæyntho donatur a Philippo rege Macedonum, 31.
 pellit Macedones ex Athamania, 38, 1. mittit legatos Romam, et ad Scipiones in Asiam, 3. venit in castra Romanorum, et efficit, ut Ambracia se dedat Romanis, 9.
 Anabura, 38, 15.
 Anagnia, 45, 16.
 Anagninis civitas sine latione suffragii data, 9, 43.
 Anagninum compitum, 27, 4.
 Anagninus ager, 26, 9.
 Anapus, fluvius, 24, 36.
 Ancilia cœlo demissa, 1, 20. *vid.* 5, 52. dies, quibus moventur Ancilia, religiosi exercitui ad iter faciendum, 37, 33.
 Ancilla indicat Q. Fabio maximo, ædili curuli, beneficia matronarum, 8, 18.
 Ancona, 41, 5.
 Ancus Marcius rex creatur, ejusque res gestæ, 1, 32. 33. moritur, postquam regnavit annos quatuor et viginti, 35. ejus filii conspirant contra Tarquinium Priscum, 40.
 Ancyra, urbs nobilis, 38, 24.
 Andania, parvum oppidum, 36, 31.
 Andranodorus, gener Hieronis, tutor Hieronymi, regum Syracusanorum, 24, 4. post cædem Hieronymi, Insulam et arcem Syracusis occupat, 21. ad eum missi legati a Syracusano populo, 22. cedit temporis, *ibid.* ejus oratio ad Syracusanos, *ibid.* creatur prætor, 23. occiditur, 24.
 Andriacus, Pseudophilippus, Epit. 48. 49. 52.
 Androcles, princeps Acarnanum, 33, 16.
 Androcles, præfectus Persæ, 44, 32.
 Androgynus Sinuæse natus, 27, 11.
 Androgynus vivus in arcam conditus; et in mare projectus, 27, 37.
 Andronicus, Andronici filius, Ætolus, quod arma contra Romanos tulisset, securi percutitur, 45, 31.
 Andronicus Macedo, 37, 13.
 Andronicus a Perseo interficitur, 44, 10. *vid.* Perseus.
 Androsthene, dux præsidii Macedonici, Corinthum defendit adversus Romanos et Achæos, 32, 23. ceditur ad Corinthum, 33, 14. ejus imprudentia, 15.
 Andrus, insula, 31, 15. 36, 20. capta a Romanis, 31, 46.
 Anectius, Epit. 139.
 Anemurium, promontorium Ciliciæ, 33, 20.
 Angeæ, oppidum, 32, 13.
 Angues, prælati in bello a sacerdotibus Tarquiniensibus, terrent milites Romanos, 7, 17.
 — duo, sacrificio perpetrato, ad exta ex occulto allapsi, edere jecur, conspectique repente abierunt, 25, 16. *vid.* Prodigium.
 Anguis specie consuetudinem cum Olympiade, et cum matre Scipionis Africani habere creditus Jupiter, 26, 19.
 L. Anicius Gallus creatur prætor, 44, 17. sortitur jurisdictionem peregrinam, *ibid.* in Illyricum, adversus Gentium, proficiscitur, 30. vincit Illyrios, 31. ei se dedit Gentius, *ibid.* ob ejus res gestas supplicationes in triduum decretæ, 45, 3. Epirum pacat, 26. Illyrici res constituit, *ibid.* triumphat de Gentio, 43.
 Cn. Anicius, legatus Æmilii Paulli, 44, 46.
 Anidus, mons, 40, 38.
 Anienensis tribus addita ceteris, 10, 9.
 Anienensis centuria, 24, 7.
 Anio, fluvius, 1, 27. 36. 4, 17. 6, 42. 26, 10. pons in Anienem, 7, 9.
 Anitorgis, urbs, 25, 32.
 Annales citati, 2, 54. 3, 8. 4, 34. 7, 9. 18. 42. 8, 18. 23. 30. 9, 15. 42. 21, 25. 22, 31. 23, 6. 47. 43, 11.
 — Aciliani, 25, 39.
 — Magistratum, 9, 18.
 Annalium veterum confusio, 9, 15.
 — exempla exoleta, 27, 8.
 — incertitudo, 9, 44. 45. 10, 2. 17.
 — varietas, 10, 30. 22, 31. 25, 39. 26, 16. 49. 27, 7.
 Annalis, cognomen Villiorum, ex eo ortum, quod L. Villius, tribunus plebis, primus legem annariam tulit, 40, 44.

Annibal, annos ferme novem natus, hostem se populi Romani fore iurejurando adstringit, 21. 1. Imperator in locum Asdrubalis succedit, 3. ejus doctus et ingenium, 4. res ejus gestas adversus varios Hispaniæ populos, 6. Saguntum oppugnat, 6. vulneratur, 7. non admittit legatos Romanorum, 8. centum quinquaginta millia habuit in armis, *ibid.* dedendum cum Romanis censet Hanno, 10. Annibal Saguntum capit, 14. ejus apparatus ad bellum, 21. transit Iberum, et Pyrenæum saltum superat, 23. sibi conciliat Gallos, 24. trajicit Rhodanum, 27. hortatur milites, 30. petit Galliam mediterraneam, 31. transit Alpes, 32. ingreditur Italiam, 38. Taurinorum urbem expugnat, 39. Annibali quantæ copiae fuerint in Italiam transgresso, *ibid.* rebus prius, mox verbis milites hortatur, 42. *et seqq.* promittit suis præmia, 45. vincit Romanos ad Ticinum, 46. mox ad Trebiam, 54. *et seqq.* saucius excedit pugna ad Emporium prope Placentiam, 57. pugnat rursus cum Sempronio, 59.

altero oculo capitur, 22. 2. vincit Romanos ad Trasimenum lacum, 4. *et seqq.* Italiam agros devastat, 9. ex Hirpinis in Samnium transit, ducemque itineris virgis casum in crucem tollit, 13. duo millia ferme boum accensis cornibus in montes concitat, 16. ejus dolus ad augendam dictatoris invidiam, 23. ad certamen prolicat magistrum equitum, 28. ejus de Q. Fabii Maximi virtute testimonium, 30. exercitus omnium rerum penuria laborat, 40. relictis castris, fugam simulat, 41. ejus insidiæ detectæ, 42. ejus inopia et anxietas, 43. ad Cannas castra ponit, *ibid.* aciem instruit, 46. vincit Romanos magna clade, 49. sed uti victoria nescit, 51.

vesci docuit corporibus humanis, 23. 5. Capuam venit, 7. apud Minios Celeres diversatur, 8. ejus in senatu Campano oratio, 10. in agrum Nolanum traducit exercitum, 14. Nuceriam in deditionem accipit, 15. ad Nolam vincitur a Marcello, 16. Aceras diripit, et Casilinum oppugnat, 17. 18. ejus exercitum Campanæ delictæ enervant, *ibid.* ex hibernis redit, Casilinum oppugnaturus, 19. ejus ad Philippum legati intercipiuntur, 34. Campanis opem laturus ad Hamas pervenit, 36. ab obsidione Cumarum discedit, 37. cum exercitu Nolam oppugnaturus accedit, 43. Nolam oppugnat, 44. ejus equites mille ducen-

ti septuaginta duo ad Marcellum transfugiunt, 46.

Puteolos frustra tentat, 24. 13. Tarentum per prodicionem capit, 26. 8. 9. 10. consilium ejus de Tarentina classe in apertum mare emittenda, 11. Cn. Fulvium prætorem vincit ad Herdoneam, 21.

in Campaniam contendit, 26. 5. oppugnandæ Romæ consilium capit, 7. tria millia passuum ab Roma castra locat, 10. irritum incepto discedit, 11.

Cn. Fulvium proconsulem cum exercitu fundit, 27. 1. ejus de M. Marcello judicium, 14. de Fabio, 16. Metapontum se recipit, *ibid.* Lacinium copias admovet, 25. Marcelli corpus sepelit, 28. ejus annulo uti conatus ad decipiendos Salapitanos, suamet ipse fraude capitur, *ibid.* viso capite Asdrubalis, se Carthaginis fortunam agnoscere dicit, 51. omnia auxilia in extremum Italiam angulum Bruttios contrahit, *ibid.*

adversis, quam secundis rebus, mirabilior, 28. 12. ad Junonis Lacinie templum æstatem agit, 46. aram ibi dedicat cum ingenti rerum ab se gestarum titulo, *ibid.*

Locros tendit, 29. 7. adverso proelio percussus, Crotonem exercitum abducit, 36.

ex Italia revocatur, 30. 9. 19. frendens ac gemens eam relinquit, 20. ejus cum Scipione colloquium, 29. *et seqq.* suos ad pugnam hortatur et instruit, 32. victus Adrumetum profugit, 35. spem salutis alibi non esse, quam in pace impetranda, fatetur, *ibid.* Gisgonem ad dissuadendam pacem procedentem, ex superiore loco detrahit, 37. Pœnos in curia sientes ridet, et increpat, 44.

nuncios et literas ad Antiochum misisse insinuat, 33. 45. prætor judicium potentiam, gravem libertati, minuit, 46. vectigalium publicorum rationes cum fide et prudentia administrat, et corrigit, *ibid.* *et* 47. Romani Carthagine Annibalem accusant, *ibid.* aufugit ad regem Antiochum, 48. 49. quem ad bellum concitat, 54. 60. concitare conatur Pœnos, 61.

ejus cum P. Villio et P. Scipione Africano colloquium, 35. 14. propter colloquia cum Villio suspectus, se apud Antiochum oratione purgat, 19.

ejus de bello Romano oratio, 36. 7. eum, ut vatem omnium quæ eveniant, admiratur Antiochus, 15.

- præficitur classi, 37, 23. fugatur a Rhodiis, 24.
 profugit ad Prusiam; ejus mors, 39, 51.
- L. Annius, prætor Latinorum, Romam evocatus, 8, 3. ejus in concilio Latinorum oratio, 4. in senatu Romano postulat, ut consul alter et senatorum pars dimidia e Latio sumantur, 5. labitur et ita impingitur saxo, ut sopiatur, 6.
- T. Annius, triumvir coloniarum deducendarum, ob Boiorum rebellionem Mutinam confugit, 21, 25.
- T. Annius Luscus, prætor, 41, 22. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, 42, 25. triumvir coloniarum Aquileiam deducendis, 48, 19.
- T. Annius Milo, Epit. 104. 107.
- Annonæ habita cura Romæ, 2, 9, 10, 11.
- Annonæ caritas, atque inde turbæ, 2, 34, 4, 12.
- Annonæ vilitas, 31, 50. tanta, ut mercator pro vectura nautis reliquerit frumentum, 30, 38.
- Aanuli gemmati Sabinis, 1, 11.
- aurei quare et quando Romæ positi? 9, 7, 46.
- occisorum ad Cannas Romanorum detracti, modium explent, 23, 12.
- Annulo Marcelli potitur Annibal, eoque frustra ad fraudem abuti conatur, 27, 28.
- Anas a Numa Pompilio ad cursum Lunæ in duodecim menses descriptus, 1, 19.
- Anni consularis principium Kalendæ Sextiles, 3, 6. Idus Maiæ, 3, 36, 38.
- Idus Decembres, 4, 37, 5, 9. Kalendæ Octobres, 5, 9. Kalendæ Quintiles, 5, 38, 8, 20. Idus Martiæ, 22, 1.
- Anorum indices, clavi, apud Volsinios, 7, 3. *vid.* Clavus.
- Anquisitum capitis, 2, 52, 26, 3. pecuniæ, *ibid.*
- Anseres Junoni sacri, Capitolii servatores, 5, 47.
- Antemnates Romam ad ludos proficiscuntur, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. palantes in agris opprimuntur, 11.
- Antenor Trojanis cum multitudine Hænetum venit in sinum Adriaticum, 1, 1.
- Antenor, præfectus classis Macedonicæ, 44, 28, 45, 10, 31.
- Antefixa scilicet Decorum Romanorum, 34, 4.
- Antepilani in militia, 8, 8.
- Antesignani legionum, 2, 20, 7, 33, 22, 5, 27, 18.
- Antias Valerius, *vid.* Valerius.
- Antiatas, *vid.* Antium.
- Anticyra oppugnata et capta 1 Ætolis, 26, 26. *vid.* et 28, 8 18.
- Antigonensis, 42, 58, 43, 25.
- Antigonia Epiri, 32, 5, 43, 25.
- Antigonia Macedoniæ, 44, 10.
- Antigoni apophthegma, 4, 21.
- Antigonus, Echecratis filius, Philippum edocet ordinem considiarum Persei in Demetrium cum sibi destinat successorem, 56. legatus missus ad eos Bastarnas, 57. eum interficit, 58.
- Antigonus, purpuratus Persei, mittitur Æniam cum mille equis, 32.
- Antimachus, præfectus alie acie cadit, 42, 66.
- Antimachus, præfectus Demetrii, 13, 24.
- Antinous, princeps civitatis Paphlagoniæ, a Romanis et interficitur, 26.
- Antiochia, 33, 19, 41, 38, 13, 4 Jovis Capitolini magnificam chie, 41, 25.
- Antiochus Magnus, rex Syriæ, cum Philippo, 31, 14. transitumque in Europam, 33, 13. omnes civitates Ptolemæi in suam potestatem, 19. legati Rhodiorum ad et Romanorum, 35. hibernat ejus res gestæ in Asia, 38. legatus missus ab senatu ad d inter Antiochum et Ptolemaum, 39. regis responsum, in Asiam Antiochus, patitur fragium, 41. ab eo bellum i Romanis, decem legati nunc ad eum fugit Annibal, 49.
- molitur bellum adversus I, 35, 13. ejus cum Villio legatio, 15. trajicit Hellespontem venit Demetriadem, accessit totis, 43. ejus in concilio 2 oratio, 44. Imperator apud Ætolis, 45. tentat Romanorum 47. ei portas aperiunt Chalcidenses et castellum ad capit, 51.
- adjungit sibi Boeotos, 36, nivalis orationi non credit, 7 ossa Macedonum ad Cynosce Thessalorum legati ad eum, Pheras et Scotossam, *ibid.* Claudii deterretur ab obsid rissa, 10. ducit virginem Cæsem; ejus exercitus luxuria tur, 11. Medione exceptu

- exclusus, redit in Euboeam, 12. it in Ætoliam, dein in saltum Thermopylarum, 15. cæditur ab M'. Acilio Glabione, consule, 19. ejus status in templo Minervæ Itonis, 20. trajicit in Asiam, 21. ejus securitas, 41. moneatur ab Annibale, *ibid.*
- reparat classem, et exercitum comparat, 27. 8. agit de pace, quæ ei negatur, 19. plures urbes capit, 21. Prusiam, Bithyniæ regem, frustra concitare conatur ad bellum, 25. oppugnat Colophonem, 28. ejus classis vincitur ab Æmilio, 30. deserit Lysimachiam, et contrahit copias, 31. legatos ad Scipionem mittit de pace, 34. filius Africani captivus apud Antiochum, *ibid.* remittit filium Africani, 37. retrocedit, et castra munit, *ibid.* ejus acies, 39. 40. vincitur, et castra amittit, 43. fugit in Lydiam, 44. mittit ad Scipionem legatos ad pacem petendam, 45. quam impetrat, 55.
- fœderis cum Antiocho leges, 38, 38.
- Antiochus, filius Antiochi Magni, 35, 13. moritur, 15.
- Antiochus Epiphanes, filius Antiochi Magni, regnum Syriæ occupat, 41, 24. mores ejus absurdi, 24. et 25.
- Legatos Romam mittit, 42, 6. stipendium præstat, et vasa aurea quintum pondo donat Romanis, *ibid.* cum eo societas renovata, *ibid.* eum sollicitat Perseus, 44, 19.
- Ptolemæis infert bellum, et frustra tentat mœnia Alexandriæ, 45, 11. virga circumscribitur a C. Popillio, 12. legatos mittit Romam, 13.
- Antipater, Antiochi fratris filius, legatus mittitur ad Scipionem, 37, 45. cum eo ictum fœdus in Capitolio, 55.
- Antipater, dux Persei, in prælio occisus, 42, 66.
- Antipatria urbs capitur a Romanis, 31, 27.
- Antiphilus, prætor Bœotorum, 33, 1.
- Antiphilus Edessæus, dux cetratorum Persei, 42, 51.
- Antipolis, oppidum, Epit. 47.
- Antissa, urbs in insula Lesbo, 45, 31.
- Antissæi traducti Methymnam, *ibid.*
- C. Antistius Labeo, legatus in Macedoniam, 45, 17.
- L. Antistius, tribunus plebis, absens creatus, 4, 42.
- L. Antistius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- M. Antistius, legatus, 21, 63. tribunus plebis, 26, 33.
- Sex. Antistius, legatus, 27, 36.
- Antium, 2, 33. urbs opulentissima, 63. deditur Romanis, 65. urbs valida, 6, 9.
- Antium colonia deducitur, 3, 1. Antium colonia suspecta, 4. eo nova colonia missa, 8, 14.
- Antiatæ bellum inferunt Romanis, 6, 6. vincuntur, 8. dedunt se Romanis, 33. Satricum coloniam deducunt, 7, 27. duce Antiati populo, Volscorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. in agrum Ostiensem excursionem faciunt, 12. naves Antiatium abactæ, earumque rostris suggestum in foro adornatum, 14.
- Antiatis datæ ad jura statuenda ipsius colonie patroni, 9, 20.
- Antiatis populi vacatio observatur, 27, 38. eisdem negatur vacatio rei navalis, 36, 8.
- Sp. Antius, legatus Romanus, jussu Tolumnii interficitur; ei statua publice in Rostris posita, 4, 17.
- A. Antonius, legatus ad Perseum, 45, 4.
- C. Antonius, *vid.* Epit. 103. 110.
- L. Antonius coa. M. Antonii frater, Epit. 125. 126.
- M. Antonius, magister equitum vitio creatus, abdicat se magistratu, 8, 17.
- M. Antonius, tribunus plebis, adversatur rogationi Thalæ prætoris, 45, 21.
- M. Antonii, viri eloquentissimi, caput in rostris ponitur, Epit. 80.
- M. Antonius prætor moritur, Epit. 97.
- M. Antonius, Epit. 124. 125. se ipse interimit, Epit. 133.
- Q. Antonius Merenda, tribunus militum consulari potestate, 4, 42.
- Q. Antonius pulsus et occisus ab L. Philippo, Sullæ legato, Epit. 86.
- T. Antonius Merenda, decemvir, 8, 35.
- Antron, oppidum, 42, 42. et 67.
- Anxur, oppidum Volscorum, postea Taracina, 4, 59. vi captum et directum, *ibid.* neglectum Anxuri præsidium, proditis portarum custodibus, opprimitur, 5, 8. Anxur recipitur, 13. Volsci obsident præsidium ad Anxur, 16. Anxur trecenti in coloniam missi, bina agri jugera accipientes, 2, 21.
- Anxuratis populi vacatio non observatur, 27, 38.
- Aous, amnis, 32, 5. 10. et 13. 33, 4. 38, 49.
- Apamea urbs, 35, 15. 37, 18. et 44. haud procul veteribus Celænis, 38, 13.
- Apamea, soror Seleuci regis, 38, 13.
- Apamia, filia Alexandri Megalopolitani, 35, 47.
- Apelauros, Stymphalim terræ locus, 33, 14.

- Apelles, legatus Philippi Romani, 40, 28. clam interficitur a Perseo, 42, 5.
- Apenninus, mons, 5, 33. 10, 27. 21, 58. 22, 1. 36, 15. 39, 2.
- Aperantia, regio, recipitur a Philippo, 36, 33. in potestatem Ætolorum venit, 38, 3. recipitur a Perseo rege, 43, 24.
- Aperantii, 43, 24.
- Apex dialis, 6, 41.
- Aphrodisias, castellum Ciliciæ, 33, 20.
- Aphrodisias, oppidum Cariæ, 37, 21.
- Apocleti, sanctius Ætolorum consilium, 35, 34. et 46. 36, 28.
- Apodectæ, 32, 34.
- Apollo, 1, 56.
- Apollo Pythius, 23, 11. 29, 10. consultatur, *ibid.* et 5, 15. 1, 56. decima prædæ pars ei datur, 5, 23. et cratera aurea Delphos portata, 25.
- Zerinthius, et ejus templum, 38, 41.
- Apollinis promontorium, 30, 24.
- Apollinis ædes in pratis Flaminiis, 3, 63.
- Apollini ædes votæ, 4, 25. 5, 13. dedicata, 4, 29. *vid.* et 7, 20. lectisterium habitum, 5, 13, 22, 10. sacrum factum bove aurato et capris duabus albis auratis, 25, 12. dona vota, 40, 37. Delphis sacrificat Antiochus, 36, 11.
- Apollinaris circus in pratis Flaminiis, 3, 63.
- Apollinares ludi, eorumque origo, 25, 12. eos populus spectat opornatus, *ibid.* decernit senatus, ut voveantur in perpetuum, 26, 28, voveantur, 27, 11. et 23. quotannis facti a prætoribus urbanis, *ibid.* extra portam Collinam ad ædem Erycinæ Veneris quare parati, 30, 38.
- Apollodorus, auctorem defectionis ab Romanis, Atheniensis in exilium eji- ciunt, 35, 50.
- Apollonia, 28, 8. 42, 18. 44, 30. Apolloniam tentat Philippus, 24, 40.
- Apollonia Macedoniæ, 45, 28.
- Apolloniatus aggreditur Philippus, 26, 25. 29, 12. Apolloniatus trecenti jun- guntur Quintio, 33, 3. auxiliantur Ro- manis adversus Gentium, 44, 30. donantur lembis de Gentio captis, 45, 43.
- Apollonides, principum unus apud Syra- cusanos, 24, 28. salutaris ejus oratio, *ibid.*
- Apollonius, purpuratus sub Antiocho Magno, 37, 23.
- Apollonius, Antiochi Epiphanis legatus, 42, 6.
- Aporidos Come, vicus, 38, 15.
- Apparitores regii, 1, 40.
- ad pignora capienda dimissi, 3, 38.
- Appia via, 7, 39. 22, 1. et 15. manita, 9, 29.
- Appiæ municipia, 26, 8.
- Appiolæ, oppidum Latinum vi captum, 1, 35.
- Appius Clandius, *vid.* Clandius.
- C. Appuleius Saturninus, 45, 13.
- L. Appuleius, tribunus plebis, diem di- cit M. Furio Camillo, 5, 32.
- L. Appuleius, decemvir agro dividendo, 42, 4. creatur prætor, 45, 44.
- Q. Appuleius Pansa, consul, 10, 5. et 6. frustra obsidet Nequinum oppidum, 9.
- Q. Appuleius, decemvir agro dividendo, 42, 4.
- C. Apronius, tribunus plebis, 3, 54.
- Apsus, flumen, 31, 27.
- Apuani Ligures domantur a C. Flami- nio consule, 39, 2. circumveniunt Q. Marcium consulem, 20. ad rebellio- nem spectant, 40, 1. opprimuntur et traducuntur in Samnium, 38.
- Apuli, populi, fœdus faciunt cum Roma- nis, 8, 25. deficiunt et vastantur, 37. iis pax datur, 9, 20. cæduntur a P. Decio, 10, 15. deficiunt ad Pœnos, 22, 61.
- Apulia, 6, 42. 7, 26. 9, 2. et 12. 22, 9. 25, 20.
- Apuliæ saltus, 9, 17. 24, 20.
- L. Apustius, legatus, 23, 38.
- L. Apustius, legatus P. Sulpicii consulis, populatur extrema Macedoniæ, et An- tipatriam aliaque oppida capit, 31, 27. legatus L. Cornelii Scipionis, con- sulis, 37, 4. tumultuario prælio cadit, 18.
- L. Apustius Fullo, ædilis plebis, 31, 4. prætor, 33, 24. sortitur urbanam ju- risdictionem, 26. coloniæ Latinæ in Thurinum agrum deducendæ triumphis, 34, 53. 35, 9.
- Aqua in urbem ducta, 9, 29.
- Ferentina, 1, 51.
- Aqua in urbem ducenda locatur: sed im- pedimento est operi M. Licinius Cras- sus, 40, 51.
- Aquæ Calidæ prope Carthaginem, 30, 24.
- Cumana, 41, 20.
- Neptuniæ, 39, 44.
- Sinuessanæ, 22, 13.
- Aquæ Sextiæ, Epit. 61. 68.

calidarum fontes Thermopy-
16.
fert pileum Lucumoni, et rur-
diti ejus reponit, 1, 34.
liquila, *vid.* Pontius.
colonia Latina deducta, 39, 55.
34. prope eum locum, ubi op-
nus a Callis conditum fuerat,
45. et 54. novis colonis auge-
19.
fratres conjurant adversus rem-
um, 2, 4.
ius, consul, Hernicos devincit,

lius Corvus, tribunus militum
ari potestate, 6, 4.
ius Gallus, prætor, 41, 8.
lius procos. bellum servile in
conficit, Epit. 69. repetunda-
us absolvitur, Epit. 70.
ius in Etruriam ad coëmendum
stum missus, 27, 3.
s, venti, 36, 43.
1, 10, 38. capta a Romanis, 41.
ibus direpta et incensa, 44.
ager, 26, 9.
1, Pyrenæis montibus subjecta,
.
sui senatus, aut tribunorum
majoris partis, vetatur dedicari,

cordiæ, 24, 22.
s Elicii, in Aventino a Numa
lio dedicata, 1, 20. 40, 22.
funonis Lacinie templi vesti-
qnas cinis nullo umquam move-
to, 24, 3.
monis Lacinie templo ab Anni-
odita et dedicata, 28, 46.
tis in Campo, 35, 10. 40. 45.
1 sellis curulibus sedent censo-
tes.
uma ab Evandro Herculi di-
1, 7, 9, 29.
tuni in Circo Flaminio, 28, 11.
icitie, 10, 23.
1, 40, 22.
agittarii gladios habent tennes,
quaterna cubita, 37, 40.
leserta, 45, 12.
is, fluvius Epiri, 43, 23.
opuli, 35, 49.
1, 31. Epit. 137.
achæorum principi, uxorem adi-
philippus, 27, 31.
1 urbs, vi capta, 21, 5.
lix, 5, 24.
ufelix, 1, 26.
1 preciarum ruina obrutus ex-
s Romanus, 23, 24.
1, 1, 5.
1 consilium, 32, 5.
s lapideæ sub Janiculo inventæ,
.. IV.

in quibus libri Numæ Pompilii, 40, 29.
Archelaus, princeps Acarnanum, 33, 16.
Archelaus, præfectus Mithridatis, Epit.
81, 82.
Archelaus, Ægypti regno ejectionis, Epit.
105.
Archidamus, dux Ætolorum, cogit Phi-
lippum obsidionem Thaumacorum ur-
bis solvere, 32, 4. legatus mittitur ad
Achæorum concilium, 35, 48. ejus in-
solentia, *ibid.*
Archidamus, princeps Ætolorum, Perseo
se adjungit, 43, 23. et 24. cum eo
fugit, 44, 43.
Archimedes, spectator cæli et siderum
unicus, maritimam oppugnationem
Romanorum elusit, 24, 34. intentus
formis, quas in pulvere descripsit,
interficitur, 25, 31. ejus sepultura
cura habita a Marcello, *ibid.*
Archippus, dux Argivus, expellit præsi-
dium Nabidis ex urbe Argis, 34, 40.
Archo, Poridi Æneatum principi nupta,
40, 4.
Arco, frater Xenarchi, Achæorum præ-
toris, ejusque contra Callicratem ora-
tio, 41, 29.
Ardea a Tarquinio Superbo obsessa, 1,
57. inter Ardeates et Aricinos iudex
sumtus populus Romanus agrum, de
quo ambigebatur, sibi adjudicat, 8,
71. et 72. ob eam injuriam Ardeates
desciscunt, 4, 1. fœdus cum iis reno-
vatur. 7. Ardeæ turbatæ seditione res
auxilio Romanorum componuntur, 9.
et 10. colonia Ardeam deducta. ager
interceptus ad Ardeates redit, 11. eos
ad opprimendos Gallos hortatur, et
ducit Camillus, 5, 43. et 44. *vid.* et 21,
7. 27, 9. 29, 15.
Ardoneæ, 24, 20. *vid.* et Herdonea.
Arduus, filius Antiochi, 33, 19.
Ardyæi, Illyria gens, dedunt se Romanis,
20, 28. *vid.* et 27, 30.
Area Vulcani, *vid.* Vulcanns.
Arci, inter auxilla Rhodiorum, 33, 18.
Arenæ Linterni, 22, 16.
C. et L. Arennii, tribuni plebis, 27, 6.
L. Arennius, præfectus sociùm, capitur a
Numidis, 27, 26. 27.
Aretho, amnis navigabilis, prope Am-
braciam, 38, 3. 4.
Arethusa, fons, 25, 30.
Arens, exsul Lacedæmonius, 39, 35.
Argæi, loca sacris faciendis, 1, 21.
Argens, oppidum, 32, 14.
Argentunum, oppidum, deficit a Pœni-
ad Romanos, 30, 19.
Argentum nondum signatum, 4, 60.
— bigatum, 28, 23. 37. 36, 21.
— factum et infectum, 34, 52. 36, 40.
— multatium, ex quo signa aurea ad
Cereris data, 27, 6. *vid.* et 30, 33.

- Argentum Oscense, 34, 10.
 Argentum in aerarium latum, 28, 38, 30, 45.
 Argenti ad aurum proportio ut 1 ad 10, 38, 11.
 Argenti fodinae in Hispania, 28, 3.
 Argentariae in urbe Roma, 9, 40, 26, 27, 40, 51.
 Argentariae et ferrariae in Hispania a Catone consule institutae, 34, 21.
 Argestæus campus, 27, 33.
 Argi nobilitati morte Pyrrhi, 31, 7. concilium Achæorum Argis, 31, 25. Argi produntur Philocli, 32, 25. Argi a Philippo traduntur Nabidi, 38. spoliantur ab uxore Nabidis, 40. Argi duas arces habent, 34, 25. Argi celebrata Nemea, 41. iis restituitur libertas, *ibid.*
 Argivi oriundos ab se Macedonum reges credunt, 32, 22. abeunt ex concilio Achæorum, *ibid.* primo comitiorum die solent prætores pronunciare Jovem, Apollinem, Herculem, 25. Argivorum campus, 34, 25.
 Argiletum, 1, 19.
 Argithea, caput Athamaniae; inde expelluntur Macedones, 38, 1.
 Argos Amphiloichicum, 38, 10.
 Argyraspides, 37, 40.
 Ariarathes, Cappadociae rex, 37, 31, 38, 26. a consule veniam petit, quod Antiochum auxilio juvisset, 37. ei ducenta talenta imperantur, *ibid.* despondet filiam suam Eumeni, recipiturque in amicitiam Romanorum, 39. ejus legati Romæ, 40, 20. filium Romanam mittit educandum, 42, 19.
 Aricia, 1, 50. 2, 14, 24, 44. eam oppugnat Aruns, Porsenæ filius, 2, 14.
 Aricini vincunt Etruscos, *ibid.* urbs Mario devastatur, Epit. 80.
 Aricini et Ardeates de ambiguo agro certant, et turpe populi Romani de eo iudicium, 3, 71. 72. Aricinis civitas data, 8, 14.
 Aries, ejusque in oppugnandis urbibus usus, 21, 12, 31, 46, 32, 23, 38, 5.
 Arietum ictus excipiuntur laqueis, 36, 23.
 Ariminum, 21, 51, 24, 44, 31, 10, 20. ab Placentia Ariminum viam perduxit M. Æmilius consul, 39, 2. Arimini nomine provincia Gallia indicatur, 28, 38.
 Ariminenses ob servatam fidem a Romanis laudati, 27, 10.
 Ariobarzanes, rex Cappadociae, Epit. 70, 76.
 Ariovistus, dux Germanorum, Epit. 104.
 Aristæus, prætor Achæorum, 32, 19. ejusque ad Achæos oratio, 30, 21. comitatur Quintium in colloquio cum rege Philippo, 33. suadet Boeotia, ut se Romanis adjungant, 33, 2. castigat Ætolorum vaniloquentiam, 34, 24. occurrit Quintio consuli cum decem milibus Achæorum, et equitibus mille, 25. Aristo, actor tragicus, 24, 24.
 Aristo Tyrinus mittitur ab Annibale Carthaginem, ad concitandum Pœnos ad bellum, 34, 61. deffebunditur, et aufugit, *ibid.*
 Aristodemus, tyrannus, retinet naves Romanorum pro bonis Tarquiniorum, 2, 34.
 Aristomachus, princeps plebis, Crotens ad Annibalem transfugit, eique urbem prodit, 24, 2, 3.
 Aristonicus, Eumenis fil. Epit. 59.
 Aristoteles, præfectus regis Antiochi Chalcide, 36, 21.
 Arma quinque classibus varia imperata, 1, 43.
 Arma de publico data, 3, 15.
 Arma et tela Romæ in muros congesta, 10, 4.
 Arma templis detracta, 22, 57, 24, 21.
 Arma hostium, Marti, Minervæ, et Lae matri dicata, face subdita imperator succendit, 45, 33. *vid. et* 8, 1. *et* 30, 38, 23, 41, 16.
 Arma Samnitium militum auro et argento celata, 9, 40, 10, 12.
 Armamentarium Chalcidis, 31, 23.
 Armatura levis, promptissimum genus ad lacesendum certamen, 44, 4.
 Armenes, Nabidis filius, ante curram triumphalem T. Quintii ductus, 24, 52.
 Armes, Pœnus, 26, 49.
 Armillæ aureæ, 1, 11.
 Armille, dona militaria, 10, 44.
 Armilustrum, 27, 37.
 Arnus, fluvius, 22, 2.
 Arpi, 9, 13, 22, 9, 12, 24, 3, 25, 15. Arpos proditurum se Romanis promittit Altinus, 24, 45. aggreditur et capit Q. Fabius consul, 46. *et* 47.
 Arpinates Romanis favent, 9, 13. iis data civitas, 10, 1. et latio suffragii, 38, 36.
 Arpini, 24, 47, 34, 45.
 Arpinum receptum a Samnitibus, 9, 44.
 Arretium, urbs e præcipuis Etruriæ, 9, 37, 22, 2. *et* 3, 28, 46, 31, 21. laborat seditionibus, 10, 3. ab Arretio legati, pacem fœdusque ab Romanis petentes, impetrant inducias triginta annorum, 37. Arretium obaldetur a Gallis Senonibus, 11, 30. *in supplementis*. a Bononia Arretium viam perducit C. Flaminius, 39, 2.
 Arretini, 9, 32. meditantur defectionem; sed metu advenientis Marcelli consulis quiescunt, 27, 21. coguntur dare obsides, 24. triginta millia sutorum, et alia pollicentur Scipioni, 38, 45.

- Q. Arrius praetor, *Epit.* 96.
 Arsia silva, 2, 7.
 Artatus, amnis in Penestria, 43, 21.
 Artavasdes, Armeniae rex, *Epit.* 131.
 Artene capta, et diruta a Romanis, 4, 61.
 Artes militares non eodem et imperato-
 rim, 26, 19.
 Artium Graecarum opera mirandi ini-
 tium apud Romanos, 25, 40.
 Artetarus, Illyrius, interfectus a Perseo,
 49, 18. *vid.* et 40.
 Artifices scenici, 5, 1. 25, 40.
 Arverni Galliae populi, 5, 34. recipiant
 Asdrubalem, 27, 39.
 Arvina, *vid.* Cornelius.
 ex Arundinibus texta caesa, 35, 27.
 Aruns, Lucumonis frater, moritur, 1,
 84. ejus filius Egerius, *vid.* Egerius.
 Aruns Tarquinius, *vid.* Tarquinius.
 Aruns, Porcennus filius, 2, 14.
 Aruns Clusinus, Gallia dux et auctor est
 oppugnandi Clusium, 5, 33.
 Aruspex Etruscus, abductus a Romano
 milite, adhibetur ad Deos rite placan-
 dos, 5, 15, 17.
 Aruspices ex Etruria acciti, 27, 37. a
 Ti. Sempronio consulti, 25, 16. ex eo-
 rum responso supplicatio indicta, 32,
 1.
 Arx Albana, 7, 24.
 — Artenae, 4, 61.
 — Carventana, 4, 53.
 — Corinthi, 45, 28.
 — Fregellana, 9, 28.
 — Romana, a Tito Tatius, Sabinorum
 rege, occupata dolo, 1, 11.
 — Tarentina, oppugnata ab Annibale,
 25, 11. *vid.* Tarentus.
 — Veientana, capta cuniculo, 5, 21.
 Ascanius, Aeneae filius, sive ex Lavinia,
 sive ex Creusa natus, Albam Longam
 condit, 1, 1. et 3.
 Asclepiodotus, praefectus armatorum
 Gallorum in exercitu Persei, 42, 51.
vid. etiam 44, 2.
 Ascordus, fluvius, 44, 7.
 Ascuris, palus, 44, 2. et 3.
 Asdrubal, gener et successor Amilcaris,
 21, 2. a barbaro quodam filium occi-
 ditur, 21, 2.
 Asdrubal, frater Annibalis, tuendam
 suscipit Hispaniam, 21, 22. fidelium
 populi Romani sociorum agros vastat,
 61. classem auget, 22, 1. in Lusita-
 niam comedit, 22, 21. jubetur in
 Italiam exercitum ducere, 23, 27. vin-
 citur a Scipionibus, 29. ingentes co-
 pias Hispanorum fundit, 24, 41. de-
 let exercitus ducesque Romanos in
 Hispania, 25, 32. 36. ludit Neronem,
 26, 17. vincitur a Scipione, 27, 18.,
 19. transgreditur in Galliam, 36.
 transit Alpes, 39. obsidet Placentiam,
 et abscedit, 43. mira ejus prudentia
 et solertia, 47. vincitur ad Metaurum,
 48, 49. pugnas egregie, cadit, *ibid.*
 ejus caput projectum ante stationes
 Annibalis, 51.
 Asdrubal Calvus in Sardiniam missus,
 23, 32. et 34. vincitur et capitur, 40,
 41.
 Asdrubal, Gasionis filius, tertius Cartha-
 ginensium dux in Hispania, 24, 41.
 ad Oceanum Gadesque concedit, 28,
 1. cum Magone bellum instaurat, 12.
 a Scipione fugatur, et caeditur, 15,
 16. fugit Gades, *ibid.* in Africam, 17.
 Asdrubal et Scipio eodem tecto reci-
 piuntur, unaque cenant, 18. Asdru-
 balis de Scipione judicium, *ibid.* ejus
 filiam ducit Syphax, 29, 23. ejusdem
 et Syphacis ingentes copiae adversus
 Scipionem, 35. eorum fuga, 30, 5. 6.
 Asdrubal Hædus pacis auctor Carthagi-
 niensibus, 30, 42. ejus acutum res-
 ponsum, *ibid.* Annibalis risum in pub-
 lico fletu increpat, 44.
 L. Asellio, *vid.* Sempronius.
 Asena, urbs in Hispania, 23, 27.
 Asia imbellis, 9, 19. amicitia urbium
 et copia terrestrium maritimarumque
 rerum, ditiores, quam fortiores, facit
 exercitus, 39, 1. Asia tota inania pa-
 rit ingenia, 45, 23. in Asiam trans-
 grediuntur Romani, 37, 33. civitates
 multae se dedunt L. Scipioni consuli,
 et legatos mittunt Romam, 45.
 Asiam Galli vectigalem faciunt, 38, 16.
 Asiatici, mitissimum genus hominum,
 38, 17.
 Asiatici Graeci levissima sunt genera ho-
 minum, et servituti nata, 36, 17.
 Asiaticus exercitus invehit luxum Ro-
 mam, 39, 6.
 Asiaticus cognominatur L. Scipio, 37,
 58. idem et Asiagenes, 39, 44.
 Asnaus, mons, 32, 5.
 Asopus, fluvius, 36, 22.
 Aspendii, Pamphyliæ populi, 37, 23,
 38, 15.
 Asta, oppidum Hispaniæ, capitur a Ro-
 manis, 39, 21.
 Astensis ager, 39, 21.
 Astapa, urbs, 23, 22.
 Astapenses in obsidione urbis se suos-
 que interficere statuunt, 28, 22. tru-
 cidant sese in urbe, et cum armis in-
 jiciunt se medio incendio, *ibid.*
 Astii, Thraciæ populi, 36, 40.
 Astræum, urbs Peoniæ, 40, 24.
 Astragos, castellum agri Stratonicensis,
 33, 18.
 Astronomiæ peritia utilis in bello, 44, 37.
 Astura, fluvius, 5, 13.

- Astymedes legatus Rhodiorum, 45, 25.
 Asyla apud Græcos, 35, 51.
 Asylum, a Romulo institutum, 1, 8.
 Atalanta, insula, 35, 37.
 Atella deficit ad Pœnos, 22, 61. in deditionem accipitur a Romanis, 26, 16.
 de Atellanis iudicium senatus, 26, 34. Atellani Calatiam migrare iubentur, 27, 3.
 Atellanæ fabellæ, 7, 2. earum actores nec tribu moventur, et stipendia faciunt, *ibid.*
 A. Aterio consuli, ut magistratu abiit, dies dicta, 3, 31. creator tribunus plebis, 65.
 Aternum, oppidum, expugnatum a prætorē Sempronio Tuditano, 24, 47.
 Athacus, urbs, 31, 34.
 Athamenes, 27, 30, 29, 12, 31, 28. inferunt cum Ætolis bellum Philippo, qui eos cædit, 31, 41. fugiunt in Ætoliam, 42. populantur Thessaliam, 32, 14. in jus ditionemque Philippi concedunt, 36, 14. expellunt Macedonas, 38, 1. et 2. libertatem repetunt a legatis Romanis, 39, 24, 25. *vid.* Amynder.
 Athanagia, Ilergetum caput, 21, 61. deditur Cn. Scipioni, 62.
 Athenas missi legati, qui Solonis leges, aliarumque Græciæ civitatum instituta et jura describerent, 3, 31.
 Athenienses mittunt legatos ad dirimendum bellum, Philippum inter et Ætolos, 27, 30. una navali pugna florentem rempublicam suam in perpetuum adfixerunt, 28, 41. a Romanis adscripti fœderi, eum Philippo inito, 29, 12. implorant auxilium a Romanis, 31, 5. causa belli inter Athenienses et Philippum, 14. Philippus adversus Athenas ducit exercitum, 24. omnia vastat, *ibid.* et 26. omnes Philippi statuas Athenis delentur, 44.
 Athenas visit L. Æmilius Paullus, 45, 27.
 Athenarum arcis præses Minerva, 28.
 Athenis templum Jovis Olympii, 41, 25.
 Athenis oratio plurimum pollet, favore multitudinis, 31, 24.
 Athenienses literis verbisque solis valent, 31, 44. celeres sunt, et supra vires audaces, 45, 23.
 Athenæum, castellum, 38, 1, 39, 25.
 Athenæus, frater Eumenis et Attali, auxilio est Romanis, 38, 12, 13, 42, 55.
 Æmilius Paullum Delphos comitatur, 45, 27.
 Athenagoras, præfectus Philippi, 31, 27, 35. adoritur Dardanos, 43. in Chao-niam ad occupandas fauces mittitur, 32, 5. repellit Romanos, 33, 7.
 Athenagoras, dux Persei, præest Thessalonicæ, 44, 32.
 Athletarum certamen primum Romæ, 39, 22. *vid.* et 45, 32.
 Atho, mons, 44, 11, 28, 45, 30.
 A. Atilius Serranus, prætor, 35, 10. præficitur classi, 20. mittitur contra Nabidem, 22. prætor iterum, 41, 38. legatus in Græciam, 42, 37. renunciat in senatu legationem, 47. consul, 43, 4.
 C. Atilius, prætor, auxilium fert L. Manlio prætori, 21, 26. vota suscipere jubetur, 62. pontifex, candidatus consulatus, 22, 35.
 C. Atilius, duumvir, dedicat sedem Concordiæ, 23, 21.
 C. Atilius Serranus, ædilis curulis, 34, 54. prætor, 39, 23.
 L. Atilius, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7.
 L. Atilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
 L. Atilius, tribunus plebis, 9, 30.
 L. Atilius, quæstor, in prælio ad Cannas cæsus, 22, 49.
 L. Atilius, tribunus plebis, 26, 33.
 L. Atilius, prætor, 32, 27. sortitur Sardiniam, 28.
 L. Atilius, præfectus præsidii Locris, 24, 1. elabatur cum præsidio, *ibid.*
 L. Atilius, illustris adolescens, et ejus ad Samothracas oratio, 45, 5.
 M. Atilius Regulus, consul, in Sidicinos exercitum ducit, 8, 16.
 M. Atilius Regulus, consul, 10, 32. ejus res gestæ, *ibid.* et 33, 85. et 36. ei negatur triumphus, *ibid.*
 M. Atilius Regulus, consul iterum, suffixus C. Flamini, 22, 25. artibus Fabii ipse et collega bellum gerit, 32. triumvir mensarius, 23, 21. censor, 24, 11. censuræ ejus acta, 18. mortuo collega, se abdicat, 43.
 M. Atilius, duumvir, dedicat sedem Concordiæ, 23, 21.
 M. Atilius, prætor, 24, 43. sortitur jurisdictionem urbanam, et simul accipit sortem peregrinam, 44. novis religionibus liberat populum, 25, 1. legatus C. Fulvii in obsidione Capuæ, 26, 6. et 33. legatus ad Ptolemæum, 27, 4.
 M. Atilius Serranus, triumvir colonie deducendæ, 37, 46. prætor, sortitur Sardiniam, 41, 26.
 Atina, urbs, capitur a Romanis, 9, 28.
 Atinatium ager, 10, 39.
 C. Atinius, tribunus militum quartæ legionis, signum ademtum signifero jact in hostes, 34, 46.
 C. Atinius, creatur prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 38, 35. *vid.* et 39, 7. prospere pugnat cum Lusitanis, et

- Asiam oppidum capit, 39, 21. ex vulnere moritur, *ibid.*
- C. Atinius Labeo, tribunus plebis, 23, 22. et 25. prætor, 42. sortitur jurisdictionem peregrinam, 43.
- C. Atinius Labeo, prætor, 36, 45. sortitur Siciliam, 37, 2.
- M. Atinius, Thuris præfectus, 25, 15.
- M. Atinius, præfectus socium, occiditur a Boiis, 34, 47.
- M. et C. Atinii, capita conjunctionis, et Bacchanalium auctores, 39, 17. puniuntur, 18.
- Ti. Atinii somnium, 2, 36.
- Atintania, 27, 30. 29, 12. 45, 30.
- L. Atius, tribunus primus secundæ legionis, 41, 7.
- Atlebis, regulus Thracum, impetum facit in Cotyis, Odyrsarum regis, fines, 42, 67.
- Atratinus, *vid.* Sempronius.
- Atrax, oppidum, decem ferme millia ab Larissa, obsidetur a Romanis, 32, 15. qui re infecta abeunt, 17. et 18. *vid.* et 33, 4. 36, 10. et 13.
- L. Atreus, 43, 13.
- Atrium Libertatis, 25, 7. reficitur, et amplificatur, 34, 44. in eo tabularium censorum, 43, 18. *vid.* et 45, 15.
- Mænum in Lautumiis, 39, 44.
- publicum in Capitolio, 24, 10.
- regium, incendio consumtum, 26, 27. reffectum, 27, 11.
- Titium in Lautumiis, 39, 44.
- C. Atrius Umber, seditionis Sucronensis princeps, securi percutitur, 28, 24. et 29.
- Atta Clausus, *vid.* Ap. Claudius.
- Attalus, rex Asiæ, 26, 24. Æginam venit, 27, 30. et ibi hibernat, 33. capit et diripit Opuntiorum urbem, 28, 7. opprimitur ferme a Philippo, *ibid.* omnis rebus Romanis in Asiam trajicit, 7. Romanos legatos Pessinuntem deducit, sacrumque iis lapidem tradit, 29, 11. a Romanis adscribitur fœderi, cum Philippo inito, 12. venit Piræum renovandæ cum Atheniensibus societatis causa, 31, 14. adloquitur populum scripto, 15. honores ei ab Atheniensibus decreti, *ibid.* cum Romanis Oreum oppugnat, et capit, 46. opprimat Ægeleon, *ibid.* ejus legati monent senatum, fines regni sui vastari ab Antiocho, 32, 8. coronam auream 246 pondo in Capitolio ponendam curat, 27. Attali et Quintii consulis colloquium cum Nabide, 39. et 40. in concilio Bœotorum primus verba facit, et loquens concidit, 33, 2. Pergamum adfectus, moritur: ejus laudes, 21. primus Asiam incolentium abnuat stipendium dare Gallis, 39, 16.
- Attalus, Eumenis frater, nunciat senatui, Antiochum cum exercitu Hellepontum trajecisse, 35, 23. rem Romanam adjuvat in pugna cum Antiocho, 37, 43. arcessit eum a Pergamo Manlius consul, ad capessendum secum bellum Gallicum, 38, 12. celerius, quam dignum concordia fraternæ erat, credit Eumenem mortuum, 42, 16. fidum se socium præbet Romanis in bello adversus Persen, 42, 55. 58. 65. et 44, 13. Romam venit, 45, 19. a Stratio medico prudenter admonetur, *ibid.* hæredem pop. Rom. relinquit, Epit. 58.
- Attalis, tribus Athenis, 31, 12.
- Attanes, Turdetanorum regulus, transfugit a Pœnis ad Romanos, 28, 15.
- Attica terra, 28, 8. 31, 14. devastatur, *ibid.* marmoris copia, et ingenii artificum eximie ornata, 31, 26.
- Atys, rex Albæ, 1, 3.
- Avaricum, urbs, Epit. 107.
- Auctores si Patres fierent, ita demum ratum erat id, quod populus decreverat, 1, 17. *vid.* Senatus.
- Auctoritas senatus, *vid.* Senatq.
- Andena, amnis, 41, 23.
- Aventinus, rex Albæ, fulmine ictus, 1, 3.
- Aventinus, mons, 1, 6. urbi additus, et datus Latinis, 38. cœtus nocturnos facit plebs in Aventino monte, 2, 28. eum inisset exercitus Romanus, relictis castris, 3, 50. in eo signum æneum Junoni dedicant matronæ, 21, 72.
- Averni lacus, 24, 12.
- Avis sanguinalis, 41, 17.
- Aves æstivæ, 5, 6.
- Aves non addicunt Fabio auspicianti, 27, 16.
- Avibus admittentibus, signum pugne datum, 4, 18. *vid.* Auspicium.
- Ausidena vi capta, 10, 12.
- Cn. Aufidius, tribunus plebis, accusat C. Lucretium, prætorem, ad populum, 43, 10.
- Ausidus, amnis, 24, 44.
- Auginus, mons: in eum confugiunt Frinates Ligures, 39, 2.
- Augur consulit Deos de Numa, 1, 18.
- Augures a Numa instituti, id est, in collegium contributi, 4, 4. de religione, quæ morabatur dictatoris creationem, consulantur, 31. vitiosum dictatorem esse pronunciant, 9, 23. tres initio fuere, 10, 6. quinque de plebe creati, 10, 9. solvunt tributum, 33, 42.
- Augurii capiendi ritus, 1, 18.
- Augurium ex corvi occentu, 10, 40.

- Anguriis ex Accii Navii facto magnus accedit honor, 1, 36.
- Augusti imperatoris tempore Janus clausus fuit, 1, 19. Augustus templorum omnium conditor fuit, aut restitutor, 4, 20. ejus ductu et auspicio perdomita est Hispania, 28, 12. *vid.* Octavius.
- Aulerci, populi, 5, 34.
- Aulis, oppidum, 35, 37. *et* 50. 45, 27.
- M. Aulius, praefectus socium, 27, 26. occiditur, 27.
- Q. Aulius Cerretanus, consul creatus, 8, 37. secundum consul, 9, 15. cum Ferentanis uno proelio debellat, 16. magister equitum occidit imperatorem Samnitium, et obtruncatur, 9, 22.
- C. Aurelius legatus Marcelli, 23, 16.
- C. Aurelius Cotta, praetor, 30, 26. sortitur jurisdictionem urbanam, 27. consul, 31, 4. Italiam provinciam obtinet, 6. *vid.* *et* 47.
- C. Aurelius Scaurus, praetor, 39, 6. sortitur Sardiniam, 8.
- L. Aurelius quaestor urbanus, cum sacerdotibus de tributo solvendo certat, 33, 42.
- L. Aurelius Cotta, tribunus militum, 40, 27.
- M. Aurelius Cotta, 23, 30. praepositus Puteolis, 25, 22. decemvir sacris faciendis, 29, 37. legatus mittitur ad Philippum, 30, 26. socios populi Romani tuetur armis, 42. *vid.* *et* 31, 3. *et* 5. moritur, 31, 50.
- M. Aurelius Cotta, legatus L. Scipionis, cum Antiochi legatis venit Romam, 37, 52. exponit, quae acta sint in Asia, *ibid.*
- Aurinx urbs Hispaniae, 24, 42. *eadem fortasse, quae Oringis, vid.* Oringis.
- Aurum, argentum, et aes signatum, in publicum confertur, 26, 36.
- a sociis oblatum, non receptum a Romanis, 22, 32. *et* 36. 30, 21.
- Aurum, Vicesimarium, servatum ad ultimos casus in sanctiore aerario, 27, 10.
- Auri mille, pondo pretium populi Romani factum, 5, 48. aurum, quod Gallicis ereptum erat, sub Jovis sella poni jussum, 50.
- Auri ex Gallicis spoliis magnum pondus, saxo quadrato septum, in Capitolio sacrat C. Sulpicius, dictator, 7, 15. portio ad argentum, 38, 11.
- Auri et argenti metella interdicta Macedonibus, 45, 29.
- Auro et argento celata scuta, 9, 40. aurata, 10, 29. signa aurata, 33, 27.
- Aurata statua prima omnium in Italia statuta, 40, 34.
- Aureus baculus, corneo inclusus, offertur a Bruto Apollini, 1, 56.
- Aurea patrum ad Cereris posita, 10, 23. pelvis aurea ad Junonia, 27, 33. quadrigae aureae in Capitolio posita, 39, 38. coronae aureae, *vid.* Corona.
- Aurunca, *vid.* Suessa.
- Aurunci bellant adversus Romanos, 4, 16. 17. *et* 26. *et* 7, 28. in deditionem accipiuntur, eosque defendi senatus jubet, 8, 15.
- C. Aurunculeius, praetor, 27, 6. sortitur Sardiniam, 7.
- C. Aurunculeius, tribunus militum tertiae legionis, 27, 41.
- L. Aurunculeius, praetor, 36, 45. sortitur jurisdictionem urbanam, 37, 2. legatus, 37, 55.
- Ausetani, populi, subiguntur ab Amibale, 21, 23. deduntur Romanis, 61. eos ad bellum contra Romanos ciuitat Indibilis, 29, 2. vincuntur, 3. *vid.* *et* 34, 20.
- Ausetanus ager, 39, 56.
- Ausona, urbs Ausonum, 9, 25.
- Ausones uno proelio vincuntur a Romanis, 8, 16. veniunt in potestatem Romanorum, 9, 25. Ausonum gens deleta, *ibid.*
- Auspicio omnia gerunt Romani, 1, 36. 6, 41.
- Auspicium mentitus pullarius, 10, 40.
- Auspicia neglecta, 21, 63.
- Auspicia nemo habet plebeius, 4, 6.
- more majorum penes Patres, 6, 41.
- incerta, 8, 30. ad auspicium repetendum redit Romam dictator, *ibid.*
- Axius, fluvius, 39, 54. 44, 26. *et* 43. 45, 29.
- Axylos terra, 38, 18.
- Azorus, oppidum, venit in deditionem Persei, 42, 53. *vid.* *et* 44, 2.

B.

Babylonia, 38, 17.

Bacchanalium initia ex Etruria, 39, 8. nefaria in iis stupra, aliaeque scelera, *ibid.* eorum indicium deferitur ad Postumium consulem, 11. quaestio de Bacchanalibus mandatur consulibus, 14. Postumius invehitur in Bacchanalia, 15. Bacchanalia, diruuntur, eorumque auctores puniuntur, 17. *et* 18. senatusconsultum de Bacchanalibus, 18.

Baccharum habitu matronae, crinibus passis, cum ardentibus facibus, ad Tiberim decurrunt, demissaque in

- facere integra flamma efferunt,
 , insula, 37, 21.
 sine nodo aduncus, Litus dic-
 18.
 Campanus provocat Crispinum
 em ad singulare certamen, et
 atus aufugit ad suos, 25, 18.
 as, quod milites Romanos præ-
 t ad ministerium cædis Ætolis,
 tur, 45, 28. et 31.
 ius Tamphilus, tribunus plebis,
 dicit M. Livio et C. Claudio
 ibus, 29, 37. designatur prætor,
 adilia plebeius esset, 31, 49. et
 titur Arimimum, 32, 1. prætor,
 ingressus Gallorum Insubrium
 lade afficitur, 7. a consule L.
 o probris increpitus, provincia
 re jubetur, *ibid.* triumvir colo-
 ducendus, 39, 22. consul, 56.
 as Tamphilus, prætor, sortitur
 tionem urbanam, 44, 17. lega-
 llyricum, 45, 17.
 , legatus in Macedoniam, 44, 18.
 is Dives, creatur prætor, 37,
 titur Hispaniam ulteriorem,
 a, proficiscentem in provinciam,
 veniant Ligures, 57. sine lictor-
 erfugit Massiliam, ubi intra tri-
 spirat, *ibid.*
 is, legatus, 30, 25.
 s Tamphilus, triumvir colonie
 ides, 34, 45. prætor, 36, 10.
 idis ad Tarentum et Brundis-
 giones promovere jubetur, 23.
 transire in Epirum, 24. pro-
 36, 8. in Thessalia quasdam
 apit, 13. præstati parti castro-
 obsidione Heracleæ, 22. ad
 idum inter Philippum et Eu-
 legatus mittitur, 39, 24. lega-
 renunciat, 33. creatur consul,
 ei prorogatum imperium, 36.
 am in Apuanos Ligures inducit,
 lo bello gesto, triumphat, *ibid.*
 s Tamphilus, legatus ad Anni-
 missus, 21, 6. iterum ad Car-
 nenses, 18.
 s Herennius, tribunus plebis,
 tur senatum et augures, 22,
 s oratio in nobiles, *ibid.*
 , tribunus plebis, 31, 6.
 s Sulca, legatus, 42, 6.
 rbs Hispaniæ, 27, 18. 28, 13.
 xius, significat notæ fortitudi-
 8.
 3, 2.
 vus, 28, 16. incolæ amnem
 rtim appellant, 22.
 fluvius, et ad eum pugna Re-
 n serpente, 30, 25.
 Balanos, regulus Gallorum, Romanis
 auxilia pollicetur ad bellum Macedoni-
 cum, 44, 14.
 Balari, Sardinie populi, 41, 10. cædun-
 tur a Romanis, 18.
 Balbus mons herbidus aquosusque, 29, 31.
 Baleares, insulae duæ, major et minor,
 28, 37. *vid.* et 22, 20. 23, 40. unde
 appellati, Epit. 60.
 Baleares peritissimi funditores, 21, 21.
 55, 22, 37. 28, 37.
 Balearica funda, 38, 29.
 Balista, mons Liguriae, 39, 2. 40, 41.
 41, 22.
 Ballistæ et scorpionibus instructæ naves
 Tarentinorum, 21, 11. 24, 4.
 Balneis inclusos Romanos Campani fer-
 vore et æstu suffocant, 23, 7.
 Bantia, 27, 25.
 L. Bantius Nolanus, juvenis acer, pro-
 pensus in Annibalem, Romanis a Mar-
 cello conciliatur, 23, 15.
 Baphyrus, amnia, 44, 6.
 Barbam omnibus olim Romanis promit-
 tere mos fuit, 5, 41.
 Barbam et capillum promittere, pars et
 signum doloris, 6, 16. 27, 34. 44, 29.
 Barbana, fluvius, 44, 31.
 Cornelius Barbatus, *vid.* Cornelius.
 T. Quintius Barbatus, *vid.* Quintius.
 Barbotheses, mons, 35, 27. et 30.
 Barcina familia, 23, 13.
 Barcina factio, 21, 2. et 9. *vid.* et 30, 7.
 et 42.
 Barchinorum in bello præstantia, 28, 12.
 Bardo, urbs Hispaniæ, 33, 21.
 Bargulum, 29, 12.
 Bargasios, Hispaniæ populos contra Pœ-
 nos sollicitant legati Romani, 21, 19.
 subiguntur ab Annibale, 23.
 Baryliæ, oppidum, 32, 33. 33, 18. 30.
 35. et 39.
 Barylieticus sinus, 37, 17.
 Barium, oppidum, 40, 18.
 Basilica post argentarias novas, 40, 51.
 — Porcia, 39, 44.
 — Sempronius, 44, 16.
 Bassania, urbs, 44, 30.
 Bassanites, 44, 30.
 Bassus, *vid.* Cæcilius.
 Bastarnæ, 40, 5. a Philippo evocati, 57.
 tempestate opprimuntur, 58. vincunt
 Dardanos, 41, 23. absorbentur Istro,
ibid.
 Bato, Longari filius, deficit ad Romanos,
 31, 28.
 Begorritis, lacus, 42, 53.
 Belbinates ager, 32, 34.
 Belgæ pop. Epit. 104.
 Belligeni, per quem ad transitionem Me-
 ricus Hispanus illectus erat, quadrin-
 genta agri jugera decreta, 26, 21.
 U 4

- Bellona** Dea, 8, 9. **Victrix**, 10, 19. **Bellona** in medio pugnae discrimine templum vocat Ap. Claudius, *ibid.*
— in ejus sede senatus datus, 26, 21.
24, 9. et 34. 30, 21. et 40. 31, 47.
38, 22. et 24. 32, 39. 42, 21.
- Bellovesus**, filius sororis Ambigati, Celtarum regis, 5, 34. ejus expeditiones, *ibid.* faveat Cenomanis, Alpes transcendentibus, 35.
- Belli** indicendi ritus, 1, 32. *vid. et* 31, 8. et 36, 3. bellicae caerimoniae ab Ancu institutae, 1, 32. de bello semper prius relatum ad Patres, quam rogatio ad populum ferretur, 45, 21.
- Bellovaci** victi, Epit. 108. 114.
- Bellus**, legatus Gentii, 44, 31.
- Bendidium**, templum, 38, 41.
- Beneventum** urbs, olim appellata Maleventum, 9, 27. *vid. et* 24, 16. 25, 13. Beneventum colonia deducta, 15, 8.
- Beneventani** a Romanis laudati, 27, 10. Beneventanus ager, 22, 13. 25, 17.
- Bergistanorum** civitas a Catone subtracta, 34, 16. et 17.
- Berea** deditur Romanis, 44, 45. *vid. et* 45, 29.
- Berrenus**, 23, 39. 42, 51. et 58.
- Besasides**, imperator Hispanus, 33, 44.
- Besidiae**, oppidum Bruttiorum, a Poenis deficit ad Romanos, 30, 19.
- Bessi**, populus Thraciae, 39, 53.
- Bestia**, *vid.* Calpurnius.
- Betulia**, 39, 36.
- Bentos** vetus, 38, 15.
- Beyus**, flumen, 31, 33.
- Blamor**, princeps Acananum, 33, 16.
- L. Bibulus**, M. Bibulus, *vid.* Calpurnius, *vid. et* Epit. 103, 108.
- Bigatum** argentum, 33, 53.
- Bigati** quingenti et equus eximius strenuo militi dantur honoris ergo, 23, 15.
- Bigerra**, urbs, 54, 41.
- Bilistages**, regulus Hergetum, auxilium petit a Romanis, 34, 11.
- Bisaltae**, populi, 44, 43. trans Nessum amnem incolunt, et circa Serrymonem, 43, 39. viri fortissimi, *ibid.*
- Botetis** vel Botocus miles, Epit. 102.
- Buthyas**, 27, 34. 42, 29. *vid.* Attalus, Nicomedes, Prusias.
- Bute**, Coryis regis Thracum filius, ductus in triumpho ante curium Emilio Pauli, 43, 59. remissus ad patrem, 43.
- Buthus**, Avernorum rex, Epit. 61.
- Buthyae**, populi sacrum interii Gallorum transcurrunt, 3, 34. *vid.* Epit. 107.
- Buthae**, urbs in Lucania, 24, 30.
- Maximus**, Scipio princeps, dux Romanus, Hannibalem Aemiliam Aemiliam, appellat de proditione, 26, 38. Scipiam tradit Marcello, *ibid.*
- Blosii** fratres, apud Campanos conjunguntur adversus Romanos, opprimuntur, 27, 3.
- Boarium** forum, *vid.* Forum.
- Bocchar**, rex Maurorum, 29, 30.
- Bocchar**, ex praefectis regis vir acer et impiger, mittitur a Syphace contra Masinissam, 29, 32.
- Bocchus**, Epit. 66.
- Bocbe**, palus, 31, 41.
- Bocbels**, 27, 32.
- Boeotia**, 27, 30. 28, 8. 33, 1.
- Boeotiae** motus, 42, 43.
- Boeoti** adscripti a Philippo foederi, cum Romanis inito, 29, 12. jungunt societatem cum Romanis, 33, 2. effrati odio in Romanos, per latrocinia multos interficiunt, 29. mulctantur a T. Quintio, *ibid.* eos sibi adjungit Antiochus, 36, 6. eorum concilium discussum a Romanis legatis, 42, 44.
- Boeotiae**, 44, 43.
- Boeotarchae**, 33, 27. 42, 43.
- Boii**, Gallicus populus, Etruscos et Umbros agro pellunt, 5, 35. in Italia rebellant, 21, 25. Boiorum agrum invadit C. Oppius, quem cedunt, 31, 2. duce Amilcare Peno, invadunt Placentiam, 10. jungunt se Insubribus et Cenomanis, 32, 30. eorum agros urunt consules, *ibid.* et 31. cedunt Romanos, 33, 36. eorum agros populantur Romani, 37. vincuntur, ita ut vix nuncius cladis relictus sit, *ibid.* ceduntur a L. Valerio, 34, 22. et 46. oppugnant castra Romana, *ibid.* ingressi repelluntur, 47. in eorum agrum exercitum inducit L. Cornelius Merula consul, 35, 4. Boii vincuntur, 5. se dedunt Romanis 40. pugna magna vincuntur a P. Cornelio Scipione, 36, 38. datis obsidibus, mulctantur agri parte fere dimidia, 39.
- Boiorum** mos ex calva hostilis capitis pocula faciendi, 23, 24.
- Boiorum**, regulus Boiorum, 34, 46. *vid. et* Epit. 67.
- Bole**, *vid.* Volc.
- Boilear**, 21, 27.
- Boetiarum**, praefectus classis Carthaginiensis, Locros accedit, 23, 41. magnam portum Syracusarum cum classe ingreditur, 24, 36. *vid. et* 25, 25. et 27.
- Bona** vest domini supplicium publicata, 4, 13.
- Bona** ejus, cujus caput sacrum esset, et ipsa quoque Cereri sacra, 3, 55. *vid. et* 2, 2. et 41.
- Bona** sequentia domini deditionem, 8, 32, 3, 2.

- Bonis vendendis, cur bona Porsenæ regis vendi dicerentur, 3, 14.
 Bononia, Latina colonia, 3, 57. a Bononia viam perduxit Arretium Flaminii consul, 39, 2.
 Bononiensis ager vastatur ab Apuanis Liguribus, 39, 2.
 Bora, mons, 45, 29.
 Boreas, ventus, 31, 45.
 Bos insignis magnitudinis, in Sabinis nata, immolatur Dianæ, 1, 45.
 — eximius immolatur Marti, 7, 37.
 Bovis sescenaris, quem consul immolaverat, jecur defluxit, 41, 19.
 Bove aurato Apollini sacrum factum, 25, 12.
 — femina aurata Latonæ sacrum factum, *ibid.*
 Boves trecenti vovetur Jovi, 22, 10.
 — albi vovetur multis Divis, *ibid.*
 — feminae dunt albae immolantur Junoni Reginae, 27, 37.
 Bobus centum, in Hispania votis, Jovi sacrificat Scipio, 28, 38.
 Bove aurato donatur L. Minucius, praefectus annonæ, 4, 16.
 Bobus decem donatur M. Valerius Corvus, 7, 26.
 — centum, eximioque uno albo opimo, auratis cornibus, donatur P. Decius, 7, 37.
 — triginta donatur Lælius, 26, 48.
 Boves Herculis a Caco abducti, 1, 7.
 Bovum cornibus praeligati ab Annibale virgarum fasces accenduntur, 22, 16. *et* 17.
 Bovum fumus uritur pro lignis, 38, 18.
 Boves Lucæ, *vid.* Elephanti.
 Bostar, praefectus Sagunti, 22, 22.
 Bostar, legatus Pœnorum ad Philippum, 23, 34.
 — Capus praest praesidio Punico, 26, 5. *et* 12.
 Bottia, 26, 25.
 Bovianum, oppidum, 9, 28. 25, 13. caput Pentrorum Samnitium, 9, 31. capitur a Romanis, *ibid.* *vid.* *et* 9, 44. 10, 12.
 Bovillæ, 10, 47. Epit. 107.
 Brachyllas Boeotarcha occisus, 33, 27, *et* 28. memoratur etiam 35, 47. 36, 6.
 Brancus, Allobrogum regulus, contendit cum fratre de regno, 31, 31. ei imperium restituit Annibal, *ibid.*
 Brennus, regulus Gallorum, 5, 38. inter Brennum et Q. Sulpicium colloquium, 5, 48.
 Brennus, Gallorum dux, 38, 16.
 Brinnates, populi, 39, 2. 41, 33.
 Brixia, urbs, 3, 33. caput Cenomanorum gentis, 23, 30.
 Brixiani Galli auxilio sunt Romanis, 21, 25.
 Brundisium, oppidum, colonia deducta, 31, 13. 34, 52. 42, 17. *et* 18. 45, 14.
 Brundisium a Romanis laudati, 27, 10.
 Brundisium portus, 23, 33.
 Bruttiae legiones fusae ab Alexandro Epiroensi, 8, 24.
 Bruttii populi omnes deficiunt ad Pœnos, 23, 61. apud Bruttios res gestas Pœnorum, 24, 1. Bruttii capiunt Crotonem, excepta arce, 2. Bruttii, extremus Italiae angulus, 27, 51. per latrocinia militiam exercere solent, 28, 12. 29, 6. conjurationes in Bruttis adversus rempublicam, 32, 1.
 Bruttiorum ager, 25, 1. 26, 12. 27, 41. in Bruttios colonia deducta, 34, 53.
 Brutus, *vid.* Junius.
 Brutulus Papius, nobilis et potens Samnis, induciarum ruptor, 8, 39. jussus dedi Romanis, sibi ipse mortem consciscit, *ibid.*
 Bryanium, 31, 39.
 Bubuleus, *vid.* Junius.
 Bucculae, 44, 34.
 Budares, imperator Hispanus, capitur a Romanis, 33, 44.
 Bullini, populi, auxiliantur Romanis adversus Genrium, 44, 30.
 Bullinus sive Byllinus ager, 36, 7.
 Bulla, 26, 36.
 Bussa, mulier Apula, juvat Canusii fugientes Romanos frumento, veste, viatico, 22, 52. ei ab senatu honores habiti, *ibid.*
 Busta Gallica, 5, 48. 22, 14.
 Butrotus, amnis, 29, 7.
 Buxentum, 32, 29. eo colonia deducta, 34, 45. *vid.* *et* 39, 23.
 Bylazora, Pæoniae locus, 44, 26.
 Byrsa, arx Carthaginis, 34, 62.
 Byzantium tenent Galli, 38, 16.
 Byzantii, 32, 33.

C.

- Cacus aversos boves Herculis caudis in speluncam trahit, et ab illo occiditur, 1, 7.
 Cadavera in peste per vias Romæ jaecentia, 41, 26.
 Caddusii, populi, 35, 48.
 Caduceator ab Adrubale ad Neronem missus, 26, 17. a Philippo ad Romanos, 31, 38. 32, 32. 33, 11. ab Antiocho ad Scipionem, 37, 45.
 Caduceum praefereutes dant se Privernates, 8, 20.
 Cæcilius Bassus, Epit. 114.
 Cæcilius Pinna, Epit. 76.
 A. Cæcilius, edilis plebis, 38, 35.
 L. Cæcilius Dentor, praetor creatur, 39, 56. sortitur Siciliam, 40, 1.
 L. Cæcilius Metellus, auctor deserendi

- dæ Italiam post Cannensem cladem, 22, 53. questor, notatur a censoribus, 24, 18. tribunus plebis, 43.
- L. Cæcilius Metellus Dalmatas subigit, Epit. 62.
- M. Cæcilius præfuit legionibus in exercitu L. Furii adversus Gallos, 31, 21.
- M. Cæcilius, decemvir agro dividendo, 42, 4. legatus ad frumentum cõmendandum in Apuliam mittitur, 27.
- M. Cæcilius Denter, legatus in Macedoniam et ad Ptolemæum Ægypti regem, 42, 6.
- M. Cæcilius Metellus, ædilis plebis, 27, 36. prætor urbanus, 28, 10. ad Attalum legatus, 29, 11.
- Q. Cæcilius, tribunus plebis, 4, 16.
- Q. Cæcilius Metellus, pontifex, 23, 21. ædilis plebeius, 27, 21. ædilis curulis, 36. legatus, 51. et 28, 9. magister equitum, 10. consul, *ibid.* proconsul, 45. dictator, 29, 11. decemvir agro dividendo, 31, 4. adversatur L. Cornelio consuli, triumphum petenti, 35, 8. ad disceptandum inter Philippum et Eumenem legatus missus, 39, 24. renunciat legationem, 33. ejus ad censores oratio, 40, 46.
- Q. Cæcilius Metellus, nuncius victoriæ de Perseo, mittitur Romam, 44, 45. *vid.* et Epit. 50. 53. 65.
- T. Cæcilius, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7. sed lege *T. Clælius*.
- Cædicus, centurio, 5, 45. et 46.
- L. Cædicus, tribunus plebis, diem dicit Sp. Servilio, 2, 52.
- M. Cædicus audit silentio noctis vocem elariorem humana de adventu Gallorum, 5, 32.
- Cælius, *vid.* Cœlius.
- Cæni, Thraciæ populi, 38, 40.
- Cæninenses Romam ad ludos proficiscuntur, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. vincuntur, *ibid.*
- Cænomani, *vid.* Cenomani.
- Cæpio, *vid.* Servilius.
- Cære oppidum, 1, 2. sacrarium populi Romani ac diversorium sacerdotum, 5, 40. et 50. 7, 20.
- Cærites, populi, 5, 50. cum iis hospitium publicè factum, *ibid.* iis bellum indictum, 7, 19. eorum legati deprecantur bellum, 20. impetrant pacem, *ibid.* Scipionem juvant in ornanda classe, 28, 45.
- Cærimoniarum cultu Roma crevit, 6, 41. neglectus Reipublicæ noxius, 22, 9.
- Cæsar, *vid.* Julius.
- L. Cæsar, Epit. 80. 120.
- Sextus Cæsar, Epit. 114.
- Cæso, *vid.* Duilius, Fabius, Quintius.
- Cætrani, *vid.* Cetrati.
- Caicus, amnis, 37, 18.
- Calabria, 23, 34. 42, 48.
- Calagurris, oppidum Celtiberorum, 39, 21. Epit. 93.
- Calathana, vicus, 32, 13.
- Calatia, 9, 2. et 28. 23, 14. 42, 20. 45, 16. expugnatur a Samnitibus, 9, 43.
- Calatiam migrare jubentur Atellani, 27, 3. Calatiæ muros reficiunt censores, 41, 32.
- Calatini deficiunt ad Pœnos, 22, 61. dedunt se Romanis, 26, 16.
- Calatinus ager, 22, 13.
- Novius Calavius Campanus, 9, 26.
- Ofilius Calavius Campanus, 9, 7.
- Ovius Calavius Campanus, 9, 26.
- Pac. Calavius senatum Campanum sibi et plebi obnoxium facit, 23, 2. et 3. filium Perollam absterret ab occidendo Annibale, 9.
- Calaviorum fraude incendium Romæ ortum, 26, 27.
- Calendis Quintilibus magistratum accipiunt tribuni militum consulari potestate, 5, 31. *vid.* et 8, 20. dies a. d. 15. Calendas Sextiles, duplici clade insignis, 6, 1.
- Calendis Octobribus magistratus initus, 5, 9.
- Calendæ intercalares, 43, 13.
- Caleni, populi, 10, 20.
- Calenus ager, 10, 20. 22, 13.
- Cale, urbs, 8, 16. 22, 15. 23, 31. 24, 45. 26, 9. 15. et 16. 37, 9. capitur a Romanis, 8, 16. eo deducitur colonia, *ibid.* *vid.* et 27, 9. de Calibus, quod pecuniam militesque Romanis negarent, senatusconsultum, 29, 15.
- Caletranus ager, 39, 35.
- Calidæ aquæ, locus, 30, 24.
- Caligo tam densa, ut neque signiferi viam, nec signa milites cernerent, 33, 7.
- Callicinus tumulus, 42, 58.
- Callicrates, 45, 31. ejus contra Perseum oratio, 41, 28.
- Callicritus Thebanus, civitatis princeps, interfectus a Perseo, 42, 13. et 40.
- Callicula, mons, 22, 15. et 16.
- Callidromon, eacumen montis Cætræ, 36, 15. et 16.
- Callifæ, oppidum, 8, 25.
- Calligenes, medicus Philippi, 40, 56.
- Callipeuce, saltus, 44, 5.
- Callipolis Chersonesi, 31, 16.
- Callipolis Ætolis, 36, 30.
- Callippus, præfectus classis Macedonicæ, 44, 28.
- Callithera, oppidum, 32, 13.
- Calor, fluvius, 24, 14. 25, 17.
- Calpurnius Bestia eos. Epit. 64.
- C. Calpurnius, 22, 61.
- C. Calpurnius Piso prætor creatur, 25, 41. prætor urbanus, 26, 10. 15. et

21. prorogato imperio, mittitur in Etruriam, 28. Capus et exercitui praeficitur, 27, 6. iterum praeficitur Etruriam, 7. proprætor ad senatum de Etruriam defectione scribit, 21.
- C. Calpurnius Piso creatur prætor, 39, 6. sortitur Hispaniam ulteriorem, 8. et 21. ejus in Hispania res gestæ, 30. et 31. de Lusitanis et Celtiberis triumphat, 43. creatur triumvir coloniarum deducendæ, 40, 29. consul, 35. moritur, 37. ejus mors suspecta, *ibid.*
- L. Calpurnius, legatus Romanus ad concilium Achæorum, 32, 19.
- M. Calpurnius Flamma, 22, 60.
- Calva, *vid.* Boii.
- Calyeadnus, promontorium, 38, 38.
- Calydon, 36, 11.
- Carabunii, montes, 42, 53. 44, 2.
- Cameli, quos dromadas vocant, ante equitatum Antiochi, 37, 40.
- Cameria a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
- Camerinus, *vid.* Sulpicius.
- Camers, *vid.* Clusium.
- Camertes Umbri, 9, 36. 28, 45.
- Camillus, *vid.* Furius.
- Camænarum lucus, 1, 21.
- Campana legio, pœnas dat, 28, 28.
- Campania 2, 52. provincia evenit C. Marcio Rutilo, 7, 38.
- Campani, juncti Sidicinis, compelluntur a Samnitibus intra mœnia sua, 7, 29. iis petentibus auxilium a Romanis negatur, *ibid.* et 30. et 31. se dedunt Romanis, *ibid.* et 8, 11. mulctantur agro, *ibid.* iis civitas sine suffragio data, 14. Campani senatus obsequium in plebem, et plebis licentia, 23, 2. et 4. mittunt legatos ad Varronem consulem, *ibid.* ad eos oratio consulis, 5. deficiunt ad Annibalem, 7. suffocant Romanos in balneis, *ibid.* vocant Annibalem, 25, 15. obsessi a Romanis, sunt equestribus præliis victores, 26, 4. deliberant de deditione, 13. Vibio Virio suadente, septem et viginti senatores venenum sumunt, *ibid.* et 14. urbe dedita, senatus Campani supplicium, 15. et 16. multitudo venundatur, *ibid.* Campanorum querelæ de Fulvio, et super ea re senatusconsulta, 33. et 34. Campanorum conjuratio indicata, 27, 3. agri Campani pars vendi a quaestoribus jubetur, 28, 46. agrum Campanum censores fruendum locant, 42, 19. *vid.* Capua.
- Campani petunt, ut sibi cives Romanas ducere uxores liceat, 38, 36.
- Campi Argivorum, 34, 25.
- Fenectani, 8, 12.
- Macri, 41, 22.
- Campi Magni, 30, 8.
- Stellates, 9, 44.
- Thessaliam, 31, 41. 42, 54.
- Veteres, 25, 16.
- Campus Ægestæus, 27, 33.
- Diomedis Argivi, 25, 12.
- Hyrcanus, 37, 38.
- Martius, 3, 27. in eo instructus exercitus, et lustratus, 1, 44. ager Tarquiniorum, consecratus Marti, Martius deinde campus fuit, 2, 5. in eum populus centuriatim citatus, 6, 20. in eo comitia habita, 31, 7. in eum senatus evocatus, 3, 63.
- Metropolitanus, 38, 15.
- Priaticus, 38, 41.
- Sceleratus, unde nomen habeat? 8, 15.
- Thebes, nobilitatus carmine Homeri, 37, 19.
- Canæ, oppidum, 36, 45. 37, 8.
- Canastrum, promontorium Pallenes, 31, 45. 44, 11.
- Caniculus ortus, 40, 22.
- C. Caninius Rebilus creatur prætor, 42, 28. sortitur Siciliam, 31. M. Caninius Rebilus, legatus in Macedoniam, 43, 13. reducit obsides in Thraciam, 45, 42.
- Canis sectio in lustratione exercitus Macedonici, 40, 6.
- Canna, flumen, 25, 12.
- Cannæ, vicus, 22, 43. proelium ad Cannas, et Romanorum clades, 47. et *seqq.*
- Cannensis cladis occasione multi socii a Romanis deficiunt, 22, 61. reliquiae in Siciliam relegantur, 23, 31. legatis ad Marcellum consulem missis, offerunt operam suam ad bellum, 25, 6. constans in eos senatus severitas, 7. eos minime aspernatus Scipio, secum trajecit in Africam, 29, 24.
- Cannenses equites notati, 27, 11.
- Cantabri, Epit. 48.
- Cantherium in fossa, 23, 47.
- L. Cantilius, scriba pontificis, qui cum virgine Vestali stuprum fecerat, virgis in comitio cæsus, inter verbera expirat, 23, 57.
- M. Cantius, tribunus plebis, L. Postumium accusat, 10, 46.
- C. Canuleius, tribunus plebis, rogationem promulgat de Patrum cum plebeis connubio, 4, 1. invehitur in consules, 3.
- L. Canuleius, legatus missus ad Ætolos, 41, 30.
- L. Canuleius Dives, creatur prætor, 42, 28. sortitur Hispaniam, 31. recuperatores dare jubetur in eos, quos Hispani accusarent, 43, 2.
- M. Canuleius, tribunus plebis, 4, 44.

- Canusini, populi, veniunt in Romanorum ditionem, 9, 20.
- Canusium fugiunt superstites, post praelium ad Cannas, Romani, 32, 50. *et* 52.
- Capena, urbs, 5, 10, 22, 1.
- Capena porta, 1, 26, 7, 23, 10, 23, 23, 32, 25, 40, 26, 10, 33, 26. *vid.* Porta.
- Capenates auxilio veniunt Velentibus, 5, 8. eorum ager vastatur, 12. vincuntur praelio a Romanis, 13. bellum instaurant, et subiguntur, 24.
- Capenus Sequanus, *Epit.* 120.
- Capetus Silvius, Albæ rex, 1, 3.
- Capillus promissus, *vid.* Barba.
- Capitolium adscendit Romulus, templumque primum Jovi Feretrio dedicat, 1, 10. sedes datur Sabinis, 33. ab Herdonio Sabino cum exsulibus et servis occupatur, 3, 15. recuperatur et lustratur, 18. etiam prodigii causa lustratur, 29. militaris juvenis occupat Capitolium, illud contra Gallos defensus, 5, 39. obsidetur a Gallis, 43. servatur ab anseribus, 47. liberatur ab obsidione, 49. latum ad populum, ne quis patricius in Capitolio habitaret, 6, 20. senatus in Capitolio habitus, 8, 5, 24, 10. fœdus ictum, 37, 55. in eo consules vota nuncupant, antequam in provincias proficiscantur, 21, 63, 41, 32, 42, 49.
- in Capitolio aream ædi Jovis extruendæ Tarquinius Priscus occupat fundamentis, 1, 38. ædem exstruit Tarquinius Superbus, 53, 55. dedicat Horatius Pulvillus, 2, 8. substructum saxo quadrato Capitolium, 6, 4.
- in Capitolio Herculis simulacrum positum dedicatumque, 9, 44.
- Limina ænea posita, 10, 23.
- Fornix cum signis septem auratis, duobus equis, et marmorea duo labra, 37, 3.
- Quadrigæ aureæ, 29, 38.
- Signa tria ex mulctatio argenteo posita, 30, 39.
- Capitolini ludi, *vid.* Ludi.
- Capitolinus, *vid.* Manlius, Quintius, Sestius.
- Cappadocia, 37, 31, 42, 29.
- Capræ palus, 1, 16.
- Captivi sub corona venditi, 2, 17.
- non minus decem pondo compedibus vincti, in publici carceris custodia servantur, 32, 26.
- Captivorum commutandorum ratio, 22, 23.
- Captivorum redimi cupientium oratio, 22, 59. eos redimi non vult senatus, 61.
- Captivi Romani, vel plurium captivorum fraus, justa poena castigata, 22, 58. *et* 61.
- Captivi Romani, apud Achæos servitutem servientes, liberantur, 34, 50. idem fit in Creta, 37, 60.
- Capua urbs, olim Vulturinus, unde dicta? 4, 37. dolo occupatur a Samnitibus, *ibid.* *et* 7, 38. Capuæ deliciæ corrumpunt milites, *ibid.* de Capua capiendi militum consilia, *ibid.* eluduntur arte, 39. Capuæ præfecti creati, 9, 20. Capuæ conjurationes adversus Romanos factæ, 25. *et* 26. Annibal it Capuam in hiberna, 23, 18. corrumpitur illic ejus exercitus, *ibid.* Capua laborat inopia, 25, 13. sublevatur ab Hannone, *ibid.* obsidetur a consulibus Romanis, 20. cingitur operibus, 22. *et* 26, 1. *et* 4. *vid.* Campani.
- Capusa, filius Cæsalcis, Numidarum regis, accipit paternum imperium, 29, 29. dimicat cum Mezstulo de regno, et cadit, *ibid.*
- Capita Sari fluminis, 33, 41.
- Capita hostium lanceis infigunt, aut in equorum pectoribus pendencia gestant Galli Senones, 10, 36.
- Capitibus rasis sequuntur currum T. Quintii triumphantis, qui servitute ab eo exempti fuerant, 34, 53.
- Capitis velandi mos fecialibus usurpatus, 1, 32.
- Capita hostium præcidendæ, libertatis præmium, volonibus proposita, 24, 15.
- Capite acquisitum de imperatore nullo, ob rem male gestam, 8, 33. capitibus acquirit in Fulvium tribunos, 26, 3.
- Caput humanum integra facie in fodendis templi Jovis Tarpeii fundamentis inventum, 1, 55.
- Caput Jovi sacrum, 3, 55, 10, 38.
- Capys Silvius, rex Albæ, 1, 3.
- Capys dux, unde Capua dicta, 4, 37.
- Carabis, urbs Hispaniæ, 41, 3.
- Carales, 23, 40, 30, 39.
- Caralitanus ager vastatur a Punica classe, 27, 6.
- Caralitis, palus, 38, 15.
- Caranus, primus Macedoniæ rex; vicinus ab eo Perseus, 45, 9.
- Caravantis, Cavorum in Illyrica urbs, 44, 30.
- Caravantius, frater Gentii, Illyriorum regis, 44, 30. captivus Romam mittitur, 32. in triumpho L. Anicii prætoris ducitur ante currum, 45, 43.
- Carbo, *vid.* Papirius.
- Carcer ædificatur media urbe, 1, 33.
- inferior, 34, 44. alio nomine Tullianum, 29, 22.

antumiarum, 32, 26.
 rivatus in singulis patriciorum
 us, 6, 36.
 in circo, 8, 20. 41, 32.
 urbe Hispaniæ, 33, 21.
 3, 19. 37, 16.
 3, 18. jubentur liberi esse, 44,
 ydrela, 37, 56.
 regio urbis Romæ, 26, 10. 36,
 is, *vid.* Catmelus.
 execrationis, 10, 38.
 ationis, 3, 64.
 stæne precatationis consulum, 39,
 imphale, 3, 29.
 s horrendi lex, 1, 26.
 a Marci vatis, 25, 12.
 de Idæa matre, Pessinunte
 enda, in Sibyllinis libris reper-
 29, 10.
 ab ter novenis virginibus per
 n cani jussum, 27, 39. 31, 12.
 a militaribus jocis jactata in
 ilea triumphantes, 28, 9. 39, 7.
 a Sibyllæ, 10, 8.
 ita fatiloqua ante Sibyllæ in
 am adventum habita, 1, 7.
 talis porta, 2, 49. 24, 47. 25, 7.
 itis saxum, 5, 47.
 populi, queruntur de C. Cassii
 illis crudelitate, 43, 7.
 in feriis Latinis dandæ mos, 39,
 gati ab Ardea queruntur, sibi
 is non datam esse carnem;
 instauratæ Latinæ, *ibid.* *vid.* *et*
 .
 tem, munitam urbem, occupare
 itur Romani, 43, 1.
 es, populi Galliæ, 5, 34.
 tis ut festo profestoque uti pos-
 matronis concessum, 5, 25.
 34, 1. *et* 3.
 ii, 23, 26.
 ania Hispaniæ, 39, 30. 40, 30.
 .
 ani, populi, cum Vaccæis aliis-
 populis, vinuntur ab Annibale,
 i. *et* 11.
 essedisque superstantes Galli
 ant in Romanos, 10, 28.
 as, *vid.* Albius.
 li, colonia, 10, 3. *et* 13. negat
 ulibus milites et pecuniam, 27,
 ea re senatusconsultum, 29. 15.
 i, *sive potius Althea*, urbs opu-
 i, capta et direpta ab Annibale,
 i.
 a in ora Oceani, 28, 30. cum
 u, *ibid.* colonia, 43, 3.
 iginis judicium ordinis potentia,
 16.
 go Nova; eo exercitum in hi-

berna deducit Annibal, 21, 5. ejus
 situs et portus, 26, 42. oppugnatur
 a P. Cornelio Scipione, *ibid.* capitur,
 46. præda ingens capta, et obsides
 totius Hispaniæ, 47. *vid.* *et* 49. *et*
 50. Carthaginis captæ annus du-
 bius, 27, 7.
 Carthaginienses exercitum trajiciunt
 in Siciliam, 4, 29.
 cum iis fœdus ictum, 7, 27. legatos
 Romam mittunt gratulatum cum co-
 rona aurea, 38. cum iis fœdus reno-
 vatum, 9, 43.
 secundi inter Carthaginienses et
 Romanos belli magnitudo et causæ,
 21, 1. hujus belli eventa describu-
 tur decem libris, a 21. *ad* 30. pacis
 conditiones, 30, 37. quingentæ navis
 Carthaginensium incensæ, 43. *vid.*
 Punicum.
 a primum tributum solvunt Roma-
 nis, 32, 2.
 legatos Romam mittunt, pollicen-
 tes frumentum et hordeum, 36, 4.
 cum Masinissa contendunt de agro,
 40, 17. iis a Romanis centum obsides
 reddit, et pax cum Masinissa facta,
 34.
 noctu in æde Æsculapii senatum
 dant legatis Persei, 41, 27.
 legatos Romam mittunt questum
 de Masinissa, 42, 23. legatos Romam
 mittunt, pollicentes triticum et hor-
 deum, 43, 6.
 Carthaginienses cruce muletant consi-
 lio pravo gesta, etiamsi prospere eve-
 nerint, 38, 48.
 Carthalo summam imperii equestris in
 exercitu Annibalis obtinet, 22, 15.
 nobilis Carthaginiensis Romam cum
 captivis proficiscitur, 58. ei obviam
 lictor mittitur, qui eum finibus Ro-
 manis excedere jubet, *ibid.*
 Carthalo mittitur ad castra Romana,
 25, 17.
 Carthalo, Punici præsidii præfectus, in
 Tarenti expugnatione obtruncatur,
 27, 16.
 Carventana arx, 4, 53. *et* 55.
 C. Carvilius Spoletinus, 43, 20. *et* 21.
 L. Carvilius, tribunus plebis, 25, 3.
 Sp. Carvilius C. F. Maximus, ædilis
 curulis, 10, 9. consul, in Samnium
 profectus, vi capit Amiternum, oppi-
 dum, 39. et Coninium, 43. et alia in
 Samnio oppida, 44. *et seqq.* ejus res
 gestæ in Etruria, 46. triumphat, *ibid.*
 Sp. Carvilius, consul, suadet, ut ex La-
 tiis populis senatus suppleatur, 23,
 22. moritur augur, 26, 23.
 Sp. Carvilius, tribunus plebis, 25, 3.
 Sp. Carvilius, a Cn. Sicinio ex Græcia
 Romam remissus, 42, 36.
 Caryæ, 34, 26. 35, 27.

- Carystus, urbs Eubœæ, capitur a Romanis, 32, 16, et 17. libertatem a Romanis accipit, 33, 24.
 Carystus, urbs in Ligurum agro Statiellati, 42, 7.
 Carystiorum in Eubœæ agri vastantur, 31, 45, 32, 16.
 Cæsæ textæ ex arundinibus, 35, 27.
 Casander, minister Philippi crudelitatis in Maronitas, veneno creditur ab eo sublatus, 39, 34.
 Casilinum, urbs, Falernum a Campano agro dividit, 22, 15. nobilis obsidio Casilini, 23, 17, et 20. recipitur Casilinum a Romanis, 24, 19.
 Casinas ager, 22, 13, 26, 9.
 in Casini et Casilini nominibus error, 22, 13.
 Casinum, colonia, 9, 28.
 Cassander, rex, 44, 11.
 Cassandrea, urbs, 28, 8, 31, 45, 43, 23, 44, 28, 45, 10. condita a Cassandro rege, 44, 11. ejus situs. *ibid.* oppugnatur a Romanis, *ibid.* relinquitur, 12.
 Cassandrenses, 44, 10.
 Cassignatus, dux Gallorum, cadit in prælio, 42, 57.
 C. Cassius, tribunus militum, 44, 31.
 C. Cassius Longinus, prætor, 41, 26. decemvir agro dividendo, 42, 4. consul, 28. sortitur Italiam, 32. Galliam sortitus in Macedoniam per Illyricum ducere exercitum vano incepto conatur, 43, 1. de ejus crudelitate queruntur Galli, 7.
 Q. Cassius Longinus, creatur prætor, 45, 14. sortitur jurisdictionem urbanam, 16.
 Sp. Cassius, consul, Pometiam capit, 2, 17. triumphat, *ibid.* magister equitum primus, 18. consul iterum, 33. consul III. legem agrariam primus promulgat, 41. regni crimine damnatus, necatur, *ibid.*
 Castellani agrestes, sive Ilotæ, apud Lacedæmonios, 34, 27.
 Castellani, sive domini castellorum, 38, 45.
 Castori ædes vota, 2, 20. dedicata Idibus Quintilibus, 42. *vid. et* 8, 11, 9, 43.
 Castra Numidarum descripta, 30, 3.
 — Punica, quæ ferme tota lignea, *ibid.*
 — Pyrrhi, quibus captis, Romani metationem castrorum postea perfectam habuere, 35, 14.
 — Claudiana, locus, 23, 31.
 — Pyrrhi, locus, 32, 13, 35, 27.
 — Telmessium, 37, 56.
 Castrorum portæ, 40, 27.
 — usus, 44, 39.
 Castrum Mutilum, 31, 2, 33, 47.
 — Novum, colonia, 36, 3.
 Castrum Salerni, 32, 29.
 — Altum, locus insignis cæde magni Amilcaris, 24, 41.
 Castulo, urbs Hispaniæ valida ac nobilis, unde Annibali uxor erat, deficit ad Romanos, 24, 41. redit ad Pœnorum societatem, 28, 19. eam deditione recipit Scipio, 20.
 Castulonensis saltus, 22, 20, 26, 20, 27, 20.
 Catana, 27, 8.
 Cataphracti equites, 35, 48, 37, 40.
 Catapultæ, 21, 11. maximæ et minoris formæ, 26, 47.
 Catellis donati equites, 39, 31.
 Catilina, *vid.* Sergius.
 C. Catilina, Epit. 103.
 L. Catilina, Epit. 102.
 Q. Catius, ædilis plebis, 27, 6. legatus Neronis consule, 43. ad donum ex præda Asdrubalis Delphos portandum mittitur, 38, 45.
 Catmelus, Gallorum regulus, 41, 5.
 Cato, *vid.* Porcius Cato.
 Catulus, *vid.* Lutatius.
 Caudium, 9, 2, 14, 19, et 27.
 Caudinæ Furcæ, earumque descriptio, 9, 2.
 Caudina pax facta non fœdere, sed per sponsionem, 9, 5. ejus sponsores per fœciales deduntur, 10.
 Caudini Sannites, 23, 41. devastantur, 24, 20.
 Cavæ ferreæ in circo, per quas intramitterentur feræ, 41, 31.
 Caviorum gens, 44, 30.
 Caularis, amnis, 38, 15.
 Caulonia urbs, oppugnatur, 27, 12. solvitur obsidio, sub adventum Annibalis, 15.
 Caunum a Ptolemæo emerunt Rhodii, 46, 10.
 Caunei sive Caunii, 33, 20. desciscunt ab Rhodiis, 45, 25. rediguntur in officium, *ibid.*
 Caunus, mons in Hispania, 40, 50.
 Caussarii milites, 6, 6.
 Celænæ, urbs, ubi Mæandri amnis fontes oriuntur, 38, 13. quondam caput Phrygiæ, *ibid.* ei nomen Apamæ inditum, *ibid.*
 Celelates, populi, se dedunt Romanis, 32, 29.
 Celeres trecentos ad custodiam corporis instituit Romulus, 1, 15. eorum tribunus L. Brutus, 59.
 Celetrum, oppidum, captum a Romanis, 31, 40. ejus situs, *ibid.*
 Cella Fortis Fortunæ, 27, 11.
 — Jovis, 5, 50, 35, 41, 44, 14.
 — Minervæ, 6, 29.
 Cellam unam pontifices negant amplius, quam uni Deo, rite dedicari, 27, 25.

- Celoces piratæ, 37, 37.
 Celtiberia, 28, 1. subigitur a Tl. Sempronio Graccho, 40, 47. 50. *vid. et* 41, 3.
 Celtiberiæ montes, 21, 43.
 Celtiberi excutiunt jugum Pœnorum, 22, 21. eos eadem mercede, quam pacti cum Carthaginensibus erant, imperatores Romani ad se perducunt, 24, 49. deserunt Scipionem, 25, 33. vincuntur a M. Silano, 28, 2. ingenti agrime ad oppidum Illiturgi M. Helvio occurrunt, 34, 10. cœduntur, *ibid.* Celtiberum deceni millia mercede conducunt Turduli, 17. funduntur et fugantur a M. Fulvio, 35, 7. duodecim millia cæsa a Romanis, 39, 21. de iis triumphat C. Calpurnius Piso, 42. eorum oppida aliquot expugnata, 56. adoriuntur Q. Fulvium Flaccum, Urbicam oppugnantem, 40, 16. fessi præliis variis abcedunt, *ibid.* vincuntur, 31, 39. eorum maxima pars in deditionem venit, 33. insidiantur Fulvio Flacco, eumque in saltu Manliano invadunt, 39. cœduntur, 40. de iis triumphat Q. Fulvius Flaccus, 43. mira eorum simplicitas, 47. de iis triumphat Sempronius Gracchus, 41, 11.
 Censæum Eubœæ, 36, 20.
 Cenchrææ, 28, 8. 32, 19. Corinthiorum emporium, 32, 17. capitur, 23.
 Cenomani transcendunt Alpes, et in Italia consistunt, 5, 35. in fide populi Romani manent, 21, 55. duce Amilcare Pœno, invadunt Placentiam, 31, 10. conciliantur Romanis, 32, 30. de iis triumphatur, 33, 23. iis arma demit M. Furius prætor, 39, 3. conquerentibus Romæ apud senatum arma reddita, *ibid.*
 Canon, oppidum, ab A. Virginio consule captum, 2, 63.
 Censennia, urbs, 9, 44.
 Censor, a censu dictus, 4, 8.
 — alius numquam sufficitur defuncto, 5, 31. 6, 27.
 — post mortem collegæ abdicat, 9, 34.
 — primus e plebe fit C. Marcius Rutilus, 7, 22.
 — alter alterum notat, 29, 37.
 Censores Mam. Æmilium tribu movent, octuplicatoque censu ærarium faciunt, 4, 24.
 — qui nondum consules fuerant, creati, 27, 11.
 — recitant senatum, 29, 37. 40, 51.
 — senatu movent aliquot senatores, 34, 44. 39, 42.
 — notas adscribunt senatu motis, 39, 42.
 Censores equitibus adimunt equos publicos, 24, 18. *vid. et* 27, 11.
 — in campo ad aram Martis sellis curulibus consistunt, 40, 45.
 Censorum opera publica, in qua iis vectigal annuum decretum, 40, 46. 41, 39.
 — de delectu edicta, 43, 16.
 Censoria potestas per dictatorem exercita, 23, 22. *et* 23.
 Censura, ejusque initium, et potestas, 4, 8.
 Censura, insignis, 9, 29. 39, 42-44.
 Censuræ tempus minutum, et ex quinquenniali annua et semestris facta, 4, 24. 9, 33.
 — severitas, 24, 18. 39, 44.
 Census instituitur, 1, 42. *et* 43. census actus, 2, 3. 22. *et* 24. 10, 47. 27, 36. 29, 37. 35, 9. 38, 36. 42, 10. *vid.* Lustrum.
 — populi primum in villa publica actus, 4, 22.
 — equitum, 29, 37.
 — Idibus Decembris habitus, 44, 16.
 C. Centenius, prætor, 22, 8.
 M. Centenius, cognomento Penula, insignis inter primipili centuriones, 25, 19. ejus clades, *ibid.*
 Centunculi mulorum, 7, 14.
 Centuriæ tres equitum a Romulo conscriptæ, 1, 13. in iis, regnante Tarquinio Prisco, mille et octingenti equites, 36. geminantur a Ser. Tullio, ita ut sex numero fiant, adjectis duodecim novis centuriis, 43.
 in Centurias describitur a Ser. Tullio populus Romanus, 1, 42. *et* 43. ordo suffragiorum per Centurias, *ibid.* prærogativa Centuria, 5, 18. 10, 22. 24, 7. 26, 22.
 Centuria, sive ordo in legione, 42, 34.
 Centuriata comitia, *vid.* Comitia.
 Centuriatus, sive descriptio modo lectorum militum in Centurias, 22, 32. *vid.* *et* 10, 21. 25, 15.
 Centuriati libertini, 10, 21.
 Centurio primus, Primipilus appellatus, 7, 41. *vid.* *et* 8, 8. ubi acies Romana describitur. *vid.* *et* 25, 19. 34, 46.
 — primus princeps, 25, 14. 42, 34.
 — primus hastatus, *ibid.*
 Centurionis vox pro omine accepta, 5, 55.
 Centuriones et Duplicarii, securi percussi, 2, 59.
 Centurionibus quantum dividerint triumphantes imperatores, 34, 52. 36, 40.
 Cephalus, princeps Epirotarum, suam gentem Persæo adjungit, 48, 5. pugna occidit, 45, 26.

- Cephallenia insula, 37, 13. et 50. 38, 9.
 et 28.
 Cere ducena millia pondo Romanis dare
 coguntur Corsi, 42.
 Cercetius, mons, 32, 14.
 Cercina, insula, 32, 31. 33, 48.
 Cercinium, oppidum, captum et incen-
 sum, 31, 41.
 Cercuri, navigii genus, 38, 19.
 Cerdiciates, populi, se dedunt Romanis,
 33, 29.
 Cerdubellus, Hispanus, prodit Romanis
 Castulonem urbem, 28, 20.
 Cerealia, ludos, dictator et magister
 equitum ex senatusconsulto faciunt,
 30, 39.
 Ceres, 2, 41.
 Cereris sacrum anniversarium qua occa-
 sione intermissum, 22, 56.
 — aedes, 3, 55. 28, 11. 40, 2.
 Cereris templum Athenis ingressi duo
 juvenes Acarnanes, imprudentes reli-
 gionis, interficiuntur, 31, 14.
 — Initia, 31, 47.
 Cereri peculium Sp. Cassii consecrat pater,
 2, 41.
 — institutum jejunium ob prodigia,
 36, 37.
 — signum æneum ex mulctatio argen-
 to positum, 33, 25.
 Cerrinus Jubellius, *vid.* Jubellius.
 Certima prævalida urbs Celtiberiæ, de-
 ditur Romanis, 40, 47.
 Certimensium legatorum rudis simplici-
 tas, *ibid.*
 Certis, fluvius, idem qui Bætis, 28, 22.
 Cerva, Dianæ sacra, 10, 27.
 Cervi objecti viæ intercludendæ, 44,
 11.
 Cestrosphendonæ descriptio, 42, 65.
 Cethegus, Epit. 102. *vid.* et Cornelius.
 Cetra peltæ haud dissimilis, 28, 5.
 Cetrati, 31, 36. 33, 4. et 8. 35, 30. 42,
 51.
 Cetrati, 21, 21. 44, 41. Peltastæ vocati,
 31, 36. 33, 4.
 Chærea, 40, 55.
 Chæronea, 35, 46. 36, 11. 42, 43.
 Chalcaspides, milites, 44, 40.
 Chalcedon, 42, 56. Epit. 93.
 Chalcis Euboica, 8, 22. 27, 30. 28, 5.
 6. et 8. ab Chalcide Euboica originem
 trahunt. Cumani, 8, 22.
 Chalcidis situs, 28, 7.
 Chalcidem occupant Romani, et direp-
 tam relinquant, 31, 23. eam tentat
 frustra Thoas, Ætolorum princeps,
 35, 37.
 Chalcidenses colloquuntur cum Ætolis,
 35, 38. et 46. portas aperiunt Antio-
 cho, 51. et mox consuli M'. Acilio
 Glabrioni, 36, 21. queruntur de inju-
 riis sibi illatis, 43, 9. urbs eorum di-
 ruta, Epit. 52.
 Chalcidensis hospitis cœna, 36, 49.
 Chalciæcon, templum Minervæ æreum,
 35, 36.
 Chaones, 43, 25.
 Chaonia, 32, 5.
 Charax, locus præsidio Persei circa
 Tempe occupatus, 44, 6.
 Chariclitus, præfectus Rhodiorum classis,
 37, 23.
 Charilaus, princeps civitatis Palepolis,
 tradit urbem Publio Philoni, impera-
 tori Romano, 8, 26.
 Charopus, princeps Epirotarum, Villio
 et Quintio consulibus utilem operam
 præbet, 32. 6. et 11.
 Charopus, superioris nepos, missus ab
 avo Romano, ut linguam Romanam li-
 terasque perdisceret, 43, 5. principes
 gentis suæ criminatur apud Romanos,
 et cogit ad Persei amicitiam confugere,
ibid.
 Chatti pop. Epit. 138.
 Chaus, amnis, 38, 14.
 Chelidonium promontorium, 33, 41.
 Chersonesus, 31, 16. 36, 41.
 Cherusci pop. Epit. 138.
 Chimarus, miles Persei Cretensis, 44,
 24.
 Chius, 44, 28. insula et oppidum, 37, 37.
 Chii, 44, 28. mittunt legatos ad diri-
 mendum bellum, Philippum inter et
 Ætolos, 27, 30. donantur agro, 38,
 39.
 Cia, 31, 15.
 Ciani, 31, 31. 33, 30.
 Cibra, oppidum, 38, 14.
 Cibratæ, populi, 45, 25.
 C. Cicereius Africanus, cujus scriba fuerat,
 filio ad præturam consequendam
 adjumento est, 41, 26. fit prætor, 33.
 vincit Corsos, et in Sardiniam transit,
 42, 7. de Corsis triumphat in monte
 Albano, 21.
 C. Cicereius, legatus ad Gentium, Illyrio-
 rum regem, 26. *vid.* et 45, 17. ædem
 votam dedicat, 45, 15.
 Cicero, *vid.* C. Claudius, et Tullius.
 Q. Cicero, Epit. 106.
 Cilicia, 33, 19. Cilices maritimi, 38, 18.
 Cilnium genus in Etruria præpotens,
 10, 3.
 Cimbis, locus non procul a Gadibus,
 28, 37.
 Cimetra, urbs, capta, 10, 15.
 Ciminiam silvæ penetrat exercitus Ro-
 manus, 9, 36.
 Ciminus mons, 9, 37.
 Cincibilus, Gallorum rex, legatos mittit
 Romam questum de crudelitate C.
 Cassii consulis, 43, 7.

- Cincinnatus, vid. Quintius.*
Cincia lex de donis et muneribus, 34, 4.
Cincius, diligens vetustorum monumentorum auctor, 7, 8. idem qui
L. Cincius Alimentus, captus ab Annibale, 21, 38. prator, 26, 28. ei ad obtinendam Siciliam Cannenses milites dati, 28. in annum prorogatur imperium, 27, 7. legatus, 29.
M. Cincius Alimentus, tribunus plebis, ad Scipionem mittitur, 29, 20.
M. Cincius, praefectus Pisis, de Ligurum conjuratione ad senatum scribit, 34, 56.
Cimbri, Epit. 63, 68.
Cimbricum bellum, Epit. 67, 68.
Cinctus Gabinus, 5, 46, 8, 9.
Cingilia, oppidum Vestinorum, capitur a Romanis, 8, 29.
Cinna, vid. Cornelius, et Helvius.
Circe, Dea, a qua oriundus Octavius Mamilius Tusculanus, 1, 49.
Circeii, 1, 56, 2, 39. colonos Romanos inde expellit Marcus Coriolanus, et urbem Volacis tradit, ibid. vid. et 27, 9, 29, 15. de Circeii, quod pecuniam militesque Romanis negant, senatusconsultum, ibid.
Circeienses moluntur defectionem, 6, 12, et 21.
Circense ludicrum, 44, 9.
Circensium ludorum crescens magnificentia, 44, 18.
Circus Apollinaris, 3, 68.
— Flaminius, 3, 54, 27, 21. in eo ara Neptuni, 28, 11.
— Maritimus apud Hernicos, 9, 42.
— Maximus, a Tarquinio Prisco edificatus, 1, 35. foros in eo facit Tarquinius Superbus, 56. in eo factus fornix de manubiis, et fornici imposita signa aenata, 33, 27. signa in eo, cum columnis, quibus superstabant, evertit atrox tempestas, 40, 2.
in Circus carceres quando primum statuti, 8, 20. ova, 41, 32. in eo ludi per quadriduum facti, 30, 27. Circo inundato, ludi Apollinares extra portam Collinam parati, 30, 38.
Cirha, 42, 15.
Cirta, 29, 32. caput regni Syphacis, 30, 12. se dedit Masinissae, ibid. eam Masinissae donat Scipio, 44. obsessa, Epit. 64.
Cistophori nummi, 37, 46, 39, 7.
Circumpadani campi, 21, 35.
Cirta, caput regni Syphacis, Romanis deditur, 30, 12.
Cisalpine Gallia, vid. Gallia, et Galli.
Citharonis saltus, 31, 26.
Citium, Macedoniae oppidum, 42, 51.
Citius, mons, 43, 23.
Civica corona, vid. Corona.
Cives novi censi, 8, 17.
Civium Romanorum in centurias distributio, 1, 43. numerus tempore Servii Tullii, 44.
Civile jus, in penetralibus pontificum repositum, C. Flavius Cn. filius, scriba, divulgat, 9, 46.
Civismarus, regulus Gallorum, cadit in praelio, 24, 42.
Civitas in duas partes discedit, 9, 46.
Civitatis forma mutatur, a consulibus ad decemviros translato imperio, 3, 33.
Cius, urbs, funditus everasa, 32, 38. et 34.
Clamor in praelio, 8, 16. et 38, 25, 21. et 41, 30, 34.
Clamor initio pugnae, index eventus, 4, 37.
Clampetia, in Bruttiiis, capitur a Romanis, 29, 38, 30, 19.
Clarigatio, 8, 14.
Classico milites ad concionem convocati, 7, 36, 8, 7. et 32.
Classis Achaeorum, 35, 26.
— Attali, 32, 16.
— Graecorum, ad Italiae litora appulsa, 10, 2.
— Nabidis, 35, 26.
— Punica, 21, 22. vastat Sardiniam, 27, 6. vincitur a Romana, 29. et 28, 4.
— Rhodiorum, 32, 16.
— Romanorum, 9, 30. et 38. classis die quadragesimo quinto, quam ex silvis materia detracta erat, in aquam deducitur, 28, 46. proficiscitur, duce Scipio, in Africam, 29, 25. et 26.
Classibus pugnatum ad Fidenas, 4, 34.
Classium a Servio Tullio instituta distinctio, 1, 43, 4, 4.
Clastidium, vicus, proditur Poenis, 21, 48. fuit horreum Poenis, ibid. se dedit Romanis, 32, 29. incenditur, 31.
Claudia Quinta, matrona, ab sacerdotibus Idemam Matrem accipit, 29, 14. ejus pudicitia, ibid.
Claudia gens omnis, cur, et quando sordidata, 6, 20. majestatis Patrum propugnatrix, 41. inimica plebi, 9, 34.
Clandia tribus ab Ap. Claudio appellata, 2, 16.
Claudiana castra, 23, 31. 39. et 48, 25, 22.
Claudius historicus, 8, 19. 9, 5, 33, 10. annales Acilianos ex Graeco in Latinum vertit, 25, 39, 35, 14.
Claudius Asellus pugnat cum Jubellio Taurea Campano, 23, 46. et 47.
Ap. Claudius, magna clientium comitatus manu, ab Regillo Romam transfusus.

- git, 2, 16. iis datur civitas et trans Anienem ager, *ibid.* inter Patres legitur, *ibid.* consul, 21. in ejus consulatu turbæ, 28. *et seqq.* ejus sententia de dictatore creando, 29. *et* 30. auctor est dissolvendæ potestatis tribunitiæ per intercessionem, 44.
- Ap. Claudius consul, infectus plebi, 2, 56. atrox ejus certamen adversus tribunos de magistratibus plebeiis, tribus comitiis creandis, *ibid.* mittitur in Volscos, 58. exercitum nequidquam domare tentat, *ibid.* vinci volunt ejus milites, 59. in exercitum animadvertit, *ibid.* ei dies dicitur, 61. moritur, *ibid.*
- Ap. Claudius creatur decemvir, 3, 38. ejus ambitio, 35. violentia, 36. libido, 44. foro pellitur, 49. abdicat decemviratum, 54. ei dies dicitur, 56. ducitur in carcerem, 57. sibi necem consciscit, 58.
- Ap. Claudius, filius decemviri, tribunus militum, 4, 35. a collegis linquitur præfectus urbis, 36.
- Ap. Claudius, nepos decemviri, avitum consilium de intercessoribus parandis refert, 4, 48. tribunus militum consulari potestate, 5, 1. ejus oratio pro hibernaculis ad Veios, 3. *et seqq.* ejus sententia de præda Veiorum, 20.
- Ap. Claudius, nepos decemviri, dissuadet legem de consulatu plebeio, 6, 40. dictator, 7, 6. consul, in ipso apparatu belli moritur, 25.
- Ap. Claudius, censor, 9, 29. post abdicationem collegæ, solus censuram gerens, viam munit, et aquam in urbem ducit, *ibid.* eo auctore, Potitia gens sacra Herculis edocet servos publicos, et exstinguitur, *ibid.* ejus concertatio cum P. Sempronio, tribuno plebis, de censura, 33. *et* 34. fit consul, 42. dissuadet legem de pontificibus et auguribus plebeiis, 10, 7. interrex, 11. creatur consul iterum, 15. male rem gerit, 18. in medio pugnae discrimine templum vovet Bellonæ, 19. vincit Samnites et Tuscos, *ibid.* prætor, 22. ejus res gestæ adversus Samnites, 31.
- Ap. Claudius Pulcher, tribunus militum, 22, 53. prætor, 23, 24. Siciliam sortitur, 30. legatos mittit ad Hieronymum, 24, 6. Romam ad petendum consulatum mittitur a Marcello, 39. consul, 25, 2. *et* 3. obidet Capuam, 22. vulneratur, 26, 6. moritur sub deditionem Capuæ, 16.
- Ap. Claudius, tribunus militum, 32, 35. mittitur Romam, 36. legatus, 34, 50. ad præsidium Lariassæ mittitur, 36, 10. ejus arte ab obsidione Lariassæ deterretur Antiochus, *ibid.* præest parti castrorum in obsidione Heraclææ, 22. præmittitur ad occupanda juga Cætar, 30. prætor, sortitur Tarentum, 38, 42. consul, 39, 23. cædit Ingaunos, Ligures, 32. vi Claudiana fratrem ad consulatum erehit, *ibid.* princeps legationis in Græciam, 33. ejus legationis gesta, 34—37. legatus missus ad Ætolos, 41, 30.
- Ap. Claudius Nero, prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 33, 42. *et* 43. 34, 10. legatus, 37, 55.
- Ap. Claudius Centho, ædilis curulis, 40, 59. prætor, 41, 22. cædit Celtiberos, 31. ovans ingreditur urbem, 38. legatus ad Thessalos eorum discordias componit, 42, 5. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, redit, 25. a consule Hostilio mittitur in Illyricum, 48, 11. cæditur ab Usanensibus, 12.
- C. Claudius Ap. F. consul, 3, 15. petens decemviratum repulsam patitur, 35. ejus oratio ad Appium decemvirum, 40. orat populum pro Appio reo, 58. censet arma capienda adversus tribunos, 4, 6.
- C. Claudius Cicero, tribunus plebis, Romillio consuli diem dicit, 3, 31.
- C. Claudius Regillensis, dictator, *et*
- C. Claudius Hortator, magister equitum, vitio creati, abdicant se magistratu, 8, 15.
- C. Claudius Appii F. Centho, interrex, 22, 34. dictator, 25, 2.
- C. Claudius, flamen Dialis, 26, 23. quod exta perperam dederat, abiit flaminio, *ibid.*
- C. Claudius Nero, graviter a Marcello consule increpitus, 24, 17. prætor, 25, 2. provinciam sortitur Suessulam, 3. ab Suessula excipitur Capuam, 22. mittitur in Hispaniam, 26, 17. deluditur ab Asdrubale, *ibid.* legatus, 27, 14. consul, 34. cum Annibale non semel congreditur, 41. *et* 42. relicto Annibale, ad Asdrubalem properat, 43. ad milites orationem habet, 45. devicto Asdrubale, ad Annibalem revertitur, 50. caput Asdrubalis ante stationes hostium projici jubet, 51. redit ad urbem, 28, 9. equo triumphat sine militibus, *ibid.* censor, 29, 37. ejus intempestiva severitatis jactatio, *ibid.*
- C. Claudius Nero, legatus ad Ptolemæum, 31, 2.
- C. Claudius Centho cum copiis mittitur ad auxilium Athenarum, a Macedonibus obsessarum, 31, 14.
- C. Claudius Ap. F. Pulcher, augur in

abii Maximi locum lectus, 33.
 rector, 40, 37. consul in Istriam
 ps discedit, 41, 12—14. exerci-
 offendit, et Romam redit, *ibid.*
 obsidet Nesartium, et capit,
 striam pacat, *ibid.* legiones in
 es transducit, 16. vincit Ligures,
 rumpbat, 17. ei in annum pro-
 um imperium, 18. recipit Muti-
 a Liguribus, 20. consularis, fit
 ius militum, 42, 49. creatur
 , 43, 16. edictum ejus et col-
 le delectu, *ibid.* reus ad popu-
 agre absolvitur, 18. censum
 14, 16. 45, 15. legatus in Ma-
 am, 45, 17. moritur, 44.
 ius Asellus, prætor, 41, 26.
 adius, Ap. Claudii decemviri
 , asserit Virginiam in servitu-
 , 44. abit exsulatum, 58.
 dius, tribunus plebis, 43, 16.
 lias, dux in exercitu Marcii in
 onia, 44, 3.
 ius, præfectus socium, 27, 41.
 ius cum parte copiarum mitti-
 F. Quintio, 38, 29.
 ius, tribunus militum de legione
 la, cadit in prælio cum Boiis,
 .
 ius Pulcher, ædilis curulis, 38,
 catus prætor, sortitur jurisdic-
 peregrinam, *ibid.* consul, 39,
 amvir colonie deducendæ, 40,
 .
 ius, tribunus plebis, 21, 63.
 ius Flamen, prætor creatur, 27,
 titur provinciam Tarentum,
 prætor, 43. 28, 10.
 ius Asellus, tribunus militum,
 , prætor creatus, sortitur Sar-
 , 28, 10.
 ius Asellus, ædilis plebis, 29, 11.
 ius Nero, creatur prætor, 29,
 titur Sardiniam, 13. consul, 30,
 fricam provinciam cupit, 27.
 is classem, tempestate vexatam,
 Romam, 39.
 ius Nero, prætor creatus, sor-
 ardiniam, 40, 18.
 ius Nero, prætor, 40, 59. sor-
 arisdictionem peregrinam, 41,
 datus Pisas in provinciam pro-
 ar, 9. ei prorogatur imperium,
 stus in Asiam, 42, 19. et 45.
 ius Nero, prætor, 45, 14. Sici-
 ritur, 16.
 Marcellus, *vid.* Marcellus.
 fluvius, 44, 31.
vid. Atta Clausus.
 ortarum urbis et arcis a præ-
 lomano reposcunt frustra En-
 , 24, 87.

Clavibus portarum Arretii amissis Ro-
 mani novas omnibus portis imponunt,
 27, 24.
 Clavus fixus dextro lateri ædis Jovis
 Optimi Maximi, 7, 3. index numeri
 annorum Volsiniis fuit, *ibid.* clavi
 figendi solenne a consulibus ad dicta-
 tores translatum, *ibid.* clavus ab dicta-
 tore fixus pestilentie sedandæ causa,
 7, 3. 9, 28. in secusationibus, ad revo-
 candas ad sanitatem civium mentes,
 8, 18. clavi figendi causa dictator
 dictus L. Manlius, 7, 3. et Cn. Quin-
 tilius, 8, 18.
 Clavorum in scandendo per abrupta
 usus, 28, 20.
 Clavi lati, *vid.* Lati clavi.
 Clazomeniis immunitas concessa, 38,
 39.
 Cleomedon, legatus Philippi, 32, 21.
 Cleomenes, primus tyrannus Lacedæ-
 mone, 34, 26.
 Cleon servorum dux, Epit. 56.
 Cleonæ, oppidum, 33, 14. et 15. 34, 25.
 Cleonæum agrum depopulantur copie
 Philippi, 33, 14.
 Cleonymus, dux Lacedæmoniorum, clas-
 sem appellit ad Italie litora, et Thu-
 rias urbem capit, 10, 2. Patavinos
 agros diripit, *ibid.* cæditur a Patavinis,
ibid.
 Cleopatra, uxor Alexandri, Epiri regis,
 8, 24.
 Cleopatra, Ægypti regina, donatur a
 Romanis palla picta cum amiculo pur-
 pureo, 27, 4.
 Cleopatra, Ægypti regina, legatos Ro-
 mam mittit de Antiocho ex Græcia
 pulso, 37, 3.
 Cleopatra, soror Ptolemæorum Philome-
 toris et Evergetæ, 44, 19. 45, 13. *vid.*
 et Epit. 60.
 Cleopatra ab Antonio amatur, Epit.
 130. mortem sibi consciscit, 133.
 Cleoptolemi Chalcidensis filiam ducit
 Antiochus, 36, 11.
 Clevas, dux Persei, 43, 23. et 25.
 Clipeus, *vid.* Clypeus.
 Clitæ, 44, 11.
 Clitorea, in Arcadia, datum legatis Ro-
 manis concilium, 39, 35.
 Clivus Capitolinus silice stratus, 41, 32.
 Clivus Publicius, 27, 37. ad solum exu-
 ritur, 30, 26.
 —Virbius, vel Urbis, 1, 48.
 Cloaca maxima, a Tarquinio Superbo
 extructa, 1, 55. *vid.* et 5, 55.
 Cloacina, 8, 48.
 Clodius Licinius, rerum Romanarum
 scriptor, 29, 22.
 P. Clodius, Epit. 103. 107. *vid.* et
 Claudius.

- Clœlia virgo, una ex obsidibus, inter tela hostium Tiberim tranat, 2, 13. statua equestri donatur, *ibid.*
- Clœlii, ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
- Gracch. Clœlius, Æquorum dux, in Lavicanum agrum, inde in Tusculanum, populabundus venit, 3, 25. male habet Romanos legatos, *ibid.* a dictatore L. Quintio Cincinnato vincitur, et capitur, 28.
- Clœlius Tullus, legatus Romanus, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei in Rostris statua posita, *ibid.*
- P. Clœlius tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- P. Clœlius Siculus inauguratur rex sacrificus, 40, 42.
- Q. Clœlius, consul, 2, 21.
- Q. Clœlius Siculus, censor factus, 6, 31.
- T. Clœlius Siculus, inter primos tribunus militum consulari potestate, 4, 7. triumvir colonias deducendæ, 11.
- Clondicus, Bastarnarum dux, 40, 58.
- Clondicus, regulus Gallorum, a Perseo delusus, 44, 26. et 27.
- Cluiliæ fossæ, 1, 23. 2, 39.
- Cluilius, dux Volscorum, Ardeam obsidet, 4, 9. vincitur a Romanis, 10.
- C. Cluilius Albæ imperitat, 1, 22. ejus res gestæ, *ibid.* et 23. moritur, 23.
- Clunia, Egit. 92.
- Clupea, urbs, relinquitur a Romanis, 27, 29. 29, 32.
- Clusini, a Gallis oppugnati, legatos a Romanis ad Gallos impetrant, 5, 35.
- Clusinorum cum Gallis prælium, 36. cæduntur a Romanis, 10, 30, abietem in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 28, 45.
- Clusium, Etruriæ oppidum, 5, 33.
- Clusium Camers, 10, 25.
- Cluvia urbs, capta a Samnitibus, recipitur a Romanis, 9, 31.
- Cluvia (Faucula), Campana mulier, quæ quondam corpore quæstum fecerat, captivis Romanis clam alimenta suppeditat, 26, 33. eidem bona et libertas restituuntur, 34.
- C. Cluvius, legatus, 44, 40.
- C. Cluvius Saxula, creatur prætor, 41, 22. prætor iterum, 33. sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 42, 1.
- Sp. Cluvius creatur prætor, 42, 9. sortitur Sardiniam, 10.
- Clypea inaurata, in fastigio ædis Jovis ab ædilibus posita, 35, 10. *vid.* et 35, 41. ærata, 38, 35.
- Clypeus Marcius, 25, 39.
- argentens, centum triginta octo pond, cum imagine Barcini Asdrubalis, captus, *ibid.*
- Clypeis olim Romani usi, postquam stipendiarii facti sunt, acuta pro clypeis fecere, 8, 8.
- usi Macedones, 9, 19.
- Clypeati, 33, 15. 44, 41.
- Clytus, prætor Acarnanum, deficit a Romanis, 36, 11.
- Cnidus, urbs Carie, 37, 16.
- Cobulatus, amnis, 38, 15.
- Hor. Cocles, *vid.* Horatius.
- Codrio, oppidum munitum, deditur Romanis, 31, 27.
- Cœla, Euboicus sinus, 31, 47.
- Cœla Thessalia, 32, 4.
- Cœle Syria, 33, 19. 42. 29. 45, 11.
- Cœlestræ, Thraciæ populi, 36, 40.
- Cœlius, scriptor antiquus, 21, 38. 24, 31. 23, 6. 26, 11. 27, 27. 28, 46. 29, 27.
- L. Cœlius legatus, Illyrico præest, 43, 23.
- Cœlius mons, 2, 11. additur urbi Romæ, 1, 30. eam sedem Tullus regis capit, *ibid.* datur Albanis, 33.
- Cœlum velut magno hiatu findi visum, *vid.* Prodigium.
- Cohors sexcentorum hominum, 28, 45.
- Cohortes quadringenariæ, 7, 7. 10, 40.
- Cohortes alares, 10, 40.
- subsidiariæ, 9, 27.
- Cohors cetrata, 31, 36. 38, 46.
- Cohors exsulum Romanorum, 2, 19.
- Cohortes Cumanae, 2, 14.
- Cohors Cremonensis, 44, 40.
- Firmana, *ibid.*
- Lucana, 10, 33.
- Marrucina, 44, 40.
- Marsorum, 33, 36.
- Peligna, 25, 14. 44, 40.
- Placentina, 41, 5.
- Suessana, 10, 33.
- Vestina, 44, 40.
- Cohors puerorum regionum, apud Macedonas, transit ad Romanos, 45, 6.
- Cohortibus, quæ signa amiserant hordeum datum, 27, 13.
- Colcas, regulus duodeviginti oppidorum Hispaniæ ulterioris, 28, 13. cum eo decem et septem oppida consurgunt adversus Romanos, 33, 21.
- Collatia Sabinis ademta, 1, 39. formula deditionis, *ibid.*
- Collatinus, *vid.* Tarquinius.
- Collegium mercatorum, 2, 27.
- Collegium ad ludos Capitolinos conditum, 5, 50. et 52.
- Collegium pontificum, 4, 44. *vid.* Pontifices.
- Collina porta, 2, 11. et 51. 3, 51. 7, 11. 26, 10. 41, 13. ad Collinam portam

- es Vestales, stupri compertæ, Colonia Sutrium, 27, 9.
 infossæ, 8, 15. 22, 57.
 Adria, 27, 10.
 ernia, *ibid.*
 a in Æquis, 10, 1. 27, 9.
 emne, 1, 11.
 ium, 3, 1. 8, 14. 27, 38. 36, 3.
 rur, 8, 21.
 uileia, 39, 55. 40, 34.
 lea, 4, 11.
 minum, 27, 10.
 reventum, *ibid.*
 ionia, 37, 57.
 indusium, 27, 10.
 Brutios, 34, 53.
 centum, 34, 45. 39, 23.
 es, 8, 16. 27, 9.
 æoli, 10, 3. et 13. 27, 9.
 teia, 43, 3.
 ium, 9, 28.
 strum novum, 36, 3.
 celi, 1, 56. 6, 21. 27, 9.
 a, 2, 16. 27, 9.
 a, 27, 10.
 mona, 37, 46.
 ton, 34, 45.
 utumeria, 1, 11.
 enæ, 4, 17. et 30.
 mnu, 27, 10.
 gella, 8, 22.
 genæ, 36, 3.
 iviæ, 40, 29.
 ramna, 9, 28. 27, 9.
 rici, 4, 47.
 rnum, 34, 45.
 a, 41, 17.
 xeria, 9, 26. 27, 10.
 aturnæ, 10, 21. 36, 3.
 tina, 39, 55.
 rnia, 10, 10. 27, 9.
 pete, 6, 21. 27, 9.
 rba, 2, 34. 7, 42. 27, 10.
 ia, 1, 33. 27, 38. 36, 3.
 ma, 39, 55.
 aurum, 39, 44.
 centia, 27, 10. 37, 46.
 netia, 2, 16.
 rtis, 9, 28. 27, 10.
 lentia, 39, 44.
 teoli, 34, 45.
 rgi, 36, 3.
 rnum, 34, 45.
 icula, 27, 10.
 ricum, 6, 16. et 22. 7, 27.
 turnia, 39, 55.
 ia, 6, 30. 7, 42. 27, 9.
 nia, 1, 56. 2, 21. 8, 3. 27, 10.
 iussa, 10, 21. 36, 3.
 ontum, 34, 45. 39, 23.
 ra, 10, 1.
 oletium, 27, 10.
 essa, 9, 28. 27, 9.
 Colonia Tarracina, *vid.* Anxur, 36, 3.
 — Tempa, 34, 45.
 — in Thurinum agrum, 34, 53.
 — Velitra, 2, 31. et 34. 6, 21. 8, 3.
 — Venusia, 27, 10.
 — Vibo, 35, 40.
 — Vitellia, 5, 29.
 — Vulturum, 34, 45.
 Colonis Latine, 34, 53.
 Colonis duodecim abnuunt, se milites
 dare posse Romanis, 27, 9. alie in ob-
 sequio et fide manent, 10. rebellium
 coloniarum poena, 29, 15.
 Coloni maritimi, sacrosanciam vacatio-
 nem habentes, coguntur dare milites,
 præter Antiates et Ostienses, 27, 38.
 omnes coacti in classem, 36, 3.
 Colophon, oppidum, oppugnatur ab
 Antiocho, 37, 26. ejus situs, *ibid.*
 Colophonis, qui in Notio habitabant,
 immunitas concessa, 38, 39.
 Columen, loci nomen, 8, 23.
 Columna aenea inculptum foedus cum
 Latinis, 2, 33.
 Columna aurea solida in templo Juno-
 nis Laciniae, 24, 3.
 Columna rostrata in Capitolio, bello
 Punico priore posita ab M. Fulvio
 consule, ad imum fulmine discussa,
 42, 20.
 Columnæ Herculis, 21, 43. 23, 5.
 Columnæ politæ albo, 40, 51.
 Combolomarus, regulus Gallorum Troe-
 morum, 38, 19.
 Combulteria, urbs, 23, 39. 24, 20.
 Come Macra, oppidum, 32, 13.
 Comensis ager, 33, 36.
 Cominium, a Carvilio captum, 10, 39.
 40. et 43. diripitur et incenditur a
 militibus, 44.
 Cominium Ceritum, 25, 14.
 Cominius, præfectus turmæ equitum,
 41, 3. ejus audacia, *ibid.*
 L. Cominius, tribunus militum, 8, 30.
 Pontius Cominius, *vid.* Pontius.
 Post. Cominius, consul, 2, 18. iterum,
 33.
 Comissandi mos a convivio, 40, 9.
 Comitæ centuriati, 1, 60. iis creati
 consules, *ibid.* tribuni militum cōsul-
 lari potestate, 5, 52. prætor, 10, 22.
 proconsul, 26, 18. prodictator, 22, 8.
 iisdem perlatæ leges 12 tabularum, 3,
 34. et alie leges, 3, 55. 8, 12. judi-
 cia perduellionis exercita, 6, 20. 26,
 3. 43, 18. bellum jussu, 31, 7.
 Comitæ centuriati habita in Campo
 Martio, 1, 44. 6, 20. 31, 7. *vid.* Cen-
 turia.
 Comitæ curiati rem militarem conti-
 nent, 5, 52. *vid.* et 9, 38. *vid.* Curia-

- Comitia tributa, 56. iis ut crearentur magistratus plebei, lex magna contentione perlata, *ibid.* et 57. ex iis Patres submoti, 60. iis quæ plebs iusserat, populum tenent, 3, 55. 8, 12. iis senatui potestas facta pacem cum Carthaginiensibus faciendi, 30, 43. pax iussa cum Philippo 33, 25.
- Comitia ædilibus et tribunis plebis creandis, sola per quinquennium habita, 6, 35.
- censoribus creandis, 7, 21.
 - consulibus, 1, 60. et *passim*.
 - curioni maximo creando, 27, 7.
 - decemviris creandis, 3, 33.
 - pontifici maximo creando, 25, 5.
 - prætoribus, 10, 22.
 - quæstoriis, 4, 54.
 - tribunis plebei creandis, 2, 33.
 - tribunis militum consulari potestate, 4, 6.
 - tribunis militum ad legiones, 7, 5.
- Comitia vitium de celo turbat, 40, 42.
- Comitium, 6, 15. 34, 45. Comitium tectum, 27, 36.
- Commentarium Eumenis de apparatibus belli a Perseo factis, 42, 6.
- Commentarii Numæ Pompilii, editi jussu Anci Marci, 1, 32.
- pontificum, 4, 3. 6, 1.
 - Servii Tullii, 1, 60.
- Compedes Græciæ, Demetriæ, Chalcis, Corinthus, 82, 37.
- Complega, oppidum Hispaniæ, 41, 3.
- Compsa, urbs, tradita Peno, 23, 1. recepta a Romanis, 24, 20.
- Compsanus ager, in quo Jovis Vicilini templum, 24, 44.
- Comum, oppidum, capitur a Romanis 33, 36.
- Conciliabula, 25, 5. 39, 14.
- Conciliabula et nundinæ, 7, 15.
- Concilium Acarnanum, 33, 16.
- Achæorum, 28, 7. 32, 20.
 - Ætolorum, 31, 29. 33, 3. Panætolicum, 31, 32. 35, 32.
 - Arcadum, 32, 5.
 - Bæotorum, 33, 2.
 - Etruscorum, 5, 17.
 - Latinorum populorum, 7, 25. 8, 3.
 - Magnetum, 35, 31.
 - Pylaicum, 31, 32.
 - Thessalorum, 36, 8. 42, 38.
- Concio apud Græcos in theatro habita, 33, 28.
- Conciones seditiosæ tribunorum plebis, 4, 35. et *alibi passim*.
- Concordiæ ædes in area Vulcani, 9, 46.
- alia in arce, 22, 33.
 - ara, 24, 22. area, 39, 56. 40, 19.
- Condylon, castellum inexpugnabile, 44, 6.
- Congentiatus, Epit. 61.
- Congii olei in vicis singulos dati, 25, 2.
- Conjurati, nondum milites, 45, 1. *vid.* et 22, 38.
- Conjuratio de regibus revocandis, 2, 3. et 4.
- in Hieronymum Syracusanum regem, *vid.* Hieronymus.
- Conjuraciones, 7, 38. 33, 36. 39, 8.
- Conjuratio Acarnanum, non reditura se ex bello, nisi victores, 26, 25.
- Connubium Romulus novo populo petit, 1, 9. de Patrum et plebis connubio lex, 4, 1. 3. et 4.
- Connubia Latinis populis et commercia adempta, 8, 14.
- extra fines suos interdicta Macedonibus, 45, 29.
- Conscripti Patres unde dicti, 2, 1.
- Consentia, urbs, capitur ab Alexandro Epiroensi, 8, 24. *vid.* et 23, 30. 29, 38. 30, 19.
- Consentini, populi in Bruttis, redeunt in fidem Romanorum, 25, 1.
- Consentinum agrum depopulantur Romani, 28, 11.
- Q. Considius, tribunus plebis, auctor legis agrariæ, diem dicit T. Menenio, 2, 52.
- Consualia, 1, 9.
- Consulatus ortus ex domo Junia, 2, 5.
- initus Kalendis Sextilibus, 3, 6.
 - Idibus Decembribus, 4, 37.
 - Idibus Martiis, 22, 1.
- ad Consulatum ex quæstura saltus, 32, 7. lex de ætate, ad consulatum et alios magistratus necessaria, 40, 44. lex, ne quis consulatum aliumve magistratum bis intra decem annos caperet, 7, 42. 10, 13.
- Consules primi Romæ creati, 1, 60.
- a Consulibus ad decemviros transfertur imperium, 3, 33.
- sublato decemviratu, reditur ad consules, 3, 54. et 55.
 - lex, a Canuleio lata, ut populo potestas esset, sive de plebe, sive de Patribus vellet, consules faciendi, 4, 1. sed resistentibus legi patriciis, eo decursum, ut tribuni militum pro consulibus crearentur, 6. et 7.
 - lex de consule uno plebeio perlata, 6, 35. et *segg.*
 - primus e plebe consul L. Sextius, 6, 42. 7, 1.
- Consulem alterum ex Latio creati, petunt Latini, 8, 4. et 5. *vid.* et 23, 6.
- Consules ambo de plebe, 23, 31. *vid.* et 42, 9.
- Consules ordinarii et suffecti, 41, 22.
- primi consules omnia jura et insignia regie potestatis habuere, 2, 1.

us tantum consul in urbe fasces
st, *ibid.*

de provocatione a consulibus ad
lum, 2, 8. 3, 55. 10, 9.

bus minantur vincula tribuni
ni senatui dicto audientes sint,

magistratu se abdicare jussi,
8, 3.

est dicere dictatorem, 4, 31.

sine lictoribus ad dictatorem ve-
2, 11.

est, aut imperatoris, dedicare
lum, 9, 46. *vid. et* 2, 27.

ante L. Postumium Albinum
in re oneri sociis aut sumtui
nt, 42, 1.

bra, oppidum Etruscum, vi cap-
Romanis, 6, 4.

ia in Hispania, capta a Fulvio
o, 40, 35.

palus, 33, 29.

quando primum Romæ in pre-
se cœperit, 39, 6.

olonia, deficit ad Latinos, 2, 16.

es dat Romanis, 22. negat con-
pecuniam et milites, 27, 9.

ium, oppidum, ab Antiocho op-
atur, 38, 20.

ager, 8, 19.

mons altissimus inter Callipolin
upactum, 36, 30. 37, 4.

Latii oppidum, capitur a Corio-
2, 39. expugnatur a Volscis, 3,

in Hispania citiore oppidum
etanorum, 39, 42.

et Orsua, patruelles fratres, de
ipatu civitatis ferro certant, 28,

insula et urbs, 26, 24. 31, 18.

44. 32, 6. 36, 26. *et* 42, 40,

2, 37. 44, 1. 45, 2.

is donantur lembi, de rege Gen-
pti, 45, 48.

us in Achaia, 27, 31. 31, 22.

gnatur, 32, 23. redditur Achæis,
4. *vid. et* 34, 50. diruitur, Epit. 52.

i arx et Isthmus, 45, 28.

iacus sinus, 26, 26.

ius ager vastatur a classe Roma-
7, 31.

ius sinus, 28, 7. *et* 8, 44, 1.

oppidum, obsident et capiunt
mi, 2, 33. adimit Romanis Co-
nus, 39.

nus, *vid.* Marcius.

ia, urbs, 38, 15.

a gens, 35, 10. 45, 41. tribus,
36.

Cornelia venefica, suomet ipsa epoto
medicamento, interit, 8, 18.

Cornelia, nupta Graccho, 38, 57.

Cornelius Barbatus, pontifex maximus,
9, 46.

A. Cornelius, quæstor, diem dicit M.
Volscio, 3, 24.

A. Cornelius, pontifex maximus, 4, 27.

A. Cornelius, tribunus militum consu-
lari potestate, 6, 36. iterum, 42.

A. Cornelius Arvina dictator creatur, 8,
33. prælio vincit Samnites, *ibid. et*
39. triumphat, *ibid.*

A. Cornelius Arvina, feccialis, Sp. Pos-
tunium et T. Veturium, ceterosque
sponsores pacis Caudinæ, dedit Sam-
nitibus, 9, 10.

A. Cornelius Cossus, tribunus militum,
occidit in prælio Lartem Tolumnium,
Veientium regem, 4, 19. spolia opima
regis interfecti in dictatoris triumpho
gerit, 20. super ea re disputatio Livii,
ibid. consul creatur, 30. tribunus mi-
litum consulari potestate, 31. magis-
ter equitum, *ibid.*

A. Cornelius Cossus, dictator, 6, 11.

adversus Volscos proficiscitur, 12.

eosque vincit, 13. M. Manlium, sedi-
tionem molientem, in carcerem mittit,
16. triumphat, *ibid.*

A. Cornelius Cossus, magister equitum,
7, 19. iterum, 26. creatur consul, 28.

in Samnium proficiscitur, 32. ejus pe-
riculum, 34. vincit Samnites, 36.

triumphat, 38. primum arma Samnio
intulit, 10, 31.

A. Cornelius Mammula, prætor in
Sardinia, 23, 21. vovit ver sacrum, 33,
44.

A. Cornelius Mammula, prætor, 35, 24.

sortitur provinciam Bruttios, 26, 2.

prætor, 37, 2. *et* 4.

C. Cornelius, tribunus militum consu-
lari potestate, 6, 5.

C. Cornelius Lentulus, 32, 2.

C. Cornelius Cethegus, proconsul, vin-
cit Hispanos, 31, 49. absens creatur
ædilis curulis, 50. magno apparatu
facit ludos Romanos, 32, 7. creatur
consul, 27. proficiscitur in Galliam,
29. vincit Insubres, 30. ædem vovit
Nepitæ Junoni, *ibid.* triumphat, 33,
23. Amilcar ante ejus currum tra-
ductus, *ibid.* censor creatur, 34, 44.

ludis Romanis, loca senatoria secer-
nit a populo, *ibid.* lustrum condit,
35, 9.

C. Cornelius Cethegus, legatus in Afri-
cam, 34, 62.

Cn. Cornelius Blasio, prætor, 34, 42.

sortitur Siciliam, 43.

- Cn. Cornelius Cossus, tribunus militum, consulari potestate, 4, 49. iterum, 61.
- Cn. Cornelius Cossus, consul, 4, 54. tribunus militum consulari potestate, 58. iterum, 5, 10. Capenatem agrum vastat, 12. frater P. Licinii Calvi, *ibid.*
- Cn. Cornelius Dolabella rex sacrorum inauguratur, 27, 36. ejus mors, 40, 42.
- Cn. Cornelius Lentulus, tribunus militum, 22, 49. quæstor, æquo fere Marte pugnat cum Annibale, 25, 19. ædilis curulis, 29, 11. creatur consul, 30, 40. abit Africam provinciam, *ibid.* eo consule, pax cum Carthaginensibus facta, 44. ei proconsuli imperium in Hispania esse plebs jubet, 31, 50. ex senatusconsulto orans urbem ingreditur, 33, 27.
- Cn. Cornelius Merenda creatur prætor, 34, 42. sortitur Sardiniam, 43.
- Cn. Cornelius Merula, legatus in decem ad res Asiæ componendas, 37, 55.
- Cn. Cornelius Scipio Calvus, consul, cum classe et exercitu, adversus Asdrubalem mittitur in Hispaniam, 21, 32. ibi prospere rem gerit, 60. *et* 61. *vid. et* 22, 19—21. fratre adjuncto, communi deinde cum eo simul animo consilioque bellum administrat, 22. utriusque res gestæ, 23, 26—29, 48. *et* 49, 24, 41. 42. 48. *et* 49. cum tertia parte veteris exercitus Cn. Scipio, Celtiberis adjunctis, cum Asdrubale Barcino bellum gerit, 25, 32. eum deserunt Celtiberi, 33. recedit, 35. tumulum occupat, 36. eum aggreantur Pœni, *ibid.* occiditur, ejusque exercitus cæditur, *ibid.* de ejus morte variæ auctorum sententiæ, *ibid.* ex ejus morte luctus Romæ et in Hispania, *ibid.*
- Cn. Cornelius Scipio, pontifex, 32, 7.
- Cn. Cornelius Scipio, prætor, sortitur Galliam, 41, 8.
- Cn. *sive* L. Cornelius Scipio, Africani filius, vix præturam, ope Cicereii competitoris, asecutus, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 41, 26. senatu ejicitur a censoribus, 32.
- Cn. Cornelius Scipio Hispanus, prætor, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 40, 44. consul, 41, 18. in magistratu moritur, 20.
- L. Cornelius Caudinus, ædilis curulis, 27, 21.
- L. Cornelius Dolabella, duumvir navalis, 40, 42. *vid. et* 41, 5. contentio ejus cum pontifice maximo, 40, 42.
- L. Cornelius Lentulus, consul, Samnitibus, si qua se moverent, oppositus, 8, 22. dicit comitiorum causa dictatorem in castris, 23. suadet ad Caudium ut a Pontio dictæ leges accipiantur, 9, 4.
- L. Cornelius Lentulus, pontifex maximus, populum consulendum censet de vere sacro, 22, 10. moritur, 25, 2.
- L. Cornelius Lentulus, decemvir sacrorum creatur, 25, 2. prætor sortitur Sardiniam, 41. legatus, 27, 14. moritur, 42, 10.
- L. Cornelius Lentulus, Scipionis in Hispania successor, 28, 38. ejus res gestæ, 29, 2. *et* 3. ædilis curulis absens creatur, absens gerit honorem, 29, 11. ei prorogatur imperium in Hispania, 13. ex Hispania rediit, petit triumphum, 31, 20. ex senatusconsulto orans urbem ingreditur, *ibid.* creatur consul, 49. *vid. et* 32, 7. 8. *et* 9.
- L. Cornelius Lentulus Romam mittitur, nuncius victoriæ de Perseo, 44, 45, 45, 1.
- L. Cornelius Maluginensis, consul, 3, 22. ejus res gestæ, *ibid.* *et* 23, 24. tuetur causam decemvirorum, in quibus frater ipsi erat, 40.
- L. Cornelius Merula, prætor, 32, 7. sortitur jurisdictionem urbanam, 3, 26. triumvir coloniarum deducendæ, 34, 45. consul, 54. inducit exercitum in Boiorum agrum, 35, 4. eos vincit proelio, 5. postulat applicationem et triumphum, 8. nihil impetrat, *ibid.*
- L. Cornelius Scipio, interrex, 7, 21. consul, 23.
- L. Cornelius Scipio, consul, et ejus res gestæ, 10, 11. *vid. et* 25, 26.
- L. Cornelius Scipio, frater P. Cornelii Scipionis, oppugnat et caput opulentissimam urbem Oringin, 28, 3. nuncius receptæ Hispaniæ Romam a fratre mittitur, 4. *et* 17. *vid. et* 30, 38. creatur prætor, 34, 54. sortitur Siciliam, 55. consul, 36, 45. ei Græcia decreta, 37, 1. paludatus ab urbe proficiscitur, 4. ei nominantur ad quinque millia voluntariorum, *ibid.* accipit exercitum M. Acilii Glabronis, 7. ei, per Macedoniam et Thraciam eunti, omnia parat Philippus, *ibid.* trajicit Hellespontum, 33. sacrificat Ilii Minervæ, 37. pergit ad Antiochum, 38. ejus acies, 39. fundit et fugat Antiochum, 43. caput ejus castra, *ibid.* pacem dat Antiocho, 45. vult se appellari Asiaticum, 58. triumphat, 59.

- dissuadet legem de pecunia regis Antiochi, 38, 54. damnatur peculatus, 55. ejus statua extra portam Capenam, 56, jubetur in carcerem duci, 58, defenditur a Nasica, *ibid.* liberatur a Graccho, 60.
petit censuram, 39, 40. ei ademptus equus, 44.
- L. Cornelius Scipio, Africani filius, *vid. supra* Cn. sive L. Cornelius Scipio.
- L. Cornelius Scipio, quæstor, obviam mittitur Prusis, 45, 44.
- M. Cornelius Cethegus, in L. Cornelii Lentuli pontificis maximi locum, pontifex creatur, 25, 2. habet comitia pontifici maximo creando, 5. prætor, sortitur Apuliam, 41. Siciliæ res administrat, 26, 21. censor creatur, quum nondum consul fuisset, 27, 11. lustrum condit, 36. creatur consul, 29, 11. ei Etruria provincia obvenit, 13. continet Etruriam in officio, 36. proconsul Magonem vincit, 30, 18. moritur, 38, 48.
- M. Cornelius C. F. C. N. Cethegus, legatus, 43, 1. triumvir colonis Aquileiam deducenda, 19.
- M. Cornelius Cossus consul creatur, 4, 51.
- M. Cornelius Maluginensis, decemvir, 3, 35, 40. et 41.
- M. Cornelius Maluginensis, consul, 4, 21.
- M. Cornelius Maluginensis, suffectus in locum demortui censoris, 5, 31. *vid. et* 9, 34. tribunus militum consulari potestate, 6, 36. iterum, 42.
- M. Cornelius Scipio Maluginensis creatur prætor, 41, 18. sortitus Hispaniam ulteriorem, provinciam ejurat, 19. notatur a censoribus, 32.
- M. Cornelius Mammula, legatus, 42, 6.
- P. Cornelius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 11.
- P. Cornelius, oræ maritimæ præfectus, 9, 38.
- P. Cornelius Arvina consul creatur, 9, 42. censor, lustrum condit, 10, 47.
- P. Cornelius Asina, *vid.* P. Cornelius Scipio Asina.
- P. Cornelius Blasio, legatus, 43, 7. *vid. et* 45, 13.
- P. Cornelius Calussa, pontifex maximus creatus, quum sella curuli nondum sedisset, 25, 5.
- P. Cornelius Caudinus, 26, 48.
- P. Cornelius Cethegus ædilis curulis, 39, 7. creatur prætor, 32. utramque in urbe jurisdictionem habet, 38. et 39. creatur consul, et Ligures provinciam sortitur, 40, 18. exercitum in Ligures Apnanos inducit, 37. nullo bello gesto triumphat, 38. decemvir agro dividendo, 42, 4.
- P. Cornelius Cossus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. iterum, 56. dictator, 57. vincit Volscos, castellumque ad lacum Fucinum expugnat, *ibid.* abdicat se magistratu, *ibid.* tertium tribunus militum consulari potestate, 58.
- P. Cornelius Cossus, tribunus militum consulari potestate, 5, 24. depopulatur Faliscum agrum, *ibid.*
- P. Cornelius Lentulus, prætor, 24, 9. Siciliam sortitur, 10. et 25, 6.
- P. Cornelius Lentulus prætor creatur, 29, 38. sortitur Sardiniam, 30, 1. inde naves cum comæatu transmittit in Africam, 23. et 36.
- P. Cornelius Lentulus, legatus in Græciam, 42, 37. et 47.
- P. Cornelius Lentulus, illustris juvenis, cum P. Licinio consule, tribunus militum, in Macedoniam proficiscitur, 42, 49. ædilis curulis, 44, 18. legatus a Paulo Æmilio ad Perseam, 45, 4.
- P. Cornelius Maluginensis, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. 5, 16.
- P. Cornelius Mammula, prætor, sortitur Siciliam, 40, 35.
- P. Cornelius Merenda, candidatus consulatus, 22, 35.
- P. Cornelius Rufinus, dictator vitio creatus, abdicat se magistratu, 8, 17.
- P. Cornelius Scapula consul creatur, 8, 22.
- P. Cornelius Scipio a dictatore Camillo magister equitum dicitur, 5, 19. tribunus militum consulari potestate creatur, 24. interrex creatur, 31. interrex iterum, 6, 1.
- P. Cornelius Scipio, primus ædilis curulis, 7, 1. magister equitum, 24.
- P. Cornelius Scipio, dictator, 9, 44.
- P. Cornelius Scipio Asina, interrex, 22, 34. omnes duces exercitusque tota ex Italia ad urbis præsidium revocandos censet, 26, 8.
- P. Cornelius Scipio, consul, 21, 6. venit Massiliam, 26. cum Annibale congregi in Gallia cupiens, eum assequi non potest, 32. repetit Genuum, *ibid.* festinat ad Padum, 39. movet castra ad Ticinum amnem, *ibid.* ejus ad milites adhortatio, 40. vulneratur in pugna equestri ad Ticinum, 46. recedit ultra Padum, 47. eum sequitur Annibal, *ibid.* recedit ad Trebiam, 48. dissensit a collega, pugnare cupiente, 52. et 53.
- classe advehitur in Hispaniam, 22, 22. fratri conjungitur, *ibid.* *vid.* Cn. Cornelius Scipio Calvus.
- duas partes exercitus adversus Ma-

gonem ducit, 25, 32. lancea trajicitur pugnans, 34. ejus mors non magis Romæ, quam in Hispania, defleta, 36. P. Cornelius P. F. Scipio patrem in pugna ad Ticinum præsentis periculo eripit, 21, 46. in pugna ad Cannas tribunus militum de legione secunda, 22, 53. conjurationem aliquot nobilium adolescentium de descenda Italia disturbat, *ibid.*

ante annos sit ædilis curulis, 25, 2.

quatuor et viginti annos natus, creatur a populo proconsul in Hispaniam, 26, 18. ejus artes ad paranda sibi multitudinis obsequia, 19. milites adhortatur, 41. uno die Carthaginem novam capit, 42—46. bene habet obsides Hispanos, 49. sponsam Allucii servat pudice, sponsoque reddit, 50.

res egregie gerit in Hispania, 27, 17. et 18. regium nomen, sibi ab Hispanis delatum abnuat, 19.

novæ ejus in Hispania victoriæ, 23, 1—4. et 12—16. pellit Hispania Carthaginenses, *ibid.* ad Syphacem cum quinqueremibus duabus trajicit, 17. eodem lecto apud Syphacem cum Asdrubale accumbens cœnat, 18. Asdrubalis de eo judicium, *ibid.* fœdere cum Syphace icto, redit in Hispaniam, *ibid.* sumit penas de Illiturgitanis, Castulonensibus, Astapensibus, 19—23. dum gravi morbo implicitus decumbit, seditio in castris ad Sucronem oritur, quam sanguine triginta quinque maxime noxiorum expiatur, et placat, 24—29. Mandonium et Indibilem rebellantes vincit, 32—34. Masinissam, secum congressum, sibi et populo Romano conciliat, 35. Romam redit, et, tentata magis spe triumphi, quam petita pertinaciter, consul creatur, 38. Africa ei provincia destinatur, *ibid.* super ea re ejus et Fabii contrariæ orationes, 40—44. in Siciliam proficiscitur, 46. trecentos juvenes Romanos deligit, quos Siculorum totidem armis et equis ornat, 29, 1. res Siciliæ componit, *ibid.* Locros advehitur, atque ibi Q. Pleminium legatum relinquit, 7. et 8. hinc crimina in Scipionem, 19. rebus, non verbis, se purgat, 22. profectio ejus in Africam, 24—27. ejus res gestæ, 28, 29. et 33—35.

victoriæ de Syphace et Asdrubale, 30, 3—9. oratio ejus ad Masinissam de Sophonisba, 14. cum Annibale in colloquium congreditur, 29—31. vincit Annibalem, 32—35. Carthaginem petit, 36. ad eum legati Carthaginenses, *ibid.* conditiones pacis a Scipione dictæ, 37. jubetur a populo

pacem dare Carthaginensibus, 43. cur non exitio Carthaginis bellum finiret, 44. Romam redit, triumphat, et Africani cognomen adsciscit, 45.

creatur censor, 32, 7.

parum ex dignitate populi Romani esse ducit, Annibalem pervicaci odio persequi, 33, 47.

consul iterum, 34, 42. princeps senatus lectus, 44. legatus mittitur in Africam, 62.

ejus cum Annibale colloquium, 35, 14.

se legatum, cum fratre in Græciam iturum pollicetur, 37, 1. fornitem in Capitolio, cum signis septem auratis, duobus equis et marmorea duo labra ante fornitem, ponit, 3. ejus ad Prusiam, Bithyniæ regem, literæ, quibus eum ad concilia pacis revocat, 25. P. Cornelius Scipio, quia Salius erat, disjunctus ab exercitu, 33. ejus filius apud Antiochum captivus, 34. Africani animum tentat legatus Antiochi, 36. responsum egregium Africani, *ibid.* ejus filium remittit Antiochus 37. respondet legatis Antiochi, iisque præscribit conditiones pacis, 45.

princeps in senatu tertium legitur, 38, 28. accusatur a tribunis plebis, 50. se defendit sola commemoratione rerum gestarum, *ibid.* populum ab tribunis abducit secum in Capitolium, ad gratias Diis agendas pro egregie a se gesta republica, 51. in Literninum concedit, 52. citatus absens, non adest, *ibid.* Gracchi, tribuni plebis, decretum in gratiam Scipionis, *ibid.* Africani laudes, 53. mors, 54. de eo obscura historia, 56. ejus statua extra portam Capenam, *ibid.*

quo anno mortuus? 39, 52.

P. Cornelius Scipio, filius Africani, angur cooptatur in locum Albinus, 40, 42.

P. Cornelius Scipio Africanus, filius naturalis L. Paulli, adoptione prioris Africani nepos, septimum decimum annum agens, in pugna, qua Perseus victus est, effuse sequitur hostes, 44, 44.

— tribunus militum provocatorem barbarum occidit, Epit. 48. Cos. Epit. 50. triumphat de Carthagine, Epit. 52. mortuus in cubiculo inventus, Epit. 59.

P. Cornelius Cn. F. Scipio, adolescens, nondum quæstorius, Romæ judicatur vir bonorum optimus, 29, 14. obviam it Matri Deum cum matronis, *ibid.* ad supplendum Venusinis colonorum numerum, triumvir creatur, 31, 49. ædilis curulis, 33, 25. prætor, 34, 42. sortitur Hispaniam ulteriorem, 43. in

- Hispania multa secunda proelia facit, 35, 1. propraetor, vincit Lusitanos, *ibid.* petens consulatum, repulsam patitur, 10. consul creatur, 24. perfert rogationem de indicendo regi Antiocho bello, 36, 1. sortitur Italiam provinciam, 2. proficiascitur in Boios, 37. cecidit Boios, 38. se dedunt Boii, *ibid.* Boios agri parte fere dimidia mulctat, 39. triumphat de Boiis, 40. defendit L. Scipionem, 38, 58. petit censuram, 39, 40. triumphat Aquileis colonie deducendae, 55. 40, 34. nominatur patronus ab Hispania citerioribus, 43, 2.
- P. Cornelius Scipio Nasica praesidium Macedonum ad Pythium iugo defecit, 44, 35. ejus cum L. Emilio Paulo colloquium, 36. mittitur Amphipolim, 46. Dalmatas domat, Epit. 48.
- P. Cornelius Sisenna, creatus praetor, sortitur jurisdictionem urbanam, 39, 45.
- P. Cornelius Sulla, praetor, 25, 2. sortitur jurisdictionem urbanam et peregrinam, 3. ludos Apollinares primus facit, 12. *vid.* et 15. 19. 22. et 41.
- P. Cornelius Sulla, praetor, 39, 6. sortitur Siciliam, 8.
- Ser. Cornelius, consul, 2, 41.
- Ser. Cornelius, flamen Quirinalis, pestilentia mortuus, 3, 32.
- Ser. Cornelius, consul, 10, 1.
- Ser. Cornelius, tribunus militum, 29, 2.
- Ser. Cornelius Lentulus, aedilis curulis, 28, 10.
- Ser. Cornelius Lentulus, legatus, 42, 37. praetor, 43, 13. sortitur Siciliam, 17.
- Ser. Cornelius Maluginensis tribunus militum consulari potestate, 5, 36. iterum, 6, 6. tertium, 18. quartum, 22. quintum, 27. sextum, 36. septimum, 38.
- Ser. Cornelius Maluginensis, magister equitum, 7, 9.
- Ser. Cornelius Sulla, praetor, sortitur Sardiniam, 41, 22. legatus in Macedoniam, 45, 17.
- Cornicen, *vid.* Aebutius, et Oppius.
- Cornicines et tibicines in centurias distributi a Servio, 1, 43.
- Corniculana captiva, qua natus Servius Tullius, 1, 39. 4, 3.
- Corniculis donati equites, 10, 44.
- Corniculum, oppidum, a Tarquinio Prisco captum, 1, 38.
- Q. Cornificius, Epit. 123.
- Corus urbs, Sardiniae caput, a T. Manlio occupatur, 23, 40.
- Corolanus, regulus Boiorum, cecidit Romanos, 33, 36.
- Coronae aureae Jovi in Capitolium missae, 2, 22. 3, 57. *vid.* et 4, 20. 7, 38. 32, 27. 36, 33. 38, 14. 43, 6. 44, 14. 45, 35. Coronis aureis donati milites, 7, 10. 26. et 37. 10, 44.
- Coronae aureae praeferruntur in triumpho, 34, 52. 37, 58. et 59. 39, 5. 7, 39. et 42. 40, 16. 34. et 43. 45, 39.
- gestatae a triumphantibus, 30, 15.
- in Coronam auream quindecim talenta oblata, 38, 14.
- Corona laurea, gestata sacrificantibus, 23, 11. 27, 37.
- civica, 6, 20. 10, 46.
- graminea obsidionalis, 7, 37.
- muralis, 6, 20. 10, 46.
- vallaris, 10, 46.
- Corona urbem oppugnare, aut capere, 7, 27. 23, 18. 43, 18.
- sub Corona venire, 2, 17. 4, 34. 9, 42.
- Coronatus populus ludos spectat, 10, 47. 25, 12.
- Coronatus ad omnia pulvinaria supplicat, 34, 55. 36, 37. 40, 37.
- Coronea, oppidum, 38, 29.
- Coronei, 42, 44. et 63. vexant Thebanos, 67. a Crasso consule crudeliter vexati, a senatu in integrum restituntur, 43, 4.
- Coroneum, vel Coronensem agrum depopulantur Romani, 36, 20.
- Corone, urbs, 39, 49.
- Corporibus humanis vesci Annibal docuit milites suos, 23, 5.
- Corragum, castellum, capitur, 31, 27.
- Corragus Macedo, 38, 13.
- Corragus, Eumenis praefectus, 42, 67.
- Corribilo, nobilis regulus Hispanus, vivus capitur, 35, 22.
- Corsica, insula, 22, 31. 30, 39.
- Corsi deficiunt, 40, 19. caduntur ab M. Pinario, praetore, 34. dant obsides, *ibid.* vincuntur a C. Cicereio, praetore, 42, 7. iis pax data, et exacta ceram ducena millia pondo, *ibid.* de iis triumphat in monte Albano C. Cicereius, 21.
- Cortona, urbs Etruriae, 9, 37. *vid.* et 22, 4.
- Cortuosa, oppidum Etruscum, vi captum a Romanis, 6, 4.
- Corvus in M. Valerii, tribuni militum, singulari certamine cum Gallo pugnantis, consedit galea, 7, 26.
- Corvus nidum facit in aede Sospitae Junonis, *vid.* Prodigium.
- Coryus, vel Corvinus, *vid.* M. Valerius.
- Corycus, urbs Ciliciae, 33, 20.
- Corycus, portus Ioniae, 36, 43. 37, 8.
- Corycum, promontorium, 37, 12. et 13.
- Corylenus, oppidum, 37, 21.
- Cos, ab Accio Navio angure novacula discissa, 1, 36.

- Cosani, ob servatam fidem a Romanis laudati, 27, 10. petunt ut colonorum numerus cogatur, 32, 2. frustra, *ibid.*
 Cosa colonia aucta, 38, 24.
 Cosanus portus, 22, 11. 30, 39.
 Cosconius Samnites vincit, Epit. 75.
 M. Cosconius, tribunus militum, cadit in proelio cum Magone Pœno, 80, 18.
 Cossura, Epit. 89.
 Costocus fugit cum Perseo, 44, 42.
 Cotta, *vid.* Aurelius.
 Cotto, nobilis Ba-tarna, 40, 57.
 Cotton, urbs, oppugnatur, 37, 21.
 Cotys, Scythæ filius, Odrysarum rex favet Perseo, 42, 59. 51. 57. *et* 67.
 Thrax genere solo, non moribus, 43, 4. *vid.* Bitis.
 Cous, civitas, 37, 16.
 Cranii, Cephallenæ populi, 38, 28.
 Cranon, urbs Thessaliæ, 36, 10. 42, 64. *et* 65.
 Cranonius ager, 42, 64.
 Crassus, *vid.* Licinius, *et* Papirius.
 M. Crassus bellum adversus Spartacum gerit, Epit. 97. occiditur, Epit. 106.
 sub Crate necari, 1, 51. 4, 50.
 Cratera aurea donum Apollini Delphos portata, 5, 25. *et* 28.
 Craterus, 35, 26.
 Creditori ne debitoris corpus obnoxium esset, lege cautum, 8, 28. *vid.* *Æs alienum, et* Nexi.
 Crema Larissa, 31, 46.
 Cremera, fluvius, 2, 49.
 Cremona colonia deducta, atque inde Gallorum ire, 21, 25.
 Cremonam obsident Galli, 31, 10. ad Cremonam a L. Furio vincuntur Galli, 21. Cremonæ quod bello dirutum fuerat, restituit L. Valerius Flaccus, consul, 34, 22.
 Cremonensium fides in Romanos, 27, 10. legati queruntur, agrum suum ab accolis Gallis incurari, ac vastari, 28, 11. queruntur inopiam colonorum, 37, 46.
 Cremonensis cohors, 44, 40.
 Cremonis jugum, 21, 38.
 Crene, oppidum, 37, 21.
 Crepitus æris ad territandos hostes, 26, 5. in defectu lune, *ibid.*
 Creta pluit, *vid.* Prodigium.
 Creta, insula, 34, 27. 37, 60.
 Creteuses, 24, 30. 35, 28. *et* 29. 37, 39. *et* 40. pediti Romano parum metuendi, 37, 39. captivos Romanos a Creteasibus frustra repetit Q. Fabius Labeo 37, 60. eorum dissidia, 41, 30. legatos Romanos mittunt, pollicentes sagittarios, 43, 9.
 Creteuses sagittarii, 37, 41. 38, 21. 42, 33. 43, 9.
 Creusa, mater Ascanii, 1, 3.
 Creusa, Thespiensium emporium, 36, 21. 42, 56. 44, 1.
 Crinibus matres atratæ templa verrunt, 3, 7. 26, 9.
 Crispinus, *vid.* Quintius.
 Cristæ, 10, 39.
 Cristæ elephantorum, 37, 40.
 Cristatus galeæ, 9, 40. 10, 38.
 Crito Berræus, legatus Philippi ad An-nibalem, 23, 39.
 Critolaus Achæorum dux, Epit. 52.
 Crixo servorum dux, Epit. 95.
 Croton, urbs Græca, 1, 18. capitur, excepta arce, a Bruttiis, 23, 30. *vid.* *et* 24, 2. *et* 3. 29, 36. Crotonem colonia civium Romanorum deducta, 34, 45.
 Crotonienses deficient ad Pœnos post cladem ad Cannas, 22, 61. abeunt locros, 24, 3.
 Crotoniensis ager, 29, 36. 30, 19.
 Crustumium colonia deducta a Romulo, 1, 11. a Tarquinio Prisco capitur, 38.
 Crustumina tribus, 42, 34.
 Crustumini, populi, ad videndam Romam proficiscuntur, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. vincuntur, 11.
 Crustumini montibus Allia fluvius defluit, 5, 37.
 Crustuminus ager, 41, 13.
 Cruci adfigunt transfugas suos Romani, 30, 43. et servos principes conjurationis, 33, 36.
 Cuballum, Gallogræciæ castellum, 38, 18.
 Cultus amoenior in femina suspectus, 4, 44.
 Cumæ, 2, 9. 4, 44. 9, 19. 23, 36. 41, 20. Cumas missi ad frumentum comparandum, 2, 9. *et* 34. Cumis moritur Tarquinius, 21. Cumas capiuntur a Campanis, 4, 44. Cumas it obsessum Annibal, 23, 36. defenduntur a Graccho, *ibid.* a Cumis recedit Annibal, 37.
 Cumanis civitas sine suffragio data, 8, 14. Cumani unde originem trahant? 22. municipes, 23, 31. in Cumanos Campanorum molitiones, 35, 37. Cumanis permissum publice Latine loqui, eorumque præconibus jus datum vendendi Latine, 40, 42.
 Cumanæ cohortes, 2, 14.
 Cumanæ aquæ, 41, 20.
 Cumanus ager vastatur ab Annibale, 24, 13.
 Cuneus, 2, 10. 22, 47. Cuneus Macedonum, phalanx, 32, 17.
 Cuneo pugnant Hispani, 39, 31.
 Cuniculi in obsidione, 4, 23. 5, 19. *et*

21. 23, 18. 36, 35. cuniculis deprehensius quomodo resistatur, 38, 7.
Cupressa simulacra Junonis, 27, 37.
P. Curatius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militum, 5, 11.
Curia, pars populi. In *Curias* triginta populus a Romulo divisus, 1, 13.
Curia Fautia, 9, 38. *Curia comitia*, 5, 52. 6, 41. *Curia lex*, 5, 46. 9, 38.
Curia, locus in quo senatus habetur.
Curia Hostilia, 1, 30. 5, 55. 22, 55.
Curatii, ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
Curatiorum et Horatiorum, trigeminorum fratrum, certamen, 1, 24. et 25. sepulchra *Horatiorum et Curatiorum*, *ibid.* *Curatiorum spolia* fixa eo loco, qui *Pila Horatia* appellatur, 26.
P. Curatius, consul, 3, 32. decemvir legibus scribendis, 33.
Curio maximus, 3, 7. 27, 8. primus ex plebe maximus *Curio*, *C. Mamilius Vitulus*, *ibid.*
Curio, *vid.* *Scribonius*.
C. Curio procos *Derdanos* domat, *Epit.* 95.
C. Curio legatus *Cæsaris*, a *Juba cæsus*, *Epit.* 110.
M. Curius, tribunus plebis, 32, 7.
Currus. Ante curram triumphantis captivi ducti, 6, 4. *vid.* *Triumphus*.
C. Curtius, consul, 4, 1. capit parum recte *tabernaculum*, 7.
M. Curtius, juvenis bello egregius, equo insidens, armatus se in voraginem immittit, 7, 6.
Mett. Curtius, *vid.* *Mettius*.
Curtius lacus, 1, 13. 7, 6.
Curulis magistratus, 5, 41. *vid.* et *Magistratus*.
Curulis sella, 1, 8.
Curules magistratus creari, toto quinquennio non patiuntur, tribuni plebis, 6, 35.
Curules magistratus duos simul unus nec capere potest, nec gerere, 39, 39.
Curules equi, 24, 18.
Cusibi, oppidum *Hispaniæ*, 35, 22.
Cutilis, 26, 11.
Cutina, oppidum *Vestinorum*, capitur a Romanis, 8, 29.
Cyatidem, arcem *Samæorum*, occupant Romani, 38, 29.
Cybiosactes, *vid.* *Seleucus*.
Cyclades, insulæ, 34, 26. 36, 43. 44, 28. et 29. regio inter *Cycladas* est ventosissima, fretis alias maioribus, alias minoribus divisa, 36, 43.
Cycliadas, prætor *Achæorum*, 27, 31. *Philippi postulationem* eludit, 31, 25.
trahens res ad Philippum, expellitur 31, 19. apud *Philippum* exsul, 32.
Cydas, dux *Gortyniorum Cretensium*, jungit se *Quintio*, 33, 3.
Cydas Cretensis, ex intimis *Eumenis*, 44, 24. per eum tractatæ inter *Eumenem* et *Persea* conditiones amicitiae, 13.
Cydoniatæ adversus *Gortynios* et *Gnosios* bellum gerunt, 37, 60. *ibid.* et *Epit.* 98.
Cylarabis, gymnasium trecentos passus ab *Argis*, 34, 26.
Cyllene, 27, 32.
Cyme, urbs, deficit ad *Seleucum*, 37, 11.
Cymæi, 38, 39.
Cymines oppidi potentiuntur *Ætoli*, 32, 13.
Cynosarges, templum *Herculis*, incenditur a *Philippo*, 31, 24.
Cynosephalæ, tumuli, 38, 7. ibi magna pugna vincitur *Philippus*, 7—10. *vid.* et 16. et 36, 8.
Cynus, emporium *Opuntiorum*, 28, 6.
Cypæra, urbs, capitur ab *Antiocho*, 36, 10.
Cyphara, 32, 13.
Cyprius vicus Romæ, 1, 47.
Cyprus, insula, 38, 41. *Cyprum classe missa*, *Antiochus* ea sibi cedi postulât, 45, 11. *vid.* et *Epit.* 59. 104.
Cypsela, castellum, occupat *Philippus*, 31, 16. *vid.* et 38, 40.
Cyrenæ, urbs, 23, 10.
Cyretiæ, urbs in *Thessalia*, capitur a Romanis, 31, 41. *vid.* et 36, 10. et 18. et 42, 53.
Cyrtæi funditores, 37, 40.
Cyrtii, 42, 58.
Cyrus, rex *Persarum*, 9, 17.
Cyusus, portus *Erythræorum*, 36, 43.
Cythus, insula, 31, 15. et 46.
Cyzicus, urbs, 41, 25. *Epit.* 95.

D.

- Dædala*, castellum, 37, 22.
Dahæ, populi, 36, 49.
Dahæ, equites sagittarii, 37, 38. et 40.
Dalmatæ pop. *Epit.* 47. 62. 131. 132. 139.
Dalmaticus, *vid.* *L. Cæcilius Metellus*.
Damarata, *Damaratus*, *vid.* *Demarata*, *Demaratus*.
Damasippus, *vid.* *L. Junius Brutus*.
L. Damasippus, prætor, nobilitatem trucidat, *Epit.* 86.
Damippus Lacedæmonius, missus ab *Syracusanis* ad *Philippum* regem, 25, 23. capitur a Romanis, *ibid.* eum redimere studet *Epicides*, *ibid.*

- Damiurgi, sive Demiurgi**, Achæorum magistratus, 32, 22. *vid. et* 38, 30.
- Damius**, præfectus classis Eumenis, 44, 28.
- Damocles**, Argivus adolescens, in libertatem Argos vindicare volens, occiditur, 34, 25.
- Damocritus**, prætor Ætolorum, Philippo adversus Romanos favet, 31, 32. legatus mittitur ab Ætolis ad Nabin, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. ejus ad T. Quintium superbum responsum, 33. vivus traditur Romanis, 36, 24. conjicitur in Lautumias, 37, 3. se transfigit gladio, 46.
- Damoteles**, legatus Ætolorum, 38, 8.
- Dantheletas** depopulantur Macedones, 39, 53, 40, 22.
- Daorsela**, populis Illyrici, immunitas data, 45, 26.
- Daphne**, 33, 49.
- Darda**, Epirotarum prætor, 29, 12.
- Dardanum**, urbs Asiae, 37, 9, 37. donatur libertate, 38, 39.
- Dardani**, 26, 25, 40, 30. populantur Macedoniam, 27, 38. iis infert bellum Philippus, 28, 8. pollicentur Romanis auxilia adversus Philippum, 31, 28. male mulctantur, 43. pugnant et cedunt confestim, *ibid.* ceduntur a Philippo, 33, 19. gens infestissima Macedoniae, 40, 57. bellum eos inter et Bastarnas, 41, 23.
- Darius**, rex Persarum, mulierum ac spadonum agmen trahens, præda verius, quam hostis, 9, 17.
- Darsa**, urbs, 38, 15.
- Dasius Altinus Arpinus**, proditor, vincitur a Romanis, 24, 45. ejus familia comburitur ab Annibale, *ibid.*
- Dasius Brundisius** prodit Annibali Clastidium vicum, 21, 48.
- Dasius**, Salapiae princeps, favet Annibali, 26, 38. eum de proditione appellat Blasius, *ibid.*
- Dassarenses**, populi, 45, 26. *idem*, ut videtur, cum *Dassaretiis*, qui mor sequuntur.
- Dassaretii**, populi, 27, 32. eorum fines populatur P. Sulpicius, 31, 33. Dassaretiorum Pirustis immunitas data, 45, 26.
- Dassaretiorum vici**, 27, 32. castella, 42, 36.
- Daulis**, urbs, 32, 18.
- Debitoria corpus** ne obnoxium esset creditori, lege cautum, 8, 28. *vid. Æs alienum, et Nexi.*
- Deceates**, Liguria populi, 47, 29. victi, se fidei permittunt Romanorum, 31.
- Decembribus Idibus** consulatus initus, 4, 37. et census habitus, 44, 16.
- Decemviri legibus scribendis** sine provocatione creati, 3, 32.
- decem tabulas legum ferunt, 3, 34.
- novi creantur, 3, 35. horum impotentia et crudelitas, 36. et 37. alterum annum privati imperium retinent, 38.
- senatum per præconem in curiam vocant, *ibid.*
- delectum habent, 3, 41.
- coguntur se magistratu abdicare, 3, 54.
- Claudio et Oppio in carcere mortuis, ceteri in exilium mittuntur, eorumque bona publicantur, 3, 58.
- Decemviri sacrorum**, partim ex plebe, partim ex patriciis, 6, 37. et 42.
- inspiciunt libros Sibyllinos, 7, 27.
- 21, 62 22, 1. 36. et 57. 25, 12. 31, 12. 34, 55. 35, 9. 41, 26.
- majoribus hostiis sacrificant, 22, 1.
- Græco ritu sacra faciunt, 25, 12.
- supplicationem indicant, 40, 37.
- coronati laurea prætextatique, sequuntur Virgines in sacrificio Junonis, 27, 37.
- verba præeunt in voto concipiendo, 41, 26.
- Decemviri agris inter veteranos milites** dividendis creati, 31, 4.
- Decemviri** riti nocuissent, ejus caput Jovi sacrum, 3, 55.
- Decidius Saxa**, Epit. 127.
- Decima præda**, *vid. Præda.*
- C. Decimius Flavius**, tribunus militum, 27, 14. ejus insigne factum, *ibid.*
- C. Decimius Flavius**, prætor creatur, 39, 32. sortitur jurisdictionem urbanam, 38. moritur, 39.
- C. Decimius**, legatus, 42, 35. prætor, 43, 18. sortitur jurisdictionem peregrinam, 17. legatus ad finiendum inter Antiochum et Ptolemæum reges bellum, 44, 19. ejus apud Rhodios moderatio, 45, 10.
- L. Decimius**, legatus, 42, 37. captarum pecuniarum ab regibus Illyriorum suspicione infamis, 45.
- M. Decimius**, legatus, 42, 19.
- Num. Decimii Samnitis** interventa restitutum prælium, 22, 24.
- Decius Jubellius**, tribunus militum, 28, 28.
- Decius Magius**, *vid. Magius.*
- M. Decius**, tribunus plebis, 9, 30.
- P. Decius Mus**, quinquevir mensarius creatus, 7, 21. tribunus militum, 34. eximit ingenti periculo Romanas legiones, *ibid.* et 35. 36. donis militibus ornatus a consule, 37. duas a militibus coronas obsidionales accipit, *ibid.* consul, 8, 3. ejus somnium, 6. c.

ti parum læta exta apparent, levoret pro populo Romano usque, *ibid.* in mediis hostibus *ibid.* ejus corpus postero die in inter maximam hostium, coopertum telis, 10. ei funus T. Manlius, consul, *ibid.*
 Mus, consul, 9, 28. et 29. le-
 0. consul iterum, 41. ejus in res bene gestæ, *ibid.* magister, 44. censor, 46.
 oratio pro lege, de augendo sacerdotum, 10, 7. et 8. pon-
 eatur, 9. tertium consul, 14. gestæ, *ibid.* et 15. proconsul um exercitum expellit finibus, et urbes in Samnio capit, 17.
 18. 30. quartum consul, 22. attentio cum Fabio collega de iis, 24. cum eo ad bellum pro-
 26. pro exercitu Romano se anibus devovet, 28. equum in montanis, interficitur, 29.
 Subulo, triumvir deducendis am colonias, 43, 19.
 , legatus, 45, 8.
 due frumenti exactæ, 36, 2. 37, 2.
 a porta castrorum, 3, 5, 10, 32. ias decem distributi, centum post obitum Romuli, 1, 17.
 a, sive descriptio equitum in a, 22, 38.
 quitum, 4, 28.
 exercitus, 26, 51. 29, 22. 35, 6.
 templi consulis est, aut impe-
 9, 45.
 bs diripi non debet, 37, 32. *vid.*
 ompathi, ac venditi, 7, 27.
 formula, 1, 37. 7, 81. *vid. et*
 , Gallogræciæ regulus, Epit. 94. 2, 55. 3, 67. 4, 1. 31.
 ditur, 4, 6. 6, 32.
 ex toto passim populo habitus, urum a Camillo habitus, ita ut s quoque in verba sua juratos aret, 6, 7.
 vacationibus habitus, 7, 28.
 ntiorum, 9, 10.
 ia generis hominum, 10, 21.
 oram, 22, 57. 23, 14.
 iororum, et judicatorum pe-
 23, 14.
 culter habitus, 25, 5. 42, 32.
 .
 tu censorum edicta, 43, 16.
 tibus, *vid. porro* 22, 37. et 38. . 26, 35. 27, 38.

Delium, urbs Boeotiæ, 31, 45. et Apol-
 linis templum, imminens mari, 36, 51.
 ejus templi religio, *ibid.*
 Delphi, umbilicus terrarum orbis, 38,
 48. medius umbilicus Græciæ, 41, 28.
 Delphos petit Æmilius Paulus, 44,
 27.
 Delphos missi regis Tarquinii liberi,
 portenti causa, 1, 56. idem rursus
 factum, durante Veiorum obsidione,
 5, 15. et 16. *vid. et* 22, 57. 23, 11.
 — legati, ad donum ex præda portan-
 dum, missi, 5, 28. 28, 45.
 Delphicum oraculum, *vid.* Oraculum.
 Delubra Deorum, 8, 33. *vid.* Ædes, et
 Templum.
 Delus, insula, 33, 30. 36, 42. 44, 28.
 45, 10. Delon aris insignibus et sta-
 tuarum copia exornat Antiochus Epi-
 phanes, 41, 25. ejus insule templique
 sanctitas inviolatos præstat omnes, 44,
 29.
 Demarata, filia Hieronis, uxor Andrano-
 dori, stimulat maritum ad retinendam
 tyrannidem, 24, 22. occiditur, 25.
 Demaratus Corinthius, Lucumonis pa-
 ter, 1, 34.
 Demetrias, urbs Thessaliæ ad mare, 27,
 32. 28, 5. 7. et 8. 31, 24. 36, 20. 42,
 67. 44, 12. 13. et 24. una e compedi-
 bus Græciæ, 32, 37. occupatur ab
 Ætolis, 35, 34. se dedit Philippo, 36,
 33. *vid. et* 40, 24.
 Demetriacus sinus, 28, 5.
 Demetrium Phthiotidis, 28, 6.
 Demetrium, portus Samothraciæ, 45, 6.
 Demetrius Pharius, 20, 27. ejus impro-
 bitate bellum cum Illyris instaura-
 tum, 57. strenue se defendit, 59. præ-
 sens ejus in ancipiti discrimine consi-
 lium, 61. et 62. ad Philippum profu-
 git, 62. ad eum deposcendum legati
 missi, 22, 33.
 Demetrius, Philippi Macedoniæ regis
 pater, 31, 28.
 Demetrius, filius Philippi, 33, 13. obses
 a patre datur Romanis, 30. antè cur-
 rum triumphalem T. Quintii ducitur,
 34, 52. patri redditur, 36, 35. remit-
 titur a patre Romam ad purganda cri-
 mina, 39, 35. defendit patrem, 47. in
 ejus honorem senatus multa condonat
 Philippo, *ibid.* redit in Macedoniam,
 53. ejus cum Perseo fratre majore
 comparatio, *ibid.* cum eodem discor-
 diæ, *ibid.* prava Persei in Demetrium
 consilia, 40, 5. Demetrius fit suspectus
 Philippo, *ibid.* ludicri certaminis victor,
 6. cum apud patrem accusat Perseus, 8.
 Demetrius sese oratione defendit, 12.
 meditatur fugam, 23. fictæ dolo Persei
 ad eum perdendum T. Quintii literæ,

- ibid.*, et 24. iterum accusatus a fratre, jussu patris interficitur, *ibid.* ejus innocentiam Philippus agnoscit, 54. et 55. et desiderio multum angitur, 56.
- Demetrius, Seleuci filius, obses Romæ, 41, 24.
- Demiurgi, *vid.* Damiurgi.
- Democrates, præfectus classis Tarentinæ, 26, 39. *vid.* et 27, 15. fortiter pugnans cadit, 16.
- Denarius, nummus, 8, 11. denarii quando primum Romæ cusi, 15, 6.
- Dentheletæ, *vid.* Dantheletæ.
- Desudaba, urbs Mædica, 44, 26.
- Desultorum, binos trahentium equos, dexteritas, 21, 29.
- Devovere licet consuli, dictatori, et prætori, non se, sed quem velit legionarium militem, 8, 10. si is non moritur, quid faciendum, *ibid.*
- Devovent se priores Romanorum, adventantibus Gallis, 5, 41. Decii, *vid.* supra Decius.
- Deuriopus, Pæoniæ regio, 39, 53.
- Dezagoridas, proditorus Romanis urbem Gythium, interficitur a Gorgopa, 34, 29.
- Dialis flamen, 1, 20. 26, 23. ei unam noctem extra urbem manere nefas, 5, 52. jure sacerdotii ingreditur senatum, 27, 8. jurare in leges non potest, 31, 50.
- Dialis apex, 6, 41.
- Diana Ephesia, 1, 45.
- Dianæ ædes vota, 39, 2. dedicata, 40, 52.
- lucus, 27, 4.
- templum in Aventino, 1, 45.
- Abydi, 31, 17.
- Heracleæ, 36, 22.
- Aulide, 45, 27.
- Dianæ insignis magnitudinis bos immolatur, 1, 45. lectisternium ponitur, 5, 13. 22, 10. festum per triduum agitur Syracusia, 25, 23.
- Dianæ Amarynthidis sacrum anniversarium Eretriæ, 35, 38.
- Dianæ, quam Tauroponon vocant, fanum Amphipoli, 44, 44.
- Dianium, 1, 48.
- Dicæarchi Plataensis rogatio, 33, 2.
- Dicæarchus, 38, 10. Ætolorum legatus, mittitur ad Antiochum, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. eum sibi dedit postulat M'. Acilius Glabrio, consul, 36, 28.
- Dictator primus quis, non satis constat, 2, 18.
- sine provocatione, 2, 29. 8, 20.
- belli causa dictus, 4, 26. 7, 9. et 11.
- Dictator clavi agendi causa, 7, 3. 5, 18.
- comitiorum causa, 8, 23. 9, 7. 26, 2.
- feriarum constituendarum causa, 7, 28.
- questionibus exercendis, 9, 26.
- primus de plebe, 7, 17.
- consulem ad se venire jubet sine lictoribus, 22, 11.
- Dictatoris edictum pro numine observatum, 8, 34.
- Dictatori nefas equo uti sine permissu populi, 23, 14.
- cum magistro equitum æquatum imperium, 22, 26.
- Dictatori multam dictam quidam parum probabiliter scribere, 6, 38.
- a Dictatore provocatum ad populum, 8, 33.
- duo Dictatores tempore uno, 23, 22. et 23.
- Dictator sine magistro equitum, *ibid.*
- de Dictatore dicendo magna concertatio, 4, 56. 27, 5.
- Dictatura semestris, 3, 28. 9, 34.
- Dictyaneum, locus prope Spartam, 34, 38.
- Didas, præfectus Pæoniæ, prodit Persæ arcana consilia Demetrii, 40, 23. occidit Demetrium, 24. *vid.* et 42, 51. et 58.
- Didius, Epit. 70.
- Dies Alliensis unde dictus, 6, 1.
- Dies comitiales, 3, 11.
- festi profestique, 5, 25. 34, 3.
- nefasti fastique facti a Numa Pompilio, 1, 19.
- religiosi, 6, 1.
- Dii cœlestes, inferi, 10, 22.
- Hospitalæ, 39, 51.
- Indigetes, 8, 9.
- Manes, 8, 6. et 9, 10, 28.
- Penates, 1, 1.
- præsides urbis Romæ, 3, 7.
- sociales, 3, 18.
- Dii non alii, nisi Romani, et more patrio, colendi, 4. 30. 35, 1.
- Deorum cultus ne mortis quidem metus desertus, 5, 46.
- Deorum evocandorum ex urbe hostili mos, 6, 21. e sede sua in aliam transferendorum ritus ac religio, 22.
- Deorum negligentia et contemptus ætate Livii, 3, 20. 10, 40.
- Diis templa in ipso discrimine vovendi mos, 10, 42. et *passim*.
- Sex. Digitius, socius navalis, post Carthaginem novam captam, certat de murali corona cum Q. Trebellio, 26, 48.
- Sex. Digitius, prætor, 34, 42. sortitur Hispaniam citeriorem, 43. parum scite aut fortunate rem gerit in ea

- spania, 35, 1. et 2. legatus
 us, legatus in Macedoniam,
 ad frumentum classi exercitui-
 mendum in Apuliam mittitur,
 tribunus militum, 43, 13.
 expugnat L. Æmilius, 20, 59.
 9, 12.
 , præfectus equitum gentis
 m, 43, 24.
 s Phrygiæ, 38, 15.
 acceps Rhodiorum, 44, 23. et
 itur Romanis, 45, 22.
 , præfectus Philippi, fugit, 33,
 , prætor Messeniorum, 39, 49.
 , custos corporis Hieronymi,
 conjurat, et sociis ad eum in-
 dum aperit viam, 24, 7. Sy-
 prætor creatur, 23.
 princeps Ætolorum, occupat
 adem, 35, 34.
 præfectus Amphipolis, 44, 44.
 , *ibid.*
 Argivi campi, 25, 12.
 Siciliæ tyrannus, per dolum
 rotonis cepit, 24, 3. ejus vox, 22.
 ras, legatus Attali, 32, 32.
 , prætor Achæorum, leniter
 ur a T. Quintio legato, 36,
 us in auxilium Attalo, Syros
 ione Pergami abecedere cogit,
 et 21. legatus mittitur Ro-
 , 32.
 Athenas defendit adversus
 m, 31, 24.
 thenis, 31, 24.
 li in Philippum a Diis exau-
 , 5.
 militaris a T. Manlio sancita
 ruine, 8, 7. defensa a Papirio
 , 34. et 35. jam inde ab ini-
 s tradita per manus, 9, 17.
 ordinum, venenum urbis Ro-
 17.
 7, 2.
 miles, 8, 9.
 debebantur dena millia gravis
 65.
 rupere imperium Romanum,
 , 4. 39, 6.
 s Macedoniæ, 26, 25. 33, 3.
 44, 2. et 3. non magna, sed
 egregie, et exornata publicis
 multitudine statuarum, 44, 7.
 ovis sortes, 8, 24.
vid. Cornelius. *vid.* et Epit.
 , 121.
 d prœnuendum vallum, 9, 37.
 refringendæ portæ, 28, 3.
 ppidum deditum Perseo, 42,
 et 44, 2.
 IV.
- Dolopes pronunciantur liberi, 33, 34.
 recipiuntur armis a Philippo, 36, 33,
 deficiunt ad Ætolos, 38, 3. a Perseo,
 Philippi filio, oppugnantur, 5. a Ma-
 cedonibus devastantur, 8. totam gen-
 tem sub jus judiciumque suum cogit
 Perseus, 41, 27.
 Dolopia, 32, 13. 36, 33. 38, 3. 39, 26.
 Cn. Domitius, consul, 8, 17.
 C. *sive potius* Cn. Domitius, Cn. F. Cal-
 vinus, ædilis curulis, 10, 9.
 Cn. Domitius Ahenobarbus, ædilis ple-
 bis, 33, 42. creatur prætor, 34, 42.
 sortitur jurisdictionem urbanam, 43.
 creatur consul, 35, 10. et 20. ei se
 dedunt Boii, 22. et 40. proconsul,
 36, 37.
 Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido ado-
 lescens, in locum Q. Fulvii Flacci suf-
 ficitur pontifex, 42, 28. legatus in
 Macedoniam, 44, 18. rursum, 45, 17.
vid. Epit. 62. 89.
 Dona militaria, *vid.* Miles.
 — Legatis data, *vid.* Lautia, et Legatus.
 Donuca, mons Thraciæ, 40, 58.
 Dorimachus, princeps Ætolorum, 26, 24.
 Doris, 28, 7. Doridis oppida, Tritonon
 et Drymas, capit Philippus, *ibid.*
 Doriscon, castellum, occupat Philippus,
 31, 16.
 Dorulacus, dux Boiorum, 34, 46.
 Draudacum, castellum frequens in Pe-
 nestia, 43, 21.
 Drepanum. ab Drepanis atque Eryce de-
 tractus Amilcar, 28, 41.
 Drumades ante equitatum Antiochi, 37,
 40.
 Dromos, campus ad Lacedæmonem, 34, 27.
 Druentia, amnis, 21, 31.
 Drusus, *vid.* Claudius, et Livius.
 Drymæ, oppidum Doridis, 28, 7.
 Drymusa, insula, 33, 39.
 Ducarius quidam, eques Insuber, C. Fla-
 minium consulem lancea transfigit,
 22, 6.
 Caso Duilius creatur decemvir, 3, 35.
 Cæso Duilius, consul, 8, 16. triumvir co-
 loniæ Ausonum Calce deducenda, *ibid.*
 C. Duilius plebeius, tribunus militum
 consulari potestate creatus, 5, 13.
 C. Duilius, quinquevir mensarius crea-
 tus, 7, 21.
 M. Duilius, tribunus plebis, 2, 58. diem
 dicit Ap. Claudio, 2, 61. plebi in cer-
 taminibus decemviralibus non inutilis,
 3, 52—54. iterum tribunus plebis
 creatur in Aventino, 54. rogationem
 pertulit de consulibus creandis cum
 provocatione, *ibid.* ejus æquitas demit
 metum Patribus, 59. collegis, magis-
 tratum continuare cupientibus, re-
 sistit, 64.

- M. Dailius, tribunus plebis, rogationem fert de unciario fœnore, 7, 16.
 Duodecim tabulae, 3, 57. *vid.* Tabulae.
 Duplicarii, 2, 59.
 Durnium, *sive potius* Burnium, oppidum, 44, 30.
 Durnia, urbs, 10, 39. expugnata a L. Papirio, consule, *ibid.*
 Durnia, mater P. Æbutii, 39, 9. filiam Bacchis vult initiari, *ibid.*
 L. Durnius, creatus prætor, sortitur Apuliam, cui Istri adjecti, 40, 18.
 Duumviri judicant perduellionem, 1, 26, 6, 20.
 Duumviri sacris faciundis, librorum Sibyllinorum custodes, 3, 10 5, 13 decantant eadem Martis, 6, 5. rogatio, ut pro duumviris sacris faciundis creentur decemviri, 6, 37.
 — ad eadem Junoni Monetae faciendam, 7, 28.
 — navales, classis ornandæ reficiendæque causæ, 9, 30, 40, 18. *et* 26, 41, 5.
 Duces, ob male rem gestam rei, 2, 62, 5, 11. *et* 12, 26, 2. *et* 3.
 Ducum Romanorum, circa Alexandri Magni tempora præstantissimorum, enumeratio, 9, 17.
 — clarissimorum trium uno anno parum dignus splendore vitæ exitus, 39, 52.
 Ducibus validior res Romana, quam exercitu, 2, 39.
 Dymæ, 27, 31, 32, 21, 38, 29.
 Dymæi abeunt e concilio Achaorum, in quo societas cum Romanis adversus Philippum inibatur, 32, 22.
 Dymæus ager, 27, 31.
 Dymenses funditores, 38, 29.
 Dyrrhachium, 29, 12, 31, 27, 42, 48.
 Dyrrhachini, 42, 48. auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30. donantur lembis, de Gentio rege captis, 45, 43.
 E.
 Eburones pop. Epit. 106. 107.
 Ebusus insula directæ, 22, 20.
 Ecetra, 4, 61. 6, 31.
 Ecetranis Volscis datur ex senatusconsulto pax, et adimitur ager, 2, 25. desciscunt ad Æquos, 8, 4.
 Echecrates, pater Antigoni, 40, 54.
 Echedemus, princeps Acarnanum, 33, 16.
 Echedemus, Atheniensis legatus, 37, 7.
 Echinus, oppidum, 32, 38, 34, 23.
 Eclipsis solis, 22, 1. 30, 2. *et* 38, 37, 4, 38, 36.
 Eclipsis lune prædicta a C. Sulpicio Callo, tribuno militum, 44, 37.
 Edessa, clarus inter Hispanos dux, venit ad P. Scipionem, 27, 17.
 Edessa, urbs Macedoniae, 45, 29.
 Edictum dictatoris, 2, 30, 8, 34.
 — consulum, 2, 24, 8, 6.
 Egeria, Dea, cum qua nocturnos congressus simulat Numa Pompilius, 1, 13.
 Egerii nomen ab inopia inditum filio Aruntis, 1, 34. is Collatius in presidio relinquitur, 38. ejus filius Tarquinius Collatinus, *vid.* Tarquinius.
 Gell. Egnatius, dux Samnitium, auctor belli adversus Romanos. 10, 18. Umbros vocat ad defectionem, et Gallos ingenti pretio sollicitat, 21. cecidit in pugna, 29.
 Elea, 37, 18, 38, 40, 44, 28.
 Eleon campus, 43, 23.
 Eleus, oppidum, 31, 16, 27, 9.
 Elatia, urbs Phocidis, 28, 7.
 Elatia Thessaliae, 42, 54.
 Elei cum Achaïs pugnant, 27, 31, 32. *et* 33. eos, Olympiorum sollempne ludicum parantes, aggredi vult Machinidas, 28, 7. a Romanis adscripti fœderi, cum Philippo inito, 29, 12. veniunt Chalcidem ad Antiochum, auxilium petentes adversus Achæos, 36, 1. post fugam Antiochi Achæorum legatis lenè dant responsum, 31.
 Eleus ager vastatur a Philippo, 27, 31. *et* 32.
 Elephantis turbant suorum aciem, 27, 14.
 — quonam modo Rhodanum trajecit, 21, 28.
 — quonam modo per inavia traditi, 44, 5.
 — in ludis Circensibus adhibiti, 44, 18.
 Elephantorum frontalia, et crista, et tergo impositæ turres, 37, 40.
 Elephantis quando primum Romani usi, 31, 36.
 Elephas fabrilis scalpro necare docuit Asdrubal, 27, 49.
 Eleusinem frustra tentat Philippus, 31, 25. et Philocles, unus ex Philippi prefectis, 26.
 Eleusis ad Alexandriam, 45, 12.
 Elicius Jupiter, *vid.* Jupiter.
 Elimeia regio, 31, 40, 42, 53, 43, 33.
 Elimiotis, 45, 30.
 Elis, civitas, 47, 32. sentit cum Æolia, 36, 31. Elin concilium indict M. Fulvius consul, 38, 32.
 Elitovius, dux Cepemonorum, transcedit Alpes, 5, 35.
 Elva, *vid.* Æbutius.
 Elymæi, populi, 35, 42.
 Elymæi sagittarii, 37, 40.
 Emathia, 40, 3, 43, 9, 44, 44.
 Emporia, regio, 29, 25. *et* 33, 34, 61.

Emporia, urbs Græca, oriunda a Phœcen, 26, 19. *vid. et* 28, 42.

Emporiarum situs, 34, 9.

Emporiis appulit classem Cn. Scipio, 21, 60.

Emporitani Hispani se dedunt Catoni consuli, 34, 16.

Emporium prope Placentiam, defensum a Romanis, 21, 57.

Emporium ad Tiberim, 35, 10. lapide stratum, stipitibusque septum, 41, 32.

Empulum, oppidum, captum a Romanis, 7, 18.

Enipeus, fluvius Macedoniæ, 44, 8. *et* 20.

Enna, urbs, a Romanis aut malo, aut necessario facinore retenta, 24, 39.

Q. Ennius, ejus de Q. Fabio Maximo dictum, 30, 26. statua extra portam Capenam, 38, 56.

Eordæa, 31, 39. *et* 40. **Eordæa** aditus, 33, 8. *vid. et* 42, 53.

Eordæi, populi, 45, 30.

Epantærii montani, cum quibus bellum gerunt Ingauni, 28, 46.

Ephesus, 1, 45. 33, 38. 36, 42. se dedit Romanis, 37, 45. adtribuitur Eumeni, 38, 39.

Epicadus occiditur a Gentio, Illyriorum rege, 44, 30.

Epicadus, præfectus peditum Parthiorum in castris Anicii, 44, 30.

Epicrates Rhodius, 37, 18. *et* 15.

Epiclydes, miles ab Annibale cum Hipocrate fratre legatus ad Hieronymum, 24, 6. *et* 23.

Syracusæ ambo creantur, 27. bellum inter Syracusanos et Romanos concitare nuntur, 29.

Syracusæ exercitum sibi conciliant, 30. *et* 31. occupant Syracusas, 32.

Romanis superbe respondent, 33.

Epiclydes præst custodiæ urbis, a Romanis obsessæ, 35. relinquit Syracusas, magna jam ex parte captas, 25, 27. trajicit in Africam, 26, 40.

Epiclydes, cui Sindon cognomen, præfectus alterius Epiclydis, interficitur Syracusis, 25, 28.

Epidaureus, urbs nobilis templo Æsculapii, 10, 47. 45, 28.

Epidius Marullus, Epit. 116.

Epipolæ, locus Syracusis, 25, 24.

Epirotæ. *vid.* Alexander, *et* Pyrrhus. de communi pace legatos ad Philippum mittunt, 29, 12.

a Philippo adscripti foederi, cum Romanis inito, *ibid.* tentant pacem Philippum inter et Romanos frustra, 32, 10. non manent sincera fide in amicitia Romanorum, 36, 35.

eorum legati ad M'. Acilium consulem, *ibid.* mittuntur Romam, *ibid.* septuaginta eorum urbe a Paulo

Æmilio diripiendæ dantur militibus, 45, 34.

Epirus, 8, 24. 29, 12. 31, 7. *et* 18.

Epiri fauces, 32, 16.

— montes, 32, 13.

Eposognatus, regulus Gallorum, 38, 18.

Epulones triumviri quando primum creati, 33, 42. iis, ut pontificibus, datum jus togæ prætextæ habendæ, *ibid. vid. et* 40, 42.

Epulum Jovis ludorum caussa, 25, 2. 27, 36. 29, 38. 30, 39. 31, 4. 32, 7.

— ludorum caussa, 33, 42.

— in quo toto foro strata triclinia, 39, 46.

Epulæ instructæ Romæ ante omnium domos, 3, 29. *vid. et* 25, 12.

— similiter et Beneventi, 24, 16.

— quando primum Romæ magno luxu apparatus, 39, 6.

Equestris spolia, 8, 7.

Equestris Fortunæ magnificum templum, 40, 40. 42, 3.

Equestris status, 9, 43. *vid.* Statua.

Equitatus Annibalis melior equitatu Romanorum, 21, 47.

— post amissam alam, quæ Salapiæ erat, numquam deinde superior, 26, 38.

— Ætolorum longe optimus in Græcia, 33, 7.

— Numidarum descriptus, 35, 11.

— Thessalorum, 9, 19.

Equites, *vid.* Centuriæ Equitum. e publico iis emti atque equi, 1, 45.

quibus census equester erat, equus publicus nondum erat assignatus, equis suis merere incipiunt, 5, 7.

iis stipendium assignatum, *ibid.* triplex, 12.

institutum a Fabio Rullo censore, ut Idibus Quintilibus transvellerentur, 9, 46.

gestant annulos aureos, 23, 12.

principes juventutis, seminarium senatus, 42, 61.

Equitibus, ignominie caussa, adempti a censoribus equi publici, 24, 18. 27, 11. 29, 37. 39, 44.

Equites alarii, 35, 5. 40, 40.

— extraordinarii, 42, 58.

— Galli in castris Eumenis, 44, 13.

— legionarii, 35, 5. 40, 40.

— trèceni in singulas legiones, 8, 8.

— loricati, quos cataphractos vocant, 35, 48. 37, 40.

— sagittarii, 37, 38.

— ex equis desiliunt, et restituunt pugnam, 3, 62. 4, 38.

— pedestrem pugnam committunt, 2, 20. 4, 24.

— detrahunt equis frenos, et per-rumpunt hostium agmen, 4, 33. 8, 30.

- Equites sexcenti obsides dantur Samnitibus, 9, 5. liberantur, 15.
 — ob rem bene gestam corniculis armillisque argenteis donantur, 10, 44. et phaleris, catellis ac fibulis, 39, 31.
 — in equos suos velites singulos accipiunt, 26, 4.
 — in stationibus armati, frenatis equis, totum diem perstabant, 44, 33.
 Equitibus quantum dividerint imperatores triumphantes, 34, 46. *et* 52, 36, 40.
 — colonis Bononiam deductis septuagena jugera, ceteris quinquagena data, 37, 57.
 Equus publicus, 1, 43, 5, 7.
 Equo uti non licet dictatori sine permissu populi, 23, 14.
 Equi albi currum Camilli triumphantis trahunt, 5, 23.
 Equos binos trahentium desultorum mos, 23, 29.
 Equos phaleratos duos Masinissæ donant Romani, 30, 17. et regulis Gallorum, 43, 7.
 Equuleus Reate cum quinque pedibus natus. *vid.* Prodigium.
 Eretria Thessaliæ, 32, 13. et quidem in agro Phthiotico, 33, 6.
 Eretria Eubœæ oppugnatur, et capitur, 32, 16. libertatem a Romanis accipit, 33, 34.
 Eretum, 3, 26, 29, 38. *et* 42, 26, 11. *et* 23.
 Ergastulum, 2, 23, 7, 4.
 Ergavia, *seu potius* Ergavica, nobilis et potens civitas Hispaniæ, deditur Romanis, 40, 50.
 Ericinium, oppidum, 36, 13, 39, 25.
 Erigonus, fluvius ex Illyrico per Pæoniam fluens, in Axium amnem editur, 31, 39, 39, 54.
 Eritium, oppidum Thessaliæ, 36, 13.
 Eriza, urbs, 38, 14.
 Eropon, legatus Persei ad Eumenem, 44, 24, 27. *et* 28.
 Eropos capit Lychnidum, 27, 32.
 Erycina, urbs, *vid.* Eryx.
 Erycinæ Veneri ædes vota, 22, 9. *et* 10. dedicata, 40, 34. *vid.* *et* Venus.
 Erythræ Ætolorum prope Eupalium, 28, 8.
 Erythræ Ioniæ, 37, 27. Erythrarum promontorium, 44, 28.
 Erythræa, 37, 12, 44, 28. Erythræa terra, 36, 45.
 Erythræa triremes, 37, 11.
 Erythraei donantur agro, 38, 39.
 Eryx, mons et oppidum, capitur ab Amilcare, 21, 10. *et* 41, 28, 41.
 Esquilæ, 1, 44, 26, 10. in Esquilis cætus facit plebs, 2, 28.
 Esquiliarius collis, 1, 48.
 Esquilina porta, 2, 11, 3, 36. *et* 68, 26, 10, 33, 26, 41, 13. ad Esquilinam portam exercitus indictus, 6, 22.
 Esquilina tribus, 45, 15. in eam coniecti libertini, *ibid.*
 Esseda Gallorum, 10, 28.
 Etesia, 37, 23.
 Ethiopia, urbs, 38, 2.
 Etleva, uxor Gentii Illyriorum regis, captiva ducitur Romam, 44, 32.
 Etovissa, urbs ad Iberum, 21, 22.
 Etritus, amicus Platoria, occiditur a Gentio, Illyriorum rege, 44, 30.
 Etruria vicina Romæ, 1, 23. *et* 30. perdomita a Q. Fabio, consule, 3, 41. rebellat, 10, 3. vastatur, 12, 30. *et* 37. meditur defectionem, 27, 21. frenatur, 24.
 Etruriæ concilia, 4, 23, 5, 17, 10, 16.
 Etrusci obsident Romam, 2, 11. *vid.* Porsena. instaurant bellum, 44. improbant regem, a Veientibus creatum, 5, 1. movent bellum adversus Romanos, 6, 2. obsident et capiunt Sutrium, 3. cæduntur, et captivi sub hasta venundantur, 4. parant bellum, 7, 17. vincuntur, *ibid.* *et* 9, 35. *et segg.* inducias annuas impetrant, 9, 41. rebellant, et vincunt Romanos, 10, 3. funduntur, iisque induciæ biennii dantur, 4. *et* 5. pascuntur cum Gallis adversus Romanos, 10, 18. afficiuntur clade, 30. *vid.* *et* Tusci.
 Etrusci, gens ante omnes alias dedit religionibus, 5, 1.
 Etrusci haruspices, 5, 15.
 — vates ad publica prodigia adhibiti, 1, 56.
 Etrusci campi fertiles, 22, 3.
 Etruscum mare, 40, 41.
 Etuta, filia Honuni, Dardanorum principis, uxor Gentii, regis Illyriorum, 44, 30.
 Evander Arcas instituit in Palatino monte Lupercale sacrum, 1, 5. miraculo literarum inter rudes populos venerabilis, 7. Herculeum Jove natum agnoscit et sacrum ei facit, *ibid.*
 Evander Cretensis, dux auxiliorum, ad cædem Eumenis subornatur a Perseo, 42, 15. *et* 59. comes fugæ Persei, 44, 43. interficitur a Perseo, 45, 5.
 Eubœa, insula, 27, 30. ejus urbs Romanis tradita, 36, 21.
 Eubœæ angustia, 31, 28. Coela, 47.
 Eubolcarum civitatum conventus, 34, 51.
 Euboicus sinus, 31, 47.
 Euboicum talentum, *vid.* Talentum.
 Eubulidam Chalcidensem sibi ab A-

dedi, postulant Romani, 37, 38.

præfectus Pellæ, 44, 43.

præfectus Rhodiæ classis, vincit prælio navali Annibale. *vid. et* 44, 28.

urris, 44, 3.

Thēbanus, civitatis princeps, us a Perseo, 42, 13. *et* 40.

inter mare Alpesque incolentur ab Henetis, 1, 1.

a, 29, 12.

us, oppidum, vastatur a Philis, 13.

rox, Attali filius, 33, 30. *et* 34. ium fert T. Quintio, consuli, *et* 30.

at Romanos ad bellum coniochum, 35, 13.

rit cum tribus navibus C. præfecto classis Romanæ, 36.

impugna navali fortis et fides, 44. dimittitur domum, 45.

rit obviam Emilio, 37, 14.

ni caput Pergamum obsideleuco, Antiochi filio, 18.

est Romanis, in Asiam traji-

us, 33. itemque in pugna

itiocho, 41. proficiscitur Ro-

5. ei datur senatus, 52. ejus

ta, 53. quæ regiones et civi-

nominatum datæ, 38, 39.

egati de Philippo queruntur,

um venit, et Perseum Roma-

sectum facit, 42, 11. *et seqq.*

em accusant Rhodii, frustra,

um percussores mittit Per-

us, ascendens Delphos lapidi-

tur, *ibid.* sopitus vulnere

, et Æginam transfertur, 16.

regamum, 18.

fides dubia, 44, 13. *et* 20.

licitat Perseus, 24. ejus con-

cum Perseo nundinatio, 25.

ab eo missa ad Attalum fra-

tereipiuntur a classe Mace-

28. Attalo, eunti Romam,

t Stratium medicum, 45, 19.

dux Persei, præest Thessa-

44, 32.

prætor Thessalorum, 35, 39.

rus, bellum ciet in Sicilia,

l, 28, 8.

, dux Cretensis, 36, 5.

r, præfectus Persei, interfici-

lopibus, 42, 41.

r, dux alius Persei, 44, 13.

a Ambraciam, obsessam a

a, intrat, 38, 4.

, principia Hypætorum, in

perfidia, 41, 30.

alcidici descriptio, 28, 6. Eu-

ripi fretum, 31, 22.

Euripi castellum oppugnat Antiochus,

35, 51.

Euripus ad Cassandream, 44, 11.

Euromum, 33, 30. quæ et Enromen-

sium urbs, 32, 33. eorum oppida oc-

cupant Mylassenses, 45, 25.

Europa, 27, 29.

Eurotas, amnis, 34, 28. 35, 29.

Eurus, ventus, 25, 27.

Euryalus, tumulus Syracusis, 25, 25.

Eurydica, mater Gentii, Illyriorum re-

gis, 44, 30.

Eurylochus, princeps Magnetum, pro-

fugit in Ætoliam, 35, 31. *et* 32. re-

vocatur, 34. sibi consciscit mortem,

36, 33.

Eurymedon, amnis in Pamphylia, 33,

41. 37, 23.

Eurymenæ, oppidum, 39, 25.

Euthymidas princeps, Chalcide pulsus,

frustra tentat patriam in potestatem

Ætolorum redigere, 35, 37. *et* 38.

Exaumen apum in arbore, prætorio im-

minente, considet, *vid.* Prodigium.

Execratio Atheniensium in Philippum,

31, 44.

Exercitus Romani ordo et numerus

descriptus, 8, 8. collatio cum Alex-

andri Magni exercitu, 9, 19.

Exercitus consularis, 7, 19.

— voluntarius, 5, 7.

— sine ulla vacationis venia scriptus,

8, 20.

— tumultuarius, 8, 11.

— navalis, 23, 11.

— urbanus, *ibid.* *et* 27, 7.

Exercitus numero copiarum insignes

apud Romanos, nempe decem scrip-

tæ legiones, 2, 30. 7, 25. armati

87200 in castris Romanis, quum

pugnatum ad Cannas est, 22, 36.

vid. Legio.

Exercitus lustrati, 1, 44. 38, 12. 40, 6.

Exercitus itineribus et mutatione lo-

corum salubrior, 10, 25. in oppidis

hibernare vetitus, 26, 21.

Exercituum seditiones, 2, 32. 43. *et* 59.

3, 50. 4, 50. 7, 38—42. 28, 24. *et*

seqq.

in Exercitu Annibalis, misto ex

colluvione omnium gentium, nulla

seditio, 28, 12.

Exodia, 7, 2.

Expiatio fanorum, *vid.* Fanum.

Exploratores Romanos inter Numidas-

que certamen, 21, 26.

Extæ læta prolationem finium, victori-

am et triumphum portendunt, 31, 5.

— cruda in niare porrexit Scipio, 29,

27.

— primo trunca et turpia, deinde ni-

vis læta, 27, 26.

— ad Extæ, sacrificio perpetrato, deo

Y 3

angues, ex occulto adlapsi, edere jecur. *vid.* Prodigium.

Extares ollæ, *sive* extar, *aut* extare, 25, 16.

Exsules occupant noctu Capitolium, 3, 15.

Exsules Lacedæmonii, 34, 26. reducuntur ab Achæis, 38, 30—34.

Exsules Hypatæi, 41, 30.

Exuvias non militum tantum, sed imperatorum, portat Annibalis exercitus, 30, 28.

F.

Fabia gens, 2, 45. bellum cum Veientibus suscipit privato sumtu, 48. sex et trecenti milites, omnes patricii, e gente Fabia, 49. a Veientibus cæsi omnes, uno tantum e stirpe relicto, 50.

Fabiæ sorores, M. Fabii Ambusti filiæ, 6, 24.

Fabius Pictor, auctor antiquissimus, 1, 44. *et* 55. 2, 40. 8, 30. 10, 37. 22, 7. *vid. infra* Q. Fabius Pictor.

C. Fabius, consul, jussu populi Tarquiniensibus bellum indicit, 7, 12. male contra Tarquinienses rem gerit, 15. creatur interrex, 17.

C. Fabius, magister equitum, 9, 23.

Cæso Fabius, quæstor, diem perduellionis dicit Sp. Cassio consuli, 2, 41. creatur consul, 42. iterum, 43. exercitus ejus non vult vincere, *ibid.* pugnam cum M. Fabio fratre, consule, restituit, 46. tertium consul, 48. gentis suæ orator ad senatum, *ibid.* et dux, proficiscitur ad bellum Veienæ, 49.

Cæso Fabius Ambustus, quæstor, 4, 54. tribunus militum consulari potestate, 61. iterum, 5, 10. præest castris ad Veios, 12. tertium tribunus militum, 24.

C. Fabius Dorso per medios hostes (Gallos) in Quirinalem collem pergit, ibi sacra peragit, et in Capitolium ad suos redit, 5, 46.

L. Fabius, legatus a Scipione ad Carthaginienses, 30, 25.

M. Fabius, Cæsonis frater, consul, 2, 42. iterum, 43. adversus Veientes egregie rem gerit, 44—47. triumphum sibi decretum recusat, 47.

M. Fabius, pontifex maximus, præfatur carmen, quo primores Romanorum sese, adventantibus Gallis, pro patria devovent, 5, 41.

M. Fabius Ambustus, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. ejus filiæ duæ nuptæ, Ser. Sulpicio major, minor C. Licinio Stolori, 34. consilia

init cum genere et L. Sestio, de viâ plebeis hominibus ad consulatum aperienda, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 36.

M. Fabius Ambustus, consul, 7, 11. ducit exercitum adversus Hernicos, 7, 11. ejus res gestæ, *ibid.* ovans urbem ingreditur, *ibid.* secundum consul, 17. a Faliscis fusus, restituit aciem, *ibid.* consul tertium, 18. dictator, 7, 32. pro filio, magistro equitum, adversus Papirium dictatorem contendit, 8, 33.

M. Fabius Ambustus, magister equitum, 8, 38.

M. *sive* Cæso Fabius, Fabii Rulli frater, 9, 36.

M. Fabius Buteo, sine magistro equitum dictator ad supplendum senatum dictus, 23, 22. senatu lecto, sese extemplo magistratu abdicat, 23.

M. Fabius Buteo, ædilis curulis, 30, 26. creatur prætor, sortitur Sardiniam, 40.

M. Fabius Dorso, consul creatus, 7, 28.

M. Fabius Vibulanus, consul, 4, 11. legatus, 17. 19. *et* 27. tribunus militum consulari potestate, 25.

Num. Fabius Ambustus, tribunus militum consulari potestate, 4, 58.

N. Fabius Buteo creatur prætor, 41, 33. sortitur Hispaniam citeriorem, 42, 1. Massiliæ moritur, 4.

N. Fabius Vibulanus, consul, 4, 43. tribunus militum consulari potestate, 49. iterum, 57.

Q. Fabius, consul, 2, 41. iterum, 43. in prælio occiditur, 46.

Q. Fabius, is qui unus exstinctus ad Cremeram genti superfuera, consul creatur, 3, 1. iterum, 2. rem bene gerit adversus Æquos, *ibid.* populatur eorum agros, 3. præfectus urbis, resistit tribuno, legem de minuendo consulari Imperio ferenti, 9. consul tertium, vincit Volcos, 22. Tusculanis fert auxilium, 28. legatus ad Æquos, 25. decemvir legibus scribendis, 36. ejus ingenium non tam gravum in malitia, quam in bono parum constans, 41. mittitur ad bellum in Sabinos, *ibid.* cum collegis exilii causa solum vertit, 58.

Q. Fabius, legatus ad Gallos, decem eorum occidit hasta, 5, 35. *et* 36. cum duobus fratribus creatur tribunus militum, *ibid.* ei dies dicta, 6, 1. moritur *ibid.*

Q. Fabius, uxoris T. Quintii Flamini sororis filius mittitur Romam, 22, 36.

Q. Fabius Ambustus, consul, 4, 52.

Q. Fabius Ambustus, magister equitum, 7, 29.

- Q. Fabius Ambustus, dictator, 9, 7.
- Q. Fabius Buteo, prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 33, 24. *et seq.*
- Q. Fabius Buteo, prætor, sortitur Galliam provinciam, 40, 18. ei prorogatur imperium, 36. creatur triumvir coloniarum deducenda, 43. quinquevir, ut de finibus statueret, cognosceret, 45, 18.
- Q. Fabius, Maximi filius, Gurgis aliquot matronas, stupri damnatas, mulctat pecunia, 10, 31. ædem Veneris curat faciendam, *ibid.* consul, 47.
- Q. Fabius Labeo, quæstor urbanus, 33, 42. ei magnum certamen cum sacerdotibus propter tributum solvendum, *ibid.* creatur prætor, 37, 47. præest classi, 52. trajicit in Cretam, 60. ejus res in Asia gestæ, 38, 39. triumphat, 47. candidatus consulatus, nec semel repulsam passus, 39, 32. triumvir duabus coloniis deducendis, 44. consul, 45. pontifex, 40, 42.
- Q. Fabius Maximus Rulianus, ædilis curulis, 8, 18. iterum secundum quosdam auctores, 10, 9. *et 11.*
- magister equitum, 8, 29. adversus imperium L. Papirii dictatoris pugnat cum Samnitibus, et prospere rem gerit, 30. concremat arma hostilia, *ibid.* citatur a dictatore, 32. sese recipit ad triarios, qui eum dictatori eripiunt, *ibid.* fugit Romam, 33. noxæ dampnatus donatur populo, 35. vetatur quicquam pro magistratu agere, 36. creatur consul, 38.
- interrex, 9, 7. dictator, 22. capit Saticulam, *ibid.* vincit Samnites, 23. iterum consul, 33. adversus Etruscos proficiscitur, eosque fundit, 35. *et seqq.*
- jussus a senatu, L. Papirium Cursorem, cui infestus privatim erat, dictatorem dicit, 38. ob egregie perdomitam Etruriam ei continuatur consulatus, 41. vincit Samnites et Umbros, *ibid.* ei prorogatur imperium, 42. censor omnem forensem turbam in quatuor urbanas tribus conjicit, 46. Maximi cognomen ei datur, *ibid.* ab eo institutum, ut equites Idibus Quintilibus transhererentur, *ibid.*
- invitus consul quartum creatur, 10, 33. vincit Samnites, 14. consulatum recusat, 15. consul quintum, 22. ejus certamen cum P. Decio collega de provinciis, 24. egregia ejus in agro Sentinati victoria, 27. *et 29.* triumphat, 30.
- Q. Fabius Maximus Verrucensis, legatus Carthaginem mittitur, 21, 18. prodicator creatur, 22, 8. libros Sibyllinos inspicere postulat, idque pervenit, 9, ejus consilia de bello gerendo, 11. pugnam detractat, 12. ejus artes, *ibid.* magistrum equitum infestum sanis consiliis habet, *ibid.* *et 14.* ejus cunctatio et in castris et in urbe infamis, 15. ab Annibale deluditur, 16. *et 17.* sacrorum causa Romam vocatur, 18. inviolatum ab Annibale agrum suum vendit captivis redimendis, 23. eo absente, Minucius rem non improspere gerit, 24. ipsi æquatur magister equitum, 25. *et 26.* cui laboranti, et pepe jam victo, fert suppetias, 28. *et 29.* magister equitum sub ejus imperium auspiciisque sponte redit, 30. exacto semestri imperio, abdicat se dictatura, 31. ejus ad L. Æmilium Paullum consulem oratio, 39. ejus consilium post cladem Cannensem, 55.
- creatur pontifex, 23, 21. dumvir ædibus dedicandis, 31. consul tertium, *ibid.* ejus res gestæ, 46—48.
- ejus oratio de creandis consulibus quam præstantissimis, 24, 8. consul quartum creatur, 9. Casilinum oppugnat, 19. legatus filio consuli ad Succellam venit, 44.
- Annibale ad Romam oppugnandam veniente censet abscedendum non esse a Capua, 36, 8.
- consul quintum, 27, 7. Senatus princeps, 11. Marcellum per literas monet, ut quam acerrimo bello detineat Annibalem, 12. Manduria vi capta, obsidet Tarentum et capit, 15. Deos iratos Tarentinis jubet relinquere, 16.
- Livium et Neronem, consules, sibi mutuo reconciliat, 27, 35. Scipioni, in Africam transcendere cupienti, adversatur, 28, 40. ejus oratio, *ibid.* *et seqq.*
- traci oratione et sententia Scipionem impugnat, 29, 19.
- moritur, 30, 26. ejus laudes, *ibid.*
- Q. Fabius, filius præcedentis, prætor, 24, 9. sortitur Apuliam, 12. absens creatur consul, 43. patrem jubet descendere equo, 44. Alatinum Arpinum jubet vinciri, 45. capit Arpos, 46.
- Q. Fabius, legatus ab M. Livio consule Romam ad senatum mittitur, 23, 9.
- Q. Fabius, ætur in locum patris electus, 30, 26. moritur, 33, 42.
- Q. Fabius, quæstor, 39, 29.
- Q. Fabius Maximus, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 18.
- Q. Fabius Maximus, filius L. Æmilii Paulli consulis, 44, 35. nunciis victoriæ de Perseo mittitur Romam, 45, 46, 1. mittitur a patre ad Ægium

- et Agassas diripiendas, 27. et ad Illyrios depopulandos, 33.
- Q. Fabius Maximus consul, Paulli nepos, cum Allobrogibus pugnatur, Epit. 61.
- Q. Fabius Pictor Delphos ad oraculum mittitur, 22, 57. Delphis Romam redit, responsumque ex scripto recitat, 23, 11. *vid. supra* Fabius Pictor.
- Q. Fabius Pictor, flamen Quirinalis, creatur prætor, 37, 47. ei Sardinia provincia evenit, 50. prohibetur a pontifice maximo ire in provinciam, 51. moritur, 45, 44.
- Q. Fabius Vibulanus, consul, 4, 37. tribunus militum consulari potestate iterum, 49. *primus ejus tribunatus in Livio non reperitur: sed supplendus est ex Fastis Capitolinis et Diodoro, ad tertium ante annum, extremo Liviani libri IV. cap. 47. interrex, 51.*
- Fabraterni, populi, recipiuntur a Romanis in fidem, 8, 19.
- C. Fabricius, ad Pyrrhum missus, Epit. 13.
- C. Fabricius Luscinius, prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 33, 42. et 43. legatus, 37, 4.
- Fabrum centuriæ duæ in prima classe, 1, 43.
- Fæsulæ, 22, 3.
- Falarica, genus teli, 21, 8. 34, 14.
- Falcatæ quadrigæ, *vid. Quadrigæ.*
- Falerina tribus addita, 9, 20.
- Falerii, *vid. Falisci.*
- Falernus ager, 7, 26. 10, 20. et 21. 22, 13. dividitur, usque ad Vulturnum fluvium, plebi Romanæ, 8, 11.
- Falisci auxilio veniunt Veientibus et Fidenatibus, 4, 17. ad Veios, a Romanis obsessos, accedunt, 5, 8. adiunguntur castra Romanorum, *ibid. et* 13. vincuntur a Camillo, 19. eorum castra capiuntur, et urbs obsidetur, 26. magistri Faliscam juventutem prodentis supplicium, 27. Falisci dedunt se Romanis, *ibid.* rebellant, 7, 17. inducias quadraginta annorum impetrant, 22. iis bellum indicitur, 10, 45. pacem petentibus induciæ annuæ datæ, 46. eorum legati Romanos docent, Etruscis concilia de pace petenda habere, 10, 14.
- Faliscus ager, 10, 12. 26. et 27.
- Fames Romæ, 2, 34. 3, 32. tanta, ut multi ex plebe, capitibus obvolutis, se in Tiberim præcipitarent, 4, 12. *vid. et* 52. Capuæ, 25, 13.
- Fanum Æsculapii, tabulis pictis exornatum, 43, 6.
- Apollinis, et oraculum ad Hieran Comen, 38, 12. et 13.
- Dianæ, 1, 45.
- Feroniæ, 1, 30.
- Fanum Herculis, 40, 51.
- Palloris, 1, 27.
- Pavoris, *ibid.*
- Proserpinæ, 29, 18. expulsum a Plennio, 29, 8. et 18. *vid. et* 31, 12. 32, 1.
- Quietis, 4, 41.
- Termini, 1, 55.
- Voltumæ, 4, 23. 25. et 61. 5, 17. 6, 2.
- Fanum quomodo differat ab æde, 10, 37.
- Fanorum expiatio in libris per duum viros quesita, 5, 50.
- in Fanis omnibus, in quibus lectisterium majorem partem anni fieri solet, consules res divinas majoribus hostiis faciunt, 36, 1.
- Farris selibræ M. Manlio datæ, 5, 47.
- Fasces non ambo consules in urbe habent, 2, 1.
- populo submissi a P. Valerio, 2, 7.
- capti a Pœnis, ponuntur ante tribunal imperatoris, 25, 16.
- a multitudine concitata franguntur, 2, 55. 3, 49.
- Fasti dies facti a rege Numa, 1, 19.
- Fastos circa forum in albo proponit Flavius, ut, quando lege agi posset, sciretur, 9, 46.
- Fasti, in quos nomina consulum dictatorumque eum eorum rebus gestis referebantur, 9, 18.
- Fatales libri, *vid. Sibyllini, et Libri.*
- Fauces ad Antigoniam, 32, 5.
- Fauces Isthmi, 32, 21.
- Fauces Thessaliam ab Athamania dividendes, 32, 14.
- Fauces, quæ ferunt in Tempe, 33, 13.
- Faucia curia, 9, 38.
- Faucula Cluvia, *vid. Cluvia.*
- Fauni ædes, facta in Insula ex pecunia multatitia, 33, 42. dedicata, 34, 53.
- Faventia, Epit. 88.
- Faveria, oppidum Istriæ, vi capitur a Romanis, 41, 15.
- Favonii venti, 37, 23.
- Faustulus, regii pecoris magister, Remuli et Remi servator et educator, 1, 4. et 5.
- Faustus, Sullæ filius, *vid. Cornelius.*
- Fax ingens arsit in celo. *vid. Prodigium.*
- Facibus ardentibus armata multitudo, 4, 33.
- Facibus ardentibus anguibusque prælatis sacerdotes Tarquiniensium militum Romanum terrent, 7, 17.
- Februariæ Kalendæ, 37, 58.
- Fecenia Hispala, *vid. Hispala.*
- Fecialium cærimonie in sanciendo federibus, 1, 24. 9, 5. in indicendo bello, 1, 32.
- Feciales mittuntur ad res repetendas,

- 4, 30, 7, 6. 9. 16. et 32. 8, 22. 9, 45, 10, 12.
- Feciales jubentur ire ad fœdus ferendum 30, 43.
- Fecialium collegium consultum de ratione indicendi belli, 31, 8. 36, 3.
- Felsina, oppidum, 33, 37.
- Fenectani campi, 8, 12.
- Feralia, 35, 7.
- Ferentinæ lucus, 1, 50. et 52. 7, 25.
- Ferentina aqua, 1, 51. Ferentinum caput, 2, 38.
- Ferentinum, oppidum, 4, 51. et 61. 7, 9. *vid.* et 10, 34. 32, 2.
- Ferentinati populo sum leges redditæ, 9, 43. *vid.* et 34, 42.
- Ferentum, *sive* Forentum oppidum, 9, 20. Ferentani, *sive* Forentani vincuntur, 16.
- Feretrius Jupiter, *vid.* Jupiter.
- Feriæ per novem dies actæ, quod lapidibus pluiasset, 1, 31.
- per triduum, 3, 5.
- Feriarum constituendarum causa dictator creatus, 7, 28.
- Feriæ Latinæ, 5, 17. et 19. 21, 63. 22, 1. 32, 1.
- ob terræ motum per dies duodequadraginta, 35, 40.
- valetudinis populi causa indictæ, 42, 2.
- Feroniæ fanum, 1, 30. lucus et templum, 36, 11. 27, 4. ædes in Capenate, 33, 26.
- Feroniæ donum a libertinis mulieribus datum, 22, 1.
- Ferrariæ et argentariæ in Hispania, 34, 21.
- Fescenninus versus, 7, 2.
- Festum Dianæ per triduum Syracusis, 25, 23.
- Fibulis donati equites, 39, 31.
- Ficana capta ab Anco, et inde cives traducti Romam, 1, 33.
- Ficulnea vetus a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
- Ficulnensis via, quæ postea Nomentana, 3, 52.
- Ficus Ruminalis, 1, 4. ad eam simulacra infantum, conditorum urbis, sub uberibus lupæ posita, 10, 23.
- Fidei sollemne a Numa Pompilio institutum, 1, 21.
- in Fidem se permittentes, quo jure fuerint apud Romanos, 36, 28.
- Fidenæ, colonia Romanorum, 1, 27. 4, 17. deficiuntur ad Veientes, *ibid.* capiuntur, 4, 22. 33. et 34.
- Fidenates bellum inferunt Romanis, 1, 14. vincuntur, *ibid.* alterum cum Romanis bellum, 27. vincuntur, *ibid.* obsidentur, 2, 19. occidunt legatos Romanorum, 4, 17. populabundi decedunt in agrum Romanum, 21.
- vincuntur, multique sub corona venundantur, 33, 34.
- Fidentia, Epit. 88.
- Filo velatum fecialis caput, 1, 32.
- C. Fimbria L. Valerium Flaccum occidit, Epit. 82. ipse occiditur a servo suo, Epit. 83.
- Fimius bubulus pro lignis, 38, 18.
- Firmanorum fides in Romanos laudata, 27, 10.
- Firmana cohors, 44, 40.
- Flaccus, *vid.* Fulvius et Valerius.
- Flamen Dialis, *vid.* Dialis.
- Martis, 1, 30. 29, 11. 45, 15.
- Quirinalis, 1, 20. 5, 40. 24, 8. 37, 47. et 51.
- Flamines bigis, curru arcuato, ad Fidei sacrarium vehi jubet Numa, 1, 21.
- Flaminibus cura sacrorum demandata, 1, 33.
- Flaminum Vestaliumque hospitium, a Cæritibus religiose cultum, 7, 20.
- Flamines abesse a sacris non possunt, atque adeo in provinciam ire vetantur a pontifice maximo, 19, 53. 37, 51. *vid.* et 24, 8.
- L. Flamininus, 43, 11. *De ceteris Flaminibus vid.* Quintius.
- Flaminus circus, 3, 54. 27, 21. 40, 52.
- Flaminia prata, 3, 54. et 63.
- via, 22, 11. 39, 2.
- C. Flaminius, censor, viam munit, et circum exstruit, 23, 23.
- iterum consul, 21, 57. clam in provinciam abit, et Arimini consulatum init, 15. et 63. de eo querelæ Romanorum, 22, 1. ejus ferocia, 3. ad Trasimenum lacum circumventus ab Annibale, in prælio cadit, 4—6.
- C. Flaminius, quæstor, 26, 47. ædilis curulis, 33, 42. tritici decies centum millia binis æris populo dividit, *ibid.* creatur prætor, 34, 54. sortitur Hispaniam citeriorem, 55. in Hispania expugnat Litabrum oppidum, 35, 22. creatur consul, 38, 42. defendit M. Fulvium contra Ambracienses, 43. Friniates Ligures, pluribus secundis præliis factis, in deditionem accipit, iisque arma adimit, 39, 2. domat Apuanos, *ibid.* viam a Bononia perducit Arretium, *ibid.* triumvir coloniz Aquileiam deducendæ, 39, 55. 40, 34.
- Q. Flaminius creatur decemvir agro dividendo, 31, 4.
- Flamma circa caput Servii infantis dormientis, 1, 39.
- Flamma, a capite concionantis Marci emicans, 25, 39.
- Flamma, in proris navium prælata, arceat hostes, ne propius accedant, 37, 11.

- Flavius Lucanus, prætor, 25, 16. pro-
dit Ti. Græchum, *ibid.*
- C. Flavius Cn. F. scriba humilique for-
tuna ortus, ædilis curulis, 9, 46.
certat adversus nobiles, *ibid.* ius ci-
vile, repositum in penetralibus pon-
tificum, evulgat, *ibid.* Fastos circa
forum in albo proponit, *ibid.* dedicat
eodem Concordiæ, *ibid.* curulem sel-
lam sibi adferri jubet, quoniam nobi-
lium nemo ei assurgeret, *ibid.*
- M. Flavius dat viscerationem populo
in funere matris, 8, 22. tribunus
plebis, 37. fert ad populum, ut in
Tusculanos animadvertatur, *ibid.*
- M. Flavoleius, centurio, 2, 45.
- Florasia, virgo vestalis, stupri com-
perta, 22, 57.
- Flumen insanavit sanguine. *vid.* Prodi-
gium.
- Flumentana porta, 6, 20, 35, 21.
- Fœderis feriendi ritus, 1, 24.
- Fœderum tria genera, 34, 57.
- de Fœderum jure inter Romanos Car-
thaginensesque disceptatio, 21, 19.
- Fœdus Romanorum cum Pœnis, 30,
37. *et* 43.
- cum Ætolis, 26, 24, 38, 9.
- cum Philippo, 29, 11, 33, 30.
- cum Nabide, 34, 35.
- Antiocho, 38, 38.
- Philippi cum Annibale, 23, 33.
- Fœnus unciarium, 7, 16. *vid.* *et* 7, 21.
seminciarium factum ex unciario,
7, 27.
- Fœnore obruti debitores, 35, 7.
- Fœneratores mulcantur, 7, 28, 10,
23, 35, 41. eorum improbitas, 8, 28.
- Fœneratores ex Sardinia fugantur, 32,
37.
- Fons Herculis, 22, 1.
- M. Fonteius creatur prætor, 45, 44.
- P. Fonteius Balbus creatur prætor,
44, 17. sortitur Hispaniam, *ibid.*
- P. Fonteius Capito, prætor, 43, 11.
sortitur Sardiniam, 17.
- T. Fonteius, legatus, 25, 34, 26, 17.
- T. Fonteius Capito creatur prætor,
40, 59. sortitur Hispaniam ulterio-
rem, 41, 2. proconsul in Hispania
manere jubetur, 19.
- Fontinalis porta, 35, 10.
- Forem ex æde Lunæ, quæ in Aventino
est, raptam fert atrox tempestas, et
in posticis parietibus Cereris templi
adfigit, 40, 2.
- Fores Sulpicii, tribuni militum, virga
percutit lictor, 6, 34.
- Fori in circo, 1, 35. *et* 56.
- Fori publici, 29, 37.
- Formiæ, 35, 21.
- Formiana saxa, 22, 16.
- Formianis civitas siue suffragio data,
8, 14. tum longo post tempore suf-
fragii latio, 38, 36.
- Formianus ager, 10, 31.
- Formianus mons, 39, 44.
- Formix in Capitolio, cum septem signis
auratis, et duobus equis, positus a
P. Cornelio Scipione Africano, 37, 3.
- Fornices duo de manubiis facti ab L.
Sertinio, 33, 37.
- Fornices in Muro, apti ad excurren-
dum, 36, 23.
- Fornicata via, 22, 36.
- Fortunæ ædes Præneste, 23, 19. Roma
intra portam Carmentalem incendio
absumitur, 24, 47. reficitur, 25, 7.
in foro Boario, 33, 27.
- Equestris, 40, 40. *et* 44, 42, 3. *et* 10.
- Fortis Fortunæ ædes, 10, 46, 27, 11.
- Fortunæ muliebria templum, 2, 40.
- Primigeniæ ædes in colle Quiri-
nali, 34, 53, 43, 15. *vid.* *et* 29, 36.
- Fortunæ in Algido supplicatio impe-
rata, 21, 62.
- Foruli, vicus, 26, 11.
- Forum Romæ, 1, 12.
- ornatum scutis auratis Samni-
tium, 9, 40. inde initium fori or-
nandi ab ædilibus, *ibid.*
- medium specu vasto collapsum in
immensam altitudinem, 7, 6.
- circa Forum fastos in albo proponit C.
Flavius, ut, quando lege agi posset,
sciretur, 9, 46.
- in Forum per viatorem accitæ matro-
næ veneficæ, 8, 18.
- in Foro medio captivi et defectionis
auctores virgis cæsi et securi per-
cussi, 7, 19, 9, 24, 28, 28.
- in Foro suggestum adornatum rostris
navium Antiatum, unde Rostra, 8, 14.
- Forum Boarium, 10, 23, 21, 62, 22,
57, 27, 37, 29, 37, 35, 40. in foro
Boario ante Fortunæ ædem fornix fac-
tus ab L. Sertinio, 33, 27.
- Olitorium, 21, 62, 40, 34. in foro
Olitorio ædes Junonis Sospitiæ dedi-
cata, 34, 53.
- Piscatorium, 26, 27, 40, 51.
- extra portam Trigeminam, 40, 51.
- Forum quæstorum in castris, 41, 6.
- M. Foslius, tribunus militum consulari
potestate, 4, 25.
- M. Foslius Flaccinator consul creatur, 9,
20. magister equitum, 26. iterum, 28.
- Fossa Clivilla, 1, 23, 2, 39.
- Græca, 28, 46.
- Quiritium, opus Anci regis, 1, 38.
- Frater fratri, etiam filium habenti, suc-
cedit in principatum apud Hispanos,
28, 21. item apud Numidas, 29, 29.
- Fregellæ, colonia Romanorum, 8, 22.
occupatur a Samnitibus, 9, 12.
- Fregellana arx capitur a Samnitibus, 9,
28. recipitur, *ibid.*

- Fregellanorum in Romanos fides, 27, 10. equitum fortitudo, 26. *et* 27.
 Fregellanus ager, 26, 9.
 Fregensæ, colonis, negatur vacatio rei navalis, 36, 3.
 Frentani, populus, uno prælio debellatur, 9, 16. oratores mittunt Romam, petentes pacem, 45. iis fœdus datum, *ibid.*
 Frentanus ager, 27, 43.
 Fresilia, urbs, capitur a Romanis, 10, 3.
 Friniates Ligures C. Flaminius consul, pluribus præliis secundis factis, in deditionem accipit, iisque arma adimit, 39, 2.
 Frontalia elephantorum, 37, 40.
 Frumentum ex Campania aliisque locis Romam advehitur, 2, 34. *et* 52.
 Frumentum quaternis æris populo vaticum descriptum, 30, 26. 31, 4. binis æris, 31, 50. 33, 42.
 Frumentum pro vectura nautis relictum, 30, 38.
 Frumentum duplex militi post victoriam, iterumque post triumphum, a L. Scipione datum, 37, 59.
 Frumenti duæ decumæ exactæ, 36, 2. 37, 2.
 Frusinas ager, 26, 9.
 Frusinates conjurantes damnantur tertia parte agri, 10, 1. capita conjurationis, virgis cæsi, securi percutiuntur, *ibid.*
 Frusino, 27, 37.
 Fucinus lacus, 4, 57.
 Fuga impedita, dum dux milites a suis haberi jubet pro hostibus, 37, 43.
 C. Fulcinius, legatus, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei statua publice in Rostris posita, *ibid.*
 Fulfulæ, urbs in Samnio, 24, 20.
 Fulmen aureum pondo quinquaginta donum Jovi factum, 22, 1.
 Fulmine ictus Romulus Silvius, 1, 3.
 Fulmine multi icti milites, 10, 31.
 Fulmine icta Spei ædes. *vid.* Prodigium.
 Fulvia, M. Antonii uxor, Epit. 125.
 Fulvius Flaccus, legatus, 22, 12.
 C. Fulvius, quæstor, Annibali traditur, 21, 59.
 C. Fulvius, legatus, 26, 14. *et* 33. 27, 8.
 C. Fulvius Curvus, ædilis plebeius, 10, 28.
 Cn. Fulvius, legatus, 10, 4. consul, 11. vincit Samnites, 12. triumphat, *ibid.* proprætor, 26. Etruriam fines depopulatur, 27. vincit Etruscos, 30.
 Cn. Fulvius, prætor, 36, 45. sortitur jurisdictionem peregrinam, 37, 2.
 Cn. Fulvius Centumalus, ædilis curulis, 24, 43. prætor creatur, *ibid.* ei evenit provincia Suessula, 44. creatur consul, 25, 41, 26, 1. ei prorogatur imperium, 28. vincitur ab Annibale ad Herdoneam, et cum undecim tribunis cadit, 27, 1.
 Cn. Fulvius Flaccus, prætor, 25, 2. sortitur Apuliam, 3. prosperis rebus solutus ad socordiam, 20. ad Herdoneam vincitur ab Annibale, 21. ob exercitum in Apulia amissum ei dies dicta, 26, 2. prima pecunia, mox capite in eum anquiritur, 3. it Tarchinios in exilium, *ibid.*
 Cn. Fulvius movetur senatu a fratre censore, 41, 32.
 Cn. Fulvius Gillo, creatur prætor, 45, 14. sortitur Hispaniam citeriorem, 16.
 L. Fulvius consul creatur, 8, 38. magister equitum, 9, 21.
 M. Fulvius, secundum quosdam auctores, consul suffectus Ti. Minucio, 9, 44.
 M. Fulvius, tribunus militum, 10, 14.
 M. Fulvius, tribunus militum, occiditur in pugna, 27, 12.
 M. Fulvius, tribunus plebis, 32, 7.
 M. Fulvius, legatus, 43, 1.
 M. Fulvius Centumalus, prætor, 35, 10. 20. 23. *et* 24. sortitur jurisdictionem urbanam, 20.
 M. Fulvius Flaccus, decemvir agro dividendo, 31, 4.
 M. Fulvius Flaccus, triumvir colonis deducendæ, 39, 44.
 M. Fulvius Flaccus, legatus in Macedoniam, 43, 13.
 M. Fulvius Nobilior, ædilis curulis, 33, 42.
 creatur prætor, 34, 54. sortitur Hispaniam ulteriorem, 55.
 Vaccæos, Vectones, et Celtiberos fundit fugatque, 35, 7.
 proconsul, multa prospere gerit, 22.
 ovans urbem ingreditur, 36, 21. *et* 39.
 creatur consul, 37, 47. ei provincia Ætolia evenit, 50.
 proficiscitur in Epirum, 38, 3. Ambraciam urbem oppugnat, 4—9. donatur corona aurea centum et quinquaginta pondo, *ibid.* perdoctis Ætolis, recipit Cephalleniam, 28. *et* 29. componit res Achæorum, 30. comitiorum causa proficiscitur Romam, 35. redit in provinciam, eique in annum prorogatum imperium, *ibid.* eum accusant Ambracienses, 43. defenditur a C. Flamini, *ibid.*
 ex Ætolia rediens, petit triumphum, 39, 4. M. Aburius, tribunus plebis, intercedit, *ibid.* Gracchi oratio pro M. Fulvio, 5. triumphat de Ætolis et Cephallenia, *ibid.* per dies decem, ludos, quos voverat Ætolico bello, facit, 22. censuram petit, 40.

- creatur triumvir coloniis deducendis, 44.
 censor, 40, 45. reconciliatur cum M. Æmilio collega, 46. ejus opera publica, 51. lustrum condit, 41, 2.
M. Fulvius Nobilior, tribunus militum, mensibus suis dimittit legionem: obque id factum in Hispaniam relegatur, 40, 41.
M. Fulvius Nobilior, tribunus plebis, 42, 32.
M. Fulvius Petinus, consul, 10, 9.
Q. Fulvius, ædilis curulis, 30, 39.
Q. Fulvius, tribunus plebis, 32, 28.
Q. Fulvius, legatus, 32, 36.
Q. Fulvius M. F. triumvir epulo cooptatur, 40, 42.
Q. Fulvius Flaccus pontifex, 23, 21. prætor, 24. sortitur jurisdictionem urbanam, 30. prætor refectus cum jurisdictione urbana, 24, 9. magister equitum, 25, 2. tertium consul, *ibid.* pontificatum maximum petens, repulsam patitur, 5. Hannonis castra oppugnat, eaque capit, 13. et 14. ei prorogatum imperium, 26, 1. Capuam obsidet, 4. Romam euntem Annibalem sequitur, 8. et 9. ingreditur Romam cum exercitu, 10. virgis cædi et securi percussus jubet senatores Campanos, 15. accusatur a Campanis, 27. et 33. dictator dicitur, 27, 5. iis comitiis, quæ habebat ipse, creatur consul quartum, 6. ejus senescit fama, 20. ei prorogatur in annum imperium, 22. iterum, 35.
Q. Fulvius Flaccus, ædilis plebis, 38, 35. creatur prætor, et sortitur Sardiniam, 42. legatus Æmilii Paulli, 40, 27. consul, 37. bellum gerit cum Apuanis Liguribus, 41.
Q. Fulvius Flaccus, ædilis curulis designatus, petit præturam, impetrassetque, nisi senatus comitia sustulisset, 39, 39. fit prætor, 56. sortitur Hispaniam citeriorem, 40, 1. Urbicam, oppidum, capit, 16. ejus res gestæ adversus Celtiberos, 30. et 33. rursum vincit Celtiberos, 39. et 40. ædem Fortunæ Equestri et ludos Jovi vovet, *ibid.* pontifex cooptatur, 40, 42. creatur consul, quum extra urbem triumphii causa esset, 43. de Celtiberis triumphat, *ibid.* ejus ludi, 45. creatur censor, 41, 32. fratrem germanum et consortem senatu movet, *ibid.* ejus opera publica, *ibid.* ædem Fortunæ Equestris enixo studio facit, et ex æde Junonis Laciniæ marmoreas tegulas detrahbat, 42, 3. ædem Fortunæ Equestris dedicat, 16. laqueo sibi gulam frangit, 28.
Q. Fulvius Nobilior, triumvir coloniis deducende, 39, 44.
Q. Fulvius Gillo, legatus Scipionis, 30, 21. prætor, 31, 4. sortitur Siciliam, 6.
Fundanis populis civitas sine suffragio data, 8, 14. sociant se Privernatibus bello Romanos lacerantibus, 19. orant veniam, *ibid.* iis datur latio suffragii, 38, 36.
M. Fundanius, tribunus plebis ad plebem fert de lege Oppia abroganda, 34, 1.
M. Fundanius Fundulus, ædilis plebeius, aliquot matronas probri accusat, 25, 2. Fundi ædes Jovis, 41, 32.
Fundæ prævalidis descriptio, 38, 29.
Funditores in exercitu Pyrrhi, 27, 38, 36, 18.
 — Achæi, eorumque in bello maximum momentum, 38, 29.
 — Baleares, eorumque peritis, 28, 37. *vid. et* 21, 21.
 — Cyrtæi, 37, 40.
Funebres laudationes, 2, 47. et 61. matronis concessæ, 5, 50.
Funebres laudes vitiant historiam, 8, 46.
Funebres ludi, 28, 21. *vid.* Ludi.
Funus proscutis vulsum datum, 38, 55.
in Funus Menenii, collati a populo sextantes, 2, 33. in Valerii consulis, quadrantæ, 2, 18.
Funera Romanorum ducum curata ab Annibale, 22, 52. 25, 17. 27, 28.
Furcæ Caudinæ, *vid.* Caudium.
Furiæ genti fato quodam data Gallica bella, 31, 48.
Furii et Fusii iidem, 3, 4.
Furius, legatus, frater Sp. Furi consulis, ab Æquis cæditur, 3, 5.
Agr. Furius, consul, 3, 66. collegæ summam imperii concedens, ab eo vicissim honoratur, 70.
Agr. Furius, tribunus militum consulari potestate, 5, 32. adversus Salpinatæ bellum gerit, *ibid.*
C. Furius damnavit navalis, 41, 5. legatus, 43, 11.
C. Furius Aculeo, quæstor L. Scipionis, damnatur, 38, 55.
C. Furius Pacilus, consul, 4, 12. censor, probavit villam publicam in campo Martio, 22. Mamercum Æmilium, qui censuram ad unius anni et sex mensium spatium redegerat, ærarium facit, 24. *vid. et* 9, 38. tribunus militum consulari potestate, 4, 31.
C. Furius Pacilus consul creatur, 4, 52.
L. Furius, consul, resistit agrariæ legi, 2, 54. post consulatum fit reus ad populum, *ibid.* tribunus, qui eum accusabat, mortuus domi inventus, *ibid.*
L. Furius, tribunus militum consulari potestate cum Camillo, 6, 22. ejus temeraria adversus collegam proter-

- via, 22. pugna initio impropera, et corrigendæ culpæ studium, 24. moderatio in eum Camilli, 25.
- L. Furius, tribunus plebis, 9, 42.
- L. Furius Bibaculus, questor, in prælio ad Cannas occisus, 22, 49.
- L. Furius Camillus, dictator, reddit Patribus possessionem pristinam consulatus, 7, 24. ob id meritum consul creatur, *ibid.* collega mortuo, solus rempublicam et bellum Gallicum administrat, 25. vincit Gallos, 26. adversus Græcos ad oram maritimam profectus, nullam memorabilem rem gerit, *ibid.* dictator in pugna adversus Auruncos, vovet ædem Junoni Monetæ, 28.
- L. Furius Camillus, consul, 8, 13. capit Pedum oppidum, *ibid.* triumphat, *ibid.* statua equestria ei in foro posita, *ibid.* ejus oratio ad senatum de Latinis populis, *ibid.* consul iterum, 29.
- L. Furius Medullinus. (*In hoc nomine tanti errores implicant apud Livium, ut haud facile ad liquidum perducere res possit. Nec tanti est. Itaque apponemus notam eorum locorum, in quibus L. Furius Medullinus aliquem magistratum gessisse dicitur, licet non omnia in unum hominem convenient, et sint in duos treve disperienda, ut constat ex Sigonio ad 4, 44.*)
- L. Furius Medullinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25. et 36. iterum, 44. creatur consul, 51. consul iterum, 54. et 61. tribunus militum consulari potestate, quum jam fuisset eo honore esset, 57. tertium, 5, 14. quartum, 16. quintum, 24. sextum, 26. septimum, 32.
- L. Furius Purpureo, tribunus militum, 27, 2. prætor, 31, 4. sortitur Galliam, 6. et 10. Gallos vincit, 21. petit triumphum, 47. de ea re variæ in senatu sententiæ, 48. triumphat, 49. creatur consul, 38, 24. per tribum Sappiniam in Boios venit, 37. populat agrum Boiorum, *ibid.* sedes ab eo votæ, 34, 53. 35, 41. legatus, 37, 56. resistit Cn. Manlio, triumphum petenti, 38, 44. et 45. *vid.* et 64. magna contentione censuram petit, 39, 40. legatus in Galliam Transalpinam mittitur, 54.
- L. Furius Purpureo, legatus ad concilium Aetolorum, 31, 29. ejus oratio, 31.
- L. Furius Philus, creatur prætor, 42, 28. sortitur Sardiniam, 31. pontifex moritur, 43, 13.
- M. Furius defendit in senatu M. Aurelium, quem accusabant legati Philippi, 40, 42.
- M. Furius, legatus, 31, 21.
- M. Furius Camillus, tribunus militum consulari potestate, 5, 1. iterum, 10. contra Faliscos profisciscitur, 12. tertium tribunus militum consulari potestate, 14. a Capua ingentes prædas agit, *ibid.* interrex, 17. dictator, 19. ludos magnos ex senatûsconsulto vovet, *ibid.* vincit Faliscos, *ibid.* cuniculum in arcem Veiorum agit, *ibid.* Veios capit, 21. ejus precatio, *ibid.* curru equis albis juncto triumphans urbem ingreditur, 23. resistit legi de transmigando Veios, 25. religionem injicit de decima prædæ Veientanæ, *ibid.* tribunus militum consulari potestate quartum, 26. Faliscum ludi magistrum, puerorum proditorem, remittit Falerios, 27. invehitur in plebem, 29. senatum incitat adversus legem, 30. creatur interrex, 31. ei ab L. Apuleio, trib. pl. dies dicta, 32. abijt in exsilium, et absens quindecim millibus gravis æris damnatur, *ibid.* concitat Ardeates ad opprimendos Gallos populatores, 44. et 45. revocatur, et dictator dicitur, 46. cæsis Galliis triumphat, 49. diligentissimus religionem cultor, 50. prohibet nigriari Veios, habetque super ea re ad populum orationem, 51. et *segg.*
- interrex, 6, 1. dictator tertium, 2. capit Volscorum castra, *ibid.* recipit Sutrium, ab Etruscis captum, 3. triumphat, 4. tribunus militum consulari potestate quintum, 6. ei regimen omnium rerum collegæ permittunt, *ibid.* ejus res gestæ, 7—10. in eum Manlii Capitolini livor, 11. fit tribunus militum consulari potestate sextum, 18. septimum, 22. ejus moderatio in collegam, et victoria de hostibus, 23—25. dictator quartum creatur, 38. certamen inter eum et tribunos plebis, *ibid.* se abdicat magistratu, *ibid.* dictator quintum creatus, 42. victis Galliis, triumphat, *ibid.* discordias inter ordines sedat, *ibid.* ejus mors et laudes, 7, 1.
- M. Furius Crassipes, coloniæ deducendæ triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, 34, 53. *vid.* et 35, 40. prætor creatus, sortitur Galliam, 38, 42. insontibus Cenomanis arma adempta reddere jubetur a senatu, et provincia decedere, 39, 8. prætor iterum, 41, 33. sortitur Siciliam, 42, 1.
- M. Furius Luscus, adilis plebis, 39, 7.
- P. Furius, triumvir agro dando, 8, 1.
- P. Furius Philus, fit prætor iterum et sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 22, 35. *vid.* et 55. classem

accipit a Marcello collega, 57. redit ex Africa Lilybæum graviter saucius, 23, 11. censor, 24, 11. severe castigat vitia, 18. dies ei dicitur a L. Metello, tribuno plebis, quem senatu moverat, 43. mors ejus impedit, ne lustrum perficiatur, *ibid.* augur moritur, 25, 2.

P. Furius Philus, consularis viri filius, 22, 53.

P. Furius Philus, prætor creatus, obtinet Hispaniam citeriorem, 41, 26. ab Hispanis accusatus, Præneste in exilium abit, 43, 2.

Q. Furius, pontifex maximus, jubetur creare tribunos plebis, 3, 54.

Sex. Furius, consul, 2, 39.

Sp. Furius, consul, male rem gerit adversus Æquos, et in castris obsidetur, 3, 4. a T. Quintio liberatur, 5.

Sp. Furius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.

Sp. Furius M. F. Camillus, primus prætor, 7, 1.

Sp. Fusius, sive Furius, pater patratus, 1, 24.

Fustuarium, pœna militaris, 5, 6.

G.

Gabii, 1, 53. 24, 10. 26, 9. 41, 20. eos fraude capit Tarquinius Superbus, 1, 53. *et* 54. Gabii murus ac porta de cœlo tacta. *vid.* Prodigium.

Gabina via, 2, 11. 3, 6. 5, 49.

Gabini, 6, 21.

A. Gabinius, legatus, Epit. 76.

Gabinus ager vastatur a Volscis, 3, 8.

Gabinus cinctus, 5, 46. 8, 9. 10, 7.

Gabinus, præfectus præsidii Scodræ, regni Gentii, 45, 26.

Gades profectus Annibal, vota exsolvit Herculi, 21, 21. *vid. et* 24, 49. 26, 43. 28, 1.

Gaditana provincia, 28, 2.

Gaditani perfugæ pollicentur, se prodituros urbem et præsidium Punicum Romanis, 28, 23. patefacta proditione, conjurati Carthaginem devehuntur, 30. a Gaditanis Mago exigit pecuniam, 36. Gaditanos magistratus in crucem tollit, 37. Gaditani Romanis deduntur post Magonis ab Oceani ora discessum, *ibid.*

Gaditanis remissum, ne præfectus Gades mitteretur, 32, 2.

Gæso, 8, 8.

Gætali milites, 23, 18.

Gala Massylorum, Numidicæ gentis, rex, 24, 48. Masinissæ pater, 49. 29, 29.

jugitur Carthaginensibus, 24, 49. moritur, 29, 29.

Galatia, castellum, capitur ab Annibale, 26, 5.

Galba, *vid.* Sulpicius.

Galæsus, fluvius, quinque millia passuum a Tarento abest, 25, 11.

Galea, 1, 43. Galea cristatæ, 9, 40. 10, 38. Galeas gestare soliti milites in stationibus, 44, 33.

Galeagra, turris, 25, 23.

Galepus, urbs Thraciæ, 44, 45.

Galeria centuria juniorum, 27, 6.

Gallæci pop. Hispaniæ, Epit. 56.

Galli fanatici, matris Deum famuli, 37, 9.

transitus Gallorum in Italiam descriptus, locique et fines, quos tendere, 3, 34. *et* 35.

Galli, novi accolæ Etruscis, 5, 17. captos dulcedine fragum, maxime vini, transisse Alpes fama est, 32. ducentis ante annis, quam Roma caperetur, in Italiam transenderant, *ibid.* Tarquinio Prisco regnante Romæ, 34. eorum variis temporibus transitus in Italium descripti, *ibid. et* 35. postremi omnium transgressi Senones, Clusium oppugnant, 35. legati ad eos Romanorum, *ibid.* responsum Gallorum, 36. jure gentium a Romanis legatis violato, ipsi mittunt legatos Romanis, *ibid.* elusa sua legatione, Romanis iter intendunt, 37. vincunt Romanos ad Alliam, *ibid. et* 38. diripiunt et incendunt Romanam, 41. oppugnant frustra arcem Romanam, 43. repelluntur, 47. paciuntur cum Romanis, 48. *ve victis, ibid.* dum appenditur aurum, intervenit Camillus, dictator eosque pugnare jubet, et vincit, 49. iterum eos cedit, ita ut ne nuncius quidem supersit, *ibid.*

— rursus vincuntur a Camillo, 6, 42. ad tertium lapidem, Salaria via, trans pontem Anienis castra habent, 7, 9. post cœsum a T. Manlio Gallum eximia corporis magnitudine, relinquunt trepide castra, 9—11. alla cum Gallis bella, 2, 12—15. 23, 24. *et* 25. 8, 20. pugna M. Valerii Corvi, 7, 26. cum Gallis pacem ingenti pecunia redimunt Etrusci, 10, 10. eorum auxilia mercede sollicitata a Samnitibus et Etruscis, 18, 21.

Galli Senones delent legionem Romanam, 10, 26.

Galli, juncti cum Etruscis, Samnitibus, Umbris, vincuntur in Sentinati agro, 10, 27. *et* 29.

Gallorum in Italia, sub initia belli Annibalici, motus, 21, 25. *et* 26. *et* in-

- certi ac fluctuantes animi, 39. et 52. 22, 1.
- Galli Transalpini frustra sollicitantur a legatis Romanis contra Pœnos, 21, 20. ab Annibale partim donis conciliati, partim vi victi, 23. 24. et 26—28. in Venetiam transgressi, 39, 22. expelluntur a Romanis, 54. legationi super ea re missæ ad Transalpinos populos benigne respondetur, *ibid.* et 55.
- De rebus gestis Cæsaris adversus Gallos.* vid. C. Julius Cæsar.
- Gallorum manus in Hercynios saltus missa, 5, 34.
- Gallorum in Asiam transitus, 30, 16.
- Gallogræci dicuntur, 17. vid. Gallogræci.
- Gallorum auxilium a Perseo per avaritiam dimissum, 44, 27.
- Gallis procera corpora, promissæ et rutilatæ comæ, 38, 17. corpora intolerantissima laboris atque ætus, 10, 28. humori et friguri assæta, 5, 42. corpora his et animi magna vires, quam firma, 5, 42. molles ad laboris longæque viæ tædia, 22, 2. eorum mollia et fluida corpora, minime patientia sitis, decedere pugna cogit, 34, 47. prima eorum prælia plus, quam virorum, postrema minus, quam feminarum, 10, 28.
- Galli, gens nata in vanos tumultus, 5, 37. et 39. vid. et 28, 17. haudquam negligens religionum, 5, 46. auri avidissima, 21, 20.
- Galli in concilium veniunt armati, *ibid.* — super umbilicum pugnant nudi, 22, 46. 38, 21.
- ex calva hostium pocula faciunt, 23, 24.
- Gallorum ades, 28, 26.
- arma, 22, 46. 38, 17.
- Gallus et Galla vivi defodiuntur, 22, 57.
- Gallus cujusdam facinus, 28, 24.
- Gallicum aurum occultari a Patribus, criminatur M. Manlius, 6, 14.
- Gallicus ager, qui Gallorum Senonum fuerat, viritum populo divisus, 23, 14. 23, 44. 42, 4.
- Gallicus sinus, vid. Sinus.
- Gallienus tumultus, 7, 9. et 11.
- Galligræcia, 37, 8. 38, 12.
- Galligræcis bellum infert Cn. Manlius consul, 28, 12. 15. et 17. ejus belli gesta, 19—27. pax his data, 37. et 40. de his triumphus, 39, 6.
- Galligræci equites, 37, 40.
- Ganymedes, præfectus Ptolemæi, prodit Philippo Aëzum oppidum, 31, 16.
- Garamantes, 29, 33.
- Garitænes, hospes Philippi, ab eo occisa, 22, 21..
- Garuli, Liguriae populi, 41, 23.
- Cn. Gavillius Aquileiensis, 41, 5.
- L. Gavilius, *ibid.*
- Gaulotus, regulus Gallogræcorum Tectosagum, 38, 19.
- Gauzeleos, portus Andri insula, 31, 46.
- Gaurus, mons in Campania, 7, 32.
- Geganii ex Albanis principibus in Patres lecti, 1, 30.
- L. Geganius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- M. Geganius, tribunus militum consulari potestate, 6, 42.
- M. Geganius Macerinus, consul, sedat coitiones tribunorum, adversus nobilitatem juvenutem ortas, 8, 63. secundum consul, 4, 2. Volcos, Ardeam obsidentes, obsidet ipse, 9. vincit Volcos, et sub jugum mittit, 10. componit Ardeam res, *ibid.* redit in urbem triumphans, *ibid.* tertium consul, 17. censor, probavit villam publicam in campo Martio, 22. Mam. Æmilium, qui dictator censuram, quinquennalem eatenus, intra anni et sex mensium redegerat spatium, omni ignominia afficit, 24. vid. et 9, 33. et 34.
- Proculus Geganius Macerinus, consul, 4, 12.
- T. Geganius, consul, 2, 34.
- St. Gellius, vid. Statius.
- Gellius Egnatius, vid. Egnatius.
- L. Gellius, consul, Epit. 96.
- Gelo, Hieronis filius, deficit ad Pœnos, 23, 30. mors ejus adeo opportuna, ut patrem quoque suspicione adspersat, *ibid.* ejus, dum viveret, in cultu habitusque modestia, 24, 5.
- Geminus Metius, præfectus equitum Tusculanorum, iuit cum T. Manlio singulare certamen, 8, 7. vincitur, et interficitur, *ibid.*
- Genio Deo quinque majores hostium castris, 21, 62.
- Genus, urbs, 21, 32. capitur a Megone, Amilcaris filio, 28, 46. ab eo diruta, exedificatur a Romanis, 30, 1.
- C. Genucius, inter primos augures e plebe creatos, 10, 9.
- Cn. Genucius, tribunus plebis, domi suæ occisus, 2, 54.
- Cn. Genucius plebeius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13. iterum tribunus militum, 18. præcipitatus in insidias, ante signa inter primos cadit, *ibid.*
- Cn. Genucius, consul, 7, 3.
- L. Genucius, ex plebe consul, 7, 1. secundum consul, 4. adversus Horatios profectus, male rem gerit, 6. interficitur, *ibid.*

- L. Genucius, tribunus plebis, fert ad populum, ne fœnerare liceat, 7, 42.
 L. Genucius, consul, 10, 1.
 L. Genucius, ad regem Syphacem legatus, 27, 4.
 M. Genucius, consul, 4, 1.
 M. Genucius, tribunus militum secundæ legionis, interficitur in prælio cum Boiis, 35, 5.
 T. Genucius, tribunus plebis, auctor agrariæ legis, diem dicit T. Menenio, 2, 52.
 T. Genucius decemvir creatur, 31, 33.
 Gentem habere se solos, patricii gloriantur, 10, 8.
 Gentis enuptio, 39, 19.
 Gentilitia sacra, 5, 52.
 Gentius, Illyriorum rex, variis criminibus insimulatus apud senatum, legatos Romam mittit ad purgandum se, 40, 42. eum suspectum Issenses legati faciunt, tamquam uno animo viventem cum Perseo, 42, 26. ad eum legati Romani, *ibid.* est Romanis suspectus, 43, 11. obsidibus ultro citroque datis, fœdus facit cum Perseo, 44, 23. conjicit legatos Romanos in carcerem, 27. pecunia pacta fraudatur a Perseo, decem tantummodo talentis acceptis, *ibid.* ejus genus et facta, 30. copiæ, *ibid.* vincitur a Romanis, 31. petit inducias, *ibid.* dedit se in potestatem Anicii prætoris, *ibid.* in custodiam traditur, *ibid.* cum conjuge et liberis in triumphum ducitur ante currum L. Anicii prætoris, 45, 43. Spolegium mittitur, in custodiam, *ibid.*
 Genusus, amnis, 44, 30.
 Geræsticus portus Teiorum, 37, 27. et 28.
 Geræstus, nobilis Rubicæ portus, 31, 45.
 Gergithum, oppidum, 38, 39.
 Gergovia, urbs, Epit. 107.
 Germania, Epit. 104. 105. 107. 137.
 Germanici saltus, 9, 36.
 Geronium, *sive* Gerunium, urbs, 22, 18. 24. et 39.
 Gerrunium, castellum, 31, 27.
 Geryon, 1, 7. Epit. 60.
 Gisgo, legatus ad Philippum, 23, 34.
 Gisgo, dissuadens pacem, ab Annibale e superiore loco detrahitur, 30, 37.
 Gisgo, Hamilcaris filius, Epit. 48.
 Gitanæ, Epiri oppidum, 42, 38.
 Gladiatores apud Campanos dicti Samnites, 9, 40.
 Gladiatoria spectacula, 23, 30. 28, 21. 31, 60. 39, 46. 41, 33.
 Gladius et parma sunt arma velutum, 31, 35.
 — ponderi additur ab insolente Gallo, 5, 48.
 Gladii Arabum sagittariorum, insidentium camelis, tenues, longi quaterum cubita, 37, 40.
 — Gallorum inepti, 22, 46.
 — Hispanienses, 7, 10. 22, 46. 31, 34.
 Gladiis dextrictis disincti destituuntur milites, ignominie causa, 27, 13.
 Glarea substructæ marginatæque viæ, 41, 32.
 Gnidus, *vid.* Cnidus.
 Gnossii, 37, 60. 42, 51.
 Gnossus, Epit. 99.
 Gomphi, urbs Thesaliæ, 31, 41. 32, 14. 36, 13. 38, 2.
 Gonnus, *sive* Gonnus, 33, 10. 36, 10. 42, 54. oppidum, situm in faucibus, qua Tempe addeuntur, *ibid.* et 36, 10. 42, 67. 44, 6.
 Gonnocondylum, oppidum Perræbiæ, 39, 25.
 Gordium, oppidum, 38, 18.
 Gordiutichus, locus, 38, 13.
 Gorgopas præstet urbi Gythio, 34, 29. interficit Dexagoridam, urbem prodere volentem Romanis, *ibid.*
 Gortynii quingenti, duce Cydate, se jungunt Quintio consuli, 33, 3. *vid.* et 37, 60.
 Gracchus, *vid.* Sempronius.
 C. Gracchus interimitur, Epit. 61.
 Gracchi, Epit. 59.
 Gracchus Clælius, *vid.* Clælius.
 Gracchuria, oppidum Hispaniæ, 41, 8.
 Grativus Mars, *vid.* Mars.
 Græcia ulterior, 7, 26.
 — major, 31, 7. post cladem Romanorum ad Cannas, deficit ad Pœnos, 22, 61.
 Græcia libertate donata a Romanis, 33, 32.
 Græciæ civitates tria habent principum genera, 45, 31. a Romanorum fautoribus ceteri vexantur, *ibid.*
 Græca calliditas, 42, 47.
 Græca fossa, 28, 46.
 Græcæ fabulæ, 28, 43.
 Græcarum artium opera quando primum admirati sint Romani, 25, 40.
 Græci, gens lingua magis strenua, quam factis, 8, 22.
 — barbaris sunt natura hostes, 31, 29.
 — sunt omnium eruditissimi, 39, 8.
 — Asiatici sunt levissima hominum genera, et servituti nata, 36, 17.
 Græci septem libri, de sapientiæ disciplina, inventi in sepulcro Numæ, 40, 29.
 Græcis litteris, Livii ævo, instituta inventus Romana, 9, 36.
 Græco ritu decemviri sacra faciunt Apollini, Dianæ, et Latonæ, 35, 12.

classis mare Tuscum, oram-
cis Antiatis, et Tiberis ostia,
7, 25. a Siciliæ tyrannis, ut
missa, 26.

asis, ad Italici litora appulsa,
hurias, urbem, 10, 2. mari
o ad litus Venetorum perve-
lque cæduuntur a Patavinis
ibid.

levissimi quique, Parthorum
glorias, contra nomen Roma-
vent, 9, 18.

Græca vivi defodiuntur, 22, 57.
nobilis, auctor Bacchanalium,
schanalia.

corona obsidionalis, 7, 37.
tonitru prælium prohibent, 2,
11.

Epit. 97.

colonia in agro Etrusco, 40,
20.

lucio ad Lacinia Junonis sine
pascentes, et ultro ad stabula
es, 24, 3.

im, Lucania oppidum, 23, 37.

filius Masinissæ, a patre Ro-
mittitur, 42, 23. respondet lega-
thaginensium de patre queren-
24. dimittitur cum donis, *ibid.*
gatus Romam, 43, 3.

um Cynosarges Athenis, 31, 24.
rabis Argis, 34, 26.

Tarentinorum jubet occludi
s, 29, 19.

Baleares appellantur, quia
nudi agunt, Epit. 60.

urbs, 36, 10, 42, 54.

urbs valida, omniumque ma-
rum rerum Lacedæmoniis re-
rum, 34, 29. capitur a T.

o, *ibid.* oppugnatur a Nabide,
tur, 35, 27.

H.

vid. Adria.

vid. Æmus.

m, fluvius, 42, 53.

i, oppidum, 42, 46. *et* 56. op-
um et captum a Romanis, 63.
r a fundamentis, *ibid.*

, 42, 44.

assus, civitas, 37, 10. *et* 16.

assenses, 33, 20.

uvius, 38, 16. *et* 25.

bsunt a Cumis tria millia pas-
33, 35. Hamis statum sacrifi-
et nocturnum sacrum, *ibid.*

r, *vid.* Amilcar.

ora, princeps Sardinia, molitur
ionem, 23, 32. consciscit sibi
n, 41.

o. IV.

Hannibal, *vid.* Annibal.

Hanno, princeps factionis Barcini, ini-
mica, censet, Annibalem mittendum
non esse in Hispaniam, 21, 3. deden-
dum Romanis, 9. pacem petendam ab
Romanis post Cannensem pugnam,
23, 13.

Hanno, Bomilcaris F. strenue rem gerit
in transitu Rhodani, 21, 27. *et* 28.

Hanno in Hispania cis Iberum ab
Annibale præficitur, 21, 23. ibi-
dem a Cn. Scipione vincitur et capi-
tur, 60.

Hanno, nobilis Carthaginensis, capi-
tur in Sardinia, 23, 41.

Hanno, victus et pulsus finibus Luca-
nis a Ti. Sempronio Longo, abijt in
Bruttios, 23, 37. copiis auctus redijt
Nolam, et cum Nolanis colloquitur,
43. in Bruttios remittitur, 46. ad
defectionem sollicitat Græcas urbes
in Bruttis, 24, 1. inter Hannonem
et Gracchum acris pugna ad Bene-
ventum, 14. *et* 15. sublevat in-
opiam Capuæ, 25, 13. ejus castra ca-
piuntur a Romanis, 14. fugit in
Bruttios, *ibid.* præest præsidio Me-
taponti, 27, 42.

Hanno Capuæ præest præsidio Punico,
26, 5. *et* 12.

Hanno, relicta Sicilia, trajicit in Afri-
cam, 26, 40.

Hanno, novus imperator, in Hispani-
am ex Africa, in locum Barcini
Asdrubalis, transgreditur, 28, 1. ad-
versus eum mittitur a Scipione M.
Sillanus, *ibid.* Hanno vivus capitur a
Romanis, 2. mittitur Romam, 4.

Hanno, præfectus Magonis, 28, 23.
funditur a L. Marcio, 30.

Hanno, nobilis juvenis, equitatu Pun-
nico præfectus, in pugna equestri
occiditur, 29, 29. *vid.* *et* 35.

Hanno, Amilcaris filius, præfectus Pun-
nico equitatu, 29, 34. elicitur a
Masinissa ad pugnam, vincitur et
interficatur, *ibid.*

Hanno, Amilcaris filius, 45, 14.

Harmonia, Gelonis filia, Themisto
nupta, 24, 24. occiditur, 25

Harpagones, asseres ferreo unco præ-
fixi, 30, 10.

Harpalus, princeps legationis Persei,
offendit Romanos, 42, 14.

Harpasus, flumen, 38, 13.

Haruspex, *vid.* Aruspex.

Hasdrubal, Masinissæ nepos, Epit.
50. cum exercitu a Scipione deletur,
Epit. 51. uxor ejus cum duobus libe-
ris ex arce se præcipitat, *ibid.*

Hasta Martis, 24, 10.

sub Hasta bona vendita, 5, 16. *et* capi-
tivi, 6, 4. *vid.* *et* 24, 18.

Hastæ immisso in sinu eorum, unde

- res repetitæ, ritus indicendi belli, 1, 32.
- Hastarum duarum spicula ardent, *vid.* Prodigium.
- Hastis tribus sit jugum, 3, 28.
- ex Hastis, quæ in terram cadentes infixæ steterant, vallum, 35, 30.
- Hastati, primæ aciei milites, 8, 8.
- Hastatus secundus, 26, 5.
- decimus, 42, 34.
- primus prioris centuriæ, *ibid.*
- Hebrus, fluvius, 38, 41.
- Hegeas, præfectus equitum Neapolitanorum, 23, 1.
- Hegesianax, legatus Antiochi ad Romanos, 34, 57. 58. *et* 59.
- Hegesilochus, summus apud Rhodios magistratus, 42, 45. ejus prudens consilium, *ibid.*
- Helenæ reddendæ auctores Æneas et Antenor, 1, 1.
- Heliodorus purpuratus insidiis opprimit Seleucum, 41, 24.
- Hellespontus, 31, 15. 32, 33. 33, 38. 38, 18.
- Hellesponti fauces, 37, 9.
- Helorus, urbs Siciliæ, 24, 35.
- Helvetii pop. Epit. 65. 103.
- Cn. Helvius, tribunus militum, in pugna cadit, 30, 18.
- C. Helvius ex ædilitate plebeia creatur prætor, 32, 7. sortitur Galliam, 8. *et* 26.
- C. Helvius, legatus Cn. Manlii consulis, 38, 20. 22. *et* 23.
- M. Helvius, tribunus militum, cadit in prælio, 27, 12.
- M. Helvius ex ædilitate plebeia prætor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam ulteriorem, 28. ejus de motu Hispanorum ad senatum literæ, 33, 21. credit Celtiberos, 34, 10. ovans ingreditur urbem, *ibid.* triumvir coloniarum deducendæ creatur, 45.
- Hemerodromi Græciæ, ingens uno die cursu conficientes spatium, 31, 24.
- Heneti populi, 1, 1.
- Heniochi pop. Epit. 101.
- Hephæstia, urbs Thraciæ, 33, 35.
- Heptagoniæ, locus prope Spartam, 34, 38.
- Heptelis navis, 37, 23.
- Heraclea, urbs magnæ Græciæ, 1, 18. colonia Tarentinorum, 8, 24.
- Heraclea Minoa, 24, 35. 25, 40.
- Heraclea prope Thermopylas, 28, 5. *et* 7. 33, 3. ejus situs, 36, 22. oppugnatur et capitur a Romanis, 23. *et* 24.
- Heraclea Acarnaniæ, 38, 1.
- Heraclea, 40, 24.
- Heraclea Sintee, 42, 51. 45, 29.
- Heraclea Pontica, 42, 56.
- Heraclea, filia Hieronis, uxor Zoilippi, crudeliter cum filiabus occiditur, 24, 26.
- Heracleensis ager, 36, 16.
- Heracleum, oppidum, 44, 2. *et* 5. ejus situs, 8. capitur a Romanis, 9.
- Heracrides, præfectus regni Philippi, 31, 46.
- Heracrides classi præficitur a Philippo rege, 31, 16. *et* 33. conjicitur in vincula, 32, 5.
- Heracrides Byzantius, Antiochi ad L. Scipionem consulem legatus, 37, 34. ejusdem oratio, 35. tentat animum P. Scipionis Africani, 36. ei egregie respondet Africanus, *ibid.*
- Heracritus, cui Scotino cognomen, legatus regis Philippi ad Annibalem, 23, 39.
- Heræa, Peloponnesi urbs, 28, 7. *et* 8. 32, 5. 33, 34.
- Heræorum ludorum curatio ad Philippum deferatur, 27, 30.
- Heræum, 38, 17.
- Herbessus, urbs Siciliæ, 24, 30. a Marcello recipitur, 35.
- Hercates, populi, 41, 23.
- Herculaneum, oppidum in Samnio, captum a Sp. Carvilio consule, 10, 45.
- L. Herculeius, Epit. 90. 91.
- Hercules venit in Latium, 1, 7. ejus cum Evandro, post Cacus interfectum, congressus, *ibid.* in ejus honorem lectisternium habitum, 5, 13.
- Herculis ministri Potitii, 1, 7. 9, 29.
- ara ab Evandro dedicata, 1, 7.
- ara Maxima, 9, 29.
- ædes rotunda, 10, 23. *vid.* *et* 21, 62. 32, 1. 38, 35.
- columnæ, 21, 43.
- fanum, 40, 51.
- simulacrum magnum in Capitolio dedicatum, 9, 44.
- templum, 26, 10. *vid.* *et* 31, 24.
- Herculis mortale corpus crematum in loco, quem Pyram vocant, 36, 30.
- Herculi sacra a Romulo ritu Græco fiunt, 1, 7.
- Gadibus vota exsolvit Annibal, 21, 21.
- sacrificium facit in monte Oeta M'. Acilius Glabrio, consul, 36, 30.
- Hercynii saltus, 5, 34.
- Hercynna Dea, 45, 27.
- Herdonea, urbs, 25, 21. 27, 1. ab Annibale deletur, et oppidani migrare jubentur, *ibid.* *vid.* Ardones.
- Ap. Herdonius Sabinus cum exsulibus et servis Capitolium et arcem occupat, 3, 15. interficitur, 18.
- Turn. Herdonius in Tarquinium invehitur, 1, 50. opprimitur a Tarquinio, 51.
- Herennius Bassus ab Hannone ex Nola ad colloquium vocatur, 23, 43. Hannoni respondet, 44.

s Cerrinius, Bacchis initiatus
3, 39, 13.

s Pontius, imperatoris Samni-
tar, vir prudentissimus, 9,
discordia responsa de exerci-
tomanorum, ad Claudium in-
3.

alus, triumvir coloniae dedu-
21, 25.

alinus, Epit. 78.

stinus ab Hannone ex Nola ad
um vocatur, 23, 43.

3, 36, 50.

ca, urbs, ab Annibale vi capta,

alinus, consul, 3, 65.

nus, genere factisque clarus,
oratio Cocleite pontem subli-
rumper defendit, 2, 10. stre-
juvat victoriam consulis de
1, 11. occiditur in pugna ad
m lacum, 20.

as ager, 31, 44.

arant bellum, 2, 22. devicti,
1 iis ictum foedus, 41. iis agri

tes ademptae, *ibid.* eorum agros
antur Aequi et Volsci, 3, 6.

3 tristitia responsa a senatu
id. deficient a Romanis, 6, 2.

et *seqq.* iis bellum inferunt
7, 6. cædunt Romanos, *ibid.*

orum exercitus, 7. fugantur,
a C. Plautio consule subacti.

Romanis bellum indicunt, 9,
i se dedunt, 43. iis sum leges

ibid.

, princeps Thessalorum, inter-
Philippo, 40, 4.

Cianus, mercator, 35, 37.

, princeps amicorum Deme-
dicatur in custodiam, 40, 23.
in tormentis, *ibid.*

uxor Romuli, 1, 11.

n, Bruttiorum oppidum, a
efficit ad Romanos, 30, 19.

vid. Etrusci.

Syracusia, 24, 21. *vid.* et 32,

vis, 29, 9. 37, 23.

Epit. 89.

la, res nova militi Romano,
i edificari coepta, et super ea
ones tribunorum plebis et Ap.
5, 2—6.

la Poenorum in tres partes
6, 30.

la Poenorum et Numidarum
untur a Scipione, 30, 3—6.

Misipae filius, occiditur a
a, Epit. 62.

da et nivosa, ut viae clausae et
innavigabilis fuerit, 5, 13.

Hiera come, 38, 12. ibi fanum augus-
tum Apollinis, et oraculum, 13.

Hiero, Epit. 16. pollicetur gratis se
daturum Romanis legionibus frumen-
tum ac vestimenta, 21, 50. post pug-
nam ad Trasimenum lacum, legatos
Romani, cum classe magno comenatu
onusta, donisque, et auxiliis, mittit,
23, 37. victoriam auream pondo tre-
centum viginti dono dat, *ibid.* classe
Punica vastatur ejus regnum, 56.
Hieronis mors, 24, 4.

Hierocles Agrigentinus, tradit Zacyn-
thum insulam Achaëis, 36, 31. et 32.

Hieronymus, nepos Hieronis, et succes-
sor, 24, 4. ejus vitia, 5. conspiratio
in illum, *ibid.* ad Annibalem inclinat,
6. legati Romani male ab eo excepti,
ibid. ejus foedus cum Pœnis, *ibid.* a
conjuratis occiditur, 7.

Hierosolyma, Epit. 102.

Hilermus, rex quorundam Hispaniae
populorum, vivus capitur, 35, 7.

Himera, amnis, Siciliam dividens, 24,
6. *vid.* et 23, 40.

Himilco, vir factionis Barcinæ, victoria
Annibalis ad Cannas Carthaginem
nunciata, Hannonem increpat, 23, 12.

Himilco cum exercitu in Siciliam venit,
24, 35. ejus res gestae, *ibid.* et 36.

Agrigentum se recipit, 24, 39. Syra-
cusanis suppetias fert, 25, 26. peste
perit, *ibid.*

Himilco Punicis auxiliariis Castulone
præstat, 28, 20.

Hionius, filius Hampsicoræ, principis
Sardorum, in acie cadit, 22, 40.

Hippagogus, genus navis, 44, 28.

Hippias, Persei amicus, 42, 39. *vid.* et
42, 51. et 59. 44, 2. 4. 28. et 45.

Hippias, Thessalorum prætor, 42, 54.

Hippo regius, 29, 3. 4. et 32.

Hippo, urbs Hispaniæ, 39, 30.

Hippocrates, *vid.* Epicydes. Dum fra-
ter præstat Syracusis, ipse, Pœnis con-
junctus, bellum gerit adversus Mar-
cellum, 24, 35. vincitur, 36. Murgan-
tiam se recipit, 39. Syracusanis sup-
petias fert, 25, 26. peste perit, *ibid.*

Hippolochus, 36, 9.

Hirpini, populi, 22, 12. a Romanis de-
ficiunt ad Pœnos, 22, 61. 23, 1. ex
Hirpinis tria oppida recepta a Roma-
nis, 23, 37. Hirpini dedunt se Roma-
nis, 27, 15. domiti a L. Sulla, Epit. 75.

A. Hirtius, Epit. 119.

Hispalæ Feceniæ, nobili scorto, præ-
mium a senatu datum, quod ejus
opera Bacchanalia detecta, 39, 9. 14.
et 19.

Hispania, inter Pœnos et Romanos di-
visa amne Ibero, 21, 2. citerior, ulte-

- rior, 32, 28. prima Romanis inita provinciarum, quæ quidem continetis sint, postrema perdomita est, ductu auspicioque Augusti Caesaris, 28, 12. primus in eam Romanus imperator transgressus Cn. Scipio, 21, 32. 25, 37.
- Hispania multas habet turres, quibus pro speculis et propugnaculis utuntur adversus latrones, 22, 19.
- bello reparando aptissima, 28, 12.
- arido et inculto solo magnam urbium multitudinem alere non potest, 41, 8.
- Hispaniæ loca pleraque crebris saltibus inclusa, 28, 1.
- Hispani sollicitantur a legatis Romanis contra Pœnos, 21, 19.
- suppositis incubantes cetris, Rhodanum transnatant, 27.
- ad concursandum inter saxa rupeque apti, 22, 18.
- inquieti avidique in res novas, 22, 21.
- allecti præda caduntur, 28, 33.
- vincuntur a Lentulo et Manlio Acidino, 29, 2. et 8. a Cornelio Cethego, 31, 49. a Minucio, 33, 44. a Catone, 34, 14. 15. et 16. a Ti. Graccho, 41, 3.
- Hispani ægre patiuntur sibi ademta arma, multique sibi consciscunt necem, 34, 17.
- queruntur de magistratum Romanorum avaritia, et aliquid impetrant a senatu levamen, 43, 2.
- primi mercenarii apud Romanos, 24, 49.
- præstantissimi milites exercitus Hannibalis, 27, 14.
- Hispanorum acies, 29, 3. 39, 31.
- gladius, 7, 10.
- Hispanorum obsides Sagunti, 22, 22.
- Hister Tusco verbo vocatur Ludio, 7, 2.
- Histæus, dux Persei, 44, 32.
- Historiæ utilitas, Pref. l. 1.
- Historiæ veteris obscuritas, 6, 1. 8, 40. 9, 15.
- Histriones unde dicti, 7, 2. iis ad manum cantari ceptum, *ibid.*
- Holo, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
- Homeri carmine Thebes campus nobilitatus, 37, 19.
- Hominum immolatio, 22, 57.
- Homolium, oppidum Thessaliæ aut Macedoniæ, 42, 38.
- Honoris et Virtutis ædes, 27, 25.
- Honosca, urbs, 22, 20.
- Honusus, Dardanorum princeps, 44, 30.
- Horatia a fratre occisa, 1, 26.
- Horatii Pila, 1, 26.
- Horatiorum et Curiatorum, trigeminarum fratrum, certamen, 1, 24. et 25. sepulcræ Horatiorum et Curiatorum, 25.
- Horatius victor sororem suam gladio transigit, 1, 26. in ius vocatur ad regem, *ibid.* provocat ad populum Romanum, et absolvitur, *ibid.*
- Horatius Cocles excipit impetum hostium in primo aditu pontis, 2, 10. armatus in Tiberim desilit, *ibid.* ei statua in comitio posita, *ibid.* tantum agri ei datum, quantum uno die circumaravit, *ibid.*
- C. Horatius, consul, æquo Marte cum Tuscis pugnat, 2, 51.
- C. Horatius Pulvillus, consul, Equos fundit, 3, 30. augur, pestilentia moritur, 32.
- L. Horatius Barbatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- L. Horatius Pulvillus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6.
- M. Horatius Barbatus graviter invehitur adversus decemviros, 3, 39. Appium foro expellit, 49. legatus ad plebem, 50. et 53. creatur consul, 55. ejus leges, *ibid.* vincit Sabinos, 61—63. sine auctoritate senatus, populi jussu, triumphat, *ibid.* ejus moderatio, 64. *vid. et* 4, 6.
- M. Horatius Pulvillus consul creatur, 2, 8. dedicat ædem Jovis in Capitolio, *ibid. vid. et* 7, 8.
- M. Horatius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- P. Horatius pater judicat filiam suam jure occisam, 1, 26. filium expiare tenetur pecunia publica, *ibid.*
- Hordeum datum pro tritico cohortibus, quæ signa amiserant, 27, 13.
- Horreum, oppidum, 45, 26.
- L. Hortensius, tribunus plebis, diem dicit C. Sempronio, 4, 42.
- L. Hortensius, prætor, sortitur classem cum ora maritima Græciæ, 43, 4. de ejus crudelitate queruntur Abderitæ, 6. et Chalcidenses, 9.
- Q. Hortensius dictator, Epit. 11.
- Q. Hortensius occiditur, Epit. 124.
- Hospitales Dii, 39, 51.
- Hospitalia Romanorum erga Etruscum officia, 2, 14.
- Hospitalis fœderis contemtor, *vid.* Badius Campanus.
- Hospitum publice junctum, 1, 45. 5, 50.
- Hostia, *vid.* Ostia.
- Hostiæ humanæ, *vid.* Hominum immolatio.
- Hostiis majoribus procurata prodigia, 26, 23. 27, 4. et 11. 30, 2. 33, 36. 41, 19.
- rem divinam facere jubentur consules, 31, 6.

Hostiis, partim majoribus, partim lacentibus, procurata prodigia, 22, 1.

Hostilla curia, 1, 30. 22, 56. in eam vocatus senatus, *ibid.*

Quarta Hostilia damnatur, necato marito consule, ut filio suo viam ad consulatum aperiret, 40, 37.

A. Hostilius Cato prætor creatur, 27, 35. sortitur Sardiniam, 36.

A. Hostilius Cato creatur decemvir agris dividendis, 31, 4.

A. Hostilius Cato, legatus Scipionis, damnatus, 38, 55.

A. Hostilius Mancinus creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 35. creatur consul, 43, 4. in Macedoniam profisciscens, Persei insidias vix effugit, 5. parum feliciter bellum administrat, *ibid.* proconsul, 19.

C. Hostilius prætor creatur, sortitur Macedoniam, 43, 4. legatus, 44, 19. et 29.

C. Hostilius Cato prætor creatur, 27, 35. sortitur jurisdictionem urbanam, 36.

C. Hostilio Mancino cos. sacrificante pulli ex cavea evolant, Epit. 55. a Numantinis vincitur, *ibid.* Numantini deditus, minime ab iis recipitur, Epit. 56.

C. Hostilius Tubulus, prætor creatus, sortitur jurisdictionem urbanam, 27, 6. et 7. ludos vovet facitque Apollinares, 11. adoritur Annibalem, ad quatuor millia hominum occidit, et novem signa militaria capit, 40. ei in annum prorogatum imperium, 28, 10. *vid. etiam* 29, 13.

L. Hostilius Cato creatur decemvir agris dividendis, 31, 4.

L. Hostilius Cato, legatus, 38, 55.

L. Hostilius Mancinus, cum quadringentis equitibus exploratum missus, ceditur a Pœnis, 22, 15.

Hostus Hostilius rem Romanam iniquo loco contra Mettium Curtium sustinet, 1, 12. cadit, *ibid. vid. et* 22.

Tullus Hostilius, *vid.* Tullus.

Humanis corporibus vesci milites suos docuisse dictus Annibal, 23, 5.

Hyampolis, urbs, 32, 18.

Hybla, 26, 21.

Hybristas Lacedæmonius, pirata, 37, 13.

Hydrela Caria, 37, 56.

Hydrelatanus ager, *ibid.*

Hydruntum, oppidum Italiae, 36, 21.

Hypata, 36, 16. 26. et 27.

Hypatæi exsules, 41, 30.

Hypatæorum agri vastantur, 36, 14.

Hypæus, Epit. 107.

L. Hypæus, *vid.* Plantius.

Hyrcanus campus, 37, 36.

I. J.

Jacula quaternos pedes longa, 26, 4.

Jacula et sagittæ parum nocent in tenebris, 44, 35.

Jaculatores, 36, 18.

— Afri, 21, 21.

— Numidæ, 28, 11.

Jamphorina, urbs, caput Mædicæ, in deditionem accipitur, 26, 25.

Janiculum, Epit. 1. additur urbi, et ponte publicio conjungitur, 1, 33.

— repentino impetu capitur a Tuscis, 2, 10. *vid. et* 51.

in Janiculum secedit plebs, 11, 26.

sub Janiculo inventi libri Numæ Pompilii, 40, 29.

Januæ ædium omnium Romæ, quibuslibet adire volentibus, per lectisternii tempus, patefactæ, 5, 13.

Januario mense comitia consularia habita, 43, 13.

Janus a Numa Pompilio belli et pacis index factus, 1, 19.

— bis post Numæ regnum clausus fuit, *ibid.*

Janus dexter portæ Carmentalis, 2, 49.

Jani tres a censoribus facti, 41, 32.

Iapydes pop. Epit. 59. 131.

Iapydum legati in senatu queruntur de C. Cassio consule, 43, 7.

Iassensium exsules, 37, 17.

Iassus, oppidum, 32, 33. 33, 30. 37, 17.

Ibera, urbs, a propinquo flumine appellata, 23, 28.

Iberi, Epit. 101.

Iberus, fluvius, Punici et Romani imperii finis, 21, 2.

trans Iberum omnia, præter Saguntinos, sunt Carthaginiensium, 21, 5.

cis Iberum Hispanis omnibus arma adimit M. Porcius Cato, consul, 34, 17.

L. Icilius, tribunicius, sponsus Virginie, 3, 44. ejus cum Appio, decemviro, contentio, 45. cum in vincula duci jubet Appius, 49. exercitum ab decemviris abducit, 51. in Aventino tribunus plebis creatur, 54.

L. Icilius, tribunus plebis, 4, 52.

Sp. Icilius, tribunus plebis, 2, 58.

Icillii tres in unum annum tribuni plebis creati, 4, 54.

Icus, insula, 31, 45.

Idea Mater, 29, 10. carmen in libris Sibyllinis inventum a decemviris, si Mater Idea a Pessinunte Romam foret advecta, pelli vincique hostes posse, *ibid.* petitur ex Asia, 11. ab viro bonorum optimo, P. Scipione Cn. F. matronisque accipitur, et præfertur in ædem Victorie, 14.

- Idææ Matris Magnæ ædes dedicata ab M. Junio Bruto, 36, 36.
- Idus Decembres, solemnitas ineundis magistratibus dies, 5, 9. *vid. et* 4, 37.
- Maia, 3, 36.
- Idibus Martii magistratus initus, 22, 1. 23, 30. 26, 1. *et* 26. 27, 7. 31, 5. 32, 1. 38, 45. 39, 45. 40, 35. 42, 22. 44, 19.
- Quintilibus transvectio equitum facta, 9, 46.
- Septembribus prætor maximus clavam pangere vetusta lege jubebatur, 7, 3.
- Idus Sextiles, 41, 20. Latine feriæ in ante diem tertium Idus Sextiles indictæ, *ibid.*
- Jecur. caput Jecinoris a familiari parte cæsum, 8, 9. deest consuli, primam hostiam immolanti, 30, 2. *vid. et* 41. 18. *et* 19.
- Jejunium, quinto quoque anno observandum, institutum Cereri ob prodigia, 36, 37.
- Igiturrium, *sive potius* Iguvium, urbs, 45, 43.
- Ignis in Vestæ æde exstinctus, 28, 11. 41, 2.
- Ignes cælestes, *vid.* Prodigium.
- Ignes per noctem in castris accensi ad fallendum hostem, 22, 41. 36, 10.
- Ignibus armati Fidenates Romanum terrent exercitum, 4, 33.
- Iguvium, urbs, 45, 43.
- Ilercaonensium ager, 22, 21.
- Ilerda pop. Epit. 110.
- Ilergetes, 26, 49. 29, 2. subiguntur ab Annibale, 21, 23. vastantur a Cn. Scipione, 61. Ilergetum rebellio, 22, 21. *vid.* Indibilis, *et* Mandonius. auxilium petunt a Romanis, 34, 11.
- Ilienses a Romanis adscripti fœderi, eum Philippo inito, 29, 12. dicunt ab se oriundos Romanos, 37, 37. Rhæteo et Gergitho donantur, 38, 33.
- Ilienses, Sardinie populi, concitant bellum, 40, 19. adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam invadunt, 41, 6. funduntur et fugantur a Romanis, 16.
- Ilion, urbs, Epit. 83.
- Ilion, urbs Macedonia, 31, 27.
- Ilipe, urbs Hispania, 35, 1.
- Ilium, oppidum, 35, 43. 37, 9. *et* 37.
- Illiberis, oppidum, 21, 24.
- Illiturgi, urbs Hispania, 26, 17. a Pœnia, ob defectionem ad Romanos, obessa, 23, 49. liberatur obsidione, *ibid.* iterum oppugnat a Carthaginiensibus, 24, 41. liberatur a Romanis, *ibid.* post casus Scipiones defece- rat ad Pœnos, ac scelus etiam de- fectioni addiderat, 28, 19. Illiturgi oppugnat Scipio, *ibid.* acriter resis- tunt oppidani, *ibid.* urbs capitur, *ibid.* tum etiam arx, 20. oppidani ad inter- necionem delentur, *et* urbs incen- ditur, *ibid. vid. et* 34, 10.
- Illiturgitani, 28, 25.
- Illurcia, vetus nomen ejus urbis, quas postea Gracchuris appellata, 41, 3.
- Illyrii, gens fera, 10, 2. iis bellum in- dictum, Epit. 20. eorum legati curia excedere jussi, 42, 26. Illyrii vin- cuntur a Romanis, 44, 30—32. iis li- bertas concessa, 45, 18. *et* 26. Illy- ricum in tres partes divisum, *ibid. vid.* Teuta, *et* Gentius.
- Illyrii prædones, 40, 42.
- Illyriorum castella, 42, 36.
- Ilotæ, castellani, genus agreste apud La- cedæmonios, 34, 27.
- Ilva, insula, 30, 39.
- Ilvates Ligures, exciti a Gallis, inva- dunt, duce Amilcare Pœno, Placen- tiam, 31, 10. veniunt in ditionem Ro- manorum, 32, 31.
- Iluciam, oppidum in Oretanis, capit C. Flaminius, 35, 7.
- Imaginum falsi interdum tituli, 8, 40. *vid. et* 22, 31.
- Imago triumphali ornatu decreta Scipio- ni, nisi ipse prohibuisset, 38, 56.
- Imber ingentibus procellis dirimit pug- nam, 6, 8. *et* 32. 23, 44. 26, 11.
- Imbris opportunitas in Arpis capien- dis, 24, 46.
- Imbrus, insula, 33, 30. 35, 43.
- Immolant consules, antequam suos edu- cant in aciem, 8, 9. immolati a Tur- quiniensibus trecenti milites Romani, 7, 15.
- Impedimenta Romanorum, ab equitibus Samnitium direpta, 8, 38.
- Imperator parentis loco militibus suis, 4, 42.
- Imperatoris munus, 44, 34.
- injussu nemini hostem prælio ado- riri licitum, 4, 29. 8, 7.
- aut consulis est dedicare templum, 9, 46.
- Imperatores ab exercitibus legi, res mali exempli, 26, 2.
- Imperatores nominati ob rem bene ges- tam, 27, 19.
- Imperium nullum cuiquam, injussu po- puli, deferendum, 26, 2.
- Imperii insignia regem faciunt venera- bilem, 1, 8.
- Imperia Manliana, 4, 29.
- Postumiana, *ibid.*
- Imperium Romanum, 1, 33.
- Imperii magnitudinem portendens pro- digium, 1, 55.

- Incendium ingens Romæ, 24, 47. 26, 27. 35, 40.
- Indemnatus indicta causa non debet in vincula duci, 3, 13.
- India, 9, 17. 35, 32. 42, 52.
- Indi nullius momenti milites, 9, 19.
- Indibilis, Iltergetum regulus, 22, 21. 25, 34. ejus filie humaniter et verecunde a Scipione habitæ, 26, 49. deficit ad Romanos, 27, 17. ejus oratio, *ibid.* ei conjux et liberi restituuntur, *ibid.* rebellat, et, concitatis popularibus, agros sociorum populi Romani depopulatur, 28, 24. copias contrahit, 31. victus fugit, 33. Mandonium fratrem ad Scipionem supplex mittit, 34. veniam impetrat, *ibid.* post discessum Scipionis concitat populares et Ausetanos ad bellum, 29, 1. pilo terræ affigitur in pugna, 2.
- Indici præmium pecunia ex ærario, libertas et civitas data, 2, 5. dena millia gravis æris ex ærario numerata, 4, 45.
- Indici libertas data, et æris gravis viginti millia, 22, 33. *vid. et* 27, 3. 39, 19.
- Indigetem Jovem appellant Æneam Latini, 1, 2.
- Indigetes Dii, 8, 9.
- Induciae datæ Veientibus in centum annos, 1, 15.
- iisdem datæ in quadraginta annos, 2, 54.
- Voliniensibus datæ in viginti annos, 5, 32.
- cum Ceritibus in centum annos factæ, 7, 20.
- Indus, Caris fluvius, 38, 14.
- Infans in utero matris, Io triumphæ, clamavit, *vid.* Prodigium.
- Infans, incertum masculus an femina esset, natus, et extemplo in mare deportatus, 31, 12. *vid.* Prodigium.
- Infantes etiam cæsi in hostilis urbis expugnatione, 28, 20.
- Inferum mare, *vid.* Mare.
- Infula, insignia supplicum, 25, 25.
- Ingauni, gens Ligurum bellum gerunt cum Epanteriis montanis, 28, 46. *vid. et* 30, 19. cum iis fœdus icit P. Ælius, consul, 31, 2. vincuntur ab Ap. Claudio, consule, 39, 32. oppugnant castra L. Æmilii Paulli, 40, 25. funduntur, et in deditionem veniunt, 27. *et* 28. de iis triumphat L. Æmilius Paullus, proconsul, 34. orant pacem, *ibid.*
- Ingenui decem, decem virgines, patrimi omnes matrimique, ad sacrificium adhibiti, 37, 8.
- Initia Cereris, 31, 14. *et* 47.
- Innani montes, 30, 39.
- Insubres, pagus Æduorum, 5, 34.
- Insubres Galli Mediolanum conduunt, 5, 34. rursum deficiunt, 21, 25. *vid. et* 30, 18. Insubres invadunt, duce Amilcare Pœno, Placentiam, 31, 10. circumveniunt Cn. Bæbium, et supra sex millia et sexcentos milites cædunt, 32, 7. a C. Cornelio consule vincuntur, 30. cæduntur ab L. Valerio Flacco, 34, 46.
- Insula Tiberina, 2, 5.
- Insula nova e mari edita, 39, 56.
- Intemelii Ligures, 40, 41.
- Interamna, colonia Romanorum, 9, 28. frustra a Samnitibus tentata, 10, 36. negat consulibus Romanis milites et pecuniam, 27, 9. aliquanto majorem numerum mox dare cogitur, 29, 15.
- Interannas ager, 10, 39.
- Intercalares Kalendæ, 43, 13. 45, 44.
- Intercalarius mensis, 37, 59.
- Interregnum unde dictum, 1, 17.
- Interregna, 1, 17. *et* 22. 3, 8. 4, 7. 43. *et* 51. 5, 17. *et* 31. 6, 1. 5. *et* 36. 7, 17. 21. *et* 28. 8, 3. 17. *et* 23. 9, 7. 10, 11, 22, 33.
- Interrex prodebat auspicato a patriciis, sine suffragio populi, 6, 41.
- Intertrimentum argenti, 2, 2.
- Intibili, oppidum, 23, 49.
- Inuus, Pan a Romanis vocatur, 1, 5.
- Ioloos, oppidum, 44, 12. *et* 13.
- Ion Thessalonicensis, præfectus Peræi, 48, 58. liberos Persei tradit Octavio, 45, 6.
- Ionia, 33, 38.
- Ionium mare, 23, 33. 42, 48.
- Ireais, oppidum, vastatur a Philippo, 32, 13.
- Isalca, præfectus Gætulorum, 23, 18.
- Isauri pop. Epit. 33.
- Isidorus, 36, 33. præfectus Antiochi, fugit Censum Eubææ, 20.
- Istonda, urbs, obsessa a Termessensibus, liberatur a Romanis, 38, 15.
- Isiondenses, 38, 15.
- Ismenias, princeps Bæotorum, 42, 38. *et* 43.
- Issa, insula et urbs, a Romanis liberata, 43, 11.
- Issai, Issenses viginti lempas classi Romanorum adjungunt, ad depopulandos Carystiorum agros, 31, 45. *vid. et* 37, 16. insimulant Romæ Gentium, Illyriorum regem, 42, 26. duodecim lempas Romanis submitunt, 48. iis immunitas concessa, 45, 26.
- Issalci lempæ, 32, 21. Issenses naves, 43, 11.
- Ister fluvius, 40, 21.
- Isthmia, ludicrum, 33, 32. in quo promulgata Græciæ libertas, *ibid.*
- Isthmus Corinthiacus duo maria, ab oc-

- casu et ortu solis finitima, arctis faucibus dividit, 46, 28.
- Isthmi faucibus continenti adhæret Peloponnesus, 32, 21.
- Istria, 39, 55. in Istriam legiones ducit M. Claudius Marcellus, consul, *ibid.* Istria tota, trium oppidorum excidio, et morte regis, pacatur, 41, 15.
- Istri, gens fera, 10, 2. subacti, Epit. 20. laceasierunt magis, quam exercuerunt. Romana arma, 21, 16. prohibent coloniam Aquileiam deduci, 40, 26. tumultum creant in castris Romanis, 41, 6. a Romanis opprimuntur, 7. et 8. in civitates passim dilabuntur, 9. rursus vincuntur, 14. in deditionem veniunt, 15. de iis triumphat C. Claudius Pulcher, 17. queruntur de crudelitate C. Cassii, consulis, 43, 7.
- Istria vicus, 24, 10.
- Italia Supero et Infero mari, insulæ modo, cingitur, 5, 33.
- universa pacata, 15, 12.
- Itonia Minerva, 56, 20. ejus templum, *ibid.*
- Juba, rex Mauritanæ, Epit. 110. 113. 114.
- Decius Jubellius, Epit. 12.
- Jubellius Taurea, vir bello insignis, et nobilis eques Campanus, 23, 8. et 46. ejus cum Claudio Asello pugna, 47. ejus mors, capta Capua, 26, 15.
- Judices olim appellati Romæ, qui celebratissimo nomine consules, 3, 55.
- Judicum ordo, Carthagine nimum potens lege Annibalis coercetur, 33, 46.
- Judicia capitalia solus per se agit Tarquinius Superbus, 1, 49.
- Judicia insignia, Horatii, 1, 26. Coriolani, 2, 35. Manlii Capitolini, 6, 20. Cn. Fulvii, 26, 2. et 3. Scipionis Africani, 38, 50—53.
- Judicium populi a senatu rescindi non potest, 4, 7.
- Jugarius vicus Romæ, 24, 47. 27, 37. 35, 21.
- Jugera agri ne quis plus quingenta possideat, lex lata, 6, 35.
- Jugi descriptio, 3, 28. sub jugum missus exercitus Romanus, 9, 5. mox Samnitium militum septem millia, 15. *vid.* et 10, 36.
- Jugurtha, Epit. 62. Adherbalem in Cirta oppido obsidet, Epit. 64. Numidia pellitur, Epit. 66. in carcere necatur, Epit. 67.
- Julia Cæsaris F. Pompeii uxor moritur, Epit. 106.
- Julii ex principibus Albanis in Patres lecti, 1, 30.
- C. Julius Cæsar dictator, Epit. 111. quatuor triumphos ducit, Epit. 115.
- quintum ex Hispania ducit, Epit. 116. dictator perpetuus, *ibid.* in curia Pompeii occiditur, *ibid.* ejus corpus a plebe ante rostra crematur, *ibid.*
- C. Cæsar cos. Epit. 119. Augustus cognominatur, Epit. 184. ei ara dedicatur, Epit. 137.
- C. Julius Iulus, consul, 2, 43. decemvir, 3, 33. P. Sestio diem dicit, *ibid.* legatus a senatu ad exercitum, Aventinum insidentem, 3, 50.
- C. Julius Iulus, consul, 3, 65. sedat tribunorum coitiones, ortas adversus juventutem nobilium, *ibid.* iterum consul, 4, 21. tertium consul, 28.
- C. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 4, 56. iterum, 61. censor decessit, 5, 31.
- C. Julius, dictator, 7, 21.
- C. Julius Mento, consul, 4, 26. discordia ejus et collegæ, certamenque adversus senatum, *ibid.* dedicat sine sorte ædem Apollinis, 29.
- C. Julius Vercondaridubius Ædus, Epit. 137.
- L. Julius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. magister equitum, 26. creatus consul, 30.
- L. Julius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- L. Julius, prætor creatus, sortitur Galliam, 39, 45.
- L. Julius, prætor, 45, 44.
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 5, 1.
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 5, 10. iterum, 16. opprimat Tarquinienses, *ibid.*
- L. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4.
- L. Julius Sequester, in Sabinos proficiscens, fulmine ipse et equus exanimantur, 33, 26.
- Proc. Julius affirmat, sibi visum esse Romulum, post mortem in Deos relatum, 1, 16.
- Sext. Julius Iulus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- Sext. Julius Cæsar prætor creatur, 27, 21. sortitur Siciliam, 22. legatus, 29.
- Sex. Julius Cæsar, tribunus militum, 40, 27. legatus, 43, 6.
- Iulus, Ænæ et Creusæ filius, auctor Juliæ gentis, 1, 3.
- Jumenta singula oppidis, per que legati Romani repente missi transibant, imperata, 42, 1.
- Junia domus, 2, 5. ex ea consulatus ortus, *ibid.*
- C. Junius Bubulcus consul creatur, 9, 20. secundum consul, 28. dictator creatur, 29. tertium consul, 30. ma-

- gister equitum dictus, 38. censor, 43. ædem Salutis, quam consul bello Samnitium voverat, locat, *ibid.* ab eo via per agros publica impensa factæ, *ibid.* tumultus causa dictator creatur, 10, 1. primo congressu Equos subigit, *ibid.* triumphat, *ibid.* ædem Salutis dedicat, *ibid.*
- D. Junius Brutus, magister equitum, 8, 12. consul, 29.
- D. Junius Brutus Scæva, legatus Carvili comulis, 10, 43. consul, 47. munus gladiatorum pro patre defuncto primus edidit, Epit. 16.
- D. Junius, præpositus ad ostium Vulcani, 25, 22.
- D. Junius Brutus, triumvir colonie deducendæ creatur, 34, 45.
- D. Junius Brutus adversus Gallæcos pugnat, Epit. 56.
- D. Junius Silanus, Epit. 54.
- D. Brutus a Capeno Sequano interimitur, Epit. 120.
- L. Junius, Tarquinia, sorore seu amita, Tarquini Superbi, natus, Bruti haud abnuat cognomen, 1, 56. Delphos missus cum juvenibus Tarquiniis, baculum aureum Apollini offert, et Terram matrem osculatur, *ibid.* cum Collatino ad Lucretiam venit, 58. ducem se præbet ad expugnandum regnum, 59. quum esset tribunus Celerum, *ibid.* consul creatur, 60. senatum ad trecentorum summam explet, 2, 1. jurejurando populum adstringit, neminem Romæ regnare passuros, 2. Tarquinium Collatinum cogit consulu se abdicare, et civitate cedere, *ibid.* supplicii liberorum suorum exactor, 5. ejus pugna cum Arunte Tarquinio, et mors, 6. funus ei a collega Valerio factum, 7. per annum a matronis lugetur, *ibid.*
- L. Junius, legatus in Macedoniam, 45, 17.
- L. Brutus sibi mortem consciscit, Epit. 39.
- M. Junius Brutus, tribunus plebis, 34, 1. tuetur legem Oppiam de cultu matronarum, *ibid.* creatur prætor, 35, 24. ei obvenit jurisdictio utraque, 36, 2. dedicat ædem Matris magnæ Idææ, 36. legatus, 37, 55. consul, 40, 59. ex Liguribus in Galliam transit, 41, 9. ejus res gestæ in Istria, 14. et 15. legatus in Asiam, 42, 45. petit censuram, 43, 16.
- M. Brutus a Cn. Pompeio occiditur, Epit. 90.
- M. Brutus absens damnatur, Epit. 120. manus sibi ipse infert, Epit. 124.
- M. Junius Pennus, ædilis plebis, 29, 11. creatur prætor, et obtinet sortem urbanam, 30, 40. creat decemviros agro Samniti Appuloque dividendo, 31, 4.
- M. Junius Pennus, prætor, 42, 9. sortitur Hispaniam citeriorem, 10. consul, 43, 14. ei obvenerunt Pisæ, 17.
- M. Junius Pera, dictator post Cannensem cladem, 22, 57, 23, 14.
- M. Junius, legatus captivorum, qui in Annibalis potestate erant, pro iis ad senatum orationem habet, 22, 59.
- M. Junius Silanus, præfectus Neapolitanus, 23, 15. prætor creatur, 25, 2. sortitur Tuscos, 3. ei in Etruria prorogatum imperium, 26, 1. ad res gerendas adjutor P. Scipioni datur, 19. a Scipione mittitur adversus Magonem et Hannonem, 28, 1. eos vincit, 2. adducit ad Scipionem auxilia, 13.
- M. Junius Silanus, præfectus socium, occiditur in tumultuario proelio, 23, 36.
- M. Junius Silanus cos. Epit. 65.
- P. Junius Brutus, tribunus plebis, tuetur legem Oppiam, 34, 1. ædilis curulis, 35, 41. creatur prætor, 36, 45. sortitur Tuscos, 37, 2. proprætor in Etruria, 50. jubetur proficisci cum imperio in Hispaniam ulteriorem, 57.
- Q. Junius, tribunus plebis, queritur indignam necem Mælii, 4, 16.
- Juniorum centurie, 1, 43. *vid. et* 24, 7, 26, 22, 27, 6.
- Juniores, citati a consulibus, ad nomen non respondent, 2, 28.
- Juniores omnes adiguntur sacramento, 10, 4, 22, 57.
- Juniorum ob inopiam Romæ delectus ægre confectus, 25, 5.
- Juno Acræa, 32, 23.
- Lacinia, 23, 33, 24, 3. 28, 46, 30, 20. Junonis Lacinie nobile templum, sanctum omnibus circa populis, 24, 3. detectum, ablatis marmoreis tegulis, a Q. Fulvio censore, 42, 3.
- Moneta, 7, 28. Junonis Monetæ ædes structa in eo loco, quæ area ædium Manlii Capitolini fuerat, *ibid.* ei ædem vovet C. Cicereius, prætor, 42, 7.
- Regina, 5, 21. Junonis Reginæ ædes in arce Veientana, *ibid.* ejus signum, more Etrusco, nisi certæ gentis sacerdos, attricare non solitus, 22. Juno deportatur magna religione Veis Romam, *ibid.* perfertur in Aventinum, eique a dictatore Camillo templum locatur, *ibid.* et dedicatur, 31. *vid. et* 39, 2. 40, 52. ante pedes Junonis tres patres aures, cum titulo

- nominis Camilli, positæ, 6, 4. Junoni
 Reginæ in Aventino majoribus hostiis
 sacrificatur, 22, 1. *vid.* de Junone
 Regina, 27, 37, 31, 12.
 Juno Sospita, 8, 14, 24, 10, 29, 14, 31,
 12. Junonis Sospitæ ædes lucusque
 communis Lanuvinis municipibus cum
 populo Romano, 8, 14. ejus simula-
 crum, 40, 19. ei ædes vota a C. Cor-
 nelio Cethego, consule, 32, 30. dedi-
 cata, 34, 53.
 Junonis in æde veteri Patavii fixa rostra
 navium, spoliæque Laconum, 10, 2.
 Jupiter Acræus, 38, 2.
 — Capitolinus, 1, 55, 6, 17.
 — Dodonæus, 8, 24. Jovis Dodonæi
 sortes, *ibid.*
 — Elicius, 1, 20. Jovi Elicio aram in
 Aventino dedicat Numa Pompilius,
ibid. vid. et 31.
 Jupiter Feretrius, 1, 10. ei templum
 dedicat Romulus, et opima spolia
 fert, *ibid.* ædes ejus ab Anco ampli-
 cata, 1, 33. refecta ab Augusto, 4, 20.
 — Imperator, 6, 29.
 — Indiges, 1, 2. sic dictus Æneas, *ibid.*
 — Latiaris, 21, 63. ei donum, fulmen
 aureum pondo quinquaginta, factum,
 22, 1.
 — Olympius, 24, 21. ejus templum
 Athenis, 41, 25.
 — Optimus Maximus, 4, 2.
 — Stator, 1, 12. *et* 41. ei templum in
 pugna cum Samnitibus vovet M. Ati-
 lius, 10, 36.
 — Trophonius, 45, 27.
 — Victor, 10, 29. ei ædes vota, spo-
 liæque hostium cremata, *ibid.* Jovi
 Victori pocillum mulsi, priusquam
 temetum biberet, vovet L. Papirius, 42.
 Jovis ædes in Capitolio dedicata, 2, 8.
 — ædes duæ in Capitolio dedicatæ,
 35, 41.
 — ædem in Capitolio, columnasque
 circa poliendas Albo locant censores,
 40, 51.
 — cella, in qua ante pedes Junonis
 tres patere aureæ positæ, 6, 4.
 — epulum ludorum caussa, 25, 2, 27,
 36, 29, 38.
 — porta, Capuæ, 26, 14.
 — sella in templo Capitolino, 5, 50.
 — signum, Præneste devectum, a dic-
 tatore T. Quintio in Capitolium fer-
 tur, 6, 29.
 — templum in Capitolio dedicatur,
 Epit. 98.
 Jovi aram in monte Æmo consecrat
 Philippus, 40, 22.
 Jurare non potest flamen Dialis, atque
 adeo alium dat, qui pro se juret, 31,
 50.
 Jusjurandum militum diversum a sa-
 cramento, 22, 38.
 Jurajurandi religiosa observatio, 3, 20.
 nimis callida interpretatio, 22, 61.
 Jurejurando adactus populus, neminem
 regnare Romæ passurus, 2, 1. *et* 2.
 Jus id est, quod postremum populus ju-
 bat, 7, 17, 9, 33.
 Jus divinum et humanum, 1, 18.
 — civile, repositum in pontificum pe-
 netralibus, evulgat C. Flavius, 9, 46.
 Justitium indictum, 3, 3. *et* 27, 4, 26. *et*
 31, 6, 2. *et* 7, 7, 6. *et* 28, 10, 4.
et 21.
 — per quadriiduum servatum, 3, 3. per
 dies decem et octo, 10, 21.
 — in foro sua sponte ceptum prius,
 quam indictum, 9, 7.
 Justitio simile otium, 7, 1, 26, 26.
 L. Juventius Thalna, legatus, 39, 31.
 Romam missus, 38.
 M'. Juventius Thalna, tribunus plebis,
 accusat C. Lucretium prætorem, 43,
 10. creatur prætor, sortitur juris-
 dictionem inter peregrinos, 45, 14. *et*
 16. rogationem promulgat de bello
 Rhodiis indicendo, 45, 21. Epit. 50.
 T. Juventius, tribunus militum, cadit in
 pugna, 33, 22.
 T. Juventius Thalna creatur prætor, 34,
 42. sortitur jurisdictionem peregrin-
 nam, 43.
 Juvenum Romanorum nobilium conspi-
 ratio de regibus revocandis, 2, 3. con-
 jecti in vincula, 4. dant poenas, 5.
 Juvenes trecenti conjurarunt occidere
 Porsenam, 2, 12.
 Juventas Dea, 5, 54.
 Juventatis ædes in circo maximo dedi-
 cata, 36, 36.
 Juventati lectisternium imperatum, 21,
 62.
 Juventus Romana connubiorum ergo
 Sabinas virgines rapit, 1, 9.
 L.
 Labeates, populi, 43, 21, 44, 31, 45, 26.
 Labeatis palus, 44, 31.
 Labeatis terra, 44, 23.
 C. Labeo, tribunus militum, cadit in
 pugna, 33, 22.
 Labeo, *vid.* Antistius, Atinius, Fabius.
 Labici, seu Lavici, urbs, 2, 39. Labicos
 capit Coriolanus, *ibid.* capiunt et di-
 ripiunt Romani, 4, 47. Lavicos de-
 ducta colonia, *ibid.*
 Labicani, sive Lavicani, hostes Romano-
 rum, 4, 45. prælio vincuntur, 46. *vid.*
et 6, 21.
 Labicanus, seu Lavicanus, ager, 3, 25,
 4, 49, 26, 9.

- Iavicana via, 4, 41.
 Labienus, Epit. 127.
 Labra duo marmorea in Capitolio a Scipione Africano posita, 37, 3.
 Lacedæmon, validissima urbs viris armisque, 34, 33. *vid.* Sparta.
 Lacedæmon, non operum magnificentia, sed disciplina institutisque memorabilis, 45, 28.
 Lacedæmonius dux, Cleonymus. *vid.* Cleonymus.
 Lacedæmonii tyranni, Cleomenes, Machanidas, Nabis. *vid. sub his vocibus.*
 Lacedæmonii vexantur ab suis exsulis, 38, 30. bello oppugnantur ab Achæis, 32. Lycurgi leges abrogare, et Achæeorum leges institutaque accipere jubentur, 34. de iis agitur in concilio Achæeorum, coram Romanis legatis, 39, 35. *et* 37. manere jubentur in concilio Achæorum, 48.
 — pugnare missilibus, 34, 39.
 — cunctatores natura, 45, 23.
 Lacedæmoniorum exsules multi, pulsati suis tyrannis, veniunt in castra Romanorum, 34, 26.
 C. Lacerius, tribunus plebis, 5, 10.
 Lacetania, 21, 23.
 Lacetani, 21, 60. *et* 61. depopulantur agros sociorum populi Romani, 28, 24. in eos edicitur expeditio, 26. *vid. et* 33. *et* 34. Lacetani, gens, quam insita feritas tenet in armis, 34, 20. eorum oppidum oppugnat M. Cato consul, *et* capit, *ibid.*
 Lachares filius Mithridatis, Epit. 98.
 Lacinia Juno, 24, 3. ejus nobile templum, sanctum omnibus circa populis, *ibid. vid. et* 23, 33. in eo multi, qui in Africam sequi Annibalem abnuebant, jussu ejus interfecti, 30, 20. tegulae marmoreae, ex eo sublatae a censore, jussu senatus reportantur, 42, 3.
 Lacinium, promontorium, 12, 8. illum præternavigare fas Romanis esse, negat Philocharis Tarentinus, *ibid. vid. et* 27, 25. 36, 42.
 Lacones, *vid.* Lacedæmonii.
 Laconica ora, 38, 30.
 Lacte pluit, *vid.* Prodigium.
 Lacumaces, stirpis regiae apud Numidas puer, appellatur a Mezetulo rex, 29, 29. victus a Masinissa, fugit in agrum Carthaginensem, 30. se in Masinissae fidem permittit, *ibid.*
 Lacus Albanus, 5, 15. crescit in altitudinem insolitam, *ibid.*
 — Avernus, 24, 12. 13. *et* 20.
 — Begorrites, 42, 53.
 — Curtius, 1, 13. 7, 6.
 — Fucinus, 4, 57.
 Lacus Martis, 41, 13.
 — Ostia, 27, 11.
 — Regillus, 2, 19. 6, 2. *vid.* Regillus.
 — Timavi, 41, 5.
 — Trasimenus, 22, 4.
 — Vadimonis, 9, 39.
 Lacus manavit sanguine, *vid.* Prodigium.
 C. Lælius, classi a Scipione præfectus, 26, 42. ob virtutem corona aurata et triginta bubus donatur, 48. it Romam, *et* in senatu, Carthaginem novam aliasque urbes captas esse, exponit, 27, 7. mittitur orator a Scipione ad Syphacem, 28, 17. mittitur ad prædandam Africam, 29, 1. ad eum venit Masinissa, 4. redit ex Africa, 6. classis præfectus, cum Scipione transit in Africam, 25. cum Masinissa mittitur ad persequendos Syphacem et Asdrubalem, 30, 9. vincit Syphacem, 11. improbat Masinissae cum Sophonisba nuptias, 13. a Scipione donatur corona aurea, 15. cum Syphace aliisque captivis Romam mittitur, 16. quæ in Africa gesta sunt, exponit patribus, 17. ædilis plebis, 33, 25. creatur prætor, 38, 24. sortitur Siciliam provinciam, 26. ambiens consulum, repulsam patitur, 35, 10. creatur consul, 36, 45. ejus contentio de provincia cum L. Scipione collega, 37, 1. ex Gallia Romam redit, 47. ei cum suo exercitu in annum prorogatum imperium, 50.
 C. Lælius, legatus in Macedoniam, 41, 27. legatus ad Gallos trans Alpes, 43, 7.
 Lætorius, tribunus plebis, 2, 56. ejus violenta contentio cum Ap. Claudio consule, *ibid.*
 C. Lætorius, ædilis curulis, 23, 30. legatus, 25, 22. creatur prætor, 26, 23. *vid. et* 27, 7. decemvir sacris faciendis, 27, 8.
 Cn. Lætorius, legatus L. Furii prætoris, 31, 21.
 L. Lætorius, ædilis plebis, vitio creatus, abdicat se magistratu, 30, 39.
 M. Lætorius primipili, centurio, 2, 27. ei data a populo dedicatio ædis Mercurii, *ibid.*
 Lævi Ligures, 5, 35. 33, 37.
 Lævinus, *vid.* Valerius.
 Lagos, urbs, 38, 15.
 Lamia, urbs, 27, 30. 32, 4. 35, 43. oppugnatur a Philippo, 36, 25. qui ab ea recedit, *ibid.* oppugnatur a Romanis, 37, 4. capitur, 5.
 Lampsacus, urbs, 37, 35. libertatem suam defendit adversus Antiochum, 33, 38. *vid. et* 35, 42.
 Lampasceni coronam octoginta pondo

- Romam mittunt, 43, 8. referuntur in sociorum formulam, *ibid.*
- Lampus, urbs Thessaliæ, 32, 14.
- Lampter, Phocææ, 37, 31.
- Lana pulla terra enata. *vid.* Prodigium.
- Laniens et tabernæ in publicum eunt, 44, 16.
- Lanistæ, 28, 21.
- Lanuvium, 8, 29. 6, 2. 26, 8. 29, 14. 45, 16.
- Lanuvii strepitus in æde Junonis Sospitæ editus, *vid.* Prodigium.
- Lanuvini deficiunt, 6, 21. iis civitas datur, 8, 14. ædes Sospitæ Junonis communis Lanuvinis municipibus cum populo Romano, *ibid.*
- Lanuvinus magistratus feriis Latinis precationem sollempnem non rite peragit, 41, 20.
- Laodice regina, Epit. 50.
- Laodiceni ex Asia inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
- Lapathus, castellum, 44, 2. *et* 6.
- Lapicini, populi, 41, 23.
- Lapis quidam sacer datur legatis Romanis, quem Pessinuntii Matrem Deûm vocabant, 29, 11.
- Lapis sacer in agro Crustumino, 41, 17.
- Lapides silices, 30, 43.
- Lapides Atri, locus inter oppida Illiturgim et Mentissam in Ausetanis, 26, 17.
- Lapidibus pluisse quoties nunciaretur, novendiale sacrum fiebat, 1, 31.
- Laqueis excipiuntur ictus arietum, 36, 23.
- Larentia, uxor Faustuli, educat Romulum et Remum, 1, 4.
- Lares, 8, 9.
- Lares Permarini, 40, 52.
- Larium Permarintum ædes dedicatur, *ibid.*
- Larinas ager, 22, 18. *et* 24. 27, 40. *et* 43. 45, 2.
- Larissa, arx Argis, 32, 25.
- Larissa, urbs nobilis Thessaliæ, 31, 46. 42, 67.
- Larissam dies exercitui ad conveniendum a Philippo edicatur, 28, 5.
- Larissæ Thessalorum concilium, 36, 8. 42, 38. ab Larissa obsidenda deterretur Antiochus arte Ap. Claudii, 36, 10. *et* 13.
- Larissa Cremaste, 31, 46. 42, 56. *et* 67.
- Larissenses, 31, 31.
- Larissus, amnis, Eleum agrum ab Dymæo dirimit, 27, 31.
- Lartes Porsena, *vid.* Porsena.
- Lartes Tolumnius, *vid.* Tolumnius.
- Sp. Lartius, genere factisque clarus, 2, 18. cum Horatio Coclite manet aliquantisper in statione pontis, 2, 10. præficitur expeditæ juventuti, 11.
- T. Lartius, consul, 2, 18. primus dictator, *ibid.* consul iterum, 21. *vid.* *et* 29.
- Las, vicus maritimus, 38, 80. eum improvise occupant, et statim amittunt Lacedæmonii, *ibid.*
- Latemnastus Cretensis, 35, 29.
- Lati clavi ob Caudinæ pacis ignominiam depositi, 9, 7. lato clavo tunicæ, 30, 17.
- Latini unde dicti, 1, 2. Prisci Latini ab Alba oriundi, 3. *et* 52. *vid.* *et* 32.
- Latini bello lacescunt Ancum Marcium, 1, 32. vincuntur, 33. multa eorum millia traduntur Romanis, *ibid.* cum iis bella gerit Tarquinius Priscus, 35. *et* 38. Latinorum et Romanorum communia sacra, 45. eos sibi conciliat Tarquinius Superbus, 49. cum iis fœdus facit, 50—52.
- ad Regillum lacum cæsi, 2, 19. *et* 20. sollicitant frustra Latinos Volsci ad bellum Romanis inferendum, 22. sex millia Latinorum captivorum a senatu remissa, *ibid.* coronam auream Jovi in Capitolium mittunt, *ibid.* cum Latinis populis ictum fœdus, 33. vexantur incursionibus Æquorum, 48.
- opem ferunt Romanis adversus Volscos et Æquos, sed vincuntur, 3, 7.
- deficiunt a Romanis, quum per annos plus centum nunquam ambigua fide in amicitia Romana mansissent, 6, 2. *vid.* *et* 7, 11. *et* 32. ab iis Tusculum captum, 33. quod recipitur, cæsis Latinis, *ibid.*
- iis petentibus pax data, 7, 12. magna vis militum ab iis accepta, *ibid.* concilia habent, et Romanis negant milites, 25. exercitibus jam in Romanos comparatis, vertunt bellum in Pelignos, 38.
- Sidicini dedunt se Latinis, 8, 2.
- Latini vastant agros Samnitium, *ibid.* moliuntur occulte bellum in Romanos, 3. decem principes Latinorum Romanam evocati, *ibid.* consilia Latinorum ea de re, 4. petunt consulem et senatores Latinos, 5. iis inferunt bellum Romani, 6. ad Capuam conveniunt Latini cum sociis suis, *ibid.* sunt persimiles Romanis in rebus bellicis, 8. proelium atrox inter Latinos et Romanos, 9. vincuntur Latini, 10. mulctantur agro, 11. rebellantes funduntur, 12. in deditionem accipiuntur, *ibid.* Latinorum status infelix, 13. subactis iis leges dicunt Romani, *ibid.* *et* 14.
- e Latinis Romani ad exercitus suos alterum tantum adjiciebant, 8, 8. *vid.* *et* 4. ex iis senatum supplendum censet Sp. Carvilius, 33, 22.
- Latini, qui Romam commigrarant, ju-

- bentur redire domum, 39, 3. eorum querelæ in senatu, 41, 12. de Latinis lex lata, 13.
- Latina via, vid. Via.**
- Latinae coloniae, 34, 53.**
- Latinae feriae, 5, 17. et 19. 21, 63. 22, 1. tenent consules prætoresque Romæ usque ante diem quintum kalendas Maïas, 25, 11. decreto pontificum instauratione, quod Ardeatibus caro data non fuerat, 32, 1. vid. et 37, 3. et 41, 20.**
- Latinae ante diem tertium nonas Maïas, 41, 20.**
- indictæ ex instauratione in ante diem tertium idus Sextiles, *ibid.* kalendis Junii factæ, 42, 35.
- pridie kalendas Aprilis, 44, 22.
- in ante quartum, et tertium, et pridie idus Novembres, 45, 3.
- Latine loquendi publice Cumanis, et Latine vendendi jus eorum præconibus permissum, 40, 42.**
- Latinus rex armatus, ad arcendam vim advenarum, Æneæ occurrit, 1, 1. pacem cum Æneæ, deinde affinitatem cum eo jungit, data ei in matrimonium filia, *ibid.***
- Latinus Silvius, Albæ rex, 1, 3.**
- Latium Romanis suspectum, 6, 21. Latii status infelix, 8, 13. Latium subactum, *ibid.***
- Latona, 6, 13.**
- Latona bove femina aurata sacrum factum, 25, 12.**
- Latrones, ad duo millia, in spelunca oppressi, 10, 1.**
- Lavici, vid. Labici.**
- Lavinia, Latini regis filia, datur Æneæ in matrimonium, 1, 1.**
- Lavinium, oppidum, conditum, quod Æneæ ab uxoris nomine appellat, 1, 1. inter Lavinium et Albam Longam coloniam deductam, triginta ferme interfuere anni, 3. Lavinii interfectus T. Tatius, 14. fœdus inter Romam et Lavinium renovatum, *ibid.* Lavinium ab Troja oriundum, 23. *vid. et* 2, 39.**
- Laurea corona, vid. Corona.**
- Laurea in puppi navis longæ enata. vid. Prodigium.**
- Lauream in manu tenentes, et coronati, supplicant Romæ omnes, duodecim annis majores, 40, 87.**
- Laureatæ literæ et tabellæ, 45, 1.**
- Laurens ager, 1, 1.**
- Laurentes, cum iis quotannis renovatum fœdus post diem decimum Latinorum, 8, 11.**
- Laurentium legati pulsati a Tito Tatius, 1, 14.**
- Laurentibus non data caro Latinis, 37, 3.**
- Lauretanus portus, 30, 39.**
- Lautia, legatis præbita, 28, 39. 30, 17. 33, 24. 35, 23. 42, 26.**
- Lautula, locus angustus ac saltuosus, 7, 39. 9, 23. ad Lautulas ancipiti prælio cum Samnitibus dimicatum, *ibid.***
- Lautumia, 26, 27. Lautumiarum carceris custodiam intentiorem habere jubentur triumviri, 32, 26. in Lautumias Ætolorum principes coniecti, 37, 3. in Lautumiis duo atria, Menium et Titium, 39, 44.**
- Lebadia, 45, 27.**
- Lehadia templum Jovis Trophonii adit Æmilius Paulus, 45, 27.**
- Lechæus portus, 32, 23.**
- Lecti ærati quando, et a quibus, primum Romam advecti? 39, 6.**
- Lecticula in aciem illatus Cn. Scipio configit, 24, 42.**
- Lectisternium quando primum Romæ, et qua celebritate factum, 5, 13. *vid. et* 7, 2. et 27. 8, 25. 29, 14.**
- Lectisternium Cære imperatum, 21, 62.**
- Juventati, *ibid.*
- Junoni Reginae, 22, 1.**
- Saturno imperatum, quem lectum senatores straverunt, *ibid.*
- per triduum habitum, sex pulvinaria in conspectu fuere, 22, 10.
- Lecton, promontorium, 37, 37.**
- Legati Abderitarum queruntur de avaritia et crudelitate Hortensii, 43, 6.**
- Achæi nunciant, Nabidem contra fœdus maritimam oram Laconum oppugnare, 35, 22. *vid.* Achæi.
- Ætolorum Romam missi, pacem petentes, 36, 35. urbe eodem die, Italia intra quindecim dies, excedere jubentur, 37, 1. admittuntur, iisque pacis leges dantur, 38, 10. et 11.
- Alexandrini queruntur de Antiocho, 44, 19.
- Ambracienses accusant Fulvium Nobiliorem, 38, 43.
- Annibalis ad Philippum, 23, 34.
- Antiochi Romam, eorumque oratio, 34, 57. ad Scipionem, 37, 34. et 45.
- ab Ardea queruntur in senatu, sibi in monte Albano Latinis carnem non esse datam, 33, 1.
- Ariarathis, eorumque oratio, 42, 19.
- Asiae et Græciæ, Romæ auditi, 34, 57.
- Atheniensium implorant auxilium Romanorum, 31, 5.
- Attali queruntur de Philippo, 31, 2. 32, 8. coronam auream ducentum quadraginta sex pondo in capitolio ponunt, 32, 27.

- Legati ex Balearibus insulis et ultima Hispania ad Scipionem, 22, 20.
- Bilistagis, Ibergetum reguli, fientes ad genua Catonis provoluti, auxilia petunt, 34, 11.
 - Ceritum, bellum deprecantes, impetrant pacem, 7, 20.
 - Campanorum a Romanis auxilium petunt, 7, 30.
 - Carthaginiensium, amicitiam et societatem Romanorum petentes, 7, 27. auream coronam donant Romanis, 38. legatis Carthaginiensibus, qui ad fœdus tertio renovandum venerant, comiter munera missa, 9, 43. ad Asdrubalem et Syphacem missi, 29, 34. ad Romanos de pace, 30, 32. et 40. frumentum et hordeum adportant, 36, 4. queruntur de Masinissa, 42, 23.
 - Clusini auxilium adversus Gallos petunt, 5, 33.
 - Epirotarum, 36, 35.
 - Eumenis, querentes de clade Sinopensium, 40, 2.
 - Gallorum pollicentur Romanis auxilia ad bellum Macedonicum, 44, 14.
 - Græciæ Asiæque, Romæ auditæ, 34, 57. 43, 8.
 - Hispani, eorumque simplicitas, 40, 47.
 - Iapydum, Istrorumque, et Carnorum, queruntur de avaritia et crudelitate consulum, 43, 7.
 - Issenses Gentium, Illyriorum regem, Romæ suspectum reddunt, 42, 26.
 - Lacedæmoniorum, 39, 33.
 - Latinorum, 8, 5.
 - Laurentium pulsantur a propinquis Titi Tatii, 1, 14.
 - Locrensiarum, obsiti squalore et sordibus, ramos oleæ, velamenta supplicum, porrigentes, queruntur de Pleminio, 29, 16.
 - Macedones deducti extra urbem in villam publicam, ibique iis locus et lautia præbita, 33, 24.
 - Masinissæ a Romanis donantur, 30, 17.
 - Nabidis, 34, 42.
 - Neapolitani aurum offerunt Romanis, 22, 32.
 - Pamphyli coronam auream in curiam inferunt, 44, 14.
 - Persei jubentur excedere Italia, 42, 36.
 - Philippi ad Annibalem, 23, 33. 34. et 39. ad Ætolos, 31, 28. ad Romanos, 32, 37. 33, 24. pollicentur Romanis pecuniam et frumentum, 36, 4. coronam auream centum pondo in æde Jovis optimi Maximi ponunt, *ibid.*
 - Legati Pisanorum, 45, 18.
 - Pœnorum ad Philippum, capti mittuntur Romam, 23, 34. Pœnorum ad Masinissæ, Romæ de agro disceptantium, 34, 62.
 - Privernates, 8, 21.
 - Prusiæ, Romam missi, 44, 14.
 - Ptolemæi, 31, 9. iis in singulos munera quindm millium æris ex senatus consulto missa, *ibid.*
 - Ptolemæi et Cleopatæ gratulantes, quod M'. Acilius Antiochum Græciæ expulerit, 37, 3.
 - Rhodiorum ad Antiochum, 33, 20. ad Romanos, querentium de Sinopensium clade, 40, 2. ad Romanos, 44, 14. horum superba oratio, *ibid.* alii legati, 45, 20. miserabili oratione deprecantur iram Romanorum, 22.
 - Romani, ad Coriolanum de pace missi, 2, 39.
 - Athenas, qui Solonis leges describerent, 3, 31.
 - jussu Tolumnii a Fidenatibus intercepti, 4, 17.
 - Veios, et superbum Veientium responsum, 4, 58.
 - Delphos consultari oraculum, 5, 15. Apollini crateram auream ferunt, 28. *vid. et* 28, 45.
 - ad Gallos, eorumque cum Gallis colloquium, 5, 35. et 36.
 - ad Samnites, 7, 31. 8, 23.
 - in Hispaniam ad Annibalem, non admittuntur, 21, 6. et 9.
 - Carthaginem missi, 18. iis superbe respondent Carthaginienses, *ibid.* ridetur, a Gallis, 20.
 - in varia loca missi, 22, 33.
 - male excipiuntur ab Hieronymo Syracusanorum rege, 24, 6.
 - violantur a Carthaginiensibus, 30, 25.
 - ad Ptolemæum, 31, 2. ad Masinissam, 11.
 - decem ad constituendas res Græciæ, 33, 24. et 31. Asiæ, 37, 55. *vid. et* 45, 17.
 - ad Antiochum et Philippum, 33, 35. et 39.
 - in Græciam, 39, 33. 42, 37.
 - in Macedoniam, 41, 27.
 - Saguntini gratias agunt senatui, 28, 39. adducunt quosdam Carthaginienses cum pecunia, qui ad conducenda auxilia in Hispaniam trajecerant, 30, 21.
 - Samnites, Romam missi de pace, 8, 1. ad Annibalem, 23, 42.
 - Sardorum Romam, 41, 10. et 12.

- Syphacis, donati ab Senatu Ro-
 27, 4. 30, 17.
 racusani, 22, 37. ad Marcellum,
 9.
 rentini ad Annibalem, 24, 13.
 squiniorem exsulum, 2, 3. et 4.
 racum, petentes amicitiam et
 latem Romanorum, 42, 19.
 rmine Romam, 31, 11.
 senatum introducti per consules,
 1.
 re gentium sacrosancti, 2, 4.
 et viderentur commisisse, ut hos-
 loco essent, in iis tamen jus gen-
 valet, 2, 4.
 contemptui habiti, 3, 25.
 perfecti, 4, 17. et 32.
 stra jus gentium arma capiunt,
 1.
 de excepti a Samnitibus, 7, 31.
 1.
 repente aliquo mitterentur, sin-
 per oppida, qua faciendum iter,
 nta imperant, 42, 1.
 censis publice in Rostris statu-
 2, 4, 17.
 mura data, 9, 43. 27, 4. 28, 39.
 7. 31, 9. 37, 3. 42, 6. et 19, 43.
 8. 44, 14. 45, 13.
 les liberæ hospitio datæ, sumtus-
 secretus, 42, 6.
 stium in æde Bellonæ senatus
 1, 30, 21. 33, 24.
 nis jus externis, non civibus,
 aratum, 6, 17.
 imperatorum, 2, 30. 10, 40. et
 t alibi passim.
 not militum? 6, 23. 7, 25. 8, 8.
 9, 29, 24. 43, 14.
 ima, secunda, tertia, 10, 18. 22,
 13, 36. 34, 46.
 arta, 10, 18. 26, 48. 34, 46.
 inta, 39, 30.
 lava, *ibid.*
 decima, 30, 18.
 odecima, magna ex parte cæsa,

 tia decima, *ibid.*
 devicesima, 27, 38.
 sesima, 27, 14. et 38.
 a millia hominum quatuor, Ro-
 n foro securi percussa, 28, 28.
 tenta Samnitium, 10, 38.
 bina, 2, 26.
 s Etruscorum, 10, 5.
 liscorum, 4, 5.
 bana, 6, 9. 24, 44. 25, 3.
 stnor vulgo scribebantur, 8, 8,
 xam effectæ, 2, 30. 7, 25.
 odeviginti, 24, 11.
 a et viginti, 26, 28. 27, 22.
 a et viginti, 26, 1. 27, 26.
 Legiones viginti, 30, 2.
 — tumukuarie, 40, 26.
 Legionariorum numerus auctus, 42, 31.
 Legionarii equites, 35, 6.
 Lembi, 33, 19.
 — biremes, 24, 40.
 — Issalci, 32, 21.
 — piratici, 37, 27.
 Lemnos, insula, 28, 5.
 Lentulus, *vid.* Cornelius.
 Leon accusat Apollodorum, impellentem
 Athenienses ad defectionem, 35, 50.
idem esse videtur ac
 — Icesis filius, legatus Atheniensis,
 38, 10.
 — locus, 24, 39.
 Leonatus Eulyesta, præfectus agematis
 Macedonici, 42, 51. et 59.
 Leonides Lacedæmonius, dux Persei, 42,
 51.
 Leonorius, Gallorum regulus, 38, 16.
 Leontini, in eorum urbe Hieronymus
 occiditur, 24, 7. eo profiscuntur
 Hippocrates et Epicydes, 29. Leonti-
 norum urbs a M. Marcello consule
 capta, 30.
 Leonum et pantherarum venatio Romæ,
 39, 22.
 Lepidus, *vid.* Æmilius.
 Leptis, 30, 25. 34, 62.
 Lesius, *vid.* Seppius Lesius.
 Letus, mons, 41, 22.
 Leucadia, olim peninsula, postea insula,
 divisa ab Acarnania freto vadoso, quod
 perfosum manu est, 33, 17.
 Leucas, caput Acarnaniæ, 32, 15. 33,
 17. 36, 11. Leucadem indictum con-
 cilium Acarnanum, 33, 16. eam op-
 pugnat Flamininus, 17. Leucadis si-
 tus, *ibid.* capitur proditione, *ibid.*
 Leucas eximitur concilio Acarnanum,
 45, 31.
 Leucate, promontorium, 26, 26. 36, 13.
 40, 1.
 Leucasps phalanx, 44, 41.
 Leves milites, 8, 8.
 Leusis, *sive potius* Eleusis, locus, qua-
 tuor millia ab Alexandria abest, 45, 12.
 Leusus Cretensis, 38, 13.
 Lex Æmilia, de minuenda censura, 4,
 24. *vid.* et 9, 33. et 34.
 — de Ære alieno, *vid.* Æs.
 — Agraria, *vid.* Agraria. *et adde*, 6,
 35. 7, 16.
 — de Ambitu, 7, 15. 40, 19.
 — Annaria, 40, 44.
 — Bæbia, *ibid.*
 — Canuleii, de connubio Patrum et
 plebis, 4, 1.
 — Cincia, de donis et muneribus, 34, 4.
 — de consule intra decem annos non
 reficiendo, 10, 13.

Lex Curiata, 8, 46. 9, 38.

— *Decem tabularum*, 3, 34.

— *Decemvires quibus tabulis duodecim est nomen, in æs incisæ, et in publico propositæ*, 3, 57.

— de dictatore creando, 2, 18.

— *Flavii*, ut in *Tusculanos* animadvertatur, 8, 37.

— *Horatia*, 3, 55.

— *Icilia de Aventino*, 3, 32.

— *Licinia*, de consule ex plebe creando, 7, 21. 22. *et* 25.

— *Licinia Sextia*, de ære alieno, de modo agrorum, de consulatu plebeo, 6, 35.

— magistratus plebei ne pateant patricio, 4, 25.

— de mulctarum æstimatione, 4, 30.

— *Oppia*, de cultu matronarum, 34, 1. abrogatur, 8.

— *Papiria*, qua *Acerranis* civitas sine suffragio datur, 8, 17.

— de perduellione, 1, 26.

— *Petillia*, 37, 54.

— ut plebscita omnes *Quirites* teneant, 3, 55. 8, 12.

— *Pretelia*, de nundinis et conciliabulis obeundis, 7, 15.

— *Porcia*, pro tergo civium, 10, 9.

— de provocatione, 2, 8. 3, 55. 10, 9. semper a familia eadem lata, *ibid.*

— sacrata, in *Sacro monte* lata, 2, 33. aliæ sacratæ leges, 3, 32. 4, 26. 7, 41. 9, 39. 36. 38. 39, 5.

— Senator ne quis, quive senatoris pater fuisset, *maritimam* navem, quæ plus quam trecentarum amphorarum esset, haberet, 21, 63.

— *Terentilla*, 3, 9. *et* 10.

— *Trebonia*, 3, 65. 5, 10.

— *Tribunus militum* ubi quis fuisset, ne postea ordinum ductor esset, 7, 41.

— *tribunorum militum comitia* ne fierent, consulumque utique alter ex plebe crearetur, 6, 35.

— *Tribunis*, ædilibus, iudicibus, decemviris qui nocuisset, ut ejus caput *Jovi sacrum* esset, 3, 55.

— *Valeria*, de provocatione adversus magistratus ad populum, sacrandoque cum bonis capite ejus, qui regni occupandi consilia inisset, 2, 8.

— de vicesima manumissorum, 7, 16.

— de unciario fœnore, *ibid.*

— vetusta, priscis literis verbisque scripta, ut, qui prætor maximus sit, idibus *Septembribus* clavum pangat, 7, 3.

— *Voconia* de hereditatibus mulierum, 41, 34.

— *Voleronia*, ut plebei magistratus tributis comitis fierent, 2, 56.

Lex ne quis magistratus sine provocatione crearetur, 3, 55.

— ne cui album in vestimentum addere petitionis causa liceat, 4, 25.

— ne quis populum evocaret, 7, 16.

— ne quis, nisi qui noxam meruisset, donec poenam lueret, in compedibus aut in nervo teneatur, 8, 28.

Leges regie, 6, 1.

— *decemvires*, 3, 57.

— *consulares*, 3, 56.

— *tribunitiæ*, *ibid.*

— *fœnebres*, 35, 7.

— *Legum publice examinandarum* mos, 3, 34.

Liber vetus linteus Samnitium, 10, 38.

Libri fatales, 5, 14. 22, 9. *et* 57. 42, 2.

— *lintei*, repositi in æde *Monetæ*, 4, 7. *et* 20.

— *magistratum*, *ibid.*

— *Numæ Pompilii septem Græci*, septem *Latini*, sub *Janiculo* in duabus arcibus lapideis inventi, comburuntur, 40, 29.

— *Sibyllini inspecti*, 3, 10. 5, 13. 7, 27. 21, 62. 29, 10. 41, 26. *vid.* *Sibylla*.

— *vaticini* ex *senatusconsulto* ad prætorem delati, 25, 1.

Liberi sequuntur patrem, 4, 4.

Liberi, Liberæque aedes, 3, 55. 41, 33.

Libero Liberæque signa ænea ex argento multatio posita, 33, 25.

Libertas populo Romano reddita, 2, 1.

Libertatis aedes in Aventino, 24, 16.

Libertatis atrium, 25, 7. in eo custoditi *obsides Tarentinorum*, *ibid.* reficitur, 34, 44. *vid.* *et* 45, 15.

Libertini in militiam centuriati, 10, 21.

— 22, 11.

— in navalem militiam descripti, 40,

18. 42, 27.

Libertinorum filii in senatum ab Ap. Claudio censore lecti, 9, 46.

Libertini in quatuor tribus urbanas con-

jecti, 9, 46. 45, 15.

Libethrum, oppidum, 44, 5.

Libitina vix sufficiens funeribus, 40, 19.

41, 26.

Libo, Epit. 49.

Libui Galli, 5, 35. 21, 38. 33, 37.

Liburni, gens fera, 10, 2.

Libyphœnices, 21, 22. 25, 40.

Licinia mobilis femina, Epit. 48. *virgo vestalis, Epit.* 63.

Licinia Lex, vid. *Lex*.

Licinius Macer, historis Romanæ scrip-

tor, 4, 7. 20. *et* 23. 7, 9. 10, 9.

A. Licinius Nerva, tribunus plebis, 41,

10. *legatus*, 42, 35. 44, 18. *prætor*, 45, 44.

C. Licinius, tribunus plebis, 2, 33.

C. Licinius, tribunus militum consulari

te, 6, 31. primus magister
m de plebe dictus, 39. *vid. et*

us, legatus Carthaginem mis-
it, 18.

us, praefectus praesidii Rhizonis
mii, urbium, 45, 26.

us Calvus, consul, 7, 9. *idem*
C. Licinius Calvus Stolo, *de*
fra.

us Crassus, praetor, sortitur ju-
tionem urbanam, 42, 9. *et* 10.
classe, 27. dextro cornu, in
adversus Persea, praepositus a
comite, 58. creatur consul, *et*
Italiani, 44, 17. ejus res gestae
lia, 45, 12. prorogatur impe-
17. legatus in Macedoniam,

ius Lucullus, tribunus, trium-
ulo creatur, qui legem de cre-
triumviris Epulonibus tolerat,
triumvir aedi Juventatis dedi-
36, 36.

us Nerva, legatus, nunciat vic-
de Gentio, 45, 3. praetor, 14.
r Hispaniam ulteriorem, 16.
s, reducit obsides in Thraciam,

us Calvus Stolo, plebeius, mi-
M. Fabii Ambusti filiam uxo-
cit, 6, 34. creatur tribunus
35. leges adversus patriciorum
romulgat, *ibid.* relictus tribu-
bis, non patitur creari curules
ratus, *ibid.* decimum tribunus
relictus, suas leges perfert, 42.
r consul, 7, 2. iterum, 9. sua
lege damnatur, 16.

us, praetor, 27, 8.

us Pollio, legatus, 27, 29.

us Lucullus, aedilis curulis, 30,

us Lucullus, cos. a tribunis pl.
erem conjicitur, Epit. 48.

llus cos. L. F. L. N. prospere
us Mithridatem pugnatur, Epit.

ius, tribunus militum, occidi-
praelio, 27, 12.

ius Crassus non patitur per
n suum aquam duci, 40, 51.

ius Lucullus, praetor, 39, 6.
r Jurisdictionem inter peregri-
et 18.

llus Thracas subigit, Epit. 97.

ius Strabo, tribunus militum,
ime dicicans, ab Istris interfi-
41, 6.

us Calvus, primus ex plebe tri-
militum consulari potestate cre-
it, 12. quous iterum tribunus mi-

IV.

litum consulari potestate crearetur,
orat, ut is, qui sibi deferebatur, honos
filio suo mandetur, 14. ejus de praeda
Veiorum sententia, 20.

P. Licinius Calvus, tribunus militum
consulari potestate, 5, 18. *et* 20.

P. Licinius Crassus pontifex maximus
creatur ante aedilitatem, 25, 5. ma-
gister equitum, 27, 5. censor, 6. praetor,
21. sortitur Jurisdictionem pere-
grinam, 22. consul, 28, 38. Bruttium
provinciam extra sortem accipit, 29,
1. gravi morbo afficitur, uti et ejus
exercitus, 10. ei prorogatur imperium
13. copiis conjunctis cum consule,
pugnat cum eo adversus Annibalem,
36. ejus laudes, 30, 1. negat ludos ex
incerta pecunia voveri debere, 31, 9.
vid. et 34, 44. votum praestitit consuli,
36. 2. vetat Q. Fabium Pictorem Flami-
nem Quirinalem, qui tum praetor
erat, ire in Sardiniam provinciam,
37, 51. moritur, 39, 46. funeris ejus
causa visceratio data, et gladiatores
centum viginti pugnaverunt, *ibid.*

P. Licinius Crassus creatur praetor, 41,
18. excusat se sacrificiis solemnibus
impediri, ne in provinciam, Hispani-
am citeriorem, eat, 19. fit consul, 42,
28. Macedoniam provinciam sortitur,
32. proficiscitur, 49. male pugnatur ad-
versus Persea, 58. *et* 59. pacem pe-
tentis, Perseo negat, 62. altera ejus
pugna cum Perseo, meliore eventu,
66. crudeliter ab eo avareque in Grae-
cia bellatum, 43, 4. legatus ad Gallos
in Asiam, 45, 34. interimitur, Epit.
59.

P. Licinius Tegula carmen condit, quod
ab ter nomenis virginibus cani jus-
sum, 31, 12.

P. Licinius Varus, aedilis curulis, 27, 6.
praetor, 21.

Sp. Licinius, tribunus plebis, suscipit
rem militarem impediendam, 2, 43.

Licinus, *vid.* L. Porcius Licinus.

Lictores a Romulo instituti duodecim,
1, 8.

— quatuor et viginti apparent consu-
libus, 2, 56.

— decemvirosum centum et viginti
forum implent, 3, 36.

— praeeunt proficiscentibus ad bellum,
10, 25. 41, 14.

Lictor Horatio laqueum injicit, 1, 26.
deligat ad palum, *ibid.* *et* 8, 7. *vid. et*
26, 16.

— Sulpicii, tribuni militum, de foro
domum se recipientis, forem virga
percutit, 6, 34.

Lignis carens terra, 38, 18.

Ligures, populi, 5, 35. in Ligures legati

- missi ad expostulandum, quod Pueris opibus auxillisque iuvissent, 22, 83. eorum auxilia Asdrubali parata, 27, 39. jungunt se Magoni, 28, 46. 29, 5. adversus Ligures varia Romanorum bella, 32, 29. *et seqq.* 34, 56. 35, 3. 11. 21. *et* 40.
- Ligures, improvise castra Q. Minucii aggressi, funduntur, 86, 38.
- omnes in deditionem veniunt, 37, 2.
- circumveniunt et occidunt L. Bæbium, prætorem, 37, 57.
- hostes perpetui populi Romani, et exercendo militi Romano apprime utiles, 39, 1. caduntur a Romanis, 32.
- castra L. Æmilii, proconsulis, oppugnant, et ægre ab eo vincuntur, 40, 25. *et* 28.
- sese dedunt, et in Taurasinos publico sumtu traduntur, 38.
- alia Ligurum bella, 41, 16. 18. 20. *et seqq.*
- Ligures Alpini, 28, 56. 29, 5.
- Apuani, 40, 41.
- Celulates, Cerdiciates, 32, 29.
- Galli, Epit. 46.
- Ilvates, 32, 29.
- Ingauni, 40, 25.
- montani, 40, 41.
- Statiellates vincuntur ab M. Poppilio consule, 42, 7. se dedunt, 8. venditos senatus jubet redimi, *ibid.*
- Ligustini populi, 31, 10. 39, 21. Ligustini Ilvates, 32, 31.
- Ligustini montes, 34, 8.
- Ligustinum bellum, 35, 4. scutum, 44, 35.
- Ligustinus ager viritim divisus, 42, 4.
- Sp. Ligustinus, 42, 34. ejus ad populum oratio, *ibid.*
- Lilybæum, 25, 31. 27, 5.
- ad Lilybæum pugna navalis, 21, 50.
- Limina ænea in Capitolio posita, 10, 23.
- Limnæa deditur M'. Acilio, consuli, 36, 14.
- Lingos, mone, 32, 13.
- Lingones cum Boiis, pellunt Etruscos et Umbros agro, 5, 35.
- Lingua ab irrisu exserta, 7, 19.
- Linteata legio, *vid.* Legio.
- Linteæ libri, 4, 7.
- Lintermi arena, 22, 16. Linternum, 23, 35. eo colonia deducta, 32, 29. 34, 45. in Linterninum secedit Scipio Africanus ibique moritur, 38, 52. *et* 58.
- Lintribus utuntur pedites in trajiciendo Rhodano, 21, 27.
- Lipare insula, 21, 49.
- Liparenes piratæ, 5, 28.
- Liris fluvius, 10, 21. 26, 9. *et* 34.
- Lisina, urbs Thessaliæ, 32, 14.
- Lisus, oppidum, 44, 80.
- Litabrum, oppidum in Hispania suavitum et opulentum, vineis expugnat C. Flaminius, 35, 22.
- Litana, silva in Gallia cisalpinga, 23, 24. in ea exercitum L. Postumii consulis delent Galli, *ibid.* ad eam octo milia Gallorum cæsa, 34, 22. *et* 42.
- Litatio ac perlitatio in sacrificiis, 41, 19.
- Littere laureatæ, 5, 28. 45, 1.
- Litteras attulit in Latium Evander, 1, 7.
- Liternum, *vid.* Linterni arena.
- Liternus, fluvius, 32, 29.
- Litubium, oppidum Ligurum, se dedit Romanis, 32, 29.
- Litus augurum, 1, 18.
- Livius, poeta, ab sctaris ausus primus argumento fabulam serere, 7, 2. *vid.* *et* 27, 37.
- C. Livius pontifex creatur, in M'. Pomponii Mathonis locum, 26, 23. ædilis curulis, 29, 38. prætor cum cognomine Salinatoris, 39, 26. sortitur Brutios, 27. præest equitibus alariis, in pugna adversus Boios, 38, 5. petit consulatum, sed repulsam patitur, 10. moritur, 43, 13.
- C. Livius Salinator creatur prætor, 35, 24. sortitur classem, 36, 2. lustrat classem, 36, 42. Samem Zacynthumque populatus, pervenit Piræum, *ibid.* ei occurrit Eumenæes cum tribus navibus, *ibid.* trajicit Delum, *ibid.* Deli retinetur ab adversis ventis, 43. vincit classem Antiochi, 44, 44. Nii sacrificat Minervæ, 37, 9. capit Neston, *ibid.* oppugnat Abydum, *ibid.* obsidionem relinquit, 12. tradit L. Æmilio Regillo classem, 14. cœnet obstruendum esse exitum portus Ephesini, *ibid.* in Lyciam missus, fugat Lycios, 16. legatus ad Prusiam, Bithyniæ regem, missus, eundem revocat ad consilia pacis, 25. creatur consul, 38, 35.
- L. Livius, tribunus plebis, 9, 8.
- M. Livius, consul, legatus Carthaginem missus, 21, 18.
- octavo post damnationem anno reducit a consulibus in urbem, 27, 34. pro cognato, M. Livio Metelo, dicit in senatu, *ibid.* ad secundum consulatum pene invitatus protrahitur, *ibid.* ægre se reconciliari patitur cum Nerone collega, 35. iræ plenus adducit in cives, proficiscitur ad bellum, 46. egregia ejus victoria de Asdrubale, 46—49. triumphat, 28, 9. dictator creatur, 10. ei in annum prorogatum imperium, *ibid.*
- Volonum exercitum in Galliam et Etruriam traducit, 29, 5. ei prorogatur

um, 13. creatur censor, 37.
 loria quare cognomen invenerit,
 namque ejus certamen cum collega
 e, *ibid.* præter tribum Mæciam,
 iam Romanum omnem, quatuor
 futa tribus, ararios relinquit,
id. et 36, 36. 39, 3.

as Tarentum tuetur, 24, 20.
 capta ab Annibale, in arcem
 it, 25, 10. arcem defendit, 11.
 39. de eo certamen in senatu,

Deater, consul, 10, 1. eo con-
 æquum bellum redintegrat.
 bnd. eratur pontifex inter pri-
 plebe, 9. præit verba devotionis
 io, 28. propator, 29.

as Drusus cos. adversus Scor-
 pugnat, Epit. 68. trib. pl. domi
 ciditur, Epit. 71.

Mæcatus, 27, 34.

atque causæ ad res populi Ro-
 scribendas impulerint, *Præf.*
 quo tempore vixerit, 4, 20. 28,
 ræsequitur Polybium, 33, 10.

lancia legatis deureta, 28, 39.
 . 26, 24. 35, 28. 42, 26.

divisio in spectaculis, 1, 35.

editate insignibus etiam adfecta
 ba, 24, 8.

4, 23, 30. 39, 9.

a, in Græcia restituti Ætolis,

ad eos sanum, in quo thesauri
 pincæ, quos diripit Pyrrhus, 29,
 leiant post Cannensem cladem
 adeo, 22, 61. *vid.* et 23, 30. et

oppugnantur a Crispino, 27,
 dpluntur a Scipione, 29, 6. et

in Pleminium præfectum im-
 6. in eos impotenter sævit Ple-
 y, *ibid.* et 9. eorum querelæ per

delatæ ad senatum, 16, 17. et
 ærtas iis legesque sue restitu-
 a senatu, 21. *vid.* et 31, 12.

Græcia, 26, 26. 28, 6.

um vis ingens, ita ut, unde ad-
 stat, parum constaret, circa Ca-
 onthem agrum complevit, 30,
 et 48, 4. earum tantæ nubes a
 enbo in Apelliam illatæ, ut exa-
 is suis late agros operirent, 42,

bellum cum Demetrio, Phi-
 Macedonia regis patre, gessit,
 1,

, oppidum, 2, 33. a Coriolano
 nis admittitur, 39. *vid.* et 3, 39.

lea, 22, 30.

num cibi versa, 23, 13.

1, *Strabo*, 43, 6.

Loricati equites, 35, 46. 37, 46.

Loryma, portus, 37, 17. viginti passu
 amplius millia ab Rhodo abest, 46, 10.

Lun Mater, 8, 1. ei arida cesorum Vol-
 scorum data a consule, *ibid.* ei dicata
 spolia hostium, 45, 33.

Luca, urbs, 21, 89. eo colonia deducta,
 41, 13.

Lucani pugnant cum Samnitibus adver-
 sus Alexandrum Epirensensem, 8, 17.
 recipiuntur a Romanis in fidem, 19.
 fodere in amicitiam accipiuntur, 25.
 deficiunt, fraude impuls, 27. in eu-
 rum regionem transeunt exercitus Ro-
 mani, 9, 20. Lucanorum oratores
 petunt in amicitiam Romanorum reci-
 pi, 10, 11. fœdus cum iis actum, 12.
 eorum seditio comprimitur, 18. defi-
 ciunt ad Pœnos, 22, 61.

Lucanorum aliquot ignobilia oppida ex-
 pugnat Ti. Sempromius, consul, 25,
 1. in Lucanis perit, 16. dedunt se
 Romanis, 27, 15. 28, 11.

Lucane legiones sæpe fuisse ab Alexandro
 Epirensi, 8, 24.

Lucani montes, 9, 17.

Lucanus exsul veruto transigit Alexan-
 drum Epirensensem, 8, 24.

Luceius, Epit. 75.

Luceres, tribus antiqua, 1, 13. 10, 6.
 equitum centuria, 1, 13. et 36.

Luceria, urbs, 9, 2. et 12. 22, 9. 23, 37.
 24, 3. in ea servati obsides Romano-
 rum, ad Caudium dati Samnitibus, 9,
 12. obsessa et capta a Romanis, 15.
 amissa et recepta, 26. colonia eo de-
 ducta, *ibid.* oppugnatur a Samnitibus,
 10, 35.

Lucerini, 9, 2. ad Lucerinum finem pug-
 natum cum Samnitibus, duce Atilio
 consule, 10, 35. ob ærvatam fidem a
 Romanis laudantur, 27, 10.

Lucretia, uxor Collatini, 1, 57. stuprum
 ei per vim oblatam a Sex. Tarquinio,
 58. illa vocat patrem et virum, *ibid.*
 cultro se occidit, *ibid.*

C. Lucretius, dumvir navalis, 40, 26.

C. Lucretius Gallus creatur prætor, 42,
 28. sortitur provinciam, quo senatus
 censuit, 31. ei decernitur classis, 35,
 et 48. acerbus ejus injuriæ in Chalci-
 denses, 43, 9. accusatur, et damnatur,
 10.

Hostus Lucretius Tricipitinus, consul,
 4, 30.

L. Lucretius Flavius, consul, vincit Æ-
 quos acie, 5, 29. tribunus militum
 consulari potestate, 32. adversus Vol-
 sinienses profectus, eos vincit, *ibid.*

L. Lucretius Tricipitinus, consul, ingens
 tem Volscorum multitudinem fœdit,
 3, 8. cum ingenti præda Romam redit,

A & Q

- et de Volscis *Æquisque triumphat*, 10.
- L. Lucretius Tricipitinus, tribunus militum consulari potestate, 6., 4. iterum 21. tertium, 22.
- L. Lucretius, quaestor, per insidias interceptus, traditur venienti in Ligures Arnibali, 21, 59.
- M. Lucretius, tribunus plebis, 27, 5.
- M. Lucretius, tribunus plebis, 42, 19. a fratre prætore præmissus, naves a sociis ex fœdere exigit, 48.
- P. Lucretius, consul, 2, 15.
- P. Lucretius, præfectus urbis, differt actiones tribunitias in adventum consulum, 3, 24.
- P. Lucretius Tricipitinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 44. iterum, 47.
- Q. Lucretius Ofella, Epit. 89.
- Sp. Lucretius, Lucretiæ pater, 1, 58. præfectus urbis a rege relictus, 59. suffectus Bruto, non sufficientibus viribus ad consularia munera obeunda, intra paucos dies moritur, 2, 8.
- Sp. Lucretius, prætor, creatur prætor, et sortitur Galliam, 28, 38. ei prorogatum imperium, 29, 13. rursumque, ut Genuam oppidum, a Magone Preno dirutum, exædificaret, 30, 1. mittitur legatus in Africam, 31, 11.
- Sp. Lucretius, prætor, 42, 9. occupat castella super Tempe, 44, 7.
- T. Lucretius, consul, 2, 8. Etruscos cædit, 11. iterum consul, 16.
- Luctus triginta diebus finitus post Cannensem cladem, 22, 56. in luctu purpura et aurum deponuntur, 34, 7.
- Lucullus, *vid.* Licinius.
- Lucumo, potens divitiis, commigrat Romam, 1, 34. ejus pater Damaratus, *ibid.* ejus uxor Tanaquil, *ibid.* ei, carpento sedenti, aquila pileum aufert, et rursus capiti repouit, *ibid.* vocatur L. Tarquinius Priscus, *ibid.* *Vid.* L. Tarquinius Priscus.
- Lucumo, juvenis præpotens, corrumpit uxorem Aruntis (Lusini), 5, 38.
- Lucus, quo se Numa, velut ad congressum Deæ, sine arbitris conferebat, sacratus (Amenis), 1, 21.
- Lucus Dianæ, 27, 4.
- Ferentinæ, ad quem concessa Latini populi habitati, 1, 50. *et* 52, 7, 25.
- Feroniæ, 26, 11. 27, 4.
- Junonis Lacinie, 24, 8.
- Junonis Sospite, 8, 14.
- Maricæ, 27, 37.
- Paetelinus, 6, 20. 7, 41.
- Similæ, 39, 12.
- Luci sanguis sacrosanctus, 35, 61.
- Ludi a Romulo editi, 1, 9.
- a Tarquinio Prisco, qui deinde solemnnes annui mansere, Romani, Magnique varie appellati, 1, 35.
- a prætoribus urbis, 27, 23.
- ab ædilibus, plebeis et curulibus, 6, 42.
- voti a dictatoribus, 5, 19. 7, 11.
- a consulibus, 31, 9. 36, 2.
- a variis imperatoribus, 28, 45. 31, 49. 39, 32. 40, 44. *et* 45.
- religionis causa, 39, 32.
- belli causa, 22, 9. *et* 10. 27, 33. 30, 27.
- concordie causa, 4, 12. 6, 42.
- pestilentie avertendæ causa, 7, 2. 27, 23.
- Ludi Apollinares, eorumque origo, 25, 12. eos populus coronatus spectavit, *ibid.* *Vid.* *et* 26, 23. 27, 11. in perpetuum voti, 27, 23. circo inundato, extra portam Collinam, ad ædem Erycinæ Veneris parati, 30, 38. Apollinaribus Ludis autem diem quintum idus Quintiles solis eclipsis, 37, 4.
- Capitolini, 6, 50.
- Circenses, 30, 27. 44, 18.
- Consualia, 1, 9.
- funebres, editi a Scipione, 28, 21.
- Ludi funebres per quadriduum in fora, mortis M. Valerii Lævini causa, a filiis ejus facti, in quibus quinque et viginti paria gladiatorum, 31, 50. per triduum a filiis M. Æmilii Lepidi, 23, 30. funeris P. Licinii causa, 39, 46.
- Isthmii, 38, 32.
- Magni ex instauratione Romæ parati, 2, 36. tumultus causa voti, 4, 27. a Camillo voti, 5, 19. ex auctoritate Patrum voti a dictatore, 7, 11. voti æris trecentis triginta tribus milibus, trecentis triginta tribus, triente, 22, 10. voti a consule Acilio Glabrione, 36, 2.
- Megalesia, 29, 14. 34, 54.
- Nemei, 27, 30. *et* 31.
- Olympici, 27, 35.
- Plebei in unum diem instaurati, 27, 21. 28, 10. 39, 7. in biduum instaurati, 25, 2. 27, 36. 29, 38. 33, 42. ter instaurati, 23, 30. 25, 2. 30, 36. quinquies toti instaurati, 38, 35. septies instaurati, 29, 11. 33, 25.
- Romani, etiam Magni dicti, 1, 35. magnifice facti, 25, 2. semel instaurati, 27, 6. 21. *et* 36. 39, 26. 39, 7. biduum instaurati, 29, 38. triduum instaurati, 23, 30. ter toti instaurati ab ædilibus curulibus, 28, 10. 29, 11. 33, 25. *et* 42. 38, 35. quater instaurati, 32, 27.
- Scenici, quando primum instituti,

ure? 7, 2. per quadriuum pri-
facti ab ædilibus curulibus, 24.
agnifice apparateque facti, 31, 4.
iurilia, 39, 22.
n sollemnia intermittere, nefas, 5.
idi ab ædilibus ex mulctaticia
na facti, 10, 23. Ludorum caussa
m Jovis, 26, 2. 27, 30. 29, 38.
idis senatoria loca secreta a po-
34, 54. Ludorum sumtus, gra-
m modo Italiæ ac sociis Latini-
sis, sed etiam provinciis externis,
scripti, 40, 44. sumtuum in
vix tolerabilis opulentis regnis
ia, 7, 2.
mum de incerta pecunia voti,
jussu senatus voti, non sunt de
publico, 36. pontifices ne-
pertinere ad religionem, quanta
isa Ludi fiant, 39, 5.
ab res bene gestas quando pri-
coronati spectaverint? 10, 47.
s ex Etruria acciti, 7, 2.
um convivialis oblectamenta quan-
tum Romæ addita epulis? 39, 6.
erarum in tabernis in foro, 3,
trepunt discentium vocibus, 6,
fectu crepitus æris nocte silente
iolet, 26, 5.
clipsis predicta a C. Sulpicio
tribuno militum, 44, 37.
des in Aventino, 40, 2.
rbe, 39, 21. 43, 11.
ortus, 34, 8. 39, 21. et 32.
m agrum depopulantur Ligures,
8.
um et Pisanorum de agris con-
nia, 45, 13.
ammas Romulo et Remo præbet,
gua pueros lambit, 1, 4. simula-
fantium, conditorum urbis, sub
bus Lupæ posita, 10, 23.
li, 1, 5.
, Epit. 116.
n Gallia vigili g'adium, e vagina
m, abstulit, 21, 62. *vid.* Pro-
rrei in oppugnantes urbem in-
26, 8.
m simulacrum, 22, 1.
is, regulus Hispaniæ ulterioris,
1.
ia, 21, 43. 27, 20. Lusitanis-
ca, 21, 43.
l vincuntur a P. Cornelio Sci-
cænis duodecim millibus, 35, 1.
nt Romanos, 37, 46. funduntur
Æmilio Paulo, cassaque sunt de-
st octo millia armatorum, 37, 57.
milis a C. Atpio prætor, 39,
s Lusitanis triumphat C. Cal-

urnius Piso, prætor, 39, 42. iis sub-
actis, triumphat L. Postumius Albi-
nus. 41, 3. et 11.
Lustratio exercitus apud Macedonas,
40, 6.
Lustrata urbs, 35, 9.
Lustratum oppidum, 42, 20.
Lustrum, propter (apitolium captum,
et occisum consulem, condi religio-
sum est, 3, 22.
Lustra varia, 1, 44. 3, 3. et 24. 10, 9.
et 47. 27, 36. 29, 37. 35, 9. 38, 26.
41, 2. 42, 10.
Lutarius, Gallorum regulus, 38, 16.
C. Lutatius, triumvir coloniz deducen-
dæ, a Boiis comprehenditur, 21, 25.
post sextum decimum annum servi-
tute eximitur a Servilio, consule, 30,
19.
Cn. Lutatius Cerco, 42, 6.
Q. Lutatius Cerco. eo consule, pax data
Carthaginensibus, 30, 44.
Luxus Romam inductus ab exercitu Asi-
atico, 39, 8. *vid.* et 34, 4. Romæ coër-
cetur a censoribus, 39, 44.
Lycæonia, 37, 54. donatur Eumeni, 38,
39.
Lyceum Athenis incensum a Philippo,
31, 24.
Lycens Pan, 1, 5.
Lycia, 33, 41. 37, 15.
Lyciæ caput, Patara, *ibid.*
Lycii fusi fugatique a Romanis, 37, 16.
attributi Rhodiis, 38, 39. queruntur
de crudelitate Rhodiorum, 41, 10.
vexantur bello ab Rhodiis, 30. juben-
tur esse liberi, 44, 15.
Lycnidus, oppidum, capitur, 27, 32.
vid. et 43, 9. 10. et 21.
Lyciscus, Ætolorum prætor, 42, 38. 45,
28.
Lycho Achæus, præfectus Ætolorum et
Bæotorum in Persei exercitu, 42, 51.
Lycortas, Megalopolitanus, princeps le-
gationis Achæorum ad Romanos, 38,
32. prætor Achæorum, indicit concil-
lium, 39, 35. ejus ad Ap. Claudium
oratio, 36.
Lyctus, urbs, Epit. 99.
Lycurgi disciplina, cui per septingentos
annos adsueverant Lacedæmonii, ab-
rogatur, 38, 34. 39, 33. et 37.
Lycurgus, tyrannus Lacedæmoniorum,
34, 26.
Lycus in Dassaretis, 32, 9.
Lydia donatur Eumeni, 38, 39.
Lyncestæ, populi, 45, 30.
Lyncus, oppidum, 26, 25. 31, 33.
Lysimachia, urbs, 32, 34. 34, 84. 37, 36,
33. 37, 35. diripitur et incenditur a
Thracibus, 33, 38. eam restituere cup-
pit Antiochus, *ibid.* ut Seleuco filio
eam det regni sedem, 40. *vid.* et 33, 13.

Lysimachus, Philippi amicus, in consilium ab eo adhibetur ad iudicium Demetrii, 40, 8.

Lysinoë, urbs, 38, 16.

Ly-is, fluvius, 38, 16.

M.

Macatus, *vid.* Livius.

Macedonia, 1, 1. 9, 18. Macedoniam populantur Dardanii, 27, 33. tota se dedit Æmilio Paulo, consuli, 44, 45. de Macedonia senatusconsultum, 45, 18. ei libertas datur, 29. dividitur in quatuor regiones, *ibid.* et 30. Macedones, 7, 26.

Macedonici exercitus Romanis comparati, 9, 19.

Macedonum legio in Annibalis exercitu, 30, 33. *vid.* Philippus. eorum legati, in senatum introducti, queruntur de M. Aurelio, 30, 42. Macedonum gentis nobilitas, 31, 1. Macedonici belli causæ cum Philippo, 1, 5. item cum Perseo, 39, 23. Macedones terrentur fœditate vulnerum, Romanis armis illatorum, 31, 34. eorum animos sibi conciliare studet Philippus, 32, 5. Macedonum cum Romanis pugna ad Cynoscephalas, 33, 7—10. Macedonum interfectorum ossa legit Antiochus ad Cynoscephalas, 36, 8. offenduntur a Philippo, 40, 3. Macedones inter et Romanos fortuna, non jussu imperatorum, commissum certamen, 44, 40. vincuntur a Paulo Æmilio, 40—42. belli finis, 45, 9.

Macedonum regnum quomodo, et per quos creverit? 45, 9. post mortem Alexandri in multa regna distractum, *ibid.*

Macedonum principes in Italiam ire jubentur, 45, 32.

Macedonibus interdicta auri et argenti metalla, 45, 29. et connubia extra fines suos, *ibid.*

Macedonica phalanx, 9, 19.

Macedonica præda, 45, 33. et 39.

Macedonici exercitus lustratio, 40, 6.

Macedonicum mare, 44, 11.

Macedonicum vallum, *vid.* Vallum.

Macella, urbs Siciliæ, deficit a Romanis, 26, 21.

Macellum Romæ incendio consumitur, 26, 27. reficitur, 27, 11.

Maer, *vid.* Licinius.

Macerinus, *vid.* Geganius.

Machanidas, tyrannus Lacedæmoniorum, bello petit Achæos, 27, 29. *vid.* et 28, 5. Eleos, Olympiorum sollemne ludicrum parantes, aggredi

statuit, 28, 7. metu Philippi comprimitur, *ibid.*

Machares, filius Mithridatis, Epit. 98.

Macra Come, oppidum, 32, 13.

Macra, fluvius, 39, 32. 40, 41.

Macri campi, 41, 22. 45, 12.

Macris, insula, 37, 13. 28. et 29.

Maduateni, Thraciæ populi, 38, 40.

Madytus, Chersonesi urbs, 31, 16. 33, 38.

Mæander, fluvius, 37, 45. et 56. ejus amnis fontes Cælenis oriuntur, 38, 13. vado superari non potest, 12.

Mæcia tribus addita, 8, 17. *vid.* et 29, 37.

P. Mæcilius, tribunus plebis, 2, 58.

Sp. Mæcilius absens quartum tribunus plebis creatur, 4, 48. turbator vulgi, *ibid.*

Mædi, populi, 26, 25. 28, 5.

Mædica regio, 26, 25. 40, 21. in Mædicam exercitum ducit Philippus, *ibid.*

P. Mælius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12. iterum, 18.

Q. Mælius, tribunus plebis, 9, 8.

Sp. Mælius, ex equestri ordine, largitiones frumenti facere instituit in annonæ caritate, 4, 13. de regno parando agit, *ibid.* vocatur ad dictatorem Cincinnatum, 14. ab Abala Servilio magistro equitum occiditur, *ibid.* factum defendit dictator, 15. domus ejus diruitur, 16. *vid.* Equimælium.

Mænium atrium, 39, 44.

C. Mænius, consul, vincit Aricinis Laviniosque, 8, 13. triumphat, *ibid.* statua equestris ei in foro posita, *ibid.* quæstionem de conjuratis excendarum causa dictator creatur,

9, 26. ei minuitur accusationem nobilitas, *ibid.* *vid.* et 9, 24. ejus oratio, 9, 26. abdicat se dictatorem, et, reus factus, absolvitur, *ibid.*

C. Mænius, prætor, 40, 35. exercet quæstiones de veneficiis, 43.

L. Mænius, tribunus plebis, rogationem de unciario fenore fecit, 7, 16.

M. Mænius, tribunus plebis, legis agrariæ lator, 4, 53. impedit decretum, *ibid.*

M. Mænius, tribunus plebis, 6, 19. dedit se in seditione Manliana auctoritati Patrum, *ibid.* diem dicit Manlio, *ibid.* et 29.

M. Mænius, tribunus militum, in pugna cum Magone Pœno cadit, 30, 18.

P. Mænius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12.

Q. Mænius, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 43, 4.

T. Mænius, prætor, 39, 6. sortitur

- jurisdictionem inter cives, 8, 18. tribunus militum, 40, 35.
- Mælia**, silva, 1, 33.
- Magaba**, mons, 38, 19. petunt eum Tectosagi Galli, *ibid.*
- Magalus**, regulus Boiorum, 21, 29.
- Magister equitum primus**, Sp. Cassius, 2, 18.
- primus de plebe, C. Licinius, 6, 39.
- Magistro equitum cum dictatore equitum imperium**, 22, 25. *et* 26. sine magistro equitum dictator, 23, 22. *et* 23.
- Magister juventutis Faliscæ** prodit pueros, 5, 27. creditur virgis a pueris, *ibid.* *vid.* *et* 42, 47.
- Magistratus curulis**, 4, 7. quum sine magistratu curuli res publica esset, creatur interrex, *ibid.* *vid.* *et* Curulis.
- plebeius nullus auspicio creatur, 6, 41.
- magnos decet esse minus diuturnos, 4, 24.
- Magistratus non creandus sine provocatione**, 3, 55. qui sine Magistratu rem gessit, triumphare non potest, 28, 36. L. tamen Lentulus, qui sine Magistratu rem gesserat in Hispania, ovans urbem ingreditur, 31, 20.
- Magistratum gesturi**, intra quintum diem in leges jurare debebant, 31, 50.
- Magistratus duos curules unus nec capere potest, nec gerere**, 39, 39.
- Magistratum eundem intra decem annos non capiendum, plebiscitis cautum**, 7, 42. duo Magistratus uno anno non gerendi, *ibid.*
- Magistratus et senatores pecuniam sponte conferunt ad supplementum classis**, 26, 36.
- Magistratus minores Romæ circumire vigilas jussu**, 32, 26. 39, 16.
- Magistratus cuncti circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificant, prodigiorum procurandorum causa**, 43, 15.
- Magistratum Romanorum prisca modestia**, 42, 1. avaritia et superbia, 43, 2. crudelitas, 4. *et* 6.
- Magistratum libri citati**, 4, 20. 39, 52.
- Magistratibus ineundis sollempnis dies.** *vid.* Anni consularis principium.
- Cn. Magius Attellanus**, 24, 19.
- Cn. Magius Cilo**, *vid.* Epit. 115.
- Dec. Magii Campani constans erga Romanos fides**, 23, 7. vinctus in Annibalis castra ducitur, 10. navi Carthaginem missus, tempestate fertur Cyrenas, *ibid.* confugiens ad statuum regis Ptolemæi liberatur, *ibid.* manere mavult in Ægypto, quam redire in Italiam, *ibid.*
- Magnesia, urbs super Mæandrum, dedit se Romanis**, 37, 45.
- Magnesia, urbs ad Sipylum**, 36, 43, 37, 10. 11. *et* 37. se dedit Romanis, 37, 44. Eumeni a Romanis tributur, 36.
- Magnesia, Græciæ regio**, 42, 54. 44, 11.
- Magnetarches, summus Magnetum magistratus**, 35, 31.
- Magnetes pronunciantur liberi**, 33, 32. *et* 34. eorum concilium Demetriade, 35, 31. ad Magnetes legatorum Romanorum oratio, *ibid.* eos frustra tentat T. Quintius, 39.
- Magni Campi, locus**, 30, 8.
- Mago, frater Annibalis**, 21, 47. proelio ad Trebiam in insidiis collocatur, 54. in Cannensi pugna mediam aciem cum Annibale tenet, 22, 46. res a fratre Annibale gestas Carthaginensibus exponit, 23, 11. *et* 12. annulos aureos, e digitis occisorum Romanorum detractos, in curiæ vestibulo effundi jubet, *ibid.* cum eo Hannonis disceptatio, 13. mittitur in Hispaniam, 32. vincitur ad Illiturgin a Romanis, 49.
- mittitur ab Asdrubale fratre adquisitionem militum, 24, 42.
- Asdrubali, Gisgonis filio, conjunctus, vincit P. Scipionem**, 25, 32. *et* 34. Asdrubali fratri se jungit, 35. ejus castra a Marcio capta, 39.
- venit ex ulteriore Hispania cum Asdrubale, Gisgonis filio, ad Asdrubalem fratrem, 27, 20. in fugam vertitur, 26, 2. delectus in Hispania cum Asdrubale, Gisgonis filio, habet, et cum eo bellum instaurat, 12. equestri proelio vincitur, 13. it Gades, dissipaturque ejus exercitus, 16. Gadibus ex fuga subijcit, 23. jubetur a senatu Carthaginensi classem, quam Gadibus haberet, in Italiam trajicere, 36. a Gaditanis intra urbem non admittitur, 37. ex minore Balearium insula in Italiam trajicit, 46. capit Genuam, *ibid.* Gallos et Ligures in concilium vocat, 29, 5. vincitur a Romanis, 30, 18. femore transfixo vulneratur, *ibid.* profugit in Liguriam, 19. ex vulnere moritur, *ibid.*
- Mago, legatus Pœnorum ad Philippum**, 23, 34.
- Mago ex gente Barcina, cognatus Annibalis, capitur**, 23, 41.
- Mago, Pœnorum dux, Carthaginem novam tuetur**, 26, 44. se, arcem, et præsidium Scipioni dedit, 46. Romanam mittitur cum quindécim captivis senatoribus, 51.

- Maharbal, Himilconis filius, oppugnationi Sagunti præficitur ab Annibale, proficiscente in Oreianos Carpetanosque, 21, 12. depopulatur sociorum populi Romani agros, 45. persequitur Romanos, a Trasimeno fugientes, 22, 6. præfectus equitum, suadet Annibali post cladem Romanorum ad Cannas, ut quamprimum Romam petat, 51. *vid. et* 23, 18.
- Malea, 31, 44. *et* 47. 32, 16. 36, 42. 42, 56.
- Malæ promontorium, 34, 32.
- Maleventum, 9, 27. 10, 15.
- Maliacus sinus, 27, 30. 31, 46. 32, 4. *et* 32. 36, 14.
- Malitiosa silva, 1, 30.
- Maliensis ager in Græcia, 42, 40.
- Malleolus, *vid.* Publicius.
- Malleoli, ignita tela, 38, 6.
- Mallæa Perrhæbiæ, 31, 41. 36, 13. 39, 25. vi capitur a Menippo, duce Antiochi, 36, 10. Mallæam capit Philippus, 13. capitur et diripitur a Romanis, 42, 67.
- Maluginensis, *vid.* Cornelius.
- Malus in circo instabilis in signum Pollentiæ procidit, atque id dejecit, 39, 7.
- Mamercinus, *vid.* Æmilius, *et* Pinarius.
- Mamercus Æmilius, *vid.* Æmilius.
- Mamertini, eorum scelera, 28, 28.
- C. Mamilius Vitulus, primus ex plebe curio maximus creatur, 27, 8. prætor, 27, 35. sortitur Siciliam, 36. *et* 38. legatus ad Philippum, 30, 26. pestilentia moritur, 41, 26.
- L. Mamilius, Tusculi dictator, auxilium fert Romanis, 3, 18. Romana civitate donatur, 29.
- Oct. Mamilius Tusculanus, ab Ulysse Deaque Circe oriundus, 1, 49. ei filiam nuptum dat Tarquinius Superbus, *ibid.* ad eum exsulatum abijt socer, 2, 15. concitat triginta populos adversus Romanos, 18. in pugna ad Regillum lacum vulneratur, 19.
- Q. Mamilius, ædilis plebis, 27, 36.
- Q. Mamilius Turinus prætor creatur, quum ædilis plebis esset, 28, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, sed accipit Galliam, *ibid.*
- Mancinus, *vid.* Hostilius.
- Mandonius, 22, 21. frater Indibilis, Ilargetum reguli, 26, 49. ejus uxor capta flens ad pedes Scipionis procumbit, obtestaturque, ut curam feminarum impensius custodibus commendaret, *ibid.* Mandonius deficit ad Romanos, 27, 17. ei conjux et liberi redduntur, *ibid.* deficit, et, concitatis popularibus, agros sociorum populi Romani depopulatur, 28, 24. magna pugna vicinity petenti veniam ignoscit Scipio deficit a Romanis, sed compesus traditur ad supplicium, 2 Mandropolis, 38, 15.
- Manduria, oppidum in Salerni Q. Fabio, consule, vi capitur, Manes, 1, 20. Manium placatus edocere debebat pontifex imus, *ibid.* Diis Manibus Tellus se devovet Decius, 8, 9.
- Manicius, prætor Prænestinus, 23, 19. statua ei Prænesti statuta, *ibid.*
- P. Manilius, legatus in Illyricum, 17.
- Sex. Manilius in secessionem cum M. Oppio summæ rerum est, 3, 51.
- Manipulus, 1, 52. 7, 24. leves milites, aliam turbam scutum habebat, 8, 8.
- Mauliæ gentis decreto cautum, deinde M. Manlius vocetur, Manliana imperia, 4, 29. 8, 7. Manlianus saltus in Hispania, Manlii Acidini, duo juvenes in tribuni militum, 42, 49.
- A. Manlius, (*cui in Livii exemplis perperam apponitur prænomen* consul, 2, 54. accusatur post latum, *ibid.* tribunus, ejus accedenti interficitur, *ibid.* — legatus Athenas missus caussa, 3, 31. decemvir creatus.
- A. Manlius, tribunus militum lari potestate, 4, 61. iterum tertium, 16. legatus, auream ram, donum Apollini, Delphi 28. a Liparensium piratis captus dimissus, *ibid.*
- A. Manlius, tribunus militum, citur, 27, 27.
- A. Manlius Capitolinus, tribunus consulari potestate, 6, 11. tertium, 21. quartus frater M. Manlii Capitolini, vestem non mutat, 20.
- A. Manlius Torquatus, prætor 45, 14. sortitur Sardiniam, provinciam ire nequit, ex iudiciis ex senatusconsulto re, 16.
- A. Manlius Vulso, consul, 40, 51. rem gerit adversus Istros, 41. populatur Istriam, 14. obsidum oppidum, 15. din Romam, *ibid.*
- C. Manlius, consul, 2, 54. *vid.* A. Manlius.
- C. Manlius, tribunus militum

- lari potestate, 6, 30. male rem gerit, *ibid.*
- Cn. Manlius, consul, 2, 43. in proelio occiditur, 47.
- Cn. Manlius, consul, 7, 12. Tiburtes ad moenia Romae vincit, *ibid.* secundum consul, 16. adversus Faliscos proficiscitur, *ibid.* legem de vicesima manumissorum in castris fert, *ibid.* interrex, 17. censor, 22. magister equitum, 28.
- Cn. Manlius Vulso, ædilis curulis, 33, 25. creatur prætor, 42. sortitur Siciliam provinciam, 43. coloniam deducendæ triumvir, 34, 53. 35, 9. consul, 37, 47. suscipit bellum adversus Gallogræcos, 38, 12. ejus iter ab Epheso ad Tolistoboiorum fines, 12—15. ejus ad milites oratio, 17. aggreditur Tolistoboios, Olympum montem insidentes, 20. capit eorum castra, 23. res ejus gestas adversus Teetosagos et Trocmos, 24—27. ad eum legationes Asiæ, 37. it in Pamphyliam, *ibid.* fœdus facit cum Antiocho, 38. res regum et urbium componit, 39. trajicit in Thraciam, 40. eum invadunt Thraces, et partem prædæ abigunt, *ibid.* in Thesaliam traducit exercitum, et Apolloniæ bihernat, 41. petit triumphum, 44. legati ipsius contradicunt, *ibid.* et 45. et 46. se defendit, 47. triumphus ei decernitur, 50. de Gallis Asiaticis triumphat, 39, 6. petit censuram, 40.
- L. Manlius Imperiosus, clavi figendi causa dictator dictus, 7, 3. delectum habere conatur, frustra, *ibid.* ob delectum acerbius habitum ei dies a M. Pomponio, tribuno plebis, dicta, 4. ejus crudelitas in filium, et filii generosus factum, *ibid.* et 5. Manlio remissa causæ dictio, *ibid.*
- L. Manlius, prætor, in Galliam mittitur, 21, 17. ejus exercitus cœditur a Boiis, 25. Concordiæ ædem voverat, 22, 33. 23, 21. petit consulum, 22, 35.
- L. Manlius, quod legatos Carthaginenses pulsasset, per faciales traditur legatis, et avehitur Carthaginem, 38, 42.
- L. Manlius, quæstor, 45, 13.
- L. Manlius Acidinus, prætor, 26, 23. urbanus, 27, 4. præest exercitui ad Narniam, 27, 43. et 50. ei Hispania provincia traditur a Scipione, 28, 38. ejus in Hispania res gestæ, 29, 2. et 3. ei prorogatur imperium, 13. prohibetur a tribuno plebis, M. Porcio Læca, ne ovans urbem iniret, quum ab senatu impetrasset, 32, 7.
- L. Manlius Acidinus, creatus prætor, sortitur Hispaniam citeriorem, 38, 35. cum Celtiberis configit, 39, 21. impetrat ovationem, 29. legatus in Galliam Transalpinam, 54. triumvir coloniam Aquileiam deducendæ, 55. et 40, 34. consul, 43.
- L. Manlius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 42.
- L. Manlius Torquatus, legatus, 10, 26.
- L. Manlius Torquatus, pontifex, moritur, 30, 39.
- L. Manlius Vulso, prætor, 32, 27. sortitur Siciliam, 28. consuls Cn. Manlii frater, 38, 20.
- M. Manlius, tribunus militum consulari potestate, 4, 44.
- M. Manlius, cui Capitolino fuit cognomen, creatur consul, 5, 31. facit ludos magnos, *ibid.* ingreditur urbem ovans, *ibid.* servat arcem Romanam, 47. interrex, 6, 5. pravæ ejus adversus Patres molitiones, 11. seditionem movet, 14. et 15. mittitur in carcerem, 16. e carcere quare ductus, 17. ejus seditio renovatur, 18. advocata domum plebe, invehitur in Patres, et de regno incipit agere, *ibid.* tribuni plebis sese adversus eum jungunt senatui, 19. ei dies dicitur, 20. ejus defensio, *ibid.* damnatus, de saxo Tarpelo dejicitur, *ibid.* ei mortuo adjectæ notæ, *ibid.*
- P. Manlius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30. ei sine sorte, extra ordinem, Volsci provincia data, *ibid.* male rem gerit, *ibid.* creatur dictator, 38.
- P. Manlius triumvir Epulo factus, 33, 42. creatur prætor, *ibid.* in Hispaniam citeriorem adjutor consuli datur, 43. vincit Turdetanos, 34, 17. prætor iterum, 39, 56. sortitur Hispaniam ulteriorem, 40, 1. quid rerum ibi gesserit, 16. et 34. moritur, 42.
- P. Manlius Vulso, prætor, 26, 23. Sardiniam obtinuit, 27, 6. et 7.
- T. Manlius, L. F. a patre rus relegatus, 7, 4. generosum et plum T. Manlii factum, 5. tribunus militum suffragio populi creatur, *ibid.* pugnat cum Gallo, quem vincit, 10. quare dictus Torquatus, *ibid.* donatur a dictatore corona aurea, *ibid.* dicitur dictator, 19. iterum, 26. consul, 27. secundum consul, 28. tertium consul, 8; 3. ejus ad legati

- Latini superbam orationem respon-
sio, 5. proficiascitur ad bellum, 6.
filium securi percudit, 7. in pugna
adversus Latinos virtute consilioque
egregius, 10. redit Romam, cui
seniores tantum obviam iverunt,
juventute eam execrante, 12.
- T. Manlius Torquatus**, consul, 10, 9.
ex equo lapsus, moritur, 11.
- T. Manlius Torquatus**, eo consule,
Jani aedes clausa, 1, 19.
censet, non redimendos esse cap-
tivos Cannenses, 22, 60. mittitur
cum imperio in Sardiniam, 23, 34.
Sardos domat, 40. et 41. pontificatum
maximum petit frustra, 25, 5. recu-
sat consulatum, 26, 22. comitiorum
et ludorum faciendorum causa, di-
citur dictator, 27, 33. ludos facit, et
lustrum vovet, *ibid.*
- T. Manlius Torquatus**, praetor, 43, 4.
pontifex legitur, 13.
- Manius**, servus Campanorum Calavi-
orum, indicat, incendium Romae
fraude Campanorum factum, 26, 27.
ei libertas data, et viginti millia
aeris, *ibid.*
- Mantua**, 24, 10.
- Manubiae**, 10, 46. de Manubiis aedes
Fortis Fortunae facta, *ibid.*
- Manubisi**, 7, 16. lex de vicesima
Manubiarum in castris a Cn.
Manlio, consule, lata, *ibid.*
- Manus** ad digitos usque involutae in re
divinae Fidei faciunda, 1, 21.
- Manus** religiose adnotae Deorum sig-
nis, 5, 22.
- Manibus** ad caelum sublatis, precatur
M. Furius Camillus, 5, 21.
- Manibus** ad caelum porrectis, M. Cur-
tius se devovet, 7, 6.
- Manus praecisae** speculatoribus depre-
hensis, 22, 33. et 26, 12.
- Manus ferrae** ad naves sistendas aut
comprehendendas, 36, 44.
- Mapalia** Massylorum, 29, 31.
- M. Claudius Marcellus**, consul, 8, 18.
dictator, 23.
- M. Claudius Marcellus**, praetor crea-
tus, obtinet Siciliam, 22, 35. post
pugnam Cannensem, quum classi,
ad Ostiam stanti, praesset, mittitur
ad reliquias exercitus a consule acci-
piendas, 57. Nolam magnis itineri-
bus pervenit, 23, 14. Annibalem
vincit, 16. supplicium de proditori-
bus sumit, 17. creatus consul secun-
dum, quum augures vitio creatum
pronunciavissent, abdicat, 31. pro-
consul copia educit in aciem contra
Annibalem, 44. hortatur suos, 45.
- Poenos in castra compellit, 46. ad
eum equites Hispani et Numidae
transfugunt, *ibid.*
- tertium consul absens creatur, 24,
9. ei Sicilia provincia decreta, 21.
Leontinorum urbem capit, 30. op-
pugnat Syracusas, 33. cepit alias
urbes, 35. fundit Syracusanos, 36.
capit Syracusas, 25, 23. et 24.
Marcelli lacrimae, captis Syracusis,
ibid. castigat Syracusanos, 31. spoli-
at Syracusas, 40. componit res
Siculorum, *ibid.* vincit Poenos, 41.
- Marcellus**, ex Sicilia redux, petit
triumphum, 26, 21. urbem ovans
ingreditur, post triumphum in Al-
bano monte, *ibid.* quartum consul,
23. Siculi eam accusant in senatu,
30. purgat se, 31. de ea re senatus-
consultum, 32.
- cum Annibale dubio Marte pug-
nat, 27, 2. Annibali ad Capusium
occurrit, 12. equo Marte pugnat
cum Annibale, *ibid.* postero die,
iterum lacesens Annibalem, vincit-
tur, *ibid.* increpat exercitum, 13.
vincit Poenos, 14. accusatur a tri-
buno plebis, 20. absolvitur, et quin-
tum consul creatur, 21. aedes Hono-
ris et Virtutis aedificat, 25. invidio
exceptus, perit, 26. et 27. varia de
eius morte fama, *ibid.* nepellitur ab
Annibale, 28. ejus annulo potius
Annibal, frustra dolum Salapitanis
nectit, *ibid.* augur fuerat Marcellus,
36.
- M. Claudius Marcellus**, consulis filius,
tribunus militum, 27, 26. vulnera-
tur, 27. aedem Virtutis, septimo
decimo anno, postquam a patre ejus
primo consulatu vota in Gallia fue-
rat, ad portam Capenam dedicat,
29, 11. tribunus plebis, 29, 20.
aedis curulis, 31, 50. praetor, 32, 7.
ei Sicilia sorte obvenit, 8. et 27.
consul creatur, 33, 24. triumphat de
Insubribus et Comensibus, 37. pon-
tifex, 42. legatus Carthaginem mis-
sus, 47. legatus in exercitu, 35, 5. et
8. censor, 37, 58. lustrum condit,
38, 36. pontifex moritur, 41, 17.
- M. Claudius Marcellus**, praetor, sorti-
tur jurisdictionem urbanam, 38, 35.
eius jussu, qui pulsarant legatos
Carthaginienses, iis traduntur, 42.
creatur consul, 39, 45. ejus res
gestae, 54. et 55. decemvir sacrorum
moritur, 44, 18.
- M. Claudius Marcellus**, praetor, 39, 23.
- M. Claudius Marcellus**, pontifex, 41.
17. tribunus plebis, 43, 32. praetor,

- 43, 13. sortitur Hispaniam, 17. jubetur delectum agere, 16. consul creatur, 45, 44.
- M. Marcellus consul, Epit. 108. occisus a P. Magio Cilone, 115.
- Marcia rogatio, 42, 21.
- Marcus clipeus, 25, 39.
- Marcus saltus, 39, 30.
- Marcus, illustris vates, ejusque carmina, 25, 12. prædixit Cannensem cladem, *ibid.* alterum ejus vaticinium, *ibid.*
- C. Marcus, adolescens consilio et manu promptus, 9, 33. ejus maxime opera capti Corioli, *ibid.* inde ei cognomen Coriolano, *ibid.* ejus podium in tribunatium potestatem, et atrox sententia, 34. dis dicta, damnatus, in Volscos exsulatum abiit, 35. dolus ejus ad concitandos Volscos, *ibid.* et 37. imperator Volscorum legitur, 39. res ejus gestæ adversus Romanos, *ibid.* variæ ad eum legationes, *ibid.* a matre victus, discedit ex agro Romano, 40. ejus mors, *ibid.*
- C. Marcus, tribunus plebis, diem dicit Q. Fabio, quod legatus in Gallos contra jus gentium pugnasset, 6, 1.
- C. Marcus Rutilus, consul, victis Priernatibus triumphat, 7, 16. prius de plebe dictator, victis Etruscis, jussu populi, sine auctoritate Patrum triumphat, 7, 17. consul iterum, 21. prius de plebe censor, 22. tertium consul, 28. quartum consul, conjurationis militaris vires arte spargit et dissipat, 38. et 39.
- C. Marcus, tribunus plebis, 9, 30.
- C. Marcus, augur creatus, 10, 9.
- C. Marcus Rutilus, consul, 9, 33. capit Allifas de Samnitibus, 38. vulneratur in prælio cum Samnitibus, *ibid.* pontifex creatur, 10, 9. censor lustrum condit, 47.
- C. Marcus Figulus, creatus prætor, 43, 13. sortitur classem, 17. trajicit in Græciam, 44, 1. cum classe in Macedoniam contendit, 2. Thessalonicam frustra oppugnat, 10.
- L. Marcus, eques Romanus, Scipionibus occisis, dux a militibus eligitur, 25, 37. hortatur suos ad oppugnanda hostium castra, 38. bina castra hostium capit, 39. flamma ei concionanti fusa dicitur e capite, *ibid.*
- scribens senatui, se proprætorem nuncupat, unde multorum offenduntur animi, 26, 2. a Scipione magno in honore habetur, 19. ad oppugnandum Castulonem mittitur, 28, 19. capit Astapam urbem, 28. *vid. et 34. et 55. et 32, 2.*
- M. Marcius, rex sacrorum, moritur, 27, 6.
- M. Marcius, tribunus militum secundæ legionis, interficitur in prælio cum Boiis, 35, 5.
- M. Marcius Ralla, creatus prætor, 29, 11. sortitur jurisdictionem urbanam, 13. cum legatis Carthaginiensibus mittitur a Scipione Romam, 30, 38.
- M. Marcius Sermo, tribunus plebis, 42, 21.
- Numa Marcius, Marci F. pontifex a Numa Pompilio ex Patribus lectus, 1, 20.
- P. Marcius Rex, legatus, 43, 1.
- Q. Marcius Tremulus consul creatur, 9, 42. ejus res egregie gestæ, 43. triumphat, *ibid.* ei status equestris in foro ante templum Castoris decreta, *ibid.*
- Q. Marcius Philippus creatur prætor, et sortitur Siciliam, 38, 35. consul, 39, 6. ei et collegæ mandatur questio de Bacchanalibus, 14. post questiones perfectas in Ligures Apuanos proficiscitur, 20. circumvenitur a Liguribus, *ibid.* ab ejus nomine salus Marcius appellatus, *ibid.* legatus ad res Macedonice Græciæque visendas, 39, 48. 40, 2. et 3. decemvir sacrorum, 42. legatus in Græciam mittitur, 42, 37. ejus colloquium petit Perseus, 38. congregiuntur, transgresso amnem Perseo, qui et obsides dedit, 39. Marci ad regem oratio, 40. persuadet Perseo, ut mittat legatos Romam, 43. redit Romam, 44. gloriatur, decepto per inducias et spem pacis rege: quod quidem seniores Patrum vehementer improbant, 47. consul iterum, 43, 13. trajicit in Græciam, 44, 1. ejus ad milites oratio, *ibid.* contendit in Macedoniam, 2. et seqq. Diem venit, 7. laborat inopia, *ibid.* ejus literæ ex Macedonia Romam missæ, 16.
- Q. Marcius, Marci Philippi consulis filius, 44, 3.
- Q. Marcius Ralla, duumvir ædibus dedicandis, 34, 53. 35, 41.
- Q. Marcius Rex, tribunus plebis, 28, 25.
- Q. Marcius Scylla, tribunus plebis, 42, 21.
- ad Marcium locus, non procul a Lanuvio, 6, 2.
- Marcolica, nobilis urbs Hispaniæ, capitur ab M. Marcello, 45, 4.
- Mare Adriaticum, 5, 33. 11, 22. 40, 21. 44, 31. 45, 14.
- Ægeum, 36, 43. 44, 28.
- Etruscum, 40, 41.

Mare Adriaticum, *vid.* Adriaticum.

- Inferum, 5, 31. 23, 32.
- Ionium, 23, 35. 42, 42.
- Macedonicum, 44, 11.
- Pamphylium, 38, 13.
- Ponticum, 40, 21.
- Rubrum, 42, 52. 45, 9.
- Siculum, 33, 17.
- Superum, 5, 33. 7, 26. 22, 38. 45, 2.
- Toronalcum, 44, 11.
- Tuscum, 26, 19.
- Tyrrhenum, 5, 33.

Marone, regio, 42, 67.

Maricæ lucus, 27, 37.

Maritimi coloni, *vid.* Coloni.

Maritimus circus, *vid.* Circus.

Marius Albius, Medixtuticus apud Campanos, 23, 35. in pugna occiditur, *ibid.*

Marius Blossius, prætor Campanus, concione advocata edicit, ut frequentes cum conjugibus ac liberis obviam irent Annibali, 23, 7.

Marius Statilius, præfectus cum turma Lucana exploratum missus, detegit insidias Annibalis, 22, 42.

C. Marius, *vid.* Epit. 67. 68. 69.

Maronea, urbs in Samnio, 27, 1.

Maronea, urbs Thraciæ, expugnatur a Philippo, 31, 16. Antiochi præsidium inde deducitur, 37, 60. *vid.* et 39, 24. 43, 9.

Maronitæ, 31, 31. 37, 33. Maronitarum vicus Sare appellatus, 38, 41. Maronitarum exsules veniunt Romam, 39, 24. eorum legati queruntur de Philippo, 27. crudeliter cæduntur a Philippo, 34.

Marrucini, populi, 8, 29. 26, 11. oratores Romam mittunt, pacem petentes, 9, 45. iis fœdus datur, *ibid.* devastantur ab Annibale, 22, 9. multos voluntarios dant Scipioni in classem, 28, 45.

Marrucinus ager, 27, 43.

Mars, conditor et parens populi Romani. Præf.

- Gradivus, 1, 20. 2, 45. ei duodecim Salii a Numa Pompilio lecti, 1, 20.
- Pater, 8, 9.

Martis, ædes, Gallico bello vota, dedicatur a T. Quintio duumviro, 6, 5.

— ædes extra portam Capenam, ad quam omnes armati convenire iussi, 7, 23. *vid.* et 10, 23. et 27.

— ara, 35, 10. ad eam censores, statim into magistratu, sellis curulibus considere, mos erat, 40, 45.

— bœta, 24, 10.

— locus in agro Crustumino, 41, 13.

— agnum Appia via ad summastra portarum, 25, 10.

Marti flamen a Numa assignatus, 1, 20.

— piaculum faciendum suovetaurilibus, 2, 10.

— bos albus optimus immolatus a Decio, 7, 37.

— lecti-ternium habitum, 22, 10.

— spolia hostium dicata, 45, 33.

Martem Romuli et Remi patrem nuncupat Rhea Silvia, 1, 4.

Martius campus, 1, 44. fuit ager Tarquiniorum, post eos expulsos consecratus Marti, 2, 5. *vid.* et 6, 20.

Martialis flamen, *vid.* Flamen.

Marsi populi, 8, 6. 26, 11. deficiunt, 9, 41. oratores, pacem petentes, Romam mittunt, 45. iis fœdus datur, *ibid.* rebellant, vincuntur et mulcantur, 10, 3. devastantur ab Annibale, 22, 9. dant Scipioni multos voluntarios in classem, 28, 45.

Masorum cohors, 33, 36.

Marsyas, amnis, haud procul a Meandrum cadit, 38, 13.

Martis kalendæ, 38, 43. ante diem duodecimum kalendas Martias comitia fuerunt consulibus rogandis, *ibid.* *vid.* et 42, 28.

Martii idibus magistratus initus, 22, 1. 23, 30. 26, 1. et 26. 27, 7. 31, 5. 32, 1. 38, 35. 39, 45. 40, 35. 42, 22. 44, 16.

Masæsyli, altera Numidiæ pars, cuius rex fuit Syphax, 24, 48. 28, 17. 29, 32.

Masgaba, Masinissæ filius, proficiscitur Romam, 45, 13. ei obviam mittitur L. Manlius, quæstor, qui eam Romam publico sumtu perduceret, *ibid.* ejus in senatu oratio, *ibid.* ei dantur munera, 14.

Masinissa, filius Gææ, regis Numidarum Massylorum, vincit Syphacem, 24, 48. et 49.

— socius Carthaginensium, ingenti tumultu turbat exercitum P. Scipionis, 25, 34.

— conciliatur Romanis, 28, 16. Masinissæ et Scipionis colloquium, 35. fide data acceptaque discedunt, *ibid.*

— queritur apud Lælium nimiam Scipionis cunctationem, 29, 4. accedit ad Scipionem. 29. varia fortuna in amittendo recuperandorum paterno regno est usus, *ibid.* capit Thapsum urbem, 30. in eum stimulat ab Asdrubale Syphax, 31. vincitur Masinissa a Syphace, *ibid.* profugit in montem Balbum, *ibid.* Bocchar mittitur adversus Masinissam, 32. qui vincitur, sed circumventus cum

- solis quatuor equitibus aufugit, *ibid.* insilit in fluvium, unde cum duobus emergit, *ibid.* in occulta spelunca vulnus curat, *ibid.* repetit regnum, *ibid.* Syphax in eum contendit, eumque vincit, 33. cum modica manu Masinissa ad Scipionem venit, *ibid.* Hannonem ad pugnam elicit, 34.
- Syphacis castra incendit, 30, 5. Masinissa regnum recuperat, 11. Sophonisbam, Syphacis uxorem, ducit, 12. ob Sophonisbæ nuptias a Scipione reprehenditur, 14. ejus anxietas, 15. venenum in poculo ad Sophonisbam mittit, *ibid.* amplissimis donis a P. Scipione donatur, *ibid.* ejus legati in senatum Romanum introducti, 17. Masinissam Cirta, oppido, cæterisque oppidis agrisque ad regnum paternum adjectis, donat Scipio, 44.
- ei gratulantur Romani, et dona mittunt, 31, 11. mittit Romanis auxilia, 19. et 32, 27.
- populatur agrum Carthaginiensium, et quasdam urbes vestigales eorum sibi cogit stipendium pendere, 34, 62.
- legatos Romam mittit, 36, 4. pollicetur frumentum et hordeum, *ibid.* et 43, 8.
- ejus cum Carthaginiensibus de agro, quem illis ademerat, contentiones, 40, 17. *vid.* et 34.
- de eo legati Carthaginiensium queruntur in senatu, 42, 23. mittit filium suum Roman, qui legatis respondit, *ibid.* auxilia cum elephantis, Misagenemque filium mittere Romanis ad bellum Persicum parat, 49. *vid.* 35. et 46, 13.
- Massicus mons, 22, 14.
- Massilia, 21, 26. 40, 18. inter Gallos sita, traxit aliquantum ab accolis animorum, 38, 17.
- Massilienses, a Phocæa profecti, 5, 34. socii Romanorum, 21, 20. et 26. mores, et leges, et ingenium sincerum integrumque a contagione accolarum servarunt, 37, 54.
- Massiva, Numida, puer forma insigni et regii generis, capitur in prælio, 27, 19. dimittitur a Scipione ad Masinissam avunculum cum donis, *ibid.* *vid.* et 28, 35.
- Massyli, Numidiæ altera pars, cujus rex Gala, 24, 48. regnum paternum Masinissæ, 30, 11. *vid.* Masinissa.
- Mataris, teli Gallici genus, 7, 24.
- Mater Deûm lapis quidam sacer in urbe Phrygiæ Pessinuntè, 29, 11. quo honore a Romanis accepta, 14. ludi in ejus honorem. *v. d.* Megalesia.
- Matris magnæ ædes in Palatio faciendæ locatur, 29, 37. dedicatur, 36, 36.
- Matris Matutæ ædes, 5, 19. 41, 33. in ea tabula a Graccho, Sardinia subacta, posita, *ibid.* ejus ædes in foro Boario, 33, 27. *vid.* ædes Matris Matutæ, et Matutæ matris.
- Matris Matutæ ædes Satricl, 28, 11. de cælo tangitur, *ibid.*
- Matres duæ, receptis præter spem filii, gaudio exanimantur, 22, 7.
- Materina, plaga in Umbria, 9, 41.
- C. Matienus, creatur duumvir navalis, 40, 26. prædonum Ligurum duas as triginta naves capit, 28.
- M. Matienus, prætor, 41, 33. sortitur Hispaniam ulteriorem, 42, 1. ab Hispanis ulterioribus ad recuperatores adductus, ampliatusque, quum dicenda de integro causa esset, in exilium abijt Tibur, 43, 2.
- P. Matienus, tribunus militum, 29, 6. a Pleninio, virgis cæsus, interficitur, 9.
- Matronæ per annum lugent Brutum, 2, 7. et Valerium Publicolam, 16.
- aurum et omnia ornamenta in ænarium conferunt, 5, 25. ob eam munificentiam iis honor habitus, ut pilento ad sacra ludosque, carpentis festo profestoque uterentur, *ibid.* aurum item conferunt, ad summam pactæ mercedis Gallis conficiendam, 50. hinc decernitur, ut earum, sicut virorum, sollemnes post mortem laudationes essent, *ibid.* iis pro auro pretium persolvitur, 6, 4.
- Matronæ veneficæ ad centum septuaginta damnatæ, 8, 18. stupri damnatæ, pecunia mulctantur, 10, 31. in exilium aguntur, 26, 2.
- dedicant Junoni signum æneum in Aventino, 21, 62. item pelvim auream, 27, 37. per omnia delubra vagæ suppliciiis votisque fatigant Deos, 50.
- cum Scipione obviam eunt Deûm Matri, 29, 14.
- de Matronarum cultu lex Oppia, 34, 1. contra earum luxum oratio Catonis consulis, 34, 2. L. Valerius eas defendit, 5.
- Matronas patricias inter et plebeias certamen, 10, 23. *vid.* Mulieres.
- Matutæ Matris ædes intra portam Camentalem resecta, 25, 7. *vid.* Matris Matutæ.
- Mauri, 21, 22. 28, 17.
- Manrorum rex, Bocchar. *vid.* Bocchar. *vid.* et Epit. 66.
- Maurusii, 24, 49.

- Maximi cognomen Q. Fabio datus, 9, 46.
 Medeon, oppidum Labentidis terra, 44, 23. *et* 32.
 Medi, populi, 35, 46, 37, 40.
 Medicus, vite Pyrrhi insidians, a Romanis illi proditur, 42, 47.
 Medionanum, a Gallis conditum, 5, 34. *vid. et* 34, 46.
 Medion, oppidum Acarnanum, 36, 11. *et* 12.
 Medionii, 36, 12.
 Meduacus, amnis, 10, 2.
 Medullia, urbs, oppugnatur a Romanis, 1, 33. *vid. et* 33.
 Medullianum, *vid.* Furus.
 Medixticus, summus apud Campanos magistratus, 94, 19. 96, 6.
 Megalesia, ludi in honorem Magnae Matris Datan, 29, 14. in iis dati ludi scenici, 34, 54. 36, 36.
 Megalopolis condita, multis vicis oppidisque Arcadiis in unam urbem contributis, 22, 8. *vid. et* 36, 31. porticum, quum Megalopoli diruerant Laodamonii, refectis, 38, 34.
 Megalopolitis, 29, 8. 35, 27. *sive* Megalopolitani, restituti in patriam ab Antigone, Macedoniam rege, 39, 22.
 Megalopolitani in Arcadia murum se circumdaturum urbi pollicetur Antiochus Epiphanes, 41, 25.
 Megara, urbs Siciliae, 24, 30. capta et diruta a M. Marcello, 35.
 Megara, urbs Graeciae, 28, 7. 31, 22.
 Megiste, portus, 37, 22. *et* 24.
 Melis, urbs in Samnio, 24, 20. eodemque Moles, 27, 1.
 Melasurium Societani agri, 36, 6.
 Melas, amniculus prope Heracleam ad Oltum, 36, 22.
 Melas, amnis inter Lysimachiam et Cypselam, 38, 46.
 Melitaeum, Hispanae gentis, urbs Otingis, 28, 9.
 Melibura, oppidum, 36, 12. situm in radicibus Osa montis, 44, 13. tentatur a Romanis, frustra, *ibid.* capitur a Cn. Octavio, et diripitur, 44, 46.
 Melita, insula, capta a T. Scampronio consule, 21, 51.
 Melius, vicus Romae, 33, 26.
 Melote terra, 32, 13.
 C. Memmius Gallus creatus praetor, 41, 26. legatus ad Aetolos mittitur, 36. praetor iterum, 43, 9. sortitur Siciliam, 10. *vid. et* 27.
 T. Memmius, legatus, 43, 7.
 Menaeus, Domitius apud Achaes, 22, 22.
 Memphis, urbs Aegypti, 45, 11. *et* 12.
 Mendin, mastinus vicus, 31, 43.
 Menecrates, dux Persarum, 44, 24.
 Menelaus, oppidum in Dolopia, 39, 16.
 Menelaus, mons, 34, 28.
 Agr. Menenius, consul, 2, 16. ad plebem, quae in Sacrum Atrium secesserat, mittitur, eamque sedecit, 32. moritur, 33. ei sanctus quidam fateri decesset, plebs cum extulit, sextantibus collatis in capita, *ibid.*
 Agr. Menenius, triumvir ad coloniam Ardeam deducendam, 4, 11.
 Agr. Menenius Lanatus, consul, 4, 13. tribunus militum consulari potestate, 44. iterum, 47.
 C. Menenius, consul, 3, 32.
 L. Menenius Lanatus, consul, 4, 12.
 L. Menenius, tribunus militum consulari potestate, 4, 5. secundum, 27.
 T. Menenius, consul, male rem gerit adversus Tuscos, 2, 51. ei diem dicunt tribuni plebis, 52. damnatus, non fert ignominiam, morboque absumitur, *ibid.*
 Menetas, Epirota, 36, 28. cum sibi dedi petit M'. Acilius Glabrio, consul, *ibid.* Aetolos concitat, 38, 10.
 Menippus, dux Philippum, 27; 32. cum mille peltastis Chalcidem mittitur, 28, 5.
 Menippus, legatus Antiochi ad Romanos, 34, 57. ejus oratio, *ibid.* mittitur ad Aetolos, apud quos vires Antiochi in immensum extollit, 35, 32.
 Menix, insula, vastata, 22, 31.
 Meno Antigoniensis, praefectus Penei, 42, 58.
 Menophilus, mercator Perrhaebus, 44, 35.
 Mens, Dea, 22, 10. ei ades vota a T. Otacilio praetore, *ibid.* dedicant, 23, 31.
 Mensarii aeris alieni causa creati, 7, 21.
 Mensarii triumviri, 23, 21.
 Mensarum trium argentea vasa in colla Jovis posita, 10, 23.
 Mensis intercalaris, 37, 59.
 Mentisa, 26, 17.
 Mercatorum collegium, 2, 27.
 Mercenarii milites apud Romanos primi, 24, 49.
 Mercurius, 5, 13.
 Mercarii ades idibus Maiis dedicata, 1, 21. de ade Mercurii dedicanda certamen inter consules, 2, 27.
 Mercurii promontorium, 29, 27.
 Mercurii tumulus, 36, 44.
 Merenda, *vid.* Antonius.
 Mericus Hispanus prodit Romanis insulam Syracusanam, 25, 39. cum coronis sacris incedit, orante Marcello, et civitate Romana donatur, 26, 21.

- Merala, *vid.* Cornelius.
- Messalla, *vid.* Valerius.
- Messana, urbs, 21, 49. 24, 1. 29, 7. 8. *et* 9. occupatur scelere a Mamertinis, 22, 28. *vid.* Mamertini.
- Messapii, 8, 24.
- Messene, urbs Peloponnesi, obsidetur ab Achæis, 26, 31. Messenii legatos ad Quintium mittunt, nuncios, se Romanis, non Achæis, aperturos urbis portas, *ibid.* Messene desociat a consilio Achæorum, 29, 48. inde oritur bellum, in quo Philopæmen capitur a Messæis, *et* venæ interficitur, 49. *et* 50. vincitur ab Achæis, *ibid.*
- Messanii, a Messene in Peloponneso, a Romanis adscripti fœderi, cum Philippo inito, 29, 12. legatos Achæorum sine responso dimittunt, 36, 31. se Romanis portas aperire paratos nuntiant, *ibid.*
- Messis ante kalendas Junias, 23, 32.
- Mest. Messius, ex Volscis vir nobilis, 4, 28. ejus adhortatio ad milites, *ibid.*
- Metalla nova instituta a rege Philippo, 29, 24.
- Metalli Macedonici ingens vectigal sublatum, 45, 18. *et* 29.
- Metapontus, 1, 18. 8, 24. 25, 11. 27, 1.
- Metapontini deficiunt ad Pœnos, post eandem ad C. annas, 22, 61. 25, 15. *vid.* *et* 27, 16.
- Metapontinus ager, 24, 20.
- Metaurus, fluvius, 27, 47.
- Metellus, *vid.* Cæcilius.
- Methymna, 45, 31. Methymnam tradenti Antiocho, *ibid.*
- M. Metilius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militem, 5, 11.
- M. Metilius, tribunus plebis, 22, 25. ejus in Fabium oratio, *ibid.*
- M. Metilius, legatus a senatu ad consules, 25, 22.
- M. Metilius abscise tertium tributus plebis oratur, 4, 48. rogationem promulgat, ut ager ex hostibus captus viritum dividatur, *ibid.*
- T. Metilius Croto, legatus, 22, 31.
- Metropolis, urbs Thessalia, oppidanorum concursus defenditur, 22, 13. capitur ab Antiocho, 26, 10. se dedit Romanis, 14.
- Metropolitane campus in Phrygia, 26, 15.
- Mettius Curtius, 1, 12. ejus clare adversus Romanum pugna, *ibid.* Metius Curtius ab eo appellatus, 12.
- Mettius Fuffetius, dictator Albanorum creatur, 1, 23. ejus oratio ad Tulium, *ibid.* perfidia, 27. *et* supplicium, 28.
- Mevania, oppidum, 8, 41.
- Mozentius, Etruscorum rex, socia arma Rutulis adversus Trojanes jungit, 1, 42.
- Mozetulus, Numida, contendit cum Capusa de regno, 29, 29. gens Mozetorum omnis in ejus venit potestatem, *ibid.* abstinet nomine regio, *ibid.* matrimonio sibi jungit sororis Annibalis filiam, *ibid.* victus a Maximino, fugit in Carthaginiensem agrum, 30. redit in patriam, *ibid.*
- Miction, Chalcidensis princeps, 25, 28. fidus Romanis, 46. pedibus captus lectica in senatum introfertur, 49, 9. queritur de crudelitate *et* sacrilegio Lucretii *et* Hortensii, prætorum Romanorum, *ibid.* vehicula ei publice præbentur, 10.
- Miletus, civitas, 37, 16. 26, 12.
- Milesiis ager sacer restituitur, 28, 39. eorum legati pollicentur ad bellum, quidquid senatus imperaret, 43, 2.
- Milionia, urbs, 10, 3. capta a Romanis, *ibid.* *et* 34.
- Miles Romanus quando primum de publico stipendium acceperit? 4, 69. — cibum potumque capere jussus stans, ignominie causa, 24, 16.
- Militem metecensium quando primum Romanis habuerint? 24, 49. — veterem invitum docere ad bellum gerendum in Macedoniam vetitum, 31, 8. — horridum magis esse decet, quam ornatum auro *et* argento, 4, 69.
- Milite suo, non externo, uti solitus Romanus, 22, 37.
- Milites, accensis, 8, 8. — antepilem, 8, 9. — antesignani, 2, 20. — caussarii, 6, 6. — hastati, 7, 23. 8, 8. — leves, *ibid.* — manipulares, 7, 34. 8, 8. *ut* *et* *acies Romanas describitur.* — principes, 7, 23. 8, 8. — rorarii, *ibid.* — statarii, 8, 19. — subitarii, qui? 8, 4. 40, 26. — triarii, 7, 23. 8, 8. — tumultuarii, 26, 2. — veterani, 8, 8. — voluntarii, 31, 8. — duplici frumento in perpetuum, in presentia singulis bobus bisque privis tamicis donati, 7, 37. — sacramento adiguntur singulati ritu, 10, 36. — a tribunis militum adiguntur jurajurando, 22, 38. — post seditionem Sacronensem rusticis jurant in verbis imperatoris, 28, 29. — donantur agris, 31, 4. *et* 49. — in triumphis laureati, imperatoris, canunt laudes, 39, 7. 48, 38.

- Militum Romanorum laudes, et cum Alexandri M. militibus collatio**, 9, 19.
 — in armis decursus, 23, 35, 26, 50.
 — dona in triumphis, 10, 44, 28, 9, 30, 45, 33, 23, 34, 52, 37, 59, 39, 5, et 7, 40, 34, et 43, 41, 11, et 17, 45, 40.
 — carmina, 3, 26, 4, 20, 28, 9.
 — officia, 44, 34.
- Militibus præmia data, saga et tunicae**, 10, 30.
- Militares artes diversae ab imperatoriis**, 25, 19.
- Militaria comitia**, 25, 37.
- Militaria disciplina, vid. Disciplina.**
- Militiae gradus**, 42, 34.
- Millionius, prætor Lavinii**, 8, 11.
- Milo, Heronæus, præfectus Persei**, 42, 58.
- Milo, princeps amicorum Persei, sese dedit Romanis**, 44, 45, *vid. et* 32.
- Milo, vid. Epit.** 111.
- Minicius amnia**, 24, 10, 32, 30.
- Minervæ cella in Capitolio**, 6, 29.
 — templum, 7, 3.
 — inventum, numerus, *ibid.*
- Minervæ et Neptuno pulvinar stratum in lectisterniis**, 22, 10.
- Minerva, arcis Athenarum præses**, 31, 80. Piræci templum ei dicatum, *ibid.*
- Minerva, præses arcis Ilii**, 37, 37.
- Minervæ Lacedæmone templum æreum, Chalciæcos**, 35, 36.
- Minervæ Itoniæ templum in agro Coroneo**, 36, 20.
- Minervæ sacrificium factum Ilii ab Romanis**, 37, 9.
- Minervæ, quam Alcidem, sive Alcideum, vocant, sacrificatum a rege Perseo**, 42, 51.
- Minervæ, Marti, et Luce Matri spolia hostium dicata a Paulo Emilio**, 45, 33.
- Minervæ promontorium**, 40, 18.
- Minervium oppidum**, 45, 16.
- Minio, princeps amicorum Antiochi**, 35, 15. ejus cum legatis Romanis colloquium, 16. præest mediæ aciei, 37, 41.
- Minius Cerrinius a Minia Paculla matre Bacchis initiatus**, 39, 13. inter maximos sacerdotes conditoresque ejus sacri, 17. adductus ad consules, fatetur omnia, *ibid.* Ardeam in vincula mittitur, 19.
- Minii Celeres, hospites Annibalis, quum is Capuam venit**, 23, 8.
- Minoa Heraclea**, 24, 35. *vid.* Heraclea.
- Minturnæ**, 8, 11, 36, 37. Ausonum urbs, venit in potestatem Romanorum, 9, 25. eo colonia deducta, 10, 21.
- Minturnensibus negatur vacatio militiæ**, 27, 38. item rei navalis, 36, 3.
- Minucia Vestalis, suspecta propter mundiciorem justo cultum**, 8, 15. facto judicio, viva sub terram defoditur, *ibid.*
- L. Minucius, consul, male rem gerit**, 3, 25. et 26. liberatus obsequio a Quintio Cincinnato, dictatore, jubetur abdicare se consulatu, 29.
- L. Minucius, decemvir legum ferendarum causæ**, 8, 35.
- L. Minucius, præfectus annonæ**, 4, 12. de Sp. Mælii consiliis docet senatum, 13. bove aurato donatur, 16. Melinum frumentum assibus in modios æstimatum dividit plebi, *ibid.*
- L. Minucius Myrtilus, quod legatos Carthaginienses pulsasset, per feciales traditur legatis, et Carthaginem avehitur**, 38, 42.
- L. Minucius, legatus Q. Fulvii Flacci in Hispania citeriore**, 40, 35.
- L. Minucius Thermus, legatus Manlii consulis in Istria**, 41, 12.
- M. Minucius, consul**, 2, 21. eo consule sedes Saturno dedicata, *ibid.* consul iterum, 34.
- M. Minucius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militum**, 5, 11.
- M. Minucius Feasus augur de plebe creatur**, 10, 9.
- M. Minucius Rufus, magister equitum sub Fabio dictatore**, 22, 8. Fabii cunctationem incusat, 12. ejus seditiosa oratio in Fabii cunctationem, 14. Fabio absente, rem non impetere gerit, 24. æquatur dictatori, 36. dividit exercitum cum Fabio, 27. pugnam committit adversus Annibalem, in qua laborans servatur a Fabio, 28. et 29. agnoscit errorem suum, et sub imperium Fabii redit, *ibid.* et 30. in pugna ad Cannas perit, 49.
- M. Minucius, tribunus plebis**, 23, 21.
- M. Minucius Rufus, prætor**, 32, 27. sortitur jurisdictionem peregrinam, 28. triumvir coloniam Vibonem deducendæ, 34, 53, 35, 40. legatus in Africam, 34, 62.
- P. Minucius, tribunus militum**, 35, 5.
- Q. Minucius, consul**, 3, 30.
- Q. Minucius, Ap. Claudii consulis legatus**, 26, 38.
- Q. Minucius, tribunus militum**, 35, 5.
- Q. Minucius Rufus, prætor factus, quum ædilis plebis esset**, 31, 4. sortitur Brutios, 6. scribit senatui, pecuniam a fano Proserpine sublatam, 12. per vestigat sacrilegium, pecuniamque reddit Proserpine, 13. ei prorogatum imperium, 32, 1. creatur consul, 27. ejus res gestæ in Gallia, 29—31. et negatur triumphus, 33, 22. et 23. triumphat in monte Albano, *ibid.* 16.

in decem ad res Asiæ disceptan-
imponenda-que, 37, 55. legatus
alliam Transalpinam mittitur,
4.

ocius Thermus, tribunus plebis,
0. ædilis curulis, 32, 27. trium-
lonis deducendis, 29. et 34, 45.
r, 33, 24. sortitur Hispaniam
orem, 26. cædit Hispanos, 44.
phat, 34, 10. consul, 54. ejus
guria res gestæ, 35, 3. ei cum
ta in Liguribus prorigatum im-
m, 20. cum Liguribus prospere
it, 21. ejus castra aggeresi Li-
repelluntur, 36, 33. ei negatur
phus, 37, 46. legatus mittitur
em ad res Asiæ constituendas,
nterficetur in prælio adversus
as, 38, 41.

ocius, consul, vincit Samnites, 9,
ocius Molliculus, creatus prætor,
ur jurisdictionem peregrinam,
i. moritur, 37.
cius Rufus, 42, 54.
i fere addicta locis insignibus,

um in Ti. Atinio, repente mem-
nibus capto, mox sano ac-
t, 2, 36.
et prodigiosa quo magis cre-
r, eo plura annunciantur, 24,

as, Masinissæ filius, auxilio ve-
manis, 42, 29. 62. 65. et 67.
laseis dispergitur in Adriatico
iperque æger Brundisium de-
45, 14. ei a Romanis munera
ibid.

romontorium, 24, 13.
tela, 9, 35. 38, 19. et 20.
tes, filius Antiochi, 33, 19.
tes, Ponti rex, Asiam occupat,
78. ad Tigranem confugit, Epit.
llo Pharnace in regia obsidetur,
102. interficitur, *ibid.*

, 37, 21.
se triremes, 37, 12.
nnis, 44, 7.
hus, princeps Acarnanum, gen-
am conciliat Antiocho, 36, 11.
eum sibi dedi postulant Ro-
37, 45. 38, 38.
i, tyrannus Cibyæ, cogitur cen-
lenta, et decem millia medim-
rumentum pendere Romanis, 38,

tus, Gallorum regulus, cadit
dio, 24, 42.

æp. Epit. 134.
, Epiri regio, 8, 24. 45, 26.
navis, 38, 38.
. IV.

Monetæ ædes atque officina, 4, 7. et 20.
6, 20. 33, 26. *vid.* Juno.

Monomachia, 7, 10. et 26. 8, 7. et 8.
23, 46. et 47. 25, 18.

Monopodia quando primum, et a quibus,
Romam advecta, 39, 6.

Mons Sacer, 2, 32. secessio plebis in
Sacrum montem, *ibid.* tribuni plebis
in Sacro monte creati, 33. ibi sa-
crata lex lata, *ibid.*

Mopsiani, sive Mopsiorum factio, 23, 1.
Mopsium, tumulus, 42, 61. et 67.

Morcus, legatus Gentii ad Rhodios, 44,
23.

Morgantina urbs, *vid.* Morgantia.

Mortuorum laudationes vitiant rerum
historias, 8, 40.

Mortui cum insignibus honorum cre-
mantur, 34, 7.

Morzes, Paphlagonum rex, 38, 26.

Mucia præta, sic dictus ager, Mucio
virtutis causa trans Tiberim datus,
2, 13.

C. Mucius, adolescens nobilis, penetrat
in castra hostium, 2, 12. scribam pro
rege obtruncat *ibid.* incenso foco dex-
tram injicit, *ibid.* dimittitur, *ibid.* ei
ager a Patribus Romanis datur, 13.
cur Scævola dictus, *ibid.*

P. Mucius Scævola, prætor, sortitur Si-
ciliam, 40, 44. consul, 41, 22. petit
censuram, 43, 16.

Q. Mucius Scævola prætor creatur, 23,
24. Sardiniam sortitur, 30. longo
morbo implicitus, ad belli vim susti-
nendam fit inutilis, 34. et 40.

Q. Mucius Scævola, decemvir sacrorum,
moritur, 27, 8.

Q. Mucius Scævola, prætor, sortitur ju-
risdictionem urbanam, 40, 44. consul,
41, 26. tribunus militum, 42, 49.
ejus res gestæ, 58. legatus, 67.

Mugillanus, *vid.* Papirius.

Mula parit, *vid.* Prodigium.

Muletaticia pecunia, ex qua ludi facti,
10, 23.

Muletaticæ leges, *vid.* Lex.

Muletaticium argentum, *vid.* Argentum.

Muli clitellarii instructi ad hostem fal-
lendum, 7, 14. 10, 40.

Muli, tabernacula, et omnia alia instru-
menta militaria, magistratibus in pro-
vincias ituris subministrata de pub-
lico, 42, 1.

Muliebris servitus numquam salvis suis
exuitur, 34, 7.

Muliebris vestis, quæ plures esset, quam
quindecim millium æris, in censum
deferri iussa, 39, 44.

Mulieres urbem, quam armis viri defen-
dere non possent, precibus lacrimis-
que defendunt, 2, 40.

B b

Mulieres Argivæ spoliuntur auro, veste, et mundo ab uxore Nabidis, 32, 40.
 — damnatæ iudicio publico, puniuntur privatim a cognatis, 39, 18.
 Mulierum finitus lege Oppia cultus, 34, 1.
 — coërcitæ lege Voconia hæreditates, 41, 34.
 — turba, in foro et Capitolio sacrificantium et precantium Deos externo more et ritu, 25, 1.
 — terror, audito Annibale ad urbem adventu, 26, 9.
 — cura habita post captam Carthaginem Novam, 26, 49.
 Mulsu datum prosecutis funus mortui Scipionis, 38, 55.
 Mulsu pocillum Jovi Victori votum, 10, 42.
 Mulvius pons, 27, 51.
 L. [C.] Mummius, tribunus plebis, 38, 54. prætor creatus, sortitur Sardiniam, 41, 12. postea ei decernitur quæstio, 13.
 Q. Mummius, tribunus plebis, 38, 54.
 C. Munatius, decemvir agris dividendis, 42, 4.
 Munda, urbs Celtiberiæ, 24, 42. 40, 47. prælium ad Mundam, quo vincunt Pœnos Romani, 24, 42.
 Mundus muliebris, 32, 40. *vid. et* 34, 7.
 Municipis, 8, 14.
 Municipia Appiæ, 26, 8.
 Munimenta Romanorum ad Veios, 5, 1. combusta a Veientibus, 7.
 Muralis corona, *vid.* Corona.
 Murcia Dea, 1, 33. ad Murciæ Latinis sedes datæ ab Anco Marcio, *ibid.*
 Murena, *vid.* Epit. 76. 86.
 Mures in usum ciborum versi ab obsessis in urbe Casilino, 23, 19.
 — aurum rodunt, *vid.* Prodigia.
 Murgantia, urbs valida in Samnio, oppugnatur et capitur, 10, 17.
 Murgantia, urbs Siciliæ, 24, 27. 36. 26, 21.
 Muri urbi Romæ circumdati, 1, 6. 33. 36. 38. *et* 44. 6, 32.
 Muri omnium cis Iberum civitatum dejecti, 34, 17.
 Murorum pinnae, 38, 5.
 Murus novus objectus pro diruto in oppugnationibus, 21, 11. 38, 7.
 Mutila, Istriæ oppidum, vi capitur a Romanis, 41, 15.
 Mutilum, castrum, 31, 2. 33, 37.
 Mutina, 21, 25. 35, 4. colonia civium Romanorum, 39, 55. captam a Liguribus, recipiunt Romani, 41, 20.
 Mutinensem agrum populantur Ligures, 41, 18.
 Mutinæ, sub Annibale omnes belli ar-

tes eductus, novus dux in Sicilia, 25, 40. terret Romanos, *ibid.* eo absente prælium committitur, 41. vincunt Romani, *ibid.* urit agros sociorum populi Romani in Sicilia, 26, 21. ab Hannone, Carthaginensium imperatore, præfectura Numidarum spoliatur, 40. tradit Agrigentum Romanis, *ibid.* donatur civitate Romana, 27, 5. *vid. et* 38, 41.
 Mycenica, locus haud procul Argis, 32, 39.
 Myla, flumen, 24, 30. 31.
 Myla, oppidum munitissimum, capitur et diripitur a Perseo, 42, 54.
 Mylasensis immunitas concessa, 38, 39.
 Mylassenses, *idem qui Mylaseni*, occupant Euromensium oppida, 45, 25. rediguntur ab Rhodiis in officium, *ibid.*
 Myndus, civitas, 37, 16.
 Myndii, 33, 30.
 Myonnesus, promontorium inter Teum Samumque, 37, 13. *et* 27.
 Myrina, urbs, 33, 30.
 Mysi, *vid.* Mæsi.
 Mysi sagittarii, 37, 40.
 Mysia Eumeni donata, 38, 39.

N.

Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus, ab Romanis adscriptus foederi, cum Philippo rege inito, 29, 12. vastat finitimum agros, 31, 25.
 ei traduntur a Philippo Argi, 32, 38. ejus cum T. Quintio Flaminio consule colloquium, 39. auxilia mittit Romanis, et inducias cum Acheis facit, *ibid.* spoliatur Argivos, 40. mittit uxorem suam Argos ad spoliandas feminas, *ibid.*
 de bello ei inferendo deliberant Patres, et T. Quintio rem totam permittunt, 33, 44.
 bellum adversus eum decretum, 34, 22—24. apparatus belli, 26. *et* 27. octoginta principes juventutis Lacedæmonicæ interficit, *ibid.* bellum adversus eum terra marique geritur, 28. *et* 29. petit, ut sibi colloqui cum T. Quintio liceat, 30. ejus oratio ad T. Quintium, 31. respondet Quintius, 32. conditiones pacis a Quintio scriptæ, 35. quas respuit, 36. *et* 37. Lacedæmonem oppugnat Quintius, 38. *et* 39. induciæ, 40. Nabis mittit legatos Romam qui pacem impetrant, 43. concitantibus Ætolis denuo bellum molitur adversus Romanos, 35, 12. *et*

13. contra eum mittitur Atilius, prætor, 22. Nabis oppugnat Gythium, 25. vastat Achæorum agros, *ibid.* parat classem, 26. vincit prælio navali Achæos, *ibid.* fugatur ab Achæis, 28 — 30. occiditur ab Alexameno, principe Ætolorum, 35.
- Nadagara, urbs, 30, 29.
- Navia porta, 2, 11.
- L. Nævius Balbus, 45, 13.
- M. Nævius, tribunus plebis, secundum quosdam auctores accusator P. Scipionis Africani, 38, 56.
- Q. Nævius Crista, vir impiger militiæque peritus, invadit Macedonum castra, 24, 40. eaque diripit, *ibid.*
- Q. Nævius Matho creatur prætor, 39, 32. sortitur Sardiniam et questionem de veneficiis, 38. ad duo millia veneficorum damnat, 41.
- Q. Nevius, colonizæ deducendæ triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, 34, 53. *vid.* et 35, 40.
- Narbon, Epit. 134.
- Narnia, colonia, olim Nequinum, 10, 9. et 10. negat consulibus Romanis milites et pecuniam, 27, 9. de hac re senatusconsultum, 29, 15.
- Narnia colonia suppleta, 32, 2.
- Narnienses equites, nuntii Asdrubalis et Pænorum cladis, 27, 50.
- Narniensis tribus, 6, 5. 29, 37.
- Nasica, *vid.* P. Cornelius.
- Nasus Acarnanum, 26, 24.
- Nasus, sive insula, Syracusanæ urbis pars, capitur a Romanis, 25, 30.
- Navale prælium, 21, 50. *vid.* et Pugna.
- Navales duumviri, 9, 30. *vid.* Duumviri.
- Navalia Romæ trans Tiberim, 3, 26. 8, 14. 40, 51.
- Navalis pugne simulacrum, 26, 51. 29, 22.
- Navalis triumphus Octavii de Perseo, 45, 42.
- Navis actuaria, 21, 28.
- aperta, 36, 42.
- hepteris, 37, 23. et 30.
- hexeris, *ibid.*
- hippagogus, 44, 28.
- longa, 5, 28.
- moneris, 38, 38.
- oneraria, 22, 11.
- prætoria, 29, 25.
- rostrata, 28, 45. et 46. 30, 10.
- speculatoria, 30, 10. 36, 41. et 42.
- maritima amphorarum trecentarum, 21, 63.
- velata insulis ramisque olæ, occurrat Scipioni, cum classe Carthaginem petenti, 30, 36.
- in Nave prætoria insigne nocturnum, tria lumina, 29, 25.
- Naves ex abietis structæ, 28, 45.
- instructæ armatæque in aquam deducuntur die quadagesimoquinto, quam ex silvis detracta materia erat, *ibid.*
- plaustris translatae in mare, quibus obsessa arx Tarenti, 25, 11.
- Navium certamen quotannis Patavii, et quare, 10, 2.
- Ac. Navius, *vid.* Accius Navius.
- Q. Navius, centurio, auctor peditum equiti immiscendorum, 26, 4. ejus bellica virtus, 5.
- Naupactum, 26, 26. 27, 29. et 30. 35, 12. obsidetur a Romanis, 36, 30. et 34. solvitur obsidio, 35.
- Naustathmos Phocææ, 37, 31.
- Nautæ ex senatusconsulto imperati privati, et dati pro censu, 24, 11.
- C. Nautius, consul, 2, 52. iterum, 3, 25. Sabinos, bellum Romanis inferentes, fundit, 3, 26. et 29.
- C. Nautius Rutilus, consul, 4, 52.
- Sp. Nautius, consul, 2, 39.
- Sp. Nautius Rutilus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- Sp. Nautius Rutilus, tribunus militum consulari potestate, 4, 44. iterum, 47. tertium ex Fastis Capitolinis, iterum ex Læto, 61.
- Sp. Nautius Rutilus, consul, 9, 21.
- Sp. Nautius Rutilus, dux alaribus cohortibus, 10, 41. donatur ob virtutem armilla aureaque corona, 44.
- Neapolis, nomen partis Syracusanæ urbis, 25, 24.
- Neapolis, urbs, 8, 22. 40, 41. Neapolitis conspecta moenia Annibalem ab ejus oppugnatione absterrent, 23, 1.
- Neapolitani aurum offerunt Romanis, 22, 32.
- Neapolitanum fœdus, 8, 26.
- Neapolitanum agrum populatur Annibal, 24, 13.
- Nefasti dies instituti a Numa Pompilio, 1, 19.
- Nemea, amnis Corinthium et Sicyonium interfuens agrum, 33, 15.
- Nemea, ludi, 27, 30. et 31. eorum curatio ad Philippum delata, *ibid.* iis præficitur T. Quintius, 34, 41. ipso Nemeorum die testata voce præconis Argivorum libertas, *ibid.*
- Nemus Albanum, 5, 15.
- Neo Bœotius fugit cum Perseo, 44, 43.
- Neo Thebanus securi percussus, 45, 31.
- Neocretes, 37, 40.
- Nepesinus ager, 5, 19. 26, 84.
- Nepete, urbs, 6, 9. capta ab Etruscis, recepta ab Romanis, *ibid.* et 10. Nepesinorum editionis auctores securi percussi, *ibid.* colonizæ Nepete deducuntur

- cendæ triumviri creati, 21. ab Nepete legati Romanos docent, Etruscos de pace petenda concilia habere, 10, 14. milites pecuniamque Romanis negat, 27, 9. in eam senatusconsultum, 29, 15.
- Nephele, promontorium Chiciæ, 33, 20.
- Nepheris, oppidum, Epit. 51.
- Neptuniæ aquæ, 39, 44.
- Neptunus lectisternio placatus, 5, 13. 22, 10.
- Neptuni ara in circo Flaminio, 28, 11.
- Nequinum, *vid.* Narnia.
- Nero, *vid.* Claudius.
- Nerva, *vid.* Licinius.
- Nerulum, oppidum, vi captum a Romanis, 9, 20.
- Nesattium, oppidum Istriæ, obsidetur a Romanis, 41, 15. obsessi conjuges et liberos occidunt, et palam in muris trucidatos præcipitant, *ibid.*
- Nesiota, populi, 38, 28.
- Nessus, flumen, 46, 29.
- Nexi ob æs alienum, 2, 27. soluti, cautumque in posterum ne necerentur, 8, 28. *vid.* Æs alienum.
- Nicæa, urbs in sinu Maliaco, 28, 5. 32, 32. *et* 35.
- Nicæa, uxor Crateri, 35, 26.
- Nicander ab Ætolis legatus mittitur ad Philippum, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. ab rege Antiocho veniens, implet vana expectatione multitudinem Ætolorum, 36, 29. prætor Ætolorum, 38, 1. ejus res gestæ, 4, 5. *et* 6.
- Nicander archipirata, 37, 11.
- Nicanor, unus ex purpuratis Philippi, 33, 8.
- Nicatores apud Persas erant milites cohortis regiæ, 43, 21.
- Nicephorium, lucus ad Pergamum, 32, 33. *et* 34.
- Nicias, prætor Achæorum, 28, 8.
- Nicias clam interficitur a Perseo, 44, 10.
- Nico, Tarentinus juvenis, conjuratione facta cum aliis nobilibus juvenibus, prodit Annibali Tarentum, 25, 8. *et* 9. ejus cum D. Quintio certamen, 26, 39. hasta transfigit Quintium, *ibid.* occiditur pugnans, quum caperetur Tarentum, 27, 16.
- Nicodamus, dux Ætolorum, auxilio mittitur Ambraciæ urbi, 38, 5. *et* 6.
- Nicomedes, Bithyniæ rex, Zybæam auxilio Gallorum vincit, 38, 16.
- Nicomedes, filius Prusiæ, eum patre Romam venit, 45, 44. commendatur a patre senatui, *ibid.*
- Nicomedes, superioris ex Nysa uxore filius. *Vid.* Epit. 76. 93.
- Nicostratus, Achæorum prætor, 32, 39. *et* 40. ejus strategema, 33, 14. *et* victoria, 15.
- Nilus, 44, 19. per Nilum pons tumulario opere factus, *ibid.*
- Nili ostium Pelusiæ, 45, 11. *et* 12.
- Nisuctæ inter auxilia Rhodiorum, 33, 12.
- Nobiles deponunt annulos aureos et phaleras, 9, 46.
- Nobilitas, ut duo consularia loca a plebe recuperaret, totis viribus incumbit, 10, 15.
- Nocte lux oborta, *vid.* Prodigium.
- Nola capitur a Romanis, 9, 28. oppugnatur ab Annibale, 23, 14—16. iterum, 43—46.
- Nolanus senatus Romanorum, plebs est Annibalis, 23, 14. *et* 39.
- Nolana plebs vocat Annibalem, 24, 13.
- Nolani milites tenent cum Samnitibus Palæpolim, 8, 23. *et* 25. urbe Romanis tradita, effugiunt, 26.
- Nolanus ager, 23, 14.
- Noliba, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
- Nomen. Ad Nomina qui non responderent, virgis cæsi, 7, 4.
- Nominis error fraudi est Annibali, 22, 13.
- Nomentana via, olim Ficulnensis, 3, 52.
- Nomentani in civitatem accepti, 8, 14.
- Nomentum, oppidum, a Tarquinio Prisco captum, 1, 38. *vid.* *et* 4, 22. *et* 32.
- Nonæ Maii, 41, 20.
- Nonæ Quintiles, 27, 23.
- Nonæ Sextiles, 41, 20.
- A. Nonius occisus, Epit. 69.
- Norba, colonia Romanorum, 2, 34. 32, 2. eam subita incursione depopulantur Privernates, 7, 42.
- Norbani nunciant defectionem Privernatium, 8, 1. a populo Romano laudantur ob constantem in rempublicam fidem, 27, 10.
- Norbanus ager, 8, 19.
- Cn. Norbanus, a Sulla prælio victus, Epit. 85. proscriptus ipse se occidit, Epit. 89.
- Nortia, Etrusca Dea, 7, 3.
- Notæ censoriæ, 27, 11. 39, 44. *vid.* Censor, *et* Censura.
- Notium, oppidum Colophonium, 37, 26. 38, 39.
- Nova Carthago, 28, 17. *vid.* Carthago.
- Novæ tabernæ, 3, 48.
- Novendiale sacrum publice susceptum, 1, 31. 21, 62. 23, 31. 25, 7. 26, 23. 27, 37. 29, 14. 30, 38. 34, 45. 35, 9. 36, 37. 38, 36. 39, 22. 44, 18.
- Novensiles Divi, 8, 9.
- Novius Calavius, *vid.* Calavius.
- Nox prælium dirimit, 4, 39. 9, 23. *et* 32. 10, 12. 21, 59. victoriam magis, quam prælium, dirimit, 7, 33. inter noctem lux orta, 32, 29.

- Nuceria Alfaterna subigitur ad deditio-
nem a Q. Fabio, 9. 41. capitur a
Poenis, incenditur et diripitur, 23, 15.
Nucerini Atellam traducti, 27, 3.
Nucerinam agrum populantur socii na-
vales Romanæ classis, 9, 38.
Nuces secundo anni fuisse Casilinum, ad
sublevandam obcessorum inopiam,
23, 20.
Numa Pompilius rex Romanorum a Pa-
tribus eligitur, 1, 18. ejus justitia et
religio, *ibid.* Numa senior Pythagoras,
ibid. ejus inauguratio, *ibid.* Janum
indicem pacis bellicæ facit, 19. De-
orum metum injicit animis, *ibid.* cum
Dea Egeria congressus nocturnos
simulat, *ibid.* describit annum ad
cursum Lunæ in duodecim menses,
ibid. nefastos dies fastosque facit,
ibid. Flamines, Salios, Pontificem
creat, 20. virgines Vestales legit, et
ipsis stipendium de publico instituit,
ibid. Jovi Elicio aram in Aventino
dicat, *ibid.* lucum sacrat Camœnis,
21. Fidei instituit sollemne, *ibid.*
regnavit tres et quadraginta annos,
ibid. ejus commentarii, 32.
Numæ Pompilii et cadaver, et libri
sub Janiculo in duabus arcibus lapi-
deis inventi, 40, 29. cremantur libri,
ibid.
Numa Marcius, *vid.* Marcius.
Numantina, obsessa a Scipione Africano,
Epit. 57.
Numerius Decimius Samnis, 22, 24.
Numerius Fabius, *vid.* Fabius.
Numerus, inventum Minervæ, 7, 3.
Numicius, flumen, 1, 2.
L. Numicius Circiæ, prætor Latino-
rum, Romam evocatus, 8, 3.
T. Numicius Priscus, consul, adversus
Volscos proficiscitur, 2, 63. bene rem
gerit, *ibid.*
Numidarum equitum auxilia adjungun-
tur Asdrubali in Hispania, 21, 22.
Numidarum quingentorum de Anni-
balis exercitu prælium adversus tre-
centos equites Romanos, 29. *de Nu-
midis, vid.* Syphax, Masinissa, Mi-
cipsa, Jugurtha.
Numidæ primum in Africa equitum ge-
nus, 29, 34. *vid. et* 24, 48. liberant
exercitum Romanum, 35, 11. eorum
equorumque descriptio, *ibid.*
Numidæ jaculatores, 28, 11.
Numidæ ante omnes barbaros effusi in
Venerem, 29, 32. 30, 12. vagas tra-
hant domos, 29, 31. carne ac lacte
vescuntur, *ibid.*
Q. Numidicus: ita cognominatus Q.
Lucilius Metellus. *vid.* Epit. 66.
Numisus, imperator Latinorum, 3, 11.
C. Numisus creatur prætor, et sortitur
Siciliam, 41, 12.
T. Numicius Tarquiniensis, legatus in
Macedoniam, 45, 17.
ad Numistronem M. Marcellus castra
ponit, 27, 2.
Numitor, filius major Procæ, Albæ re-
gis, 1, 3. pellitur ab Amulio fratre,
ibid. restituitur, 5.
L. Numitorius, tribunus plebis, 2, 58.
P. Numitorii cum Appio decemviro con-
tentio, 3, 45. in Aventino tribunus
plebis creatur, 54.
Nummus quadrigatus, 22, 52.
Nundinæ, 7, 15.
ob Nuptias virginis inter Ardeates bel-
lum intestinum, 4, 9.
Nursini pollicentur Scipioni milites, 29,
45.
Nymphæum in Apolloniati agro, 42,
36. 49. *et* 53.
Nymphius, princeps Palæopolis, 3, 25.
urbem tradit Romanis, 26.

O.

- Oæneum, Penestæ oppidum, 43, 21.
Obrinæ fontes, 38, 15.
Obscratio in unum diem populo indicta,
3, 63. 26, 23.
Obscratio a populo, præcantibus du-
umviris, facta, 4, 21.
Obscratio circa omnia pulvinaria, 31,
8. *et* 9.
Obsides, fidei pignus, 42, 39.
Obsides totius Hispaniæ Sagunti in arce
custoditi, 22, 23. Obs tradit Romanis
Abelox, *ibid.*
Obsides Tarentinorum, e fuga retracti,
virgis cæduntur, et de saxo dejiciun-
tur, 25, 7.
Obsides civitatum Hispaniæ post cap-
tam Carthaginem novam reddit suis
Scipio, 26, 49.
Obsides exacti a Carthaginensibus, ne
minores quatuordecim annis, neu tri-
ginta majores, 30, 37. reddantur iis
centum, 32, 2. iterum centum, 40,
34. exacti ab Antiocho, ne minores
octonum denum annorum, neu ma-
jores quinum quadragenum, et trien-
nio mutandi, 38, 38.
Obsides Carthaginensium Setiæ custo-
diti, 32, 26.
Obsidibus in publicum prodeundi facul-
tas negata, *ibid.*
Obsides in triumphis ducti, 34, 52.
Oceanus orbem terrarum amplexu finit,
36, 17.
Ocrea sinistrum crus tectum, 9, 40.
Ocriculum, 22, 11.

- Oreiculani sponsione in amicitiam Romanorum accepti, 9, 41.
- Octavius Mamilius, *vid.* Mamilius.
- Octavius Metius, 10, 41.
- Cn. Octavius, ædilis plebis, prætor creatur, et sortitur Sardiniam, 28, 38. ad octoginta onerarias Pœnorum naves capit, 46. ei prorogatur imperium, 29, 13. 30, 2. infeliciter ex Sicilia trajicit in Africam, 24. legatus in Africam mittitur, 31, 11. creatur triumvir coloniarum deducendarum, 34, 45. legatus in Græciam, 35, 23. a Quintio missus, præsidium et paucas naves accipit, 36, 12.
- Cn. Octavius legatus in Græciam mittitur, 43, 19. prætor creatus, sortitur classem, 44, 17. decemvir sacrorum, 18. cum classe Samothracam appellitur, 45, 5. ei cum filio Philippo se tradit Perseus, 6. prædam Macedonicam Romam fert, 33. ejus triumphus navalis de Perseo, 42.
- Cn. Octavius cos. occiditur, Epit. 80.
- Octobribus kalendis magistratus initus, 5, 9.
- Octolophum, sive Octolophus, loci nomen, 31, 36. 44, 3.
- Odomanica terra, 45, 4.
- Odryse, populi Thraciarum, 39, 53.
- Odrysarum equitatus, 44, 42.
- Œniadæ, oppidum, 26, 24. Œniadæ attribuantur Acarnanibus, 38, 11.
- Œnoanda, *vid.* Oroanda.
- Œnus, fluvius, 34, 28.
- Œsalcus, frater Galæ regis Numidarum, fratri succedit, 29, 29.
- Œta, mons, 36, 10. Œtæi montes, 41, 27.
- Ofilius Calavius Campanus, Ovii filius, clarus genere factisque, 9, 16. ejus judicium de silentio Romanorum post Caudinam ignominiam, *ibid.*
- Officina Monetæ, 6, 20.
- A. Ogulnius, tribunus militum de legione secunda, cadit in prælio cum Boiis, 33, 36.
- Cn. Ogulnius, tribunus plebis, legem fert de sacerdotiis cum plebe communicandis, 10, 6. ædilis curulis, damnatis aliquot fœneratoribus, ex mulctaticia pecunia varia dona et opera in sacros publicosque usus facit, 23.
- M. Ogulnius, ad frumentum in Etruria cœmendum missus, 27, 3.
- M. Ogulnius Gallus, prætor, 39, 56. sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 1.
- Q. Ogulnius, tribunus plebis, fert legem de sacerdotiis cum plebe communicandis, 10, 6. ædilis curulis mulctat fœneratores, 23.
- Olbienis ager vastatur a classe Punica, 47, 6.
- Olcades, 21, 5. Olcadibus bellum infert Annibale, *ibid.* vincuntur, *ibid.*
- Olcinium, oppidum Illyrici, 45, 26.
- Olciniatis immunitas data, 45, 26.
- Oleæ rami supplicum insignia, 24, 50. 29, 16. 30, 36.
- Olei congii in vicos singulos dati, 25, 2.
- Olitonium forum, *vid.* Forum.
- Olocrus, mons, 44, 44.
- Olonicus, sive Salondicus, rebellantium Celtiberorum dux, 43, 6. ejus temeritas, *ibid.*
- Olympia, urbs, 26, 24. 45, 28.
- Olympiorum sollemne ludicrum, 27, 35. parant Elei, 28, 7.
- Olympias, mater Alexandri Magni, 3, 24.
- Olympias, urbs, olim Gonnocondylum, 39, 2.
- Olympio, legatus Gentii ad Persem, 44, 23.
- Olympium, Jovis templum prope Syracusas, 24, 33.
- Olympius Jupiter, 24, 21.
- Olympi montis in Thessalia radices, 44, 6.
- Olympus, mons in Galatia, 38, 18. in eum fugiunt Tolistoboi, 19. ex eo depelluntur a Romanis, 20. et 21.
- Onchestus, amnis in Thessalia, 38, 6.
- Onesimus Macedo, Pythonis filius, Romanam profugit, 44, 16. ejus præmia, *ibid.*
- Onomastus, maritimæ oræ præfectus a Philippo, jussu ejus Maronitas, intromissus in urbem Thracibus, trucidat, 39, 34. cum Philippo judicat de Demetrio, 40, 8.
- Operum publicorum apud Romanos jam ab antiquis temporibus magnificentia, 1, 56.
- Opifices ad bellum excitati, 8, 20.
- Opifices Carthaginis Novæ captos publicos fore populi Romani, edicit Scipio, 26, 47. *vid.* et 51.
- Opima spolia quæ dicantur? 4, 20. *vid.* et Spolia.
- Opimia, virgo Vestalis, stupri comperta, sub terram, ad portam Collinam, necata, 22, 57.
- L. Opimius Pansa, quæstor, occiditur a Samnitibus, 10, 32.
- Opis sedes in Capitolio, 39, 22.
- Opitergini, pop. Epit. 110.
- L. Opiternius, conditor et sacerdos Bacchanalium, 39, 17.
- Oppia, virgo Vestalis, damnata incesti, dat pœnas, 2, 42.
- Oppia (Vestia) mulier Atellana, Capua habitans, quotidie sacrificat pro salute et victoria populi Romani, 26, 33. eidem bona et libertas restituuntur, 34.
- Oppia lex de cultu matronarum, 34, 1. pro ea oratio M. Catonis, consulis, 4

eam oratio L. Valerii, tribus, 5. abrogatur, 8.

tribunus plebis creatus, 3, 54.
 , praefectus socium, invadit
 aia manu agrum Boiorum,
 leumventus a Boiis, caeditur,

tribunus plebis, 34, 1.

tribunus plebis, 32, 28.

Salinator, post aedilitatem
 a Siciliam classem triginta
 ducere jubetur, 35, 23. crea-
 tor, 24. sortitur Sardiniam,

, in secessione militum, cum
 alio summæ rerum praest,

Cornicen decemvir creatur,
 cemviris aliis ad bellum pro-
 bus Ap. Claudio adjutor ad
 iendam datur, 41. ut auxilium
 erat, in forum irrumpit, 49.
 habet, 50. accusatur, 58.
 sum productus, *ibid.* Oppius,
 ductus, sibi manus infert,

pars urbis Romæ, 42, 20.

Locridis, capitur ac diripitur
 o, 28, 7. Opunte seditio, 32,

in emporium, Cynus Locridis,

ne nautico, 22, 19. 28, 36.

Apollinis ad Hieran Comen,

icum, 1, 56. 5, 15. 29, 10. et
 17.

mei Jovis, 8, 24.

ilii Glabronis, consulis, ad
 36, 17.

ii Mamerci, 4, 32.

ii Paulli, jamjam morituri,

li Paulli, consulis, 44, 22. 34,

l Persea, mox ad suos, 45, 8.

a liberos esse jubet Macedo-
 de publica suaque fortuna,

rum contra Romanos, 31, 29.

ndri Aetnanis, 35, 18.

ndri Aetoli in Philippum, 32,

ad Seguntinos, 21, 13.

nodori ad Syracusanos, 24, 22.

alis ad milites, 21, 21. et 43.

ad Scipionem, 30, 30. ad se-
 Carthaginensem, 34. ad An-
 , 35, 19. 36, 7. antequam
 sumeret, 39, 51.

Setini, praetoris Latinorum,
 senatu Romano, 5.

chi in concilio Aetolorum, 35,

44. legati ejus in concilio Achaeorum,
 48.

Oratio Apollonidæ, 24, 28.

— Arconis contra Callieratem, 41, 29.

— Aristæni in concilio Achaeorum, 32,
 20. et 21.

— Astymedis, Rhodiorum legati, 45,
 21.

— Atheniensium legatorum, 31, 30.
 in concilio Panætico, 35, 32.

— Bæbii Herennii in nobiles, 22, 34.

— Q. Cæcilii Metelli ad censores, 40,
 46.

— Cæritum legatorum, 7, 20.

— Callicratis Achæi contra Perseum,
 41, 28.

— Campanorum legatorum, 7, 30.

— Canuleii, 4, 3.

— Carthaginensium legatorum de
 pace, 30, 22. et 42. quærentium de
 Masinissa, 42, 23.

— Ap. Claudii rei, 3, 56.

— Ap. Claudii, 4, 48. 5, 3. in tribu-
 nos, 6, 40.

— C. Claudii, patrum Appii, 3, 40.

— M. Claudii Marcelli, respondentis
 accusantibus Siculis, 26, 31. ejusdem
 ad milites in castris, 27, 13.

— consulum in tribunos plebis, 4, 2.

— A. Cornelii Cossi dictatoris ad mi-
 lites, 6, 12. ad M. Manlium, 15.

— L. Cornelii Lentuli in consilio mi-
 litari ad Caudium, 9, 4.

— P. Cornelii Scipionis ad milites, 21,
 40.

— P. Cornelii Scipionis, *qui Africanus*
dictus est, ad milites, 26, 41. et 43.
 ad Allucium, Celtiberorum princi-
 pem, 50. ad milites, 28, 27. et 32. in
 senatu respondentis Fabio, 43. ad
 Masinissam, 30, 14. ad Annibalem,
 31. ad legatos Antiochi, 37, 36. et 46.
 ad populum rei, 38, 51.

— P. Cornelii Scipionis Nasicae, 36,
 58.

— P. Decii, tribuni militum, ad mili-
 tes, 7, 85.

— P. Decii pro lege, de sacerdotiis
 cum plebe communicandis, 10, 7. de
 provinciis, 24.

— C. Decimil ad Rhodios, 45, 11.

— Demetrii, 40, 12.

— Eumenis ad Æmiliū Regillum,
 37, 19. ad senatum, 45. contra Per-
 seum, 42, 11. et 12.

— M. Fabii, 3, 33.

— M. Fabii Buteonis, dictatoris, 23,
 23.

— Q. Fabii in Terentillum, tribunum,
 3, 9.

— Q. Fabii, magistri equitum, 8, 31.

— Q. Fabii Maximi Cunctatoris ad

- Æmiliū, 22, 39. de consulibus creandis, 24, 8. in senatu, ne Scipioni Africa mandetur extra sortem, 28, 40.
- Oratio M. Fulvii, triumphum petentis, 39, 4.
- L. Furii, post consulatum rei, 2, 54.
 - L. Furii, tribuni militum consulari potestate, ad milites, 6, 23.
 - L. Furii Camilli, 8, 13.
 - L. Furii Purpureonis adversus Cn. Manlium, 38, 45.
 - M. Furii Camilli, 5, 27. 30. 44. *et* 51. 6, 7. 24. 26. *et* 38.
 - Gallorum legatorum in senatu, 39, 54.
 - Gulussæ, respondentis legatis Carthaginensium, 42, 24.
 - Hannonis de Annibale, 21, 3. *et* 9. 23, 12.
 - Heraclidis Byzantii, legati ab Antiocho ad Romanos missi de pace, 37, 35.
 - Hirpinorum et Samnitium ad Annibalem, 23, 42.
 - M. Horatii Barbati adversus decemviros, 3, 39. ad milites, 62.
 - L. Icilius contra Ap. Claudium, 3, 45.
 - Indibilis, Hispaniæ reguli, ad Scipionem, 27, 17. 28, 34. ad suos, 29, 2.
 - L. Junii Bruti, 2, 2.
 - M. Junii de captivis redimendis, 22, 59.
 - P. Licinii Calvi, 5, 18.
 - Sp. Ligustini ad populum, 42, 34.
 - Locrensis legatorum, deplorantium fortunas suas, 29, 17.
 - Lycortæ, Achæorum prætoris, ad A. Claudium, 39, 36.
 - C. Menii, dictatoris, 9, 26.
 - Magonis ad Gallos, 29, 5.
 - Cn. Manlii, consulis, ad milites, 38, 17. pro se, 47.
 - M. Manlii, 6, 15. *et* 18.
 - T. Manlii Torquati, de captivis non redimendis, 22, 60.
 - Marcii ad milites, 25, 38.
 - Q. Marcii Philippi, legati, ad Perseum, 42, 40.
 - Masgabæ, Masinissæ filii, 45, 13.
 - Masinissæ ad Scipionem, 28, 35. ejus legatorum, 30, 17.
 - Menippi, legati Antiochi, 34, 57.
 - M. Metilii, tribuni plebis, in Fabium, 22, 25.
 - militum, ex Cannensi clade superstitum, *et* in Siciliam relegatorum, 25, 6.
 - Minionis, amici Antiochi, ad legatos Romanos, 35, 16.
 - Minucii Rufi, cunctationem Fabii reprehendentis, 22, 14.
- Oratio Nabidis, Lacedæmoniorum tyranni, ad T. Quintium, 34, 31.
- L. Papirii, dictatoris, 8, 32. *et* 34.
 - Persei, accusantis Demetrium, 40, 9. se purgantem, 42, 41. ad milites, 52.
 - Petilliorum in Africanum, 38, 51.
 - Philippi in concilio Achæorum, 28, 8. ejus legatorum in concilio Ætolorum contra Romanos, 31, 29. ad T. Quintium, 32, 33. ad legatos Romanos, 39, 28. ejusdem, iudicis inter duos filios, 40, 8.
 - L. Pinarii ad milites, 24, 38.
 - Polyæni Syracusani, 24, 22.
 - C. Pontii, imperatoris Samnitium, 9, 1. *et* 11.
 - M. Porcii Catonis, consulis, contra luxum muliebrem, 34, 2. ad milites, 13.
 - Sp. Postumii, 9, 8. *et* 9.
 - Sp. Postumii, consulis, in Bacchalia, 39, 15.
 - L. Quintii Cincinnati, 3, 19. 4, 15.
 - T. Quintii Capitolini, 3, 67.
 - T. Quintii ad conjuratos, qui eum ducem elegerant, 7, 41.
 - T. Quintii Flaminini ad Græcos, 34, 22. ad Nabidem, 32. ad Græcos, 49. ad Ætolos, 35, 33. ad Achæos, 49. 36, 32.
 - Rhodiorum legatorum, 37, 54.
 - Romanorum legatorum ad Ætolos, 31, 31. post aditum Persea, legationem renunciantium in senatu, 42, 47.
 - Saguntinorum legatorum, 28, 39.
 - Samnitium legatorum, 8, 1.
 - P. Scaptii, 3, 71.
 - P. Sempronii, tribuni plebis, in Ap. Claudium, 8, 33. *et* 34.
 - P. Sempronii Tuditani, tribuni militum, ad milites, 22, 50.
 - Ti. Sempronii Gracchi, consulis, ad Patres, 23, 35.
 - Ti. Sempronii Gracchi, tribuni plebis, pro Africano, 38, 53. ad collegam de triumpho M. Fulvii, 39, 5.
 - C. Servilii Abalæ, 5, 9.
 - M. Servilii, pro triumpho Æmilii Paulli, 45, 37.
 - Siculorum in Marcellum, 26, 30.
 - Sophonisbæ ad Masinissam, 30, 12.
 - Sopatri Syracusani, 24, 25.
 - Sulpicii Galbæ, consulis, 31, 7. ejusdem, respondentis Minioni, 35, 16.
 - Syphacis ad Scipionem, 30, 13.
 - Syracusanorum legatorum ad Marcellum consulem, 25, 29.
 - Tempanii, decurionis, 4, 41.
 - C. Terentii Varronis ad legatos Campanos, 23, 5.
 - tribunorum plebis, 5, 2. *et* 11. 6, 36. 37. *et* 39.

- ullus ad L. Tarquinium, 1, 47.
 Tulli, 2, 88.
 Tullii ad dictatorem, 7, 13.
 Valerii, consulis, ad milites, 3, eadem ad equites, *ibid.*
 Valerii, tribuni plebis, in legem m, 34, 5.
 Valerii, dictatoris, 2, 31.
 Valerii Corvi ad milites, 7, 32, iuratos, 40.
 Valerii Lavini ad Ætolos, 26, senatu, 36.
 Valerii ad populum, 2, 7.
 Valerii, consulis, ad populum, tii Messii, 4, 28.
 uris ad Coriolanum, 2, 40.
 ii Virrii, auctoris Campanorum ionis, 26, 13.
 ionii ad Ap. Claudium, 3, 47. et l commilitones, 50. in Ap. Clau- 56. et 57.
 Columnii ad populum, 10, 21.
 onis ad Quintium et legatos, ixidis, legati Antiochi, de pace, 5.
 nei positi in sacello Semonis 8, 20.
 um, urbs in Samnio, 24, 20.
 nos reddita Achæis, 32, 5.
 ac dignitatum discrimen insti- a Servio rege, 1, 42.
 in ludis discernendorum mos t, 34, 54.
 plissimus, *ibid.*
 militia, altera pars manipuli, 8, dinum ductor, 7, 41. decimus bastatus, 42, 34.
 42, 38. iis, quod primi ab rege po defecissent, suæ leges red- 38, 34.
 regio, 27, 33. 31, 40.
 populi, 21, 11. 35, 7.
 urbs in Eubœa, 28, 5. et 8. 31, 46. 44, 13. et 30. capitur a nis, 28, 6. iterum a Romanis et oppugnatur, et capitur, 31, ertas datur, 38, 34.
 n, castellum, 31, 27.
 26, 25. in eorum fines subitam itionem facit Philippus, *ibid.*
 oppidum, 24, 40. ab Orico led M. Valerium prætorem veni- *ibid.* Oricum a Philippo captum, cepitur a Romanis, *ibid.*
 M. Catonis, 34, 5. ejus operis quintus, 46, 25.
 urbs Hispaniæ, (eadem fortasse, furinæ) oppugnatur et capitur a L. Scipione, 28, 3. ejus ager frugi- fer : argentum incolæ fodiunt, *ibid.*
 Oritani, incolæ Orei, 28, 8.
 Oriundi flumini ortus ducitur ex monte Scodra, 44, 31.
 Oroanda, urbs Pisidiæ, 38, 37. et 39.
 Oroandenses, 38, 18. et 19.
 Oroandes Cretensis decipit Persæ, 45, 6.
 Oropus, urbs Atticæ, in qua Amphilo- chus vates pro Deo cultus, 45, 27.
 Orsua et Corbis, patruels fratres, de principatu civitatis ferro certant, 28, 21.
 Orthobula veneno tollit Proxenum ma- ritum, 41, 30. damnata ab in exsi- lium, *ibid.*
 Orthosia Cariæ, 45, 25.
 Ortiagon, regulus Gallorum, 38, 19. ejus uxoris memorabile facinus, 24.
 Ortona, urbs Latina, oppugnatur ab Æquis, 2, 43. oppugnatur, et mox recipitur, 3, 30.
 Osa lingua, 10, 20.
 Osci, 7, 2. ab Oscis Atellanas fabulas Romani acceperunt, *ibid.*
 Oscense argentum, 34, 10. et 46. sig- natum, 40, 48.
 Osphagus, fluvius, 31, 39.
 Ossa Macedonum interfectorum legit Antiochus, 36, 8.
 Ossa, mons, 42, 54. 44, 13.
 Ostia, urbs, in ore Tiberis condita, 1, 33. 22, 11. et 27. 23, 38. 25, 20. 27, 22. 29, 14.
 Ostia Tiberina, 26, 19. Ostiæ lacus, sive fortasse lucus, de cœlo tactus, 27, 11.
 Ostiensis populi vacatio observatur, 27, 38. ei vacatio rei navalis negatur, 36, 3.
 Ostiensis ager, 8, 12. in eum excursio- nem faciunt Antiates, *vid.* Antiates.
 T. Otacilius, prætor, ædem Menti ovot, 22, 10. proprætor, literas mittit ex Sicilia de vastato Punica classe Hieronis regno, 56. *vid.* et 28, 21. duum- vir Menti ædem dedicat, 23, 31. et 32. in Siciliam cum imperio, qui classi præset mittitur, 32. depopulatur agrum Carthaginiensem, et aliquot capit naves Pœnorum, 41. quum con- sul crearetur, Q. Fabius, ejus uxoris avunculus, eum certo jam honore de- jicit, 24, 7—9. creatur prætor iterum, 9. obtinet classem quam priore anno habuerat, 10. depopulatur agrum circa Uticam, et frumentum Syra- cusas mittit, 25, 31. prorogatur ei imperium, 26, 1. rursum eligitur con- sul, irritò eventu, 22. nunciatur, eum mortuum esse in Sicilia, 23. pontifex fuerat, *ibid.*

- Ova ad metas curculis numerandis, 41.
32.
- Oratio, 3, 10. *vid. et* 26, 21, 31, 20, 33, 27, 41, 33.
- Ovius Calavius, *vid.* Calavius.
- Ovius Paccius, sacerdos Samnitium, 10, 38.
- Oximum, 41, 26. faciendos Oximi muros locant censores, 32.
- P.
- Pachyni promontorium, 24, 35.
- Pachynum accedit classis Punica, 24, 27, 25, 27.
- Pacilus, *vid.* Furius.
- Pactius et Vibius fratres, nobilissimi Bruttiorum, veniunt ad Q. Fabium, consulem, 27, 15.
- Paculla Minia Campana, Bacchanalium sacerdos, 39, 13.
- Pacuvius Calavius Campanus, qui Appii filiam uxorem duxerat, filiam Livio Romam nuptum dederat, defectionis ab Romanis auctorem se præbet, 23, 2. senatum Campanum sibi vitæ beneficio obnoxium facit, 2—4. filio Annibalem placat, 8. filium deterret a consilio occidendi Annibalis, *ibid.*
- Pacuvius Ninnius Celer, hospes Annibalis Capuæ, 23, 8.
- Padus, fluvius, 5, 33. *et* 35. major ac violentior Rhodano, 21, 43. eum transit exercitus Annibalis, 47.
- Pæones, 42, 51.
- Pæonia, 33, 19, 38, 17, 39, 54, 45, 29.
- Pæonia olim appellata, postea dicta Emathia, 40, 3.
- Pæstani, 27, 10.
- Pæstum, oppidum, 8, 17. legati a Pæsto pateras aureas Romam adferunt, 22, 36.
- Palatinus mons, 1, 5. munitur a Romulo, 7.
- Palatium, 1, 5. *et* 33, 2, 10, 29, 37. circa Palatium habitabant Romani veteres, 1, 33. aedes Matris Magnæ in Palatio, 29, 37.
- Palæpharsalus, oppidum, 44, 1.
- Palæpharus, oppidum, vastatur a Philippo, 32, 13.
- Palæpolis, urbs sita haud procul inde, ubi postea Neapolis, 8, 22. obsessa a Romanis, 23. traditur Romanis, 25, *et* 26.
- Palæpolitani, 8, 22. *et* 25.
- Palenses in Cephallenia, 38, 28.
- Pales, pastorum Dea, 15, 11. ei aedes Romæ dedicata, *ibid.*
- Palla picta cum amiculo purpureo dono missa reginæ Cleopatæ, 37, 4.
- Pallantem, urbs Arcadica, 1, 8.
- Pallene, regio, 31, 45, 45, 30.
- Pallenensis ager, 44, 10. *et* 11.
- Pallium crepidæque Græcorum, 29, 19.
- Pallori voret fanum Tullus Hostilius, 1, 27.
- Palma enata in area ædia Fortuæ Primi-geniæ, *vid.* Prodigium.
- Palme, in ludis Romanis, primum datæ victoribus, 10, 47.
- Palmata tunica, *vid.* Tunica.
- Paludamentum, 25, 16.
- Paludamentum a sorore Horatii sponse factum, 1, 26.
- Paludamenta consulibus, sub jugum transiit, detracta, 9, 5.
- Paludati cum lictoribus in provinciis profisciscuntur consules, 41, 14.
- Palumbinum in Samnio captum a Sp. Carvilio, consule, 10, 45.
- Palus Ascuris, 44, 2.
- Labeatis, 44, 31.
- Palustris itineris difficultas, 22, 2.
- Pamphilidas, præfectus classis Rhodiorum, 37, 22, 23. *et* 24.
- Pamphylia, 33, 41, 35, 48, 37, 23, 45, 22.
- Pamphyliorum legati coronam auream, ex viginti millibus Philippeorum factam, in curiam inferunt, 44, 14.
- Pamphylium mare, 38, 13.
- Pamphylius sinus, 37, 23.
- Panætolium, concilium Ætolorum, 31, 29. *vid. et* 35, 32.
- Pandosia, urbs, 8, 24. in deditionem venit Romanorum, 29, 38.
- Panis de Capitolio in hostium obsidentium stationes jactatus, 5, 48.
- Pannonii pop. Epit. 131, 139.
- Panopolis, 32, 33.
- Panormum. ad Panormum pugna, 24, 36, 29, 1.
- Panormus Samiæ terræ, 37, 10. *et* 11.
- Pansa, *vid.* Appuleius, *et* Vibius.
- L. Pansa in campo Martio sepelitur, Epit. 119.
- Pantaleon, Ætolie princeps, protegit Eumenem a percussoribus, 42, 15.
- Pantauchus obses a Perseo datur legatis Romanis, 42, 39. ad Gentium mittitur legatus, foederis faciendi causa, 44, 23, 27. *et* 30. Berceam Romanis tradidit, 45.
- Pantherarum et leonum venatio Romæ, 39, 22.
- Papaverum capita a Tarquinio Superbo decussa, 1, 54.
- Paplagonia, 1, 1.
- Papinus, mons, 45, 12.
- Papiria tribus, 8, 37.
- Papiriana sævitia, 10, 3.
- C. Papirius Crassus, tribunus militum consulari potestate, 6, 18.

in Carbo, prætor, 44, 17. sor-
 rdiniam, *ibid.* jubetur jus di-
 er cives et peregrinos, 45, 12.
 in Maso, pontifex, moritur, 25,
 et 21, 25.
 in L. F. Maso, decemvir sa-
 , moritur, 25, 2.
 in Turdus, tribunus plebis,

 in, tribunus militum consulari
 te, legiones ducit Velitras, 6, 22.
 in, tribunus militum consulari
 te, 6, 38.
 in, prætor, legem fert, qua
 as civitas sine suffragio data,

 i fœneratoris fœda libido et
 tas, 8, 28.
 in Crassus, consul, 4, 21.
 in Crassus, consul, 4, 30.
 in Crassus, prætor, dictator
 , 8, 12, nihil memorabile gerit,
 consul creatur, 16. iterum, 19.
 er equitum, 36.
 in Cursor, tribunus militum
 ari potestate, 6, 5. iterum, 11.
 fuerat eo lustrò, quo urbs
 est, 9, 34.
 in Cursor, magister equitum
 , 8, 12. consul, 23. dictator, 29.
 in Samnites proficiscitur, *ibid.*
 in redit, monitus a pullario, ad
 ium repetendum, 30. indigna-
 Fabio, magistro equitum, quod,
 sente, pugnasset cum hostibus,
 ius interrogatio ad Q. Fabium,
 quitur Q. Fabium, proficiscen-
 tionem, 33. ejus et Fabii con-
 apud populum, *ibid.* dictator
 lit disciplinam militarem, 34.
 damnatum Q. Fabium donat
 o Romano, 35. comior factus,
 Samnites, 36. triumphat, 47.
 iagistratu, *ibid.*
 sul iterum creatur, 9, 7. in
 am pergit, 12. obsidet Luce-
 13. cum collega vincit Samni-
 14. capit Luceriam, 15. sub
 mittit Samnites, *ibid.* tertium
 l, *ibid.* recipit Satricum, 16.
 phat, *ibid.* ejus laudes, *ibid.*
 l quartum Romæ manet, 22.
 am consul, 28. dictator iterum,
 signem victoriam refert de Sam-
 as, 40. triumphat, *ibid.*
 rius Cursor, 10, 9. consul in-
 i, qua paterna gloria, qua sua,
 xpugnat Duroniam urbem, 39,
 tur milites, *ibid.* pullarium, qui
 itus fuerat auspicium, inter pri-
 gna constituit, ubi ille occiditur,
 iacit Samnites, eorumque capit

castra, *ibid.* Jovi Victori pocillum
 mulsi, priusquam temetum biberet,
 vorit, 42. triumphat, 46. prætor, 47.
 L. Papirius Maso creatur prætor, 41,
 18. sortitur jurisdictionem urbanam,
 19.
 L. Papirius Mugillanus consul creatur,
 4, 7. censor primus, 8. iterum con-
 sul, 30. tribunus militum consulari
 potestate, 42. proditur interrex, 43.
 L. Papirius Mugillanus consul creatur,
 8, 23.
 M. Papirius Gallum, barbam suam mul-
 centem, scipione eburneo percutit, et
 ab eo interficitur, 5, 41.
 M. Papirius quinquevir mensarius crea-
 tus, 7, 21.
 M. Papirius Atratinus, consul, 4, 52.
 M. Papirius Crassus, consul, 4, 12.
 M. Papirius Crassus, dictator, 8, 17.
 M. Papirius Mugillanus, tribunus mili-
 tum consulari potestate, 4, 45. ite-
 rum, 47.
 Sp. Papirius, tribunus militum consu-
 lari potestate, legiones ducit Velitras,
 6, 22.
 Sp. Papirius, tribunus militum, 6, 27.
 Sp. Papirius, consulis fratris filius, re-
 nunciat patruo, ambigi de auspicio,
 10, 40. donis militaribus donatur, 44.
 Papius, *vid.* Brutulus.
 Parachelols, 39, 26.
 Parilia, 40, 2.
 Parma, colonia civium Romanorum, 39,
 55.
 Parma et gladius, arma velitum, 31, 35.
 Parma tripedalis velitum, 38, 21.
 Parmæ velitum breviores, quam eques-
 tres, 26, 4.
 Parmæ in cælo visæ, *vid.* Prodigium.
 Parmati, equites, 4, 39.
 Parmenio, legatus Gentii, 44, 23.
 Parnasus, mons, 42, 16.
 Paroreia Thraciæ, 39, 27. 42, 51.
 Paros, insula, 31, 15. 33, 30. Parii, 31,
 31.
 Parstrymonia, 42, 51.
 Parthenius, mons, 34, 26.
 Parthi, 9, 18. eorum gloriæ contra no-
 men Romanum favent levissimi ex
 Græciis, *ibid.*
 Parthicum bellum, Epit. 105. 127. 130.
 Parthini, populi, 29, 12. 43, 21. et 23.
 olim sub ditione Philippi, dantur
 Pleurato, 33, 34, *vid.* et 44, 30.
 Passaro, civitas Epiri, 46, 26. et 33.
 Pastor, a Charopo Epirota missus, mag-
 no usui est T. Quintio consuli, 32, 11.
 Pastores in Apulia conjurant, viasque et
 pascua latrociniiis infesta habent, 39,
 29. ad septem millia condemnat L.
 Postumius, prætor, *ibid.*

- Pastorum habitu milites, 9, 2. 10, 4.
 Patara, 33, 41. 37, 17. caput Lyciæ, 37, 15. *et* 45. *vid.* *et* 38, 39.
 Patavium, 10, 2. Patavii monumentum navalis pugne et victoriæ de Græciis, sollemni certamini exercetur, *ibid.*
 Patavinorum seditio, 41, 32.
 Patavinos semper in armis habent Galli, 10, 2.
 Pater patratus quis, et ejus officium, 1, 24.
 Patrem sequuntur liberi, 4, 4.
 Patre, qui curuli sella sederit, vivo filius neque tribunus, neque ædilis plebis jure esse potest, 27, 21. 30, 19.
 Patres ab honore appellati senatores, 1, 8. cur conscripti dicti, 2, 1. lecti a Romulo primo centum, 1, 8. aucti a Tarquinio Prisco, adscitis centum novis, 1, 35. Tarquinius Superbus, immunito per cædes et exsilia Patrum numero, statuit nullos in Patres legere, quo contentior paucitate ipsa ordo fiat, 49. 1. Brutus Patrum numerum, primoribus equestris gradus lectis, ad trecentorum summam explet, 2, 1. post Cannensem pugnam, quum senatus ad insignem paucitatem redactus esset, centum septuaginta septem a Buteone dictatore insignes variis titulis viri, 23, 23.
 in Patres lecti principes Albanorum, 1, 30. Patres minorum gentium 35. Atta Clausus in Patres lectus, 2, 16. prima mentio apud Livium plebei senatores, 5, 12. senatus ab Ap. Claudio, libertinorum filiis allectis, inquinatus, 9, 46. lecti in Patres a Buteone dictatore insignes variis titulis viri, 23, 23.
 Patribus loca in circo divisa, 1, 35. in ludis Romanis secreta a populo, 34, 44.
 lex a Decemviris lata, ne connubium Patribus cum plebe esset, 4, 5. iterum abrogata, 1—6.
 Patres tribunatum capere prohibentur, 2, 33.
 Patrum ac plebis certamina, venenum urbis Romæ, 3, 67.
 Patrum indulgentia in plebem, 2, 9. *vid.* Patricii, Senatores, Senatus.
 Patrum juniores resistunt tribunis, 3, 14. injurias facere incipiunt plebi, 65.
 Patra, ex quinque pondo auri facta, regi Syphaci mittitur dono, 27, 4.
 Pateram auream Masinissæ donat Scipio, 30, 15.
 Patrae tres aureæ, cum titulo nominis Camilli, in Jovis cella ante pedes Junonis positæ, 6, 4.
 Patrae aureæ ex multicitia pecunia ad Cereris positæ, 10, 23.
 Patrae ducentas septuaginta sex aureas, capta Carthagine nova, relatæ ad Scipionem, 26, 47.
 Patras aureas legati a Pæsto Roman adferunt, 22, 36.
 Patrae, urbs Achaiae, 27, 29. 36, 21. 38, 29.
 Patria, non sunt tecta urbis, et turba imbellis, sed juvenus militaris, 9, 4.
 Patriæ caritas per omnes ordines velut uno tenore pertinens, 23, 49.
 Patricii unde appellati? 1, 8. *vid.* *et* 10, 8. — gloriabantur penes se auspicia esse, se solos gentem habere, et justum imperium et auspiciū domi militisque, 10, 8. *vid.* *et* 6, 41. 8, 1. 7, 6.
 Patricios inter et plebeios certamen de consulatu, 4, 1. *et* *segg.* directum creatione tribunorum militum consulari potestate, promiscue ex Patribus et plebe sumendorum, 6. renovatum, 6, 34. *et* *segg.* vincuntur Patricii, 42. adversus legem Liciniam Sextiam duo Patricii consules creati, 7, 18. 19, 22. 24. *et* 28. idem frustra tentatum, 10, 15.
 Patricii præturam et ædilitatem curulem, pro concessio plebi altero consulatu, sibi quaerunt, 6, 49. 7, 1.
 Patriciorum est, prodere interregem, 6, 41.
 Patriciis plebei magistratus non parent, 4, 25. Patricii consularesque duo tribuni plebis, 3, 65.
 Patricios inter et plebeios certamen de sacerdotiis, 10, 6. *et* *segg.* *vid.* *et* 27, 8.
 de Patriciorum superbia et libidine querelæ, 4, 3—5. 6, 36. *et* 37.
 Patricii in arce aut Capitolio habitare vetiti, 6, 20.
 Patricii magistratus, 6, 41.
 Patriæ Pudicitæ sacellum, 10, 23.
 Patrimi et matrimi ad sacrificium adhibiti, 37, 3.
 Patrocles Antigoniensis, præfectus Persei, 42, 58.
 Paullus, *vid.* Æmilius.
 Paupertati honos habitus in civitate Romana, Præf. Liv. 2, 16. 33. 3, 26. *et* 27.
 Pausanias, prætor Epirotarum, 32, 10.
 Pausanias, dux Phæacorum, 36, 9.
 Pausistratus, prætor Rhodiorum, 33, 18. præfectus classis, 36, 45. 37, 9. opprimitur a Polyxenida, Antiochi præfecto, 37, 10. 11. *et* 12.
 Pavori vocet fanum Tullus Hostilius, 1, 27.
 Pax Caudina, 9, 5. *et* 6.
 Pacis conditiones cum Pœnis, 30, 37. *et* 43.

- itiones cum Philippo, 29, 12.
- Ætolis**, 38, 9.
- Antiocho**, 38, 38.
- aut, qui erant in induciis,
- cunia sunt Massyliis, 29, 31.
- stibus objecta per insidias, 8, 33.
- ondemnati, 10, 23. et 47. et taticia pecunia ædes in iniuncta facta, 38, 42. et clypea in fastigio ædis Jovis posita, 10.
- privata conducuntur, quæ citum Hispaniensem opus habent, 49.
- multatitia, ex qua facta ietoria, 10, 33. Libertatis, Fauni, 33, 42. 34, 53. ex iudi, 10, 23.
- privatis, ad sublevandam applam, collata, 24, 18. 26,
- a incerta ludi voti, 31, 9.
- ærarium latæ, 28, 9. et assim in triumphis.
- ex ærario scribæ viatores illi clam egerunt, 30, 39.
- icem comperti damnantur,
- Je**, versacrum? 34, 44.
- us, princeps primus centu- nifero signum admittit, in acit, et in castra Pœnorum t, 25, 14.
- rbis Asiæ, 33, 30.
- scutum, 7, 10.
- æra constituta, 4, 59.
- umphis dabatur ab impera- triens ejus, quod divideba- itibus, 34, 46. et 52.
- ppidum, 2, 39. 7, 12. 8, 12.
- a Coriolano, 2, 39. oppug- t capitur ab L. Furio Ca- onsole, 8, 13.
- ivitas datur, 8, 14.
- , 26, 25. 31, 28. et 39. 45, 29.
- , populi, 45, 30.
- opuli, 8, 6. et 29. deficiunt, vincuntur, *ibid.* oratores, petentes, Romam mittunt, fœdus datur, *ibid.* cædunt fugientium Samnitium, 10, astantur ab Annibale, 23, 9.
- oluntarii dant nomina in Scipionis, 28, 45.
- hors, 25, 14. 44, 40. pugnat e, *ibid.*
- bellum, 7, 38.
- rbem vi capiunt Romani,
- Pella, urbs, 26, 25. 42, 67. Pellæ hi- bernet Philippus, *ibid.* *vid.* et 37, 7. ibi vetus Macedonum regia, 42, 41. et 51. 43, 43. ibidem servabatur gaze regum Macedoniæ, 44, 10. deditur Æmilio Paulo, consuli, 45. Pellæ situs, 4.
- Pellene, 33, 15.
- Pellenensis Timocrates, 34, 29.
- Pellenensis ager, 33, 14. et 15. eum depopulantur Philippi copiae, *ibid.*
- Pelles detractas scutis comedunt Ca- silini. *vid.* Casilinum.
- sub Pellibus durant ad Veios Romani milites, 5, 2.
- Pellinæum occupat Amynander, 36, 10. recipitur a Romanis, 14.
- Pelliti Sardi, 23, 40.
- Peloponnesus, 1, 7. 31, 7.
- Peloponnesus peninsula est, 32, 21. testudini assimilatur, 36, 32.
- Pelops, Lacedæmoniorum rex, 34, 32.
- Pelta haud dissimilis cetræ, 28, 5.
- Peltastæ, 28, 5. iidem qui et cetrati, 31, 36. 33, 4.
- Pelvis aurea facta, lataque in Aventi- num, Junoni Reginæ donum, 27, 37.
- Pelusium, 44, 19. 45, 11. et 12.
- Pelusiaceum Nili ostium, 45, 11.
- Penatium Deorum ædes in Velia, 45, 16.
- Penestæ Illyrii, 43, 22. 23. et 25. bel- licosum genus, 44, 11.
- Penestia, Illyrici regio, 43, 21.
- Penestiana terra, 43, 20.
- Penetræ ædis Vestæ, 26, 27.
- Penetræ urbis Cyzici, sive Pryta- neum, 41, 25.
- Peneus, amnis, 32, 15. 42, 38. et 55. 44, 6.
- Penninum, Alpium jugum, 5, 35. 21, 38.
- Pennus, *vid.* Quintius.
- Pentri, Samnites, 9, 31. *vid.* et 22, 16.
- Peparethus, 23, 5. urbs haud ignobilis, 31, 28. diruitur, *ibid.*
- Peræa, regio, 32, 33. et 35. 33, 18.
- Peræa, urbs, (*nisi mendum in nomine est*) 37, 21.
- Perduellibus superatis, gratiæ actæ Diis, 45, 16.
- Perfidia barbarica, 25, 33.
- Perfidia Punica, 21, 4.
- Perfugæ virgis in comitio cæsi, et de saxo dejecti, 24, 20. *vid.* et 45.
- Perfugæ Latini securi percutiuntur, 30, 43.
- Romani in crucem sublatis, *ibid.*
- Perga, urbs, 38, 37.
- Pergamus, 29, 11. 35, 13. 42, 18. 44, 28. circa Pergamum sacra profana- que urit Philippus, 31, 46.

- Pergamum oppugnat Seleucus, filius Antiochi, 37, 18. Pergamum intro-missi Achæi, 20. solvitur obsidio Pergami, 21.
- Perinthus, urbs, 33, 30.
- Perlitare bove jussus consul Q. Petilius, 41, 18.
- Perolla, Calavii filius, interficiendi Annibalis consilium capit, 23, 8. adversatur ei pater, 9. cedit patri, ejusque ad patrem oratio, *ibid.*
- M. Perperna, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 44, 27. a Gentio conjicitur in carcerem, *ibid.* liberatur ab Anicio, prætor, 32. nuncius victoriæ Romam mittitur, *ibid.*
- Perrhæbia, Thessaliæ urbs, 42, 67.
- Perrhæbia, 31, 41. 32, 15. 36, 33. 42, 36. *et* 67.
- Perrhæbi pronunciantur liberi, 33, 32. *et* 34. *vid.* *et* 42, 53.
- Perrhæborum querelæ de Philippo, 39, 34.
- Perranthes, tumulus, 38, 4.
- Peræ, 9, 18. *et* 19. ab Lacedæmoniiis aquam et terram petiere, 35, 17. Lacedæmonios a tergo circumvenere in Thermopylis, 36, 16.
- Perseis, urbs in Deuriopo, in honorem Persei, Philippi filii, sic dicta, 39, 54.
- Perseus, relictus a Philippo cum quatuor millibus armatorum ad fauces Thessaliæ, 26, 25.
- Perseus, Philippi regis Macedonum filius, admodum puer, mittitur ad obsidendas angustias, quæ ad Pelagoniam sunt, 31, 28.
- oppugnat Amphilocho, 38, 5. redit in Macedoniam, 7.
- belli cum Perseo inchoata initia a Philippo sunt, 39, 23. Persei cum Demetrio comparatio, 53. inter eos discordiæ, *ibid.*
- prava ejus in Demetrium consilia, 40, 5. ludicro certamine vincitur a Demetrio, 6. Perseus accusat Demetrium apud patrem, 8, 9. *et* 23.
24. ejus in Demetrium insidiæ de-
tegentur, 55. regnum scelere par-
tum invadit, 56. Antigonum curat
interficiendum, 58. legatos Romam
mittit, petens, ut rex ab senatu ap-
pellaretur, *ibid.* *et* 41, 2. initio regni
multis laudibus commendatus, *ibid.*
- miscet inter Dardanos et Bastar-
nas certamina, 41, 23. legatos mit-
tit Carthaginem, 27. Dolopum to-
tam gentem sub jus judiciumque
suum cogit, *ibid.* adit oraculum
Delphicum, *ibid.* Achæos maxime
sibi reconciliare studet, 28.
- conciliat sibi animos Græcorum,
42, 5. ejus sævitia, *ibid.* ad eum le-
gati mittuntur Roma, 6. Eumenes
eum suspectum facit Romanis, 11,
et 12. et bellum adversus eum sua-
det, 13. legatis ejus datur senatus,
14. ad Eumenis cædem sceleratos
quosdam subornat, 15. per beneficia
grassari conatur in Romanos, 17. a
senatu judicatur hostis, 18. legatos
Romam mittit, 36. cum Marcio,
Romanorum legato, colloquitur,
39—42. mittit legatos ad Byzanti-
nos et Rhodios, 46. de rerum sua-
rum summa consilium habet, 50.
ipsius exercitus, triginta novem
millia peditum, quatuor equitum
51. cohortatur milites ad bellum,
52. in Thessalam it, 53. Romanos
equestri proelio vincit, 57—59. ad
milites orationem habet, 61. tentat
pacem, frustra, 62. castra Roma-
norum vult incendere, 64. Roma-
nos passim vagantes opprimit, 65.
redit in Macedoniam, 67.
- rem prospere gerit adversus Ro-
manos, et in Thracia, 43, 4. Epiro-
tas sibi adjungit, 5. ejus insidias
vix effugit consul Hostilius, *ibid.*
in Dardanos excursionem facit, *ibid.*
proximas Illyriorum gentes oppu-
gnat, 43, 20. Uscanam capit, *ibid.*
legatos ad Gentium, Illyriorum re-
gem, mittit, 21.
- occurrit Q. Marcio Philippo, con-
suli, 44, 2. occupat aditus, *ibid.*
levia committit prælia, 4. ejus ig-
navia, 6. trepidans Nician mittit
Pellam, ut gazam in mare dejiciat,
Andronicum Thessalonicam ad na-
valia incendenda, 10. postea, pudore
tactus, utrumque interficit, *ibid.*
foedere sibi adjungit Gentium, 23.
sollicitat Rhodios, Eumenem, et
Antiochum, *ibid.* *et* 24. ejus avaritia,
26. recusat Gallorum auxilia, *ibid.*
Gentium in fraudem impellit, 27.
vincitur et fugatur ab Emilio
Paullo, consule, 40. *et* seqq. cadu-
ceatores mittit ad consulem, 45.
Samothracam pervenit, *ibid.* eum
sequitur consul, 46.
- ejus ad Æmilium literæ, 45, 4.
molitur fugam frustra, 6. ejus pueri
transeunt ad Romanos, *ibid.* Per-
seus ipse se tradit, *ibid.* eum be-
nigne excipit consul, 7. *et* 8. cum
filio Philippo in custodiam mittitur,
28. de eo triumphat Paullus, 39.
ducitur ante currum victoris, *ibid.*
deprecanti hanc ignominiam quid
Paullus responderit, *ibid.* Albam

- in custodiam mittitur, 42.
C. Persius, vir impiger, cædit Tarentinos, 26, 39.
Perusia, Etruriæ oppidum, petit pacem, 9, 37. accipitur in deditionem, 40. *vid. et* 10, 37.
Perusina cohors intrat Casilinum, 23, 17.
Perusini cæduntur a Romanis, 10, 30. rebellant, 31. Perusinorum quatuor millia et quingenti occisi, *ibid.* abietes in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 28, 45.
Pessinus in Phrygia, 29, 10. 34, 3. 38, 18. Idæa Mater a Pessinunte Romanam advecta, 29, 10. *et* 11.
Pestilens et aridum circa urbem solum, 7, 38.
Pestilentia, ejus causa clavus pangitur, 7, 3.
Pestilentia, quæ magis in longos morbos, quam in perniciales, evasit, 27, 23. *vid. Pestis.*
Pestis Romæ, 1, 31. 3, 6. *et* 32, 4, 21. 25, 30. *et* 52, 5, 13, 6, 20, 7, 1. 2. *et* 27, 8, 17. *et* 18, 9, 28, 10, 31. *et* 47, 40, 19. *et* 37, 41, 26.
— **Syracusia**, 25, 26.
— in exercitibus Romano Punicoque, 28, 46.
Petelia, urbs in Bruttis, 23, 30. 27, 28.
Petelinorum fides erga Romanos, et legatio ad senatum, 23, 20.
Petelinus lucus prope Romam, 6, 20. in eo comitia habita, quibus damnatur M. Manlius, *ibid.*
Petillia rogatio, 38, 54.
L. Petillius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 44, 27. a Gentio conjicitur in carcerem, *ibid.* liberatur ab Anicio, prætor, 32.
L. Petillius, scribe, 40, 29. in ejus agro libri Numæ Pompilii inventi, *ibid.*
duo Q. Petillii, tribuni plebis, diem dicunt Scipioni Africano, 38, 50. illo mortuo, rogationem promulgant de pecunia regis Antiochi, 54.
Q. Petillius Spurius creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 18. duas legiones tumultuarias civium Romanorum scribere jubetur, 26. libros Numæ Pompilii legit, eosque ex senatusconsulto comburi curat, 29. creatur consul, 41, 18. ei sacrificanti in jecinore non inventum caput, *ibid.* jubetur bove perlitare, *ibid.* occiditur in prælio adversus Ligures, 22.
Petitarus, amnis Ætolie, 43, 24.
Petra, oppidum in Pieria, 39, 26. 44, 32. 45, 41.
Petra, urbs Mædicæ, oppugnatur a Philippo, 40, 22.
M. Petreius, legatus Pompeii, Epit. 110.
Phacium, oppidum, vastatum a Philippo, 32, 13. *vid. et* 36, 13.
Phæneas, princeps Ætolorum, adest colloquio Quintii cum Philippo, 32, 32. in eum Philippi jocus, 34. venit ad Quintium cum Ætolorum auxiliis, 38, 3. ejus altercatio cum Quintio de Thebis Phthiis, 13. inter eum et Thoantem contentio, 38, 45. princeps est legationis, qua Ætoli se suaque omnia fidei populi Romani permittunt, 36, 28. ejus ferocia fracta, *ibid.* provolutus ad pedes Quintii orat eum, ut miseretur gentis Ætolorum, 35. legatus ab Ætolis cum liberis mandatis ad consulem M. Fulvium venit, 38, 8.
Phæstum, oppidum, capitur, 36, 13.
Phalanna, oppidum, 42, 54. Phalanneus ager, 65.
Phalanx Macedonica, 8, 8. 33, 4. 42, 61. confertur cum acie Romana, 9, 19. Phalanx cuneus Macedonum et robur exercitus, 32, 17. 33, 8. duplex Phalanx, Leucaspidum et Aglaspidum, sive Chalcaspidum, 44, 40. ad conspectum Phalangis stupet Æmilius, *ibid.* Phalangis incommoda, 31, 39. 41, 37. *et* 40.
Phalangitæ, 37, 40. 42, 51. 43, 20.
Phalara, sive Phalera, oppidum in sinu Maliaco, 27, 30. 35, 43. 36, 29.
Phalasarnæus, 42, 51.
Phaleras deponunt nobiles, 9, 46.
Phaleris donati equites, 39, 31.
Phaloria, oppidum Thessaliæ, 36, 13. 39, 25. a Romanis capitur, incenditur, et diripitur, 32, 15.
Phanæ, portus et promontorium Chiorum, 36, 43. 44, 28. 45, 10.
Phanota, urbs Epiri, 43, 23. 45, 26.
Phanotea Phocidis capta a Romanis, 32, 18.
Pharnaces, Ponti rex, legatos Romam mittit, 40, 2. *et* 20.
Pharsalia terra, 33, 6.
Pharsalus, urbs, 32, 33. 34, 28. dedit se M'. Acilio, consuli, 36, 14.
Phaselus, urbs in confinio Lyciæ et Pamphyliæ, 37, 23.
Phecæ, oppidum, 32, 14.
Phecadus, urbs, 31, 41.
Pheneus, oppidum, 28, 7.
Pheræ, oppidum, 32, 13. 38, 6. Pheris exclusus Philippus redit in Macedoniam, 32, 13. Antiochus oppugnat et capit Pheras, 36, 9. Pheræ se dedunt Romanis, 14.
Pheræorum fides erga Romanos, 36, 9. eorum ager vastatur a Perseo, 42, 56.

Phææ, in Laconico agro, 35, 80.

Pherinum, oppidum, 32, 14.

Phila, urbs, 42, 67. 44, 2. 3. 7. 8. *et* 34.

Philadelphus, Epit. 132.

Phileas Tarentinus, vir inquieti animi, educit custodia obsides Tarentinorum, 25, 7.

Phillemenus, conjuratione facta cum nobilibus juvenibus Tarentinis prodit Annibali Tarentum, 25, 8. *et* 9. quum reciperetur Tarentum a Romanis, ita perit, ut corpus ejus nusquam fuerit inventum, 27, 16.

Philetærus, frater Eumenis, 42, 55.

Philippei, nummi aurei, 34, 52. 37, 59.

39, 5. *et* 7. 44, 14.

Philippopolis, 39, 25.

Philippus Macedonum rex. ad eum legati missi, ad deprecandum Demetrium Pharium, 22. 32.

legatos mittit ad Annibalem, 22, 33. eum inter et Annibalem fœderis leges, *ibid.* ad eum legati Pœnorum, 34 legationem alteram ad Annibalem mittit, 39.

bellum movet parum prospero eventu, 24, 40.

subitam expeditionem in Oricinorum atque Apolloniatum fines facit, 26, 25. in Thessaliam descendit, *ibid.* redit Pellam, *ibid.*

Achæis auxilium fert, 27, 29. *et* 30. vincit Ætolos, *ibid.* it in Peloponnesum, *ibid.* repellit Romanos, populates agrum Corinthium, 31. popularem se præbet, *ibid.* ejus intoleranda libido, *ibid.* Polycratiam, Arati Achæorum principis uxorem, asportat in Macedoniam, *ibid.* periculum ejus et insignis fortitudo in pugna adversus Romanos, eorumque socios, 32. redit in Macedoniam, *ibid.*

hortatur ac tuetur socios, 28, 5. Attalus ferme ab eo opprimitur, 7. capit Toronem, urbem, *ibid.* ejus metu Machanidas compressus, *ibid.* ejus oratio in concilio Achæorum, 8. classe in Ætoliam contendit, *ibid.* in regnum redit, ut Dardanis inferat bellum, *ibid.*

ei ducenta argenti talenta pollicentur Carthaginienses, ut in Siciliam aut Italiam trajiciat, 29, 4. cum eo pacem Ætoli faciunt, 12. itemque Romani, *ibid.*

per legatos petit sibi restitui Macedonas, qui apud Annibalem mercede militassent, captique in vinculis essent, 30, 42. *vid. et* 33. triste responsum legatis a senatu redditum, 42.

ei bellum indictum, 31, 5—8. Philippus oppugnat Abydum, 14. fœdus ejus cum Antiocho, Syriæ rege, *ibid.*

bellum inter eum et Athenienses, *ibid.* quum ægre sustineret Attalum Rhodiosque hostes, ne Romano quidem bello terretur, 16. Abydum capit, *ibid. et* 17. eum audacter adloquitur M. Æmilius, legatus Romanus, 18. insueto vera audire ferocior videtur legati oratio, *ibid.* Philippus petit Athenas, 24. edit prælium memorabile cum Atheniensibus, *ibid.* recedit, et omnia circa Athenas diruit, *ibid.* Achæis Romano illigare bello frustra conatur, 25. Athenas et Piræum frustra tentat, 26. diruit templa circa Athenas, *ibid.* ejus apparatus, 28. legatos mittit ad Ætolos, *ibid.* miratur Romanorum castra, 34. detrectat pugnam, 36. cædit vagos frumentatores Romanos, *ibid.* repellitur, 37. in magno est periculo, *ibid.* recedit, 38. cædit Ætolos, 41. *et* 42. in eum Atheniensium decreta, 44.

Thaumacos, frustra tentatos, deserit Philippus, 32, 4. ejus anxietas et curæ, 5. conciliat sibi Græcos et Macedonas, *ibid.* occupat fauces Antigoniæ, *ibid.* castra ponit ad Aoum, *ibid.* ejus colloquium cum T. Quintio consule, 10. eum aggreditur Quintius et fugere cogit in Thessaliam, 13. in Macedoniam Philippus redit, 13. ejus societate relicta, Achæi se adiungunt Romanis, 19—23. ejus nomen in comitiis Argivorum recitatum post Jovem, Apollinem, et Herculem, 25. ejus præfecto Philocli Argos prodit, *ibid.* ejus cum Quintio consule colloquium, 32—36. Philippus dicacior erat, quam regem decet, 34. *vid. et* 36, 14. petit a Quintio, ut legatos Romam mittere liceat, 32, 36. impetrat inducias in duos menses, *ibid.* ejus legati, re infecta, discedunt Roma, 37. fœdus facit cum Nabide, 38. Argivorum urbem fiduciarum Nabidi tradit, *ibid. et seqq.*

ejus apparatus, 38, 3. ad eum contendit Quintius, consul, *ibid.* copiarum Philippi numerus, 4. castra ponit ad Cynoscephalas, 7. prælium, quo vincitur, 7—10. caduceatorem mittit ad Romanos, 11. ei induciæ quindecim dierum datæ, 12. colloquium ad Tempe, 13. pacis leges cum Philippo, *ibid. et* 30. cædit Dardanos, 19. pax cum eo a populo jussa, 25.

de eo triumphat Quintius, 34, 52. Demetrius, ejus filius, obses ante currum triumphantis ductus, *ibid.*

eum ad bellum renovandum incitant Ætoli, 35, 12.

legatos Romam mittit, pollicentes

is auxilia ad bellum adversus
ium, 36, 4. quum fortunam
ri in animo haberet, offensus
iocho, se jungit Romanis, 8.
citur in Thessaliam, 13. capit
m urbes, *ibid.* Athamania po-
4. ab oppugnatione Lamiae ju-
n discedere Acilius, consul, 26.
ias se Philippo dedit, 33.
situi Romano, per fines suos
nti, omnia parat, 37, 7.
praesidia expelluntur Athama-
1. ingreditur cum exercitu
aniam, 2. repellitur, *ibid.*
ne irarum ejus in Romanos,
colligit vires, 24. de eo Thesa-
lia aliorumque querelae, *ibid.* le-
ona missi ad eas controversias
andas, *ibid.* Philippus respon-
derolis Thessalorum, 26. ejus
dictum, *ibid.* respondet Maro-
n et Eumenis legatis, 28. ani-
us alienatus ab Romanis, *ibid.*
itas crudeliter trucidat, 34. ad
da crimina mittit Demetrium,
m filium, Roman, 35. sollici-
tas Ietri fluminis, ut in Italiam
ant, *ibid.* Demetrius patrem
it, 47.
edonas e maritimis civitatibus
niam traducit, et urbes Thraci-
isue barbaris tradit habitan-
3. ejus crudelitas, *ibid.* et 4.
etrius est suspectus, 6. Per-
cusat Demetrium apud Phi-
1, 8. ejus ad filios suos oratio
na iter ad Aemum montem, 21.
ras Jovi et Soli consecrat, 22.
rium interfici jubet, 24. inno-
a Demetrii agnoscit, 54. et 55.
1 Antigono relinquere cupit,
ritur, *ibid.*
1, filius Alexandri Megalopoli-
5, 47. a Philippo, rege Mace-
ad ludibrium frater appella-
14. in vinculis Romani mit-
ibid. praefectus fuerat Zacyntho
31.
Poenda, scortum L. Quintii,
1.
1, natura frater, adoptione fi-
riscei, 42, 52. 44, 45. Philip-
eseque Octavio tradit Perseus,
ducitur ante currum Paulli tri-
ntis, 39.
1, Amyntae filius, 45, 9. per-
ovit regnum Macedoniae, *ibid.*
1, praesidii praefectus Cassan-
14, 11. et 12.
1, Epirotarum praetor, 29, 12.
1, magister elephantorum An-
procest medicus aciei, 37, 41.

. IV.

Philippus, Romanum cognomen, *vid.*
Marcus.
Philippopolis Thessaliae, *eadem cum*
Philippis Thessaliae, 39, 25.
Philippopolis Thraciae, 39, 53.
Philistio, praefectus Epicydis, interficitur
Syracusis, 25, 28.
Philo, *vid.* Publius.
Philonem Chalcidensem Romani sibi de-
di postulant, 37, 45. 38, 38.
Philocles, praefectus Philippi, mittitur
ad populandos Atheniensium agros,
31, 16. frustra oppugnat Eleusinem,
et Athenas, 26. depopulatur fines
Atheniensium, *ibid.* Chalcidem tenet,
32, 16. Corinthum obsidione liberat,
23. ei Argos proditur, 25. legatus a
Philippo Romam mittitur speculatum
de iis, quorum Perseus Demetrium
insimulabat sermonum, cum Romanis
haborum, 40, 20. interficitur, 55.
Philocrates, princeps legationis Rhodiae,
45, 25.
Philodemus Argivus tradit tumultum
Euryalum Romanis, 25, 25.
Philopocmen, praetor Achaeorum, 25, 25.
adversus Nabin classem educit, 26.
vincitur, *ibid.* incendit castra Nabidis,
27. populatur agros Laconicos, *ibid.*
ejus in ducendo agmine locisque ca-
piendis solertia et usus, 28. vincit
et fugat Lacedaemones, 29. societati
Achaeorum Lacedaemonios adjungit,
36. eo referente, ut ab Achaëis decre-
tum in Lacedaemonios, 38, 31. Lacedaemonem
affligit et enervat, disciplina Lycurgi sublata, 33. et 34. *vid.*
et 39, 36. capitur a Messeniis, 39,
49. in cellam sub terra demittitur,
50. veneno tollitur, *ibid.* ab universo
Achaico concilio sepelitur, *ibid.* di-
vini honores ei decreti, *ibid.* comparatur
Annibali et Scipioni, *ibid.*
Philostratus, dux cohortis, 43, 26.
Philotas, praefectus praesidii Abydi, 37, 19.
Phliaii, 33, 14.
Phliasius ager, 33, 14. et 15. eum de-
populantur copiae Philippi, *ibid.*
Phlius, 28, 7.
Phocia, regio, 28, 5. 36, 20.
Phocidis urbes captae a Romanis, 32,
18.
Phocenses contributi Aetolis, 33, 34.
Phocaea, urbs, origo Massiliensium, 6,
34. et Emporitanorum, 26, 19. Phocaeam
transmittit Romana classis, 36,
45. seditio Phocae, 37, 9. Phocaea
situs, 31. oppugnatur ab Emilio Re-
gillo, 37, 32. diripitur, *ibid.*
Phocaenis ager, quem ante bellum
habebant, donatur, 36, 39.
Phocae, 28, 7.

C C

- Phaeacum**, locus sine mare apertus, ad *Ispartam*, 24, 26.
Phoenice, *Epiri* urbs, 29, 12.
Phoeniceus, portus *Erythraeae* terra, 26, 45.
Phoeniceus, portus *Lyciae*, dum millium spatio *Pataris* distans, 37, 16.
Phryganda, urbs *Thraciae*, 26, 25.
Phrygia, 29, 11. 37, 8. et 54. *Phrygia* utraque donatur a Romanis *Eumeni*, 66.
Phrygius, annis, 37, 37.
Phthiotis Achaia liberi esse iubentur, 33, 22. *Thessalorum* genti contribuntur, 34. ante saltum *Thermopylarum* in septentrionem versi, 36, 15.
Phthioticus ager, 33, 8.
Phthiotis, 28, 6. *Phthiotis Achaia*, 41, 47. 48, 67.
Phylace, oppidum *Molossidis*, 45, 26.
Piscula insolita et peregrina pacis Deum exponenda, 4, 30.
Piscularia sacrificia genti *Horatius* tradita, 1, 86.
Pisculare sacrum, 49, 19. et 21.
Piscentes, 10, 10. cum illis foedus ictum, *ibid.*
Piscenum, 21, 68. 27, 43.
Piscinus ager, 22, 9.
Pictor, *vid.* *Pabius*.
Pictria, regio *Macedoniae*, 39, 26. 44, 9. et 20.
Pieria, silva, 44, 43.
Piera, vel *Pieria*, urbs *Thessaliae*, 32, 13. 26, 14.
Pietatis uides in foro olitorio dedicatur ab *M. Atilio Glabrione*, 40, 34.
Pignus futele imperii *Romani*, 26, 27.
Pila *Horatia*, 1, 26.
Pila pontis *Tiberini*, 40, 31.
Pileus ad *Pileum* vocati *serri*, 24, 32.
Pileati capite raso *liberti*, 43, 44. *vid.* et 33, 23. 34, 52. 35, 55.
Pileato usus ad sacra ludusque *matronae*, 5, 23.
Pilus, 2, 2. 9, 19.
Pinarii, ministri *sacrorum Mercurii*, 1, 7. quare illis interdictum, ne extis *sullumani* veniant? *ibid.*
L. Pinarus, consul, 9, 56.
L. Pinarus Mamercinus, tribunes militum cunctari potestate, 4, 26.
L. Pinarus, magister equitum, 7, 3. *pictor*, 26.
L. Pinarus, *Suae praefectus*, *Enneses*, rebellium medicant, *audia*, 24, 37. et 38.
M. Pinarus Pucco, praetor, sortitur *Sardiniam*, 44, 14. et 25. *audia* *Corcos* in *Curia*, et in *Sardinia* cum *Uianibus* *pictis* *sequenda* facit, 34.
Pineus, *vid.* *Pinnus*.
Pinnus *mannius*, 36, 5. 44, 2.
- Pinnus**, vel *Pinnus*, *Illyriorum* rex. ad eum legati a Romanis missi, 22, 33.
Pinnus Athenarum, 31, 14. 22. et 23. 26, 42.
Pinnus frustra tentat *Philippus*, 31, 26.
Pinnus, *Illyrio* populo, immunitas data, 45, 26.
Pinnus, 21, 39. 33, 43. 40, 17. 41, 9. 43, 11.
Pinnus circumsident quadraginta milia *Ligurum*, 25, 3. colonia *Latina* *Pinnus* deducta, 40, 43.
Pinnus ager vastatur ab *Apuanis* *Liguribus*, 39, 2.
Pisanorum et Lunensium de agro controversia, 45, 13.
Pisaurum, in *Gallico* agro colonia, 39, 44. 41, 32.
Piscatorium forum, 26, 26. 40, 51.
Piscis emeruerant sub glebis, qua inducebatur aratrum, *vid.* *Prodigium*.
Piscina publica, 23, 32. ad *Piscinam* publicam tribunalia posita, *ibid.*
Piside, 35, 13.
Pisidia, 37, 54. et 56.
Pisistratide, 31, 44.
Pisistratus, princeps *Beotorum*, societatis *Romanae* auctor, 33, 27. interciendam curat *Brachyllam* *Beotarchen*, 28. de eo sumitur supplicium, *ibid.*
Piso, *vid.* *Calpurnius*.
Piso, annalium auctor, 1, 55. 2, 58. 9, 44. 10, 9. 25, 39.
Pisueti inter auxilia *Rhodi*orum, 33, 18.
Pithecae, insula, 2, 22.
Pityusa, insula, centum millia ferme a continenti distans, 28, 27.
Placentia colonia deducta, multum indignantibus *Gallis*, 21, 25.
Placentiam victi ab *Annibale* fugiunt *Romani*, 21, 56. *vid.* et 57. et 59. obsidetur ab *Asdrubale*, 27, 39. qui abcedit ab obsidione, 43. *Placentiam* incendunt *Galli*, 31, 18. eam restituit *L. Valerius Flaccus*, consul, 34, 22.
ab Placentia Ariminum viam pergit *M. Aemilius*, consul, 39, 2.
Placentini laudati a Romanis, 27, 16.
Placentini captivi, ad duo milia liberorum capitum, redditi *coloniis*, 31, 21. legatos *Romani* mittunt, quorum inopiam *colonnorum*, 37, 46. *vid.* et *supra*, 36, 11.
Placentina cubora, 41, 5.
Placentina turma equitum, 44, 48.
Placentinum agrum incurant et vastant *Galli*, 28, 11. cum, usque ad ipsam coloniam mania, cum *audibus* et incendiis depopulantur *Ligures*, 34, 56.
C. Plautius *triumvir* deducenda colonia creatur, 34, 43.

rius, legatus ad Gentium, Illy-
riam regem, 42, 26.

sterina in Umbria, 9, 41.

39, 6.

vid. Munatius.

repositus Oreo a Philippo, 28,
cum tradit Romanis, *ibid.*

rater Gentii, Illyriorum regis,
occiditur, 44, 30.

ius consuli creatur, 7, 12. Her-
ellum indicit, *ibid.* vincit sub-
Hernicos, 15. magister equi-
7.

ius, consul, 7, 27. iterum, 8, 1.
prælio dimicat cum Volscis, et
arma Luæ Matri dare se di-
dit.

us, consul, 8, 20. de Priver-
a triumphat, *ibid.* favet eorum
in senatu, *ibid.* et 21. censor,
se magistratu abdicat, *ibid.* et

ius Venno, consul, 8, 19. bel-
liversus Privernates gerit, *ibid.*
, 40.

ius Hypseus creatur prætor,
sortitur Hispaniam citerio-
rem.

ius Proculus, consul, 8, 22.

re habita a Tarquinio Superbo,

illegenter a senatu, 2, 9.

urium a primoribus fieri cœptum,

re alieno oppressa, 2, 23. *vid.*
et Nexi.

moeduntur sui magistratus sac-
ci, quibus auxilii latio adver-
sus caset, nempe tribuni ple-
bis. *vid.* Secessio.

sa interesse non vult consula-
comitiis, 2, 64.

inter Patresque certamina, *vid.*

ocellium, 6, 38. 39, 15. *vid.*
ia.

umnat Coriolanum, 2, 35. Ca-
s, 5, 32.

magistratus ut tributis comitiis
lex fertur, 2, 56.

magistratus nullus auspicato-
r, 6, 41.

sio consulatu certamina, *vid.*
ii.

uestores primi, 4, 54.

senatoris prima apud Livium
, 5, 12.

tribunus militum consulari po-
te primus, 5, 12. post quadra-
guatuor annos a lege Canuleia,

gister equitum, 6, 29.

Plebeius consul, 6, 42. 7, 1. qui suis
auspiciis bellum gesserit, 7, 6.

— dictator, 7, 17.

— censor, 7, 22.

— prætor, 8, 15.

Plebei ambo consules primi, 23, 31.

Plebei ad ædilitatem curulem admissi,
7, 1.

Plebei decemviri sacris faciundis, 6, 37.
et 41.

— ad pontificatum et auguratum ad-
missi, 10, 6—9.

Plebei nobiles, 22, 34. et 35.

Plebei ludi, *vid.* Ludi.

Plebiscitum nullum, nisi ex auctoritate
senatus, perferri patiuntur tribuni
plebis, 4, 49.

— ut, si M. Furius pro dictatore quid
egisset, quingentum millium æris ei
multa esset, 6, 38.

— ne quis eundem magistratum intra
decem annos capiat, 7, 42.

— de duumviris navalibus creandis,
9, 30.

— de dictatore dicendo, 27, 5.

— de Campania, 26, 38.

— de Liguribus, 42, 21.

— ut cum sociis ac nomine Latino pec-
uniam creditæ ius idem, quod cum ci-
vibus Romanis, esset, 35, 7.

ex Plebiscito senatus pacem decernit,
30, 43. lege cautum, ut Plebiscita
omnes Quirites tenerent, 8, 55. 8, 12.

Plebe, seu potius Bææ, locus in Laco-
nica, 35, 27.

Q. Pleminius, proprætor, capit unam ex
arcibus Locrorum, 29, 6. Locris ad-
tuendam urbem relinquuntur a Scipio-
ne, 8. ejus crudelitas et avaritia,
ibid. Proserpina thesaurus spoliatur,
ibid. tribunos crudeliter occidit, 9.
de eo queruntur Locrenses apud op-
natum, 16. 17. et 18. adductus Ro-
mam, in vinculis moritur, 21. et 22.
de urbe incendenda conjurans, necat-
ur in carcere, 34, 44.

Plestinæ, urbs, capitur a Romanis, 10, 3.

Pletorius, *vid.* Pletorius.

Pleuratus, Illyriorum rex, 26, 24. 27,
30. 28, 6. a Romanis adscriptus fœ-
deri, cum Philippo inito, 29, 12.

Pleuratus, Scerdilædi filius, pollicetur
auxilium Romanis, 31, 28. ei Lycus
et Parthini dati, 32, 34. maritima
Ætolia vastat, 32, 7. Gentii patrem,
44, 30.

Pleuratus, Gentii filius, captivus duci-
tur Romam, 44, 39.

Pleuratus, Illyrius exsul, legatus a Per-
seo missus ad Gentium, 43, 21.

Plistia, oppidum, oppugnatur a Samni-
tibus, 9, 21. capitur, 22.

- Plitendum, oppidum, 38, 18.
 Plumæ accensæ odor et fumus immissus in cuniculum, 38, 7.
 Plutei in oppugnandis urbibus adhibiti, 21, 61. 34, 17.
 Pluvina, urbs Macedoniæ, 31, 39.
 Pocula faciunt Galli ex calva hostium, 23, 24.
 Poenæ apud Romanos mitissimæ, 1, 28.
 C. Poetelius Balbus, consul, 7, 11. de Gallia Tiburtibusque triumphum agit, *ibid.*
 C. Poetelius, tribunus plebis, fert legem de ambitu, 7, 15.
 C. Poetelius, consul, 7, 27.
 C. Poetelius, consul, 8, 23. dictator, 9, 28.
 M. Poetelius consul creatur, 9, 24. cum collega Samnites vincit prælio, 27. legiones ad oppugnandum Bovianum ducit, 28.
 P. Poetelius, ad regem Syphacem legatus, 27, 4.
 Q. Poetelius decemvir creatur, 3, 35.
 Poëtnæum, castellum Athamanie, 39, 25.
 Politorium, urbs Latinorum, ab Anco Marcio vi capta, 1, 38.
 Pollentiæ Deæ signum in circo, 39, 7.
 Pollentia colonia deducta, 39, 44. *vid. et* 41, 32.
 Pollia tribus, 8, 37. 29, 37. nemo ferme ex Pollia tribu candidatus Papiam ferre solitus, 8, 37.
 Polusca, oppidum, 2, 33. Romanis adimitur a Coriolano, 39.
 Polyænus Syracusanus pro ara Concordiæ orationem habet, et liberam, et moderatam, 24, 22.
 Polyaratus princeps Rhodiorum, 44, 23. *et* 29. Romanis traditur, 45, 22.
 Polybius, haudquaquam spernendus auctor, 30, 45. non incertus auctor, quum omnium Romanarum rerum, tum præcipue in Græcia gestarum, 38, 10. 34, 50. 36, 19. 39, 52. 45, 45.
 Polychitus, præfectus Epicydiæ, interficitur Syracusis, 25, 28.
 Polycratia, uxor Arati, Aethæorum principis, spe regiarum nuptiarum a Philippo in Macedoniam asportatur, 27, 31.
 Polyphantas, dux Philippi, 27, 32. in Bœotiam mittitur, 28, 5.
 Polyxenidas exsul Rhodios, præfectus classis Antiochi, 36, 41. *et* 43. configit cum Romanis, 44. fugit in portum Ephesi, 45. in cautum opprimit Pausistratum, 37, 10. *et* 11. insidiatur classi Romanæ, 13. vincitur a Romanis et Rhodiis, 30.
 Pomætia, 2, 22. deficit ad Aurunces, 16. capitary 17. *vid. Sueasa.*
 Pomerium, 1, 44.
 Pompeii, oppidum Campaniæ, 3, 38.
 L. Pompidius, tribunus militum, 42, 65.
 N. Pompidius, *vid. Numa.*
 Sex. Pompidius tribunus plebis abeas creatur, 4, 42. *vid. et* 44.
 L. Pomponius Vicientanus, præfectus socium, prosperis aliquot populationibus in agro Bruttio iusti ducis speciem nactus, vincitur et capitur, 25, 1. idem publicanum, malis artibus famosus, *ibid. et* 3.
 M. Pomponius, tribunus plebis, 3, 54.
 M. Pomponius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
 M. Pomponius, tribunus plebis, diem dicit L. Manlio, 7, 4. a filio Manli cogitur jurare, se causam ejus accusandi numquam concilium plebis habiturum, 6.
 M. Pomponius Matho, prætor, 22, 7. augur et decemvir fuerat, 29, 38.
 Man. Pomponius Matho, magister equitum, vitio creatus abdicat se magistratu, 22, 33. creatur prætor, 25. *vid. et* 22, 55. 23, 30. *et* 24. ei imperium prorogatur, 24, 10. pontifex facit, 26, 28.
 M. Pomponius Matho, ædilis plebis, instaurat ludos plebeios, 28, 10. legatus ad donum ex præda Asdrubalis Delphos portandum mittitur, 45. prætor, 29, 11. sortitur Siciliam, 13. *et* 20. 31, 12. jubetur de querelis adversus Scipionem cognoscere, 39, 20. *vid. et* 21, 22. prorogato imperio, præficitur classi, 30, 2.
 M. Pomponius, tribunus plebis, adversatur rogationi Thales prætoris in Rhodios, 45, 21.
 Q. Pomponius, tribunus plebis, accusatus, postquam magistratu abiit, denis millibus gravis æris condemnatur, 5, 29.
 Sex. Pomponius legatus consulis Sempronii, 21, 51.
 Pomptina tribus addita, 7, 15.
 Pomptinus ager, 2, 34. 4, 25. 6, 5. dividitur a quinqueviris, 6, 31.
 Pondera iniqua a Gallis allata, quibus appenderetur aurum, quo se redimebant Romani, 5, 48.
 Pons Anienis, 7, 9.
 Pons Mulvius, 27, 51.
 Pons Sublicius in Tiberim factus, 1, 33. 2, 10.
 Pontis in Tiberim pilæ a censore locatæ, 40, 51. deinde post aliquot annos fornices, *ibid.*
 Pontes ac moles ex humanorum corporum strue facti ab Annibale, 23, 5.

intercisi ad remorandum Anni-
a, 36, 9.
multis locis faciendos locant
ores, 41, 32.
coloniam, 9, 38.
a Romanis laudati, 27, 10.
um mare, 40, 21.
ex a Numa Pompilio lectus, 1, 20.
leis maximi appellatio primum
vio usurpata, 3, 54. ejus jura et
la, 1, 20. *vid. et* 4, 44. 22, 10.
ex maximus comitia habet in
itino, tribunorum plebis crean-
am causam, 3, 54.
sacris recedere vetat flaminem,
12.
a sacris abiat ipse, concedit
gus provinciam Africam extra
m, 28, 38. *et* 44.
ra annos centum ac viginti ne-
qui non sedisset sella curuli,
1.
gebatur a populo, 25, 5.
a publicus populi Romani praeit
a, quibus se P. Decius devoveat,
vid. et 10, 28.
ces quatuor de plebe adlecti,
1. *et* 9.
bent jus togae praetextae, 33, 42.
cum collegium de religione
alitur, et decernit, 22, 9. 30, 2.
33, 1. 39, 5.
cum commentarii, 4, 3. 6, 1. a
ficibus suppressa, quae ad reli-
um pertinebant, 6, 1. *et* ad ci-
us, 9, 46.
ficibus et auguribus tributum,
per bellum non contulerant,
tur, 33, 42.
as minores, 22, 57.
dum jus, 40, 29.
itificius, tribunus plebis, auctor
agrarius, 2, 44.
Cominius, incubans cortici,
ido Tiberi ad urbem defertur,
Capitolium, obsessum a Gallis,
it, 5, 46.
tius, Herennii filius, imperator
nitum, 9, 1. ejus ad Samnites
o, *ibid.* fraude capit ad Furculas
linas Romanorum exercitum, 2.
py. ejus ad legatos Romanorum
onsio, 4. *et* ad facialem Roma-
oratio, 11. in quibusdam anna-
captus a Romanis et sub jugum
as esse memoratur, 15.
illius, eques, cui Sabello nomen,
que fortitudo insignis, 41, 8.
illius Lænas creatur praetor,
2. consul, 49, 9. ejus conten-
s cum senatu pro fratre, 10. *et*
iulii memorabile gerit, 26. male

excipitur Romae, 28. legatus mitti-
tur in Graeciam, 43, 19. *et* 24. ad
Antiochum et Ptolemæum, 44, 19.
Delum venit, 29. ejus in Rhodiâ
asperitas, 45, 10. occurrit Antiocho,
Alexandriam eunti, 12. circumscri-
bit Antiochum virga, *ibid.* redit Ro-
mam, 13.
M. Popillius, legatus ad Aetolos mis-
sus, 41, 30.
M. Popillius, Lænas consul creatur,
7, 12. Tiburtes ad moenia Romae
vincit, *ibid.* damnat Licinium Stolo-
nem decem millibus aëris, 16. secun-
dum consul, 17. tertium consul, 23.
Gallos vincit, sed difficulter, *ibid.*
vulneratur, 24. triumphat, 25. quar-
tum consul, 26.
M. Popillius, consul, 9, 21.
M. Popillius Lænas, triumvir coloniae
deducendae, 40, 43. praetor, 41, 18. ei
obveniunt Ligures, 19. consul, 33.
vincit Ligures, 42, 7. vendit Ligures,
quos senatus jubet redimi, 8. contu-
macia ejus, 9. non audet ad causam
dicendam reverti Romam, 23. judi-
cium ejus fallaci arte eluditur, *ibid.*
tribunus militum sequitur Philip-
pum consulem in Macedoniam, 44, 1.
P. Popillius, legatus ad regem Sypha-
cem, 27, 4.
P. Popillius Lænas, triumvir coloniae
deducendae, 40, 43.
T. Popillius, 26, 6.
Poplicola, *vid.* Gellius, Valerius.
Populonii, urbs, 30, 39.
Populonienses pollicentur Scipioni fer-
rum, 28, 45.
Populus regem jubet, Patres aucto-
res fiunt, 1, 17. 22. *et* 32. *vid. et*
35. *et* 46.
Populus creat consules, 1, 60.
— decemviros legibus scribendis, 3,
33. *et* 35.
— tribunos militum consulari potes-
tate, 4, 6.
— censores, 4, 8.
— quaestores, 4, 44.
— praetorem et aediles curules, 6, 42.
7, 1.
— tribunos militum ad legiones, 7, 5.
9, 30.
— duumviros navales, 9, 30.
— prodicatore, 22, 8. *et* 31.
— proconsulem, qui cum imperio in
Hispaniam mittatur, 26, 18.
— de bello indicendo consulitur, 4,
58. 31, 5. 6. *et* 8. 36, 1.
— de pace faciendâ, 21, 18. *et* 19.
37, 55.
Populi jussu, sine auctoritate Patrum,
triumphatum, 3, 63. 7, 17. *vid. et*
10, 37.
C C 3

a Populo jussu leges decem tabularum, 3, 34. et aliae leges, 3, 55. 4, 24.
 Populus quod postremum jussit, id jus ratumque est, 7, 17. 9, 33.
 — judicat de perduellione, 1, 26.
 2, 41. comitiis centuriatis, 43, 18. *vid. et* 26, 3.
 Populo fasces summittit consul, 3, 7.
 ad Populum adversus magistratus provocatio, 2, 8. *vid.* Provocatio.
 Populi Romani modestia, 4, 6. *vid.* Romani.
 Porcia basilica, a M. Porcio Catone acta, 39, 44.
 Porcia lex, 10, 9.
 L. Porcius Licinus, legatus, in oppugnatione Capuæ pro vallo acriter pugnat, 26, 6. edilis plebis, 27, 6. prætor, 35, sortitur Galliam, 36. litteræ ejus augent tumultum, 39. in prælio adversus Asdrubalem mediam aciem tuetur, 48.
 L. Porcius Licinus creatur prætor, 34, 54. sortitur Sardiniam, 55. creatur consul, 39, 32.
 L. Porcius L. F. Licinus, duumvir, dedicat ædem Veneris Erycinæ ad portam Collinam, 40, 34.
 L. Porcius Licinus præficitur deductioni navium Brundisium, 42, 27.
 M. Porcius Cato, quæstor P. Scipionis, 29, 25.
 ædilis plebis, 32, 7. creatur prætor, *ibid.* obtinet Sardiniam, 8. *et* 27. est asperior in coercendo scœnore, *ibid.* creatur consul, 33, 42. sortitur Hispaniam provinciam, 43.
 ejus contra luxum muliebrem pro lege Oppia oratio, 34, 2. proficiscitur in Hispaniam, 8. ejus de bello dictum, 9. urit hostium agros, *ibid.* ad ejus genua provolvuntur legati Bilistagis, Iltergetum reguli, auxilium ab eo petentes, 11. ejus consilia, 12. strategema, 13. oratio ad milites, *ibid.* Hispanos ad pugnam elicit, 14. quos fugat, et castra eorum oppugnat et capit, *ibid.* et 15. ei se dedunt Hispani, 16. exarmat omnes eis Iberum Hispanos, et urbium muros una die diruit, 17. Segesticam, opulentam civitatem, capit, *ibid.* ejus vigilantia et parsimonia, 18. proficiscitur in Turdetaniam, 19. sollicitat Celtiberos, frustra, *ibid.* regreditur cum septem cohortibus ad Iberum, *ibid.* ad eum deficiunt Sedetani, Ausetani, et Suessetani, 20. oppugnat Lacetanorum oppidum, quod capit, *ibid.* triumphat, 46.
 ædiculam Victoriae Virginiae dedicat, 35, 9.

legatus consularis, 38, 17. ad Thermopylas jugum inaccessum ab Ætolis occupat, 18. nuncius victoriae Romam mittitur, 21.
 M. Porcius Cato, est Scipionis Africani inimicus, 38, 34. de pecunia regis Antiochi orationem habet, *ibid.* censuram petit, 29, 40. M. Porcii Catonis laus, *ibid.* creatur censor, 41. ejus censura acta, 42, 43. *et* 44. patronus nominatur ab Hispanis, 43, 2. plurimum adjuvat causam Rhodiorum, 45, 25.
 P. Porcius Larca, tribunus plebis, 39, 7. triumvir epulo, 33, 42. prætor, *ibid.* sortitur Pisam, 43.
 Porcus in fœderibus sancientiis auro silice percussus, 1, 24. *vid. et* 9, 5.
 Porcus biceps natus. *vid.* Prodigia.
 Poris, Æneatum principem, 40, 4. ejus triste fatum, *ibid.*
 Lar, sive Lartes, Porsena, rex Clusinarum, 2, 9. ad eum perfugiunt Tarchinius, *ibid.* bellum inferit populo Romano, *ibid.* obsidet urbem Romanam, 11. Porsenam cogitat occidere C. Mucius, et scribam pro rege obtruncat, 12. mittit legatos Romanos, qui de pace agant, 13. obsides accipit a Romanis, *ibid.* Porsenam filium Arunte Ariciam oppugnatum mittit, 14. mittit legatos Romanos de reduciendo in regnum Tarchinio, 15. fit amicus populi Romani, *ibid.* reddit obsides, *ibid.* agrum Veientem restituit, *ibid.*
 Porsenæ regis bona vendendi mos unde ductus, 2, 14.
 Porta Capena, 1, 26. 3, 32. 10, 23. 25, 40. 26, 10. 33, 36. extra portam Capenam convenire jubentur armati juniores, 7, 23. consules edicunt, quoties in senatum vocassent, uti senatores ad portam Capenam convenirent, 23, 32. ad portam Capenam ædem Virtutis dedicat M. Marcellus, 29, 11.
 — Carmentalis, 2, 49. 24, 47. 25, 7. 27, 37.
 — Cœlimontana, 35, 9.
 — Collina, 2, 11. *et* 51. 3, 51. 4, 22. 6, 28. 7, 11. 26, 10. 30, 32. 41, 13. ad portam Collinam Vestales, quæ stupri comperta fuerant, defossæ, 8, 15. 22, 57.
 — Esquilina, 2, 11. 3, 66. *et* 68. 6, 22. 26, 10. 33, 26. 41, 13.
 — Flumentana, 35, 9. *et* 21.
 — Fontinalis, 35, 10.
 — Nævica, 2, 11.
 — Nomentana, 6, 20.
 — Trigemina, 4, 16. 35, 10. *et* 41. 40, 51. 41, 32.

is, Capum, 26, 14.
 iator castrorum, 40, 27.
 extraordinaria porta, eadem-
 toria, *ibid.*
 nana, eadem-questoria, 3, 5.
 34, 47. 40, 27.
 palis dextra, principalis si-
 40, 27.
 circa forum a Tarquinio,
 ege factæ, 1, 35.
 lus ex pecuariorum damna-
 pecunia factæ, 35, 10. alia
 extra portam Trigeminam
 gnarios facta, 35, 41. *vid. et*
oet navalia, ibid.
 d fanum Herculis, *ibid.*
 ab æde Saturni in Capito-
 senaculum, 41, 32.
 Emilia refecta, 41, 32.
 a Aventinum silice strata,
 Megalopoli, quam Lacedæ-
 ruerant, refecta, 38, 34.
 lebe liberata Romæ, 2, 9.
 natuta, 40, 51.
 enalium Capus Puteolisque,
 rium Castrorum fruendum
 ctores, 32, 7.
 arnanum, 28, 7.
 orum, 37, 9.
 m, 44, 1.
 , 45, 27.
 aginis novæ, 26, 42.
 læ, 28, 30.
 um, 36, 43.
 us, *ibid.*
 us, 30, 39.
 s, 36, 43.
 trium, 45, 6.
 leos, 31, 45.
 nus, *ibid.*
 ricus, 37, 27.
 tanus, 30, 39.
 rumi, 32, 23.
 na, 37, 17. 45, 10.
 , 34, 8. 39, 21.
 ita, 37, 22.
 m, 36, 43.
 ius, 36, 45. 37, 16.
 a, 37, 11.
 um, 34, 8.
 no, 30, 10.
 liorum, 25, 23.
 , promontorium Pallenes,
 , virgo Vestalis, ob cultum
 rem suspecta, de incestu
 i dicit, 4, 44.
 ia imperia, 4, 29.
 ipsa, dictator, contra Latinos
 prospere ad lacum Regil-

lum pugnat, 2, 19. *et* 20. ædem Cas-
 tori vovet, *ibid.* triumphat, *ibid.*
 consul creatur, 21.
 A. Postumius tribunus militum, 40, 41.
 A. Postumius Albus, consul, 3, 4. le-
 gatus ad Æquos, a Graccho Clœllo,
 eorum duce, injuriosius tractatur,
 25.
 A. Postumius Albinus, consul, 23, 13.
 A. Postumius Albinus, ædilis curulis,
 ludos facit, 39, 7. creatur prætor,
 23. consul, 40, 35. ejus res gestæ in
 Liguribus, 41. censor creatur, 41,
 39. lustrum condit, 42, 10. in locum
 L. Cornelii Lentuli sufficitur decem-
 vir sacrorum, *ibid.* legatus in Cre-
 tam, 35. in Macedoniam, 45, 17.
 A. Postumius Albinus mittitur a
 Paulo, ad Persen, 45, 4. in exercitu
 Æmilii Paulli custodit regem Per-
 sen, 28.
 A. Postumius Regillensis, tribunus
 militum consulari potestate, oppri-
 mit graves præda Tarquinienses, 5,
 16. iterum tribunus militum, 6, 22.
 A. Postumius Tubertus, magister equi-
 tum dictus, 4, 23. dictator, 26. in-
 signi pugna Æquos Volcosque vin-
 cit, 26—29. quidam ab eo alium
 victorem securi percussum esse tra-
 didere, 29.
 C. Postumius, tribunus militum, 45, 6.
 L. Postumius Albinus, tribunus mili-
 tum consulari potestate, 6, 1.
 L. Postumius Albinus, prætor, 23, 35.
 tertium consul ab eo creatur, 23, 24.
 una cum exercitu ceditur a Gallis,
ibid.
 L. Postumius Albinus creatur prætor,
 40, 35. sortitur Hispaniam ulterio-
 rem, *ibid.* ei prorogatur imperium,
 44. ejus res gestæ, 47. *et* 50. Vac-
 cæos et Lusitanos subigit, 41, 3.
 triumphat de Lusitanis, 11. creatur
 consul, 33. Prænестinis cur infensus,
 42, 1. ante eum nemo unquam sociis
 in ulla re oneri aut sumtui fuit, *ibid.*
 legatus ad Carthaginienses et Masi-
 nissam, 35. petit censuram, 43, 16.
 legatus consularis sub Æmilio Paul-
 lo, 44, 41. mittitur ad diripiendam
 urbem Æniorum, 45, 27.
 L. Postumius Albinus inauguratur fla-
 men Martialis, 45, 15.
 L. Postumius Megellus, consul, 9, 44.
 vincit Samnites, et de his triumphat,
ibid. proprætor, 10, 26. secundum
 consul, 32. ædem Victoriæ, quam
 ædilis curulis ex mulctatitia pecunia
 faciendam curaverat, dedicat, 33.
 Samnitium aliquot urbes capit, 34.
 in Etruriam traducit exercitum, et
 C C 4

- ibi rem gerit, 87. triumphat, senatu adversante, et sine plebis jossu, *ibid.* accusatur a M. Cantio tribuno plebis, 46.
- L. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, 6, 22.
- L. Postumius Tempsanus creatur prætor, 39, 23. pastores, in Apulia vias pascuæ infesta habentes, condemnat, 29. et reliquias Bacchanalium quæstionis exsequitur, 41.
- L. Postumius Tympanus, quæstor, occiditur a Boiis, 34, 47.
- M. Postumius Pyrgensis, publicanus, 25, 3. ejus avaritia et fraus, *ibid.* accusatur apud populum, *ibid.* creat tumultum, *ibid.* rei capitalis dies ei dicitur, 4. abijt in exsilium, *ibid.*
- M. Postumius, tribunus militum consulari potestate, 4. 31. decem millibus æris gravis damnatur, 41.
- M. Postumius Albinus, tribunus militum consulari potestate, (*sive potius censor*) 5, 1.
- M. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. homo pravæ mentis, *ibid.* in eum invehitur Sextius, tribunus plebis, *ibid.* ab exercitu suo lapidibus obruitur, 50.
- P. Postumius consul creatur, 2, 16. triumphat de Sabinis, *ibid.*
- P. Postumius, legatus, 42, 45.
- Sp. Postumius, consul, 3, 2. legatus mittitur Athenas legum causa, 31. decemvir creatur, 33. legatus, præest mediæ aciei, 70.
- Sp. Postumius Albus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25: legatus, 27.
- Sp. Postumius, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. ab Æquis primo pulsus, mox eosdem vincit, 28.
- Sp. Postumius consul creatur, 8, 16. censor, 17. magister equitum, 23. iterum creatur consul, 9, 1. sub jugum mittitur, 6. ejus oratio et magnanima sententia, 8. per faciales Samnitibus deditus, non accipitur, 10.
- Sp. Postumius Albinus creatur prætor, 37, 47. sortitur jurisdictionem urbanam, et inter peregrinos, 50. consul, 39, 6. ei Æbutius aperit flagitia, quæ in Bacchanalibus patrarentur, 11. rem ad senatum defert, 14. ejus oratio super ea re ad populum, 15. et 16. augur moritur, 40, 42.
- Sp. Postumius Albinus creatur prætor, et sortitur Siciliam, 39, 45. consul, 41, 26.
- Sp. Postumius Regillensis censor creatur, 6, 27.
- Potentia, in Piceno agro, colonia, 39, 44.
- Pothinus, auctor Pompeii trucidandi, Epit. 110.
- Potidania, urbs Ætolorum, 28, 8.
- Potitii, ab Evandro edocti, ministri sacrorum Herculis per multas ætates fuere, 1, 7. servos publicos solemnna horum sacrorum, auctore Ap. Claudio censore, edocent, 3, 23. duodecim eorum familie intra annum extinctæ, *ibid.*
- Potitus, *vid.* Valerius.
- Præco ad tribunum Celerum Brutum populum advocat, 1, 59. Præco Patres in curiam ad decemviros vocat, 3, 38. in concilio Achæorum, per Præconem, suadendi, si quis vellet, potestas sit a magistratibus, 32, 20. in Istmiolorum ludicro Præco Græciæ libertatem promulgat, 33, 32.
- Præcones per vicos dimissi ad concionem advocandam, 4, 32.
- Præda in campo Martio exposita, ut sua quisque cognita abduceret, 8, 10. — de Æquis capta, propter ærarî inopiam venditur, 3, 31. — ad quæstores redacta, 5, 26. 27. et 37. 8, 36. 9, 23. et 31. 10, 43. 23. 15. et 37. 24, 16. et 40. 27, 1. 30, 7. 31, 27. 41, 15. 45, 34. militi data, excepto auro et argento, 9, 37. exceptis liberis corporibus, 10, 31. ad Prædam Veientanam populus et urbe in castra missus, 5, 20. — iniquissima sorte fit eorum, qui pugnae non interfuerunt, 38, 23. — Macedonica Romam devecta, 45, 33.
- Præda Veientanæ decima Apollini data, 5, 23. quomodo soluta, 25. — aviditate amissa occasio rei bene gerendæ, 21, 48.
- Prædam vendere cogitur miles, 10, 17. et 20. vendit quæstor, et pecuniam dividit inter milites, 85, 1.
- Præda partienda, et stipendio cum fide exsolvendo, milites sibi maxime conciliat Annibal, 21, 5.
- ex Præda militibus data præmia, 10, 30. et *painm in triumphis*.
- Prædiorum rusticorum locationes apud Macedonas sublatae, 45, 18.
- Prædiis prædibusque populo cavendum, si ex ærario pecunia mutua detur, 22, 60.
- Prædones terrestres et maritimi, 7, 23.
- Præfectus annonæ L. Minucius, 4, 12.

- refecti Capuam priorem creati, 9, 20. *vid. et* 26, 18.
- refecti sociorum in emeritu, 8, 36. 23, 7. 34, 47.
- relia Gallorum prima plus, quam virorum, postrema minus, quam feminarum, sunt. *vid.* Galli.
- relum. In ipso discrimine Prælii templa Dis votendi mos, 10, 42. *vid. et* Pugna.
- Præmia militum. *vid.* Miles.
- Præneate, 6, 29. 7, 12. 28, 9. 43, 2. Præneate desciscit ab Latinis ad Romanos, 2, 19. recipitur per deditiorem a T. Quintio, 6, 29.
- Prænestini deficiunt, 6, 21, iis bellum indictum, 22. et inlatum, 27. vastant agrum Romanum, sed vincuntur, 28. *et* 29. Prænestinorum octo oppida capta, *ibid.* Præneate devectum Jovis Imperatoris signum in Capitolium latum, *ibid.* Prænestini rebellant, 30. tuentur Pedanos, 8, 12. mulctantur agro, 14. Prænestini quingentum Perusina cohorte post Cannensem pugnam defendunt Casilinum adversus Annibalem, 23, 17 — 19. pacti pretium, quo redimerentur, se tradunt, 19. iis senatus Romanus duplex stipendium et quinquennii militis vacationem decernit, 23, 20.
- Prænestinis infensus L. Postumius Albinus, consul, 42, 1.
- Prænestini montes, 3, 8.
- Prærogativa centuria, 5, 18. *vid. et* 10, 22. 24, 7. *et* 9, 26, 22.
- Præsidio decedere, apud Romanos capitale, 24, 37.
- Præsaltator Ingratus Jovi, 2, 36.
- Prætexta toga, 1, 8. *vid.* Toga.
- Prætextati consules, prætor, ædiles curules, 7, 1.
- Prætextati, id est, qui nondum togam virilem sumissent, assumti ad militiam, 22, 57.
- Prætor olim idem, qui consul, 3, 55. prætor maximus, 7, 3.
- Prætor, qui jus in urbe diceret, ex Patribus, creatus, 6, 42. 7, 1. — collega consulibus atque iisdem auspiciis creatus, 3, 55. 7, 1. 8, 32. — plebeius primus, 8, 15. — sex, 32, 27. — rursus quatuor, sed semel, 40, 44.
- Prætor urbanus senatum vocat, 22, 55. a senatu jubetur senatores ex tota Italia Romam edicto vocare, 43, 18. — fert legem ad populum, 27, 23. — facit ludos Apollinares, 23, 32. 27, 23.
- Prætorum, quorum jurisdictio est, tribunalia, 23, 32. 27, 50.
- Prætores, etiam quibus jurisdictio evenerat, jussi rem militarem administrare, 23, 32.
- Prætor Arpinus, 24, 47.
- Prætores Argis, primo comitiorum die, Jupiter, Apollo, et Hercules, omnis causæ, pronunciari soliti, 32, 25.
- Prætorium, 7, 12. 28, 25.
- Prætoria consulum, 9, 2. 10, 33.
- Prætoria tria circa Capuam erecta, 25, 22.
- Prætoria comitia, *vid.* Comitia.
- Prætoris navis D. Quintii, capta a Tarrentinis, 26, 39.
- Præutianus ager, 22, 9. 27, 43.
- Prætor, continentis Atticæ locus, 31, 45.
- Prata Flaminia, 3, 54. *et* 63. — Quintia, 3, 26. — Vacci, 8, 19.
- Prætor mulier princeps auctoritate et opibus Delphorum, 42, 15. *et* 17.
- Prætor campus, 38, 41.
- Priene, 38, 13.
- Primigenia Fortuna, 29, 36. 34, 53. *vid. et* Fortuna.
- Primipili centurio, 2, 27. 7, 41. 25, 19.
- Princeps senatus antiquitus is legebatur, qui primus censor ex iis, qui viverent, esset, 27, 11. is mos immutatus, *ibid.*
- Princeps primus centurio, 25, 14.
- Princeps tertie legionis, *ibid.*
- Principis primi signum, 26, 6.
- primus Princeps prioris centurie, 42, 34.
- Principes, milites, 7, 23. 8, 8.
- Principum Romanorum virtus, 26, 22.
- Principia, locus in castris, 7, 12. 28, 25.
- Prisci Latini, 1, 3. *vid.* Latini.
- Priscus, *vid.* Numicius, Tarquinius.
- Pristis, navis genus, 35, 26, 44, 28.
- Privernates vastant agrum Romanum, 7, 15. in eorum agrum exercitum inducit C. Marcius, consul, eosque vincit, 17. capta eorum urbs, *ibid.* de iis triumphus actus, *ibid.* depopulantur colonias Romanas, Norbam et Setiam, 42. nuntii eorum defectionis veniunt Romam, 8, 1. videntur, *ibid.* oppidum eorum captum, et agri partes duæ ademptæ *ibid.* bellum adversus Romanos instaurant, 19. vincuntur, *ibid.* eorumque senatores trans Tiberim habitare jussi, 20. eorum legati ferox responsum, 21. iis datur civitas, *ibid.*
- Privernum obsidetur, et capitur, 8, 20.
- Prætor, rex Albæ, procreat Numitorem et Amulium, 1, 3.

- Proconsulis** prima apud Livium mentio, 3, 4.
- Pro consule** rem gerere jubetur, postquam consulatu abisset, Q. Publilius Philo, 8, 23. primus, 26. itidemque Q. Fabius, P. Decius, 10, 16.
- Proconsulibus**, si ingrederentur urbem, minuebatur imperium, 26, 9.
- Pro consule** mittitur in Hispaniam P. Scipio privatus, 26, 18. *vid. et* 28, 38.
- Proculus**, *vid.* Geganus, Julius, Virginus.
- Prodictator** Q. Fabius Maximus creatur, 22, 8. *vid. et* 31.
- Prodigia.** *Ædes Vulcani de cœlo tacta*, 24, 10. Jovis Aricis, 24, 44. *vid. et* 27, 37. 32, 1. *et* 9. 36, 37. 40, 45. *duæ ædes in Capitolio*, 25, 7. Fortunæ et Martis, 27, 23. Junonis Regiæ, 37. Matris Matutz, 28, 11. Cereris, Salutis, et Quirini, *ibid.* Apollinis et Sanci, 32, 1. Vulcani Summanique, 29. Opis in Capitolio, 39, 22. Apollinis Caietæ, 40, 2. Veneris sine ullo vestigio cremata, 41, 2. Deorum Penatium in Velia, 45, 16. Spei in foro olitorio, 21, 62.
- Agnus cum ubere lactenti natus, 27, 4. mas idemque femina natus, 28, 11. cum snillo capite, 31, 12. biceps cum quinque pedibus, 32, 29.
- Anguis ex columna lignea elapsus, 1, 56. jubatus, aureis maculis sparsus, apparet, 41, 26. 43, 15. Angues duo, perpetrato sacrificio, ex occulto ad exta allapsi, jecur edunt, conspectique repente ex oculis abeunt, 25, 16. in mari Tarracinae miræ magnitudinis lascivientium piscium modo exsultant, 27, 4. duo prolapsi foribus in ædem Jovis, 28, 11.
- Apollo Cumis in arce triduum ac tres noctes lacrimavit, 43, 15.
- Apum examen Romæ in foro visum, 24, 10. Casini in foro consedit, 27, 23. *et in arbore imminente prætorio*, 21, 46.
- Aqua Albana fluxit cruenta, 27, 11. *et* Aquæ Cæretes sanguine mixtæ, 22, 1. Aquæ multo cruore e fonte calidæ manarunt, 22, 36.
- Ara in cœlo, speciesque hominum circa eam cum candida veste visæ, 24, 10.
- Ara Neptuni in circo Flaminio multo sudore manavit, 28, 11.
- Arbor de cœlo tacta, 27, 11.
- Arcus tenui linea solem amplexus, 30, 2. *vid. et* 41, 26.
- Asinus triceps natus Calatiæ, 42, 20.
- Atrium publicum in Capitolio de cœlo tactum, 24, 10.
- Prodigia.** *Avæ ad compitum Anagninum in luco Dianæ nides in arboribus relinquunt*, 27, 4.
- Bos femina locuta, 3, 10. *vid. et* 24, 10. 27, 11. 28, 11. 35, 21. 41, 17. *et* 28. 43, 15.
- Bos peperit equuleum, 28, 31.
- Bos in foro Boario in tertiam contignationem sua sponte ascendit, atque territis habitatorum tumultu sese dejecit, 21, 62.
- Boves domiti duo in Carinis per scalas perveniunt ad tegulas edifici, 36, 37.
- Cære sortes extenuatæ, 21, 62.
- Capillus enatus in æde Herculis, 32, 1.
- Capra sex hædos uno fortu edidit, 35, 21.
- Capræ lanatæ factæ, 22, 1.
- Caput humanum integra facie aperientibus fundamenta templi apparuit, 1, 55.
- Carnæ pluit, 3, 10.
- Classis magnæ species in cœlo visæ, 42, 2.
- Cælum visum ardere, 3, 5. *et* 10. 31, 12. 32, 9. 43, 15. *sindi velut magno hiatus visum, quaque patuit, ingens lumen effulsit*, 22, 1.
- Columna rostrata in Capitolio tota ad imum fulmine discussa, 42, 20.
- Corvus ante Papirium, consulem, occidit, 10, 40. in ædem Junonis devolvit, *et in ipso pulvinario consedit*, 21, 62.
- Corvi nidum faciunt in æde Sospitis Junonis, 24, 10. aurum in Capitolio non tantum lacerasse rostris crediti, sed etiam edisse, 30, 2.
- Creta pluit, 24, 10.
- Culmen ædis Jovis fulmine ictum, ac prope omni tecto nudatum, 27, 4.
- Equuleus cum quinque pedibus natus, 30, 2. 31, 12.
- Fastigia templorum a culminibus abrepta, 40, 2.
- Fax ab ortu Solis ad occidentem porrigi visa, 29, 14. *vid. et* 30, 2. 41, 20. *et* 26. 43, 15. 45, 16.
- Flumen Amiterni cruentum fluxit, 24, 44.
- Fons in vico Istrico sub terra tantum vi aquarum fluxit, ut series doliarum velut impetu torrentis tulerit, 24, 10.
- Fons Herculis cruentis sparsus manavit maculis, 22, 1.
- Forum Aricis de cœlo tactum, 3, 10. 28, in foro Capua multa ædificia de cœlo tacta, 41, 13.

- Prodigia.** Gallina in marem, Gallus in feminam sese vertit, 22, 1.
 — Hæta Martis sua sponte promota, 24, 10. *vid. et* 21, 62. 40, 19.
 — Hastarum spicula arserunt, 38, 26. 43, 15.
 — Homines aliquot de cælo tacti, examinatique, 22, 36.
 — Ignis in æde Vestæ extinctus, 28, 11. 41, 2.
 — Ignes sparsi in cælo, 30, 2. coelestes, multifariam orti, adurunt complurium vestimenta, 39, 22.
 — Imber lapideus, 30, 38. 43, 15.
 — Infans in utero matris clamat, Id triumphæ, 24, 10.
 — Infans ambiguo inter marem et feminam sexu natus, 27, 11. *et* 37. 31. 12.
 — Infans ingenuus semestris in foro Olitorio triumphum clamat, 21, 62.
 — Julius Sequestri fulmine ipse et equus exanimati sunt, 38, 26.
 — Lac fluxit, 34, 45.
 — Lacte pluit, 27, 11.
 — Lacus Albanus, sine ullis coelestibus aquis causæve qua alia, in altitudinem insolitam crevit, 5, 15.
 — Lacus sanguine manavit, 27, 23.
 — Lana pulla e terra enata, 42, 2.
 — Lapis in agro Crustumino in lacum Martis de cælo decidit, 41, 13.
 — Lapidibus pluit, 1, 31. 7, 28. 21, 62. Lapidēs frequentes grandinis instar decidunt, 22, 36. 23, 31. 25, 7. 26, 28. 27, 27. 29, 10. *et* 14. 30, 38. 34, 45. 36, 9. 36, 37. 38, 36. 39, 22. 42, 2. 44, 18.
 — Laureæ in puppi navis longæ enata, 32, 1.
 — Legionēs armatæ in Janiculo visæ, 24, 10.
 — Locustarum vis ingens, ita ut, unde advenissent, parum constaret, omnem agrum circa Capuam complevit, 30, 2. *vid. et* 42, 2. *et* 10.
 — Lucus Mariæ de cælo tactus, 27, 37.
 — Lunæ duæ interdiu ortæ, 22, 1.
 — Lupus fugit ad Romanos, in acie stantes, 10, 27. Caput portam nocte ingressus, lanat vigilem, 27, 37. Esquilinæ portæ ingressus frequentissima parte urbis, per portam Capenam prope intactus evasit, 38, 26. *vid. et* 21, 46. 41, 13. vigili gladium e vagina auferit, 21, 62.
 — Lupi visi in Capitolio, 3, 29. Formis duo Iupi, oppidum ingressi obvios lanierunt, 32, 29.
 — Lux orta nocte, 22, 11. 29, 14. 32, 29.
 — Mare arsit, 23, 31.
 — Milites fulmine icti, 10, 31. 32, 1.

- Prodigia.** Militibus aliquot spicula arserunt, 22, 1.
 — Mula peperit, 37, 8.
 — Mulus tripes natus, 40, 2. *et* 45.
 — Mures in æde Jovis roserunt aurum, 27, 23. *vid. et* 30, 2.
 — Murus ac portæ de cælo tactæ, 24, 44. 26, 23. 27, 11. *et* 23. 29, 14. 30, 38. 35, 21. 37, 8. 45, 16.
 — Murus turresque fulminibus decussæ, 25, 7. 32, 9. *et* 29.
 — Naves duæ, fulmine ictæ, confisurarunt, 36, 37. 41, 13.
 — Navium longarum species in flumine Tarracina, quæ nullæ erant, visæ, 24, 44.
 — Navium species de cælo affulsit, 21, 62.
 — Nox interdiu visæ intendi, 7, 28.
 — Nux de cælo tacta, 24, 10.
 — Palma viridis arsit, *ibid.* in æde Primigeniæ Fortunæ in area enata, 43, 15.
 — Parmæ in cælo visæ, 22, 1.
 — Pestilentia tanta, ut Libitina non sufficeret, 40, 19.
 — Pisces emergerunt, qua induceretur aratrum, sub existentibus glebis, 42, 2.
 — Porcus cum ore humano genitus, 27, 4.
 — Porcus biceps natus, 28, 11. cum humano capite, 32, 9.
 — Porta de cælo tacta, 29, 14. 32, 1. 35, 9. 45, 16.
 — Puer cum elephantis capite natus, 27, 11. non manus, non pedes habens, 34, 45. unimanus, 35, 21. trunci corporis, 41, 13. biceps et puella cum dentibus, 41, 26.
 — Pueri ingenui sine oculis et naso nati, 34, 45.
 — Pulli gallinæ cum ternis pedibus, 32, 1.
 — Sanguinis rivi per diem totum fluxere in foro Sudertano, 26, 28. in porta Minturnis, 27, 37. Sanguinis guttæ in Foro et Comitio et Capitolio visæ, 34, 45. Sanguis e foco manat, 45, 16.
 — Sanguine pluit Calibus, et Romæ in foro Boario, 24, 10. per biduum in area Vulcani, 39, 46. et in area Concordiæ, 39, 56. *vid. et* 40, 19. 43, 15.
 — Saxum ingens Reate volitare visum, 25, 7.
 — Scipio circumeunti vigilis equiti in manu arsit, 22, 1.
 — Senta sanguinem sudarunt, *ibid.*
 — Seminas, 39, 22.
 — Signum Jovis in monte Albano de cælo tactum, 27, 11.
 — Signa in Sabinis multo cruore manarunt, 22, 36. Lanuvii ad Junonis

- Sospita cruore manarunt, 28, 31. in agro Capenate, ad lucum Feroniæ, quatuor signa sanguine multo diem ac noctem sudarunt, 27, 4. Signa in Capitolio constrata, 40, 45.
- Prodigia. Simulacrum Junonis Sospitæ Lanuvii lacrimavit, 40, 19.
- Sol rubere visqs solito magis, similisque sanguineo, 25, 7. per totum diem Priverni sereno ruber fuit, 31, 12.
 - Solis orbis minui visus Cumis, 30, 38. *vid. etiam* 22, 1.
 - Soles duo visi, 28, 11. 29, 14.
 - Soles tres simul effulserunt, 41, 26.
 - Sortes sua sponte extenuatæ, unaque excidit ita scripta: *Mavors telum concutit*, 22, 1.
 - Species viri majoris, quam pro humano habitu, angustiorisque, visa in quiete utrique consuli, 8, 6. Species hominum circa aram in cælo, cum candida veste, 24, 10.
 - Spicæ metentibus eruentæ in corbem cecidere, 22, 1. metentibus eruentæ visæ, 28, 11.
 - Stagnum Mantum, effusum Mincio anni, cruentum visum, 24, 10.
 - Strepitus cum horrendo fragore Lanuvii in æde Junonis Sospitæ editus, 29, 14. 31, 12.
 - Tabernæ Frusinone de cælo tactæ, 30, 38. et Minturnis, 36, 37.
 - Taurus cum quinque vaccis uno fulminis ictu exanimati, 42, 20.
 - Tempestas atrox signa ænea in Capitolio dejecit, 40, 2. forem ex æde Lunæ, quæ in Aventino est, raptam tulit, et in posticis parietibus Cereris templi adfixit, *ibid.* signa in Circo maximo cum columnis, quibus superstabant, evertit, *ibid. vid. et* 45.
 - Templum Junonis Lacinis de cælo tactum, 37, 3.
 - Tenebræ luce obortæ, 38, 36.
 - Terra ingenti motu concussa, 8, 10. multifariam pluit, 10, 31. *vid. et* 35, 21. 37, 8. 42, 20. 45, 16. Anagninæ ante portam icta, diem ac noctem sine ullo ignis alimento arsit, 27, 4. Arpini campestri agro in ingentem sinum consedit, 30, 2. ingentibus cavernis in Veliterno agro consedit, arboresque in profundum haustæ, 30, 38. *vid. et* 32, 9.
 - Terræ motus prodigiosus, 15, 10. Terræ motibus crebris tecta in agris ruunt, 4, 21.
 - Tiberis inundatio, 30, 38. loca plana urbis inundavit, 35, 9.
 - Vacca ænea Syracusis ab agræsti tæuro inita, ac semine adspersa 17.
- Prodigia. Vespærum ingens exarsit in forum advolavit, et in æde consedit, 35, 9.
- Via publica Lanuvii de cælo 32, 9.
 - Victoria in æde Concordiæ in culmine erat, fulmine icta,
 - Vir factus ex muliere, 24, 1
 - Vitulus, jam ictus, e manil crificantium sese proripuit, n que circumstantes cruore rei 21, 63.
 - Vorago in foro, 7, 6.
 - Vox ingens audita ex Albanis lucis, 1, 31. cælestis ex monte missa, *ibid.* ex Arsia silentio noctis edita, et credita ni, 2, 7. divinitus emissa de a Gallorum, 5, 32. audita e Matutæ Dæ, 6, 33.
 - Vulcani caput arsit, 34, 45
 - Vulturius Priverni frequenter in tabernam devolat, 27, 11. volavit in ædem Jovis, 27, 23
- Prodigium a Matronis procuratum 37.
- Prodigia quo ritu procurata, 24 *passim, ubi prodigiorum mentio*
- vix expiata, 27, 23. 41, 19.
- ad Prodigia elicienda e mentibus vinis, ara Jovi Elicio a Numa 1, 20.
- Prodigiorum procuratio pertinet pontificem, 1, 20.
- religio retinet consulem, 2
- Prodigia (quod evenire solet in mel in religionem animis) nuntiata, et temere credita, *vid. et* 24, 10. ludibria oculi auriumque credita pro veris, in Prodigis nunciandis prava etiam minimis inserit Deos, Prodigia nulla admodum nuntur in publicum Livii ævo, 41
- Proditionis supra septuaginta damnati securi percuntur, Proditores libertatis dant poenæ Prælia, *vid.* Prælia.
- Proërna, oppidum, 36, 14.
- Proletarii rogantur sacramento, Promontorium Anemurium, 33
- Apollinis, 30, 24.
 - Brundisii, 10, 2.
 - Calabriæ, 42, 48.
 - Calycadnus, 38, 38.
 - Canastrum, 44, 11.
 - Chelidonium, 33, 41.
 - Corycum, 37, 12. *et* 29.
 - Junonis Acrææ, 32, 23.
 - Lecton, 37, 37.
 - Leucate, 26, 26.

- Promontorium Lilybæum, 27, 5.
 — Malor, 34, 32.
 — Mercurii, 29, 27.
 — Minervæ, 40, 18.
 — Miseni, 24, 13.
 — Myonnesus, 37, 27. *et* 29.
 — Nephelis, 33, 20.
 — Pachyni, 24, 35.
 — Phanæ, 44, 28.
 — Posideum, 44, 11.
 — Pulchri, 29, 27.
 — Pyrenes, 26, 19.
 — Sarpedon, 38, 38.
 — Sunium, Atticæ terræ, 32, 17.
 — Toronæ, 31, 15.
 — Zelasium, 31, 46.
Proscenium ad sedem Apollinis, 40, 51.
Proserpina, 24, 39.
Proserpina pecuniam referunt fluctus in vicina fano litora, 29, 18. thesauri spoliantur a Q. Pleminio, præfecto Locris, 29, 7. super ea re Locrensiū querelæ, 18. pecunia ex his thesauris nocte clam sublata, 31, 12. sacrilegium a Q. Minucio pervestigatum, pecuniaque ex bonis noxiorum in thesauros reposita, 13.
Provincias sortiebantur inter se consules, 10, 24. *et tota passim historia. prætores, 22, 35. et alibi passim.*
Provinciæ extra ordinem datæ, 10, 24, 28, 36, 37, 1.
Provinciæ aut sortiri, aut comparare inter se consules jussi, 37, 1.
Provinciæ prorogata, 8, 23. *et* 26, 10, 16, 22, 34, 23, 31. *et sæpe alias.*
de Provincia decedere injussu senatus non licitum, 29, 19. *vid. tamen* 10, 18. *et* 27, 42.
Provocatio ad populum lege sancita, 2, 8, 8, 55, 10, 9.
Provocatio non est a dictatore, 2, 18. *et* 29. orantur decemviri sine provocatione, 3, 32.
lex, ne quis ullum magistratum sine Provocatione crearet: qui creasset, eum jus fasque esset occidi, 3, 55. *vid. tamen* 4, 13.
Provocationi cedit dictator, 8, 33.
Provocatio non est longius ab urbe mille passuum, 3, 30.
Proxenus ab Orthobula uxore veneno tollitur, 41, 30.
Prusias, Bithyniæ rex, in fines regni Attali transgreditur, 28, 7. a Philippo Macedoniæ rege adscribitur fœderi cum Romanis inito, 29, 12. socius et amicus Philippi, 32, 34. ad eum de Cianorum libertate scribitur, 33, 30. eum ad bellum concitat Antiochus, 37, 25. revocatur a Romanis ad consilia pacis, *ibid.* adversus Eumenem bellum gerit, 39, 46. Annibalem recipit, 51. et Romanis prædit, *ibid.* ejus legatio ad Romanos de pace cum Perseo concilianda, 44, 14. cum filio Nicomede Romam venit, 45, 44. ejus humilitas, *ibid.* a filio Nicomede occiditur, Epit. 50.
Prytaneum Cyzici, 41, 25.
Prytanis summus apud Rhodios magistratus, 42, 45.
Psaltriæ quando primum additæ epulis, 39, 6.
Pseudophilippus, *vid.* Epit. 49. 50. 53.
Pteleum, oppidum, 35. 43. diruitur a fundamentis, 42, 67.
Ptolemæo Philopatori, Ægypti regi, ad renovandam amicitiam dono missa toga et tunica purpurea cum sella eburnea, 27, 4. is mittit legatos ad dirimendum bellum inter Philippum et Ætolos, 30. *vid. et* 32, 33.
Ptolemæus Epiphanes, rex Ægypti, 31, 2. ad eum legati Romani missi, *ibid.* ejus ad Romanos legatio, 9. Antiochi filiam ducit, 35, 13. legatos Romam mittit, 36, 4. pollicetur, se cum copiis suis in Ætoliam venturum, *ibid. vid. et* 37, 3.
Ptolemæus major, sive Philometor, et Ptolemæus minor, sive Evergetes aut Physcon, filii Ptolemæi Epiphanis, 44, 19. eorum discordiæ, *ibid.* et reconciliatio, 45, 11. Ægypti regnum, brevi iis adimendum ab Antiocho Epiphane, servatur a Romanis legatis, 12.
Ptolemæi status, 23, 10.
Ptolemæus, Cyrenarum rex hæredem populum Romanum relinquit, Epit. 70.
Publicanus ubi est, ibi aut jus publicum vanum, aut libertas sociis nulla, 45, 18.
Publicanorum privata pecunia res publica administrata, 23, 48. *et* 49.
Publicanorum fraus in ementiendis naufragiis, 25, 3. turbant concilium plebis, *ibid. et* 4.
C. Publicius Bibulus, tribunus plebis, inimicus Marcello, 27, 20. accusat Marcellum et omnem nobilitatem, 21.
L. Publicius Bibulus, tribunus militum de legione secunda, 22, 53.
Publicius Clivus, *vid.* Clivus.
Publicius Malleolus, Epit. 68.
Publicola, *vid.* Valerius.
Pubilia tribus addita, 7, 15.
Pubilia, nobilis femina, virum suum consularem necasse insimulata, cognatorum decreto necatur, Epit. 48.
C. Pubilius ob æs alienum paternum nexus, 8, 28.
L. Pubilius Volscus, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.

- Q. Publius, tribunus plebis, in seditione Manliana senatus probat consilia, 6, 19. Manlio diem dicit, 20.
- Q. Publius, quinquevir mensarius, 7, 21.
- Q. Publius Philo, consul, 8, 12. Latinos rebellantes fundit, et castris exiit, *ibid.* dictator dictus, tres leges fert secundissimas plebi, *ibid.* primus praetor plebeius, 15. magister equitum dictus, 16. censor, 17. consul iterum, 22. bellum gerit adversus Paesopolitanos, *ibid.* et 23. *vid.* et 28. ei omnium primo prorogatum imperium, et datus post actum honorem triumphus, 26. consul tertium, 9, 7. vincit Samnites, 13. *vid.* et 14. et 15.
- T. Publius augur de plebe creatur, 10, 9.
- Vol. Publius, homo de plebe, negat se fieri debere militem, 2, 55. appellat tribunos, *ibid.* consules spoliari Publilium jubent, *ibid.* provocat ad populum, *ibid.* praevalens ipse, et adiuvantibus advocatis, repellit licitorem, *ibid.* comitiis creatur tribunus plebis, 56. rogationem fert ad populum, ut plebei magistratus tribus fiant comitiis, *ibid.* a plebe tribunus reficitur, *ibid.*
- Vol. Publius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
- Pudicitiae patriciae sacellum in foro Boario, 10, 23.
- Pudicitiae plebeiae ara, a Virginia, Auli filia, dedicatur, *ibid.*
- Puer cum elephanti capite natus, *vid.* Prodigium.
- Pueri Romani erudiri soliti olim Etruscis literis, ut aetate Livii Graecis, 9, 36.
- Pueri regii apud Macedonas, 45, 6. transeunt ad Romanos, *ibid.*
- Pugnae Romanorum terrestres et navales, 1, 30. 4, 33. 7, 8. 96. et 27. 8, 1. et 38. 9, 13. 21. 22. 23. 27. 32. 35. 38. 39. 40. et 44. 10, 2. 3. 5. 12. 14. 19. 27. 31. 36. et 41. 21, 50. 55. et 57. 22, 5. 6. 7. 16. 19. et 47. 23, 40. 41. et 44. 24, 41. 27, 12. 29, 2. 33, 9. 34, 14. 15. et 46. 35, 1. 5. 7. 22. et 29. 36, 18. et 44. 37, 23. 30. et 41—44. 39, 30—33. 40, 40. 44, 41.
- Pulcher, *vid.* Claudius.
- Pulchri promontorium, 29, 27.
- Pullarius, 8, 30. nunciat auspicia secunda, 9, 14.
- Pullarius in auspicio missus, mentitur auspiciu, 10, 40. inter prima signa constitutus, ictus pilo cadit, *ibid.*
- Pullarius testatur in auspicio vitium fuisse, 41, 22.
- Pulli ei non pascuntur, ei ex cavea tardius exierint, infaustum auspiciu est, 6, 41.
- Pulli gallinacei tres cum ternis pedibus nati, *vid.* Prodigium.
- Pulvillus, *vid.* Horatius.
- Pulvinaria sex Diis duodecim, 32, 10. quinque dies circa omnia Pulvinaria supplicatum, 30, 21. circa omnia Pulvinaria obsecratio facta, 31, 9. 32, 1. coronati ad omnia Pulvinaria supplicarunt, 34, 55.
- Punicum bellum secundum, coeptum a Sagunti oppugnatione, quae narratur, 21, 6—15. indictum, 18. disceptatio de foderum iure, 19. Annibal transit Alpes, 32—33. pugna ad Ticinum, 46. ad Trebiam, 53—56. ad Trasimenum, 22, 4—6. dictatura Fabii, 12—18. et 23—30. pugna ad Cannas, 44—52. defectio Campanorum, 23, 2—10. pugna Marcelli ad Nolam, 16. Annibal it Capuam in hibernas, 18. mors Hieronis: regnum Hieronymi, 24, 4—7. Syracusan a Marcello capta, 25, 23—31. Scipionum morte res Romanorum in Hispania afflictas, a Marcio restituta, 32—39. Annibal ad Romae portas, 36, 10. et 11. Capua a Romanis capta, 12—16. Carthaginis Novae expugnatio, 42—50. mors Marcelli miserabilis, 27, 26. et 27. Asdrubal victus ab Livio et Nerone, 43—51. pulsi Hispania Poeni, 28, 16. foderus a Scipione cum Syphace ictum, 17. et 18. Syphax ab Romanis per Sophonisbae nuptias abalienatus, 29, 23. Scipio proficiscitur ad invadendam Africam, 24—27. castra Syphacis et Asdrubalis a Scipione incensa, 30, 3—6. Syphax victus et captus, 11. et 12. Sophonisbae nuptiae cum Masinissa, et mors, 12—15. Annibal Italiam relinquit, 30. ultima ejus pugna cum Scipione, 29—36. belli exitus, 44.
- Punica perfidia, 21, 4.
- unica religio, 22, 6.
- Punicae versutiae, 42, 47.
- Pupillares pecuniae in auxilium aerarii Romani collatae, 24, 18.
- Pupinia tribus, 26, 9.
- Pupiniensis ager, 9, 41.
- Cn. Pupius, duumvir aedilis Concordiae faciendae causa, 22, 33.
- L. Pupius, aedilis, 39, 39. creatur praetor, et sortitur Apuliam, 45.
- P. Pupius, inter primos e plebe quaestores, 4, 54.
- Purpurei usus, quibus licitus, 34, 7. quando deponendus, *ibid.*
- Puteoli, 24, 12. 25, 22. 26, 17. Puteolos

Annibal, frustra, 24, 13. Pute-
onia deducta, 34, 45.

pidum, 44, 6. diripitur a Ro-
45.

4, 45.

ortus, 27, 11.

4, 36, 15.

3, rex Henetūm, 1, 1.

concilium, 31, 32. *vid. et 33,*

12, 42.

pidum, 27, 30.

is in monte Ceta, ubi Herculis
corpus crematum, 36, 30.

romontorium, 26, 19.

, 21, 24.

montes, 21, 23.

saltus, *ibid.*

igum, 31, 30.

ortus, 34, 8.

stellum Eleorum, 27, 32.

onia, 36, 3. ei negata vacatio

alis, *ibid.*

, locus in urbe Ambracia, 38, 5.

dux et prætor Ætolorum, vin-
Philippo, 27, 30.

hesaurum Proserpinæ omnem,
ex conquisitum, referri ad pris-
des jubet, 29, 18.

ia Ambraciæ, 38, 9.

tra, locus, 36, 27.

s Samius serior Numa Pompe-
13.

ei libri, auctore Valerio Anti-
Numæ sepulchro inventi, 40,

3, gener Nabidis, et uxoris ejus

et præfectus præsidii Laconum
14, 25. cum mille mercenariis

re milibus Argivorum Lace-
m ad Nabidem venit, 29. mit-
castra Romana ad T. Quin-

0. iterum, 40.

oppidum, 42, 53. 44, 2. 32.

Apollō, 5, 21.

pollo, 23, 11. 29, 10.

oraculum, 5, 15.

ptos, 1, 46. 5, 23.

cedo, 44, 16. præfectus præ-
sandræ, 44, 12.

Q.

re in P. Valerii, consulis, oc-
casio, domum a plebe jactati,

re ampliore efferretur, 3, 18.

in ludis, 8, 40.

salutem in bello, 37, 46. et 41.

aerem in Capitolio pueris ab
curulibus, 29, 28, in cella

Jovis, 35, 41. in culmine Capitolii,
10, 23.

Quadrigris, urbem inire jubetur trium-
phans M. Livius, 28, 9.

Quadrigris duabus, in diversum concita-
tis, distractum Mettii Fuffetii corpus,
1, 28.

Quadrigati nummi, 22, 52.

Quadringenariæ cohortes, 7, 7. 10, 40.

Quadriremis, 28, 45. 30, 25.

Quadruplatoris nomen infame, 3, 72.

Questionem postulare, 2, 29.

Questionibus exercendis dictator crea-
tus, 9, 26.

Questorum prima apud Livium mentio,
2, 41. jus illis fuit diem dicendi ad
populum iis, qui aliquo se scelere ob-

strinxissent, *ibid. et 3, 24. et 25.*

Questorum numerus duplicatus, 4, 48.

primis temporibus patricii omnes
creati, *ibid.* primi e plebe questores,
4, 54.

Questores ex ærario signa proferunt,
7, 23. iis data præda vendenda, *vid.*

Præda.

Questoria comitia, *vid.* Comitia.

Questoriaporta castrorum, 34, 47. 40, 27.

Questorium forum, 41, 6.

Questorium captum a Samnitibus, et
questor occisus, 10, 32.

ex Questura consulatum petit, et adipi-
citur T. Quintius, 32, 7.

Questus omnis visus Patribus indecorus,
21, 63.

Quarta Hostilia, uxor C. Calpurnii Pi-
sonis, consulis, damnatur, quod mari-
tum veneno sustulisset, ut privigno

ejus, filio suo, locum adipiscendi con-
sulatus daret, 40, 37.

Quartana febris, 41, 26.

Quartarii vini M. Manlio dati ab singu-
lis militibus, 5, 47.

Quercus pastoribus sacra, 1, 10.

Quietis fanum, 4, 41.

Quieti dabat Annibal id, quod gerendis
rebus supererat, sine discrimine noc-
tium aut dierum, 21, 4.

Quinctius, *vid. tyra* Quintius.

Quinquaginta annis minores omnes sa-
cramento rogati, 40, 26.

Quinquatrus, 26, 27. 44, 30.

Quinquennalia vota, 31, 9.

Quinqueremes, 21, 17. 22, 45. novæ
quinquaginta factæ, 35, 24. *vid. et 30,*

25.

Quinqueviri postulati, qui scriberent
leges de imperio consulari, 3, 9.

Quinqueviri, qui Pomptinum agrum di-
vidant, creati, 6, 21.

Quinqueviri, quos ab dispensatione pe-
cuniarum Mensarios appellaverunt, creati,
7, 21.

- Quingueviri muris turribusque reficiendis creati, 26, 7.
- Quintana castrorum, 41, 6.
- Quintiles idus, 6, 1. postridio has idus, religiosus dies, *ibid.*
- Quintiles nome, ludis Apollinaribus sollemnis servatus dies, 27, 23.
- Quintilibus kalendis magistratus initus, 5, 32, 8, 20.
- Quintilibus idibus transvectio equitum facta, 9, 46.
- Cn. Quintilius clavi figendi causa dictator creatur, 3, 18.
- M. Quintilius Varus, tribunus militum consulari potestate, 5, 1.
- M. Quintilius, filius prætoris, 30, 18.
- P. Quintilius Varus, prætor, 29, 38. sortitur Ariminum, 30, 1. vincit Magonem in agro Insubrium Gallorum, 18.
- P. Quintilius Varus, flamen Martialis, moritur, 44, 18.
- P. Quintilius Varus creatur prætor, 45, 44.
- Sex. Quintilius, consul, 3, 32. moritur pestilentia, *ibid.*
- T. Quintilius Varus, legatus, 39, 31. Romam missus, 38.
- Quintia gens, 3, 12.
- Quintia præta, 3, 26.
- Quintii ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
- Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49.
- Cæso Quintius resistit tribunis, legem Terentillam ferentibus, 3, 11. ei homicidium falso objectum, 13. primus vades publicos dat, *ibid.* in exilium abit, *ibid.*
- Cæso Quintius Flaminius duumvir creatur ædis Concordiæ faciendæ causæ, 22, 33.
- C. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 6, 32.
- C. Quintius Flaminius creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 12.
- D. Quintius, obscuro genere ortus, sed militari gloria illustris, dux Romanæ classis, 26, 39. ejus cum Tarentina classe prælium, *ibid.* cadit Quintius, et, capta prætoria navi, vincuntur Romani, *ibid.*
- L. Quintius, tribunus militum, 8, 25.
- L. Quintius Cincinnatus, pro Cæsone filio populum precatur, 3, 12. fit consul, 19. ejus in tribunus vehemens oratio, *ibid.* non patitur se contra senatusconsultum consulem refici, 21. ab aratro ad dictatorem vocatur, 26. Æquos circumvallat, et sub jugum mittit, 27. et 28. corona aurea donatur ab exercitu, quem servaverat, 29. triumphat, *ibid.* potens decemviratum, repulsam patitur, 35. ejus moderatio in censendo, 4, 6. dictator iterum creatur, 13. ejus oratio ad populum de Sp. Mællii nece, 15.
- L. Quintius, Cincinnati filius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. magister equitum dictus, 17. iterum tribunus militum consulari potestate creatur, 35. tertium tribunus militum consulari potestate, 44.
- L. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6. iterum, 32. recipit Tusculum, 33.
- L. Quintius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 11.
- L. Quintius Cripinus creatur prætor, 39, 6. sortitur Hispaniam citeriorem, 8. ejus in Hispania res gestæ, 30. triumphat de Lusitania et Celtiberis, 42. creatur triumvir coloniarum dedecendarum causæ, 55.
- L. Quintius Flaminius augur creatur, 25, 2.
- L. Quintius Flaminius, ædilis curulis, 31, 4. prætor, 49. sortitur jurisdictionem urbanam, 32, 1. fratre T. Quintio Flamino consule bellum adversus Philippum gerente, præest classi, 16. ejus res in Græcia gestæ, *ibid.* et *sepp.* creatur consul, 35, 10. ejus gesta in consulatu, 20, 22, 24, 40. et 41. senatu movetur, 39, 42. moritur, 43, 13.
- Q. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 61.
- T. Quintius, proprætor, prorogato imperio, Tarentum obtinet, 29, 13.
- T. Quintius Barbatus Capitolinus, consul, sedat plebem sævientem, 2, 54. ei gratiæ actæ a senatu, 57. inter eum et milites comitate et beneficiis certatum, 69. per Patres clientesque Patrum consul iterum creatur, 64. insigne ejus strategema, *ibid.* creatur triumvir agro dando, 3, 1. tertium consul, 2. pro consule mittitur subsidio consuli laboranti, 4. eum liberat, 5. dedit Cæsionem Quintium reum, 12. et 13. questor Volacium, quo teste Cæso damnatus fuerat, impugnat, 25. petens decemviratum, repulsam patitur, 35. quartum consul, 66. egregia ejus de concordia oratio, 67. et 68. laus T. Quintii, 69. vincit Æquos et Volcos, 70. interrex, 4, 7. quintum consul, 8. togatus armati collegæ gloriam æquat, 10. sextum consul creatur, 13. nominat dictatorem L. Quintium Cincinnatum, *ibid.* legatus sequitur Æmiliū dictatorem, 17. precatur populum pro T. Quintio, Cincinnati filio, 41.

ad Cincinnatus Pennus, consul, laetor ejus cum collega, *ibid.* ejus opera in bello, 27—28. consul, 30. tribunus militum in potestate, 31. male rem ge-
'cios, *ibid.* legatus adjuvat vic-
dictatoris, 32. et 33. reus fac-
populum, absoluitur, 41.
as, Capitolinus filius, Capitoli-
sul creatur, 4, 43. tribunus
consulari potestate, 61.

as Cincinnatus, tribunus mili-
sulari potestate, 6, 4. tribunus
secundum, 18. dictator cre-
vincit Praenestinos. 29. trium-
ignum Jovis Imperatoris Prae-
lectum in Capitolium fert,

as Capitolinus, tribunus mili-
sulari potestate, 6, 11. magis-
trum, *ibid.*

as, tribunus militum consulari
te, 6, 38.

as Pennus, magister equitum,

ius, dictator, 7, 9. magister
1, 11. consul, 18.

as Pennus, consul, 7, 22.

us a seditiosis militibus dux
, 7, 39. ejus oratio ad suos, 41.
is triumvir coloniae deducendae,

us Crispinus, praefectus a Mar-
sasi castrisque veteribus, 24,
etor creatur, 27, 6. sortitur
1, 7. consul, 21. vulneratur, 27.
Annibalis antevertit, 28. mo-
vulnere, 33.

l Crispini, et Badii Campani
re certamen, 25, 18.

as Flamininus, triumvir ad sup-
n Venusinis colonorum nume-
atur, 31, 49.

mastra consulatum petit, et,
tribus duobus tribus plebis,
tur, 32, 7. sortitur provinciam
nam, 8. proficisci maturat, 9.
am Philippo colloquium, 10.
gestae, 10—12. 13. 15. 17. et
tore eo, legati a fratre ejus L.
ad Achivos mittuntur, 19.
capit, 24. ei prorogatum im-
, 28. ejus cum rege Philippo
ium, 32. et *seqq.* ei liberum
um pacis ac belli a senatu per-
1, 37. Nabin tyrannum Romanis
it, 39.

. Boeotiam, 33, 1. ingreditur
1, *ibid.* Boeotos in societatem
it, 2. ad Thermopylas venit, 3.
situr Xynias, *ibid.* contendit ad
um, *ibid.* movet castra ad The-
L. IV.

bas Phthioticas, 5. praelio ad Cynos-
cephalus vincit Philippum, 7. et *seqq.*
Ætolos offendit, 11. consilium habet
de pace, 12. ejus colloquium ad Tempe
cum Philippo, 13. inducias ei quatuor
mensium concedit, *ibid.* Boeotos, quod
multos Romanos per latrocinia occi-
derint, mulctat, 29. promulgari in
ludis Isthmiis curat libertatem Græ-
ciae, 32—34. ei prorogatur imperium,
43.

ejus justitia et temperantia, 34, 22.
ad eum senatusconsultum missum, quo
adversus Nabin bellum decretum, *ibid.*
conventum omnium sociarum civita-
tium legationibus edicit Corinthum,
ibid. ejus ad Græcos oratio, *ibid.* exer-
citum ducit Argo, 25. petit i aecede-
monem, 26. ejus res gestae in eo bello,
26—29. colloquium cum Nabide, 30—
32. socios ad pacem hortatur, 33. et
34. pax convenire non potest, 35. et
36. corona oppugnat Spartam, 38. re-
cedit. 39. inducias concedit Nabidi,
40. praeficitur Nemeis, 41. Ætolorum
in T. Quintium querelae, *ibid.* Græ-
ciam relinquens, alloquitur sociorum
legatos, 48. et 49. petit ab iis, ut cives
Romanos, si qui apud eos in servitute
essent, liberarent, 50. Acrocorinthum,
Chalcidem, et Demetriadem liberat,
51. triduum triumphat, 52. ante ejus
currum multi nobiles captivi obsides-
que ducti, inter quos Demetrius, Phi-
lippi regis, et Arinenes, Nabidis, filii,
ibid. audit legatos Antiochi, sique re-
spondet, 57. et 58.

legatus in Græciam mittitur, 35,
23. quid egerit in ea legatione, narra-
tur, 31—33. et 39. ejus oratio in con-
cilio Achæorum, 49. leniter increpat
Diophanem, Achæorum praetorem, 36,
31. ejus oratio in concilio Achæorum,
32. it Naupactum, 34. ejus opem im-
plorant Ætoli, *ibid.*

creatur censor, 37, 58. ejus censurae
acta, 38, 28. legatio ejus ad Prusiam,
fatalis Annibali, 39, 51. et 56.

T. Quintius Flamininus ludos edit mortis
caussa patris sui, 41, 33. legatus in
Thraciam, reducit obsides, 45, 42.
augur in C. Claudii locum legitur, 44.
Quirinalis Flamen a Numa creatur, 1,
20. *vid.* Flamen.

Quirinalis collis additus urbi, 1, 44.

Quirinus, 1, 20. 5, 52. 8, 9. 28, 17.

Quirini aedes, 4. 21. 28, 11. dedicatur,
et exornatur hostium spoliis, 10. 48.
Quirites un e dicti? 1, 13. ut Quirites
omnes teneantur plebiscitis, lex lata
8. 12.

Quiritium fossa, *vid.* Fossa.

D d

R.

- Man. Rabuleius decemvir creatur, 3, 35.
 Racilia, uxor L. Quintii Cincinnati, 3, 26.
 M. Ræcius, legatus in Galliam, 27, 36.
 M. Ræcius creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 43, 4. edicto senatores omnes ex tota Italia Romam revocat, 13.
 Ræti, *vid.* Rhæti.
 L. Rammius, princeps Brundisii, indicat veneficia Persei, 42, 17.
 Ramnenses, sive Ramnes, antiqua tribus, et equitum centuria, 1, 13. *et* 26, 10, 6.
 Ratibus trajiciendi fluminis ratio, 21, 27.
 Reate, 25, 7, 26, 11. *et* 23.
 Reatini pollicentur Scipioni milites, 28, 45.
 Rebilus, *vid.* Caninius.
 Recuperatores tres in judicio coronæ muralis, 26, 48.
 Regia potestas non tam immutata Romæ, inducto consulatu, quam velut annua facta, 2, 1.
 Regiæ leges conquisitæ, 6, 1.
 Regii nominis ac fastus invidia apud Romanos, 2, 1. 15. *et* 41. 4, 13—16. 6, 20.
 Regii nominis honor pro magnis erga se meritis datus regibus a Romanis, 31, 11.
 Regii pueri apud Macedones dicti principum liberi, ad ministerium regis electi, 45, 6.
 Regillum, oppidum Sabinorum, 2, 16.
 Regillus lacus, 3, 20. ad eum A. Postumius prospere contra Latinos pugnat, 2, 19. *et* 20. *vid.* *et* 6, 2.
 Regulus, *vid.* Atilius.
 Religio a Numa Pompilio constituta, 1, 19.
 — multiplex, et pleraque externa, animos invadit, 4, 30.
 — nova objecta ex carminibus Marcianis, 25, 12.
 — Romanorum in suscipiendis votis, 31, 9.
 Religio loci præbet inducias hostibus simul versantibus, 44, 29.
 Religionis cura Romæ, 5, 15. 25. 28. 40. *et* 46. 40, 29.
 Religionis externæ inductio perniciosa, 25, 1.
 Religiones cultæ a priscis Romanis pie magis, quam magnifice, 3, 57.
 Religionibus dediti Etrusci, 5, 1.
 Religiosi dies, 6, 1.
 Remiges. edictum consulum de dandis Remigibus, excitat indignationem et querelas, 26, 35.
 Remulco trahere naves, 32, 16. 37, 24.
 Remus a latronibus capitur, et Amulio traditur, 1, 5. ad supplicium Numitori deditur, *ibid.* Aventinum montem ad inaugurandum capit, 7. ei priori augurium venit, sex vultures, *ibid.* a fratre occiditur, *ibid.*
 Reus, cui capitalis dies dicta sit, et de quo propediem futurum judicium, indicta causa non debet violari, 3, 13.
 Rex, cognomen, *vid.* Marcius, Rupilius.
 Rex sacrificulus, sive rex sacrorum, 2, 2, 6, 41. 9, 34. 27, 6. 40, 42. ejus sacerdotium pontifici subjectum, 2, 2. ei magistratum gerere non licuit, 40, 42.
 Rex et civitas libera, natura inter se inimica, 37, 54.
 Regis mali typus, 24, 5.
 Reges Romani a populo electi, auctore senatu, *vid.* Populus *et* Senatus.
 — exacti ex urbe, 1, 59.
 Reges priores bene regnaverunt, 2, 1.
 Reges se non passurum jurat populus Romanus, 2, 1. conjuratio de Regibus revocandis, 3. Regibus negatur reditus, 15.
 Reges socios omni honore augent Romani, 37, 25.
 Regibus sociis munera data, aut missa, 27, 4. 30, 15.
 Regum mos, habere venenum ad incerta fortunæ, 30, 15.
 Rhæti unde originem trahant, 5, 33.
 Rhætia, Epit. 129.
 Rhea Silvia legitur virgo Vestalis, 1, 3. vi compressa, quum geminum partum edidisset, nuncupat Martem patrem incertæ stirpis, 4. vincita in custodiam datur, *ibid.*
 Rhegium, civitas, 24, 1. 26, 12. 29, 6.
 Rhegium tentant Pœni, 24, 1. 26, 12.
 Rhegini manent in fide erga Romanos, 23, 30. triremi una opem ferunt Romanis, 42, 48.
 Rhenus, fluvius, Epit. 137. 138. 140.
 Rhinocolura, urbs, 45, 11.
 Rhion, sive Rhium, fretum, Naupactum inter et Patras, 27, 29. fauces eæ sunt Corinthii sinus, 28, 7.
 Rhisiasus Pellenensis, 32, 22. ejus contra filium Demiurgum, nomine Memnonem certamen, *ibid.*
 Rhium, *vid.* Rhion.
 Rhium, urbs, 27, 30.
 Rhizon, urbs, 45, 26.
 Rhizonitæ, populus Illyrius, 45, 26.
 Rhoda, 34, 8.
 Rhodanus, 21, 31. 27, 39. Rhodanum trajicit Annibal, 21, 26.
 Rhodani ostia, 21, 26.
 Rhodus, insula, 31, 15.
 Rhodii legati ad dirimendum bellum inter Philippum *et* Ætolum, 27, 30. 28,

iant Romam, Asiæ civitates a
sollicitari, 31, 2. navale Rho-
certamen cum Philippo, 14. ab
naibus corona aurea et civitate
ir, 15. eorum viginti naves
e classi se jungunt, 46. *vid. et*
eorum legati ad Achæos, 19.
societatem jungunt Achæi, 23.
sperant Perseam, 33, 18. mit-
ptos ad Antiochum, 20. tuen-
ios Ptolemæi, *ibid.* accipiunt
iccam Cariæ, aliasque urbes,

lo adversus Antiochum, mit-
ssem auxilio Romanis, 36, 45.
lassis eorum opprimitur a Po-
i, 10. *et* 11. eorum luctus, ac
ra, 12. vincunt classem Anti-
et 24. *vid. et* 30. oratio eorum
a contra Eumenem, 54.
et Caria iis dantur, 38, 39.
ntur de clade Sinopensium,

rexant Lycios, 41, 30.
ba eorum legatio de reconcili-
Perseo pace, 44, 14. casti-
rum ferocia, 15. Persens eos
d bellum, 23. eorum legati in
d Æmilium Paullum, consu-
siunt, 35.

nt ad se legatos Romanos,
d Antiochum, 45, 10. in eos
C. Popillii, legati Romani,
i Perseo faverant, damnantur
ibid. eorum legati male exci-
Romæ, 20. contra eos Thal-
toris, rogatio, 21. eorum in
ratio, 22. eatenus sociali fœ-
a Romanis non illigati, tunc
m petendam putant, 25.
cacumen montis Cætæ, 36,

oppidum, 37, 9. *et* 37. 38, 39.
Thracum, 31, 39.
tribunis plebis, non aliter,
r suffragia tribuum, creandis,

inubio Patrum et plebis, 4, 1.
iendis consulibus, seu de ple-
le Patribus, *ibid.*
olicandis bonis Servilii Ahalæ,

er ex hostibus captus viritim
r, 4, 48.
o duumviris sacris faciundis
decemviri, 6, 37.
clario fœnore, 7, 16.
iscularis, 8, 37.
buni militum seni deni in qua-
enes a populo creentur, 9, 30.
tumviris navalibus creandis,

Rogatio de pontificibus adgurgibusque
plebeis adlegendis, 10, 6.

— de bello Macedonico, 31, 6.
— de pace cum Macedonibus in Capi-
tolio ad plebem lata, 33, 25.
— de bello adversus Antiochum, 36, 1.
— quot annos nati quemque magistra-
tum petant, 40, 44.
— de Statiellatibus Liguribus, 42, 21.
— de bello in Persen, 42, 30.
— de bello Rhodiis indicendo, 45, 21.

Rogationis carmen de tribunis plebis a
Duilio recitatum, 3, 64.

Rogationes Licinii Sextiique tribunorum
recitari vetant collegæ, 6, 36.

Rogus, 25, 17. 28, 28.

Roma condita a Romulo, 1, 6.

— caput orbis terrarum esse jubetur a
Diis, 1, 16. *vid. et* 21, 30.

— crescit ex ruinis Albæ, 1, 30.

— cingitur muro lapideo, 1, 38.

— quadrifariam divisa regionibus col-
libusque, 1, 43.

— amplificatur, et aggere fossisque cir-
cundatur, 1, 44.

— obsidetur a Porsena, 2, 11.

— diripitur a Gallis, 5, 41. et incendi-
tur, 42. instauratur, 55. *et* 6, 4. ejus
situs descriptio, et latus, 6, 54. pesti-
lens atque aridum circa urbem solum,
7, 38.

Romæ urbis templum apud Alabanden-
ses, 43, 8.

Romanæ reipublicæ laus, *Prof. lib.* 1.

— altitudo animi, 4, 6.

— amor libertatis, 2, 15. 6, 19.

— amor in patriam, 23, 49. 24, 18.
26, 36.

— constantia in adversis, 9, 3. 22, 58.
et 61. 42, 62.

— gratus in bene meritis de sua re-
publica animus, 9, 10. *et* 13. 5, 47.
30, 15. 37, 25. 44, 16.

— gravitas, 42, 47.

— justitia, 5, 27.

— modestia in prosperis rebus, 30, 42.
37, 45.

— religionis cura, 1, 21. 30, 21. 31, 9.
vid. Religio.

— virtus militaris, 9, 17. *et* 19. *vid.*

Acies, Castra, Classis, Disciplina,
Equites, Miles.

apud Romanos in honore habita pauper-
tas, *v. d.* Paupertati.

et facere et pati fortia Romanum est, 2,
12.

Romana res ducibus validior fuit, quam
exercitibus, 2, 39.

Romanorum artes fraudulentæ, 34, 62.
40, 2. *et* 20. 42, 47. *et* 52.

— avaritia, 43, 2.

— crudelitas, 39, 51.

- Romanorum luxus**, 39, 6. *vid.* **Luxus**.
Romani imperii incrementa, 41, 1.
T. Romilio, consuli, a Claudio Cicerone dies dicta, 8, 31. creatur decemvir, 33.
Romularis, postea **Ruminalis**, ficus, 1, 4.
Romulea urbs capitur a Romanis, 10, 17.
Romuli et Remi natales, 1, 4. educatio et adolescentia, *ibid.* impetus faciunt in latrones, et prædam dividunt pastori-
 ribus, *ibid.* Remus capitur a latronibus et deditur Amulio, 5. liberatur a Ro-
 mulo; Amulium obtruncant, et avum Numitorem regem salutant, *ibid.* con-
 dendæ urbis consilium capiunt, 1, 6.
Romulus Palatinum montem ad inau-
 gurandum capit, 1, 6. Romulus fratrem occidit, quod novos muros transilue-
 rit, *ibid.* urbem a suo nomine appella-
 tam condit, *ibid.* Palatinum primum
 montem munit, *ibid.* rempublicam ordi-
 nat, 8. auget urbem, *ibid.* asylum
 aperit, *ibid.* senatum creat, *ibid.* ex
 consilio Patrum legatos circa vicinas
 gentes mittit, qui societatem connubi-
 umque novo populo peterent, 9. quas ju-
 ventus Romana virgines Sabinas rapit,
 consolatur, *ibid.* occurrit Cæniuen-
 sibus, qui impetum in agrum Romanum
 fecerant, eos fundit, et regem occidit,
 10. Jovi Feretrio spolia opima fert, et
 ei primum omnium Romæ sacrat tem-
 plum, *ibid.* Antemnates et Crustumino-
 nos vincit, 11. in pugna cum Sabinis
 Romanos fugientes resistere jubet, et
 Jovi Statori templum voret, 12. pacem
 init cum Sabinis, et populum in tri-
 ginta curias dividit, 13. Fidenates
 fundit, 14. Veientes cædit, 15. trecentos
 armatos ad custodiam corporis,
 quos Celeres appellavit, legit, *ibid.*
 ejus mors, 16. creditur Deus, *ibid.*
 septem et triginta regnavit annos, 21.
Romulus Deo prognatus, Deus ipse, 1,
 40. *vid.* et 4, 15.
Romuli casa, 5, 53.
Camillus, Romulus alter, 5, 49.
Romulus Silvius Albæ rex, 1, 3.
Rorarii milites, 8, 8. *vid.* **Acies**.
L. Roscius, legatus Romanorum, jussu
 Tolumnii interficitur, 4, 17. ei statua
 publice in Rostris posita, *ibid.*
L. Roscius tribunus plebis legem tulit,
 ut equitibus Romanis in theatro qua-
 tuordecim gradus proximi assignaren-
 tur, Epit. 99.
Rostra navium, ex hostibus captarum, in
 æde Junonis Patavii fixa, 10, 2.
Rostris navium suggestum in foro Romæ,
 exstructum adornatur: Rostraque id
 templum appellatur, 8, 14. Rostra per
 anticipationem a Livio nominata, 4,
 17.
Rubrum mare, 38, 17. 42, 52. 45, 9.
Ruffrium, oppidum, 8, 25.
Ruffuli, tribuni militum a consule facti,
 non a populo, 7, 5.
Ruminalis fœcus, olim Romularis, 1, 4.
Rupes aceto perrupta, 21, 37.
P. Rupilius, consul in Sicilia cum fugi-
 tivis debellat, Epit. 59.
Ruscino, urbs, 21, 24. Ruscinensem con-
 veniunt aliquot Gallie populi adversus
 Annibalem, *ibid.*
Ruscino, portus Africæ, 80, 10.
Rusellani abietes in fabricandas naves,
 et frumenti magnum numerum polli-
 centur Scipioni, 48, 45.
Rusellanus ager, 10, 4. agri vastati, et
 oppidum expugnatum, 37.
Rutilius, auctor a Livio citatus, 39, 52.
P. Rutilius, tribunus plebis, 43, 18. tri-
 bu motus a censoribus, et ærarius fac-
 tus, 44, 16.
P. Rutilius Calvus creatur prætor, 45,
 44.
Sp. Rutilius Crassus, tribunus militum
 consulari potestate, 4, 47.
Rutili, 1, 2. eorum rex Tarnus, *ibid.* ab
 Ænea vincuntur, *ibid.* confugiunt ad
 Mezentium, regem Etruscorum, *ibid.*
 iis bellum infert Tarquinius Super-
 bus, 57.

S.

Sabatina tribus nova, 6, 5.
Sabatini, Campaniæ populi, 26, 33.
Sabellæ cohortes, 10, 19.
Sabellus ager, 8, 1.
Sabinarum virginum raptus, 1, 9. diri-
 munt prælium inter Romanos et Sa-
 binos, 13. earum nomina curis im-
 posita, *ibid.*
Sabini bellum parant contra Romanos
 ob raptum filiarum, 1, 9. et 10. te-
 nent arcem, 11. prælium cum Roma-
 nis, 12. et 13. pax convenit, 13. bello
 petiti a Tullo Hostilio vincuntur, 26.
 et 31. Sabini, qui cum Tatius migra-
 rant Romam, Capitolium et arcem in-
 colebant, 33. Sabinis bellum infert Tar-
 quinius, 36. funduntur, 37. bellum
 parant, 2, 16. pacem, creato Romæ
 dictatore, petunt, 18. Sabinus tumultus,
 26. iterum bellum parant, 31.
 vincuntur, *ibid.* arma conjungunt Ve-
 ientibus contra Romanos, sed caduntur,
 53. usque ad portas urbis populi in-
 cedunt, 63. *vid.* et 64. bellum infe-
 runt Romanis, 3, 26. et 30. pugna
 cum iisdem, 62. vincuntur a Roma-
 nis, 63. eorum castra direpta, *ibid.*
 victis a M. Curio Dentato civitas da-
 tur absque suffragio, 11, 21. et 22.

ager, 6, 27.
 bovem miræ magnitudinis ad
 Aventinensis fanum ducit, 1, 45.
 juvenes Romæ scorta per ludos
 int, 2, 18.
 publica, 40, 51.
 a Semonis Sanci, 8, 20.
 a Pedicitia in foro Boario, 10, 23.
 per apud Milesios, 37, 39.
 pis, 41, 17.
 ons, 2, 32, 3, 52.
 la, 2, 13.
 quitum alæ apud Macedonas, 44,
 tes publici, 26, 23, 42, 28.
 tes creat Numa, 1, 30.
 sti suis insignibus, eunt suppli-
 ca castra Coriolani, 2, 39.
 am patricii soli semper fuissent,
 de plebe alleguntur, 10, 6—8.
 o fiebant juvenes aut adolescen-
 tes, 38.
 sti stipendium dare in bellum,
 2.
 ydeni cum infulis ad dedendam
 spo urbem mittuntur, 31, 17.
 beniensis cum insignibus suis
 a Attalo prodeunt, 31, 14.
 secrari quotannis jubentur Phi-
 m, liberos ejus, regnumque, 31,
 rquinienses, facibus ardentibus
 ibusque prælatis, Romanum mi-
 turbant, 7, 17.
 ochanalium comprehenduntur,
 4.
 entum militare, 3, 20. *vid. et* 22,
 ento dicere, 4, 53, 24, 8.
 ento adiguntur juniores omnes,
 1, *et* 48, 10, 4. *et* seniores, 6, 6.
 11.
 ento dicunt etiam minores sep-
 etim annis, 25, 5.
 lex, *vid. Lex*.
 stari vivo flumine perfundi debe-
 , 1, 45.
 la læta, 36, 1.
 quot extraordinaria Romæ ex fa-
 vis libris facta, 22, 57.
 ium Junoni Reginæ a matronis
 m, 27, 37.
 novendiale, 34, 45. *vid. Novem-*
 .
 tum quotannis cum magna cæri-
 a sit *Ænææ*, conditori *Ænææ* op-
 40, 4.
 uli ex alieno errore quæstum fa-
 ces, 25, 1.
 ulus rex, *vid. Rex*.
 ulus Græcus in Etruriam Bec-
 alia invahit, 39, 8.

Sacrilegium, *vid. Proserpina*.
 — a Fulvio censore commissum, 42, 3.
 ejus ultio, 28.
 — C. Lucretii, 43, 9.
 Sacriportus, locus ad quindecim millia
 ab Tarento, 26, 39. ibi exercitus C.
 Marii deletur, Epit. 87.
 Sacrosancti quinam fuerint, 3, 55.
 Sacrum novendiale publice susceptum,
 quod lapidibus pluisset, 1, 31. *vid.*
 Novendiale.
 Sacrum anniversarium Cereris intermis-
 sum, 22, 56.
 — a Samnitibus horrendo ritu cele-
 bratum, 10, 38. *et* 39.
 — anniversarium Eretriz Amaryn-
 thidis Dianæ, 35, 38.
 Sacra gentilitia, 5, 52.
 — publica, *ibid.*
 — Græco ritu Herculi a Romulo facta,
 1, 6. *et* 7.
 — Apollini et Latonæ, ex senatuscon-
 sulto, 25, 12.
 — externa Romæ vetita, 25, 1, 39, 16.
 Sagalassenus ager, 38, 15.
 Sagittarii, 27, 38.
 — Arabes, 37, 40.
 — Cretenses, 42, 35, 43, 9.
 — equites, 37, 38.
 Sagmina, 1, 24, 30, 43.
 Sagula purpurea duo cum fibulis aureis
 singulis Masinissæ donant Romani,
 30, 17.
 Sagulum gregale, 7, 34.
 Sagulum Hispanicum, 27, 19.
 Saga ex præda militi data, 10, 30.
 Saguntina rabies, 31, 17.
 Saguntum, civitas opulentissima ultra
 Iberum, 21, 7. oppugnatur, et capi-
 tur ab Annibale, 6. *et* 15. aurum ar-
 gentumque omne in ignem conjiciunt,
 eodemque semetipsi plerique præcipi-
 tant, 14. obsides Hispanorum Sa-
 gunti, 22, 22. Saguntum recipitur a
 Romanis, et cultoribus antiquis resti-
 tuitur, 24, 42. *vid. et* 28, 39.
 Saguntini, 21, 2. iis minatur Annibal,
 6. legatos Romam mittunt, *ibid.* fidem
 socialem usque ad perniciem colunt,
 7. eorum in obsidione constantia, 11.
 legati Saguntinorum in senatum in-
 troducuntur, 28, 39. eorum oratio,
 qua gratias agunt senatui, *ibid.* alia
 Saguntinorum legatio, 30, 21.
 Salis vendendi arbitrium ademptum pri-
 vatis, 2, 9.
 Salis commercium Dardanis cum Maçe-
 donia concessum, 45, 29.
 Sale infecto uti prohibentur Macedones,
ibid.
 Salapia, 24, 20. *et* 47. traditur Marcello
 cum presidio Punico, 26, 38, 27, 1.
 D d 3

- Salapitani, 27, 28. a Salapitanis deluduntur Annibal, *ibid.*
 Salapiæ principes Dasius et Blasius. *vid.* Dasius.
 Salaria via, 7, 9.
 Salaria annona, et ex ea vectigal, 29, 37.
 Salassi montani, 21, 38. Epit. 53, 135.
 Salera, urbs Africae, 29, 34.
 Salerui castrum, 32, 29.
 Salernum colonia deducta, 34, 45.
 Salganca, 35, 37. 46. et 51.
 Salinae circa Ostium factæ, 1, 33.
 — Romanæ, 7, 19. *vid.* et 5, 45, 7, 17, 24, 47.
 Sallinator quare Livius cognominatus, 29, 37.
 Salios duodecim Marti Gradio legit Numa Pompilius, 1, 20. duodecim Salios vovet Tullus, qui *Agonales*, sive *Colini*, dicti sunt, 27. *Vid.* *Dionys. Hal. lib. ii.*
 Salius erat P. Cornelius Scipio Africanus, 37, 38.
 Sallentini victi, 9, 42.
 Sallentinorum ignobiles urbes deficiunt ad Annibalem, 25, 1.
 Sallentinus ager, 10, 2. 21, 20.
 Salluvii, qui et Salyi, et Salyes, populus Gallicus, 5, 35.
 Salondicus, *vid.* Olonicus.
 C. Salonus, triumvir coloniae deducendæ, 34, 45. decemvir agro dividendo, 42, 4.
 P. Salonus, alternis prope annis tribunos militum et primus centurio, Patres conscriptos obtestatur, ne suum honorem preponant concordiae civitatis, 7, 41.
 Q. Salonus Sarra, prætor, 35, 10. sortitur Sardiniam, 20.
 Salpinates incursant agros Romanos, 5, 31.
 Saltatio in ludis scenicis, 7, 2.
 Saltus ad Aoum amnem, 32, 6.
 — Apuliæ, 24, 20.
 — Castulonensis, 22, 20, 26, 20.
 — Caudini, 9, 7.
 — Citharonis, 31, 26.
 — Germanici, 9, 36.
 — Hercinius, 5, 34.
 — Manlianus, 40, 39.
 — Marcius, 39, 20.
 — Taurinus, 5, 34.
 — Thermopylarum, 28, 5. et 7. 36, 15.
 — Vescinus, 10, 21.
 Salutis ædes a C. Junio Bubulco, consule, vota, ab eodem, censore, locatur, 9, 43. dedicatur ab eodem, dictatore, 10, 1. Salutis ædes de cælo tangitur. *id.* Prodigia.
 Saluti dona vovere, et signum inauguratum dare, consul jubetur, 40, 37. Salyi, duce Amilcare Pæno, invadunt Placentiam, 31, 10.
 Salyum gens, 5, 34.
 Salyum montes, 21, 26. *vid.* Salluvii.
 Samæi, Cephalleniae populus, dedunt se Romanis, 38, 28. et 29.
 Sambucistriæ, 39, 6.
 Same, insula, 36, 42. *vid.* Zama.
 Same, urbs Cephalleniae, sustinet obsequium quatuor menses, 38, 29.
 Samii, 33, 20.
 Samia terra, 37, 10. 11. 12. et 13.
 Samus, 37, 10. et *segg.*
 Samnites ineunt fœdus cum Romanis, 7, 19. gens opibus armisque valida, 29. inferunt Sidicinis arma, unde origo belli cum Romanis, *ibid.* vincunt Campanos, *ibid.* male excipiunt legatos Romanorum, 31. bellum cum Samnitibus, 32. atrox cum iis prælium, 33. vincuntur in Campania, *ibid.* victi iterum in Samnio, 36. tertia pugna cum Samnitibus, qua fugantur, 37.
 legatos Romam mittunt, pacem orantes, 8, 1. cum iis fœdus renovatum, 2. Samnitium agros vastant Latini, *ibid.* petunt a Romanis, ut Latini coercerentur, *ibid.* pugnant cum Lucanis adversus Alexandrum Epiroensem, 17. suspecti sunt Romanis, 23. ferox eorum responsum, *ibid.* tria oppida iis adempta, 25. ejiciuntur Pa-læpoli, 26. vincuntur a Q. Fabio, magistro equitum, 30. victi rursus a Papirio, dictatore, 36. annuas impetrant inducias, 37. deficiunt, *ibid.* prælium atrox cum Samnitibus, 38. eorum equites impedita Romanorum diripiunt, *ibid.* vincuntur Samnites, 39. damnant bellum, *ibid.* satisfaciunt Romanis, *ibid.* nec tamen impetrant, *ibid.*
 bellum instaurant, 9, 1. et 2. fraude capiunt Romanos apud Caudinas Furcas, *ibid.* et *segg.* occupant Fregellas, coloniam Romanorum, 12. vincuntur a Romanis, 13. iterum, 14. sub jugum mittuntur Samnitium septem millia, 15. eorum præsidium Satrici oppressum, 16. inducias biennii impetrant a Romanis, 20. rebellant, 21. anceps prælium cum Samnitibus, *ibid.* vincuntur, *ibid.* prælium equestre cum Samnitibus, in quo eorum imperator occiditur, 22. capiunt Plis-tiam, *ibid.* pugna vincuntur, 23. progrediuntur ad Caudium, 27. ad triginta millia Samnitium cæsa aut capta, *ibid.* capiunt (Iuviam), 31. eorum insidiæ, *ibid.* ad viginti millia Samnitium cæsa, *ibid.* anceps prælium

- samnitibus, 38. eorum exercitus
 secuta alterius auro, alterius ar-
 cæolata, 40. vincuntur, *ibid. vid.*
et 42. dedunt se Romanis, *ibid.*
 gum mittuntur, *ibid.* victi pe-
 scem, 43. *et 46.* iis fœdus an-
 redditum, *ibid.*
 llant, 10, 11. iis infertur bel-
 lus, 12. vincuntur, *ibid.* prœlium
 um Samnitibus, 14. pulsi fini-
 le, Etruriam petunt, 16. vin-
 , 19. populantur Campaniæ
 , 20. cæduntur, duxque eorum
 ad consulem Romanum rapi-
 id. conferunt arma cum Etrus-
 mbri, Gallis, 21. cum Gallis
 nt Romanos, 27. Samnites
 impetu feroces; longiore cer-
 resident eorum animi, 28.
 tur, 29. Samnitium agmen a
 is cæditur, 30. bellum repa-
 31. vincuntur prælio, in quo
 amnitium sexdecim millia tre-
 capta duo millia septingenti,
 samnitici belli diuturnitas et
 a, *ibid.* aggrediuntur castra
 a, 32. expelluntur, 33. aliquot
 oppida capiunt Romani, 34.
 ant Luceriam, 35. vincuntur,
 ptem millia et trecenti capti,
 nudi sub jugum mittuntur,
 samnitium ingens apparatus
 38. vincuntur a Papirio, con-
 l. *et 42.* eorum urbes captæ, 45.
 iunt ad Pœnos, 22, 61.
 nitium legatorum ad Anniba-
 tio, 23, 42.
 Caudini, 23, 41.
 Pentri, 9, 31.
 m nomine gladiatores appellati,
 , 7, 32.
 ve Samus, insula et urbs, 37,
 ca, vel Samothracia, 42, 25. *et*
 , 46. *et 46.*
 cum insulæ religio, 45, 5.
 mo, *vid.* Semo.
 a de cælo tacta, 32, 1.
 s, fluvius, 38, 18.
 avis, 41, 17.
 mixtæ fluxerunt Cæretes aquæ.
 odigitum.
 tribus Umbriæ pars, 31, 2.
 33, 37.
 3, 19, 37, 18.
 ndestinam legationem ad Pœ-
 tunt, 23, 32. cæduntur a Ro-
 40. perdomantur, 41. legatos
 mittunt, 41, 10.
 omnes populi, qui defecerant,
 nem rediguntur, 41, 21. de iis
 triumphat Ti. Sempronius Gracchus,
 26.
 Sardi venales, proverbium, 41, 26.
 Sardinia insula, 21, 1. 22, 31. Sardinia
 et Corsica Pœnis ademptæ, 21, 1. vas-
 tatur a classe Punica, 27, 6. in Sar-
 dinia magnum tumultum esse nun-
 ciatur, 41, 10. pacatur, 21.
 Sardinia formam exhibens tabula in æde
 Matutæ matris a Ti. Graccho posita,
 41, 38.
 Sare, vicus Maronitarum, 38, 41.
 Sarissa, hastæ prælongæ Macedonum,
 9, 19. 37, 42. 38, 7. 44, 40.
 Sarissophori, milites Macedones, 36, 18.
 Sarmenta arida boum cornibus præli-
 gantur, et accenduntur, 22, 16. *et 17.*
 Sarpedon, promontorium, 38, 38.
 Sarus, fluvius, 38, 41.
 Sassula, urbs, capta a Romanis, 7, 19.
 Satellites sumit Tarquinius Superbus,
 1, 49. Satellites Porsennæ, 11. *et 12.*
 Satellites armatos sibi circumdat Hier-
 onymus, qui nulli Hieroni fuerant,
 24, 5.
 Saticula, urbs, 7, 32. 9, 21. 23, 39. Sa-
 ticula oppugnatur a Romanis, 9, 21.
 capitur, 22.
 Saticulani a Romanis laudati, 27, 10.
 Saticulanus ager, 23, 14.
 Satricum, oppidum, 2, 39. 6, 8. 28, 11.
 a Marcio Coriolano Romanis adimi-
 tur, 2, 39. mœnibus Satrici se in-
 cludunt Volsci, 6, 8. capitur a Roma-
 nis, *ibid.* a Prænestinis et Volscis, 22.
 Latini concremant Satricum, 33. Sa-
 tricum coloniam deducunt Antiates,
 7, 17. capitur a Romanis, *ibid.* diri-
 pitur et incenditur, *ibid.* Volscorum
 exercitus consedit ad Satricum, 8, 1.
 a Papirio, consule, oppugnatur, et
 capitur, 9, 16.
 Satricani, 28, 11. deficiunt ad Samnites,
 9, 12.
 Saturnæ Romanorum, 7, 2.
 Saturnalia instituta, 2, 21. diem ac
 noctem clamata, 22, 1.
 Saturnalia prima, 22, 1. 30, 36.
 Saturnia, colonia civium Romanorum,
 in agrum Calestranum deducta, 39, 55.
 Saturnus, idem qui Belus, cultus a Car-
 thaginiensibus. *vid.* Belus.
 Saturni ædes, 2, 21. 22, 1. 41, 26. ad
 ædem Saturni immolatum, et lectis-
 ternium imperatum, 22, 1.
 Satyrus, princeps legationis Rhodiorum,
 intemperantius invehitur in Eume-
 nem, 42, 14.
 Savo, oppidum Alpinum, 28, 46.
 Saxa Rubra, locus, ubi Veientes castra
 habebant, 2, 49.
 Saxa Formiana, 22, 16.
 D d 4

- Saxa** infusa aceto putrefacta, 21, 37.
Saxum Tarpeium, 6, 20. de hoc saxo M. Manlius dejectus, *ibid.*
Saxum ingens in vicum Jugarium ex Capitolio procidit, et multos oppressit, 35, 21.
Saxum ingens visum est volitare, *vid.* Prodigia.
Scava, *vid.* Junius.
Scavoia, *vid.* Mucius.
Scala, mœnibus admotæ, onere subuentium fractæ, 26, 45.
Scalpro fabrilis elephantos necare docuit Asdrubal, si quando sævirent, 27, 49.
P. Scantinius pontifex, 23, 21.
Scaptia tribus addita, 8, 17.
P. Scaptius hortatur populum Romanum, ut agrum, de quo lis erat inter Ardeates et Aricinos, sibi adjudicet, 8, 71.
Scarphea, urbs Locridis, 33, 3. *vid.* et 26, 19.
Scaurus, *vid.* Æmilii. Aurelius.
Sceleratus vicus, 1, 48.
Sceleratus campus unde nomen habeat, 8, 15.
Scenam ædilibus prætoribusque præbendam censores locant, 41, 32.
Scenica ars minime apud Græcos pudori, 24, 24.
Scenici ludi quando Romæ primum, et quare instituti, 7, 2.
Scenici ludi Romani magnifice facti ab ædilibus curulibus, 31 4. *vid.* et Ludi.
Scerdilædus, Illyriorum rex, 26, 24. 27, 80. 28, 5. pater Pleurati, 31, 28.
Scerdilædus, Gentii, Illyriorum regis, filius, captivus mittitur Romam, 44, 22.
Schoenus, mercator Perrhæbus, de transitu ad Perrhæbiam consultus ab Æmilio, consule, 44, 35.
Sciathus, 44, 13. urbs haud ignobilis, 31, 28. dirigitur, *ibid.* *vid.* et 45.
Scipio, *vid.* Cornelius.
Scipio eburneus dono datus Masinissæ, 30, 15. dono missus a sepatu, 31, 11. dono datus Eumeni, 42, 14.
Scissis, oppidum Hispaniæ expugnatum, 21, 60.
Scodra, Gentii regia, 43, 22. 44, 31. 45, 25. ejus situs, 44, 31. ad ejus mœnia Illyrii vincunt Romani, *ibid.* deditur, 32.
Scodrus, *sive* Scordus, mons, 43, 22. 44, 31.
Scodrenses, 45, 26.
Scopas, Ætolorum prætor, 26, 24. bellum infert Acarnanum genti, 25. ab rege Ptolemæo cum magno pondere puri mittitur in Ætoliam, 31, 43. juventutem Ætolorum, mercede conductam, avehit in Ægyptum. *ibid.*
Scordiæci, populi, 41, 28.
Scorpione ictus, qui præximus Annibalem ad Locros steterat, 24, 7.
Scorpiones majores et minores, 26, 47.
Scorpionum in Carthagine Nova expugnata repertorum numerus, *ibid.*
Scortorum raptus bellum excitans, 2, 18.
Scorti amor redimitur homicidio, 39, 42.
Scotussa, 23, 5. et 7. 33, 6. capitur ab Antiocho, 36, 9. recipitur a Romanis, 14.
Scotusæus ager, 33, 6.
Scriba, pari fere ornatu cum rege Porsena, pro eo obtruncatur, 2, 12.
Scriba pontificis ob stuprum cum Vestali virgine ad mortem virginis cæditur, 32, 57.
Scribæ ædilitii, pecuniam ex ærario, clam egressisse compertj damnantur, 30, 39.
C. Scribonius, ædilis plebis, 33, 42. *vid.* et 34, 53. prætor, 54, sortitur jurisdictionem urbanam, 55.
C. Scribonius præfectus socium, 40, 31.
C. Scribonius Curio, curio maximus, 41, 26.
L. Scribonius, legatus captivorum, qui in potestate Annibalis erant, 22, 61.
L. Scribonius Libo triumvir mensarius factus, quum esset tribus plebis, 23, 21.
L. Scribonius Libo, prætor, 29, 11. sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 13.
L. Scribonius Libo, ædilis curulis, 34, 54. hujus et collegæ ludos Romanos senatus primum a populo secretus spectavit, *ibid.* creatur prætor, 35, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, 20. triumvir coloniarum deducendæ, 39, 23.
Scriptores a Livio memorati. **Annales** Acilianii, 25, 39. *vide* Acilianii. Cato, 34, 5. 45, 25.
Cincius, 7, 7. *vide* Cincius.
Claudius Quadrigarius, 8, 19. *vid.* et 7, 10. *vide* Claudius historicus.
Clodius Licinius, 29, 22.
Commentarii pontificum, 6, 1. *vid.* et 4, 3.
Fabius Pictor, 1, 14. *vide* Fabius Pictor.
Funebres laudes, imaginumque tituli, 8, 40.
Libri lintei, 4, 7. et 20.
Libri magistratuum, 4, 7. et 20.

nius Macer, 4, 7. *vide* Liciacer.

1, 55. *vide* Piao.

bilius, 30, 10. *vide* Polybius.

bilius, 39, 52.

us, 26, 49.

pro, 4, 23. 10, 9.

rius Antias, 3, 5. *vide* Valerianus.

in nullum temporum vetustatem

æqualem Livius suo ævo

queritur, 8, 40. *vid.* An-

a, flumen, 41, 16. *et* 22.

1, 43. majus corpori tegu-

mentum, quam clipeus, 9, 19. ejus

9, 40.

stre, 43, 8.

estre, 6, 8. 7, 10.

o clipeis quandonam fecerint

ni, 8, 8.

orum, 22, 46. longa, parum

mana, 38, 21.

panorum, ejusdem fere for-

allorum, 22, 46.

urum, 44, 35.

nitium, auro et argento cæ-

), 40.

inis argentariarum ad forum

dum divisa, *ibid.*

lensatis conferti Romani exci-

tela hostium, 28, 2.

tum vigiliis aufert Æmi-

ullus, consul, 44, 33.

8, 8. 28, 2.

m, 31, 44, 36, 42.

insula, 33, 30.

plebis in montem Sacrum,

et 33.

Aventinum, 3, 50. *et* 51. atque

in Sacrum montem, 52.

millitum, 7, 39—42.

apud veteres Romanos ultima

habebatur, 7, 40.

us sacrorum causa, 39, 10.

prælatæ dictatori, 2, 18.

semivir, 3, 36.

culibus extra urbem, 24, 9.

perculsi in medio foro trecenti

quaginta octo delecti nobiles

uinenses, 7, 19.

ni ad Catonem consulem defi-

t, 34, 20.

nus ager, 28, 24. 29, 1. 31, 49.

depopulatur Mandonius, 28, 24.

Romæ, 2, 23. 28. *et* 56. 3, 66.

et 25. 6, 14. *et* seqq. 31.

ilitum Romanorum, 4, 50. 7,

28, 24. *et* seqq. 32, 3.

nulla sub Annibale duce, 28, 12.

nis auctores securi percussi,

19,

Segestica, civitas Hispaniæ gravis et

opulenta, 34, 17. eam vineis et

pluteis capit Cato, consul, *ibid.*

Seguntia, oppidum Hispaniæ, 34, 19.

Sejuges aurati in Capitolio a P. Cor-

nelio positi, 38, 35.

Selepitani, populi, 45, 26.

Seleucia, 33, 41.

Seleucus, Antiochi filius, 33, 41. 36, 7.

ei Lysimachia sedes a patre data,

35, 16. in Æolide relinquitur a pa-

tre ad maritimas urbes continen-

das, 37, 8. recipit Phocæam, 11.

Pergamum oppugnat, 18. eum ex

Pergameno agro discedere cogit

Diophanes, prætor Achæorum, 21.

ei cognomen fuit Philopator, 41, 24.

quum duodecim regnasset annos,

insidiis Heliodori opprimitur, *ibid.*

Selinus, oppidum Ciliciæ, 33, 20.

Sella curulis, 1, 8. 2, 54. 7, 1. 10, 7.

25, 5. Sella curulis ab Etruscis

sumpta, 1, 8. Sella curulis dono

missa Masinissæ, 31, 11. Eumeni,

42, 14.

— eburnea dono missa regi Syphaci,

27, 4.

Sella Jovis in Capitolio, 5, 50.

Sellasia, 34, 28.

A. Sellius tribunus plebis absens crea-

tur, 4, 42.

Sellularii ad bellum excitati, 8, 20.

Selymbria, 33, 39.

Semigermani gentes, 21, 38.

Semimares in mare deportantur. *vid.*

Androgyne.

Semita saxo quadrato a Capena porta

ad Martis strata, 10, 23.

Semo Sancus, 8, 20. bona Vitruvii

Vacci Semoni Sanco consecrata,

ibid. in ejus sacello ænei orbes po-

siti, *ibid.*

Sempronia basilica, 44, 16.

Sempronia, uxor Africanæ, suspecta,

tanquam ei venenum dedisset,

Epit. 59.

Sempronius Blæsus, quæstor, occisus

cum mille hominibus, 22, 31.

A. Sempronius, consul, 2, 21. ite-

rum, 34.

A. Sempronius Asellio prætor, a fœ-

neratoribus occisus, Epit. 74.

A. Sempronius Atratinus, inter primos

tribunos militum consulari potes-

tate, 4, 7.

A. Sempronius Atratinus tribunus mi-

litum consulari potestate, 4, 35.

iterum tribunus militum consulari

potestate, 44. tertium, 47.

A. Sempronius Atratinus, magister

equitum dictus, 6, 28.

C. Sempronius Atratinus, consul, 4,

37. ejus negligentia et temeritas *ibid.* Sempronio diem dicit L. Hortensius, tribunus plebis, 42. eripitur reus precibus quatuor tribunorum, qui sub illo meruerant, *ibid.* rursus accusatur et damnatur, 44.
- C. Sempronius Blæsus diem dicit Cn. Fulvio, ob exercitum in Apulia amissum, 26, 2.
- C. Sempronius Blæsus, ædilis, 39, 7. creatur prætor, 32. sortitur Siciliam, 38. legatus, 43, 6.
- C. Sempronius Longus, decemvir sacrorum, 41, 26.
- C. Sempronius Rutilus, tribunus plebis, M'. Acilio Glabroni diem dicit, 37, 57.
- C. Sempronius Tuditanus, quum ædilis plebis esset, prætor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam citeriorem, 28. proconsul victus prælio ab Hispanis, ex vulnere moritur, 33, 25. pontifex fuerat, 42.
- C. Sempronius, cos. contra Iapydas male rem gerit, Epit. 59.
- Cn. Sempronius Blæsus, legatus Q. Fulvii, 27, 6.
- L. Sempronius Atratinus, consul, 4, 7. primus cum L. Papirio censuram gerit, 8.
- M. Sempronius Tuditanus, Carthagine Nova capta, coronæ muralis arbiter, 26, 48.
- M. Sempronius Tuditanus, tribunus plebis, ex auctoritate Patrum blebem rogat, ut cum sociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civibus Romanis esset, 35, 7. creatur prætor, 37, 47. sortitur Siciliam provinciam, 50. consul, 39, 23. a Pisis in Apuanos Ligures proficiscitur, eorumque agros vastat, 32. frustra censuram petit, 40. pontifex cooptatur, 46. pestilentia moritur, 41, 26.
- P. Sempronius præfectus socium, 34, 47.
- P. Sempronius Sophus, tribunus plebis, 9, 33. ejus in Ap. Claudium censorem oratio, 34. preñdi Appium jubet, et in vincula duci, *ibid.* consul, 45. triumphat, *ibid.* pontifex creatur, quum primum plebei pontifices facti sunt, 10, 9. censor, *ibid.* prætor, 21.
- P. Sempronius Tuditanus, tribunus militum ad Cannas, 22, 50. ejus virtus, *ibid.* et 60. ex ædilitate curuli prætor creatur, 24, 43. sortitur Ariminum, 44. ejus res gestæ, 47. imperium ei prorogatur, 25, 3. iterum, 26, 1. censor, 27, 11. lastrum condit, 38. creatur consul, quum provinciam Græciam haberet, 29, 11. pacem cum Philippo facit, 12. sortitur Bruttios, 13. consul, tumultuario prælio configit cum Annibale, 36. vincitur, *ibid.* dein et Annibalem acie vincit, *ibid.* ædem Fortunæ Primigeniæ vovet, *ibid.* vid. et 34, 53. legatus ad Ptolemæum, 31, 2.
- P. Sempronius Blæsus tribunus plebis; P. Cornelio Scipioni, triumphum petenti, obsistit, 36, 39. auctoritate senatus compellitur remittere intercessionem, 40.
- P. Sempronius Gracchus, tribunus plebis diem dicit M'. Acilio Glabroni, 37, 57.
- P. Sempronius Longus creatur prætor, 39, 32. sortitur Hispaniam ulteriorem, 38.
- Ti. Sempronius Gracchus, magister equitum, 22, 57. castris Romanis præfectus, absente dictatore, Cælinum mittit frumentum et nucem, 23, 19. quum magister equitum ædilis curulis esset, consul creatur, 24. senatum habet, consolatur patres, eosque adhortatur, ne calamitatibus succumbant, 25. init consilium, 30. ei volonum exercitus sorte evenit, 32. ejus res gestæ, 33, 36. et 37. ei prorogatur imperium, 24, 10. vincit Hannonem Pœnu, 14 et 15. volonibus dat libertatem, 16. secundum consul absens creatur, 43. in Lucanis multa prælia parva, haud ullum dignum memoratu, facit, 25, 1. aliquot ignobilia oppida Lucanorum capit, *ibid.* ei imperium prorogatur, 3. ex Lucanis cum equitatu ac levi armatura Beneventum venire jubetur, 15. triste prodigium Graccho sacrificanti factum, 16. proditione circumvenitur, *ibid.* exanimis ad Annibalem mittitur, poniturque cum captis simul fascibus ante tribunal imperatoris, *ibid.* de ejus obitu varia fama, 17. item de ejus funere, *ibid.*
- Ti. Sempronius Gracchus, admodum adolescens, augur creatur in locum M. Pomponii Mathonis, 29, 38. moritur, 41, 26.
- T. Sempronius Gracchus, præfectus socium, cadit in prælio cum Boiis, 33, 36.
- Ti. Sempronius Gracchus, acer juvenis, legatus mittitur ad Philippum, 37, 7. ab eo comiter accipitur, *ibid.* tribunus plebis, auxilio est Scipi-

- oni Africano, ne causam dicat, 38, 52. ei gratiæ actæ, quod rem publicam privatis simultatibus potiore habuisset, 53. ei nupta minor e duabus Africanis filiabus, 57. ejusdem aliud decretum de L. Scipione, Africani fratre, 60. ejus oratio ad collegam, triumpho M. Fulvii moram afferentem, 39, 5. creatur triumphus colonie deducendæ, 55. memoratur ædilis, 40, 44. prætor, citeriorem Hispaniam sortitur, 35. capit Mundam, et Certinam, urbes, 47. vincit Celtiberos, eosque subigit, 48, 49. et 50. magnas et anno sequente in Hispania res gerit, 41, 3. egregium se pacis arbitrum et moderatorem præbet, *ibid.* Græchurim urbem condit, *ibid.* triumphat de Celtiberis, 11. creatur consul, 12. multis secundis præliis perdomat Sordos, 21. de Sardis triumphat, 26. rerum ab eo in Sardinia gestarum ergo tabula in æde Matris Matutæ posita, 33. creatur censor, 43, 16. ejus censuræ acta, *ibid.* et 17. contentiones cum tribuno plebis P. Rutilio, 18. ejus bona consecrantur a tribuno, *ibid.* ei et collegæ dies dicitur ad populum, *ibid.* collegam servat, jurando se ei comitem exsilii futurum, *ibid.* basilicam faciendam curat, quæ Sempronia dicta est, 44, 16. libertinos in unam tribum Esquilinam conjicit, 45, 15.
- Ti. Sempronius Longus**, consul, 21, 6. in Siciliam mittitur, 17. capit Melitam, 51. revocatur in Italiam, *ibid.* venit ad collegam, *ibid.* pugna adversus Annibalem cupidus, 58. educit copias, 54. vincitur, 55. et 56. alia pugna inter Sempronium et Annibalem, 59. prospere pugnatur cum Hannone Poeno, 23, 37.
- Ti. Sempronius Longus**, tribunus plebis, 31, 20. ædilis curulis, 32, 27. triumphus coloniis deducendis, 29. prætor, 33, 24. sortitur Sardiniam provinciam, 26. ei prorogatur imperium, 43. creatur consul, 34, 42. triumphus colonie deducendæ, 45. proficiscitur in Boios, et adversus eos pugnatur, 46. et 47. legatus consularis, 35, 5. frustra censuram petit, 39, 40.
- Ti. Sempronius Ti. F. Longus**, augur factus, 27, 6. decemvir, *ibid.* pestilentia moritur, 41, 26.
- Ti. Sempronius Longus** præest parti castrorum in oppugnatione Heraclæ, 36, 22.
- Ti. Sempronius Musca**, 45, 13.
- T. Sempronius Rutilus**, vitricus P. Æbutii, 39, 9. cupit pupillum initiari Bacchis, *ibid.*
- Semunciarium** fœnus factum ex unciario, 7, 27.
- Sena**, colonia, 27, 46.
- Senensis** populus vacationem obtinere non potest, 27, 38.
- Senaculum** in Capitolio, 41, 32.
- Senatores** centum, a Romulo creati, 1, 8. *vid.* Patres.
- Senatores** octoginta occiduntur in prælio ad Cannas, 22, 49.
- pecuniam sponte conferunt ad supplementum remigum, 26, 36.
- amplius quinque uno tempore abesse ab urbe Roma vetiti, 36, 3.
- edicto prætoris ex tota Italia Romanam vocantur, 43, 13.
- Senatores**, quibusque in senatu sententiam dicere licet, 23, 32, 36, 3.
- Senatus** nisi auctor fieret, ratum esse non poterat id, quod populus jussisset, 1, 17. postea in incertum comitorum eventum auctor fieri cœpit, *ibid.*
- Senatus** quænam par sint in regibus creandis, *vid.* 1, 17. et 18. 22, 32, 41.
- Senatus** a regibus de omnibus negotiis consultus, 1, 49.
- de bello indicendo consultus, 1, 33.
- decernit ut ad populum feratur de bello indicendo, 4, 58. 31, 5. *vid.* et 45, 21.
- provincias consulibus decernit, 10, 24. 28, 38. et 40. et *seqq.*
- de pace faciendâ consultus, 6, 26. 30, 42. et 43. 33, 24. 37, 55. 38, 10.
- decernit triumphum, 3, 26. 28, 9.
- negat, 10, 36. et 37. 26, 21. sine auctoritate senatus triumphatum, 3, 63. 10, 37.
- quædam negotia a se ad populum rejicit, 2, 27. 7, 20. 27, 8.
- legatis populorum regumque dat responsa, 6, 26. 7, 20. 30, 17.
- mittit legatos, 2, 15. 30, 26. 42, 19. et *alibi passim.*
- Senatus Romanus** tamquam regum consessus, 9, 17.
- Senatus princeps**, 27, 11.
- Senatus habitus** in Capitolio, 3, 21. 8, 5. 24, 10. 26, 1. 28, 38. 32, 8.
- in æde Bellonæ, 30, 21. 31, 47. 41, 10.
- in æde Apollinis, 34, 43. 39, 4. 42, 21.
- Senatusconsultum** factum, ut omnes Volapi urbem excederent, 2, 37.
- ut pontifex maximus tribunus plebis crearet, 3, 54.

- Senatusconsultum factum, ut decemviri magistratu se abdicent, 3, 54.
- Senatusconsultum relatum in tabulas, 4, 11.
- ut consularia comitia haberentur, 4, 25. *et* 36.
 - ut duo ex tribunis consularibus ad bellum proficiscerentur, unus res Romæ curaret, 45.
 - de cæde Postumii, 51.
 - de creandis tribunis militum, 55.
 - ut tribuni militares peditibus equitibusque gratias agerent, 5, 7.
 - ut tribuni militum se abdicarent magistratu, 17.
 - ut agri Veientani septena jugera dividerentur plebi, 30.
 - ut consules se abdicarent magistratu, 31.
 - de rebus ad religionem spectantibus, 50.
- Senatusconsulto revocati, qui Veios iverant, 6, 4.
- Senatusconsulto e carcere eductus M. Manlius, 18.
- Senatusconsultum, ne quis patricius in Capitolio habitaret, 6, 20.
- de induciis in centum annos Carthibis concedendis, 7, 20.
 - de Latinis, 8, 14.
 - de dicendo dictatore, 15. *et* 16.
 - de colonia Cales deducenda, 16.
 - de deducendis Interamnâ et Casinum coloniis, 9, 28.
 - ut privati nautas darent, 24, 11.
 - de coercendis superstitionibus et externis religionibus, Romæ exortis, 25, 1.
 - de ludis Apollini, reque divina faciunda, 12.
 - de Marcello et Siculis, 26, 32.
 - de Campanis, 34.
 - de provinciarum sortitione, 28, 45.
 - ut, quos ludos inter seditionem militarem vovisset Scipio, ex ea pecunia, quam ipse in ærarium intulisset, faceret, 38.
 - de coloniis, quæ milites dare abnuerant, 29, 15.
 - de bello adversus Nabin Lacedæmonium, 34, 22.
 - de coloniis deducendis, 53.
 - de rebus Asiæ, 37, 56.
 - in gratiam Ambraciensium, 38, 44.
 - de Bacchanalibus, 39, 18. *et* 19.
 - de exercitibus, 38.
 - quo sublata comitia prætoris creandi, 39.
 - in honorem Demetrii, 47.
 - de Latinis, 41, 13.
- Senatusconsultum de agris Ligustinis et Gallieis viritum dividendis, 42, 4.
- in gratiam Statiellatium, 29.
 - de bello in Persea, 80.
 - quo Cares Lycique jubentur esse liberi, 44, 15.
 - de Macedonibus et Illyriis, 48, 18.
- Senatusconsulti forma ultimæ necessitatis, 3, 4.
- Senatusconsulta in ædem Cereris ad ædiles plebis delata, 3, 55. ad ærarium, 39, 4.
- Senectius, tribunus, civitatis Nerviorum, Epit. 139.
- Senes Romani, urbe capta, exspectant domi mortem, 5, 41. trucidantur Gallis, *ibid.*
- Seniores coacti nomina dare, ut ager urbis custodiam, 5, 10. *vid. et* 6, 2. *et* 6.
- Seniorum cohortes factæ, 10, 21.
- Seniorum triginta principes, apud Carthaginienses sanctius consilium, 3, 16.
- Senones Galli clusium et Romanum veniunt, 5, 35. *vid.* Galli. Legionem Romanam circumveniunt, et delent, 10, 26.
- Sentinas ager, 10, 27. *et* 30.
- C. Sentius, Epit. 70.
- Sepinum in Samnio a L. Papirio, consule, expugnatur, 10, 44. *et* 45.
- Seppius Lesius summum Capuæ magistratum ultimus omnium Campanorum capit, 26, 6. *vid. et* 13.
- Septembribus idibus prætor maximus clavum pangere vetusta lege jussus, 7, 3.
- Septemdecim annos nati, qui non militarant, ærarii facti, 27, 11.
- Sepulcrum dirutum in ora Africae pro malo omine vitatur ab Annibale, 30, 5.
- Sepulcra diruta Athenis a Philippo, 3, 1, 24. super ea re Atheniensium querelæ, 30.
- Sequani, pop. Epit. 104.
- Sergia venefica, suo ipsa epoto medicamento, interit, 8, 18.
- C. Sergius, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. iterum, 11. tertium, 27.
- Cn. Sergius Plancus, prætor, 31, 4. sortitur jurisdictionem urbanam, 6. ei prorogatum imperium, 32, 1.
- L. Sergius, legatus, auream crateram donum Apollini Delphos fert, 5, 28.
- a Liparensium piratis exceptus, et dimissus, *ibid.*
- L. Sergius Fidenas, consul, 4, 17. tribunus militum consulari potestate, 25. iterum consul, 30. iterum tribunus militum consulari potestate, 35. tertium tribunus militum, 45.

- Fidenas**, tribunus militum, C. Servilius Casca, tribunus plebis, 25, 3.
legatus, 30, 26.
decemvir creatur, 3, 35.
Fidenas, tribunus militum i potestate, 4, 61. iterum, 6, astra adoriuntur Falisci, *ibid.* rincei ab hoste, quam vincere m, *ibid.* accusatur a tribunis 11. denis millibus aeris gravis natur, 12.
tribunus militum, 29, 6. leminii post gravissima torsecatur, et insepultus projici-
Silus, praetor, 32, 27. sortitur nonem urbanam, 28. *vid. et* 3, 21. *et* 24.
Silus, legatus Aemilii consu-40.
ius, Epit. 90. 96.
castellum, occupat Philippus,
Albanis principibus in colle-
atrum lecti, 1, 30.
us Priscus (alii Structo cog-
tradunt) dictator, 4, 21.
us, consul, 2, 49.
tribunus militum consulari
te, contendens cum collegis
aret, 4, 45.
us triumvir coloniae Placentiam
ndae, 21, 26. a Gallis compre-
re, *ibid.* a filio consuli sextum
m post annum liberatus, Ro-
vertitur, 30, 19.
us, legatus, frumento in Etru-
nto instruit arcem Tarentinam,
pontifex, 27, 6. aedilis plebis,
gister equitum et aedilis curu-
vid. et 86. praetor creatus, sor-
icilliam, 28, 10. *vid. et* 46. con-
39. 30, 1. patrem, ex servitute
um, Romam reducit, 19. dic-
39. decemvir agris dividundis,
pontifex maximus, 39, 46. pi-
irae Deum conquirit, 40, 37.
r, 42. *Ad eundem referri pos-*
us de C. Servilio habet Livius,
34, 58.
ius Ahala, magister equitum,
cat Maelium, 4, 13. *et* 14. ejus
defendit dictator Cincinnatus,
atur consul, 30.
lius Ahala tribunus militum
ari potestate creatur, 4, 56.
er equitum, 57. iterum tribu-
nium consulari potestate, 57.
n, 5, 8. senatui obtemperans,
collegas ante diem abdicare se
tratu, 9.
ius Ahala, magister equitum 6, 2.
C. Servilius Casca, tribunus plebis, 25, 3.
Cn. Servilius Caeppio, pontifex, 25, 2.
aedilis curulis, 28, 10. creatus praetor,
sortitur jurisdictionem urbanam, 38.
vid. et 46. consul, 29, 38. sortitur
Etruriam, 30, 1. inde Romam redit
cum patre C. Servilio et C. Lutatio
patruo, ex servitute receptis, 19. An-
nibalem persequens, in Siciliam tran-
sit, 24. revocatur a dictatore ad id ip-
sum creato, *ibid.* legatus in Graeciam
mittitur, 35, 28.
Cn. Servilius Caeppio, pontifex, pesti-
lencia moritur, 41, 26.
Cn. Servilius Caeppio, aedilis curulis, 40,
59. praetor, sortitur Hispaniam ulte-
riorem, 41, 26. legatus ad res repeten-
das in Macedoniam missus, redit, 42,
25. creatur consul, 43, 13.
Cn. Servilius Geminus, consul, 21, 57.
22, 1. Sardiniae et Corsicae oram cir-
cumvectus, Menigem insulam vastat,
31. Fabii artibus bellum gerit, 32. in
consilio assentitur Paulo adversus
Varronem, 48. occiditur ad Cannas, 49.
L. Servilius Structus, tribunus militum
consulari potestate, 4, 47.
M. Servilius Geminus, augur, 26, 23.
aedilis curulis, 29, 38. magister equi-
tum, 30, 24. consul, 26. *et* 27. ei
prorogatum imperium, 41. decemvir
agris dividundis, 31, 4. triumvir co-
loniis deducendis, 32, 29. *et* 34, 45.
pro triumpho Pauli Aemiliorationem
ad populum habet, 45, 36. *et segg.*
nudat corpus, et cicatrices vulnorum
ostentat, 39.
M. Servilius, tribunus militum, 40, 27.
M. Servilius pontifex legitur, 43, 13.
P. Servilius, consul, 2, 21. ejus popu-
lare edictum, 24. nec plebi nec Patri-
bis gratus, abijt magistratu, 27.
P. Servilius, consul, 3, 6. moritur, 7.
P. Servilius, decemvir agris dividundis,
31, 4.
Q. Servilius per Patres clientesque Pa-
trum consul creatur, 2, 64. iterum
consul, in Aequos mittitur, 3, 2.
Q. Servilius, quaestor, diem M. Volacio
dicit, 3, 24.
Q. Servilius Priscus, dictator, 4, 21. fun-
dit Etruscos, et Fidenas capit, 22.
appellat tribunos, ut cogant consules
dicere dictatorem, 26. cognoscit de
rebellione Fidenatum, 30. filium tri-
bunum militum jubet collegis belli
gerendi curam concedere, et urbi
praesse, 45. ex senatusconsulto dic-
tator dicitur, 46. vincit Aequos, 47.
Q. Servilius Fidenas, tribunus militum
consulari potestate, 5, 8. iterum, 14.
interrex, 17. tribunus militum ter-

- tium, 24. quartum, 36. quintum, 6, 4. sextum, 6.
- Q. Servilius, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. iterum, 31. tertium, 36.
- Q. Servilius Ahala, consul, 7, 1. secundum, 4. dicit consensu patriciorum Ap. Claudium dictatorem, 6. creatur dictator, 11. ex auctoritate Patrum ludos magnos voret, *ibid.* ejus res gestæ, *ibid.* abdicat se dictatura, *ibid.* interrex creatur, 17.
- Q. Servilius, magister equitum, 7, 22. consul, 38.
- Sp. Servilius consul, cædit Veientes, 2, 51. mox pulsus ab iis, interventu collegæ serratur, *ibid.* reus factus ad populum, periculum audacia discutit, 52.
- Sp. Servilius Priscus, censor, 6, 31. tribunus militum consulari potestate, 38.
- Servius Tullius, 1, 18. captiva Corniculana natus, 1, 39. et 4, 3. ei caput in multorum conspectu arsit, 1, 39. de ejus natalibus variæ sententiæ, *ibid.* Servius fuit maximo honore apud regem et Patres, *ibid.* curam rerum cepisset, 41. a senatu jubetur regnare, *ibid.* filias Tarquiniis collocat, 42. Veientibus bellum infert, *ibid.* instituit censum, *ibid.* condit lustrum, 44. interficitur, 48. ejus laudes, *ibid.* commentarii, 60.
- Servus conjurationis index, *vid.* Vindicius.
- Servi vindicta liberati, in civitatem accepti videbantur, 2, 5.
- Servi Capitolium occupant, 3, 15. dant penas, 18.
- Servorum alia conjuratio, 4, 45.
- Servi publici, 9, 29.
- Servorum tyrannica dominatio Volsiniis, *vid.* Volsinii.
- Servus, interfecti domini ultor, occidit Asdrubalem, 21, 2. ejus in tormentis constantia, *ibid.*
- Servi quinque et viginti in crucem acti, quod in campo Martio conjurassent, 22, 33.
- Servi in militiam allecti Romæ, 22, 57. eorum octo millia armantur, *ibid.* *vid.* Volones.
- Servi vocati ad Pileum, 24, 32.
- Servus indicat auctores incendii, pluribus simul locis circa forum orti, 26, 27.
- Servi, indices conjurationis, 32, 26. iis vicina quina millia aris, et libertas data, *ibid.*
- Servorum conjuratio in Etruria, 33, 36. vincuntur a M'. Acilio, prætore, *ibid.* principes conjurationis adfiguntur crucibus, *ibid.*
- Servorum magnus motus in Apulia, 39, 29.
- Servitius Achæorum fugitivis receptaculum Macedonia, 41, 28.
- Sescenaris bos, 41, 19.
- P. Sestius Capitolinus, consul, 3, 32. decemvir legibus scribendis, 33.
- P. Sestius, patriciæ gentis vir, a C. Julio decemviro ad populum accusatus, 3, 33.
- P. Sestius, quæstor, 4, 50.
- Sestos, Hellesponti urbs, 32, 33. deditur Romanis, 37, 9.
- Setia, colonia, 6, 30. 26, 8. 29, 14. eam depopulantur Privernates, 7, 42. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de ea re senatusconsultum, 29, 15. Setiæ magnus tumultus servorum opprimitur, 32, 26. ibidem Carthaginensium obsides custoditi, *ibid.*
- Setini nunciant defectionem Privernatium, 8, 1.
- Seuthes, Cotyis pater, regis Odrysarum, 42, 51.
- Sextantes, 2, 33.
- Sextarii vini, honoris ergo, militibus qui Decium secuti fuerant, a legionibus collati, 7, 37.
- Sextiles kalendæ olim anni principium, 8, 6.
- Sextiles kalendæ duplici clade insignem, 6, 1.
- Sextiles idus, 41, 20.
- nonæ, *ibid.*
- C. Sextilius plebeius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- M. Sextilius Fregellanus respondet pro duodeviginti coloniis, milites ex formula paratos esse, 27, 10.
- L. Sextius, tribunus plebis, rogationem fert, qua Volas coloni mitterentur, 4, 49.
- L. Sextius tribunus plebis promulgat leges de ære alieno, de modo agrorum, et de consulatu plebeio, 6, 35. refectus tribunus plebis, non patitur creari curules magistratus, *ibid.* octavarum tribunus plebis, 36. continuari sibi tribunatum recusat, 39. decimum tribunus refectus, 42. primus de plebe consul factus, *ibid.* et 7, 1.
- M. Sextius Sabinus, ex ædilitate plebeia prætor, 30, 26. sortitur Galliam, 27.
- Sibaris, urbs, 36, 39.
- Sibylla, 1, 7.
- Sibyllæ carmina de termino fatali imperii Romani, 38, 45.
- Sibyllini libri aditi, 3, 10. 5, 13. 7, 27. 21, 62. 22, 1. 9, 10. 36. et 57. 29, 10. 36, 37. 41, 26. *vid.* Libri.
- Siccitas ingens in urbe et agro Romano, 4, 30. 40, 29.

- , vir fortissimus, fraude de-
rum interfectus, 3, 33.
1. in Siciliam venit Æneas,
Sicilia frumentum emptum
caritatem annonæ, 2, 34. in
exercitum quando primum
int Carthaginienses, 4, 29. a
Siciliæ missam suspicatur
classis Græcorum, quæ mare
in infestum habebat, 7, 25.
- eritur a Pœnis, 36, 40. Siciliæ
ponit Scipio, 29, 1. Siciliæ ca-
ob motus serviles, *vid.* Servi,
i.
- res a M. Marcello compositæ,
eorum querelæ de Marcello,
eorum oratio in senatu, 30.
ondet Marcellus, 31. de ea re
consultum, 32. Siculi legati
celli genua se projiciunt, 33.
retum, 1, 2.
curi percussus, 23, 37.
mons, 45, 12.
- s, auctor secessionis in sacrum
2, 32. inter primos tribunos
33. *vid.* et 3, 54.
- is, tribunus plebis, 2, 58. diem
p. Claudio, 61.
- is, tribunus plebis post seces-
in Aventinum, 3, 54.
- as, legatus a senatu missus,
ius ædilis, petit præturam, 39,
anno sequente prætor, et sor-
ardiniam, 45.
- ius, triumphator colonie Lucan-
de, 41, 17.
- ius, prætor, 42, 9. in Apuliam
ir ad colligendas locustas, 10.
- is, Macedoniam provinciam, pro-
in annum imperio, 27. paluda-
ficiscitur ex urbe, *ibid.*
- us, tribunus plebis, 6, 6.
- us, consul, 2, 40.
- us, lator rogationis de migrando
5, 24.
- urbs, 27, 31. 35, 25. Sicyone
aorum aliorumque populorum
datum Achæorum concilium,
ager, 33, 15.
- pidum, 35, 13. 37, 23.
- populi, 35, 48.
- a Samnitibus bello lacessiti,
sibi parant Campanos, 7, 29.
- ab iisdem impugnati, deditio-
facere volunt ad Romanos; a
s repudiati, dedunt se Latinis,
et 2. Sidicinos inter et Aurun-
ellum, 16. vincuntur Sidicini a
nis, 16. et 17.
- Sidicinus ager, 10, 14. 26, 9.
- Sidonii, populi, 35, 48.
- Sidus Vergiliarum, 21, 35.
- Sigeum, 44, 28.
- Signatum argentum, *vid.* Argentum.
- Signia, colonia, 1, 56. 2, 21. 8, 3. 32, 2.
- Signini Romanis fidi, 27, 10.
- Signifer omni vi moliens signum convel-
lere nequit, 22, 3.
- Signiferum manu arreptum secum in
hostem rapit Camillus, 6, 8.
- Signum emissum in hostium aciem, 6,
8. 34, 46. *vid.* Vexillum.
- secundi Hastati, ademptum signi-
fero, a Q. Navio in hostes inlatum,
26, 5.
- Signa militaria ex ærario deprompta, 4,
22. 7, 23.
- Signa capta in prælio, 9, 44. 10, 14. et
alibi sæpius. ante Signa et post Signa
strages facta, 8, 11.
- Signum pugne datum, 6, 8.
- propositum, 22, 45.
- Signum receptui datum, 6, 8.
- Signum secundæ vigiliæ, 7, 36.
- Signa his canunt, ubi duo sunt consules,
27, 47.
- Signum datum, id est, Jussus imperato-
ris per totum exercitum perlatus, 5,
36, 21, 14.
- Signum Jovis Imperatoris, Præneste de-
vectum, T. Quintius dictator in Ca-
pitoliolum infert, 6, 29.
- Junonis a matronis dedicatum in
Aventino, 21, 62.
- Martis, 22, 1.
- Signa ænea Deorum facta ex argente
multaticio, 27, 6.
- tria ad Cereris data, 36.
- duo cupressæ in ædem Junonis Re-
ginæ inlata, 37.
- ænea quinque ex multaticio ar-
gento in ærario posita, 31, 50.
- tria Cereri, Libero, Liberæque po-
sita, 33, 25.
- ænea in Capitolio dejecta, et in circo
maximo cum columnis eversa, 40, 2.
- Signa tabulasque, quibus abundabant
Syracusæ, Marcellus Romam devehit,
atque inde primum initium mirandi
Græcarum artium opera factum, 25,
40. *vid.* et 26, 30. et 31. et 34, 3.
- Signa tabulasque Tarentinis relinquit
Fabius, 27, 16.
- Signa, tabulæ priscae artis, ornamenta-
que ejus generis plura Eretriæ reperta,
32, 16.
- Sigovesus, filius sororis Ambigati, Cel-
tarum Regis, 5, 34. in Hercynios val-
tus sorte missus, *ibid.*
- Silana, oppidum, 36, 13.
- M. Silanus, *vid.* Junius.

- Silenus, auctor Græcus, 26, 49.
 Q. Silius, primus quaestor plebeius, 4, 54.
 Silo Pompædus, dux Marsorum, Epit. 76.
 Silpia, urbs, 28, 12.
 Silva, *vide* Sylva.
 Silvanus, *vide* Sylvanus.
 Silvius, *vide* Sylvius.
 Similæ lucus, 39, 12.
 Simulacra Junonis Reginae cupressæ circumlata, 27, 37.
 Simulacra infantum, conditorum urbis, sub uberibus lupæ, ad Ficum Ruminalem posita, 10, 23.
 Simulacra luporum, 29, 1.
 Simulacrum Herculis in Capitolio positum, dedicatumque, 9, 44.
 Simulacrum pugnae terrestres et navalis editum a Scipione, 29, 22.
 Sindensis ager, 38, 15.
 Sinope urbs, postea Sinuessa, 10, 21.
 Sinope, urbs Pontica, 38, 18.
 Sinopensis clades, 40, 2.
 Sintii, 42, 51.
 Sintice, regio, 44, 46.
 Sintice Heraclea, 42, 51. 45, 29.
 Sinuessa, urbs, 8, 11. colonia, 10, 21. 22, 14.
 Sinuessæ coloniarum negatur vacatio, 27, 38. 36, 3.
 Sinuessanæ aquæ, 22, 13.
 Sinus Adriaticus, 10, 2.
 — Ænianum, 28, 5.
 — Ambracius, 32, 14. 38, 4.
 — Baryleticus, 37, 17.
 — Corinthiacus, 26, 19. 26. 28, 7. 38, 7.
 — Demetriacus, 28, 5.
 — Euboicus, 31, 47.
 — Gallicus, 26, 19. 30, 19. 34, 8.
 — Maliacus, 27, 30. 31, 46. 35, 37. 36, 11. *et* 14.
 — Pamphylius, 37, 23.
 — Telmessicus, 37, 16.
 — Thesprotius, 8, 24.
 Sipontum, urbs capta ab Alexandro Epiroensi, 8, 24.
 Sipontum colonia civium Romanorum deducta, 34, 45. 39, 23.
 Sipyrius, 36, 43. 37, 11.
 Sipyrrhicus Ætolus, 31, 46.
 Siræ, oppidum terræ Odontanticæ, 45, 4.
 Sitella ad sortiendum, 25, 3. *vid. et* 41, 22.
 Smyrna, urbs, 37, 35. usurpat libertatem, 33, 38. obsidetur ab Antiochi copiis, *ibid. vid. et* 35, 42.
 Smyrnæi, 37, 16. laudati a senatu Romano, 54. donantur agro, 38, 39.
 Socii Romanorum, sine duce aut exercitu Romano, propriis viribus bellum gerere non sistantur, 2, 53. 8, 4.
 Sociis Romanorum in bello Annibalis constat fides, quia justo et moderato regebantur imperio, 22, 13.
 Sociorum defectio, Sociale bellum, *vid. Italici*.
 Socii navales, 21, 49. ex libertino ordine, 42, 27.
 Sol ruber per totum diem, *vid. Prodigium*.
 Solis collapsa, 37, 4.
 Soli eram consecrat Philippus in montem, 40, 22.
 Sollemne Pani Lycoo ab Evandro institutum, 1, 5.
 — Fidei a Numa, 1, 21.
 Soll, Ciliciæ urbs, 33, 20. 37, 56.
 Soliferrea, tela bellica, 34, 14.
 Solistimum tripudium, 10, 40.
 Solon, præfectus Pydnæ, 44, 45.
 Solonis leges a legatis Romanorum descriptæ, 3, 31.
 Solonius ager, 8, 12. in eum excursionem faciunt Antiates, *ibid.*
 Solovettius, dux Gallorum, 45, 34.
 Solstitium, 44, 36.
 Solstitialis orbis, 1, 19.
 Solstitiale tempus, 35, 49.
 Somnium T. Atinii, 2, 36. Annibalis, 21, 22.
 Sopater Syracusis prætor creatur, 24, 33. ejus oratio de Andræmodori et Themisti cæde, 25.
 Sopater, dux Philippi regis, secum quatuor millia militum in Africam trajicit, 30, 26. eum captum a Romanis sibi restitui petunt legati Philippi, 42.
 Sopater Arcanum, præfectus Chalcidis, interficitur, 31, 23.
 Sopater, dux Persei, proelio interficitur a Romanis, 42, 66.
 Sophonisba, uxor Syphacis, filia Asdrubalis, 30, 12. ejus ad Masinissam oratio, *ibid.* nubit Masinissæ, *ibid.* venenum, sibi a Masinissa misum, haurit intrepide, 15.
 Sora, oppidum, capitur a Romanis, 7, 28. interfectis Romanorum colonis, deficit ad Samnites, 9, 23. obsidetur a Romanis, 24. capitur, *ibid.* expugnatur a Samnitibus, 43. recipitur, 44.
 Soram coloniam quatuor millia hominum missa, 10, 1.
 de Sora, quod milites pecuniamque Romanis negarat, senatusconsultum, 29, 15.
 Soranus ager, 10, 14. *et* 33.
 Sordidati rei et eorum cognati esse solent, 6, 20. *vid. et* 27, 34.
 Sororum tigillum, 1, 26.
 Sors in sitellam posita, 41, 22.
 Sortes Cære extenuatæ, 21, 62. 22, 1. *vid. et* Prodigium.
 — oraculi Pythici, 5, 15.
 — Dodonæi Jovis, 8, 24.

- Naus*, 34, 30.
s et Theodotus, interfecto Hierony-
 io, regis equis Syracusas conten-
 unt, 24, 21. eos adloquitur Andra-
 odoros, 22. Sosis, unus ex interfec-
 tibus tyranni, mittitur a Marcello
 i Philodamum, praefectum arcis Eu-
 rali, 25, 25.
s, faber aerarius, Syracusas Marcello
 adit, 26, 21. *et* 30. cum corona au-
 sa praecedit in triumpho Marcelli,
 ; donatus civitate Romana, accipit
 ainquaginta jugera in agro Syracu-
 sano, 26, 21.
theus Magnes, legatus Philippi, 23,
 9.
pita Juno, *vid.* Juno.
rous, minister ex regis Alexandri
 ipirensis pueris, 8, 24.
dones, regum, 35, 15.
rta, *vid.* Lacedaemon. oppugnatur
 orona a T. Quintio, 34, 3—40.
irta quondam sine muro, 34, 38. 39,
 17. tyranni addiderant murum, 34,
 18. Spartae muri diruti, 38, 34.
irtana disciplina dura et horrida, 38,
 17.
arti ad rem nauticam usus, 22, 20.
artacus, bellum excitat, Epit. 95. ipse
 cum milibus sexaginta cadit a M.
 Crasso, 97.
arus, agreste telum, 34, 15.
*ectacula sibi Patres equitesque fa-
 ciunt*, alta duodenos pedes: fori ap-
 pellabantur, 1, 35.
*pectrum per quietem utrique consuli
 visum*, 8, 6.
pecula in Tisaeo monte, 28, 5.
peculator Pœnus, Romae deprehensus,
 praecis manibus dimissus, 22, 33.
 — convivi male exceptus, 40, 7.
peculator, contemplatus regum agmen
 e specula, properat Athenas, 31, 24.
peculatores, 9, 28.
peculatores Annibalis, excepti a custo-
 dibus Romanis, jubentur a Scipione
 visere omnia, 30, 29. dimittuntur a
 Scipione, *ibid.*
pecus in foro Romano, *vid.* Vorago.
pei templum, 2, 51. 24, 47. reficitur,
 25, 7.
pei aedes ad Tiberim, 40, 51.
pei aedes fulmine icta, *vid.* Prodigium.
pelaeum, prope Pellam locus, 45, 33.
pelunca in Umbria, in qua ad duo mil-
 lia armorum absunta fumo et va-
 pore, 10, 1.
perchiae, 32, 13.
perchius, amnis, 36, 14. 37, 4.
perce metentibus viae cruentae, *vid.*
 Prodigium.
pinther, *vid.* P. Cornelius Lentulus.
- Spoletium colonia deducta, 20, 2.
 Spoletum frustra tentat Annibal, 22. 9.
de Spoletio *vid.* *et* 24, 10. 45, 43.
 Spoletani a Romanis laudati, 27, 10.
 Spolia opinia Jovi Feretrio a Romulo
 lata, 1, 10. in aede Jovis Feretrii, pro-
 pe Romuli spolia, ab A. Cornelio Cosso
 dono fixa, 4, 20. *et* 32. a Marcello,
 post Romulum et Cossum tertio et
 ultimo, 20, 56.
 Spolia equestria, 8, 7.
 Spolia caesorum hostium lecta, 5, 36. *et*
 39. 27, 42.
 Spolia hostium Vulcano cremata, 1,
 37.
 — dicata Marti, Minervae, Lucae
 Matri, et succensa, 45, 33. *vid.* *et* 8, 1.
 — Jovi Victori vota, 10, 29.
 Spolia vetera hostium templis portici-
 busque detracta armando militi, 22,
 57. 23, 14.
 Spoliorum simulacra, ex mille pondo ar-
 genti facta, Delphos mittuntur, 28,
 45. *vid.* Praeda.
 Spongia pectori tegumentum, 9, 40.
 Sponsionis foederisque discrimen, 9, 5.
 Stagnum effusum Mincio amni, cruen-
 tum visum, *vid.* Prodigium.
 Staius Minacius, dux Samnitium, 10, 20.
 cum captum ad consulem Romanum
 rapiunt, *ibid.*
 Stans cibum potumque capere jussu
 miles ignominiae caussa, 24, 16.
 Statarius miles, 9, 19.
 Statianus, *vid.* Oppius.
 Statiellas ager, 42, 7.
 Statiellates Ligures vincuntur a Roma-
 nis, 42, 7. venduntur a consule, sed a
 senatu jubentur redimi, 8. caduntur
 iterum ab M. Popillio, 21. de iis roga-
 tio, *ibid.* in eorum gratiam senatuscon-
 sultum, 22.
 Marius Statilius, *vid.* Marius.
 Stationum ratio mutata a Paulo Aemilio,
 44, 33.
 Statius Trebius pollicetur se traditurum
 Compsam Annibali, 23, 1.
 Statius Gellius, imperator Samnitium,
 in praelio capitur a Romanis, 9, 44.
 Statius Metius, praefectus praesidii Casi-
 lini, 24, 19.
 T. Statius, tribunus plebis, diem dicit
 Sp. Servilio, 2, 52.
 Stator Jupiter, *vid.* Jupiter.
 Statorius ad Syphacem, Numidarum re-
 gem, a Scipionibus mittitur legatus,
 24, 48. ex juventute regi pedites con-
 scriptionem, et ad morem Romanorum or-
 dinat et instruit, *ibid.* *vid.* *et* 86, 28.
 Statua Accio Navio Romae posita, 1, 86.
 — Antiochi in Minervae Itoniae templo,
 36, 20.

- Statua Camilli et Mæni, consulum, in foro, 8, 13.
 — Clœliæ in Sacra via, 2, 13.
 — Horatii Coclitis in Comitio, 2, 10.
 — Manicii, Prænestinorum præfecti, loricata, 23, 19.
 — Martii, consulis, in foro ante templum Castoris, 9, 43.
 — Philippi, regis Macedonum, 31, 23. *et* 44.
 — Ptolemæi, 23, 10.
 Statua aurata omnium in Italia prima Glabroni posita, 40, 34.
 Statuæ publicæ in Rostris positæ legatis Romanis, a Fidenatibus occisis, 4, 17.
 Statuæ tres in monumento Scipionum, 38, 56.
 Stellates campi, 9, 44. 10, 31. *vid. et* 22, 13.
 Stellatina tribus nova, 6, 5.
 Stena Græcis, fauces Latinis, 32, 5.
 Stenius Ninnius Celer, hospes Annibalis Capuæ, 23, 8.
 C. Stertinus creatur prætor, et sortitur Sardiniam, 38, 35.
 L. Stertinus, proconsul, in Hispaniam mittitur, 31, 50. rediens quinquaginta millia pondo argenti in ærarium fert, et de manubiis duos fornices facit, 33, 27. legatus, 35.
 L. Stertinus, quæstor, cum muneribus mittitur ad Misagenem, Masinissæ filium, 45, 14.
 Stimon, oppidum, 32, 14.
 Stipendium de publico quando miles primum acceperit, 4, 59.
 — quando eques, 5, 7.
 Stipendium annuum, et trium mensium frumentum accipit exercitus Romanus a Samnitibus, mercedem induciarum, 8, 2.
 Stipendium impositum Carthaginensibus, 21, 1.
 Stobi Pæoniæ, 33, 19. 45, 29. Stobos exercitum indicit Philippus, 40, 21. haud procul Stobis, novam urbem Persæida condit Philippus, 39, 59.
 Stœni, pop. Epit. 62.
 Stragulæ vestis pretiosæ usus quando primum Romæ cœperit, 39, 6.
 Strategema Annibalis, 21, 27. 22, 16. *et* 17.
 — Gallorum, 23, 24.
 — Philemeni proditoris, 25, 9.
 — Polyxenidæ, 37, 28.
 — M. Porcii Catonis, consulis, 34, 12. *et* 13.
 — T. Quintii, consulis, 2, 64.
 — C. Sulpicii, Dictatoris, 7, 14.
 — Stratii, 43, 24.
 Stratius, medicus, speculaturus, quæ ab Attalo agerentur, ab Eumene mittitur Romam, 45, 19. sapientibus monitis pravæ Attali spes castigat, *ibid.*
 Strato M. Brutum rogatus occidit, Epit. 124.
 Stratonicea, urbs Cariz, 33, 18. datur Rhodiis, 30.
 Stratonicensis ager, 33, 18.
 Stratonidas Thebis perfugit Tanagrum, 33, 28.
 Stratus, urbs Ætoliz, 36, 11. 38, 4. 43, 33.
 Strymo, fluvius, 44, 44. *et* 45. 45, 29.
 Stupra in Bacchanalibus per vim inlata, adhibito cymbalorum et tympanorum pulsu, ne vox quiritantis exaudiri possit, 39, 10.
 Stupra virorum inter sese plura, quam feminarum, 39, 13.
 Stupri damnatæ matronæ mulctantur pecunia. *vid. Matrona.*
 Stympalia terra, 38, 14.
 Stympalis, 45, 30.
 Subota, insula, interjecta Eleæ et Atho, 44, 28.
 Subura, regio urbis Romæ, 3, 13.
 Subcenturio Romanus vincit Latinum centurionem, 8, 8.
 Sucro, oppidum, 28, 24.
 Sudertanum forum, 26, 23.
 Sudibus, et saxis, et omni genere telorum summoventur a vallo hostium Romani, 34, 15.
 Suessa Pometia, urbs Volscorum, 1, 41. vi capitur a Tarquinio Superbo, 33. *vid. Pometia.*
 Suessa Aurunca, 8, 15. eo colonia deducta, 9, 28. negat consuli milites et pecuniam, 27, 9. de hac re senatus consultum, 29, 15.
 Suessetani, Hispaniæ populus, 25, 34. deficient ad Romanos, 34, 20. iis opem ferunt in expugnando Lacetanorum oppido, *ibid.* in Suessetanis A. Terentius oppidum Corbionem expugnat, 39, 42.
 Suessetanum agrum depopulatur Mardonius, 28, 24.
 Suessiones, Epit. 104.
 Suessula, urbs, 7, 37. 23, 14. 17. *et* 28. 24, 46. 25, 7. *et* 22. 26, 9. 28, 9.
 Suessulanis civitas sine suffragio data, 8, 14.
 Suffetes, summus apud Pœnos magistratus, 28, 37. 30, 7. 34, 61.
 Suffragia quomodo Romæ lata, 1, 43. *vid. et* 10, 13. *et* 21. 24, 7. *et* 9. 25, 3. 40, 51.
 Suffragii lationem impertiri, populi erat, non senatus, 38, 36.
 Suffragii latio per censors adimi non potest injussu populi, 45, 15.
 Suggestum in foro Romano adornatum rostris navium Antiatum, 8, 14.

um, mons Liguriae, 39, 2. 40.

Athenas expugnat, Epit. 81. De Epit. 82. 83. &c. crudelitas in Campo Martio sepelitur, 90. pidum, 26, 11.

gravis femina, socrus consulis ii, 39, 11. 12. et 13.

us, legatus, qui idem videtur C. Sulpicius Peticus, de quo incidit Hernicos, 7, 7.

us praetor creatur, et sortitur i, 26, 41.

us, tribunus plebis, 43, 16.

us Camerinus censor creatur, bditur Hernicos, *ibid.*

us Galba, pontifex, 30, 39. mo- 2, 7.

us Galba, creatur praetor, 42, datur jurisdictionem urbanam,

us Gallus, nominatur patronus anis, 43, 2. creatur praetor, 13.

n habet, 16. sortitur iurisdic- urbanam, *ibid.* ab eo et collega

dio consul accipit legiones, 17.

illus, tribunus militum secun- onis, praedicat eclipsin Lunae, praestat castris Æmilii Paulli, creatur consul, 44.

us Longus, consul, 8, 15. ite- 7. tertium, 9, 24. Samnites

27.

us Peticus, consul, 7, 2. *vid.* icus, legatus. Iterum consul,

exercitum in Hernicos, et Fe- m urbem capit, *ibid.* dictator

12. trahit bellum, aegre id fe- militibus, *ibid.* Sex. Tullii ad

stio, 13. ejus strategema, 14. kallos, et triumphat, 15. auri

icia spoliis magnum pondus, iadrato septum, in Capitolio

ibid. creatur interrex et ter- cius, 17. et 18. quartum, 19.

interrex, et quintum consul, 22. us, tribunus militum, 40, 27.

us, interrex, 10, 11.

ius, Galba, Servii filius, qui antea curulem magistratum

t, consul creatur, 25, 41. ma- im init, 26, 1. Apuliam pro-

1 obtinet, 22. in Macedoniam r, *ibid.* ei imperium proroga-

8. etiam anno sequenti, 27, 7. iterum anno sequenti, 22. ejus

tae, 31. 32. et 33. ejus res gestae sequenti, 28, 5—7. ei succedit P.

mius, 29, 12. creatur dictator, iterum consul, 31, 4. de bello

1 Philippum refert ad senatum, svenit Macedonia provincia, 6.

rogationem promulgat de bello Mace-

donico, *ibid.* ejus oratio, 7. consulit

feciales de bello, Philippo regi indi- cendo, 8. ei permissum, ut de exerci-

tu, quem P. Scipio ex Africa deportas- set, voluntarios, quos posset, duceret;

ibid. paludatus cum lictoribus profi- ciscitur in Macedoniam, 14. circa

Apolloniam hibernat, 22. *vid.* et 27. ejus res gestae, 33—40. legatus addi-

tur T. Quintio, 32, 28. legatus in decem ad res Macedoniae et Graeciae

componendas, 33, 24. legatus mittitur ad Antiochum, 34, 59. venit ad Eu-

menem, 35, 13. et 14. ejus cum Mini- one colloquium, 16.

P. Sulpicius Saverrio consul creatur, 9, 45. ob res bene adversus Æquos ges-

tas triumphat, *ibid.* censor, 10, 9.

Q. Sulpicius, legatus dictatoris A. Pos- tumii, 4, 27.

Q. Sulpicius Camerinus, tribunus mili- tum consulari potestate, 5, 8. iterum, 14.

Q. Sulpicius Longus, tribunus militum consulari potestate, 5, 86. et 47. pa-

ciscitur cum Brenno, 48.

Ser. Sulpicius, consul, nihil dignum me- moria agit, 2, 19.

Ser. Sulpicius, curio maximus, moritur, 3, 7.

Ser. Sulpicius, consul, 3, 10. legatus mittitur Athenas legum causa, 31.

decemvir, 33. legatus ad exercitum, qui Aventinum insederat, 50. legatus

praestat equitibus, 70.

Ser. Sulpicius Camerinus consul creatur, 5, 29. tribunus militum consulari po-

testate, 32. adversus Salpinates profi- ciscitur, *ibid.* creatur interrex, 6, 5.

Ser. Sulpicius Camerinus, consul, 7, 28.

Ser. Sulpicius Galba, aedilis curulis, 27, 21. ad Attalum legatus mittitur, 29,

11. pontifex, 30, 26. moritur, 32, 7.

Ser. Sulpicius Galba, aedilis curulis, 38, 35. praetor, sortitur jurisdictionem ur-

banam, 42. et 39, 5. candidatus con- sulatus, 32. idem videtur esse, qui

proxime sequitur.

Ser. Sulpicius Galba, tribunus militum secundae legionis, adversatur Æmilii

Paulli triumpho, 45, 35. et 36.

Ser. Sulpicius Rufus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4. iterum, 18.

tertium, 21.

Ser. Sulpicius, tribunus militum consu- lari potestate, 6, 22. iterum, 32. reci-

pit Tusculum, 33. duxerat majorem M. Fabii Ambusti filiam, 34. tribunus

militum consulari potestate tertium, 36. quartum, 38.

Sunium, 28, 8. 31, 22. Attiae terrae pre- montorium, 32, 17.

Suovetaurilia, 1, 44. 8, 10.
 Superbus cur dictus Tarquinius, 1, 49.
 Superstitio externa repressa, 4, 30. *vid.*
 Religio.
 Supplicare coronati, et lauream in
 manu tenentes, jubentur omnes du-
 odecim annis majores, 40, 37.
 Supplicationes ad omnia delubra, 3, 7.
 — duorum consulum nomine in unum
 diem, 63.
 — in quadriduum, 5, 23.
 — ob rem bene gestam adversus Sam-
 nites, 10, 21.
 — in biduum, prodigiorum averrun-
 eandorum causa, 93.
 Supplicatio per unum diem Æsculapio
 habita, 10, 47.
 — belli Carthaginensis causa, 21,
 17. 22, 10.
 — per triduum ad omnia pulvinaria,
 92, 1.
 — Fortunæ in Alcido, 31, 62. ad æ-
 dem Herculis, *ibid.*
 Supplicationes omnibus Diis, quorum
 pulvinaria Romæ sunt, indietæ, 24,
 10.
 — ad omnia delubra, 24, 11.
 — ad omnia pulvinaria, 27, 4. *et* 11.
 vid. et 25, 7.
 — in unum diem, 27, 7. *et* 37.
 — per compita, tota urbe, 27, 23.
 — in triduum celebratæ a viris femi-
 niæque, 27, 51.
 — in quadriduum, 29, 14. 30, 1. *et* 17.
 — per quinque dies, 30, 21.
 — in triduum ob victum Annibalem,
 30, 40.
 — ob bellum Philippo decretum, 31,
 8. *et* 9.
 — ob victoriam de Gallis reportatam,
 31, 22.
 — ob prodigium, 32, 1. *et* 9. 35, 21.
 — ob res bene gestas in Gallia in qua-
 triduum, 32, 31.
 — ob res in Thessalia bene gestas in
 diebus quinque, 33, 24.
 — ob res bene gestas in Hispania in
 triduum, 34, 27. *vid. et* 34, 42.
 — ob terræ motus, 34, 55.
 — ob res bene gestas adversus Antio-
 chum, 36, 21.
 — in triduum in omnibus compitis,
 38, 36.
 — pro valetudine populi in triduum,
 38, 44.
 — prodigiorum causa, 39, 56. 40, 2.
 — circa omnia pulvinaria in diem
 unum, 40, 19. *et* 28.
 — in biduum, 40, 37.
 — ob paventiam in unum diem, 41,
 20.
 — ob devictum Perseum, 45, 2. *et*
 Cleitum, 3.
 Supplicationibus ordo statu us, 7, 28.

Supplicum insignia Infule, Velamen-
 ta, Rami oleæ, Vestis sordida, 2, 39.
 24, 30. 25, 25. 29, 16. 37, 28. 44, 19.
 45, 25. *vid. et* 35, 34.
 P. Sura, legatus, 22, 31.
 Surenas, dux Parthorum, Epit. 106.
 Surrentini populi deficiunt ad Poenos,
 22, 61.
 Sus mansueta variis condimentis adsi-
 mulata ferinæ carni, 35, 49.
 Susus Phalararheus, dux Cretensium in
 exercitu Persæ, 42, 51.
 Sutrinæ, socii Romanorum, 6; 3. *de ob-*
 sisione eorum urbis vid. Satrium.
 Sutrinus ager, 26, 34.
 Sutrrium, oppidum, obsidetur et capitur
 a Tuscis, 6; 3. recipitur a Camillo,
 ibid. obsidetur ab Egræsiis, 9. libera-
 tur, *ibid.* Sutrrium, claustrum Etru-
 riæ, ab Etruscis oppugnatum, 9, 32.
 et 35. *vid. et* 10, 14. negat consulibus
 milites et pecuniam, 27, 9. de hac
 re senatusconsultum, 29, 15.
 Sycurium, urbs sub radicibus Ossæ, 42,
 54. 56. 57. 62. *et* 64.
 Syleum, urbs, 38, 14.
 Syllus Gnosius, dux Cretensium in ex-
 ercitu Persæ, 42, 51.
 Sylva Asia, 2, 7.
 — Cimisia, 9, 36.
 — Litana, 23, 24. 34, 22.
 — Mæsia, 1, 33.
 — Mæltiosa, 1, 30.
 — Pieria, 44, 43.
 Sylvanus ex sylva Arsia ingentem ro-
 cem noctis silentio edidisse creditur,
 2, 7.
 Sylvius, Aescanii filius, secundus Albæ
 rex, 1, 3. casu quodam in sylvis na-
 tus, *ibid.*
 Sylvius Æneas, tertius Albæ rex, *ibid.*
 Sylvius Latinus, quartus Albæ rex, *ibid.*
 Sylvius Romulus, fulmine ictus, *ibid.*
 Sylvius, cognomen omnium Albanorum
 regum, *ibid.*
 Synnada, urbs, 38, 15. 45, 34.
 Synedri, Macedonum senatores, 45, 32.
 Syphax, rex Numidarum, a Scipionibus
 appetitus, jungit amicitiam cum Ro-
 manis, 24, 48. vincitur a Masinissa,
 49. in Maurusio fugit, *ibid.* ejus ad
 Romanos legati, prospera cum Car-
 thaginensibus prælia memorantes,
 27, 4. ad eum vicissim senatus legi-
 tos mittit, *ibid.* ad eum Scipio navi-
 gat, 28, 17. eodem tecto recipit Sci-
 pionem et Asdrubalem, 18. cum eo
 fœdus igit Scipio, *ibid.* docet Asdru-
 balis filiam, 29, 23. Scipioni amicitiam
 renunciat, *ibid.* ejus adversus
 Masinissam bellum, 29—33. in ejus
 castra ignes conjiciunt Scipio et Ma-
 sinissa, 30, 5. Syphax adversus Ma-
 sinissam et Lathum copias educit, 11.

id. in castra Romana ad-
l. ejus oratio ad Scipionem,
alio in Italiam abducitur,
moritur, et publico funere
5.

utrium oppidum, deficit
d Romanos, 30, 19.

post mortem Hieronymi
racusis turbæ, 24, 21. 27.
lomanis decreta, dein tur-
32. Syracusæ sub domina-
ippocratis et Epicydis ca-
erra marique oppugnantur
, 33. Archimede defenden-
pugnatione absistunt Ro-
bisciendo arcent commen-
Syracusæ captæ, 25, 23—
usarum spolia Romam de-

fidem clientelæque Mar-
n suam tradunt, 26, 32.
ullo mancipiorum melius,
itum, genus, 35, 49. leves
ti nati, 36, 17. Gallis sti-
pendere, 38, 16.
, 29, 33. 34, 62.

T.

Pisidiæ, 38, 13.

literæ laureatæ, 45, 1.

ibid. et 44, 44.

omæ a Tarquinio Prisco
2, 1, 35.

gravi periculo claudi jussæ,
31. in luctu, 9, 7. in pace
, 25.

gentariæ fori Romani ven-
Annibale, castra ad urbem
26, 11.

ptem Romæ incendio hau-
26, 27. reficiuntur, 27, 11.

ones cum magni pretii mer-
flagraverunt, 35, 40.

iator in publicum emtæ,

reum forum piscatorium in
venditæ, 40, 51.

ro circumdatæ, 41, 32.

lanienæ conjunctæ, in pub-
tæ, 44, 16.

ovæ, loci nomen Romæ, 3,

a in foro statuta, 39, 46.

a, muli, et omnia alia in-
a militaria, magistratibus
cias ituris subministrata de
42, 1.

la, militaremque supplecti-
alem consuli præberi mos
inissæ donant Romani, 30,

Tabernaculum Philippi in conspecto
maxime tumultu positum, 32, 5.

Tabula a T. Quintio dictatore in Capi-
tolio sub signo Jovis Imperatoris
fixa, 6, 29.

— templo adfixa voti index, 40, 52.

— victoriæ index in æde Matris Ma-
tutæ, 41, 33.

Tabulæ decem a decemviris latæ, 3, 34.

— duæ prioribus decem additæ, 37.

— duodecim, in æs incisæ, in publico
propositæ, 57.

Tabulæ publicæ, 4, 8. 26, 36.

— priscæ artis, inventæ Eretriæ, 32,
16.

— Ambracia avectæ, 38, 9.

Tabulis pictis fanum Æsculapii exor-
natum, 43, 4.

Tabulæ novæ, 32, 38.

Tabularium, 43, 39.

Tabulatorum quinque turris, 28, 6.

Tabulius ager, *vid.* Trientius.

Tagus, fluvius, 21, 5. 27, 19. 35, 22.
39, 30.

Talassio, vox nuptialis, 1, 9.

Talentum Atticum, 38, 24. *vid.* et 38.

— Euboicum, 37, 45. 38, 9.

Talenta argenti ducenta Philippo pol-
licentur Carthaginienses, ut in Sici-
liam aut Italiam cum exercitu traji-
ciat, 29, 4.

Talenta ducenta, semestre stipendium,
Coty appensa a Perseo, 42, 67.

Talenta quinquaginta in ripa exponit
Perseus, militi diripienda, 44, 45.

Tamiani, inter auxilia Rhodiorum, 33,
18.

Tanagra, 33, 28. 35, 51.

Tanais, amnis, 38, 38.

Tanaquil, femina summo loco nata,
nubit Lucumoni, 1, 34. celestium
prodigiorum perita, *ibid.* Tarquini-
um ad educandum summa cura Ser-
vium excitat, 39. interfecto Tarqui-
nio, eundem Servium, generum
suum, ad capeendam rerum curam
hortatur, 41. *vid.* et 47.

Tanetum, vicus, 21, 25. *vid.* et 30, 19.

Tarentum, urbs, 24, 13.

Tarentum proditur Annibali, 25, 8. et
9. oppugnatur, et capitur a Fabio
Maximo, 27, 15.

Tarentina arx oppugnatur ab Anni-
bale, 25, 11. Tarentinæ arci provi-
dent Romani, 15.

Tarentini, 8, 27. eorum indignatio in
Romanos, *ibid.* concitant Lucanos,
ibid.

eorum superba legatio, 9, 14. ri-
detur a consulibus Romanis, ad pug-
nam se parantibus, *ibid.*

defecere ad Pœnos bello Anniba-
lico, 22, 61.

- Tarentini legati Annibalem, 24, 13. eorum obsides apud Romanos, quum fugissent ab urbe, retracti de saxo deiciuntur, 25, 7. Tarentinorum defectio, 8. *et seqq.*
- eorum classis cædit et mergit classem Romanorum, 26, 39. Tarentini cæduntur a C. Persio, *ibid.*
- pacem petunt a Romanis cum libertate ac legibus suis, 27, 21. *vid. et 25.*
- Tarentini equites, 35, 28. *et 29.*
- Tarentinus ager, 27, 40.
- Tarentinus portus, 23, 33.
- Sp. Tarpeius præest arci Romanæ, 1, 11. ejus filia, a Tito Tatío, Sabinorum rege, auro corrupta, accipit armatos Sabinos in arcem, *ibid.*
- Sp. Tarpeio, consuli, ut magistratu abiit, dies dicta, 31. legatus mittitur ad exercitum, Aventinum insidentem, 50. creatur tribunus plebis, 65.
- Tarpela rupes, 7, 10.
- Tarpeius mons, 1, 55.
- Tarpeium saxum, *vid. Saxum.*
- Tarquinius, urbs Etruriæ, 1, 34. 26, 3. 27, 4.
- Tarquinienses ad Tarquinium Superbum in regni possessionem restitutum arma capiunt, 2, 6. pugna inter eos et Romanos, *ibid.* domum abeunt, 7.
- Tarquinienses bellum inferunt Romanis, 5, 16. populantur agrum Romanum, *ibid.* vincuntur, *ibid.* populantur agrum Romanum, 7, 12. cædunt Romanos, et trecentos septem milites Romanorum captos immolant, 15. sacerdotes eorum, anguibz prælatis, furiali incessu Romanos terrent, 7, 17. vincuntur, *ibid.* in eos, quod milites Romanos immolassent, sævitum, 19. inducias quadraginta annorum impetrant, 22. pollicentur Scipioni lintea in vela, 28, 45.
- Tarquiniensis ager, 6, 4.
- L. Tarquinius Prisci genus et nomen, 1, 34. institutus tutor liberis regis, *ibid.* ambit regnum, 35. eligitur, *ibid.* centum in Patres legit, *ibid.* bellum gerit cum Latinis, *ibid.* Circo maximo designat locum, *ibid.* muro lapideo urbem circumdare parat, 36. Sabinis infert bellum, eosque fundit, *ibid.* et 37. bellum facit Latinis, 38. multa eorum oppida capit, *ibid.* ejus opera, *ibid.* occiditur, 40.
- L. Tarquinius regnum adfectat, 1, 46.
- Tarquinius Prisci filium plures edidere auctores, *ibid.* instinctu conjugis regnum invadit, 47. quare Superbi nomen illi inditum, 49. Patrum primores interficit, *ibid.* circumsepit corpus armatis, *ibid.* primus morem consulendi senatum solvit, *ibid.* Latinos sibi conciliat, *ibid.* Octavio Mamilio Tusculano filiam nuptum dat, *ibid.* in eum invehitur Turnus Herdonius, 50. opprimit Herdonium, 51. ejus ad Latinos oratio, cum quibus foedus renovat, 52. Volscis bellum ini fert, eorumque urbem Soesam Pometiam vi capit, 53. Gabios fraude capit, *ibid.* et 54. pacem facit cum Æquis, et cum Tuscis foedus renovat, 55. ædificat Jovis Capitolini ædem, *ibid.* alia ejus opera, *ibid.* Ardeam obsidet, 57. pellitur Roma, 60. regnavit annos quinque et viginti, *ibid.* bellum molitur, 2, 6. primo a Veientibus et Tarquiniensibus adjutus, *ibid.* deinde a Persena, 9. relictus ab eodem, exsulatum abit Tusculum, 15. pugnans ad Regillum lacum vulneratur, 19. moritur Cumis, 21.
- Aruns Tarquinius, Superbi filius, Delphos missus portenti causa, 1, 56. cum L. Junio Bruto pugnat, utriusque exitio, 2, 6.
- Sex. Tarquinius, Superbi filius minimus, 1, 53. Gabios prodit patri, *ibid.* et 54. Lucretiæ vim infert, 58. Gabios exsul profectus, interficitur, 60.
- T. Tarquinius, Superbi filius, 1, 56. pugnat ad Regillum lacum, 2, 19. et 20.
- Aruns Tarquinius, Superbi frater, mitis ingenii juvenis, clam ab uxore tollitur, 1, 46.
- L. Tarquinius Collatinus, Egerii filius, Lucretiam suam laudat, 1, 57. *vid.* Lucretia. Collatinus creatur consul, 60. abdicato consulatu, in exsilium abit, 2, 2.
- Tarquiniolorum nominis odium apud Romanos, 2, 2. Tarquiniolorum bona repetunt legati, 4. eorum bona diripiuntur, aut consecrantur, 5.
- L. Tarquinius, patriciæ gentis, magister equitum, 3, 37.
- Tarracina, 22, 15. 27, 4. 28, 11. 40, 45. Tarracina colonia, *vid.* Anxur. et negatur vacatio rei navalis, 36, 3.
- Tarracinae flumen, 24, 44.
- Tarraco, 21, 61. 26, 17. 40, 40.
- Tarraconis portus, 22, 22.
- Tarraconensis conventus, 26, 19.
- Tartessii, Hispaniæ populi, 23, 26.
- Tatius, *vid.* Titus Tatius.
- Taulantiis populis immunitas data, 45, 26.
- Taurasinorum ager, 40, 38.
- Taurea, *vid.* Jubellius.
- Taurilia ludi, per bidduum facti religionis causa, 39, 22.

- Taurini**, populi, 21, 38. *et* 39.
Taurinorum urbem, caput gentis, expugnat Annibal, 21, 39.
Taurinus saltus, 5, 34.
Tauropolos Diana, 44, 44.
Taurus, mons, 35, 13. omni cis Taurum montem possessione Asia cedere Antiochus jubetur, 37, 35. *et* 55. 38, 38.
Taurus, flumen, 38, 15.
Taygetus, 34, 28.
Teanenses Apuli veniunt in deditionem, 9, 20.
Teannum Apulum, 23, 24.
Teannum Sidicinum, 22, 57. 23, 24.
Teates Apuli foedus impetrant a Romanis, 9, 20.
Tecmon, oppidum, 45, 26.
Tectosagi, populi, occupant mediterranea Asiae, 38, 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid.* eosque vincunt, 24. *et seqq.*
Tegea, urbs, 34, 26. 35, 27. 38, 34.
Tegeæ theatrum magnificum e marmore facere instituit Antiochus Epiphanes, 41, 25.
Tegulae marmoreæ ex æde Junonis Laciniae detractæ, mox jussu senatus relatae, 42, 3.
Teii, vid. Teus.
Tellesia, urbs in Samnio, capitur ab Annibale, 22, 13. vi capitur a Romanis, 24, 20.
Tellenæ, urbs Latii, ab Anco Marcio capta, 1, 33.
Telmessus sinus, 37, 16.
Telmissium castra, 37, 56.
Telmissus, ibid.
Telum, 1, 25. super telum se devovens stat consul P. Decius, 8, 9. Telo, super quod stans consul precatus est, hostem potiri, fas non est, 10.
Telorum nubes, 38, 26.
Tellus Dea, 10, 28.
Telluris ædes, 2, 41.
Tex. Tempanius, decurio equitum, jubet equites ex equis desilire, qui pugnam restituunt, 4, 38. a C. Junio tribuno interrogatur de Sempronio consule, 40. ejus prudens responsio, 41. absens creatur tribunus plebis, 42. cum eodem Sempronio se vestem mutaturum proficitur, *ibid.*
Temenis porta Tarenti, 25, 9.
Tempe Thessalica, 32, 15. 33, 10. 13. *et* 35. 36, 10. 39, 24. 42, 54. ejus loci descriptio, 44, 6.
Tempestas fœda prohibet castrorum hostilium oppugnationem, 2, 62. prohibet oppugnationem urbis Romæ, 26, 11. obruit Bastarnas, 40, 58. *vid. Imber.*
Tempestas atrox multis sacris profanisque locis stragem facit, 40, 2.
Tempestas prætorum comitia dirimit, 40, 59.
Templum primum a Romulo Jovi Feretrio dedicatum, 1, 10.
— Æsculapii, 45, 28.
— Apollinis, 35, 51.
— Apollinis Zerynthii, 38, 41.
— Bellonæ, 10, 19.
— Bendidium, 39, 41.
— Castoris, 9, 43.
— Cereris, 31, 14. 40, 2.
— Concordiæ, 9, 45.
— Dianæ, 1, 45. 31, 17. 36, 23. 40, 52. 45, 27.
— Feroniæ, 26, 11.
— Fortunæ, 24, 47. 42, 1.
— Fortunæ muliebris, 2, 40.
— Herculis, 26, 10. 31, 24.
— Honoris et Virtutis, 27, 25.
— Jovis Acræi, 38, 2.
— Jovis Capitolini, 1, 38. *et* 55. 41, 25.
— Jovis Feretrii, 1, 10. 4, 32. in illud spolia opima inlata, *ibid.*
— Nicæi, 43, 23.
— Jovis Olympii, 24, 21. 41, 25.
— Jovis Statoris, 1, 12. 10, 36. *et* 37.
— Jovis Trophonii, 45, 27.
— Jovis Vicilini, 24, 44.
— Junonis Laciniae, 23, 23. 24, 3. 28, 46. 30, 20. 42, 3.
— Reginæ, 40, 52.
— Junonis Sospitæ, 31, 12.
— Matutæ matris, 5, 18. *et* 28. 6, 33. 24, 47.
— Minervæ, 7, 3. æream, 35, 36.
— Minervæ Itoniæ, 36, 20.
— Nortie Etruscæ Dæ, 7, 3.
— Pudicitæ, 10, 23.
— Spei, 2, 51. 24, 47.
Templum nemo dedicare potest, nisi consul aut imperator, 9, 46.
Templa suis crinibus matres in luctu et metu verrebant, 3, 7.
— Diis in ipso discrimine rovendi mos, 10, 42.
— Deum, quæ Athenienses pagatim habebant, dirui atque incendi jubet Philippus, 31, 26.
— Græcis asyla, 35, 51.
Templa duo in orbe sanctissima, Delphis et Samothracæ, 45, 5.
Templis insignibus etiam aliqua miracula affinguntur, 24, 8. 29, 8. *et* 18.
— Deum, Alba diruta, temperatum, 1, 29.
Tempsa, 34, 45. Tempsam colonia civium Romanorum deducta, *ibid.*
Tempanus ager de Brutiis captus, 34, 45.
Tempyrorum angustia, 38, 41.
Tencteri pop. Epit. 138.

- Tendebe, locus in agro Stratonicensi, 38, 18.
- Tenedus, 31, 16. 44, 28.
- Tentorium suum cuique militi domus ac penates sunt, 44, 39.
- Tenus, insula et urbs, 36, 21.
- C. Terentillus Arsa, tribunus plebis, absentibus consilibus, in consulare imperium apud plebem invehitur, 8, 9. legem promulgat, ut quinque viri creentur legibus de imperio consulari scribendis, *ibid.*
- Terentipa tribus addita, 10, 9.
- A. Terentius Varro ad custodiendum iter legatorum Ætolorum missus, 37. 49. creatur prætor, 39, 32. sortitur Hispaniam citeriorem, 38. ejus res gesta, 41. *et* 56. *vid. et* 40, 2. ovans urbem ingreditur, 16.
- A. Terentius Varro, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 42, 26. in Macedonia, 45, 17.
- C. Terentius Varro, humili et sordido loco natus, suator legis de æquando magistri equitum et dictatoris jure, creatur consul, 22, 25 *et* 35. condiciones multas ac feroces habet, 38. ejus et Æmilii collegæ discordia, 41 —44. signum pugnae ad Cannas proponit, 45. fugit Venusiam, 49. C. Terentio Varroni, redeunti a clade Cannensi, obviam itum ab omnibus ordinibus, 61. ejus ad legatos Campanos oratio, 23, 5. proconsul, jubetur Piceno agro præsidio esse, 32. ei per omnes annos post fugam ab Annis prorogatum imperium, 25, 6. pro prætor in Etruriam mittitur, 27, 35. legatus mitti ut ad Philippum, 30, 26. legatus in Africam mittitur, 31, 11. triumphatur ad supplendum Venusiis colonorum numerum, 40.
- C. Terentius Istra creatur prætor, 39, 56. sortitur Sardiniam, 40, 1. triumphatur coloniae Graviscae deducendæ, 29.
- L. Terentius, legatus ad Antiochum missus, 38, 35.
- L. Terentius Massiliota, ædilis plebis, 31, 50.
- L. Terentius Massiliota creatur prætor et sortitur Sardiniam, 38, 42. tribunus militum, 40, 35.
- P. Terentius Tusciveicanus, legatus in Illyricum, 45, 17.
- Q. Terentius, legatus, 21, 63.
- Q. Terentius Culleo, senator, apud Carthaginienses captivus, Romanis redditur, 30, 43. pileo capiti imposito, secutus est Scipionem triumphantem, 45, legatus, 38, 47. 42, 35. prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 38, 42. *et* 55. petit consulatum, frustra, 39, 39. legatus ad Masinissam et Carthaginienses, 42, 85.
- Terina, urbs Bruttiorum, capta ab Alexandro Epirensi, 8, 24.
- Ternessus, urbs, 38, 15.
- Termessenses oppugnant arcem Isiondensium, 38, 15. mulcantur, *ibid.*
- Termestini pop. Hispaniæ, Epit. 64.
- Terminalia festa, 43, 13. 45, 44.
- Terminus Deus, 1, 55. 5, 54.
- Termini fanum, 1, 55.
- Terra Mater, 8, 6.
- Terra Arpini campestri agro in ingentem sinum consedit, 30, 2.
- Terra Velitris trium jugerum spatio desedit, *vid.* Prodigium.
- Terræ motus, qui multarum urbium Italiæ magnas partes prostravit, non animadversus a pugnantibus, 22, 5. *vid. et* 34, 55. 35, 40. 40, 58.
- Terror nocturnus Romæ, 8, 37.
- Tessera, 7, 35. 9, 32. vesperi per castra data, 27, 46. 28, 14.
- Tesserarum ludus, 4, 17.
- Testudo e sentis densatis, 10, 29. 41. *et* 43. 31, 39. 34, 39. ejus accurata descriptio, 44, 9.
- Testudines, machinæ ad oppugnationem urbium, 5, 5.
- Testudiniassimilata Peloponnesus, 36, 32.
- Tetradrachmum, 34, 52. 37, 46.
- Tetraphylia, urbs Athamaniæ, 38, 1. ibi custodia regis pecuniæ, *ibid.* Tetraphylia expelluntur Macedones, *ibid.*
- Teus, sive Teos, insula et oppidum, 37, 27. Teii, 37, 12. oratores mittunt ad Romanos, 28. facturos se imperata pollicentur, *ibid.*
- Teuticus, legatus Gentii, 44, 31.
- Teutomalius, rex Salluviorum, Epit. 61.
- Teutoni, pop. Epit. 67. 68.
- Thabusion castellum, 38, 14.
- Thapsus, urbs Africae, 29, 30. *vid. et* 38, 48.
- Thassus, 33, 30. *et* 35.
- Thaumaci ubi siti, et unde appellati, 32, 4.
- Thaumacos frustra tentatos deserit Philippus, *ibid.* capiunt Romani, 36, 14.
- Theatrum. in Theatro Græci concionem habere solent, 24, 39. 33, 28.
- Theatrum et proscenium ad ædem Apollinis, 40, 51.
- Theatrum magnificum Tegæ Antiochus Biphanes facere instituit, 41, 25.
- Thebæ caput Bæotiae, 33, 1. 42, 44. sunt in magno tumultu, *ibid.* recipiuntur a Romanis, 63. diruuntur, 9, 18.
- Thebæ Phthioticæ, 28, 7. sive Phthia, 39, 25. a Philippo capta, 28, 7. maritimum emporium, 39, 25. *vid. et* 32, 33. 33, 5.

- campus, nobilitatus carmine Ho-
37, 19.
, oppidum Athamaniae, 38, 1.
us, Gelonis gener, ob sociata
Andranodoro consilia occiditur,
1. *et* 25.
, 5, 41. 9, 40.
us, unus ex conjuratis in Hie-
ni caelem, traditur Andranodoro
endus, 4, 5. celat consocios, et
ionem insontem consilii auctorem
itur, *ibid.*
us et Sosis, interfecto Hierony-
eglis equis Syracusas contendunt,
eos adloquitur Andranodorus, 22.
us, praefectus classis Rhodiae,
5, legatus mittitur Romam cum
a viginti millium aureorum, *ibid.*
us, nobilis adolescens, Passaro-
bis portas aperit Romanis, 45, 26.
nes, dux Persei, 44, 32.
as, summus magistratus Samo-
ae, 45, 5.
ia sibi cum marito et liberis so-
suisque necem affert, 40, 4.
aus, dux Achaeorum, Rhodiis mi-
ium, 33, 18.
pylae, 33, 3. *et* 35. Thermopy-
quens Graeciae statim diebus solet
conventus, *ibid.*
pylarum saltus et angustae fauces,
. *et* 7. 31, 23. 33, 3. iis nomen
um ab aquis calidis, 36, 15.
ri auri Gallici, 6, 14. *et* 15.
ri Proserpinae, *vid.* Proserpina.
rus publicus Messenae sub terra
quadrato septus, quo Philopoe-
vinctus demittitur, 39, 50.
e, 42, 43.
nes, 36, 21. eorum emporium
sa, *ibid.*
sti, 43, 21.
stius sinus, 8, 24.
iae campi, 31, 41. 42, 54.
i, populi, adscripti a Philippo
doniae rege foederi, cum Romanis
29, 12. Thessalos primos om-
liberandos Philippo nominat T.
tius, 32, 10. liberi pronuncian-
s, 32. iis, praeter libertatem com-
m, Achai Phthiotae dati, 34.
sali gens iniquito ingenio, 34, 51.
untur a T. Quintio, et ex omni
vione et confusione in aliquam
ibilem formam rediguntur, *ibid.*
n concilium Larissae, 36, 8. 42,
impugnatur ab Antiocho, 36,
10. eorum querelae de urbibus
a Philippo possessis, 39, 24. *et*
eorum discordiae sopitae ab Ap-
lio legato, 42, 5.
i equites, 9, 19.
Thessalici equitatus virtus, 42, 59.
Thessalonica urbs, 39, 27. 40, 4. urbs
celeberrima, 45, 30. *ibidem* erant na-
valia, 44, 10. *et* 32. frustra oppug-
natur a C. Marcio, 10. deditur Æmi-
lio Paulo, 45. *vid. etiam* 42, 67. 44,
12. 45, 29.
Thetidium Pharsaliae terrae, 33, 6 *et* 7.
Theudoria, urbs Athamaniae, 38, 1. Theu-
doria expelluntur Macedones, *ibid.*
Theuma, vicus, expugnatur, 32, 13.
Thimarum, oppidum, 32, 14.
Thoas, praetor Aetolorum, conqueritur
injurias Romanorum, et reges ad bel-
lum concitat, 35, 12. mittitur ab
Aetolis ad Antiochum, 32. 36, 7. frus-
tra tentat Chalcidem, 35, 37. Annib-
alem Antiocho suspectum facit, 42.
ejus cum Phænea contentio, 45. mit-
titur iterum legatus ab Aetolis ad An-
tiochum, 36, 26. eum sibi dedi postu-
lant Romani, 37, 45. 38, 38.
Thracēs invadunt Manlii exercitum, et
praedae partem abigunt, 38, 40. *vid. et*
46. *et* 49. 39, 1. cur minus infesti
fuerint Scipioni, 38, 41. adsumuntur
in societatem a Romanis, 42, 19. eorum
rex Cotys, *vid.* Cotys.
Thracēs pugnant longis rhomphaeis, 31,
39. cum cantu superfixa capita hos-
tium portant, 42, 60.
Thracia, 26, 25. in Thraciam exerci-
tum ducit Philippus, *ibid.* eam depopu-
lantur Galli, 44, 27.
Thrasippus Eulyesta, praefectus agema-
tis Macedonici, 42, 51.
Thraso, familiaris Hieronymo, Syracu-
sanorum regi, 24, 5. nominatur inter
conjuratos, *ibid.* traditur ad supplici-
um insons, *ibid.*
Thrausi, gens Thracum, 38, 41.
Thronium, 32, 36. 33, 3. 35, 37. 36, 20.
Thuriae, sive Thurii, urbs in Sallentinis,
9, 19. 10, 2. 25, 15. 27, 1.
Thurini, in fidem Romanorum redeunt,
25, 1. deficiunt ad Annibalem, 15. *vid.*
et 27, 1.
in Thurinum agrum colonia deducta, 34,
53.
Thuribula ante januas posita, quum ma-
ter Dedm in urbem inferretur, 29, 14.
Thurruus, *vid.* Turrus.
Thus publice in sacrificiis praebitum, 10,
23.
Thyatira, oppidum, 37, 8. 21. *et* 37. se
dedit Romanis, 44.
Thymbris, fluvius Bithyniae, 38, 18.
Thyrium, sive Tyrcum, oppidum Acar-
naniae, 36, 11. *et* 12. 38, 9.
Thyrienses, 36, 12.
Thyrsis quidam Stuberæus intercludit
Demetrio spiritum, 40, 24.

- Tiberina insula, 2, 6.
 Tiberinus Sylvius, decimus rex Albæ, in Albulâ submersus, 1, 8.
 Tiberinus amnis, 5, 37. 29, 14.
 Tiberis, fluvius, olim Albulâ dictus, 1, 3. Tiberis dictus a rege Tiberino, qui in tractu submersus est, *ibid.* Tiberis ab Hercule nando trajicitur, 7. est gelida hieme innavigabilis, 5, 13. ejus inundationes maximæ, 24, 9. 30, 38. 35, 9. *et* 21. 38, 28. trans Tiberim emoti Veliterni, 8, 14. senatores Privernatium, 20. Campani, 26, 34.
 Tiberius, *vid.* Claudius.
 Tiberius Nero, Epit. 136.
 Tibicines et Cornicines in centurias distributi a Servio, 1, 43. eorum in ludis usus, 7, 2. Tibicines, vini avidum genus, 9, 30. prohibiti in æde Jovis vesci, uno agmine eunt Tibur, *ibid.* vino onerati, somnoque vincti, in plaustra conjiciuntur, et Romam revehuntur, *ibid.* iis restitutum jus vescendi in æde Jovis, *ibid.*
 Tibur, 7, 11. 9, 30. 22, 11. 30, 45. 43, 2.
 Tiburtes, populi, 7, 9. quare iis bellum indixerint Romani, *ibid.* Gallos benigne adjuvant comæatu, 11. vincuntur, *ibid.* infesto agmine, primo noctis silentio ad urbem Romam veniunt, 12. ad mœnia Romæ vincuntur, *ibid.* cum iis bellum geritur, 18. coguntur dedere se Romanis, 19. triumphus de Tiburtibus, *ibid.* tuentur Pedanos, 8, 12. eos vincit L. Furius, consul, 13. mulcantur agro, 14.
 Tichius, cacumen montis Cætæ, 36, 16. *et* 17.
 Ticinus, amnis, 5, 34. 21, 39. Romani ponte Ticinum jungunt, 21, 45. pugna equestris ad Ticinum, 46.
 Tifata, mons, 7, 29. 23, 36. 26, 5.
 Tifernum, oppidum, 9, 44. 10, 14.
 Tifernus, mons, 10, 30.
 Tigillum Sororium, 1, 26.
 Timanora Dolopem jaculatoribus et funditoribus præficit Perseus, 42, 58.
 Timasistrates Rhodius, 37, 14.
 Timasitheus Liparensis a legatis Romanis injuriam popularium arcet, 5, 28.
 Timavi lacus, 41, 5.
 Timocrates Pellenensis præest Argis, 34, 29. *et* 40.
 Timon, princeps Thebarum Phthioticarum, 33, 5.
 Timon præponitur ab Antiocho Lydiæ, 37, 44.
 Timotheus, præfectus Persei, 42, 67.
 Tirones ab decem et sex annis milites scribit Philippus, 33, 3.
 Tisæum, mons, 28, 5.
 Tisippi crudelitas in Ætolorum principis, 45, 28.
 Tiso Patrenais, 35, 26.
 Titienses, equitum centuria, et tribus antiqua, 1, 13. *et* 36. 10, 6.
 C. Titinius, tribunus plebis, 35, 8.
 L. Titinius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12. iterum, 18. profectus adversus Faliscos, male rem gerit, *ibid.*
 M. Titinius tribunus plebis creatur, 3, 54.
 M. Titinius, magister equitum, 10, 1.
 M. Titinius, tribunus plebis, 35, 8.
 M. Titinius Curvus, prætor, 40, 59. sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 2. delectum Romæ habet, 9. dat separatim Sempronio et Postumio, 10.
 M. Titinius, prætor, sortitur Hispaniam citeriorem, 41, 2. *vid.* *et* 19. *et* 31. accusatur ab Hispanis, 43, 2.
 P. Titinius, legatus, 31, 21.
 Sex. Titinius, tribunus plebis, queritur indignam mortem Mælii, 4, 16.
 Titium atrium in Lautumiis, 39, 44.
 Titurius, legatus Cæsaris, Epit. 106.
 Titus Tatius, rex Sabinorum, 1, 10. ad eum congregantur raptarum virginum parentes, *ibid.* bellum parat, *ibid.* corrumpit auro filiam Tarpeii, quæ Sabinos in arcem accipit, 11. pax convenit inter eum et Romulum, 13. ejus mors, 14.
 Tota prætexa ab Etruscis sumpta, 1, 8. Togam prætextam sumunt, qui se pro populo devovent, 8, 9. Togæ prætextæ habendæ jus, ut pontificibus, ita datum triumphis epulonibus, 33, 42. prætextis Togis quinam uterentur, 34, 7.
 — candida, 39, 39. *vid.* Album.
 — picta, 10, 7. Togam pictam Masiæ donat Scipio, 30, 15.
 — purpurea, 27, 4. 31, 11.
 — virilis, 26, 19. 42, 34.
 Toletum, urbs parva, sed loco munita, 35, 7. *et* 22. operibus Toletum capit M. Fulvius Nobilior, proconsul, *ibid.* *vid.* *et* 39, 30.
 Tolistoboli Galli in Asia, 38, 15. quoniam modo eas ceperint sedes, 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid.* *et* seqq. fugiunt in Olympum montem, 18. *et* 19. vincuntur, 20. *et* seqq.
 Lar, sive Lartes, Tolumnius, Veientium rex, 4, 17. ad eum deficiunt Fidenæ, *ibid.* interfici jubet legatos Romanos, *ibid.* in prælio occiditur a Cornelio Cosso, tribuno militum, 19.
 Tonitru ineunti magistratum superveniens, vitio creatum arguebat, 33, 31.

- a bellica, 24, 34.
 urbs, 28, 7. 44, 12. 45, 30.
 incolunt profugi ab Thebis
 actis, 28, 7. capitur a Philip-
 p. promontorium, 31, 45.
 cum mare, 44, 11.
 us, cognomen T. Manlio da-
 t, 10. *vid.* Manlius.
 aureus magni ponderis in Ca-
 so Jovi donum in æde positus,
 1.
 aureos mille quadringentos
 aginta transtulit P. Cornelius
 2, 36, 40.
 Annibal ictus, 21, 7. etiam
 cipio, 24, 42.
 sive Tralli, Illyriorum genus,
 3. 33, 4. 37, 40.
 urbs Asiæ, dedit se Romanis,
 5.
 pini Galli, *vid.* Galli.
 gæ verberati, et securi percus-
 si, 30. nominis Latini qui erant,
 i percussi, Romani in crucem
 ti, 30, 43.
 gæ nomen execrabile veteribus
 1, novis suspectum, 27, 17.
 benanæ gentes, Epit. 139.
 enus lacus, 22, 4. ad eum An-
 tis castra et insidiæ, *ibid.* ad
 imenum pugna, 6. *et* 7. *vid.* *et*
 3.
 bellius Fregellanus, 43, 23.
 bellius, centurio legionis quar-
 tæ, 48. eum inter et Sex. Digi-
 ti de murali corona certamen,
 1.
 , oppidum, 2, 49. Trebiam ca-
 toriolanus, *ibid.*
 nus ager in Campania, 23, 14.
 , fluvius, 21, 48. ad eum pugna,
 56.
 s, nobilis Compeanus, 23, 1.
 bonius, tribunus plebis, 5, 11.
 bonius, legatus, 10, 40.
 bonius, tribunus plebis, insecta-
 Patres, unde Aspero inditum
 nomen, 3, 65. ejus rogatio, *ibid.*
 ebonius, tribunus militum con-
 ri potestate, 6, 21.
 la, urbs, 28, 39.
 lanus ager, 23, 14.
 lanis data civitas, 10, 1.
 emellius, decemvir agro dividun-
 42, 4.
 remellius Flaccus, quæstorius, in
 am ad Attalum legatus mittitur,
 11. ædilis plebis, 30, 26. crea-
 prætor, *ibid.* sortitur Siciliam,
 1.
 Tremellius, tribunus plebis, 45, 15.
 ri, a Cæsare victi, Epit. 107.
 Triarii, milites, 2, 47. 7, 23. 8, 8. cur,
 et quo sensu dicatur res ad Triarios
 rediisse, *ibid.*
 C. Triarius, legatus, Epit. 98.
 Tribunal prætoris, 27, 50.
 Tribunal consulis Romani Macedoni-
 bus est terrori, 45, 29.
 Tribunalia a prætoribus ad Piscinam
 publicam posita, 23, 32.
 Tribunal in castris, 28, 27.
 Tribunus Celerum, 1, 59.
 Tribuni militum in secessione militum
 ab exercitibus creati, 3, 51.
 Tribuni militum primo ab imperatori-
 bus, dein populi suffragio ex parte
 facti, 7, 5. *vid.* *et* 9, 30.
 — legionis primæ, secundæ, tertiæ,
 22, 53.
 — alternis imperabant, 40, 41.
 — propter bellum Macedonicum, non
 suffragiis creati, sed a consulibus
 prætoribusque facti, 42, 31.
 — rursum a populo ex parte creati,
 43, 14. 44, 21.
 Tribuni militum consulari potestate
 tres numero primum creati, 4, 6. *et* 7.
 — abeunt honore, quasi vitio creati,
ibid.
 — quatuor creantur, 4, 31.
 — sex, 4, 61.
 — octo, 5, 1.
 Tribunos militum consulari potestate
 creati, evincunt tribuni plebis, 4, 25.
 mox vetat senatus, decernitque, ut
 consularia comitia habeantur, *ibid.*
 Tribuni militum consulari potestate
 patricii omnes creati per quatuor et
 quadraginta annos, 6, 37.
 Tribunos militum consulari potestate
 ex plebe primus, 5, 12.
 Tribuni plebis primum creati, 2, 33.
 — sacrosancti, *ibid.* *et* 3, 55.
 — non populi, sed plebis magistra-
 tus, 2, 56. *vid.* *et* 35.
 — tributis comitiis creati jubentur, 2,
 56—58. numeroque eorum tres ad-
 duntur, ex Pisone, *ibid.*
 — decem creantur, 3, 80.
 — tolluntur, decemviris institutis, 3, 32.
 — restituntur, iisdem sublati, 3, 54.
 — per cooptationem duo adsciscuntur
 patricii et consulares, 3, 64. *et* 65. *vid.*
et 5, 10.
 — cooptari vetantur, 3, 65. 5, 11.
 — certant adversus Patres, 2, 42. *et*
passim.
 — diem dicunt C. Marcio, 2, 35.
 — M. Manlio, 6, 20.
 Tribunus plebis viatorem mittit ad con-
 sulem, 2, 56.
 Tribuni plebis minantur vincula con-
 sulibus, 4, 26.
 — tribunus militum, 5, 9.

- Tribuni plebis in ordinem cogunt dictatorem, ut quidam retulere parum probabiliter, 6, 38.
- Tribuni plebis vetant delectum haberi, 4, 1. *et alibi sæpius.*
- vetant tributum conferri, 5, 12.
- vetant per quinquennium ullos magistratus curules creari, 6, 35.
- Tribunus plebis unus per intercessionem suam, unamque vocem *veto*, ceteros omnes morari potest, 2, 44. 4, 48. 6, 35.
- Tribunorum plebis potestas mœnibus urbis terminatur, 3, 20.
- Tribunus plebis a Patribus clam occisus, 2, 54.
- Tribuni plebis duo, quod gratificati fuerant Patribus, post depositum magistratum accusantur, et damnantur, 5, 29.
- Tribunus plebis usitatum semetipsos creare, 3, 35.
- Tribunus plebei esse non potest, cujus pater, qui sella curuli sederit, vivit, 27, 21. 30, 19.
- Tributa comitia, 2, 56. *vid.* Comitia.
- Tributo plebs liberata Romæ, 2, 9.
- Tributum indictum, 4, 60.
- Tributum ægre collatum, 5, 16. conferri prohibetur, 12.
- Tributum in murum, saxo quadrato faciendum, 6, 32. in militum stipendium, 10, 46.
- Tributum duplex imperatum civibus Romanis, 23, 31.
- Tribus unde dictæ? 1, 43.
- Æmilia, 38, 36.
- Aniensis, 10, 9.
- Arniensis, *vid.* Narniensis.
- Claudia, 2, 16.
- Cornelia, 38, 36.
- Crustumina, 42, 34.
- Esquilina, 45, 15.
- Falerina, 9, 20.
- Galeria, 27, 6.
- Mæcia, 8, 17. 29, 37.
- Narniensis, sive Arniensis, 6, 5. 29, 37.
- Papiria, 8, 37.
- Pollia, 8, 37. 29, 37.
- Pomptina, 7, 15.
- Publilia, 7, 15.
- Pupinia, 26, 9.
- Sabatina, 6, 5.
- Scaptia, 8, 17.
- Stellatina, 6, 5.
- Terentina, 10, 9.
- Tromentina, 6, 5.
- Veturia, 26, 22.
- Ufentina, 9, 20.
- una et viginti factæ, 2, 31.
- Tribus urbanae quatuor, 1, 43. 9, 46.
- Tribu moti, 4, 24. 24, 18.
- Tribus bellum jubent, 6, 21. *pacem*, 38, 43. 33, 25. triumphum decernunt, 63. *vid.* et Comitia tributa, et Plebs.
- Tricca, urbs, 32, 13. 36, 13. 39, 25.
- Tricipitinus, *vid.* Lucretius Tricipitinus.
- Triclinia toto foro strata, 39, 46.
- Tricorii, populi, 21, 31.
- Tridentius Tabuliusque ager, quare dictus, 31, 13.
- Trifanum, locus, 8, 11.
- Trigemina porta, 4, 16. 35, 10, et 41. 40, 51. 41, 32.
- Triphylia, 32, 13. a Philippo Achæis redditur, 28, 8. 32, 5. 33, 34.
- Tripolis Thessaliæ, 42, 53.
- Tripolis Scea, 42, 55. *vid.* et 67.
- Tripolis Laconici agri, 35, 27.
- Tripolitanus ager, 36, 10.
- Tripudium solistimum, 10, 40.
- Tripudia Gallorum, prælium ineuntium, 38, 17.
- Triremes, 31, 22.
- Tritonon, Doridis oppidum, 28, 7.
- Triumphus origo, 1, 10.
- Triumphus Tarquinii Prisci, primus a Livio memoratus, 1, 38. P. Valerii, 2, 7. Camilli, 5, 23. Scipionis Africani, 30, 45. L. Æmilii Pauli, 45, 39. et 40.
- Triumphus navalis primus, 45, 42.
- Triumphus descriptio, 3, 29. *vid.* et 45, 39. et 40.
- Triumphus tam est militum, quam ducum, 45, 38.
- Triumphantium ornatus, 10, 7. 30, 15.
- Triumphantium filii pueri curru cum patre vehi solebant, 45, 40.
- Triumphum primus acto honore reportavit Q. Publilius Philo, 8, 26.
- Triumphantibus post exactum magistratum imperium ut esset, quo die urbem inituri essent, ad populum ferebatur, 45, 35.
- Triumphum concedere aut denegare senatus est, 3, 63.
- Triumphus sine auctoritate Patrum, populi jussu acti, 3, 63. 7, 17. sine auctoritate Patrum, sine populi jussu, 10, 37.
- Triumphare non poterat, qui sine magistratu res gessisset, 28, 38. 31, 20.
- Triumphum petens, quum sine magistratu res gessisset, L. Cornelius Lentulus ovationem impetrat, 31, 20. item L. Manlius, 39, 29.
- Triumphat in monte Albano, quum non potuisset triumphum impetrare, C. Papirius, 26, 21.
- Triumphus, in quo neque captivi ante currum ducti, neque spolia prælata, neque milites secuti, 31, 49.

us, nullo bello gesto, 40, 38.
i coloniz deducendz creati, 4,
21. 8, 16. 9, 28. 21, 25. 31,
29.

ri bini creari jussi, qui citra et
quingagesimum lapidem, in
forisque et conciliabulis, om-
niam ingenuorum inspicerent,

ri bini; uni sacris conquirendis,
reficiendis edibus sacris, creati,

ri capitales incusantur ab sena-
to ceteris sacrificantium novo
non prohiberent, 25, 1. juhen-
tentiorem custodiam Lautumia-
arceris habere, 32, 26. iis man-
u, ut per urbem vigilias dispo-
39, 14.

ri epulones quando primum cre-
9, 42. iis, ut pontificibus, datum
gæ pretextæ habendæ, *ibid.* *vid.*
42.

ri mensarii facti ob argenti pe-
n, 23, 21. 24, 18. 26, 36.

Galli, occupant Hellesponti
38, 16. *vid.* Gallogræci.

rum portus, 25, 23.

pta, et in Trojanos sævitum, 1, 1.
cem annis oppugnata ob unam
rem, 8, 4.

Euganeorum agro ab Antenore
ta, 1, 1.

Laurente agro ab Ænea con-
ibid.

s pagus, *ibid.*

ibid.

n in Etruria a Sp. Carvilio con-
aptum, 10, 46.

tina tribus addita, 6, 5.

iii specus, 45, 27.

ius Jupiter, *ibid.*

vid. Ælius.

is, *vid.* Postumius.

cus, ædilis curulis, 35, 41. crea-
tor, 36, 45. sortitur Apu-
st Bruttios, 37, 2. ei in Brutiis
pulia prorogatum imperium, 37,
8, 36. creatur triumvir coloniz
endæ, 39, 23.

regis Servii Tullii filiz duæ, 1,
majoris Tulliz ambitio, *ibid.* am-
subunt Tarquiniiis, *ibid.* minor
Arunti, *ibid.* majoris Tulliz vi-
a consilia, 47. Tulliz majoris
stas, 48. Tarquinio pulso et ipsa
, 59.

um, 29, 22.

lus, *vid.* Clælius.

ullius, consul, 2, 19.

lius Cicero, Epit. 102. 103. ab
o reducitur, 104. occisus, 104. ca-
um manu in rostris ponitur, *ibid.*

Serv. Tullius, *vid.* Servius.

Sex. Tullius septimum primum pilum
ducit, 7, 13. ejus ad C. Sulpicium, dic-
torem, quod bellum traheret, oratio,
ibid. privatum dictatoris cum eo colo-
loquium, 14. ejus in proelio virtus, 16,
Tullus Hostilius creatur rex Romano-
rum, 1, 22. ejus indoles, *ibid.* infert
Albanis bellum, 23. ejus cum Mettio
colloquium, *ibid.* favet Horatio reo,
26. in proelio adversus Veientes Fide-
natesque duodecim vovet Salios, fana-
que Pallori ac Favori, 27. supplicio
afficit Mettium ob perfidiam, 28. di-
ruit Albam, 29. addit Cælium mon-
tem urbi, ibique deinde habitat, 30.
principes Albanorum in Patres, et
equitum decem turmas ex Albanis le-
git, *ibid.* infert Sabinis bellum, eos-
que vincit, *ibid.* longinquo morbo im-
plicatur, 31. fit superstitionibus ob-
noxius, *ibid.* fulmine ictus cum domo
conflagrat, *ibid.* regnavit annos duos
et triginta, *ibid.*

Att. Tullius, princeps Volscorum, infes-
tus Romanis, 2, 35. excipit hospitio
Marcium Coriolanum, *ibid.* de bello
Romanis inferendo cogitat, *ibid.* ejus
dolus, 37. Volsci, a Tullo concitati,
deficiunt, 38. et 39.

Tumultus Gallicus, 7, 9.

— Sabinus, 2, 26.

— Servilius, 32, 26.

Tunes, locus quum operibus, tum su-
apte natura tutus, 30, 9. abest ab
Carthagine quindecim millia ferme
passuum, *ibid.* Tuneta occupat Sci-
pio, *ibid.*

Tunica palmata, 10, 7. Tunica pal-
matam Masinissæ donat Scipio, 30,
15. *vid.* et 31, 11.

— purpurea, regi Syphaci dono missa,
27, 4.

Tunicæ versicolores, 9, 40.

Tunica, militum præmia, 7, 37. 10, 30.

Turba, oppidum Hispaniæ, 33, 44.

Turbæ ob nexos, 2, 23. et 27. *vid.* Se-
ditio.

Turdetania, 28, 39. 34, 16. in Turde-
tanium proficiscitur cum exercitu P.
Manlius, prætor, 34, 17. et M. Por-
cius Cato, consul, accitus a Manlio,
prætor, 19.

Turdetani, populi, 21, 6. lites inter eds
et Saguntinos, ab Annibale satæ,
ibid. iis ut Saguntini res reddant pos-
tulat Annibal, 12. in potestatem red-
acti, sub corona venduntur, 24, 42.
eorum urbs deleta, *ibid.* eorum regu-
lus Artanes, 28, 15. vectigal ex eo-
rum agro Saguntini capiunt, 39. om-
nium Hispanorum maxime imbelles
habentur, 34, 17.

Turduli iidem, qui Turdetani, 28, 39.
 34, 17.
 Turdulorum bellum, 34, 20.
 Turmæ equitum, 1, 30.
 Turma equitum Placentina, 44, 40.
 — *Æternina, ibid.*
 — Lucana, 22, 42.
 Turnus, rex Rutulorum, Æneæ Latino-
 que bellum infert, 1, 2. vincitur, et,
 cum Mesentio junctis viribus, altero
 proelio superatur, *ibid.*
 Turnus Herdonius, *vid.* Herdonius.
 Turres murorum, 21, 8.
 Turres contabulate, 24, 34.
 Turres impositæ tergo elephantorum,
 37, 40.
 Turres in operibus oppugnandarum
 urbium, 5, 5. 21, 11. 32, 17. 33, 17.
 Tarris Eadierni, 44, 3.
 Tarris quinque tabulorum, 28, 6.
 Tarrus, *vel* Thurrus, regulus omnium
 Hispanorum potentissimus, 40, 49.
 ejus duo filii cum filia in potestatem
 veniunt Romanorum, *ibid.* sequitur
 Romanos, fortique ac fideli opera rem
 Romanam adjuvat, *ibid.*
 Tusci occupant Janiculum, 2, 51. eorum
 imperium olim quam late patuerit, 1,
 2, 5, 33. Tusei opprimuntur a Ro-
 manis, 45. *vid.* Etrusci.
 Tuscum mare, 5, 33. 26, 19.
 Tuscus vicus Romæ, 2, 14. 27, 39. 33, 26.
 Tusculum, 2, 15. *et* 16. 26, 9. capitur
 a Latinis, 6, 38. recipitur cæsis Lati-
 nis, *ibid.* oppugnatur a Veliternis,
 36. liberatur obsidione, *ibid.*
 Tusculana arx, 3, 23. *et* 42. 6, 33.
 Tusculani colles, 3, 7. *et* 8.
 Tusculani Romam suppetias mittunt, 3,
 18. iis decretum bellum, 6, 25. quod
 arcent constanti pace, *ibid.* pacem
 impetrant, deinde et civitatem, 26.
vid. *et* 8, 14. de iis, rogatione Flavia,
 judicium populi, 8, 37. populus Tus-
 culanus mutata veste venit Romam,
 impetratque veniam, *ibid.* in Papiria
 tribu suffragium ferebant, *ibid.*
 Tutia, fluvius, 26, 11.
 Tutorum potestas contra matrem, in
 virgine nuptum elocanda, 4, 9. tutoris
 optio Hispanæ Feceniæ concessa, 29, 19.
 Tycha, nomen partis Syracusanæ urbis,
 24, 21. 25, 25.
 Tyndarium, 36, 2.
 Tyrannidem, pedibus tractus, non insi-
 dens equo, relinquere debet, auctore
 Dionysio tyranno, 24, 22.
 Tyrrhenum mare, 5, 33.
 Tyrrheum oppidum, 38, 9.
 Tyrus, 33, 46.
 Tyrii, 35, 48. conditores Carthaginis,
 33, 49.
 Tyscos, vicus, 38, 18.

V.

Vacatio, 8, 20. sine ulla vacationis ve-
 nia exercitus scriptus, *ibid.* *vid.* *et* 7,
 28.
 Vacatio rei navalis colonis maritimis ne-
 gata, 36, 3.
 Vacatio sacrosancta, 27, 36.
 Vacca ænea Syracusis ab agresti tauro
 inita, ac semine adpersa, *vid.* Prodi-
 gium.
 Vaccæi, Hispana gens, vincuntur ab
 Annibale, 21, 8. funduntur, fugan-
 turque ab M. Fulvio, 35, 7. *vid.* *et*
 40, 47. *et* 50. obcessi, ipsi se inter-
 imunt, Epit. 57.
 Vacci prata, 8, 19. *vid.* Vitruvius Vaccus.
 Vades publici a quo, et qua occasione,
 primum dati, 8, 13.
 Vadimonis lacus, 9, 39. ad hunc lacum
 cum Etruscis acriter pugnatum, *ibid.*
vid. *et* 12, 4.
 Valerius Antias, historiæ Romanæ scrip-
 tor, 3, 5. nullum mentiendi modum
 tenet, 26, 49. immodice omnium re-
 rum numerum auget, 33, 10. citatus,
 25, 39. 29, 35. 30, 19. *et* 29. 32, 6. 34,
 15. 35, 2. 36, 19. *et* 38. 38, 50. 39,
 22. 40, 29. 41, 32. 42, 11. 44, 13.
 45, 40.
 Valerius Flaccus, tribunus militum, 25,
 14.
 C. Valerius, tribunus militum consulari
 potestate, 6, 36.
 C. Valerius consul, 8, 18.
 C. Valerius, flamen Dialis, 39, 39. crea-
 tur prætor, et sortitur jurisdictionem
 peregrinam, 45.
 C. Valerius legatus mittitur Alexan-
 driam, 42, 6. *et* 17.
 C. Valerius Flaccus, flamen Dialis ina-
 guratur invitus, 27, 8. jure sacerdotii
 senatum ingreditur, *ibid.* ædilis cura-
 lis, 31, 50. 32, 7.
 C. Valerius Lævinus, prætor, sortitur
 Sardiniam, 40, 44. consul subrogatur
 in locum Cornelii Scipionis, 41, 21.
 triumphat de Liguribus, 22. mittitur
 legatus ad Ætolos, 30. petit censuram,
 43, 16.
 C. Valerius, Lævini filius, 38, 9.
 C. Valerius Potitus, tribunus militum
 consulari potestate, 4, 49. consul cre-
 atur, 53. capit arcem Carventanam,
ibid. urbem ovans introit, *ibid.* tribu-
 nus militum consulari potestate ite-
 rum, 57. tertium, 61.
 C. Valerius Tappo, tribunus plebis, 38,
 36.
 L. Valerius, quæstor, diem perduellio-
 nis dicit Sp. Cassio, consuli, 2, 41.
 consul creatur, 42. iterum, 61. bel-
 lum gerit adversus Æques, 62.

us, interrex, 5, 17.
us legatus, auream crateram
Apollini Delphos fert, 5, 28.
as a Liparensium piratis, di-
r, *ibid.*
us, magister equitum, 5, 48.
us, magister equitum dictus, 8,

ius in locum M. Cornelii Ce-
officitur pontifex, 33, 42.

us, tribunus plebis, ad popu-
lit de lege Oppia abroganda,
ejus contra Catonem consu-
tio, 5.

us Flaccus, magister equitum
9, 7.

us Flaccus, ædilis curulis, 31,
stus prætor, 49. sortitur Sici-
32, 1. consul, 33, 42. sortitur
1, 43. ejus res gestæ, 34, 21. et
atus consularis, sub M'. Acilio
rem gerit ad Thermopylas,
et 19. fit censor, 39, 40. ejus
n acta, 42—44. princeps sena-
tum censor esset, lectus est, 52.
x moritur, 40, 42.

us Poplicola, tribunus militum
uri potestate, 5, 26. iterum, 6, 1.
1, 5. quartum, 21. quintum, 27.
us Potitus primus adversus de-
os movet certamen, 3, 39. et
n M. Horatio Appium expellit
9. cum eodem legatur ad ple-
0—53. et fit consul, 55. leges
gratiam plebis, *ibid.* ejus res
n bello, 60. et 61. triumphat
etoritate Patrum, populi jussu,
i consulatum continuari, nolle
stetur, 64. *vid.* et 4, 6.

us Potitus, tribunus militum
uri potestate, 4, 49. iterum, 58.
1, 5, 1. quartum, 10. quintum,
Faleriis ingentes prædas agit,

us Potitus consul creatur, 5,
cit ludos magnos, *ibid.* cædit
, *ibid.* triumphat, *ibid.*

us Potitus, interrex, 5, 31.

us Potitus, interrex, 6, 5.

us Tappo creatur prætor, 35,
rtitur Siciliam, 20.

ius C. F. Tappo creatur trium-
oniæ deducendæ, 37, 46.

us P. F. Flaccus creatur trium-
oniæ deducendæ, 37, 46.

rius facialis facit Sp. Fusium
i patratum, 1, 24.

ius, Publicolæ frater, consul,
ibat de Sabinis, 2, 16. in pug-
Regillum lacum, petens Tar-
m, ipse interficitur, 20.

rius, M. F. Volesi N. non fuit
i dictator, 2, 18,

M'. Valerius, Volesi F. dictator crea-
tur, 2, 30. de Sabinis triumphat,
31. quum populo indulgeri cuperet,
aspernantibus Patribus ejus relatio-
nem, abdicat se dictatura, *ibid.*

M. Valerius augur moritur, 3, 7.

M. Valerius, quæstor, 3, 25. consul, 31.

M. Valerius, tribunus militum, cum
Gallo singulari certamine pugnans,
a corvo galeam insidente adjutus, hos-
tem obruncat, 7, 26. decem bobus
aureaque corona donatur, *ibid.* Cor-
vus vocatur, *ibid.* tres et viginti an-
nos natus consul creatur, *ibid.* se-
cundum consul, 37. vincit Volscos,
capit Satricum, et triumphat, *ibid.*
tercium consul, 38. adversus Samni-
tes proficiscitur, 32. ejus ad milites
adhortatio, *ibid.* familiaris est militi
dux, 33. invadit primus omnium
hostes, et vincit, *ibid.* triumphat de
Samnitibus, 38. dictator creatur,
39. seditionem rebellantium mili-
tum componit, 40. et 41. quartum
consul, 8, 16. capit Cales Ausonum,
ibid. ex senatusconsulto triumphat,
ibid. interrex, 17. et 9, 7. dictator
secundum, 10, 3. triumphat, 5. con-
sul quintum, 6. legem fert de provo-
catione, tertio tum ab urbe condita
latam, semper a familia eadem, 9.
consul sextum, T. Manlio suffectus,
11.

M. Valerius Falto, quæstorius, in Asi-
am ad Attalum legatus mittitur, 29,
11. ædilis curulis, 30, 26. creatur
prætor, et Bruttius provinciam sor-
titur, 40. et 41. ei prorogatur im-
perium, ut in Sardiniam trajiciat,
31, 8.

M. Valerius Lævinus, prætor, sortitur ju-
risdictionem peregrinam, sed postea
bellum administrare jussus est, 23, 24.
30. 32. 37. et 38. pro prætore præesse
jubetur oræ maritimæ ad Brundisi-
um, 24, 10. mittit M. Livium, qui Ta-
rentum tueatur, 20. ad eum legati
ab Orico, 40. ejus res gestæ in Græ-
cia adversus Philippum, *ibid.* pro-
rogato imperio mandatur ei Græcia
et Macedonia, 44. iterum, 25, 3. res
gestæ, 26, 24—26. consul absens
creatur, 22. venit Romam, 27. Ita-
liam sortitus, provinciam permutat
cum Marcello collega, 29. suadet
Patribus, ut omne aurum, argentum,
res signatum in publicum conferant,
36. Sicilia omni Pœnos expellit, 40.
Romam redit, et res in Sicilia gestas
narrat, 27, 5. ejus concertatio cum
Patribus de dictatore dicendo, *ibid.*
ei prorogatum imperium, 22. pro-
consul, ex Sicilia in Africam profi-
ciscitur, 23, 4. legatus ad Attalum

- mittitur, 29, 11. refert de reddendis pecuniis, quæ a privatis collatæ erant, 16. prætor, cum classe mittitur adversus Philippum in Macedoniam, 31, 3. mortis ejus causa a Publio et Marco filiis ludi funebres facti, 50.
- M. Valerius Lævinus creatur prætor, 39, 56. sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 1. *vid. et* 42, 58.
- M. Valerius Maximus, tribunus militum consulari potestate, 5, 14. iterum, 24.
- M. Valerius Maximus, consul, 9, 28. legatus dictatoris Papirii Cursoris, 40. prætor quartum, 41. censor, 9, 43. ab eo et collega viæ per agros publica impensa factæ, *ibid.*
- M. Valerius Messalla, præfectus classis, cum parte navium mittitur in Africam, 27, 5. populatur Africam, *ibid.* eum dictatorem dicere cupiens consul Lævinus prohibetur a senatu, *ibid.*
- M. Valerius Messalla creatur prætor, 34, 54. sortitur jurisdictionem peregrinam, 55. creatur consul, 38, 35. legatus in Macedoniam, 41, 27. in locum Æmilii Papi sufficitur decemvir sacrorum, 42, 28.
- M. Valerius, legatus Æmilii Pauli in bello adversus Ligures, 40, 27.
- M. Valerius Publicola, magister equitum, 7, 12. consul, 17, *et* 18. iterum, 19.
- P. Valerius, Volesi F. cum Sp. Lucretio venit ad Lucretiam, 1, 58. jurat in verba, quæ Brutus præverat, 59. consul creatur in locum Collatini, 2, 2. pugnat cum Tarquiniiis, 6. spolia legit, et triumphans Romam redit, 7. affectati regni insimulatur, *ibid.* submittit fasces populo, *ibid.* purgat se, *ibid.* Velie ædes subjicit, *ibid.* leges ab eo latæ, 8. cognomen Publicolæ ei datum, *ibid.* ad Veientium bellum proficiscitur, *ibid.* consul iterum creatur, *ibid.* cædit Etruscos, 11. creatur tertium consul, 15. quartum consul, 16. infesto exercitu in agrum Sabinum proficiscitur, hostes cædit, et Romam redit triumphans, *ibid.* moritur, copiis familiaribus adeo exiguis, ut funeri sumtus deesset, *ibid.* de publico elatum luxere matronæ, ut Brutum, *ibid.*
- P. Valerius, consul, 2, 52.
- P. Valerius Potitus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6. socius imperii a Camillo lectus, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 18. tertium, 27. quartum, 32. fundit Volscos et Latinos, *ibid.* quintum, 36. sextum, 42.
- P. Valerius Flaccus, legatus ad Annibalem missus, 21, 6.
- P. Valerius Flaccus, legatus Marcellus in pugna ad Nolam, 23, 16. præfectus classis, 34. *et* 38. *vid. et* 26, 8.
- P. Valerius Lævinus creatur prætor et sortitur Galliam, 41, 12.
- P. Valerius Publicola, interrex, 3. consul creatur, 15. ejus ad tribum et plebem oratio, 17. oppugnat Capitolium, ab Herdonio servisque occupatum, 18. interficitur, *ibid.*
- P. Valerius Publicola, consul, 7, 21. prætor, 23. dictator, 28.
- P. Valerius Publicola, magister equitum, 8, 17.
- T. Valerius, legatus, 24, 40.
- Valetudinis ergo supplicatio facta, 40, 37.
- Valetudinis populi causa supplicatio et feriæ, 42, 2.
- Valetudini excusandæ sollemnia fuere cum jurejurando verba, 6, 22.
- Vallaris corona, *vid.* Corona.
- Vallum Macedonum, 33, 5.
- Romanorum, *ibid.*
- Vardæi, pop. Illyrici, Epit. 56.
- P. Varenus, prætor, prælio vincitur, Epit. 95.
- Varro, *vid.* Terentius.
- Vasa argentea in cella Jovis ex mulatitia pecunia posita, 10, 23.
- Vasa argentea et aurea Romani donant Attalo, Eumenis fratri, 35, 23.
- Vasa ænea et argentea Gallica, 36, 40.
- Vasa aurea quingentum pondo Romanis mittit Antiochus, 42, 6.
- Vasorum aureorum et argenteorum ingens numerus Asiatico triumpho traductorum, 37, 59.
- Vastetani, 37, 46.
- Vates ex alieno errore quantum facientes, 25, 1.
- Vates Græcus Bacchanalia in Etruriam invehit, 39, 8.
- Vaticanus ager, 10, 26.
- Vaticini libri jubentur ad prætorem deferri, 25, 1.
- Vecilius mons, 3, 50.
- Vectigal novum statutum ex salaria annona, 29, 37.
- Vectigal annuum in opera publica censoribus decretum, 40, 46.
- Vectigal e metallis Macedonicis, 45, 18. *et* 29.
- Vectigalia populi Romani sub nutu arbitrioque censorum fuere, 4, 8.
- Vectigalia magna ex ferrariis et argentariis in Hispania instituit Cato, 34, 21.
- Vectigalia summis pretiis locata, 39, 44. multa instituta, 40, 51.
- Vectigalium annuorum dimidium ad opera publica facienda censoribus attributum, 44, 16.

ia Carthaginensium prædæ
huius esse principibus, prohibet
ai, 33, 46. *et* 47.

Messius, *vid.* Messius.

funduntur et fugantur ab
lvio, præstore, 35, 7.

magnus exercitus Toleta-
sidio venit, 35, 22.

in fines Romanos excurrunt,
a Romulo vincuntur, *ibid.*

arte mulctatis in centum an-
duciae datæ, 15. vincuntur a
27. *vid.* *et* 30. *et* 42.

Tarquinius iuvant ad repe-
no regnum, 2, 6. iis restituitur

14. Veientem agrum, fœdere
iculum icto Romanis adem-

stituit Porsena, 15. populan-

manorum agrum, 43. minj-

se oppugnaturus Romanam,

cessunt Romanos ad pugnam,

cuntur, 46. *et* 47. adsidui ma-

iam graves, hostes, 48. Fabii

ut bellum privato sumtu

veientibus, *ibid.* Veientes Fa-

1 victores, 50. vincuntur a

lis, 51. denuo Romanis bel-

ferunt, 53. fugantur, *ibid.*

ant inducias quadraginta an-

54.

palantur extrema agri Ro-

4, 1. bellum renovant adver-

manos, interfectis etiam eo-

gatis, 17. vincuntur, 18. *et*

1. Tolumnius. iis bellum in-

1, 30. compellunt Romanos

ra, 31. vincuntur, 33. Veien-

duciae annorum viginti datæ,

dens senatus superbe respon-

gatis Romanis, 58. iis indici-

lum, 60.

regem creant, 5, 1. quod im-

ur ab Etruscis, *ibid.* septies

runt, 4.

sai a Romanis, 4, 61. hiber-

ad Veios, 5, 2. ea, quæ gesta

n obsidione Veiorum, narran-

pp. 7—21. Veii capiuntur a

o, dictatore, 21. post decenna-

modo illa decima pars soluta fuerit,
23, 25. *et* 28.

Veientani agri septena jugera plebi di-
visa, 5, 30.

Velabrum, 27, 37.

Velamenta supplicum, 25, 25. 29, 16.
35, 34. 36, 20.

Velia, regio altissima in urbe Roma, 2,
7. ibi inædificare incipit P. Valerius,

ibid. Velie ædes subjicit, *ibid.*

Velia, urbs Lucania, 26, 39.

Velites ut in legionibus essent, institu-
tum, 26, 4. eorum armatura, 31, 35.

38, 21.

Velitræ in Volscis, 2, 30. eo colonia a
Romanis deducta, 31. numerus colo-

norum auctus, 34.

Veliterni deficiunt, 6, 13. *et* 21. vincun-

tur, 22. *vid.* *et* 29. incursant Romano-

rum agrum, 36. oppugnant Tuscul-

um, *ibid.* obsidentur a Romanis, *ibid.*

et 37. 38. *et* 42. vastant Romanorum

agrum, 7, 15. rursum deficiunt, 8, 3.

et 12. in eos, quod toties rebellassent,

graviter sævitum, 14. iussi trans Ti-

berim habitare, ut ejus, qui cis Tibe-

rim deprehensus esset, usque ad mille

pondo clarigatio esset, *ibid.*

Veliternus ager, 2, 31. 50, 38.

Venaliū Portoria, *vid.* Portorium.

Venatio leonum et pantherarum data
Romæ ab M. Fulvio, 39, 22.

Venatio omnis generis ex sue mansueti,
85, 49.

Venationis prætextu occupatum et pro-
ditum Tarentum, 25, 9.

Veneficæ matronæ ad centum septua-
ginta damnatæ, 8, 18.

Veneficia, deque iis quæstiones, 39, 8.
38. *et* 41. veneficorum ad duo millia

damnata, *ibid.* *vid.* *et* 40, 37.

Venenum habent reges ad incerta for-
tunæ, 30, 15.

Venehi poculum Demetrio, Philippi filio,
datum, 40, 24.

Veneti in Italia ab Henetis et Trojanis
oriundi, 1, 1. sinum circumcolunt

maris Adriatici, 5, 33. *vid.* *et* 10, 2.

subiguntur a Cæsare, Epit. 104.

Venetia, 41, 32.

P. Ventidius, Epit. 127.

Ventorum atrox tempestas, 40, 2.

Ventris et ceterorum membrorum apo-
logus, 2, 32.

Venus, 10, 31. ejus ædes prope circum,
ibid. facta ex ære mulctatio matro-

narum stupri damnatarum, *ibid.*

Veneri et Marti pulvinar in lectisternio,
22, 10.

Venus Cloacina, 3, 48.

Venus Erycina, 22, 9. ejus ædes dedi-
catur a Q. Fabio Maximo, 23, 30. *et*

F f

31. ejus ædes extra portam Collinam, 30, 38. *vid. et* 40, 34.
- Veneris ædes sine ullo vestigio cremata, 41, 2.
- Venusia a Postumio consule capta: eo colonia deducta, quæ deinde suppleta, 31, 49.
- Venusiam fugit post cladem Cannensem consul Romanus, 22, 49. tum reliquæ exercitus, 54. *vid. et* 27, 2. 20. *et* 41.
- Venusini profugos a Cannensi pugna benigne et hospitaliter excipiunt, 22, 54. Romanis fidi, dum aliæ coloniæ detrectant imperium, 27, 10.
- Ver sacrum vocetur, 22, 9. *et* 10. id ex pontificum jussu consules faciunt, 33, 44. instauratur, 34, 44.
- Ver procellosum, 40, 2.
- Veragri, 21, 38.
- Verbenæ, 30, 43.
- Verbis quibusdam in sollemni precatione omissis, instaurantur Latine feriæ, 41, 21.
- Vercellius, auctor defectionis Hirpinorum, securi percutitur, 23; 37.
- Veringetorix, dux Arvernorum, Epit. 107.
- Vergæ, oppidum, a Pœnis deficit ad Romanos, 30, 19.
- Vergium castrum in Hispania capitur a Catone, consule, 34, 21.
- Vergestanus princeps venit ad Catonem, consulem, 34, 21. Vergestani venditi, *ibid.*
- Vergiliarum situs, 21, 35.
- Vermina, filius Syphacis, 30, 40. mittitur adversus Masinissam, eumque in fugam vertit, 29, 38. Carthaginensibus venit auxilio, 30, 36. ejus exercitus cæditur et fugatur, *ibid.* legati petunt a senatu, ut rex socius et amicus appelletur, 31, 11. legatis Romanis obviam progreditur, et ab iis leges pacis accipit, 19. ad confirmandam pacem jubetur legatos Romam mittere, *ibid.*
- Vernum æquinoctium, 33, 3.
- Veromandi, Epit. 104.
- Verona, urbs, 6, 35.
- Verrugo, oppidum, 4, 1. recipitur, 55. præsidium Verrugine amittitur, 58. Verruginem præsidio obtinet C. Æmilii, tribunus militum, 5, 28.
- Versus Fescenninus, 7, 2.
- Verulanus, populus Hernicæ gentis, 9, 42. leges suas, quam civitatem Romanam, malunt, 43.
- Vernum, telum, 8, 18. 10, 29. 21, 56.
- Vesclia, oppidum Hispaniæ, expugnatur ab M. Fulvio Nobiliore, 35, 22.
- Vescia, urbs Ausonum, 8, 11. 9, 25. venit in potestatem Romanorum, *ibid.*
- Vescini, 10, 20.
- Vescinus ager, 10, 21. *et* 31. — saltus, 10, 21.
- Veseris, 8, 8. 10, 28.
- Vesparum ingens examen Capuæ in forum advolavit, et in Martis æde comedit, *vid.* Prodigium.
- Vesta, 1, 20. *et* 52. Vestæ æterni ignes, *ibid. et* 26, 27.
- Vestæ pulvinar in lectisternio, 22, 10. ejus ædes ab incendio servata opera servorum, 26, 27. in ædis penitenti conditum fatale pignus imperii Romani, *ibid.*
- Vestæ penitralis ignis extinctus, 28, 11. 41, 2. supplicatio ad Vestæ, 28. 11.
- Vestalis Rhea Silvia, mater Romuli, 1, 3. *et* 4.
- Vestales virgines a Numa Pompilio lectæ, 1, 20. iis stipendium de publico statutum, *ibid.* virginitate aliisque caerimoniis sanctæ factæ, *ibid.*
- Vestales virgines sacraque in plaustrum imponit L. Albinus, et Cære pervehit, 5, 40.
- Vestaliū hospitium a Cæritibus religiose cultum, 7, 20.
- Vestalis virgo incestus rea absoluitur, sed jubetur abstinere joci, colique sancte potius, quam scite, 4, 44.
- Vestalis virgo, incesti comperta, vira defoditur, 8, 15. 22, 57.
- Vestalis, cujus custodia ejus noctis fuerat, qua ignis in Vestæ æde extinctus, jussu pontificis cæsa est flagro, 28, 11. 41, 2.
- Vestia Oppia, Attellana mulier, quæ quotidie sacrificarat pro salute et victoria populi Romani, in possessionem bonorum libertatemque restituitur, 26, 33. *et* 34.
- Vestimenta ad exercitus missa, 32, 27. 44, 16.
- in Vestimentum petitionis causa album addi vetitum, 4, 25.
- Vestem mutare solent rei et eorum propinqui, 2, 61. 6, 20.
- Vestes stragulæ pretiosæ ex Asia Romanam advectæ, 39, 6.
- Vestina cohors, 44, 40.
- Vestinus populus conjungit se Samnitibus, 8, 29. iis bellum indictum, *ibid.* vincuntur uno prælio, *ibid.* cum iis fœdus ictum, 10, 3.
- Vesuvius, mons, 8, 8.
- Veterani donantur agris, 31, 4.
- Veteres campi, 25, 16.
- Veto, vox tribunorum intercedentium, 6, 35.
- Vettii, gens Macedonica bellicosa, 45, 30.
- Veturia, mater Coriolani, proficiscitur in filicæstra, ejusque flectit animum, 2, 40.

sturia, centuria juniorum, 26, 22.

— seniorum, *ibid.*

Veturius, consul, 3, 81. ei ab Alieno dies dicta, *ibid.* in locum C. Horatii Pulvilli augur legitur, 32.

Veturius, tribunus militum consulari potestate, 6, 32. secundum, 36.

Veturius, decemvir, 3, 33.

Veturius, tribunus militum consulari potestate, 6, 33.

Veturius Philo, dictator comitiorum habendorum causa, 22, 33. censor, 27, 6. moritur, *ibid. vid. et* 34.

Veturius Philo, ædilis curulis, 27, 6. prætor, *ibid.* sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 7. proprætor Gallie, 22. legatus, 28, 9. a M. Livio dictatore consul creatur, et Brutti, provincia, ipsi decernuntur, 10. ejus res gesta, 11. habet comitia consularia, 38. magister equitum, 29, 11. a Scipione ex Africa mittitur Romam, 30, 38. exponit victoriam Scipionis, 40. Veturius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.

Veturius Calvius consul creatur, 8. 16. iterum, 9, 1. sub jugum mittitur, 6. deditur Samnitibus, 10.

Veturius Geminus, consul, Volcos fundit fugatque, 3, 8. ovans urbem ingreditur, 10.

Veturius Gracchus Sempronianus augur, in locum Sempronii Gracchi, sufficitur, 41, 26.

Veturius Philo creatur flamen Martialis, in locum M. Æmilii Regilli, 29, 39.

Vetusius, consul, 2, 19.

Vetusius, consul, 2, 28. contra Æquos, qui agrum Romanum invaserant, proficiscitur, 30.

æxillarius, 8, 8. 35, 5.

æxillum, 8, 8.

æxillum in hostes jactum, 25, 14. *vid.* Signum.

fontina tribus addita, 9, 20.

fugum, oppidum, deficit a Pœnis ad Romanos, 30, 19.

a Æmilia, a M. Æmilio Lepido munita, 39, 2.

— Appia, 7, 39. quando munita, 9, 29. *vid. et* 22, 1. *et* 55.

— Flaminia, C. Flaminii censoris opus, 22, 11.

— a C. Flaminio consule perducta a Bononia ad Arretium, 39, 2.

— per Formianum montem, 39, 44.

— Gabina, 2, 11. 3, 6. 5, 49.

— Latina, 2, 39. 10, 36. 26, 8.

— Lavicana, 4, 41.

— a Martis silice ad Bovillas, perstrata, 10, 47.

Via Nomentana, eademque Ficulnensis, 3, 52.

— Salaria, 7, 9. 3, 32.

Via Fornicata Romæ, 22, 36.

— Sacra, 2, 18.

Vie per agros a censoribus publica impensa factæ, 9, 43.

Vias sternendas silice in urbe, glareæ extra urbem substernendas marginendasque censores locant, 41, 32.

Viator mittitur a tribuno ad consulem, 2, 56. a consulibus ad matronas, 8, 18.

Viatores ædilitii, 30, 39.

Vibius Accuæus, præfectus cohortis Pellinæ, arreptum vexillum trans vallum hostium trajicit, 25, 14. ob strenuum factum donatur, *ibid.*

Vibius Virrius, unus e legatis Campaniæ, ad Varronem consulem missis, suadet suis defectionem ab Romanis, 23, 6. desperatis Capuæ rebus, senatores Campanos ad mortem sibi consciscendam adhortatur, 26, 13. cum septena et viginti senatoribus Campaniæ venenum bibit, 14.

Vibius et Pactius fratres, *vid.* Pactius.

Vibonem colonia deducta, 35, 40.

Vibonensis ager, 21, 51.

Vibulanus, *vid.* Fabius.

Vicæpotæ ædes, 2, 7.

de Vicesima manumissorum lex in castris lata, 24, 16.

Vicesimarium aurum, *vid.* Aurum.

Vicilini Jovis templum in agro Compasano, 24, 44.

Victimæ caduntur ad averruncandam Deum iram, 8, 6.

Victimæ majores cæse, 30, 21. 36, 38.

Victimæ aliaque, quæ ad sacrificium pertinent, magistratibus e publico præbita, 45, 44.

Victimarius, 40, 29. 41, 19.

Victoria aurea pondo trecentum viginti, ab Hierone senatui Romano dono missa, in Capitolio locatur, 22, 37.

Victoria in culmine ædis Concordiæ fulmine icta, 26, 23.

Victoriæ ædes, facta ex multatitia pecunia, dedicatur a L. Postumio, consule, 10, 33.

Victoriæ ædes in Palatio, 29, 14.

Victoriæ Virginis ædícula prope ædem Victoriæ, 35, 9.

Victoriæ mons, 24, 41.

Victoriati nummi, 41, 17.

Q. Victorius, primipili centurio, signum ademptum signifero jacet in hostem, 34, 46.

Victumviæ, emporium, 21, 45. Victumviæ captæ, fuis et trucidatis oppidanis, 57.

Vicus Cyprinus, 1, 48.

F f 2

- Vicus Jugarius, 24, 47. 27, 37. 35, 21.
 — Longus, 10, 23.
 — Mælius, 33, 26.
 — Tuscus, 2, 14. 27, 37. 33, 26.
- Vicos cur non direxerint Romani, 5, 55.
- Viduae equitibus, qui equos alerent, attributæ, 1, 43.
- Viduorum pecuniæ in ærarium conlatæ, 24, 18.
- Vigil, quem Galli scandentes fefellerant, de saxo dejectus, 5, 47.
- Vigilibus scutum aufert Æmilius Paulus consul, 44, 33.
- Vigiliis quatuor distincta nox quælibet: hinc
 Vigilia prima, 5, 44. 9, 36. 10, 34. 21, 27. 23, 35. 27, 15. 30, 6. 35, 13.
 — secunda, 7, 35.
 — tertia, 9, 44. 10, 20. et 40. 25, 38. 27, 42. 28, 7. 35, 1. 36, 19. 40, 4.
 — quarta, 9, 37. 21, 47. 24, 46. 25, 13.
- Vigiliæ vicatim Romæ exactæ, 10, 4. 32, 26.
- Vigiliæ nocturnæ per urbem minoribus magistratibus mandatæ, 39, 14. et 16.
- Vigiliarum munus a senatoribus obitum, 3, 6.
- Vigiliæ militares, 44, 33.
- Vigiliæ ab exercitu Annibalis per quadriduum et tres noctes toleratæ, 22, 2.
- Villa publica in campo Martio ædificata, 4, 22. ibi primum census populi actus, *ibid.* reficitur et amplificatur, 34, 44. in ea hospitium legatis hostium præbetur, 30, 21. 33, 24.
- L. Villius, tribunus plebis, legem annariam fert, 40, 44. inde cognomen familiæ inditum, ut *Annales* appellarentur; *ibid.* creatur prætor, 42, 28. sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 31.
- L. Villius Tappulus, ædilis plebeius, aliquot matronas proprii accusat, 25, 2.
- L. Villius Tappulus, prætor, 31, 49. ei evenit Sardinia, 32, 1.
- P. Villius, tribunus plebis, 3, 54.
- P. Villius Tappulus, ex ædilitate plebeia prætor, 29, 38. sortitur Siciliam, 30, 1. decemvir agris dividendis, 31, 4. consul, 49. proficiscitur in Macedoniam, 32, 3. nihil memorabile ab eo actum, 6. legatus sub T. Quintio, 28. jubetur esse in numero decem legatorum, ex quorum consilio pæcis leges Philippo daret T. Quintius, 33, 24. ita ad Antiochum, 35. ejus et collegarum congressus cum rege, 39. et 40. rursum mittitur ad Antiochum, 39. 59. Elæam venit, 35, 13. congregatur cum Annibale, 14. cum Antiocho, 15. legatus in Græciam mittitur, 23. tentat Magnetæ frustra, 39.
- Viminalis collis additus urbi a Ser. Tullio, 1, 44.
- Vincta demta Romæ vinctis in celebritate primi lectisternii, 5, 13.
- Vindanum, oppidum, Epit. 61.
- Vindiciæ secundum libertatem, 3, 44.
- Vindicius, servus, conjurationem ad revocandos reges initam prodit, 2, 4. ei pecunia ex ærario, libertas et civitas datur, 5. quidam Vindiciæ nomen ab illo tractum putant, *ibid.*
- Vinearum usus in oppugnationibus, 5, 7. 10, 34. 21, 61. 23, 18. 32, 4. 35, 22.
- Vinum publice in sacrificiis præbitum, 10, 23.
 — in Galliam invectum illiciendæ gentis causa, 5, 33.
- Vini avidi tibicines, *vid.* Tibicines.
- Vir factus ex muliere, *vid.* Prodigium.
- Vir virum legens, 9, 39. 10, 38.
- Viri majoris species, quam pro humano habitu, augustiorisque, in quiete visa utrique consuli, 8, 6.
- Virorum omne genus in insula Lemno conjuratione muliebri sublatum, 34, 2.
- Virorum inter sese plura stupra in Bacchanalibus, quam feminarum, 39, 13.
- Virbius clavus, 1, 48.
- Virdomarus, Insulubrium Gallorum dux, Epit. 20.
- Virga circumscribitur Antiochus rex a Popillio, legato Romano, 45, 12.
- Virga licitor Sulpicii, tribuni militum domum intrantis, forem percutit, 6, 34.
- Virgis cædi civem Romanum, vetuit lex Porcia, 10, 9.
- Virgis cæsi, et securi percussj in medio foro trecenti quinquaginta octo delecti nobiles Tarquinienses, 7, 19.
- Virgis sese cædunt mutuo quidam Lucanorum in invidiam Romanorum, 8, 27.
- Virginia, Auli filia, patricia, nupta Volumnio, consuli plebeio, 10, 23. exclusa sacris Pudicitia; patriciæ a matronis patriciis, dedicat aram Pudicitia; plebeia; *ibid.*
- Virginis infelix forma, mors miserabilis, et ultio, 3, 44—48. et 58.

- Virginius, consul, 2, 28. contra Volscos proficiscitur, eosque fundit, 28.
 Virginius, consul, 2, 51.
 Virginius, consul, 2, 63. contra Equos proficiscitur, *ibid.*
 Virginius, triumvir agro dando, 3, 1.
 Virginius, tribunus plebis, Cæsoni Quintio capitis diem dicit, unde magnæ contentiones, 3, 11—13.
 Virginius, postquam tribunatu plebis abierat, accusatur; et denis millibus gravis æris condemnatur, 5, 29.
 Virginius, Virginie pater, 3, 44. ejus de filia cum Ap. Claudio contentio, 47. filiam suam occidit, 48. orta inde certamina in urbe, 49. et motus in castris, 50. consilium ab eo militibus datum, de creandis decem tribunis militum, quorum in numero esse recusat, 51. creatur tribunus plebis, 54. Appio diem dicit, 56. et eum in carcerem duci jubet, 57. remittit ultimam pœnam M. Claudio, assertori Virginie, 58.
 Virginius, consul, 4, 21. iterum, 23.
 Virginius, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. invisus infestusque collegæ Sergio, ei non fert auxilium, *ibid.* ante diem ipse et collega abdicare coguntur, 9. accusatur a tribunis plebis, 11. decem millibus æris gravis condemnatur, 12.
 Virginius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1.
 Virginius, tribunus militum, 27, 43.
 Jupiter Virginius, consul, cum collega Pometiam primo vi, deinde operibus oppugnat, 2, 17. triumphat, *ibid.*
 Jupiter Virginius, cōsul, 2, 54.
 Proc. Virginius, consul, 2, 41. ejus cum collega de lege agraria contentiones, *ibid.*
 Sp. Virginius, consul, 3, 31.
 T. Virginius, consul, 2, 21.
 T. Virginius, consul, 2, 48.
 T. Virginius Rutilus, augur, moritur, 3, 7.
 T. Virginius Cœlimontanus, consul, 3, 65.
 Virgines ter novenæ, per urbem euntes, carmen canunt in Juuonem Regiam, 27, 31, 12.
 Virgines decem, et decem ingenui pueri, patrimi omnes matrimique, ad sacrificium adhibiti, 37, 3.
- ob Virginem excitatum Ardeæ bellum, 4, 9.
 Virginem captivam parentibus reddit Scipio, 26, 50.
 Virginem Chalcidensem in medio ardore belli ducit uxorem Antiochus, 36, 11.
 Virgo Vestalis incesti damnata, *vid.* Vestalis.
 Virilis toga, 26, 19.
 Virtute, non dolo, superare hostes, pulchrum ducebant Romani veteres, 42, 47.
 Virtutis et Honoris ædes votæ a M. Marcello, et exstructæ, 27, 25. a filio ejus dedicata Virtutis ædes, 29, 11.
 Visceratio populo data a M. Flavio in funere matris, 8, 22. *vid. et* 39, 46, 41, 33.
 Visus nocturni, 2, 36, 8, 6.
 Vitellia, oppidum, 2, 39, 5, 29.
 Vitruvius Vaccus, Fundanus, vastat Setinum Norbanumque agrum, 8, 19. in potestatem venit Romanorum, 20. asservatur in carcere, *ibid.* verberatus necatur, *ibid.* ædes ejus diruuntur, et bona Semoni Sanco consecrantur, *ibid.*
 Vitulus jam ictus e manibus sacrificantium sese proripuit, multosque circumstantes cruore respersit, 21, 6.
 Ultrotributa, 39, 44, 43, 18.
 Ulysses, 1, 49. ab eo et Circe Dea oriundus Octavius Mamilius, *ibid.*
 Umbilicus orbis terrarum Delphi, *vid.* Delphi.
 Umbilicum Græciæ incolunt Ætoli, 35, 18.
 Umbo, 9, 41, 30, 34.
 Umbri, populi, 5, 35, 9, 37. agro pulsi a Boiis, 5, 35. eorum exercitus funditur, 9, 39. deficient, 41. se oppugnatos Romam jactant, *ibid.* adoriuntur Romanos, vincuntur, et defectionis auctores deduntur, *ibid.* instaurant bellum, juncti cum Etruscis, Samnitibus, Gallis, 10, 21. *vid. et* 27.
 Umbria, 10, 1, 22, 9, 27, 43.
 Umbriæ pars, plaga Materina, 9, 41. tribus Sappinia, 31, 2.
 Unciarium fœnus, 7, 10. ex unciario semunciarium fœnus factum, 27.
 Unimanus, *vid.* Claudius.
 Vocanus ager in Africa, 33, 48.
 Q. Voconius Saxa, tribunus plebis, legem fert de hæreditatibus mulierum, 41, 34.
 Vocontii, 21, 31.
 Volæ, urbs Æquorum, 4, 49. eadem que Bolæ, 6, 2.

- cum Volanis bellum, 4, 49.
 Volanus ager, 4, 51.
 ad Volaterras cum Etruscis incerta victoria pugnatum, 10, 12.
 Volaterrani interamenta navium et frumentum pollicentur Scipioni, 28, 45.
 Volcæ, 21, 26.
 Volcentes ab Annibale deficiunt ad Romanos, 27, 15.
 Volero Pubilius, *vid.* Pubilius.
 Volerones ab Ap. Claudio tribuni plebis vocati, 2, 57.
 Volones, id est, servi in militiam conscripti, 22, 57, 23, 32, 24, 11. libertatem tacitis votis expostulant, 24, 14. iis libertatem promittit Ti. Gracchus, referentibus capita hostium, *ibid.* capita hostium absciunt, quæ abjicere jubentur, 15. iis datur libertas, 16. seniores ex iis notantur, *ibid.* Beneventi in publico pileati epulantur omnes, *ibid.* simulacrum celebrati ejus diei Gracchus Romæ pingi jubet in ædæ libertatis, *ibid.* *vid.* et 25, 20. et 22.
 Volones in undeciesimam et vice-simam legiones scripti, 27, 38. *vid.* et 28, 46.
 Volsci petantur bello a Tarquinio Superbo, 1, 53.
 in Volscos missi ad frumentum comparandum, 2, 9. Volsci comparant auxilia, quæ mittant Latinis, 22. obsides dant trecentos principum liberos, *ibid.* occultum parant bellum, *ibid.* veniunt ad oppugnandam urbem, 24. vincuntur, 25. Volsci Romanis bellum inferunt, 30. vincuntur, *ibid.* iis Veliternus ager ademtus, 31. Volsci Antiates victi, 33. ad ludos Magnos magna Volscorum vis Romam venit, 37. exacti urbe, *ibid.* concitati ab Att. Tullo, deficiunt a Romanis, 38. et 39. retro abducuntur a Coriolano, 40. redeunt in agrum Romanum, *ibid.* rebellant, 42. castra ponunt in Latino agro, sed vincuntur, et nullum genus calamitatis contumeliæque non editum in Volscos, 53. iis induciæ in annos quadraginta datæ, 54. Volsci instaurant bellum, 58. vincunt Romanos, 59. oppugnant castra Romanorum, 64. vincuntur, 65.
 prædantur agros Hernicorum, 3, 6. pergunt in agros Romanos, sed cæduntur magno numero, et nomen eorum prope deletur, 7. et 8. Volsci et Æqui bellum instaurant, 10. vincuntur, 22. *vid.* et 60.
 obsident Ardeam, 4, 9. a Romanis obsidentur, *ibid.* victi, dedite, sub jugum mittuntur, 10. cum Æquis denuo Romanis bellum inferunt, 26. oppugnant castra consulis, 27. castra Volscorum capiuntur, 29. captivi, præter senatores, venundantur, *ibid.* denuo bellum inferunt Romanis, 37, 55. et 56. vincuntur, 57. capiunt Verruginem, oppidum, 58. eorum agros depopulantur Romani, 59. vincuntur Volsci, 61.
 præsidium obsident ad Anxur, 5, 16. pacem impetrant, 23.
 iterum capiunt arma adversus Romanos, 6, 2. eorum castra capit Camillus, *ibid.* ad deditionem subiguntur, *ibid.* renovato bello, vincuntur, 6—8. rebellant, 11. unde Volscis et Æquis toties victis suffecerint milites, 12. vincuntur, 13. Prænestinis conjuncti, expugnant Satricum, 22. vincuntur, 23. et 24. populantur agrum Romanum, 31. eorum agri devastantur a Romanis, *ibid.* funduntur, 32.
 vincuntur, 7, 27.
 eorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. cum Volscis dubio Marte pugnatum, *ibid.* fugiunt nocte, *ibid.*
 Volsci Antiates, 2, 33.
 Volsci Ecetrani, 2, 25.
 Volscus ager, 10, 1.
 Volscus, *vid.* Pubilius.
 Volsciani, Hispaniæ populi, 21, 19. eos contra Pœnos sollicitant legati Romani, *ibid.* eorum celebre per Hispaniam ad legatos Romanos responsum, *ibid.*
 M. Volscius Fictor, qui tribunus plebis fuerat, testis in Cæsionem Quintium existit, 3, 13. ei diem dicunt A. Cornelius et Q. Servilius, quæstores, quod falsum pro testimonio dixisset, 24. damnatus et in exilium ire jussus, 29.
 Volsinienses, vel Volsinii, gens Etrusca, incursant agros Romanos, 5, 31. vincuntur, 32. iis induciæ in viginti annos datæ, *ibid.* apud Volsinios clavi fuere indices annorum, fixi in templo Nortæ, Etruscæ Deæ, 7, 3. Volsiniensium aliquot castella vi capit P. Decius, consul, 9, 41. eorum ager vastatur ab L. Postumio, consule, 10, 37.
 Volsinii, urbs, 10, 37. 27, 23.
 Voltumnæ fanum, 4, 28. 5, 17. ad Voltumnæ fanum concilium omni Etruriæ indictum, 4, 23. 25, 61. et 5, 17. sit ibi conjuratio adversus Romanos, 6, 2.

- Volacres supervolantes ad terram delapsas clamore militum, Caelius ait, 29, 25.
- Volannia, uxor Coriolani, 2, 40.
- L. Volannius, consul, cum Sallentinis prospere bellum gerit, 9, 42. iterum consul, 10, 15. in Samnium profectus, relinquit provinciam, ut Ap. Claudio collegae opem ferat, 18. et, post aliquam adversus eum altercationem, egrégiam cum eo victoriam reportat, *ibid.* et 19. redit in Samnium, et opprimit Samnites praedatores Campaniae, 20. prudentia ejus et moderatio in comitiis consularibus, 20. et 21. ex senatusconsulto et plebiscito ei pro rogatum in annum imperium, 22. in Samnio feliciter res gerit, 30. et 31. ejus uxor Virginia, *vid.* Virginia.
- P. Volumnus creatur consul, 3, 10. legatus ab Aequorum duce Graeco Clodio spernitur, 25.
- Voluntaria collatio senatorum ad levandam aerarii inopiam, 26, 36. *vid.* et 5, 60.
- Voluntariam militiam professis jubentur ara procedere, 5, 7.
- Voluntarii milites, 5, 16. 27, 46, 28, 43. 29, 1. 37, 4.
- Volastana, jugum Cambuniorum montium vocant, 44, 2.
- Vorago in foro Romano nequit conjectu terrae expleri, 7, 6. Curtius se devovet, et, equo insidens, armatus se in specum immittit, *ibid.*
- Vortumnus, Deus, 44, 16.
- Vota quinquennalia, 27, 33. 30, 27. 31, 9. decennalia, 42, 28.
- Vota nuncupant consules in Capitolio, antequam in provincias profiscantur, 41, 32. 42, 49.
- Vota valetudinis populi causa, 42, 2.
- Voti, quo consul ludos magnos Jovi rovet, formula, 36, 2.
- Votum praesente pontifice factum, 4, 27.
- Votum incertae pecuniae an possit suscipi? 31, 3.
- ad Votum, inconsulto senatu conceptum, pecunia de publico negatur, 36, 36.
- Vox noctu audita humana clarior de adventu Gallorum, 5, 32.
- Vox noctu audita ex delubro Proserpinae Locris, 29, 18.
- Urbanæ tribus, *vid.* Tribus.
- Urbanæ legiones, *vid.* Legiones.
- Urbium primordia, miscendo humana divinis, angustiora facta, *Pref.*
- Urbium veteres conditores natam sibi e terra prolem ementiebantur, 1, 8.
- Urbes dirutæ, ne venirent in hostium potestatem, 31, 28.
- Urbes captæ diripi solent, non deditæ, 37, 32.
- Urbes orbis terrarum maximæ Roma et Carthago, 38, 50.
- Urbibus parcebant veteres Macedones, quo haberent imperium opulentius, 32, 33.
- Urbicua, oppidum Hispaniæ, capitur a Q. Fulvio Flacco, 40, 16.
- Urinatores, 44, 10.
- Urites, Italiae populus, 42, 48.
- C. Ursanius, tribunus plebis, 33, 22.
- Ursi et elephantum in ludis Circensibus, 44, 18.
- Uscana, oppidum, 43, 12. 20, 21. et 23. ab Uscanensibus ceditur Ap. Claudio, 12.
- Utens fluvius, 5, 35.
- Uticam T. Otacilius cum classe trajicit, 25, 31. alia in Uticensem agrum exscensio, 27. 5. circa ipsa moenia Uticæ prædas agunt Romani, 28, 4. Uticam mittit classem Scipio, 29, 28. Uticam frustra oppugnat Scipio, 35. rursus obsidet, 30, 8. 5 et 8. classem Scipionis ad Uticam invadunt Carthaginenses, 9. et 10.
- Utrarii, 44, 33.
- Vulcanus, 1, 37. 8, 18. ei sacra arma et spolia hostium succeduntur, 1, 37. 30, 6. 41, 16. in lectisternio pulvinar Vulcano et Vestæ, 22, 10.
- Vulcani caput ardet, *vid.* Prodigium.
- area, 9, 46. 39, 46. 40, 19.
- ædes in Campo, 24, 10.
- insulae, 21, 49. et 51.
- Vulsinienses, *vid.* Volsinienses.
- Vultures sex, augurium Remo, duodecim Romulo, 1, 6.
- Vulturii et canes intacta relinquunt cadavera absumtorum pestilentia hominum boumque, 41, 26.
- Vulturius, urbs Etruscorum, capitur a Samnitibus dolo, et Capua appellatur, 4, 37.
- Vulturius, fluvius, 8, 11. 10, 20. et 31. 22, 14. et 15. 23, 14. 19. et 36. 32, 29.
- ad Vulturii ostium castellum communium, ubi postea urbs fuit, 25, 20. et 22. Vulturium colonia deducta, 34, 45. *vid.* etiam 36, 37.
- Vulturius ventus, 22, 43. prospectum, in prælio cum Annibale, multo pulvere in ora volvendo, adimit Romanis, 46.
- Uxor corruptæ ira maritum stimulat, ut alienigenas in regionem inducat, sui ulciscendi causa, 5, 33.
- Uxores suas liberosque cadunt viri, ne veniant in manus hostium, 29, 23.

X.

Xanthippus Lacedæmonius: ei insidias pro beneficio reddunt Pœni, 28, 43.
 Xenarchus, prætor Achæorum, querit privatæ gratiæ aditum apud Perseum, 41, 28.
 Xenocides, Chalcidensis princeps, amicus Romanis, 35, 38. 50. *et* 51.
 Xerophanes princeps legationis a Philippi missæ ad Annibalem, in præsidia Romana incidit, 23, 33. astu elapsus, fœdus facit cum Annibale, *ibid.* rursum captus a Romanis, ad consulem, ac deinde Romam deportatur, 34. *et* 38.
 Xenophon, Achæus, 32, 32.
 Xychus ordinem facinoris, quo Demetrius circumventus fuerat, aperit Philippo, 40, 55.
 Xylene Come, 38, 15.
 Xyniæ, oppidum, 32, 13. 33, 3. 39, 29.

Z.

Zacynthus, insula propinqua Ætolie, 21, 7. 26, 24. eam capit Lævinus, 26, 24. quum Philippi fuisset, mox Amyndri, ac deinde Achæorum, ab Achæis eam repetit T. Quintius, et Romanis tradi jubet, 36, 32.

Zama, urbs, quinque dierum iter abest a Carthagine, 30, 29.

Zama, *sive fortasse* Same, insula, 32, 16.

Zelasium, promontorium, 31, 46.

Zeno, princeps Magnetum, vir magnæ auctoritatis, T. Quintium Magnetibus placat, 35, 81.

Zeno, Sardibus ab Antiocho præfectus, 37, 44.

Zeno, præfectus Philippi, cæditur ab Athamanibus, 38, 1. *et* 2.

Zephyrium, oppidum, 33, 20.

Zerynthii Apollinis templum, 38, 41.

Zeuxidas, Acarnanum prætor, 33, 16.

Zeuxippus, princeps Bœotorum, auctor Romanæ societatis, ob hanc causam non creatur Bœotarcha, 33, 27. Brachyllam Bœotarchen tollendum curat, 28. accusatur cædis, *ibid.* fugit Tinagram, deinde Athenas, *ibid.*

Zeuxis, præfectus Antiochi, præest mediæ aciei in pugna adversus Romanos, 37, 41. legatus mittitur ad Scipionem, 45. ejus oratio de pace, *ibid.*

Zolippus, gener Hieronis, tutor Hieronymi, 24, 4 *et* 5. legatus ad regem Ptolemæum, voluntarium sibi consciscit exilium, 26. ejus uxor Heraclea et filiæ a Syracusanis interficiuntur, *ibid.*

Zybœa devictus a Nicomede, 38, 16.

FINIS.

PRÆFATIO

IN LIVIUM.

DUM huic novæ T. Livii editioni adornandæ damus operam, quædam nobis inter legendum subiere mentem, vel ad Livium ipsum, vel ad ejus interpretes pertinentia, quæ non ingrata, aut omnino inutilia plerisque legentium fore sperabamus. Sed et ii qui ante nos in eadem palæstra multa cum laude sese exercuere doctissimi viri, non pauca annotavere, quibus instructior paratiorque ad Livium lector accederet. Hæc omnia, sive nostra, sive ab aliis mutuata huc conferre visum est. Primo de Livio; tum de ejus editoribus et interpretibus; denique de instituti nostri ratione agemus.

CAPUT PRIMUM.

DE LIVIO.

DE Livii vita juvaret aliquammulta disserere, si quæ via ad eam accuratius cognoscendam inquirentes ferret. Natura enim omnes cupimus illos celeberrimi nominis viros, quorum scripta manibus terimus, penitus pernoscere; et, quibuscum scribentibus amice familiariterque colloquimur, iis quoque adesse domesticas res civilesve, privatas publicasve gerentibus. Sed plerisque scriptorum hoc contigit, ut, dum ceterorum dicta factaque magna cura colli-

gunt et immortalitati commendant, ipsorum, præter nomen, reliqua fere omnia interire sinerentur: malo sane exemplo, nec satis grata posteritate adversus eos quibus tantum deberet.

Hoc et Livii fatum fuit, ut fama ejus scriptaque toto orbe notissima, vita in obscuro esset. Ex qua hæc paucula ad notitiam nostram pervenerunt: il-
Voss. de
Histor. Lat.
l. 59. Eu-
seb. Chron. lum Patavii ortum, Pisone et Gabinio Coss. anno a. C. 58. Romæ magnam egisse ætatis partem, sed in patria denique supremum diem obiisse, anno principatus Tiberii quarto, ætatis suæ sexto et septuagesimo; filium ei fuisse, cui quadam in epistola hanc legendi brevissimam eandem sapientissimamque legem scripserat, *legendos Demosthenem atque Ciceronem, tum ita ut quisque esset Demostheni et Ciceroni simillimus*; filiam ei itidem fuisse, nuptam L. Magio rhetori, quem declamantem homines aliquamdiu, non in ipsius honorem laudaverint, sed in soceri tulerint; scripsisse eum, præter historias, etiam dialogos, quos non magis philosophiæ annumerare possis, quam historiæ, et ex professo philosophiam continentes libros; eo auctore, Claudium, qui postea imperavit, ad historiam scribendam animum appulisse; denique ipsi datum esse, ut vivus gloria sua perfrueretur, Gaditanumque quemdam, ejus nomine fama commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum Orbe venisse, statimque ut viderat abiisse*.

Quintil. Institut. X. 1.

Sen. Procem. l. V. Controv.

Sen. ep. 100.

Sueton. in Claud. c. 41.
Plin. l. II. ep. 3.

* Quæ de æmulatione inter T. Livium et Cornutum habet Suidas in voce Κορυθαί, ea nobis non videntur quadrare in hunc nostrum historiarum scriptorem, tum ob alia, tum vel maxime quod Cornutus ibidem dicitur sub Nerone floruisse, quum Livius noster initio principatus Tiberii sep-

tuagenario major obierit. Ratio temporum ad eam nos conjecturam deduceret magis, ut suspicaremur æmulationem Cornuto fuisse cum Livii nostri filio, et illum scriptorem a Suida exscriptum, errore non inusitato, ea de patre narrasse quæ ad filium pertinerint.

Quo tempore historias suas scripserit Livius, ex ipso opere apparet. Testatur ipse l. 1. cap. 19. bis omnino post Numæ regnum, Jani templum clausum fuisse: *semel, inquit, T. Manlio consule, post Punicum primum perfectum bellum: iterum, quod nostræ ætati dii dederunt ut videremus, post bellum Actiacum, ab Imperatore Cæsare Augusto, pace terra marique parta.* At constat ex Dione, quinto post anno iterum ab Augusto clausum esse Jani templum devictis Cantabris. Hinc recte colligitur, ut observavit Vossius, medio tempore inter bellum Actiacum perfectum, et Jani ædem iterum ab Augusto clausam, primos Livianæ historiæ libros in lucem prodiiisse.

Artic. II.
QUÆ SPEC-
TANT AD
HISTO-
RIAM OPE-
RIS LI-
VIANI.

Quo tem-
pore scrip-
serit Livius.

Dio, l. LIII.
Voss. ibid.

Dubitari non potest, quin multos annos in absol-
vendo tantæ molis opere consumpserit. Et vero,
quum ex epitome ultimi libri appareat memoratam
fuisse eo libro Drusi mortem, quæ uno et vicesimo
post Actiacum triumphum anno contigit, sequitur
Livium ante id tempus ultimam suis historiis manum
non imposuisse.

Quot libros dederit Livius, inter doctos ambigi-
tur. Epitomas librorum CXL. habemus: sed duas,
nempe librorum CXXXVI. et CXXXVII. deper-
ditas fuisse contendit Sigonius. Fuerint ergo vel
CXL. vel CXLII. libri. Ut ut sit, magno litterarum
damno, soli nunc quinque et triginta supersunt: ce-
teri omnes interiire, aut certe ignoti adhuc in nocte
ac tenebris jacent.

De numero
librorum
historiæ Li-
vianæ.

Sigon. abt.
ad Epit. lib.
CXXXVI.

Quin etiam non universæ simul orbi litterato inno-
tuere illæ pulcherrimi operis reliquiæ. Primæ Livii
editiones exeunte XV. sæculo et ineunte XVI. ex-
cussæ, exhibent tantummodo primam, tertiam, et
quartam decades; quartam quidem non integram,
sed hiulcam et mutilam, quum abesset totus trigesimi

Qui super-
sunt, diver-
sis tempori-
bus detecti.
J. Frid. Gro-
nov. Praef.
in Liv.

mus tertius liber, et magna pars quadragesimi, qui finiebatur in his verbis cap. 37. *per omnia fora conciliabulaque edixerunt.* Anno MDXVIII. Magontię ex membranis bibliothecę in æde ibidem maxima et Metropolitana, D. Martini appellata, addita est pars libri tertii et trigesimi ab his verbis cap. 17. *arctis faucibus cohærens Acarnanię,* (etsi illic legitur, *ius partibus cohærens*) et quod deerat libro quadragesimo usque ad finem. Annus ejusdem seculi primus et trigesimus novo rursum nos proventu beavit. Tum in Helvetiis Simon Grynęus ultimos quinque libros repertos in membranis apud monasterium Laurissenum, vulgo Lorssense, e regione Borbetomagi trans Rhenum, per Joannem Frobenium publici juris fecit. Denique anno MDCXV. J. Horrion, societatis Jesu sacerdos, Bambergę dum singulos bibliothecę publicę codices excutit, incidit in membranas, quę complures T. Livii libros, in his partem priorem tertii et trigesimi adhuc desideratam servabant, quem duobus post annis Paderbornę vulgavit.

Hęc ad nos ex Liviana historia pervenerunt, vix quarta pars totius operis: quę animos quidem et fructu honestissimę voluptatis perfundit, et utilissi-

Ceteros re-
periri posse
frustra spe-
ratum.

morum documentorum bona fruge pascit, sed ita ut desiderium quoque et luctum incendat tot amissorum voluminum, quę tempus edax absumpsit et

Dujat. Prę-
fat. in Liv.

pręcedentium ætatum incuria. Nam quod aut Livium totum, aut certe magnam eorum quę desideramus partem, alii Constantinopoli, alii apud extremos hominum in Hiona, sive Iona insula supra Scotiam delitescere jactitarunt, hęc, falsi utinam vates simus! somnia esse existimamus optantium. Nec

Morhof. de
Patavin.
Liv.

Colomiez,
Recueil de
particulari-
tés, p. 320.

meliore nos spe solatur id quod Colomesius ab homine candidioris pectoris, quam felicioris ingenii

Capellano sibi dictum in litteras retulit : quemdam Capellani amicum, virum non illiteratum, quum pila luderet, animadvertisse in ea palmula quæ sibi esset ad manum, fragmenta quorundam Livii librorum qui hodie non exstent ; quumque rem sibi ulterius inquirendam putasset, comperisse eas esse reliquias aliquot similium membranarum, quæ a monialibus domus Fontebraldensis pharmacopolæ cuidam donatæ, ab hoc ignaro qualis sibi thesaurus obvenisset venditæ forent operario ignobili, qui iis abusus esset ad tegendas illas palmulas quibus pila luditur. Vanis hujusmodi sine certo auctore rumoribus fidem habeat, cui placuerit sese inani spe lactare.

Partitio operis in decades utrum a Livio sit, dubitavit Petrarcha, qui eam potius ortam esse putat a fastidiosa legentium ignavia. Idem adstruit Sigonius ex perpetuo veterum Grammaticorum, Prisciani, Diomedis, Censorini, denique auctoris epitomarum silentio, qui omnes librorum semper, nunquam decadam mentionem faciunt. Frustra quidam, ut contrariam opinionem tueantur, objiciunt Livium ei ipsum videri quodammodo suffragari, dum suas vigesimo primo et trigesimo primo libris præfationes præmittit. Etenim recte observat Dujatius Livium non absimilibus velut procæmiis extra decadam quoque principia identidem usum esse ad renovandam lectoris longo in opere attentionem, vel si quando scribenti major rerum ordo nasceretur, ut patet ex libri sexti ingressu, et cap. 29. lib. VII. Contendit ergo Sigonius germanam operis Liviani inscriptionem hanc fuisse : T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM AB URBE CONDITA LIBRI CXLII. Quæ nobis opinio etsi probabilior videtur, tamen non semper abhorruimus ab decadam appellatione, quæ et usu recepta

De partitione operis in decades.

Sigon. Procem. ad scholia in Liv.

Dujat. ibid.

est, nec sine circuitu verborum vitari interdum poterat.

De epitomis.

Epitomarum, quæ singulis libris præfiguntur, auctor ignoratur. Eas enim aut Livio ipsi, aut L. illi Floro, cujus exstant rerum Romanarum libri quatuor, adscribi non patitur dispar ab utroque styli color. Quisquis ille fuerit, quem nosse haud sane multum interest, ejus certe breviaria, tanquam exanguia quædam et leviter adumbrata pulcherrimi corporis simulacra, non omni prorsus cura indigna sunt; eo quidem magis, quod eorum aliqua est ad historiam, ubi Livius deficit, illustrandam utilitas.

Atque hæc sunt, quæ sive ad Livii vitam, sive ad ejus operis formam, descriptionem, casusque pertinentia, non ignorare operæ pretium sit.

Artic. III.
DE OPERIS
LIVIANI
VIRTUTIBUS
ET VITIIS.

Jam de ipso opere agamus, et ejus virtutes quæ sunt eximiæ, tum etiam vitia, si qua fuerint, ita expendamus, ut et quid clarissimi scriptoris famæ, et quid veritati debeatur, pariter meminerimus.

§. 1.
LIVII ELOQUENTIA.

Ac primo quidem eloquentiam tanti viri laudare supervacuæ operæ sit. Quem enim non statim legentem allicit inaffectedata illa narrandi jucunditas, et limpidus nitor, qui et claritati serviat, nec careat, ubi opus est, nervis; non inepto tumidæ orationis fastu inflatus, sed simul simplicitatis, simul munditiarum memor; qui æquabili velut filo deductus, res gestas ita naturali quodam ordine explicet paulatim et aperiat, ita exhibeat omnia locis temporibusque distincta, ita suos allinat rebus et personis colores, ut coram agi cernique, non describi res auribusque accipi videantur? Quid dicere opus est de incredibili illa concionum ejus et orationum eloquentia, in quibus eximius scriptor nullam non expressit dicendi laudem? In iis sententiæ, tum gravitate, tum acu-

mine commendatæ, egregio vestiuntur optimorum lectissimorumque splendore verborum. Jam pro argumentorum varietate, modo exultat audacius oratio, et grande aliquid ac sublime sonat, modo summissiore quodam et modestiore cursu, semper tamen cum quadam dignitate, fertur. Nihil vero mirabilius, quam quomodo versatile pariter ad omnia scriptoris ingenium, eorum omnium quos loquentes facit, senum ac juvenum, privatorum magistratuumve, Romanorum et hostium, sensus, animos, habitus ita induit, ut illi ipsi non melius modo aut venustius, sed ne aptius quidem decentiusque dicere potuerint. Itaque jamdiu docti omnes magno consensu iere in Quintiliani sententiam, qui Livium esse judicat, *quam in narrando miræ jucunditatis clarissimique candoris, tum in concionibus supra quam enarrari potest eloquentem.* Lib. X. c. 1.

Ex illis tamen orationibus crimen in eum oritur, Livio crimini datæ orationes et conciones. tanquam in iis et fidem historiæ neglexerit, et excesserit modum. Nec levibus sane auctoribus hæc criminatio nititur, a Pompeio Trogo olim conjecta in Justin. l. Livium, et hodie quoque a doctissimis ingeniosissimisque viris renovata, et, quod majus est, unanimi fere historicorum hujus ævi consensu comprobata, P. Daniel préf. Hist. de France. qui omnes ab ejusmodi concionibus, præsertim quas vocant directas, inserendis in narrationem suam abstinuere.

Neque ego receptum hodie morem reprehendere ausim, quem fortasse etiam historicæ gravitati convenientiorem esse non frustra jactatur. Attamen si auctores in utramque partem, si rationum momenta diligenter perpendantur, erit sane cur Livium præpropere damnare vereamur.

Si gravitate auctorum exemplorumque res dijudi-

Defenditur
Livius ex-
emplis.

cetur, tot se patronis tuebitur Livius, quot fere apud Græcos Latinosque in historia maxime claruere scriptores, Herodoto, Thucydide, Xenophonte, Polybio, Sallustio, Tacito, Curtio. Dionysium Halicarnasum omitto, apud quem non immerito fortasse reprehendi possit nimia orationum prolixitas, quæ et fatigat lectorem, et ingratam interdum narrationi moram injicit. Sed ceterorum quos modo nominavi eadem quæ Livii causa est. Apud omnes et crebræ orationes reperiuntur, et, si quando opus fuerit, longiusculæ, et omnibus dicendi virtutibus, omni cultu expolitæ, si tamen Polybianas excipias, quæ tinctæ sensu comptiorem ornatum neglexere. Omnibus igitur aut laus tribuenda est, aut venia deneganda. Durum sane in tot tam illustres reos gravem ferre sententiam, et in magna illa nomina, quæ omnis per tot retro secula mirata est vetustas, quæ qui carpere ausit, facilius sibi quam illis noceat, censorium stylum exerere.

Fidem his-
toriæ non
lædunt Li-
vii oratio-
nes.

Et quidem, si res ipsa inspiciatur, quid tandem deliquere summi scriptores, dum præter eam quæ debebatur, narrandarum jucunde, graviter, distincte, dilucideque rerum voluptatem, etiam alteram indebitam nobis ex luculentissimis orationibus paravere? Fides, inquiunt, historiæ violatur, dum ea nobis tanquam dicta obtruduntur, quæ tamen nunquam revera dicta sunt. Quasi vero cuiquam innocens ille dolus imponat, aut periculum sit, ne quis illas Livii tam diligenter elaboratas, tam severe castigatas, tantis verborum sententiarumque munditiis excultas orationes ab horridis illis primorum urbis Romæ temporum aratoribus esse existimet.

Unum excipio. Si scriptori licuit eorum quos dicentes facit referre verba, et orationes, quemad-

modum pronuntiatae sunt, alicunde nancisci, nihil dubium esse potest, quin illae totidem verbis lectori reddendae sint, neque in ipsarum locum ludentis ingenii foetus supponendi. Itaque non negabimus peccasse Tacitum, qui in l. XI. Ann. c. 24. Claudio Imperatori alienam et fictitiam tribuerit orationem, quum vera exstaret, cujus etiamnum fragmenta habemus. Sed si verarum copia non sit, non video Lips. comment. in Tac. sane, cur vetetur is qui historiam scribit, suas et ad excolendum animum, et ad acuendum ingenium saepe profuturas orationes offerre lectori, quum praesertim et in eas conjici commodè possint sapientissima quaedam monita ac praecepta ex ipsis factorum visceribus nascentia, quae tamen inter narrandum attexere minime decuerat; et ingenia, mores, animi ducum ac populorum propius ad naturae veritatem exprimi; et vero causae illae quibus bellorum origo, et celeberrimi quique eventus continentur, atque etiam consilia ex quibus facta fluxere, liberius copiosiusque tractari. Ad haec tot commoda illud quoque accedit, quod in iisdem velut in amoenis quibusdam diverticulis, perpetua narratione defatigatus interdum lectoris animus suavissime conquiescit.

Id tantum cavendum est lectori, ne ex orationibus facta se sincera et incorrupta haurire posse existimet, quae in iis in majus aucta, vel extenuata verbis, ad invidiam gratiamve decurtata, depravata plerumque reperiuntur. Orationes non tanquam ex scriptoris persona accipi debent, sed ex ejus, quisquis ille est, quem scriptor loquentem facit. Ipse narrationi fidem, orationibus praestare debet eloquentiam. Si quando tamen hac libertate abuti visus est Livius, id observare in notis non negleximus.

At enim qui directas conciones operi suo inse-

Historiæ
modum non
magis direc-
tæ orationes
egrediun-
tur, quam
obliquæ.
Trogus
apud Jus-
tin. l.
XXXVIII.
c. 3.
Justin. l.
XXXVIII.
c. 4. et seq.

runt, *historiæ modum*, id enim secundum erat, *exce-
dunt*: id est, si recte assequimur accusatoris mentem,
ultra terminos legibus præfinitos evagantur, nec jam
historicos se esse volunt, sed oratores. * Id quam
convenienter in Sallustio et Livio reprehendat Tro-
gus Pompeius, ipse viderit, qui obliquas orationes
historiæ suæ non dubitaverat intexere, quarum unam
nobis servavit Justinus, plerisque Livianis prolix-
iorem. Quis enim non videat eandem plane et
obliquarum, et directarum concionum esse rationem?
Præclarum vero commentum! mirum artificem! qui
pro *indicativis modis infinita* subjecerit, et loco *primæ
personæ tertiam*. Eos qui nihil omnino, ac ne ora-
tiones quidem ipsas in historiam inseri debere con-
tendunt, nisi ex vetustorum monumentorum fide,
etsi paulo severiores sunt, aliquid tamen secutos esse
video. Verum ii nos profecto ludibrio habent, qui
quum directas conciones reproben, jus sibi esse
existimant obliquas, quantumlibet prolixas, in opus
suum includendi. Nihil ergo videtur afferri, cur
Livio suas orationes vitio ac culpæ dari debere pro-
nuntiemus.

De Patavi-
nitate Livii.

At circa formam loquendi elegantiamque sermo-
nis litem ei dudum movit vir ingenio et eloquentia
clarissimus, Asinius Pollio, qui in eo putabat inesse
quamdam *Patavinitatem*, sive locutiones quasdam
quæ Patavinum, ut ita dicam, solum saperent, nec
essent quadam urbanitate coloratæ. Hoc crimen

Quintil. In-
stit. l. I. c.
5. et l. VIII.
c. 1.

* Aliter multi docti viri inter-
pretati sunt illam *Patavinitatis*
criminationem, et intellexere alii
studium partium Pompeianarum,
alii odium in Gallos, aut similia
commenta: quæ quum satis vel
ipsis Quintilianî verbis evertan-
tur, in illis refellendis immorari

non operæ pretium esse visum
est. Si quis tamen eas interpre-
tationes operose excussas et re-
futatas videre voluerit, adeat Dan.
Morhofii libellum densa erudi-
tione refertissimum, de *Patavini-
tate Liviana*.

hodie, nec dilui, nec comprobari omnino posse facile crediderimus. Fieri sane potuit, ut homo Patavinus patriam plane dediscere non quiverit, et levia quædam retinuerit loquendi vitia, quæ principis inter Romanos viri teretes et religiosas aures offenderent. At nos, quibus Latina lingua peregrina est, qui eam ex libris tantummodo cognoscere possumus, quomodo tantum nobis arrogaremus, ut illos nævos, qui plerorumque Romanorum oculos fortasse fallabant, deprehendere et assignare auderemus? Id sane tentaverit Dujatius, homo non ita a Latinitate instructus, ut Livianæ orationis censuram ageret. Prof. in Liv. Nobis consultissimum videtur ea de re silere. Bene profecto nobiscum ageretur, qui Latinam linguam balbutire conamur, si Livii orationem cum sua quoque *Patavinitate* daretur effingere.

Nec vero eloquentia tantum claruit Livii, sed laudatur et fides, quæ prima virtus ab historiarum scriptore requiritur. Ausum esse eum vera etiam cum §. 2. Livii Fides: Gratiam aspernata. offensionis periculo dicere, veritatisque studiosiorem fuisse, quam gratiæ imperantis, ex eo patet quod, referente Tacito, ita Cn. Pompeium laudibus extulerat, ut Pompeianum eum Augustus appellaret. IV. Ann. 34. Sæpe Brutum, Cassium, Scipionem, Afranium, ut insignes viros nominaverat. Neque id, eodem teste Tacito, amicitiae ipsius cum Augusto offecit: quod quidem dubito utrum patientissimis Principis auribus, an scribentis libertati fuerit honorificentius.

Sed et in iis quæ hodie supersunt, nulla apparet assentationis erga eum qui rerum potiretur suspicio. Semel aut iterum in totis quinque et triginta libris Augustum appellat: sed ipsa re poscente, sed breviter et cursim, modicis cum laudibus et veris. Libro primo, cap. 19. templum Jani, occasione data,

memorat ab eo clausum fuisse: quo quum Augustus magnopere gloriaretur, ipse tamen rem uno verbo tangit, gratulatus tantum ætati suæ raram felicitatem. Rursus, ubi de spoliis opimis Cossi disserit, l. IV. c. 20. testem allegat *Augustum Cæsarem, templorum omnium, inquit, conditorem, aut restitutorem*: quod quam vere, quam non ambitiose dictum sit, testimonio est illa ipsius Augusti notissima vox: *marmoream se relinquere urbem, quam lateritiam accepisset*. Jam vero in narranda insigni illa de Asdrubale victoria quam Livius et Nero reportavere, quam bella sese scriptori nostro materies offerebat demerendæ Liviae Augusti uxoris, quæ ad alterum e victoribus originem referebat, in alterius domum fuerat adoptata? quam facile ibi sese jactare poterat adulatio? Livius rem quidem ipsam ornate, ut par erat, magnificeque describit; in victores ipsos plena manu laudes cumulat: de eorum posteris, de Livia, Tiberio, Druso, ne verbum quidem.

Suet. Aug.
c. 29.
L. XXVII.
sub finem.

Verum, quoniam non laudationem Livii quamdam exornamus, sed ipsius imaginem suis expressam lineamentis conamur effingere, fateri cogimur ejus fidem, quæ adversus gratiam potentiorum inconcussa stetit, amore patriæ aliquoties fuisse labefactatam.

Amore in
patriam la-
befactata.

Inprimis igitur ubique apud nostrum sese prodit nimia quædam Romanæ magnitudinis admiratio, nec satis cauta semper aut consulta, quæ et ipsi inscio fortasse et imprudenti fucum fecerit. Itaque de Roma tenui adhuc et cum finitimis colluctante magnifice tamen interdum loquitur. *Spes unica*, inquit lib. III. cap. 26. *imperii populi Romani* L. Quintius. Emphatice dictum. At tunc *imperii populi Romani* fines nondum ad vicesimum fortasse ab urbe lapidem promoti fuerant. Nec multis annis post Canuleius

Nimia in eo
Romanæ
magnitudi-
nis admira-
tio.

L. IV. c. 4.

tribunus plebis *urbem in æternum conditam et in immensum crescentem* jactat. Ubi quis non videt obversatum esse scribentis animo superbum illum Romæ rerum dominæ splendorem, et ad obscura Romæ nascentis initia audacius quam verius esse translatum?

Sed et hostibus quoque populi Romani Livius eos venerationis in eum admirationisque sensus affingit, quibus ipse imbutus erat. Annibal ille Romam apud nostrum vocat *Orbis terrarum caput*, quum nondum L. XXI. c. 39. tota Italia plane jugum accepisset, nec quidquam extra eam Romani tenerent, præter Siciliæ partem et Sardiniam; quum staret Carthago, atque etiam Hispaniæ majorem partem imperio amplecteretur. Rursus idem, dum milites ad bene pugnandum hortatur, XXI. 43. *dempto*, inquit, *hoc uno fulgore nominis Romani*. Quasi vero Carthaginem debere Romæ fasces summittere ultro agnovisset acerrimus ille Punicæ magnitudinis vindex, et Romanæ pene eversor, aut tunc temporis minus Punico nomini *fulgoris* quam Romano circumdari.

Idem impetus nimii amoris in patriam Livium abs- Falso laudati a Livio Romani. IX. 19. tulit, quum non dubitavit affirmare Romanos *nunquam ab equite hoste, nunquam a peditate, nunquam aperta acie laborasse*. De peditatu silemus. At nonne *ab equite hoste* laboraverunt Romani, quum adversus Annibalem bellum gererent, quem equitatu longe superiorem fuisse et ipse Livius passim fatetur, et prudentissimi XXI. 47. XXVI. 38. &c. Romanorum duces sensere, atque ob id magnopere cavere ne in campis patentibus ab eo deprehenderentur? Nonne *aperta acie* laboraverunt, quum ad Cannas ab eodem Annibale prope ad internecionem cæsi, quum ad Alliam ab Gallis fusi sunt?

Sed hæc quidem utcumque condonari possunt, in

Quædam
parum ho-
norifica Ro-
manis a Li-
vio dedita
opera omis-
sa.

quæ incogitantem Livium rapuit instinctus quidam studii in Romanam laudem vehementioris, ita ut ipsum scribentem falleret pietas in patriam, blanda conciliatrix sui. Illa non video quonam colore defendi possint, quæ sedulo et dedita opera silentio tramisit, propterea quod parum honorifica sive Romanæ genti, sive quibusdam celeberrimi nominis viris viderentur. Hujus generis aliquot exempla referre operæ pretium est.

Præter ex-
emplum :
causæ se-
cundi Puni-
ci belli.

Polybius, acerrimo judicio et incorrupta fide commendatus scriptor, magna cura perpendit initio lib. III. quænam causæ belli Punici secundi fuerint, et uter populus violatæ amicitiae ruptique foederis culpam sustineat. Postquam multa de hoc argumento disputavit, et hinc atque inde momenta rationum diligenti trutina ponderavit, rem ita concludit, ut statuatur, si origo belli a Sagunti tantum excidio repetatur, Pœnos injuste omnino arma movisse ; sin ratio habeatur Sardiniae a Romanis, stipendio etiam superimposito, interceptæ, pia et justa fuisse Annibalis arma, quum Pœni data occasione eos ultum irent, qui per occasionem temporum ipsis nocuerant.

XXI. 19.

Quid Livius ? Nempe ille ex Polybiana disputatione ea eligit et accurate exponit quæ Romanorum causæ favebant : quæ pro Pœnis dicta ab scriptore Græco fuere, de iis omnino silet : malo sane consilio, et cui apud lectorem veritatis studiosum nulla possit esse venia.

Neque enim hoc saltem dici posset, errasse eum, et imprudentem fecisse. Siquidem quisquis Polybium cum eo contulerit, non poterit dubitare quin ea omnia quæ disserit noster de Lutatii et Asdrubalis foedere, e scriptore Græco exscripserit, et verbum verbo pene reddiderit. Fugere igitur illum

non potuerunt ea quæ ad hujus ejusdem loci calcem a Polybio pro causa Pœnorum adjecta sunt.

Una defensio occurrit, si nempe Livius in lib. XX. qui intercidit, ita narraverat ea quæ ad subactam a Romanis Sardiniam pertinent, ut illos interceptæ per fraudem hujus insulæ culpa liberaret: unde sequeretur eum, quæ a Polybio in contrariam partem disputata sunt, non tanquam adversa Romanis, sed tanquam falsa, suppressisse. Verum eo elevaretur fortasse crimen, non plane purgaretur. Magna est enim Polybii auctoritas, qui et propior illis temporibus fuit, et diligentissimus talium rerum indagator, et Romanis sane amicus, quos passim laudibus cumulat. Quum igitur gravissimus iudex, sine ulla cunctatione aut dubitatione, causa cognita, clare certumque pronuntiet Romanos contra jus, contra fœdera fecisse, dum Sardiniam invasere, minime profecto dubium est, quin Livius, si aliter senserat, aut scripserat, cæco in patriam amore præoccupatus a vero aberraverit.

Neque nos quisquam arguat severius agere cum Livio, et sequiore interpretatione ea illi vitio vertere, quæ clementius a benigno lectore accipi possint. Nemini concedimus, ut majore quam nos amore aut admiratione eximium scriptorem prosequatur: sed vincat veritas. Si uno tantum apud eum, aut altero in loco obscura aliqua delitesceret suspicio propensioris in Romanos animi, inhumane faceret, qui crimen urgeret, ac non potius rem mollire interpretando conaretur. At erumpentia undique hujus nimii affectus certissima argumenta nec nobis ipsi dissimulare, nec ceteris, possumus.

Velut in Scipione Africano manifeste tenetur Livius. Hunc inter eos omnes, quorum res gestæ in

Secundum
exemplum:
in Scipione
Africano.

iis qui supersunt libris memorantur, noster præcipua quadam et admiratione, et effusa velut caritate complexus esse videtur: unde minus mirum est, quod ejus amor plusculum, quam concedit veritas, largitus sit. Fuit sane Scipio non solum victoriis triumphisque clarus, sed et ob egregias animi virtutes plane amabilis, comitatem, munificentiam, moderationem. Quin et negari non potest eum voluptates, ubi usus reipublicæ postularet, aspernari solitum esse, et frenare libidines, ne rebus gerendis essent impedimento. Cujus animi insigne specimen edidit, quum ad eum post novam Carthaginem captam adducta a militibus est adulta virgo, eximia forma, quam statim parentibus et sponso reddidit. Sed Livius eum Stoica quadam continentia libidinum mirabilem efficere voluit, ne quis scilicet nævus egregium corpus deformaret. Itaque ubi agit de illa captiva, cujus modo mentionem fecimus, quædam omittit, quædam alio detorquet, quæ a Polybio simpliciter et ingenue memorata docent Scipionem non contempsisse plane voluptates, sed eas bono reipublicæ posthabuisse.

Juvenes quidam Romani, inquit Polybius lib. X. virginem ætatis flore et formæ bonitate præstantem ad Scipionem adducunt, quum observassent eum cupidum esse voluptatum, φιλογύνῃ ὄντα. hoc suppressit omnino Livius. Respondet illis juvenibus apud Polybium Scipio se, si privatus viveret, nullum aliud gratius accipere potuisse munus; nullum, quum imperator esset, minus gratum. Quod responsum, licet per se haud obscurum, explicat apertius tamen Polybius: et, dum explicat, satis testatur se ipsamet Scipionis verba attulisse. Hoc nimirum dicto, inquit, innuebat Scipio, ejusmodi res per quietis et

otii intervalla, suaves interdum juvenibus delectationes præbere, et levamenta curarum; easdem vero, si quis, ubi rem gerere opus est, iis utatur, et corpori, et animo magna afferre impedimenta.

Apud Livium Scipio in oratione ad Allucium hoc modo loquitur: *quia ipse, si frui liceret ludo ætatis, xxvi, so. præsertim recto et legitimo amore, et non respublica animum nostrum occupasset, veniam mihi dari sponsam impensius amanti vellem.* Ipsa sese prodit similitudo, sed detorta aliquantum et deflexa: ut dubium esse non possit, quin Livius hæc scribens Græcum scriptorem intuitus sit, sed ab eo prudens et sciens recesserit, et quibusdam additis lineamentis, quibusdam, quæ parum decora erant, in melius ac pulcrius mutatis, ei quem omni laude cumulandum susceperat viro mirandæ castimonie famam sartam tectamque voluerit asserere. Quæ quidem laus quam non ex vero in Scipionem conferatur, testimonio quoque est Valerius Max. qui l. VI. c. 7. laudat Æmiliæ ejus uxoris comitatem et patientiam, quod, *quum sciret viro suo ancillulam ex suis gratam esse, dissimulaverit, ne domitorem Orbis Africanum* femina impudicitie reum ageret.*

Unum adhuc truncatæ a Livio ad gratificandum Romano nomini narrationis exemplum subjungemus: non criminandi prurigne, a qua longe absumus, sed ut nosmet impetiti temere tanti viri crimine absolvamus; simul quod non leve negotium agimus, aut in quo nobis sine plurimis firmissimisque argumentis vel debeat credi, vel possit.

Brachyllæ, Bœotarchæ, sive summi Bœotorum ma-

* In iis quas vidimus Valerii de Antiocho respicias, erit unde Max. editionibus legitur *Africani*: mendose. Et, si victoriam dicatur Orbis domitor Scipio.

gistratus, mors narratur a Livio lib. XXXIII. capp. 27. et 28. Eamdem narrationem apud Polybium habemus in Excerpt. Legat. n. 8. Bello Macedonico, Bœoti societatem cum T. Quintio Romanisque metu magis quam voluntate inierant. Itaque plerique veteres socios respectabant, et ne devicto quidem ad Cynoscephalas Philippo, destiterunt Macedonum rebus studere. Tunc temporis Brachyllas electus est Bœotarches, non aliam ob causam magis, quam quod propenso in Philippum animo esse crederetur. Hæc et alia quædam eodem pertinentia quum animadverterent principes eorum qui Romanis partibus studebant, Zeuxippus et Pisistratus, metum ceperunt, quum ad portas prope sedente exercitu Romano ea fierent, quidnam se futurum esset, profectis in Italiam Romanis. Itaque ut timore injecto adversarios comprimerent, Brachyllam e medio tollere statuerunt. Hucusque perbene inter utrumque scriptorem convenit: seu potius exscribit cum fide Polybium Livius.

At id reticuit quod apud Græcum historicum sequitur, Zeuxippum et Pisistratum de suo consilio cum T. Quintio collocutos esse; illum respondisse sese ad hoc facinus adiutorem quidem esse nolle, ceterum, si quis rem exequeretur, nihil in se moræ futurum: denique jussisse eos totam rem communicare cum Alexamene Ætolorum prætore, qui quidem revera sex illis sicarios subministraverit, a quibus Brachyllas interfectus est. Hæc, inquam, omnia, præter ipsam Brachyllæ necem, suppressit Livius. Quo consilio, nihil sane argumentari opus est. Ipsa res clamat eum noluisse infamiam Quintio, et per eum Romano nomini aspergere, si Romanus impera-

tor, cujus facinoris ultor esse debuisset, ejus conscius fuisse nosceretur, atque etiam viam ad id perpetrandum quodammodo aperuisse.

Ab eodem animi affectu eum iniquum fuisse in Romanorum hostes, ac præcipue Gallos, quidam arguunt. Inter quos Dujatius sese passim in notis Gallici decoris assertorem ac vindicem jactat: quasi vero quidquam ad splendidissimi hujus Francorum imperii laudem dedecusve pertineant priscorum illorum Gallorum virtutes ac vitia, bene aut secus facta; qui a Romanis primum, deinde a Francis, Burgundionibus, Gothis domiti, jam a multis seculis nulli sunt, et in victricium gentium nomen simul, et leges, instituta, moresque transierunt. Sed iis quoque Livius nusquam negat Martios animos fuisse, et feroces, et inter pericula impavidos. Eorum vim impetumque terribilem ubique verbis extollit. Quod eosdem parum firmos animis corporibusque, si diutius hostis resisteret, fuisse ait, et, quemadmodum prima eorum prælia plusquam virorum essent, ita postrema minus quam foeminarum esse, id quidem commune omnium Barbarorum, quales tum Galli fuere, vitium est, qui etiamsi impetu valent, mora certe languescunt. Nec absimilia Cæsar, eadem plane non uno loco Polybius de Gallis tradunt: prorsus ut immerito videatur suspicio malevolentiae in Gallos Livio affingi.

Suspicio malevolentiae in Gallos, haud satis ex vero, Livio afficta.

Dujat. in not. ad V. 37. et 49. VII. 11. &c.

Cæs. lib. III. de bello Gall. Pol. libb. II. et III.

Non negaverimus tamen fieri potuisse, ut interdum ea mallet noster vera esse quæ Romanis laudi, quam quæ Gallis erant. Polybius Gallos capta urbe Romana avocatos ad sua tuenda, quod Veneti ipsorum fines cum infesto exercitu ingressi erant, pace cum Romanis quibus conditionibus voluere facta, urbeque reddita abiisse memorat: Livius, eos a Ca-

Propensior tamen fuit in Romanos, quam in Gallos. Libb. I. et II.

Lib. V. sub finem.

nillo victos et ad internecionem cæsos esse. Hoc fictum esse a Livio nemo sanus dixerit. Sed nimirum, quum duplex fama esset, et auctores in utramque partem essent, suspicari sane licet illum maluisse ad illos accedere, qui Romani nominis laudi favebant. Quod quidem nec certum plane est, et etiamsi non suspicionibus, sed argumentis teneretur, ejusmodi peccatis esset annumerandum, quæ humana plerumque natura parum cavet. Ex eo sane non recte colligeretur præcipuum aliquod et iniquum in Gallos odium.

Voss. de
Histor. Lat.

Quod legitur in suppositio Antonini Itinerario, Fani Volturnæ, sive Voltumnæ, urbis Etruscæ, clari gestis invidisse Livium, ei crimini auctor fidem derogat. Nemo enim est qui ignoret spurium esse hoc opus, in quo illa criminatio reperitur, mendacem audacis nebulonis foetum, qui infirmi et perituro alioquin partui speciem antiquæ originis circumdare voluerit.

Cic. 1. II.
de Or. n.
62.

Ex iis quæ diximus satis jam apparere arbitramur, Livium quod difficillimum videtur præstitisse, ut ab indecoro in potentiores obsequio liberum se integrumque servaret; sed non perinde firmum fuisse adversus amorem patriæ, cujus laudibus interdum servierit magis quam veritati. Unde fateri necesse est, eum culpam commeruisse, quæ ab honestissima quidem causa proficisceretur, sed culpam tamen, in eo negotio ac munere, cui hæc prima sit dicta lex, ne quid falsi dicere scriptor audeat, altera, ne quid veri non audeat.

Livius in
historia
negligens.
Suet. in
Cal. n. 34.

Minor est negligentiae culpa, sed eadem minus habet excusationis. Negligentem autem in historia fuisse Livium, utinam falso Caligula jactasset! furiosus princeps, sed quem non usquequaque spernendi

fuisse in litteris iudicii, documento est Seneca, cujus stylum et orationem ille ingeniose et vere descripserat, quum eum diceret arenam esse sine calce.

Id. ibid. a.
53.
Memoria
interdum
lapsa.

Nec vero illa leviuscula urgemus, quod in parvis interdum rebus Livium memoria fefellerit: ut quum in Plemirii morte narranda postquam lib. XXIX. cap. 22. duas diversas opiniones exposuit, quarum quidem priorem videtur potiore habuisse, rursus lib. XXXIV. cap. 44. alteram, tanquam veram et indubitata, sine ulla prioris mentione refert; quum duobus diversis lib. XXXVI. locis, nempe capp. 21. et 38. M. Fulvii Nobilioris triumphum totidem fere utrobique verbis memorat. Hæc et similia multa annotavit et collegit vir eruditione, diligentia, ingenii sagacitate præstantissimus, Jac. Perizonius in Animadversionibus Historicis. Sed hi quidem minuti errores difficillime præcaveri possunt, et in eos recte cadit illa excusatio; *Operi longo fas est obrepere somnum.*

Illæ graviora sunt, quod res quoque maximas, quas ab eo operis suscepti ratio, et lectoris utilitas postulabat, aut omnino prætermisit, aut verbo tetigisse satis habuit; quod in iis quæ ex aliis scriptoribus, ac præsertim ex Polybio exscripsit, auctorum illorum aliquoties mentem nec assecutus est, nec proinde accurate repræsentavit. Hæc duo nobis tractanda et probanda sunt.

Res sæpe
maximas
aut omit-
tit, aut ver-
bo tangit.

Ac primo quidem, quis non et miretur, et etiam stomachetur, quum videat leges Romuli et Numæ circa religionem ac cultum deorum, circa civilem militaremque reipublicæ administrationem, circa regis, senatus, populique jura, ita exiliter et jejune indicatas, ut Dionysium Halicarnasæum postea Plutarchumque in manus sumentibus nova fere omnia

Ut leges
Romuli et
Numæ:

et ignota occurrant? Atqui profecto cujuslibet populi historia, non res tantum bello gestas, sed leges institutaque gentis complectitur, quæ et delectationem habent, et pluribus sæpe lectoribus utilitati esse possunt quam præliorum victoriarumque narratio.

Sunt qui Livium eo colore defendant, quod illa omnia quæ in eo nunc requirimus, Romanis quibus scribebat notissima esse sciret: Græcos autem, quum suis ignota scriberent, necesse habuisse cuncta sigillatim recensere.

Sed ex priscis illis institutis multa sane vetustate exoleverant, multa novis legibus abrogata mutatae fuerant: quæ proinde parum nota vulgo Romanis essent. Jam vero Livius in tanto opere non suæ modo ætatis homines, sed et posteros intueri debebat, ad quos illa transmitti non poterant, nisi historicis monumentis consignarentur. Non ægre in eorum sententiam descendimus, qui existimant illum explicandæ eloquentiæ cupidum maluisse in præliis enarrandis tanquam libero campo exultare, quam legibus exponendis cum angusta et arida materia luctari.

Contentiones de Coriolani judicio, de Aventino publicando, &c.
Plut. in Marcio.
Dion. lib. VII.
Liv. II. 35.

Sunt tamen quæ ille silentio tramiserit, in quibus magna sese aperiebat ostentandi ingenii facultas. Quam fuse, quam luculenter contentiones de Marcii Coriolani judicio, tum apud Plutarchum, tum maxime apud Dionysium explicantur? Dionysius quidem etiam modum fortasse justæ narrationis egreditur: sed Livius in alteram partem peccat, dum ea quæ plus satis apud Græcum scriptorem dilatata occurrunt, ipse nimis in angustum cogit, et monstrata potius quam exposita lectori relinquere properat. Discordiæ de Aventino publicando, et anno sequenti de delectu ac de lege Agraria a Dionysio lib. X.

memoratae turbulentissimas in republica tempestatum moles excitavere. Legem Agrariam suasit, et postea egregiam in bello operam præstitit Siccus Dentatus, vir sane memorabilis, et inter Romanos quoque fortitudinis miraculum; cujus postea mors nefaria maximam Decemviris invidiam conflavit, et una e præcipuis causis fuit, cur illorum tyrannidi finis imponeretur. Tribunorum actiones de Aventino Livius vix uno verbulo dignatur attingere: de lege Agraria, de Sicci oratione ad populum, de ejusdem et egregio in rempublicam animo, et incredibili in bello virtute omnino silet. Quid? nonne in his omnibus sese jactare poterat eloquentia? Nonne multas harum similes discordias actionesque tribunorum pluribus interdum persecutus est Livius, et omnibus dicendi ornamentis excoluit? Non est profecto verisimile, ut ille hæc consulto omiserit. Meram hic agnoscimus oblivionem et incuriam, quæ et ubique fere in primis illis tenuis reipublicæ temporibus apud eum deprehenditur ex collatione Græcorum scriptorum qui eandem historiam scripsere: ut profecto videatur noster ad majora et illustriora festinans, origines urbis proximaque originibus, contra quam ipse professus in totius operis procœmio fuerat, quam citissime licuerit transcurrere.

Hinc ille, dum conditam urbem a Romulo narrat, L. I. c. 7. ne sustinuit quidem annotare, quot annos ab Romæ primordiis ad suam ætatem lapsos esse crederet: hinc quoque de secessione plebis agens, observare II. 32. neglexit plebem Romanam tres menses, et quidem eos in quibus agros conseri opus est, in monte Sacro II. 33. consedissee; conditiones quibus illa secessio composita est, incuriose admodum, et indiligenter exposuit. Quid multa? Si hinc Livius, inde Plutarchus et Dio-

Plut. in nysius studiose et cum cura pervolvantur, plura
 Romulo, multo per se curiosus lector inveniet, quam nos hoc
 Numa, Pop-
 lic. Marcio. loco dicere aut volumus, aut possumus.

Livius, qui Quod spectat ad auctorum loca parum a Livio in-
 exscripsit tellecta, primum exemplum afferemus ex lib. IV. c.
 ex aliis auc- 34. ubi sic habet noster : *Classibus...ad Fidenas pug-*
 toribus, non *natum cum Veientibus quidam annales retulere : rem*
 semper in- *æque difficilem atque incredibilem, nec nunc satis lato*
 tellexit. *ad hoc amne, et tum aliquanto, ut a veteribus accepi-*
mus, arctiore. Nisi in trajectu forte fluminis prohi-
bendo aliquarum navium concursum in majus, ut fit, ce-
lebrantes, navalis victoriæ vanum titulum appetitoe.

Primum ex- æque difficilem atque incredibilem, nec nunc satis lato
 emplum. *ad hoc amne, et tum aliquanto, ut a veteribus accepi-*
 Classibus *mus, arctiore. Nisi in trajectu forte fluminis prohi-*
 pugnatam *bendo aliquarum navium concursum in majus, ut fit, ce-*
 ad Fidenas. *lebrantes, navalis victoriæ vanum titulum appetitoe.*
 Magnæ sane ambages. Difficilis visus est Livio no-
 dus, quem tamen facillime solvere potuerat, si at-
 tendisset vocem *classis* antiquitus usurpatam esse pro
multitudine hominum : imo *vetustius fuisse*, ut ait Fes-
 tus, *multitudinem hominum, quam navium, classem ap-*

Æn. l. VII. *pellari*. Id notum Virgilio : unde apud eum *Hor-*
tinæ classes pro *equestribus copiis*, Servio interprete.

Festus in Sic et *procincta classis* sumitur pro *acie instructa*.
 hac ipsa voce, et Hoc semel intellecto, nulla jam remanet difficultas,
 Gell. l. I. c. nec aliud profecto veteres illi annales memorati a
 11.

In nota ad maluit Tan. Faber, cui debetur hujus nodi dissolu-
 hunc Livii tionem, equestribus copiis ad Fidenas cum Veientibus
 locum. pugnatum esse.

Secundum Nec minus in Polybio interdum vertendo Livius
 exemplum. hallucinatus est. Sic lib. XXXIII. c. 35. quum re-
 Teri rñv τῶν *periret apud Polybium, Cornelium legatum Roma-*
 Θερμυῶν *num venisse ἐπὶ τὴν τῶν Θερμυκῶν σύνοδον*, id est, ut dubi-
 Legat. 9. *tanter quidem, sed vere exponit Henr. Valesius, ad*
 In nota ad *concilium Ætolorum, quod quotannis in urbe Æto-*
 Liv. *liæ Thermo agebatur, ipse intellexit Thermopylas,*
 XXXIII. *ubi, inquit, frequens Græciæ statis diebus solet esse*
 35.

conventus: Pylaicum vocant. Quod quantum a vero abhorreat, ex ipsa narratione facile deprehenditur. Ibi enim Ætolos solos alloquitur Cornelius; soli respondent Ætoli: et eorum responso audito Cornelius abit: quæ quidem omnia magis congruunt in concilium Ætolorum gentis, quam in totius Græciæ conventum. Idque optime sensit ipse Livius, qui, ut illi incommodo obviam iret, tradit Romanum cum Ætolis *præcipue* egisse. Sed illud *præcipue* apud Polybium nusquam est: atque adeo errorem Livii detegit, dum velat.

In illustri illa ad Cynoscephalas pugna, qua Philip-<sup>III. Exem-
plum.
Καταβαλῶν
τας σαρίσ-
σας.</sup>pus debellatus a Quintio est, occurrit apud nostrum aliquid quod lectorem attentum morari debeat. Philippus dum in hostem ducit, *Macedonum phalangem,*^{XXXIII. 9.} *hastis positis, quarum longitudo impedimento erat, gladiis rem gerere jubet.* Norunt omnes præcipuum phalangis Macedonicæ robur positum fuisse in sarissis ante ipsos porrectis, quæ et inexpugnabili velut vallo illos sepirent, et multum valerent ad perrumpendos hostium ordines. Quis igitur crediderit, jussos esse ab rege Macedonas suam ipsos vim solvere et infringere? Si Polybium adeas, ex quo exscripta est a nostro tota hujus prælii narratio, non modo nihil tale reperies, sed etiam facile agnosces unde error Livii natus sit. Nempe hæc sunt Polybii verba. Τοῖς μὲν φαλαγγίταις ἐδόθη παράγγελμα καταβαλοῦσι τὰς ^{L. XVII.} σαρίσσας ἐπάγειν. Verbum καταβαλοῦσι videtur in fraudem induxisse Livium. Græci καταβάλλειν dicunt, quod Latine dicitur *abjicere*, itemque *demittere*. Priore sensu accepit Livius, quum posteriore debuisset, ut et vertit Casaubonus, qui in illo Thermici concilii loco a Livio deceptus, hic cautior fuit. *Phalangitis*

data est tessera, ut demissis sarissis, id est versis in hostem sarissarum cuspidibus, hostem invadant.

Frustra igitur Livius, ut narrationi suæ verisimilitudinem conciliaret aliquam, et quod in ea hiulcum et mancum erat expleret, duplicem ei assuit pannum, dum et *longitudinem* sarissarum *impedimento* ait futuram fuisse pugnantibus, et Macedonas jussos esse *gladiis rem gerere*. Nimirum rationem reddere primo voluit, cur sarissas ponere juberentur: tum, postquam eis sarissas ademerat, ne scilicet inermes eorum dextræ essent, gladiis illas armavit. Sed nihil aliud indè colligi potest, nisi eum ex ingenio corrigere haud sane feliciter tentasse quod in Polybio minus intellexerat.

Quantum
exemplum.
Decretum
senatus de
legibus pa-
cis cum
Philippo.

Sed nusquam se manifestius ejus prodit incuria, quam in decreto senatus de legibus pacis cum Philippo, quod ita deformatum ab eo exhibetur, ut nec decretum ipsum intelligi, nec ea quæ postea narrantur, ullo modo queant: quum tamen apud Polybium plana omnia et liquida sint. Polybii locum primo afferemus ex interpretatione Casauboni, ut negotio semel clare percepto, facilius intelligat lector, quid in eo a Livio peccatum sit. *Senatusconsulti præcipua capita erant hæc: ut ceteri omnes Græci, et qui in Asia degunt, et qui in Europa, liberi sint suisque legibus utantur: ut qui in Philippi ditione sunt, et si quas ille urbes Græcorum præsiidiis tenet, eas ante celebrationem ludicri Isthmiorum Romanis Philippus tradat: Euromum, Pedasa, Bargylia, Jassum, item Abydum, Thasum, Myrinam, Perinthum, deductis inde præsiidiis, liberas esse sinat.* Cetera hujus decreti nihil huc attinent. Sed ex iis quæ attulimus apparet duplicem Græcarum civitatum a Romanis conditionem

Polyb. in
Excerpt.
Legat. 5.

distingui: unam earum quæ Philippo non parerent; alteram, earum quæ essent in ejus ditione. Prioris generis omnes liberæ jubentur esse. Quæ Philippo parent, ex iis itidem omnibus præsidia deduci jubentur, sed ita ut aliæ, quæ non nominantur, tradantur Romanis; aliæ, quæ nominantur, liberæ sint. Nec vero sine causa decretum suum Romani Patres in hunc modum concinnaverant. Nondum enim eis certum erat Corinthum, et Chalcidem, et Demetriadem liberare, quas *compedes Græciæ non contumeliosius, quam verius* Philippus appellare solitus erat. ^{Liv. XXXII. 37.} Metuebant igitur invidiam, si eas urbes nominatim sibi tradi juberent, dum palam liberatæ Græciæ titulum affectabant.

Livium nunc audiamus. *Pax data Philippo in has* ^{XXXIII. 30.} *leges est: Omnes Græcorum civitates, quæ in Europa, quæque in Asia essent, libertatem ac suas leges haberent. Quæ earum sub ditione Philippi fuissent, præsidia ex his Philippus deduceret: his quæ in Asia essent, Euromo, Pedasisque, et Bargyliis, et Jasso, et Myrina, et Abydo, et Thasso, et Perintho. Eas quoque enim placere liberas esse.* In paucis his versibus quater peccasse Livium, sive detrahendo, sive addendo quæ opus non esset, facile animadverti potest.

Primo quidem, *omnes Græcorum civitates* in libertatem restitui ait, quum scribere debuisset *ceteras omnes Græcorum civitates*, τοὺς μὲν ἁλλοὺς Ἕλληνας πάντας. Vox enim illa *ceteras* otiosa non est, sed indicat exceptum iri postea quasdam civitates, quarum diversa ab iis quæ priores appellantur conditio futura sit, ac proinde quæ libertatem ac suas leges non sint habituræ.

2. Nullam mentionem facit urbium quæ Romanis tradi jubeantur.

3°. Illud additamentum, *eas quoque enim placere liberæ esse*, totius decreti sensum pervertit. Non enim illæ *quoque* urbes, sed solæ illæ ex iis quæ Philippo parerent, nominatim liberæ esse jubentur.

4°. Denique in illis urbibus, quas Asiæ Livius attribuit, duæ reperiuntur, quæ ad Europam pertinent, Thasus et Perinthus.

Quod si culpandos esse hoc loco librariorum, non Livium, aliquis contenderet, nec nihil fortasse, nec tamen omnia dicere videretur. Fieri potuit, ut, quemadmodum sæpe alias, ita et hic quoque Livio nocuerit exscriptorum negligentia. Suspiciemur sane excidisse ea quæ de urbibus tradendis Romano scripserat, quarum mentio occurrit cap. sequenti, quanquam haud profecto quidquam satis firmum est, quo illa suspicio nitatur. Cetera quonam modo in librariorum rejici possint, non videmus: quumque nulum in ipsa oratione vulnus, ac ne cicatrix quidem appareat, sed omnia rotunda, integra, sana, si liceat huic loco suspicionem affingere corruptionis, et eo argumento Livium defendere, nihil jam superest, quod non eodem possit colore purgari. Ne dubitemus igitur agnoscere illum hic aliquid humani passum esse, ut et quibusdam aliis in locis, quæ sedulo in notis nostris observata reperiuntur.

Quod si tanto viro accidisse mirabimur, cogitemus etiam illos celeberrimi nominis scriptores, summos esse; homines tamen: Livium vero ad eloquentiam natum, et ad grandia impetu quodam abreptum, haud facile potuisse in iis immorari, quæ horridioris et jejunioris disputationis essent, et in auctore interpretando omnes syllabarum apices religiose dimetiri: denique id illi contigisse, quod omnibus. Semper

enim humana aliqua parte claudicant, nec ullum fere in quoquam homine eximium bonum est, quod non aliquo incommodo pensetur. Livius valuit ingenio, curam non semper præstitit: quemadmodum contra raro assurgunt ii quorum anxia diligentia est, propterea quod vim ingenii frangit caloremque restinguit operosa animi circa res minutas intentio. Sed pergamus ad reliqua.

Perutilis sane et ad gustum eruditi lectoris prorsus accommodatus hoc nostro ævo mos viget, ut qui historias scribunt, magna cura indicent eos fontes unde viridaria sua irrigavere, et acta, monumenta publica, scriptores eos quibus nituntur auctoribus in singula appellandos esse sibi existiment. Eo fit ut facta posteris semper ipsa primorum testium quodammodo voce tradantur, et, si quid a secunda manu interpolatum, additum, detractumve est, id illico, inspecta rei origine, possit deprehendi. Id a Livio factum non esse, mirari fortasse aut magnopere queri non debemus, quum hic mos a nullo fortasse veterum accurate servatus sit.

Verum ubi quis scriptor alium quemlibet auctorem non modo intuetur animo, sed plane vestigiis premit, nec paucula quædam excerpit ex eo, sed totas rerum maxime memorabilium narrationes et ingentes operis partes exscribit; tum vero eum cui tantum debeat cum honore appellare, non moris cujusdam est, sed juris prope naturalis, quo jubemur suum cuique reddere. Hic quoque Livii diligentiam desiderari, negare omnino non licet. Multa ille in III. IV. et V. decadibus e Polybio ita mutuatus est, ut verbum pene verbo fidus interpretes reddat; transitum Alpium, Carthaginis novæ expugnationem, Scipionis in Africa de Syphace, de Asdrubale,

Livius auctores illos quibus usus est, diligenter indicare neglexit.

In Polybio non potest excusari.

de Annibale victorias, ejusdem Scipionis et Annibal-
lis alternas orationes, pugnam ad Cynoscephalas, et
innumerabilia alia, quæ sigillatim persequi longum
esset, et præterea supervacuum, quum unusquisque
nullo negotio possit ex utriusque scriptis rem per se
ipse inspicere. Nec dubium est, quin plurima a Li-
vio indidem desumpta nos ideo fallant, quod Poly-
bii operis longe minima pars ad nos pervenerit.
Adeo ut vere dici possit Livius eam operis sui par-
tem quæ in eodem cum Polybii historia argumento
versabatur, totam pene ex solo illo auctore contextu-
isse. Ejus tamen raro admodum mentionem facit,
nec usquam fere, nisi in minutis rebus, et ubi va-
riant auctorum sententiæ. Nusquam profitetur se ei
permulta debere, se libros ejus integros vertere, iis-
que pro suis uti.

Addunt quidam, ut Livii causam onerent, id om-
nium minime ferendum esse, quod ubi Polybius ab
eo honorificentissime appellatur, vocetur tantummo-
do *haudquaquam spernendus auctor*; et alibi, *non in-*
certus auctor, quum omnium Romanarum rerum, tum
præcipue in Græcia gestarum. Sed optime a doctis-
simis viris repositum est has locutiones *haudquaquam*
spernendus auctor, non incertus auctor, intelligendas
esse κατὰ λήϊότητα, id est, ita ut plus multo valeant sen-
su, quam quantum ipsa per se verba sonant; ut pro-
inde *non spernendus auctor* idem sit ac *gravissimus*
auctor, non incertus idem ac *certissimus*. Id quidem
frequentissimo optimorum scriptorum usu compro-
batum est: et perfacile consilium exemplorum
ingens multitudo ad legentis fastidium hic congeri
posset. Hanc ergo defensionem libenter amplecti-
mur, et cupimus ingrati animi suspicionem a Livio
nostro amoliri.

XXX. 48.
XXXIII.
10.

Casanbon.
ad Frag-
menta
Polyb.
Voss. de
Hist. Lat.

Verum enimvero pertinax illud ejusdem de mutuatis a Polybio opibus silentium, non videmus quam excusationem habere possit. Atque ut id planum faciamus, fingamus non maximam Polybianæ historiæ partem, sed totam eam, quanta quanta fuit, intercidisse. Cui nostrum Livii scripta pervolventi veniret in mentem suspicari, eum tot ac tanta ex Polybio in suam rem vertisse, nec fere quidquam aliqujus momenti in bello Annibalico, ac præcipue in bellis adversus reges Philippum, Antiochum, Persen, habere, quod non inde haustum sit? Per illum ergo non stetit, quominus Polybii in eum merita longa nocte urgerentur: atque adeo, etiamsi fraus abfuerit, nec eo consilio tacuerit Livius ut sese furtivis coloribus ornaret, videtur tamen non satis liberali in Polybium animo fuisse, nec obtemperasse illi quam omnes boni in cordibus insculptam gerunt beneficiorum legi, ut qui beneficium accepit, palam illud et ubique prædicet, et in ejus notitiam cupiat omnium mortalium, si fieri possit, et detur occasio, conscientiam advocare.

Erunt tamen fortasse qui potius quam Livium damnare hoc nomine sustineant, malint suspicari, eum, ubi primum Polybio uti duce potuerat, id est, circa tempora primi Punici belli, quæ pars Liviani operis intercidit, testificatum fuisse, se multa deinceps ab eo mutuaturum, et ex illo potissimum auctore deprompturum ea quæ in parte non poenitenda reliquæ jam historiæ persecuturus erat.

Sed observemus primo, Polybium belli Punici primi, et eorum quæ bellum Annibalicum præcessere, non justam historiam, sed breviarium quoddam contextuisse. Unde merito colligitur eam quæ a Livio adornata fuerat illorum temporum narrationem, Po-

lybiana plenior et uberior fuisse. Num igitur verisimile sit Livium, ubi parce et tenuiter a Polybio juvabatur, ibi effusissimum grati erga eum animi testimonium explicasse; ubi omnia fere illi debet, siluisse?

Deinde vero, etiamsi id semel fecisse Livium concederemus, tamen erat profecto tanti, hanc testificationem, non Polybio magis, quam ipsi honorificam, identidem renovari; præsertim quum in iis qui supersunt libris aliquoties Polybius appelletur, cujus vel nuda mentio hoc reposcere videbatur memoris erga tam benemeritum scriptorem animi benevolentiaque vectigal.

Si quis igitur hac excusatione Livium defendere conetur, non magnopere repugnabimus. Nobis tamen illa nec satis verisimilis, nec idonea videtur. Statuimus ergo duplici eum negligentia crimine vix absolvi posse, tum circa res ipsas, tum circa fontem originemque rerum, quas in magna historiae parte memoravit.

§. 3.
LIVIVS
RECTI HONESTIQUE
AMANS.

Sed minime miremur tamen, his maculis, quas cumque in Livio notavimus, non obsolescentem fuisse gloriam ejus ad posterum. Etenim præter eximium illud perfectae eloquentiae decus, de quo initio diximus, hoc quanti est, quod vir bonus et recti honestique amans Livius, suam ubique virtuti laudem, suam vitio reddit ignominiam; neque nudam ac jejunam dictorum factorumque proponit seriem legentibus, sed iis instructam judiciis ac præceptis, quæ ad omnem vitæ officiique rationem egregia possint esse documenta?

Pietas ejus
in numina.

Ac primo quidem pietatem in numina quæ apud suos colebantur, et quamdam religionis patriæ reverentiam ubique proficitur: infelix, qui temporum

vitio et communis exempli imperiosa lege abreptus
 futilem religionis umbram pro re amplecteretur;
 laudandus, qui umbram retineret tamen, seseque
 multum ab insanientis sapientiæ audacia et temeri-
 tate sejungeret, quæ bellum falsis indictum diis cum
 vero gerebat, et dum impios vulgi circa divina pro-
 fligaret errores, ipsam tollebat divinam vim, eadem-
 que opera maximum justitiæ et societatis humanæ
 vinculum dissolvebat. Sacrilegam hanc, quæ suo
 ævo Romæ vigeat, opinionum licentiam, non semel
 increpat, et cum intimi doloris sensu deflet Livius.
 Quam gravis, quantæ severitatis et sanctimonix ple-
 na est hæc quæ lib. III. cap. 20. occurrit novæ illius
 impietatis castigatio? *Nondum hæc, quæ nunc tenet
 seculum, negligentia deum venerat: nec interpretando
 sibi quisque iusjurandum et leges aptas faciebat, sed
 suos potius mores ad ea accommodabat.* Et alibi, de
 juvene eo qui consulem monendum sibi esse existi-
 mabat pullarium auspicia ementitum esse, *juvenis,*
inquit, ante doctrinam deos spernentem natus. Sed x. 40.
 quid plura opus est? Qui sedulo perpenderit, quo-
 nam modo Livius, si quid pie in deos factum est, id
 commemoret et prædicet; contra, si in aliquo con-
 temptor religionis animus appareat, quam is invidio-
 se describatur, et in odium vocetur, facile animad-
 vertet prioribus illis exemplis nostrum maximopere
 delectatum esse, hæc vere et ex animo detestatum.
 Sufficiat hic indicare lectori capp. 40. et 46. lib. V.
 ubi de Albinio, et Fabio Dorstone agit, et initia lib.
 XXII. ubi de consule Flaminio.

Neque vero crediderimus, id quod multi Livio ob-
 jecere, illam quam in eo laudamus cœlestis numinis
 reverentiam, in anilem superstitionem degenerasse.
 Huic criminationi maxime ansam præbuere prodigia

Immerito ei
 objicitur
 superstitio.

Livii de
prodigiis
judicia.

illa, quæ plurima in singulos fere annos colligit, partim incredibilia et omnino vana, partim ab imperitis hominibus falso habita pro monstribus, quum tamen nihil in iis esset, quod non ex vi ipsa rerum et naturæ legibus fluere. Sed non recte judicant de Livio, qui hæc omnia ab eo aut pro veris memorata, aut in religionem versa esse existimant. Ipse se multis locis defendit: ut quum lib. XXI. cap. 62. prodigiorum enarrationem sic orditur: *Romæ, aut circa urbem multa ea hieme prodigia facta, aut (quod evenire solet motis semel in religionem animis) multa nunciata et temere credita sunt.* Rursus lib. XXVII. c. 23. *Cumis (adeo minimis etiam rebus prava religio inserit deos) mures in æde Jovis aurum rosisse nunciatum est.* Ubi etsi rei prorsus incredibili fidem potius derogare debuerat, absurdæ certe superstitionis crimen a se repellit. Sed nusquam suum de his rebus iudicium aut apertius, aut fusius explicat, quam lib. XLIII. c. 13. *Non sum nescius, inquit, ab eadem negligentia qua nihil deos portendere vulgo nunc credant, neque nunciari admodum ulla prodigia in publicum, neque in annales referri. Ceterum et mihi vetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus sit animus: et quædam religio est, quæ illi prudentissimi viri publice suscipienda censuerint, ea pro indignis habere quæ in meos annales referam.* Ex his profecto patet plura eum, quod Curtius de se testatur, transcribere, quam credere, et sola antiquitatis veneratione adductum ea in annales suos retulisse, quæ etsi futilia esse intelligeret, illis tamen prudentissimis viris gravissima visa esse, et, tanquam missa a diis, publice suscepta meminerat.

Curt. lib.
IX. c. 4.

Quin etiam illud affirmare non dubitabimus, pertinuisse ad historiæ fidem, ut prodigia illa, quemad-

modum in publicis monumentis tradita reperiēbat, Livius ex
historiæ fide
prodigia
narrare de-
buit. ita ad nos scripto transmitteret. Quis negaverit historiæ cujuslibet populi non pœnitendam esse partem eam quæ ad ejus sacra ritusque religiosos et cultum numinis spectet? Quem nostrum non juvat nosse, quantopere mentes priscorum illorum Romanorum occæcaret stolidi, et multum, irridendane dicam, an deflenda, circa divina superstio et credulitas? Quæ cognitio tantum abest ut veræ religioni officiat, ut contra hoc quoque nomine gratias Deo immortales et habere, et agere debeamus, quod nos veteribus illis neque prudentiores neque ingeniosiores, a tam supinis tamque exitalibus erroribus, per divinam Evangelii lucem, liberaverit. Non continuo igitur, si Livius perabsurda prodigia memoriæ mandavit, id ei in crimine ponendum, aut nota superstitionis injungenda est: ac proinde nihil jam obstat quominus eum multum amemus de sua in eos quos solos colere didicerat deos pietate. Multum ergo ab eo absumus, ut Gregorio Magno, acris ingenii, et eruditi in Religionem Christianam studii pontifici, tam lævam fuisse mentem putemus, ut, quod legitur in Antonini Summa, ob illam prodigiorum commemorationem infensus Livio, quoscunque nancisci potuisset ejus libros igni traderet. Fabric. Bi-
blioth. Lat.
I. I. c. 11. Id nec libet credere, et licet, ubi rei tam absurdæ tanto posterior ætate testis unus citari potest.

Sed et ceterarum virtutum, justitiæ, abstinentiæ, Livius vir-
tutum om-
nium præco
et hortator. comitatis, munificentæ, castimoniæ, amoris in patriam, summa ubique apud eum elucet admiratio, quæ in earum æmulationem ipsum quoque lectorem rapit. In re manifestissima non operæ est diutius immorari. Sed tamen quis non ardore quodam ca-

- ritatis in patriam succendi se sentiat? sive audit Len-
 IX. 4. tulum consules ad Caudium hortantem, ut commu-
 nem salutem non morte tantum, sed et ignominia
 sua bene emptam putent; sive hanc velut ex oracu-
 XXVI. 36. lo missam vocem excipit: *Respublica incolumis et
 privatas res facile salvo præstat. Publica prodendo
 tua nequicquam serves.* Quem non ad temperantiam
 contemptumque voluptatum incitet et inflammet Sci-
 pio ille, qui dum Masinissæ intempestivum et præ-
 cipitem in Sophonisbæ amorem castigat, non du-
 bitat, et juvenis, et victor, omnibus triumphis ante-
 XXX. 14. ferre frenatarum libidinum decus?

Quod si a vitiis quoque dehortantur aliena oppro-
 bria, Tarquinii superbiam et crudelitatem, Appii de-
 cemviri libidinem et impotentiam, Manlii Capitolini
 spes ambitiosas et seditiosa consilia, Flaminii Varro-
 nisque temeritatem iis coloribus depingit Livius, ut
 tantam fœditatem nemo non laudis cupidus exhor-
 rescat. Sic ergo ex ejus opere hic colligitur fructus,
 quem ipse ex historia uberrimum utilissimumque ca-
 pi posse existimarit. Sic *omnis exempli documenta in
 illustri posita monumento intueri datur. Inde tibi tuæ-
 que reipublicæ quod imitere capias: inde fœdum inceptu,
 fœdum exitu, quod vites.*

Fremant philosophi licet: audacter profitebimur
 animi nostri sententiam. Omnes illorum disputationes
 una nobis videtur Livii historia, si quis et honesti a-
 more sibi pectus imbui velit, et salubri quodam anti-
 doto adversus vitiorum contagia muniri, sive auctori-
 tatis pondere, sive utilitatis ubertate superare. Quid-
 quid apud illos præceptis adstruitur, hic firmatum
 videmus exemplis. Illi cassam sæpe et vacuam fin-
 gunt animo virtutis imaginem: hic ipsa sese virtus

Livii histo-
 ria ad mores
 informan-
 dos utilior,
 quam om-
 nes philoso-
 phorum dis-
 putationes.

præsentem sistit ob oculos, et vivam quodammodo ac spirantem exhibet. Illorum suspecta interdum est otiosa loquacitas: hic nos frangit auctoritas ineluctabilis onustorum triumphis ducum, et maximi post hominum memoriam imperii conditorum. Denique illorum præceptiones non modo aridæ ac jejunæ nihil habent lenocinii, nihil voluptatis, sed etiam ipsa præcipiendi professione absterrent ac fugant indociles plerumque hominum animos: Livius et omni eloquentiæ cultu salutaria monita vestit et exornat, et ita præcipit ut prorsus lateat præcipiendæ voluntas. Nullum in eo magisterii supercilium; nulla doctoris persona: fallitque disciplina virtutis ante insinuata mentibus, quam ipsi qui discunt doceri sese intelligant.

Hoc artificium callide deprehendit vir exculti multa humanitate ingenii Corbinellus, qui sententias e Livio collectas contulit in libellum, editum Parisiis anno 1694. In monito quod huic libello præfixum est, observat editor, mirum quibusdam fortasse videri posse, quod qui tam non sententiose scripserit Livius, tam multas ex suo opere excerpendas sententias præbuerit. Sed nempe egregius dicendi artifex, non, Polybiana simplicitate, tanquam purpureos pannos, narrationi sententias assuit. Longe illi major est venustatis et æquabilitatis in scribendo cura. Dat itaque operam, *ne*, quod postea Petronius monuit, *sententiæ emineant extra corpus orationis expressæ, sed intexto vestibus colore niteant*.

Les Anciens
Historiens
reduits en
maximes.
Premier vo-
lume. Titre
Live.

Satyr. c.
118.

Jam igitur æquam de Livio videmur ferre posse sententiam. Tres præcipuæ sunt historiæ dotes, ut vera, ut jucunda, ut utilis sit. Atque adeo tria sunt historici officia, ut res gestas cum fide repræsentet, ut iis tractandis eloquentiam adhibeat, ut hausta ex

Judicium de
Livii histo-
ria.

iisdem morum informandorum monita et præcepta narrationi inspergat. Duo ita præstitit Livius, ut si minus ceteris omnibus dicendus est præripuisse palam, certe nulli secundus haberi possit: ac si historiarum scriptori sufficeret utile dulci miscere, frustra quidquam perfectius quæreretur. Sed quum adversus fidem triplici modo peccare quis possit, nimirum vel sciens et volens, vel amoris aut odii cæcis insidiis deceptus, vel negligentia lapsus; harum culparum nullam esse a qua se semper immunem Livius servaverit, idoneis, ut putamus, argumentis probavimus.

Artic. IV.
CRIMINATIONES AD
ANIMUM
MORESQUE
LIVII PERTINENTES.

Antequam ad alteram institutæ disputationis partem transeamus, ne quid a nobis, quod alicujus sit momenti, prætermisum dicatur, duo nobis expendenda sunt, a Seneca patre et Plinio majore objecta Livio, non ad opus ipsius, sed ad mores animumque pertinentia.

Livium iniquum Sallustio fuisse Seneca arguit.

Seneca, lib. IV. Controv. 24. hanc Thucydidis sententiam refert. Δεινὰ γὰρ αἱ εὐπραξίας συγκρύψαι καὶ συσχεῖν τὰ ἐκείνων ἀμαρτήματα. Quam sic vertit Sallustius. “ Res secundæ mire sunt vitiis obtentui.” T. autem Livius, inquit Seneca, tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc sententiam, et tanquam translata, et tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Sallustio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat. Laudat quem non timet, et facilius putat posse a se Sallustium vinci, si ante a Thucydide vincatur. Si de ipsa re Senecæ credimus, cujus sanè testimonium haud facile quis aspernari possit, si Livius tam futili criminatione Sallustium insectatus est, profecto non videmus qui liceat ab ejusdem Senecæ judicio discedere: fatendum erit Livium Sallustio ejusdem gloriæ æmulatione iniquum fuisse. Quid enim corrupti deprehendi potest in sententia Sallustiana, quæ Thucydi-

deam et fideliter et elegantissima cum brevitate exprimit? Unam vero sententiam ex alio scriptore translata obijcere Sallustio, non ejus est qui totos Polybii libros exscribere solitus sit. Idem tamen Suæor. 6. Seneca alibi agnoscit Livium natura candidissimum omnium magnorum ingeniorum æstimatorem fuisse. Sed nempe pravum laudis certamen etiam moderatissimi et æquissimi ingenii animique homines sæpe transversos rapit.

Plinius non ita probabili de causa videtur Livium Plinius ei gloriam cupiditatem obijcit: nimium severe. In præf. Hist. Nat, lacesse. Litem ei propterea intendit, quod in historiæ suarum quodam volumine sic orsus fuerit: "satis jam sibi gloriæ quæsitum, et potuisse se desinere, ni animus inquires pascere opere." *Profecto enim*, inquit Plinius, *populi gentium victoris, et Romani nominis gloriæ, non suæ, composuisse illa de-
cuit.* Fuisse eum Romani nominis gloriæ plus etiam quam satis sit studiosum supra probavimus. Quod vero et suæ quoque laudis aliquam rationem habuerit, quis ei crimini vertat, qui meminerit cupidinem Tac. Hist. IV. 6. gloriæ etiam sapienti novissimam exui?

Omnino, si mores ejus ex scriptis æstimaverimus, De Livii moribus conjectura. ut fere solent ii qui scribunt aliquid, animi sui effigiem etiam aliud agendo in libris suis exprimere, dubitare non possumus, quin candidissimum ei peccatus fuerit amantissimumque virtutis. Eam ille ubique tantis laudibus, tam ab omni fuco et mendacii larva alienis extollit, ut intra otiosam ejus admirationem minime stetisse videatur. Scias eum qui virtutem in ceteris eximie laudet, in se quoque amare.

Tanti viri memoriam, quæ toti litterato Orbi venerationi esse debet, Patavini ejus cives præcipuo sibi honore colendam esse existimavere. Sed verentur docti, ne sua eos fefellerit pietas, dum ejus ossa Artic. V. HONORES EJUS MEMORIAM A PATAVINIS HABITI.

Vid. Voss. l. I. de Hist. Lat. c. 19. et Dajaz. Præf. in Livium, et Morhof. de Patavinitate Liviana, c. 3. **Inventa** apud se esse, male intellecta inscriptione **decepti**, nimium facile sibi persuadent. Quum enim anno post Christum natum 1413. apud ædem S. Justinæ Patavii, terra altius effossa, apparuisset vetustissimum pavementum, eoque fracto capsula plumbea ossibus plena reperta esset, quidam recordati sunt, ibi jam antea veterem effossum lapidem cum hac inscriptione :

V. F.
T. LIVIUS
LIVIAE T. F.
QUARTÆ L.
HALYS
CONCORDIALIS
PATAVI
SIBI ET SUIS
OMNIBUS.

Nemo dubitavit, quin ipsum Livii corpus illo loculo contineretur. Itaque celeberrimo urbis loco, in curia ubi jus dicitur, vulgo *Palazzo della ragione* vocant, ossa illa asservari voluere; statuamque ibi Livio e marmore posuere, cum illa quam repererant inscriptione: quæ monumenta hodie quoque Patavii visuntur. Sed inscriptionem modo memoratam a liberto Liviae Titi filiae, non a Tito ipso positam fuisse docuit Marquardus Gudius. Est enim sic legenda: VIVENS FECIT TITUS LIVIUS LIVIAE TITI FILIAE QUARTÆ LIBERTUS HALYS CONCORDIALIS PATAVI SIBI ET SUIS OMNIBUS: quæ verba hanc habent interpretationem, ut Halys libertate donatus a Quarta Livia Titi filia, Concordiæ postea, cujus erat Patavii

templum, sacerdos factus, sibi ac suis hoc monumentum posuerit.

Est et alia Livii statua lapidea Patavii in porta quadam, non longe a curia, cum hac inscriptione :

O S S A

TITI LIVII PATAVINI, UNIUS OMNIUM MORTALIUM
JUDICIO DIGNI, CUJUS PROPE INVICTO CALAMO
INVICTI POPULI ROMANI RES GESTÆ
CONSCRIBERENTUR.

Sed hæc inscriptio et litteris Gothicis exarata est, et fastu ipso ampullisque verborum, quas in inscriptionibus sana ignoravit antiquitas, novitatem plane sapit.

Dujatius et Morhofius aliam adhuc inscriptionem afferunt, quam in ædibus Annibalis *Capo dilista* haberi aiunt, quæque et antiqua esse, et ad nostrum pertinere posse videtur. Ea sic habet.

T. LIVIUS C. F.

SIBI ET SUIS

T. LIVIO. T. F. PRISCO ET

T. LIVIO. T. F. LONGO ET

CASSIÆ SEX. F. PRIMÆ

UXORI.

Ut ut sit, præter conditorium illud Livii ossibus, ut tum existimabant, in curia positum, seorsim ostenduntur Patavii lingua et maxilla ejus, teste Vos-

sio: sed brachium alterum non item, quod Alphonso V. Arragonum regi dono datum a Patavinis esse hæc ibidem inscriptio testatur: *Inclyto Alphonso Arragonum regi, studiorum fautori, Reipublicæ Venetæ fæderato, Antonio Panormita Poeta legato suo orante,*

Voss. ibid.
Brachium
ex ossibus
T. Livii, ut
tum puta-
batur, Al-
phonso Ar-
ragonum
regi a Pata-
vinis da-
tum.

et Matthæo Victurio hujus urbis prætore constantissimo intercedente, ex historiarum parentis T. Livii ossibus, quæ hoc tumultu conduntur, brachium Patavii cives in munus concessere anno Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, XIV. Kalendas Septembres. Ea tum erat principum quoque virorum ac regum in litteras earumque antistites pene religiosa veneratio: a qua tantum degeneravimus, ut talia hodie exempla memorantibus venia opus sit. Nimirum, quantum pecuniæ divitiarumque pretio et admirationi accessit, tantum de veræ laudis et doctrinæ honore decedere necesse est.

Expensis iis omnibus quæ ad Livium ipsum spectant, jam ad ejus editores interpretesque transeamus.

• Melius videretur, Patavini.

CAPUT SECUNDUM.

DE LIVII EDITORIBUS ET INTERPRETIBUS.

Artic. I.
DE IIS QUI
J. FRID.
GRON-
VIUM AN-
TCESSERE
T. LIVII
EDITORI-
BUS.

DIGNUM sane erat Livii opus, cui illustrando, et mendis quæ per incuriam imperitiamque præcedentium seculorum in illud irrepserant liberando, studium et operam impenderent viri inter litteratos ingenio et doctrina clarissimi. Hoc itaque summa cum sua laude, et magno reipublicæ litterariæ bono plurimi præstitere, quorum nomina, et quid quisque Livio contulerit, et quo anno suum laborem publici juris fecerit, recenset J. Frid. Gronovius in præfatione sua

ad Livium, quam ad hujus calcem subjungemus, ne aut bene meritos de hoc præstantissimo scriptore deque nobis homines gloria sua, aut cupidum lectorum illorum notitia fraudemus.

Nobis hic observare sufficiat, ex iis omnibus quos Gronovius enumeravit neminem esse cui plus debeat Livius, quam Car. Sigonio. Ille et scriptis aliquot exemplaribus adjutus, et magna Romanarum rerum peritia, multas Livio labes abstersit, locisque quamplurimis, vel obscuris lucem, vel sauciis et laceris sanitatem reddidit: ut vix quidquam abesse putaretur, quominus ejus opera eloquentissimus scriptor primævo nitori restitutus esset.

At secutus Sigonium post unius seculi ferme spatium J. Frid. Gronovius, longo illum intervallo superavit. Hunc vere dixerimus principem tenere locum inter eos omnes qui Livio castigando manum admove- vere: virum in quo cum limatissimo judicio certat copia cruditionis et varietas; in quo mira ingenii acies et sagacitas minime officit diligentiae; sine timiditate cautum, audacem plerumque sine confidentia: qui denique omnibus jam Livium tractaturis fax esse debeat certusque dux, a quo raro discedi possit sine erroris periculo. Etenim ad ea quæ modo memoravimus naturæ doctrinæque præsidia, etiam optimorum librorum copia accesserat, quorum ope multas insignes maculas, partim inveteratas jamdudum, partim a pravis emendatoribus recens allitas, eluit: multa, quæ specie sanitatis imponebant, cæco aliquo laborare vitio ostendit: multa falso suspecta in integrum restituit: ut post tot doctissimorum virorum labores, novus tamen pene Livius, et velut rediviva juvena nitidus in lucem tum demum prodierit.

Sigonius
optime me-
ritus est de
Livio.

Artic. II.
De Grono-
vius.
J. Frid.
Gronovius
principem
tenet locum
inter Livii
editores.

vid. ejus
Præf. infra.

Gronovius
non tam in-
terpres Li-
vii, quam
restitutor.

Hæc singularis est Gronovii laus, quod ipsum Li-
vii contextum optime repurgarit. Ceterum locis sa-
nis quidem, sed paulo difficilioribus aliquam expla-
nationem adjungere; antiquitates, puta leges, mores,
instituta veterum parum vulgo cognita, breviter, ubi
daretur occasio, explicare; supplere ea quæ Livius
ab aliis tradita interdum omisit; paucula de Geogra-
phicis inserere, aliaque hujusmodi neglexit: sive
quod id a prioribus abunde præstitum crederet; sive
curam eam, tanquam fama sua parum dignam, asper-
natus est. Non quin talia multa in ejus notis occur-
rant: sed nimirum neque omnia persecutus est, et ubi
aliquid hujusmodi attingit, illuc non accessit consi-
lio, verum casu delatus est, dum veram alicui loco
asserit lectionem, aut emendationes suas firmare co-
natur, quod sine pleniore totius negotii tractatione
fieri non poterat. Alioquin, quidquid ad contextum
ipsum non pertinet, præterire solitus est. Uno verbo
restitutor Livii, quam interpretes audire maluit. Quod
si integrum laborem suscipere non gravatus esset, et
omnia quæ opus sunt adjumenta voluisset suppedi-
tare studioso Livii lectori, necdum plane in rebus
Romanis, et antiquitatis cognitione trito et subacto;
profecto ille, qua et doctrinæ ubertate, et felicitate
ingenii fuit, perpauca postfuturis interpretibus faci-
enda reliquisset.

Stylus Gro-
novii paulo
horridior.

Quamquam ea ipsa quæ dedit, non ita ad amussim
perfecta esse contendimus, ut nihil addi, detrahi,
mutarive queat. Nam præter styli scabritiem, qui
interdum locutionibus et vocabulis, Latinis quidem,
sed ex intimo artium minime vulgarium recessu de-
promptis, aut vetustate obsoletis, aut denique a com-
muni et populari usu remotis, scatet totus et horret,
est et quando vir doctissimus dormitaverit: ut quum

Dormitat
interdum.

deceptus una litterulâ per incuriam operarum prave immutata, desperatum esse pronuntiat, et variis conjecturis vexat et sollicitat eum Livii locum, quo nullus clarius fingi potest. Is locus reperitur lib. XXXIII. cap. 48. et a Clerico ex veteribus editis emendatus est. Sed id quidem perraro contingit; atque haud scio an huic ex omnibus iis qui unquam in simili opere versati sunt, rarissime.

At conjecturas audaciores in ejus notis sæpiuscule animadvertas, quibus haud facile fides habenda sit. Ipse quidem sedulo cavit, ne cuiquam ex ea re prudenti attentoque lectori fraus fieret. Quas enim certissimas esse emendationes duxit, eas in textum admisit; quæ sane ita plerumque, imo fere semper, severa trutina examinatæ et religiose perpensæ sunt, ut nulla de iis possit dubitatio superesse. In notis indulgit magis ingenio, et liberius conjecturas sivit excurrere: ita tamen ut multa in iis non ingeniosa solum, sed quam proxime ad veritatem accedentia, et plane etiam verissima reperiantur.

Illud plurimi sane laudi ei dare minime dubitant, quod operosa diligentia MSS. suorum lectiones in notas usque et usque congerat; et fidem quasi subtestibus agentis gratanter accipiendam esse arbitrabuntur. Erunt fortasse quibus molesta illa sedulitas et fastidiosa videatur. Quid sentiamus ipsi, aperire necesse habebimus in tertia hujus præfationis parte, ubi de interpretis et notarum concinnatoris officio disputabimus. Eodem rejicimus disceptationem de multitudine exemplorum, quæ locutioni alicui firmandæ vel illustrandæ aliquoties ab eo cumulata sunt. Sed quidquid tandem de minutis his leviusculisque rebus statuatur, illud constat, neminem, ex quo litteræ revixerunt, utiliorem operam scriptori nostro na-

Ejusdem
conjecturas
sæpe auda-
ciores.

Notæ variis
MSS. lec-
tionibus re-
fertissimæ.

Et copia ex-
emplorum.

vasse. Et sane labor ejus quum magno statim plausu exceptus sit, hodie quoque secundissima apud doctos omnes, et merito quidem, fama fruitur.

Jac. Gronovius patris opus perficit et ditat. Vid. Præf. Jac. Gronov. in edit. an. 1679.

Post J. Fr. Gronovii mortem, Jacobus ejus filius in paternæ laudis consortium venire voluit, et diligenter inspectis veteribus quibusdam membranis, quarum copiam non habuerat pater, modica, nec tamen inutili accessione scholia ejus in Livium locupletavit. Sed et aliquot dissertationes epistolicas de quibusdam locis, præsertim Geographicis, ad calcem secundi tomi Liviani attexuit, in quibus nonnulla sunt felicissimæ audaciæ, et quæ faciant ad illustrandum interpretandumque Livium. Sed qui ad eas legendas se accinxerit, ei *animis opus et pectore firmo*. Nam quod supra diximus Gronovii patris orationem haud satis tersam ac perspicuam interdum videri, et reconditiõibus locutionibus vocabulisque paulo horridiorem, ludum jocumque paterni styli asperitatem esse dices, præut apud hunc quæ dumeta et senticeta reperies. Audaces, seu potius inverecundæ metaphoræ, et, velut captandæ obscuritatis causa, in allegoriam etiam productæ; salebrosæ locutiones; verba inusitata, inaudita, et remotissimæ sæpe vetustatis veterino inquinata; Græca passim admista Latinis; ex historiis, ex fabulis raptim et obscure indicatis, petita velut ænigmata: hic est orationis ejus cultus, hæc crepundia. Neque enim in illa incidit, sed appetit ultro, et in deliciis habet, et his contextit orationem. Quod ne quis fingere nos, aut certe in majus augere existimet, hic speciminis causa non pigebit inserere primam periodum epistolæ ejus nuncupatoriæ ad illustrissimum episcopum Paderbornensem, Ferdinandum Furstenbergium, quum amantissimo litterarum præsuli dis-

Styli ejus salebrosus scabrities.

sertationes suas epistolicas dicaret. Sic igitur orditur: *Naviculam hanc, in qua meditationum aliquot formas et tirocinii in Tito Livio mei partem oneravi, optimo sidere ituram, et ab omni procella tutam reipublicæ populi Romani oras circumerraturam censui, si in ejus acrostolio Reverendissimæ Celsitudinis tuæ nomen pro parasemo insculperem, et hanc ei Tutelam invocarem.* Cetera ad eandem normam exacta sunt. Atamen, quemadmodum Virgilius se de Ennii sterquilinio aurum colligere aiebat; ita in his Jac. Gronovii fruticetis, et velut aspero horridoque solo, opimam interdum prædam venari et excipere licet, et exhausti in legendis ejus dissertationibus molestia multa utilitate pensatur, ut in nostris notis identidem apparebit.

Eodem fere tempore quo apud Batavos prodibat sociatus utriusque Gronovii labor, Parisiis nova quoque Livii editio publice proposita est, adornata a J. Dujatio ad usum Ser. Delphini. Hujus operis universam formam nemo non æquus æstimator laudaverit. Notæ ejusmodi sunt, ut earum auctor, non ea tantum quæ gloriæ sibi, sed et quæ quam plurimis utilitati esse possent, spectavisse videatur; textus ipsius Liviani emendationem, difficiliorum locorum interpretationem, rituum, legum, etc. brevem explanationem, plurima de Geographicis, non pauca ad historiam ipsam pertinentia. Explevit etiam Dujatius ea quæ in ultimis qui exstant Livii libris exciderant. Denique magnum suæ editioni ornamentum adjecit, supplementa in locum librorum Livii perditorum a J. Freinshemio concinnata, ut integrum Romanæ historiæ corpus a Romulo ad extrema fere principatus Augusti tempora perpetuo tenore perductum lectoris oculis exhiberetur.

Artic. III.
DE DUJATIO.

Ejus operis
universa
forma laudabilis.

Ipsc, candi-
di admo-
dum inge-
nuisque pec-
toris.

Dujatii laudi favemus sane ex animo, non solum patriæ causa, sed et quod ubique ille sese probat candidi animi virum, ingenuique, ac simplicis, nullo fastu, nulla arrogantiae suspicione, ita mutuantem a ceteris, ut debitam ipsis laudem minime intercipiat; ita eos interdum refellentem, ut nulla in reprehensione insit acerbitas: denique vere Gallicum pectus, et ab omni simulationis, invidiæ, ostentationis labe alienum. Postulat tamen instituti nostri ratio, ut, quid in eo desiderari possit, non dubitemus exponere. Quod ita præstabimus, ut et veritati, et homini consultum velimus.

Clara qui-
dem ejus
oratio, sed
non incor-
rupta Lati-
nitatis.

In primis etsi clara ejus est, et facilis, et perspicua oratio, non satis tamen sincera est et incorrupta Latinitas; sed multis inquinata vitiis, quæ vernaculum sermonem redolere, et ex eo fluxisse videantur. Initio statim, in nota ad præfationem Livii nona, *æstimata* sumit pro eo quod Latine diceretur *in præ-
tione habita*, et alibi, *principale judicium*, quod Gallice dicimus, *jugement au principal*, et *Camillus renuntiata patria*, et *dignitatis titulus*, et *in genere* pro hoc nostro *en général*: aliaque quamplurima, quæ etsi ipsam interpretationis fidem minime vitiant, tamen et ingrata accidunt iis qui puræ Latinitatis gustum ex limpidis antiquitatis fontibus haurire studuerunt, et aliquid detrahunt ex auctoritate interpretis per imperitiæ suspensionem, aut certe negligentiam.

In notis
multa pec-
cat.

Et sane, quisquis Dujatii notas sedulo perpende-
rit, facile intelliget eum in multis sæpe negligentius se gessisse, nec vero parem suscepto muneri, aut doctrinæ copiam, aut Latini sermonis intelligentiam attulisse. Itaque et a mente auctoris non raro aberrat interpretatio, et de antiquitatibus disserenti haud facile credendum est. Pauca hic utriusque generis

exempla producemus, non accusatorio animo, non obtrectandi cupidine, sed quia ingenuam semel in judicando libertatem professis silere jam integrum non est.

Libro III. cap. 41. orto inter Appium Decemvirum Valeriumque certamine, narrat Livius ab Decemviro indictum esse Valerio silentium, *et ad Valerium*, inquit, *negantem se privato reticere, lictorem accedere jussit*. Sensus apertus est. Contendebat Valerius Appium anno jam ante abiisse magistratu, ac proinde eum pro privato habebat. Negat igitur se reticere debere ex jussu hominis privati. *Se referri debet ad Valerium: privato est in dandi casu: nihil clarius*. Quidnam igitur judicabimus de hac Dujatii nota: *Se ad Appium refer, non ad Valerium: quasi dicat Valerius, ipso Appio privato, non debere silentium ejus nutu servari*. Sensus quidem attigit: vim verborum et Latini sermonis proprietatem prorsus pervertit. Quis enim non videt *se* referri nullo modo posse ad Appium? Quis autem unquam sic locutus est? *Nego reticere te privato*.

Libro VIII. cap. 23. Samnites postquam questi sunt Fregellas, quæ ab se captæ ex Volscis, et dirutæ fuerant, a Romanis restitutas, coloniamque eo missam esse, hæc adjiciunt: *Eam se contumeliam injuriamque, ni sibi ab iis qui fecerint dematur, ipsos omni vi depulsuros esse*. Quis in tam plano loco putaret posse quemquam offendere? Dujatius nodum in scirpo quærit, et suis se ipse irretit laqueis. *Redundare videtur*, inquit, *vel ipsos, vel se, nisi unica vox sit seipsos, in duas longiore paulo intervallo distracta*. Unica vox, *seipsos*! Nolumus quidquam gravius dicere. Sed qui id in mentem venerit optimo viro, sane miramur. Si quis pro Horatiano illo,

Græca quod ego ipse testa conditum levi, diceret Græca quod ego testa condidi ipse et levi, essetne aliquis, quem tam proclivis et plana locutio moraretur, aut qui rā ego ipse, pro unica voce haberet in duas paulo longiore intervallo distracta?

Inviti hanc velut censuram agimus: simul veremur, ne exilibus hujusmodi tricis lector defatigetur. Itaque unicum adhuc exemplum apponemus, ex quo intelligi possit, Dujatium in antiquitatis cognitione haud magnopere fuisse versatum. Livius lib. VIII. c. 26. de secundo Q. Publilii Philonis triumpho agens, *Duo singularia hæc, inquit, ei viro primum contingere: prorogatio imperii non ante in ullo facta, et acto honore triumphus.* Hic Livium reprehendit Dujatius: *Hoc, inquit, singulare non erat Romæ, ut post administratum honorem quis triumpharet.* Sed, dum Livium erroris arguit, ipse suam vel inscitiam prodit, vel incuriam. Constat enim, ut quod maxime, tum ex Livio, tum ex fastis Capitolinis, neminem ante Publilium triumphasse post actum honorem, sive magistratum; sed omnes qui antea triumphaverant, consules, aut dictatores, aut tribunos militum triumphasse. Cetera quæ ibidem occurrunt de proconsulatu, parum itidem accurata sunt. Sed hæc sufficere videntur de Dujatii notis, eo quidem magis, quod non ea illarum est apud homines fama, ut multis fraudi esse possit quidquid in eis peccatum est.

Supplementa ejus in Livii lacunas, non satis diligenter confecta.

Ex iis quæ diximus conjicere licet, quid de supplementis ab eodem in lacunas ultimarum qui exstant Livii librorum concinnatis judicandum sit. Nimirum optimam voluntatem, et naturalem quamdam ingenii facilitatem defecerunt præsidia doctrinæ, atque etiam otii copia. Ipse in nota ad librum XLI. prima profitetur se ea quæ interciderunt

lertiam. Stylus, in iis præcipue quæ castigare auctori licuit, facilis, perspicuus, qui nec serpat humi, nec nubes captet; paulo pinguior tamen, et in quo desideres florem quemdam Latinitatis elegantemque munditiam. Narratio dilucida, sententiis monitisque ad informandos mores accommodatis distincta. Quin et orationes ex æmulatione Livii identidem immistæ, quæ J. Clerico ita *disertæ ingeniosæque* visæ sunt, ut In Pref. ad Livium affirmare non dubitet, *ad res ipsas quod attinet, ordinemque et perspicuitatem, vix quidquam melius ab ipso Livio fieri potuisse.* Quo iudicio quemadmodum plus videtur tribui Freinshemio, quam res et æquitas postulat; ita illud contendimus, nonnullas ex illis concionibus esse ejusmodi, ut iis aliquid præstantius efficere, non vulgaris aut ingenii sit, aut etiam eloquentiæ.

Denique sic statuere non verebimur, hæc supplementa pari voluptate fructuque tum ab indoctis, tum a doctis legi posse; ab his, ut quas velut per ingentia locorum spatia dissipatas hinc inde historiæ Romanæ particulas, et quasi concisa minutatim membra, magno labore consecretati sunt, ea in unum coagmentata corpus, et sub uno conspectu posita intueantur; ab illis vero, ut plenam ejusdem historiæ notitiam nullo negotio sibi comparare queant, et habere quo referant quæcumque deinde ad hoc idem argumentum pertinentia lecturi sunt.

Digna est viri optime de litteris meriti memoria, quæ ad posteros cum honore propagetur; dignus ipse, cujus et vita, et litterarii labores quam plurimis innotescant: eo quidem magis, quod virtutis amorem, quem prætulit scriptis, moribus quoque præstitit; homo candidi pectoris, et ex iis omnibus, quos ad se Christina Suecorum regina conspicuos eruditio-

Vie de Des-
cartes, l.
VIII. chap.
16. et 18.

nis laude vocaverat, unus qui magno illi Cartesio ex animo faverit, et inter obtreptantum summo philosopho et viro invidos tumultus, ipse fidelem ei amicitiam et plena benevolentiae officia exhibuerit. Itaque quum epitaphium ejus, quo tota hominis vita describitur; Dujatius, non indicato tamen auctoris nomine, edendum curaverit, idemque indicem operum ejus omnium confecerit, utrumque hic non pigebit exscribere.

EPITAPHIUM FREINSEMI.

JOANNES FREINSEMIUS

Lucem primum aspexit ULMÆ

A. D. XVI. Kal. Decembris

Anno Christiano M. DC. VIII.

Academias invisere cepit natus annos quindecim:

Maxime vero profecit ARGENTORATI,

Adjutus humanitate, consiliis, exemplo

Viri Optimi, atque Doctissimi,

MATTHIÆ BERNEGGERI.

Inde vocatus a Viro quodam Illustri in GALLIAM,

MICHAELIS MARESCOTTI usus contubernio,

Inter Regis Secretarios Interpretes locum tenuit

Anno Christiano M. DC. XXXIV.

Reversus inde ad BERNEGGERUM suum,

Ejusque filia ducta A. Ch. M. DC. XXXVII.

Commune cum eo tectum, mensam, Museum,

Bibliothecam, studia prope omnia habuit.

Hinc in SUECIAM accitus, UBSALIÆ

*Professorem Politices egit, et Eloquentiæ,
Anno Christiano M. DC. XLII.
Donec post quinquennium in Aulam adscitus Regiam
Incomparabilis illius CHRISTINÆ judicio,
Sub Regii Bibliothecarii et Historiographi titulis
A studiis Serenissimæ Reginæ factus est.
Valetudine vero frigidioris cæli impatiente,
In Patriam se recepit Anno M. DC. LI.
Ubi tum Serenissimus ELECTOR
Palatinam instaurans Academiam,
Præsentiam illius operamque desiderare cæpit.
Huic ille vocationi lubens meritoque paruit,
Sed non ante consensum Serenissimæ Reginæ :
Quæ A. M. DC. LV. per GERMANIAM transiens,
Consiliariorum numero eum addidit.
Igitur Anno sequenti profectus HEIDELBERGAM,
Serenissimi ELECTORIS Consiliarius,
Et novo nostris Academiis exemplo,
PROFESSOR HONORARIUS constitutus est.
Adeptus ista sine ambitu,
Functus sine lædio,
Reliquit sine mærore
HEIDELB. Ann. M. DC. LX. pr. Kal. Sept.
Unum memor esse necessarium.*

INDEX

OPERUM FREINSHEMII

A DUJATIO CONFECTUS.

LUCUBRATIONES Freinshemii exstant multæ, atque admodum utiles, publici jamdiu juris : quædam sunt typis nondum vulgatæ.

Versantur in hominum manibus,

Panegyricus Gustavi Adolphi Suecorum Regis.

L. Ann. Florus in Capita et Versiculos distinctus, Notisque illustratus.

Supplementa Curtiana, cum ipsius Curtii operis, qua exstat, Fragmentis, variantibus lectionibus, Indice locupletissimo, et Commentario : quod opus Joachimo Vico-Fortio Equiti dicatum prodiit Argentorati apud hæredes Lazari Zetzneri anno 1640.

Notæ in Tacitum.

Paraphrasis Corneliana, qua priores quatuor Libri Annalium Taciti exponuntur.

De S. Rom. Imperii Electorum, et Rom. Ecclesia Cardinalium præcedentia.

Supplementorum Livianorum Libri CV.

Syntagma de Vicariatu Palatino : quod prodiit sub nomine Phylæci,

Latent adhuc, ut audio, in eruditi Vormatiensis Advocati Bibliotheca, in quam post Freinshemii obitum emptione transierunt, præter varias in classicos aliquot Scriptores Notas,

Theses de Assessoribus.

Meditationes Politicæ de Officio boni Præsidis.

*Carthaginiensia et Numidica,
Achaica,
Pergamena.* { *seu* } Harum Rerumpubli-
carum et Regnorum
Formæ, Historiæ,
Instituta,

Anno 1708, Oxoniæ prodiit nova Livii editio, cuius Thomæ Hearnii, non illa quidem apud nos multum celebrata; et quæ se tantummodo commendet ingenti variarum lectionum multitudine, quas magno labore ex aliquot MSS. collegit editor, et suo quasque loco imis paginis subiecit. Ceterum notæ quæ ad illustrandum Livii sensum faciant, paucissimæ: textus ad Gronovianam emendationem exactus.

Ultimus Livio admovit manum J. Clericus, fecundus immensorum voluminum parens, qui ingentia Theologiæ, philosophiæ, sacræ profanæque eruditionis, antiquæ et recentis historiæ spatia pervagatus, demum hic quoque aliquid se posse testari voluit. Sed rem molli, ut aiunt, brachio tractavit. Quanquam et textus Livii emendatissimus apud eum est, quippe ex Gronoviano descriptus, et extrema operis velut facies concinna admodum et venustula, sive typorum chartæque elegantiam attendas, sive formam voluminis ad eum modum arctatam, ut facile circumferri posset, sive addita singulis paginis adjumenta ad expeditiorem jucundioremque Livii lectionem percommode excogitata, in summa ora cum libri et capituli numero nomina consulum, aut eorum magistratuum a quibus annus nomen accipit, ad latus annos tum ab urbe condita, tum ante Christum natum, et simul perexigua quædam rerum e regione narratarum breviaria.

Notæ paucissimæ sunt: quo in genere etsi libenter hoc ei concedimus, melius committi ut lector

Artic. V.
DE TH.
HEARNII,
ET J. CLERICI
EDITIONIBUS.
HEARNII.

Forma illius
editionis
elegans et
venusta.

Notæ paucissimæ.

Vid. ejus
Præf.

queratur *pauca esse, quam ut æquo plura fastidiat*, tamen offendit quoque nimia paucitas et evilescit, nisi eximia rerum utilitate ac bonitate pensetur. An vero dignæ fuerint notæ illæ, quæ quasi gemmulæ quædam minime vulgarentur, sed non modica intervalla nitida luce distinguerent, nobis dubitare liceat.

Et raptim
scriptas.
Ibid.

Ipse profitetur se, *quum semper Livium in deliciis habuisset, et nonnulla in adversariis suis ad eum scriptorem notavisset, ea huc transtulisse; nonnulla in ipso editionis decursu nata esse, nec diu aut procul quesita*. Hoc quidem etiamsi monere supersedisset ipse, facile animadvertisset peritus lector et intelligens. Sunt enim ibi, ut in tanta notarum paucitate, plurima, quæ non satis accurate perpensa esse perspicuum est.

Unde non
pauci in iis
errores.

Velut quum lib. II. c. 58. elegantissimum eundem et meridiana luce clariorem Livii locum, dum vult emendare, corrumpit. Loquitur ibi Livius de contumacia militum adversus Appium consulem indomitæ odiis certantium. *Si adhortator operis* (Appius) *adesset, omnes sua sponte motam remittere industriam*. Quid apertius? Ubi milites sua sponte mantum operi admovissent, si Appius hortaturus supervenisset, omnes ab opere discedebant. Hæc tamen inani et improspæra conjectura sollicitat Clericus. “*Recitius, inquit, ni fallor esset, notam industriam. Nam quum Ap. Claudius adhortator operis aderat, sponte sua non erat mota industria militum. Nec scio an moveri industria eo modo dici queat.*” Hæc refellere nec vacat, nec necesse est. Ipse se Livius defendit.

Nec felicior lib. XXI. c. 63. correctio occurrit, ubi Patres Romani inducuntur querentes de Flaminio consule, et ea quæ ab ipso in priore consulatu

peccata erant, in memoriam revocantes: *Consulem ante inauspicato factum, revocantibus ex ipsa acie diis atque hominibus non paruisse.* Nempe ad Flaminium primo consulem, quum jamjam adversus Gallos pugnaturus esset, litteræ ab senatu venerant, quibus dimicare vetabatur, propterea quod ipse et collega vitio creati consules essent. Quid sibi vult igitur hæc Clerici notula? *Ex ipsa acie: lego arce.*

Rursus lib. XXXIV. c. 2. loco itidem sano integroque, non intellecta, aut certe minus diligenter animadversa proprietate Latini sermonis, infaustam adhibet medicinam; nec sanat vulnus, quod nullum est, sed infert. Trux orator Cato pro lege Oppia adversus mulieres disserens, *Date*, inquit, *frenos impotenti naturæ, et indomito animali: et sperate ipsas modum licentiæ facturas, nisi vos faciatis.* Hæc ironice accipienda sunt. Eodem plane modo dixit Cato, *date*, id est, *laxate, frenos impotenti naturæ, et sperate*; quo dicere potuisset, *si laxaveritis frenos, ne speretis.* Nunc Clerici notam inspiciamus, quæ cadit in hæc verba. *Et sperate ipsas.* “*Sensus, inquit, ostendit negatione hic opus esse, legendumque nec sperate; aut in sequentibus pro nisi, sublata negatione, si, quod dudum monuimus.*” Scilicet vix dubitari potest, quin *date frenos* ex usu Gallicæ linguæ intellexerit, *donnez un frein*, quod Latine diceretur *frenos injicite.* Atque hoc quidem semel admissio, opus hic esset alterutra earum quæ ab ipso afferuntur emendationum. Sed mirum sane est, virum multijugæ eruditionis, qui tam multa legerit, in tritæ ac vulgatæ locutionis intelligentia lapsus esse.

Finem hic animadversionibus nostris imponamus, postquam tamen joculari in re omnium facillima et notissima ejusdem errorem exhibuerimus lectori.

Libro X. c. 46. summa argenti ab Papirio consule in triumpho translata sic in omnibus editionibus notatur: *argenti P. M. CCCXXX*. Nemo est qui non videat has notas in hunc modum legendas esse: *argenti pondo mille trecenta triginta*: nec eam habemus de doctissimo viro opinionem, ut hoc ignotum esse ab eo potius quam raptim et negligenter inspectum arbitremur. Sed ille interpretatus est, *Pecuniæ millia CCCXXX*. Quonam modo eum non remorata est hujus locutionis, *Pecuniæ millia trecenta*, carens omni sensu vitiositas? Nimirum properantem calamum et metuentem lituræ multa subeunt inconcinna, inconsulta, scribenti sæpe parum decorata. An aliter se res habere potest, ubi notæ *in decursu editionis natæ*, nec diu aut procul *quæsitæ* statim extruduntur in publicam lucem? Si diligenter et accurate interpretandi Livii munus haud satis dignum erat, in quod uberrima hominis doctrina impendebatur, at certe dignus orbis litteratus, cui nihil offerretur, nisi factum et limatum.

Præf. Cler.
ad Liv.

Supplementa Freinshemiana non plane a Clerico mendis liberata. Ibid.

Qui tam incuriose Livium tractaverit, eum in Freinshemio, ubi longe minus operæ pretium erat, diligentiam adhibuisse frustra sperares. Ipse quidem gloriatur, sese, quum ceteræ supplementorum Freinshemianorum editiones *innumerabilibus mendis scaterent, ex singulis ferme foliis aliquot sphalmata gravissima sustulisse*. Quod ut aliqua ex parte verum esse libenter concedimus, ita ex nostris sive notis ad supplementa, sive errorum a nobis correctorum indiculis apparebit, quantum ille laboris et molestiæ secuturis editoribus in repurgandis operis utilissimi deformibus maculis exhauriendum reliquerit.

Idem adjuncta marginibus editionis Parisiensis nomina scriptorum, quorum ex fontibus hortos suos

Freinshemius irrigavit, sibi omittenda arbitratus est. Auctorum, quos Freinshemius secutus est, nomina suppressa.
 Atque id quidem consilii capere necesse habuit, quum orarum angustiae, in ea voluminis forma quam elegerat, tantæ nominum multitudini pares omnino non essent. Quod vero contendit, *homines eruditos* ibid.

satis nosse ubi singula inveniantur, ex veterum historicorum lectione, id nobis, etiamsi *homines eruditos* non ex nostro modulo ac pede metimur, vix ac ne vix quidem persuaserimus. Sunt enim multa, non ex scriptoribus historiarum modo, sed et quibuscunque veterum monumentis, atque etiam ex reconditis interdum abstrusioribusque latebris a Freinshemio eruta, quæ statim cuivis *erudito homini* in promptu futura ac memoriæ occurrentia haud facile videantur.

Ex iis quæ in tota hac de editoribus interpretibusque Livii disputatione disseruimus, liquido apparere existimamus, præstantissimum scriptorem adhuc egere amica manu, quæ per omnes ejus operis oras et recessus lectorem circumducatur. Eget adhuc bono interprete Livius. J. Fr. Gronovius noluit omnia complecti, quum egregie posset. De Jac. Gronovio silemus, qui et paternis institit vestigiis, et pauca de suo contulit. Voluit Dujatius, nec potuit. Et ipse negat voluisse Clericus, nec potuisset fortasse, si maxime voluisset. Hearnius materiam exædificando operi congessit: opus ipsum vix attigit. Audimus novam apud Batavos Livii editionem adornari. Quæ quoniam hactenus ostentata tantum verbis est, necdum in manibus hominum versatur, judicare non possumus, utrum prioribus absolutior futura sit. Ideo nos illud opus, quod ceteri partim imperfectum reliquerant, partim frustra tentaverant, aggredi ausi sumus. Quid spectaverimus, quid voluerimus efficere, quænam fuerit instituti nostri ratio, jam declarandum nobis est.

CAPUT TERTIUM.

DE INSTITUTI NOSTRI RATIONE.

Artic. I.
DE LAUDE
DEBITA AN-
TIQUITATIS
INTERPRE-
TATIONIS.
Interpre-
tationem
veterum
scriptorum
labor mag-
na olim
gloriae fuit.

FUIT tempus illud, quum quidquid fere hominum doctorum erat, in interpretandis emendandisque veterum scriptis omne studium decusque ponerent. Post eam quæ per tot secula toti Europæ incubuerat barbariem, et bonarum artium ignorantiam, pretiosorum illorum doctæ antiquitatis monumentorum luce perfusi, et suavissimo quasi odore recreati eruditi omnes, in ea vehementissimo quodam amoris impetu ferebantur. Una cunctis voluptas, unus labor, una gloria, in iis exponendis ac præsertim ab deformi, qui per tot ætatum incuriam imperitiâque inoleverat, squallore abluendis cum doctrinæ et ingenii laude versari.

Hodie mi-
nore in pre-
tium, præ-
stante poe-
tarum et
oratorum
nostratum
gloria.

Hodie refrixit admodum res. Jam expoliendis vulgaribus linguis studium impensum est: jam iis conscripta sunt eximia opera et immortalitate digna: nec poetis, oratoribus, historicis veteribus afferre lucem, sed cum iis scribendi laude certare gestimus. Præclare sane. Quid enim proderat impallescere antiquitati, nisi et ad eam adspirare quoque licuisset? aut aliena admirari ingenia, nisi et nostra ipsi exacueremus? Frustra nobis a natura data mens erat, oculique, ac vires, si aliena tantum eruere et expiscari sensa, alienis credere oculis, alieno ductu ingredi necesse semper fuisset.

Sed hinc jam cœpit decrescere pretium interpretibus antiquitatis, et ad ejus æmulos principatus rei publicæ litterariæ merito delatus est: quumque re-

perirentur qui parem veteribus adepti lauream iis assiderent, in inferiore procul dubio consistere gradu debuerunt, qui se veteribus inferiores esse ultro profitebantur, et eorum procul adorare vestigia satis habuerant.

Nec vero intra eum modum res stetit. Nostri ^{Tum etiam exorta magna obtrectatorum antiquitatis manu.} homines, postquam suas experti vires, satis sibi placuere, magistros jam suos præmonstratoresque, eximios illos dico antiquitatis scriptores, quibus hoc debebatur, quod sepultus tamdiu et intermortuus litterarum honos tandem revixisset, insectari sustinuerunt, et illos premendo sese extollere conati sunt. Non omnes quidem, nec ii sane qui ambiguum veteribus palmam faciebant; sed ingeniosissimi tamen homines, et e philosophia toti, quæ quemadmodum salubri modo attemperata, magno et eloquentiæ et poesi ornamento ac præsidio esse potest, ita miras cieturbas, si ad ejus normam omnia exigantur, et liberissimos poetæ oratorisque impetus et quemdam quasi furoris afflatum, ex severæ argumentationis præscripto frenare quis velit. Horum ducum signa nomenque non poenitendus sequutus est gregariorum velut militum numerus, qui ab omni plerique doctrina destituti, eos quos vix ac ne vix quidem intelligunt, carpere, vellicare, allatrare sibi laudi esse ducunt: juumque eorum obtrectent gloriæ, quos omnis retro nigrata est vetustas, quos mirati sunt ii quoque qui apud nos in omni scribendi genere florere, tum vero dici non potest, quo contemptu prosequantur eos qui in scrutandis illustrandisque veterum monumentis industriam suam bene locatam existimant: adeo at ipsum *eruditi* nomen apud eos in contumeliam verterit.

Ab istorum maledictis vindicare veteres nec hujus

est instituti, et supervacuum videri debet, quum id jam florentissimi et ingenio et doctrina viri egregie præstiterint. Sed ut id tantum, quod proprie nostrum est, tangamus, ipsum interpretandæ antiquitatis munus perutile esse, et in eo non memoriæ solum, quod isti jactitant, sed et ingenii ac judicii laudi locum esse contendimus.

Interpretandæ antiquitatis munus utile est.

Primo quidem, si nocturna diurnaue manu Græcâ Latinaque exemplaria versanda sunt iis qui laureæ Apollinaris decus ambiunt; (quod nos pro certo sumere non vetabunt rabiosula indoctorum convicia) si sinceræ, nec fuco pigmentisve puerilibus adulteratæ eloquentiæ gustus inde hauriendus est; si illa salubribus monitis ad instituendos mores et incoquendum honesto pectus maxime idoneis foeta et gravida sunt: quis neget utilem esse eorum operam, qui hos omnibus aperire thesauros et explicare satagunt, et speciosa eademque bonæ frugis plenissima miracula facilius intelligenda proponere? Non in tenui labor, etiamsi tenuis futura gloria est.

Respondetur iis qui leviter degustari veterum libros satis esse contenderent.

Nec quidquam attineat dicere, florem quemdam rerum, qui in summo plerumque hæret, facile colligi posse, quamvis non in intimam illorum auctorum cognitionem descendatur: ac proinde supervacaneam esse interpretis sedulitatem, qui in syllabarum apicibus dimetiendis immoretur, et ignotos rimetur antiquitatis recessus. Nescit omnino, qui accurate scire negligit; aut certe parum ab ignorantia abest levis illa perfunctoriaque extimi velut corticis inspectio; nec tam ditat mentem, quam confidentiam alit, invisaque frontem armat inverecundia. Sed et quum multa etiamnum a multis Latina lingua scribantur, quum tanta sit veterum scriptorum auctoritas, ut eorum verbis sententiisque sua insignire et

distinguere opera plerique ament, sane cavendum est ne aut parum Latinis vocabulis locutionibusque in-quinemus orationem, aut sensum ejus auctoris ex quo aliquid mutuati sumus corrumpamus. Quum autem vix cuiquam tantum otii supersit, ut omnia per se unus investigare queat, quonam modo hæc incommoda vitari poterunt, nisi sint qui religiose perpendendi uniuscujusque auctoris, et explanandi si quæ obscura sunt, quæ parum nota illustrandi, curam in se recipiant?

Denique in depromendis ex veteris historiæ penu, quod sane frequentissimi usus est, omnis exempli documentis, errare, labi, ob unius sæpe verbuli, aut nominis alicujus, aut vetusti moris ignorationem, quam turpe, tam proclive est, nisi regat vestigia periti interpretis manus.

Sed et, quamvis multum jaceat infra laudem ejus qui proprio Marte aliquid condit egregium, operosa interpretis diligentia, sua tamen hunc quoque gloria manet, nec ad provinciam hanc recte procurandam solummodo labore et industria, sed perspicaci interdum ingenio, limatoque judicio opus esse confitendum est. Etenim, ut varios excutere codices et eos inter se conferre, laboriosæ patientiæ est; ut multa legisse, perseverantiæ et assiduitatis; multa fideliter animo continuisse, cujusdam memoriæ felicitatis: ita, qui auctoris mentem in magna sæpe difficultate assecutus sit, qui ipsos scribentis sensus induerit, ut ex eo quem ille intuebatur scopo, ex iis quæ præcedunt sequunturque, ex tota ratiocinatione, colligat quid dici debuerit, qui ex magno variarum lectionum acervo eam quæ ad præsens institutum accommodatissima est, prudenter elegerit, qui denique ex deformatæ nonnunquam scripturæ vestigiis latens ve-

*Interpretem anti-
quitatis ali-
qua gloria
manet.*

rum eruerit, eum quis dubitet ingenio valuisse? Is profecto non bajuli aut operarii defendit vicem, sed boni judicis, qui, quid solidum crepet, quid mendosum tinniat, interdum ex certis argumentis liquido dignoverit, interdum ex conjecturis sit minime fallacibus sagaciter odoratus. Adeat lector cap. 11. l. IV. Observationum J. Fr. Gronovii, ubi luculentum exemplum occurrit insignis in Livio emendationis ex prodigiosa quæ libros quondam insederat depravatione; et dubitet, num ad illius vulneris sanationem prudentia et ingenio opus fuerit.

Artis. II.
Lexis in-
terpreti
servanda.

Non igitur sine causa tot olim doctissimi viri hoc interpretandum antiquorum munus susceperunt: et hodie quoque iis qui operam hac in parte litterarum reipublicæ navare student, gratia habenda est, si modo ad leges quasdam ab ipsa recta ratione hujusmodi operis tractationi positas sese composuerint. Quas quidem quoniam nemo hactenus, quod sciam, describere aggressus est, de iis pauca hoc loco summatim disserere operæ pretium videtur.

Interpreti
aliquis
scripserit
hic finis pro-
positus est,
ut quæ loci
studiorum
redirentur.

Omniū primum, hic interpreti finis propositus est, hoc spectandum, huc omnia dirigenda, ut auctor ille quem illustrandum sumpsit, expeditius legi jucundiusque possit. Ex hoc uno capite semel percepto cetera omnia ejus officia derivantur.

Ergo stylus
sit simplex
et perspi-
cua.

Stylus itaque purus quidem sit et illinis, nec sermonis vitiiis sordidus et maculosus, sed subtilis et simplex, nullo fastu, nullo, pene dixerim, cultu, perspicuus, facilis, qui vel mediocriter doctos minime moretur, non abruptus, non archaismis horrens, non reconditionibus et ab usu vulgari remotis vocabulis locutionibusque lectorem impediturus.

Brevitatem
exspectat.

Brevitatem quoque consecrabitur interpret, si sui loci ordinisque satis meminerit. Ipse enim in suo

opere principem non tenet locum : totus ex auctore suo pendet, a quo nunquam ad se debet avocare lectorem. Quidquid non facit ad scriptorem emendandum illustrandumque, id ab officio interpretis ac munere alienum est. Captet igitur brevitatem : quam tamen in eo positam esse intelligat, non ut quam paucissima, sed ne supervacua dicantur, vite-turque pariter vel nimium, vel parum. Frustra enim brevitatem jactaverit, qui necessaria prætermisit. Contra qui emendationem aliquam, loci difficilis interpretationem, legum, institutorum explanationem, argumentis, exemplis firmaverit, is non prolixus habebitur, sed accuratus et diligens ; qui lectorem docere cupiat, non frustrari ; qui credi sibi non postulet, sed velut coram iudice arbitrove disceptet, ut allatis rationum momentis et causa cognita sententia feratur.

Sed magna hic adhibenda cautio est, ne, dum futili indulgemus loquacitati, aut inanem eruditionis gloriolam aucupamur, inutiles easdemque fastidiosas nectamus moras : qua culpa vix ulla major in ejusmodi opere admitti potest. Procul ergo verbosas argumentationes et ambitiosam doctrinæ ostentationem relegemus, semperque auctoris nostri premamus vestigia, et ab iis abscedere nefas esse ducamus.

Hinc temperandum quoque erit a refellendis priorum interpretum erroribus, nisi periculum sit ne aut magna errantium auctoritas, aut fallacia quidem, sed speciosa tamen et plausibilia argumenta, multis possint imponere. Alioquin ab his concertationibus omnino esse abstinendum videtur. Has quippe minime desiderat utilitas commoditasque lectoris, quam solam intueri debet interpret. Quid prodest

Vitet ambitiosam doctrinæ ostentationem.

Priorum interpretum errores raro refellat.

ei qui Livium evolvere cupit, nosse quid in eo interpretando hic aut ille peccaverit? Pascunt hæc malevolentiam sæpe interpretis, qui crescere ex aliis in animo habet; lectorem retardant, vetantque ad destinatum finem recto cursu procedere.

Exemplis ea
tueantur quæ
affert, sed
et paucis, et
idoneis.

In iis sæpe
non tenet
modum
Gronovius.

Exemplis ea tueri, quæ quum alicujus momenti sint, non omnibus statim clara indubitataque videri debeant, perutile esse supra diximus. Sed hic quoque tamen tenendus modus est, nec odiosa eorum turba, ubi unum alterumve satis est, lector onerandus. Hoc non semper effugit doctissimus ille J. Fr. Gronovius, cui quum multiplex leectio, et felicissima memoria, numerosam in singulas præpe voces locutionesque eruditionis et observationum suppellectilem suppeditarent, in rebus sæpe, aut minutis, aut evidentissimis, ingentem usque et usque in notas congerit exemplorum copiam. In quo hoc etiam incommodi est, quod numerantur interdum ea, non ponderantur; dumque magna illorum cogitur manus, aliena sæpe obtruduntur, nec quidquam ad eam rem de qua agitur pertinentia. Quod ne immerito objicere summo viro videamur, aliquot hic ejus notas, quæ duplici hoc vitio laborant, liberet exscribere, nisi brevitati consultum vellemus. Sufficiat quædam indicare, velut lib. Livii I. pag. 110. not. 3. et pag. 112. not. 2. l. XXIX. p. 868. n. 3. et l. XXXVIII. p. 498. n. 2. Earum quidem quæ etsi aptis exemplis, sine modo tamen cumulatis redundant, ingens se ubique numerus offert ob oculos. Ergo sobrius sit circa exempla interpretes, et in eligendis cautus, ut et pauca apponat, et ea quæ rem proprie tangant.

Varia lectiones a notis plerumque ablegantur.

De variis lectionibus, sive illæ ex antiquis editionibus, sive ex scriptis codicibus depromptæ fuerint; sive illæ planissime mendosæ sint, sive aliquam sani-

tatis speciem præ se ferant, veremur ne doctissimi quique a nobis dissentiant, si eas a notis plerumque ablegandas esse statuerimus. Liceat tamen nobis eas rationes quibus adducti ita censemus, ingenuè ac simpliciter exponere.

Ac primo quidem, qui variantes illas lectiones in unum vel fasciculum conjectas ad totius libri calcem attexuere, eorum operam grato animo accipendam esse non negaverimus, si modo in ea sint cum fide judicioque versati. Hac quippe inita ratione, nec perit ea utilitas quæ ex illis percipi potest, et occurritur fastidio, quum ad eas nemo recurrat, nisi cui libitum fuerit.

Deinde etiam ubi ex deformatæ, quod sæpe fit, antiquæ scripturæ vestigiis, per sagacem conjecturam vera lectio eruitur, hic quoque concedimus e fide esse interpretis lacinias illas, quibus velut gradibus ad verum perductus est, exhibere lectori, ut dignosci queat, quid vetus scriptura tulerit, quid ingenium emendatoris adstruxerit.

Sed in notas passim infercire denorum pluriumve codicum nomina, et trunca lacerarum vocum membra informesque reliquias subjicere semper oculis, id vero ingrati fastidii plenissimum est, et animosissimo etiam lectori nauseam excitaturum. Intelligunt quid loquar ii qui Gronovium in manus sumpserunt. Si quibus minus notus est, legant hanc ejus notam lib. Livii I. c. 18. in hæc verba, *uti tu signa nobis certa adclarassis*, quorum loco olim legebatur, *ut tua signa nobis certa et clara sint*. “*Hærebam*, inquit ille, *am- biguus in Sigonii acclarassent, Modii, uti tu acclarassis, donec e Flor. notatum vidi*: uti tu signa nobis certa adclarassis: *et idem, quod voluit Modius, prorsus e suis annotasse Muretum. Vossianus*; uti

Simpl. collectæ ad totius operis calcem recte apponuntur.

In notis quoque fiat earum mentio ex quibus emendatio aliqua eruitur.

Sed si in notas usque et usque ingerantur, nihil fastidiosius.

Hoc tamen fecit Gronovius.

“ tu signa nobis certa acclaras sint. *Helm.* uti tu signa nobis certa ac clara sis. *Chiff.* uti tu signa nobis certa adclarassis. *Rott.* uti tu signa nobis certa adclara sis, *sic ut satis appareat fuisse adclarassis, et priorem s erasam.* *Gud.* uti tu signa certa acclarasis. *Nihil igitur dubitandum ultra, &c.*”

Hæc, qualia multa apud Gronovium ubique occurrunt, injucunda, et invenusta esse, et ejusmodi quæ plurimorum corrugent nares, nemo, opinor, negaverit: atque adeo hoc illis alioquin eximiis notis incommodi accidit, quo nullum gravius esse potest, ut parum legantur; plerique eas tanquam vepribus spinisque obsitum solum fugiant et abhorreant. At si vir doctissimus allata ex Chiffletiano codice germana, quam amplectitur, scriptura, ceteros quoque suos codices solummodo testatus esset eodem alludere, nec deerat emendationi auctoritas, et aberat tædium.

Varie lectiones ad concinnandum commentarium adhibendæ sunt, absolute removendæ.

Omnino in hanc coacervandarum variantium lectionum diligentiam id cadere existimamus, quod clarissimus prudentissimusque historiæ Ecclesiasticæ apud nos scriptor, cujus calamus sensu tinctus ipsa semper videtur rectæ rationis dictata reddere, in præfatione eximii operis verissime elegantissimeque disputavit, de minime inserendis in historiam criticis disceptationibus. “ Exstructo, inquit, ædificio, et ad culmen perducto, jam machinæ, tollenones, fulcra, et evectæ in altum temporariæ contabulationes tolluntur, quod scilicet hæc jam et usum operis impeditura sint, et adspectum deformatura.” Eadem plane harum discrepantium in variis codicibus lectionum ratio est, quæ ab interprete ad concinnandum commentarium adhibendæ sunt, absolute removendæ.

Hanc tamen adhuc exceptionem apposuerimus, id

ita servandum, nisi ea mens interpretis fuerit, ut eorum qui postea novam ejusdem scriptoris editionem adornaturi sunt, allevetur labor. Qui enim tale munus suscepturi sunt, iis nunquam nimium cognita et perspecta esse possunt, quæ ad illud pertinent: et quandoquidem duram hanc provinciam cepere, cunctæ illis, quæ ad eam recte administrandam necessarie sunt, molestiæ devorandæ. Nos quidem mirum in modum illa Gronovii, et post eum Hearnii sedulitate adjutos esse libenti animo profitemur. Sed et tum quoque partitionem quamdam institui magis placeret, ut quæ lectoribus omnibus utilia futura sunt, ea in promptu essent, contextumque ipsum comitarentur; quæ ab iis tantum desiderarentur qui in intimam auctoris cognitionem descendere cupiunt, et omnia vel minutissima consecrari, ea alio, puta ad finem voluminis, rejicerentur.

Nisi si quis postfuturis interpretibus subdolum parare velit.

Nunc ergo si quis ex nobis quærat, quid ita Gronovii notas, quas tanti facimus, non hac in editione exhibeamus integras, addituri si quid opus esse visum foret; respondebimus eas, quamvis et doctrina refertissimæ, et in explicanda Livii mente plerumque accuratissimæ, et proinde utilissimæ sint, non tamen ex iis legibus esse concinnatas, ad quas exigi debere nobis videtur interpretis labor. Etenim, præter illa quæ de nimia exemplorum multitudine, de congestis sine modo discrepantibus veterum codicum lectionibus supra observavimus; plurima in iis reperiuntur superflua prorsus et aliena, quædam tractata verbosius, audaciores interdum conjecturæ, falsoque afficta quibusdam Livii locis depravationis suspicio. Itaque, quanquam eas, quales a Gronovio profectæ sunt, hic rursum editas repræsentare, et facilioris operæ erat, et minoris procul dubio alicui, potior nobis fuit lectoris utilitas, quem vana sæpe ingrataque

Cur Gronovii notas integras hac in editione non repræsentemus.

mora defatigari noluimus. Quid enim attineat, aut ea illi obtrudere, quibus non egeat, quæque adeo respuat et aversetur; aut eum circa longas detinere verborum ambages, in iis rebus quas breviter indicari satis sit; aut vero ea ponere quæ mox evertas ac refellas?

Velut ab ipsis statim initiis, lib. Livii I. cap. 1. in hæc verba, *Ænean . . . in Siciliam delatum : ab Sicilia classe Laurentem agrum tenuisse*, hæc occurrit Gronovii nota: "*Sero positum hic videtur classe. Nam et in Macedoniam classe venit, et classe in Siciliam est delatus. Augent suspicionem scripti in quibus omnibus fere classe ad Laurentem, vel classe ac Laurentem. Vide num fuerit : ab Sicilia classe Laurentem agrum tenuisse. Sic lib. XXI. Novem quinqueres Liparas, octo insulam Vulcani tenuerunt. Lib. XXXII. Utrum Leucadem ac sinum Ambracium onerariæ tenuissent. Lib. XLIV. Postero die quam Sybota classis tenuit.*" Patrem deinde excipit filius, et prolixa horribilique disputatione, quam vitandi tædii causa exscribere supersedemus, probare nititur legendum esse, *ab Sicilia errasse, ac Laurentem agrum tenuisse.*

Si quis tamen paulum attenderit, facile animadvertet nihil hic mutatione ulla opus esse, nec sinceram modo esse scripturam, sed sensum perspicuum et expeditum. Quod quidem nos brevi hac notula demonstrasse confidimus, in qua cum levi Gronovianarum conjecturarum mentione, ut eas causa cognita rejectas a nobis esse lector moneretur, quid de ipsa re sentiamus, paucis verbis exponimus. *Ideo observat Livius Ænean ab Sicilia classe Laurentem agrum tenuisse, ut indicet eum non ab Sicilia in proxima Italiæ transgressum pedestri deinde itinere ad Laurentem agrum pervenisse, sed recto cursu ab Sicilia ad Laurentis agri littora navibus delatum fuisse. Hunc*

locum vanis conjecturis sollicitant ambo Gronovii. Qui hæc legerit, num tandem aliud quid desideraturus videtur, aut merito conquesturus, quod sibi Gronoviorum notæ non exhibeantur, ex quibus nihil aliud didicisset, nisi eos Livii mentem assecutos non esse?

Hæc una nobis satis semper idonea causa visa est, Editiones cum notis variorum ad lectoris utilitatem parum accommodatæ. cur in illis, quæ magno labore, magnis impensis, apud Batavos Germanosque curatæ sunt cum notis variorum editionibus, parum utilitati commoditati-que lectoris consultum fuisse judicaremus. Quod enim in hoc Livii loco contingeret, si notulæ nostræ Gronoviorum disputationes præmitteremus, id illic sexcenties accidit, ut quinquorum senorumve interpretum variæ hallucinationes, et verbosa eademque discordantia inter se commenta prius legenda sint, quam ad veram difficultatis explanationem devenias, brevemque aliquam notam, quæ pauculis verbis rem totam continet, eaque omnia quæ præcessere funditus evertit. Quanto satius erat excerpere ex singulis interpretibus, si quid boni apud eos occurrit; quæ inutilia aut falsa, suppressere; quæ verbosius disceptata, contrahere; sicque et tædio lectoris, et vero etiam tempori parcere?

Neque tamen ii sumus; qui priorum interpretum deletam memoriam, aut etiam obscuratam laudem velimus. Non ea nobis mens est, ut illos latronum more spoliemus, sed ut, tanquam a locupletibus amicis, quæ nobis usui possunt esse, cum grata accepti beneficii testificatione mutuemur. Hæc igitur sancta statuatur et inviolata lex, ne quid unquam ab ullo Satis erat ex singulis interpretibus excerpere quæ utilia sunt, et in unum corpus compingere. desumatur, quin sua auctori præmonstratorique laus sarta tectaque præstetur, expresso in singula ejus Expresso semper ejus nomine, cui quidque debetur. nomine. Deinde etiam multum reipublicæ litterariæ

interesse concedimus, integros illorum commentarios ad posteros transmitti, ut sit quo recurrat laboriosa eruditorum industria, si quando curiosius unamquamque rem scrutari et excutere cupiant. Illud tantum contendimus, si quis nihil aliud quam interpretem se esse velit, et hoc unice spectaverit, ut necessaria ad faciliorem jucundio remque veterum monumentorum lectionem adjumenta subministret, ei non esse coacervandos indigestos illos multiplicis eruditionis thesauros, sed hoc potius faciendum, ut sedulæ apîs more huc illuc vagatus libet ex omnibus id quod optimi saporis est, et eximium inde succum conficiat, quo ali mens lectoris cum voluptate aliqua possit, non ad nauseam distendi et onerari.

Artic. III.
DE NOSTRO
IN LIVIUM
COMMENTA-
RIO.

Eum concinnavimus ex veteribus recentioribusque interpretibus:

Ex aliis quoque doctissimorum virorum operibus:
Ex antiquis scriptoribus.

Hanc nos viam iniimus, dedimusque operam, si modo id consequi potuimus, ut quidquid non apud Sigonium modo, Gronoviosque, Dujatium, Hearnium, atque etiam Clericum, sed et apud vetustiores interpretes, Rhenanum, Geleniumque, et Glareanum, et Franciscum Modium, etc. reperiretur idoneum ad emendandum, explanandum, illustrandum Livium, id omne huc transfunderetur, allatis semper eorum a quibus juvabamur nominibus, ne quid de cujusquam gloria detractum velle videremur. Sed et ex aliis quoque doctissimis operibus, quibus Romanæ antiquitates ab eruditis viris illustratæ sunt, non pauca mutuati sumus, quæ ad nostrum institutum faciebant. Veteres quoque scriptores, qui idem ac Livius argumentum tractavere, diligenter cum eo contulimus, Dionysium Halicarnasæum, Plutarchum, Appianum, sed Polybium maxime, qui quum sæpe dux nostro fuerit, dici non potest, quam multa unus conferat ad lucem ei afferendam pertinentia.

Præter illa quæ e libris subsidia petebantur, viva

etiam voce, consiliisque ac monitis multum adjuti sumus summi viri, quo auctore et hortatore hoc negotii susceperamus, M. Caroli Rollin, cujus nomen non hominis alicujus magis, quam virtutis doctrinæque proprium videtur; cujus famam in litteris, quæ jamdiu tanta apud nos erat, ut vix posset crescere, mox per omnem late Europam sparsere, et futurorum seculorum æternitati procul dubio commendabunt majora omni laude scripta: quibus in legendis voluptatem, quæ summa est, longe exsuperat utilitas; quæ quum et omni eloquentiæ ornatu splendent, et simul ingentem doctrinæ ubertatem, simul limatum et ad purissima antiquitatis exemplaria elaboratum gustum præ se ferant, tum vero copia bonæ frugis, informandis ad omnem honestatem moribus idonea, ita gravis et referta sunt, ut nullum unquam opus omnibus quæ virtutem hominibus conciliare possunt lenociniis instructius litteræ protulerint, utque, quum ingenium scribentis maxima fueris admiratione prosecutus, animum et pectus longe acriore amoris et venerationis sensu amplectaris. Talis tantusque moderator, cujus sub disciplina studia olim mea adoleverant, qui mihi semper loco parentis fuit eritque, huic quoque in Livio interpretando labori præfuit. Ille, ut est impetu quodam animi instinctuque in id omne quod honestum est, et ad publicam utilitatem spectat, acer et erectus, per aliquot annos statis diebus domum ad me ventitavit, ut cum quibusdam aliis clarissimis ex Universitate Parisiensi, ac præsertim ex hocce Gymnasio Dormano-Bellovaco magistris Livio recensendo operam impenderet. Quos omnes si commemorare vellem, et meritas cuique impertire laudes, vereor ne in longum protraheretur oratio mea.

Viva etiam
voce moni-
tisque ad-
juti sumus
clarissimo-
rum Uni-
versitatis
Parisiensis
professo-
rum.

In primis
M. Caroli
Rollin.

M. Joannis
Heuzet.

Sed præterire non possum virum omnibus bonis doctisque flebilem, nobis, dum extremam huic operi manum admovebamus, luctuosa morte ereptum, M. Joannem Heuzet, eruditione, diligentia, indefessa in scrutandis et ad liquidum perducendis rebus patientia memorabilem: qui quidem nostra prædicatione non indiget, quum suæ eum litteræ et aurea opuscula, nimirum selectæ ex veteri Testamento, tum ex profanis scriptoribus historiæ, et breves in Curtium Sallustiumque notulæ, abunde commendent. Ex his ejus scriptis, quæ minime ambitiosæ doctrinæ ostentator studiosæ juventutis utilitati devoverat, notum erit omnibus qua ille antiquitatis notitia, quam acri et limato judicio, quam solerti in rebus ordine disponendis prudentia præditus fuerit. Nobis, quibus suavissimo illius convictu frui datum est, etiam perspectus fuit morum ejus candor, et digna litterarum ingenuitate simplicitas, et nullis unquam interturbatæ nubeculis frontis animique serenitas, et in magna gravitate vitæ comitas jucundissima, et obvia votis amicorum sedulitas, et omnes denique virtutes quæ animos hominum devincire possunt, sincera in Deum pietate consecratæ.

Sed longius nos abripuit acerba amissi talis amici recordatio. Jam ad propositum revertamur, et ad illos doctorum hominum conventus, quos apud me habitos esse memoravi. Ibi totus attente diligenterque Livius perlectus est, et de iis omnibus quæ difficilia occurrebant, itum in consilium: ibi notæ quas ego concinnaveram, ita sedulo expensæ, retractatæ, emendatæ, expolitæ sunt, ut eas consensus omnium non probasse scriptas magis, quam scripsisse videretur. Quid in eis intuiti, quid efficere conati fuerimus, lectori jam sigillatim debemus exponere.

Tria maxime noster spectavit labor, ut contextum Livii quam castigatissimum ederemus; ut difficultates eas quæ in verbis locutionibusve subobscuris, impeditioribus, parum usitatis, positæ erant, explanaremus; ut res ipsas illustraremus.

In contextus emendatione ita hæsimus Gronovio, ut alia adhuc nobis subsidia pararemus, et conquestis excussisque compluribus Livii codicibus MSS. ipsi quoque in repurgando accuratius Livio aliquod operæ pretium facere conaremur. Juvit hanc nostram voluntatem, imo votis occurrit effusa comitate et benevolentia Clar. Sallerius, bibliothecæ Regiæ custos, qui hunc sibi commissum esse thesaurum intellexit, non, sicut Hesperidum mala torvo illi draconi, ea lege servandum, ut omnes ab eo arceret; sed in eos qui de litteris bene mereri student, pari benignitate et prudentia dispensandum.

Ejus opera ac beneficio copia nobis facta est sex scriptorum codicum, quinque membranaceorum, unius chartacei, quorum plerique Gronovium fugerant. Illorum unus, qui litteris ad optimum modum formatis non spernendam vetustatem arguit, decem primos Livii libros complectitur. Is interdum in notis nostris ad primam decadem appellatur vetustissimus e regiis. Hunc ut non vetustate, ita fortasse bonitate superat, quem passim optimum e regiis vocitamus, primam et tertiam decades continens, ut et alter e Telleriana bibliotheca in regiam translatus, quem ideo Tellerianum aliquoties nominavimus, sed et ætate et pretio longe duobus iis quos primo indicavimus, inferior. Thuanæum quoque, quinque libros, a sexto nempe ad decimum, habentem, in manus sumpsimus, optimæ illum quidem notæ, sed a Gronovio jam excussum. Chartaceus, de-

Tria spectavimus in notis.

1°. Contextus emendationem: ad quam adhibuimus aliquot MSS.

sinente seculo 14°. scriptus, si de ingenio et fide exscriptoris constaret, aliquo posset in numero haberi. Ipse enim testatur sese ad transcribendum compluribus exemplaribus usum esse: *cum quibus*, inquit, *et ingeniolo parvo admodum nonnihil ad tergendum sordes omnimodas insudavi*. Mallemus eum sane omnia exemplaribus, nihil ingenio credidisse. Demus illi libro, ut aliquod pondus addat ceteris, ubi iis assentitur: per se ipse parum auctoritate valet. Primam decadem integram exhibet.

Præf. ad
Liv.

Librum Puteanorum fratrum, *quo nihil de T. Livio nec antiquius*, Gronovio iudice, *nec sanctius Europa custodit*, etsi eum diligenter versaverat, et ejus apices omnes religiose persecutus videbatur vir summus, ut immissa jam velut in opimam messem falce, collectisque manipulis, vix pauculas aristas consecrandi nobis spes esset, tamen ob unicam venerandi codicis præstantiam magna cura perlegimus. Nec laboris pœnituit, tum quia nonnulla quæ Gronovium, ut in tanta rerum multitudine, fefellerant, non inutilia deprehendimus; tum quia didicimus experiundo, non esse librum, quod fecit Gronovius, ad superstitionem colendum, qui in eximia bonitate insignes tamen nævos inspersos habet. Quod si satis attendisset egregius ille Livii interpretes et pene sospitator, non quibusdam locis falsam mendi suspicionem affinxisset, nec etiam salebrosas interdum et abruptas loquendi figuras pro Livianis obtrusisset, et in contextum immisisset. Hæc, quæ probare non præsentis temporis nec loci est, idoneis argumentis demonstrata, ni fallimur, inveniet, qui notas nostras ad tertiam decadem perpenderit.

Debemus quoque humanissimorum virorum qui bibliothecis Sorbonicæ et Victorinæ præsunt benigni-

nitati, duo Livii exemplaria: quorum Sorbonicum, quod primos decem libros complectitur, etsi non remotæ vetustatis est, ex optimis certe exscriptum videtur: ita fideliter tenet plerumque, ubi codices in diversa abeunt, bonas verasque lectiones. Victorinum totas tres decadas habet, præter XXXIII^m librum, et finem XLⁱ, quibus et veterrimæ Livii editiones destituuntur, ut supra observavimus: novitium sane, et assutis sæpe ab audaci aut male sedula manu centonibus aut medicaminibus interstinctum; non spernendum tamen, et quod quibusdam in locis solum veram Livii scripturam servasse videatur. Ita certe judicavimus, tum alibi, tum l. XXIII. c. 30. et XXIV. 25.

Adhibuimus quoque ad textus castigationem principes omnium Livianarum editionum, ab Andrea et Campano curatas, utramque e ditissimo regię bibliothecæ penu nobis ab eodem, cujus jam impensam in nos, sive potius in litteras promovendas voluntatem laudavimus, Clar. Sallerio commodatam: utramque utilem Livii interpreti. Est tamen unde Campani levior apud nos fiat auctoritas, qui quum aliquot Laur. Vallæ conjecturas adsciscere non dubitaverit, per hunc allitum fucum vero quoque et genuino colori fidem demsit.

Sed et alias quoque non ita fama celebratas, paulo vetustiores tamen editiones inspicere non negleximus: nec sine aliquo fructu. Hoc enim sæpe contingit per eorum incuriam qui novam cujuslibet scriptoris editionem procurandam suscipiunt, ut quæ semel irrepsere menda nunquam eliminantur, sed per complures deinceps editiones, quasi locum eum quem semel possedere usu ceperint, perpetuo tenore propagentur: quin et veteres maculæ novis insuper

cumulantur. Unde fit ut corrupta omnino deformatæ exemplaria in manus hominum veniant. Sic quæ occurrunt in Gronoviana editione menda, eadem fere novorum quorundam accessione aucta in Dujatii, in Tillemonii, in Clerici editionibus exhibentur. Hoc ne nobis quoque usu veniret, antiquiores Gronoviana editiones nobis consulendas esse existimavimus, felicius adhuc fortasse rem gesturi, si plures nancisci et expendere licuisset.

His igitur instructi præsiidiis ad Livium accuratius emendandum nos accinximus, non ut certamen nobis adversus Gronovium prava æmulatione sumeremus, cujus sequi vestigia laudi ducimus, quem palam profitemur ubique fere nobis ducem ac facem fuisse. Sed si quæ ille aut tentarat audacius, aut contra per nimiam cautionem incurata reliquerat, quum certa ei et indubitata remedia libri offerrent; si qua denique eum, ut hominem multiplici variarum rerum cogitatione districtum, effugerant, ea ita explere et persanare conati sumus, ut confidamus hunc quem lectori tradimus Livii textum ipso Gronoviano emendatiorem ac defæcatiorem fore. Cujus tamen laudis magna pars ad Gronovium redit, quum ad ea quæ correximus, non illa tantum adhibuerimus quæ nobis parabamus ipsi, sed et optima et plurima quæ subministrabat ille documenta.

Hinc apparet facile nobis futurum fuisse cumulare in notas variantium lectionum sylvam, et diversorum MSS. et editorum nomina. Atque id fortasse magis illis placuisset, quibus reconditiorem, imo horridiorem doctrinam jactantibus nulla est amoenitatis mica. Non hic ea inculcamus quæ jam super illo plerisque legentium permolesto more disseruimus, ubi de notarum concinnatoris officio agebamus. Hoc

unum sufficiat, maluisse nos elegantiorum lectorum limato iudicio servire: a quibus ob hæc omissa, si minus laudem nobis, facilem certe veniam paratam esse speramus.

Quin et tantum abfuit, ut illa obscuræ diligentiae testimonia sine ulla necessitate ostentaremus, ut, si quando illa negligi res omnino non sineret, quidquid subtilioris disputationis esse visum est, id omne a perpetuo commentario nostro excretum rejiceremus in *notas posteriores ad emendationem contextus pertinentes*, quæ ad calcem singulorum voluminum attendentur*.

Magno quoque nobis usui fuit ad curanda aliquot Livii vulnera Polybius, cujus ea omnia quæ cum scriptore Romano conveniunt, quanta maxima potui-^{Multa nobis contulit quoque Polybius.} mus cura diligentiaque perpendimus, et ad Liviana contulimus. Quam multis in locis, præsertim quartæ et quintæ decadis ab eo adjuti fuerimus, ex notis nostris lector intelliget. Duo hic exempla apponere sufficiat.

Lib. XXXIII. cap. 35. olim edebatur: *Ætolorum principes alii questi sunt, quod non idem erga suam gentem Romanorum animus esset post victoriam, qui in bello fuisset*. Gelenius ex archetypo exemplari reposuit, *interquesti*, verbum rarissimum, et quod fortasse nusquam alibi a quoquam usurpatum reperiatur. Hic præsto est nobis Polybius, quem exscribit hoc loco noster. τῶν μὲν πρῶτος καὶ πολιτικῶς μεμψιμοιρούντων αὐτοῖς. His inspectis, quis dubitet legendum esse apud Livium? *alii leniter questi sunt*.

Alter locus occurrit lib. XXXIX. c. 36. qui quidem mire torsit Gronovium. Ibi Appius legatus Ro-

* In hac editione Notæ Posteriores infra contextum majore lectorum commodo subjiuntur.

quæ tamen ad commoditatem lectoris aliquatenus
 Animum
 quoque ad-
 vertimus ad
 interpunc-
 tionem, ac-
 centus, &c.
 pertineat, curam impendere. Itaque et interpunc-
 tionem, ubi illa vitiosa erat, emendandæ sedulo invigi-
 lavimus, quæ quidem per se sola tantum valet, ut
 claritatem interdum perspicuitatemque iis reddat,
 quæ alioquin obscurissima videbantur : et circa eam
 quam vocant Orthographiam, Gronovium fere secu-
 ti sumus, qui minimum a vulgata recedit : et majus-
 culas, ut loquuntur, litteras solis hominum locorum-
 ve, non munerum, aut honorum nominibus appo-
 suimus : et neglectos jam a plerisque accentus ita
 revocavimus, ut nec densa eorum velut sylva oculi
 legentium impedirentur, et ex iis tamen aliqua ad
 sensum facilius celeriusque assequendum utilitas ca-
 pi posset. Denique etiam aliquid operæ impertien-
 dum fuit distinctionibus capitum aptius interdum
 collocandis, circa quas ea fuerat quibusdam in locis
 editorum negligentia, ut iis non tantum unius facti
 narratio, sed media quoque periodus abrumperetur,
 velut lib. V. c. 25. Atque in iis quidem quæ ad
 contextum ipsum pertinent, hæc sunt quæ intueri et
 pro viribus præstare nostri officii erat.

II°. loco id
 nobis pro-
 positum fuit
 in notis, ut
 difficultates
 in verbis
 locutioni-
 busque po-
 sitas expla-
 naremus.

Diximus id nobis secundo loco propositum fuisse,
 ut explanaremus ea quæ in verbis locutionibusve
 paulo impeditiora viderentur. Qua in re hic nos
 sollicitos habuit metus, ne in diversas plane repre-
 hensiones incurreremus, et in ejusmodi notis vel ni-
 mium offenderet, vel parum : si multæ, ne docti in-
 utili se mora retardatos ; si paucæ, ne minus exerci-
 tati neglectos se esse quererentur. Et quidem in
 hoc negotio fieri omnino non posse existimamus, ut
 quis ad omnium se voluntates accommodet, omni-
 bus satisfaciatur. Etenim non pro doctrinæ solum,
 sed et pro ingeniorum varietate, quæ infinita est,

unus atque idem locus his subobscurus videbitur, et non indignum vindice habere nodum, illis perspicuus, et in quo illustrando operam ponere supervacaneum sit. Quin et idem sæpe lector diversis temporibus, prout hac vel illa cogitatione præoccupata mens ad rem inspiciendam accesserit, prout, dum eam inspicit, in hanc illamve partem conjecerit oculos, in iisdem verbis modo hærebit anceps, modo facilia omnia et expedita reperiet. Igitur, ne omnino tamen incerti fluctuaremus, eo decurrendum fuit, ut omnia et sola loca brevi interpretatione explicaremus, quæ aut nobis ipsis aliquid molestiæ exhibuerant, aut doctissimis illis viris, quibus nos ducibus et monitoribus usi sumus, videbantur nonnihil habere difficultatis, aut denique in quibus lapsi fuerant alicujus nominis interpretes. Hoc nobis tutissimum visum est: quod ita probabit æquus lector, si cogitaverit, vix aliter aliquid certi statui potuisse, quod sequeremur; nec tam consilio nos, quam necessitate ad hanc ineundam rationem impulsos fuisse.

Quod spectat ad rerum a Livio tractatarum illustrationem, hoc enim tertium est in quo versari debeat interpretis industria, eas in quinque genera distribui posse credimus. 1°. historiam ipsam, et rerum gestarum narrationem. 2°. leges, ritus, magistratuum jura, et alia hujusmodi. 3°. pondera, mensuras, pecuniam. 4°. Geographica. 5°. Chronologica. De his omnibus qui fuse disputare in notis vellet, ei in immensum cresceret labor, et multis partibus Livium exsuperatura mole volumina conficienda essent, inque immanis commentarii vasto gurgite apparerent rari nantes, et vix in summis paginis, tanquam tabulis, hærentes ipsius scriptoris versus: laboriosum interpreti opus, fastidiosum lectori, quod nimia inter-

III°. loco,
ut res ipsas
illustrare-
mus.
Quarum
quinque
sunt genera.

dum eruditio parit, seu potius inanis et intempestiva eruditionis ostentatio. Magnopere ergo cavimus, ne tali farragine defatigaremus lectorem.

1°. Historia ipsa. Quam omisit Livius, breviter, uti licuit, explavimus.

In historia, etsi primorum maxime temporum, ut supra diximus, narrationem nimium in breve spatium coarctavit Livius, et uberrima se explendi ea quæ ille prætermiserat ex Dionysio Plutarchoque materia ostendebat, satis habuimus ea quæ necessaria omnino erant, et breviter tractari poterant, in notis exponere : de ceteris, si levia erant, siluimus; si alicujus momenti, remisimus ad ipsos fontes. Non eadem ratio nobis esse visa est eorum, in quibus Livium a vero paulisper abduxerat, vel incuria, vel ni-

Quæ parum vera interdum memoravit, arguimus.

mius in patriam amor. Hæc enim omnia, ubicumque deprehendimus, arguenda esse judicavimus: ne quidquam aut utilius, aut jucundius cordato lectori in notis nostris occurreret, quam ea quæ emendandæ, refellendæ interdum Livianæ narrationis causa, in quarta maxime quintaque decadibus ex Polybio attulimus.

2°. Ritus, leges, &c. quod argumentum sobrie tractavimus.

Quæ pertinent ad ritus, leges, instituta militaria, sacra, sacerdotia, magistratus, sobrie quoque tractavimus, ne aut desiderarentur ea quæ ad Livium intelligendum necessaria esse possent, aut supervacua sine modo ingererentur. Itaque id quod maxime rem unamquamque continebat, quam brevissime licuit, attigimus: pleniorum hujusmodi rerum cognitionem studiosis large suppeditabunt. immensæ et numero, et mole, doctissimorum hominum disputationes.

3°. Pondera, pecunia, mensurae.

In ponderibus, pecunia, mensuris, ad eorum, quæ apud nos sunt in usu, rationem exigendis non perfunctoriam operam adhibuimus, ut hæc omnia, quæ qui prorsus ignoraverit, hospes et peregrinus in

magna historiæ parte futurus est, et vacuos sensu pro rebus sonos sæpe captaturus, diligenter in notis nostris, non ambitiose tamen, explicarentur. Itaque nudam hujusmodi rerum æstimationem notæ exhibebunt. Momenta rationum, quibus illa nititur, et totam subducendi calculi viam, operosum argumentum, et quod nec perstringi omnino breviter debeat, nec fuse hic explicari satis commode possit, seorsim exponemus peculiari disputatione, quæ huic præfationi subjungetur.

Geographica illustrare quin utilissimæ operæ sit, ^{4^o. Geographica.} nemo sane dubitabit, qui meminerit eam esse vel præcipuam historiæ facem, plane necessariam, si quis distinctas rerum gestarum imagines capere animo velit. Illa dubitatio fuit, utrum chartas Geographicas insculpendas curaremus, quæ nostram Livii editionem comitarentur, an ea quæ ad Geographiam pertinent verbis explicare satis haberemus. ^{Cur chartas Geographicas nostræ editioni non adjunxerimus.} Prius illud consilium multis fortasse arrideret, idque ab aliquot annis in plurimis jam libris factitatum esse non ignoramus. Sed in Livio veriti sumus, ne cum haud exigua sumptus accessione exigua tamen ad emptores rediret utilitas. Etenim manibus omnium teruntur tabulæ Geographicæ earum regionum quas historia Liviana complectitur, a doctissimis viris magna cura elaboratæ. Itaque actum agere videretur, qui ex illis vulgatissimis tabulis expressas tabulas Livio subjungeret.

Sed neque notas nostras Geographicas in ipsum ^{Cur notas Geographicas in ipsum commentarii corpus non inseruerimus.} commentarii corpus intexere consultum esse duximus, ne multitudine notarum onerarentur et impedirentur paginæ; ne sæpe lectorem, dum is alicujus nodi qui eum male habet solutionem quærit in notis, occurrens oculis Geographica disceptatio frustrare-

Index Geographicus ad calcem operis re-
jectus.

5°. Chrono-
logica.

Difficiles et
operose dis-
quisitiones
vitæ.

Anni ab
urbe condi-
ta et ante
Christum in
summis pa-
ginis notati.

tur et cum tædio moraretur; ne in iis urbibus, locis, regionibus, quæ aliquoties a Livio appellantur, dubitaret sæpe lector ubinam de iis egissemus. Sati-
tius esse ducimus indicem Geographicum^b conficere, ad calcem totius operis rejiciendum, in quo ea omnia quæ ad Geographiam spectant ex ordine litterarum digesta reperiantur.

Denique etiam ad Chronologica animum adjecimus, rati, id quod res est, orbem esse altero velut lumine historiam, nisi descriptionem locorum comitetur descripta accurate temporum ratio. Sed difficiles et morosas disquisitiones, quarum hæc potissimum ars feracissima est, tanquam ab instituto nostro plane alienas, vitavimus. Etenim ex Livio ipso expedita plerumque res est, qui in annos et consules narrationem suam digessit. Et tota difficultas, omnisque doctorum dissensio per septingentorum et quinquaginta annorum spatium, in duobus, tribusve summum annis, versatur: quod discrimen ut ab iis qui rem ex professo tractant, negligi sane non debet, ita nobis in hujusmodi opere haud magni esse momenti visum est. Itaque relegatis ambagibus, eruditissimum et accuratissimum virum Henr. Dodwellum auctorem secuti sumus, atque ad ejus mentem, et ex Clerici exemplo, qui sibi eundem ducem fuisse profitetur, summis paginis annos ab urbe condita et ante Christum natum præfiximus. In notis, si quæ Livii loca circa temporum rationem impeditiora essent, aut parum accurata, ea vel explicare, vel emendare, quam brevissime et planissime licuit, conati sumus.

Hanc igitur operam Livio ipsi præstitimus, tum in emendando contextu, tum in explicandis iis quæ

^b Indicem Geographicum non absolvit Crevierius.

aliquid obscuritatis habere viderentur, sive in verbis obscuritas illa, sive in rebus posita esset.

Epitomæ non indignæ erant, quibus aliquid curæ Epitomis aliquid curæ datum. impenderetur. Primus eas notis illustravit Sigonius. Postea Gronovius easdem ex aliquot MSS. accuratius repurgavit. Quod uterque attulerat, studiose pro more nostro perpendimus. Epitomas ipsas, sive cum Livio, sive cum ceteris historicis diligenter contulimus: adeo ut confidamus eas hodie emendatiores, quam unquam antea, prodire.

Hoc fine etsi noster fortasse poterat terminari labor, tamen, post Dujatii et Clerici exempla, imperfectum jam relinqui opus judicaretur, nisi pretiosas Artic. IV. DE NOSTRO IN SUPPLEMENTA LIVIANA LABORE. Livii reliquias, luctuosorum quæ eximio scriptori invida vetustas intulit damnorum supplementa comiterentur. Ad ea itaque, adhortantibus amicis, Romanæ historiæ studiosis viris, et incitante nostra quoque demerendæ pro viribus reipublicæ litterariæ voluntate, animum adjecimus*.

Ac de expletis quidem nostra opera lacunis librorum XLI. XLIII. XLIV. XLV. nihil est quod addamus ad ea quæ supra monuimus, c. II. hujus præf. art. 3. nisi hoc tantum, nos ex imitatione Clerici ipsi narrationi Livianæ supplementa nostra intexuisse, ut uno tenore totam historiæ seriem lectoris oculus perlustrare posset, nec necesse haberet ultro citroque cursare, et a medio volumine ad calcem, mox a calce voluminis ad ipsum corpus se referre, concisæ membratim narrationis velut frusta consecrans. Ea uncis inclusimus, atque hac nota (suppl.) in margine exteriori, et, si ad summam paginam

* Supplementa in hac editione omittuntur.

pertingant, superius quoque apposita insignivimus, ut ab ipsius Livii verbis distinguerentur; iisdem tamen servatis typorum formis, ne varietate majorum minorumque litterarum sibi invicem permistarum periret primi aspectus decor, et nitida quædam, cui consulere juvit, blandientis frontis elegantia. Secus egimus in supplementis Freinsheimianis, quæ quum ab Livio sejuncta omnino sint, liberam nobis reliquerunt discriminis in formis typographicis servandi potestatem. Quid circa illa præstiterimus, dicendum jam nobis est.

Supplementa Freinsheimiana a nobis recognita.

Supplementorum Freinsheimianorum novam et accuratam editionem, quod Th. Hearnius in præfatione ad Livium *opus* esse *spissæ diligentiae* judicabat, id nimium experti sensimus: nec semel nos poenituit conaminis animosius quam caute suscepti, cujus graves molestias vix ipsa, quæ magna est, satis digne pensaret utilitas.

Duo nobis præstanda erant, ut et ipsum opus recognosceremus, et testimonia auctorum, quorum ex membris suæ historiæ corpus coagmentavit Freinsheimius, restituenda et apte collocanda curaremus.

In quibusdam emendata.

Primus ille labor, qui major et operosior videri poterat, longe leviolem nobis molestiam exhibuit, ob singularem, quam meritis jam laudibus tulimus, scriptoris diligentiam. Si quæ tamen fuere, quæ ille aut negligentius, ut fit, tractasse, aut, quum alicujus momenti essent, inconsulte prætermisisset, aut etiam humano errore lapsus non satis accurata fide expressisset, et paulum a vero detorsisset videretur, ea in notis arguenda et emendanda duximus: nec indignum existimavimus Freinsheimium, cui hanc opem adhiberemus; imo dignum lectorem, cui ad verum

et genuinum nitorem expressa, abstersis, quantum fieri posset, maculis omnibus, historiæ Romanæ effigies exhiberetur.

Ipsam tamen Freinsheimiani operis textum nostris castigationibus refingere, et in aliena tantum nobis juris arrogare, non nostri pudoris erat: nisi quod his, vel summum ter, ubi ita perspicuus erat error, ut nullo colore defendi, ita molestus, ut nullo tolerari modo posset, in contextum id immisimus, quod auctor ipse, si potuisset admoneri, scriptum voluisset. Sed tum quoque lectorem edocuimus in notis, quid licentiæ sumeremus. Præterea omissam, profecto per oblivionem scribentis, libro CXXII. rem admodum claram et illustrem, nempe Hortensiæ pro matronis ad Tresviros querelam, suo loco inseruimus.

In ceteris eam fidem præstitimus, ut menda quoque illa quæ ab operis aut profecta erant, aut proficisci potuisse videbantur, si ea in omnibus editionibus reperirentur, non sustinuerimus ita eliminare pro imperio, ut nullam omnino eorum mentionem faceremus. Indiculos confecimus, in quibus vitiosæ illæ lectiones et emendationes nostræ exadversum collocatæ exhiberentur: non per puerilem et irridendam superiorum editionum obtrectionem, sed quia fidem vel superstitiose vereri maluimus, quam videri ulla in re parum diligenter coluisse.

Scriptorum in ora editionis Parisiensis allegatorum testimonia quam misere ibi tractata sint, credat lector Clerico, qui hanc sibi non minimam causam, cur illa omitteret, fuisse profitetur. *Tot, inquit, sunt menda in scriptorum nominibus, in libris, capitibusve, quæ indicantur, et adeo alieno loco sæpe adposita fuerunt, ut omnia ad sua loca referre,*

Appositis
plerumque
notis.

Et mendo-
rum quoque
typographi-
corum indi-
culis.

Testimonia
auctorum
ab errori-
bus innu-
merabilibus
repurgata.
Pref. ad
Liv.

et quærere non pateretur otii nostri ratio. Hoc tamen Augiæ stabulum purgandum aggressi sumus: ingratum supra quam dici possit laborem, et fastidii plenissimum, et ad operarios bajulosque relegandum. Quot ibi fixæ nobis cruces! quot molestiæ devorandæ! Fecimus tamen, quantum licuit per immanem rei difficultatem: nec otium nostrum, quod nullum est, sed bonas sæpe et diu horas contrivimus in uno aut altero verbulo undeunde investigando, in captandis obscura admodum divinatione vel scriptorum nominibus, vel librorum numeris, miserandum in modum deformatis, truncatis: mutilata absolvimus, depravata correximus, luxata et male collocata e tertia interdum ante postve pagina in locum suum revocavimus, quædam etiam omnino omissa addidimus, ut ubique, si fieri posset, sua rebus in contextu operis memoratis constaret auctoritas: cui adstruendæ si quando scriptores Freinshemio juniores idonei erant, eos citare testes non veriti sumus.

Si quid in ærumnoso illo labore nos fugit, ignoscendum.

Quod in ejusmodi negotio non omnia ad eam ab solutionem perducta sunt, ut nihil omnino desiderari queat, facile condonabit æquus lector. In meliorem certe nitidioremque multo formam redactum esse facile ipso intuitu deprehendet, quisquis hanc editionem cum Dujatiana contulerit. Quin et ea quæ requiri possunt, non ita multa, et parva plerumque sunt: confidimusque hanc jam utilitatem, quam spectavit Freinshemius, ex ejus opere percommode capi posse, ut cum cognitione rerum adsit expedita ad fontes recurrendi facultas.

Cur nulli additi sint asterisci, qui remitterent ad auctorum nomina.

Erunt fortasse quibus placuisset insigniri insertis in ipsum operis corpus asteriscis, vel numeris, vel litteris, locos eos ad quos referenda sunt scriptorum in margine allegatorum nomina. Quibus si hoc pri-

num respondeamus, nos discedere noluisse ab ipsius auctoris exemplo et mente, quæ secundæ decadis supplementa nullis talibus notis distinctane dicam an confusa ipse ediderit, non videmus qui id nobis vitio verti possit. Sed et, si quaque in re id quod præcipuum est intueri maxime decet eique servire, nemo sane dubitabit quin textus potissima nobis cura esse debuerit: cui tamen tanta sæpe intermiscenda fuerat huiusmodi notarum multitudo et varietas, ut iis tota jam ejus facies asperata et horrens omnem esset nitorem amissura. Fatigant hæc et remorantur intentionem legentis, et deditam rebus mentem alio avocant. Denique doctos viros, quos fere hoc probationum et testimoniorum studium tangit, collata cum rebus auctorum nomina facile ad fontes ducent, etiamsi non in ipsos digitus intendatur.

Finem tandem huic præfationi imponamus, postquam tamen professi fuerimus, nos in notandis sive Livii, sive interpretum ejus et editorum erroribus, et levibus etiam interdum nævis, ut magna libertate, sic nullo livore, nulla maledicendi prurigne, versatos esse, sed uni veritati litasse. Cujus quidem tam sancta sunt apud nos jura, ut eam, si quando nos quoque arguet et damnabit, summo simus gaudio et obvia gratulatione amplexuri.

Fieri omnino non potest, ut in tanto ac tam multiplici opere, cui magno animo incubuimus quidem, sed variis distracto curis, quas laboriosissimum apud nos publicæ professionis munus *per caput et circa latius salientes* undique advocat, non multa nos fefellerint, multi nobis exciderint errores, sive imprudentibus, sive per meram rerum ignorantiam. Quos adeo non moleste feremus nobis exhiberi, ut contra suppliciter oremus eos quicumque nostrum hunc la-

CONCLU-
sio.

Quæ pecca-
vimus, mo-
neri cupi-
mus.

Emendatari, ut licuerit. borem in manus sumpserint, ne graventur suas nobis animadversiones impertire. Non modo gratiam illis habituri sumus, sed et, quoniam hoc nostrum consilium est, ut non universum opus simul, sed carptim per partes emittamus, in sequentibus semper voluminibus ea quæ in prioribus peccata fuerint, corrigenda monebimus.

Faxit Deus O. M. cujus ad laudem omnia referri fas est, ut, quas litteris impendimus curas, iis non animus inquires tantummodo pasci amet; sed ita in humanis disciplinis immoremur, ut iis tanquam gradibus ad divina attingenda enitamur.

DISPUTATIO BREVIS

DE PONDERIBUS, PECUNIA, MENSURIS

A LIVIO IDENTIDEM MEMORATIS.

IMMENSA exstant de ponderibus, pecunia, mensuris apud veteres usitatis volumina : et, qui rem universam complecti disserendo velit, latissimus ei subjicietur explicandæ doctrinæ campus. Nos eam delibabimus tantum, et quatenus illa ad intelligendum Livium necessaria est.

Atque, ut a ponderibus incipiamus, caput rei totius, et certis-
simam ejus expediendæ viam aperuit vir magni in Philosophia DE PONDERIBUS.
nominis, nec minus eruditione multiplici clarus, Petrus Gassen-
dus. Hic, quum impetratus esset a Peireskio illo, quem vere Gassend. de vita Peireskii, l. II.
dixerimus litterarum et litteratorum nutriculum, modulus * accu-
rate expressus ex congio, qui hodie in ædibus Farnesianis Romæ
asservatur, positus olim in Capitolio Vespasiani temporibus, tan-
quam forma et exemplar omnium congiorum, non dubitavit
quin certo exploraturus esset Romanæ libræ pondus. Quum
enim constet, ut infra dicemus, congium decem pondo vini, vel
aquæ, (idem enim ferme utriusque liquoris pondus est) fuisse,
hic idem congius, si vino, vel aqua plenus ponderibus nostrati-
bus appendatur, necessario daturus est verum librarum Romanæ
nostratisque discrimen.

Sed hac in re magnus primo versatus est error, quem nobis ingeniose deprehendisse, et, eruto ex ambagibus obscuræ vetustatis vero, feliciter correxisse visus est clarissimus Labarreus, e Regia inscriptionum et litterarum Academia, edita super hoc negotio doctissima disputatione, Tom. VIII. Commentariorum Academicorum, p. 372.

Nimirum, quum congius Farnesianus inscriptas præferat has Congius vi-
notas *P. X.* id est, *pondo decem*, et præterea constet ex Festo ni. decem
lege sancitum esse, ut *congius vini decem pondo siet*, idemque pondo.
doceat vetus scriptor Fannius ; quod primo venit in mentem,
id omnes statim pro certo arripuere, decem libras pondo vini
contineri congio, sive centum et viginti uncias pondo : duo-
decim enim unciis libra Romana censebatur. Nec cuiquam Super ea re error.

* Hunc modulum e congio Farnesiano expressum possidet Bibliotheca Sange-
noviana Parisiæ.

facile suspicio oriretur, rem aliter se habere potuisse. Id tamen falsum esse evidenter probatur invictis veterum testimoniis. Atque hoc non minimum documentum esse potest, quam non temere primæ rerum fronti credendum sit, quamque facile sub dolosa veri specie fallere queat occultus error, cæcisque insidiis securas mentes subiturus. Sed ut illum arguere quis possit, prius quædam observanda sunt. Ducem sequemur eruditissimum virum, quem modo honoris causa nominavimus.

Ducæ apud Rom. libræ, libra mensoria, et libra pondo. 1°. Ducæ apud Romanos libræ in usu fuere, liquidorum altera, altera aridorum; illa præsertim ad molem^b, hæc ad pondus rerum definiendum usurpata. Illam appellabimus libram mensuriam, hanc libram pondo. Utraque in duodecim uncias dividebatur: utriusque uncie in octo drachmas^c. Hoc discrimen librarum quum ex Fannio clare adstruitur, tum præcipue ex Galeno, qui passim distinguit *λίτραν μετρικὴν*, et *λίτραν σταθμικὴν*, imo et eas inter se comparavit, ut modo exponemus.

Ex libra mensoria, non solum moles, sed et pondus liquoris nocebat.

2°. Quum diversum sit diversorum liquorum pondus, vas idem eo majorem vim hujus illiusve liquoris capiet, quo hic illo gravior erit. Itaque mensura ejusmodi, ex qua sola liquoris in ea contenti moles, non etiam pondus, cognosceretur, facile posset in errorem inducere. Utrumque præstabat libra mensoria: atque hinc recte et *libra* dicebatur, quod illa pondus liquorum cognoscendum dabat, et *mensoria libra*, quod illud pondus exprimebat per rationem ad vas quoddam definitum, quo certi cujusdam liquoris certum pondus continebatur.

Oleum, proprius libræ mensuriæ liquor.

3°. Ob eandem illam ponderis pro liquorum varietate varietatem, unum aliquem liquorem eligi oportuit, cujus in libra mensoria contenti cognitum semel pondus usui esset ad definienda ceterorum liquorum, quos illa libra metiretur, pondera. Vinum et aqua eo commodius viderentur eligenda fuisse, quod eorum et maximus est usus, et par fere in pari mole pondus. At Romanis oleum magis placuit, et libram mensuriam oleo plenam voluerunt normam esse ceteris liquoribus æstimandis propositam. Hinc sæpe Galenus nominat *τὴν τοῦ ἐλαίου καλουμένην λίτραν*, et *μέτρον ὃ τὸ ἐλαίον μετροῦσι*. Idem colligitur et ex Fannio.

Libræ olei mensuriæ ratio ad libram pondo.

4°. Pondus olei libra mensoria contenti se habebat ad libram pondo, ut 10. ad 12. Hoc diserte docet Galenus, qui a se diligenter exploratum esse affirmat libralis mensuræ oleo plenæ pondus, et duodecim uncias mensurias olei inventas esse pares decem unciis pondo. Nec minus clare id probant Galeni et Fannii collata inter se de cyathio testimonia. Galeno auctore

^b *Molem* tota hac in disputatione intelligimus, non quam Physici dicunt *massam*, sed amplitudinem, magnitudinem, id denique quod Gallice dicimus *le volume d'un corps*.

^c *Drachma* Græcum ab origine nomen est, sed quod ex assiduo Græcorum cum Romanis commercio, in pervulgatum usum apud Romanos transierit.

cyathus capiebat duodecim olei drachmas: eundem cyathum æstimat decem drachmis pondo Fannius.

5°. Jam igitur si cognoscatur ratio ponderis olei ad vini ^{Pondus vini libra mensoria contentum.} in pari utrimque mole pondus, quam *gravitatem specificam* Mechanici appellant, cognoscetur quoque quodnam vini pondus libra mensoria contineatur. Hanc rationem Romani statuerant esse^d ut 9. ad 10. quæ sane haud multum aberrat a vero, et ad publicum illum et forensem usum commode se habet. Quum ergo libra olei mensoria decem unciis pondo æqualis sit, hæc instituatur proportio: ut 9. quæ est gravitas specifica olei, ad 10. quæ est gravitas specifica vini, ita 10. numerus unciarum pondo libræ olei mensoriæ, ad 11½. qui erit numerus unciarum pondo vini libra mensoria contenti.

6°. Ut jam ad congium accingamur, constat ex Fannio con- ^{Congius novem libras mensorias olei capiebat:} gium capacem fuisse novem librarum mensurarum olei. Etenim ille diserte docet sextarium, qui sexta pars est congi, cepisse libram olei cum semisse. Unde clare patet novem libras olei congio contineri. Libras autem illas mensorias fuisse, non libras pondo, ex eo intelligitur, quod idem sextarius, qui a Fannio dicitur capere libram olei cum semisse, sive uncias 18. ex eodem Fannio quindecim unciis pondo æstimandus est. Hæc enim ipsa ratio est libræ mensoriæ oleo plenæ ad libram pondo. Illas libras diximus ad sese invicem ita se habere, ut 12. ad 10. Eodem autem modo se habent 18. ad 15. quo 12. ad 10. Ergo et ubi dicitur sextarius esse quindecim unciarum pondo, intelligendus est oleo plenus; et uncix decem et octo olei, quæ sextario continentur, sunt uncix mensoriæ, non uncix pondo. Ergo congius, qui sex capit sextarios, novem libras mensorias olei capere dicendus est.

Præterea idem Fannius comparans inter se vinum et oleum sextario contenta, eum dicit capacem fuisse olei quidem unciarum 18. vini vero 20. At viginti illæ vini uncix non possunt esse uncix pondo. Si quidem ex eodem Fannio sextarius æquat pondere uncias quindecim. Sive autem oleo plenus, sive vino, dicatur par esse quindecim unciis pondo, nunquam dare poterit viginti uncias vini pondo. Ergo uncix illæ vini viginti, quas capit, non sunt uncix pondo. Ergo nec 18. olei uncix, quas idem sextarius continet. Superest igitur, ut uncix illæ olei 18. sint uncix mensoriæ.

^d Apud Galenum Cotyle est unciarum olei 9. vini decem. Apud Dioscoridem et Fannium sextarius capit libram olei cum semisse, sive uncias 18. libram vini cum besse, sive uncias 20. Hæc ratio olei ad vinum non omnino accurate definita est. Pollex enim cubicus olei æquat pondere 331. grana: pollex autem cubicus vini, grana 365. quæ deberet habere 367½, si oleum et vinum ad sese mu-

tuo se haberent, ut 9. ad 10. sed error levissimus est.

* Ex Fannio cyathus est decem drachmarum pondo. Cotyle autem capit sex cyathos: sextarius duas cotylas. Ergo sextarius capit duodecim cyathos, ac proinde æquat pondere drachmas centum et viginti, sive quindecim uncias. Octo enim drachmæ, ut jam observavimus, unciam constituunt.

* G

Ex eorundem Budei et Gronovii mente distingui debent sestertius et sestertium. Sestertius nummus fuit argenteus, quarta pars denarii. Libra ergo argenti Romana censenda est quadringentis sestertiis nummis.

Sestertium, mille sestertii nummi. Sestertium nummus non fuit, sed summa quædam ad faciendas commodius rationes excogitata, quæ quidem summa par erat mille sestertiis nummis, sive ducentis quinquaginta denariis, sive denique duabus libris Romanis argenti cum dimidia.

Pondera Græca usitatissima, sunt drachma, mina, talentum. Drachma Attica ubique in veterum monumentis censetur par denario Romano. Sed centum drachmæ erant in mina Attica. Itaque minam Atticam parem facere debemus libræ Romanæ. Talentum Atticum sexaginta minarum erat, ac proinde par sexaginta libris Romanis.

De Pecunia. Jam ad pecuniam transeamus, eamque, qualis stante republica fuit, perpendamus. Inferiora tempora nihil ad præsentem disputationem pertinent.

Pecunia triplicis generis apud Romanos fuit, ærea, argentea, aurea.

Æs rude. Primus Romæ signavit æs Servius Tullius. Antea rudi ære, id est, massis quibusdam æreis, non signatis, non unius formæ, non certæ figuræ, usos esse Plinius ex Timæo memorat. *Asses* a Servio signati fuere librales, et hoc initio fuit illud æs grave¹, de quo toties apud veteres scriptores mentio occurrit, quod appendi non annumerari solebat. Signatum est nota *pecudum*, bove, vel ove, vel sue, unde et *pecunia* appellata. Percussi quoque sunt semisses, et trientes, et quadrantes, ejus ponderis quod nomine ipso indicatur. Hac sola pecunia usi sunt Romani ad Q. sive C. Fabium, Q. Ogulniam consules, quinque annis ante primum Punicum bellum.

Argentum signatum Romæ. Tum devicto Pyrrho et Tarentinis, quum Romani totam jam Italiam imperio amplecterentur, auctis successu rerum opibus, argentum signari cœptum, denarii, quinarii, sestertii, et placuit denarium pro decem libris æris, sive assibus libralibus ambulare; quinarium, qui postea et victoriatus dictus est, pro quinque; sestertium pro dupondio, sive duobus assibus, et semisse: quod et ipsa nomina testantur. Hinc apparet quanta primis illis temporibus argenti raritas Romæ, et quam immane pretium fuerit. Quum enim centum denarii, ut supra diximus, in libram argenti imputarentur, denarius autem decem libris æris æquiparetur, sequitur singulas argenti libras millenis æris libris primo æstimatas fuisse.

Sed non ita multo post mutata res est, et pretium æris Ætium, non tam affluentibus divitiis, quam urgente inopia. Bello enim Punico primo, quum impensis respublica non sufficeret,

¹ Vid. appendicem de ære gravi huic disputationi a nobis subjunctam.

institutum ut asses sextantario pondere ferirentur, manente le- Asses sex-
vioribus his assibus eodem pretio, quod libralibus fuerat. Mu- tantarii.
tato æreæ monetæ pondere, et mutata nota est. Nota æris tum
fuit ex altera parte Janus geminus, ex altera rostrum navis : in
triente vero et quadrante, ratis, unde et *ratiti* interdum dicti
sunt, teste Festo.

Postea Annibale urgente, Q. Fabio Maximo dictatore, asses Asses un-
unciales facti : sed mutata est eorum ad argentum proportio ; ciales.
placuitque denarium sedecim assibus permutari, quinarium oc-
tonis, sestertium quaternis. Postremo asses semunciales facti, Asses sem-
quo tempore, quo ferente legem, incertum : nisi quod latorem unciales.
legis Papirium vocitatum fuisse constat, quum ipsam legem
Plinius Papiriam appellet. Sed tunc tamen servata est eadem
quæ a bello Punico secundo invaluerat horum ad argentum
ratio.

Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ, et inde bigati qua-
drigatique dicti.

Aureus nummus post annum secundum et sexagesimum Romæ Aureus
percutus est, quam argenteus, id est, bello Punico secundo, C. nummus se-
Claudio Nerone, M. Livio II. consulibus : tumque auri pro- cundo bello
portionem ad argentum quindecuplam fuisse ex Plinio colli- Punico sig-
gitur : sed brevi decupla effecta est ex imitatione Græcorum. nari cœp-
Decimo tertio post bellum Annibalicum confectum anno jubent- tus.
tur Ætoli pro decem argenteis unum aureum nummum pen- Auri ad ar-
dere, ut habet Livius l. XXXVIII. c. 11. sive, ut clarius Poly- gentum
bius, pro decem argenti minis unam auri minam. proportio
quindecu-

Aureum nummum unius generis, unius formæ apud Roma- pla primo,
nos fuisse censet Gronovius, atque ideo non reperiri apud brevi postea
scriptores varia aureorum Romanorum, quemadmodum argen- decupla.
teorum, nomina, quia argenteorum tria genera erant, denarius, De Pec. vet.
quinarius, sestertius ; aureorum unum. lib. III. c.
15.

Cujus ponderis aureus nummus primo Romæ percutus fue-
rit, quum quindecupla auri ad argentum proportio in usu erat,
non reperimus. Sed illud perbreve, ut modo diximus, interval-
lum fuit : post quod *placuit*, inquit Plinius, *quadraginta* num- XL. nummi
mos *signari ex auri libris*. Sic enim legendum esse hunc ex auri li-
Plinii locum credimus, ut et habent aliquot MSS. teste Cl. bra.
Harduino, quamvis ipse aliam lectionem magis probaverit, et in Plin. ibid.
contextum admiserit. Quum igitur quadraginta aurei ex libris
aureis signarentur, si centum denarii in libram imputentur, se-
quitur aureum nummum duum denariorum et quinarii pondus
æquasse. Atque hoc quidem perbene convenit cum perpetua
aurei Romani æstimatione, quem veteres magno consensu vi- Aureus Ro-
ginti quinque denariis argenteis valuisse testantur. Si enim manus va-
servetur decupla auri ad argentum proportio, duo denarii et luit 25. de-
semis ex auro pares sunt viginti quinque denariis ex argento. nar.
Talis ergo fuit aureus Romanus : et, si quando denariorum

aureorum mentio in scriptorum Romanorum libris occurrit, eos existimat Gronovius peregrinos esse, et aliunde advectos, non Romæ percussos.

Aureus Atticus duarum drachmarum.

Aureus Atticus minor Romano fuit, et duarum tantum drachmarum pondus æquabat. Hic vocabatur simpliciter χρυσός. Fuere et drachmales aurei, qui ἡμιχρυσός nominabantur.

Comparatio antiquorum nummorum cum nostris.

Cognito antiquorum nummorum pondere, et eorum inter se ratione, nunc eos cum nostris comparare opus est. Et, quoniam nos pecuniam non appendimus, sed annumeramus, et in quotidiana nummorum tractatione, non marcis aut uncis eos, sed libellis et solidis Turonensibus æstimamus, id primo consultissime videbamur facturi, si veteres nummos ad libellarum solidorumque Turonensium normam exigeremus.

Cur eos non æstimaverimus in libellis et solidis Turonensibus.

Sed ab illo nos consilio duplex deterruit difficultas: una, quod sæpe apud nos ita jaetatur nummus, tam varia æstimatione fluctuare jubetur, ut nihil de eo certi statui queat, aut quod vel in unum fortasse annum usui esse possit: altera, quod ex quo res nummaria apud nos ex diuturna agitatione aliquatenus constitit, eam sequimur Galli marcarum aureæ et argentæ æstimationem, quæ multum discrepet ab eo quod verum et genuinum apud plerasque Europæ gentes auri et argenti pretium habetur: adeo ut nomen illud libellarum Turonensium falsa blandiatur specie claritatis; re quidem vera errorem potius sit obscuritatemque pariturum. Nobis ergo ad pondera confugiendum fuit, quæ et minime variant, nec quidquam habent ambigui. Itaque fecimus: et, quæcunque auri argentive, sive facti aut infecti, sive signati summa in Livio occurrit, eam marcis seu selibris, uncis, etc. Parisiensibus æstimavimus ad eam rationem quæ supra demonstrata est.

Aurum argentumque ad ponderum Parisiensium rationem exegimus.

Æs non debuit æstimari ex pondere.

Sed in ære alia nobis ineunda ratio erat, ne in eundem errorem incurreremus, qui Dujatio fraudi fuit. Quum enim æs apud Romanos longe vilius esset quam apud nos, ut patet ex eo quod, ubi primum moneta ex argento cudi coepta est, singulæ argenti libræ millenas æris libras pretio æquarent, asses Romanorum librales in libras æris nostrates redacti, quod a Dujatio factum est, fallaci nobis specie divitiarum imponerent, et haberentur a nobis pro longe majore summa, quam quanti a Romanis illi taxabantur. Itaque faciendum visum est, ut æs non in se, sed habita argenti ratione æstimaremus; et, quod ei ad argentum collato pretium Romani statuerant, id in marcis, uncis, etc. argenti Parisiensibus redderemus.

Sed habita argenti ratione.

Indiculus ponderum nummorumque ve-

Hic operæ pretium esse ducimus tabulam exhibere indicem ponderum nummorumque maxime usitatorum apud veteres cum ponderibus nostratibus collatorum. Fuere ergo nobis

Libra Romana et mina Attica, unciarum Parisiensium 124.
Uncia Romana, granorum 600.

Denarius, si ad severam æstimationem exigeretur, granorum

esse debuerat 75. sed quia usu receptum fuerat, ut centum denarii in libram imputarentur, habitus est a nobis granorum tantummodo 72.

terum ex
nostris pon-
deribus æ-
stimato-
rum.

Drachma par censetur denario.

Quinarius, granorum 36.

Sestertius, granorum 18.

Sestertium, sive mille nummum, marcarum argenti 3. unciam 7. granorum 144.

Talentum Atticum, marcarum argenti 93. unciarum 6.

As, quandiu deni denarium, bini cum semisse sestertium conficiebant, æstimatus a nobis est granis argenti $7\frac{1}{2}$: posteaquam senideni in denarium, quaterni in sestertium coniecti sunt, granis argenti 4.

Hæc nobis æstimatio ex ponderum ratione sufficit: in qua si qui ob insolentiam fortasse hærebunt, et aliquam obscuritatis nubeculam superesse querentur, Turonensesque libellas et solidos, notiora nomina, desiderabunt, iis facillimum erit, definito semel in libellis solidisque Turonensibus marcarum auri et argenti pretio, ad illud pondera quæ in notis nostris expressa reppererint exigere.

Superest ut aliquid de mensuris longis et cavis breviter disseramus. Initium hic a pede, quemadmodum in ponderibus a libra, faciendum videtur.

DE MEN-
SURIS.

Pes Romanus Capitolinus ab diligentissimis talium rerum indagatoribus, sed et Mathematicarum disciplinarum peritissimis viris, Picardo et Auzutio, magna cum cura observatus, inventus est partes habere 653. vel 653 $\frac{1}{2}$. quales pes noster Parisiensis habet 720: ac proinde non totos habere undecim pollices Parisienses, quamvis ab iis parum absit, nempe paulo plus una decima pollicis parte. Hoc discrimen inter Romanum nostratæque pedes haud sane parvum est. Tamen pedem Romanum, et ejus partes, et omnino mensuras longas, præter stadium et milliære, ad nostri pedis regii modum revocare in notis negleximus, propterea quod nec tanti esse visum est, et res facillima.

Pes Roma-
nus unde-
cim fere
pollicum
Paris.

Sed operæ pretium est nosse quam rationem haberent ad pedem ceteræ antiquorum mensuræ.

Pes Romanus dividitur in quatuor palmos, duodecim pollices, digitos sedecim.

Pedis Ro-
mani par-
tes.

Cubitus, in duas spithamas, sex palmos, decem et octo pollices, quatuor et viginti digitos. Itaque cubitus par erat sesquipedi.

Cubitus par
sesquipedi.

Jugerum actus duos quadratos continebat, quorum quilibet centum et viginti pedes quaquaversum habebat. Itaque jugerum patebat ducentos quadraginta in longum pedes, in latum centum et viginti.

Jugerum.

Stadium. Stadium, mensura Græca, erat centum viginti quinque passuum, quorum quilibet quinque pedibus censebatur.

Milliare. Milliare Romanum par erat octo stadiis.

Quot stadia et milliaria in leuca nostrata. Hinc facile est stadia et milliaria ad leucarum nostrarum comunium rationem exigere. Leuca, quales viginti quinque gradum unum meridiani terrestris explent, habet hexapedas 2282. Stadia igitur duo ferme et viginti, duo milliaria et septingenti quinquaginta passus, leucam conficerent, si pes Romanus pedi nostro par esset. Sed si discriminis, quod inter utrumque interest, ratio habeatur, stadia fere quatuor et viginti, tria milliaria in leucam imputanda erunt.

Quod spectat ad mensuras cavas, eas omnes quæ in Livio identidem appellantur, ad nostrarum rationem exigere necessarium duximus.

Amphora pes cubicus Romanus. Amphora, sive quadrantal, erat ipse pes cubicus Romanus, teste Fannio. Sed quum in pede Romano undecim fere sint pollices Parisienses, (decimam pollicis partem, quæ abest pedi Romano, negligimus) pes cubicus Romanus solos habebat pollices cubicos mille trecentos triginta unum, quales habet mille septingentos viginti octo pes noster cubicus. Itaque pes cubicus Romanus est ad pedem cubicum nostratam, ut $3\frac{1}{4}$. ad 4. sive ut 37. ad 48.

Modius, tertia pars amphoræ. Modius apud Romanos pedis sui cubici tertia pars erat, quemadmodum apud nos, nostri. Itaque eadem est inter modios Romanum et nostratam, quæ inter pedes cubicos Romanum et Parisiensem ratio.

Congius, semipes cubicus. Congius est semipes Romanus cubicus, octava pars amphoræ. Sed quum congius ad metienda liquida adhiberetur, æstimabimus eum, ut et ceteras infra ipsum mensuras, in iis mensuris quas vocamus *pintas*, et earum partibus. Itaque congius centum, ut initio diximus, uncias Romanas pondo vini capiebat, quibus pares sunt $104\frac{1}{4}$. unciae Parisienses, sive libræ sex, unciae octo, cum una sexta unciae parte. At vini vel aquæ *pinta* (sic enim loqui necesse est, si verborum circuitus, et ambages vitare volumus) æquat duas libras pondere. Itaque congius capiebat tres vini vel aquæ *pintas* et paulo amplius quartam *pintæ* partem.

Sextarius. Sextarius, sexta pars congii, sexdecim uncias Romanas vini pondo cum quinque drachmis et una tertia drachmæ parte capiebat, libram Parisiensem cum uncia et semisse, ac proinde major erat ea mensura quam vocamus *chopine*.

Hemina. Hemina, pars dimidia erat sextarii, ac proinde superabat eam mensuram quæ apud nos dicitur *demi-septier*.

Quartarius. Quartarius, quarta pars sextarii, non multum excedebat eum modulum, quem dicimus *poisson*.

Medimnum. E mensuris cavis apud Græcos usitatis, solius medimni apud

Livium fit mentio, quod duabus amphoris sive sex modiis par erat.

Atque hæc sunt quæ de ponderibus, pecunia, mensuris antiquorum summam disserenda esse duximus, ut, ubicumque lector hæc in notis nostris æstimata invenerit, sciat quid secuti fuerimus, et, si quid illic obscuri repperit, huc recurrat, ubi tota res pluribus verbis tractata facilius et planius intelligi potest.

APPENDIX

DE ÆRE GRAVI.

CIRCA æs grave hic nodus non facile solvendus occurrit, quod Difficultas ejus, etiam post imminutum assium pondus, mentio tamen fit circa æs interdum a scriptoribus, tanquam tunc quoque adhibiti ad con- grave non mediocris. ficiendas æstimandasque pecuniæ summas. Etenim quum æris gravis nomine intelligantur, ut diximus in Disputatione præcedenti, asses librales, quis ejus usus esse debuit post levatos asses, et ad unciam redactos.

Illa difficultas doctissimos viros, Salmasium, Gronovium, Kusterum, Perizonium, non mediocriter exercuit, et in varias scidit sententias: quas tractatas qui videre voluerit, adeat Dissertationem eruditissimi et acutissimi viri Jac. Perizonii de Ære gravi: in qua tota res accurate perpenditur, nec tamen nobis visa est plane ad liquidum perducere, non scribentis vitio, in quo ingenii sagacitas certat cum ubertate doctrinæ, sed ob densas tenebras rei quum vetustissimæ, tum nusquam ex professo a scriptoribus antiquis disceptatæ, et in transcurso tantum breviter ab iis raptimque indicatæ.

In hac obscuritate dispicere conemur primum, num quid pro claro haberi, et extra controversiam esse debeat, atque id teneamus, et ab eo quod ambigi et per malignam lucem vix dispici potest seponamus.

Constat 1°. quoties scriptores Romani de vetere illo ante im- Æs grave antiquiore ævo asses librales. minutum assium pondus ævo loquentes mentionem faciunt æris gravis, intelligendos esse asses librales. Hoc probant testimonia Plinii, l. XXXIII. c. 3. et Festi in voce Grave æs. Plinium audiamus. Librales, inquit, appendebantur asses. Quare æris gravis pœna dicta. Manifestum est a Plinio exponi æs grave per librales asses. Disertius adhuc Festus: Grave æs dictum a

pondere, quia deni asses singuli pondo libras, effleiebant denarium, ab hoc ipso numero dictum. Hinc evertitur opinio Kusteri, qui grave æs de quocunque ære intelligendum putat, tam sextantario et unciali, quam librali: quasi in illa appellatione æs sumeretur pro nummo, ita ut *grave æs* esset nummus gravior, argenteo scilicet nummo, qui ob majus metalli pretium, minoris necessario ponderis esse debet. Hoc commentum, omni veterum auctoritate destitutum, imo cum ea aperte pugnans, merito explosum est a Perizonio.

Æris gravis
tamen ap-
pellatio na-
ta post im-
minutos as-
ses.

2°. Patet gravis æris appellationem tum natam esse, quum asses imminuti sunt, ut nempe grave æs opponeretur huic recenti leviori. Antea enim quum unius generis æs esset, minime necesse erat illud aliquo velut cognomine insigniri. Itaque in lege illa duodecim tabularum, quam memorat Gellius, l. XX. c. 1. legimus *viginti quinque æris pæna sunt*. Non additur *gravis*, quia tunc unius modi æs erat, nec proinde ulla poterat esse ambiguitas. At scriptores lævato æris pondere recentiores, quales sunt ii omnes fere quorum monumenta ad nos pervenerunt, ubi loquendum illis fuit de assibus libralibus antiquiore ævo usitatis, appellationem *æris gravis* usurparunt, per comparisonem ad æs levius quod suo tempore in manibus hominum versari videbant.

Tunc quo-
que summas
in ære gravi
interdum
conceptæ.

3°. Constat etiam post imminutos asses, summas nihilominus in ære gravi interdum conceptas fuisse. Testimonio sunt 1°. Livius, XXII. 33. et XXXII. 26. tum locus e libris linteis pontificum a Salmasio allatus, *de modo usurarum*, p. 237. ubi dicuntur *Ætolorum legatis lautia data, et ducenta*, sive potius *bina millia æris gravis in singulos*. Cum Ætolis enim bello demum Punico secundo rem habere Romani cœperunt. Denique idem adstruitur ex Seneca, qui l. I. Natur. Quæst. c. ult. et Consol. ad Helviam, c. 12. tradit Scipionis filias in dotem a senatu accepisse *æs grave*. Hunc Scipionem ex Val. Max. l. IV. c. 4. apparet fuisse Cn. Scipionem, qui in Hispania periit, patrum Africani prioris.

Fuit ali-
quod disci-
men pretii
inter æs
grave et as-
ses leviores.

4°. Necesse est ut tunc aliquod discrimen fuerit pretii et æstimationis inter grave æs, et asses leviores. Alioquin prorsus inutile fuisset ipsius appellationis discrimen. Itaque stare posse non videtur Gronovii sententia, qui l. III. de Pecun. vet. c. 15. censet gravis æris nomine venire potuisse massas æreas, quarum pretium exigeretur ad rationem nummi ærei: ita ut, cui donarentur decem millia æris gravis post levatum pondus nominatum, is acciperet decem millia assium in massis ejusmodi. Si id admitteretur, periret jam discrimen pretii: et decem millia gravis æris essent ipsa decem assium leviorum millia.

Pro certo itaque ponere posse videmur gravis æris appellatione, tam ante, quam post imminutos asses, libras æris intel-

ligi, sive in assibus vere liberalibus priore ævo; sive postea nomine tenus, ad usurpandam vetustatis imaginem, cum aliqua tamen ratione discriminis ad nummos usu jam communi receptos: ita ut, cui decem millia gravis æris donata leguntur, is antiquitus decem millia librarum æris acceperit; posteriore ævo summam pecuniæ, quæ id nomen ex more antiquo retinuisset, et vere differret a decem millibus assium leviorum.

Huc usque nobis cum Perizonio convenit, qui et recte suspicatur civitatem patriorum institutorum retinentissimam, post mutatum æris nummarii pondus servasse tamen antiquam pecuniarum æstimandarum rationem, in iis certe quæ publice fierent, ut in æstimando civium censu, in muneribus donisque senatus-consulto decretis, in colligenda ratione pecuniæ quæ in triumphis ferretur: ita ut longe sæpius sit intelligendum æs grave in scriptis antiquorum, quam expressum reperitur.

Sed quodnam pretium finiendum sit libris illis æris post cu-
 sos asses leviores, id vero nobis ita perplexum et ambiguum vi-
 detur, ut lectis et multum pensatis iis quæ doctissimi viri su-
 per hoc negotio scripserunt, usurpare possimus illud Comici
 poetæ: *Fecistis probe. Inertior sum, quam dudum.*

Distinguemus tamen pondera ipsa librarum æris, quæ mercis loco haberentur, et æs grave adhibitum ad concipiendas veteri more pecuniarum summas. Librarum æris pondo non dubitamus quia pretium crescere, levato nomismatum pondere, debuerit, idque pro ratione fere nummi: quod et Gronovio visum est. Hoc enim concoquere omnino non possumus, quod sumit Perizonius, librarum æris pondo rationem ad argentum post immutatos asses aliquantulum duntaxat fuisse mutatam: ita ut post cunos sextantarios asses duæ unciae signati æris tanti fere æstimerentur in argento, quanti tota libra non signati foret. Et augescentibus jam imperii cum dititione divitiis, fieri omnino non potest quin argenti pretium ex copia paulum evluerit, et abjecta sit immanis illa, quæ primo invaluerat, unius argenti libræ cum mille æris libris comparatio. Itaque libra æris non facti, nec signati, æstimari debebit, post cunos sextantarios asses, sex fere assibus; post unciales, duodecim. Illud ergo unum in disceptationem vocatur, quonam pretio taxandum sit æs grave in conficiendis pecuniarum rationibus post percussos asses leviores expressum, sive quam rationem illud æs et ad asses, et ad argentum habuerit.

Ex tribus unum factum esse oportuit, nempe ut vel æs grave par sit cum assibus pretii, ita ut decem æris gravis semper fuerint ipsi decem asses; vel æri gravi pretium creverit pro ratione nummi, ita ut decem æris gravis æstimentur sexaginta assibus sextantariis, centum et viginti uncialibus; vel denique æris gravis eadem semper fuerit ad argentum ratio, quæ priscis temporibus fuerat, ita ut decem æris gravis semper ambulave-

De illo æris
 gravis pre-
 tio multum
 ambigitur.

Libra æris
 non signati
 debuit pre-
 tio augeri
 pro ratione
 fere æris
 signati.

rint pro denario uno, ac proinde paris cum sexdecim assibus uncialibus pretii fuerint.

Æs grave
non potuit
paris esse
pretii cum
assibus le-
vioribus.

Primam opinionem jam ostendimus everti disertis antiquorum scriptorum testimoniis, quibus grave æs a leviori distinguitur: atque adeo in se absurdam esse, quum ipsa gravis æris appellatio arguat discrimen aliquod ab ære levi; discrimen autem illud, nisi in pretio positum sit, omnino inane et frustra observatum esse videatur.

Non crevit
illi pretium
pro ratione
nummi.

Secunda quoque sententia prorsus stare non potest, propter ea quod ex illa æstimatione grandiores justo summæ futuræ sint, et omnem verisimilitudinis modum, imo et historiæ fidem, excessuræ. Unum apponere exemplum sat erit, sed ejusmodi quod rem conficiat. Livius l. XXIV. c. 11. quum jam unciales asses forent, edisserens quot quisque ex censu dare remiges deberet, sic illam enumerationem concludit: *qui supra decies æris, septem; senatores, octo nautas cum stipendio darent*. Ergo senatorius census tunc æstimabatur supra decies æris. Porro hoc loco æs grave intelligendum est, ex iis quæ supra dicta sunt, quia de census æstimatione agitur: *decies* autem hic idem est ac *decies centena millia*, ut ex ipsis numeris antecedentibus constat. At si hic una libra æris gravis æstimeretur duodecim assibus uncialibus, *decies æris* erunt asses unciales 12000000. sestertii 3000000. quod evidenter falsum et absurdum est, non modo ob tenues tum res Romanorum et inopiam, sed quia florentissimis reipublicæ Romanæ temporibus census senatorius, teste Sueton. in Aug. c. 41. octingentis millibus sestertiū definitus fuit, et ab Augusto demum ad decies, vel duodecies sestertium auctus.

Superest,
ut idem æri
gravi, quod
antiquitus
assibus li-
bralibus,
pretium
manserit.

Reliquum est, ut æs grave priscam ad argentum proportionem retinuisse censeatur, quæ Perizonii opinio est. Firmat hanc sententiam non spernendus auctor Plutarchus, qui in Catonis censura eam pecuniæ summam, quæ apud Livium, l. XXXIX. c. 44. est *quindecim millium æris*, æstimat drachmis mille quingentis. Quum enim drachma par censeatur fuisse denario, liquido patet *decem æris* fuisse Plutarcho denarium unum. Æs autem grave hic intelligi debere non id solum argumento est, quod de censu agitur, sed illud etiam, quod asses leviores, qui tunc in usu erant, in unum denarium sedecim contribuebantur: ita ut quindecim millia illorum assium non 1500. denariis, seu drachmis, sed 937½. paria futura essent.

Ergo decem æris gravis, ut initio, ita et per omne deinceps tempus, denarium æquaverint: quemadmodum contra *in militari stipendio semper denarius pro decem assibus* est *datus*, teste Plinio, l. XXXIII. c. 3. id est, prout interpretatur Lipsius ad Tac. Ann. l. I. c. 17. quanquam denarii pretio aucto, miles tamen nihil inde commodi sensit; quumque ei denarius deberetur, decem tantummodo asses, ex antiqua denarii æstimatione, non sexdecim, ex recentiore, dabantur.

Hæc sat belle se habent. Unus tamen etiamnum angit scrupulus, quod in hac opinione nullum sit pretii discrimen inter æs grave assesque leviores, quamdiu sextantariis assibus Romani usi sunt. Non enim his assibus percussis mutata memoratur assium ad denarium ratio, sed tum demum quum asses unciales facti sunt. Itaque decem sextantarii asses, ut et decem æris gravis, unum denarium æquabant: ac proinde a belli Punici primi temporibus usque ad alterum annum secundi, quodnam æri gravi pretium dicendum sit, haud facile definiri potest.

Unum nobis effugium superest, si dicamus toto illo tempore nullum usum fuisse æris gravis in conficiendis pecuniæ præsentis, id est, ejus quæ tunc solveretur numerareturve, rationibus; sed tantummodo ubi loquendum esset de antiquo ære quo utebatur civitas ante imminutum assium pondus: atque ad hoc notandum discrimen æris antiqui a recenti, illam æris gravis appellationem primo invectam esse. Postea quum assibus uncialibus factis mutata esset assium ad denarium ratio, tum demum dicemus advocatum esse æs grave ad exprimendas præsentis pecuniæ summas, ut mos priscus æstimandarum pecuniarum publice retineretur.

Quod hoc loco ponimus, quemadmodum fatemur nullis adstrui disertis veterum testimoniis, ita nullis quoque everti posse existimamus. Imo nonnihil favet nobis temporum ratio. Ex quo enim tempore constat asses sextantarios factos esse, id est, a primi Punici belli fine, prima mentio æris gravis occurrit apud Livium, l. XXII. c. 33. post depositam a Q. Fabio Maximo dictaturam, quo dictatore Plinius auctor est rursus imminutum esse assium pondus, et ad unciam redactum, simulque mutatam esse assium ad denarium rationem, ut sexdecim asses in denarium contribuerentur. Itaque prima mentio æris gravis in præsentis pecuniæ rationibus in unum idemque tempus congruit cum mutata assium ad denarium ratione.

Ut igitur paucis contrahamus ea quæ tota hac disputatione complexi sumus, tria haud improbabiler definiri posse credimus de ære gravi.

1°. Æs grave nullum dictum fuit, donec levatum est assium pondus.

2°. Assibus sextantariis factis, æris gravis appellatio invecta fuit ad designandos asses librales, qui antea in usu fuerant. Verum nullus tum ejus appellationis usus fuit in summis pecuniarum quæ tum conficerentur, sed tantum ubi sermo esset de ære vetere olim usitato.

3°. Assibus uncialibus factis, et mutata assium ad denarium ratione, cœperunt Romani uti appellatione gravis æris in præsentibus etiam pecuniarum rationibus, ut retinerent priscam æstimandarum pecuniarum consuetudinem; ejusque pretium idem, quod semper, esse voluerunt, ut decem æris gravis pro

uno denario ambulant. Tuncque æs grave, non fuit nummus, non pondus quoddam verum æris, sed meram nomē, mera appellatio, quemadmodum apud nos *denier, pistole, écu, livre Tournois*, quibus nominibus utimur in concipiendis pecuniarum rationibus, licet nullus eis examussim æreus, argenteus, aureusve nummus respondeat.

JOANNIS FREDERICI GRONOVII

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

SI opus esset, amice lector, non graverer tibi longam de T. Livio fabulam serere: suppetit enim materia. sed tantum dictum est, ut quædam non esse dicta præstaret, et illorum aliunde gnarus in hoc certe schedio alia lectione mavis avocari. Hoc igitur exspectas potius, ut, qua fiducia sim aggressus rem minime vulgaris animi, quam me ausurum, ut sic dicam, ante tubas, et priusquam poscerer, ne ipse quidem credidi, ut perpetuis notis historiæ Romanæ principem emendatiorem reddere conarer, hic in limine edisseram. Ubi primum illud relictum a prioribus occupabo, ut grata commemoratione doctorum hominum, quos curæ aliquid huic scriptori vitæ restituendo post litteras renatas impertisse accepi, præsertim antiquiorum, et ipsorum pariter Manes et futurorum studia demerear. Illorum enim plerorumque intermortuam laudem renovavero: ex his, qui post nos eandem provinciam subituri sunt, adminiculum habebunt, quod mihi si fuisset a principio, et sollicitudine diu me vexante liber fuisset, et multis partibus meliorem tibi statim auctorem dedissem. Neque enim tantum mihi tribuo, eaque malignitate et in majores et in minores feror, fortuitis subjectus, et an audeam insonare illud, *δόςτι πρότον* ambiguus, ut vel istorum Hieronicarum palmas et coronas olim certas abolere aut conterere desiderem, vel neminem posthac in eodem stadio exerceri velim: qui mos est quorundam, ut velut desponsos sibi, usu, coëmptione, farre, in manum convenisse veteres, quos recensendos susceperunt, haberi postulent; aut quasi ab censoribus ea lege publicum conduxissent, ne id præterea cuiquam agitare fas sit, alios ut inde omnes arceant, tentantibus opus novum nuntient, æmulamque industriam contumeliam suam interpretentur. Prima igitur, uti debebat, præconem suum in lucem reduxit urbs domina, adspirantibus, ut ornatorem reduceret, disertis quibus et gravibus viris, Johanne Andrea Alerienti, et Johanne

Antonio Campano Interamniensi, Episcopis. Quos bene gnaros, quantum interesset ad historiæ fidem et apparatus, ad temporum notitiam, ad linguæ Latinæ omnisque eloquentiæ nitorem et copiam, ad prudentiam ac civilia et mores, hoc opus, sed quam purgatissimum, in manibus haberi, ambos eodem tempore quidam movit sacer instinctus, et incessit cupido tam utilem operam simul studiis præstandi, et personis ac dignitatibus suis ad posteros commendandi. Occupavit tamen, ni fallor, Andreas sub Paulo Secundo Pontifice Maximo, manibus, ex annotatione, quæ librorum typis et prælis describendorum nobilem et saluberrimam invenit artem, Conradi Sweinheimi et Arnoldi Panartii. Duo ejus editionis penes me sunt exempla, alterum dono Casp. Gevartii, cui deest frons et bellum Punicum secundum; alterum Bern. Rottendorffii, quod titulo pariter et Epitomis usque ad xxvii. caret. Annus appositus non est: sed mccccclxxi. eam antevertisse argumento est, quod hoc anno Paulus, cui dicatur, mortalitatem explevit. A Vendelino (hic est, puto, qui se Sweinheimum in calce voluminis appellat: ut solent Itali Germanica vocabula invertere) ex Victorini Feltrensis exemplari redditam fuisse anno mccccclxx. testatur Franciscus Robortellus in Convenientia Livianæ supputationis cum marmoribus Capitolinis, et in Emendationibus. Hunc enim Victorinum Feltrensem præfatur Aleriensis, principem omnium Patavii, et mox Venetiis privatim, inde Mantuam Jo. Francisci Marchionis, ut liberorum ejus disciplinam susceperet, liberalitate traductum, T. Livii annales publico auditorio, cum ingenti hominum admiratione ac fama, commisisset. Quin etiam post multa de illo honorifica, quicquid auctore in tanto profecerit, præceptor, altori, parenti Victorino, magnanima et grata pietate acceptum refert. Hunc brevi intervallo secutus est Interamniensis Præsul: cujus curam adhuc videre non potui: sed in Regiæ, quæ Parisiis est, bibliothecæ indice scriptum legi: *Titi Livii Historiarum decas ex emendatione Antonii Campani: adjecta sunt omnium librorum epitomata* (ut tum loquebatur) *fol. Romæ mccccclxxi: et Tertia et Quarta decas. ibidem mccccclxxii.* Exstant Opera ejus a Mich. Ferno collecta et Venetiis in vulgus data: in his nuncupatio hujus lucubrationis ad Jacobum Amanatum Lucensem Cardinalem Papiensem: unde digna visa sunt hæc, quæ exsignarem: *Genus est in eo scribendi proprium et suum, et idipsum splendidum atque magnificum, et tanquam ad spectaculum quoddam magnitudinis sublime et elevatum, ac per omnes circumductum amplitudinis gyros: ita ut eruditorum oculos late extendere atque extollere in altum possit, imperitis caliginem afferat. Inde librariorum coorti errores, dum, quod ipsi non capiunt, nimium esse, aut, quod non cernunt, obscurum, aut, quod est inversum studio auctoris, depravatum putant; et de librariis emendatores facti, ubi plus adhi-*

*bent iudicii, ibi minus intelligunt. Horum igitur depravationes, quas tanta diuturnitate temporis tantaque barbarie necesse fuit esse quamplurimas, multis fretus exemplaribus corrigere aggressus, feci, quod tu jussisti; etiam feci, quam potui, diligenter, ut huic novæ miræque industriæ impressorum ipse quoque pro virili auxiliarer. Deinde: Quod ad me attinuit, nusquam curiosus interpres aut divinator, nihil præter meum laborem et diligentiam attuli: quæ utinam tanta fuerit, ut librariorum tollendis erroribus satisfecerit! Certe in hoc fuit maxima, ut Livii majestatem affectatione ingenii nusquam minuerem. Andræ velut præscriptum una cum præfatione expresserunt (ita tamen, ut identidem ab eo recesserint) Mediolanensis, artem et impensas laudans Philippi Lavagniæ MCCCCLXXVIII: Tarvisina utraque, referens has decades a Luca Porro diligentissime recensitas, prælo suppositas fuisse a Jo. Vercellensi MCCCCLXXXII; et iterum quinto; quæ duæ sunt editiones diversæ per omnia, non, ut nunc interdum illudunt, primum modo folium cum anno habent mutatum: duæque Venetæ, quæ per Bartholomæum de Zanis a Portesio summa industria se conditam cantat MCCCXCVIII, et quæ per Georgium de Rusconibus Mediolanensem MDCI. Non multo serior, si non antiquior quibusdam, est Bechariana, charta *δραστηρία*, (et primam ea forma contractam hanc censeo, nec vidi, nisi quod habeo ejus specimen a Tobia Andræ donatum) dissimulato loco et tempore, unam præferens utriusque notam, Augustini Becharii sacerdotis ad studiosos alloquium, quod testimonio Quintiliani, Hieronymique ac Plinii narratiuncula de Gaditano Patavinum visente constat. Ab eodem Bechario Justinum M. Antonio Coccio Sabellico recognitum prodiisse testatur Matt. Berneggerus. Proxima mihi oblata est, quam Lutetiæ MDCXIII. emisit Jodocus Badius Ascensius. is lectorem monet superiore conatu ante biennium operas suas deceptas codice, qui M. Sabellicum exactorem prædicaret, plusculas mendas non exemisse: quo serius comperto se curasse reliquias Livianas cum decem diversæ monetæ aut scripturæ exemplaribus conferri a Gerhardo Vercellensi Burgundo. Atque hæ omnes libro tertio et trigesimo magnaue parte quadragesimi, finitæ scilicet in his verbis cap. 37. *per omnia fora conciliabulaque edixerunt*, destituuntur. ego autem cunctis, præter Campanicam et priorem Tarvisinam, ut inciderat, quod, quemadmodum aliquando lectum esset, noscere animus ferret, usus sum. Præter has video laudari a Robortello Melchiori Suessæ elaboratam, et ab aliis, Antonio Zarotho ex recensione Petri Justini Philelphi impensis Jo. Legnani Mediolani MCCCCLXXX. confectam. sed hæ, et complures, opinor, aliæ oculos meos fugerunt. Anno proximi seculi octavo decimo provenit Magontiacensis apud Jo. Schefferum Jo. Fausti nepotem. hæc addidit ex membranæ bibliothecæ in æde ibidem*

maxima et metropolitana, D. Martini appellata, partem libri tertii et trigesimi a capitis 17. his verbis: *Arctis faucibus Acarnania cohaerens*, (etsi legatur illic: *iis partibus cohaerens*) et quod deerat libro quadragesimo usque ad finem. Ulrichus Huttenus ad Albertum Brandenburgensem Cardinalem et Episcopum Moguntinum, Erasmus Roterodamus ad Misobarbaros atque eosdem Philomusos praefixis epistolis eam honestarunt. Nicol. Carbachius et Wolfg. Augustus (quos imprimendis illic loci libris eandem operam praestare, quam post Aldum Venetiis Egnatium, Romae doctos quosdam, Basileae Beatum et Amorbachios, Argentinae Gerbellium ait Huttenus) corrigendo praefuerunt: et quia in eodem volumine Langobardicis litteris scripto ultimi quoque septem libri de bello Macedonico reperiuntur, hoc negotio ipsis a Scheffero dato, eos cum vulgatis contulerunt. Eae lectiones variae, paucis in contextum admixtis, postremas operis paginas faciunt. Circa idem tempus Aldina minoris formae incudi coepta est tradi: curam ejus habuit Franciscus Asulanus, et quamplurima optima et antiqua et manuscripta exemplaria e bibliothecarum latebris collegisse, atque ex omnibus hoc tandem lucidum atque ab omni parte integrum conflavisse sese in praefatione tertii tomi ad Jo. Baptistam Turrianum proficitur. Primus est absolutus mense Decembri MDXVIII. alter mense Febuario MDXIX. tertius cum augmento Magontiacensi mense Novembri MDXX: et in septem, quos dixi, libris Asulanus ubique fere istius codicis (utique aliis praefereudi, etsi nonnulla illi melius, et delectu opus fuerit) lectiones recepit. Hujus auctoritatem secutae vulgares, quae nunc habentur, tantopere in ea parte ab superioribus dissentiunt: in quo, priusquam ipsum Schefferi experimentum casus in auctione quadam ad me detulit, diu anxius et sollicitus pependi. Florentiae haeredes Philippi Juntæ MDXXII. per Aldina vestigia incesseant, praeposito etiam carmine in laudem Asulani. Successit anno MDXXVIII. Eucharii Cervicorni Coloniae, ut puto, instituta. Multa ille ad lectorem gloriatur et imputat fiduciae plena, quae tamen in contrarium vertisse valde suspiceris, si verba consideres. Ait enim *integrum sanumque hic haberi, qui multis verborum sententiarumque vulneribus discerptus olim elanguerit; lenem et nitidum, qui nuper fædis emplastris olidisque malagmatis margini impactis horridus, deformis, et obvolutus visus sit. Nam ubi lectio forte variaverit, et inter exemplaria non convenerit, ea delegisse se, idque judicio doctorum hominum, quae auctoris genuinae phrasi viciniora fuerint visa, et sententiarum verborumque commissurae magis adfinia: ne scilicet imbecilliora ingenia et varia lectioni non adsueta inter tot ambages hallucinarentur, fraudarenturque dulci intelligentiae fructu, et ne quis lectionem Livianam aggressus, et mox inter tot opinionum scopulos et diversae lectionis syrtes adhaerens, velut angue*

conspecto, καλίνωστος ἀφισῶ. Hæc tam magnifica dicta utrum factis æquaverit, necne, ignoro: nam ipsius examinandæ nobis otium non fuit, et tantum quod his inde descriptis, oculis ablata est. Badianam, opinor, criminatur scædis emplastris olidisque malagmatis oblitam: cujus in ora video asteriscis signata dubiæ scripturæ loca, et nonnunquam eorum emendationem tentatam; sed hæc potius laudanda et industria, et modestia erat. Itaque nihil hac insultatione deterritus, anno sequenti Lutetiæ ex officina Nicol. Saveterii Livium emisit Andreas Levescatus, sane cum eo quod Magontiaci accesserat, nec usquequaque adhærens per Badium in ipsum corpus receptis: de marginibus tamen easdem notas, tanquam haud inutiles, repetivit. Annus delapsi seculi primus et trigesimus novo rursus nos proventu beavit. tum enim in Helvetiis Simon Grynæus ultimos quinque libros, repertos in membranarum apud Monasterium Laurissenum, vulgo Lorssense, e regione Borbetomagi trans Rhenum, per Jo. Frobenium, publice exhibuit. Dignatus est hanc quoque prologo Desiderius ad Car. Montjoium: et scribit archetypum fuisse admirandæ vetustatis, prisco more litterarum perpetua serie ita depictum, ut difficillimum foret verbum a verbo dirimere, nisi docto, et attento, et in hoc ipsum exercitato: unde non parum negotiū fuisse in parando exemplari, quod operis utendum traderetur: nec minore cura quam fide advigilatum esse, ne usquam in describendo ab archetypo recederetur. adjecta est Henrici Glareani Chronologia. Hæredes Aldi Manutii et Andræ Asulani biennio post ex hac tribus prioribus quartum tomum addiderunt. Beati Rhenani et Sigismundi Gelenii quando apparuisset sociatus labor, quum dubitarem, Conr. Gesneri Bibliothecam consului: etsi citra illos, quos recensui, tanquam remotiores, aciem intentionis abruptam habuisset, hos tamen obvios, tum utique, ac propinquiores subtilius persecutam ratus. At illa me a primo magis implicuit, nam sub Beati nomine, annotationes utriusque in exstantes Livii libros Lugduni seorsum narrat exiisse anno MDXLII; sub Sigismundi, Basileæ cum ipso Livio, et seorsum Lugduni MDXLI: quum interim Glareanus suas Carolo V. Imperatori inscriberet MDXL, et ibidem laudaret Frobenianam editionem opera et diligentia Rhenani et Gelenii fultam. Recurro ad ea, quæ sub Titi Livii nomine prius lecta parum satisfecerant: et ibi invenio Decades tres cum dimidiata una, cum emendationibus et annotationibus doctorum quorundam virorum prolatis a Frobenio MDXXXV. Hanc igitur esse decrevi, quam quærebam: et nunc ipsum, dum hæc scribo, in auctione volumen nactus, præter expectationem video. Erasmus hic quoque in limine alloquitur Montjoium, et Gelenius Franciscum Delphum, ab Rhenano in consortium hujus provinciæ se ultro adscitum testatus. Decimo libro subjectum quod in scriptis nonnullis habetur: Ni-

comachus Dexter V. C. emendavi ad exemplum parentis mei Clementiani. Victorianus V. C. emendabam Domnis Symmachis. Hos excepit Glareanus, quo dixi, primum anno. Quid autem de his senserit P. Victorius, prodit ad quartum Rhetoricorum ad Herennium, scribens: *Germani autem nuper eum locum restituerunt, qui T. Livii libros, quos temporis vetustas et hominum incuria non absumpsit, summa cura et diligentia emendatos ediderunt.* Anno MDLIV. Sebastianus Gryphius charta *ἰδακρυχῶς* et minuto caractere primus arctavit Livium, præposita Erasmi tantum ad Montjoium epistola, nihil ipse pollicitus: deprehendimus tamen quædam novasse. Insequente MDLV. Cælius Secundus Curio Hervagianæ auxilium præstitit, et super istorum, Vallæque Laurentii, et Sabellici Coccii mixtas animadversiones, sese ad ducentos emendasse locos et pristino nitore restituisse testatur. Eodemque ipso Paulus Manutius auctorem nostrum ab Car. Sigonio omnem serio castigatum, cum ejusdem locupletibus scholiis, etiam in Epitomas amissorum librorum, quas priores neglexerant, et nova Chronologia, publicavit. Quo plausu exceptum, dicat Adr. Turnebus XI. *Adversariorum: Erroribus Livii exhaustiendis bonam fidelemque navavit operam vir eruditissimus Carolus Sigonius: quem ego et antiquitatis peritissimum, et bonorum scriptorum intelligentissimum, et eruditissimum nominare meritissimo possum: ut, si quid reliquum sit in Livio, perexiguum videri debeat, in quo levi parvæque opera alii defungantur.* Scholia sequenti anno et Chronologiam octuplicata charta, tomo singulari dedit habenda Basilæ Nic. Episcopus. Paulus repetivit suam anno MDLXVI: in qua plus detraxit scholiis quam addidit Sigonius: eaque sic retractata, interpositis, quæ aut objectaverat Robortellus, aut suorum excusaverat Glareanus, in Francofurtensem MDLXXXVIII. transtulit Fr. Modius. Tertiam cum solis Sigonianis suppeditavit Aldus nepos MDXCII: cui accessere Car. Sigonii Livianorum scholiorum aliquot defensiones adversus Glareanum et Robortellum. Jani Grueteri tribus nomen est editionibus volentis præpositum Francofurti, bis octuplici, dein duplici charta; indignissime postremæ, quæ per absentiam auctoris et excessum, (cui primis præfationis verbis mirificum omen dederat) per operarum incuriam et correctoris impudentiam mendis scatet. Anno MDCXV. Bambergæ Hectore Cotzavio Imperialis Ecclesiæ Decano bibliothecam publicam recognoscente ac transferente, Jo. Horrion societatis Jesu sacerdos, dum singulos codices excutit, in membranas incidit, quæ complures T. Livii libros, in his partem priorem xxxiiii. adhuc desideratam servabant. Unde exemplum factum Fran. Bartolino Urbinati non invidit: atque is id Venetiis cum Ant. Quærengi notulis, multo correctus ipse inventor Paderbornæ MDCXVII. protulit; tacito ille quidem per modestiam nomine; sed illud me docuit, qui etiam ra-

rissimi et ad eum diem incogniti mihi libelli copiam fecit, Bern. Rottendorfius. Scio fuisse viros doctissimos, qui de hujus fragmenti veritate dubitaverint: sed hi passi sunt aliquid humanum, et quale modo ridebam in Fr. Asulano, qui in limine primi tomi Aldinæ, accusatis typographis Florentinis, queritur aliud genus sceleris commisisse Basileenses: historiam enim quamdam rerum Romanarum sub nomine Patreculi edidisse, in quo nihil fere Latinum legatur, quod Augusti tempora redeat, quibus eum floruisse velint. Nimirum in similibus deprehensa fraus efficit, ut nondum bene perpensis etiam veris boni diffidant. Hæ maxime inspectæ editiones, hæc incrementa, hi vindices sunt partis T. Livii, quæ Libitinam vitavit: quorum in honorata turba, si vel imo loco me adhæsisse feret posteritas, est cur me laboris exhausti, de quo ne summis quidem facile concesserim, minime pœniteat. Quod autem persæpe opinionibus illorum non subscribo, cave obtrectationis id factum invidia suspiceris. Ego vero et præclaros fuisse viros omnes, et egregie animatos optimeque de Livio meritos lubens confiteor. Scio etiam nemini hæc studia curiosius tractanti tam præsentem semper animum fuisse, ut nusquam impingeret: mihi que nihilo majorem felicitatem spondeo: nec, si quid in quemquam acrius dixisse videbor non tam in illos dictum dolentibus, quam ne in se idem majori jure dicatur verentibus, id quominus ipse similiter deprehensus patiar, intercedo. Nam qui levia nonnunquam consecratum judicabunt, illud cogitent, non omnibus idem, quod ipsis, leve censi: neque ullum tam leve erratum hominibus tantæ existimationis excidere, ut non trahat imprudentes multos, nisi commonefiant: tum non se plus sapere Patriarcha Aquileiensi Hermolao Barbaro, qui negat *in Plinio damnandos esse* (sic loquitur modeste: vult autem dicere, eos demum justa industria perfungi) *qui ne syllabam quidem pati possint male collocatam*. Ceterum ut, quæ meis orsis præterea fuerint auctoritates, ne ignores, fidemque meam explorare, si libeat, possis, primos decem libros de meo oleo et sedulo contendam cum scriptis Isaaci Vossii duobus, B. Rottendorffii, Gudiano, Thuaneo singulis, quorum Gudianus ab initio tres fere libros et particulam quarti, Thuaneus cum sexto reliquos integros continebant. Obiter et vellicatim consului de quibusdam locis Oxoniensem Collegii novi, regium Lutetiæ, aliquot Florentinos. Excerptas varietates optimi omnium partis hujus Florentini, partim Lucas Langermannus, consobrinus meus, (qui et Helmæstadiensis) partim Marquardus Gudius subministrarunt: Buslidiani et Chifletiani Albertus Rubenius: trium quondam Palatinorum codicum fide Jani Gebhardi Suffridus Sixtinus. Puteani quoque fratres schedas parentis sui Claudii, in quibus ex Ful. Ursini et Jac. Cujatii membranarum paucula quedam properata erant, ultro ingesserunt. Ab iisdem in bello

Punico secundo Cynosura nobis fuit liber, quo de Tito Livio nihil nec antiquius nec sanctius Europa custodit, majusculis litteris, et plane qualibus clarus ille Florentinus ex Pisano Pandectes, exaratus. Hic solus largiorem bonarum rerum, quam quicquid est reliquorum, sese nobis præstitit: et inde judicium faciendum, quantum non in Livio tantum, sed in aliis quoque priscis auctoribus restituendum restet, si ad illud ævum pretiumque codices nanciscamur. Etsi autem sollicita cura nullum apicem tam fidæ manus non persecutum esse me credebam, tamen, quia tantum in uno ad omnia momenti erat, diffusus oculis meis, a Cl. Salmasio, ut libri, in cujus marginem plerasque minoris ponderis varias, cum chartis, in quas insigniores emendationes retulerat, quum forte in colloquio ostendisset, copiam mihi faceret, haud gravatim impetravi. Alexander Petavius Pauli F. Claudio Sarraio parario duos, unum pervetustum et isti primigenio fideliter, ut plurimum, adhærentem, aut sic ab eo deflectentem, ut causa appareat, alterum etiam non malæ notæ; Ismael Bullialdus ex bibliotheca regia, Claudius Menardus Andibus suum singulos, non nimis quidem antiquos, sed tamen non spernendos, quia ex probatis translatos, præbuerunt: ex quibus tres solidos, meliorem Petavianum, quia serius nosse cœperam, aliquamdiu perpetuum, deinde illustrioribus locis, adhibui. Idem in compluribus Florentinis et Barberino, L. Holstenii apud Cardinalem Franciscum gratia, per temporis angustias mihi Romæ licuit. Accesserunt inter ipsum opus Vossianus et Gudii unus integer, alterius paucæ schedæ opifici, qui sorores earum jam corruperat, vix pretio subductæ. Per eundem nonnullis e Florentinorum præcipuo in Addendis * hujus tomi frueris. Belli Macedonici primi et Asiatici cum Antiocho exemplaria scripta ex Barberina, Gabrielis Naudæi, Petaviana, Vossiana, (hoc chartaceum, cetera omnia quorum memini, in membranis erant) singula accepi, et integræ cum vulgaris relegi: Oxoniensis, Florentini, et Venetus cœnobii D. Antonii (cujus aditum Jac. Philippus Thomasinus mihi fecerat) aliquibus locis consulti servierunt: sed in nullo plus habebatur, quam in editis ante Magontiacensem fuisse diximus. Ex Buslidiano quoque ad utrumque posteriorem tomum communicavit quædam Rubenius. Quæ Muretus alia e veteribus libris notata, alia divinatione colligens, signis apposis, unde dignosci possent, ad Sigonianam primam conjecerat, ea Patrum societatis Jesu quæ Romæ est, voluminis dominorum, humanitati, et singulari officio Gudii debeo. Sed et Tanaquillus Faber Salmurio miniaturis suis missis munus nostrum insigniter ornavit.

* Quæ in prima editione ad calcem ejus curata in ipsum commentarii corpus voluminis dederat Addenda J. Frid. Gronovius, ea in editione anni 1679. a filio revocata, et suo quæque ordine collocata sunt.

Epitomas Barberinæ, Vossianæ, et binæ Gudii membranæ juverunt. Hæc fuere cœptis meis præsidia : quæ dum conquiro, vides, amice lector, quæ vincula subire, quantum æris alieni, quam difficulter atque ægre expungendi, contrahere me oportuerit. Sed adeo me stimulat, fodicat, vellicat infinita quædam cupiditas litterarum excolendarum, ut, unde T. Livii sinceritatem et dignitatem augeri, unde periculum hoc apparatius effici, et tuis studiis aliquid utilitatum afferri posse opinabar, nihil recusarim. Quare etiam libens ac prolixo animo, quotquot hoc beneficio me obnoxium tenere viros honoribus, virtutibus, eruditione ac scriptis eminentissimis merito prædicavi, iis hic publice eo nomine laudes gratesque ago : et, si quid ex sententia cessit, non tam labori meo, qui utcunque gnavus, non tamen pari ingenio doctrinaque sustentatus fuit, quam illorum copiis et benignitati adscribendum profiteor.

Vale, et nostris Musis, dum frueris, fave.

ELOGIA AUCTORUM
AC JUDICIA
DE TITO LIVIO,
CUM FRAGMENTIS ALIQUOT.

Seneca pater Suasoria 6.

QUOTIES magni alicujus mors ab historicis narrata est, toties fere totius consummatio vitæ, et quasi funebris laudatio redditur. Hoc semel atque iterum a Thucydide factum: idem in paucissimis personis usurpatum a Sallustio. Livius benignius, omnibus magnis viris præstitit. Sequentes historici multo id effusius fecerunt.

Mox eadem.

Ut est natura candidissimus omnium magnorum ingeniorum æstimator T. Livius, plenissimum testimonium Ciceroni reddidit.

Proœmio lib. V. Controvers.

Pertinere ad rem non puto, quomodo Lucius Magius gener Titi Livii declamaverit, quamvis aliquo tempore suum populum habuit: quum illum homines non in ipsius honorem laudarent, sed in soceri ferrent.

Controvers. 24.

Titus Livius tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam (*Res secundæ mire sunt vitiiis obtentui*) et tanquam translatam, et tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Sallustio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat. Laudat quem non timet: et facilius putat posse a se Sallustium vinci, si ante a Thucydide vincatur.

Controvers. 25.

Titus Livius, de oratoribus, qui verba antiqua et sordida consectantur, et orationis obscuritatem, severitatem putant, aiebat Miltiadem rhetorem eleganter dixisse, Ἐπὶ τῷ πλεσίῳ μαίονται.

Velleius Paterculus lib. I. c. 17.

Historicos, (ut et Livium quoque priorum ætati adstruas) præter Catonem, et quosdam veteres et obscuros, minus octoginta annis circumdatum ævum tulit.

Idem lib. II. c. 36.

Pene stulta est inhærentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quæ maxime nostri ævi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, Tibullusque, et Naso.

Valerius Maximus lib. I. cap. ult.

Quia supra usitatam rationem excedentia attigimus, serpentis quoque a T. Livio curiose pariter ac facunde relatæ fiat mentio. Is enim ait in Africa apud Bagradam flumen, tantæ magnitudinis anguem fuisse, ut Atilii Reguli exercitum usu amnis prohiberet: multisque militibus ingenti ore correptis, compluribus caudæ voluminibus elisis, quum telorum jactu perforari nequireret, ad ultimum ballistarum tormentis undique petitam, silicem crebris et ponderosis verberibus procubuisse: omnibusque et cohortibus et legionibus ipsa Carthagine visam terribiliorem: atque etiam cruore suo gurgitibus imbutis, corporisque jacentis pestifero afflatu vicina regione polluta, Romana inde submovisse castra. Dicit bellus etiam corium centum viginti pedes longum, in urbem missum.

Seneca filius lib. I. de Ira, cap. 16.

Non est quod existimes verum esse, quod apud disertissimum virum Livium dicitur, *Vir ingenii magni magis quam boni*. Non potest illud separari: aut et bonum erit, aut nec magnum.

Idem lib. de Tranquillitate, cap. 9.

Quadringenta millia librorum Alexandriæ arserunt, pulcherrimum regiæ opulentiae monumentum. Alius laudaverit, sicut Livius, qui elegantiae regum curæque egregium id opus ait fuisse. Non fuit elegantia illud aut cura, sed studiosa luxuria.

Idem epistola 100.

Affer quem Fabiano possis præponere. Dic Ciceronem, cujus libri ad philosophiam pertinentes, pene totidem sunt, quot Fabiani. Cedam: sed non statim pusillum est, si quid maximo minus est. Dic Asinium Pollionem. Cedam, sed ut respondeam, In re tanta eminere est, et post duos esse. Nomina adhuc Livium. scripsit enim et dialogos, quos non magis philosophiæ annumerare possis, quam historiæ; et ex professo philosophiam continentes libros. huic quoque dabo locum. Vide tamen quam multos antecedit, qui a tribus vincitur, et tribus eloquentissimis.

Idem lib. V. Natur. quæst. cap. 18.

Nunc quod de Cæsare olim majore vulgo dictitatum est, et a Tito Livio positum, *In incerto esse, utrum illum magis nasci reipublicæ profuerit, an non nasci*, dici etiam de ventis potest.

Idem epistola 46.

Librum tuum, quem mihi promiseras, accepi, et tanquam lecturus ex commodo, adaperui, ac tantum degustare volui. Deinde blanditus est ipse, ut procederem longius. Qui quam disertus fuerit, ex hoc intelligas licet: brevis mihi visus est, quum esset nec mei nec tui corporis, sed qui primo aspectu aut T. Livii, aut Epicuri posset videri.

Fabius Quintil. lib. I. Instit. Orat. c. 5.

Pollioprehendit in Livio Patavinitatem.

Idem lib. VIII. cap. 1.

Attica anus Theophrastum, hominem alioqui disertissimum, annotata unius affectatione verbi, hospitem dixit: nec alio se id deprehendisse interrogata respondit, quam quod nimium Attice loqueretur. Et in T. Livio, miræ facundiæ viro, putat inesse Pollio Asinius quamdam Patavinitatem.

Lib. IX. cap. 2.

Apud Historicos reperiuntur obliquæ allocutiones: ut in T. Livii primo statim libro, *Urbes quoque, ut cetera, ex infimo nasci.*

Lib. IX. cap. 4.

T. Livius hexametri exordio cœpit: *Facturusne operæ pretium sim.* Nam ita edidit: estque melius quam quomodo emendatur.

Lib. II. Instit. cap. 4.

Sæpe etiam quæri solet, de tempore, de loco, quo gesta res dicitur, nonnunquam de persona quoque: sicut Livius frequentissime dubitat, et alii ab aliis historici dissentiunt.

Lib. II. cap. 6.

Ego optimos quidem, et statim, et semper (legi scriptores,) sed tamen eorum candidissimum quemque, et maxime expositum, velim: ut Livium a pueris magis quam Sallustium: et hic historiæ majoris est auctor: ad quem tamen intelligendum jam profectu opus sit. Cicero, ut mihi quidem videtur, et jucundus incipientibus quoque, et apertus est satis: nec prodesse tantum, sed etiam amari potest: tum (quemadmodum Livius præcipit) *ut quisque erit Ciceroni similis.*

Lib. X. cap. 1.

Fuerit igitur brevitās illa tutissima, quæ est apud Livium, in epistola ad filium scripta; *Legendos Demosthenem atque Ciceronem; tum ita ut quisque esset Demostheni et Ciceroni similis.*

Eodem capite.

Neque illa Sallustiana brevitās, qua nihil apud aures vacuas atque eruditās potest esse perfectius, apud occupatum variis cogitationibus judicem, et sæpius ineruditum, captanda nobis est: neque illa Livii lactea ubertas satis docebit eum, qui non speciem expositionis, sed fidem quærit.

Post multa ibidem.

At non historia cesserit Græcis, nec opponere Thucydidi Sallustium verear: nec indignetur sibi Herodotus æquari T. Livium, quum in narrando miræ jucunditatis, clarissimique candoris, tum in concionibus supra quam enarrari potest, eloquentem: ita dicuntur omnia quum rebus, tum personis accommodata. Sed affectus quidem, præcipue eos qui sunt dulciores, ut parcissime dicam, nemo historicorum commendavit magis; ideoque immortalem illam Sallustii velocitatem diversis virtutibus consecutus est. Nam mihi egregie dixisse videtur Servilius Nonianus, pares eos magis quam similes.

Plinius Præfat. Hist. Natur. ad Vespas. Imp.

Equidem ita sentio, peculiarem in studiis causam eorum esse, qui difficultatibus victis, utilitatem juvandi prætulerunt gratiæ placendi. idque jam et in aliis operibus ipse feci, et profiteor mirari me T. Livium, auctorem celeberrimum, in historiarum suarum, quas repetit ab origine urbis, quodam volumine sic orsum: *Satis jam sibi gloriæ quæsitum, et potuisse se desinere, ni animus inquires pasceretur opere.* Profecto enim populi gentium victoris, et Romani nominis gloriæ, non suæ, composuisse illa decuit. Majus meritum esset, operis amore, non animi causa perseverasse; et hoc populo Romano præstitisse, non sibi.

Cornelius Tacitus, oratione Cremutii Cordi, lib. IV.

Annal. c. 34.

Brutum et Cassium laudavisse dicor: quorum res gestas quum plurimi composuerint, nemo sine honore memoravit. T. Livius, eloquentiæ ac fidei præclarus inprimis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, ut Pompeianum eum Augustus appellaret: neque id amicitiae eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones et parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpe ut insignes viros nominat.

Suetonius Tranquillus, Caligula c. 34.

Sed et Virgilius et T. Livii scripta et imagines, paulum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoverit: quorum alterum, ut pullius ingenii minimæque doctrinæ; alterum, ut verbosum in historia negligentemque, carpebat.

Idem Claudii cap. 41.

Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpicio vero Flavio etiam adjuvante, scribere aggressus est.

Idem Domitiani cap. 10.

Metium Pomposianum, quod habere Imperatoriam genesin vulgo ferebatur, et quod depictum orbem terræ in membranis, concionesque regum ac ducum ex T. Livio circumferret, (interemit.)

Plutarchus.

Auctoritatem Livii adducit in vitis Camilli, Marcelli, Catonis

Majoris, Flaminini, Sullæ, Luculli, Cæsaris, item quæstione Romana 25. sed sine elogio.

Martialis lib. XIV. Epigr. 190. de Livio in membranis.

Pellibus exquis arctatur Livius ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

Plinius Junior, lib. II. epist. 3.

Nunquamne legisti, Gaditanum quemdam, T. Livii nomine gloriaque commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse, statimque, ut viderat, abiisse?

Statius Papinius, lib. IV. Sylv. 7. ad Maximum Junium.

Sed tuas artes puer ante discat,
Omne quis mundi senium remensus,
Orsa Sallustii brevis, et Timavi
Reddis alumnum.

Justinus, qui Trogum contraxit, lib. XXXVIII. Histor. cap. 3.

Pompeius Trogus in Livio et in Sallustio reprehendit, quod conciones directas pro sua oratione operi suo inserendo, historiæ modum excesserint.

Ausonius de Staphylis rhetore.

Grammaticæ ad Scaurum atque Probum, promptissime rhetor.
Historiam callens Livii et Herodoti.

Flavius Vopiscus in Aureliano.

Asserente Tiberiano, quod Pollio multa incuriose, multa breviter prodidisset; me contra dicente, neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum; prodente quin etiam, in quo Livius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus, manifestis testibus convincerentur, pedibus in sententiam transitum faciens, ac manum porrigens *jucundam præterea, *Scribe, inquit, ut libet: securus quod velis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos historica eloquentiæ miramur auctores.*

* Salmasius
legit joco-
do.

Idem in Probo.

Cn. Pompeium tribus fulgentem triumphis, belli Piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarumque rerum gestarum majestate sublimem, quis tandem nosset, nisi eum M. Tullius, et T. Livius in litteras retulissent?

Idem ibid.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros, in vita Principum et temporibus dirigendis, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargilium Martialem, Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, ceterosque, qui hæc et talia, non tam diserte quam vere, memoriæ prodiderunt.

Censorinus lib. de die Natali cap. 17.

Titus Livius libro cxxxvi. *Eodem anno ludos seculares*

Cæsar ingenti apparatu fecit, quos centesimo quoque anno (is enim terminus seculi) fieri mos.

Eusebius in Chronico.

Ea quæ de Catilina, Cethego, Lentulo, et consule Cicerone, Sallustius scribit et Livius, hoc gesta sunt tempore.

Idem.

Messala Corvinus orator nascitur, et T. Livius Patavinus scriptor historicus.

Idem.

Livius Historicus Patavii moritur.

D. Hieronymus in Proæmio in Daniele.

Ad intelligendas extremas partes Danielis, multiplex historia Græcorum necessaria est . . . præcipueque nostri Livii, et Pompeii Trogi, atque Justinii; qui omnem extremæ visionis narrant historiam, et post Alexandrum usque ad Cæsarem Augustum, Syriæ et Ægypti, id est, Seleuci, et Antiochi, et Ptolemæorum, bella describunt.

Idem Epistola ad Paullinum, tom. III.

Ad Titum Livium, lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: et quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus seculis celebrandumque miraculum, ut tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quærerent.

Sidonius Apollinaris Paneg. Anthemii.

—vel quidquid in ævum

Mittunt Euganeis Patavina volumina chartis.

Cassiodorus.

C. Cæsar VI. et M. Agrippa III.

His consulibus Cæsar leges protulit, iudices ordinavit, provincias disposuit, et ideo Augustus cognominatus est: cujus temporibus floruerunt Virgilius, Horatius, et Livius.

FRAGMENTA DUO LIVII

DE CICERONE.

Ex Seneca patre, Suasoria sexta.

M. CICERO, sub adventum Triumvirorum cesserat urbe, pro certo habens, id quod erat, non magis Antonio eripi se, quam Cæsari Cassium et Brutum, posse. Primo in Tusculanum fugit, inde transversis iūneribus in Formianum, ut ab Cajeta ~~navim~~ conscensurus, proficiscitur. Unde aliquoties in altum provectum, quum modo venti adversi retulissent, modo ipse jactationem navis, cæco volvente fluctu, pati non posset, tædium tandem eum et fugæ et vitæ cepit: regressusque ad superiorem villam, quæ paulo plus mille passibus a mari abest, *Moriar*, inquit, *in patria sæpe servata*. Satis constat servos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dimicandum: ipsum deponi lecticam, et quietos pati, quod sors iniqua cogeret, jussisse. Prominenti ex lectica, præbentique immotam cervicem, caput præcisum est. Nec satis stolidæ crudelitati militum fuit: manus quoque, scripsisse in Antonium aliquid exprobrantes, præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, jussuque ejus inter duas manus in Rostris positum, ubi ille consul, ubi sæpe consularis, ubi eo ipso anno adversus Antonium, quanta nulla unquam humana vox cum admiratione eloquentiæ, auditus fuerat. Vix attollentes *lacrymis oculos homines, intueri trucidata membra ejus poterant.

* Gronov.
legit *pro*
lacrymis.

IBIDEM.

VIXIT tres et sexaginta annos: ut, si vis abfuisset, ne immatura quidem mors videri possit. Ingenium et operibus, et præmiis operum felix. Ipse fortunæ diu prosperæ, et in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exsilio, ruina partium pro quibus steterat, filiæ morte, exitu tam tristi atque acerbo, omnium adversorum nihil, ut viro dignum erat, tulit, præter mortem: quæ, vere æstimanti, minus indigna videri potuit, quod a victore inimico nihil crudelius passurus erat, quam quod ejusdem fortunæ compos ipse fecisset. Si quis tamen virtutibus vitia pensarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, et in cujus laudes persequendas Cicerone laudatore opus fuerit.

FRAGMENTUM LIVII

DE CATONE.

Ex Hieronym. Prol. l. II. in Oseam.

Cujus (Catonis) gloriæ neque profuit quisquam laudando,
nec vituperando quisquam nocuit; quum utrumque summis
præditi fecerint ingenius.

FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

TITI LIVII PATAVINI.

VOL. IV.

*** I**

FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

TITI LIVII PATAVINI,

SUPPLEMENTO ET ADNOTATIONIBUS

ILLUSTRAVIT

GABRIEL BROTIER.

LIB. XCI.

TAMENINSEQUESTRI
IPSOPERVIGILANTEIN
EODEMLOCOALIAEXCI
TATATVRRISPRIMALV
CEMIRACVLOHOSTIB
FVITSIMVLETOPPIDI
TVRRISQVAEMAXIMV
PROPVGNACVLVMFVE
RATSVBRVTISFVND
MENTISDEHISCEREIN
GENTIBVSRIMISETTV
.....
IVS.....IGNICOE
PITINCENDIIQ. SIMV
ETRVINAEMETVTER
RITICONTREBIENSES
DEMVRATOREPIDIEFFV
GERVNTETVTLEGATIMIT
TERENTVRADDEDENDA
VRBEMABVNIVERSA
MVLITITVDINECONCLA
MATVMEST EADEMVIR
TVSQVAEINBITANTE

OPPVGNAVERATVICTO
REMPACABILIOREM
FECITOBSIDIBVSACCEP
TISPEOVNIAEMODICA
EXEGITSVMMAARMAM
QVEOMNIAADEMITTRAN
VGASLIBEROSVIVOS
ADSEADDVCHIVSSITETFVGI
TIVOSQVORVMMAIOR
MVLTITVDOERATIPSIS
IMPERAVITVTINTERFI
CERENTIVGVLATOSDB
MVRODEIECERVNT.CV
MAGNAIACTVRAMILI
TVMQVATTVORETQVA
DRAGINTADIEBVSCON
R
TEBRIAEXPVNATARE
LICTOQVEIBI.LINSTELO
.....
ADHIBERVMLVME
COPIASADDVXITIBIHIBER
NACVLISSECVNDVMOP
1 2

PIDVMQVODCASTRAAE
LIAVOCATVRAEDIFICA
TISIPSEINCASTRISMA
NEBATINTERDIVCON
VENTVMSOCIARVMCI
VITATIVMINOPPIDO

GEBATARMAVT FIERET
PROCOPISCVIVSQ. POPV
LIPERTOTAMPROVINCI
AMEDIXERATQVIBVSI
SPECTISREFERRECETERA
ARMAMILITESIVSSITQVAE
AVTITINERIBVSCREBRIS
AVTOPPV.

FACTAERANTNOVA
MANEPERCENTVRIO
NESDIVISIT. . . .
TVMQVOQ . . . SIN
STRVXITARMISVESTI
MENTAQV

DIUMDATVMFABROS
. IN
DEQEXCIVERATQVIBVS

OFFICINABV.BITVMEN
. RA
TIONEINITAQVIDINSIN
GVLOS DIESEFFICIPOSSET
ITAQOMNIASIMVLINSTRV
MENTABELLIPARABAN
TVRNEQVEMATERIAAR
TIFICI BVSPRAEPARATIS
ANTEOMNIBVSINIXO
GIVITVM.VBIONE
SVOQVISQOPERIARTI
FEXDEERATCONVO
CATISDEINDEOMNIVMPO
PVLORVMLEGATIONIB.

.
.
.
.

. QVAS IPSE RES
.
QVASQINOPFVGNAN
DISVRBIBVSHOSTIVM
GESSISSETEXPOSVITET
ADRELIQVABELLICOHOR
TATVSESTPAVCISEDOC
TOSQVA.TVMHISPANI
AEPROVINCIAEINTER
ESSETSVASPARTESSV
PERIORESSESSEDIMIS
SODEINDECONVENTV
IVSSISQVAEOMNIB.

.
IBI
RESVASPRINCIPIOVE
RIS.M'PERPERNAM
CVMVIGINTIMILIB.
PEDITVMEQVITIBVS
MILLEQVINGENTIS
INILVRCAONVMGEN
TEMMISITADTVENDA
REGIONISEIVSMARI
TIMAMORAMDATIS
PRAECEPTISQVIBVSITI
NERIBVSDVCERETAD
DEFENDENDASSOCIAS
VRBESQVASPONPEIVS
OPFVGNARETQVIB.
QVEIPSVMAGMEN
PONPEIEXINSIDIU.
ADGREDERETVR
EODEMTEMPOREET
ADHERENNVLEIVM
QVIINISDEMLOCISE
RATLITTERASMSIT
ETINALTERAMPROVIN
CIAMAD.L.HERTVLEIV.
PRAECIPIENSQVEMAD
MODVMBELLVMAD
MINISTRAREVELLETANTE
OMNIAVTITASOCIASCI
VITATESTVERETVRNEA
CIECVMMETELLLODIMI
CARETCVINEQVAVTORI
TATENEQVIRIBVSPARES

MISSISIIPSEPROFEC
TVSPERVUMCONVMA
GRVMDVCTOEXERCI
TVINCONFINIOVIRO
NVMPOSVITCASTRAPOS
TERODIECVMEQVITIB.
PRAEGRESSVSADITINE
RAEXPLORANDAIVSSO

PEDITEQVADRATOAGMI
NESEQVIADVAREIAM
VALIDISSIMAMREGIO
NISEIVSVRBEMVENIT
HAVDINOPINANTIB.
. . . ADVENERAT
VNDIQEQVITIEVSET
SVAEGENTISETAVTRIC

BREVIARIUM

FRAGMENTI LIBRI XCI.

TITI LIVII.

CONTREBIA a Sertorio expugnata. Is, in hiberna ducto exercitu, conventum sociarum civitatum agit, et ad reliqua belli cohortatur. Principio veris M. Perpernam in Ilurcaonum gentem mittit. Herennuleium et Hertuleium docet quemadmodum bellum sit administrandum. Ipse ad Calagurim Nasicam, sociorum urbem, venit: M. Masium mittit in Arvacos et Cerindones, C. Instekum Segoviam et in Vacreorum gentem: mox profectus per Umconum agrum, Vareiam validissimam urbem petit.

Hæc gesta

A. U. C.	A. C.	
DCLXXVIII.	76.	Coss. { CN. OCTAVIO, C. SCRIBONIO CURIONE.
DCLXXIX.	75.	Coss. { L. OCTAVIO, C. AURELIO COTTA.

¹ FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

² TITI LIVII PATAVINI.

¹ **NOCTE** tamen insequenti, ² ipso pervigilante, in eodem loco alia excitata turris prima luce miraculo hostibus fuit : simul et oppidi turris, quam maximum propugnaculum fuerat, sub-

1 Fragmentum. Egregius laboris etroci. viti. BENJAMINI KENNEDY in edendis RECHES Hebraicus laudaveram in priore Taciti editione Tom. III. pag. 56°. nec tam spes fuit eos in Romanæ historie et Historiam censuras. hē tamen felici decessum fute contigit, cum Cl. V. Ponsus Jacobus BRUNS Vaticanam Bibliothecam anno 1772. inveniret, antiquas qui de adveniente sacra Scriptura editione decesserunt, et studio C. Kennedii insequere. Nam etiam eos recensuerat, illi adhibere est adha. Latine, denique N. 24. et Bibliotheca Palatina-Vaticana, qui illius. Taciti. Adh. et Taciti completioribus. Unamqueque Cl. BRUNS editionem illam esse et etiam numerum, quod in statu. Ceterumque Taciti et Epistola in Similibus T. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

tem ejus adhuc accendebat, quod per illa Livii in his membranis variis, et loquentur. character, et proinde antiquissimis, finiet olim curata. Acia ergo oculorum intercipit, et extrahit illam Livii partem, quam per se perspicuitate et diligenter, legent ac describeret. Illam partem quae 1773 Hamburgi typis edita : capsum non defuit, quod praestantissimum Romanum et Hispanic antiquitatis monumentum pro rei gravitate illustrarent. Exemplar Hamburgense edicimus, Londino missum, notum. Illud statim et Supplemento explicat, et adnotatum, quibus opus erat augere ad veterem Geographiam explicandam. Notum. Nec tamen meum hoc modum tunc in hoc esse, quod satis curata illam cum aliam hac Taciti editionem insequere.

1 773. Livii. Tanta est apud literatos et doctos perinde T. Livii commendatio, et notum est omnium desiderium, quod scriptum scripturam ejus per se notum. Superius saeculo quamvis notum, sed in statu Johanne BURMAN. Secutus JESU, cum libro Taciti. T. Livii quoniam in Bibliotheca Kustiana Carissimi Brandeburgi reperitur. Tacitumque simul anno 1617. Pars Livii ad hoc exigit, quoniam Cl. BRUNS nunc utrumque in Bibliotheca Vaticana, notumque continere animosque ad hoc ad hoc in Bibliotheca sacra ipsoque notum notumque diligenter insequantur. et notum adhuc latent magis, non tunc et notum gratulationem insequantur. Ne utrumque quidem Modum Bibliotheca notumque vide-

rutis fundamentis dehiscere ingentibus rimis, et ³ *tum erumpente validius ardescere* igni cœpit: incendiique simul et ruinæ metu territi ⁴ *Contrebienses de muro trepidi effugerunt*; et, ut legati mitterentur ad dedendam urbem ab universa multitudine conclamatum est. Eadem virtus, quæ irritantes oppugnaverat, victorem placabiliorem fecit. Obsidibus acceptis, pecuniæ modicam exegit summam, armaque omnia ademitt. Transfugas liberos vivos ad se adduci jussit; et fugitivos, quorum major multitudo erat ipsis, imperavit ut interficerent. Jugulatos de muro dejecerunt. Cum magna jactura militum, quatuor et quadraginta diebus Contrebia expugnata; relictoque ibi ⁵ *L. (forte potius Caio) Instelo, præfecto equitum*, ad ⁶ *Hiberum*

tur, cum feratur priore sæculo fuisse manu scriptos T. Livii codices in Abbatia Fontis-Evraldi, *Fontevrault*, qui propolæ turpiter sunt venumdati. Is, quod turpius funestiusque fuit, eorum membranis usus est in ludicris palmulis, *des battoirs*, obtegendis; quibus passim dividendis, cum tum maxime lusoriarum pilarum exercitationes vigerent, compertum fuit in iis codicibus contentos fuisse T. Livii libros, qui decades octavam, decimam et undecimam conficiebant; ut videre est apud Colomiès, *Bibliothèque choisie*, pag. 38. Nondum forte tamen desperandum de integro Livio adinveniundo. Illum enim exstare in Bibliotheca Turcarum Imperatoris admonuit Petrus della Valle. Ut inde erueretur sæpe adlaboratum est sub regibus Ludovico XIII. Ludovico XIV. et Ludovico XV. munificis literarum patronis. At vanus casusque hactenus recidit labor; responsumque semper est a Turcis, quibus eum querendi cura imposita est, talem librum in Palatii, *le Serrail*, Bibliotheca non reperiri. Dolendum certe est quod illa inquisitio Turcis tantum fuerit commissa, Francis vero numquam permissa. Præterea audiivi T. Livium non in Palatina, sed in sanctæ Sophiæ Bibliotheca delitescere: dictum quoque mihi est eum non exstare Latine, sed Græce. Magna quidem erit Latinitatis jactura, si Græca tantum Livii interpretatio maneat, at ingens adhuc foret ipsius interpretationis utilitas, cum, quod potissimum est, historiæ materiam, gestorum seriem, Livianamque narrationem sit allatura. Quod monitum volui, ut Principes, quibus literarum honor ac dignitas cordi sunt, videant quid per suos legatos hac in re tentare valeant. Operæ quoque pretium simul foret, si per Turcicam diffidentiam licet, Imperatorem exorare,

ut titulos veterum suorum librorum Latinorum ac Græcorum, Arabicarum etiam interpretationum, communicatos vellet. Eoque magis instandum, quod ejus Bibliotheca, jam passa incendia, iis sit obnoxia. Hæc paulo fusius sum prosecutus, ob publicam utilitatem, et ut T. Livii fata spesque notescerent. Nunc ad Fragmentum libri xci. illustrandum propero.

1 *Nocte insequenti*. Supplevi nocte; idque postulabat, quod mox sequitur *prima luce miraculo hostibus fuit*. Nocte erat sane scriptum in superiore pagina.

2 *Ipsa pervigilante*. Ipsa Sertorio pervigilante.

3 *Tum erumpente validius ardescere igni*. Si quis attenderit quæ supersint literæ, vacuumque spatium, is haud diffitebitur hunc esse Livii sensum.

4 *Contrebienses*. Contrebia, urbs ceterioris Hispaniæ, seu Tarraconensis, nunc *Santa-Fert*, dans la Mancha.

5 *L. (forte potius Caio) Instelo, præfecto equitum*. Is mihi videtur esse C. Instelus, præfectus equitum, qui infra memoratur. Proclivis autem fuit error, ut L. pro C. maxime in unciali characterè, ac detricto legeretur. Si L. Instelus legendus est, quæ sit ejus dignitas militaris ignoratur.

6 *Hiberum flumen*. Nunc *Elbro* dicitur; de quo Plinius III. 8. *Iberus amnis navigabili commercio dives, ortus in Cantabris, haud procul oppido Julubrica, nunc fonte d'Ivero, per ccccl. m. pass. fluens: navium per cclx. m. a l'aria oppido, nunc Logroño, de quo infra adhuc dicitur, capax, quem propter universam Hispaniam Græci appellavere Iberiam*. Videre est apud eruditum Florez, *Medallas de España*, Tab. LII. num. 12. rarissimum insignemque nummum, in quo caput hominis ex ore

flumen copias adduxit. Ibi hibernaculis secundum ⁷ oppidum, quod Castra Ælia vocatur, ædificatis, ipse in castris manebat, interdiu conventum sociarum civitatum in oppido agebat. Arma ut fierent, pro copiis cujusque populi per totam provinciam edixerat: quibus inspectis, referre cetera arma milites jussit, ⁸ quæ aut itineribus crebris, aut ⁹ oppugnationibus variisque præliis labefacta erant. Nova mane per centuriones ¹⁰ divisit militi: ¹¹ tum quoque ipsos instruxit armis, ¹² vestimenta quoque addita; ¹³ et operarum impendium datum. Fabros enim advocaverat, indeque exciverat quibus officinabus ¹⁴ bitumen excoqueretur, ratione inita quid in singulos dies effici posset.

ITAQUE omnia simul instrumenta belli parabantur. Neque materia artificibus, præparatis ante omnibus, ¹⁵ in ministerium

aquam projicientis: infra HIBERNVS. Iude constat tum antiqua orthographia, cui favet codex Vaticanus, tum Hispanum fluminis symbolum.

7 *Oppidum, quod Castra Ælia vocatur.* Oppidum illud uni Livio memoratum, propinquum fuit Hiberno flumini: ita sane dictum, ab Ælio aliquo qui castra ibi condiderit. In Osci, nunc Huesca, nummis memoratur C. AELIVS IIIVR, id est C. Ælius dumvir.

8 *Quæ aut itineribus.* Hæc Cl. Brunus sine ulla distinctione cum sequentibus novæ manæ etc. conjungebat. Quod quam vitiosum sit satis indicat rerum verborumque series.

9 *Oppugnationibus variisque præliis labefacta.* Ita supplendum monstrant et supersites literæ, et vacuum ipsum spatium. Arma autem itineribus, oppugnationibus, præliis deteri, labefieri notum ac compertum est. Nec de itineribus mirum videatur, cum in eis sæpe cadendi essent materiae, aliæque præstauda, quæ passim occurrunt in analogiis Columnæ Trajanæ.

10 *Divisit militi.* Supplendum, ut patet, militi, vel militibus. Placet magis militi, ac ambigua sunt quæ sequuntur.

11 *Tum quoque ipsos.* Ipsos quoque centuriones armis instruxit. Quæ manent litteræ, Supplicamentum satis indicant.

12 *Vestimentaque militi.* Nec addide quoque sunt Supplicamentum, per se aut superfluum.

13 *Et operarum impendium.* Fabros enim advocaverat. Id, ut opinor, et loco et materia sua accommodatum videtur.

14 *Bitumen excoqueretur.* Aut excoqueretur, aut eliquaretur supplendum. Sertorius machinarum scientia et usu peritissimus, ut videre est apud Plutarchum in ejus vita, adversus hostes et bitumine et malleolis et falaricis utebatur, maxime cum incendendæ essent eorum turres. De his machinamentis Vegetius, de Re militari, IV. 18. *Quod si oppidani exire non audeant, majores balistas, malleolos vel falaricas cum incendio destinant, ut perruptis coriis, vel centonibus, intrinsecus flamma condatur. Malleoli velut sagitte sunt, et ubi adhererint, quia ardentes sunt, universa conflagent. Falarica autem, ad modum haste, calido præfigitur ferro: inter tubum et hastile sulphure, resina, bitumine, stuppique convolvitur infuso oleo, quod incendiarium vocant, quæ balistæ impetu destinata, perrupto munimine ardens figitur ligno, turritaque machinam frequenter incendit.* Falarica usos esse Sanguinius docet Livius XXI. 8. *Falarica autem erat Sanguinis, missile telum, hostili oblongo, et cetera tereti: præterquam ad extremum, nude ferrum extabat id sicut in pilo, quadratum stappa circumligabant, lineabantque pice. Ferrum autem tres in longum habebat pedes, ut cum armis transfigere corpus posset.* Antiqua arma in Celtiberia reperta exhibet Serenissimus Princeps Hispaniæ, D. Gabriel, in egregio suo opere, *Salustius*, pag. 303.

15 *In ministerium cordis.* Locus omnino corruptus ab ipso vetere librario, si quidem in codice Vaticano legitur *magisterium-naio*. Nihil tamen meæ fuit conjectura, ad Livium secutus proxime accedunt, quæ restant. Erant

tardior; nec suo quisque operi artifex deerat. Convocatis deinde omnium populorum legationibus, ¹⁶ *summatim prioris belli eventus recensuit, laudatisque civitatum consensu et militum virtute*, quas ipse res ¹⁷ *consilio providisset*, quasque in oppugnandis urbibus hostium gessisset, exposuit; et ad reliqua belli cohortatus est paucis edoctos quantum Hispaniæ provinciæ interesset suas partes superiores esse. Dimisso deinde conventu, jussis, quæ ¹⁸ *omnibusducerent, quibusque sibi possent res servare suas*, principio veris M. Perpernam cum ¹⁹ viginti milibus peditum, equitibus mille quingentis in ²⁰ Ilurcaonum gentem misit ad tuendam regionis ejus maritimam oram; datis præceptis, quibus itineribus duceret ad defendendas socias urbes, quas ²¹ Pompeius oppugnaret, quibusque ipsum agmen Pompeii ex insidiis adgrederetur.

Εὐθὺς tempore et ad Herennuleium, qui in iisdem locis erat, litteras misit, et ²² in alteram provinciam ad ²³ L. Hertuleium, præcipient, quemadmodum bellum administrare vellet; ante omnia ut ita socias civitates tueretur, ne acie cum Metello dimicaret, cui neque auctoritate neque viribus par esset: ne ipse quidem consilium ²⁴ *inierat adversus eum eundi*, neque in *presentiarum* incursum eum credebat, si traheretur bellum: hosti, cum mare ab tergo provinciasque omnes in potestate haberet, navibus undique commectus venturos: ipsi autem, consumptis prioræ restate, quæ præparata fuissent, omnium rerum inopiam fore: Perpernam in maritimam regionem ²⁵ *superven-*

forte qui coniciant, *in hoc servitium tardior*. At displicet *servitium* hoc senan usurpatum, nec Livianum est.

¹⁶ *Summatim prioris belli... militum virtute*. Hæc conveniunt iis quæ antecedunt, et loco, qui in codice legi non potest.

¹⁷ *Consilio providisset*. Hæc quoque satis indicantur rerum serie.

¹⁸ *Omniibusducerent, quibusque sibi possent res servare*. Antecedentia et reliquæ literæ hæc indigitant.

¹⁹ *Viginti milibus*. Libri veteres, Inscriptiones, ut et hic codex Vaticanus Livii sæpe habent *milibus, milia*. Sed et ipse quoque mox habet *mille*.

²⁰ *Ilurcaonum*. Ilurcaones oram maritimam ad ostia fluminis Hiberi, *F. Ebro*, habitabant: nunc *la partie méridionale de la Catalogne et la partie septentrionale du Royaume de Valence*. Forte melius scriberetur *Ilercaonum*. Ipse Livius XXII. 21. dixit *in agro Ilercanensi*; et ipse mox infra in Fragmento memorat Ilercaoniam. In Plinio III. 3. legitur regio *Illeguonum*. Multa est apud antiquos scriptores in scribendis nominibus varietas. Idem enim

Julio Casari, *de Bello civili*, I. 59. dicuntur *Ilurgavonenses*. Ptolemæo II. 6. *Ἰλγανόντις*.

²¹ *Pompeius*. In codice Vaticano librarius scripsit *Ponpeius, Pompeii, inploratum*. Vitia sunt pronuntiationis et scripturæ, quæ ex nummis et lapidibus corrigere pronum est.

²² *In alteram provinciam*. In Hispaniam ulteriorem; videturque Hertuleius fuisse in Lusitaniæ finibus, *l. Portugal*, quæ pars erat Hispaniæ ulterioris.

²³ *L. Hertuleium*. Perperam Epitome Liviana libr. XCI. habet, *Herculeius*; Fragmenta Sallustii, *Hirtuleius*. Verum nomen prodit antiquissimus hic Livii codex, ut recte observavit Cl. Bruus.

²⁴ *Inierat adversus eum eundi, neque in presentiarum incursum*. Quæ superant in MS. codice locumque ea suggerunt.

²⁵ *Superventurum*. Jam pars verbi occurrit in MS. codice. Id quoque innuit, quod mox sequitur, *incautus... adgressurum*.

turum, ut ea, quæ integra adhuc, ²⁶ ab hostis *vi tutari* posset, et, si qua occasio detur, incautos per tempus adgressurum. Ipse cum suo exercitu ²⁷ Hiberones et Autalcones progredi statuit, a quibus ²⁸ *gratiam querebatur infamem*: cum ²⁹ *nuper* oppugnaretur ³⁰ Celtiberorum urbes imploratam ³¹ esse opem ³² *ab Metello*, missosque qui itinera exercitui Romano monstrarent. ³³ *Quam perfidiam ultum iri volebat Sertorius, ut insigni exemplo ceterorum fidem retineret. Illos cum pro flagitii gravitate mulctasset, variis distrahitur curis, ambiguus quonam bellum vertat, utrum fidos Romanis populos incurset*, maritimanne oram, ut Pompeium ab ³⁴ Ilercaonia et ³⁵ Contestania arceat, utraque socia gente, an ad Metellum et ³⁶ Lusitaniam se convertat.

Hæc secum agitans Sertorius præter ³⁷ Hiberum amnem per pacatos agros quietum exercitum sine ullius noxa duxit. Pro-

²⁶ *Ab hostis vi tutari.* Supplevi quæ indicabant reliquæ literæ.

²⁷ *Hiberones et Autalcones.* Hi populi Citerioris Hispaniæ veteribus scriptoribus non memorantur. At cum Metello ad Celtiberos tendenti iter monstraverint, manifestum est eos habitasse in ea parte Hispaniæ, quam nunc dicimus *la partie orientale de la Castille vicille, et partie d'Alava et de Navarre*. Et ut videtur ex nominibus Hiberones Hiberno flumini propiores, Autalcones Celtiberis. Opinor Livium scripsisse ad *Hiberones et Autalcones progredi*. Ad exciderit aut vitio librarii, aut extrita scriptura. Immo suspicor non fuisse scriptum *Hiberones*, sed ad *Berones*. In extritis enim literis falli potuit Cl. Bruns. Manet forte veteris nominis memoria in oppido quod nunc dicitur *Briones*, et Hiberno flumini vicinum est, supra *Logroño*.

²⁸ *Gratiam querebatur infamem.* Id et loco et veteris scripturæ vestigiis convenire mihi videtur. Pro *querebatur*, si quis malit, *reposebat*, haud repugno.

²⁹ *Nuper oppugnarentur.* Supplevi *nuper*; quod cum historia consentit.

³⁰ *Celtiberorum urbes.* Non difficile fuit Supplementum, cum maxima pars in codice MS. exstaret. Celtiberi autem, Celtis, seu Gallis, et Hiberis mixti, unde iis nomen, illudque apud Hispanos bellorum studiis celebratissimum. Laudantur a Silio Italico III. 340.

Venere et Celtæ sociati nomen Hiberis. His pugna cecidisse decus.

Eam Hispaniæ partem tenere, quam

nunc dicimus *la partie occidentale de la Castille nouvelle, et une grande partie de l'Aragon*.

³¹ *Esse opem.* In MS. *cee*; ut jam alias monui, aut librarii vitio, aut extrita scriptura.

³² *Ab Metello.* Id necessario fuit supplendum. Metellus enim Occidentalem Hispaniæ partem tenebat. Pompeius autem Orientalem. Unde unus Metellus implorare opem poterat, ut subveniret Celtiberis.

³³ *Quam perfidiam ultum ire...* *populos incurset.* Magnus hic ob extritam scripturam hiatus, quem convenienter loco et tempori explevisse mihi videor.

³⁴ *Ilercaonia.* Ilercaonia, seu regio Ilercaonum, erat, ut jam dixi, prope ostia fluminis Hebri, *l'Ebro*; et oram maritimam Hispaniæ, Orientem versus, obtinebat, ubi nunc *la partie méridionale de la Catalogne et la partie septentrionale du Royaume de Valence*.

³⁵ *Contestania.* Contestania, seu Contestanorum regio, erat infra Ilercaoniam; et oram maritimam Hispaniæ, Orientem versus occupabat, ubi nunc *la plus grande partie du Royaume de Valence, et partie du Royaume de Murcie*.

³⁶ *Lusitaniam.* Perperam aut librarius scripsit, aut Cl. Bruns legit *Rusitaniam*. Certo certius legendum *Lusitaniam*, cujus pars magna nunc *le Portugal*.

³⁷ *Hiberum amnem.* De Hiberno amne jam dictum sæpe supra.

fectus inde in ³⁸ Bursaonum et ³⁹ Casuantinorum et ⁴⁰ Graccuritanorum fines, evastatis omnibus proculcatisque segetibus, ad ⁴¹ Calagurim Nasicam sociorum urbem ⁴² venit, transgressusque ⁴³ amnem propinquum urbi, ponte facto, castra posuit. Postero die M. Masium quæstorem in ⁴⁴ Arvacos et ⁴⁵ Cerindones misit ad conscribendos ex iis gentibus milites, frumentumque inde ⁴⁶ Contrebiā, quæ Leucada appellatur, comportandum, præter quam urbem opportunissimus ex ⁴⁷ Beronibus transitus erat, in quamcumque regionem ducere exercitum sta-

³⁸ *Bursaonum.* Bursaones Plinio III. 3. dicuntur *Bursaonenses*. Erant eorum quinquaginta duobus populis, qui Cæsaraugustam, nunc *Sarragossæ*, juris causa, conveniebant. Principem eorum urbem *Bisagda* Ptolemæus II. 6. Celtiberorum urbibus accenset. Videntur habitasse Hispaniæ partem, quam nunc dicimus *la Mancha*.

³⁹ *Casuantinorum.* Cum Plinius III. 3. in hoc populorum tractu memoret *Cascentenses*; et Ptolemæus II. 6. urbem *Kénarros*, nunc *Cascente*, *dans le Royaume de Navarre*, trans Hiberum fluvium; crediderim Casuantinos a Livio memoratos eosdem esse ac Cascentenses: aut incertum qui sint illi *Casuantini*.

⁴⁰ *Graccuritanorum.* Urbs princeps Graccuritanorum erat Graccuria, nunc *Agreda*, *dans la Castille vieille*. De hac urbe Festus: *Graccuria urbs Hiberæ regionis, dictæ a Graccho Sempronio, quæ antea Illurcis nominabatur*. Nec aliter Epitome Livii, libr. XLI. Tib. Sempronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit: montimentumque operum suorum, Graccurim oppidum in Hispania constituit. Veterem nominis orthographiam retinuit MS. codex Vaticanus, ut constat ex nummis inscriptis MVNICIP. GRACCVRIS, id est municipium Graccuria.

⁴¹ *Calagurim Nasicam*] Calaguris Nasica, nunc *Calahorra* *dans la Castille vieille*. Hujus urbis nummus ex ære mediocri perrarus exstat apud eruditum Florez, *Medallas de España*, Tab. XI. num. 9. pag. 259. Ex una parte caput hominis nudum; ex altera parte, bos. Supra CALAGVRR. Infra, IVLIA. Nempe Calagurris Julia Nassica municipium erat, forte ita dictum a Cornelio Scipione Nasica. Plinius III. 3. memorat *Calaguritinos*, qui *Nasici cognominantur*. Fuit et Calaguris Fibularia; unde Plinius loc. cit. appellat *Calaguritinos*, qui *Fibularense* cognominantur. Illa

Calaguris debet esse *Loharre dans le Royaume de Navarre*.

⁴² *Venit.* In MS. *benit*. Nempe ex vitiosa pronuntiatione librarii, quæ adhuc frequens est in Hispania, Aquitania, &c. Inde similis error frequens occurrit in veteribus Inscriptionibus.

⁴³ *Amnem propinquum urbi.* Amnis ille est Hiberus, *l'Ebro*, sæpe nobis memoratus.

⁴⁴ *Arvacos.* Plinio III. 3. et IV. 20. appellantur *Arenaci*. Celtiberis vicini erant, Occidentem versus; immo et pars Celtiberorum: unde dicebantur *Arevaci* Celtiberi, nunc *la partie orientale de la Castille vieille*. Nomen ducebant ab *Areva* fluvio, nunc *la rivière Arlencon*, qui urbem *Burgos* alluit. *Arevacis nomen dedit fluvius Arevu*. Plinius III. 3.

⁴⁵ *Cerindones.* Populus soli Livio nominatus; et certe *Arevacis* vicinus. In hoc situ Plinius memorat *Pelendones*, partem quoque Celtiberorum. Quatuor populis constabant *Pelendones*, quorum unus videntur fuisse *Cerindones*. Plinius III. 3. *Pelendones Celtiberorum, quatuor populis: quorum Numantini*, nunc *les ruines de Numance dans le Castille vieille, près de la ville de Soria*. In vetere Inscriptione apud Gruterum CXI. 5. PELLENDONES. AREVACON.

⁴⁶ *Contrebiā.* Urbs illa diversa est a *Contrebia*, quam a Sertorio expugnatam initio Fragmenti vidimus. *Contrebia*, quæ appellabatur *Leucada*, debuit esse Calaguri Nasicæ vicina, Occidentem versus, si quidem præter hanc urbem opportunissimus erat ex *Beronibus* transitus.

⁴⁷ *Beronibus.* Ptolemæo II. 6. *Bégavis*. Hiberum fluvium accolebant. Inter eorum oppida erat *Tritium*, nunc *Tricio*, *près de Najera, dans le pays de Rioja*. Jam monui *Beronum* nomen manere in oppido *Briones*.

tuisset; et C. Instelum, praefectum equitum⁴⁸ Segoviam et in⁴⁹ Vacreorum gentem ad equitum conquisitionem misit, jussumque cum equitibus⁵⁰ Contrebiae sese opperiri. Dimissis iis, ipse profectus⁵¹ per Umconum agrum, ducto exercitu in confinio⁵² Vironum posuit castra. Postero die cum equitibus praegressus ad itinera exploranda, jusso pedite quadrato agmine sequi ad⁵³ Vareciam validissimam regionis ejus urbem venit. ⁵⁴Haud inopinantibus *Vareianis* advenerat, undique equitibus et ⁵⁵suae gentis⁵⁶ et Autrigonum accitis.

48 *Segoviam*. Nunc quoque *Ségovie*, dans la *Castille vieille*.

49 *Vacreorum*. Pyonum est divinare emendandum esse *Vacceorum*. At cum Plinius III. 3. memoret *Vaccos*, quorum XVIII erant civitates, quas inter appellat Intercatienses, Pallantinos, Lacobricenses, Caucenses: earum quoque e numero potuerunt esse *Vacrei*. *Vacrei* autem, quorum pars certe fuere *Vacrei*, eam Hispaniae partem tenebant, quam nunc dicimus *partie de la Castille vicille et du Royaume de Leon*, ubi urbes *Pallentia*, *Valladolid*, *Simancas*.

50 *Contrebia*. *Contrebia*, nunc *Santaveri*, quam Sertorius expugnaverat, ut dictum est initio Fragmenti.

51 *Per Umconum agrum*. *Umcones*, ut patet ex ipso Sertorii itinere, fuerunt cis Hiberum flumen, supra urbem *Calagurim Nasicam*, ubi nunc *la partie Méridionale de la Navarre*, Orientem versus.

52 *Vironum*. *Umconibus* vicini e-

rant *Virones*, et Hiberum flumen accolebant; nunc *la partie méridionale de la Navarre*, Occidentem versus.

53 *Vareciam*. *Vareia*, urbs erat *Vironum* nunc *Logroño*, dans la *Navarre*, Hiberi flumini apposita.

54 *Haud inopinantibus Vareianis*. *Supplevi Vareianis*, ut locus ipse postulabat.

55 *Suae gentis*. Gentis *Vironum*, quorum urbs validissima erat *Vareia*. *Ptolemaeus* II. 6. *Virones* omisit; et *Vareiam* *Beronibus* attribuit.

56 *Et Autrigonum accitis*. In MS. codice *et Autric*. *Supplevi*, et *Autrigonum accitis*. Licet Cl. Bruns legerit *AVTRIG*. Certe fuit scriptum *AVTRIG*. *Ptolemaeo* II. 6. dicuntur *Abrigienis*; et juxta *Plinium* III. 3. *Autrigonum* decem erant civitates. Habitabant Hispaniae partem quam appellamus *la partie septentrionale de la Castille vicille*. Decem civitatum una fuit *Virovesca*, nunc *Birbiesca*.

INSCRIPTIO DE BELLO SERTORIANO. cxliii

Cl. Bruns, cum hoc Titi Livii Fragmentum edidit, Inscriptionem de bello Sertoriano protulit, quam Barcinone repertam fert MS. codex Marcaneus, qui Venetiis in Bibliotheca ILL. Cornaro adser-
vatur.

D. M. S.

**BELLO SERTORIANO
VVLNERE SVSCEPTO
A KALAGVRITANO NITIA
QVEM MANV EXTEMPLO
FODI. ACQVIRENDAE
VALITVDINIS GRATIA
BARCINONAM PECI.
ESCVLAPIO VOTA VOVI.
TEMPLVM INGRATO VT
FIERET STATVI. MORTE
INMATVRA ME INTERCI
PIENTE. ET AB VALITVDI
NE. ET AB AVRA ADVLE
SCENTEM MISERABILÌ
TER DESTITVTVM VIDES
EQVITVM. MAGISTER. SP. POMPEANVS.**

Licet Marcanova curiosus fuerit veterum monumentorum accumu-
lator, illa Inscriptio, nescio quid recens et adulterinum spirare mihi
videtur. Suspecta quoque visa est, Scaligero Inscriptio altera,
quam tamen ex erudito Resendio, ut inventam apud Exarramam
fluvium in Lusitania, habet Gruterus, pag. xvi. num. 2.

I. O. M.

OB PVLSOS A Q. SER

TORIO METELLVM

ADQ. POMP.

IVN. DONACE

CORON. ET SCEPTRVM

EX ARG. MVNVS

ADTVLIT

FLAMINICAE PHIA

LAM CAELATAM

HIERODVLIS COE

NAM DEDIT.

Certæ et indubitæ fidei monumentis illustratur ac commendatur antiquitas : suspectis spuriisque obscuratur et deteritur.

Ex edit. Tacit. à Brotier in 12mo. Ann. 1776.

FINIS.

